

BIBLIOTHECA

FF. PRÆDICATORUM

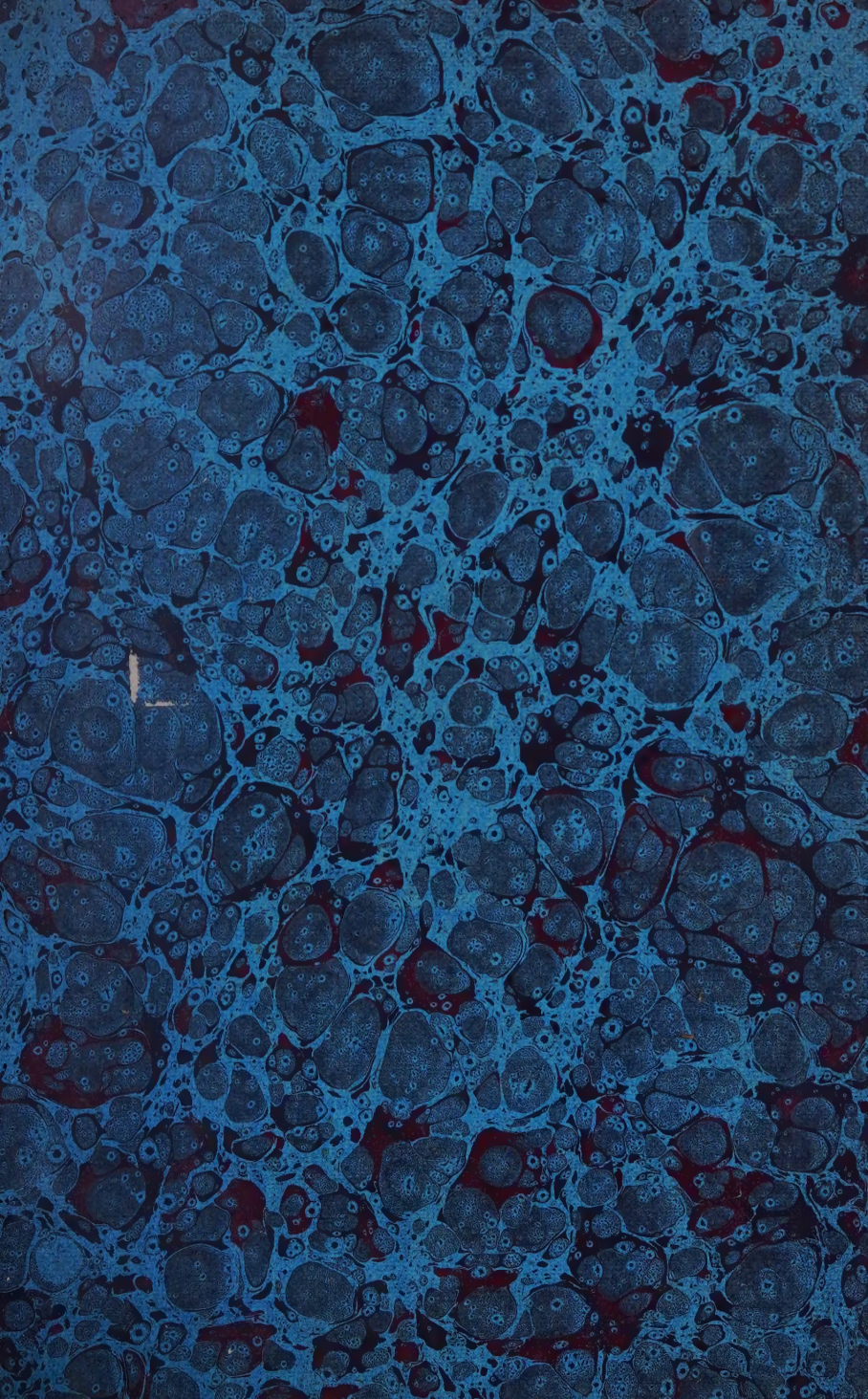
CONVENTUS

CIVIT. BENITIÆ

Lit.

Pl.

922

SVRIVS

HISTORIAE SEU VITAE SANCTORUM

SVRIVS

HISTORIAE SEU VITAE SANCTORUM

JUXTA OPTIMAM COLONIENSEM EDITIONEM

NUNC VERO EX RECENTIORIBUS ET PROBATISSIMIS MONUMENTIS

NUMERO AUCTAE MENDIS EXPURGATAE ET NOTIS EXORNATAE

QUIBUS ACCEDIT

ROMANUM MARTYROLOGIUM BREVITER ILLUSTRATUM

TAURINENSI PRESBYTERO E CONGREG. CLERR. REGG. S. PAULLI CURANTE

OPUS

ILLUSTR.MO AC REV.MO

D. D. LAURENTIO GASTALDI

ARCHIEPISCOPO TAURIN.

DICATUM

VOL. IV.
APRILIS

AUGUSTAE TAURINORUM

EX TYPOGRAPHIA PONTIFICIA ET ARCHIEPISCOPALI

EQ. PETRI MARIETTI

MDCCCLXXV

APRILIS

S. PETRI DAMIANI

SERMO IN DEDICATIONE ECCLESIAE

Ut habetur VIII Tomo Aloisii.

AGIT S. DOCTOR DE ECCLESIA SPONSA CHRISTI ET DE PRAECIPUIS QUAE
EAM DECORANT ORNAMENTIS ET VIRTUTUM AC GRATIAE FONTIBUS

§ 1. Post Crucem, post Virginem, post Angelos, quid est majus in terris quid in coelis sublimius? Illa utique, quam acceptavit Altissimus quae vulneravit cor sponsi sui, cui sponsus idem in Canticis dicit: *Vulnerasti cor meum, soror mea sponsa, in uno crine colli tui, et in uno oculorum tuorum* (IV). Quam speciosa sponsa ista quae in uno capillulo, et ocelluli scintillatione vulnerat coelorum Regem, Angelorum Dominum, Filium Dei Patris. De illa nobis est sermo, licet non fit sermo in lingua nostra. Haec est illa quae posita est in superbiam seculorum, cujus gloria a mari usque ad mare, cui Reges et Principes famulantur, quam circumvolat coelestium legionum multitudo, in qua fons sapientiae repositus est, hortus conclusus, fons signatus: hortus ubi clara rosaria pulchriori colore refulgunt, et felices virgae florum et fructuum gloria cumulantur: hortus, quem ventorum non tangit alternitas, ubi mollioris aurae gratia frequenter aspirat, et vernans amoenitas allicit intuentes: conclusus, non murali machinâ, nec caementatorum lapidum glutinosa tenacitate, sed Angelica statione vallatus: fons, de quo fontes Israël derivantur, qui irrigat universam superficiem terrae, et inebrians, et emundans: signatus, sigillo utique totius Trinitatis quod illi malignans effractorius non dico confringere, sed nec contingere audeat. In hac mortua germina regerminant, et aridiora ligna facile resylvescunt. In hac contegitur multiplex varietas sacramentorum, et congeritur antiquitas misericordiarum Domini Dei nostri.* Et ut breviter intelligentiolarum nostrae propalemus indaginem, duodecim sacramenta sunt in Ecclesia quae unius fidei pietas contegit: circa quorum instantiam reflectitur Christianae religionis auctoritas.

* Latiori accipe, non dogmatica tantum et consueta significatione vocem *Sacramenti*. Res sacras etiam et sacratas Deo personas generatim intellige, atque Ecclesiae ornamenta. Lectu sane perutilis hic Sermo est in quo multa mystica explicantur.

Acc. 4259

§ 2. Primum est Baptismatis sacramentum. Hoc pretiosius est cunctis opibus, et omnia quae desiderantur, huic non valent comparari. Quis enim cogitatione cordis, vel volubilitate sermonis impleat, quanta sint in aquarum substantia sacramenta completa? Antequam mundus parturiretur, et ex informi materia multiformium specierum diversitas exiliret, Spiritus Dei in aurigae modum ferebatur super aquas, et elementum hoc figurali prae-mulcebat obsequio. Coelum ipsum ex aquis compactum Hebraeorum tradit auctoritas: et per aquas universalis illa purgatio celebratur. Patriarchae ad aquas fiunt uxorii: et per aquas terribile Judaeorum murmur extinguitur. Omnis illa series veteris instrumenti diligentius introspecta, majorem sacramentorum altitudinem in aquarum materia consignavit. Salvator ipse legem sequens itinerarii sui principium aquis indixit, cum in flumine sublimis illa potestas ab illo magno homine voluit baptizari. Primum miraculum ex aquis fecit, Samaritanae juxta puteum aquarum fontem aquae salientis in vitam aeternam repromittit. Denique qui ab aquis coeperat, finivit in aquis: vulnerato enim latere Crucifixi, manavit aqua quae terrarum orbem purgatorio lavamine candidavit. Ad extremum inclusiva sententiâ eorum Apostolicum imbuens: *Euntes, inquit, baptizate omnes gentes in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti*. Nonne igitur liquido colligis, quia legis utriusque sublimitas vim rerum sacramentalium in hujus elementi liquore refudit? Non te moveat paucitas exemplorum, cum plurima prae manibus haberentur, nisi prolixitatem evitasset oratio.

§ 3. Secundum est sacramentum Confirmationis. In baptismo Spiritus datur ad veniam, hic ad pugnam: ibi mundamur ab iniquitatibus, hic virtutibus praemunimur. Nonne insuper liminari fronte domus nostrae terrestris consecrata manus sacri chrismatis imprimit unctionem? Nec quilibet tanti mysterii legitur executor, sed solus Episcopus, super cujus caput fustum est unctionis oleum, et cujus ditioni sacerdotalis subditur multitudo. Baptismi gratiam omni homini, vel omni sexui tradidit auctoritas antiquorum: confirmationis autem insigne, sola pontificalis persona suae vendicat dignitati. Inde est quod decretales paginae, et sanctorum patrum instituta decernunt, non esse differendam post baptismum sacramenti hujus virtutem, ne nos inermes inveniat fraudulentus ille contortor, a quo nemo unquam nocendi inducias extorsit. Delibuti igitur utriusque roris unguento, illo sanati, confortati isto, securius descendamus ad singulare certamen. Nec nos deterreant arma Goliae, vel magnitudo moveat staturalis, quia nobiscum est magnus Dominus Deus noster, et magna virtus ejus, apprehendens arma et scutum, ut exurgat in adiutorium nobis.

§ 4. Tertium est Unctio infirmorum. Infirmantibus, nobis, et

usque ad mortem mortali peccatorum febre languentibus, Spiritus pietatis assistit, et recordatus est quoniam pulvis sumus. Ait enim divus Jacobus: *Infirmatur quis in vobis? Inducat presbyteros Ecclesiae, et orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini. Et oratio fidei salvabit infirmum, et alleviabit eum Dominus: et si in peccatis est, dimittentur ei* (Jac. v). Solemnis unctio, liquor excellens, quo sanitas redditur, peccatum dimittitur, immittitur timor Domini. Vides ne qualiter sacerdotalis manus infirmantis corpus alleviet, et illecebrasam sensuum motionem sacratissima mitiget unctione? Unde et sancti patres hanc unctionem sacramentum esse sanxerunt.

§ 5. Quartum est Consecratio Pontificis. Hæc quanto sublimior, tanto dignior approbatur. Cum enim canonicis sanctionibus eligitur persona quæ tantæ dignitatis debeat subire fastigium, clarior Pontifex cum cæteris Pontificibus evocatur. Præparatur Ecclesia patrem susceptura de filio. Ungitur illius caput oleo lætitiæ præ consortibus suis, in illius figuram qui thalamo virginali, spirituali balsamo profusius irroratus, oleum benedictionis super filios hominum distillavit. Liniuntur et manus, ut quicquid benedixerint benedicatur, et acceptum sit divinæ majestatis aspectui. Ponitur et Evangelica pagina super caput ipsius recumbentis, ut et verba vitæ suam sentiat excedere rationem, et oculi ejus deficiant in eloquium Domini. Imponitur cidaris capiti consecrato, et aureâ laminâ frontis gloria præsignitur, in qua contextitur nomen divinitatis. Trāditur annulus secretorum in manu ejus, ut dicat cum Propheta: *In corde meo abscondi eloquia tua, ut non peccem tibi* (Psal. 118). Caleantur et pedes in præparatione Evangelii pacis, ut sit de quibus dicitur: *Quam speciosi pedes evangelizantium pacem*. Accipit et baculum pastorem, ut ex ipsa virgæ qualitate signetur, qualiter mansuetos colligat, corripiat inquietos. Sic sic solenni vestimentorum glorificatione præfulgidus, et ad altare Dei familiariter intrans et exiens, iram judicis in misericordiam Patris felici commutatione devolvit. Hic habet gladium spiritus quod est verbum Dei. Hic potest tradere satanae in interitum carnis.

§ 6. Quintum est Inunctio Regis. Sublimis ista delibutio, quia sublimem efficit potestatem. Cum enim tantæ nobilitatis sanguis, vel genere, vel electione consecratur in Regem, religio cum nobilitate totius regni viribus convocatur. Adstat hinc Primum, Metropolitanorum, et Episcoporum gloriosa societas, illinc Ducum, Comitum, Castellanorum non spernenda nobilitas. Procedit medius homo super homines regnaturus, constipatus agmine personali. Ducitur denique ad aram excelsi principis, principium regni sortiturus ab illo, per quem Reges regnant. Prius autem quam imperatoriis cultibus vestiatur, requiritur super eo cleri voluntas, et populi, et manu propria jurat libertatem Ecclesiarum.

Extunc exiit vestimentis suis, et oleo sanctificationis aspergitur, ut typico rore perfusus, coelestis unguenti plenitudine gloriatur. Induitur denique purpurâ, quod est regiae majestatis insigne, gestans regni sceptrum in manibus ad regendum populum sanctum Dei. Ponitur et corona aurea super caput ejus expressa signo sanctitatis, gloriâ honoris, et ope fortitudinis. Praefertur et gladius in oculis ejus, ut cognoscat, quia vindex est irae Dei, in hoc ipsum constitutus. Tantis igitur ac talibus mysteriis initiatus, reportatur ad palatium, a die illa, et deinceps timendus, pariter et amandus. Felix autem, si gladium regni cum gladio jungat sacerdotii, ut et gladius Sacerdotis mitiget gladium Regis, et gladius Regis gladium acuat Sacerdotis. Isti sunt duo gladii, de quibus in Domini passione legitur: Ecce gladii duo hic: et respondetur a Domino, Sufficit: tunc enim regnum provèhitur, sacerdotium dilatatur, honoratur, utrumque, cum Domino praetaxata felici confoederatione junguntur.

§ 7. Sextum est sacramentum Dedicationis ecclesiae. Dici vix potest, quanta sit in hoc loco sacramentorum varietas, et institutionum alternatio. Primum enim ecclesia intus et deorsus dealbatur, cruces duodecim in interiori circuitu ecclesiae imprimuntur, cerei totidem accenduntur, emundatur ecclesia, Pontifex ecclesiam exterius circuit cum aqua benedicta, et in superliminari portae tertio virgâ pastorali percutiens dicit: Attollite portas principes vestras, et elevamini portae aeternales, et introibit Rex gloriae: illis deintus respondentibus: Quis est iste Rex gloriae? Tunc benedicit aquam sale, cinere, vino, hyssopòque conspersam: alphabetum ex transverso quadrangula ratione conscribit: altare septies ex eadem aqua respergit: cruces chrismate, altare vero mixturâ chrismatis oleique perungit: ad quatuor altaris cornua incensum incendit: altare tersum novis velaminibus operit: aliaque multa quae sermonis brevitatis non permittit inserere. Post haec omni vestimentorum gloriâ cumulat ingressus ad altare, sacrificium singulare celebraturus, et sic sanctificationi finem impositurus. Quis hujus abyssi caliginem sermonis claritate possit illuminare? Attigissemus tamen quantulumcumque, nisi nostris temporibus quidam qui Carnotensi praesedit Ecclesiae *, vivacissimo mentis igne lucidius omnia declarasset. Ad illum igitur plenissimum fontem sitientem mittimus, ubi plenissimam hauriat veritatem. Notandum tamen, quia praecedentia sacramenta sine visibili unctione non fiunt, cum subsequencia nihil hujusmodi merito continere legantur.

§ 8. Septimum est sacramentum Confessionis. Confessionis bonum quantum, vel quale sit, non est nostrae tenuitatis laudibus effeendum, cum praeclara patrum ingenia multis eum insignierint

* S. Fulbertus qui Carnotensis (gall. *Chartres*) fuit Ep. saeculo xi, egregii Operis *De Ecclesiasticis Officiis* scriptor, et laudatissimae epistolae *De Eucharistia*. Colitur in Gallia x Apr.

documentis. Haec est via communis ad Deum, fons tam justis, quam peccatoribus patens qui criminum abundantiam abundantiori liquore detergit. Primam reddit innocentiae stolam, et fugitivum filium in paternos reducit amplexus. Ex hoc fonte felices Apostoli lacrymae profluxerunt: in hoc peccatrici foeminae daemonia sunt submersa: per hunc adulter et homicida David Spiritu principali legitur confirmatus: in hoc felix ille volutatus est latro, qui brevi ponte crucis de patibulo ad regnum, de supplicio in paradisum translatus est. Consummatus in brevi, explevit tempora multa. In hac virtute caligant oculi plurimorum qui vel discretionem pravati, vel assentatione seducti, aut nesciunt quid injungant, vel si sciunt, privatam gratiam praeferunt veritati. Verum non suscepimus hic aperire quid sentiamus ex ea, sed sermoni proprio proprietatem illius reservamus. Hoc tamen lectori taediosum non sit intelligere, quia confitens pastori suo, puritatem cordis, veritatem oris, macerationem carnis debeat exhibere. Ille vero, cui confitetur, poenitentiam dignam, orationem continuam, taciturnitatem perpetuam confitenti suo curet administrare.

§ 9. Octavum est Canonicorum. Isti sunt in Ecclesiae solio sublimati qui in Episcopali sede veste candida refulgentes, innocentiam cordium colore vestium repromittunt. Ii de communi, et in commune viventes, vel vivere debentes, perpetua, si peccaverint, sunt poenitentia castigandi: habitus enim eorum non poenitentiae, sed innocentiae esse monstratur. Videant ipsi amici Sponsi, quid respondeant ante faciem Sponsi qui judicat orbem terrae in aequitate, cum de sponsa coeperit exigere rationem. Nolumus invehi super illos, sed hoc solum caveant, ne de patrimonio Crucifixi lautioribus epulis infundantur, vel vestimentis ornentur nitidioribus, ne audiant a Propheta: Non compatiebantur super contritione Joseph.

§ 10. Nonum est Monachorum. Hi sunt qui a forensium causarum tumultibus elongati, ludificatorias incantationes daemonum patienter eludunt. In Scripturis assidui, in obedientia praecipui, fervidi charitate, beatae urbis gaudia e vestibulo contemplantur. Circumspiciant tamen semetipsos, ne in amplioris coronae vel laxioris calceamenti vilitate confidant, cum homo videat in facie, Deus autem in corde.

§ 11. Decimum est Eremitarum qui per cavernas montium, et vallium concava latitantes, Angelicis sociati spiritibus, in divitias gloriae contemplativis oculis rapiuntur, et in carne carnis obliiti, naturam suam indefessa meditatione fatigant.

§ 12. Undecimum est Sanctimonialium. Ista sexum et seculum ausu validiore vincentes, spectabilem victoriam ab hostis antiqui feritate reportant. Gloriosa res, ubi tenera membra longiori martyrio confringuntur, et illius enervant fortitudinem qui

similitudinem Altissimi concupivit. Ad hujus spectaculum pugnae cito convertitur ille misericors intuitus, et tali potissimum victoriâ delectatur.

§ 13. Duodecimum est Nuptiarum sacramentum. Hoc magnum est, ait Apostolus: et Dominus in Evangelio: Propter hoc relinquet homo patrem et matrem, et adhaerebit uxori suae, et erunt duo in carne una. Quid enim magis unum, quam illi, quibus est una caro, una mensa, unus torus, haereditas una? Honorabile conjugium (dicit vas electionis) torus immaculatus. Hoc destruntur incestuosa conjugia, et legitimorum haeredum digna progenies propagatur. Haec sunt duodecim sacramenta, quam (nisi fallor) illae duodecim cruces significant, quas in circuitu ecclesiae videmus impressas. Sed jam dimittendus est stylus, quia et ingenii paupertas, et infirmitas carnis quae solito durius inunda- vit, vetant me aliquid longius scriptitare. Si convalere potuero, exequar quod coepi, ad honorem illius qui est benedictus in secula, Amen.

ALTER EJUSDEM B. PETRI DAMIANI

SERMO IN ECCLESIAE DEDICATIONE

Habetur eodem octavo Tomo Aloisii.

DE SACRIFICIIS DEO ACCEPTIS;

SILICET LAUDIS, POENITENTIAE ET CONTRITIONIS.

§ 1. *Immola Deo sacrificium laudis, et redde Altissimo vota tua* (Psal. 49). Tria sunt principalia et perfecta sacrificia quae reddere tenemur Domino. Sacrificium piae contritionis, sacrificium justae operationis, sacrificium laudis, vel jubilationis. Horum duo in praesenti sunt necessaria, tertium hic inchoat, et in futuro consummabitur. De primo dicitur: Sacrificium Deo spiritus contritus. De secundo: Sacrificate sacrificium justitiae: et alibi: Tunc acceptabis sacrificium justitiae. De tertio: Beatus populus qui scit jubilationem: item, Sacrificium laudis honorificabit me. Primum sacrificium placat Deum, secundum delectat, tertium honorat.

§ 2. Non curat Deus de his sacrificiis, nisi medullata sint, et saginata. Unde ait Psalmographus: *Sicut àdipe et pinguedine repleatur anima mea* (Psal. 62). In lege omnis adeps offerri jubetur, et holocaustum pingue laudatur. Caro enim macra, et sine pinguedine, neque quando assatur reddit odorem, neque quando comèditur praestat saporem. Haec autem pinguèdo non corporis,

sed spiritus, sed mentis intelligi debet. Pinguedo animae, virtutes sunt. Hae suaviter redolent, hae in Dei sacrificio Domino placent, et sine his nullum sacrificium est acceptabile. Hoc adipem pingues erant illi, de quibus dicitur: *Manducaverunt, et adoraverunt omnes pingues terrae* (*Psal.* 21): itemque tres pueri in Daniele: *Sicut in holocausto arietum, et taurorum, et sicut in millibus agnorum pinguium, sic fiat sacrificium nostrum* (*Dan.* iii). Ut ergo placeant haec sacrificia nostra Deo, pinguia sint, et medullata.

§ 3. Sacrificium pie contritionis exigit butyrum humilitatis, quae in tribus consistit, sc. ut consideret homo, quam imperfectum sit, quod habet, et hoc respectu superiorum: unde illud: Ut sciam, quid desit mihi. Deinde ut consideret, quia nil habet proprium: unde Apostolus: Quid habes quod non accepisti? Consideret etiam quod nil habet in hac vita quod perdere non possit, juxta illud: Memento unde excideris, et prima opera fac. Sacrificium justae operationis, exigit oleum discretionis, Sacrificium laudis requirit balsamum devotionis. Habent autem haec sacrificia opposita sibi vitia, quasi ex latere venientia. Sacrificio contritionis opponitur absinthium indignationis: sacrificio justae operationis, acetum confusionis: sacrificio laudis, venenum adulationis, sive detractionis. Offeramus igitur dilectissimi, Domino piam contritionem in amaritudine interiori, et poenitentia exteriori, ut sobrie, juste, ac pie vivamus in hoc seculo: sobrie nobis, juste proximo, pie Deo: sobrie in duobus, in cavenda voluptate, et curis hujus vitae: juste in duobus, ut nemini noceamus, et cunctis prodesse studeamus, juxta illud: Declina a malo, et fac bonum: pie in duobus, ut scilicet in praesenti vivat justus ex fide, et in futuro aeternam expectet beatitudinem. Unde Apostolus: *Ex parte cognoscimus, et ex parte prophetamus, cum autem venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est* (1 Cor. xiii). Offeramus dignam laudem in confessione oris, et devotione cordis. Pia quippe cordis contritio nascitur ex recordatione peccatorum, et timori futuri judicii: justa operatio, ex amore virtutis, et fiducia spei: laus et jubilatio, ex affectu charitatis, et recordatione beneficiorum Dei.

§ 4. Sunt autem tres recordationes peccati, prima afficiens et delectans quae mala est: secunda exasperans et pungitans quae utilis est: tertia gloriosa quae perfectorum est. Afficiens est, qua afficitur homo recogitans ad ollas carnum Aegyptiorum, quam deliciose et suaviter vixerit, et quam arduum sit iter, quod aggressurus est. Recogitatio pungitans est, quando reminiscitur, quam sordide et flagitiose vixerit, non ut ad priora redeat, sed ut digne defleat, et coram se ea statuatur: unde David, *Peccatum meum coram me est semper*. Tertia recordatio quae dicitur gloriosa, est, quando homo remeditans quis fuerit, et qua gratiâ de lacu

miseriae, et de luto faecis liberatus sit, gratias agit dicens: *Non nobis. Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam (Psal. 113)*: et cum Israëlitis de Aegyp̄tia servitute liberatus, gratulabunde decantant dicens: *Cantemus Domino, gloriose enim honorificatus est, equum et ascensorem dejecit in mare*. Et cum Zacharia: *Benedictus Dominus Deus Israël, quia visitavit, et fecit redemptionem plebis suae*. Haec sunt quae Deo offerre debemus.

§ 5. Tenemur etiam ei reddere quae fecimus vota, juxta Prophetæ admonitionem: *Vovete, et reddite Domino Deo vestro (Ps. 75)*. Qui non reddit quod vovet, quasi Deum provocat, et irridet. Reddendum est votum integrum et perfectum, quia aliter non satisfaceret Deo qui votum nostrum, tamquam proprium exigit debitum. Unde et in lege dicitur quod bovem, et ovem, aure et caudâ amputatis, voluntarie offerre possumus. Votum autem ex his solvi non potest, quibus aliquid perfectionis deest. Recogitet igitur unusquisque nostrum quid Domino voverit, et satagat illud reddere. Abrenunciavimus seculo, monachi nomen suscepimus et habitum. Vovimus Domino continentiam, obedientiam, humilitatem, patientiam, secularium morum mutationem.

§ 6. Praedicta tria voverunt specialiter sancti, et reddiderunt. Audite quid dixerit, et quid fecerit Apostolus. *Non sum, inquit, dignus vocari Apostolus, quia persecutus sum Ecclesiam Dei*. Ecce pia contritio de recordatione peccati. Item, *Bonum, inquit, certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi, de reliquo reposita est mihi corona justitiae, quam reddet mihi Dominus in illa die justus judex*. Ecce justa operatio de fiducia spei. Item, *Benedictus Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi, Pater misericordiarum, et Deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra*. Ecce laus de beneficiis Dei. Vovit David, et reddidit: *Vota, inquit, mea Domino reddam in conspectu omnis populi ejus*. Votum vovit Jacob, et reddidit. Si fuerit, inquit Dominus mecum, et custodierit me in via, per quam ego ambulo, et dederit mihi panem ad vescendum, et vestimentum ad induendum, reversusque fuero prospere domum patris mei, erit mihi Dominus in Deum, et lapis iste, quem erexi in titulum, vocabitur domus Dei, cunctorumque quae dederis mihi, decimas offeram tibi. Jephthæ Galaadites votum vovit, et reddidit. Domine, inquit, si tradideris filios Ammon in manus meas, quicumque primus egressus fuerit de foribus domus meae, mihiq̄ue occurrerit revertenti cum pace a filiis Ammon, eum in holocaustum offeram Domino. Transivitque Jephthæ ad filios Ammon, ut pugnaret contra eos, quos tradidit Dominus in manu ejus. Revertenti autem in Masp̄ha domum suam, occurrit unigenita filia sua cum tympanis et choris: non enim habebat alios liberos. Qua visâ, scidit vestimenta sua, et ait: Heu me, filia mi, decepisti me, et ipsa decepta es. Aperui enim os meum ad Dominum, et aliud facere non potero. Et fecit

de ea, sicut voverat. Ipsum unigenitum Dei Filium jurasse Patri, ac vovisse scimus, attestante Psalmistâ, qui ait: *Sicut juravit Domino, votum vocit Dea Jacob*: scilicet sacramentum religionis in passione suae carnis pro salute generis humani expleret. Faciamus et nos similiter, e vota quae vovimus, integre persolvamus. Quod ipse praestare dignetur qui cum Patre et Spiritu Sancto vivit et regnat Deus per omnia secula seculorum, Amen.

TRACTATUS

S. ECCLESIAE DOCTORIS PETRI DAMIANI

DE QUIBUSDAM MIRACULIS

DOMINO DESIDERIO ABBATI

PETRUS DAMIANI MONACHUS, DEVOTISSIMI FAMULATUS OBSEQUIUM

§ 1. Cum in meo pectore tuae charitatis ardor inextinguibiliter ferveat, meque circa tui memoriam tepescere non permittat, mihi nuper aliquid in memoria venit quod me mittendae tibi legitionis admonuit. Nam dum in tui contemplatione sedulus, habitarem, et Angelico fratrum, sanctoque conventui, sic in cordis obtutibus, velut corporaliter interessem, inter alia multa, repente tuarum recordatus sum literarum, quas tu quidem sub interrogatione misisti, sed his ego Synodali praepeditus instantiâ adhuc non respondi. Et haec in illis (si reminisci valeo) continebantur epistolis: Quia zelotypa quaedam mulier habens virum ex adulterii fraude suspectum, qualiter eum sibi vendicare posset proprio toro contentum, a vicina petiit muliere consilium. Quae nimirum perversa, et ultricibus flammis evidenter obnoxia, hoc eam sacrilegium venenata serpentis antiqui suadela perdocuit, ut corpus Dominicum quasi communicatura perciperet, quod caute reservans, viro suo postmodum non sine quibusdam maleficiis propinaret. Quod videlicet a sacerdote perceptum, et usque dum occasio praeberetur, palliolo reservatum, non sine magno dedit stupore miraculum. Haec enim particula Dominici Corporis, inventa est usque ad medietatem in carnem esse conversa: altera vero medietas, panis speciem non mutavit.

§ 2. Itaque (si rite reminiscor) hoc proposuisti. Deinde quid portenderet inquisisti. Super qua quaestione, quia non necesse est diutius immorari, brevi compendio quid mihi videatur expediam. Ideirco Deus omnipotens sacrosanctum illud mysterium

in carnis speciem vertit, ut perfidiam reprobæ mulieris argueret, dum visibilem Dominici corporis ostenderet veritatem, quatenus quæ purum panem (ut videbatur ante) credebat, veræ carnis speciem cerneret, sicque sacrilegam coepti sceleris audaciam suo ipsa iudicio condemnaret. Quod autem mediætas sic remansit, ad evidentioris indicii testimonium proficit, ut dum in una eademque substantia hinc panis, illinc carnis adesse consideras speciem, in utroque veræ carnis verique panis indifferenter intelligas veritatem, quia et ipse est panis qui de coelo descendit, et ipsa nihilominus caro quæ de virginalis uteri materia prodiit.

§ 3. Nam et vester ille finitimus piæ recordationis Amalphytanus Episcopus (nomen nescio) Stephano Romano Pontifici, me præsentem, sub iurejurando testatus est, quia cum aliquando ad mensam Domini sacrificaturus accederet, sed super sacramento Dominici Corporis incredulus haesitaret, in ipsa confractione salutaris hostiæ, rubra prorsus, ac perfecta caro inter ejus manus apparuit, ita, ut etiam digitos illius cruentaret, sicque sacerdoti omnem scrupulum dubietatis auferret. Ubi notandum, quam sit immane periculum, indignis manibus attrectare tam terribile Sacramentum. Sed qui de sacramentis ipsis eloquimur, cum etiam super eos aliquando qui ex eorum vasis offendunt, terribiles fieri sententias videamus?

§ 4. Arnaldum certe Aretinæ sedis Episcopum tu quoque familiariter agnovisti. De hoc mihi Martinus Eremita, magnæ scilicet opinionis vir, ac celebris famæ, narravit: Quia ex quodam sui juris monasterio calicem aureum abstulit, et quibusdam imminutibus necessariis, alienavit, cui nimirum calici nobilis ac devota mulier quæ eum sanctis obtulerat, anathematis titulum, ne ab aliquo tolleretur provide fecit insculpi. Interea cuidam fratri sopore depresso videre contigit quemdam lacum nimii caloris ardore ferventem, et piceos sulfureosque foetores non sine tetri fumi voluminibus exhalantem. Circa quem lacum teterrimi quidam velut Aethiopes, nigris similiter equis, sed excelsis, instar turrium, insidebant. Intus autem innumerabilia crudelium tormentorum monstra, damnatorum vero videbantur horribilia ac diversa supplicia. Inter quos subito contigit, ut etiam Arnaldum videret Episcopum, quem videlicet in illis prae nimietate caloris exundantibus aquis cervicetenus immersum, terribiles duo Aethiopes constringebant, quorum alter sartaginem ferream, alter calicem aureum in manibus habere videbatur: sed iste cum sartagine calicem replebat aquâ, et ille labiis Episcopi protinus eundem calicem apponebat. Sic itaque numquam cessabant, et ille poculum labiis hiantis immergere, et iste coactus indesinenter haurire. Quid multis immoror? Hanc visionem audivit Episcopus, ut monasterio restituat calicem, ab amicis omnino suggeritur.

Ille sub fortassis ambiguo reddere pollicetur. Sed dum res increstinando differtur, immo dum circa salutem suam ille non vigilat, coelestis super eum sententia non dormitat. Nam et beatus Petrus de his qui fictis verbis in avaritia negotiantur, ait: *Quibus judicium jam olim non cessat, et perditio eorum non dormitat* (2. Pet. II). Quadam itaque die, tertia propinquante jam horâ, in castelli, ubi erat, crepidinem, sellam praecepit afferri, ut surgentis calorem Solis exciperet, ac matutini frigoris reliquias propulsaret. Cumque residenti domestici ejus servi atque contubernales assisterent, et ille securus, hilaris ac jucundus, faceta cum eis et urbana verba misceret, subito repentinus dolor in ejus verticem, tamquam gladius irruit, eumque, Morior, exclamare coëgit. Mox bajulantibus necessariis defertur ad lectulum, mysterium sacrosanctae communicationis accepit, ac spiritum protinus exhalavit.

§ 5. Timeat ergo quisquis vel Ecclesiastici mysterii utensilia distrahit, vel tremendi anathematis elogium parvipendit, ne dum quasi securus ambulat, latentis cum judicii laqueus comprehendat. Heu miserabilis valde, et infelix humana conditio. Certe praefatus Episcopus, licet in hunc negligentiae torporem obrepserit, alias tamen acutus erat, ingeniosus, et cautus, tantaeque facundiae, ut dum expeditissime in verbis decurreret, circuncisis labiis dici non immerito potuisset. Sed cum Apostolus dicat: *Prudentia carnis mors est, prudentia spiritus vita et pax* (Rom. VIII): quid prodest, si quispiam seculi hujus prudentiâ calleat, si ingenii vivacis obtutibus abdita comprehendat, si versuta calliditate, tamquam Proteus, in varia se formarum monstra convertat?

§ 6. Interea sub hujus occasione sermonis, illud in memoriam redit quod olim Tetaldus Episcopus praedecessor istius, in festivitate beati Donati constitutus in pulpito, sermoni, quo concionabatur, adjecit: In Longobardiae, inquit, finibus unde originem duco, vir erat versipellis ingenii, et acutissimae subtilitatis, duplex animo, sermone lepidus, concinnandis fabricandisque commentis edoctus, in reperiendis ac variaudis consiliis vehementer astutus. Numquam erigebat brachia contra torrentem, sed ex quocumque latere mundani turbinis cum aura proflaret, ille protinus aptum calliditatis atque versutiae pallium opponebat. Accidit autem, ut hunc post obitum quidam frater nocturna visione conspiceret. Lacus erat igneus qui flammivomis vaporabat incendiis, et crepitantibus ignium globis terribilem cernentibus incutiebat horrorem: quem lacum trabalis enormitatis videbantur obsidere dracones, variaque serpentium genera hinc inde per circuitum spatari. Vir autem ille, quem diximus, in ipsa flammarum stridentium voragine coarctatus, tentabat quidem effugere, sed obstantibus bestiis, dolebat aditum non patere. Modo, scilicet ex hac parte fugam parabat, sed ecce serpens obvius aderat. Per aliam partem erumpere satagebat, sed ecce rursus alia

bestia laxo guttore stridens, iter occluserat. Illa rursus et alia ad evadendum loca tentabat, sed insurgentibus bestiis omnino meatus aufugii non patebat. Porro autem cum Veritas dicat: *Eàdem mensurâ, qua mensi fueritis, remetietur vobis*: hoc illi justo Dei judicio contingebat. Sicut enim ille per carnalis astutiae vanitatem, ex quibuslibet hujus seculi se noverat laqueis expedire, ita postmodum versa vice nullo valebat ingenio supplicium, quo cruciabatur, evadere. Qui nimirum si prudentiam, qua callebat in divinis studuisset exercere mandatis, non cremaretur inter rabida ora serpentium, sed gauderet potius inter agmina beatorum.

§ 7. Unum plane contigit in nostris partibus de quodam carnaliter sapiente quod dignum non est silentio praeterire. Fanensis quidam primarius civitatis, Hugo nomine, ipsa nocte, quae, perfecta Parasceve, sacrosanctum sabbatum Dominicae sepulturae praecedit, cum armis et armatis ingressus ecclesiam, in qua divinis vacabatur officiis, perosum sibi violenter hominem cepit, ac jùgulis crudeliter mancipavit. Quem quia nova praesumpsit, novo Deus omnipotens supplicio condemnavit. Nam cum sensum mentis (inquantum mihi videtur) integrum teneat, omnes eum tanquam vesanum, exinanitum, atque dementem conspuunt, abjiciunt, exprobrant. Hælitum quippe ejus (juxta querelam beati Job) uxor exhorret, cumque velut arreptitium nurus explòdit, ad mensam sive colloquium filius non admittit, avertunt oculos famuli, dedignantur amici, clientes, milites, affines, atque propinqui, Episcopus etiam civitatis, et (ut compendiose cuncta complectar) omnis clerus et populus jam fere per duodennium arbitrantur eum mentis impotem, et vesanum. nullumque cum eo, tanquam energumeno, dignantur habere consortium. Porro, cum dives sit, et exuberans domus ejus, fluunt pannosae et illotae vestes, horret inculta caesaries, caput ejus diuturni sudoris foetet injuriâ, corpus totum per longam sordet incuriam.

§ 8. Hic plane, cum me adesse cognosceret, me concitus adiit, mala quae patiebatur exposuit, querelam de suis sobrio sermone digessit (et quantum ex tenore verborum ejus colligere potui), rationabiliter declamavit. Itaque conveni filium, Episcopum quoque, ac de civitate quamplurimos, et subtiliter inquisivi, quid inordinatum, quid delirum, quid ineptum in illo conspicerent, pro quo illi vesaniam imputarent. A quibus utique nihil aliud, et ne unum quidem certi signi verbum addiscere potui, nisi hoc tantum: Quia demens est. Quod omnes ore consono unanimiter asserebant. Dumque ego dicerem: Quomodo id scitis, quibusve indiciis eum insanire conspicitis? nihil aliud invenientes, idipsum denuo replicabant: Demens est. Quod mihi videtur profundum atque admirabile Dei omnipotentis esse judicium, ut qui prudens et sciens sponte desipuisset, cognoscitur, prudens et sciens

opinionem vesaniae puniatur, et qui sponte factus est furiosus, demens ab omni populo iudicetur invitus. Merito contra votum adjudicatur insaniae qui voluntate propria conatus est insanire. Enimvero si veraciter fureretur, eo minus miser esset, quo despectus sui mala quae patitur, ignoraret. Non itaque sicut mortuus seculi qui non sentit, sed sicut mortuus est inferni qui jugiter moritur, et mortem ipsam sentire non desinit. Salvo nempe illo terribili in mundi fine iudicio, nunc etiam omnipotens Deus non modo crudelia quaelibet facta, sed et superba, sive sacrilega, prout dignum est, ulciscitur verba. Vindicavit siquidem quod Balihassar sacra vasa temulentus indigne tractavit, nec dimisit inultum, quod Nabuchodonosor arroganter elata verba deprompsit. Nonne, inquit, haec est Babylon magna, quam ego aedificavi in domum regni, in robore fortitudinis meae, et in gloriam decoris mei (*Dan. iv et v*)? Et ecce (sicut Propheta testatur) cum adhuc sermo esset in ore Regis, vox de coelo ruit: Tibi dicitur Nabuchodonosor Rex, Regnum transiit a te, et ab hominibus te ejicient, et cum bestiis atque feris erit habitatio tua. Punivit praeterea Dominus Sedeciam Regem Juda, quia per reprobos actus Dei mandatum contempsit. Ultus est etiam Ananiam Prophetam non quia malum fecit, sed quia mendacium protulit. Cui Jeremias: *Non, inquit, misit te Dominus, et tu confidere fecisti populum istum in mendacio. Idcirco haec dicit Dominus: Ecce emittam te a facie terrae, hoc anno morièris (Jer. xviii).*

§ 9. Novis quoque temporibus accidit, ut in Burgundiae regno quidam clericus esset superbus nimis, ac tumidus, et non modo carnali vitae seculariter deditus, sed et contra suum ordinem terribiliter bellicosus. Hic itaque cum Ecclesiam beati Mauritii multis ineluctam praediis, suis ditionibus usurparet, potens autem quidam e diverso sui juris esse, non sine magna livoris atque certaminis animositate contenderet, tandem belli dies utroque paciscente statuitur, et a multis hinc inde frementium armatorum agminibus convenitur. Potens autem ille, quem diximus, nuncium ad hostilia castra direxit qui et apparatus belli solerti speculatione perpenderet, ac sibi celeriter renunciaret. Forte tunc clericus Missam cum his qui dimicaturi erant, suis fautoribus audiebat. Cumque ad Evangelium veniretur, in fine lectum est: *Omnis qui se exaltat, humiliabitur, et qui se humiliat, exaltabitur.* Ilico clericus in hanc sacrilegam vocem protervus erupit: « Haec, inquiens, sententia vera non est. nam si ego me meis adversariis humiliter inclinassem, hodie tot possessionum atque clientium copias non haberem. » Reversus autem nuncius domino suo fideliter retulit non modo quod in bellici procinctus apparatu conspexit, sed hoc etiam quod ex ore clerici tumide loquentis audivit. Tunc ille plaudens in Domino laetus efficitur, atque ad spem proculdubio obtinendae victoriae milites cohortatur. Conglobatis

itaque diversorum cuneis armatorum, ex utraque parte pugna committitur, vires viribus opponuntur, depressa telorum sylva deponitur, et humanis inflicta corporibus arma grassantur. Habebat autem clericus equam, quam videlicet praeliaturus ascenderat, tantae velocitatis ac roboris, ut nullus sibi videretur equus aut mulus ad dimicandum posse praeferri. Casu, immo Deo disponente, contigerat quod praecedenti nocte jumentum illud stabulo solutum abscesserat, acervumque salis inveniens, ex eo plurimum comederat. Clericus itaque dum in acie constitutus, super aquae rivulum deveniret, ibique cominus adversantium armis arma conferret, jumentum ut erat assumpti salis eopiâ sitibundum, frenum de manu rectoris violenter extorsit, suisque totum viribus vendicavit, ac statim caput in aquam ad bibendum inhianter immersit. Ille vero, dum ea manu, qua scutum tenebat, cum jumento confligit, hostilibus jaculis faciem coactus exponit: et ecce repente gladius os ejus fulminis more transfixit, talique vir reprobis vitam suam fine conclusit.

§ 10. O quam congrue in illa pertulit corporis parte vindictam qua nigri fellis in Dominum vomuerat blasphemiam. Nam cum Propheta de talibus dicat: Filii hominum, dentes eorum arma, et sagittae, et lingua eorum gladius acutus: qui linguam suam et dentes adversus Deum gladii more vibravit, digne per eadem membra materialis gladii poenas exolvit. Isti plane contigit quod Dominus in evangelio dicit: quia super decem et octo homines turris Siloë cecidit, et occidit eos. Quem vero mystice turris illa significat, nisi illum, cui Psalmista decantat: Deduxisti me, quia factus es spes mea, turris fortitudinis a facie inimici? Huic enim expositioni ipsum quoque Siloë nomen adauget. Siloë siquidem interpretatur Missus. Haud dubium, quin sit ille, qui dicit: Qui me misit, mecum est. Et ibi caecus a nativitate lumen accepit ab eo, qui ait: Ego sum lux mundi. De casu istius turris alibi sub figura dicitur lapidis: *Omnis, qui ceciderit super illum, confringetur: supra quem vero ceciderit, conteret eum (Matth. xxi, 44)*. Super hanc turrin, sive lapidem, cadit homo, atque confringitur, cum per fragilitatem aliquam peccat: sed ejus super se ruina contèritur, cum superbe blasphemat. Turris ergo Siloë super hunc clericum cecidit, et sicut blasphemando meruerat, omnino contrivit.

§ 11. Et quid mirum, si gravia nos peccata tormentis addicant, cum subtile Dei judicium impunita etiam minima non relinquant? Immo quid novum, si reprobae locutionis sacrilegium damnat, cum ipsa quoque laudis suae praeconia, nisi digne sint deprompta, contemnat? Adraldi nempe prudentis et religiosi viri, qui Bremetensi praeminet monasterio, didici relatione quod scribo quod etiam inditum literis esse dicebat: Clericus, inquit, Coloniensis Ecclesiae vadum fluminis transibat, et ecce beatus

Severinus ejusdem Ecclesiae nuper Episcopus equi ejus habenas apprehendit, eumque retinens sistit. Cumque ille in stuporem versus, et graviter admiratus, cur illic tam clarus, et tam celebris famae vir moraretur, inquireret: « Da mihi, ait, manum tuam, et quae circa me sunt, non auditu disce, sed tactu. » Cumque datam manum fluctibus Episcopus impressisset, tantus eam ardor absorbit, ut undique carnes ejus resolutae diffuerent, et ossa nuda vix haerentibus articulis remanerent. Ad quem Clericus, « Cum nomen, inquit, tuum in tanta benedictione sit apud nos, et fama tua consonis totius Ecclesiae praeconiis celebretur, cur te pestilens haec vorago constringit, tantoque (proh dolor) incendio cruciaris? » Ad quem sanctus Episcopus: « Nihil, ait, aliud in me remansit ultione plectendum, praeter hoc tantum, quia dum in aula Regia constitutus imperialibus me consilii vehementer implicui, canonicae synaxis officia per distincta horarum spatia non persolvi. Mane quippe simul omnia coacervans, tota die negotiis ingruentibus secura libertate vacabam. Ob hanc itaque negligentiam horarum, ardoris hujus fero supplicium. Tu vero omnipotentis Dei clementiam humiliter implora, ut manum tuam in salutis pristinae restituat statum. » Quod cum factum fuisset: « Vade, inquit, fili, obsecra fratres nostros Ecclesiae clericos, et alios spirituales viros, ut pro me preces fundant, indigentibus subsidia conferant, sacrificiorum votis insistant. His enim peractis, ego mox de vinculo poenae hujus indubitanter expediar, et expectantibus me beatorum civium choris laetus adjungar. »

§ 12. Quod certe magnam nobis debet inferre formidinem, quia cum sanctum virum uni culpae dumtaxat obnoxium, tam intolerabilis Purgatorii poena constrinxerit (vae, vae) quae mihi, meisque similibus est inferenda sententia, quos tot reatum prolixitas gravat? Distinguenda sunt ergo per momenta temporum Ecclesiasticae institutionis officia, et sub magna divini timoris ac reverentiae dicenda sunt disciplinâ, ne dum psallimus, fructum spiritus cum carnis desidia misceamus. Quid enim prodest hostiam Deo laudis offerre, et per torporem negligentiae foedis eam cogitationibus inquinare? Hanc porro boni malique mixturam locus ille significat Evangelicus, ubi dicitur: Quia docente Domino, aderant quidam, ipso in tempore nunciantes illi de Galilaeis, quorum sanguinem Pilatus miscuit cum sacrificiis eorum. Nam quia Pilatus Os malleatoris interpretatur, quid per hunc, nisi diabolus debemus intelligere qui paratus est semper homines offensionum ictibus verberare? Unde et virgam super humeros hominum tenere dicitur per Prophetam: Virgam, inquit, humeri ejus superasti, sicut in die Madian. Quid vero sanguis, nisi peccata? Quid sacrificia, nisi rectas et acceptabiles Deo significant actiones? Pilatus ergo Galilaeorum sanguinem cum sacrificiis miscuit, quia malignus spiritus vel orationes nostras

pravis cogitationibus polluit, vel opera bona peccati cujuslibet attaminatione corrumpit, ut sanguinis sacrificium polluat, dum reatus offensio oblatam Deo recti operis victimam foedat. Unde scriptum est: Quia cum Abraham Deo sacrificium de pecoribus ac volucribus devotus offerret, descenderunt volucres super cadavera, et abigebat eas Abraham. Quid enim exprimuntur volucres, nisi reprobos spiritus per aëra volitantes. Volucres ergo a sacrificio nostro repellimus, cum operum nostrorum victimas a malignis spiritibus, eas foedare tentantibus, provide custodimus.

§ 13. Idem sane, quem praediximus, Adraldus, dum in Burgundiae regno mihi conviator incederet. «In hoc, inquit, loco per quem nunc transitum habemus, aliquid contigit quod si dicimus, non videtur otiosum.» Frater quidam nostri coenobii (haud dubium quin Cluniacensis) pia mentis, et rectae conversationis vir, hinc aliquando transibat, et ecce crinitus quidam, quasi ex Jerusalemimana peregrinatione veniens, palmam ferebat in manu. Cumque peregrinus, et monachus invicem obvii sese altrinsecus pertransissent, ait ille, «Completorium in lecto, nec salus est, nec profectus.» Quod frater audiens admiratus expavit, ac repente post terga respiciens, eum videre non potuit. Mox enim ut verbum protulit, omnino disparuit. Ille vero ad conscientiam mox reversus, invenit quia pridiano vespere lassus de via redierat, et fessa in lectulum membra projiciens jacendo canonicas horas compleverat. Utrum ille Angelus fuerit, an revera (sicut videbatur) homo, Dei ducimus relinquendum esse judicio.

§ 14. In hac etiam eremo fontis Avellani, ubi nunc habito, Prior quidam fuerat, nomine Joannes qui lentis quibusdam infirmitatibus macilentus videbatur semper et gracilis. Hac itaque sui corporis imbecillitate confisus, saepe jacens in lecto Completorium decurrebat. Accidit autem, ut daemonicus quidam non procul abesset qui multa hominum secreta, et obscoenos actus impudens propalaret. Cumque praefatus Joannes daemonem exire praeciperet, et quibusdam exorcismi quaestionibus flagellaret, «Tunc, ait, ille es qui sub cotto quotidie completorium insusurras? et modo me quasi sanctus ejicere, et juris mei vasculum de meo vis dominio liberare?» Hoc audito, frater erubuit, quia rei veritatem etiam per mendacii recognovit auctorem.

§ 15. Alter etiam eremita, qui vocabatur Joannes de Anso, cum ei, ut egrederetur, vehementer insisteret, ac divini nominis adjurium crebrius intenteret: «Numquid oblitus es, ait, hac tibi nocte quid fecerim? Nam (si non excidit) certus es, quia dum ego me in apri sylvestris effigiem verti, tu me quasi venator insectabar. Sed qui videbar aper, subito speciem venustae mulieris assumpsi, atque in osculum tuum ruens, ut semen effunderes, cum gloria triumphavi.» Cum itaque reprobos spiritus de fratre

delinquente per soporis energiam se gloriatur habuisse triumphum, quanto putamus eum gaudere tripudio super his qui labuntur in adulterium, vel incestum? Unde saepe Deus omnipotens terribile exhibet etiam in hac vita iudicium, nec tamen miseri homines desinunt iterare plectendum.

§ 16. Nam Robertus Gallorum Rex, avus istius Philippi qui in paterni juris scepra successit, propinquam sibi copulavit uxorem, ex qua suscepit filium, anserinum per omnia collum et caput habentem. Quos etiam virum et uxorem omnes fere Galliarum Episcopi comuni simul excommunicavere sententiâ. Cujus sacerdotalis edicti tantus omnem undique populum terror invasit, ut ab ejus universi societate recederent, nec praeter duos sibi servulos ad necessarii victus obsequium remanerent qui tamen et ipsi omnia vasa, in quibus Rex edebat, vel bibebat, percepto cibo, abominabilia judicantes, pabulum ignibus exhibebant. His tandem Rex coactus angustiis, ad sanum consilium rediens, divortit incestum, iniitque legale connubium.

§ 17. Sed et Otho Rex Teutonicorum qui postmodum Imperator creatus est Romanorum, Adalhâidem Italiae reginam quae sibi commater extiterat, suscepit in conjugem. Quem filius ejus Almilicus qui Moguntinae praesidebat pastor Ecclesiae, coepit constanter arguere, et scelestum, luridumque conjugium publice condemnare. Pater autem vehementer iratus, eum comprehendi praecepit, et carcerali mox custodiae mancipavit, quem per annale circiter spatium carcer inclusit, sed a correctione linguam terroris vinculum non ligavit. Cum vero pater eum, quadragesimali decurrente jejunio, de custodia decrevisset educere, antequam psalterium expleret quod aureis exarabat apicibus, recusavit exire. Verumtamen cum exivit, zelo sacerdotalis accensus auctoritatis, non quievit, sed mox in patrem jâculum publicae excommunicationis intorsit. O vere dignum regio genere sacerdotem qui in causa Dei non imperiale fastigium, non paternum recognovit affectum, sed dum paternam, ac regiam auctoritatem in solo Deo constituit, hunc hominem ejus legibus resistentem a se prorsus extraneum deputavit. Dixit autem patri: «Tu arbitraris me adversum te insolenter agere, te vero praecedendum sustinere: scito praenoscens quia die sancto Pentecostes uterque simul astabimus ante Deum, ibique ventilabitur inter nos librata justitiae lance litigium. Ibi luce clarius apparebit, quis nostrum aequitatis lineam teneat, quis Dei legibus contradicat.» Factumque est, ipso, qui dictus est, sacrosanctae solemnitis die, ut dum praefatus Augustus imperialibus infulis redimitus, multorumque Pontificum choris, sive procerum vallatus agminibus, Missarum solemnii interesset, repentino super eum veniente iudicio, repertus fit mortuus, Episcopus autem in Domino jam quieverat. Sic sic qui de incesto conjugio contempsit inter homines judicari, ad tribunal

aeterni Judicis coactus est pertrahi: et qui subjectum sibi deditus est audire Pontificem, terribilem super se non potuit evadere Majestatem.

§ 18. Haec ego (venerabilis Pater) et alia quamplurima, non sine magnae formidinis angore conscribo, ne videlicet vel relatores mei merae veritatis semitam non tenuerint, vel ipse quoque relationum in quolibet immemor oblivione deliquerim. Verumtamen teste conscientia, non haec mentiendi voto, sed aedificationis affectu, prout melius possum narrata recolere, satago schedulis adnotare. Si quid mihi tamen his oblivionis obrepsit, immo, quicquid humanae conditionis infirmitati deliqui, antequam nexibus hujus carnis absolvar, divina mihi pietas tuis orationibus in memoriam revocet, ac digne lugere permittat, ne viventi mihi poenitendum quid manere possit occultum quod morientis sit oculis ingerendum.

§ 19. Hugo denique Cluniacensis Abbas cum ad suum me monasterium perduxisset, frater quidam senex in infirmorum domo, ingravescente totius corporis tumore languebat. Hic porro cum Abbatis comperiisset adesse praesentiam, laetus effectus divinam coepit implorare clementiam. «Domine, inquit, quem nullum latet occultum, quaeso, si quid reatus in me est, quod non sim hucusque confessus, tu mihi misericorditer in memoriam revoca, quatenus Abbati meo, dum praesens est, pure confitear, atque ab eo qui jus hoc in me prae caeteris habet, judicatus absolvar.» Hoc dicto, hujusmodi vox auribus ejus insonuit: «Certe est, certe est aliquid in te quod confessus adhuc non es.» Cumque ille vocem solam audiret, sed a quo procederet non videret, orando subjunxit: «Exprime, Domine, manifeste quid hoc sit, ut confessus corrigam quod erravi.» Porro vox eadem, peccatum quoddam (sicut quaerebat) signanter expressit, quod ille a se commissum illico recognovit, et Abbati festinanter accito facta confessione, purgavit, paucisque post diebus in sancta pace defunctus est.

§ 20. Non talem sortitus est finem clericus ille, de quo mihi idem Hugo Cluniacensis monasterii Rector fida relatione narravit. Religiosus, inquit, quidam Episcopus in expeditione positus, cum venisset ad ripam cujusdam fluminis, substitit, ibique lassus recreare spiritum coepit. Cumque illic tranquille quiesceret, audivit vocem de fluminis alveo prodeuntem, et haec verba clarius exprimentem: «Hora venit, homo non venit.» His auditis, Episcopus sollicitus redditur, et recogitans hoc sine mysterio esse non posse, adventum rei solerti custodia praestolatur. Sed dum attentus explorator expectat, dumque haec et illa recogitat, ecce quidam clericus agillime properabat, equumque calcaribus atterens, amnem transire quantocyus festinabat. Admonuit autem suos Episcopus, ut obvios se venienti festinanter objicerent, eumque a sui

cursus impetu retinerent. Cumque ille perniciousè properans, flumen aggrediretur praecipitanter invadere, ac sine mora transire, illique contra violentè obsisterent, et gradum figere compulissent, ait: «Quiescite, quaeso, dimittite me, recedite, quia jussio Regis urget.» Non est res quae differri possit in posterum. *Mysterium* Regis instat, inevitabilis necessitas imperat. Quid plura? Sanctus Episcopus eum violentissime retentum, supervenienti nocte secum habere coëgit hospitium. Sed o misera hominis ac lugenda conditio quae facilius valet sibi consciscere mala cum desunt, quam vitare cum imminet. Episcopo scilicet cum suis gravi sopore depresso, ille vas aquae in hospitio reperit, in quod caput immergens, suus ipse tortor effectus, se feraliter enecavit. Sed sicut iste, licet occulto, districto tamen Dei judicio, carnis interitum pertulit, ita per ejus piam clementiam mortem animae, simul et corporis alter evasit. Nam quod nunc dicturus sum, et ex relatione jam dicti Cluniacensis Abbatis, et ex ore illius, cui res ipsa contigerat, frequentius audiui. Adolescens quidam erat in finibus Aquitaniae qui cum coaevis suis juvenculis de animarum suarum coepit salute tractare. Deliberatione praemissa, tandem statuunt ac unanimi invicem confederatione proponunt, et mundani cultus pompas abjicere, et ad monasticae conversationis ordinem commigrare. Sed dum res adhuc suspensa differtur, dum rerum ordo multiplici varietate concutitur, ipse quoque tener adolescentis animus fixus in suo proposito non tenetur. Quid multa? Mutata penitus mente, desponsavit uxorem. Cumque per processum temporis mens ejus et memoria sancti propositi paulatim de se prorsus evanesceret, et sub praetextu conjugii, ad explendam carnalis illecebrae voluptatem impatientius ebulliret, divina super eum vigilante clementiâ, subito languore percussus est, ac paulo post ad extrema pervenit.

§ 21. *Necessariis* igitur ac propinquis de jam quasi defuncti disputantibus sepultura, dum in medio positus videretur cadaver exanime, vixque tenuis quidam motus in ejus pectore palpitaret: ecce duo teterrimi, ac trucidis vultus Aethiopes eum (ut sibi videbatur) tanquam leones rugientes invadunt, rapaci ferocitate corripunt, de corpore violenter evellunt, mox pedes ejus et brachia duris alligant nexibus, sicque velut hoedum in phalangam pendulum alter post alterum bajulare coeperunt. Quos autem dolores et torsiones ipse pertulerit, quot et qualia viderit, vel audierit, per quamplurima eum loca vectaverint, per longum est non tantum stylo digerere, sed simplicibus quoque verbis ex ore per ordinem referentis audire. Hoc tantum hic inferre sufficiat, quia dum per obscurae caliginis eum loca portarent, ecce beatus Petrus Apostolus splendidus et coruscans occurrit, eumque deportantium humeris raptum, nexibus, quibusangebatur, absolvit. Illi mox, relicta praedâ, stridentes dentibus, et ejulantes abscedunt,

factumque sibi, praejudicium flebiles conqueruntur. Beatus autem Apostolus adolescentem ad Cluniaci monasterium secum duxit, eique forinsecus posito sese, donec reverteretur, expectare praecepit. «Ego, inquit, meum monasterium ingrediens visito, ac per circuitum cuncta perlustrans, quid agatur attendo, deinde ad te, consideratis omnibus, redeo.» Sed mox ut iste relictus est solus, ecce crudeliores et acriores iidem revertuntur Aethiopes, et non jam per manus et pedes, sed per genitalia ipsa corripunt, eumque sic non sine gravissimo illius dolore suspendunt. Nam velut si rostro passer accipitris, vel aquilinis unguibus columba rapiatur implumis, sic a reprobis illis spiritibus miser iste corripitur, trahitur, libratus per verenda suspenditur, et quasi recuperata praeda quae fuerat perdita, longius asportatur: cum ecce beatus Petrus radianti nimis ac terribili splendore conspicuus, se tanquam fulmen injecit, rapinam suam quasi per impetum violenti spiritus apprehendit, et clavibus, quas manu gestabat, raptos nequissimos acerrime verberavit. Mox illum ad domum propriam usque perduxit, reddensque spiritum corpori, utramque saluti substantiam reformavit. Nam ille protinus convalescens, domui suae sine cunctatione disposuit, atque ad Cluniacense monasterium properans, sanctae conversationis habitum fervida satis devotione suscepit. Sic itaque divinae militiae transfuga, dum paterni verberis disciplinâ coelitus eruditur, de manu cruenti praedonis eripitur, et ovis oberrans ad proprii pastoris mapalia revocatur. Sed jam se reprimens calamus cohibeat stylum, ne regulam brevitatis excedat epistolare compendium.

Scribite, si placet, distichon istud in refectorio sub pedibus Apostolorum.

Ignis Apostolicum linguarum flamma senatum
Germinat, et varias quasi vox foecunda loquelas.

S. HUGONIS GRATIANOPOLIT. EPISC.

VITA GRAVITER ET ERUDITE CONSCRIPTA

A R. P. GUIGONE PRIORE PRIMAE CARTHUSIAE, EJUS AEQUALI.

Obiit anno 1132 — Ex Gallia.

§ 1. Hugonis * patris sanctissimi mores et opera Deo placencia, sufficientem sermoni adeo praestant materiam, ut non solum nostram, sed et quorumlibet vincat facundiam. Natione Valentiniensis, loco juxta Isaram fluvium sito, cui Castrum novum nomen est, parentes habuit et secundum seculi dignitatem

* Gallice *Hugues*.

non infimos, et quod excellit, sanctitatis praerogativâ conspicuos. Amavit autem studia literarum non mediocriter: propter quae etiam in exteris profectus regiones, multa sustinuit. Inerat quippe illi, et usque ad ultimam senectam inesse non destitit, verecunda sobrietas quae cum et inter suos etiam necessariorum saepe coegbat ferre inopiam, dum nec amicis, si quid eum angebat, pudore victus poterat confiteri. Quo quasi freno a multis comprimebatur illicitis. Cum autem a scholis reversus, Valentiae, ubi majoris canonicus erat ecclesiae, inter seculares et lubricos juvenis licet pudibundus demoraretur et sobrius (statuerat enim, sicut ipse dicebat, ab omni deinceps contaminatione immunem se, Deo juvante, servare): contigit dominum Hugonem, Galliarum omnium ex praecepto beatae memoriae Gregorii septimi Legatum, ad eandem venire civitatem, virum scilicet in ecclesiasticis negotiis strenuum et famosum, ecclesiae Diensis tunc praesulem, postea Lugdunensem archiepiscopum. Qui cernens juvenem elegantem vultu, staturâ præcerum, eloquio temperatum, moribus verecundum, edoctusque ab eis qui noverant, cujus esset eruditionis et generis, et, ut erat tam in rebus humanis quam divinis ingenii perspicacis, agnoscens in eo magna quaedam futurae probitatis et sanctitatis insignia, hilariter et affabiliter amplexatus est, rogans ut ad se veniret, suorum certaminum comes futurus et particeps: quibus non solum adversus laicos qui ecclesias, decimas ac coemeteria sacrilege detinebant, sed et contra sacerdotes, quorum vitam inhonesta conjugia maculabant, Simoniacos etiam qui cupiditate caecati, sacra profanaque miscebant, paucis juvantibus, acerrimus insudabat. Quod ipse libenter amplexus est. Aliquanto dehinc temporis exacto spatio, idem Legatus apud Avinionem, non ignobilem Provinciae civitatem, grande celebravit concilium, in quo multa ad Dei honorem et Ecclesiae utilitatem praeconio digna patravit. Ad hoc concilium episcopo carentes et episcopum quaerentes Gratianopolitani * venerunt canonici, compertoque praefatum juvenem conventui interesse praesenti, petierunt suppliciter suffragante concilio, ab ejus venerabili patrono, cui gratae officium societatis exhibebat, ut hunc sibi daret sine dilatione episcopum. Quibus ille protinus gratulabundus assensit, tum dilecti comitis gaudens honoribus tum Ecclesiae favens profectibus, cujus etiam sacris officiis futurum non dubitabat opportunum. At vero ille, repentino timore concussis ab imo visceribus, toto reniti corpore magnisque clamare vocibus, et sese aetate, scientiâ, et postremo moribus et vitâ tantis mysteriis imparem coepit affirmare, nec ullatenus pati in suae salutis periculum, sua vilitate officia veneranda foedari. Quam utique de se sententiam, profundissima, humilitate conceptam, usque ad finem non exiit. Semper enim in quantiscumque sanctitatis et bonorum profectibus operum,

* Civitatis gall. *Grénoble*.

inutilem se servum et pontificatus administratione indignum protestari non erubuit, semperque ad deponendum, sicut ex consequentibus liquebit, paratus fuit. Vir autem profundi consilii, qui praedictis eum concesserat clericis, etsi gaudebat, quod in hac aetate et habitu (erat enim habitu secularis, et annorum ferme vigintiseptem) honores non modo non appeteret indebitos, sed et repudiaret oblatos, coepit tamen rationabili, qua pollebat, facundiâ ejus erigere trepidationem, solari verecundiam, frangere pertinaciam, asserens in talibus vel subeundis vel portandis oneribus non de sua quemdam virtute, sed de Dei potius debere benignitate praesumere, a quo deberet sperare bonum quod deerat, et ad quem referre, quidquid acceperat. Hujus itaque et caeterorum qui aderant, virorum gravium consolationibus fractus atque hortatibus, tandem aliquando cessit electioni.

§ 2. Praecerat autem eo tempore Viennensi Ecclesiae archiepiscopus Garmundus nomine, quem propter Simoniam, cujus sustinebat infamiam, sibi manus imponere non admisit. Cunctis itaque, praeter episcopi, a, non sine reverentia memorando, Legato sumptis ordinibus, eodem comitante, profectus est, ut a sedis Apostolicae summo consecraretur antistite. Ubi dum, consecrationis statutum opperiens diem, commoraretur, in ipsis quodammodo divinae servitutis initiis et in primis sacrae militiae tyrociniis gravissimam hostis antiqui impugnationem rudis et talium inexpertus incurrit. Quae sanctam ipsius animam usque ad illam aegritudinem, qua et decubuit moriturus, die noctuque nunc acrius, nunc mitius, non destitit excruciare. Quia enim sanctae conversationis et illustrium operum insignibus meritis magnam in populo Dei famam, magnam fuerat habiturus et gloriam, ne forsitan extolleretur, angelum satanae, sicut et beatus Apostolus, qui se colaphizaret, accepit. Sic etiam apud prophetam Zachariam Jesu sacerdoti magno, veri Salvatoris mysterium praeferenti, satan stabat a dextris, ut adversaretur ei. Nec hoc mirandum, cum conditorem et rectorem omnium Deum, humana carne vestitum, impiis ausibus tentare praesumpserit, et postremo ostensis totius mundi regnis cum sua gloria, Haec, inquires, omnia tibi dabo, si prostratus adoraveris me, idololatriae etiam scelus persuadere conatus fuerit. Sicut ergo ipsi Domino incredibili praesumptione idololatriam, sic et ejus servo suggerebat viperea machinatione blasphemiam, scilicet ut de Deo, vel de his quae ad Deum pertinent, aliquid cogitaret indignum. Sed sicut a Domino, sic, eodem juvante, ab ejus servo victus et confusus abscessit. Cum igitur impugnationem, ut diximus, insuspicabilem sensisset hostis antiqui, reputans ne forte indignatus adversum se fuisset Dominus quod eligentibus se cesserat vel invitus, electioni in se factae abrenunciare modis omnibus deliberavit, et sacras administrationes, quibus in dies se magis ac magis

deputabat indignum, nullo pacto contingere. Quam deliberationem, ut putabat, saluberrimam simul cum ipsa tentatione, ab imo corde lacrymis profusis atque suspiriis, ei qui se duxerat, festinavit ostendere. At ille defectu ejus et nimio, quamquam a religione profecto, timore ex parte interim rationabili responsione sedato, ad memoratum Papam pergere, et quidquid ejus angebat animum, utpote Christi vicario, totum revelare suasit.

§ 3. Quod cum humiliter devoteque fecisset, tanta consolationis ab ejus ore saginâ profusus est, tantumque erga se dilectionis expertus affectum, ut de hac ipsa, quae in desperationem eum pene compulerat, tentatione gaudere, et felicioris insuper spei materiam sumere cogeretur. Docuit enim beatus Papa, utpote in rebus his nec rudis nec inexpertus, arguere Dominum et castigare, quos diligit, et omnem filium flagellare, quem recipit. Et ideo quanto durius cordi ejus imposuerat flagellum, tanto evidentius paternae in eum dedisse dilectionis indicium. Praesensisse etiam jamjamque diabolum, quanta per eum ipse damna passurus, quanta Dei foret populus virtutis incrementa sumpturus: et ideo omnes inveteratae malignitatis insumere conatus, ut a sacris eum quoquo modo deterrere possit officiis, permittente Deo, ad ipsius quidem ignominiam et poenam, ad hujus autem coronam et gloriam. Hujusmodi sermonibus et veritate plenis, et auctoritate roboratis, non quidem tentatione penitus extincta, sed tamen consolatione suscepta, animaequior effectus, consecrationem ab eodem post modicum suscepit episcopalem. Tanta autem et in ipsa consecratione, et toto illo, quo ibidem demoratus est, tempore, illius tanti viri amor in eum ostensus est, ut patenter ostenderetur, divinae in eo gratiae magnam aliquod praesensisse praesagium. Sed et comitissa Mathildis, habitus quidem foeminae, sed animi per cuncta virilis quae rerum humanarum tumultus atque pericula, instar prophetissae Déboraë, prudenter sedare et fortiter noverat tolerare, in suo Deum venerans famulo, diei consecrationis ejus necessaria cuncta subministravit, pastorem, quo diu usus est, baculum dedit, additis Psalmorum secundum beatum Augustinum explanationibus, cum B. Ambrosii volumine, cujus est titulus DE OFFICIIS. Totoque, quo deinceps tempore vixit, tamquam verum Dei famulum sincera devotione specialiter honoravit et coluit, sitiens ejus instanter et consiliis instrui et oratione defendi.

§ 4. His ita non solum prospere, sed et religiose peractis, ad susceptam reversus Ecclesiam, invenit clerum et populum in divinis nimis rudem et incompositum, et sanctarum observationum intantum inscium, ut non solum gradus inferioris clerici, sed et sacerdotes uxores ducerent, nuptias publice celebrarent, emere ac vendere sancta non haesitarent, ecclesias, oblationes, decimas et coemeteria laici, et eorum ditioni sacerdotes subditi possiderent,

usurarii sive foeneratores injusta ex alienis damnis lucra coaccervarent, nec ob hoc tamen minus eorum aliqui vel ecclesias intrarent, vel mysteria sacrosancta perciperent: adeo erant omnes disciplinae totius expertes. Porro substantia domus episcopalis, dissipantibus non tam episcopis quam tyrannis qui praecesserant, pene fuerat tota consumpta. Unde multas ibidem etiam necessarii victus inopias per plures pertulit annos, eo quod nec illicitis contractibus, sicut pluribus mos est, suas indigentias supplere volebat, et mutuare, unde redderet non habere se cogitans, minime praesumebat. Verum tot et tanta suscepti populi vitia vel peccata, quanta vigilantia quibusve praedicationis et disciplinae flagellis persecutus fuerit, quos ibidem labores, quos discursus, quasve solitudines insumpserit, quae jejunia, quas vigiliis, quas psalmodias, quos genitus, quas preces, quosque lacrymarum imbres ad propitiandum pro eis Dominum paterna pro eis compassione profuderit, non est nostrae facultatis evolvere. Sed nec quis ex tantis laboribus provenerit fructus, nostris exponi verbis aut potest aut opus est, cum rerum in melius manifesta mutatio idipsum cernentium evidenter ingerat oculis.

§ 5. Ipse vero interim pennatorum in Ezechiele animalium, coram sua semper facie gradientium, sedulus imitator, sese ante se ponere, et sua vel pericula vel profectus subtili examinatione discutere non cessabat. Contemplans itaque suam vel aetatem, vel morum imperfectionem, in quam praecipue usque ad mortem mentis oculos intentos et ipse habuit, et alios habere persuasit, et suscepti pondus officii, necdum duobus post consecrationem expletis annis, contemptis omnibus, Casae Dei Ordinis Cluniacensis, factus est monachus. Ibi quippe majus tunc paupertatis et humilitatis studium visebatur. Ubi sanctorum, quorum ibidem aderat copia, virorum succensus exemplis, eosque suis, quamquam novitius, non minus ipse succendens, annum fecit, cum caeteris bonis, tum praecipue humilitate, cujus prae cunctis virtutibus sectator extitit indefessus, cunctis amabilis. Ita namque sese gerebat, ut cunctorum imitatione pariter et veneratione dignus existeret. Post hoc cogente qui se sacraverat, memorato sedis Apostolicae Praesule Gregorio septimo, ad episcopatum a monasterio, quo fervens intraverat, ferventior est reversus, ex unius anni studiis tanta virtutis incrementa reportans, quanta de diuturnae vitae laboribus vix assolent multi: pro claustro circumspeditionem habens pervigilem, qua non tantum sui sensus corporis, sed et cogitationes comprimeret cordis: pro abbate justitiam, a cujus mandatis nec prosperis unquam potuit, nec adversis abduci: pro congregatione autem religiosos, quibus propter illud, *Cum sancto sanctus eris, et cum viro innocente innocens eris* (Psal. 17), carere numquam voluit, socios, immo totam universaliter Ecclesiam, quam tam sincerae dilectionis complectebatur

affectu, ut ejus nec adversa, nec prospera inconcussis posset tolerare visceribus. Nam juxta illud Apostoli, *Quis infirmatur, et ego non infirmor? quis scandalizatur, et ego non uxor* (2. Cor. xi)? semper Ecclesiae et laetabatur prosperis, et torquebatur adversis.

§ 6. In his agebat, et ecce tribus necdum in episcopatu post monasterii reditum completis annis, adest magister Bruno*, vir religione scientiaque famosus, honestatis et gravitatis ac totius maturitatis quasi quoddam simulacrum. Habebat autem socios magistrum Laudinum, qui post eum Carthusiae Prior extitit, duos Stephanos, Burgensem et Diensem. Hi sancti Rufi canonici fuerant, sed desiderio vitae solitariae, Abbate favente, sese conjunxerant. Hugonem etiam, quem cognominabant Capellanum, eo quod solus ex eis sacerdotis fungeretur officio. Duos laicos, quos appellamus Conversos, Andream et Guarinum. Quaerebant autem locum, eremiticae vitae congruum, necdumque repererant. Hac ergo spe, simul et suavi sanctae conversationis ejus odore trahente, ad virum sanctum venerunt. Quos ille non solum gratanter, sed et reverenter suscepit, tractavit et voti compotes fecit. Ipso namque consulente, juvante, comitante, Carthusiae solitudinem intraverunt atque extruxerunt. Viderat autem circa id tempus per somnium in eadem solitudine Deum suae dignationi habitaculum construentem, stellas etiam septem, ducatum sibi praestantes itineris. Erant vero et hi septem. Quapropter non istorum tantum, sed et qui successerunt eis, consilia libenter amplexus est, et usque ad mortem Carthusiae habitatores consiliis fovit semper et beneficiis.

§ 7. Licet vero et prius divini amoris totus arderet incendiis, non aliter tamen ad disciplinae coelestis exercitia eorum exemplis et familiaritate inferbuit, quam si flammanti quis faci plures circumponat alias ardentes. Erat cum eis non ut dominus, aut Episcopus, sed ut socius et frater humilimus, et ad cunctorum, quantum in ipso erat, obsequia paratissimus, adeo ut vir venerabilis Guilhelmus, Prior tunc sancti Laurentii, postea sancti Theofredi Abbas, magistro Brunoni etiam ipse religiosa devotione non mediocriter alligatus, beati Hugonis contubernalis (bini quippe tunc per singulas inhabitabant cellas), apud magistrum Brunonem non leviter conquereretur, quod pene omnia, ad humilitatem spectantia, intra cellam sibi praeiperet officia, et Episcopus non secum saltem ut socius, sed potius conversaretur ut famulus: non licere sibi tristis asserens ex servilibus operibus quicquam attingere, quae juxta morem debebant per vices efficere, eo sibi cuncta praeripiente. Intantum autem eremum devotus incolebat et sedulus, ut cum magister Bruno nonnumquam exire compelleret, « Ite, dicens, ite ad oves vestras, eis-que, quod debetis, exolvite. » Eo tempore magnae paupertatis et

* S. Bruno hic est Carthus. Relig. Institutor, qui col. vi oct.

humilitatis ardore succensus, voluit equitaturas suas cunctas vendere, et diviso pauperibus pretio, propriis pedibus in praedicatione discurrere. Sed homo profundi cordis magister Bruno scilicet, cujus consiliis non aliter quam praeceptis obtemperabat Abbatis, non consensit, timens ne apud se forsitan extolleretur, aut a caeteris de singularitate judicaretur episcopis, aut (quod dubium non erat) idipsum propter asperitatem et inaequalitatem consummare non posset itinerum.

§ 8. Factum est autem, ut dum, contemptis carnalibus, spiritualia zelo ferventiore sectaretur, prae nimis vigiliis, jejuniis et lectionibus, orationibus et meditationibus, et reliquis sacris exercitationibus, capitis et stomachi gravissimam decideret in aegritudinem, cujus molestiis et cruciatibus, omni fide frequentioribus et acrioribus, per quadraginta ad minus annos, quoad vixit, nequaquam caruit. Atque ita ad illum, cujus supra meminimus, satanae angelum, quo multiplicius colaphizatus, minus extolleretur, alter est additus. Quantum autem his duabus afflictionibus, tentatione videlicet et aegritudine, tanquam aurum in fornace, decoctus atque purgatus, in spiritualem erga Deum devotionem, et in omnium afflictorum veram compassionem excreverit, nec ipse adhuc vivens ad plenum, si vellet etiam, posset exponere. Quo enim per haec magis affligebatur, eo vehementius spretis quae mundi sunt, in Deum refugium verum et unicum totus efferebatur, voluptatem inde, sicut ajebat, tanto pleniorē hauriens atque suaviorem, quanto fuerat angustiam passus acerbiorē, juxta illud Psalmi: *Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuae lactificaverunt animam meam* (Psalm. 23). Hujusmodi alteritatum in eo ad finem usque non cessare vicissitudines. Nunc enim in superna totis viribus spiritalibus erectis oculis, gustando et videndo, quoniam suavis est Dominus, ineffabilibus recreabatur gaudiis: nunc infirmitatis humanae pondere relapsus ad solita, prioribus non vacabat angustiis. Utrobique lacrymae: ibi pro gaudio, hic pro taedio. Quid plura? Factae sibi fuerant lacrymae suae panes die ac nocte: non has illi prospera, non has siccabant adversa. Vix legere, vix psallere, vix sine his divina meditari. Adeo namque harum in eo excreverat gratia, ut frequenter nec edenti nisi frenatae deessent. Multoties enim per has sibi et sociis convivium, maxime aliquot ante finem annos, vel impediabatur, vel fuscabatur.

§ 9. Habebat quippe lectorem, a quo sanctos codices, quorum non paucos scribi fecerat, et alibi et praecipue sibi ad mensam legi faciebat, ut duplicatis deliciis sese suosque saginaret. Cumque lectori de divinis vel severitatibus vel miserationibus aliquid occurrisset insigne, idipsum bis aut ter dicere compellebat. Nec mora, spiritali per scripturam voluptate gustata, concussis

ab imo visceribus, tantis lacrymarum infundebatur irrignis, ut voluptatem ventris et gutturis et sibi funditus tolleret, et in sociis temperaret. Edocti itaque per experientiam comites, cum tales motus cernerent imminere, innuebant lectori cedere et aliquantisper a legendo cessare, ut taliter molestiam hanc possent ad tempus declinare. Hanc autem divini muneris gratiam peccatores, ob confessionem ad eum venientes, vel maxime sentiebant. Clementer enim hos humiliterque suscipiens, patientissime audiebat, aliquando fletus ipse cum fletibus, aliquando vero ad lacrymas suis eos excitans fletibus. Quod uno liquebit sufficienter exemplo. Vir Deo charus Gualterius, cognomento Calnesius, qui apud nos in monachatu diu laudabiliter vixit et obiit, solebat referre, quod cum in seculo positus, suas ei confiteretur offensas (erat enim in Ecclesia Gratianopolitana literis et honore praeclarus) incubuerit ipse super caput ejus, et tantam vertici lacrymarum infuderit copiam, ut madefactis capillis, deorsum etiam rivuli per confitentis ora defluerent. Porro mulierum confessiones non minus caute, quam benigne suscipiebat. Non enim in angulis aut obscuris aut secretis locis eas audire solitus erat, sed potius ubi a pluribus conspici posset. Et aurem quidem satis familiariter applicabat: oculorum autem in alteram partem vertebat aspectum, auditum solum, propter insidias diaboli, hujusmodi negotiis asserens applicandum.

§ 10. Quam videlicet oculorum custodiam incredibili semper et ubique circumspectione servabat, ita ut cum potentes ac nobiles mulieres, juxta illud Apostoli: Cui honorem, honorem: ad colloquium honorifice hilariterque frequenter susciperet, multa eorum se diuque tractantium facies penitus non videret. Dicebat enim, cogitationes illicitas difficilime posse vitari, nisi quis corporis sensus vigilantia multa compresserit: intrare autem, secundum prophetam, mortem per has quasi fenestras, et ingredi domos nostras. De qua etiam cohibentia sensuum dum vice quadam cum religiosis quibusdam colloqueretur, inter quos erat vir literis et puritate conspicuus, dominus scilicet Airaldus archipresbyter tunc ipsius, nunc Mauriennensis episcopus, respondit idem vir Domini Airaldus passim se mulieres aspicere, nec earum sibi nocere contutum: est enim castissimus. At quod ille non a mulierum tantum, sed a virorum quoque vultibus religiosae mentis avertendum respondit intuitum, asserens quod experientia sua potest quisque conjicere, per communionem humanae mutabilitatis atque compassionem fieri, ut affectiones conspecti frequenter ad conspicientem inaestimabili velocitate pertranseant, et, verbi gratia, de irato iratus, et de tristi tristis, et de lasciviente fiat lasciviens: quas passiones satis esse habere quemquam proprias, non in se transcribere taliter alienas: nullius se totius episcopatus sui mulieris, praeter unius, ita faciem aspexisse,

ut ex consideratione vultus, si occurreret, quaenam esset, posset agnoscere. Quid hac responsione castius? Quid circumspectius? Quid philosophiâ vera refertius? Talem utique se mulieribus exhibuisse, castissimum: talia in humanis affectionibus advertisse, sapientissimum. Hinc fuit illud, quod cum de matre mea, quae cum eo, quae voluit, quamdiu voluit, locuta fuerat, ab eo quae- sissem, utrum eam valde senecta fregisset: paululum secum prae- meditans, Nescio, inquit, utrum sit vetus, an non. Hinc et illud, quod muliere quadam, potentiâ nobilitateque praeclara, cujus nomen edicere nolumus, in ejus conspectu, quam morose placuit, multa loquente, cum et ipse, quod libuit, respondisset, illaque discessisset, dicerentque socii ejus, quos prudentes et religiosos semper habere curabat, cur non eam corripuisset, quod se suamque faciem tam facete tamque lascive poliret, respondit ille non sine horrore quodam et execratione, faciem ejus se penitus non vidisse. Et quid mirum, quod faciem illius unius non viderat, qui nullam noverat? Ubi nunc sacerdotum, ubi plurimorum in sacro habitu constitutorum curiosa lascivia, lascivaque curiositas?

§ 11. Attendant haec et imitentur, si possunt: mirentur et reveareantur, si non possunt. Sed et qui sanctitatem sine miraculis nihili ducunt, quae nos ideo non magnificamus, quoniam ab electis haec et reprobis haberi communiter scimus, et in majoribus patriarchis multisque aliis, qui Deo valde placuere, sanctis vel nulla vel pauca reperimus: qui tamen, ut dicere coeperamus, miracula quaerunt, etiam atque etiam considerent, utrum mirabilius ab homine, mortali carne circumdato, quicquam debeat exigi, et utrum cuiquam possit non impossibile videri per quinquaginta et amplius annos grandem episcopatum a quolibet homine regi, et praeter unius, nullius omnino foeminae faciem sciri. Et certe haec ipsa parum quidem formosa, sed consilii ejus satis indiga. Et tamen ad ipsius praesentiam, non solum ex suo, sed etiam ex aliis episcopatibus seu pro confessione, seu aliis causis innumeris tanto devotius frequentiusque veniebant, quanto sanctiorem cognoverant. Non autem hunc solum, id est, oculorum sensum, sed et caeteros omnes simili diligentia cohibebat. Aures namque et linguam cum a caeteris illicitis, tamen quam maxime ab obtreptionibus frenans, ajebat sufficere unicuique propria peccata, nec esse necesse, ut alienis, suam vel audiendo conscientiam, vel loquendo contaminet linguam. Rumores nec interrogabat, nec facile referebat.

§ 12. De tactu vero vel odoratu, superfluo facimus mentionem: quorum alterum, id est, odoratum ad hoc solum curabat, ut putores propter passiones cerebri non admitteret: alteri vero, id est, tactui et antequam ordinaretur, in totum valefecerat. Nec ideo se suosque sensus ab intuitu foeminarum

tam disciplinate frenabat, quod circa libidinis vitium se sentiret infirmum: quippe quem et praefatae tentationis atque infirmitatis angustiae, et ecclesiasticae dispensationis multiplices curae, et maxime assiduum legendi, psallendi, orandi, meditandi, speculandique Divina studium, ad hujusmodi delectationes pene fecerant insensibilem: sed ut sui habitus et officii qualem decebat, maturitatem severitatemque servaret, et contra inveterati hostis insidias circumspeditionis infirmioribus, quae sequerentur, exempla monstraret, docens, non debere quemquam de quantalibet puritate vel firmitate praesumere, cum et homo, testante Job, in eodem statu non perseveret, et adversarius rugiendo sicut leo circumiens, quaerat sine cessatione quem devoret. David et Salomonem prae oculis semper ponendos, quorum, quia se circa mulieres exhibuere licentius, alter ex summa innocentia in adulterium dedit et homicidium, alter de sapientia, qua mortales cunctos excesserat, in servitutum usque desipuit idolorum.

§ 13. Desideria porro ventris, et gutturi vir beatus instantiâ quanta represserit, res ipsa, tacentibus nobis, certioribus probat indiciis. Capitis namque dolores et stomachi, his maxime creati studiis, satis et super satis eum ab hujuscemodi monstrant abstinuisse deliciis. Eleemosynae sane fuit et per se diligens executor, et in aliis etiam fervidus exhortator. Exceptis enim domus suae dumtaxat necessitatibus, cuncta pene, quae consequi poterat, non in thesauros congregabat, posterorum vel dissipanda litibus, vel consumenda luxibus: sed sciens illud Apostoli: *Hilarem datorem diligit Deus* (2. Cor. ix), distribuit lactus egentibus. Denique annulos aureos et gemmatos, calicem etiam similiter aureum tempore magnae famis vendidit, horreis defectum minantibus, et alendis impendit pauperibus. Adjuvabant etiam non minime hanc in eo gratiam potentes et nobiles, qui sanctae conversationis ejus, longe lateque salubriter suaviterque fragrantis, odore percepto, de remotis etiam regionibus, quamvis eum non vidissent, ob divinam tamen reverentiam beneficia multa mittebant. Procul non a mensa tantum ejus, sed a totis etiam atriis histriones, tanquam vasa perditionis et organa falsitatis: procul militares clientes, tanquam rapinarum et caedium et totius instrumenta crudelitatis: procul etiam equites, nisi rari, et ipsi raro, respectuque quam maxime specialis utilitatis. Non enim aequum putabat, ecclesiarum bona, quae patrimonia sunt aestimanda pauperum, in aliorum expendi, praesertim malorum, usus hominum: immo magis semetipsum, tanquam ex pauperibus unum, graviter accusabat, quod sibi ac sociis de rebus sibi commissis competentem sumeret copiam, ac non potius sustineret cum pauperibus et ipse pauper inopiam. Eleemosynam igitur, ut diximus, libenter faciebat, sedule suadebat, pro satisfactione etiam poenitentibus injungebat. Haec namque tria praecipue

culpas suas emendare cupientibus sectanda praecipiebat, orationem, jejunium et eleemosynam, non humanam in hoc temeritatem, sed evangelicam sequens auctoritatem. Dicit enim Dominus, pessimum daemoniorum genus ejici non posse, nisi in oratione et jejunio. Alibi quoque pharisaeis loquens: *Date, inquit, eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis (Lucae xi).*

§ 14. Verum si scribere velimus, quanta moderatione haec ipsa pro personis, viribus, affectibus et facultatibus dispensare solitus erat, quamque sapienter et sobrie res suas in suorum et suos spirituales et corporales usus, necnon et pauperum solatia distribuerit, erit quidem non solum sanctitatis ejus, sed et solertiae documentum evidentissimum: sed lectoris debemus vitare fastidium. Illud sane quo pacto praeterire possumus, quin vel breviter attingamus, quod cum frequentissime suorum et alienorum causas mundanas et ecclesiasticas audiret, ventilaret, terminaret, cumque in subditis sibi clericis per tam prolixam vitae spatium toties consecrationes, degradationes, reconciliationes pro personarum et ecclesiarum competentibus causis et necessitatibus celebraret, manus suas tamen ab omni, secundum propheticum praeconium, excussit munere? Eo judice, nulli unquam personae dignitas, nulli pecuniae profuit quantitas. Nullum paupertas, nullum quantacumque officiorum sive natalium reum fecit extremitas. Non mitiorem amicus, non duriorum expertus est inimicus. Non deargentatam convictis vel confitentibus imposuit poenitentiam, non lucrosam in placitis defendit ediditve sententiam. Non considerabat personam pauperis, non honorabat vultum potentis.

§ 15. Temporalium negotiorum litigiosas causas aeternorum amore non amare, sed tolerare, magistra pietate, didicerat. Dicebat enim omni febre molestiora sibi placita, modisque omnibus his abrenunciaturum, si non in hoc Deum se sciret offensurum. Intererat autem illis tantummodo pacis obtentu, maxime pauperum atque ecclesiarum. His etenim noverat gravius litium motus nocere. Ubi vero inexorabilia in aliquibus odia et inexpiables repererat iras, tunc demum fortissime de Dei fisis auxilio, totusque in charitatis atque humilitatis solutus affectum, instantissime ac devotissime, offensis, pro his, qui offenderant, supplicabat. O quoties salutis humanae quasi caecatus desiderio, in coenosa se pro talibus causis loca projecit? quoties ad pedes contemptibilium etiam personarum diu prostratus jacuit? Nec facile, immo pene nusquam frustrabatur optatis. Nam etsi qui negassent, non solum gratis, sed et cum satisfactione poenitentes, offerebant postea non roganti quod negaverant supplicanti. Tantam quippe omne genus hominum ei reverentiam deferebat, ut Deum graviter offendisse se crederet, quisquis ei postulata negasset.

§ 16. Fuit etiam praedicator egregius: erat quippe non mediocriter literatus. Sed et ingenio et memoriâ bene praeditus erat, inquantum molestia capitis non obtundebat. Nam et literas suas ipse dictabat, eas praesertim, quarum ei cura propensior erat. Ideo autem praedicans facilius suadebat, quia quod verbis dicebat, operibus ostendebat. Ut enim commissam efficacius instrueret plebem, faciendo praeveniebat sermonem. Sicut et de Domino scriptum est, Quia coepit Jesus facere et docere. Instruebat igitur ad confessionem, excitabat ad poenitentiam, promptam ad ignoscendum divinam monstrando clementiam. Nec quaerebat in quo a literatis quasi sapiens laudaretur, sed quod ab auditoribus et melius intelligeretur, et utilius retineretur. Denique in tantum auditores ejus interdum praedicatione ejus movebantur, ut capitalia etiam aliqui crimina, Deum magis verentes, quam homines, publice faterentur. Quod sequens declarabit exemplum. Apud Vinnaicum castrum populo multo, ad dedicationem ecclesiae congregato, verbum fecit, quo in multas lacrymas audientium corda resolvit. Ibi mulieres duae, quae, sicut apparuit, ejus verba profundius aure cordis imbiberant, audientibus pluribus scelera confessae sunt quae commiserant. Et posterior quidem quid dixerit, non satis habemus compertum: prior autem suum se prodidit occidisse maritum. Cunque vir Dei necis exquireret modum, retulit in escam illi se dedisse venenum. Post quae jussit praesentes abscedere, ut ei caeteri quod volebant, liberius possent ostendere. Tanta vero ad confitendum fuit reliquae plebis instantia, ut ne dimidium quidem partem ejus, in tali opere valde licet devota, auscultare quiverit tolerantia. Hoc a viro aetate et sanctitate reverendo Wilhelmo, sancti Theofredi nunc abbate, tunc monacho, nos audivimus qui beati viri per annos plusquam viginti comes extitit individuus.

§ 17. Sed quando nos omnia bona ejus vel breviter tangendo memoriae mandare poterimus? Congesserat namque in illum unum divina gratia virtutum ornamenta plurima, quae dispertita per singulos, plurimos illustres sufficienter facere possent atque conspicuos. Si enim laudatur castitas, quis illo mundior? Si sermonis veritas, quis in loquendo cautior? Si Dei charitas, quis ferventior? Si proximi, quis benignior? Si humilitas, quis dejectior? Si eleemosyna, quis largior? Si oratio, quis devotior? Si lacrymarum gratia, in quo effusior? Si contemplatio, in quo sublimior? Si tolerantia, quis in tribulatione fortior? Si justitia, quis districtior? Si prudentia, quis circumspectior? Si temperantia, quis moderatior? Verum cum talis esset ac tantus, ipse tamen, juxta illud Evangelii, Cum feceritis omnia, dicite, *Servi inutiles sumus*: se infructuosum, se semper accusare non cessabat inutilem qui episcopi locum occuparet, episcopi honorificentiam susciperet, episcopalia bona consumeret, episcopi vero nec merita, nec fructus

haberet. Et certe praesto erant quae possent menti ejus non modo solamen afferre, sed et in superbiam, nisi tam solida esset, extollere. Ut enim taceamus quae clero pariter et plebi per eum bona provenerant, eremus Carthusiae, Calesiensis Abbatia, Excubiarum eremus, Regularium canonicorum apud Miserenum et apud sanctum Georgium domus, ipso adnitente coeperant, ipso spiritaliter et corporaliter fovente profecerant. Sed ipse imperfectionem suam, qua nec Apostolus carebat, dicens: *Non quod jam acceperim aut perfectus sim, tantummodo cogitans*, et cum Psalmista dicente: *Ut sciam, quid desit mihi*: non quid sibi virtutis adesset, sed quid deesset, subtili admodum discussione considerans, episcopalem sarcinam modis omnibus exuere desiderabat. Qua sententiâ vel desiderio, sicut in principio diximus, ab initio suae promotionis ad mortem usque non caruit. Hac igitur voluntate in dies augmenta sumente, Romam legatos et literas in hoc ipsum ad venerandae memoriae Papam misit Honorium. Sed cum legati postulata non impetrassent, immo magis literas ad eum consolatorias et ad perseverandum exhortatorias accepissent, ipsemet quamvis morbis ac senectute gravatus, spe tamen in posterum quiescendi roboratus, eundem Romanum Pontificem, adire curavit, rogans suppliciter et obtestans dari senectuti suae licentiam quiescendi, et ecclesiae Gratianopolitanae meliorem in suum locum pastorem substituendi. Sed nec ipse quamvis multas, ut putabat, justas et animi et corporis allegaret occasiones, impetrare valuit, ut sibi tantum et Deo vacare permitteretur. Creditum est enim quod sola auctoritate et sanctae conversationis exemplo plus posset plebi prodesse subjectae debilis et aegrotus, quam quivis alius, robustus licet et sanus. Concessis itaque caeteris quae petebat, honoratusque a summo Pontifice et consolatus, ut potuit, ad propria remeavit, dimittendi tamen episcopatum olim conceptum non deposuit desiderium.

§ 18. Defuncto autem Honorio, cum per tyrannicam et schismaticam rabiem non suis meritis, sed cognatorum et fratrum fultus praesidiis, Petrus Leonis * emersisset, atque hoc vir Dei certissime comperisset, morbis licet, ut diximus, et aetate consumptus, zelo tamen domus Dei, cujus diligebat decorem, perrexit Anicium, ut eundem cum aliis episcopis excommunicaret schismaticum. Quae profecto excommunicatio propter auctoritatem tanti viri contulit multum et profectum catholicis, et detrimentum schismaticis. Et certe tam idem Petrus, quam pater ejus, sancto viro multas olim venerationes, et obsequia praestiterant. Sed beatus homo in tali negotio, id est, ubi periclitabatur justitia, nec amicitia flectebatur, nec potentia terrebatur. Nam et ante aliquot annos, cum Henricus Imperator Papam Paschalem cum clericis et parte civium in ecclesia beati Petri nefanda prodicione

* Vide Vol. II, p. 261.

cepisset, et eorum qui secum erant capti, pietate victum, ad illicita pacta coëgisset, ipse prae cunctis, ut apud Viennam excommunicaretur, effecit. Qua excommunicatione, Ecclesiae suae Domino suo roborante sententiam, tyranni illius in contrarium est mutata prosperitas, et imperiali dignitate privata posteritas. Declinante igitur persecutiones praefati schismatici Pp. Innocentio II, et Gallias ingresso, occurrit ei Valentiam beatus Hugo, cum lacrymis rogans et obsecrans, quod et pridem ab antecessore petierat, ut scilicet cunctis sarcinis et honoribus ecclesiasticis absolveretur, et utilior in ecclesia Gratianopolitana pastor eligeretur. Sed nec tunc quidem impetrare potuit quod tam efficaciter humiliterque petivit.

§ 19. Ab hoc tempore coepit in dies magis magisque deficere, et morti, crebrescentibus molestiis, propinquare. E duobus namque satanae angelis, quos ei ad colaphizandum, ne extolleretur, datos supra retulimus, tentatione videlicet atque infirmitate, alter, id est, tentatio, ita extinctus est, ut nec vestigium ejus ullum relinqueretur. Alter vero, hoc est, infirmitas, ex crescere quotidianis non cessavit augmentis, donec illo obeunte, ipse quoque pariter finiretur. Sed cum et antea semper verbis et operibus in ejus beata anima Deum habitare claruerit, tum, praecipue in hac infirmitatis afflictione postrema, quis vel quanti foret meriti, et quam sincero Dominum veneraretur affectu, et quam vera dilectione in tam diuturna vita sua justitiam veritatemque defensasset, latere non potuit. Nam per ejusdem infirmitatis nimiam violentiam deleta vel perturbata pene tota memoriâ, in ea dumtaxat parte quae bonis malisque communis est, et bonis ad bonos, malis ad malos indifferenter usus, deseruit, localium et temporalium rerum continens formas: ea ergo memoriae parte oblitterata sive confusa, pars illa, quae veritatis et justitiae totiusque divini cultus impressa lineis, in hominibus sanctis et angelis pietatis tantum congruit actibus, non solum aequae, ut prius, verumetiam constantior interdum ferventiorque innotuit: adeo ut litiis et psalmis pectorisque contusionibus, diebus ac noctibus divinae clementiae aures interpellando, religiosi qui sibi serviebant, onerosus plerumque fieret fratribus.

§ 20. Aderant namque ad serviendum ei tam ex sociis propriis, quam ex nostra et Calesiensi, necnon et Excubiensi domibus octo vel novem, et interdum etiam decem, partim literati, partim sine literis, omnes religiosi fratres, nec ulla prorsus persona secularis ad ipsius admittebatur obsequium. Hi vero die noctuque corporalibus ac spiritualibus necessitatibus ejus devotissime serviebant. Erga quos, servitores videlicet suos, quantum in humilitate, quam inter caeteras virtutes praecipue sectatum supra retulimus, profecerat, quamque profunde puri cordis sacris eam impresserat recessibus, manifestis ostendit indiciis. Nam si

quid opus habebat, non a quoquam eorum jubendo tamquam dominus, sed rogando, nec humanam, sed divinam potius remunerationem imprecando suppliciter exposcebat. Verbi gratiâ: Exhibe vel fac mihi hoc aut illud propter Deum, ut Deus hoc tibi retribuât in futuro. Mirabantur autem et vehementer stupebant quod qui subjectos omnes, et propriam praesertim familiam tanta auctoritate tantâque severitate regere consuevit, in aegritudine quando solent alii, morbi stipulante molestiâ, ad irarum et indignationum motus esse procliviores, tantam mansuetudinem, tantam induerat humilitatem. Nam etiamsi quis vel modice reprehendisset eum, vel aliquam molestiam in ejus famulatu se pertulisse dixisset, protinus pugnis graviter pectus verberans, se reum clamabat, virgarum disciplinam imponi sibi devotissime flagitabat. Quod quia cuncti propter multam circa eum reverentiam recusabant, flebat ubertim, confessionemque illam, qua mysteria celebraturus uti fuerat solitus, innumerabiliter repetebat, psalmos quoque et divinarum scripturarum sententias, litanias etiam et orationes Ecclesiasticas die noctuque incredibili instantiâ frequentabat, ita ut nocte una, sicut nobis veraci narratione relatum est, Dominicas orationes trecentas expleverit. Cumque a servientibus sibi corriperetur quod haec agendo non solum suo fatigationem corpori, sed etiam augmenta praeberet infirmitati: respondebat ille, non solum non hinc suis incrementa miseriis, sed insuper magna provenire remedia.

§ 21. Ita quippe his assueverat studiis, et ita dulcedinem Divinae laudis et obsecrationis medullitus imbiberat, ut cum caetera pene omnia per passionem, ut praediximus, capitis, de memoria diffugissent, haec prorsus de sanctissima ejus mente nulla vel phrenesis vel alterius vi morbi potuerint aboleri. Immo tanto haec instantius et delectabilius revolvebat, quanto caetera, oblivione quoque juvante, rarius incursabant. Et cum plerumque, hac ipsa oblivione cogente, ubi esset, vel cum quibus esset, nesciret: interrogatus tamen de his quae ad justitiam religionemque pertinebant, sine cunctatione veracissime sapientissimeque respondebat. Nam cum falsus rumor exisset quod comiti Amedeo qui comitis Umberti, patris videlicet sui secutus exemplum, non exiguum beato seni reverentiam exhibebat, filius natus fuisset, quaererentque qui assistebant ei, an eum vellet ipse baptizare: ilico non sine aspernatione respondens, « Non, inquit, a quo quis baptizetur, curandum est, cum baptismus a quocumque datus, sit semper idem. » Item disceptantibus inter se qui aderant, quis successorem ejus, eo ipso petente jam electum, in sacerdotem consecraret: similiter indignatus respondit, non eligendum intra Ecclesiam Catholicam ordinatorem, cum licet diversis et a diversis datum sacerdotium non possit esse diversum. Indignabatur

autem in talibus facilius et vehementius, quia vel dubitare in his, blasphemiam deputabat.

§ 22. Accurrentibus etiam ad visitandum cum clericis et laicis satis multum venerabiliter ac devote, pro personis et officiis monitus saluberrimos infundebat. Inter quos Guigonem Desiderii, unum de majoribus post comitem, erga se prae multis devotum, cum flexis genibus (ita quippe omnes faciebant) ante lectum ejus benedictionem flagitaret, severa increpatione corripuit, dicens cum injustas in subditos exactiones faciendo, animae suae perpetua tormenta lucrari. Ad quae ille stupefactus, ait non haec sibi ab illo qui jam pene inter mortuos deputari poterat, sed a Deo potius qui ei revelaverat, dici, asserens gravissimam revera recentem terrae suae muletam imposuisse, necdumque accepisse. nec, post haec ejus monita, accepturum deinceps esse. Carnotinus etiam episcopus, dominus Gaufridus, servo Dei ex quo notus, singulariter etiam charus, post visitationem, quam ei tanto gratiorem, quanto magis desideratam exhibuerat, ad vestri Valentiam, ubi tunc eratis, praesentiam reversurus, cum quid ex sua vobis parte dici praeciperet, quaereret: ait ille, ut pro se vestra benignitas Dei clementiam exoraret. Sed et hic cum quaereret, quid pro se vellet orari, « Ut Deus, inquit, in me mundanum extinguat, et suum accendat amorem. » Idipsum religiosos fratres qui sedulum sibi exhibebant onsequium, saepissime precabatur, reum se et indignum divinis beneficiis non sine pectoris contusione contestans. Quadam autem vice quidam ex sociis, tantis ejus fleatibus atque suspiriis motus, quasi consolaturus, « Quid, inquit, pater tantum plangis, cum nec homicidium, nec perjurium, nec aliud quid criminale commiseris? » Protinus ille, « Quid hoc, inquit, refert, cum sola cupiditas et vanitas, si divina non adsit clementia, perditioni possint humanae sufficere? » Quid prudentius aut compendiosius ab incolumi et integrae memoriae potuit responderi? Omnia quae vel boni piis studiis aversantur, vel mali perniciosis nisibus consecantur, duobus verbis cupiditatis et vanitatis inclusit.

§ 23. Diensis etiam episcopus dominus Odelricus, unus ex ejus alumnis, et in ecclesia Gratianopolitana per omnes honores usque ad Decanatam, qui post episcopatum major ibidem est dignitas, ab ipso proventus, vitae regularis habitum per reverendas manus sanctissimi senis desiderans sumere, devotus advenit, ipso jam multa, morbis ingravescens, debilitate gravato. Cujus adventus causâ, ministris indicantibus, vir beatus audita, tanto exultavit gaudio, tantaque protinus est repletus laetitia, ut oblitus infirmitatis, venienti occurrere gestiens, pene se de lectulo praecipitaverit. Accedente autem illo, osculatus est eum, et prae gaudio lacrymas fundens: « Exuat, inquit, te Deus veterem hominem cum actibus suis, et induat te novum qui secundum

Deum creatus est, in justitia et sanctitate veritatis: memoriâ, ut jam dictum est, ad communia ultra fidem deficiente, ad divina solito nonnumquam amplius exuberante.» Nam et post multa sanctissima et saluberrima monita cum abiret, necdumque atria cuncta transisset, id etiam mandare curavit, ut de caligis pedûles abscinderet, quatenus praeter pedes totus jaceret vestitus. Dolebat enim nonnullos in religioso habitu, ad sanctitatis injuriam, tibiis dormire nudatis. Post haec, juvantibus ministris, in planum descendit solum, prostratusque in faciem, magnas Deo pro eo quod factum fuerat, cum lacrymis, gratias obtulit: his indicîis, quantum salutem desideraret humanam, pene jam defunctus ostendens.

§ 21. Ridere autem, velociosis vacare verbis aut rumores inutiles recitare, servitores suos nequaquam patienter habebat. Statim enim hoc ipsum severa increpatione frenabat, asserens tempora fletibus debita et poenitentiae occupanda lamentis, nec cachinnis, nec nugacibus relationibus, nec otiosis terenda sermonibus. Unde, quaesumus, etiam etiamque considerent qui mirari nisi insolita non norunt, utrum vel in Scripturis, vel in humanis relationibus tale quicquam nosse potuerint, et utrum non omnino impossibile et contra naturam, et ideo incredibile etiam videatur, potuisse hominem corporalia et a puero consueta de memoria perdere, et divina non potuisse, cum id potius naturae vel consuetudinis exigeret ratio, ut spiritualia et divina, tamquam subtiliora et minus assueta, captuque difficiliora, prius abscedant: illa vero, utpote familiariora et humanae infirmitati ad cogitandum faciliora diutius maneat. Quod si ea quae circa sanctos contingere solent, quo rariora, eo sunt etiam mirabiliora: quid eo mirabilius, cujus pro sui raritate, nec in Scripturis ullum, nec in humanis rebus extat exemplum? Et sentiat quisque quod vult, nobis autem videtur, nec aliter peritiores, eos maxime qui physicam norunt, sensuros existimamus, non minus singulare, minusve, immo forte amplius fuisse mirabile, inter tot, tamque diuturnas et acerbis cerebri passiones. Divinam cognitionem atque invocationem et religiosam non perdidisse devotionem, quam inter eculeos ardentesque laminas et succensas craticulas insuperabili constantiâ Christianam non negasse fidem. Ibi enim quod infestat, exterius totum ingeritur: hic ipsa rationis instrumenta, ipsaque divinorum et humanorum sensuum memoria quasi cellarium intrinsecus impugnantur, et qui eis praesidet animus, non aliunde nec alibi, quam ex eis et in eis, quibus juvari debuerat, dignioribus scilicet et sublimioribus, sibi pro sui subtilitate conjunctioribus sui corporis partibus attentatur. Horum alterum in reverendis martyribus, alterum miramur in beato Hugone. Verumtamen hoc illi nec novum, nec recens fuerat. In suae namque mentis excessibus, quos utique crebros et sublimes habebat, relictis non solum caeteris,

sed et semet sub se, supernam dulcedinem delectabiliter gustare solitus fuerat. Unde etiam ad id recurrebat afflictus quod incolumi fuerat dulcius. Apparet igitur, beatum Hugonem, sicut et sanctum Job, ideo tantis tribulationum procellis exagitatum, tantisque dolorum fornacibus instar auri decoctum, ut et ad societatem sanctorum purior et clarior hinc exiret, et quod non superficietenus, sed ex totis medullis Deum dilexerat, mundus agnosceret, dum ab ejus invocatione, nec doloris nec phrenesis vis eum ulla compesceret. Quid plura? In his usque ad ultimum perseveravit spiritum, erga suam Carthusiam, ejusque Priorem indignum, quod sine lacrymis non scribimus, specialem dilectionem, eorum in tantis afflictionibus memoriâ non carendo, demonstrans.

§ 25. Anno itaque ab incarnatione Domini millesimo centesimo trigesimosecundo, aetatis porro suae ad minus octogesimo, mense quarto, consecrationis autem itidem ad minus quinquagesimosecundo, Calendis Aprilis, beatus Hugo, inter sui temporis episcopos operibus et famâ singularis, pacata domo et cunctis referta bonis commissa etiam Ecclesia ac plebe, tranquilla pace fruente, migravit ad Dominum, successorem substitutum jam sibi Carthusiensem, sicut diu multumque desideraverat ante relinquens. Servatum est autem corpus ejus insepultum usque ad tertiam sequentis hebdomadae feriam serenis diebus et calidis, mirantibus plurimis, quod nec elementia aëris, nec circumstantis constipatae multitudinis aestu, nec cereorum calore tabesceret. Ad cujus venerandas exequias tres accurrunt episcopi, Diensis, Gratianopolitanus, Carnatinus, qui praecedenti die post secundam, quam ei in hac sua ultima debilitate visitationem exhibuerat, vix tandem recesserat, rogans ut si brevi deficeret, post eum, quod et factum est, protinus mitteretur.

§ 26. Statim vero, ut ejus obitus fama percrebuit, accurrerunt non ex suo tantum episcopatu, sed ex remotis quoque regionibus innumerabiles populi, cereos ac diversi generis oblationes afferentes. Omnis aetas, sexus, atque conditio devotissime osculabantur pedes ejus, intantum, ut sandalia ipsa tanquam tineta pellis, saliva pariter et lacrymis obscurarentur. Nam et lactentes offerebantur parvuli, quo tam sancti corporis tactu adversus omnia muniarentur adversa. Nonnulli etiam sandalia ipsa, ardentiori fide osculando, mordebant, aliquid inde ob sanctificationem secum ferre volentes. Annuli ac nummi et res aliae sancto applicabantur corpori, ut eo sepulto, pro reliquiis haberentur. Aderant ex nostris et Calesiensibus atque Excubiensibus plures conversi sanctissimae glebae custodes assidui, monachorum quoque et clericorum cum ecclesiasticis apparatibus greges quamplurimi. Tanta autem concursus undique fuerat populi, et tam grata cunctis etiam defuncti praesentia, ut vix tandem eum permiserint sepeliri.

Denique quinta defunctionis die, tertia, ut diximus, post palmas feriâ, deceperunt turbas, promittentes quod ipsum extra ecclesiam efferrent, ut eum liberius et intuerentur, et tangerent. Hac itaque spe exeuntibus, et ita ecclesiâ beatæ Virginis Mariæ, ubi sepeliendus erat, ex parte vacuata, obseratis protinus firmissime januis, sacri corporis venerandæ reliquiae in praeparato sarcophago cum multa reverentia et ingenti lamentantium pariter et psallentium clamore ponuntur. Frequentia porro turbarum circa sepulcrum ejus modo rarior, modo densior ob spem divinae in se miserationis, propter ingentia beati viri merita nunc usque perseverat (a).

VITA S. VALERICI ABBATIS

SCRIPTA FIDELITER A QUODAM EJUS PROPE AEQUALI,
SED RUDI STYLO, ATQUE EA CAUSA MUTATO PER LAUR. SURIUM.

Floruit Saec. VII — Nat. Francus.

§ 1. Valericus vir venerabilis, mediocri quidem fuit genere, sed fide et religione illustrissimus: quippe qui ab ipsa pene infantia a Domino praeventus sit in benedictionibus dulcedinis. Apud Arvernos habuit natale solum: porro adhuc puerulus aetate, sed mente grandaevus, oves parentis sui ad pascua ducere solebat. Accidit interim, ut audiret a vicinis, nobilium pueros ad scholas literis instituendos adduci solere. Ibi tum ille magno incensus desiderio, tabellam sibi effecit, cum multa reverentia a ludimagistro petiit in ea Alphabetum sibi exarari, et literarum significationem expròmi. Quod ut haud difficulter obtinuit, ad suas pascendas oves àlacer regressus est. Interea res evenit memorabilis et admiranda. Cum enim gregem paternum curaret in agris, assidua meditatione, licet involo parente, non alphabetum modo, sed etiam totum didicit Psalterium. Inde vero coepit sacras adire aedes, et intenta mente audiens quae illic cantabantur magis ac magis divino compungebatur timore.

§ 2. Crescente autem in eo calore fidei, ut audivit non procul abesse monasterium quoddam, in quo suus degeret avunculus, ejus insistens vestigiis, eo se contulit. Porro parens ejus jussit, ut domum se reciperet. Respondit sanctus puer, se deinceps ad paternas aedes numquam rediturum. Ea res et stuporem

(a) Biennio tantum ab ejus obitu elapso, perraro prorsus exemplo, S. Episcopus in Coelitum Canonem relatus est et cultu liturgico decoratus ab Innocentio Pp. II, cujus jussu fuit haec *Vita* per Abb. Guigonem conscripta. S. Hugonis corpus sacrilegis dederunt ignibus Huguenotti furentes haeretici xvi saeculo Gratianopoli Ecclesias et veneranda quaeque diripientes.

et moerorem ejus patri attulit, multaque is animo cogitare coepit, adhibitis etiam Abbatis et fratrum consiliis, quoniam pacto eum a monasterio educeret. Et fratres quidem coeperunt hortari beatum puerum, ut ad parentes rediret, et deinde quando-cumque illi visum esset, ad coenobium reverteretur. Addebant blandis verbis etiam minas, et aliquot dierum jejunia indicebant, ut sic animum ejus terrerent. Sed ille meliori concepto consilio, tamquam petra immobilis, in sua sententia persistebat, non immemor illius, quod Dominus Jesus ait: *Qui amat patrem, aut matrem plusquam me, non est me dignus* (Matth. x): et illius sententiae Apostolicae: *Quis nos separabit a charitate Christi? Tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames?* (Rom. viii). Cernens vero Abbas pueri constantiam, et immotum animi desiderium, cessit pietati et timori divino, aitque ad fratres: «Non abjiciamus hoc, quod nobis a Domino donatum esse videmus.» Tum vero omnes propensa voluntate, et cum gaudio spiritali eum intro admittunt, promotumque in clericum, intra paucos dies, praesente patre ejus, sub regulari ordine, ut auctor loquitur, eum constituunt. Cum ipsius vero aetatis incremento, crescebat pariter et gratia Spiritus Sancti, et cunctorum erga illum amor et benevolentia. Erat sane corpore castus, mente devotus, sermone comis et affabilis, decorus et amabilis aspectu, prudentiâ conspicuus, clarus temperantia, animi fortitudine robustus, justitiae valde tenax, longanimis et benignus, patientiâ invictus, humilitate mansuetus, charitate fervens, denique bonis operibus et gratiâ Dei plenus. Magna in eo morum integritas et maturitas viscebatur, ita ut confratribus suis tamquam exemplar esset et norma vivendi.

§ 3. Inter haec autem animo semper ad sublimiora virtutum exercitia aspirans, coepit, relicta patriâ et posthabitis parentibus, pègre velle proficisci, idque non mentis levitate, sed divino eum amore perurgente. Abiit igitur ad monasterium beati Macarii, quondam Antissiodorensis episcopi, quod in ejus urbis viridario quodam suburbano constructum est, venientemque idem antistes humaniter accepit. Ibi vero per multum tempus jejuniis, vigiliis et precibus haud vulgariter incumbens, coelestem in terris vitam degebat: cumque ejus virtutum fama longe lateque se diffunderet, quidam vir nobilis et opulentus, Bobo nomine, ad eum, salutaris ab eo hauriendae institutionis causâ, devotus accessit, ab ipsoque Dei famulo devotius exceptus est. Tantum autem apud ejus animum tum prolatis e divina scriptura sententiis, tum fuis pro illo ad Dominum precibus effecit, ut omni mundi calcata gloriâ, voluntariam Dei amore paupertatem complexus sit: et ne missâ semel ad aratrum manu, retro respicere videretur, noluit domum reverti, sed cum magistro suo S. Valerico pari religionis fervore Luxovium usque profectus

est, ubi venerandus et admodum sanctus, insignisque sacrae religionis cultor B. Columbanus, ex Hybernia insula ortus, ducentorum et viginti plus minus monachorum pater morabatur: in cujus coenobiis nemo sibi aliquid ceu proprium vendicabat: praeter diurnos labores nocturnasque vigilias, omnibus omnia erant communia, idem velle ac nolle, cor unum et anima una in Domino, atque tametsi nihil mundi hujus apud se haberent praeter parcissimum et tenuem victum, et corporis simplicia atque humilima indumenta, at nihilo minus in Christo omnia possidebant: atque his deliciis et divitiis contenti, vitam vivebant angelicam. Et de S. Columbani quidem virtutibus et factis admirandis si quis plura nosse velit, cum ea narratio a nostro instituto sit aliena, ad eruditi discipulorum ejus discipuli Jonae Abbatis, praeclari sane viri, opusculum perlegendum se conferat, quod ille de tanti patris vita conscripsit. Nos ad S. Valerici res gestas explicandas revertimur. Cum adhuc in Luxoviensi coenobio ageret, humilitatis studio horti colendi curam suscepit, in quo sane tanta olerum crescebat copia, ut fidem prope vincere videatur. Accidit autem, ut in aliorum hortis plèraque omnia òlera limaces et alii vermes devastarent: porro S. Columbanus Valerici curae commissum hortum ingrediens, non solum nihil ibi a vermibus adesum reperit, sed omnia potius virentia, amoena et inviolata conspexit. Facile autem vir Deo plenus animadvertit hoc non casu ita evenisse, sed humilitati, obedientiae et fidei beati Valerici tribuendum esse: licet is e diverso non suis, sed fratrum meritis hortum defensum assere-ret. Perspecta itaque tanta ejus gratiâ, beatus Pater Columbanus jussit eum inter probatos recipi monachos, quem alii tamquam novitium inter pulsantes (qua voce auctor usus est) statuendum censuerant.

§ 4. Contigit inde, ut beato Columbano fratres sacris lectionibus instituite, et divini verbi semina inter illos spargente, de improvviso limen domus illius S. Valericus calcaret. Ad ejus vero introitum beatus Columbanus admirandae suavitatis odorem persensit: cumque didicisset quisnam tum eo fuisset ingressus, fertur ita dixisse: « Tu jure es Abbas monasterii et senior mihi diligende. » Cum autem ab illo coenobio sanctus Columbanus cum fratribus suis esset expulsus, persequente eum Theodorico rege, male persuaso a Brunichilde avia sua, qui tum Burgundionum regnum obtinebat, quemadmodum Austrasiorum Theobertus, pastores quidam eum locum sibi vendicarunt: sed beatus Valericus Domini virtute profanis sive secularibus hominibus inde expulsus, coepit locum sacrum restituere: jamque beatus Eustachius a S. Columbano missus erat, ut illi coenobio praeesset, licet ejus fines quosdam etiamnum homines seculares occuparent: qui cum litem intentarent, beatus Eustachius et generis et morum nobilitate

venerabilis, una cum famulo Dei Valerico adeo illos efficacibus et mellitis sermonibus, Domino illi opem ferente, ab jam dictis coenobii finibus amovit, ut nullum prorsus inter illos contentionis scandalum extiterit. Erat tum frater quidam, qui animi levitate permotus, eos impatienter subsequi conaretur: et licet vir Domini blandis eum verbis coërceret, ille jussa ejus magis etiam aspernatus est. Tum vero ait ad eum vir Dei: « Fili, noli sequi eos, ne forte eum ignominiae nota ad nos revertaris. » At ille in sententia perseverans, cum aliis quibusdam secutus est abeuntes: orta autem inter illos contentione, lapidis ictu in manu percussus est, tantoque ex eo ictu dolore affectus, ut quoad viveret, in ejus manu vestigium remaneret. Nam digitus auricularis adeo contractus est doloris acerbitate, ut tandem radicitus exaruerit.

§ 5. Praeterea vero quidam e fratribus, Waldolenus nomine, quodam desiderio inflammatus, petiit a beato Columbano copiam apud gentiles Christum praedicandi, sociumque sibi eo in opere, fovendae religionis causâ, venerabilem virum Valericum adsciendi. Cui beatus pater sic fertur respondisse: « Tu quidem, fili, bono zelo duci videris: sed noveris Valericum magnum esse apud omnipotentem Deum. Cave igitur, ne molestus ei sis, ne quam scandali materiam excites. » Permisit vero illi, ut eum sibi adjungeret: sed postea, ut vir sanctus praedixerat, evenit. Simul autem abeuntes, ad Clotarium regem pervenerunt, ab eoque locum ab hominibus remotum, quem incolerent, petierunt. Ubi autem ad locum quemdam Ambianen. ventum est, cui comes Sigobardus praecerat, accidit hominem pro admissio facinore capite damnatum, jam in patibulo spiritum reddidisse. Eum ut procul aspexit beatus Valericus, permotus animo, ut erat pietatis visceribus plenus, celeri cursu ad supplicii locum contendit, et quamvis carnifices eum prohiberent, ne cadaver extincti hominis ullo modo contingeret, at ille intrepidus (*perfecta enim charitas foras mittit timorem*) restim seidit, et corpus exanime suis manibus in terram deposuit, eique incumbens, cum profusis lacrymis coepit rogare Dominum, ut hominem excitaret. Non distulit pius Dominus audire preces ab ardentissimo amore profectas. Nam confestim cunctis astantibus et valde admirantibus, tanquam ex profundo somno evigilans homo, vitae restitutus est incolumis. Tam vero ingens miraculum ad praesidem perlatum est: coepitque vir Domini suppliciter rogare eum, ut quem Dei benignitas vitâ donasset, iudicis quoque clementia prosequeretur, et potestatem misero faceret, quocumque libitum ei esset, discedendi. At ille saevo furore inflammatus, denuo eum suspendi jubet. Cur vir Dei: « Constat quidem, inquit, te jam semel de illo meritis maleficii poenas repetiisse: itaque nisi me pariter cum illo suspenderis, quem Divina potentia suscitavit,

non illum patiar avelli ex manibus meis. Quod si vero me exiguum Christi servum tu fortassis exaudire noles, est mundi praepotens creator et Dominus, qui neminem se invocantem contemnit, nosque pro suis legibus certantes, pro sua solita benignitate modo exaudire non dedignabitur. » His verbis fractus comes, jussit hominem solvi et dimitti: qui postea longo vixit tempore.

§ 6. Non putamus hoc loco praetermittendum, quemadmodum illustris et Deo devota matrona Bertila, quae multis eos beneficiis affecit, cum sagaci ingenio facile perspexisset, Valericum virum esse admodum sanctum, obnixè valde ab eo petierit, ut si contingeret ipsam illi esse superstitem, liceret ei corpus ejus, tamquam pignus sacrum, sepulturae mandare. Cui sane ille respondisse memoratur: « Hoc in Divinae positum est arbitrio voluntatis. Fiat ergo, sicut et ubi illi visum erit. » Porro Clotarius rex ex consensu Ambianensis antistitis, ita ut petierant, locum eis secretum largitus est, remotiori ab hominum consuetudine vitae, et monastico instituto bene opportunum, quem antiquitus Leuconum dicere consueverant. In eo autem loco Ambianensis pontifex beatus Bernardus diebus Quadragesimae divinae solitus erat contemplationi vacare: ibidemque S. Valericus a fratribus segregatus, in quadam cellula se inclusit, ut omnibus mundi hujus curis posthabitis, pro more suo Divina dumtaxat et coelestia contemplaretur. Fratres vero monasterium sibi construxerunt, et regis eleemosynis sustentabantur: situs ejus loci commodissimus est. Namque ab uno latere ex propinquo mari multam habet amoenitatem: ab alio vero praeterfluit piscosus fluvius Somma, atque illic super scopulos et saxa ingentia ab imo usque in sublime visuntur structa aedificia, quae admirandum praebent vicinae regionis hominibus spectaculum. Porro a parte tertia, quae caeteris praecellit, humus est optima et valde fertilis, et tam arboribus pomiferis quam sylvestribus, iisque et densis et speciosis, magno ambitu cingitur ad multam utique jucunditatem. Eo igitur in loco extra hominum strepitus latere quidem voluit S. Valericus, sed fama virtutum et bonorum operum exempla praeclara apud omnes passim eum celebrem et insignem reddebant, evenitque illi quod Dominus ait in Evangelio: *Non potest civitas abscondi supra montem posita: neque accendunt lucernam, et ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt* (Matth. v). Quemadmodum autem magnes lapis ferrum ad se trahit, ita etiam gratia Dei, quae in sancti viri vultu verbisque et moribus relucebat, permultos ad vitae ejus piam quamdam ferventemque aemulationem invitavit et adduxit. Ubi hoc obiter dicendum venit, virtutes, quas per illum Dominus effecit, quotidieque efficit, tam multas esse, ut earum certus numerus iniri vix possit. Quo fit, ut illas

dumtaxat huic lucubratiunculae intexuerimus. quas a viris fide dignis et earum bene consciis aut peritis, quippe ab ipso sancto viro et enutritis et institutis, auditione accepimus. Et certe quosdam ex iis, diversis vexatos morbis, sanitati restituit: e quibus unum nunc exempli causâ proferemus.

§ 7. Blitmundus, qui etiam Gogus dicitur, apud Isaram fluvium ortus, ab antiquo humani generis adversario percussus fuit adeo, ut membrorum omnium compagibus luxatis, se in pedes erigere non valeret. Is ad beatum Valericum adductus est: cumque in ejus conspectum venisset, ait vir Dei: « Hoc, inimice, facinus tuum est. » Duxit autem illum ad atrium suum, et imponens ei manum, luminibus ad coelum erectis, a Domino obtinuit, ut quemadmodum is ipse Blitmundus postea narravit, ubicumque ille manum suam poneret, mox dolor inmanis, tamquam per meatus vel poros quosdam ejectus, ita penitus a toto ejus corpore profligaretur, ut eadem horâ solutis nervis, qui jam aruerant, manum ei porrigens vir sanctus, in pedes eum sanum et incolumen crexerit. Tunc qui prae foribus aderant, nimio timore et stupore consternati, in praepotentis Dei laudes et gratiarum actionem, et S. Valerici praeconia et venerationem eruperunt. Blitmundus vero a sancto viro postea ita praeclare institutus et educatus est, ut eum locum tum porro exaedificandum, tum etiam gubernandum, secundus, et quidem dignus atque idoneus, Abbas creatus sit.

§ 8. Waldolenus autem, cujus superius mentio habita est, victus et annonae copiam a rege accipiebat. Interim quadam interveniente necessitate, ejus fratres a beato Valerico nonnihil farinae petierunt. Ille more suo alacriter jubet illis, quod volebant, porrigi, convenienter illi sententiae Salvatoris: *Omni petenti te tribue* (*Luc. vi*): at tamen cum farinam absportarent, ait eis: « Quae a nobis expetiistis fratres, ea quidem vobiscum hinc tolletis, sed credite mihi, nihil hinc cedet in usus vestros. » Abeunt illi, apportant farinam ad patrem suum: sed, ut vir Dei praedixerat, uestigio jubentur referre eo, unde attulerant. Multos vero sanctus vir ex obsessis daemones expulit. In iis unus erat tanto furore correptus, ut in corio insitus teneretur. Quem cum ad pedes ejus abjecissent, jejunio et oratione hominem curavit. Quoties autem tales ad eum deferbantur, in cellulam seorsum eos perducebat, seque jejunio et precibus affligens, Domino opitulante, miseris salutem obtinebat. Multis vero eulogias trans mittebat. Qui autem ad ejus conspectum adducebantur, terribili voce clamabant: « Heu heu, jam nos ille noster torquet adversarius, jam nos Valericus inflammat. »

§ 9. Inter alia Sancti Spiritus charismata, etiam donum prophetiae illi non defuit. Nam quae ab aliis clam gesta erant, culpasque absentium saepe publice reprehendit, ut tanto illos cautiores

et ob alia perperam admissa verecundiores efficeret, quanto certiores essent, nihil eorum ipsius notitiam effugere, quae contra Dei voluntatem, licet absentes, perpetrassent. Quod cum illi intellexissent, non ausi fuere quicquam eum celare, si ab eo de culpis admissis interrogarentur, sed palam eas illi edicebant. Contigit vero duos germanos ad illum venire feriis beatissimi pontificis Martini, quos ille objurgans dixit: « Miror, qua temeritate ausi fueritis ante Missarum solennia bibere. » At illi culpam fatentes suam, veniam petebant, et emendationem pollebantur. Alium quemdam Dominico die ad ipsum venientem his verbis compellavit: « Non te decebat, fili, facere quod hodie fecisti. Cum enim intra aedes tuas vestibus te indueres, aspexisti conjugem tuam, et illa non ignorans quid velles, hominam plenam porrexisti tibi, et tu ante Missam potare non dubitasti. » Agnovit homo culpam suam, et se id fecisse doluit. Illustris quaedam matrona sub horam prandii per puerum panem et lagènas vini illi misit. At puer edendi bibendique aviditate impulsus, partem sibi retinuit, reliqua attulit ad virum Dei: qui Deo revelante pueri fraudem cognoscens: « Nos quidem, inquit, fili pro apportato munere gratias agimus: sed tu vide ne sis ausus quicquam sumere de pane illo et lagèna, quae tibi in quodam loco abscondere voluisti. Jam enim in lagèna serpens delitescit, et panis venenum habet mortiferum. » His auditis intremuit puer: moxque reversus, invenit vera dixisse virum Dei: itaque pudefactus, tremebundus rediit ad illum, multum dolens ob facinus improbum. Venit quidam ad hominem Dei, fistulae morbo prope oculum laborans. Impressit ei vir sanctus crucis signum, et cum ad sua exequenda negotia jussit abseedere, illo haesitante, ait vir Dei: « Video te non satis confidere de restituenda salute: verum ubi domum redieris, jusculum tibi porriget uxor, quod cave ne sumas: nec ulla alia, praeter hoc crucis signum, tibi adhibeas medicamenta. Si secus egeris, vitio hoc liberaberis quidem, nec inde morieris, sed ejus quoddam vestigium tibi inhaerebit, quoad vixeris. » Quae omnia sic, ut erat praedictum, evenerunt. Venit homo domum, uxor ei jusculum obtulit, ille oblatum sumpsit, insuper quaecumque potuit extrahendi veneni adminicula captavit: et mortem quidem evasit, sed luscus deinde permansit. Longum est referre, quam multos ille hoc morbo vexatos curaverit: hoc tamen silentio premendum non est, quotquot ad eum accessissent, non nisi crucis signo et salivà oris ejus, absque alio quovis medicamine ab illo fuisse sanatos.

§ 10. Profectus aliquando fuerat vir Dei ad principem quemdam: inde rediens ad cellam suam pedes, ut solitus erat, pervenit ad locum, quem Augustam vocant: (Ut autem hoc obiter dicamus, solebat vir sanctus, dum iter ageret, asello sedere humilitatis studio: sed ut magis etiam tum humilitati studeret, tum

labore se affligeret, pedibus crebro suis iter conficiebat). Ad ripam autem fluminis truncus erat grandis, in quo diversae cernebantur imagines, terrae validissime infixus, eumque rustici superstitione gentili impense venerabantur. Ubi id conspexit vir sanctus, mox incensus zelo Dei, dixit ad puerum suum: «Fili mi, impelle hunc truncum in ruinam.» Ille nihil cunctatus, manu eum contigit, et ingentem molem, quam vix multa hominum turba magna vi evertere vel etiam securibus incidere posset, tanquam jam putrefactam, levi motu humi prostravit. Cadens autem truncus cum ingenti fragore et strepitu, totus contritus et quassatus apparuit. Ea vero res rusticis ejus loci magnum et stuporem et moerorem attulit: qui arreptis fistulis et armis, ut injuriam dei sui vindicare, certatim accurrerunt, factoque unanimiter impetu in hominem Dei, extensis brachiis ictus et verbera intenterunt. At ille, ut semper erat animo firmo et imperterritus, sic eis dixisse fertur: «Si Dominus vult isthuc, quod minamini, permittere, nemo vobis resistere valebit.» Quibus illi verbis fracti, nutuque divino repressi, ab illo recesserunt. Tum vero sanctus Dei sacerdos coepit eos instituire, ut relictis idolis, unum Deum omnipotentem colerent, tantumque suis sermonibus consecutus est, ut in eodem loco postea basilicam in honorem S. Valerici extruxerint, juxta fontem quemdam, unde se vir sanctus lavisse dicitur: ubi multa beneficia fide recta poscentibus divinitus praestantur.

§ 11. Ursinus puer, praeclaris editus natalibus, germanus frater fuit Mauronti nobilissimi viri, praecipui inter aulicos praefectus, sed eo nomine vel maxime illustris quod pro Christi amore sponsam formā egregia contempsit, omnique hujus mundi fastu et dignitate rejecta, Christi Domini vestigia sectatus est. Hujus ergo frater Ursinus puer ad posteriores corporis partes ulcus accepit valde periculosum, unde certa propemodum mors illi impendere videretur. Porro ejus pater ad fidem amplectendam animo erat praeduro et inflexibili. At tamen curatum est ab iis quorum mens erat sanior et tides robustior, ut is puer ad sancti patris conspectum adduceretur. Qui cum ulcus suis contractasset manibus, mox sanatum est.

§ 12. Vir quidam nobilis venit ad virum Dei, rogans, ut filium ejus Ambertum dysenteria jamdiu laborantem curaret. Addidit autem non tam vivere eum, quam doloribus confici, et extremam horam cupide expectare. Quod si id facere nolle, saltem non dedignaretur ejus corpus sepulturae tradere. Tunc vir beatus respondit: «Qui Lazarum quatuordecim et jam fere tantum excoitavit tumulo, etiam hunc adhuc vitalem trahentem spiritum, licet tenuiter a modum, non difficile poterit in vitam tibi restituere.» Cumque eum suis sacris tetigisset manibus, is, qui per multis dies nihil esulentum sumpserat, fertur

exclamasse, petissequae a patre suo, ut quamprimum cibus ipsi praeberetur, pauloque post qui parentum manibus ad Dei servum allatus fuerat, iam laetus et alacer cum patre suo eques domum reversus est.

§ 13. Illud hic omittendum non est, quemadmodum virum sanctum etiamnum mortalem et in terris degentem omnipotens Deus ultus sit: quae ex re perspicue licebit animadverti qui Christi servos offendit, non illos modo, sed etiam habitantem in eis Dominum ad indignationem provocare. Unde tanto magis formidanda est ira iustorum, quanto certius constat in illorum pectoribus praesentem adesse aequissimum iudicem Deum. Cum enim vir sanctus ab eo loco, quem Caldem vocant, hyberno tempore ad suum monasterium rediret, in ipso itinere ob nimiam frigoris acerbiter ad presbyteri cujusdam domicilium, cum sociis sese calefacturus divertit. At illi, qui tantum hospitem summo opere venerari et reverenter excipere debebant, ut ejus sacris sermonibus instrui mererentur, ad turpia et obscœna jactanda verba, una cum ejus loci iudice, prorumpunt. Ille contra, uti consueverat, putridis et corruptis hominum vulneribus salubria coelestis verbi cataplasmata adhibebat, aitque ad illos: «Non audivistis, filii, illud ex Evangelio, *De omni verbo otioso reddituros nos rationem in die judicii* (Matth. xii)?» Ea oratione nihil illi permoti, contempto viro Dei, multo etiam foediores et impuriores vomebant sermones. Tum ille: «Volui quidem, inquit, in tam acri frigore nonnihil corpusculum meum ad ignem refovere, sed vestrae id non sinunt linguae impurissimae quae me etiam frigore afflictum hinc abire compellunt.» His dictis, excusso in eos pedum suorum pulvere, abscessit. Ecce autem in procaces et spurcos illos mox ultio divina grassatur: et presbyter quidem repente utroque orbatus est lumine, et iudicis membra genitalia computruerunt. Tum illi praesentem Dei vindictam male experti conantur verbis supplicibus ad se virum sanctum revocare, sed frustra. Et alter quidem caecus permansit, alter vero contracto corpore et putrescente inguine, extinctus est. Ita nimirum voluit Deus ulcisci laesum fidelem servum suum, cujus omnis vita compunctione et divina gratiâ plena fuit. Namque a primis aetatis initiis corporis servavit integritatem: humilitate vero et benignitate tanta fuit, ut humanum modum excedere videatur. Quoties ille vel ad discipulos instituendos sermonem habuit, vel spiritu psallens et mente ad coelum suspexit, vel humi prostratus Deo preces obtulit, toties per ejus ora sanctae compunctionis manabant lacrymae.

§ 14. Quis vero enumerare sufficiat, quot ille noctes insomnes transmiserit, furtivas easque prolixas preces inter densas vepres et in depressis vallibus fuderit? ut illas interim omittam peculiare et bene longas, quas in clauso cubiculo, soli Deo

vacans, crebro fecit. Lectus ejus ex virgis contextus, vili operculo tegebatur. Vestes lineas respuebat. Preces horarias et coenobitico et Gallicarum ecclesiarum ritu accurate persolvebat (hoc enim mihi significare videntur verba auctoris, quibus ait, eum Cursum tam monasterialem quam Gallicanum, magno studio indesinenter celebrasse); iis absolutis, imbecilla membra tandem exiguo fovebat somno. Hoc autem illi propositum semper fuit, ut ne quod tempus otiose transmitteret, sed semper aut lectioni, aut orationi, aut operi manuario esset intentus: cumque erga omnes liberalis, benignus et humanus esset, magis tamen erga pauperes et egenos: idque adeo, ut etiam de suis humeris detractum vestimentum eis tribueret, alimenta quoque et caeteras monasterii facultates, de crastino nihil cogitans, potentibus elargiretur. Quod si fratres ea re contristatos vidisset, blandis et consolatoriis eos sermonibus animabat, ita dicens: «Filii, isthuc sectemini, idque pro comperto habeatis, quicumque prompto animo necessaria potentibus tribuerit, quicquid a Domino necessarium petierit, citius id illum impetraturum.» Neque id verbis solis, sed etiam rebus ipsis confirmabat. Namque et ipso orante et Domino subministrante, abunde fratribus ejus omnia suppeditabant.

§ 15. Tantae autem lenitatis fuit, ut aviculæ indomitæ crebro ex ejus manibus cibum sumpserint absque ulla formidine, digitisque illius, quoties libitum ei esset, se atrectari permiserint. Cumque adventarent fratres et obstupescerent, avesque nonnihil avolarent, dixit ad fratres: «Filii, non faciamus eis injuriam, sed sinamus eas paululum satiari ex his micis.» Tum vero fratribus retrocedentibus, certatim illæ advolabant, ut annonam de sancti patris manibus caperent more suo. Erga fratres quoque tanta erat humanitate et clementiâ, ut si quempiam ex junioribus ob perpetratas culpas flagellari jussisset, crebro tamen id fieri vetarit, accitumque illum ad se blande leniterque admonerit, ut deinceps caveret sibi, cogitareque quas jam merito lisset poenas in præsens autem hac affectus verecundiâ, illæsus abiret, et in posterum nihil verberibus dignum admitteret. Atque hac sane ratione plures ille retrahebat ab rebus illicitis, quam multorum possent verbera, ab irato animo profecta.

§ 16. Quod ad corporis formam attinet, vultus ei erat hilaris, sermo compositus, statura procera, gracile corpus, manus tenues, digiti oblongi, oculi venusti, aspectus amabilis, facies valde placida, sed pallens, confecta que macie, quippe cum non raro tota septimanâ nihil cibi caperet Dominicis exceptis diebus, et neque vinum, neque siceram, neque quicquam quod ebrietatem posset adferre, potaret: interim nihilo minus ad hospitem adventum, sola eum perurgente charitate, de hujusmodi potionibus degustans: atque ita etiam inediâ corpus afficiens, ut tamen suæ functioni nunquam

deesse videretur. Porro quando per eum Dominus variis affectos morbis curabat, vel res occultas et futuras praedicebat, videre licebat genas ejus roseo perfusas colore, et fulgore micantes admirabili: ut eo argumento perspicue posset animadverti, ejus dicta et facta auctorem habere Spiritum Sanctum.

§ 17. Jam adventabat tempus, quo post multos pro Deo susceptos labores ab beatum et felicem hujus vitae terminum venturus erat. Itaque cum die quodam Dominico ad suum monasterium revertisset, abiit ad verticem montis, ubi arbor erat undique vepribus cincta, quo in loco furtivas illas, de quibus ante diximus, Deo preces offerre consueverat. Aderant autem illi fratres quidam, in quorum praesentia certum designavit locum, unius capacem hominis, atque ad illos: « Ubi de hac vita, Deo volente tandem decessero, hoc in loco me sepeliatis. » Proximo inde Dominico die, carnissarcinâ deposita, victor migravit ad Christum, atque juxta illam arborem, ubi ipse jusserat, summo cum honore sacrum ejus corpus humatum est. Ad illam autem arborem, ut ipse retulit, Sanctus Bernardus episcopus sanctorum reliquias suspendere solebat: quod vir Domini non aliunde quam ex divina revelatione didicerat. Satis autem ex his apparet, et diem obitus et locum sepulturae suae viro sancto divinitus indicatum fuisse. Quae vero post ejus obitum divina potentia miracula effecerit, breviter annotabimus, sed ex multis pauca dumtaxat referendo, neque ea fabulosa, sed quae a veridicis testibus confirmata didicimus, maxime quae vir reverendus et eruditus Ragimburtus Abbas pio studio, multo labore et sermone copioso quidem, sed admodum simplici conscripsit.

§ 18. Puella quaedam triennii ferme spatio oculis orbata fuit. Eam parentes ad locum ubi virum Dei humatum diximus, adduxere. Ad cujus fines cum appropinquaret, ait: « Quid est hoc, quod illic procul luce clarius splendere conspicio? » Responsum est ei, hoc esse domini Valerici oratorium. Ita illa se sentiens illuminatam, gratias egit Deo et sancto Valerico, domumque rediit. Juxta eum locum, quem supra diximus Augustam vocari, ubi truncum illum, quem ceu idolum suum colebant rustici, jusserat vir sanctus everti, pro quo templum in Dei nomine viro sancto exstructum fuit: juxta illum ergo locum dum quodam die aliquot foeminae iter haberent, una ex eis alias antecedens, ibi preces fudit: ac deinde ad socias ait: « In hoc sacro loco descendite e curru, et orate pro peccatis vestris: et paululum resumptis viribus, hausto potu, cum gaudio ad destinatum pergamus locum. » At illa quae inter eas primaria esse vidbatur, contemnens ejus monitionem, cum filia coeptum persequeretur iter. Interim dum mutuo inter se colloquuntur, filia non sine stomacho dicit ad matrem: « O mea chara parens, itane habitatores loci hujus eum hic veneratione prosequuntur jam vitâ

functum, quem nos ante paucos annos sedentem asello et habitu contemptibili cernebamus?» Respondit mater: «Ilujus ipsius hoc loco celebrem volunt agi memoriam rustici, cujus nobis actus viles et despicabiles videbantur.» Dumque id genus ultro citroque jactantur stulti et temerarii sermones, filia sentit crura sua, tanquam paralyti affecta, immani dolore torqueri, moxque cum moerore indicat id matri. Stupent ambae, tandemque statuunt ea causâ isthuc accidisse quod noluisse preces fundere in loco memorato. Itaque magno timore correptae, cum ingenti humilitate ad idem viri Dei oratorium revertuntur, ibique omni fastu et elatione compressa, tandiu cum lacrymis prostratae rogant veniam contemptus sui, donec miserante Domino, sanitas filiae restituta est.

§ 19. Accidit autem, ut ex sancti viri coenobio monachi discedere compellerentur. Cumque id fratres deseruissent, S. Bernardus Episcopus B. Valerici sacrum corpus ad suam Ambianensem civitatem (*Amiens*) transferre nitebatur. Verum ubi facta oratione corpus effodi jussit, nihil potuit proficere. Tum ille, «Oremus, inquit, Dominum, vereor enim, ne simus propositi nostri effectum habituri.» Orant igitur attentius, et bis terque admovent manus sacro corpori e terra levando, sed illud prorsus sentiunt immobile. Sicut enim vivens eam solitudinem sanctus Valericus, dilexerat, ita visus est et defunctus ab ea nolle avelli. Deceverat enim praepotens Deus, ut Blitmundus, quem vir Dei, ut supra dictum est, curayerat, qui tum in Bobiensi monasterio sub Attala Abbate regulariter vivebat, et ab eodem crebro postulabat, ut ei faceret potestatem eundi ad eum locum, in quo B. Valericus conditus esset, opportuno tempore monasterium instauraret. Perseverante enim Blitmundo in prece, B. Attala in morbum difficile incidit: et cum die quodam iret ad ecclesiam, imbecillia membra ejus Blitmundus sustentabat: ad quem sic ait Abbas Attala: «Fili mi, quod crebro a me petisti, id tibi modo permissum esto.» Ille vero non satis intelligens, quid sibi vellet, ait ad eam: «Quo me jubes ire pater?» Sanctus Attala respondit: «Ad locum S. Valerici, uti saepe postulasti, habeas proficiscendi licentiam: Video enim illum in immensa claritate.» Paulo post S. Attala migravit ad Dominum, et Blitmundus in Galliam veniens, locum S. Valerici, fretus ope Clotarii regis et Ambianensis episcopi, egregie instauravit, eique aliquamdiu Abbas cum multa laude praefuit: ubi Dominus usque in praesens multa largitur beneficia meritis et intercessione fidelis servi sui Valerici: qui vivit et regnat Deus trinus et unus per infinita secula seculorum, Amen.

EGREGIUM MARTYRIUM

S. AMPHIANI

QUEM ALII APPHIANUM VOCANT

ITEMQUE AEDESII FRATRIS EJUS

AUCTORE EUSEBIO CAESAREENSI (*Historiae Eccles. lib. 8, cap. 14 et 15*)

INTERPRETE DOCTISS. VIRO JOANNE CHRISTOPHORSONO,

ANGLICO EPISCOPO

Anno 308 — Phoenicii.

§ 1. Maximinus Caesar qui suisipsius viribus ac manu imperium occupaverat, perspicua odii et impietatis erga Deum animo suo tamquam naturaliter insitae et innatae, indicia omnibus commonstrans, persecutionem magis generalem, quam superiores Imperatores, contra nos instituit. Proinde cum perturbatio et confusio non exigua illa quidem omnibus impenderet, et alii in alia loca essent dispersi, seduloque periculum evitare studerent, et gravis commotio ubique passim pervaderet: quae orationis et dicendi facultas, ad divinum amorem et libertatem, in fidei in Deum confessione beati martyris Apphiani digne explicandam satis idonea reperiatur? Qui quidem in festo, quo gentiles Hecatae sacrificare solent, omnibus Caesareae civibus admirabile suae in Deum solam pietatis exemplar proposuit contemplandum: neque tamen adhuc vigesimum aetatis suae annum egit. Qui primum Beryti, quo liberalibus humanioris literaturae disciplinis erudiretur (quippe fuit parentibus qui mundi divitiis affatim circumfluebant, ortus), longo tempore commoratus, incredibile dictum est, quo pacto in tali tamque vitiosa et corrupta civitate, juvenilium cupiditatum impetus penitus devicerit, et neque prae aetatis flore quo jam corpus vigit, neque prae familiaritate et necessitudine adolescentulorum, quibuscum vixit, mores depravatos combiberit: sed temperantiam amplexatus, modeste, sobrie, et pie secundum eam religionem quae est Christianorum propria, vitam traduxerit institueritque. Quod si patriae illius mentionem facere oporteat, et illam ob istum generosum pietatis athletam ex ea editum ornare, hoc plane efficiemus, nec immerito. Si quis igitur Pagas Lyciae non obscuram sane civitatem novit, inde hic adolescens ortus erat: qui post reditum a schola et institutione, qua fuisset apud Berytum educatus, patre illius jam principatum totius patriae occupante, vitae consuetudinem, qua cum patre et

aliis cognatis utebatur. propterea quod illi animum neutiquam inducerent, ut secundum pietatis instituta vitam degerent, ferre non poterat: sed tamquam divino spiritu correptus, et naturali quodam, immo coelesti et vero sapientiae amore inflammatus, altiora animo complexus, quam quae falsa et umbratilis mundi gloria fert, blandis corporis lenociniis repudiatis, clam amicis et familiaribus suis aufugit: et nequaquam sumptuum qui ipsi ad vitam necessario suppetere deberent, ullam curam habens propter spem et fidem in Deum, fuit a divino Spiritu ad urbem Caesaream tamquam manu deductus: in qua martyrii corona quae est merces pietatis, ei praeparata fuit.

§ 2. Dum erat nobiscum una, ex sacris literis, exiguo illo temporis spatio, quo vixit, tantum percepit fructus, quantum a quoquam percipi poterat: et disciplinâ ad pie vivendum aptissima seipsum exercens, attentissime viam ad mortem munivit. Quinetiam qualem vitae exitum declararit, quis est qui in eum intuendo non obstupesceret? Aut quotusquisque rursus est, qui ejus animi fidenciam, liberam mentis celsitatem, constantiam, et maxime omnium fiduciam et conatum ipsum, in quibus argumenta verae in Deum pietatis et ferventis spiritus qui plane supra hominem putandus est, perspicue apparuerunt, non famâ et auditione assecutus, optimo jure admiraretur? Nam cum tertio anno persecutionis nostrae, regnante Maximino, secundus in nos eieretur tumultus, et tyranni literae tum primum ad Urbanum perlatae essent, ut omnes cujusque generis et aetatis (magistratibus in quaque civitate omni curâ ac studio in eam rem incumbenribus) diis eorum immolarent, et praecones per totam urbem Caesaream viros cum uxoribus et liberis ad idolorum delubra ex edicto praesidis convocarent, et tribuni item quemque ex scripto nominatim appellarent (unde omnia loca inexplicabilibus miseriârum fluctibus redundabant) iste, quem dixi, Apphianus, nemine, quid esset factururus ei, conscio, clam nobis qui in aedibus cum illo eramus, clam etiam universa praesidis cohorte, fidenti animo ad Urbanum jam sacrificantem accedit, atque audacter et absque formidine ejus dextram prehensens, extemplo ab immolando, coërcuit, prudenterque admodum et graviter eum divina quadam animi confessione et alacritate ab errore desistere hortatus est, nam parum rectum esse, ut uno et solo vero Deo relicto, idolis et daemonibus hostias offerret. Istud plane, ut videtur, adolescentulus aggressus est, divina vi et potentiâ ipsum ad hanc rem impellente, et per facinus ab illo admissum pene in aures omnium inclamante: tantum abesse, ut Christiani qui hoc nomen vere usurpant, a pietate in Deum omnium auctorem, qua semel sunt imbuti, abducantur, ut non modo minas, terrores, et omnia suppliciorum genera quae eosdem sequi solent, strenue superent: sed deinceps etiam magis fidenter loqui, et linguâ

ingenua, ac neutiquam metu haesitante, fidem libere confiteri, et, si fieri posset, etiam persecutores ipsos et carnifices ab ignorantiae caecitate avocare, et ad unum solum Deum agnoscendum impellere audeant. Hac igitur de causa iste, de quo instituitur oratio, confestim (quod verisimile erat homini in tali facinore deprehenso eventurum) a praefecti stipatoribus, tamquam agrestibus belluis in eum furentibus, dilaniatus et infinitis plagis toto corpore, quas fortissime sustinebat, excruciat, ad tempus in carcerem concluditur. In quo unum diem noctemque utroque pede compedibus, ad cruciatum paratis, longe a se mutuo distento divexatus, postridie ad iudicem educitur. Ac simulatque compellebatur ad sacrificandum, restitit, et summam animi tolerantiam ad aerumnas horrendosque dolores ferendos monstravit: adeo, ut carnifices latera ejus non semel atque iterum, sed saepius ad ossa usque et intima viscera dilacerare, plagas et verbera in os et cervicem infligere pergerent, uti vultus ejus verberum vibicibus intumescens, ab iis qui illum probe et accurate ante de facie novissent, ne agnosci quidem amplius posset.

§ 3. Verum cum ne huic quidem dolorum cumulo ulla ex parte succumberet, tortores ex mandato praesidis, pedes lino tincto, oleo eoque incenso obvolventes, afflictarunt *. Unde quantos et quam graves dolores beatus ille exhausit, mihi videtur non posse dicendo exprimi. Pervasit enim per carnes illius, easque absumpsit, et in ossium penetravit medullas usque adeo, ut totius corporis humor, instar cerae tabefactus, liquesceret, destillaretque. Cacterum ne in his quidem cruciatibus demisit animum, sic ut jam adversarii et carnifices incredibili ejus tolerantia quae communem hominis naturam longe superavit, fere defessi essent: unde rursus in vincula compingitur. Triduo post ad iudicem denuo productus, et eandem pietatis confessionem libere exprimens, licet jam deinceps prope mortuus esset, maris tamen fluctibus submergendus traditur. Miraculum autem quod statim post est consecutum, si a nobis commemoretur, verisimile est nullam fidem habiturum, apud eos praesertim qui eadem oculis minime ipsi conspexerunt. At licet homines vix fidem illi adhibituos satis intelligamus, ratio tamen non patitur, quin omnino rem, ut gesta est, scriptis prodamus: quippe cum omnes (vere dixerim) qui Caesaream incolunt, ejusdem testes habere videamur: nulla enim aetas Caesarensium ab isto admirabili spectaculo abfuit. Simul atque igitur sanctissimum illum et beatissimum Christi martyrem medio mari, ut illis videbatur, in profundissimos vortices conjecerant, eximproviso tanta procella, non usitata illa quidem, tanta etiam turbatio, non per mare solum, sed per universam continentem se diffundebat, ut cum terra, tum tota civitas

* Hoc cruciamenti genus sontibus gravissimorum scelerum infligi solitum, *Tunicam molestam* veteres dixerunt.

ejus impetu et violentiâ concuteretur: atque una cum isto mirando et repentino terraemotu ipsum mare martyris cadaver, utpote tam sacrum pondus sustinere non valens, ante portas civitatis ejiceret. Ejusmodi igitur sunt res gestae sancti Apphiani, qui die Parasceves, hoc est, secundo die mensis Xanthici, id est, ad quartum Nonas Aprilis, martyrio occubuit.

§ 1. Eodem tempore, iisdemque fere diebus, in civitate Tyriorum adolescens, nomine Ulpianus, post acerbissimas plagas et verbera gravissima, in pellem bubulam, jam nuper extractam, cum cane et aspide involutus, praiceps in mare dejicitur. Quapropter videtur mihi merito post res Apphiani, in martyrio gestas, in sermone nostro recensendus. Non longo tempore post Aedesius, non solum Apphiani secundum Deum, sed et jam secundum sanguinis conjunctionem ex patre germanus frater, germana fere et similia cum illo tormenta perpressus, post infinitas fidei confessiones, post diurnas vinculorum afflictationes, post latam a praeside sententiam, qua ad metalla in Palaestina erat damnatus, post vitae rationem, quam pallio vestitus more philosophi (etenim plus politioris eruditionis, plusque cognitionis in philosophia fuerat, quam frater, adeptus) sanctissime traduxerat, tandem cum judicem in urbe Alexandria sententiam de Christianis pronunciantem videret, et plus aequo in eos furem (quippe viros interdum graves et modestos variis ignominiae notis affecit interdum et mulieres summae continentiae, et virgines quae sua sponte Dei cultui se consecraverant, ad turpem ipsarum contumeliam lenonibus tradidit) idem cum fratre aggressus est. Et quoniam illa facinora intoleranda ei videbantur, fidenti et erecta animi magnitudine accedens ad judicem, turpitudinis et ignominiae, quam cum verbis, tum rebus ipsis praestitisset, eum coram coarguit. Unde variis tormentorum cruciatibus divexatus (quae quidem constanter et sedate admodum pertulit) ad extremum fuit in mare projectus, et eundem cum fratre exitum consecutus.

VITA S. NICETHI LUGDUNENS. EPISC.

AUCTORE GREGORIO TURONENSI (*In Vitis Patrum Cap. 8°*).

Obiit anno 573.

§ 1. Praesentiae divinae bonum quod plerumque regno suo provideat quod adsciscat, ipsa saepius sacrae lectionis testantur oracula, sicut ad Jeremiam eximium vatem coelestis oris mystica deferuntur eloquia, dicentis: *Priusquam te formarem in utero, novi te: et antequam exires de vulva, sanctificavi te* (Jerem. 1).

Et ipsa Dominus utriusque conditor Testamenti, illis, quos largitio hilaris agnino decoratos vellere suis locat a dextris, quid ait? *Venite, benedicti Patris mei, percipite praeparatum vobis regnum a constitutione mundi* (Matth. xxv). Sed et illud vas electionis beatus Apostolus: *Quos, inquit, praescivit et praedestinavit conformes fieri imaginis filii sui* (Rom. viii). Nam et de Isaac Joanneque, qualiter nascerentur vel quid agerent, et nomen et opus praedixit et meritum. Sic et nunc de B. Nicetio ipsa illa prisca miseratio pietatis quae immerita ditat, non nata sanctificat, et omnia prius, quam gignantur, et disponit et ordinat, qualiter sacerdotalis gratiae infulis floreat in terris, prius genitrici voluit revelare. De cujus vita retinetur quidem exinde libellus nobiscum, nescio a quo compositus: qui multas quidem virtutes ejus pandit, non tamen vel exordium nativitatis conversionisque ejus, vel seriem virtutum declarat ad liquidum. Et licet nec nos omnes ejus virtutes investigaverimus, quas per eum Dominus vel occulte operari est dignatus, vel publice: tamen quae ad priorem auctorem non pervenerunt, etsi rusticiori stylo, pandere procuravimus.

§ 2. Igitur Florentinus quidam ex senatoribus, accepta Arthemîâ conjuge, cum duos jam haberet liberos, ad episcopatum Janubensis urbis expetebatur, et re jam obtenta, cum principe domum revertitur, conjugique quae egerat, nunciavit. Quod illa audiens, respondit viro: « Desine, quaeso, dulcissime conjux ab hac causa, et ne quaesieris episcopatum urbis: quia ego ex conceptu a te sumpto episcopum gero in utero. » Requievit vir sapiens, audita uxore, rememorans illud, quod divina quondam vox principio fidei nostrae Abrahae praecepto beato praeceperat: *Omnia quae dixerit tibi Sara, audi vocem ejus* (Gen. xxi). Denique impletis pariendi diebus, mulier enixa est puerum: quem quasi victorem futurum mundi, Nicetium in baptismo vocavit, eundemque summa nutritum diligentia, literis Ecclesiasticis mandavit institui. Defuncto autem patre, hic cum genitrice jam clericus in domo paterna residens, cum reliquis famulis manu propria laborabat, intelligens commotiones corporeas non aliter nisi laboribus et aerumnis opprimi posse. Quodam vero tempore cum adhuc in domo ipsa degeret, orta est ei pustula mala in facie. Quod virus invalescens ac excoquens, fecit puerum desperatum. Sed mater ejus jugiter, inter sanctorum nomina, beati Martini nomen pro ejus salute peculiarius invocabat. Cumque per biduum puer jacuisset in lectulo clausis oculis, et nullum verbum consolationis matri lamentanti proferret, sed potius ipsa genitrix inter spem metumque titubans, juxta ritum exequiarum necessaria funeris praepararet, secunda die ad vespere aperiens oculos, ait: « Quo ivit mater mea? » Quae statim adveniens, ait: « Ecce adsum, quid vis filii? » Et ille, « Ne timeas, inquit, mater: beatus enim Martinus super me Crucem Christi faciens, surgere me jussit

ncolumem. » Haec effatus, statim surrexit a lectulo, geminavitque virtus divina miraculi hujus gratiam, et ut Martini panderetur meritum, et ut hic, quia futurus erat Pontifex, a contagio salvaretur. Testis enim fuit hujus causae visa cicatrix ejus in facie.

§ 3. Aetate quoque jam tricenaria presbyterii honore praeditus, nequaquam se a labore operis, quod prius gessit, abstinebat, sed semper manibus propriis operabatur cum famulis, ut Apostoli compleret praecepta, dicentis: *Operando manibus, ut habeatis unde tribuere possitis necessitatem patientibus (ex Ephes. iv)*. Illud omnino studebat, ut omnes pueros, qui in domo ejus nascebantur, ut primum vagitum infantiae relinquentes loqui coepissent, statim litteris doceret, ac psalmis imbueret, scilicet ut primo ingressu ale jungeretur psallentium, ut tam antiphonis, quam meditationibus diversis, prout devotio flagitabat animi, Deo servire posset. Castitatem autem non modo hic diligenter erat custodiens, verum etiam custodiendi gratiam aliis jugiter praedicabat, et a colluto tactu et verbis obscenis, ut desisterent, edocebat. Nam ecce in adolescentia mea cum primum litterarum elementa coevissem agnoscere, et essem quasi octavi anni aevi, illeque indignum me lectulo locari juberet, ac paterna dilectionis dulcedine ulnâ susciperet, oram indumenti sui articulis arripiens, ita me colobio concludebat, ut nunquam artus meos beata ejus membra contingerint. Intuemini, quaeso, et advertite cautelam viri Dei, cui si sic ab infantuli artubus, in quo nulli adhuc esse poterant stimuli concupiscentiae, nulla incitamenta luxuriae, ne ab eis angeretur, abstinuit; qualiter de loco, ubi suspicio luxuriae esse potuit, ille refugit? Erat enim, ut diximus, castus corpore, munitus corde, non in scurrilitate verba proferens, sed semper quae Dei sunt loquens. Et cum omnes homines in illo coelestis charitatis vinculo diligeret, matri propriae ita erat subditus, ut ei quasi unus ex famulis obediret.

§ 4. Denique aegrotante graviter Lugdunensi Antistite in urbe Parisiaca, cum a Childeberto seniore magno amore diligeretur, voluit Rex usque ad ejus lectulum proficisci ac visitare infirmum. Cui venienti ait Episcopus: « Optime nosti, o piissime, quod tibi in omnibus necessitatibus tuis fideliter servierim, ac quaecumque injunxisti, devote impleverim. Nunc precor, ut quia tempus resolutionis meae adest, non dimittas me ab hoc mundo cum dolore discedere, sed unam petitionem, quam supplico, libenter indulgeas. » Et ille, « Pete, inquit, nam quod volueris obtinebis. » — « Rogo, ait, ut Nicetius Presbyter nepos meus, Ecclesiae Lugdunensi substituitur episcopus. Est enim, ut mei testimonii verba proferunt, amator castimoniae, dilectorque Ecclesiarum, et in eleemosynis valde devotus, et quaecumquae servos Dei decent, et operibus gerit, et moribus. » Respondit Rex: « Fiat voluntas Dei. » Et sic pleno Regis et populi suffragio, episcopus Lugdunensis

ordinatus fuit, praecipuus concordiae ac pacis amator. Qui si laesus fuisset ab aliquo, statim aut remittebat per se, aut per alium insinuabat veniam deprecari. Nam vidi ego quodam tempore Basilium Presbyterum missum ab eo ad Armentarium comitem, qui Lugdunensem urbem his diebus potestate judiciaria gubernabat, dixitque ad eum: « Pontifex noster causae huic, quae denuo movetur, dato iudicio terminum fecit: ideoque commone ne eam iterare praesumas. » Qui furore succensus, respondit Presbytero: « Vade, et dic ei: Quia multae sunt causae in meo arbitrio positae, quae alterius iudicio finiendae non erunt. » Regressus Presbyter, quae audivit, simpliciter exposuit. S. vero Nicetius commotus contra eum, ait: « Vere, inquam, eulogias de manu mea non accipies, pro eo quod verba, quae furor exegit, meis auribus intulisti. » Erat autem convivio recumbens, ad cuius et ego laevam, cum adhuc diaconatus fungerer officio propinquus accubueram. Dixitque mihi secretius: « Loquere Presbyteris, ut deprecentur pro eo. » Cumque locutus fuisset, non intelligentes voluntatem sancti, silebant. Quod ille cernens: « Tu, inquit, surge, et deprecare pro eo. » At ego cum trepidatione consurgens, osculatus sum sancta ejus genua, orans eum pro Presbytero. Qui indulgens, atque eulogias porrigens, ait: « Rogo dilectissimi fratres, ut verba inutilia, quae ignave mussitantur, aures meas non verberent: quia non est dignum, ut homines rationabiles irrationabilium hominum procacia verba suscipiant. Hoc tantum vos studere oportet, ut illi, qui contra Ecclesiae utilitatem quaedam machinari cupiunt, vestris propositionibus confundantur. Irrationabilia enim non solum non admirari, sed nec audiri desidero. » O beatum virum, qui omni intentione vitare cupiebat scandalum. Audiant autem haec illi, qui si offensi fuerint, ignoscere nolunt: sed totam pro sua ultione convocantes urbem, etiam testes adhibere non metuunt, qui vocibus nefariis dicant: « Haec et haec audivimus de te hunc loquentem. » Et ita fit, ut pauperes Christi talibus accusationibus, misericordiâ postposita, opprimantur.

§ 5. Quodam autem mane cum surrexisset ad matutinas sanctus Nicetius, expectatis duabus antiphonis ingressus est sacramentum. Ubi dum resideret, Diaconus responsorium psalmum canere coepit, et ille commotus, ait: « Sileat, sileat, nec praesumat canere iustitiae inimicus. » Et dicto citius oppilato ore siluit: quem jussit vocari ad se sanctus et ait: « Nonne praeceperam tibi, ne ingredereris Ecclesiam Dei? Et cur ausu temerario ingredi praesumpsisti? Aut cur vocem in canticis Dominicis es ausus emittere? » Stupentibus autem omnibus, qui aderant, et nihil mali de Diacono noverant, exclamavit daemonium, et se torqueri a sancto immensis cruciatibus confitetur. Ipse enim praesumpserat, in Ecclesia canere, cuius vocem, ignorantibus populis, sanctus

novit, et ipsum verbis acerrimis execratus est. Tunc impositis sanctus Diacono manibus, ejecto daemone, personam restituit ingrae menti.

§ 6. His, et aliis signis declaratus in populis, vigesimo secundo Episcopatus sui anno, aetate sexagenaria, migravit ad Christum. Qui dum ferretur ad sepeliendum, caecos quidam se sub retrum flagitavit adduci: statimque eo ingressa vultus diu lumine viduatus, reseratis oculis adornatur: nec distulit divina pie beatos artus glorificare signis, ejus beatam animam cum oris angelicis suscipiebat in astris. Post dies autem, quos lex humana sancivit, ut defuncti ejuspiam voluntas publice legatur, ejus antistitis testamentum in foro delatum, turbis circumstantibus a Judice reseratum recitatumque est. Presbyter vero basilicae tumens felle, quod nihil loco, in quo sepultus fuerat, reliquisset, ait: Aiebant semper plerique, stolidum fuisse Nicetium: tunc ad liquidum verum esse patet, cum nihil basilicae, in qua mulatus est, delegavit. Sequenti autem nocte sanctus apparuit presbytero cum duobus Episcopis, id est, Justo atque Eucherio, veste fulgenti, dicens ad eos: « Hic presbyter, sanctissimi fratres, blasphemias me obruit, quia nihil facultatis scripserim tempore huic, quo requiesco, et nescit, quia quicquid pretiosius habui, eidem reliqui, id est glebam corporis mei. » At illi dixerunt: Injuste facit, detrahens servo Dei. » Conversusque sanctus ad presbyterum, pugnis palmisque guttur ejus illisit, dicens: « Pector conterende, desine stulte loqui. » Expergefactus autem Presbyter, tumefactis faucibus, ita doloribus coarctatur, ut ipsas quoque salivas oris vix cum labore posset maximo deglutire. Unde etiam est, ut per dies quadraginta lectulo decubans graviter crucretur. Sed invocato confessoris nomine sanitati redditus, nunquam ausus est ea verba, quae prius praesumpserat, garrulare.

§ 7. Priscum autem Episcopum, huic sancto semper fuisse reversum, norunt omnes. Hic Diacono cuidam hujus casulam dedit. Erat autem gravis, eo quod et ipse vir Dei robusto fuisset corpore. Capsa autem hujus indumenti ita dilatata erat, utque consuta, ut illa, quae per paschalia festa sacerdotum humeris imponuntur. Ibatque Diaconus cum hoc vestimento siccus, ac parvipendens de ejus usibus remansisset, et habens in lectulo, hoc utens in foro, de ejus simbriliis incredulitas certa fuisset, reddi potuit salus infirmis. Cui ait quidam: « O Diacone, si seires virtutem Dei, et quis fuit ejus vestimento uteris, cautius cum eo viveres. » Cui ille: « Vere, inquit, dico tibi, quia et hac casulâ tergo utor, et de capsâ ejus, morte prolixiore decisa, tégumen pedum aptabo. » Fecit ilico mirum, quae pollicitus est, suscepturus protinus divini judicii ultionem. Namque ubi deciso cucullo, aptatis pedûlis pedes operuit, extemplo arreptus a daemone, ruit in pavimentum. Erat

autem solus in domo, nec erat qui succurreret misero. Cumque spumas cruentas ore projiceret, extensis ad focum pedibus, pedes cum pedulis ignis pariter devoravit. Hactenus de ultionibus

§ 8. Aigulphus quoque Diaconus noster Româ veniens, beatorum nobis sanctorum pignora deferabat. Hic causâ orationis tantum locum, quo sanctus quiescit, adivit. Ingressusque aedem, dum diversorum miraculorum opus illustre perpendit, vidit immensum catervatim populum ad ejus sepulcrum, velut felicium examina apum ad consuetum alveare confluere, et alios, Presbytero qui aderat ministrante, particulas cerae pro benedictione sumere, alios parumper pulveris, nonnullos disruptas ab operitorio ejus fimbrias capere, et abire, ferentes in disparibus causis unam gratiam sanitatis. Haec ille cernens, fide compunctus et lacrymans, ait: « Si marinorum me moles fluctuum sulcare mei sacerdotis devotio fecit, ut lustratis Romanorum martyrum sepulcris aliquid de eisdem pignoris deferre deberem: cur non Gallicani mei confessoris pignora capiam, per quae mihi meisque salus integra reparetur? » Et statim accedens, quasdam de herbulis, quas devotio populi sacrum jecit in tumulum, manu lintheo operta, Sacerdote porrigente, suscepit, repositasque diligenter domum detulit. Itaque statim fidem hominis miraculorum actione comprobavit. Nam discerptis de his particulis, et frigoriticis cum aquae potu porrectis, protinus cum haustu salutem invexit: sed et multis deinceps. Quando autem haec nobis retulit, jam quatuor exinde sanos factos, ab hac infirmitate narravit.

§ 9. Joannes autem Presbyter noster, dum ab urbe Massiliensi cum commercio negotiationis suae rediret, ad hujus sancti sepulcrum in oratione prosternitur: de qua consurgens, aspiciens confractas compedes, disruptasque catenas, quae culpabilium vel astringerant colla, vel suras attriverant: et admiratus est. Sed contemplatio non fuit miraculis vacua. Nam rediens ad nos Presbyter, asserebat cum sacramento, tres coram se ibi caecos fuisse lumini redditos, ac domum rediisse salvatos. Apud Genabensem quoque Galliarum urbem, dum ejus reliquiae cum honore psallentii portarentur, tantam ibi Dominus gratiam praestare dignatus est, ut suppliciter adorantes et caeci visum, et claudi reciperent gressum. Nec dubitare poterat quispiam praesentem esse confessorem, cum videbant talia infirmis remedium munera ministrari.

§ 10. Seditione etiam in quodam loco exorta, cum vulgo saeviente, volantibus saxis ac facibus, furor arma non mediocriter ministraret, unus elevato ensis acumine, cum affultu gravi virum perculit. Post dies autem paucos inventus iste ab interempto germano, simili exitu trucidatur. Quod cum iudex loci illius comperisset, vinctum virum in carcerem trudi praecipit, dicens: « Dignus est morte hic scelestus occumbere, qui voluntatis propriae

arbitrio, nec expectato Iudice, ausus est temere mortem fratris ulcisci.» In qua dum teneretur custodia, et multorum sanctorum nominibus invocatis, misericordiam precaretur, quasi ad sanctum Dei conversus ait: « Audivi de te, sancte Niceti, quod sis potens in opere misericordiae, ac pius in compeditorum flentium absolute: deprecor nunc, ut aene illa supereminenti pietate visitare digneris, qua in reliquorum absolute vinctorum saepius clauisti. » Post paululum vero obdormienti apparuit illi vir beatus, dicens: « Quis es tu, qui nomen Nicetii invocas? Aut unde nosti quis fuerit, quod eum obsecrare non desinis? » At ille causam delicti ex ordine reserans, adjecit: « Miserere, quaeso, mihi si tu es vir Dei, quem invoco. » Cui sanctus ait: « Surge in nomine Christi, et ambula liber: a nullo enim comprehenderis. » At ille in hac expergefactus voce, se absolutum catenis commutis, confractaque trabe miratur: nec moratus, nemine retinente, usque ad ejus sepulcrum perrexit intrepidus. Tunc a iudice noxialis culpae damnatione concessa, laxatus abscessit ad propria.

§ 11. Hujus sancti reliquias Gallomanus Tricassinorum Pontifex devotus expetiit, quae cum psallentio deducerentur, et caecorum oculi illuminati sunt earum virtute, et aliorum morborum genera meruerunt accipere medicinam. Ad nos quoque facietergium, dependentibus villis intextum, quod sanctus super caput in die obitus sui habuit, est perlatum. Quod nos tamquam munus coeleste suscepimus. Factum est autem, ut post dies plurimos ad benedicendam ecclesiam in parochia Paternacensi urbis Turonicae invitaremur. Accessi, fateor, sacravi altare, decerpsi fila de linteo, locavi in templo, dictisque Missis, et facta oratione, discessi. Paucis deinde diebus interpositis, advenit ad nos ille, qui invitaverat, dicens: « Gaude in nomine Domini, sacerdos Dei, de virtute beati Nicetii antistitis: nam noveris, quia ostendit miraculum in ecclesia quam sacrasti. » Caecus enim erat in pago nostro, diuturna caecitatis et caliginis oculorum nocte detentus: cui apparuit vir quidam per visum noctis, dicens: « Si vis sanus fieri, prosternere in orationem coram basilicae santi Nicetii altari, et recipies visum. » Quod cum fecisset, disruptis tenebris, lumen ei virtus divina patefecit. Posui, fateor, de his pignoribus et in aliis basilicarum altaribus, in quibus et energumini sanctum confitentur, et fidelis oratio promeretur effectum.

§ 12. Quidam vero pauper, vivente sancto, literas ab eo elicit, manu ejus subscriptas, quibus sibi per devotorum domos eleemosynam flagitaret. Post ejus vero obitum adhuc cum ipsa circueiens epistola, non pauca ab eleemosynariis pro sancti memoria capiebat: desiderium enim erat omnibus, ut quisque viderat subscriptionem sancti, aliquid praebere egenti. Quod videns quidam Burgundio, non honorans neque venerans sanctum, observare pauperem coepit alonge: vidensque eum sylvas ingressum,

irruit, et abstulit ei sex aureos cum epistola: collisumque calcibus, reliquit exanimem. At ille inter calces et reliqua verbera, hanc vocem emisit: «Adjuro te per Deum vivum, et virtutem sancti Nicetii, ut vel epistolam ejus mihi reddas: quia mihi ultra non erit vita, si eam perdidero.» Ille vero, cā projectā in terram, abiit: quam pauper colligens, vōnit ad civitatem. Erat autem ibi eodem tempore Phronymius Episcopus, ejus supra meminimus. Ad quem accedens pauper, illi ait: «Ecce homo, qui me graviter caesum expoliavit, abstulitque sex aureos, quos pro intuitu epistolae sancti Nicetii acceperam.» Episcopus autem narravit haec Comiti. Judex vero vocato Burgundione, percontari coepit ab eo, quid exinde diceret. Negavit autem coram omnibus,iciens: «Quia numquam vidi hominem istum, neque res ejus abstuli.» Episcopus vero aspiciens epistolam, vidit subscriptionem sancti: et conversus ad Burgundionem, ait: «Ecce in hac epistola subscriptio sancti Nicetii tenetur: si es innocens, accede propius, et jura tangens manu scripturam quam ipse depinxit: credimus. n. de virtute illius, quia aut te hodie ostendet hoc scelere contaminatum, aut certe permittet abire innoxium.» At ille nihil moratus, accedit ad manus episcopi, qui hanc epistolam extentam tenebat, elevansque manus suas ut juraret, cecidit retrorsum supinus, et clausis oculis spumas ab ore projiciens, quasi mortuus putabatur. Transeunte autem quasi duarum horarum spatio, aperuit oculos suos, dicens: «Vae mihi, quia peccavi aufere res pauperis hujus.» Et statim retulit per ordinem, qualiter injuriam intulerat homini illi. Tunc episcopus cum iudice cognita culpā, ea tantum, quae abstulerat, inopi reddidit, et pro caede duos insuper solidos addidit: et sic uterque a iudicis conspectu discessit.

§ 13. Quot autem per hunc sanctum, carcerali ergastulo revincti, absoluti sint, quotve compeditorum catenae sive compedes sint confractae, testis est hodie moles illa ferri, quae in basilica ejus aspicitur, de supradictis suppliciis aggregata. Nuper autem in conspectu Guntranni Principis Siagrium Augustudunensem Episcopum ipsi referentem audivi, in una nocte in septem civitatibus carcerariis apparuisse beatum virum, cosque absolvisse ab ergastulo, et abire liberos permisisse. Sed nec iudices contra eos quicquam agere deinceps ausi sunt. De ejus sepulcro si febricitans, si frigationes habens, ac diversis morbis laborans, quid pulveris sumpserit, ac dilūtum acceperit, mox recipit sanitatem. Quod non est dubium praestare eum, qui ait sanctis suis: *Omnia quaecumque petieritis in nomine meo, credite quia accipietis, et venient vobis (ex Marci xi).*

§ 14. Igitur apud vicum Prisciniacensem urbis Turonicae, ecclesia dudum constructa absque sanctorum pignoribus habebatur: cumque incolae loci plerumque peterent, ut eam quorum

piam sanctorum cineribus sacraremus, de supradictis reliquiis sancto altari collocavimus: in qua ecclesia saepius virtus Domini per beatum manifestatur antistitem. Nuperrimo autem tempore mulieres quaedam vexatae a daemonio, ex termino Biturigiae venientes, tres numero, dum ad basilicam sancti Martini deducerentur, hanc ecclesiam sunt ingressae. Igitur collis in se palmis, dum sancti Nicetii faterentur se virtutibus cruciari, projicientes ab ore nescio quid purulentum cum sanguine, ab obsessis spiritibus protinus sunt mundatae.

§ 15. Plurima vero de his vel nos ipsi experti sumus, vel per fidelium relationem cognovimus, quae indicare longum putavimus. Libello igitur clausuram dabimus, cum unum admirandum de libro vitae ejus, quem supra a quodam scriptum praefati sumus, memorabo miraculum, de quo virtus divina procedens, non reliquit inglorium, sed ad comprobandum virtutem dictorum, patefecit esse plurimis gloriosum. Diaconus enim Augustodunensis, gravi oculorum caecitate turbatus, audivit haec, quae glorificator sanctorum suorum Deus ad sancti tumultum exercebat, dixitque suis: « Si ejus adirem sepulcrum, aut aliquid de sancti pignoribus sumerem, aut certe si pallium, quo sancti artus teguntur, mererer attingere, fierem sanus. » Cumque haec et hujusmodi cum suis verba conferret, astitit repente clericus quidam, dicens: « Bene, inquit, credis: sed si de eisdem firmare mentem cupis virtutibus, en volumen chartaceum, quod de his habetur scriptum, ut facilius credas ea quae ad auditum tuarum aurium pervenerunt. » At ille priusquam legi juberet, inspirante divinae pietatis respectu, ait: « Credo, quia potens est Deus egregia operari per famulos suos. » Et statim posuit volumen super oculos suos. Extemplo autem fugato dolore, disruptaque caligine, usum videndi recipere meruit a voluminis virtute. Et in tanta claritate positus est, ut propriis oculis legens, virtutum gesta cognosceret. Operatur autem haec unus atque idem Dominus, qui glorificatur in Sanctis suis, ut qui ipsos illustribus miraculis editis efficiat gloriosos. Ipsi gloria et imperium in secula seculorum. Amen.

DE S. THEODOSIA VIRG. ET MART.

AUCTORE EUSEBIO CAESARENSI

(*Eccl. Hist. l. 8, c. 17*) INTERPRETE D. JO. CHRISTOPHORSONO

Circa 307.

Jam vero cum persecutio esset ad quintum annum continuata, secundo die mensis Xanthici, id est, ad quartum Non. April. in ipso die Dominico, et in ipso festo Resurrectionis Salvatoris nostri, Theodosia rursus virgo, Tyri puella fidelis et modesta, non annos decem et octo omnino adhuc nata, vinctis quibusdam Caesareae, qui regnum Christi constanter confitebantur, ante tribunal consistentibus accedit, cum benigne salutatura, tum (sic verisimile est) eos obsecratura, ut cum essent apud Dominum illius recordarentur. Quo factitato, eam tamquam nefas quoddam et impium facinus aggressam, satellites abripiunt, deducuntque ad Praesidem. Extemplo vero iste quasi mente captus et animi furore maxime efferatus, gravibus et horrendis tormentis latera mammaeque ad interiora usque ossa dilaniat: quam adhuc aegre spirantem illam quidem, hilari tamen vultu et laeto omnia cruciamenta perferentem, in rapidos maris fluctus projici jubet. Deinde ab illa ad reliquos Christi confessores digressus, omnes ad aeris metalla, quae erant in Phaeno Palaestinae, condemnat.

BULLA CANONIZATIONIS

S. FRANCISCI DE PAULA

ORD. MINIMORUM INSTITUTORIS

IN QUA ETIAM EJUS VITA DESCRIBITUR

Vixit a 1417 ad 1506 — Nat. Italus.

§ 1. Leò Episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Excelsus Dominus militantem Ecclesiam pretiosorum lapidum vivorum, ipsi summo angulari lapidi Christo Jesu unitorum, ornatissima varietate decoratam, structurâ mirabili fundare disposuit. Hinc processere beati patriarchae, qui fide praeclari, sanctorum etiam angelorum susceptores effecti, facie ad faciem Deum videre meruerunt. Hos secuti sunt sancti prophetae, quibus ostendit Deus secreta sua, ut ventura, quasi praesentia, Spiritu

Sancto illuminati, agnoscere atque enunciare potuerint. Postquam autem venit plenitudo temporis, et nos in assumpta sibi humanitate oriens ex alto visitare, nostraeque salutis mysteria (juxta quod praedixerant prophetae) adimplere dignatus est, constituti fuere beati apostoli, divinae legis promulgatores et praedicatores, qui per orbem universum genus humanum (quod sub diabolicæ potestatis iugo tenebatur) ad salutem excitantes, Dei verbum in omnibus terræ finibus praedicarunt. Hos subsecuti sunt martyres splendidi, qui fidei loriceam induti, et inconcussae stabilitatis balteo succincti, stolas suas in sanguine innocentis agni lavantes candidato exercitu Christum Jesum imitati, supernae civitati Jerusalem, hoc est, triumphanti Ecclesiae cum gloriosa victoria palmas manibus gestantes, se dicto vivo lapidi Christo adjunxerunt, sempiternam sui memoriam et exemplum venerabile militanti Ecclesiae relinquentes. Progressi sunt et doctores lucidi, qui suis doctrinis et exemplis catholicam et orthodoxam fidem defensantes, falsisque prophetis ac iniquis doctoribus, fidem ipsam subvertere satagentibus, se opposcentes, dictam militantem Ecclesiam multipliciter illustrarunt: quibus eadem Ecclesia conjuncta, progreditur quasi aurora consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata. Sequuntur postea sancti confessores, qui virtutum gemmis coruscantes, Domino rationem de talentis creditis reposcenti (utpote fideles et boni servi) multiplicatum de suis laboribus fructum attulerunt, et in arcem coelestem reposerunt, omniaque mundi blandimenta (ut venenum aspidum) fugientes, latibula in terris petierunt, antris abditi, rudi victu et scaturientis aquae levi potu carnem macerantes, tegmine hircino amicti, junceo vel stramineo cubili fessa membra somno foventes, nudis pedibus Dominum quaesierunt, aeternam patriam invenerunt. Adsunt et virgines nitidae, mundo corpore, sincero corde, sanctaque mente, cum oleo in lampadibus suis, sponso (qui est prae filiis hominum speciosus) obviam venientes. Devotae tandem continentesque viduae, et aliae quam plurimae sexus utriusque personae, piis ac sanctis operibus semper intentae, cum plenis etiam manipulis eidem coelesti sponso se repraesentant, cum angelis gloriam in altissimis Deo, et in terra pacem hominibus bonae voluntatis mirifice depromentes.

§ 2. Haec omnia unus atque idem spiritus admirando plurimum operatur ministerio. Et sicut altissimus ab initio vineam suam talibus piis cultoribus (juxta sanctam promissionem suam) visitavit, firmavit et auxit: sic semper ad illam suae protectionis auxilium multipliciter impertitur. Novissime vero diebus nostris coelestis illi agricola vineam suam more solito visitans, virum fortem ad hujusmodi vineae culturam adduxit, gloriosum scilicet confessorem, beatum Franciscum de Paula, superno coetui merito sociandum, immo verius sociatum, qui inter caeteros Christi

athletas suis meritis et exemplis ipsam sanctam Ecclesiam (divina cooperantè gratiâ) multipliciter decoravit, praesentisque temporis caliginem suae lampadis fulgore mirabiliter illustravit. Ipsa enim adversus mundum, carnem et daemonem fortiter dimicavit, ac in odorem suavitatis altissimi currens, copiosam utriusque sexus fidelium multitudinem salubriter post se traxit, ac (velut effusam super faciem terrae) religiosam professionis suae generationem dereliquit, ut ad illuminationem gentium celebris suae memoria (tamquam rutilum sidus) in Ecclesiae firmamento servaretur. De cujus quidem origine, vita, moribus, et fama, nec non mirabilibus (quae in praemium sanctitatis ejus Deus mundum multipliciter ostendere dignatus est, ne de tam celebri viro etiam posteritas ipsa remaneat iguara) pauca ex multis duximus recensenda.

§ 3. Constat siquidem in regno Neapolitano inter Brutios et Lucanos Paulae oppidum situm esse, quod itinere unius diei a Cusentia, illius provinciae metropoli, distat. Inde originem traxit Jacobus Martolilla. Illi proximum est castrum Folschaudi, ubi nata est Vienna, quondam ambo in fide Christi baptizati et confirmati, ac (ut veri catholici) educati. Qui invicem secundum ritum S. Romanae Ecclesiae matrimonium contrahentes, et (ut fideles decet conjuges) mutuam charitatem, vitaeque honestatem servantes, diu cohabitarunt. Ex hoc matrimonio B. Franciscus et Paula procreatur. Qui sacri baptismatis fonte lavatus, et christi-
matis sacramento confirmatus, ab eisdemque parentibus sub Domini timore et amore educatus, insigne specimen sanctitatis futurae prae se ferens, solitudinem et religionem diligere, ac orationibus et jeuniis assidue vacare coepit. Quae cum ejus parentes animadvertissent, ipsum annum circiter decimumtertium agenter (juxta votum per eos emissum) domui S. Francisci civitatis S. Marci obtulerunt. In qua puer in sortem Domini electus, annis per eum exacto, nullaque professione emissa, vocatis parentibus eos, ut se ad ecclesiam S. Francisci de Assisio, et sanctae Mariae de Angelis, devotionis causâ deducere vellent enixe rogavit. Quod pio ejus desiderio annuentes, sese itineris comites praebuerunt. Quibus ecclesiis devote visitatis, in patriam reversus idem beatus (Sancto Spiritu inspirante) ad ecclesiam construendam animus addixit, ipseque primus fundamenta effodere coepit. Quo inter vicinos divulgato, undique ad opus juvandum concurritur: alii operi incumbebant: nonnulli calcem, lapides, caementa, et alia id genus, futuro aedificio necessaria, deportabant. Fertur etiam tunc fratrem quemdam, S. Francisci habitu indutum, ex improviso beatum Franciscum de Paula increpasse, quod tam angustam aedem facere incepisset: eandemque demoliri sibi mandasse, ac aliam majorem designasse, beatoque Francisco de Paula assensuerenti, sibi vires ad tam ingens opus perficiendum non sufficere.

divinitus respondisse, Deum omnipotentem ei nullo pacto defuturum: evestigioque diruptis muris evanuisse. Unde non immerito plerique illum B. Franciscum fuisse existimarunt. Postridie vero nobilis quidam Cusentinus supervenit qui eidem beato pro edificanda ecclesia magnum auri atque argenti pondus obtulit. Unde juxta situs designationem, ecclesiam notabili formâ non parvo sumptu construere coepit: neque unquam a laboribus cessabat, nisi cum orationi divinisque rebus intendebat. Qui etsi vigiliis continuisque jejniis maxime esset attritus: lapides tamen, calcem et ligna, aliaque ad fabricam necessaria propriis etiam humeris deferre non desinebat.

§ 4. Erat adeo in loquendo humanus atque affabilis, ut nullus unquam ad eum accesserit, quin mellifluis ejus verbis delectatus, et incredibili quadam sermonis dulcedine captus, et quasi divino Spiritu repletus ab eo recesserit. Humilitatem ejus etiam instituti per eum Ordinis cognomentum ostendit. Quod utis omnium minimus esse volebat, ita Minorum dici censuit et instituit. Ejusdem etiam Ordinis institutor et generalis corrector existens, omnium se infimum (quoad poterat) exhibebat, et ad omnia etiam servilia opera (ut et cacteris humilitatis praeberet exemplum) descendere non dedignabatur. Quippe discipulis suis discumbentibus ministrabat, saepeque ecclesiam et altaria verberabat et mundabat, ac paramenta et alia ad divinum cultum necessaria componebat, aliorumque fratrum (etiam novitiorum) inumenta propriis manibus abluebat. Et cum juvenis adhuc esset, Calabriamque incoletet, numquam nisi nudis pedibus etiam per glacies, nives, montes, et acuta saxa, vepres spinasque incedebat: nullamque ex eo etiam gravissimo saepe pondere pressus, laesionem in pedibus patiebatur. Ipsum saepius ignem nudis pedibus conculcasse, ac ignitos candentesque lapides manibus portasse, liquido constat. Admirabilis erat vitae ejus austeritas, quae propterea admirabilior censenda est, quia in pueritia, adolescentia, juventute, senecta et decrepita ejus aetate inter labores, vigilias, jejunia, abstinentias, innumerasque corporis macerationes, eundem pene vivendi modum servavit.

§ 5. Horum, et plurimorum aliorum sanctorum operum ratione habita, adeo Sancti Spiritus gratia hominem complexa est, ut piis ejus meritis et precibus in Christi nomine daemones a corporibus humanis saepius ejecti, pluresque infirmi diversis morborum generibus oppressi, et jam a medicis destituti, ac morti propinqui, pristinae sanitati restituti fuerint. Idemque beatus aliis compluribus qui memoriâ et sensibus capti, seu intelligentiâ debilitati erant, sanitatem praestiterit: ac multis claudis incessum, surdis auditum, mutis loquelam, caecisque lumen restituerit, et eprosos mundaverit: nonnullosque mortuos, vel pro mortuis habitos, ad vitam pristinamque lucem reduxerit. Quorum quidem

miraculorum fama cum jam per totum fere orbem vagaretur, et ad aures fel. rec. Pauli II praedecessoris nostri pervenisset. Cubicularium quendam suum, ad bon. mem. Pyrrhum archiepiscopum Cusentinensem misit, mandavitque ut ipse super miraculis hujusmodi se diligenter informaret, ac deinde ipsum de veritate certiore efficeret. Qui quidem archiepiscopus pontifici mandato parere desiderans, ac neminem habens qui talia melius quam ipsemet Cubicularius, explorare, fideliusque referre posset, eidem suasit, ut is cum socio, quem ei adjunxit, ad dictum beatum virum se conferret: ac de illius vita, miraculis et fama hujusmodi plenam informationem caperet. Cubicularius, archiepiscopi fretus consilio, hominem adiit. Et cum inter salutandum, dicti beati viri manum osculari vellet, ille omnino renuit, eumque rogavit, ut sibi potius manum deosculandam porrigeret, asserens id multo justius et convenientius fore, eo quod ipse Cubicularius xxxiii annos jam presbyter esset. Quod Cubicularius memoriâ repetens (ubi id verum esse cognovit), miratus est hominis spiritum, et cum eo ad colloquium in cameram concessit. Ubi cum primus sermo de tam ardua difficilique vita fuisset, ut eam nulli (nisi robusto ac valido) tolerabilem fore Cubicularius asseveraret: beatus pater (audito illius verbo) igni appropinquans, ardentes prunas absque laesione manibus arripiens, dixit: Qui perfecto corde Domino serviunt, omnia creata illis obtemperant. Exterritus ille eo miraculo, veniam petiit. Cumque ejus pedes humiliter osculari vellet, ipseque vir beatus id recusasset, ejus tunc vestem manu apprehensam devote osculans, et ab eo recedens, ad pontificem rediit: eique miracula quae viderat enarravit.

§ 6. Olim etiam vir nobilis Jacobus de Tarsia, baro terrae Bellimontis Cusentinensis dioecesis, cum gravissimo et pene insanabili apostemate longo tempore in crure laborasset, insignesque medici et chirurgi in eo nihil proficerent, quin hunc ingravesceret, omnibusque remediis adhibitis, jam in desperationem salutis res adducta esset, tandem dictus Jacobus famâ sanctitatis et miraculorum beati viri (qui tunc Paulae degebat) adductus, ad eum non sine magno labore accessit, illique plagam detexit, et se devotissime commendavit. Primum siquidem ipsi beato et omnibus qui astabant, hunc grave et miserabile, ac pene insanabile visum est. Illum tamen beatus admonuit, ut in Deo firmam fidem et certam spem haberet, quia sanitatis gratiam consequeretur. Ac statim unum ex suis fratribus misit qui aliqua folia herbae quae ungula caballina dicitur, et inibi nascitur, colligeret, et cum ipsis foliis certos pulveres quos in cella sua ipse beatus retinebat, sibi afferret. Dum frater ille mandata exequitur, beatus vir ad propinquam crucifixi imaginem conversus, oravit, ut baroni, in suae divinitatis gratia confidenti, misericordiam suam aperiret. Nec multo post foliis ac pulveribus

hujusmodi sibi (ut jusserat) apportatis, facto signo crucis, aliquantulum de dictis pulveribus hulceri imposuit, illudque tribus ex foliis praedictis cooperuit, et omnia circumligavit, in Domino spem reponens, quod sanitatem recuperaret. Illi ergo benedicens, jussit ut ilico suam repeteret domum, ad quartumdecimum ferme lapidem inde distantem. Qui cum aliquandiu equitasset, ad uxorem suam Joannam quae illum semper in eo itinere comitata fuerat, conversus, «Mihi videtur, inquit, quod sim sanus, quia acerbum illum dolorem et pessimum foetorem amplius non sentio.» Et cum jam certum monticulum superassent, Jacobus avide cupiens intelligere, an posset ambulare, ex equo descendens, propriis pedibus ambulare coepit, et calce terram percutiens, nec aliquid doloris sentiens, se liberum et sanum intellexit. Deo igitur et B. Francisco de Paula, gratias agentes conjuges, voti compotes ad propria rediere.

§ 7. Iisdem ferme diebus in civitate Cusentinensi fuit quidam Marcellus de Cardilla, pedibus et manibus contractus, ac totus leprosus, adeo, ut jam vocem quasi omnem amisisset, ejusque loquela vix audiretur. Qui cum per consanguineos suos ad Paulae monasterium adductus, et beato viro praesentatus fuisset, ille misericordiâ motus, parum secreto oravit. Mox vero rediens, eum manu sublevavit, et ab omni membrorum contractu et lepra incolumem reddidit. Guidonem quoque Lipantum nobilem Cusentinum, gravissima infectum leprâ, in domo Paterni (quam vir beatus tunc aedificabat) ad se venientem sanitati restituit. Cum idem beatus vir fabricam domus juxta Paulae oppidum incepisset, adductus est ei quidam a nativitate mutus. Quem cum parentes ejus juxta ecclesiam posuissent, dixit eis vir beatus, ut alte secum ter Jesum acclamarent, et ita aperiretur illi sensus. Beato vero inchoante, dictisque parentibus prosequentibus, mutus similiter alta voce dixit, Jesus, et inde liber atque integer usque ad ejus obitum in loquela permansit.

§ 8. Rursus Julia, Antonii Cathalani in dicto oppido Paulae habitantis filia, ab ortu caeca et nihil prorsus videns, cum a parentibus suis ab beatum virum (qui forte tunc in horto domus erat) adducta fuisset, idem beatus vir herbam quamdam evulsit: eamque signo crucis facto super ipsius puellae oculos apposuit. Quae statim videre coepit, ac sensu visus tamdiu, quamdiu postea vixit, freta est. In fabrica dictae domus Paterni, cum duo laborantes terram effodiendo obruti fuissent, ita ut jam pro mortuis haberentur, ad succurrendum invocatus vir beatus, a duabus partibus terram effodi fecit. Quo facto, dicti laborantes vivi et illaesi sua (ut creditur) gratiâ sunt reperti. Dum quidam Antonius architectus ad dictae domus Paterni fabricam accessisset, et beatus vir, ut pro cibo illi ministrando nonnullae fabae coquerentur, cuidam fratri juniiori inibi esistenti mandasset, frater ille

ollam, cum dictis fabis et aqua, frigidis in coquina cineribus superposuit: oblitusque ignem, quo culina carebat, aliunde afferre, discessit. Sed cum vir beatus dictas fabas jam coctas esse credens, una cum hospite in culinam venisset, nullusque ibi ignis adesset, dictus Antonius subrisit de dicti beati praecepto, et ejus ferculo, quod nondum coqui coepisset. Cui vir beatus ferculum ipsum paratum esse respondit, tetigitque manu ollam quae ilico fervere visa est, statimque fabae coctae fuere, ita ut inde Antonius ipse prandium sumere potuerit. Qua de re dictus Antonius, et nonnulli alii tunc praesentes, maxima sunt admiratione affecti.

§ 9. Idem etiam beatus vir die quadam (more solito) Missam audire cupiens, ecclesiam ingressus est. Cumque tunc ecclesiae lampas accensa non esset, et aliqui ex iis qui ibi Missae audientiae causâ aderant, ignem foras quaesitum ivissent, illumque jam afferrent: vir beatus chordam lampadis accepit, ut eam deduceret. Illa vero in medio descensu absque aliquo igne miraculose accensa, effulsit: ex quo circumstantes candelas per Missa tunc celebranda necessarias, devotissime accenderunt. Cum in terra Montisalti dictae Cusentinensis diocesis quidam Franciscus, ipsius terrae incola, febre adeo vexaretur, ut de ejus salute nullam medici spem promitterent, laboraretque in extremis, ac (omnibus Ecclesiae sacramentis devote susceptis, et candelâ benedicta more solito accensa, in ejusque manibus posita) a circumstantibus jam pro mortuo haberetur, tunc Joanna mater ejus, ad B. Franciscum de Paula specialem gerens devotionis affectum, illum lacrymans deprecata est, ut filium suum sanare, ac vitae restituere dignaretur: ut illius ope tribus suis (ex dicto ejus filio) nepotibus provideri posset. Praeterea si voti compos fieret, se statim hujus seculi vanitatibus omnino renunciaturam, et in habitu tertiae regulae ejusdem beati, Deo perpetuo famulaturam, devote vovit ac promisit. Quo voto emisso, statim ejus filius quasi a morte resurgens circumstantes aspicere, seque melius habere incepit: nec multis postea diebus, pristinae fuit saluti restitutus, et per triginta fere annos inde supervixit.

§ 10. Cum in dicto oppido Paterni, idem beatus vir moram traheret, quidam oculi albuginem patiens, ad eum accessit, humiliterque rogavit, ut sibi opem afferret. Cujus precibus motus vir beatus, bombycem sacro laticè aspersam super virginem calcem (quae forte pro ecclesiae fabrica ibi aderat), convolvit, et ea oculum, maculâ hujusmodi infectum, abstersit, signoque crucis desuper facto, ab omni albugine et macula statim liberavit. Cum quidam dicti oppidi venatores hyemis tempore in montibus nivibus repletis hominem, nullum viventis signum prae se ferentem, invenissent, illum sepeliendum ad locum detulerunt, ubi tunc beatus vir morabatur. Qui illum respiciens, «Per charitatem (ait),

vivit homo iste:» et ad eum conversus, «Surge (inquit) et ambula.» Ad cuius verba, homo in sepulcrum mittendus, ilico surrexit, ac pedetentim ambulare coepit, moxque hospitii domum ingressus, ac cibo et potu refectus, pristinaeque valetudini restitutus, ad propria salvus et incolumis remeavit. Praetera in dicto oppido Paulae, dum sui Ordinis domus aedificaretur, et calx in fornace coqueretur, accidit, quod vel propter nimium ignem, vel aliam causam, fornax ipsa ruinam minaretur. Tunc illius magistri nullum penitus remedium adhibere scientes, ab beatum virum pro auxilio recurrerunt, eique periculum exposuerunt. Qui illis, «Per charitatem, inquit, ad collationem seu prandium eati, mihiq; curam fornacis relinquatis.» Quibus discedentibus, ipse statim signo crucis facto, intrepide dictam fornacem ardentem intravit, ac illam solus reparavit indeque absque laesione aliqua incolumis exivit.

§ 11. Julius Bartuchius, etiam de Paula, juvenum multitudine adjutus, post beati viri obitum e Cusentinae castro Paulam versus, eximiae magnitudinis bombardam transportari curans, additis etiam ad laborem viginti hominum jugis, apud quemdam declivem locum, non longe a Paula distantem, Lamachia nuncupatum, funem maximum cujusdam navis onerariae, quo bombardam ipsa alligata erat cuidam arbori, ut paulatim laberetur, involvit. Quam cum nec Julius ipse, neque tot socii propter impetum velocem qui ex magnae molis lapsu ferebatur, retinere valerent: ibi, dum idem Julius ultra, quam ejus vires ferebant, nititur, juxta arborem, cui circumligatus erat funis, prostratus cecidit, pedesque suos intra ejusdem funis orbes involvit. Unde cum nullo pacto, nisi munere divino, quin ejus crura frangerentur, evadere posset, arborem amplectens, summa cum devotione clamavit: «O beate Francisce de Paula, opem fer mihi misero.» His dictis (mirabile dictu) currus cui bombardam ipsa imposita erat, in loco praecipiti statim restitit: apparuitque eidem Julio quidam frater Ordinis beati Francisci de Paula, qui tunc funem ipsum manibus retinuit. Idem vero Julius tanto periculo ereptus, omnesque qui illuc quasi ad spectaculum convenerant, miraculum acclamantes, omnipotenti Deo, beatoque Francisco de Paula, immensas illico gratias egerunt. Ipseque Julius ante alios omnes nudis pedibus ad ejusdem beati viri monasterium profectus, imaginem suam ceream, fune pedibus implicito pro devotione in tanti miraculi memoriam obtulit.

§ 12. Cum a quodam fratre Antonio, ordinis Minorum professore viro doctissimo, integerrimaeque vitae, idem beatus vir etiam in publicis praedicationibus carperetur, quod videlicet tam impudens esset, ut simplex laicus et literarum penitus ignarus, quibusdam herbis aegrotis salutem promitteret: accidit, ut idem frater Antonius ab aliis dicti Ordinis Minorum fratribus, ad

eumdem beatum virum missus fuerit, quatenus eum de praemissis redargueret. Qui cum ad eum venisset, et magnis illum contumeliis affecisset, increpassetque ejus ignaviam, et crassitudinem, vir Dei constantissimus patientissimusque tot conviciis et injuriis nullatenus fractus, ac ne commotus quidem fuit: sed loco appropinquans, ardentes titiones nudis manibus accepit, eosque stricte compressit, ac manifeste ostendit, in Dei virtute omnia fieri posse. At ille prudentissime prospiciens hominis simplicitatem et fidem, omniaque ab eo divina gratiâ et ardentissimo fidei spiritu fieri, ejus pedibus advolutus, illos arcte complectens, oscularique sagtagens, veniam ab ipso humilime postulavit: neque inde surrexit, donec ab eodem beato patre benediceretur. Quo factum est, ut qui antea illum publice maledicta plurima congesserat, proprium confessus errorem, beati viri sanctitatem dignis verisque postea laudibus merito efferret. Quae omnia cum mirabilem quandam et rare auditam viri sanctitatem arguerent, eorumque celebris fama jam ad clar. mem. Ludovicum XI ejus nominis Francorum regem Christianissimum perlata esset, Rex, viri beati sanctitatemotus ac ipsum coram videre cupiens, a piaemem. Sixto Papa IV etiam praedecessore nostro impetravit, ut eidem beato viro in virtute sanctae obedientiae mandaret, ut ex Calabria in Franciam se conferret, dictumque Ludovicum regem visitaret. Quibus jussis Dei famulus obediens, in Franciam ivit: ubi eum praefatus rex singulari devotione suscipiens, seque ab eo benedici postulans, illi, tamquam viro Dei magnum honorem et reverentiam exhibuit. Cognita deinde viri sanctitate, ei ejusque fratribus sedem prope civitatem Turonensem et regium palatium assignavit, amplamque et magnificam domum cum ecclesia (quae in hanc usque diem extat) pro ipsius B. Francisci de Paula, suorumque fratrum usu et habitatione construi fecit.

§ 13. Tantaesuper continentiae fuit idem beatus vir, ut non carne, sed solo spiritu compactus esse videretur. Prius enim quam ab hac luce discederet, ad omnipotentis Dei laudem et gloriam, suaeque religionis propagationem, divina (ut pie creditur) inspiratione instructus, tres regulas fratrum scilicet ac sororum, et utriusque sexus fidelium, Tertiariorum nuncupatorum, instituit. Et ut humilitatis amator erat, illamque a suis etiam coli desiderabat: fratres sui Ordinis, Minimos: et sorores, Minimas vocari debere ordinavit: injunxitque illis, ut decem mandata divina et Ecclesiae praecepta salutaria vigilanter observantes, Romano Pontifici, pro tempore existenti, fideliter obedirent, ac sub obedientiae, castitatis et paupertatis, quadragesimalisque vitae sacris votis perseveranter vivere profiterentur, nonnullis ad regularum fratrum ac sororum hujusmodi, tam circa personarum ipsarum directionem et informationem, quam divini cultus augmentum, debitam observationem et institutionem, opportunis adjectis

capitulis. Ipsas vero fratrum ac sororum cum decem; dictorum autem utriusque sexus Tertiariorum regulas cum septem capitulis per eum pie institutas, re. mem. Julius Papa II similiter praedecessor noster, eodem beato viro tunc in humanis agente, matura praehabitata deliberatione, tanquam religioni consonas (postquam idem Sixtus praedecessor noster, ac sanctae com. Innocentius VIII et Alexander VI Rom. Pontifices etiam praedecessores nostri, eidem beato viro, ejusque Ordini, ac ejus personis, et domibus quamplura privilegia concesserant) per suas primo, et deinde nos per alias nostras litteras approbavimus, et confirmavimus, diversisque privilegiis, gratiis et indultis Ordinem ipsum multipliciter communivimus, prout in ipsorum praedecessorum et nostris inde confectis litteris plenius continetur.

§ 11. Cumque vitae suae finem jam proximum Divina inspiratione prospiceret, idem beatus vir pridie quam decederet (qui fuit dies coenae Domini) pluribus e fratribus suis (qui ex variis provinciis et regnis tunc ad eum venerant) astantibus, in Missa conventuali post poenitentiae sacramentum devote susceptum, cum profundissima humilitate, uberrimaeque lacrymarum effusione pectus suum percutiendo, sacrosanctum Eucharistiae viaticum e manibus unius ex sui Ordinis presbyteris magna cum devotione suscepit. Postea Domino nostro Jesu Christo, beataeque Mariae Virgini, et sanctis omnibus devote peractis gratiarum actionibus, Missaeque hujusmodi celebratâ, ad cellam suam propriis pedibus (licet prae senectute debilis, et infirmus) baculo, quem more solito gestabat, innixus rediit. Postero autem die, cum idem beatus fidelisque Dei servus tempus instare videret, quo sibi ex hac lacrymarum valle migrandum erat, dictos fratres suos ad se convocari jussit, eosque ad fraternam pacem, mutuamque charitatem dulcissimis verbis ac salutaribus monitis charitative exhortatus est, illisque benedictione more solito impertita, cum jam nonagesimumprimum (vel circa) annum feliciter implevisset, anno a partu virginico millesimo quingentesimo septimo, Aprilis vero die secunda (quae tunc fuit Parasceves, Veneris sancta nuncupata) circa horam, qua pro nobis Christus passus est, signo sanctae crucis devote signatus, omnibusque sacramentis Ecclesiasticis debite communitus, perfecta coram eo Dominica passione, junctis devote manibus, erectisque in coelum oculis, sanctae Crucis triumphum pie amplectens reverenterque osculans, ac saepius, *in manus tuas, Domine, commendo spiritum meum*, aliasque pias orationes devotissime repetens: dimissa hujus carnis sarcinâ, quasi vivens, absque aliquo doloris aut mortis notabili signo, migravit ad Christum. Cumque tunc per undecim dies ejusdem Beati corpus insepultum remanserit, illucque maxima virorum et mulierum ac religiosarum personarum multitudo accesserit, ut sanctum virum, quem viventem summa fuerant veneratione prosecuti,

etiam defunctum viderent, et illius apud Deum suffragia mererentur, mirum omnibus fuit, quod ejus caro per tot dies incorrupta permanserit, nec ullum prorsus foetorem emisit: quin potius odor quidem suaviter fragrans ab ea manaverit. Post ipsius etiam obitum, multis ejus suffragia devote implorantibus, omnipotens Deus quam plures gratias largiri, magnaque miracula palam operari dignatus est.

§ 15. Ad honorem (ergo) omnipotentis Dei, Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, ad exaltationem fidei catholicae, Christianaeque religionis augmentum, ac Ordinis Minimorum consolationem et incrementum, auctoritate Domini nostri Jesu Christi, beatorumque Petri et Pauli Apostolorum ejus, et nostra, de fratrum nostrorum speciali consilio et assensu, decernimus et diffinimus, bonae memoriae Franciscum de Paula, ejusdem Ordinis Minimorum institutorem, in coelesti Jerusalem inter beatorum choros jam receptum, aeternaeque gloriae condonatum fuisse, ac sanctorum confessorum catalogo adscribendum fore, ipsumque hujusmodi catalogo impraesentiarum adscribimus, et eum tanquam Sanctum, publice privatimque colendum esse declaramus atque mandamus: statuentes ejus festum die secunda mensis Aprilis ab universali Ecclesia annuatim celebrandum fore, et ab eo suffragia a Christifidelibus implorari et expectari posse, omnesque ac singulos honores illi merito praestandos et exhibendos esse, qui caeteris etiam sanctis confessoribus, in hujusmodi catalogo descriptis, convenire noscuntur.

VITA S. MARIAE AEGYPTIACAE

AUCTORE APUD GRAECOS SOPHRONIO JEROSOLYM. EPISC.

INTERPRETE VERO PAULO DIACONO

Obiit circa 422.

§ 1. Secretum regis celare, bonum est: opera autem Dei revelare et confiteri, honorificum est. Ita enim legitur, angelum dixisse Tobiae post oculorum amissionem, gloriosamque illuminationem, et post illa transacta pericula, e quibus liberatus, consequutus est Dei pietatem. Etenim regis secretum manifestare, nocivum et valde periculosum est: et Dei gloriosa silere opera, magnum est animae detrimentum. Propter quod ego divina tegere silentio dubitans, et pigro imminens servo, metuens condemnationis judicium, qui a Domino talentum accipiens, fodiens in terram abscondit, et datum ad operationem celavit extra negotiationem, sacram ad me prolatam narrationem nequaquam

silebo. Sed nullus mihi sit incredulus scribenti de eis quae audiui, nec quisquam me mentiri aestimet, de rei magnitudine dubitans. Mihi enim absit sacris mentiri rebus, et adulterare verbum, ubi Deus memoratur. Ei autem qui minime intelligit, et indignus est Dei magnitudine qui carnem assumpsit, et incredulus est ista dicenti, non mihi pertinebit periculum. Si qui autem illi sunt, qui cum hujus scripturae legerint textum, gloriosam rei admirationem sane credere renuerint, et illis Dominus misereatur, faciatque capaces sancti verbi, ne rei existant Dei miraculorum, quae plura in suis fieri praedestinavit electis: quoniam et ipsi humanae naturae infirma considerantes, impossibilia decernunt ea quae de hominibus sanctis gloriosa dicuntur. Assumam de caetero narrationem, ipsam rem referens quae in hac nostra generatione facta dinoscitur, quam sacer vir, divina et agere et docere edoctus, narravit. Sed ut supra dictum est, nullus haec ad incredulitatem trahat, considerans impossibile fieri in hac nostra generatione tam grande miraculum: quia gratia Dei per omnes generationes in sanctas pertransiens animas, amicos Dei facit et prophetas: quemadmodum Salomon secundum Deum docuit. Tempus nunc est sacrae prode narrationis initium, magnum virileque certamen venerabilis Mariae Aegyptiacae, videlicet qualiter expleverit tempora vitae suae.

§ 2. In monasterio Palaestinorum fuit vir vitae moribus et verbo ornatus qui ab ipsis cunabulis, monachicis est actibus diligenter instructus, et conversationibus veraciter educatus, nomine Zosimas *. Et nullus nos aestimet dicere Zosimam illum, in praedicationis erroneae dogmatibus accusatum sectae alterius. Alius enim hic, et alius ille, et multa inter utrosque distantia, licet unum uterque sortiti sint vocabuli nomen. Hic itaque Zosimas ab initio in uno Palaestinorum conversatus est monasterio, et omnem pertransiens monachicam disciplinam, in abstinentiae opere omnium factus est probatissimus. Omne enim praeceptum sibi traditum canonis ab his qui ab infantia educati sunt in lucta perfectae disciplinae monachicae, irreprehensibiliter conservabat. Multa etiam et ipse sibi adjiciens superaddidit, cupiens carnem spiritui subjugare. Nec enim in aliquo offendisse comprobatur, ita enim fuit in cunctis perfectus monachicis actibus, ut multoties multi monachi de praedicti loci monasteriis et de longinquis partibus ad eum confluentes, ejus exemplis atque doctrinis se constringerent, et ad illius imitationem abstinentiae, se multo magis subjugarent.

§ 3. Haec itaque omnia in se habens, a meditatione sacri eloqui numquam discessit, sed sive in strato suo quiescens, sive surgens, aut operam tenens manibus, vel cibum, si conveniebat ut sumeret, capiens: bono, quo ille uti consueverat, spiritualiter

* Colitur iv huj.

utebatur, unumque opus habebat perpetuum, nunquam deficiens psallere, frequenter et meditationem facere sacri eloquii. Multoties enim, ut asserunt, et divina illustratione dignus effectus est a Deo sibi visionis ostensae: et mirum non est nec incredibile. Si enim, ut ait Dominus, beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt: quanto magis qui suam purificaverint carnem, sobrii semper animoque pervigiles, oculis divinae prospiciunt illustrationis visionem, indicium hinc praeparatae futurae bonitatis accipientes? Dicebat autem ipse Zosimas, ab ipsis, *Aut ita dicam, maternis ulnis in hoc se esse monasterio traditum, et usque ad quinquagesimumtertium annum in eo cursum monachicum peregis-
se. Post haec autem pulsatus est a quibusdam cogitationibus, quasi jam in omnibus esset perfectus, alterius non indigens in ullo doctrinâ. Haec autem, ut dicebat, intra se cogitabat: Numquid est in terris monachus qui novum aliquid possit tradere mihi, aut juvare me valens in aliquo quod ignorem, aut quod ego in monachico non expleverim opere? Numquid invenitur eorum qui solitudinem dilexerunt, vir qui prior me in actibus sit? Haec et his similia eo cogitante, astitit quidam et dixit ei: O Zosima, bene quidem, et sicut possibile fuit homini, decertasti: bene cursum monachicum consummasti. Tamen nullus est, in omnibus qui se perfectum demonstret. Major enim lucta praesens, quam illa quae praeteriit, licet tu nescias. Ut autem cognoscas, quantae sint et aliae viae salutis, egredere de terra et de cognatione tua, et de domo patris tui, ut Abraham ille patriarcharum exinius, et veni ad monasterium, quod juxta Jordanem adjacet flumen.*

§ 4. Mox igitur secutus dicentem, egressus de monasterio, in quo ab infantia conversatus est, et perveniens ad Jordanem, omnibus fluminibus sanctiorem, dirigitur ab eo qui vocavit eum, in monasterium, in quod illum Deus venire praecepit: pulsansque manu januam, loquitur prius monacho qui januam observabat, et ille nunciavit eum Abbati. Qui suscipiens eum, habituque et specie religiosum conspiciens, postquam flexit genua, ut mos est monachis, accepta oratione, hoc eum interrogavit: «Unde frater advenisti? Et quam ob rem apud humiles te conjunxisti monachos?» Zosimas autem respondit: «Unde quidem veni, non puto necessarium dicere: aedificationis autem gratiâ, Pater, adveni. Audivi de vobis magnalia et laude digna, et posse Deo per vos animam sociari.» Dixit autem ei Abbas: «Deus, frater, qui solus sanat animae infirmitatem, ipse te et nos doceat divina mandata, et dirigat omnes ad ea facienda quae opportuna sunt. Homo enim hominem aedificare non valet, nisi unusquisque attendat semetipsum frequenter, et sobrio intellectu quod expediens est, operetur, Deum habens cooperatorem. Tamen quoniam, ut dixisti, charitas Christi te videre nos humiles monachos perduxit, mane

nobiscum, si ob hoc venisti, et omnes nos nutriet pastor bonus Sancti Spiritus sui gratiâ qui animam suam dedit liberationem pro nobis, et proprias oves vocat ex nomine.» Haec dicente Abbate fleetens iterum Zosimas genua, accepta oratione, respondit, Amen, et mansit in eodem monasterio.

§ 5. Vidit autem ibi seniores, actibus et visione splendentes, spiritu ferventes et Domino servientes. Psallentia enim ibi erat incessabilis, totius noctis habens stabilitatem, et in manibus semper operatio, et in ore Psalmi divini absque diminutione. Sermo ibi otiosus non proficiebat: cogitatio auri argentique, aut rei alicujus apud illos non erat, nec nomen apud eos cognoscebatur: sed unum erat primum solummodo, quod festinabatur ab omnibus, ut unusquisque mortuus esset corpore, sicut semel eis quae in saeculo sunt, mortificatur non vivens. Cibum autem habebant indeficientem, divinitatis eloquia: nutriebant vero corpus necessariis pane et aquâ, ut multo magis apud divinam charitatem apparerent efficaces.

§ 6. Haec Zosimas, ut dicebat, perspiciebat, aedificabatur valde extendens se ad perfectionem, et crescere faciens proprium cursum, cooperatores inveniens, optime divinum innovantes paradisum. Transactis autem aliquot diebus, appropinquavit tempus, quando sacra jejunia Christianis traditum est celebrare, et purificare seipsos ob divinae passionis resurrectionisque Dei salutationem. Janua autem monasterii nunquam aperiiebatur, sed semper erat clausa, et absque ulla perturbatione monachi cursum suum explebant: nec enim erat licitum aperire aliquando, nisi fortassis monachus propter aliquod opus necessarium adveniebat. Solitarius enim erat locus ille, et plurimis vicinorum non solum invisitatus, sed et incognitus. Canon autem talis a praeis servabatur temporibus: propter quod, ut considero, Deus Zosimam perduxit in idem monasterium.

§ 7. Dehinc ergo referam, qualiter ipsius monasterii servabatur traditio. Dominicâ, quam primam jejuniorum hebdomadam nominari mos est, agebantur pro consuetudine divina sacramenta, et unusquisque particeps efficiebatur vivifici ac intemerati corporis et sanguinis Domini nostri Jesu Christi. Et solito modicum cibi sumentes, congregabantur omnes in oratorium, et curvatis genibus, factaque suppliciter oratione, salutabant se invicem monachi, et publicitus genu flexo amplectebantur Abbatem postulantes orationem, ut haberent ad inchoatum certamen cooperatricem et comitem. Illis ita se habentibus, fores monasterii patefiebant, et psallentes consona voce, Dominus illuminatio mea et salus mea, quem timebo? Dominos defensor vitae meae, a quo trepidabo? etc. exhibant omnes, multoties aut duos aut tres monasterii custodes relinquentes, non ut custodirent ea quae intus erant reposita (non enim erant apud illos aliqua furibus

congrua), sed ne oratorium absque divinis relinquerent solemnibus. Unusquisque autem secum annonam ferebat, prout poterat aut volebat. Nam alius portabat aquam, corpori ad mensuram sufficientem, alius carycas, alius palmarum fructus dactylos, alii vero legumina aquis infusa, alius nihil praeter corpus proprium et vestimentum quo utebatur. Nutriebantur autem, quando necessitas exigebat naturae, herbis quae nascebantur per solitudinem. Canon autem erat unusquisque sibiipsi et lex absque praevaricatione, ut non cognosceret aliquis consocium, qualiter abstinebat, aut quomodo agebat. Jordanem enim mox transmeantes longe abinvicem se sequestrabant, et nullus se jungebat ad socium, civitatem aestimantes solitudinem. Sed et si unus ex ipsis a longe venientem ad se aliquem videbat, mox declinabat de itinere, et ad aliam partem pergebat. Vivebat autem sibi et Deo psallens frequenter et constituto gustans tempore cibum. Ita omnia jejunia celebrantes, revertebantur ad monasterium ante vivificum diem Resurrectionis Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi cum festam Dominicam cum ramis palmarum celebrare sanctae accepit Ecclesia. Revertebantur autem, unusquisque habens proprii laboris testem agricolam, propriam conscientiam, cognoscentem qualiter operatus est. et qualia laborum semina seminavit. Et nullus ullo modo interrogabat alium, quomodo aut qualiter laboris certamina consummasset.

§ 8. Hic est itaque hujus monasterii Canon, et ita perfecte et optime custodiebatur. Unusquisque enim, ut dictum est, per solitudinem Deo jungebatur, et in semetipso decertabat, ne hominibus placeret, sed soli Deo. Illa enim quae propter homines fiunt ut hominibus placeant, aguntur: et non solum non proderunt facientibus, sed multo damno talia agentibus efficiuntur obnoxia. Tunc itaque Zosimas consueta monasterii lege transmeavit Jordanem, modicum, quid pro corporis necessitate deportans congruum, et vestem qua utebatur: et Canonem quidem celebrabat solitudinem pertransiens, et tempore escae necessitatem faciebat naturae. Sedebat autem nocte in terra, modicum quiescens, et somnum ad modicum gustans, ubicumque eum vespertinum reperiebat tempus. Diluculo autem properare incipiebat, semper incessabile eundi habens propositum, in desiderio enim habens ut dicebat, introire in solitudinem, et sperans invenire aliquem patrem in ea habitantem qui eum posset aliquid aedificare, sicut desiderabat, sine cessatione iter agebat, quasi ad aliquem jam manifestum festinans. Viginti autem dierum exigens iter, cum sextae horae tempus advenit, stetit modicum ab itinere: et conversus ad Orientem, agebat solitam orationem. Consueverat enim in constituto diei tempore figere itineris cursum, et stans psallere, et genu flexo orare. Dum autem psalleret, et in coelum inspiceret intentis obtutibus, vidit a parte dextra, ubi stans sext

rabat, umbram quasi humani corporis apparentem: et prius quidem turbatus est, phantasiam alicujus spiritus existimans se visisse, et contremuit: signo autem crucis se muniens, et a se timorem projiciens (jam enim et orationis ejus finis instabat), convertens oculos, vidit aliquem in veritate properantem ad partem Occidentis. Mulier autem erat, quod videbatur, corpore nigerino, prae solis ardore denigrata, et capillos capitis habens ut cana albos, et ipsos modicos, non amplius quam usque ad cervicem descendentes.

§ 9. Haec itaque Zosimas videns, et desideratae dulcedinis gavisus effectu gloriosae visionis, coepit festinanter currere in eam partem, quo et illud quod apparuit, festinabat. Gaudebat enim gaudio magno. Non enim viderat in spatio dierum illorum speciem hominis, aut animalium vel volucrum bestiarumque formam. Desiderabat igitur cognoscere quae vel qualis bestia esset quae videbatur, sperans quoniam alicujus majorum efficeretur prospectus. Illa autem ut vidit e contra Zosimam venientem, coepit fugiens currere ad interiorum solitudinem. Zosimas autem aetatis senectam obliviscens, et laborem non reputans itineris, tetendit rapidissimo cursu, desiderans conjungi fugienti. Hic ergo sequebatur, illa autem fugiebat. Erat autem cursus Zosimae velocior, et paulo efficiebatur propinquior. Ubi autem appropinquavit, ut iam etiam posset vox audiri, coepit, has voces emittens, clamare Zosimas cum lacrymis: « Cur me fugis decrepitem peccatorem, servum Dei? Vere sustine me, quicumque es, per Deum te conjuro, pro cujus nomine hanc inhabitas solitudinem. Sustine me infirmum et indignum senem. Sustine me pro spe quam habes, pro tanti laboris remuneratione. Sta, et tribue orationem et benedictionem seni per Deum qui neminem aliquando projicit. » Haec cum lacrymis Zosimam postulante, venerunt currentes in quemdam locum, in quo quasi aridus torrens designabatur, in quo fuisse torrentem consideravit: sed locum illum talem convenit habere similitudinem, quomodo et in terra illa apparebat. Ut venerunt itaque in praedictum locum, illud, quod fugiebat, descendit, et eam ascendit in partem aliam. Zosimas autem clamans et nusquam progredi valens, stetit in alia parte loci, qui speciem videbatur habere torrentis, et addit lacrymas lacrymis, et suspiria cum ululatu, ut multo magis ex propinquo stridorem luctus audiret.

§ 10. Tunc illuc corpus, quod fugiebat, vocem talem emisit: « Abba Zosima, ignosce mihi propter Dominum, quoniam manifestare me tibi conversa non possum. Mulier enim sum, et omni corporeo tegmine nuda, ut ipse vides, et corporis turpitudinem habens intectam. Sed si vis peccatrici mulieri orationem vere tribuere, projice mihi indumentum, quo circumdatus es, ut possim muliebrem infirmitatem operiens, converti ad te, et tuas

accipere orationes. » Tunc tremor nimiusque metus et mentis excessus accepit Zosimam, audientem scilicet, quia eum ex nomine vocaret Zosimam. Strenuus enim erat vir ille valde, et divinitatis dono prudentissimus, et cognovit, quia ex nomine non vocasset eum, quem numquam viderat, de quo nec unquam audierat, nisi manifestissime providentiae gratiâ fuisset illustrata. Fecit autem cum festinatione, quod iussum est ei: et exuens se pallio, quo erat indutus, terga versus projecit ei. Illa accipiens, inquantum potuit tegens partem corporis, quam oportet plus tegere caeteris, praecinxit se, et conversa ad Zosimam, ait ei: « Quid tibi visum fuit Abba peccatricem videre mulierculam? Quid quaerens a me videre aut discere, tantum non recusasti tolerare laborem? » Ille autem in terram prostratus, poscebat benedictionem secundum morem accipere. Prostravit autem se et ipsa, et utrique jacebant in terra, alius ab alio poscens benedictionem, et non erat aliud ab alterutro audire, nisi tantum, Benedic.

§ 11. Post multarum autem spatium horarum dixit mulier ad Zosimam: « Abba Zosima, tibi competit benedicere et orare. Tu enim presbyterii honore suffultus es, et plurimis jam annis sancto assistis altari, et donis divinitatis Christi secreta rimaris. » Haec vero verba Zosimam in magnum timorem et certamen magis inducebant, et tremens senex, sudoris guttis infundebatur. Dicit autem ei deficiens viribus et quasi halitu jam intercluso: « Manifesta jam quidem ex ipsa visione, o spiritualis mater, quoniam tu ad Dominum profecta es, et fortiori parte seculo mortua es. Manifeste autem plus omnibus tributa est tibi gratia, ut me vocares ex nomine, quem numquam vidisti. Sed quia gratia non ex dignitate cognoscitur, sed ex animarum actibus significari consuevit, ipsa benedic propter Dominum, et orationem tuae perfectionis tribue indigentiae meae. » Perseverantiae autem senis compassa, dixit: « Benedictus Deus, qui salutem procurat animarum: » et Zosima respondente: « Amen, » surrexerunt utrique de terra, et ait mulier seni: « Homo, quam ob rem ad me peccatricem venisti? Tamen quoniam quidem te gratia Spiritus Sancti direxit, ut aliquod ministerium exhibeas, meae exiguitatis corpori congruum, dic mihi quomodo hodie Christianissima regitur tribus, quomodo Imperatores, quomodo sanctae Ecclesiae pascitur grex. » Zosimas autem respondit: « Mater, tuis orationibus sanctis pacem stabilem Deus largitus est: sed suscipe indigni mei consolationem, et propter Deum ora pro omni mundo, et pro me peccatore, ut non hujus cursus et itineris labor sine fructu mihi efficiatur, et tantae solitudinis via. » Et illa respondit ad eum: « Te quidem oportet Abba Zosima, sacerdotii, ut dixi, habentem honorem, pro omnibus et pro me orare, in hoc enim et vocatus es. Sed quia obedientiae praeceptum habemus,

nod mihi a te jussum est, bona faciam voluntate. » Et haec dicens, ad Orientem conversa, et elevatis in excelsum oculis manibusque extensis, coepit orare motu tantum labiorum in silentio, ita ut vox penitus non audiretur, quae posset intelligi. Unde et Zosimas nihil potuit ex ipsa oratione agnoscere. Stabat enim, ut dicebat, tremens, terram conspiciens, et nihil ullo modo loquens. Jurabat autem, Deum testem verbi proponens, quoniam ut vidit eam perseverantem in orationis constantia, paululum elevatis oculis aspectu terrae oculis, vidit eam elevatam quasi cubitum unum super terram, et in aëre pendentem orare. Hoc autem ut vidit, nimio dolore correptus, prostravit se in terram: sudoreque suffusus et animus perturbatus, nihil dicere praesumebat: in seipso autem dicebat: Domine, miserere.

§ 12. In terra autem prostratus jacens, scandalizabatur in mente, putans ne forte spiritus esset, qui se fingeret orare. Conversa autem mulier, erexit monachum, ita dicens: « Quid te Abba cogitationes tuae perturbant scandalizari in me, quasi spiritu sim, et fictam faciam orationem? Certus esto, homo, peccatricem me esse mulierculam, at tamen sacro circumdatam baptismate: et non sum spiritus, sed favilla et cinis et totum caro, et nihil spiritualisphantasiae aliquando vel ad mentem reducens. » Haec dicens, signo Crucis signat frontem suam, oculosque et labia: simulque et pectori vexillum Crucis infigens, ita dixit: « Deus, Abba Zosima, de diversario Ecclesiae et immissionibus ejus liberet nos, quoniam multa super nos est invidia ejus. » Haec audiens senex, prostermit se, et apprehendit pedes ejus, dicens cum lacrymis: « Obsecro te per Dominum Jesum Christum, verum Dominum nostrum, qui de Virgine nasci dignatus est, pro quo hanc induta es nuditatem, pro quo has carnes ita expendisti, ut nihil abscondas a servo tuo, quae es, et unde, vel quando et qua occasione solitudinem hanc inhabitasti. Sed omnia, quae circa te sunt, edicito mihi, ut Dei magnalia facias manifesta. Sapientia enim abscon- dita et thesaurus occultus, quae utilitas in utrisque? sicut scriptum est. Dic mihi omnia propter Dominum: nec enim pro glorificatione aut ostentatione aliquid dices, sed ut mihi satisfacias peccatori et indigno. Credo enim Deo, cui vivis, cum quo et conversaris, quoniam ob hujusmodi rem directus sum in hanc solitudinem, ut ea, quae circa te sunt, Deus faciat manifesta. Non enim nostrae virtutis est, judiciis resistere Dei. Nisi fuisset acceptabile Christo Deo nostro manifestare te et qualiter decertasti, nec teipsam permetteret videri ab aliquo, nec me confortaret tantam properare viam, nusquam valentem progredi, aut de cellula mea procedere. »

§ 13. Haec eo dicente, et alia plura, elevans cum mulier, dixit: « Vere erubesco, Abbas meus, dicere tibi turpitudinem meorum actuum: tamen quia vidisti nudum corpus meum, denudabo

tibi et opera meorum actuum, ut cognoscas quantae tur-
tudinis et luxuriae confusione et opprobrio repleta est anima
mea. Non enim, ut tu ipse considerasti, propter aliquam gloria-
meam, quae circa me sunt, volo narrare. Quid enim potero g-
riari, quae diabolo vas fui electionis effecta? Scio autem, quia
coepero narrare ea quae sunt de me, fugies a me, quemadmodum
quis fugit a facie serpentis, auribus non sustinens audire
inexpedibilia, quae sum operata. Dicam tamen, nihil negans,
verius referam, supplicans tibi prius, ut non deficias orare pro
me, ut misericordiam merear invenire in die iudicii. » Et ser-
suffusus lacrymis, flebat. Tunc coepit mulier narrare ea quae
de se erant, ita dicens:

§ 14. « Ego, frater, patriam Aegyptum habui. Parentibus a-
tem meis viventibus, duodecimum gerens aetatis annum, affectu
illorum spreto, in Alexandriam veni: et quomodo quidem virgini-
tatem meam in primis violaverim, et qualiter indesinenter et
satiabiliter vitio libidinis subjugata jacuerim, erubesco consi-
rare. Hoc enim non breve est dicere: illud vero citius dicam,
possis cognoscere insatiabilem vitii mei ardorem, quem habui
amorem stupri. Decem et septem et eo amplius annos (ignoscere
publice populo transegi, in incendio jacens luxuriae. Non pro-
pter alicujus donum virginitatem meam perdi: neque enim
aliquibus dare volentibus aliquid accipiebam: quippe libidinis
furore succensa, hoc considerabam, ut amplius ad me concu-
rere gratis facerem, nefarium stupri mei implens desiderium.
Neque enim consideres, quia pro divitiis nihil accipiebam: me-
dicans namque vivebam, aut multoties stuppam filando. Desiderium
enim, ut dixi, habebam insatiabile, ita ut indesinenter in
sterquilinio luxuriae volutarem. Et hoc mihi erat pergratum
et hoc vitam existimabam, si indesinenter naturae injuriam per-
egissem. Hoc modo me vitam ducente, vidi in quodam aestivo
tempore multitudinem Libyorum et Aegyptiorum quasi ad mare
concurrentem. Reperi itaque aliquem, et interrogavi: Quo per-
festinant viri isti, qui currunt? Dixit autem mihi: Jerosolymam
omnes ascendunt ob sanctae Crucis exaltationem, quae post octiduum
quot dies solito celebratur. Dixi ad eum: Putas suscipient me
si voluero abire cum ipsis? Et ille dixit: Si habes naulum, nullus
te prohibebit. Dixi ei: Vere frater naulum vel sumptum non habeo.
Vadam autem et ascendam in unam navim, quam conduxerunt,
et licet noluerint, enutrient me: memetipsam eis tradam.
Corporis enim mei potestatem habentes, pro naulo accipiam.
Propterea autem cum eis volui ambulare (Abba meus ignoscere
ut multos haberem cooperatores in meae libidinis passione.

§ 15. « Dixi tibi, mi domine senex, ignosce mihi: ne compelas
me meam dicere confusionem. Contremisco enim, novit illi-
minus. Maculant enim et te et ipsum aërem isti sermones mei

osimas autem terram lacrymis infundens, dixit ei: « Dic propter omnium, o mater mea, dic, et ne praetermittas sequentia tam salutiferae narrationis. » Illa autem adiungens priori narrationi, addidit haec: « Adolescens ille, audiens sermonum meorum scurilitatem, ridens discessit. Ego autem fusum, quem manu tenebam, projiciens (hunc enim, etsi post tempus, conveniebat me tenere) cucurri ad mare, quo illos perspexi currentes, et vidi juvenes aliquot in litore stantes, numero quasi decem, corpore potuque acerrimos, et ad id, quod mihi erat pergratum, optimos viros. Erant autem et alii, qui jam naves ascenderant. Impulserunt autem, ut mihi consuetudo erat, et irreverenter in medio eorum me dedi, dicens: Accipite et me vobiscum, quo pergitis: non enim ero ingrata vobis. Sed et alios sordidiores proferens sermones, omnes ad ridendum commovi. Illi autem inverecundum motum meum videntes, accipientes me, in naviculam duxerunt. Exinde autem navigationem coepimus. Quae autem post haec acta sunt, quomodo tibi enarrare potero, o homo Dei? Quae lingua dicere vel auris valet audire ea quae in navigio vel itinere acta sunt? quomodo et nolentes ad peccandum miseros ego comellebam? Non est narrabilis vel inenarrabilis nequissima species, cujus non sim infelicibus magistra sceleris effecta. Ergo tunc satisfactus esto, quia stupesco, quomodo meas mare illud sustinuit iniquitatum luxurias, quomodo terra non aperuit os suum, et in infernum viventem me demersit, quae tantas in laqueum induxi animas. Sed, ut arbitror, meam Deus, qui neminem vult perire, sed omnes fieri salvos, requirebat poenitentiam. Non enim vult mortem peccatoris, sed longanimiter expectat, sustinens conversionem. Sic itaque cum magna festinatione ascendimus Jerosolymam; et quantos quidem dies ante festivitatem in civitate commorata sum, similibus nequissimis vacavi operibus, magisque pejoribus. Non enim contenta fui juvenibus, meum in mari luxuriantibus et in itinere, sed et alios multos peregrinos et cives in mei sceleris actus congregans, coinquinavi educens.

§ 16. « Quando autem venit sanctae Exaltationis festivitas preciosa Crucis, ego quidem, sicut et prius, praeibam, juvenum laqueans et capiens animas. Vidi autem primo diluculo omnes ecclesiam unanimiter concurrentes. Abii et ego, currens cum currentibus, et veni cum illis in atrium templi: et cum venisset hora exaltationis divinae Crucis, impingebam et impingebar, rellebarque quodammodo, festinans ingredi cum populo magno conatu: et quidem usque ad januam templi cum his qui ingrediebantur, cum magna laboris tribulatione appropinquabam et ego infelix: quando autem januam ingredi debebam, illi qui omnes sine impedimento ingrediebantur: me autem divina aliqua virtus prohibebat, non indulgens introitum. Mox igitur

repulsa, ejiciebar foras: et ejecta, inveniebar sola in atrio stans. Considerans autem per muliebrem impotentiam hoc mihi evenire, iterum aliis me immiscebam, vim mihi quodammodo faciens introëundi, sed enim laborabam in vacuum.

§ 17. « Ut enim limina vestigio contingebam, omnes interiora recipiebantur, nullum habentes impedimentum, me autem sola non recipiebat: sed quasi multitudinis militaris manibus modò hinc, modo inde repulsa et ejecta, ut mihi ingredienti aditus clauderet, ita me repentina aliqua prohibebat virtus, et iterum inveniebar in atrio. Hoc ter et quater passa et facere conans, nihilque proficiens, despèrans decaetero et amplius nusquam progredi valens (fuerat quippe corpus meum a vi comprimentium valde confractum), recedens discessi, et steti in quodam angulo atrii templi, et vix aliquando, ob quam causam prohiberer videre vivificum Lignum, in cogitationem reduxi. Tetigit enim mentem meam cordis mei oculos intellectus salutis, recogitabamque quia squallida actuum meorum scelera mihi introëundi aditum observabant. Coepi itaque flens nimium conturbari et pectus tunderetur, atque suspiria de profundis cordis proferens, et gemens ejulansque prospexi in loco, in quo stabam, sursum imaginem sanctae Dei Genitricis stantem, et ajo, ad eam intente et indeclinante attendens: Domina Virgo, quae Deum verum genuisti secunda dum carnem: scio enim scio, quia non est condecens nec opportunum, me sic horridam adorare imaginem tuam vel contemplari oculis, tantis sordibus pollütis, quae semper esse virginem dinosceris et casta, quae corpus et animam habens mundam et immaculatam: justum autem est, me luxuriosam a tua purissima castitatis munditia abominari et projici. Tamen quoniam, ut ait divi, ob hoc effectus est Deus homo, quem ipsa digna genuisti, ut peccatores vocaret ad poenitentiam: adjuva me solitariam et nullum habentem adjutorium. Praecepit, et mihi licentiam tribue ingrediendi in ecclesiae patefactum aditum. Non effugiam aliena a visione pretiosissimi Ligni, in quo adfixus Deus homo quem concipiens ipsa Virgo genuisti, proprium sanguinem dedisti pro mea liberatione. Jube, o Domina, et mihi indignae ob divinae Crucis exaltationem januam pateferi, et ex genito Christo dignissimam do fidejussorem, quia numquam ultra meam carnem coinquinabo per horrida commixtionum ludibria: sed modo ut Filii tui, Virgo, me Lignum adorare concesseris, renuntiabo saeculo et omnibus quae sunt saeculi, et vadam ubi praeceperis et demonstraveris salutis viam, quia tu pro me fidem dixisti.

§ 18. « Haec dum dicerem, satisfeci menti meae, quod sancta Dei Genitrix posset pro me haec omnia obtinere. Derelinquebam itaque locum, in quo orabam, miscui me inter hos, qui templum ingrediebantur, nullusque repertus est, qui me foras repelleret: sed magis ut unda maris, ita me turba intro impellebat.

appropinquare sancto loco, quem prius nec pedibus calcare poteram. Tunc ex nimio gaudio apprehendit me pavor, dum me viderem locis astare sanctis, ubi prius iniquitas mea me ingredi prohibebat. Nam absque ullo labore adoravi lignum sanctae Crucis, et sensi ibi odorem suavitatis, et merui videre omnia Dei mysteria. Et egrediens ad illam quae me fide duxerat, adjungensque me in illum locum, in quo promissiones fidei dictionis sanctae Dei Genitrici feceram flectens genua, his coepi loqui sermonibus: Tu mihi, Domina, miserta es, measque preces non repulisti: per te merui gloriam Dei, quam peccatores percipere non possunt. Per te glorificabo Deum, peccatorum recipientem poenitentiam. Quid amplius quaeram, quam quod merui videre divina mysteria? Appropinquavit, o Domina, tempus, in quo mea debeat impleri promissio. Nunc ubi tibi placuerit, dirige me, et demonstra mihi poenitentiae et salutis viam. Dum haec dicerem, audita est vox dicentis: Si Jordanem transieris, illic bonam invenies requiem. Ergo dum talem audivissem vocem, credens iam propter me fuisse dictam, cum lacrymis meas levavi manus, et ita dixi Dei Genitrici: Domina mi, Domina ne derelinquas neque dèseras me: sed jugiter custodias, ubi tu me vis ire. Et haec dicens, egressa sub atrium templi: et videns me quidam pius vir, obtulit mihi pro eleemosyna nummos tres, dicens: Suscipe mater. Ex quibus minutos tres comparavi panes, quos mecum pro benedictione tuli in via. Interrogavique virum illum, a quo panes emeram, ubi vel quae esset via, volentibus ad Jordanem ambulare flumen: qui ostendit mihi portam civitatis, per quam iter ad Jordanem facerem.

§ 19. « Exinde egrediens, initium viae cum lacrymis faciebam. Erat autem quasi tertia hora, quando Lignum adoravi, et ante solis occasum attingi oratorium sanctis Joannis Baptistae, super ripam Jordanis positum. Mox faciem et pedes ex ipsius aqua fluminis lavi, et sacrosancta mysteria merui in eodem sancti Joannis Baptistae percipere monasterio. Ibique unius panis dimidium edens, bibensque aquam Jordanis, in terra me collocavi. Alio vero die ascendens naviculam, transfretavi Jordanem, enixius deprecans sanctam et immaculatam Virginem, ut ipsa mihi viam ostenderet salutis, sicut ei placeret. Pervenique in eremum, et ex illo tempore usque nunc semper elongavi fugiendo, habitans in deserto, et expectans Deum meum, qui salvos facit convertentes ad se. » Zosimas autem ait ad eam: « Quot anni sunt, domina mi, ex quo hanc habitas eremum? » Responditque ad eum mulier: « Quadraginta et septem anni sunt, ut existimo, ex quo de sancta egressa sum civitate. » Dicit ei Zosimas: « Quem inveneras aut invenis cibum, ex quo hoc habitas desertum? » Mulier respondit: « Duos quidem et dimidium ferebam panem, quando Jordanem transieram, qui per tempora quasi lapides

duri facti fuerant. Ex his modicum comedendo, aliquantos trans-
egi annos. » Dicit ei Zosimas: « Et absque labore tot annos pa-
tiens evasisti, vel subita conversationis mutatio non tibi incus-
sit labores? » Respondit illa: « Rem nunc me interrogasti, Abba
Zosima, multum habentem timorem. Nam si voluero nunc re-
cordari pericula quae sustinui, atque insidias cogitationum, tibi
meo ne mihi rursum renoventur. » Zosimas dixit: « Nihil dere-
linquas, domina mi, quod non mihi patefacias. Semel tibi sup-
pliciter supplicavi, ut omnia minutatim dicas. »

§ 20. Tum illa respondit: « Crede mihi, Abba Zosima, quod
decem et septem annos in hoc deserto feris et indomitis cogita-
tionum bestiis transegi, carnalibus reluctans cogitationibus. Dum
recordabar affluentiam praeteritorum ciborum, desiderabam car-
nes vel pisces, quos in Aegypto antea comederam. Delectabar
vini potu insatiabiliter, multo enim vino utebar, dum fuissen
in seculo. Delectabant me nefanda cantica daemonum, quae antea
didiceram. Sed mox lacrymas fundebam, et manibus pectus vul-
nerabam. Reducebam ad memoriam, illam quam mihi fidejus-
sorem feceram, dum in hanc ingrederer eremum: et quasi De-
Genitricis adstarem imagini, ita eam lamentabiliter rogabam, ut
amoveret pessimas ac sordidissimas mentis meae cogitationes. Et
dum plurimas funderem lacrymas, undique mihi refulgens vide-
bam lumen, atque claritate corusca circumdabar. Rursus autem
insidiabantur mihi fornicationum mearum cogitationes, quae
quasi ignis vehemens devastabant viscera cordis mei, impellente
me ad pernicioosa desideria. Dum vero talia tentationum certa-
mina indesinenter mihi insisterent, ad consueta orationum re-
currebam arma, in terram me projiciens, eamque lacrymis inun-
dans, meam, mihi ut succurreret, orabam fidejussorem, ne
postmodum, ut praevericatrix, damnationis extremae luerem poe-
nas. Non autem elevabam a terra faciem, nisi totius diei noctis
que consummatum fuisset spatium, et dulcissimi illius splendori
fuissem lumine circumdata, qui totam illam tentationum cogita-
tionem fugaret. Sicque sanctae fidejussoris meae protecta solatio
transegi decem et septem annorum spatia, innumera evadens pe-
ricula. Et ex illo tempore usque hactenus, auxiliatrix mea praesto
mihi invenitur ubique, et undique vigilans custodit me. » Dixit
ad eam Zosimas: « Numquid eguisti ulterius victu ac vestimento? »
Respondit: « Illis, ut dixi, expensis panibus per decem et septem
annos, comedebam herbas, quae in deserto inveniebantur. Vesti-
menta autem mea, cum quibus Jordanem transgressa sum, di-
rupta atque putrefacta sunt. Valde autem a pruinis hyemalibus
et aestivis ardoribus tribulata sum. Ab illo vero tempore usque
nunc, divina misericordia eripuit corpus et animam meam a cun-
ctis periculis: fitque mihi recordanti, quanta mala, quantaque
pericula per divinam evaserim gratiam, magna laetitia, et spes

crescit salutis. Cibus potusque ac vestimentum mihi est verbum Domini: quoniam non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei. Nam dicit Scriptura: Non habentes vestimenta, induuntur petrâ, qui se vestimento expoliaverint iniquitatis. »

§ 21. Haec audiens Zosimas, quod ex testimoniis divinarum scripturarum loqueretur, ait ad eam: « Psalmos, o domina mi, vel alios Scripturae libros legebas? » Ait ad eum: « Crede mihi, homo Dei, quia non vidi alium hominem ex eo, quando transfretavi Jordanem, nisi tantum nunc tuam praesentiam: sed neque bestiam aliam vel aliud animal. Litteras vero numquam didici, neque aliquem legentem aut psallentem audivi: sed verbum Dei semper vivens, omnem hominem docet scientiam. Ecce explanavi tibi mea opera, pater: sed sicut ante rogavi, et nunc rogo te atque conjuro per Deum Verbum incarnatum, incessabiliter dignare orare pro me, peccatrice, apud Dominum. » Dum haec diceret mulier, complevit universos sermones suos. Flectens vero senex in terra genua, vocem cum lacrymis elevavit, dicens: « Benedictus Deus, qui facit magna, mirabilia, gloriosa atque terribilia, quorum non est numerus. Benedictus es Domine Deus omnipotens, qui mihi peccatori revelasti omnia bona, quae donare dignatus es timentibus te, nec unquam derelinquis quaerentes te. » Illa vero elevans senem de terra, dicebat: « Haec omnia quae audisti a me, o homo Dei, per Salvatorem te conjuro Christum Dominum nostrum, nullis ea loquaris, quousque me Deus de terra assumi jusserit. Nunc igitur vade cum pace, et iterum venturo anno videbis me, et videberis a me, Dei tecum gratiâ comitante. Rogo autem te per Deum, ut in sanctis jejuniis futuro anno minime transeas Jordanem juxta consuetudinem monasterii. » Audiens autem Zosimas, quod et solemnem regulam monasterii ei nunciaret, admirabatur, nihil aliud dicens, nisi, « Gloria tibi Deus, qui praestas diligentibus te. » Illa autem ait ad eum: « Habita, ut dixi, in monasterio, et non egrediaris juxta regulam: quia nec permittetur tibi. Et vespere sanctae Coenae Dominicæ sume sacrosanctum corpus et sanguinem Domini nostri Jesu Christi in vas mundissimum, afferensque mihi, expecta me in illa parte Jordanis juxta seculum, ut eo veniens, suscipiam vivificationis ac redemptionis mysteria: quia a die illa, qua in oratorio sancti Joannis, priusquam transissem Jordanem, communicavi, usque nunc minime sacri corporis et sanguinis Domini nostri Jesu Christi percepi mysteria. Sed me peccatricem deprecantem te, o pater, ne despicias, mihi quae sacrosancta mysteria afferas ea horâ, qua Dominus suos discipulos illius sacratissimae Coenae participes fecit. Joanni autem Abbati monasterii, in quo habitas edicito: Attende tibiipsi et gregi tuo. Aliqua enim fiunt ibi merito emendanda. Sed nolo te haec ei nunc dicere, sed

quando praeceperit tibi Deus. » Haec dicens, et orationem a se postulans, ad interiorum solitudinem velocius festinavit.

§ 22. Zosimas autem prosternens se, osculabatur solum, ubi ejus vestigia steterunt, dans gloriam Deo: immensasque gratias agens, reversus est. laudans et benedicens Dominum nostrum Jesum Christum. Iterum autem remeans eodem solitudinis itinere, quo venerat, ingressus est monasterium eo tempore, quo consueverant ibi qui in eo morabantur. Et totum quidem annum illum tacuit, minime audens quippiam dicere ex his quae viderat: in seipso autem deprecabatur Dominum, ut iterum ei ostenderet desiderabilem vultum. Suspirabat autem, annui cursus considerans tarditatem. Quando autem advenit sacra jejuniorum prima Dominica, mox post solitam orationem alii quidem psallentes exierunt: ipse autem modica febris infirmitate detentus, mansit intus in monasterio. Recordatus est autem a sancta illa sibi praedictum, quia neque volens egredi valebis. Aliquantis autem elapsis diebus, ab infirmitate sublevatus, in monasterio conversabatur. Quando autem monachi sunt reversi et conjuncti, vespere sacrae Dominicae coenae fecit quod ei jussum est, mittens in modicum calicem intemerati corporis et pretiosi sanguinis Domini nostri Jesu Christi portionem. Posuit quoque in canistro caricas paucas et palmarum fructus, id est dactylos, et parum lenticulae aquis infusae: et veniens tarde horâ jam vespertinâ, ad labium Jordanis sedebat, adventum sanctae praestolans. Beatissima autem illa tardante muliere, Zosimas non dormitavit, sed sollicite attendebat solitudinem, sustinens quod videre desiderabat. Dicebat autem senex in semetipso: « Numquid veniens non me invenit, et reversa est? » Haec dicens, lacrymis perfusus fleuit: et elevans in coelum oculos, suppliciter Deum deprecabatur, dicens: « Non me alienes Domine iterum videre, quam mihi videre tribuisti. Non vadam vacuus, peccata mea portans in increpatione. »

§ 23. Haec orante eo cum lacrymis, alia in eum cogitatio incidit. Quid itaque, et si venerit, faciet? Quomodo transibit Jordanem? Quia navicula non est, quo pacto ad me indignum perveniet? Heu me infelicem. Heu quis me tam justae speciei alienavit? Haec senex cogitante, ecce sancta illa advenit, et in parte alia fluminis stetit, unde venerat. Zosimas autem videns eam, surrexit gaudens et exultans nimis, et glorificans Deum. Lucta autem certaminis in ejus fluctuabat cogitationis intentione, quod non posset illa transire Jordanis fluentia. Et respiciens senex, vidit eam vexillo Crucis aquas Jordanis signantem. Totius tunc noctis tenebras splendor illuminabat lunae, quia tempus recursus illius erat. Statim autem ut signum Crucis impressit, ascendit super aquas: et ambulans super liquidum aequoris fluctum, veniebat quasi per solidum iter. Zosima autem stupente, et genua flectere nitente, illa super aquas clamans, prohibuit, dicens:

« Quid facis Abba, qui et sacerdos Dei es, et divina portas mysteria? » Qui statim obediuit dicenti. Illa autem descendens de aquis, dixit seni: « Benedic pater, benedic. » Ille autem cum magna festinatione respondit (stupor enim nimius invaserat eum in tam glorioso miraculo) et dixit: « Vere non mentitur Deus, qui pollicitus est sibi similes esse eos qui semetipsos purificant. Gloria tibi Christe Deus noster, qui ostendisti mihi per ancillam tuam hanc, quantum mea consideratione inferior sum vera perfectione. » Haec eo dicente, postulavit mulier sanctum dicere symbolum, et sic Dominicam inchoare orationem. Expleto, *Pater noster qui es in coelis*, sicut mos est, pacis osculum obtulit seniori: et sic vivifica mysteriorum suscipiens dona, in coelum extensis manibus ingemiscens cum lacrymis, ita clamavit: « Nunc dimittis Domine ancillam tuam secundum verbum tuum in pace: quia viderunt oculi mei salutare tuum, » et seniori dixit: « Ignosce Abba, et aliud meae petitionis imple mandatum. Vade nunc ad monasterium cum pace Dei: recursu autem advenientis anni iterum veni in illum torrentem, in quo tecum sum prius locuta. Prorsus non omittas, sed propter Dominum veni: et videbis me iterum, qualiter Deus voluerit. » Ille autem respondit ad eam: « Utinam esset possibile nunc tua sequi vestigia, et tui pretiosissimi vultus visione frui. Oro mater, ut unam senis petitionunculam facias, et modicum cibi ex eo, quod huc attuli, digneris accipere. » Et haec dicens, ostendit ei quod secum detulerat canistrum. Illa autem extremis digitis lenticulam contigit, et tria tollens grana proprio intulit ori, sufficere dicens gratiam spiritus, ut custodiret animam immaculatam. Tunc dicit seni: « Ora pro me Dominum, et meae memor esto semper infelicitatis. » Ille pedes ejus contigens, cum lacrymis deprecabatur, ut oraret pro Ecclesia et pro Imperio et pro se, et dinisit eam abire flens et ejulans. Non enim audebat eam multum detinere, quae nec, si vellet, poterat detineri.

§ 21. Illa autem Crucis iterum impressione Jordanem signans, ascendit ambulans super liquidum Jordanis elementum, et transivit sicut ante veniens fecerat. Senex autem reversus est, gaudio et timore nimio repletus. Semetipsum autem reprehendebat, poenitens quia nomen sanctae ut cognosceret, non inquisivit: sperabat tamen venturo hoc se anno consecuturum.

§ 23. Transacto autem ejusdem anni cursu, venit iterum in vastam solitudinem, expletis omnibus secundum consuetudinem, festinans ad gloriosam visionem intuendam. Perambulans autem solitudinis iter, et inveniens aliqua capitum locum indicantia signa, dextrâ laevâque aspiciens, intuitumque oculorum deducens, lustrabat ubique sicut scientissimus venator, sicubi suavissimam repertam comprehenderet feram. Ut autem nihil ullo modo vidit quoquam se movens, coepit seipsum lugens infundere lacrymis.

Tunc elevans oculos, orans dicebat: « Ostende mihi, Domine, absconditum thesaurum quem mihi peccatori manifestare dignatus es. Ostende mihi, obsecro, Domine, in corpore angelum, cui totus comparari indignus est mundus. »

§ 26. Haec orando, pervenit ad locum, qui in torrentis similitudine fuerat designatus, et in extrema ejus parte stans, vidit in parte superiori splendentem solem: et aspiciens, vidit sanctae mortuum jacens corpus, et manus sic, ut oportet, compositas, et corpus ad Orientem respiciens. Currens autem, lacrymis lavit beatissimae pedes. non enim aliud corporis ejus membrum audebat contingere. Lacrymans autem aliquandiu, et psalmos dicens temporis et rei congruentes, fecit sepulturae orationem, et dicebat sibiipsi: « Forsitan non complacet sanctae haec fieri. » Haec eo cogitante, designata scriptura erat in terra, ubi haec legebantur: « Sèpeli, Abba Zosima, miserae Mariae corpusculum. Redde terrae, quod suum est, et pulveri adjice pulverem. Ora tamen Dominum pro me, transeunte mensis Parmathi secundum Aegyptios, quod est secundum Romanos Aprilis die nona, id est, V Idus Aprilis nocte salutiferae Passionis, post divinae et sacrae Coenae communionem. »

§ 27. Has senex cum legisset litteras, cogitabat quidem prius, quisnam esset, qui scripsit. Illa enim, ut ipsa dixerat, litteras ignorabat. In hoc tamen valde exultans gaudebat, quia ejus sanctum didicit nomen. Cognovit vero, quia mox ut divina in Jordane mysteria participavit, eadem horâ in locum illum venit, ubi mox de hoc mundo transivit, et idem iter, quod Zosimas per dies viginti ambulans vix consummavit laborans, unius horae cursu Maria confecit, et statim migravit ad Dominum. Glorificans autem Zosimas Dominum, et lacrymis corpus ejus infundens: « Tempus est, inquit, miser Zosima: quod jussum est, perfice. Sed quid faciam, infelix, quia unde fodere valeam, non habeo? Deest sarculum, non est rastrum, nihilque ex omnibus est prae manibus. » Haec illo in corde suo secrete dicente, vidit lignum permodicum jacens: quod assumens, coepit fodere. Valde autem dura erat terra et valde fortissima, et nequaquam valebat senex fodere: quia et jejuniis confectus, et longa itineris fatigatione nimis erat exhaustus. Laborabat enim, et suspiriis nimis urgebatur, et sudoribus madefactus, ingemuit graviter ex ipso fundo cordis sui. Et respiciens vidit ingentis formae leonem juxta corpus sanctae stantem, et ejus plantas lambentem. Videns autem, contremuit prae pavore grandissimae ferae illius, praecipue quia audierat sanctam foeminam illam dicentem, quod nunquam aliquam vidisset feram. Signo autem se Crucis confirmavit undique, credens quia illaesum cum custodire valet virtus jacentis. Leo autem coepit annuere seni, blandis cum motibus salutans. Zosimas autem dixit leoni: « Quoniam a Deo missus venisti maxime ferarum, ut hujus Dei famulae

corpus terrae commendetur, exple opus officii, jussusque ejus corpusculum sepeli. Ego enim senectute confectus non valeo fodere, sed nec congruum quid habeo ad hoc opus exercendum; rursus autem tanti itineris spatia emetiri non valeo, ut aliquid adferam. Tu divino jussu hoc opus cum unguis facito, ut commendemus terrae hoc sanctum corpusculum. »

§ 28. Continuo autem, juxta senis sermonem, leo cum brachiis et unguis fecit foveam quanta ad sepeliendum sanctae corpusculum sufficere posset. Senex vero lacrymis pedes sanctae abluens, et multipliciter effusa prece exorans eam, ut nunc pro omnibus amplius oret, operuit terrâ corpusculum nudum adstante leone, sicut eam prius repperat, et nihil aliud habens, nisi illud scissum vestimentum, quod ei jam ante projecerat Zosimas, ex quo Maria quaedam sui corporis membra texerat. Deinde recedunt pariter: et leo quidem in interiora solitudinis quasi ovis mansueta abscessit: Zosimas autem reversus est, benedicens et glorificans Deum, et hymnum laudis decantans Domino nostro. Veniens autem in coenobium, omnia fratribus ab initio retulit, nihilque abscondit ex iis omnibus quae vidit et audivit, ut omnes audientes magnalia Dei, nimio stupore admirarentur, et cum timore et amore magnae fide celebrarent beatissimae Mariae hujus transitus diem. Joannes autem Abbas invenit quosdam corripiendos et emendandos, juxta sanctae illius sermonem, et hos miserante Deo convertit. Zosimas autem in eodem degens monasterio, implevit annos centum, et tunc migravit ad Dominum in pace.

IN S. PATREM ET CONF. NICETAM

ORATIO FUNEBRIS

QUAM SCRIPSIT THEOSTRICTUS BEATISS. VIRI DISCIPULUS

HABETUR IN SIMEONE METAPHRASTE.

Floruit Saec. IX.

§ 1. Propositum nobis est maximae utilitatis argumentum, sanctiss. patris nostri Nicetae commemoratio, velut sacrum quoddam convivium, et omnigenis non corporeis sed spiritualibus epulis instructum. Hoc ego artificii expers hodierno die vobis, rudi licet sermone apparatus suppeditabo, vobis, inquam, qui sanctis ejus doctrinis nutriri semper optastis. Verum, non omnia quidem, sed e multis visum est illius praeclare factis pauca quaedam in hac narratione inserere, ad eorum utilitatem qui haec

audiunt et in posterum legere voluerint; ne honestissima illius facta tempore ipso et alta oblivione obscurata evanescant. Sed undenam incipiam? An patriam, genus, et ejus altricem terram prius dicam? Sed quaenam erit utilitas, orationem in his rebus occupatam habere? Civitas, inquit Scriptura, sanctorum, est civitas Dei, ejus artifex et creator Deus est: patria vero, superna Jerusalem, mater Pauli, et eorum qui cum illo fuerunt, ut ait magnus Basilius. At si quis et inferioris patriae appellationem scire cupit. Caesarea Bythinae illum genuit: illa in vitam hanc eum protulit, aluit, et omnibus cognoscendum tradidit: illa primae ipsius aetatis recte factis fruens sese oblectavit. Quod pertinet ad parentum nomina, non possum pro certo dicere, quod fuerit matris nomen: sed pater Philaretus vocabatur: ejus filius cum virtutis amator fuisset, re ipsa cum patris appellatione convenit. Fuit etiam hic ejus pater divinae pietatis studiosus et Deo gratus, quippe qui monasticae vitae instituto dignus postea factus, perfectior evasit. Ille cum legitimam uxorem duxisset, ex ea unicum hunc filium suscepit, et octavo die, postquam puer natus fuit, uxorem ipsam amisit. Deus enim ille qui eam formaverat, idem et eam recepit.

§ 2. Educatus igitur puer fuit apud patris matrem. Cunque parum crevisset, iis literis, quibus pueri solent erudiri, ediscendis parens ipse eum tradidit. Cum autem puerulus discendi esset cupidus, et laboris valde amans, paucis annis omnia edidicit: postea vero Psalterium memoriae mandavit. Cunque illum in Ecclesia pater totondisset, ut Anna Samuelem, Deo ipsi eum dicavit et omnino addixit, ut aeditui locum interea teneret. Quod munus ille, omnem reverentiam et spiritualem prudentiam adhibens, ita exequabatur, ut omnes mirarentur, quanta cum virtute se gereret, et quam composito animo esset. Quis enim hunc aliquando vidit in ludis puerilibus versantem, ut pueris mos est, gestire, saltare, currere huc atque illuc, in terra se volutare, atque ululare? Quis hunc prope illos qui choreas exercent, tam viros, quam mulieres, sedentem vidit, vel aliquo modo adhaerentem, et inhonesta illorum verba aliquando audientem? Quis illum symposiis eorum qui diu in vino ebibendo immorantur, quibusque tragoediae, tumultus, et nugae amicae sunt, vel paululum adhaerentem asperxit? Domi enim sedens, et librum in manu habens, legebat diligenter, et, ut id, quod in Evangelio est, dicam, proficiebat sapientiâ, aetate et prudentiâ: neque unquam a divinis conventibus aberat, sed divinas literas cordis sensu percipiebat: modo id, quod dixit Deus ad Abraham: Exi de terra tua, de cognatione tua, et de domo patris tui: modo illud Isaiae prophetae dictum: Exite de medio ipsorum, et segregemini, et impurum ne tetigeritis, dicit Dominus, et ego suscipiam vos: item illud quod divina voce prolatum est: *Qui diligit patrem vel*

matrem plusquam me, non est me dignus: et qui non accipit crucem suam, et sequitur me, non est me dignus, et alio loco: Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me, et: Si quis veniens ad me, non renuntiaverit omnibus quae possidet, adhuc autem et animae suae, non potest esse meus discipulus.

§ 32. Haec cum audiret, et his similia, non in via sementem spargebat, hoc est, in ipsius mentis superficie, ita ut conculcari posset, et a volucris coeli, hoc est, a malignis spiritibus subripi ac devorari, neque supra petras, hoc est, supra cor sensu carens et aridum, ita, ut aestus, id est, tentationis tempore, tanquam ea quae radicem non haberent, cito exarescerent, non denique in medias spinas, hoc est, in hujus vitae solitudines fundebat semina, quibus solitudinibus suffocata mens fructum nullum ferret: sed in terram sui cordis valde bonam ac pinguem semen ipsum reponebat: quamobrem fructum reddidit Deo ipsi trigecuplum, sexagecuplum et centuplum: trigecuplum, eo quod vitam cum virtute transegit: sexagecuplum, quoniam monasticae vitae exercitationem puram et innocentem servavit: centuplum, quia pro fidei confessione multas persecutiones sustinuit: de quibus postea loquemur. Nunc autem ad ea quae nobis proposita sunt, redeundum est.

§ 33. Cum divina eloquia quae supradiximus, audivisset, quidnam illum fecisse aut consultasse aliquis cogitabit? Mentem atque animum ab his terrenis rebus abalienavit, et ad optimam quamdam formam sese traduxit, de virtute (ut est in literis divinis dictum) in virtutem progrediens, et iis quae inferiora sunt, praeficiens meliora, secum cogitabat, quomodo Deum sancte coleret. Cumque a ratione ipsa recte ac rite praesidente didicisset, facile fieri posse, ut vita caelibe ac perturbationibus vacua, sensus ipsos purgare, et mente pura ad id, quod purum est, accedere posset: a mundi voluptatibus se abrumpere, et ad Deum adjungere studuit. Cumque patri suo, amicis, consanguineis, aequalibus, iis denique omnibus qui ad eum pertinebant, salutem multam dixisset: ab ea regione quae ipsum aluerat, statim avolvit, et ad torrentem ejusdem urbis, in meridiei parte fluentem, ad senem quemdam, Stephanum nomine, qui illic solitaria vitâ utebatur, se contulit, ejusque in rebus asperis perferendis socius erat: quin immo cum ipso certabat, dum monasticae vitae legibus ab illo erudiebatur.

§ 34. Postea vero quam ejus diligentiam et alacre studium senex ille animadvertit, auctor ei fuit, ut coenobium iret, quippe quod multum ea res expediret, praesertim juvenibus, eo quia iis qui ad summum virtutis fastigium pervenire cupiunt, plus exercitationis imponit. Bono senis consilio magnus ille vir usus est, ejusque preces pro viatico sumens, viam ad mare ducentem

tenebat, divina providentiâ ipsum dirigente quae per eum virum populum sanctiorem factum, et bonorum operum aemulatorem adeptura erat. Venit igitur ad Meditii monasterium, quod tunc a paucissimis colebatur, et a sanctissimo patre nostro Nicephoro, qui monasterium constituerat, regebatur. Supplex autem a pastore illo petebat, ut in monasterium acciperetur. Cumque per spicacissimus pastor eum vidisset, et ex habitu ac moribus virum optimum eum fore conjecisset, libenter ipsum accepit, et in suo grege collocavit. Quo facto, beatus Niceta Dei praeceptis observandis operam dabat. Cumque omnes vitae hujus fragilis atque caducae voluptates pro nihilo faceret, sincera, non adulterina, neque ficta terrenarum rerum abdicatione, seipsum mundo crucifixit, et mundus ipsi crucifixus est. Quamobrem non amplius sibiipsi vivebat, sed Christo et Praesidi, omnemque affectum corporeum illo affectu, qui ad res supernas ac coelestes pertinet, omnino extinxit.

§ 6. Hujus autem viri peregrinatio fuit immutabilis: nam ex quo tempore a patria evolavit, non amplius illam vidit usque ad eum diem, quo ad Deum profectus est. Idem omnem pravitatem et ad obediendum difficultatem, facili et ab omni curiositate ac simulatione aliena, obedientiâ superavit. Cogitatio autem ejus assidua, et nullam intermissionem accipiens erat mortis meditatio. Ventrem vero multis dominantem ita subjecit, ut vel res necessarias admodum parce ipsi suppeditaret, iis tantum utens quae ad vitae usum pertinent. Continentiam non solum a cibis abstinendo exercebat, sed ab omni terreno affectu seipsum removendo, quemadmodum ille dixit: « Qui certat, ab omnibus se abstinet. » Temperantiam et castitatem ita perfectam ostendebat, ut fragile hoc corpus ad eum statum traduceret, in quo esset corruptionis expers futurum, et in corpore hoc terrestri vitam incorpoream ageret, puram et angelorum institutioni similem. Non erat in eo viro furoris perturbatio, neque iracundiae aut simultatis affectus: non odii, aut obtrectionis, vel alios condemnandi species, non loquacitatis, vel facetiarum, neque otiosi sermonis opinio, sed omne ipsius studium atque opus erat Divinorum eloquiorum meditatio, et solertes ad Deum preces. Nulla in re inanis gloriae vel superbiae vestigium, nihil denique quod ad humanam ostentationem pertineret, in eo viro cernebatur. Summisionis autem excellens donum tam abunde acceperat, ut ubique omnes seipso praestantiores existimaret, omnibus se subjiciens. Itaque non solum cum iis qui primi erant, sed usque ad infimos, humilitatem et obedientiam exercens, charitatem in Deum et in proximum firmam atque immutabilem retinebat. Nulla in eo fuit humanae assentationis species, qua vel aliis, vel sibi ipse placere studeret, aut sui amans esset. Nihil denique perperam aut simulate agebat. Nulla in eo fuit vestis elegantia, ita ut ipsum corpus

contempserit, neque omnino ullam ejus curam habuerit: sed hoc tantum curavit, ut castum ac purum Deo ipsi corpus suum offerret. Omnia igitur morum simplicitate et corde sincero sine haesitatione aliqua faciebat. Quae vero a Praeside ipso dicebantur, tanquam a Deo ipso dicta excipiens, omnem quidem curiositatem et haesitationem abiciens, fidem autem ac certam persuasionem habens, omnia exequabatur.

§ 7. Cum igitur pastor ipse illum ita studiosum ac promptum videret, qui nondum quinquennium in professione monastica peregerat, ad presbyterii ordinationem eum promoveri curavit: nam per manus magni Tharasii assecutus est qui Constantino-politanae sedis erat Patriarcha, eamque sedem multis virtutibus adornabat. Cum igitur presbyter ordinatus fuisset, et monasterii curam illi, quamvis invito, Praeses tradidisset, sanctus ille vir minus illud sibi traditum, moleste quidem ferebat: sed qui nulla in re didicerat repugnare, neque tunc contradicere ausus est: necque quamvis invitus, nihilominus tamen onus illud accepit. Cum igitur eam curam suscepisset, omnem diligentiam adhibens continebat gregem ipsum copiosiore efflicere. Idque factum est. Ejus enim fama in omnes partes pervagante, plurimi ad eum conveniebant, et terrenis rebus renunciabant. Itaque paucis annis factum est, ut fratrum societas ad centesimum numerum perveniret: quos ille, adjuvante Christi gratia, ut peritus aliquis gubernator, ad salutis portum dirigebat, pro ipsis, ut probatissimus pastor, assidue vigilans.

§ 8. Factum autem fuit, ut qualis erat vita et virtute sanctissimus pater noster Niceta, talem universarum rerum Dominus Deus hominem illi miserit qui secundas monasterii partes tenebat: Athanasium, inquam, illum venerandum et admirabilem virum, cujus virtus non ea fuit, ut obiter illam narrare possimus: cujus etiam in Deum charitatem, quam ostendit, cum primum mundo renunciavit, optinor etiam angelos ipsos fuisse admiratos. Erat ille patri suo charissimus, et literas apud ipsum summe doctus: qui et publicorum libellorum scriba creatus, magistratu, cui Logothesion dicitur, praefectus fuit: unde non vulgares mundi ejus honores ejus pater per filium ad se venturos sperabat. Cum vero juvenis ille omnia haec contempsisset, et uni rei esset intentus, ut coenobii habitu se indueret, idque festinans perfecisset, ejus pater, cum hoc audivisset, vi ad se illum traxit, et inlumentis quibus ex coenobio vestitus fuerat, projectis, pretiosis vestibus illum, quamvis invitum, induit. At juvenis ipse patrem sic affatus est: « Putasne, o pater, sericis istis vestibus me a proposito consilio impeditum iri? Totum mundum contempsisti. Quid enim proderit homini, si universum mundum lucretur, animae vero suae detrimentum patiatur (Luc. ix)? » At pater illum in domo conclusit, existimans ita fieri posse, ut a bono proposito

ipsum averteret. Cum autem juvenis ipse opportunitatem invenisset, serica illa indumenta in quatuor partes laceravit. Quod cum vidisset pater, aliis sericis ipsum induit. Ille vero et eas similiter laceravit. Iratus igitur ea re pater, ita crudeliter filium verberavit, ut ejus terga intolerabilius illis plagis contabuerint, et medicorum manu atque curâ indiguerint. Postea vero quando ille juvenis patrem certiores fecit, nullo modo fieri posse, ut ejus sententia mutaretur, quamvis membratim illum dissecaret, pater ipse ea re compunctus et lacrymis perfusus, filium sic allocutus est: «Vade, fili, et perface iter illud bonum quod elegisti, et Christus ipse tibi opem ferat, teque ab omnibus laqueis diaboli eripiat.»

§ 9. Ita igitur juvenis ille venit ad monasterium quod supra diximus, exercitationis certamina efficaciter illic suscepturus. Tantam vero humilitatem exercuit, ut nihil secum attulerit ex iis rebus quae in hoc mundo spectabiles sunt. Plerique nostis eum virum, quem dico, et quem vos experti estis: scitis vilissimis vestibus indui solitum, immo neminem abjectiore veste usum fuisse, quamvis ex parentibus valde terrena hac nobilitate insignibus, ortus fuisset. Hic, ut supradictum est, a sanctis patribus nostris in monasterium receptus fuit, et ab inelyto Nicephoro secundae partes post patrem Nicetam illi concessae fuerunt. Erant igitur ambo illi una quaedam anima et mens in diversis corporibus, tranquillo statu omnia disponentes: et ipsi quidem a sancto Nicephoro regebantur, sed iidem omnem fratrum societatem gubernabant, ita ut partim ipsi regerent, partim vero regerentur, mutua inter se et Praesidis charitate copulati. Neque unquam inter ipsos offensio aliqua, vel dissidium exortum fuit, sed erant veri pastores, et animae morbos, ut probati quidam medici, sanabant, curantes gregem omni studio ac scientiâ. Alter secabat: erat enim ad secandum idoneus: alter mitibus quibusdam verbis leniens, sectionem ipsam curabat: erat enim mitis. Alter in iis quae ad curam corpoream pertinebant, occupatus erat: alter in iis quae ad spiritum attinent, versabatur. Uterque autem utrique rei studebat.

§ 10. Itaque, ut peritissimi quidam medici, omnem, ut diximus, diligentiam adhibentes, oves Christi rationales pascebant. Duritiem atque acerbitem ex increpatione et ignominia profici-scentem lenientes, segnitiemque et languorem, vel tentatione aliqua, vel moeroris ardore illatum, orationis comitate, et discretionis atque commiserationis medicinâ erigentes, tanquam e somno fratres exuscitabant. Quod vero in eis ceciderat et confractum erat, futuri judicii timore illud colligantes curabant. Tristes et segnes, et ipsa incuriâ dissolutiores ac lentos factos, laboriosae doctrinae stimulis erigebant. Eos vero qui celeriter gradiebantur, et alios antevertebant, maxime atque attentissime observabant,

ne illis ambitionis opinio, tanquam fera quaedam irrèpens, insidias faceret. Denique (ut summam dicam) omnem gregem omni studio ac diligentia custodiebant, vigilantes pro illo, et feras quae non oculis corporeis, sed animo comprehenduntur, ab ovium rapina profugantes, non ut mercenarii, sed ut optimi pastores Christi pastorum principis. Ita vero omnium fratrum societatem edocuerunt, et mutua charitate atque concordia devinxerunt, ut vere de ipsis illud dici posset: *In hoc cognoscent omnes, vos meos esse discipulos, si charitatem habueritis adinvicem* (Joan. xiii). Tunc quamvis haec fecissent, ab omni tamen audacia procul aberant. Nugarum vero et facietiarum ne nomen quidem in illis viris audiebatur: sed in divinorum eloquiorum meditatione vitam degentes, ita ministerium sibi commissum singuli exequabantur, totumque Psalterium quotidie pronunciabant: quo expleto, ad eorundem psalmorum vicissim canendorum ordinem se parabant: ita ut numquam omnino a Dei gloria celebranda ipsi vacarent. Ac si cujusquam vitio factum esset, ut otiosus sermo irreperet, continuo alius quispiam admonitione sua ejus sermonis continuationem abrumpebat. Erant et fratres aliqui clam dispositi qui uniuscujusque dicta et facta patribus nuntiabant, ut ea re fieret, ne quis, absentibus iis qui praesidebant, otiosum aliquod verbum proferre auderet, idque vitarent omnes, dum exprobrationes dictorum ac factorum aufugerent.

§ 11. Illo autem tempore, quo Divinarum rerum mysteria perficiebantur, stabat magnus pater noster Niceta ante sanctam et sacratam mensam, ut sancto Dei throno assistens, sacrificium et Divina mysteria obeundo. Sanctus vero Athanasius assistebat, cogitatione et mente tota intentus, ministerii flabellum tenens: erat enim diaconus qui et presbyter postea fuit: stabat inquam, metuens ac tremens, suasque genas ac pectus lacrymis madescentes. Sicque totum sanctum illud ac Divinum ministerium complebant. Cum vero ita pure atque innocenter sacra facerent, sancta, purissima atque immortalia mysteria impartientes aliis, universum populum sanctum efficiebant, cumque in pace multa dimittebant.

§ 12. Ad haec sanctissimus pater noster ad Domini Dei templum crebro fratres congregans, docebat, admonebat, et ita horabatur: «Fratres, quos Dei gratia conjunxit, quamobrem congregati sumus, assidue cogitemus, et quamdiu tempus habemus, solertes simus et certemus, neque segnitie nosipsos lentos fieri patiamur. Quamdiu mereandi tempus nobis est, animae nostrae uerum abunde nobis comparemus. Cum enim mereatus amplius non erit, tunc nemo poterit negotiari. Non est, inquit, in morte qui memor sit tui: non est in inferno confessio. Consideremus quales poenae illos maneant qui multa peccata commisere, neque poenitentiam egerint. In hoc mundo Judex ipse misericors

est: in illo autem altero non item. Hic miseretur, illic punit. Hic septuagies septies peccata dimittit, illic in exteriores tenebras immittit. Quamobrem hic laboremus, et studiose contendamus, ne ignavia ipsa dissolutos nos faciat. Curramus ferventi et celeri gradu (cursu enim opus est, et illo quidem vehementi), ut perveniamus ad perfectionis mensuram. Sobrii simus ac vigilemus, quoniam qua hora non putamus, Dominus noster veniet. Contemnamus mundum, et ea quae sunt in mundo. Carnem et ejus superbiam execremur: haec enim omnia inimicitias inter nos et Deum pariunt. Fugiamus carnis voluptates, aversemur ejus libidinem. Sint nobis deliciae ipse invisae, ne et ipsi deliciae simus inimicis nostris. Amplexemur continentiam, per quam anima nostra pura efficitur. Adversariorum invasiones repellamus, et animi submissionem possidere studeamus quae ad coelos non provehat. Confessionem teneamus, compendiosam illam salutis viam. Obedientiam ediscamus, vitae impatibilis conciliatricem. Angustias in nos venientes patienter excipiamus, ut nostra, non ut aliena quaedam existimantes. *Non enim condignae sunt passiones hujus temporis ad futuram gloriam quae revelabitur in nobis*, ut ait Apostolus (Rom. vin).

§ 13. « Studeamus ingredi in illam unicam fidei copulam, neque hujus mundi facultates futuris illis bonis anteponamus. Nihil eorum quae corrupta et caduca sunt, admiremur: neque rebus stabilibus id praeferamus quod stabile non est. Supernas res inquiramus: illas autem supernas esse arbitremur ac sentiamus, ubi Christus est. Turpitudine et sermo de rebus stultis absit a nobis: haec enim odit Spiritus Sanctus, quoniam et de verbo omnino otioso rationem reddemus in die judicii. Mortificemus membra nostra quae sunt in terra, et studeamus illa offerre hostiam sanctam et Deo placentem. De nulla alia re, nisi de animae nostrae salute, solliciti simus. Accipiamus armaturam spiritus, ut possimus stare adversus insultationes diaboli: cum his enim inimicis nobis colluctatio est qui corporeis oculis non cernuntur: non adversus sanguinem et carnem tantum pugnamus. Serviamus in timore illi qui nos elegit. Agamus gratias ei qui nos vocavit in vitam sempiternam. Ipsius mandata observemus: angusta est enim via et aspera quae ducit ad vitam: per illam autem viam ambulare studeamus, quam maxime possumus. In oratione et precibus fortiter persistamus. Deponamus veterem hominem cum suis actibus et libidinibus, ut induamur novo qui creatus est secundum Deum in sanctitate et justitia. Subjiciamur nobis vicissim in timore Dei. Castitatem et temperantiam, ac mentis sinceritatem possideamus, ut angelorum contubernales efficiamur. Tunc (inquit Dominus) fulgebunt Sancti, ut sol. Quale igitur erit nostrum dedecus, illos quidem ut solem effulgentes videre qui lucis opera fecerunt, nos vero ipsos obscuratos et tenebris

involutos, quippe qui noctis opera effecerimus? Satis quidem ad poenam, vel dedecus hæc futurum est. Quamobrem precor, inquit, vos, ut operum, quibus sancti viri studuerunt, imitatores esse contendamus, ut una cum ipsis in illa requie esse possimus, unde aufugit dolor, tristitia et gemitus. Charitatem igitur in omnes habeamus, pacemque ac sanctitatem amplectamur, sine quibus nemo videbit Dominum: omnem vero sollicitudinem nostram in Deum conficiamus, quoniam ipsi curae nos sumus. »

§ 11. Hæc igitur et his plura tum ex Divinis literis, tum a seipso cum beatus ille vir nos edocuisset, et hortatus esset, cum pace omnes dimittens: « Abite, inquit, fratres, Deus bonus est, itaque dabit nobis sermonem sapientiae ad os nostrum aperiendum, quo vobisipsis ea quae expediunt, et alias commemorare, et nos ipsos ad Dei praecepta observanda excitare possimus. » Hæc patris documenta apud omnes quidem ad animae utilitatem spectantia dicebantur: quae vero privatim singulis idem pater dicebat, in sanctam suam cellam unumquemque vocans, illa quidem neque numerari, neque narrari possunt. Saepe enim totam noctem insomnem transigebat, admonens singulos fratres de rebus salutaribus, omnes misericordiâ prosequens, omnes curans, omnibus commiserationem impartiens, omnibus omnia factus, sicut beatus Paulus ait, ut omnes lucrificeret. Quis enim ab aliquo daemone, humanae carnis insidiatore, impugnatus unquam fuit, et huic patri cum fide et cordis contritione id aperuit, ac non statim a tali daemone liberatus est? Quis a moerore ac segnitie, atque anxietate quae mentem ipsam obscurant, vexatus fuit, et hunc adiit, ac non statim ad tranquillitatem, solertiam et fortitudinem exsuscitatus est? Quis ab alio quovis affectu perturbatus, et eam perturbationem huic confessus, non statim ab aegritudine ipsa curatus est? Erat ejus corpusculum vigiliis ac jejuniis ita liquefactum, ut propter summam imbecillitatem vix loqui posset. Quis ita continentiam amplexus est, ut pater noster Niceta qui vel res necessarias, panem dico et aquam, parce sumebat? De vino autem et reliquis delicatis cibis, supervacaneum est aliquid dicere. Quis ita castum atque purum corpus, ut hic, habuit? Quis mansuetudinem et humilitatem, ut hic, perfectam exercuit? Quis perspicax, aut misericors, ut hic, fuit? quippe qui omnes beatitudines illas a Domino propositas, manifeste complexus est, cum et pauper spiritu fuerit propter regnum coelorum et lugendo una cum his laborarit qui ex utraque parte laborant, ut Paraclæti consolationem assequantur. Idem mansuetus et humilis fuit praeter caeteros, ut terrae illius quae a mansuetis possidebitur, haereditatem acciperet. Idem esuriit et sitivit justitiam, neque unquam ejus rei satietate affectus fuit. Ita vero misericors et pauperum amator extitit, ut neque illi satis essent ea quae possideret: tanta hilaritate facultates impartiebat. Fuit mundus

corde, quo et Deum vidit, et cum eo versatus est: pacificus, et ab omni altercatione alienus, ut Dei filius vocari posset. Passus est et persecutionem propter justitiam: exprobrationemque et verba pessima ab alienae sectae hominibus mentientibus audivit propter Christum. Quamobrem et exultans, copiosam pro his rebus mercedem in coelis recepit.

§ 15. Cum his rebus Niceta pater excelleret, et Spiritum Sanctum in se habitantem haberet, divinis muneribus dignus fuit effectus, et ejiciendi pravos atque impuros spiritus facultatem a Deo ipse accepit, idque merito: *Glorificantes enim me*, inquit Dominus, *et ipse glorificabo* (1. Reg. II): et quae deinceps sequuntur. Id vero quod dicturus sum, ipse quidem non vidi, sed quidam e numero fratrum, postquam pater sanctissimus diem obiit, illud mihi narravit. Ajebat enim quod cum monasterii jànitor, nescio qua in re occupatus esset, ejus rei ministerium pastor ipse illi supplendum commisit. Quod munus cum obiret, venit vir quidam ex eorum numero qui versabantur in illa regione, ad monasterii vestibulum cum adolescentulo quodam qui mutus ab ortu ipso fuerat. Vir autem ille fide impulsus eum fratrem precabatur, ut puerum sumeret, et ad magnum Nicetam duceret qui pro ipso Deum precaretur. Cumque patri hoc ille significasset, sedato animo pater ipse eum reprehendit ac remisit. Sed cum ille persisteret, dicens eum virum fide ductum id petere, jussit puerum ad se duci. Quo facto, Niceta puerum accepit, et pro ipso Deum precatus, Crucis signo illum signavit, et, adjuvante Christi gratiâ, puerum qui nondum locutus fuerat, beneloquentem ad patrem remisit. Qua re ejus pater admiratione affectus, cum multas gratias Deo viroque sancto egisset, cum puero ipso hilari domum suam rediit. Quae vero ipse cognovi, illa nequam silebo.

§ 16. Erat frater quidam in monasterio ex eorum numero, qui simpliciores sunt, et malitiâ omnino vacui qui a patribus propter laudabilem suam innocentiam ac simplicitatem valde diligebatur. Huic cum malorum origo diabolus invideret, pessimis suis artibus usus, ad amentiam atque insaniam eum hominem impulit. Id beatus Niceta moleste ferebat, cum fratrem sic affectum ac talia patientem videret. Deinde nos hortatus est, ut ad vesperam usque jejunaremus. Cumque sancta fratrum congregatio in unum convenisset, post perfectum divinum ministerium, accepit vir sanctus fratrem illum, et super eum precatus est: cumque oleo sancto et unguentis ipsum unxisset, rursus in priorem statum restituit, cum prudentem et mentis compotem, adjuvante Christi gratiâ, eum reddidisset. Ex illo igitur tempore frater permansit incolumis, per sanctas preces sancti patris nostri impurorum spirituum machinatione, ab ipso propulsata, neque amplius qualecumque damnum in ipsum inferente.

§ 17. Alius quidam ex iis qui nuper ad eum venerant, immundo spiritu laborabat: qui spiritus occulte illum vexabat, seipsum non aperiens. subterfugiebat enim daemon ille sancti hominis praesentiam metuens. Itaque illum latere studebat. Cum vero tempus venisset, quo adolescens ille sanctum monasticae vitae habitum accipere deberet sub magni Nicetae catechismo, et sanctorum ipsius manuum impositione, idque dolosus diabolus sensit, coepit fratrem postera nocte perturbare, et visa quaedam ipsi obicere, quibus terrorem ac fluctuationem in ejus mentem conjiciebat. Cum igitur frater ille seipsum a diabolo vexari, et potentiam illius se opprimi animadverteret, media nocte surrexit, ut ad sanctum virum confugeret: cumque prope cellam venisset, in qua magnus Niceta dormiebat, vidit serpentem quemdam valde magnum qui ante portam illius cellae serpebat, et ingressum illi omnino praecludebat. Daemon enim ipse in eam figuram se converterat, ut ejus mos est, quo juvenem perterrefaceret, ne ad eum virum introiret qui ab eo ipsum expulsurus erat. At frater ille sancti viro auxilio fretus, et daemonem contemnens, in cellam magni patris insiliit, et impuri daemonis insidias ipsi aperuit. Tunc sanctus vir eum Cruce signavit, et pro ipso Deum precatus, illum admonuit atque hortatus est, ne talem daemonem metueret, cussitque in cubiculum, in quo dormiebat, reverti. At insidiator ipse per paucos dies seipsum subtraxit. Cum autem non ferret sancti viri gratiam, et ab eo in se illatum ardorem, coepit rursus fratrem perturbare, intolerabiles quosdam cordis dolores immittebat. Postremo illum collidens, mutum atque immobilem reddidit: cujus viscera ita aestuabant ac dilacerabantur, ut illa discipi nos existimaremus. Cum igitur sanctus Niceta venisset, pro illo Deum precatus, signo salutaris Crucis eum signavit, et eadem illa hora opprimentem daemonem ab ipso ejecit, et fratrem sanum crexit. Itaque ex illa hora frater incolumis permansit, numquam amplius a tali daemone offensus.

§ 18. Alius quispiam et ipse de iis, qui paulo ante venerant, habebat immundum spiritum, similiter et eum ipsum latentem. Cum igitur frater ille aliquot dies in monasterio mansisset, coepit a daemone agitari et vehementer vexari. Cum autem sanctus Niceta illuc venisset, pro fratre ipso Deum praecatus fuit: cumque daemonem ab eo expulisset, adjuvante Christi gratia, sanum illum reddidit. Dicebat autem vir ille postquam fugatus fuit, a se visum illum divinum hominem virgam tenentem, et Aethiopem quendam deformem ab eo ejicientem. Hic cum insipienter se gessisset, et Dei gratiam rejecisset, antequam tonsus fuisset, clam discesserat a monasterio, cum interea nosipsi nesciremus, quid illi eventurum esset. Has et alias plurimas et diversas aegrotationes eorum, qui febri, aut ex capite, et aliis morbis laborabant, eâ gratiâ, qua donatus a Deo fuerat, beatus Niceta curavit.

§ 19. Quam vero in animi aegritudinibus curandis egregius medicus idem pater noster Niceta extiterit, nemo est qui nesciat. Etenim ex ipso motu atque habitu eos cognoscebat, qui cogitationibus vel affectibus premerentur. Ac si cui accidisset, ut in aliquod erratum incideret (Angelorum enim est numquam cadere) illum etiam ex tristitia et vultus mutatione cognoscebat eumque ad propriam cellam seorsum ductum, divina sua doctrinâ atque consolatione eo adducebat, ut omnes res suas aperiret. Quem si valde contritum et humiliatum vidisset, non ita ut par erat, sed mediocriter reprehendebat, confirmans in ipsum charitatem, ne abundantiore tristitiâ ejusmodi homo absorbere-tur, hac etiam in re beatum Paulum imitatus, a quo in hominem illum Corinthium, qui contra legem fecerat, idem factum scimus.

§ 20. Haec sunt divini patris nostri egregia facta: haec beati viri fortia opera: haec venerandi hominis et generosi militis certamina, et victricia praemia. Quis ejus doctrinâ, aut suavissimo ipsius sermone satiatus unquam fuit? Omnibus erat mitis, omnibus amabilis, omnibus jucundus et hilaris, comis et ad audiendum facilis, misericors, facilis ad communicandum, totus charitate plenus, totus dijuvandi arte, totus humilitate refertus, totus mansuetudine et omnibus virtutibus sincere abundans. Tota denique ipsius vita et contemplatio, omnibus fuit aedificationis et utilitatis materies. Itaque ad virtutum omnium verticem, ad ipsarum, inquam, perturbationum vacuitatem pervenit, cum omnes suos sensus purgasset. Quamobrem totus illustris ac splendidus factus est, totus suavis et aspectu et moribus, totus venustus ac decorus, ab aeterna Trinitate semper illustratus.

§ 21. Eximius vero Athanasius, fidelis et prudens dispensator, qui coenobii res multis annis bene administravit, quique multos labores cum patre Niceta passus est, eorumdem certaminum socius atque consors, cum multa praeclare in coenobio fecisset, in morbum incidit, quo et consumptus est. Quem cum extremum spiritum agentem nos circumdedissemus, eumque precati fuisset, ut apud Deum ipsum, a quo assumebatur, nostri esset memor, hunc sermonem postremum habuit: Si ergo fiduciam apud Deum invenero, et quod cupio assecutus fuero, omnino ipsi sciatis. Cum igitur honesto quodam modo sanctos pedes extendisset, in Dei manus vigesimosexto mensis Octobris die spiritum tradidit. Quamobrem cum ejus exequias curavissemus, in proprio quodam monumento, ut mos est, ipsum condidimus. Non enim nostris patribus, ut aliis monasteriis, mos est in unum monumentum omnes mortuos reponere, sed unicuique aptum locum servantes, illic proprium monumentum effodiunt, et illud terrâ obruunt, servantes id quod ita dictum est: *Terra es, et in terram revertêris* (Gen. III). Illic igitur et beati patris reliquias

reposuimus. At ne ejus sancti viri monumentum obscurum esset, sed manifestum omnibus fieret, omnium rerum Dominus Deus fecit, ut supra monumentum ex honorato illo sancti viri pectore arbor eupressus nasceretur. Quamobrem multi fide ipsa impuls, illuc euntes, arborem illam amplexantur, et frondes ex ea decerpentes, ad sanitatem afferendam adhibere solent.

§ 22. Cum vero pater noster Niceta Athanasii obitu non mediocriter tristis esset, et ejus separationem aegre ferret, utriusque officii onus ipse suscipiens, vigilabat, et ut fratribus provideret, omnem laborem adhibebat. Non multo autem postea, et communis noster pater Nicephorus, qui monasterium divina ope adjutus constituit, et omnia sua bona Deo consecrav, ille, inquam, apud Deum et homines honoratus, et omnibus charus propter mentis suae modestiam, et ipse mortem obiit quarto die mensis Maji. Noster vero pater Niceta, ut legitimus ipsius discipulus, ejus memoriam splendidam ac celebrem quotannis agi debere scripto tradidit. Tunc omnis fratrum societas illum precabatur, ut principatus ordinationem simul atque appellationem acciperet. Noluera enim eam accipere, quoad beatus Nicephorus superstes fuit. Ille vero dolebat, idque admodum moleste ferens, omnes precabatur, ut ipsi eum dimitterent, neque cogerent talem appellationem suscipere, dicens: Assumite alium quemcumque vultis, qui principatus nomen habeat, et ego cum Deo ipso, quemadmodum antea faciebam, gregis curam habeb: tantum vos precor, ne hac in re mihi vim afferatis. Postea vero quam illi diximus, fieri non posse ut hoc ei concederemus, quoniam cum et superstite communi illo nostro patre, secundum Deum ipse noster dux fuisset et magister, multo magis post ipsius migrationem cum deceret onus ipsum re et nomine suscipere: « Grave, inquit ille, mihi est, quod vos, fratres, vim afferentes, mihi imponitis: fiat tamen Dei voluntas.» O immensam sanctissimi patris humilitatem. Quod enim quidam multis argitionibus ambire solent, et seditione ac bellis sibi compant, id propter summam humilitatem viro illi oblatum fuit. Multum igitur et nos, et amici, atque alii quidam patres ipsum precantes vi adduximus, ut ejus praefecturae ordinationem et appellationem, sicut supra diximus, acciperet. Hanc autem accepit per impositionem manuum sancti Nicephori, qui tunc erat Constantinopolitanae sedis Patriarcha.

§ 23. Cum vero nos Byzantii essemus, coeperunt rumores quidam spargi de impiis et Deo invis, contra venerandas imagines dogmatibus. Malorum enim origo diabolus ultra modum sefferens, et adversus Deum arroganter se gerens, qui dixit: Ponam sedem meam in nubibus, et ero similis Altissimo: quamobrem et dejectus fuit, et inde usque a principio humano generi

insidiatus*. primum se in paradysum contulit, et primum formatum hominem eoipso circumvenit ac decepit, quod illum Deum fore diceret. Itaque fecit, ut Dei praeceptum violaret, et a paradiso exterminaretur. Postea humano genere amplificato, idolorum superstitionibus illud oppressit, hominibusque ipsis persuasit, ut res creatas, derelicto eo, qui illas creavit, venerarentur. Cum vero ab ejusmodi superstitione, tum a divino Verbo, quod humana carne se induit, tum a sanctis Apostolis ac Martyribus, et aliis divinis et sacratis Patribus, Christi discipulorum successoribus, homines liberati fuissent, et idolorum superstitio delēta esset, neque sic dolosus ille diabolus ab insidiis destitit: sed rursus diversas quasdam haereses excogitavit, et per illas ipsas in terris graves dissensiones et intolerabilia scandala late disseminavit. Quibus etiam ipsis homines liberati sunt per sanctas synodos, et patres sanctos, qui constanter haeresibus restiterunt. easque oppugnaverunt, singulas singulis aetatibus, quibus unaquaeque haeresis exorta fuit.

§ 21. Quidnam tunc diabolus ipse fecit? Num quievit, vel cessavit? Minime, inquam, ille, sed rursus aliam haeresim excogitavit, extremam, ac primam, quae omnes alias praeteritas summam comprehendit, ac fere Salvatoris nostri Jesu Christi dispensationem evertit. Nam si honor imaginis ad exemplar ipsum pertransit, ut ait Magnus Basilius, omnino et e contrario, imagine ipsa contempla, necesse est et exemplar ipsum una contemni. Cum vero imago ipsa honoratur, similiter et exemplar ipsum honoretur necesse est. Dicam apertius, exemplo quodam apposito, quod sensus percipitur: Fac esse imaginem aliquam regalem aliquo in loco impressam (olim enim regibus mos fuit hoc facere) deinde duos aliquos homines praetereuntes regalem imaginem vidisse, illorumque alterum, eo quod in regem ipsum optime affectus est, ad imaginem ipsam cucurrisse, eamque amplexatum fuisse: alterum vero, illi homini succensentem, qui hoc fecerit, in eam expuisse, et lutum ipsum utraque manu tollentem, illam ipsam imaginem corripuisse ac delevisse. Velim dicas, si Rex utriusque factum cognoverit, utrinam illorum hominum succensebit, aut utrum charum habebit? Nonne priorem illum honoribus et stipendiis prosequetur, posteriorem vero puniet? Quod si terreni Regis imaginem aliquis evertens, id impune non faciet, qui Filii Dei hominis facti pro nobis, et in omnibus rebus, excepto peccato, nobis similis, imaginem contempserit, quam poenam non habebit? Apage, ne sis homo ita stolidus, sed reverēre imaginem Christi, si Christum desideras. Quod si exemplum non veneraris, manifeste significas, neque exemplar ipsum a te honorari.

* Per Adae peccatum, primo, dein per idololatriam, demum per haereses diabolus humanum genus perdere conatus est.

§ 25. Sed agrestes quidam, dicet aliquis *, imagines ipsas ei loco habent, et ob eam causam a quibusdam audiui, cum tenere dicerent, non decere Christi imaginem effingi. O inscitiam hominum! Ita enim eorum causâ, qui oculis sunt hebetioribus, solem ipsum tibi, quicumque es, qui haec dicis, liceret obcurare. Sed audi nostrae mentis sententiam de adorationum differentia. Scimus enim, ratione ita dictante, alium quidem cultum secundum adorationem esse, quem primae et divinae illi naturae tribere docti fuimus: alium vero secundum habitum quandam anagogice, ut et magnus Dionysius ait, quem secundum proportionem nobis congruentem cum ipsa eorum signorum, quae sensu comprehenduntur, varietate multiplicari videmus: quibus quibus sacro quodam modo ad Divinitatem, quae mente comprehenditur, pro nostrae conditionis moderatione provèhimur. Haec Deum ipsum et divinam virtutem coelestes quidem mentes et ad intelligendum idoneae, sicut ipsis fas est, comprehendunt: nos vero corporeis et sensu comprehensibilibus imaginibus ad divinas res contemplandas, ita ut possumus, perducimur. Quod si mente exaecatus es, et ad ea, quae dicuntur, hallucinaris, neque te corrigi permittis, sed in errore persistis, in illo ipso tempore, quo e vita excedes, frustra te id secutum fuisse poenitebit.

§ 26. Alii vero ut minoris momenti haeresim hanc habent, pro nihilo ducunt, ob idque facile capiuntur, et in eam deveniunt. Quidam neque haeresim hanc esse cogitant, sed contentionem quandam. Ego vero valde gravem haeresim illam existimo. Minor autem et unumquemque eorum, qui recte sentiunt, tam eam existimare, quippe quae Christi dispensationi infensa sit. Cogita vero et illud, quod aliae quidem haereses ab episcopis, et illis inferioribus presbyteris, initium habuerunt: haec autem ab ipsis Imperatoribus ortum habuit. Scitis vos, quantum inter presbyteros et Imperatores intersit. Et illae quidem ab iis conflatae, qui nova et falsa dogmata construere, vetera vero et probata contemnere voluerunt, paulatim vim adeptae sunt: haec a regali potentia illata est. Leo enim, cognomento Isauricus, cum in Theodosium juniorem tyrannidem exercuisset, Romanorum imperium eripuit: quo superbe admodum elatus, non dedit gloriam Deo per ipsum enim Reges regnant, et potentes scribunt justitiam, ut ait Salomon in Proverbiis), sed extulit in altum cornu suum, et locutus est adversus Deum iniquitatem, et posuit in coelum sedem suam, et lingua ejus transivit in terra: coepitque historiam inde usque a sanctis Apostolis Ecclesiis traditam delere, dicens, non oportere Christum depingi, neque in imagine illum adorari.

§ 27. Cum haec fierent, magnus ille Pontifex ** de throno

* Argumenta quibus Imaginum cultus impugnatur refelluntur.

** S. Germano Constantinop. Patriarchae abdicare coacto substitutus est impurus et impius Anastasius.

suo migravit, et veneranda illa hirundo e nido suo evolavit, quae Ecclesiae vel pulchris concentibus ornans, dies festos Dominum decoravit. In ejus autem locum inductus fuit deformis quidam corvus, hians et obscura quaedam crœcitans, procumbente ipsa Ecclesiâ, et moesto quodam modo ingemiscente, quae tam ingenuo et divino Pontifice privata fuerat. Erat perturbatio non parva in orbis terrarum ecclesiis, malo ipso, tamquam peste quadam quocumque percurrente, impietatis potentiâ corroborato. Post haec successit Leonis imperio simul atque impietati Constantinus filius (a), malae radicis malum germen, pestilentis ferae progenies, draco, animarumque corruptor, atque ex crudelissimo leone pardus natus est, varium habens ingenium qui patrem ipsum multis partibus malitiâ superavit. Non enim sola imaginum injuriâ contentus fuit, verum etiam sanctos martyres, quantum in ipso fuit, honore privavit, cum praeceperit non esse illos sanctos appellandos, sed simpliciter nominari apostolos. Quadraginta martyres, Theodorum, Georgium, et alios similiter. Illorum autem reliquias omnino contempsit, ac pro nihilo duxit. Atque, ut summatim dicam, habitu erat Christianus, mente ipsa Judaeus. Quam enim Christus sibi in domicilium delegit, gloriosissimam, inquam, suam matrem, omnibus aliis rebus creatis superiorem, omnium hominum salutem, mundi patrociniûm, quae propter virginitatis suae praestantiam prope Deum versatur: hujus, inquam, venerandum nomen multis modis ab Ecclesia expellere studuit: ejus vero intercessionem, per quas mundus ipse consistit, illas ne nominare quidem voluit, cum diceret, nemini eam posse opitulari.

§ 28. Conabatur autem, quod dicebat, hoc exemplo confirmare. Cum enim aliquando marsupium, aureis nummis plenum, in manum sumpsisset, et iis, qui cum ipso versabantur, illud ostendisset, ab eis quaerens: « * Quantinam, inquit, marsupium hoc valet? » — « Multi, inquit illi. » Cum vero aurum eiecisset, rursus quaesivit, quantinam marsupium esset. Cumque illi respondissent, nihili valere: « Ita, inquit miser ille, et Delparens Maria (neque enim sanctam eam nominare dignabatur indignus ille) quo tempore Christum in se habebat, valde honorata illa erat: ex quo tempore illum pèperit, nihil differt a reliquis. » O blasphemiam, o superbiam, o immensam Dei tolerantiam, o summam patientiam. Quomodo ipsius lingua non obmutuit, quae adversus Christi Matrem tam superbe iniquitatem locuta fuit? Quidnam a blasphemis Judaeis novus hic Pharisaeus, et Deo invisus differabat? Nostros vero monachos indignos existimabat, de quibus cogitaret: quinimmo abjectos et nulla memoriâ dignos vocabat ille, qui nulla ex parte memorabilis fuit. ** Quicumque autem prave

(a) Copronymus dictus ex faedato baptismali fonte, ut paullo inferius narratur.

* In divinam Mariae Virg. Maternitatem stultum et impium sophisma.

** Atrox Iconoclastica persecutio.

ipsius consilio parère noluerunt, partim exilio condemnati sunt, partim in carceribus mortui: alii gladio interfecti, alii vectibus contusi: qui sic discerpebantur, ut eorum viscera in plateis dissiparentur. Testatur id Stephanus, novus Christi martyr, qui prioris illius Stephani et nomine et moribus fuit socius. Ad haec aliqui sunt in altum mare projecti. Alii, ut tyrannis tormenta inferentibus peccandi occasionem auferrent, fugiebant, et in montibus ac speluncis versantes, in fame et siti, frigore et nuditate afflicti, angustias multas tolerabant. Alii cruciatus extimescentes, neque suae carnis infirmitate confisi, in alienam regionem migrarunt, et illic, quod ad conscientiam et propositum pertinet, martyrium compleverunt. Alii tormentorum metui succumbebant. Alii assentionibus capiebantur. Quidam humanam magis, quam divinam gloriam appetentes, se subiciebant. Alii corporeis voluptatibus addicti, suas etiam uxores circumducere non erubescabant. Itaque animarum salutis domicilia (proh scelus) facta sunt adulterii et incestorum diversoria. Totum autem ejus viri, quem diximus, propositum et studium erat omnino in ea re occupatum, ut ordinem monasticum deleteret: idque ex eo tempore, quo regnare coepit, propositum habebat. Tantopere vero sordium et impurissimae ejusque rei odore malo delectabatur, ut et animalium brutorum stercoribus se illiniret, et eos, qui cum illo erant, idem facere juberet: quos amabat, ob idque benigne accipiebat, quod rebus male olentibus semper delectarentur.

§ 29. Sed tempus non est, nefaria illius facta omnia deplorare, cum et multa sint, et admodum profana. De eodem et illud fertur, quod cum infans esset, et baptismo lavaretur, piscinam ipsam foedaverit, ita ut sanctus Episcopus Germanus dixerit, turpem et graveolentem odorem ab illo puero Ecclesiae immiscendum. Id quod re ipsa factum est. Imprudens et illud vobis dicere cum aliis omnibus oblitus sum. Ego ipse legi tresdecim orationes, quas per duas hebdomadas recitandas tradidit, in quibus nulla de sanctorum intercessione mentio facta erat. Cum igitur et hic miseram animam efflavisset, Leo ejus filio quinquennio Imperium tenuit: qui cum non esset ita improbus ut pater, nihil tale commisit, immo vero Ecclesiae res paululum ejus tempore sunt instauratae. Postea cum et hic mortuus fuisset, et Irene ipsa, vere pacis cognomen habens, regnare coepisset, Ecclesiae pacem una cum filio procuravit. Cum enim muliebre infirmitatem deposuisset, adversus impietatem ipsam se fortem ostendit, et pro veritate multum studii atque constantiae adhibens, eos, qui contra veritatem aliquid dicebant, zonis atque honoribus privatos, ab Urbe profugavit. Cumque ita praecare pro fide ipsa pugnasset, magnum Tharasium adiutorem et secum sentientem, denique omnium rerum moderatorem Deum omnia perficientem, secum habens, veterem Christianae dispensationis pulchritudinem et

decentem speciem Ecclesiis reddidit: summaque pax per totum orbem terrarum, Christi ope et Irenes Orthodoxae Reginae diligentia, constituta est. Sunt et alia ejusdem mulieris plurimae recte factae: domicilia, inquam, in quibus senes curantur, mendicanti nutriuntur, hospites accipiuntur: sunt et tributorum levationes. Monasticus autem ordo ita ejus tempore auctus est, multitudinem innumerabilem adeptus fuerit. Ubique enim erant exercitationis monasticae loca, ubique animarum diversoria, ubique monachorum ac laicorum pacifica constitutio, precesque tantum monachorum, quam laicorum assiduae, psalmorum cantus per totam noctem, atque omnia pacato et quieto statu regebantur. Christianorumque res in tranquillitate magna constitutae tales erant, ut propter concordem et unam eandemque fidem, unus esset ovile, et unus pastor Christus.

§ 30. Irenes, quam supradiximus, Imperio successit (a) Nicephorus simul et rectae fidei sententiam valde pius, et pauperum atque monachorum studiosissimus. Post illum Michael, qui nunc etiam dignitate monastica excellit. In hunc tyrannidem exercuit Imperator, nomine et moribus fera quaedam existens: qui cum Romanum imperium injuriam occupasset, neque gloriam Deo dedit, neque divina permissione illud factum cognovit: sed insipienter factum est cor ipsius, et ejus mens inanis erat: et quoniam impietatem inferre coeperat, propterea suum imperium diutius permansurum cogitabat. Hic etiam imitatus est sibi cognominem et moribus concordem divinae pietatis desertorem Assyrium illum et hostem malorumque inventorem, Leonem, inquam, illum Isaacum. Coepit igitur sancta sanctorum persequi, quemadmodum et ille persecutus fuerat. Deinde suorum mysteriorum duces, praefatosque rerum magistros quaerebat. Invenitque paucos quosdam e Senatu, Joannem scilicet, cognomento Spectam, et Eutychem. Ad haec et ex sacerdotum numero aliquos invenire cupiebat. Diabolus igitur, qui haec in ejus mentem conjecerat Byzantium lustrans, invenit Joannem quemdam cognomento Grammaticum, novum Tertullum, quem manu apprehensum, ad Imperatorem duxit, et ait: «Habeas hunc hominem tibi in eo quod cupis, utilem futurum. Vas enim electionis est mihi iste, ut portet nomen meum contra Orthodoxos.»

§ 31. Quemadmodum igitur Paulus Christi vas, ita hic diabolus factus est: et sicut torrens, ex diversis imbribus constans maleolentes et perturbatas aquas defert: ita et iste ex foedo cordis sui thesauro graveolentia et coenosa dogmata produxit, eos quos prope se habebat, turbido quodam potu evertens. Habebat autem adjutores ex iis qui infra solum regale erant, Antonium

(a) Nicephorus *Logotheta* ejecta Irene arripit imperium (anno dcccii); ipsi autem in pugna occisi a Bulgaris anno dcccxi successit Michael *Europalates* vel *Rangabes*; cui sponte imperium abdicavit, ut monasticam ageret vitam, successit Leo V *Iconomachus*.

Syleum, e monachis vero Leontium quemdam, et Zosimum qui illis ipsis diebus in adulterio deprehensus, truncis naribus, mortuus est. Posthaec omnem monachorum multitudinem cum Episcopis et metropolitibus ad sanctissimum Nicephorum Patriarcham coëgit qui per totam noctem in magna Ecclesia pernoctarunt. Mane vero ipsos ad se Imperator accersivit. Habebat autem secum intra palatium occultos quosdam fallaces homines, et maiorum magistros, quos velut gallina quaedam in regia domo fovens et animans, eisque dona promittens, jubebat nihil metuere. Jussit autem et Patriarcham solum in primis ad se introire, ignorans quae nam inter ipsos seorsum dicta fuerant. Deinde omnes accersivit. Itaque ante illum stetit patrum caterva, lectissimorum hominum ac sanctorum qui angelis similes erant ac divini. Aderant et Imperatoris optimates, et totus Senatus.

§ 32. Sanctissimus igitur Nicephorus eos qui gradus dignitate praestantes erant, affatus: «Agite, inquit, dicite mihi: Potest ne id cadere quod non est?» At illi cum ad ejus interrogationis obscuritatem ambigerent, ac nihil responderent, sed se vicissim intuerentur, rursus Patriarcha ab eis quaesivit, num Leonis et Constantini Isaurorum tempore sanctae imagines cecidissent. Illi vero cum capita deorsum inclinassent, et nutu verum esse quod Patriarcha quaesierat, significassent, quod satis erat ad eorum quae private inter se dixerant, propositum confirmandum, tunc Patriarcha: «Quomodo, inquit, quod non stat, potest cadere?» Ad haec nihil respondit Imperator, sed ad Patres conversus, ait: «Scitote, Patres, me idem sentire quod vos:» simulque effigiem quamdam, quam in sinu gestabat, extulit, et per simulationem illam adorans: «Sentio, inquit, quod vos, ut videtis, neque a vobis dissideo. Verum quidam surrexere qui aliter docentes, eam viam rectam esse dicunt, quam ipsi tenent. Prodeant igitur coram vobis, et materia haec inter vos inquiratur. Et si quidem vobis persuaserint quod ipsi recte dicant, neque vos quod bonum est impediatis. Si vero ipsi a vobis persuasi fuerint quod res novas doceant, desistant a prava doctrina, et recti dogmatis sententia vigeat ut antea. Nam si et de aliqua alia re minoris momenti ad me relatum fuisset, neque ita deceret me eam rem tacitam praeterire: quomodo de Ecclesiastica quaestione tacerim?»

§ 33. Illi vero cum neque passi essent eos homines de quibus Imperator dixerat, coram se prodire, neque dicendi facultatem dandum esse dicerent, sed velut execrabiles quosdam eos haberent: ad haec cum certo scirent Imperatoris voluntatem ad malum proclivem esse, neque unquam se illi persuasuros fore, quamvis totam Scripturam testem ei afferrent: Aemilianus Cyzici Episcopus: «Si quaestio, inquit, Ecclesiastica, Imperator, haec est, ut dixisti, in Ecclesia inquiratur, ut mos est: altius enim et

a principio ipso, Ecclesiasticae quaestiones in Ecclesia *, non in palatiis regiis, inquiruntur.» Respondit Imperator: «Sed et ego filius sum Ecclesiae, et, ut vos conciliem, utrosque vestrum audiam, et utraque vicissim dijudicans, vera cognoscam.» Ad haec Michaël Synadorum Episcopus: «Si nos, inquit, conciliare vis, quare non id facis quod conciliantem decet facere? Quippe qui alios quidem in palatio occultos detines, et ad te congregas, quibus excitatis, impiorum dogmatum docendorum facultatem praebes. Alii vero neque in angulis aliquid loqui audent, ubique edictis tuis perlerrefacti. Non est hoc conciliantis, sed tyrannidem inferentis, indicium.»—«Non est ita, inquit Imperator, sed ut praedixi, ita sum ego, ut vos estis. Sed quoniam ad me de ea re provocatum est, non decet silentio me illam praeterire. Quae nam causa est, quare cum his hominibus nolitis loqui? An ipsi dubitatis, et testimonia non habetis, quibus vestra dicta confirmentur?» Ad haec Theophylactus Nicomediae episcopus dixit: «Testis Christus est, cujus effigiem vides ante oculos in primis descriptam, infinitis testimoniis nos abundare, quibus id confirmare possimus: neque dubitamus, ut tu suspicaris: sed non habent isti aures audiendi, ob idque nihil illos juvaremus: potentiâ enim et imperio nos oppugnamur.» Post hunc et Petrus Niceae Episcopus: «Quomodo, inquit, cum illis nos loqui vis, quibus tu auxilium affers? An illud ignoras, eos qui Manichaei dicuntur, si huc ducas, et eorum propugnator sis, a te adjutos potentiores, quam nos, futuros? Non temere sanctissimus Petrus hoc dixit: Ubi enim impietas ipsa cum potestate conjuncta est, illic veritas superari videtur, et justitia tyrannide oppressa conculcatur.»

§ 34. Post haec sacer Euthymius Sardensis Episcopus, liberioris usus oratione, sic Imperatorem affatus est: «Audias Imperator: ex quo tempore Christus in terram descendit, usque ad hunc diem per octingentos annos et amplius, in Ecclesiis, quae ubique gentium sunt, Christus ipse depingitur, et in imaginibus adoratur. Et quisnam tam arrogans est qui audeat tot annorum traditionem, a sanctis Apostolis, martyribus ac piis patribus profectam, dissolvere, vel paululum movere, Apostolo ipso dicente: *State igitur, fratres, et tenele traditiones, quas edocti estis sive per sermonem, sive per epistolam nostram* (2. Thess. II): Et alio loco: *Quamvis Angelus de coelo evangelizet vobis praeter id quod accepistis, esto anathema* (Galat. I)? Quamobrem adversus eos qui ante nos haeresim hanc excogitarunt, Synodus apud Niceam urbem iterum collecta est sub Irene et Constantino piis Imperatoribus. Hanc Synodum ipse Dei Filius proprio digito signavit. Quicumque audebit aliquid ex ipsa movere, vel expungere, anathema esto.» Cum haec audisset Imperator, et versutae mentis

* Ecclesiastica, in Ecclesia, non in regum aedibus inquirenda. Fusius infra haec sententia explicatur.

esset, facile se haec pati simulavit. Respondit autem et Theodorus, vehemens Ecclesiae magister, dux Studitarum: « Ne tentes nunc, o Imperator, Ecclesiasticum statum dissolvere. Ait enim Apostolus: *Quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia primum Apostolos, deinde Prophetas, tertio Pastores et Doctores ad perfectionem sanctorum* (Ephes. iv): Non dixit, Reges *. Tibi quidem, o Imperator, civilis status et exercitus commissus est. Haec igitur cura, Ecclesiam autem pastoribus ac doctoribus (ut ait Apostolus) derelinque. At si non vis hoc facere, si quis pervertendae fidei nostrae causâ de coelo nobis aliquid nunciaverit, ipsum non audiemus: tantum abest, ut te audituri simus (a). »

§ 35. Tunc Imperator furore admodum exardescens, et quod recte dictum fuerat, velut injuriosum quiddam accipiens, omnes eiecit: sanctum vero Theodorum in exilium misit, ac jussit, quamdiu Imperator ipse viveret, in urbem Byzantium non reverti. Monasteriorum autem Praesides cum praecepisset nusquam progredi, neque Orihodoxae fidei veritatem docere, expulit eos ex urbe: magnarumque Ecclesiarum Praefectos, partim ad Orientis, partim ad Occidentis insulas relegavit, sanctissimoque viro Nicephoro Patriarchae scribens: « Descende, inquit, tu de sede ista, quoniam Ecclesia te non indiget. » At illi honestissimis suis literulis ad eum rescripsit: « Non ita, o Imperator, ego temere descendam: non enim causa aliqua in me est, cur deponi debeam. At si rectae fidei gratiâ, et propter pietatem tyrannidem patior sive per teipsum, sive per aliquem regium tuum hominem mihi significes, et descendam. » Tunc Imperator misit unum ex optimatibus suis qui tyrannico more ipsum deposuit. Ille vero cum in magnam ecclesiam descendisset, et cereas facies accendisset, thuraque et preces adhibuisset, cum populus ipse illius peregrinationem lamentaretur, hanc habuit orationem: « Filii, Christianos vos inveni, Christianos vos relinquo. » Cumque ad Acropolim descendisset, navigium conscendit, et venit in eum locum, in quem exul ducebatur. Illic autem in jejuniis ac precibus, silentio, tolerantia et multa patientia usque ad eum diem permansit, quo ad Dominum suum migravit.

§ 36. Itaque acerbi veritatis persecutores cum omnem impunitatem adepti essent, coeperunt sine timore aliquo dilatarî, et impiorum dogmatum semen spargere. Fecerunt et Patriarcham Theodotum quemdam ex eorum numero qui Spatharii dicuntur, adolescentium ludibrium, eligentes scilicet hominem ita rudem ac levem, ut et theatri rem ludicram eum appellare soliti sint, qui aliquid ridiculum et falsum in eum dicere volebant. Hunc

* Apostolos quidem, Prophetas, Pastores et Doctores posuit Deus in Ecclesia... non autem Reges.

(a) Plures inveni Pastores qui pro Christi ovibus adversus Iconomachos lupos strenue decertarunt, in superioribus paragraphis commemorantur; omnes, excepto tantum Petro Nicaeno, in Martyrologio Rom. commemorantur: Theophractus sub Theoplyti nomine VIII Mart.; item mense Martio, die xi Euthymius; die xiii Nicephorus; Michail xxiii Maji; Acemilianus viii Aug., ac tandem Theodorus xii Nov.

ajunt et servam quamdam secum habuisse eo nomine quod e re-nibus laboraret: re autem vera, ut voluptatem expleret. Postea Judaicum quoddam concilium iidem in magna ecclesia coëge-runt, et sub anathemate sanctos Patres ejecerunt. Heu quae in-sania haec fuit! Sed revertetur dolor ipsorum in capita eorum, et in vertices illorum anathema ipsum descendet. Episcopos vero, qui ab ipso dissentiebant, partim in terram dejectos pedibus conculcarunt, partim per posticum ejiciendos e consessu curarunt.

§ 37. Quo facto, jussi sunt introire insignium monasteriorum duces. Itaque omnes introierunt: e quorum numero unus fuit et divinus pater noster Niceta, de quo nobis sermo est. Deinde illos primum assentationibus versuto quodammodo decipere, postea vero et minis eosdem perterrefacere conabantur. Cum vero illos omnia contemnentes vidissent, in diversos carceres conjecerunt, cogitantes quid nam ipsis fieret. Tunc et sanctus pater noster Niceta in carcere male olente et sordido clausus fuit, idque per multos dies, ita ut, et si non alia poena ei accessisset, satis condemnatio haec ad supplicium valeret: erat enim vir ille, ut quivis alius, ad nauseam propensus. Ad haec omnia veniebant ad ipsum per singulos dies insani et imperfecti quidam homunculi, ab-jecti et pro nihilo faciendi, et plane indigni qui virum appella-rent. Ejusmodi tamen homines nugaces maledicta et insana quae-dam verba in eum jactabant, ut molestiam viro sancto afferrent. Praeter caeteros autem homo quidam, Nicolaus nomine, inani et temerario sermone illum saepius affligebat, quoad ejus pater qui mortuus fuerat, in somnis filio Nicolao apparuit, eique minatus: « Abstine, inquit, a servis Dei. » Ex eo tempore vir ille immo-destus resipuit, neque amplius justo viro molestus fuit: quin etiam alios impediabat, quo minus id facerent.

§ 38. Cum igitur sanctus ille pater in carcere multos dies vexatus fuisset, tunc Imperator in Orientis partibus illum exu-lem esse jussit, et in castello quodam servari quod Masaleon di-cebatur. Erat autem medium hyemis tempus. Itaque licebat vi-dere sanctum illud corpusculum frigore ac nivibus e superiore parte affligi. Ex inferiore vero, cum terra ipsa humorem emit-teret, et multam difficultatem afferret, multo magis affligebatur. Ad haec cum his qui virum sanctum ad exilium ducere jussus fuerat, naturâ esset immitis, divinum illum patrem ita urgebat, ut per septem dies qui eo tempore brevissimi erant, totam viae illius longitudinem transegerit. Hoc idem fera illa immitis et adversus alios patres effecit. Cum vero Imperator considerasset exilio ipso nihil aliud perfectum iri, nisi patres illos alacriores reddi, quippe qui animos omnibus angustiis majores haberent, versutus ille consilium mutavit. Cum enim nondum quinque dies illi viri in exilio mansissent, rursus majore quodam studio eosdem

Byzantium reverti jussit eadem itineris difficultate et molestiâ, eosque tandiu liberos esse, quoad ipse cogitaret, qua ratione ad suam voluntatem illos attrahere posset. Cumque hyemis tempus et sanctorum jejuniorum dies transiissent, post sanctum Pascha malorum inventori Joanni eos tradidit, ut qua vellet ratione, ipsos affligeret.

§ 39. Cum igitur eos apprehendisset, in diversos carceres immisit, et talibus tormentis subjecit atque compressit, qualibus neque Gentiles olim Martyres ipsos afflixerant. Cum enim in tristes et obscuros carceres eos conjecisset, neque stratum aliquod infra se, neque tegumenta super se habentes, eo modo, quo singuli erant induti, sic humi prostrati sunt, testis quibusdam pro pulvinari utentes. Quibus singulis per foramen quoddam angustissimum panis, ejusque putidi, unciam, velut canibus, projiciebant: tantum videlicet, quantum satis esse videbatur, ne fame perirent. Iisdem et paululum aquae male olentis dabatur. Erat enim Imperatori propositum, vel sanctos viros ad suam sententiam adducere, vel vitâ eos privare. Quinetiam ut plus molestiae atque aerumnarum celeberrimo patri nostro afferret, cum qui illi ministrabat, fratrem nostrum, Theoclistum nomine qui et Christi gratiâ ejus successor fuit, adhuc juvenem in custodia conclusit, et eadem ratione afflixit. Cum autem adversarii illos vidissent malle mori, quam veritatem prodere, dederunt operam, ut ipsos eo nomine deciperent, quod nihil aliud ab eis quaererent, nisi ut semel cum Theodoto communicarent, neque quicquam amplius facerent: deinde singuli ad sua monasteria regredi possent cum ea fide et sententia quam haberent. Hac conditione exierunt patres illi, si decet patres eos appellare qui velut in palaestra quadam supplantati sunt, quamvis eam rem in ardentem quemdam fervorem posterius converterint, ob idque carcere detenti fuerint.

§ 40. Venerunt igitur ad sanctum Nicetam, eum hortantes, ut exiret e carcere. Cum autem ille remoraretur, et nullo pacto iis quae ab ipsis dicerentur, parère vellet, pergebant ipsum excitare quod dicerent fieri non posse, ut illic ipse remaneret, aliis exeuntibus. Nihil, inquebant, est, quod illi a nobis quaerunt. Paululum quippiam prudenter eis concedamus, ne ipsi totum perdamus. Ita cum diutius vim inferrent, contra voluntatem suam patercessit, non aerumnas fugiens, neque quod calamitates pati recusaret (numquam enim hoc dixerim), sed patrum hortatione impulsus se subjecit, non animo et proposito, sed senes ipsos revêritus. Nam si pro fidei ratione vita et mors propositae illi fuissent, certo scio mortem futuram fuisse illi optabiliorem, neque omnino de recta fide ac doctrina aliquid eum remisurum fuisse, etiamsi pericula infinita proposita ei fuissent. Quamobrem omnes ad ea quae Oratoria dicuntur, quaeque, ut

antea, picturis exculta erant, ascenderunt, communicaruntque cum Theodoto, manum illi dantes. Tunc illis Theodotus: « Qui non adorant, inquit, imaginem Christi, anathemati subjiciantur. » Itaque reliqui patres in suum quisque monasterium quod regebat, abierunt. Ille vero beatus pater cum secum animo cogitasset, multae ruinae causam esse, cum quis ab institutionis norma deflexerit, decrevit aufugere et in aliam regionem proficisci, et illic errorem, in quem lapsus fuerat, emendare.

§ 411. Cum igitur omnia sua in navigium conjecisset, navigavit usque Proconesum. Sed illic sententiam mutans, secumque dicens, ubi erratum commissum fuit, illic opus esse et emendationem fieri: rediit rursus Byzantium, et in priore sua confessione ac fide permanebat, nihil omnino metuens. Quem cum Imperator ad se vocasset: « Quid est, inquit, quod cum alii patres in sua monasteria profecti sint, tu solus hic relictus es, propriam voluntatem secutus, non edicto meo parens? Sed, ut audiivi, cogitasti et Imperium nostrum aufugere, ac nos decipere. Quamobrem nostro edicto cedens, in monasterium tuum redi: sin minus aerumnas tibi afferam, quas perferre non poteris. » Ad haec sanctus ille vir leni voce respondens: « Ego, inquit, Imperator, neque in monasterium meum redibo, te jubente, neque a fide mea desciscam, sed in eadem confessione mea sum et ero, in qua et Patres mei servati sunt, et propter quam olim periclitati sunt optimi Ecclesiae propugnatores: in qua Ecclesia nos stamus, et gloriamur in spe gloriae Dei. Bene illud scito, Imperator, quod neque mortem extimescens (ad tempus enim haec est), neque vitam hanc appetens (Deus testis est) feci quod non decebat: sed semum illorum reverentiâ his me subjeci, quibus non debui. Certo igitur scias, nullam me vobiscum habere communionem, sed in traditione permanere, quam ab initio accepi. Fac igitur mihi quicquid libet. Nihil amplius a me te auditurum speres. »

§ 412. Cum igitur Imperator ea sententiâ illum esse vidisset, quae mutari non posset, cum Zachariae cuidam tradidit, regaliū aedium curatori quae Mangana dicuntur, illicque iaterea jussit ab illo viro custodiendum, quoad, quid de ipso agendum esset, deliberaret. Cum autem Zacharias ille pietatis esset studiosus, nihil mali sancto homini fecit: sed omnino aliter se gerens, beneficiis maximis eum afficiebat, neque in ejus vultum prae reverentia intueri audebat. Eum postea Imperator exulem misit in unam quandam insulam ex his quae sunt in sinu ipso positae, Glyceria vocata. Eam vero insulam detinebat Anthimus quidam praestigiis deditus, sacrilegus, versutus, obliquus, dolosus, arrogans et crudelis. Hunc propter nimiam ipsius malitiam, monasteriorum, quae illic erant, Praesidem impij homines fecerunt: talibus enim viris tunc imperia in manus tradebantur, ut eorum potentiâ totum perverteretur. Illum propter multam ipsius

insaniam, arrogantiam et temeritatem, ejus loci homines Caiphan nominabant. Ille cum sanctum virum accepisset, et potestatem contra eum haberet, crudeliter eum affligebat. Cum enim in angusto et areto carcere ipsum conclusisset, perpetuo vexabat, neque paululum e carcere illum prospicere sinebat, ipse carceris clavem secum ferens, et per foramen quoddam paululum cibi ei dari jubens. Quippe homines impij ei promiserant, si Nicetae persuasisset, ut cum ipsis conveniret, majore honore donandum. Quo circa nefarius homo Nicetam affligebat, sperans se viro sancto persuasurum quod volebat.

§ 43. Cum vero venerandus Niceta illic esset, admirabilium rerum auctor Deus miraculum quoddam perfecit. Non enim decet Sancti Spiritus gratiam occultare quae in illo sancto viro multum se ostendit. Zacharias, quem supradiximus, divini patris nostri custos valde beneficus, missus ab Imperatore ad Thracem pro rerum publicarum gubernatione, a barbaris ejus regionis confinibus captus et captivus ductus fuit. Hoc cum sanctissimus Synactorum Episcopus ex eo loco, in quo ipse custodiebatur, audisset, sanctissimo Nicetae significans: «Communis, inquit, noster amicus Zacharias comprehensus et captivus ductus est. Sed rogo te, ut ejus causâ Deum preceris: certo enim scio quod eum exorare possis. Id cum patri per ministrum fratrem nostrum Philippum nuntiatum fuisset, ita ea re tristis fuit, ut fere totum diem jejunos permanserit.»

§ 44. Cum autem vespera venisset, quam habebat candelam ad carceris lumen, eam dedit ministro, ut aquâ marinâ illam ablueret. Quod minister cum studiose fecisset, sancto viro candelam reddidit. Cum eam igitur ille accendisset, vigilabat. Deo ipsi pro Zacharia tandiu supplicans, quoad ab illo de Zachariae liberatione certam fidem accepit. Cum enim venisset horâ nocturnâ, qua psalmi cani solent, ministrum suum vocavit: eumque psalmos cecinissent, et Diaconus Nicetam hilarem ac laetum vidisset, quaesivit ejus rei causam. Cui Niceta: «Ne sis, inquit, Philippe, tristis: nostrum enim amicum Zachariam tuis oculis hic visurus es.» Non multo autem postea visum fuit genti quam supradiximus, cum Imperatore pacem facere: et reconciliatione facta, exiit Zacharias cum reliquis captivis, Deo et viro sancto gratias agens.

§ 45. Tres autem germani fratres proprio navigio navigantes, cum fluctuatione magna opprimerentur, et jamjam submergendi essent, invocato viri sancti nomine, servati sunt, et Deo ipsi gratias egerunt, qui suis hominibus sanctis talem gratiam conferre solet. Ita S. Niceta fortiter omnia toleravit, per sex annos angustiis afflictus, et rerum inopiâ vexatus usque ad mortem Leonis illius, qui cum Deo bellum gerebat. Hic vero nefarius poenas sua temeritate dignas, hoc est, mortem saevissimam exolvit.

Quidam enim ex ordine militari novas res tentantes, et velut Angelum quemdam ducem sequentes, nemine impediante, in regiam domum ingressi sunt, et intra locum, quod Oratorium dicitur, gladiis ipsum percusserunt. Visum enim illi fuit ad aram confugere. Itaque illic percussus est, qui perpetuo iniquus fuerat.

§ 46. Erat apud hunc duabus catenis vinctus Michaël. Quem cum hi, qui feram illam domuerunt, statim a vinculis exolverissent, Imperatorem pronunciarunt. Cum ille autem inter virtutem et vitia medio quodam modo se gereret, fidem quidem ipsam non in pristinum statum restituit: sed patres tamen nostros omnes ab exilio revocavit, eosque liberavit, qui erant in carceribus. Itaque multa illa Ecclesiae persecutio sedata est. Exiit igitur et beatus pater noster Niceta ex eo carcere, in quo erat, velut ex stadio quodam confessor illustris, et martyr sine sanguine, manifeste victricia praemia reportans. Abiit igitur magnus pater ad insulas Urbi finitimas quietem appetens, in quarum unasedit, Angelorum vitam degens. Eratque omnium dux ad salutem, omnium còlumen, omnium medicus, tam animarum, quam corporum salutem procurans, indigentibus vero suppeditans quae necessaria illis erant, non solum nostrae fidei hominibus, sed alienis etiam cleemosynam largiens. Post haec beatus ille pater parvum quoddam praedium, ad Boream vergens, e regione Urbis positum mercatus est, et illic reliquum vitae tempus, quod quidem brevissimum fuit, transegit.

§ 47. Cum vero tempus venisset, quo dissolvi haberet, ut cum Christo esse posset, morbo vehementius eum urgente, et ipsius vires consumente, cum dies Dominicus illuxisset, horâ sextâ sanctus illos pedes extendens, qui ad confessionem fidei bene cucurrerant, migravit, et una cum Angelis profectus est in coelum, tertio die mensis Aprilis. Cum igitur auditum fuisset, virum illum sanctum diem obiisse, convenit multitudo magna ex urbe et finitimis locis virorum ac mulierum, monachorum et virginum, qui omnes Nicetam, ut patronum suum, ad supernum Imperatorem precibus comitabantur. Venerunt et Archiepiscopi, sanctissimus Theophilus Ephesi, et sacer Joseph Thesssalonicae. Cumque consuetas exequias viro sancto exsolvisent, in loculis eum reposuerunt. Ejus vero discipuli cum ipsum navigio imposuissent, ad sanctum monasterium navigarunt, quod ille propriis laboribus excoluerat. Nos autem in litore ipsum expectabamus cum religiosissimo Paulo Episcopo Plusiadis. Cumque ad nos pervenisset, et e navigio eum extulissemus, sanctas illas reliquias lacrymantes venerati fuimus: quas in humeros accipientes, congruenti psalmorum cantu omnis fratrum societas ex utrisque monasteriis, ad ipsius patris monasterium deduximus. Plurima vero miracula per ipsum Deus in via effecit. Nam et

daemones e multis, qui vexabantur, fugati sunt, et aegroti variis morbis liberati. Inter quos et mulier sanguinis proluviem patiens, cum fide accessisset, et sanctas reliquias solum tetigisset, sanitati restituta est.

§ 18. Cum igitur exequiarum ordinem ex more super ipsum complevissemus, in communis patris nostri Nicephori monumento eum condidimus, quod monumentum adhuc vivens sibi ipse fecerat a sinistra parte suggesti. In quo per Christi gratiam curationes et signa usque ad hodiernum diem efficiuntur. Omnes enim infirmi, qui ad sanctos illos loculos accedunt, sani domum revertuntur, quocumque morbo detenti fuerint. Haec fuit sancti hominis vita, haec coelestis illius civis et divini patris nostri Nicetae institutio. Hic Deum insatiabiliter amavit, et ab ipso Deo jure amatus est. Ejus gloriam celebravit, et ipse gloriâ donatus est. Glorificantes enim me glorificabo dicit Dominus: cui convenit gloria, Patri videlicet, et Filio, et Sancto Spiritui, etc.

VITA S. RICHARDI EPISC. CICESTR.

INCERTO QUIDEM AUCTORE, SED FIDELITER CONSCRIPTA. ARBITROR AUTEM
EPITOMEN ESSE ILLIUS PROLIXAE VITAE. QUAM DUOBUS LIBRIS COMPLE-
XUS EST RADULPHUS CICESTRIVS CIRCA ANNUM SALUTIS 1270. PORRO
STYLUM PAULO LATINIOREM ADHIBUI IN GRATIAM LECTORIS, PLERISQUE
REDDITIS PARAPHRASTICOS.

Ob. anno 1253. — Nat. Anglus.

§ 1. Sanctae et numquam intermoriturae memoriae Richardus natione Anglus, in Wigorniensis dioecesis pago, quem a salis puteo Wich * vocant, parentes habuit non ignobiles, Richardum et Aliciam. In pueritia, praeter illius aetatis ingenium, choreas et id genus vanitates atque perniciose spectacula intantum a se voluit esse aliena, ut coetaneorum suorum nullis neque blanditiis, neque suasionibus ad ea potuerit pertrahi: ipsos vero coaevos suos et condiscipulos brevi tempore tam eruditione, quam vitae et morum integritate antecessit. Porro frater ejus captivus abductus fuit in teneriori aetate: qui deinde maturiori aevo dimissus e custodia, ad patriam nudus et inops regressus est.

§ 2. Cujus extremam paupertatem ex animo miseratus Richardus, cum nihil ipse quoque haberet, unde posset ejus inopiam solari, in ejus se tradidit servitutem. Ibi vero tempus non

* *Loge Wike vel Wych.*

exiguum in multa paupertate et abiectione, sed non minori cum patientia, modo ad aratrum, modo ad bigam, modo ad alios id genus duros labores adhibitus, humiliter et modeste servivit. Intantum autem ejusmodi officiis fratris sibi benevolentiam conciliavit, ut is accepta chartâ, totius terrae suae illum scripserit haeredem. Deinde vero amici et cognati ejus de quadam illi nobili puella desponsanda tractare coeperunt. Id ubi sensit frater ejus, facile intelligens Richardum cum illa sponsa multas opes habiturum, doluit se suum illi fundum transcripsisse. Quod cum comperisset Richardus, ait ad illum: « Non est, frater charissime, quod te hoc nomine affligas. Qua enim tu in me usus es liberalitate atque humanitate, eandem ego quoque erga te declarabo. Itaque non solum scripturam tuam et fundum tibi restituo, sed etiam sponsam ipsam libens tibi trado, si tamen illi et amicis ejus id molestum non sit. Neque enim ego unquam illam exosculatus sum.» Deinde omnibus abdicatis, fundoque et sponsâ et amicis derelictis, primum ad Oxoniensem Academiam, inde Lutetiam Parisiorum se contulit. Tanto autem ferebatur discendi desiderio et amore, ut de victu cultuque corporis non magnopere cogitaret. Ut enim ipse postea narrare consuevit, cum haberet in suo cubiculo socios duos, non erat illis tribus nisi unum capitium, et singulis tunicae singulae. Itaque uno ex ipsis ad audiendam lectionem abeunte cum capitio, reliqui duo manebant in cubiculo, sicque per vices illo capitio usi, lectiones auscultabant. Cibus illis erat panis et vini parum cum olusculo aut ejus generis vili edulio. Carnibus enim aut piscibus ut vescerentur, illorum paupertas non sinebat, praeterquam Dominicis et solemnibus diebus, et cum illis vel amici vel commilitones adessent. Ajebat vero vir sanctus, se numquam toto vitae suo spatio jucundiores et suaviores duxisse dies.

§ 3. Tantos interim in bonis literis progressus habuit, ut ab omnibus acclamaretur, dignum cum esse qui magisterii titulis ornaretur. Noluit autem Parisiis promoveri, sed in patriam revertens, denuo ad Oxoniensem scholam accessit, nec diu post in artium magistrum illic promotus est: et quae antea conquisierat, aliis liberaliter impartivit. Postea vero in Italiam profectus, Bononiae septennio amplius jurisprudentiae operam dedit, idque tanto cum eruditionis incremento, ut praeceptor ejus morbo correptus, ex omnibus discipulis suis unum Richardum dolegerit, qui ipsius loco coeptam praelectionem continuaret. Et id quidem anno dimidio et eo amplius tanta cum modestia et dexteritate praestitit, ut ab universa illa Academia haud vulgari tum laude tum honore sit affectus: apud praeceptorem quoque suum eum gratiae et benevolentiae locum obtinuerit, ut unicam filiam suam cum omnibus facultatibus suis propensissimo animo illi tradere peroptarit. Verum beatus Richardus jam divinitus permotus,

longe aliud animo volutabat, eique summis admodum gratias egit, quasdam interim rationes civiliter praetexens, addens etiam peregre sibi esse abundum: eo autem itinere confecto, ubi Deo volente redierit, se voluntati ipsius minime defuturum pollicens. Atque ita illi atque filiae ejus cum valedixisset, rediit in Britanniam ad Academiam Oxoniensem, multis illic sese laboribus, vigiliis, corporis afflictionibus afficiens. Adeo vero ejus crevit existimatio, ut omnium unanimi consensu Cancellarius ejus Academiae creatus sit.

§ 4. Per id tempus Cantuariensis ecclesiae cathedram obtinebat beatus Edmundus, qui ejus integritatem et prudentiam diu ante compertam habuit: Lincolnensi autem Ecclesiae praeerat Robertus, quem cognominant, crasso capite, vir sane eximia sanctitate. Hi ambo, altero alterius conatum et voluntatem proesus ignorante, uno eodemque tempore in id summo opere incumbabant, ut possent eum habere Cancellarium. Obtinuit tandem Cantuariensis antistes quod is prior suam mentem et desiderium beato Richardo indicasset, in ejusque famulitium ille se contulit, ejus voluntati reverenter obsecundans. Tum vero B. Edmundus suum illi sigillum tradidit, et praecipua quaeque gravioraque totius dioecesis suae negotia illi demandavit. Itaque B. Richardus non impiger, coepit quotidiana bonis studiis augmenta adjicere, provinciam sibi traditam absque animi fastu et superbia fideliter et accurate administrare, manus suas excutere prorsus ab omni munere, non ignorans illud Deuteron. (xvi), quod munera excaecent oculos sapientum, et mutant verba justorum. Itaque videre in illo licebat ineffabilem quamdam aequitatem, multam affabilitatem et comitatem, modestiam, simplicitatem cum prudentia et humilitate conjunctam, mores et actiones bene compositas atque sedatas. Porro sancto Edmundo etiam in rebus duris et afflictis tam intra provinciam, quam in exilio degenti constanter adhaesit, non ignarus, eos qui socii fuerint passionum, fore etiam socios consolationum: et qui compatiuntur, etiam conregnaturos. Mortuo autem beato Edmundo, sanctus Richardus tam ab aula, quam a curis et negotiis aulicis absolutus, Aureliam profectus, in coenobio Dominicanorum sacrae theologiae studuit, non ut plerique solent, auribus quidem audientes, sed animum ad intelligendum non accomodantes: sed quae auribus hausit corporis, iis etiam interiorem admovit auditum, ut posset efficacius audita in opus conferre. Ibidem vero sacerdotio initiatus est, ut omnipotenti Patri dilectum Filium immolaret. Ab eo autem tempore, cum se ad eum dignitatis gradum pertigisse cerneret, vestes habuit solito humiliores, minusque cultas. Postquam autem in divinae scripturae studiis jam diu satis versatus erat, ad pascendas oves sibi creditas abscessit. Habebat enim unicam paroeciam, cui curam necessariam impendere voluit, et boni pastoris fungi officio.

§ 5. Successerat jam beato Edmundo in Cantuariensi ecclesia Bonifacius antistes venerabilis: optabat autem ille hominis adeo gratiosi, puta Richardi, frui consuetudine et convictu. Itaque pristinam illi functionem, nempe Cancellarii, demandavit, sed id sane invito ac recusanti. Interea diem suum obiit Radinus de Nevellis, Cicestrensis episcopus. Ejus vero Ecclesiae jam pastore orbatae, canonici, impetrata pro consuetudine facultate ab rege Henrico, ejus nominis tertio, quemdam ex regis aula, ejusdem ecclesiae Canonicum, episcopum elegerunt. Sed ea electio ex Canonum praescripto per Bonifacium Cantuariensem archiepiscopum et ejus quosdam suffraganeos antistites, vitae probitate et doctrinâ insignes, in quibus fuit etiam ille, quem diximus, venerabilis pater Robertus Lincolniensis episcopus, in irritum redacta est quod is, quem elegerant, scientiâ et moribus tantae functioni parum idoneus esset: communi autem omnium sententiâ Richardus antistes electus est. Sed cum ea res ad aures regis perlata esset, valde acerbe ille tulit priorem electionem ita plane rescissam, subrogatumque esse hostem suum, nempe Richardum qui beato Edmundo iis in controversiis, quas cum ipso habuerat, adhaesisset. Itaque furore percitus, res ecclesiae Cicestrensis jussit confiscari. Verum beatus Richardus de consilio antistitum cum literis Cantuariensis episcopi ad regem proficiscitur, supplices illi preces offerens, ut patiatur ea quae sunt ecclesiae Cicestrensis sibi restitui. Sed nulla ratione flectere potuit regis animum: cumque diu multumque se fatigasset, et multas injurias atque contumelias esset perpeusus, tandem ad extremum illud post Deum in terris perfugium, Apostolicam Sedem se contulit. Jam autem illum apud Romanum Pontificem regii legati anteverterant, quos illic adversum se paratos et instructos offendit. Praesidebat tum Romanae sedi Innocentius, ejus nominis quartus, qui illum humaniter excepit, et utriusque partis rationibus auditis, beati Richardi electionem sua auctoritate confirmavit, atque insuper sacrarum manuum impositione illum solemniter episcopum consecravit.

§ 6. Fertur tum miri quiddam evenisse. Nam cum alius quoque illius regionis eximius praelatus esset a Pontifice consecratus, ubi ad sacram unctionem ventum est, vix guttulam ex ampulla elicere potuit Pontifex: postquam autem beatus Richardus sacra unctione fuit imbuendus, tam copiose liquor ex ampulla manavit, ut ministri linteis aegre abstergere potuerint, ne in colum et corpus ejus difflueret. Stupebant non immerito Pontifex et Cardinales, alique qui illic aderant, dixitque unus e Cardinalibus: Revera gratiae plenitudinem adeptus est.

§ 7. Deinde vero beatus vir cum literis Pontificis in patriam proficiscens, in itinere sepulcrum invisit beati Edmundi, jam miraculis coruscantis: postea in Britanniam pervenit, facultatesque

omnes Cicestreusis ecclesiae ab regiis ministris jam exhaustas atque absumptas reperit. Proposito quoque publice edicto, rex omnibus interdixerat, ne quis ei quippiam mutuo daret. Ubi autem regi et ejus proceribus literas Pontificias et mandata exhibuit, non tam regem sibi conciliasse, ejusque promeruisse gratiam, quam iram potius et indignationem conciliasse visus est. Quamobrem pauper et inops a rege discedens in dioecesim suam, sub tecto alieno degit hospes, et mensâ aliena utitur. Interim crebro perlustrat dioecesis suae loca, visitans creditum sibi gregem, et sacramenta, ubi res poscere videbatur, ministrans. Ne quis autem eum ceu ignavum et inertem sui que juris desertorem ac proditorem insimulare posset, interdum ad regiam sese contulit, et ablatorum bonorum restitutionem humiliter postulavit, licet semper inde cum injuriis et contumeliis repelleretur. Accidit quandoque, ut aspero regis responso Decanus et Canonici Cicestreusens animis turbarentur ac moerore afficerentur: sed illos vir Dei hilari vultu alloquitur, atque illud eis ex Actibus Apostolicis commemorat: Ibant Apostoli gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati: additque: Ego vobis id confirmo, hanc vexationem et afflictionem nobis quandoque Dei benignitate in gaudium mutatum iri. Cernens autem regis pertinaciam, summo Pontifici ejus responsa indicavit: qui sane mirum in modum sancti viri vicem miserans, severissime mandavit duobus Angliae episcopis, ut regem admonerent de restituendis intra certum tempus Ecclesiae Cicestreusî ablatis rebus: quod si nolit, sententias in ipsius literis expressas toto regno invulgarent. Jam biennium vir sanctus regias vexationes pertulerat, et tum demum a rege illi aedes ruinosae et vacuae restitutae sunt.

§ 8. Postquam autem episcopi functionem beatus Richardus suscepit, factus est in precibus solito ferventior, in praestandis eleemosynis benignior atque copiosior, in proprio castigando corpore severior. Pauperum deinceps attentior illi cura fuit, habitus vel cultus corporis neglectior, gestus atque ipsa etiam pronuntiatio modestior. Ad mensam sedenti lectio adhibebatur, atque interdum lectionem intermittente nonnihil lectore, de iis quae lecta fuerant, aut de aliis rebus bonis et frugiferis sermones conferebantur. In pagos suae dioecesis veniens, aegrotos et pauperes diligenter jussit inquiri, iisque non modo eleemosynam praebuit, sed etiam humaniter et benigne eos invisit, et verbi coelestis alimoniâ accurate refecit. Cumque ob eleemosynas largius impensas redditus absumerentur, dominus Richardus Bachedensis, frater ejus secundum carnem, cui temporalium rerum curam commiserat, dixit ei, ad tam profusas eleemosynas in tanta pauperum multitudine redditus et proventus ipsius non sufficere. At vir Dei illi respondit: « Itane recte rationi consentaneum tibi

videtur, mi frater, ut nos ex vasis aureis et argenteis edamus et bibamus, et Christus in pauperibus suis fame crucietur? » addiditque: « Possum etiam ego, quemadmodum pater meus, ex paropside et cratere escam sumere et potum haurire. » Vendantur igitur vasa argentea et aurea: sed et equus, quo vehor, magni pretii est: vendatur, obsecro, etiam ille, et illorum pretio alantur pauperes Christi. Neque solum noverat vir sanctus pauperes cibo potuque fovere, sed etiam nudis praebere vestes, mortuos propriis manibus sepelire. Non raro autem stipem elargitus est etiam ante quam rogaretur: cumque non deessent qui sciscitarentur, cur pecuniam daret non petentibus, respondit: « Scriptum est: *Domine, praevenisti eum in benedictionibus dulcedinis* (Psal. 20): itemque: Care satis emitur, quod precibus obtinetur. » Instituit autem etiam domum hospitalem pro presbyteris egènis, senio confectis, caecis atque aliis corpore debilitatis: et ne publicae mendicitati subjicerentur quae ad victum et vestitum pertinent, eis in eadem domo curavit ne deessent.

§ 9. Illud quidem valde est memorabile quod unus panis ejus benedictione adeo auctus est, ut cum praeter eorum qui praesentes aderant spem et expectationem, abunde refecta essent ad tria millia pauperum, solitas portiones recipientium, tot fragmenta superfuerint quae pro ratione illius distributionis, centum insuper pauperibus cibandis suffecissent. Neque semel dumtaxat aut bis, ejus accedente benedictione, tanta facta est rerum augmentatio, sed saepius, illo id praestante qui aperit manum suam, et implet omne animal benedictione. Cilicio etiam usus est vir Dei et loricâ, quibus corpus suum maceraret. Porro vestimenta ejus et calceamenta nec admodum nitida, nec plus aequo abjecta viscebantur, sed moderata, et ipsi congruentia, in quibus sane non est passus aliquid apparere curiosae novitatis. Sed neque phâleris, auro vel argento conspicuis, equos suos ornari voluit, neque superfluas vestes mutatorias secum circumferre, non solum pompam vitans, sed etiam timens, ne pauperes clamarent ac dicerent illud quod apud Divum Bernardum legitur: Pontificis in freno quid facit aurum, nobis fame et frigore miserabiliter laborantibus?

§ 10. Quemdam dominum Joannem, filium Alani, propter injuriam ecclesiae Cicestrensi irrogatam, vir sanctus excommunicavit. Sed cum ille ad ejus aulam veniret, familiariter eum admisit, et apud se in prandio retinuit, dicens, quamdiu in ipsius aula esset, se eum excommunicationis sentienciâ nolle teneri: at ubi recessisset, si non satisfaceret ecclesiae, omnino velle eum pro excommunicato haberi. Ajebat etiam, si inter partes sint lites et dissidia, dum suum quaeque vult jus repetere ac tueri, non debere charitatis signa inter Christianos omitti aut negari: « Si enim, inquit, quod meum est, volo recuperare, non debeo id,

quod Dei est, alteri subtrahere. » Et ita quidem ipse se gessit erga Abbatem de Fiscanno, et virum illustrem Richardum, tunc Comitem Cornubiae, itemque Canciae comitissam, cum essent ei controversiae cum illis ratione ecclesiae suae. Nam pro contumeliis honorem, pro inimiciis benevolentiam rependit.

§ 21. Quidam e clero virginem Deo sacratam ex monasterio illius extractam corripuit. Id ubi rescivit vir sanctus, cum beneficio sive sacerdotio ecclesiastico quod in ipsius dioecesi habebat, cum multa illius ignominia privavit. Rogantibus autem pro illo tum rege ipso, tum Cantuariensi archiepiscopo et multis aliis praedatis, proceribus atque baronibus, vir Dei in divina exequenda iustitia prorsus inflexibilem se ostendit, percutiensque pectus suum, ita ait: « Donec spiritus hos reget artus, talis furcifer qui virginem Deo sacratam lemerare ausus est, atque etiamnum apud sese instar scorti cuiusdam detinet, me quidem consentiente nunquam in mea dioecesi curandis animabus praeficietur. Et quia provocavit iste ad dominum archiepiscopum Cantuariensem, faciat ille sane, sicut voluerit respondere apud aequissimum illud tribunal Christi. » Hanc beati viri constantiam cum illi vidissent, deinceps ea de re eum tentare noluere. Non aliter se gessit erga tres vicarios qui concubinas apud se palam fovere convicti fuerant. Cum enim nollent eas a se dimittere, lata in eos sententiâ ecclesiasticis beneficiis illos privavit. Quosdam etiam qui furem ad ecclesiam confugientem, violenter inde extraxerant atque suspenderant, illius jam putre cadaver per dies quindecim et eo amplius exhumare compulit, et ad ecclesiam, unde illum extraxerant, propriis humeris deportare.

§ 22. Accidit quandoque, ut domorum et rerum ipsius exustio et non minima jactura ei nunciaretur. Familiâ tum plangente et dolente ipse sereno et jucundo vultu gratias egit Deo, illosque bono esse animo jussit, ita dicens: « Nolite dolere charissimi: habemus etiamnum, unde nobis res necessarias parare possimus. Et haec quidem ego nobis ea causâ accidisse sentio, quod ad praestandas eleemosynas non eam adhibuimus curam et liberalitatem, quam debebamus. Itaque volo et jubeo, ut posthac de facultatibus nostris largiores praebeantur eleemosynae. » O virum generoso pectore, qui etiam inter defectus deficere nesciens, ex ipsa rerum suarum jactura novit sibi virtutum cumulare augmenta. Praefectis et praesidibus dioecesis suae sub divini nominis obtestatione et animarum periculo gravissime interdicare solebat, ne quicquam a suae dioecesis hominibus praeter fas exigerent, nec eos indebitis exactionibus vexarent. Ipse vero etiam ea quae jure ei debebantur, petentibus clementer remisit. Consanguineos suos etiam maturos et habiles, ad beneficia ecclesiastica admittere noluit ulla ratione, sciens pastorum principem Dominum nostrum Jesum Christum non B. Joanni evangelistae,

ipsius cognato, sed B. Petro, sanguine illi minime conjuncto, regni coelorum claves tradidisse.

§ 13. Tanta autem erga clerum suum moderatione et humanitate usus est, ut cum ad matutinas persolvendas preces Solis exortum praevenisset, clericosque suos etiamnum somno, ut habet humana fragilitas, pressos cerneret, ad privatas interim preces sese conferret, permittens eos quiete sua perfrui, et illud Domini Salvatoris quasi suaviter dicens: Dormite jam et requiescite. Alioqui sane summopere ille delectabatur precibus Deo religiose atque devote oblatis: id quod vel hoc uno satis doceri potest, quod cum viros religiosos inviseret, vel ad ipsum venientes cum osculo sancto susciperet, dicere solitus fuit: « Bonum est ea deosculari labia quae thymiama sanctarum orationum, Deo cum devotione oblatarum, suaviter redolent: » quod quidem, ut ipse crebro retulit, a beato Edmundo fuit mutuatus, qui sic dicere consueverat.

§ 14. Quanto autem studio et diligentia etiam in alienis dioecesibus sacras vir beatus conciones habuerit, quam clementer contritos corde refoverit, sua peccata confitentes audierit et instruxerit, poenitentes absolverit, consilia petentibus impertierit, desperantes ad bene sperandum revocarit atque animaverit, alacres adhortatus sit ut perseverarent, imbecillos atque nutantes confirmarit, et ut denique omnibus omnia factus sit, quis possit pro dignitate explicare? In subsidium Terrae sanctae, Crucis praedicationem suscepit, ab Romano Pontifice ipsi demandatam: et a Cicestrensi quidem ecclesia inchoando, per loca mari adjacentia progressus, ad Cantuariensem usque civitatem pervenit. Porro decimo die ante, quam portum illum celebrem, quem Doveram vocant, attigisset, in morbum incidit, nec tamen laborare desiit in agro Dominico, sed quotidie concionando, confessiones recipiendo, pueros confirmando, sacros etiam ordines conferendo, vires corporis exhaustit. Ubi Doveram pervenit, in quadam domo hospitali, quam Dei domum appellabant, hospitio receptus est, rogatusque ab ejus Xenodochii moderatore, ecclesiam quamdam cum coemeterio, ubi pauperes sepelirentur, in honorem S. Edmundi, quondam domini sui consecravit, dixitque eodem die palam in concione, se ab eo tempore, quo fuisset consecratus episcopus, semper id in votis habuisse, ut antequam diem clauderet extremum, vel unam in honorem sancti domini sui Edmundi posset basilicam consecrare: egitque eodem in loco gratias Deo qui ipsum desiderio non esset frustratus suo: addiditque se scire jam velocem fore depositionem tabernaculi sui, orans ut exitum ipsius suarum precum suffragiis communirent.

§ 15. Altero deinde die qui fuit Dominicus, licet iis, quos diximus, laboribus atque insuper morbo esset praegravatus et confectus, ubi hora surgendi adfuit, nesciens moras nectere, mane

in oratorium ingressus est, ibique coepit psallere; cumque Mis-
sae sacrificio interesset, morbo ingravescente, membra imbecillia
sustentare non valens, humi collapsus est. Aderant mox e suis,
qui eum e terra sublatum, suis manibus in hospitium deporta-
runt, atque in lecto reposuerunt. Ibi tum Guilelmo capellano suo
qui magna sancti viri familiaritate fruebatur, indicavit, se ab
illa aegritudine nequitiam evasurum, jussitque ut funeri neces-
saria praepararet, sed caute tamen, ne familia ipsius animadver-
tens perturbaretur: magistro quoque Simone de Terringes, obi-
tus sui diem praedixit. Petiit vero ad se apportari imaginem
Crucifixi, eamque allatam devote complexus, locis vulnerum, per-
inde aesi jam morientem Dominum Jesum cerneret, pia oscula
affixit, eaque suaviter labiis demulcens, in haec verba prorupit:
«Gratias tibi ago, Domine Jesu Christe, pro omnibus beneficiis quae
mihi praestitisti, pro poenis et opprobriis quae mea causâ per-
tulisti quae tanta fuere, ut merito illud ex Threnis prophetae tui
dicere potueris: Non est dolor, sicut dolor meus. Tu nosti Do-
mine quod si tibi placeret, omnia opprobria atque tormenta et
ipsam denique mortem propter te paratus sim tolerare: et sicut
tu nosti vera me dicere, ita quaeso miserearis mei, quia tibi
commendo animam meam.» Illam autem Psalmistae vocem: *In
manus tuas, Domine, commendo spiritum meum* crebro iterabat. Ad
beatissimam quoque Christi Matrem semperque virginem Mariam
subinde corde simul et voce se convertens, aiebat: Maria mater
gratiae, mater misericordiae, tu nos ab hoste protege, et mortis
horâ suscipe; mandavitque suis capellanis ut ea verba ad ejus
aures pronunciare non cessarent. Atque ita inter suspiria piae
devotionis et verba precum, B. Richardus animam reddidit Crea-
tori, anno aetatis suae plus minus quinquagesimo sexto, ponti-
ficatus vero nono, in Nonas Aprilis. Cum autem obiisset, corpus
ejus quod in vita multis fuerat delassatum vigiliis, humi saepius
cubando attritum, maceratum jejuniis, castigationibus afflictum,
nitidissimum, praeter humanum morem, apparuit, ita ut quod-
dam futurae resurrectionis insigne prae se ferre videretur. Post-
quam autem compositum, atque ut Episcopum deceret in feretro
esset collocatum, atque in ecclesiam, quam ab eo diximus con-
secratam, deportatum, undequaque ingens factus est hominum
concursum ad tam venerabiles celebrandas exequias, et singuli
beatos se putabant, si vel feretrum tangere, vel sacrarum ve-
stium simbriam attractare licuisset. Annulos et monilia ejus cor-
pori adnota pro sanctificationis habebant, et instar reliquiarum
asservabant. Deinde Cicestriam sacrum corpus deportatum est,
ut illic, quemadmodum ipse jusserat, humaretur ante aram S. Ed-
mundi, quam ipse extruxerat; ubi magna eduntur miracula, adeo
ut etiam tres mortui ejus meritis ad vitam sint revocati.

MARTYRIUM

SS. AGAPIS, CHIONIAE ET IRENES

VIRGINUM

QUAE APUD THESSALONICAM PASSAE SUNT.

AUCTORE SIMEONE METAPHRASTE

Circa 304.

§ 1. Quanto ex adventu et praesentia Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi major gratia in humanum genus collata est, quam olim fuerat, tanto et sanctorum hominum victoria major extitit. Pro his enim hostibus, qui corporeis oculis cernuntur, hostes illi superari jam coepti sunt, qui oculorum sensu percipi non possunt. Nam daemones ipsi, quorum naturae spectabiles non sunt, vel a purissimis atque honestissimis foeminis, Spiritu Sancto plenis, superati igni traduntur: Tales fuerunt tres illae sanctae mulieres, quae ex urbe Thessalonica originem ducebant, quam urbem sapientissimus Paulus celebravit, cum ejus fidem et charitatem laudans, sic ait: In omni loco fides vestra in Deum pervagata est. Atque alibi: De charitate, inquit, fraternitatis non necesse habuimus scribere vobis: ipsi enim vos a Deo didicistis, ut diligatis invicem.

§ 2. Cum igitur persecutio a Maximiano Imperatore adversus Christianos illata esset, mulieres illae, quae virtutibus seipsas ornaverant, Evangelicis legibus obediens, propter summam in Deum charitatem et coelestium bonorum spem, patrisque Abraham factum imitantes, patriam, cognationem facultatesque omnes reliquerunt, ac persecutores fugiendo, quemadmodum Christus praecepit, altum quemdam montem petierunt, ibique divinis precibus operam dabant: et corpus quidem ipsum ad montis celsitatem contulerunt, eorum vero animus in coelo ipso versabatur. Cum autem in eo loco fuissent comprehensae, ad eum, qui persecutionis auctor erat, Magistratum ductae sunt, ut reliqua divina praecepta exequentes, et ad mortem usque suam in Christum charitatem servantes, immortalitatis coronam assequerentur. Una quidem e tribus illis praecepti perfectionem possidens, et Deum ex toto animo diligens, et proximum sicut seipsam, sancto Apostolo dicente: *Finis praecepti est charitas*: merito Agape vocabatur. Hoc enim nomine Graeci charitatem appellant. Altera purum ac splendidum baptismatis nitorem servans, ita ut de ipsa propheticum illud dici posset: *Lavabis me, et super nivem dealbabor*: a nive nomen accepit: Chionia enim dicebatur. Tertia Salvatoris et Dei nostri donum, hoc est, pacem in se habens, et

in omnes exercens, quemadmodum Dominus dixit: *Pacem meam do vobis*: Irene ab omnibus vocabatur, a pace nomen accipiens. Has tres foeminas cum ad se ductas, et ita affectas Magistratus vidisset, ut diis sacrificia offerre nollent, igne cremandas esse decrevit, ut per ignem exigui temporis, igni subjectos diabolum omnemque daemonum catervam, ipsius diaboli exercitum, qui sub coelo est, superantes, incorruptam gloriae coronam adipisci, ac Deum ipsum, a quo gratia eis collata est, cum Angelis perpetuo collaudare possent. Quae vero ab illis gesta sunt, ea breviter narrabimus.

§ 3. Cum praesideret Dulcetius, Artemisius scriba dixit: «Cognitionem de his, qui praesentes sunt, a Stationario missam, si jubes, legam.» — «Jubeo, inquit Dulcetius Praeses, te legere.» Tunc ait Scriba: «Ordine tibi meo domino omnia, quae scripta sunt, recitabo.» Cassander beneficiarius haec scripsit: «Scito, mi domine, Agathonem, Agapen, Chioniam, Irenen, Casiam, Philippam, et Eutychiam nolle his vesci quae diis sunt immolata. Eas igitur ad tuam amplitudinem adducendas esse curavi.» Tunc Dulcetius Praeses illis dixit: «Quaenam est ista vestra tanta insania, ut nolitis religiosissimis nostrorum Imperatorum et Caesarum jussis obedire?» Agathoni autem: «Quare, inquit, tu ad sacra proficiscens, quemadmodum consueverunt, qui diis consecrati sunt, non his sacris usus es?» Respondit Agatho: «Quoniam Christianus ego sum.» Tum Dulcetius: «Num tu etiam hodierno die in eo proposito permanes?» — «Maxime,» inquit Agatho. At ille: «Tu vero Agape, quid ais?» Respondit: «Ego Deo viventi credo, neque volo recte factorum conscientiam meam perdere.» Tunc Praeses: «Tu autem quid ad haec dicis Chionia?» Ait illa: «Cum Deo vivo credam, ob id nolui facere quod dicis.» Ad Irenen vero conversus Praeses, ait: «Quid nam tu ad haec? cur non piissimo nostrorum Imperatorum et Caesarum jussui obtemperavisti?» — «Divini timoris causâ,» inquit Irene. Dein Praeses: «Tu vero Casia, quid ais?» — «Animam meam, inquit Casia, servare volo.» Praeses autem: «Numquid sacrorum vis esse particeps?» — «Minime,» inquit illa. Tunc Praeses: «Tu vero, Philippa, quid dicis?» Respondit illa: «Idem et ego dico.» — «Quidnam, inquit Praeses, hoc idem est, quod dicis?» Illi autem Philippa: «Mori malo, quam vestris sacrificiis vesci.»

§ 4. Tunc Praeses: «Sed tu, Eutychia, quid ais?» — «Idem, inquit illa, et ego dico: malo et ipsa mori, quam facere quod jubes.» Ait illi Praeses: «Num virum habes?» — «Mortuus, inquit Eutychia, ille est.» Praeses vero: «Quampridem mortuus est?» — «Ante menses fere septem,» inquit Eutychia. Tunc ille: «Et undenam igitur gravida facta es?» — «Ex eo, inquit illa, viro, quem dedit mihi Deus.» Praeses autem: «Hortor te,

Eutychia, ut ab ista insania desistere velis, et ad humanas cogitationes redeas. Quid ais? vis ne regali edicto parère? » — « Minime, inquit Eutychia, ego parère volo: sum enim Christiana, Dei omnipotentis serva. » Tum ille: « Quoniam Eutychia gravida est, interea servetur in carcere. » Atque haec addidit: « Tu vero Agape, quis ais? visne omnia illa facere, quae nos dominis Imperatoribus ac Caesaribus nostris devoti facimus? » — « Minime, inquit Agape, decet satanae devotam me esse. His verbis mens mea non abducitur: inexpugnabilis enim illa est. » Tunc Praeses ait: « Et tu, Chionia, quid ad haec dicis? » — « Mentem nostram, inquit Chionia, nemo potest pervertere. » At Praeses: « Num aliqua apud vos sunt impiorum Christianorum commentaria, vel membranae aliquae, vel libri? » Respondit Chionia: « Nulla, o Praeses, nobis sunt: omnia illa Imperatores, qui nunc sunt, a nobis abstulerunt. » Praeses autem: « Quis nam hanc mentem vobis dedit? » — « Omnipotens Deus, » inquit illa. Dixit autem Praeses: « Quinam sunt, qui vobis auctores fuerunt, ut ad istam stultitiam veniretis? » — « Deus, inquit Chionia, omnipotens, et Unigenitus ejus Filius, Dominus noster Jesus Christus. » Dulcetius ait: « Manifestum illud est, quod omnes vos devotioni nostrorum potentium Imperatorum ac Caesarum subjectos esse oportet. Quoniam vero post tam multum tempus, post tot admonitiones, totque edicta proposita, et tales minas injectas, vos temeritate quadam et audaciâ elatae, ipsorum Imperatorum ac Caesarum jussa contempsistis, in Christianorum impio nomine permanentes: cumque ad hodiernum diem jussae a stationariis ac primis militibus, Christi negationem scriptam profiteri, facere id recusetis, propterea poenas vobis dignas accipite. » Id cum dixisset, sententiam scriptam legit: « Agapen et Chioniam, quoniam iniquis mentibus et contrariis sententiis elatae, contra divinum edictum dominorum Augustorum ac Caesarum fecerunt, et nunc etiam temerariam, vanam et piis omnibus execrabilem Christianorum religionem colunt, igni tradendas jubeo. » Hisque dictis, subjunxit: « Agatho autem, Casia, Philippa et Irene, quoad mihi placuerit, serventur in carcere. »

§ 5. Postea vero, quam sanctissimae mulieres igni consummatae sunt, cum rursus sancta Irene ad Praesidem ducta fuisset, Dulcetius sic illam affatus est: « Tuae insaniae propositum ex his, quae facis, manifesto apparet, quae tot membranas, libros, tabellas, codicillos et paginas Scripturarum quae sunt impiorum Christianorum, qui unquam fuerunt, ad hodiernum usque diem servare voluisti: quae cum prolata essent, ea cognovisti, quamvis quotidie negaveris, vos ejusmodi scripta possidere, non contenta neque sororum tuarum poenâ, neque mortis metum prae oculis habens. Quamobrem tibi poenam afferri necesse est. Sed alienum tamen non videtur, etiam nunc

benignitatis partem aliquam tibi condonari, ut si volueris nunc saltem deos agnoscere, impunis et ab omni supplicio periculoque libera esse possis. Quid igitur dicis? Facisne quod Imperatores nostri et Caesares jusserunt? Num parata es sacrificiis vesci, et diis immolare?» — « Minime, inquit Irene, minime per Deum illum omnipotentem, qui creavit coelum et terram, mare et omnia quae in eis sunt. Summa enim illius ignis sempiterni poena proposita his est, qui Jesum Dei Verbum negaverint. » Dulcetius vero: « Quis nam tibi auctor fuit, ut membranas istas atque Scripturas ad hodiernum usque diem custodires? » — « Ille, inquit Irene, Deus omnipotens, qui jussit nos ad mortem usque ipsum diligere: qua de causa non ausae sumus eum prodere: sed maluimus aut viventes comburi, aut, quaecumque alia nobis acciderint, perpeti, quam talia scripta prodere. »

§ 6. Tum Praeses: « Quisnam, inquit conscius erat haec in domo illa esse, in qua habitabas? » Respondit Irene: « Haec vidit Deus omnipotens, qui omnia scit: praeterea nemo. Nostros enim homines inimicis pejores duximus, ne forte nos deferrent. Itaque nulli haec ostendimus. » — « Superiore anno, inquit Praeses, cum edictum illud tale, ac pium jussum Dominorum Imperatorum ac Caesarum primo fuit divulgatum, ubinam vos latuistis? » Ad haec Irene: « Illic, ubi Deus voluit. In montibus (scit Deus) sub dio fuimus. » Praeses vero: « Apud quem vixistis? » — « Sub dio, inquit illa, alias in aliis montibus versantes. » At Praeses: « Quinam erant, qui vobis panem suppeditabant? » — « Deus, inquit Irene, qui omnibus escam suppeditat. » Tum Praeses: « Eratne pater vester harum rerum conscius? » At Irene: « Minime per Deum omnipotentem conscius erat ille, qui ne novit quidem haec omnino. » Praeses ait: « Quis igitur vestrorum vicinorum id noverat? » — « Vicinos, inquit Irene, interroga, et loca inquire, vel eos qui norunt, ubi nos eramus. » Praeses dixit: « Postquam e monte reversae fuistis, ut tu ducis, legebatisne scripta ista, praesente aliquo? » — « Domi nostrae erant, inquit Irene, neque audebamus illa efferre: quamobrem magnopere angebamur, quod non poteramus nocte ac die illis operam dare, sicut a principio consueveramus usque ad annum superiorem, quo et illa occultavimus. » Dulcetius Praeses dixit: « Sorores quidem tuae poenas nostro jussu decretas exsolverunt: te vero, etsi antequam aufugisses, propterea quod scripta ac membranas istas occultaveras, mortis poena tibi decreta fuerat: non tamen eodem modo jubeo e vita sic repente discedere: verum per satellites ipsos, et Zosimum publicum carnificem in lupanari nudam statui praecipio, e palatio singulis diebus panem unum sumentem, satellitibus ipsis non permittentibus te illinc discedere. »

§ 7. Cum igitur satellites et Zosimus publicus minister praesto essent: « Illud, inquit Praeses, vobis notum sit, quod si mihi

significatum fuerit, vel horae alicujus momento istam ex eo loco motam fuisse, in quo esse jussimus, tunc vos supremæ poenæ subjecti eritis. » Scripta vero ipsa a scriniis et arculis Irenes proferantur. Cum igitur quemadmodum a Praeside jussi fuerant, eam illi ad publicum lupanar duxissent, et propter Spiritus Sancti gratiam, quæ ipsam protegebat, et universorum Domino Deo puram atque intactam servante, ne unus quidem ad eam accedere, vel turpe aliquid in eam facere aut dicere ausus fuisset, sanctissimam illam foeminam Dulcetius Praeses revocavit, et ante tribunal sisti jussam, sic affatus est: « Numquid in eadem adhuc temeritate persistis? » — « Minime, inquit Irene, temeritas, sed Dei pietas est, in qua persisto. » Cui respondit Dulcetius praeses: « Et ex priore tuo responso manifeste ostendisti te Imperatorum jussui nolle aequo animo parère, et nunc quoque in eadem arrogantia persistentem te video: quare dignam poenam persolves. » Cumque chartam petiisset, sententiam hanc contra ipsam scripsit: « Quoniam Irene Imperatorum jussui parère, diisque immolare noluit, quinimmo nunc quoque in Christianorum ordine ac religione perseverat: hac de causa, ut antea duas ejus sorores, ita et ipsam viventem nunc comburi jubeo. »

§ 8. Haec sententia cum a Praeside lata fuisset, milites Irenen comprehensam in quemdam sublimem locum duxerunt, ubi et ejus sorores antea martyrium passae fuerant. Cum autem magnum rogam accendissent, jusserunt ipsam in eum conscendere. Itaque sancta Irene psalmos canens, et gloriam celebrans, in rogam se coniecit: atque ita consummata est in consulatu Diocletiani Augusti nono, Maximiani autem Augusti octavo, Calendis Aprilis, regnante in secula Christo Jesu Domino nostro.

MARTYRIUM

SS. THEODULI LECT. ET AGATHOPODIS DIAC.

EX SIMEONE METAPHRASTE. APUD LIPOMANUM.

Circa 304.

§ 1. Florentem erga Deum pietatem fraude sua diabolus semper conatur evertere. Neque tamen strenuos pietatis milites valet offendere: sed eos dumtaxat vincit qui Christi gratiae adhaerent imbecillius. Quemadmodum enim cum regionem aliquam, in qua diu pax viguit, bellum invadit, viri fortes corpora sua vulneribus mortique objiciunt, ut gloriae coronam consequantur: ignavi autem ac timidi cedunt adversariis, maluntque corpora integra

conservare, quam gloriam assequi. Sic, cum draconis satellites adversus Christi servos bellum movent, si quis nondum firmam in Deo fidem habet, fragilitate victus, a proposito recedit: qui autem Christi verbis animum armavit, is pietatem constanter tuetur ac servat, nec ullo modo ab improbo inimico convincitur. Verum Theodulus in primis animum perturbationibus superiorem prae se tulit: qui cum fiducia erga Deum haberet socium Agathopodem virum generosum, ingentem impietatis tempestatem idololatriaeque bellum, quod, Maximiano Caesare imperante, per totum orbem terrarum ardebat, immutabili mente discussit. Nam cum equites passim percurrentes, populos Imperio subjectos cogerent rerum omnium Procreatorem abnegare, et Tyrannus ille omni studio atque vi ad pietatem evertendam incumberet: alius alio fugiebat, cum omnibus immolare recusantibus impie mors esset proposita. Et qui vitam magnificiebant, statim exiguae voluptatis gratiâ mortem sibi ac supplicium aeternum comparabant. Qui eo quod parum erant in fide salubri confirmati, cruciatibus victi, verum Deum negabant *. Et interea quidem diabolus ejus scenae auctor, cum imbecillioribus esset superior, gaudebat: Theodulus vero et Agathopus omne tempus in domo Dei consumeabant, jejuniis et precationibus vacantes, orantesque Deum, ut impietas ipsa prosterneretur.

§ 2. Milites igitur atque Praefectus hominum constantiam admirati, quod, cum caeteri latitarent, ipsi soli palam Dei verbum praedicarent, eos post vincula aspectu multo gratiosiores in certamen adduxerunt. Theoduli enim genae primo pubertatis flore vigeant, cum esset adhuc incorrupta corporis modestiâ adolescentulus. Huic parentes erant Thessalonicenses, viri illustres, fratres autem, Cäpito, Metrodorus et Philostorgus: qui etsi adhuc essent aetate juvenes, perfectam tamen erga Deum pietatem colebant, et naturâ atque moribus, martyris propositum amplectebantur. Antequam autem pateretur, futuri certaminis a praestantiore pignus accepit. Cum enim impium decretum nondum esset promulgatum, intempesta nocte quiescens, manu illud apprehendit, ex quo excitatus est. Quid autem illud erat? Annulus quidam ex materia nova conflatus, cujus in pala ea erant signa, ex quibus facile constaret, munus ipsum a Deo, quatuor elementorum moderatore, venisse. Si enim eum homines gravissimis ac desperatis morbis laborantes solum attigissent, ilico liberabantur. Ac Theodulus quidem erat ejusmodi. Agathopus autem illi consentiens, vir erat senex, tum capitis canis honoratus, tum animi proposito quod vitae recte transactae congruens obtinebat. Ambo puri pietatis ministri. Omnes enim corporis voluptates rejicientes, ad

* Adde hic ad integritatem sententiae, ex MS. Vaticano Graeco: " Alii vero quibus sanior omnino firmitorque in recta fide sensus erat, nequaquam induci poterant verum ejurare Deum, sed ipsos se probant cruciatibus sustinendis. "

unum Deum, Deique Verbum Jesum Christum assidue respiciebant. Alter enim Diaconus erat eorum quae ad credentium salutem peragebantur. Alter autem, cum esset Lector, Apostolorum Prophetarumque lectionibus audientium fidem confirmabat. Is saepe daemones importunos, qui naturam hominum tum sermone, tum corpore pervertere conabantur, simplici verbo et signo Dei omnipotentis sic adjurabat, ut a Dei figmento recedere cogerentur, et potentiam illius qui per Theodulum operabatur, confiteri.

§ 3. Hos in judicium adductos Faustinus qui tunc Thessalonicae Praefectus erat, in sublimi sella sedens, ut vidit, unam illam utrumque vocem emittere: « Christiani sumus: » manibusque conjunctis uno ore atque una mente idem dicere atque sentire, confestim veritus est, ne egregio animi proposito mortem contemneret. Itaque jussit, ut omnes secederent: seque amicum simulans, blanda oratione Theodulum in sententiam suam adducere aggressus est: « Mihi, inquit, obtempera adolescens, ne inani fraude deceptus, vitam amittas. » At ille subridens: « Ego, inquit, jampridem dolos effugi: vereor autem, ne tu, dum fraudem dolosque sequeris, te primum in mortem conjicias sempiternam. » Praefectus autem his verbis nihil commotus, eum tum muneribus, tum honoribus ad sacrificandum adducere conabatur. Sed Hospes quidam qui Jovis sacerdotioungebatur: « Si, inquit, honoribus adduci non potes, ut deis immoles, cruciatibus cogèris Imperatoris decretis obtemperare. » Atqui, respondit Theodulus, nullus cruciatuum vestrorum terror tantum apud me valebit, ut minis vestris inferior esse deprehendar. Sed cum rursum Faustinus hortaretur, ut parèret, cogitaretque, quantum inter splendidam vitam et mortem acerbam interesset: « Id, inquit, ipse quoque considerans, exiguum hujusce vitae curriculum decrevi contemnere, ut perpetuam in coelo vitam assequar. Quamobrem vel igni corpus meum trade, ut intelligas, quamvis illud corrumpatur, animam tamen integram permanere: et quanto magis a rebus ex materia constantibus recedit, tanto esse validiorem. » — « Equis, inquit Praefectus, tibi persuadere potuit, ut hodie velles cruciatus mortemque despiciere? » — « Deus, inquit Theodulus, qui cuncta providentiae lege moderatur, et filius ejus Jesus Christus, Verbum Patris: cujus ego militiae cum a teneris unguiculis ascriptus sim, eam numquam deseram: sed vitam potius, quam signum ejus derelinquam. »

§ 4. Faustinus autem cum vellet ejus dicta confutare: « Praeclare, inquit, tecum agitur, adolescens qui et signa et claustra feras Dei tui. » — « Sane, inquit Theodulus, is enim pietatis minister sum, ut nec igne unquam, nec ferro claustra rationis, aut fidei meae signum sis perfractus, effecturusve, quo minus Christum Deum praedicem. » Faustinus adolescentis prudentiam

admiratus, ministris, ut propius adducerent Agathopodem, imperavit: et summis sic eum est allocutus: «Immolâ, quandôquidem et Theodulus qui antea decipiebatur, nunc se immolaturum pollicetur.» Cognito Agathopus dolo: «Et ego igitur, inquit, prompto animo sacrificium faciam Deo, ejusque Filio Jesu Christo siquidem his floridum Theodulus sacrificium se facturum promisit.» — «Non his, inquit Faustinus, sed duodecim diis, a quibus orbis regitur universus, se pollicitus est sacrificaturum.» — «Deos, inquit Agathopus, caput paulisper movens, eos appellas, quos artis solertia ex materia corruptibili in hominum formas conflavit? Quos homines, cum paulo ante manibus suis confinxerunt, tanquam præstantiores venerantur? Qui cum tollere manum velint, non possunt? Qui nec oculis vident, nec pedibus ambulant, nec ullo sensuum munere funguntur? Quos cum animatos olim Graeci laudarint, foeminarum et puerorum amoribus contaminatos ostenderunt? Quos qui tales nunc artes profitentur, argento et quaternis obolis vendunt? Omisso igitur Deo vero omnipotente, diis indignis sacrificium faciam, ut illud fictis oculis aspiciant? Laudes decantabo, quas auribus ex auro, argentove confectis exaudientes, earum me rerum, quarum expertes sunt, dominum faciant?» Haec illo disserente, Praefectus veritus ne oratione suae caeteros qui judicandi erant, in Dei fide confirmaret, celeriter ipsum cum Theodulo in carcerem duci jussit.

§ 5. Eos autem ad meliora tendentes, turba sequens variis modis oppugnabat. Alii enim Theodulum adolescentem commiserati, eum a constanti animi proposito dimovere studebant. Alii Agathopodis tempora canis exalberitia compiscati, uno omnes consensu clamabant: «Tu ne quoque, Agathope, es adolescens, ut quod bonum aequumque sit, dispicere nequeas?» At ipsi in animi pio proposito constantes quae dicebantur, negligebant: et in carcerem ingressi, tacite precabantur. Nocte autem media cum eos Deus secundum quietem opportunis visis confirmasset, laeti surrexerunt, et magna voce Christum omnium salvatorem collaudabant. Deinde cum pura lacrymarum aqua manus lavissent, genibus flexis, Deo una prope linguâ supplicabant, dicentes: «Deus rerum omnium opifex et moderator, qui naturam constitui, et chaos abolesti; qui coeli polos fabricatus es, et Soli splendorem donasti, ut cuncta per diem illustraret: et lunam fecisti, ut noctis tenebras discuteret: uterque autem cum caeteris sideribus mundi rebus omnibus augmentum praeberet: qui terrae plantas et animalia, mari pisces, aëri volucres largitus es: ut mare quidem propriis muneribus homini a te procreato deserviret: aër congruentibus avium cantibus laudes tuas personaret: terra vero e sinu suo nobis varios fructus ederet, ut tibi soli rerum omnium Domino, quam maximas possemus, gratias ageremus: tu genus nostrum quod impietate obstrictum, nihil eorum quae sibi

praecepta fuerant, volebat observare, sed ebrietatibus et crapulae atque nequitiae relicta iustitiâ incumbebat in aeternam ire perniciem non permisisti. Neque adversario nostro daemone concessisti, ut tantum in nos debaccharetur, ut rationem nostram ad tartarum usque deprimeret: sed crimina nostra oblivione delens voluntaria, e coelestibus sedibus Filium tuum unigenitum ad homines demisisti qui naturam assumens humanam, essentiae mortali dignitatem adjungeret immortalem, ut homines in peccatis oberrantes, Verbo tuo, per quod procreati sunt, ad pietatem revocares. Tu enim cum Filio tuo, et ipse Filius tecum, et cum Sancto Spiritu, rebus maxime omnium admirandis homines impios ad pietatem adduxisti. Sic enim Lazarus qui vitae munere defunctus, quantum jam diem in sepulcro jacebat, propter te naturae lege et mortis potestate superatis, voce tua ex inferis ad vitam rediit. Sic homo quidam, cum videndi careret facultate, solo luto oculis ejus per manum tuam imposito, videndi usum obtinuit. Sic olim et mulier quae sanguinis fluxu laborabat, fimbriae tuae vestis contactu, spe celerius sanitatem recuperavit. Sic placuit tibi, Deus, ut verbo tuo solo is qui in grabato gestabatur, statim grabatum humeris ipse suis gestaret. Ita nunc etiam placeat tibi, ut nos impiorum cruciatus superantes, ad coelestia regna perveniamus.»

§ 6. Haec sanctis Theodulo et Agathopode precantibus qui eodem in loco aut homicidii, aut adulterii, rei detinebantur, confestim, deposita mortis formidine ad beatorum pedes prostrati, supplices criminum suorum veniam poscebant. Turbae vero quae foris erant, carceris claustris confractis, insilierunt, magna rerum quae dicebantur, affectae admiratione. At Urbanus quidam qui tunc Thessalonicae quaestor erat, impiusque diaboli contubernalis, cursu ad Praefectum contendit, magna voce clamans atque denuncians, multos recusaturos immolare, nisi servi Dei celeriter e medio tollerentur. Quamobrem Faustinus vehementer perturbatus atque commotus propter illos qui in carcerem irruerant, jussit, ut adolescens simul cum sene adduceretur. Mirabantur autem omnes, quomodo uterque rebus futuris gauderet. Non aliter enim laetabantur, quam si non ad supplicium et mortem, sed ad triumphum et celebritatem aliquam jucundam ducerentur. Itaque vultus hilares habebant, et Dei Verbum praedicabant.

§ 7. Cum igitur ad tribunal constitissent, Faustinus ad Theodulum: «Quo, inquit, nomine appellaris?» Respondit ille: «Theodulus vocor.» — «Nonne, inquit, didicisti, aequum esse, ut omnibus quae dominus omnium Maximianus imperat, obtemperetur?» Respondit Theodulus, et ait: «Quae coeli terraeque Dominus imperat, ea plane observanda esse didici. Quae praecipit Maximianus, si aequa sunt, observanda esse censeo: sin iniqua, nequaquam.» — «Ecquis, inquit Faustinus, coelum fabricatus est?» — «Deus, respondit Theodulus, omnipotentes, Deique filius Jesus Christus

qui Verbum est Patris.» — « Illene, inquit Faustinus, quem gravissimis cruciatibus affectum Judaei crucifixerunt? » — « Illeipse, respondit Theodulus, quem crucifixerunt Judaei (id enim propter nos pati voluit), et quem iidem paulopost a mortis in vitam revocatum, et columbae instar in coelum ascendentem aspexerunt. Haec enim fecit, ut mortem expugnaret, et superborum rationem redargueret. » — « Cur non potius, Faustinus inquit, deis nostris immolandum censes? » — « Quoniam, respondit Theodulus, is potius colendus est, a quo simulacra confecta sunt, quam ea ipsa quae delectationis et fraudis effecta sunt gratiâ. Quod enim facit, eo quod fit, praestantius est. » Cum igitur Faustinus adolescentem vestimentis spoliari jussisset, ministri eum acerbe discruciabant, clamante pracone: « Sacrifica, et dimittere. » Theodulus autem: « Vestimenta quidem, inquit, a corpore divellere poteris: mentis autem fidem a Deo non avertes in aeternum. » Cumque liberius loqueretur, et proposita tormenta negligeret, Maximianumque saepius tyrannum appellaret: jussit Faustinus quosdam alios tormentis quae ferre non poterant, coactos, coram illis sacrificare. At Theodulus: « Isthaec, inquit, tormenta parva sunt atque ridicula. Majora tibi adversum nos excogilandae sunt, ut perfectam in Deo conjunctionem nostram perspicias quae pro religione cruciatus omnes perferre potest. » — « Necesse est, inquit Faustinus, ut hodie eas, quas Christiani Scripturas appellant, in medium proferas. » — « Si respiscis, inquit Theodulus, et idololatriam fraudem existimas, et ideo Apostolorum et Prophetarum verba requiris, ut mentem tuam in vera pietate confirmes, libenter id faciam: sin minus, *z* putes me Dei gratiae proditorem futurum. » — « Atqui, Faustinus inquit, corpori non parcam tuo: sed illud feris dilaniandam objiciam, nisi mandatis meis celerrime volueris obedire. » — « In corpus meum, respondit Theodulus, tibi saevire licet, ut libet. Quae autem mihi injusta videntur esse, ea ut faciam, ne gravioribus quidem propositis cruciatibus, adduci unquam potero. »

§ 8. Cum igitur in his disputationibus multum esset temporis consumptum, nec Theodulus vellet Scripturas prodere, alii aliunde accedebant qui adolescentis animum tum muneribus allicere, tum minis terrere conabantur. At ille, tanquam murus undique ferro lapidibusque munitus, et munera et minas adversariorum repellebat. Tunc Faustinus ministris tacito nutu, quid fieri vellet, indicavit: qui Theodulum, ut capite damnatum, eo duxerunt, ubi fontes damnatique puniri solent. Cumque carnifex gladium eduxisset, Theodulus, porrecta cervice, hisce verbis ad Deum clamavit: « Gloria tibi, Pater illius qui pro nobis mortem subire voluit. Ecce ego quoque moriar, quia te libere confessus sum. » Cum igitur Faustinus accepisset, Theodulum cervicem ultro porrexisse, ut ea caede coronaretur, eum ad se reduci jussit. Atque

interim Agathopodem interrogabat: «Tu, inquires, quomodo vocaris?» Respondit ille, «Agathopus.» — «Cujus es conditionis?» — «Ejusdem, cujus et Theodulus.» — «Quae nam, inquit Faustinus praefectus, tibi cum illo est necessitudo? Num genere tibi et naturâ conjunctus est?» Respondit Agathopus: «Genus quidem nobis diversum est, sed iidem mores. Et quantum genere distamus, tantum fide conjuncti sumus.» — «Ergo, Praefectus inquit, ad idem ambo supplicium, ut verba tua indicant, properatis.» — «Si eodem pacto, inquit Agathopus, ab istis aerumnis discesserimus, simul etiam a deo remunerationem capiemus.» — «Nonne, inquit Faustinus, turpe est te, perinde atque adolescentem, decipi, et in apertum periculum ruere?» — «Minime, inquit vir sanctus: sed quanto sum aetate provecior, tanto aequius est, ut eo contendam, quo Theodulus in primo aetatis flore fortitudine, sua pervenit.» Faustinus autem: «Cave, inquit, Theodule, ne tu adolescens istiusmodi verbis decipiaris, ut temere in gladium ruas. Iste enim cum jam canus sit, nihil novi facit, si ad finem festinat. Tua vero diversa conditio est.» Ad haec promptissime Theodulus: «Haud ita me, inquit, ignavum aut imbecillum existimo, ut pro pietate senem esse, quam me, fortiolem censeam.» Sic eos dicentes, et Christum invocantes corripuerunt ministri, vinctosque rursum in carcerem duxerunt. Ipsi autem collaudabant Deum, cujus auxilio diabolus superasse videbantur.

§ 9. Porro circumsteterunt nobiles quidam lacrymantes. Ad quos Theodulus: «Quid sibi, inquit, vult iste concursus et lacrymae?» — «Vestram, inquit illi, calamitatem miseramur.» Ipse vero vultu admodum tranquillo subridens: «Nihil est, inquit, cur, miseriis vestris omissis, nos rerum meliorum appetentes commiseratione prosequamini.» Haec Theodulo dicente, miles accessit, et utrumque ferro vinxit, atque interius duxit, quo turbam irruentem excluderet. At illi cum nox advenisset, Deum collaudantes obsecrabant, ut se in religione constantes conservaret: atque ita tranquille quieverunt. Verum piorum fautor adjutorque Jesus Christus, ipsis idem sentientibus, idem etiam visum, futurorum indicium, immisit. Videbantur enim sibi eodem tempore oram solvisse, cum magna pelagus tempestas occuparet: itaque fractis remis et malo, et quicquid navim servare posset, cum caeteri fluctibus obruti periissent, se piscium in morem ad litus adnatasse: et gubernatoris solertiâ servatos, ac splendidis vestimentis indutos, amoenum in montem, cujus cacumen coelum attingeret, conscendisse. Hoc utique visum nocte cum aspexissent, somno soluti, aeque enarrabant, ac si alter ignoraret. Sed cum parem utrique gratiam fuisse subministratam cognoscerent, bonam in futurum spem suscipientes, laudes divinas pro tanto munere decantabant atque dicebant: «Quis unquam, benignissime Deus, tantum audeat optare, quantum ex Filii tui

clementia quiescentes percepimus? Quis est adeo feris moribus praeditus, ut tanta commotus beneficentiâ, non omnibus voluptatibus pietatem anteponat? Quis ad benemerendum tam promptus est, ut filius tuus Jesus Christus qui per visum nobis gratiam et coronam ante certamen ostendens, nos in stadio pietatis fortiores reddidit et constantiores? » Haec illi dum precarentur, custodes ingressi sunt, dicentes Theodulum et Agathopodem a Praefecto requiri. At illi cum Christi signum in frontibus suis fecissent ministros vincti sequebantur.

§ 10. Magnus autem inter amicos et necessarios luctus exortus est. Cogitabant enim eos ad eadem rapi. Verum Theodulus ad eos hilari vultu: « Si pro amicitia, loquit, lacrymatis, laetari potius debetis quod tam honestis in rebus probemur: sin invidiâ commoti, successibus nostris doletis, commune pietatis stadium patet, et fidei promulgatio pariter omnes vocat: paucis tamen coronam praebet, illis nimirum qui nec divitiarum, nec voluptatis studio tenentur. » Dum adhuc loquerentur, Faustinus praefectus in sublimi tribunali sedens, eos tertium interrogavit: et cum nihil aliud responderent, nisi: Christiani sumus, et pro Christi nomine omnia pati volumus: ipse vultu tristi sententiam tulit, ut Theodulus et Agathopus immolare recusantes, in mare projicerentur. Ministri igitur beatorum manus post terga revincientes, cervicibus eorum lapides suspenderunt, quorum pondere in profundum deprimerentur. Navigia igitur undique propinquorum et amicorum plena concurrebant qui partim pro naturae necessitudine lacrymabantur, partim eos beatos praedicabant quod draconem in certamine superassent. Sed cum ad locum morti destinatum scapha appropinquaret, quidam Faustinum deprecabantur, ut sententiam mitigaret. Qui tandem precibus eorum adductus, virum praeclarum Fulvium ad eos misit qui peteret, ut thure dumtaxat vellent Deum abnegare. At illi, ut jam in Dei gratia perfecti, Christum Jesum tantum inelamabant. Verum cum jam spatii multum praeteriisset, et ministri vellent prius Agathopodem in mare deicere, ille, ore in coelum sublato, verba haec voce solito clariore pronuntiavit: « Ecce hoc rursum lavaero hodie omnem peccati contagionem abluere, et ad Christum Jesum animis puris contendere festinamus. »

§ 11. His dictis, milites in fluctus etiam Theodulum, in certamine pietatis victoriae coronâ redimitum, projecerunt. Mare autem cum eos suscepisset, fractis lapidum vinculis, multo pulchriora propinquis corpora ipsorum reddidit. Et paulo post Theodulus apparens cum stola et decore habitu, praecepit ut facultates suae viduis et orphanis ex aequo distribuerentur: ut post suum a nobis discessum, videretur non solum velle in calamitate constitutos consolari, verumetiam propinquos ad idem pietatis studium incitare. Horum igitur sanctorum memoriam, singulis

annis convenientes, merito celebramus. Aequum enim est, ut eos laudibus et votis annuis decoremus qui pro veritate se fortiter gesserunt, studeamusque fidem ipsorum pro viribus imitari. Christi gratiâ martyrio coronati sunt sancti Theodulus et Agathopus pridie Nonas Aprilis, ad gloriam Patris et Filii et Spiritus Sancti.

IN LAUDEM S. PLATONIS CONFESSORIS

HORATIO FUNEBRIS

A FILIO EJUS SPIRITUALI S. THEODORO STUDITA CONSCRIPTA.

Habetur in T. 7. Aloisii Lipomani Episc. Veron.

Obiit anno 814. — Patriâ Byzantinus.

EXORDIUM

§ 1. Oratorum quidem et sophistarum omne studium est non ut, ad scribendum se conferentes, quod verum est assequantur, sed ut dictioni splendorem adhibeant, et poëtarum versus concidentes, verbis illinc sumptis narrationem suam ornent, ac sublimem reddant. et eorum aures a quibus audiuntur, orationis suavitate oblectent *. Verborum enim concinnitate auditores demulcent, et probabilitate decipiunt, parum curantes ut vera dicant; quippe qui opiniones captant, et studio placendi hominibus omnino serviant. Quos vero amor veritatis tenet, illi unum hoc curant, ut, quae sunt, ea dicant, et veritatem ipsam honorent quamvis oratio concinnitatem et elegantiam non sit habitura. Cum enim veritatis pulchritudinem expetant, compotis dictionibus, quae strâgulis quibusdam pictis similes sunt, vale dicunt; id enim verae sapientiae proprium est.

§ 2. Ita certe et ego qui mente sum exiguâ, oratione et spiritu valde tenui, Patrem meum laudabo, non ut illi hac laudatione gratum faciam. Quae enim gratia illi haec esset, qui nullâ re ex his quae hic sunt delectatur, cum coelestem conditionem sortitus sit, cujus qui compos fuerit, praesentia haec irridet, cum nihil in eis stabile sit, neque beatum; sed tamquam umbrae praetereant, et ut verni flores corrumpantur? Ad haec si cum in terris esset, indignum se arbitrabatur, qui vel in monachorum numero censeretur (quae res summam ejus modestiam atque humilitatem, sanctaeque illius animae praestantiam indicabat) quomodo nunc cum hinc ad ea migraverit, quae incorrupta sunt, quo loco falsae gloriae nulla est appetitio, hanc nostram laudationem ille appeteret? Sed hoc mihi faciendum proposui, quod

* Rhëtorum studium — Ornamentis elocutionis anteponenda veritas. .

justissime, ut quivis alius, hoc illi debeo, tum pro aliis ipsius in me officiis, tum maxime pro oratione ipsa, quae, qualiscumque sit, illius labore ac diligentia in me exorta est, ut tamquam mercedem quandam orationis parenti hanc referam.

§ 3. Quamvis autem intelligam paternam laudem ad filii gloriam redundare (ut est a sapiente illo dictum: Gloria hominis ex honore patris ipsius), non ob id tamen, ut aliquis opinari posset, illum laudabo: cum sciam unumquemque, si e domo, et ex se ipso gloriam habeat, gloriosiore quidem esse, a patre etiam ipso splendorem accipientem: sin minus, paternos honores nihil prodesse illi, qui est inglorius, et honoris expertus, qualis ego haberi possim. Sed quod fas non sit, ejus vitam cum virtute actam, velut lucernam quandam semper lucentem, silentio, et tamquam sub modio aliquo occultari, immo in rationali candelabro effulgentem, non uni, aut alteri, sed omnibus (hoc enim audeo dicere) qui sunt in Dei Ecclesia, proponi debeat. Quoniam igitur ostensum est, orationem ipsam conducibilem esse, ac nobis necessariam, quae non veritatem solum, sed utilitatem etiam magnam in se contineat, age illinc, unde convenientissimum est, laudationem aggrediamur.

NARRATIO

§ 1. Beati Platonis parentes fuerunt Sergius et Euphemia, quorum nobilitas insignis, et mores non ignobiles extiterunt: ita enim se gesserunt, et diligenti domus suae gubernatione rem familiarem praeter caeteros ita auxerunt, ut etiam consanguineis aemulationem sui concitarint. Quibus ad alias laudes ea quoque accessit, quod honorum filiorum parentes esse datum illis fuerit. Post duas enim filias, velut germen quoddam rectissimum, et illum genuerunt, quem nunc laudamus: quamvis neque filiae ipsae sine laude vixerint: illarum enim res gestae multae et praeclarae narrari possunt: e quibus una in communi vita, qua usa est, ita se gessit, ut excelluerit: altera, ex qua et nos geniti sumus, monastico ordine illustrem se praestitit.

§ 2. Quoniam vero illis temporibus coelestis ira inflictæ est (res enim me admonet, ut et de hac dicam: quippe quae publicam intulerit calamitatem, non in paucis aliquibus regionibus ac civitatibus versans, sed velut Aegyptiacum quoddam flagellum, ex alia in aliam civitatem transiens) ac vel maxime in regia urbe Byzantio malum illud fuit, hi viri, quos diximus, semper memorabiles, e vita excesserunt. Non alienum autem fortasse fuerit, utilitatis causâ mortis etiam ipsius genus conscribere. Narratio enim haec talis est, quae illorum animos terrere possit, qui prudenter eam intellexerint. * Repente in singulorum vestibus

* Crucis signa ad confusionem Iconomachorum coelitus in civium vestibus impressa Constanti-nopoli; dira interim pestis, anno dccxlvj, regiam urbem flagellat.

salutaris Crucis signum caeruleo colore velut a manu aliqua pulcherrime pingente, vel Dei potius digito, et superna manu expressum cernebatur. Quicumque vero talis deprehensus fuerat, divulgabatur, ac statim mors illi afferebatur. Eodemque die aliquis mortuum efferebat, et ipse mortuus efferebatur. Duo simul in feretro, quatuor in jumento portabantur, onera corporum miserabilium semper recens cumulata. Lamentationes ubique, et voces miserabiles undique resonantes. Qui mortuorum cadavera efferebant, tam multis oneribus sufficere non poterant: itaque deerant, qui tot mortuos sepelirent. Claudebantur domus, urnis regiones inanes fiebant, sepulera ipsa implebantur, cum intra duos menses urbs celeberrima, et multis millibus hominum habitata, jam deserta, et talis fere sit facta, ut si a nullis habitaretur. Haec illius impii Constantini temporibus acciderunt, a quo imago Christi contumeliose spreta, et a nefario illo homine, ac populi corruptore, simulacrum erroris nominata: inmo vero Christus ipse noster Deus ab eo despectus fuit. Siquidem honor imaginis ad eum refertur, cujus est ipsa imago, ut divinus Basilius quodam loco ait. Haec Dei virga, ut aliquis diceret, poena fuit justissima, qua peccantes homines instruerentur, nosque a summa nostra malitia revocati emendaremur: ira, inquam, illa, quae ad salutis viam his viris dux est, qui ejus correctionem prudenter et aequo animo accipiunt. Sed ad Platonem ipsum nostra redeat oratio.

§ 3. Cum esset ille orbus parentibus, et cum sororibus in aetate valde puerili relictus, ab uno quodam consanguineo suo acceptus est, et ad aetatem usque pubescentem educatus. Ac statim quidem, vigente illius juventute, tamquam rectum quoddam germen optima rerum intelligendarum perspicientiâ effloruit: quam difficile praestare possunt, qui sunt in orbitate educati, cum neminem habeant, qui tantum diligentiae illis educandis, quantum parentes, adhibeat. Suo igitur studio et honesta aemulatione notitiam ejus artis, quae notariorum dicitur, ita fuit assecutus, ut nondum aliquis eorum, quibus de paterna diligentia provisorum fuit, illam assequi potuit. Cum enim ponderibus praefectus esset apud avunculum, qui regias pecunias custodiebat, et in ea re tam probatus extitisset, ut avunculus nomen tantum muneris illius haberet, ipse vero munus illud re ipsa exerceret, ob idque in conservandis pecuniis regis valde insignis esset, tam optimatibus, quam Caesari, erat vir ille notus atque optabilis.

§ 4. Cum igitur talis esset, atque arbitrii libertate uteretur, non incontinentibus juvenilibus affectibus mentem tradidit, ut aliquis licentiosior, et fractae mentis homo faceret: sed velut optimus quidam equorum domitor ipse sibi existens, ab insipientium virorum consuetudine se abstinebat; cum illis autem, qui eruditi erant, una versabatur, cum honoratioribus, non abjectioribus, viris se conjungens, hisque adhaerens qui aetate praestabant,

non qui nati minores erant. Qua diligentia et virtutis exercitatione, animi nobilitatem ab externis honoribus ad honestam virtutis viam dirigebat. Non enim convivarum et sodalium communibus computationibus seipsum tradens, ut aliquis eorum, qui adolescentes sunt, in epulis versari consuevit: neque in talorum ludo et ebrietatibus pecuniam consumebat, ut luxuriosi homines faciunt: sed laboriosis vacationibus ponderandae pecuniae dans operam, ex ea divitias sibi cumulavit, easque sic auxit, ut, praeter paternam haereditatem satis amplam, sibi alias etiam facultates comparaverit: quae nunquam accedere potuissent, nisi vir ille continentia et frugalitate in omni re usus fuisset. Quare honesti appetens, juvenis ille temperantiae ornamentum assequabatur, et prudentia insignis erat, in quo morum comitas inerat. Juveniles appetitus a se longius removebat, quibus capti qui fuerint, tantum abest, ut bona, quae non habent, adipiscantur, ut etiam illa, quae habent, exinanire soliti sunt.

§ 5. Sed quidnam deinde consecutum est? Prudentia tam insignis vir ille, et in his bonis, quae ad vitae commoditates pertinent, talis evasit (quae res ab eis appetitur, qui terrenis rebus delectantur, et ab his studiose quaeritur, qui filias viris collocant) ut alius aliunde vel ex eorum numero, qui nobiles et locupletes erant, ad vitae communionem illum ad se invitaret. Sed divinarum rerum appetitio, quam meliori consilio usus in animo accensam habebat, non permisit, ut in multo vitae hujus coeno indigeretur. Etenim pro ludo divinas lectiones, quibus attentus erat: pro theatris et spectaculis Ecclesias frequentabat, pro inhonestis diversoriis honesta collegia: quoque laudabilius est, occultas mentis cogitationes et acta cuidam eorum, qui praeerant, saepius confitebatur. Quae res magnum religionis illius erat indicium: idque, cum perfecte facere solitus esset, ei, qui confessionem ipsius audiebat, admirationem ac stuporem afferebat.

§ 6. Itaque factum est, ut cum ille mentis oculos ad sempiternarum rerum contemplationem erexisset, et earum desiderio allectus, atque alacrior factus, eorum, quae in terris sunt, cupiditatem extinxisset, fecit vir ille admirabilis, quod divinus Antonius ante fecerat. Cum enim omnia, et paternam etiam domum vendidisset, pauperibusque pecuniam distribuisset, ac servos ipsos libertate donasset, et duabus sororibus pauca quaedam reliquisset, exiit e loco in quo erat, eo proposito, quo Abraham olim exierat: non ut in villis, quae prope erant, divinam exercitationem obiret, sed longius afluens ad Olympi partes, ad eum pervenit locum ac virum, qui divinitus monstratus ei fuerat: ad quemdam, inquam. Archimaudritam ex eorum numero, qui erant in regione illa. Locus, quem dicimus, Symbolus

appellabatur: vir autem, Theoctistus: cujus mores boni, genus perspicuum, et finis sanctus fuit.

§ 7. Sed qualem ejus secessum fuisse putamus? Ille quidem et mihi maxime memorabilis est, et auditoribus compunctionis occasionem afferre potest. Cum enim e patria migrasset, famulo quodam sibi gratissimo usus comite, et ad eum locum venisset, qui Regum nomine appellatur, in densam quadam sylvae partem ingressus, ejus manu, qui eum sequebatur, comam sibi totondit, et pulla veste, tamquam purpurâ quadam, se induit. Quod vero secutum est, quale spectaculum fuisse putamus, cum comes ille jussus fuisset ab eo discedere, domumque una cum vestibus, quibus seipsum exuerat, redire, ob idque luctibus, quia domino privatus erat, repleretur: ipse vero solus cum Deo tantum relictus esset, cujus causâ et propter quem id ille agebat? Talis est amor divinus, qui sui amatorem ab omnibus aliis rebus sejungit, ejusque animum sui desiderio inflammatum, ad se unum contrahit.

§ 8. Postea vero, quam ad magistrum veniens, ab eo interrogatus est, quisnam esset, et unde veniret, et qua de causa peregrinationem illam suscepisset, singulis interrogationibus apta quaedam et justa responsa reddebat. Ille autem, cum patriam, genus, et educationem audivisset: «Nondum, inquit, in hac loci regione, quae non mediocrem vitae duritiem in se habet, monachi laborem sustinere poteris.» Cui respondit Christi pugil: «Omnia tibi, pater, trado, mentem, voluntatem et corpus: utere famulo tuo, ut vis, in omnibus tibi obtemperante.» O admirabilem propositi, et ejus voluntatis demonstrationem, sed longe admirabiliorem monasticae professionem materiam: quarum una in eo apparuit, quod in ipso aetatis flore, cum res prosperae illi et ex animo succedebant, ac meliores spes subiciebantur, divitiis propositis, gloriâ effulgente, corporis habitudine vigente, atque ad haec omnia accedente propriae voluntatis potestate, omnibus tamen his potiorum habuit Dei amorem: altera apparuit in eo, quod optime de his rebus deliberavit, neque ut multi ex his, qui nunc in superficie, vel (ut verius dicam) aliter quam professio requirit, profiteri soliti sunt, sed ut vera professionis ratio postulabat, ipse professus est.

§ 9. Isti enim nescio quomodo obliti, quod Dominus dicit: *Qui non renunciaverit omnibus quae possidet, non potest meus esse discipulus*: item alio loco: *Vende omnia, quae possides, et habebis thesaurum in coelis: et veni, sequere me*: horum, inquam, omnium obliti, erigunt sibi ipsi templa, et monasteria. Deinde professioni quam susceperunt, multam salutem dicentes, propriis bonis potiuntur, ac dominantur, servos et diversas materias ad se attrahentes, heri et nudius tertius professionis expertes, et hodie tanquam in ea veteres aliorum duces: heri tales, qui nescirent

prudenter aliis ducendos se praebere, et hodie aliorum duces esse imperite sibi proponentes: quibus non virtus, sed eorum, quae habent, possessio principatum dedit: quique cum multos annos debuissent discere, quomodo primum recte imperio parère, deinde sic ad imperandum aliis ascendere deberent: antequam illud, quod prius est, experti fuerint, quod posterius est periculose sibi assumunt, tales eos, quos sub manu habent, efficientes, quales nimirum et ipsi sunt.

§ 10. Non autem sic ille fecit: sed posteaquam vere terrenis rebus renunciavit, tunc et obedientiam non adulterinam, sed germanam et legitimam praestitit. Illud enim antecedit, hoc sequitur, ut fulgur tonitruo, et ut sole oriente lucifer prius apparet. Nam qui optime facultatibus, quas possidet, renunciaverit, optimae videlicet et obedientiam praestabit: at qui non recte in alterutro se gesserit, in altero videlicet is claudicet necesse est. Multa quidem sunt virtutis exercendae studia, extenuatio corporis, quae continentiae propria est: sobrietas in vigilando, macies, quae a lacrymis proficiscitur, in precibus alacrem esse, humi cubando se affligere, tenui veste indui, propriis manibus operari, crebro genua flectere, mortem meditari, psalmos constanter canere, stationis tolerantiam ferre: sed nihil tale viro illi, qui obedientiam proficitur, quale est confessionis studium, et obedientiae munus perfectum praestare: quibus rebus anima illuminatur, et propriae voluntatis affectus extinguitur, perfecta-que ejus, qui per spiritum nascitur, in eum, a quo gignitur, adoptio efficitur. Nam qui non haec aliis rebus praetulit, is ad obedientiam praestandam imbecillis existet, et quibus rebus videtur salutem suam procurare, his deceptus, perniciem et exitium patietur. Continentia enim, vigiliae et unaquaeque earum rerum quas supra diximus, ipsa quidem per se laudabilia esse concedet aliquis: sed nihil tamen expedire, immo vero et ruinae causam illi esse affirmamus, qui suo arbitrio in his faciendis utitur, nisi ejus qui praest, ductu et regulâ dirigatur. Quamobrem qui confessionem cum obedientiam exercuerit, aliis, quae supra diximus, secundas partes tribuet, duobus his, quae paulo ante dicta sunt, omnia concludens.

§ 11. Haec cum beatus ille ita praestitisset, ut nescio si quis alius unquam praestitit, bonum fundamentum sibi jecit, atque in eo firmum aedificium construxit, omnem cogitationem suam subjiciens, et in omnibus obedientem se praebens, ob idque (ut illud dicam, quod in literis divinis scriptum est) dilectus erat in conspectu patris sui. Tanta enim fuit in viro illo tolerantia, ut adamanti fere similis videretur. Idem in ministeriis obeundis erat admodum dexter, et inter multos certaminum et laborum socios valde insignis atque illustris: a quibus non longe aberat, quod ad coenobii vitam pertineret: seorsum vero cum uno

quodam, iisdem moribus praedito, quiete versabatur: cum Theoctisto, inquam, illo semper memorabili, modo exercitationi domi vacans, modo communiter versans, tum in psalmis canendis, tum in cibo sumendo, et opere perficiendo, atque (ut ita dicam) promiscue communiterque, et in omnibus modestissime se gerens. Non enim, quia genere insignis erat, quod ad corpoream nobilitatem pertinet, propterea una cum agrestioribus vitam ducere: neque, quoniam famulorum antea ministerio utebatur, propterea ignobiliora officia tractare alienum a se putabat, aut aegre ferebat. Quamobrem et finum humeris portabat, praediumque stercoreare atque irrigare jussus, id facere non gravabatur. Idem farinam patienter subigebat: eaque omnia faciens, multum studii ac diligentiae libris scribendis adhibebat.

§ 12. Itaque propter virtutis splendorem ejus fama pervagata ubique celebrabatur, quippe qui patri suo talem se praebebat, ut esset instar omnium rerum: nam ut oculus dexter omnia videns, ut manus recte operans, ut pes bene incedens, in omnibus denique bonus erat illi consiliarius, et socius admodum egregius, et in colloquendo suavis, eorum, quae intus erant, custos fidelissimus: quae autem foris erant, ea diligentissime observabat, partim discipuli, partim fratris faciens officium. Illud quoque addiderim, eum virum etiam patris munere functum fuisse. Denique tantus in utraque re ille fuit, ut si quando aliqua de causa necesse fuisset, laudatissimum illum Platonem aliquo proficisci, vir semper memorabilis Theoctistus ob eam rem tristis esset, neque recreationem haberet, ut Apostoli sententiâ utar, propter ejus hominis absentiam, qui tam optabilis illi erat. Quis enim illo ad res futuras prospiciendas, et conjecturâ colligendas prudentior? Quis ad tristitiam leniendam curandamque accomodatior? Quis ad res necessarias comparandas expeditior? Quis ad honorem multifariam impartiendum peritior? Talem denique ad perfectam veramque in patrem benevolentiam ostendendam se praestabat, ut, cum paterna quidem omnia officia in potestate haberet, animum ipsum a terrenarum rerum amore sic alienum servaret, ut ne oboli quidem unius esset dominus. His autem ipsis quisnam finis, quodve praemium fuit? Paterna scilicet benedictio in spiritualem Jacob profecta, ex quo patriarchae sacrarum rerum, et gregis duces extiterunt, ex quibus multi Deo grati filii et nunc sunt, et plures erunt (certe scio) ex semine illo, tanta benedictione praedito. Talis fuit vir ille, qui sanctitatem vere amavit: talemque finem habuit egregia illius obedientia, quam velut adumbratione quadam ad perfecti coloris characterem et formam direxit.

§ 13. Postea vero quam ad coelestem Dominum Theoctistus ejus dux transmissus est, ad illius locum ac mores se transtulit, et quietem ipsam legitime amplexus fuit: non quemadmodum

multi ex his qui nunc sunt, periculose illam aggredientibus, quippe qui priusquam carnem spiritui subjecerint, audent cum nequitiae spiritibus singulari certamine congredi, sed cum tempus vincendi est, palaestram meditantur. Nam qui non prius obedientiam didicit, quomodo ille hostiles affectus subjiciet? Quique obediendi regulam integrā non servaverit, quomodo ille ad quietis montem ascendet? Quoniam vero non satis illi erat res suas considerare, cum charitas ipsa et aliorum utilitatem requirat, patris loco, vel potius tanquam lumen quoddam, fratrum, quos supra diximus, societati praefectus est, quae virum hunc beati Theoctisti successorem ac ducem habuit: quam societatem uterque et spiritu et corpore ad eam conditionem et statum provexerunt, ut mansio illa sanctissima et esset, et nominaretur. Duorum autem discipulorum dux separatim fuit, a quibus ministerium ei praestabatur, quosque contubernales quidem, sed non sodales habebat. Eorum vero unus adhucsu perest, Antonius nomine, qui nobiscum una usque ad senectutem obedientiae subjectus vixit. Ipse nobis suggerat quae hoc loco in his quae non dicimus, desiderabantur.

§ 11. Panis erat nostro illi patri esca, ut ajunt, et fabae cum oleribus, et summis herbis. Talis, inquam, erat illi quotidianus cibus olei expers, ac nona diei horā sumptus, nisi Dominico, et festo aliquo die: his enim diebus solitus erat una cum fratrum societate communi mensā uti. Potus erat is, quem fontes emittunt et quo mens ipsa colligitur, non vinolentiae copiā dispergitur. Neque hic ipse quotidianus semper erat, sed interdum ultra diem unum, interdum in tota hebdomada bis, vel decimo quoque die sumptus, potus sumendi tarditate, vel, ut ita dicam, bibendi jejunitate cum temperanti appetitu conjuncta, vel ex naturali temperatione ad habitum redacta atque constituta. Vestis erat tenuis ac vilis, calefaciendī corporis causā tantum adhibita, non tenuibus filis contexta, neque coloribus variis ac florentibus elaborata, quam qui nimia elegantia se ornant, non monasticae vitae cultores, sectari student. Orationem et lectionem laboriosius exercebat, quas certis horis obire consueverat, et pro deliciis ac suavis condimentis, eo cibo delectabatur. Flectendorum genuum crebritas a patribus tradita, et callum quod ejus manus contraxerant, ac terra, in qua genua sua ponebat, hucusque virtutem illius manifeste praedicant. Stratum, non mollis aut diffluens lectus, sed qui corpus assiligare, et ad spiritalia ministeria firmum servare posset. Ad haec manibus propriis aliquid operari studebat: hoc enim ex illius recte factis praeter caeteros, ne dicam omnes homines, insigne admodum habebatur: vel, ut magis proprie loquar, cum sacro Apostolo illum id commune habuisse dixerim: *Necessitatibus meis, et his qui mecum sunt, ministraverunt manus istae: quoniam non gratis panem comedit.*

§ 15. Quis enim concinnius aut rectius, quam ejus dextera, literarum figuras scribebat? Aut quis laboriosius, quam ille, alacrius ac studiosius id quod dixi, vel quodvis aliud opus accidisset, tractabat? Quomodo posset aliquis eos enumerare qui ejus labores, hoc est, libros, ex diversis sanctorum Patrum scriptis, tamquam flores quosdam collectos servant? Quos qui possident, tantum utilitatis percipiunt, quantum eis satis esse possit. Nostri autem monasteriis undenam tanta librorum abundantia suppetitata est? An non ex illius sanctis manibus et laboribus? quos adeuntes, et animo illustramur, et ejus manum admiramur, cum eam talem fuisse perspicimus. Sed orationis nostrae progressus quaedam tacita praeteriit. Redeat igitur ad ea quae praetermissa sunt enarranda.

§ 16. Erat temporibus illis summa quaedam impietatis tempestas. Constantinus ille * impiis cogitationibus fervens, malitiae domicilium, multorum caput draco, ejus haeresis propugnator quae sanctis imaginibus bellum indixit, monastici ordinis acerbissimus persecutor tunc regnabat: a quo quisnam nostrorum Nazaraeorum non fuit exterminatus? aut quis latens, non in medium prolatus est? Quisve eorum qui ei resistebant, non ad impietatis barathrum detractus? ita ut sicubi aliquis eorum qui insignes erant, relictus fuisset, tamquam scintilla quaedam in occulto et obscuro loco jacens, ita latuerit, ut pro mortuo haberetur apud eos qui adhuc supererant. Talis fuit noster Elias, a Domino ipso servatus iis in locis, in quibus exercitationi monasticae operam navabat, non ejus manibus captus qui novus Achab dici poterat, neque ejus impietatis particeps factus, ut post caliginis tamquam nocturnae cujusdam pugnae tempora, velut lucifer quidam denuo nobis exoriretur: id quod factum vidimus. Delinere enim necessariis quibusdam de rebus Byzantium ingressus est. Quo tempore videre licuit monachos ipsos qui superfuerant, tamquam lumina quaedam, ab iis qui in urbe Byzantio erant, conspectos fuisse.

§ 17. Tunc et beatus ille qui mortuus antea putabatur, redivivus agnitus est, neque enim a cognatis superesse credebatur, ex eoque non solum consanguineis hominibus, sed toti Byzantio celeberrimus factus est, aliis aliunde illum attrahentibus, ac jucundissime amplexantibus, et benigne ejus dexteram apprehendentibus: denique nobili ipsius doctrinâ libentissime fruentibus. Erat enim vir ille oratione quidem suavi, ac moribus longe suavioribus, formaque tali, qualem vitae monasticae exercitatio commendat. Habebat et multiplicem docendi viam, omnibus omnia factus, ut quod est ab Apostolo dictum, de illo etiam ipse dicam. Erat idem et conjugatorum hominum moderator, et earum quae virginitatem exercebant, propugnator. Quorum manibus imperia

* Copronymus.

tenebantur, eos adhortationibus suis reprimebat. Infirmorum animos, tanquam bonus medicus sustentabat. Patribus filios concordēs reddebat, patresque filiis reconciliabat. Precabatur servos, ut dominis suis essent benevoli: dominos vero, ut servis se beneficos praeberent. Alia denique omnia faciebat, quae qui facit ac dicit, divinus esse cognoscitur.

§ 18. Unum illud addam ad ea comprobanda quae dicta sunt ut orationi fides habeatur. Quamdiu cum iis qui in urbe Byzantio erant, versatus fuit, domos totas in aliam vitae formam mutavit, et ad virtutis statum convertit. Quidnam hoc est quod dico? Suae, inquam, linguae admonitionibus jurandi consuetudinem ab ejus loci hominibus abstulit. Nimios ornandi corporis cultus modesta sua doctrinā repressit. Saepius de morum probitate disserens, ut charitatem in pauperes exercerent, hominibus persuasit. Quare factum est, ut pecuniae abunde conferrentur, et in ea loca, in quibus pietas exercebatur, publicae distribuerebantur. Eosdem ad lectionem composite exercendam instituit, et ad quodvis aliud bonum opus reduxit. Quae omnia noctes et dies, magno studio, labore, tolerantia ac vigiliis perficiebat: pedibusque iter faciens, amicorum et consanguineorum illecebris labores, quos ipse patiebatur, libenter praeferebat, re ac factis illud Apostoli dictum observans: *Castigo corpus meum, et in servitutem redigo* (1. Cor. ix): ne, cum aliis praedicaverim, ipse reprobus efficiar.

§ 19. Itaque in urbe illa regia, tanquam vexillum quoddam, erexit orationem, spectatae vitae testimonio comprobata. Adde quod tenui ac modesto habitu indutus, aspectu ipso eos qui eum videbant, ad virtutem hortabatur. Quod si cum politico aliquo viro negotium illi fuisset, orationem suavem adhibebat, ad eorum mores qui eum audiebant, se componens. Neque quisquam hac in re ipsius institutum accuset, sed utilitatem inde proficiscentem consideret. Et quanam, inquit, haec est? Peccantium hominum poenitentia, et vitae renunciantium multitudo. Primus enim, et solus fere (ut ita dicam) is apparuit qui nostri generis homines et alienigenas ad virtutis exercitationem suscipiendam alacres reddidit: primus, inquam, nobis, ut sancte viveremus hortator diligens exiit. Quamobrem et monasterio cuidam quod in urbe erat, praeesse cogeatur quidem, sed noluit tamen. Quinetiam Nicomediensium Ecclesiae praesidere eum hortabatur qui tunc praesidebat: sed assentiri noluit, clerum fugiens is qui clero erat dignus: et sacerdotii fastigium metuens qui virtute sublimi et praestans erat.

§ 20. Itaque ad jucundam sibi quietem reversus est, ubi quaedam memoratu digna constituit, pauperum se patronum praebens, et eorum, quibus injuria fieret, propugnatorem. Ad haec consolabatur eos qui aerumnis premebantur, et quibusvis angustiis afflictos sublevabat, partim lingua, partim scriptis, ubi non

habebat quo alio remedio posset se adeuntes juvare (literae enim ipsae muneris loco erant, cum ejus viri tanta esset reverentia, ut ad misericordiam eos flectere qui possent misereri): partim vero quarum rerum facultas ei suppetebat eas aliis impartiebatur, cum in ejus potestatem multa conferrent ii qui bona sua bene exhauriebant, ut inexhausta et sempiterna bona participarent. Quod si ejusmodi rebus alios juvare non poterat, consolatione saltem moerorem adimebat, et longiore disquisitione ferociores animos ejus qui tristitia laborabat, mitiores efficiebat. Quid igitur mirum si et ipse cum celeberrimo illo Job haec dicere poterat? Servavi pauperem de manu potentis et orphano, cui non erat adjutor, opem tuli. Os vero viduae mihi benedixit, et causam, quam non noveram, investigavi. Quibus de causis patris loco ab eis habebatur, et ut eorum patronus magnificabat. Denique ut hominum curator beatus praedicabatur, a multis visebatur, eidem venienti homines occurrebant, eundem hospitio tam monachi, quam conjugati accipiebant, cum ejus viri fama ultra eam in qua versabatur regionem pervagata esset, ac Platonem illum, velut magnum quempiam et admirabilem virum, omnes in ore haberent: quem certo scio neque in posterum silentio aut oblivioni traditum iri: siquidem virtus ipsa immortalis res est.

§ 21. Postea vero quam coepit regnare Christi cultrix Irene quae pacem ipsam, ut cognomento, ita et re attulit, in cujus regno cum aliis bonis, et monasticae vitae adeundae facultas, et janua patefacta est quae olim ab impio Imperatore clausa fuerat, quemadmodum ab iis Imperatoribus qui Graecorum superstitionem sequebantur, Christianae fidei aditus praecludebatur: ex eo, inquam, tempore, quo Irene ipsa regnare coepit, nostra tota eorum qui rebus terrenis renunciaverant, familia monasticae vitae obedientiam profitebatur: cui uno omnium ore laudatus pater ille post solitudinis quietem praefuit, non quod vellet, aut cupe- ret dominari (quomodo enim rerum minimarum desiderio capi potuisset qui maximos fugerat principatus?), sed partim a cognatis hominibus victus (dicam enim quod verum est, etsi oratio ipsa inconcinnior videtur), partim sperans etiam in principatu ipso eandem servaturum se quietem. Quid nequaquam fieri potuit: neque enim quod quaesivit ac speravit, illud assecutus est. Ex quo multae in eum tentationes allatae sunt: a quibus vero, et per quos homines id factum fuerit, dicere omittam, ut eorum qui hoc fecerunt, honori consulam. Illud tamen dicam quod tristem et inaequalem, suaeque institutioni minime consentaneam vitam ducebat.

§ 22. Sed quinam fecit generosus ille, et recti consilii vir? Cum se captum ad praefecturam illam exercendam vidisset, neque sine periculo eam se fugere posse animadverteret, quamvis saepe id cogitasset, tunc tamen ut prudens aliquis gubernator

clavum tenens, in media fluctuatione nimium aestuante, segnitie omni ad animo remota, et mentis lumine in altum erecto atque intento, beatorum virorum res gestas ac vitas investigare coepit, non ad recentia exempla quae prava et corrupta erant, sed ad exemplar, et Apostolicae vitae imaginem oculos erectos habens: id quod facere oportet omnes qui virtutis sunt imitatores, si vitam propriis moribus convenientem, ac salutarem ducere velint. Primum igitur dedit operam, ut studiose magni et divini Basilii constitutiones legeret: ex quibus sui temporis consuetudinem a monastica constitutione alienam esse didicit. Cum enim foeminarum coenobia gubernarentur a servis maribus, atque ex ea re multa absurda gignerentur, et magnae animarum iacturae fierent, audite, quaeso, quid ille vir egit. Cum bene peritorum hominum sententias ante quaesivisset, ut quod bonum erat, exploratum haberet (erat enim ab arrogantiae studio satis abhorrens, neque quicquam sine aliorum consiliis faciebat): illegitimas traditiones abscidit, ut pestilentes haëreses, suumque monasterium constituit, remotis servis ac mulieribus, omnique alio mercaturae censu: quae cauponantium lucra idem divinus Basilius appellans, fugienda esse praecepit. Id autem perfectum est non sine labore: cum difficile fuerit his qui ejusmodi exercitationi assueti non erant, aliis etiam extrinsecus non paucis rebus proposito illi adversantibus. Neque id mirum est, cum consuetudo ipsa facile et sine labore auferri non possit, neque quicquam ex iis quae cum laude fiunt, invidiâ careat. An non excelsae atque erectae mentis est a perniciosa consuetudine sese avellere, et rectum exemplar se illis proponere qui non solum nomine, sed etiam re monasticam regulam sequuntur, et opus vitae suae consentaneum habere cupiunt? Quomodo enim fieri potest, ut ille sit verus monachus qui servos habeat, a quibus, tanquam dominus, timeatur? Quomodo non visu allectus et captus fuerit is qui exercitationi monasticae addictus, mulierem aliquam sibi ministrantem contempletur: cum illud evenire solitum sit, ut quamvis a muliere aliquis longe absit, intestino tamen bello vexetur, et aliquando capiatur? Quamobrem factum illud his qui prope erant desiderium attulit, ut idem et ipsi facerent, et divinos homines pietatis studiosos ad eam rem imitandam provocavit. Unde sempiternam gloriam pater ipse assecutus est. Quod si alium quempiam adiutorem, et in ea re socium habuit, eum, inquam, qui haec dicit, et scribit, totum id patri nostro acceptum referendum est: decet enim filium in omni re patrem imitari, seque totum parenti tradere.

§ 23. Jam vero a societate illorum qui in urbe versabantur, et cognatorum congressu, necnon principum consuetudine se disjunct, intra spiritualem aulam se continens, et gregi rationali praesidens, doctrinae cibo illum nutriens, et eruditionis potum

abunde illi suppeditans. Ex quo factum est, ut Lia ipsa floreret, e grex cresceret, ac celebrior fieret, Deusque gloriosius laudaretur, a quo in omnes omne opus perfectum proficiscitur. Sed quale illud est quod interea haec dicens, imprudens fere praeterii? Cum jam regnaret pia illa foemina Irene, multaque disceptatio de venerandarum imaginum argumento facta esset, idem pater ante multos alios, et cum paucis quibusdam libera oratione imagines praedicabat, cumque iis qui contra ejusmodi venerationem bellum gerebant, quantum poterat, ipse pugnabat, quandoquidem ad disputandum de dogmatibus idoneus non erat: nam simplicem quidem orationem habebat, at amplam tamen, et nomini suo congruentem, et auditoribus probabilem. Cujus rei argumentum illud fuit quod in cathedra urbis metropolitanae Epiphianorum, in synodo illa quae in Apostolorum templo habitata fuit, a Praeside qui tempore illo erat, provocatus est is qui neque antea haereticorum militaris ordinis impetum timuit. Quo tempore ad magnum illud templum festinavit, adversus Praesidem clamans, et fallacem illum coetum contra venerandas imagines coactum vituperans. Et paulo post cum concilium illud falsum dissolutum fuisset, tam coetus ille veritatis propugnator, quam regina ipsa e mediis leonibus erepta fuit. Tunc sine sanguine (ut ita dicam) martyr apparuit noster praeceptor, Pontificem ipsum sequens, neque quicquam ob ea quae ausus fuerat, veritus. Parum enim est quod in ea synodo quae iterum in urbe Nicea habitata est, inventus fuerit, eo quod tunc immitis et durus ille populus de medio sublatus fuerat. Postea vero, quam haec ita se habuerunt, et rectae fidei trophaeum erectum est, pater ipse in suum monasterium reversus est, praesidendi munus exercens. Quo tempore morbo detentus qui vitae desperationem significabat, idque pro lucro ducens atque appetens, praesidendi officium in nos transtulit, qui neque digni eramus, quibus ille praesideret. Invenit igitur humilitatem illam quam optabat, et molestiarum velut inducias quasdam accepit, et a vexationibus quae illum detinebant, liberatus est, talis existens, qualis olim fuerat a pecuniae et possidendi cupiditate alienus, neque curiositatis amator. Non amplius autem aliquorum odia locum habebant ad ejus virtutis splendorem contegendum. Nam et viri justi affliguntur, ut, cum rebus adversis, velut igne quodam, probati fuerint, eorum animi illustriores fiant, recteque incedentes, minime delabantur, discantque bene agendi facultatem omnem a Deo se habere.

¶ Tempus igitur, quo praesidendi munus pater exercuerat, jam absolvimus. Orationem deinceps ad id quod celebrius est, convertemus. Vae tibi, civitas, inquit, Salomon, cujus Rex junior est. Id quidem a literis divinis olim audiveram, nunc etiam expertus sum. Constantinus Irenes filius, cujus fides quidem recta

fuit, ex materna pietate formata, vita vero perversa ex imperii potestate, intemperantiâ, velut stimulo quodam excitabatur. Cum enim pubescente aetate nuper imperium habere coepisset, partim maternae reverentiae et custodiae freno abjecto, partim divinis legibus pro nihilo habitis, uxorem legitime sibi copulatam eiecit, et Herodis exemplo moechus factus est. Sed quorsum nam haec spectat historia? Ut nostrum hunc magistrum, Praecursoris illius Joannis imitorem quodammodo fuisse intelligatis (a). Cum enim omnes fere iniquo illi facto assentirentur, solus hic (ut ita dicam) cum suis pueris, hoc est, discipulis, stabilis permansit. Ob idque quot et qualia per totum annum certamina eum subisse putamus? Nuncia nunciis, minae minis addebantur: flagella, exilia, membrorum mutilationes proponebantur. Cum vero nihil eorum quae Caesar ipse studebat, perfici posset (nam verbo quidem alii eum persequabantur, re autem vera Imperatoris manus illi erat infesta). Nostis monachos illos, et literas ad eum missas. Postremo cum ea ipsa inania atque infirma deprehensa essent, viro illo sancto quod decebat, faciente, et contrarias literas mittente, tunc Imperatoris persona detecta fuit, cum non amplius ficta species locum habere potuisset. Rem enim aperte ostenderunt quae a duobus illis exercitus ducibus, ab eo, velut, hostibus quibusdam, ad inermem Christi monachum, sola divina lege armatum, missis, facta sunt.

§ 25. Pastor igitur e medio sublatus est, et oves gregis dispersae sunt, aliis verberatis, aliis in exilium missis, aliis persecutores fugientibus. Quodque miserabilius est, regium edictum prohibebat, ne quis eorum qui Dei causâ persecutionem patiebantur, alicubi reciperetur. Ejusmodi edicto monasteriorum Praefecti obtemperaverunt: ac quotusquisque inventus est qui virum illum accipere ausus fuerit? Ille igitur Christi athleta sponte a propriis membris abscinditur, atque omnino solus relinquitur, animam pro ovibus suis exponens, vere bonus pastor, ut in Evangelio dicitur. Idem ad Caesarem Briarei manu ductus, coram ipso stetit (audeo dicere) velut Praecursor Domini Joannes, nisi quod ille ultro, hic ab alio ductus id fecit.

§ 26. O fortem illius yiri mentem et animum, qui non imperium formidavit, non minis cessit, non illecebris fractus est, cum praesertim cognata illi esset foemina quae Herodiadis mentem habebat: quinimmo intrepida oratione usus, ac nihil veritus, id quod verum erat, confessus fuit. *Non licet tibi*, inquit Praecursor, *habere uxorem Philippi fratris tui* (Mar. vi). His similia et Praecursoris imitator ei dixit qui Herodis erat similis. Non ille quidem fuit securi percussus, quoniam noluit Caesar ipse martyrem

• (a) Constantinus V Monachos crudeliter vexat, ejus iniquum divortium et adulterinum conjugium inde initum palam improbantes. Paulo post Irenes mater, cujus freno ipse se subdlexerat, eum oculorum luce, dein vitâ privandum curavit. Annis haec evenerunt dccxcv et duobus seqq.

eum virum esse qui animo et proposito jam fuerat, et iis quae dixerat antea, se certasse satis ostenderat: sed imprudens tamen Christi confessorem eum esse probavit, cum in cellula quadam, ut maleficum hominem, illum veritatis thesaurum conclusisset, clavibus aliis alias addens, ac cibum per foramen quoddam ei dari iubens, ut a nullo prorsus videri posset qui a Deo ipso videbatur. Haec una cum Caesare agebant monachorum Praefecti quidam, quos pudet me nominatim proferre: quodque miserabile est, carcer erat monasterium, Imperatoris palatio adhaerens: et ejusmodi custodiae princeps erat is qui adulteros coronaverat.

§ 27. Quid dicam de illo qui sanctum virum custodiendum ei tradidit qui adulteros ipsos conjugavit? Quid de illo qui mandato Imperatoris virum nullis rationibus reddendis obnoxium, tanquam reum conquisivit? Quid eos in medium afferam, quos Caesar ipse sacrorum ministros insignes in carcerem misit, ad persuadendum justo illi viro, ut verbo tantum assentiretur iis quae fiebant, si a carcere dimitti vellet, et omnibus suis dominari? Quid denique illos proferam qui ei valde illudebant, atque obtrecebant, tam consanguinei, quam alieni: tam qui eodem, quam qui diverso habitu induebantur? O rem absurdissimam, immo vero o factum contra veritatem injuriosum! Insimulabant generosum hominem adulteriorum comprobatores quod mente delira esset. Falsae gloriae studiosum esse jactabant, eum qui pro Christi gloria certamen subierat. Illi nimirum homines haec dicebant qui cum ad Caesaris voluntatem omnia loquerentur et facerent, a Deo ipso Domino exciderant. Ejus temporis calamitosam inhumanitatem, Christi cultor ferebat, veritatem ipsam solum propositam habens, et quae veritatem defendenti retribuenda sunt, secum cogitans. Itaque aerumnas illas ita transegit, ut si cum tranquillitate in aliquibus locis occultis requiesceret. Cujus enim viri studium Deus est, ejus religionem et in Deum charitatem nihil superare potest.

§ 28. Breve tempus intercessit, et adulterinum illud Imperium, de medio sublatum fuit, ut et Imperatores ipsi discerent divinas leges non violare, neque iniquas persecutiones et carceres struere, quamvis purpuram nimirum efferantur. Tunc fidelissimus ille divinarum legum custos, confessionis bravio recepto, a carcere ipso, tanquam victor, exiit, multisque laudationibus et carminibus celebratus, felix dicebatur, eorum testimoniis comprobatus qui antea ipsi obtrecebant atque illudebant. Solent enim (ut est a Gregorio Theologo dictum) hominis alicujus virtutem vel hostes ipsi admirari, cum, furore extincto, res ipsa per se probata fuerit. Licet hoc loco diverso modo res se habeat, ac dici possit. Cum enim Regina illa quae pacis nomen habens, Irene dicta est, rursus imperare coepisset, et reverentiâ virum hunc, tamquam martyrem prosequeretur, tunc instar fluvii retrofluentis,

si quis inimicus antea fuerat, in amicum et laudatorem conversus est, ita ut custos carceris in terra prostratus, sibi veniam dari supplex petierit. Sed vir ille factis aut dictis tam motus fuerat, quam lapis sensus expers.

§ 29. Postea vero, quam ab exilio reversi sumus, alique ex aliis locis, tamquam volucres quaedam advolassent, factum illud piis hominibus admirationi erat, et cum capite ipso membra copulabantur. Diceret fortasse et hoc loco (quamvis verbum hoc audax sit) clarissimus ille vates Isaias: *Lera in circuitu oculos tuos, et vide congregatos filios tuos: veniunt omnes filii tui de longe: videbis, et gaudebis, et metues, atque obstupesces corde (Isa. lx).* Ille quidem propheta haec diceret: ego vero addiderim, illum etiam qui sacris praesidebat, et in ea re principem locum tenebat, ita fuisse affectum, ut eum, de quo dicimus, reverentiâ prosequeretur: qui cum se illi purgasset, ad concordiam etiam ipsum invitavit. Quod factum fuit, ejecto illo qui adulteros conjugatos coronaverat, ut dissidium removeretur quod beatus ille vir maxime fugiebat. Quo facto, victoriae praemium apud universos qui convenerant, assecutus est. Quid enim aliud Deo ipsi concordia et conjunctione charius, modo conjunctio ipsa hominem a divinis praeceptis non sejungat? Sed quidnam postea factum fuit?

§ 30. E priore monasterio gentis illius causâ Byzantium migravimus. Quo loco pater ipse virtutis appetens, ne monasterii gubernationem sustineret, intra cellulam se claudens, eam vitam amplexus est. Sed vide etiam hic admirabilis rei studium. Tam multa ejus erat humilitas, ut, cum fratrum societas sub duobus principibus esse non posset, seipsum vir ille, Dei studiosus atque imitator, obedientiae legibus subjecerit. Idque fecit illis ipsis praesentibus, et ejus rei testibus qui eodem convenerant. An non peregrinum et alienum hoc est, filium dici cum qui antea pater dicebatur, ejus, inquam, filium, quem ipse in spiritu genuerat? Quid quod ei subjectus erat, cui olim imperaverat, cum praesertim tot essent illius egregia facta, ut satis illi ad laudem esse possit, si tantarum rerum gloriâ non elatus, modeste se gesserit? Sed admirabilis ille vir facile et nullo negotio hoc perfecit; non fecte quodammodo et adulterine, ut verbo tantum imperanti subjectus esset: sed sincere, atque eo modo, quo Deus postulat idipsum faciebat. Ubi enim confessio est, illic et fiducia: ubi fiducia, illic propriae voluntatis remotio: ubi voluntatis remotio, illic et obedientiae perfectio esse solet. Recte factorum testes illi sunt quorum causâ petitiones aliquot extiterunt. Supplicabat pro aliquo propinquo, et cum petitionem assecutus esset, ejus causâ qui petitionem obtinuerat, ipse gaudebat. Quod si petitionis compos non fuisset, sed re infecta discessisset, nequaquam id moleste ferebat, unum illud propositum habens, ut re aliqua egenti utilitatem afferret, non ut voluntatem suam expleret. Neque his

rebus vir ille laboris studiosus, contentus erat: sed constanter ac diligenter manibus laborabat, multam vim adhibens: divinae vero meditationi multo diligentiores dans operam, et ubique adversus hostem diabolum pugnans, et fratrum necessitati paratum se praebens, alios tristes consolans, alios animo deficientes recreans ac sustentans, multos lapsos erigens, quique acerbitate aliqua affecti erant, illorum moerorem leniens. Denique multiplex ille animarum medicus ad eorum qui aliquid patiebantur, habitus se accommodabat, ut laborantes ipsos optime curare posset.

§ 31. Non silentio praetereundum mihi videtur quod est admodum memorabile. Cum ferrea quadam catenâ valde gravi pedes circumdedisset, ejusmodi laborem fortiter sustinebat. Quam vero laboriosum fuerit, catenâ illa indutum dormire, vigilare, et opus facere, licet eam rem considerantem intelligere. Neque id faciebat, ut se clausum ostentaret, neque tanquam virtutis officinam, instar Chironis illius, in Thessalonico antro habitantis, factum illud jactitabat (ab eo enim affectu athleta ille multum aberat): sed virtutem suam extenuabat, quasi eam non coleret, ut par erat: catenam vero illam submissione quadam artificiose ita occultabat, ut omnibus fere ignotum esset quod diximus, quoad a cella progressus, rem ipsam vel invitatus patefecit. Sed de his rebus satis diximus, cum et auditor mediocritatem amet, et scriptor copiosius res ipsas enarrandi facultate non abundet.

§ 32. Cum vero e vita excessisset divinus ille vir qui tunc Episcopatus praesidebat *, quisnam Patriarcha futurus esset suffragiis quaerebatur: quae quidem de multis ferebantur, cum plerique alius alium cooptaret, prout benevolentiam aut veritate ducebatur. Quaesitum est et patris nostris suffragium, non solum ab his qui sacerdotio insignes erant, sed ab ipso etiam Imperatore. Quid igitur (vos quaeso) faciendum illi erat? An non decebat eum qui bonarum rerum causâ certaverat, et accuratae vitae legem omnibus se proposuerat, libere ac vere sententiam suam proferre, id, quod ad communem utilitatem spectaret, considerantem? Minime, inquit ejus irrisores et obrectatores, sed vel ignorationem simulare, vel ambientibus suffragium illud concedere oportebat: quorum alterum mendacium habet, alterum simulationem: utrumque certe respuendum. Ille igitur suffragium suum misit. Cui autem illud detulerit, omitto dicere. Misit tamen, Deo ipso teste. Quod et illi libenter acceperunt, nescio quomodo, quod scriptum fuerat confirmantes. Qui enim suffragium ipsum accepit, revolvit calculos ipsos, ac pervertit. Et Plato quidem ipse, quoniam necesse erat, ut pro capite proponendo singula membra suo fungerentur officio, ad quemdam eorum qui eodem habitu induti erant, Caesaris ipsius propinquum, communis

* S. Tarasius de quo in Surio xxv Febr., Vol. II, p. 441.

utilitatis causâ egredi ex eo loco, in quo erat, nequaquam veritus, nocte adiit: cui cum ea dixisset quae decebant, in cellam celeriter rediit. Ille vero cum haec audivisset, in furorem versus est, ac paululum moratus, quantum ad id quod consultaverat perficiendum satis esset, sanctum illum virum, et nos una cum illo comprehendit, et quatuor ac viginti dies munito quodam in carcere detentos, domum postea redire permisit.

§ 33. Quid opus est dicere, quot injuriis virum illum, vel potius veritatem ipsam, affecerit, fratrum societatem furiose oppugnans atque conturbans, et alios quidem in carcere servans, alios ad judicia, tanquam reos, trahens, quamvis in omnibus aliis rebus imbellis et ridiculus existeret? Quae omnia erant apparatus quidam malitiae, quam ille meditabatur, et velut iniquitatis cujusdam exordium, necnon ejus hominis nugarum, et apertae petulantiae significatio. Propediem vexatio ipsa illata est, ejusque causa fuit Joseph ille * qui adulteros, quos diximus, conjugaverat, clandestinum, inquam, malum illud, et Ecclesiae ipsius perturbatio. Cujus quoniam, tanquam serpentis cujusdam venenum, canonice communionem effugimus, a Caesare ipso minae nobis proponebantur: quique instabant, parati erant. Sed qui possum paucis verbis comprehendere, quam multos terrores, quot certamina et tentationes nobis attulerit, quam saepe nos abduciendo vexarit? Scit haec, tam qui ea passus fuit, quam qui prope illum qui haec patiebatur tunc erat. Profecto militaris phalanx locum, in quo manebamus, ita cinxit, ut neque aliquem hiscere, aut omnino caput efferre permitteret. Intus timores, foris terror ac minae proponebantur. A quibus autem haec proposita fuerint, non dicam, eorum qui haec fecerunt, personam reveritus. Heu quanta fuit temporis illius calamitas? Nemo fere impetum illum ferre potuit, nemo fuit qui recta consuleret, et divinas partes sustineret. Quinimmo optabile erat, ne quis iracundiam principum magis excitaret. Haec, et his miserabiliora faciebant qui ejusdem ordinis erant participes. Postremo (ut summatim rem perstringam) fratrum societas noctu abrepta est, et in carcere conclusa. Quo facto, synodi constitutus fuit dies: in quo vir ille sanctissimus a militari manu una cum tribus aliis, velut maleficus quispiam, ad ipsam synodum ductus fuit. Miserabile certe spectaculum erat, senem videre, propter imbecillitatem ingredi non valentem, sublatum portari catenâ vinctum, qua ipsius pedes circumdabantur, et ab aliis humeris in alios velut piaculum quoddam indecôra trajectione transmitti. Hei mihi: haec ne fuit ordinationis synodo congruentis ratio? Haec ne Imperii Christiani existimatio? Quaeso, qua in re sunt haec illis inferiora

* Joseph hic, avertimus S. Platonis inimicus. Presbyter erat, et Eccl. Constantinopolit. Oeconomus, fueratque illiciti Imp. Constantini conjugii leno.

quae latrocinantium insidiis, et tyrannice imperantium violentiâ, olim patrata sunt?

§ 34. Sed, ut quae in medio sunt, ea velut ludicra quaedam praetermittam (illa enim historiae modum implere possunt) exilium jam decretum fuit, et pater ipse circumscriptus est in una quadam insula ex his quae ante urbem sunt, quemadmodum et frater noster in alia quadam valde aspera, munito quodam carcere ad exilium accedente. O rerum mutationem. Monachis ipsis humaniores extiterunt hi qui communi vitâ utuntur, et privati homines veriti non sunt justum ferre iudicium quod iudices debuissent: manifestum enim erat iniquum illud facinus. Missum facio balneum illud, in quo Imperator ipse militari acie omnium fratrum societatem invadens, cum ex monasterio illo singulos suae voluntati subicere conatus esset, spe deceptus est: suo enim imperio valentiores illos esse cognovit qui divina lege nitebantur. Missos facio carceres, in monasteriis constitutos, et monasteriorum Praefectos carceris duces factos, hisque quos clausos tenebant, plura, quam jussi fuerant, tormenta inferentes. Praetereo quae postea consecuta sunt, quo tempore multi abducti, et in alium locum translati, persecutiones, inquisitiones, disjunctiones atque exterminationes pertulerunt: quo tempore multae atque ingentes minae, irae, interrogationes et responsa, multaque per omnes urbes investigatio facta est, nec ubi aliquis fratrum lateret, adeo, ut nonnulli timore persequentium in terrae foraminibus sese abdiderint, quo servari possent. Haec autem omnia ejus rei causâ facta sunt (rursus enim prae admiratione eâdem tractare cogor), ut qui adulteros illos contra Evangelium et praecursorem Joannem coronaverat, quasi salutarem aliquam dispensationem Ecclesiae attulisset, impune rebus sacris praeesse posset: quique illum Evangelicis praeceptis obtemperantes non admitterent, ex-leges et a Deo alieni haberentur. O divinas leges contemptas. O persecutorem acerbissimum, Christiani hominis appellationem habentem, et Christi leges conculcare gestientem! Quid ita insanus factus es, stolidus atque inimitis una cum Leone tibi compare? An non vides contra invictas Dei leges te armari, quas nemo ex his Imperatoribus qui unquam fuerunt, superare potuit? Quinimmo quicumque se, ut tu nunc, hisipsis legibus adversarium ostendit, jure optimo periit.

§ 35. Sed quonam modo Dei servus abductus est? Ad illum enim ipsum redeo. Rursus translatus, rursus distractus, et a duobus hominibus huc atque illuc protrusus, eo quod non amplius progredi posset, trahebatur et ita distractus vexabatur, ut iniquum illud facinus vel ipsis lapidibus sensus expertibus lacrymas movere posset. Hujus rei testis est celebris illius martyris Mamantis regio, testis est et abrupta illa insula quae post primam fratris jam dicti custodiam, pietatis hunc custodem detinuit.

O inimites, et doloris sensu carentes illorum animos! Sed nescio certe, quo nomine ipsis congruente illos appellem qui monachi, et milites, et carceris erant custodes: qui justum illum virum omnino desertum, tanquam in lacu profundissimo, in cella quadam concluserunt, hominemque jam senio confectum, et morbo vexatum, sub unius cujusdam servi potestate, illi rerum terrenarum et Caesaris servi reliquerunt, ut sanctus vir semel in die, vel bis a ministro viseretur. Quo tempore senex eum rogabat, ut ad necessarium usum corporis duceretur, et iniquus ille servus id ei exprobrabat. Petebat aliquid imbecillitati suae consentaneum, et perversus ille fores clauderat. Cumque haec pateretur, nihilominus tamen stabilis permansit; quodque coram Deo et hominibus confessus fuerat, nunquam demegavit.

§ 36. Postea vero, quam ejus carceris causa cum in lethalem morbum incidisse Caesar audivit, animi duritiam leniorem faciens, in urbem Byzantium ipsum transtulit: eumque illum eo transtulisset, parabat se ad id, quod male factum fuerat, corrigendum. Sed quoniam non recto proposito ac sententiâ movebatur, quod proposuerat, ad finem non perduxit. Illum enim diutius arrogantia ac temeritate suspensum, cum fortis Dei manus ad Scythas exterminasset, illic cum toto exercitu perdidit: ut posteris narratio quaedam terribilis, et dictu horrenda, Deique judiciorum, quae comprehendere non possunt, ejusdemque sapientissimae providentiae exemplum relinqueretur. Eum vero, qui antea nobiscum una clausus tenebatur, cum eorum, qui tunc Imperio potiebantur, et pie se gerebant, gratiâ proprio gregi restitutus esset, Confessorem ille seipsum esse probavit: idque quomodo factum sit, dicemus: neque enim hoc praeterire consentaneum est.

§ 37. Eorum curâ, qui res nostras benevolo potius quam inimico animo disponebant, de medio sublatum fuit scandalum: quo remoto, et dissidium, quod illi cum Episcopo intercesserat, sublatum fuit, cum principes ipsi hoc ei persuasissent. Itaque sanctissimus Patriarcha se purgavit, quod, quaecumque acciderant, Imperatoris violentiâ facta fuissent. Tunc igitur una convenerunt, et vicissim sibi satisfecerunt (quandoquidem Deo ipsi nihil ita charum est, ut pax et concordia: modo concordia ipsa non sit fidei dissensio, neque divini praecepti violatio, non denique Canonis alicujus reprobatio, quemadmodum praesens conjunctio se habuit) quantum ad nos pertinebat, ea, quae interea facta fuerant, praetermittentes, ut illis similia, quae divinatorum patrum memoriâ facta, et similiter dispensatione quadam neglecta fuerant: immo vero perfecta earum rerum examinatione in futuro illo seculo illi justo atque incorrupto judici reservata.

§ 38. Sed quidnam consecutum postea fuit? Non amplius pater ipse clausum se detinebat, quoniam propter infirmitatem non

amplius corporis necessarium usum per seipsum explere poterat: sed modo in lectulo recumbens superioris exercitationis et certaminis atque laboris relaxatione: modo in humili aliqua sede requiescens, Davidis psalmos pronunciabat, et mente Deum ipsum precabatur: quaeque ad fratrum societatem adjuvandam pertinebant, omnia conferebat, salutaria consilia, admonitiones, correctiones, adhortationes pro vetere et paterna benevolentia, quae uti in eos consueverat. Non tamen valebat opus facere, neque genuflectere, neque lectionibus vacare, nisi quantum ministri alicujus prope se legentis operâ utebatur: nihilominus his rebus dolebat, et tristis erat, quasi animam perdidisset, eo quod divina et sacra ministeria non obiret, sed a corporeis laboribus vacaret. Ac si quem cibum sumebat morbo congruentem, vel lavacro, ut jussis pareret, utebatur. Deo quidem ipsi gratias agebat, sed aegre ferebat tamen, quod remissius viveret. Itaque verò stadium ipsum celeberrimus ille vir, et divinum cursum exegit, quod dicitur, cum obedientia exorjens, et in obedientia desinens. Duodecimo enim, ac diurno horarum ambitui cum parem annorum circulum in singulis certaminibus perfecisset, vitam illam sempiternam, et perenne lumen habiturus hinc migravit. Numera certamina ipsa, et invenies annos octo et quadraginta: adde duodecim illos, antequam terrenis rebus renunciasset, ad illa quatuor certamina, quae in persecutionibus, decem item et novem annos, quos in infirmitate corporis transegit, et celebrem virum undecogesimo anno hinc migrasse invenies.

§ 39. Sed quomodo sine lacrymis ejus viri finem enarrabo? Jacebat senex ille senio admodum honorato, ad migrationem ipsam animum habens paratissimum. Illic et fratrum societas circumfusa, sanctarum ejus orationum donum postulabat. Cum igitur singulis benedixisset, eodem amplexatus, ad sepulcrum abiit admodum laetus, quod jampridem videre concupiverat, quamvis voti compos antea factus non fuisset, cum non pridem assecutus esset, quod volebat. Cum igitur valde hilaris sepulcrum suum vidisset, Deo gratias agens: « Haec, inquit, requies mea in seculum seculi: » eamque vocem adjunxit: *Voluntatem timentium se faciet (Psalm. 144)* Dominus. Movit et eorum, qui foris erant, non paucos: qui nullum temporis rationem habentes (erat enim sacrorum jejuniorum periodus) concursu ad eum venerunt, tam monachi, quam in communi vita versantes. Quibus cum ille benedixisset, reversi sunt, sanctam illius commendationem, velut bonum quoddam viaticum accipientes. Quinetiam sanctissimus ille Patriarcha cum ad eum venisset, ejus orationum se participem fieri postulavit: quarum compos factus, amplexus illum fuit. Itaque omnis discordiae suspicio remota est, cum olim tristitia illa, quae inter eos acciderant, impedimento fuissent, quo minus id credi posset. Omnes

igitur admonuit, pro omnibus Deum oravit, universis veniam dedit, qui inimice se in illum gesserant, qui cum persecuti fuerant, et molestiis affecerant. Haec fecit divinus ille vir, qui Christum ipsum etiam moriens imitatus est.

§ 40. Quoniam vero et testamentum disponi oportebat, dicam, quodnam hoc fuerit: « Orthodoxa, inquam, fides et legitima vitae institutio: haec enim et vivens, et moriens servavit. Hoc autem, vel illud distribuere, ad eum minime pertinebat: quoniam neque de amictu ipso quicquam disponere in potestate habebat. Tunc et a me miserabili homine rogatus, an aliquid haberet, quod diceret, manu vestem meam apprehendit, eamque concussit, symbolum quoddam, hoc est, obedientiae omnino liberae ac promptae indicium relinquens, vocemque valde summissam emittens, dixit, se nihil habere. Minime autem illud praetermittam, quod praedictionis apertam habet significationem. Ipse funebre canticum sibi ante mortem modulatus est. Cum enim thoracis morbo teneretur, et assiduo anhelitu laboraret, labia ipsa ex consueta divinorum eloquiorum meditatione commovebat, summissaque voce illam praecipue cantici partem canebat: « Resurgent mortui, et exurgent qui sunt in monumentis, et laetabuntur qui sunt in terra. Quem versum hortabatur ut secum una canerent, qui praesto erant, quoad loqui potuit, et vocem tenuissimam emittere. Canticum autem illud ejus obitus consecutus est, qui justus Lazari, ejusque diei festi memoriam adventantem antecessit: ad quem Lazarum canticum illud referebatur, quo cum partem habiturus erat pater hic, cujus vitam scribimus. Postremo cum insusurrasset, et Deum precatus esset, ut salvus fieret, decoro habitus jacens, caputque ad dexteram inclinans, ita leni et tacito corporis motu, tanquam in proprium locum migrandum sibi proponeret, cum oculos ea hora clausisset, qua sol occidit, sanctam animam Angelis tradidit, qui eam ad justitiae solem perducerent.

§ 41. Et nunc ille quidem in coelis est, non solum eo ordine ac statu (audeo hoc dicere) dignus habitus, qui viris exercitatione praestantibus assignatus est: sed in eorum choro numeratus, qui Confessores extiterunt. Quorum enim certamina perpesus est, eorundem sortis manifestum est participem factum fuisse. Vel, si placet, cum iis, qui terrenis rebus renunciaverunt, numeretur: qui ea re probatissimus fuit, et multae obedientiae causa coronatus: cum his qui vitam quietam egerunt, ille, qui legitimam quietem exercuit: cum doctoribus, doctor modestus atque compositus: cum iis, qui latentem vitam exercuerunt, ille, qui non solum clausus mansit, sed tunc etiam obedientiae subiectus fuit: quodque admodum honorandum est, cum Confessoribus certus Confessor, re ipsa orationem comprobante.

§ 42. Ego autem infelix optimo orbatus Patre, cui manum

injiciam animo fluctuans? Quem admonitorem inveniam a recta declinans ratione? Quomodo mali daemonis incursum fugiam, non habens te domesticum instructorem doctoremque? Ast o divinum mihi et sacrum caput! * Tu me ex alto propitius respice, labantem sustine, lapsum erige, dirige gradientem, conserva inco-lumem, pasce mecum hunc gregem quem multo labore collegisti, ut tuis insistens vestigiis, ambulet per viam mandatorum Dei: observa nos, fove, propugna quemadmodum te rogavi in hora exitus tui. Tui enim sumus omnes, filii tui duces et subditi; ut in Deo et apud Deum te habeamus Patronum, ne deficiamus unquam in exercitatione proposita, tuisque sectandis sanctis vestigiis; in Christo Jesu Domino nostro.

VITA B. ISIDORI HISPAL. EPISC.

ET ECCLESIAE DOCTORIS

PER B. BRAULIUM CAESARAUGUST. ANTISTITEM DESCRIPTA.

Obiit senex anno 636 — Hispanus.

§ 1. Isidorus vir egregius, Hispalensis ecclesiae episcopus, Leandri episcopi successor et germanus, floruit a tempore Mauricii Imperatoris et Recaredi regis, in quo quicquam sibi antiquitas vendicavit: immo vero tempus antiquitatis in eo scientiam imaginavit: vir in omni genere locutionis famatus et peritus, doctusque qualitate sermonis existens et apertus. Congrua vero opportunitate loci, incomparabiliter eloquentia clarus. Jam vero quantus sapientia fuerit, ex ejus diversis studiis et elaboratis opusculis perfacile prudens intelligere potest. Denique de his, quae ad nostram notitiam pervenerunt, ista commemorabo:

§ 2. Edidit enim libros Differentiarum duos, quibus subtili discretionem ea, quae confuse usu praeferuntur, sensu discrevit. Prooemiorum librum unum, in quid quisque sanctae scripturae liber contineat, brevi subnotatione distinxit. De ortu et obitu patrum, in quo gesta dignitatemque et mortem eorum atque sepulturam sententia brevitate subnotavit. Ad germanum suum Fulgentium Astigitanum episcopum, Officiorum libros duos, in quibus originem officiorum, cur unumquodque in Ecclesia Dei agatur tempore suo, non sine majorum auctoritate elicuit. Synonymorum libros duos, in quibus ad consolationem animi, et ad spem percipiendae veniae, intercedente rationis exhortatione, erexit. De natura rerum ad Sisebutum Regem, unum, in quo tam de Ecclesiasticorum doctorum, quam etiam de Philosophorum

* Auctoris ad S. apostrophe. Colitur S. Theodorus Studita xii Nov.

indagine, obscura quaedam de electione absolvit. De Numeris librum unum, in quo Arithmeticam, propter numeros ecclesiasticis scripturis insertos, ex parte tetigit disciplinam. De nominibus legis et Evangeliorum librum unum, in quo ostendit quid memoratae personae mysterialiter significant. De haeresibus librum unum, in quo Majorum secutus exempla, brevitate qua potuit, diffusa collegit. Sententiarum libros tres, quos floribus ex libris Papae Gregorii Moralibus decoravit. Chronicorum a principio mundi usque ad tempus suum, librum unum, nimia brevitate collectum. Contra Judaeos, postulante Florentinâ germanâ suâ, proposito Virgine, libros duos, in quibus omnia quae fides Catholica credit et legit, etiam prophetarum testimoniis approbavit. De viris illustribus librum unum, cui nos ista subjungimus. Monasticae regulae librum unum, quam pro patriae usu et invalidorum animis decentissime temperavit. De origine Gotthorum, et regno Svevorum, et etiam Vandalorum historiae librum unum. Quaestionum libros duos: quos qui legit, veterum tractatorum multam suppellectilem recognoscit. Etymologiarum codicem nimiae magnitudinis, distinctum ab eo titulis, non libris: quem quia rogatu meo fecit, ego in viginti libris divisi: quos omnes omnimodae philosophiae repletos, quisquis crebra meditatione perlegerit, non ignorabit divinarum humanarumque rerum scientiam. Et merito: est enim ibi redundans diversarum artium elegantia, ubi quaecumque fort scribi, restricta collegit.

§ 3. Sunt autem alia hujus viri opuscula multa in Ecclesia Dei cum ornamento inscripta. Quem Deus post tot defectus Hispaniae novissimis temporibus suscitans, credo ad restauranda antiquorum monumenta, ne usquequaque rusticitate veterasceremus, quasi quandam lucem apposuit destinari, cui non immerito illud philosophicum a nobis appropriatur: « Nos, inquit, in nostra urbe peregrinantes, errantesque quasi hospites, tui libri tamquam domum reduxerunt, ut possimus aliquando, qui, et ubi essemus, agnoscere. Tum autem patriae in descriptione temporum et sacrorum vitis sacerdotum, tu domesticam publicam disciplinam, tu sedium, regionum, locorum, tu omnium divinarum humanarumque rerum nomina, genera, officia, causas aperuisti.

§ 4. Quanto vero flumine eloquentiae, et quot jaculis divinarum scripturarum seu patrum testimoniis, Acephalitarum * haeresim confuderit, synodalia gesta, coram eo specialiter acta, declarant, quae contra Gregorium, praefatae haeresis antistitem, eam asserunt veritatem. Obiit temporibus Heraclii Imperatoris, et Christianissimi Scintillani Regis, summa doctrinâ praestantior cunctis, et copiosior operibus charitatis.

* Le *Acephalis* egimus in Surli Vol. I, p. 22).

MARTYRIUM

S. VIRGINIS THEODORAE

ET DIDYMI EJUS FRATRIS

AUCTORE SIMEONE METAPHRASTE. ET LATINA MARTYROLOGIA HABENT HANC HISTORIAM 28 APRILIS, AJUNTQUE THEODORAM UNA CUM DIDYMO PERCUSSAM: SED CUM METAPHRASTES HABEAT DIDYMU NONIS APRILIS CAESUM, THEODORAM AUTEM EVASISSE, NOS EAM QUINTO APRILIS DIE CUM METAPHRASTE COLLOCAVIMUS *.

§ 1. Diocletiano et Maximiano Imperatoribus, Praeside Alexandrinae civitatis Eustrathio, edictum quoddam adversus Christianos missum fuit, ut vel diis immolarent, vel supplicio afficerentur. Cum vero Praeses ille pro tribunali sederet in magna Alexandrinorum civitate, jussit cohortem accersire Theodoram virginem, quae nuper capta fuerat, et in carcere servabatur. Quam cum duxisset: « Praesto, inquit cohors, est Theodora. » Judex igitur: « Cujusnam sortis es mulier? » — « Christiana, inquit Theodora, ego sum. » At ille: « Liberane, an serva? » — « Nixi jam, inquit ipsa, Christianam me esse: Christus enim veniens, a peccato me liberavit. Quod vero et ad vanam atque inanem mundi hujus gloriam attinet, claris parentibus orta sum. » Tunc Judex Quaestorem accersiri jussit. Quem cum cohors praesto esse dixisset: « Dic, inquit, Luci: Nostine Theodoram virginem? » Cui Lucius: « Per tuam, Praeses, valentem vitam ac splendorem, nobilissima est, multaeque existimationis et primi generis mulier. » — « Quare, inquit Judex, cum sis ita nobilis, nuptias recusasti? » Theodora respondit: « Christi causâ nubere nolui. Cum enim ille homo factus in mundo versaretur, ab ea, quae semper virgo et Dei mater fuit, genitus, a corruptione nos removit, et sempiternam vitam nobis promisit. Itaque fore mihi persuadeo, ut in ejus fide permanens, ad finem usque incorrupta et intacta sim. »

* In diem xxviii ex instituto nostro amandanda quidem haec videbatur historia. At in eo Surii loco de S. Theodora item Virgine reperimus, similibus cum rerum adjunctis Martyrium eloquentissime a S. Ambrosio Mediolanensi descriptum. In quibusdam tamen discrepant. Surium non fugit difficultas, et ipse ambicens lectorem utrobique monuit in titulo historiae. Ejus nos monitis contenti, neutram narrationem suo censuinus loco deturbandam. Probabile quippe est hodiernam diem martyrio Didymi esse consecratam; illâ vero (scilicet xxviii) passam esse S. Theodoram: creditur enim virgo supplicio Didymi non adfuisse, vel si adfuerit, sponte se Judici sistens et de corona ab illo ingeniose praerepta nobilissime contendens, ad tardius certamen fuisse a tyranno reservatam. Vide ergo ad diem huj. xxviii, pro S. Theodora.

§ 2. Tunc Judex dixit: « Imperatores jusserunt, vos, quae virginitatem semper servatis, aut diis immolare, aut injuriosius tractari. » — « Arbitror, inquit Theodora, te non ignorare, hominis propositum Deo ipsi inprimis gratum esse: is vero animum meum atque propositum castum esse cognovit. Quod si me id pati, quod dicis, et violari coëgeris, non erit haec impudicitia, sed vis et injuria. » Judex autem: « Cum te ingenuam esse noverim, et tui rationem habere cupiam, admoneo, ne contumeliosius te geras: nihil enim proficies. Nam, per deos omnes, sententiam hanc Imperatores tulerunt. » Tunc illi Theodora: « Et prius, inquit, tibi dixi, hominis propositum atque animum Deo gratum esse. Cum enim omnia ille pernoscat, cogitata etiam nostra scit, et mentes ipsas perspicit. Quamobrem si coacta fuero facere quod dicis, impudicam me factam nunquam existimabo. Sive enim caput meum, sive manus, sive pedes abscindere, sive totum corpus dilacerare volueris, hoc quidem per vim ac potestatem, quam habes, facere poteris. Similiter lupanari tradar, necne, in arbitrii mei potestate non est, sed in manu tua, cui per imperium vim licet inferre. Quod vero ad animi mei propositum attinet, certum est Deo ipsi castitatis meae professionem servare: illi enim virginitas mea dicata est: ille certus hujus rei Dominus est: ille, si voluerit, virginitatem hanc meam, possessionem suam, incolumem atque intactam servabit. »

§ 3. Judex vero ait: « Noli, Theodora, aetatem tuam honeste actam, totam injuriae et probris obicere: nam, ut Urbis Quaestor testatus est, his parentibus orta es, qui nobilitate atque estimatione cum primis excellunt. » Ad haec Theodora: « Christum, inquit, primum confiteri debeo, qui et Deus est, et omnis nobilitatis, honorisque auctor, qui scit et me columbam suam puram et incolumem ad finem usque servare. » Tum Judex dixit: « Cur nam erras, o Theodora? Eumne Deum credis, qui fuit in cruce suffluxus? An qui talis est, te in lupanar conjectam, intactam servare poterit, ab his praesertim viris, qui mulierum amoribus insanire soliti sunt? » — « Fidem, inquit Theodora, et spem habeo in Christo, qui Crucem perpessus fuit sub Pontio Pilato, fore, ut me ab iniquis istis viris eripiat, et a labe omnino liberam servet, in ejus fide permanentem, neque unquam eum negantem. » Judex vero: « Adhuc te nugantem patior, necdum jubeo tormentis subijci. At si contendere non destiteris, ut ancillam aliquam te prosternens, faciam quod domini atque Imperatores nostri jusserunt, ut et reliquis mulieribus exemplum fias. » Ad haec Theodora: « Parata sum corpus meum, cujus potestatem habes, tibi tradere: anima vero ipsa in solius Dei manu est ac potestate. » Tum Judex: « Excaecate illam statim, eique dicite, ne insanire amplius velit, sed cedere et diis ipsis immolare. » — « Minime, inquit Theodora, per Deum ipsum daemonibus

sacrificium aut cultum afferre volo, cum Deum adiutorem habeam. » Ad haec Judex : « Quid me cogis tibi honestissimae foeminae injuriam facere? Ausculta mihi, o stulta, ne in tantam turbam incidas eorum, qui sententiam expectant, quae contra te feratur. » — « Non sum amens, inquit Theodora, quae Deum confiteor, et ipsum adiutorem habeo. Quam enim injuriam mihi fore putas, ea res honorem et gloriam sempiternam mihi comparabit. » Tum Judex : « Ego non amplius te feram, sed Imperatorum jussa exequar: futurum enim existimans, ut persuaderi posses, diutius te ferebam. Quod si tibi parcens, id minus curabo, quod jussus fui, Imperatores contemnere videbor. » Illi autem Theodora ita respondit : « Sicut ipse Imperatores metuis, quodque ab illis jussus es, id facere studes: ita et ego studeo non negare Deum meum: timeo enim et ipsa verum illum Imperatorem Deum contemnere. » — « Contentiose, inquit Judex, mecum agis, et aeternorum Imperatorum jussa negligis, et me, tamquam imbellem aliquem, despicias. Adhuc trium dierum tempus tibi condono, ac per deos omnes, nisi animum mutes et sacrifices, in lupanar te tradam, ut mulieres omnes te ita tractari videntes, turpitudine tua castigentur. » At Theodora : « Et nunc idem Deus est, et semper, qui non permittet, ut eum derelinquam. Peto autem ut intactam ac puram me servari jubeas, quoad sententiam tuleris » Tunc Judex ait : « Theodoram sub tuta custodia servate usque ad tres dies, si forte resipiscens, sibi ipsa persuaserit, ut a tali contentione desistat. Quin et praecipio, ne permittatis aliquem ad eam ingredi, et cum ipsa versari, propterea quod familiâ nobili et honesta nata est. »

§ 4. Post tres dies cum Judex in tribunali sederet : « Adducatur, inquit, Theodora. » Cohors ait : « Domine, praesto est Theodora. » Tum ille : « Si resipuisti, et tibi jam persuasisti, nunc sacrifica, et esto libera: puto enim te nequaquam sapere, in eodem proposito persistentem. » Respondit Theodora : « Et antea dixi tibi, et nunc eadem dicere non recuso, castitatis meae professionem, Christi causâ susceptam esse, qui fuit incorruptae vitae praedicator, meamque confessionem ipsius Dei gratiâ fieri. Ejus igitur Domini et Dei confessio per me praedicetur, et ipse videt (scit enim) quomodo suam virginem puram conservet. » — « Per deos ipsos, inquit Judex, dominorum jussa veritus, ne forte illis non obediens, periclititer, adversus te faciam, quod sum jussus. Quoniam vero in lupanar tradi maluisti, quam diis ipsis sacrificare, videamus, num te servet Christus ille tuus, propter quem in contentione ista persistere voluisti. » Id cum Judex dixisset, ad cohortem versus : « Tradatur, inquit, ista in lupanar. » Tunc ait Theodora : « Tu, Deus, qui occultas res inspicis, qui novisti omnia, priusquam illa fiant, qui ad hodiernum usque diem mihi affuisti, et intactam in ea re me servasti,

quam tibi promisi, ipse et posthac me custodias, et a profanis et iniquis eorum manibus, qui parati sunt ancillae tuae injuriam inferre, incolumem et integram serves. » Haec cum illa dixisset, ad lupanar ducta est: ad quod ingressa, oculos ad coelum erexit, et ait: « Tu Pater Domini nostri Jesu Christi, me adjuva, ut ab his canibus eripiar. Tu, qui Petrum in carcere adjuvisti, eumque ab injuria liberum illinc eduxisti, et me hinc ab injuria incolumem educa, ut omnes videant, neque servam tuam esse cognoscant. »

§ 5. Turbae autem illae eam, ut lupi agnam, circumdantes, certatim studebant pro se quisque ad eam ingredi, et ut canes in feram aliquam, et accipitres in columbam, ita in eam turbae inhiantes ingredi festinabant. Caeterum neque tunc Christus ipse cessabat, sed cum quemdam ex fratribus praeparasset, ad eam illum misit. Quidam enim religiosissimus frater, qui Dei negotia tractare optime didicerat, et quemadmodum aliquem ex Dei voluntate divitem fieri deceret, bene noverat, ille cum e rebus bonis semper aliquid amplius appeteret, et sibi comparare studeret, duplici martyrii coronam sibi conciliavit, et regnum coelorum hoc modo rapuit. Cum enim militari habitu se induisset, primus ad eam ingressus est, quasi unus ex impudentium et intemperantium hominum numero esset. Ejus igitur hominis novam et peregrinam figuram sancta illa virgo Theodora cum vidisset, fuit perterrita: ea enim res multum injuriae ac turpitudinis prae se ferebat. Quamobrem ancipiti et dubio animo carceris angulos circumibat, secum cogitans, num a Christo ipso relicta esset.

§ 6. At sanctus Didymus (ita enim vocabatur) ut germanus frater, incipiens eam affari: « Non sum, inquit, id quod vides: extrinsecus enim lupus videor, intus vero sum ovis mansueta. Ne spectes exteriorem hanc vestem, sed interiorem et promptum animi affectum consideres. Frater enim sum in aliena figura, contra diabolum sapiens, eorum quidem veste indutus, qui sunt illius ministri: ut ita huc ingrediens non agnoscerer (erant enim qui huc venientem speculabantur) et Domini mei pretiosam possessionem, et Dei columbam eam servare possem. Sed age vestem mutemus: tibi Deus ipse victoriam largitur: me vero coronat sanctus, et qui sine macula est, Agnus ille, qui tollit peccata mundi. Exi tu, et ad Dominum ito: ego propter Dominum hic remanebo. Hac mea veste, quam timebas, induaris. Esto tu pro me, ut est ab Apostolo dictum: *Estote, ut ego, ut quoniam et ego, ut vos* (Galat. iv). » Ille quidem haec dicebat: Theodora vero libenter ei obtemperabat. Novit enim ab illo ipso Deo, qui misit in lacum leonum prophetam Abacuc, ut Danieli, qui et ipse propheta erat, cibum impartiret, quique et leonum ora

obstruxit, militem illum tunc ad se missum, ut ipsius habitu occultata, et illinc erepta servari posse.

§ 7. Illa igitur virgo militis habitum sumpsit, ocreisque, quibus antea miles uti consueverat, crura sua contextit: cumque reliqua veste se induisset, capiti galeam imposuit, ejusque armis acceptis, illo ipso, quem, qui ei astiterat praecepit, ornata induta egressa est. Admonita etiam fuit, ne quem aspiceret, propter eorum luporum impudentiam atque audaciam, neve aliquem alloqueretur: sed recta ad portam tenderet, et Jesum ipsum viae ducem sibi proponeret. Et illa quidem illinc egressa, ut columba quaedam alas quatiens, atque in coelum tendens, ex accipitris ore, vel agna e leonum faucibus, evasit. Frater vero ille sedebat, de sorore non amplius sollicitus, et spirituale prandium expectans. Cumque se capitis tegumento induisset, eo in loco sedebat. Erat autem ita coronatus, ut si adversarium ipsum vicisset. Intervallo autem temporis, quidam ex insanientium numero intemperantiae servus, ita ut erat impudens, illuc tamquam ad virginem ingredi ausus, cum virum pro virgine offendisset, mente percussus secum ipse dicebat: « Numquid virgines in viros transfert Jesus iste? Miles ille, qui ante me huc ingressus est, exiit. Quis nam igitur hic est, qui sedet? Ubinam virgo illa, quae hic inclusa erat? Audivi aliquando a Jesu ipso aquam in vinum conversam: nunc majus quiddam video: virginem enim in virum mutavit. Timeo ne et me in mulierem convertat. » Ille vero cum opportune sororem eripuisset, factum suum non occultavit: sed clara voce, « Non mutavit, inquit, me Dominus, sed et mihi et illi coronam dedit. Quam igitur habebatis, eam non habetis: quique vobis non erat, eum nunc habetis. Virgo illa, virgo est, ut antea: miles vero Christi Jesu athleta nunc est. »

§ 8. Egressus igitur, qui fuerat paulo ante ingressus, quod factum erat, nuntiavit. Id autem Judex audiens, jussit eum ante tribunal sisti. Quem praesentem cum vidisset, eum interrogans ait: « Quod nam tibi nomen est? » — « Didymus, inquit ille, ego appellor. » Tum Judex: « Et quisnam tibi suggessit, ut istud faceres, ac me contemneres? » Cui Didymus: « Deus me misit, ut hoc facerem. » — « Confitere, inquit Judex, antequam tormentis subjiciaris. Ubinam est Theodora illa virgo? » Respondit illi: « Per Christum Dei Filium, ubi ea sit, nescio. Illud scio, ac persuasum habeo, quod cum Dei sit serva, et Deum ipsum satis confessa fuerit, intacta permansit: quam Deus ipse incolumen et a labe puram servavit. Itaque quod factum est, non mihi, sed Deo ipsi tribuo; quoniam secundum fidem ipsius fecit illi Deus, quemadmodum et ipse nosti, si fateri velis. » Tunc ait Judex: « Cujusnam sortis homo tu es? » — « Christianus, inquit Didymus, ego sum, a Christo liber factus: » At Judex: « Cruciate illum vehementer duobus modis, propter ejus petulantiam. »

— « Peto, inquit Didymus, ut quod ab Imperatoribus tuis jussus es, celeriter expedias. » Cui Judex: « Per deos duplicia tormenta tibi reposita sunt, nisi diis ipsis sacrifices. Quod si feceris, prius istud facinus tuum audax condonabitur. » — « Ego, inquit Didymus, re ipsa tibi ostendi, me Dei athletam esse: propter finem enim mihi repositum hoc facere aggressus fui, ut et virgo ipsa, virgo remaneret, et ego Dei confessionem manifeste profiterer: nam in Dei fide permanens, tormenta non sentiam. Itaque celeriter fac, quod videtur: non enim daemonibus immolo. Nam et si in ignem me tradere volueris, illinc etiam Deus me potest eripere. » *

§ 9. Tunc illi Judex: « Tantae audaciae causâ caput tibi abscindetur: et quoniam dominorum atque Imperatorum nostrorum praeceptum contempsisti, reliquiae tuae in ignem tradentur. » Ad haec Didymus: « Benedictus, inquit, Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi, qui consilium meum non despexit, sed et Theodoram ancillam suam integram servavit, et me per duo tormenta coronabit. » Cuius sententiam a Judice latam accepisset, securi percussus est. Quo facto, ejus corpus in ignem fuit conjectum. Martyrio autem functus est sanctus Didymus Nonis Aprilis, regnante in coelis Domino nostro Jesu Christo: quoniam ipsi est gloria cum Patre et Sancto Spiritu etc.

F. LAVREN. SVRIVS LECTORI PIO.

Hanc historiam aut certe consimilem prolixè scribit S. Ambrosius Mediolanensis episcopus lib. II de Virginibus: sed eam quod in quibusdam nonnihil ab hac discrepare videatur, in vicesimum-octavum Aprilis diem transferemus, quo die Latina Martyrologia Theodora et Didymi martyrium habent, ut lector utrobique, hoc est, et quinto juxta Metaphrasten, et 28 Aprilis die juxta Latinos, hanc egregiam habeat historiam.

MARTYRIUM

SS. THERMES ET PHERBUTAE

EJUS SORORIS, EJUSQUE ANCILLAE

AUCTORE SIMEONE METAPHRASTE *.

Anno 345.

§ 1. Tempore nostrae persecutionis, Regina ** repente in morbum incidit: quae cum Judaeorum Crucis inimicorum, esset studiosa, eosque libenter audiret, accesserunt ad eam atque

* Acta haec inter *Sincera* a Ruinartio recensentur. Pherbute in Actis S. Simeonis Ep. M. (V. in Martyrol. Illustr. diebus XXI et XXII huj.) Tarbula appellatur.

** Regis Saporis uxor.

dixerunt, Simeonis episcopi, cognomento Jombaphaci sorores, ut fratris necem ulciscerentur, venenum ipsi, quo interiret, miscuisse. Quod cum ad Regis aures pervenisset, sancta Therme statim cum sorore et ancilla comprehensa est. Erat autem haec virgo sacris in rebus exercitata: immo vero omnes erant in Jesu Christi fide optime institutae. Habita de illis quaestio fuit in palatio. Maupta enim Magorum princeps cum duobus aliis principibus Regis mandato Judex fuerat constitutus. Cum autem sancta Therme cum duabus reliquis in iudicium esset adducta, perspecta Judices pulchritudine ipsius (erat enim formâ admodum venusta) improbo singuli amore vehementer exarserunt: nemo tamen aliis rem indicavit. Sic igitur illas sunt allocuti:

§ 2. « Cur orbis terrarum Reginae ac dominae veneficium parastis? Quo quidem crimine dignae estis mortis supplicio. » Hic sancta Therme respondens: « Cur nos, inquit, in crimen vocatis quod a veritate abest quam longissime? Cur nobis calumnias struitis? Si sanguinem nostrum sititis, quid vobis impedimento est, quo minus illum bibatis? Si mortem nostram optatis, ecce manus vestrae quotidie caedibus coinquinantur: et nos propter Deum nostrum malumus mori, quam ipsum abnegare: est enim vita nostra. Et quemadmodum scriptum est, ut unum Deum adoremus, et illi soli serviamus, sic etiam facimus. Et cum alibi scriptum sit: Maleficos non sines vivere, quomodo nos maleficae quae scelus id gravius prope Dei abnegatione judicamus? Utrique profecto crimini mors proposita est. » Audiebant Judices virginem cum voluptate, et pulchritudinis atque sapientiae ipsius admiratione loqui non poterant. Sed quisque secum ipse sic cogitabat: « Regem hortabor, ut illas liberet, et hanc mihi uxorem ducam. » Mauptas autem: « Vix tandem recte, inquit, dixisti, vobis non licere esse maleficis: Verum fraternae mortis ulciscendae causâ id perpetrastis. » Ad haec virgo sancta respondit: « Quid mali fratri nostro accidit, ut nos propter ipsum a Deo vivente vitam nostram sejungere debeamus? Quamvis enim vos illum improbitate vestra et aemulatione interfeceritis, tamen vivit, et gaudet in regno coelesti: quod quidem regnum, potentiam et imperium vestrum evertet. » Quae illa cum diceret, jusserunt eas in carcerem duci, et custodiri.

§ 3. Diluculo autem misit ad eam Mauptas nuncium qui diceret: « Si vis, orabo Regem, ut liberet vos a morte, et eris mihi uxor. » Quibus verbis auditis strenua virgo, et si non potuit non commoveri, tamen ita respondit: « Os tuum obstrue, canis imunde, inimice Dei, et omnis veritatis: nec audeas amplius verbum impurum effundere in aures meas. Neque enim ista cogitatio cadit in mentem meam. Absit. Semel enim dicata sum Christo Domino, cui virginitatem meam servo, et fidem ac veritatem tueri studeo: solus enim est sine peccato, et liberare me potest ab

immundis manibus, et impuris cogitationibus vestris. Mori non timeo, nec ullum caedis genus reformido. Haec enim via, quam mihi adornatis, me ducet ad charissimum fratrem meum Simeonem, ut dolorum et gemituum, quos post necem ipsius pertulit anima mea, solatium et consolationem accipiam.» Miserunt itidem ad eam reliqui duo Principes nuncios: quos illa pariter cum indignatione rejecit. Quamobrem cum se victos ab illa perspicerent, et cupiditatem suam inanem esse animadverterent, consilium inierunt, et falsum atque iniquum ad Regem testimonium defulerunt, eas esse maleficas, asserentes.

§ 4. Quo Rex audito, decrevit, ut nisi Soli immolarent, occiderentur. Quod quidem decretum cum ad eas perlatum esset, responderunt, se Deum, coeli ac terrae effectorem, adorare: nolle autem honorem, Deo debitum, Soli ab ipso procreato tribuere: nec ullis minis posse a charitate Salvatoris et Domini sui Jesu Christi revocari. Quae cum dixissent sanctae Virgines, uno Magi consensu magnaue voce e terra tollendas pronunciarunt quod Reginae pharimaca praeparassent, quibus interiret. Statim igitur Rex hanc in eas sententiam tulit, ut quo mortis genere Magi vellet, afficerentur. Negabant enim homines impii atque impuri, fieri posse, ut Regina convalesceret, nisi virginum corpora duas in partes ita dissecarentur, ut Regina per medium illarum incederet. Sed Mauplas rursus, cum ad supplicium ducerentur, ad sanctam misit qui diceret, si vellet sibi obsequi, curaturum, ut nec ipsa, nec reliquae puellae interficerentur. At virgo sancta, clara voce: «Canis, inquit, immunde, cur haec loqueris quae ego audire non possum? Ad finem enim hujus vitae pervenire cupio, ut perpetuo vivam. Absit, ut caducam hanc mihi vitam parem, qua morte peream sempiterna.»

§ 5. Eduxerunt igitur illas extra civitatem, et pro unaquaque ipsarum binos palos ita defixerunt, ut uni eorum collum, alteri pedes earum alligarent. Et cum eas sic extendissent, assumpta serrâ fabrilī, singulas in binas partes dissecuerunt. Et terna ligna procera in una parte viae, terna in altera constituerunt, illisque sanctarum virginum corpora suspenderunt. O spectaculum horrendum ac miserabile, spectaculum lacrymis, luctu, stupore et gemitu prosequendum. Si quis lacrymas non habet, accedat, et erumpent ex oculis ejus. Ecce corpora candida et sancta trophaeum in via constituunt, in quibus illae omni vitae suae tempore gravitatem et virginitatem coluerunt. Libertas in ignominiam versa est earum quae modestiam et aequitatem in proprio thalamo exercebant. Ecce gloria mutata est in contumeliam. Quamdiu quiescet et expectabit Divina justitia? Sed cum ad judicandum exurget, non pareet amplius, nec miserebitur. Quam multa audet superbia: quae tamen cum ceciderit, non consurget, nec habebit ubi consistat. Haec profecto Sanctarum ligna fructus

justitiae ferunt. Vère isti sunt Arabiae lupi crudeles, bibentesque sanguinem qui virgines has secuerunt ac suspenderunt. De ipsis cogitabat beatus Propheta cum diceret: Viventes utique absorbuissent nos. Cum irasceretur furor eorum in nos, viventes ad inferos deduxisset nos. Quis tam horribili facinore lactari potuit? Quis tam immane spectaculum sine lacrymis intueri? Nemo profecto. Aut si quis potuit, is ab hominis natura est alienus, nec ex genere Adam profectus est.

§ 43. Tulerunt igitur infelicem Reginam quae in ea via per sanctarum corpora transiit, magna illam catervâ prosequente. Rex enim diem illum celebrabat. Martyrio coronata est sancta Therme, cum sorore et ancilla Tarbula, Nonis Aprilis, in Christo Jesu Domino nostro: cui gloria cum sanctissimo Patre, et benignissimo ipsius Spiritu vitae largitore, nunc, et semper, et in secula, Amen.

VITA S. VINCENTII FERRERII

ORD. PRAEDICAT.

JUSSU MAGISTRI GENERALIS MARTIALIS AURIBELLI CONSCRIPTA

A PETRO RAUZANO EJUSD. ORDINIS.

Natus anno 1357 — Obiit 1419 — Hispanus.

§ 1. Vincentius a vincendo, quodam Divino praesagio, nomen sortitus est. Vicitenim illa tria, de quibus sic ait Augustinus in libro de Agone Christiano: Quod cum cunctis ejus erroribus, amoribus, terroribus mundus iste vincatur, sanctum docuit martyrium. Beatus autem Vincentius licet pro Christi confessione necatus non fuerit, ut martyr dici potuisset: tamen dum viveret magnanimis, cum hostibus importunissimis dimicavit, eosque animi sui quadam insuperabili virtute devicit. Nam vicit mundi errores, mirifica sapientiâ: amores, integra mentis et corporis castimoniâ: terrores, incredibili animi fortitudine ac patientiâ. Quomodo vero ea vicerit, docebunt ea quae de ejus integerrima vita, deque operibus, omni admiratione dignissimis, infra memorabuntur.

§ 2. Sed non inepte de eo illud intelligi potest quod apud Evangelistam Joannem in Apocalypsi describitur: Vidi, et ecce equus albus: et qui sedebat super eum, habebat arcum: et data est ei corona, et exivit vincens, ut vinceret. Primi enim illius sigilli apertio quae hoc loco a Joanne describitur, quamvis literaliter sensu primum statum Ecclesiae Christi significet, ut concorditer ab omnibus illustribus scriptoribus exponitur: ac per equum

album, primum statum Apostolorum intelligendum esse dicant, quorum tempore, ob novitatem sacri baptismatis, et Ecclesia ipsa nitens et candida dicebatur: tamen non alienum erit, si sermonem istum de hoc inelyto confessore Vincentio intelligamus. Equus quidem dici potest, tam ob magnanimitatem, quam habuit cum hostibus, quos paulo ante nominavimus, dimicando; quam ob praedicationis ministerium, quod exerevit, dum discurrit per universas occiduas regiones, Evangelium Christi longe lateque diffundendo. Nec tamen equus solum dictus est, sed pulchrum fuit, ut adderetur albus, ob nitorem videlicet pudicitiae, qua emicuit: ob splendorem eruditionis, qua claruit: et tandem ob fulgorem doctrinae, quam miris operibus ac varia miraculorum coruscatione diffudit. Super hunc equum Christus sedit. Teste nempe Augustino, Christi gratia est in sancti hominis anima, sicut sessor in equo. Christus etiam in hoc equo sedens, habuit arcum qui est veteris novique Testamenti scriptura, qua defenditur Christiana religio, vulneratur ac premitur hostis, dejicitur et confunditur Judaeorum perfidia, et haereticorum perversitas. Et data est eidem huic equo albo corona triplex: Una ex sideribus: et hoc propter mirabilem virtutum multitudinem: de qua corona ait Joannes in Apocalypsi: *Et in capite ejus corona stellarum duodecim.* Altera ex auro, propter eruditionem magnamque doctrinae claritatem: de qua in Ecclesiastico dicitur: *Corona aurea super caput ejus.* Tertia ex lapide pretioso, de qua dicitur in Psalmo: *Posuisti in capite ejus coronam de lapide pretioso.* Hic equus, tam gloriosa coronâ insignis, exivit vincens carnis voluptates, mundi delicias, daemonisque versutias. Exivit, inquam, in campum mundanarum tribulationum ut vinceret carnem castitate, mundum paupertate, daemonem humilitate, vitia perfectâ charitate. Quae omnia eum fecisse, ex gestis ejus clarissimis manifeste demonstrabitur. Sed et huic tam strenue decertanti, tamque gloriose ex prostratis hostibus triumphanti, multiplex et pretiosissimum praemium promisit ille, pro cujus amore pugnavit, in Apocalypsi dicens: *Vincenti dabo edere de ligno vitae quod est in paradiso Dei mei.* Et paulo post: *Vincenti dabo manna absconditum etc.* Quae autem sint ista tam magnifica praemia quae figurate vincenti a Jesu Christo promittuntur, in praesenti missa faciamus. Nimum enim longa sumeretur oratio, si singula haec verba, quorum sensus est profundissimus, vellemus exponere.

§ 3. Beatus Vincentius ex Valentia clarissima Hispaniae civitate, et ex antiqua honestaque Ferrariorum familia duxit originem. Parentes ejus, post peractam in multis deliciis juventutem maturiorem aetatem cum tanta morum elegantia, et tam honeste, tamque religiose transegerunt, ut non immerito tam insignem filium habere meruerint. Inter caetera vero, quibus eorum vita laudabilis reddebatur, illud servare praecipue studuerunt quod

singulis annis, facto diligenti calculo rerum quae erant eis eorumque familiae necessaria, id quod tandem superfluum erat, pauperibus erogabant. Itaque ambo pie viventes, hunc filium genuerunt: qui non solum eis, sed et universae patriae ejus perpetuam gloriam comparavit. Fuerunt eis et alii duo filii, quorum alter Petrus, alter Bonifacius nominatus est. Hic autem Bonifacius fuit vir utriusque juris consultus, omnium sui temporis eruditissimus. Qui mortua uxore, adhortatus a beato Vincentio, Carthusiensem Ordinem elegit, ejusque habitum suscepit in quodam monasterio extra urbem Valentiam quod vocatur Porta coeli. Inter illius autem Ordinis fratres adeo religiose conversatus est quod post quatuor annos eum in eorum generalem rectorem elegerunt. Satis de hoc: ad beati Vincentii parentes redeamus.

§ 4. Quantus autem aut qualis esset Vincentius nasciturus, patri uno, matri vero duobus indicium ostensum est, antequam ex utero nasceretur. Patri namque quadam nocte visum est dormienti quod cum in ecclesia fratrum Praedicatorum esset, quemdam in ipsorum fratrum habitu virum pulcherrimum, venerabilem praedicantem audiebat. Cumque ea quae ab illo dicebantur, magna cum aviditate hauriret, memoriaeque commendare conaretur, haec verba a viro ei dici videbantur: «Congratulor tibi, o fili charissime: post paululum uxor tua pariet tibi filium, cujus erit tanta vitae integritas, tanta doctrinae utilitas, tanta famae ac mirabilium operum claritas quod omnes Galliarum Hispaniarumque populi eum, tanquam unum ex veteribus Apostolis, venerabuntur: eritque frater Ordinis cujus me vides.» Post quae dicta, multitudo quae ibi adesse videbatur, magnis vocibus Deo gratias referebat. Itaque dum et ipse in illiusmodi gratiarum actione sese multitudini conformem reddere conaretur, statim somno solutus est, conatuque vocis dormientem uxorem excitavit. Illa expergefacta, coepit virum curiose interrogare, quid nam sic vellet quod tam magnam vocem dormiens emisisset. Nec multum vir moratus sciscitanti uxori somnium, quod viderat, jucundissime indicavit. Igitur super ea re multa collocuti sunt. Verum quia a multis Theologis saepe didicerant, hujuscemodi somniis raram adhibendam esse fidem, non multum de tali visione gavisii sunt: sed tamen non penitus fuit eis ablata spes, quo minus crederent aliqua ex parte futurum esse id quod per somnium promittebatur. Unde rem ipsam Divinae providentiae commiserunt.

§ 5. Verum ipsi mulieri duobus indicium satis persuadebatur, non omnino vanum viri somnium esse existimandum. Unum fuit quod cum antea singulos filios, quos genuerat, in utero maxima cum molestia gestasset: tamen quandiu fuit Vincentio gravida, nihil molestiae sentiebat. Quinimmo tanta erat ei agilitas, tantumque corporis robur, ut pene nihil in utero portare videretur. Alterum fuit quod eodem existens filio gravida, ex utero suo saepe

audivit tanquam canis latrantis voces emitti. Cumque ex eadem re vehementer obstupescens, a nonnullis qui singulares servi Dei esse dicebantur, praesertim a viro clarissimo Jacobo, Romanae Ecclesiae Cardinali, et Valentinae urbis episcopo qui erat ei consanguinitate propinquus, perquireret quid sibi significare vellet hujusmodi latratus: ei responsum est, nihil aliud fore, nisi quod paritura esset infans qui esset futurus Evangelii Christi ferventissimus ac eruditissimus sanctissimisque praedicator. Hi namque qui in Ecclesia Christiana praedicandi exercent officium, non absurde canibus comparari consueverunt. Adveniente deinde tempore pariendi, quoniam multis hujusmodi portenta divulgaverant, magna utriusque sexus turba ad domum eorum convenit, non solum ut eis congratularentur, sed etiam ut quisque videre posset infansem, de quo talia promissa Divina facta dicebantur.

§ 6. Peractis deinde aliquot diebus, constituto die baptismi, amici et cognati ad ecclesiam convenere. Cum igitur devotum est ad ea quae in pueris baptizandis fieri solent, inter eos qui aderant, longa fuit disceptatio de nominis impositione. Unusquisque ex eis qui ad baptismum fuerant vocati, suum nomen infanti imponi cupiebat. At sacerdos, videns inter eos tantam discrepantiam, taedio affectus, postea inquit: «Quantum vos expectavi, nec vos video esse posse concordēs: ego volo huic infanti nomen imponere. Sit igitur nomen ejus Vincentius.» Quod illi audientes, conticuerunt, laudaveruntque prudentis sacerdotis consilium, ac simul dixerunt: «Vocetur Vincentius.» Fuit tamen post factum magna omnibus admiratio, illudque non nisi Dei providentiā evenisse arbitrati sunt. Nam nec ex cognatis quidem, nec ex amicis qui adstabant, aliquis erat qui Vincentius vocaretur. Multi autem ex eis qui affuerant, ea quae gesta sunt in istiusmodi nominis impositione, memoriae condiderunt: ut videlicet videre possent, si illi nomini futura opera Vincentii convenirent. Demum ubi Vincentius adolevit, manifeste viderunt tam mirifica esse ejus opera, ut rei et nominis nulla discrepantia penitus appareret.

§ 7. Matri praeterea, Vincentium infansem educanti, plures causae oblatae sunt, ut eum, ultra quam credi posset, tenerrime diligeret. Quemadmodum enim parum molestiae dederat tempore, quo eo gravida fuerat: sic et dum eum parvulum nutrebat, rarus erat in eo vagitus, et ubicumque a matre collocabatur, tacitus quiescebat. Si quando in cunabulis positus vigilabat, apertos tenens oculos, secum totus jucundus esse videbatur. Erat aspectu decorus, ut non modo matri, verumetiam singulis qui eum aspiciabant, amabilis redderetur. Mox vero ut sextum annum attigit, parentes primis eum literis imbuendum tradiderunt. Itaque puer in talibus exercitiis primos annos agens, incredibile dictu est,

quam brevi tempore quantum profecerit. Nondum namque decimum annum attigerat, et non solum pueros coetaneos, sed et multos alios. eo natu maiores qui sub eodem praeceptore proficiebant, jam longe superaverat. Pueris rarissime colludebat: et si interdum eum cum pueris esse contingeret, post brevem honestumque ludum eos silere et sedere cogebat, et aliquem eminentem locum conscendens, sic dicebat: «Audite o pueri, quae loquor, et dijudicate, aptus ne an ineptus praedicator sim ipse futurus.» Itaque sedentibus silentibusque illis, se primo loco cruce signabat, et incipiens quaedam dicebat quae didicerat ab eis qui Valentiae praedicabant. Nullum eruditum theologum viderat praedicantem, quem in gestibus dictis ac sententiis quibusdam non scivisset effingere. Haec omnia parentes ac caeteri qui videbant, non solum considerabant, sed etiam mirabantur, et tacite pectore conservabant. In Grammatica autem non mediocriter instructus, dum ageret duodecimum annum, ad Dialecticam studium transiit. In qua quoque facultate duorum annorum spatio tantum profecit quod inter adolescentes qui secum illi facultati incumbabant, summus omnium habebatur.

§ 8. Vitam suam sicut in pueritia, sic et in adolescentia cum omni innocentia studuit ducere. Faciebat hoc non solum gratia, quam Deus ipsum praeveniens, in mentem ejus a teneris annis infuderat, verum etiam quaedam animi sui natura fortunatissima, qua summopere ad virtutes promptus reddebatur. Juvit quoque et parentum diligentia qui pueri innocentiam prouumque in virtutes animum advertentes, multis blanditiis eum frequenter incitabant et exhortabantur, ut in coepta virtute perseveraret, ac quotidie niteretur esse melior. Itaque quemadmodum ab optimis parentibus didicerat, sic debito tempore ecclesias frequentabat, Missarum solemniis intererat, praedicatorum doctrinas hauriebat, religiose jejunabat, pie Dei laudibus vacabat. Singulis hebdomadis bis, id est, quarta et sexta feriâ, jejunare didicerat. Quod documentum adeo tenaciter menti adolescentis impressum est, ut usque ad felicem vitae suae terminum, hujusmodi jejunium frequenter servaverit. Quoscumque praedicatores qui Valentiae Dei verbum praedicabant, sive docti sive indocti essent, quadam pia curiositate audire cupiebat. Quando ipsi praedicatores aliquid in beatae virginis Mariae praeconium dicebant, laetus efficiebatur, et ex ipsa mentis laetitia lacrymas continere non poterat. Semper autem flebat uberrime, quando de mysterio passionis Christi aut ipse legebat, aut ab aliis legi vel dici audiebat. Tantaque inerat ei in lacrymando dulcedo, ut a lacrymis desistere molestum, in eis vero perdurare jucundissimum esse videretur. Pro singulari quoque devotione, quam habebat ad Crucem Jesu Christi, et ad beatam Virginem Mariam, officium quod in utriusque laudem clerici dicere solent, singulis statutis

horis quotidie dicebat. Erga pauperes, praesertim religiosos, liberalissimum se semper exhibuit. Eos enim in domum parentum introductos, rebus, quibus poterat, laetissima fronte relinqui faciebat. Et quamvis hujuscemodi pietatis officiis tantum esset assiduus, parentes tamen ei congratulabantur, nec unquam ea quae sanctus adolescens in elemosynas erogabat, contracta facie eum facere prohibuerunt. Quinimmo tertiam partem substantiae quae eum contingebat, ei concesserunt: quam ille quatrIduo totam pauperibus erogabat.

§ 99. His tot tantisque praeclaris adolescentis virtutibus accedebat illud, quod cum raro in homine adolescente possit reperiri, solet quoque esse et maxima admiratione dignum. Namque antea quam secundum et vigesimum annum attingeret, tam pertinaci studio literis incubuit, ut inter eos qui Valentiae philosophiam Theologiamque profitebantur, summus omnium haberetur. Inerat ei grande et acutum ingenium, tenax indelebilisque memoria, et continua in studiis perseverantia. Tanta vero modestiae fuit, ut nunquam visus sit cum aliquo, sive loquendo sive etiam disputando, contendere: parentibus tantum obedire, tantumque honorare eos studuit, ut nunquam ab aliquo notari potuerit, quod eis vel minimam dederit offensionem. Hae tam mirifice virtutes fecerunt, ut a cunctis Valentinis civibus vehementissime amaretur.

§ 100. Memor sancti hujus pater eorum quae de filio ejus nascituro ei fuerant divinitus indicata, atque ex alia parte considerans in adulto filio tantam rerum peritiam, tantamque morum elegantiam, quadam die cum ad se accersitum his verbis allocutus est: «Tria sunt, optime fili, quae me plurimum agitant, redduntque animo suspensum: et si mihi daretur optio, plane ex meipso intelligerem, quid illorum potius esset eligendum. Volui tamen tuam audire sententiam, et polliceor me penitus prosecuturum id, quod ipse facere proposueris. Memoriâ retineo, quemadmodum tibi frequenter narraui, ea, quae de te mihi Deus per quietem revelavit, antequam ex matris utero nascereris. Et variae virtutes, quibus te a primis annis praeditum vidi, mihi spondere videntur, omnino debere impleri, ut habitum religionis Praedicatorum accipias, atque in ipso habitu fidei Christianae officiaris praedicator praecipuus. Me deinde inducunt divitiae, quibus pro summa Dei liberalitate abundamus, florida quoque adolescentia tua formaeque praestantia, ut uxorem tibi aliquam perquiram, quae his omnibus conveniat. Postremo, quoniam considero in te multarum rerum esse peritiam, quae profecto tanta est, ut omnes existiment te futurum esse unum ex viris doctissimis, quos orbis terrarum habeat; ideo mihi ipsi frequentissime persuasi, ut te vel Romam vel Parisios mitterem, ubi virtus et eruditio tua his qui eruditissimi sunt offerri possit, quo

nostrae familiae perpetua gloria comparetur. Haec sunt, charissime fili, quibus meus animus quotidianis fluctibus agitur. Verum ego numquam ad aliquid horum faciendum te adhortabor, nisi ad id, quod tibi potius videatur *. Tu tamen manifesta mihi consilium animi tui, ut dum optimum tempus nobis est, tibi, antequam moriar, de eo, in quod declinare volueris, provideamus. »

§ 41. Ad haec Vincentius ita paucis respondit: «Decreveram, pater optime, jamdudum te alloqui super his quae de meipso facere proposueram: sed quoniam Dei voluntate factum est, ut tu me praevenires, pro his omnibus, quae dixisti, brevissime respondebo, tibi que omnia, quae in animo mihi sunt, manifestabo. A divitiis, corporis voluptatibus, et seculi hujus honoribus scito me esse plurimum alienum. Omnem amorem, curam, propositumque, et omne consilium meum in Jesum Christum sine aliqua haesitatione defixi: et ob hanc rem constitui habitum beati Dominici suscipere, et in ejus religione me Dei servitio dedicare. Suppliciter igitur te oro, pater mi suavissime, ut si me amas, facias me tua benedictione dignum. Et hoc idem a matre mea humiliter postulabo, ut videlicet pace amborum, ad Dei servitium valeam pervenire. » Haec Vincentii verba patris animum tantum commoverunt, quod lacrymas continere non potuit. Igitur filium complectens ac deosculans, multis cum lacrymis benedixit. Filius quoque a collo patris pendens, ac paternis lacrymis, plurimum commotus, coepit et ipse uberrime flere. Igitur spirituali laetitia ac mutua pietate collacrymantes, Deo gratias retulere. Moxque pater filium ad matrem duxit, eique sanctum propositum ejus indicavit. Qua ex re vehementer gavisa, ac videns filium ante se prostratum, ut maternam benedictionem acciperet, non minus et ipsa coepit collacrymari. «Tandem, charissime fili, inquit, hoc est, quod semper optavi, et quod a Domino mihi concedi frequentissime postulavi. Tibi et nobis congratulor. Tibi quidem quia effugies hujus caducae vitae miserias: nobis autem quia Jesu Christo nobis concedi meruimus, ut nostri voti compotes nos esse videremus. Igitur Dominus custodiat introitum tuum et exitum tuum. Det tibi Deus coelestem benedictionem: meam autem, quandiu vixero, semper habebis.» In his atque aliis hujuscemodi sermonibus, illius diei maximam partem consumpserunt. Postero autem die pater cum filio ad fratrum Praedicatorum conventum sese contulerunt, et Priori caeterisque fratribus causam, ob quam venerant, exposuerunt. Quanto gaudio affecti sint fratres, brevibus certe aperiri non posset verbis. Considerabant namque, quod adolescens, qui in prima aetate erat scientiam

* Christianis parentibus exemplo est pater Vincentii, quam prudenter agendum cum filiis sit de vitae instituto capessendo. Nota autem inferius quam pie caeteris parentibus dissimiles, pater materque Vincentii ei congaudent de religionis suscipiendae proposito.

et moribus praestantissimus, merito in matura aetate maximus futurus esset: ac propterea arbitrabantur, quod Praedicatorum Ordini multum splendoris et gloriae esset accessurum. Quas ob res cum libentissime susceperunt. Et post triduum die Dominica quae fuit Nonis Februarii, eo agente octavum et decimum annum, ei habitum tribuerunt.

§ 120. Post habitus susceptionem coepit ingeniosus puer ea inter caetera legere, quae de vita divi patris Dominici scripta sunt. Mira profecto adolescentis sapientia. Dignum enim esse censuit, ut imprimis illa ipsi essent intellecta et cognita, in quibus suum inclytum ducem Dominicum imitari deberet. Itaque ultra plurimas virtutes, quibus beatum Dominicum praeditum fuisse legit, et in quibus ejus aemulator esse studuit, sacrae Theologiae ac lectioni sanctarum scripturarum, exemplo ipsius Dominici, se totum dedit, ut videlicet talibus Divinis armis munitus, posset opportuno tempore Evangelii doctrinam longe lateque diffundere. Numquam otiose stare vel loqui visus est. Universum vero tempus aut orationibus, aut scholasticis exercitiis, aut officiis ei commissis occupabat. Erat in eo in cunctis, quae faciebat et dicebat, multa et admirabilis humilitas. In conversatione autem ultra, quam dici potest, se omnibus humanum exhibebat. Deinde quia, ut supra scripsimus, non solum morum elegantia, sed etiam doctrinae claritate excellens habebatur, ab eo, qui in ipso fratrum conventu praecerat, ei injunctum est, ut pro fratrum adolescentium profectu de Dialectica et de Philosophia quippiam legeret. Quod quidem humiliter et jucunde sese facturum recepit. * Tanta autem erat in eo, quando legebat, facundia et eruditio, quod ex secularibus quoque juvenibus ad eum audiendum, ac sub ejus disciplina proficiendum, supra septuaginta convenerunt. In quo exercitio tres continuos annos consumpsit. Deinde Prior caeterique fratres, grande ejus ingenium considerantes, indignumque esse existimantes, ut tantus juvenis Valentiae teneretur, uno animo decreverunt eum mittere Barcinonam, unam ex claris celebratisque urbibus, quas orbis terrarum habet. In qua erant nonnulli Theologi ex ipso Ordine Praedicatorum, qui illa aetate omnium doctissimi habebantur. Deinde Herdam antiquam celebremque Cataloniae civitatem, in qua per ea tempora florebant publica studia liberalium disciplinarum. Ipse igitur coepit Theologiae facultati tam pertinaciter incumbere, quod pro singulari eruditione sua, octavum annum agens in ea facultate, fuit Theologorum adnumeratus collegio a Benedicto Summo Pontifice, cujus paulo post mentionem faciemus. Inter studiorum vero ejus tempora, cum esset 24 annorum, edidit insigne illud opus de dialecticis suppositionibus: in quo quisque manifeste videre potest, quanta fuerit auctoris peritia si

* Ut eruditione et facundiâ Ferrerius excelluerit.

consideretur in ipso opusculo multa esse praeclarissima, non solum ex media Philosophia, verum etiam ex profundissima Theologia delecta.

§ 113. Postea autem quam insigni illa coronâ donatus est, qua donari solent hi qui Theologis conuenerantur, a fratribus et amicis fuit Valentiam revocatus. Et quia, ut supra memoratum est, ob doctrinam virtutesque ejus celeberrimi nominis erat: idcirco ea horâ, qua Valentiam ingressus est, a multis nobilibus clarisque viris, ei obviam extra urbem euntibus, fuit magno cum honore susceptus. Paucis vero post diebus Episcopus et Capitulum Valentinae Ecclesiae, et hi, qui in ipsa urbe magistratum gerebant, cum obsecraverunt, ut aliquid de scripturis sacris, deque facultate Theologica legeret. Quod libenti animo facturum sese spondidit. Haque impetrata facultate ab eo qui Aragoniae provinciam gubernabat, in ipsa Valentina urbe et ecclesia sex annos, cum incredibili omnium attentione, non solum legit eis qui in scholis vacabant studiis liberalium artium, verum etiam viris plebeis publice praedicavit, a quibus mira aviditate audiebatur; tantaeque venerationis erat apud eos, ut in ipsa civitate solus doctus, solus religiosus, ac solus sanctus, et solus Christi servus haberetur. Tam autem longe lateque nomen eruditionis et sanctitatis ejus diffusum est, ut ex proximis quoque vicinisque civitatibus multi concurrerent, ut eum et praedicantem audirent, et sub tam insigni literarum ac morum praeceptore proficerent. Inter haec ipsa venit Valentiam vir, illa aetate nominatissimus, Petrus de Luna, unus ex Romanae Ecclesiae Cardinalibus, missus legatus ad Carolum Francorum regem a Clemente Papa, quem in Fundensi urbe in summum antistitem elegerat illa pars Cardinalium, quae ab Urbano Papa sexto, tamquam a Pontifice non rite creato, discesserat. Is igitur auditis his quae de Vincentii doctrina et miris virtutibus ferebantur, eum secum duxit, ac tamdiu tenuit, donec peracto legationis tempore, ad ipsum Pontificem rediit. Tam grata autem fuit Cardinali Vincentii conversatio, ut vix multis precibus impetrare potuerit, ne ejus curiam sequeretur. Tandem impetrato quod voluit, Valentiam reversus, retulit se ad consueta legendi ac praedicandi exercitia.

§ 114. In ipsa autem civitate Valentia, licet multum fructum fecerit animarum, tamen quamdiu ibi commoratus est, et daemonum et hominum varias pertulit insidias. Sed ut de invisibilibus insidiis omittamus, quibus omnes a daemonibus tentari fideles solent, de visibilibus hoc loco pauca subjiciamus: Quadam nocte, cum finito matutinali officio ante beatæ Mariae Virginis oraret imaginem, et inter caetera virtutem perseverantiae a Domino Jesu Christo sibi concedi peteret: visus est ei * astare

* Ex scelestâ suggestionē diabolum, senis venerandi speciem apparentem, dignoscit ac repellit. Similiter factum nota in seq. §.

ante oculos diabolus in specie senis valde venerabilis, cujus erat barba usque ad genua proluxa et nigerrima. Qui ei dixit: « Ego sum unus ex illis veteribus patribus, qui multis annis magna cum corporis continentia ac incredibili potus cibique parcitate Aegypti solitudinem incolui. Et cum essem juvenis, omnem corporis voluptatem experiri volui. Postquam vero tempora juventutis meae in variis deliciis consumpsi, in me reversus, poenitentiam egi: et sic clementissimus Deus dedit mihi veniam peccatorum. Nunc igitur, si mihi seni credendum est, qui habeo multarum rerum usum, tibi suadeo, ut floridæ aetatis tuae compatiaris, et hanc corporis macerationem nunc onittas, et usque ad senectam reserves. Nec dubites: paratus est enim Deus semper suscipere poenitentiam. » Sanctus autem Vincentius, ubi primo rem hujuscemodi vidit, fuit vehementi timore commotus. Sed postquam verba loquentis advertit esse veniferam, diabolum esse suspicatus est. Unde sese Deo et beatæ Virgini commendans, nihil ad verba diaboli respondit: sed se signi Crucis muniens, « Abi, inquit, pestifer serpens. Namque ex subdolis verbis et dictis tuis, non unus ex Aegypti patribus, sed ex inferni daemonibus unus esse convinceris. Credidisti novum militem Christi tuis insidiis posse superari. Sed licet novus sim in hac militia, tamen gratia Christi, cujus amore laboribus me tentationibusque expono, me sic undique armatum reddet, ut contra te dimicare non metuam. » Daemon se cognitum vdens, emissio ejulatu magno ac tetro foetore relicto, proutinus evanuit. Visionem vero istam vir Dei nonnullis fratribus revelavit, eos obsecrans ac strictissimis praeceptis eis inhibens, ne cui rem gestam revelarent. At illi indignum esse arbitrati, ut tam memorabile factum silentio premeretur, rem, prout gesta fuerat, per universam civitatem divulgaverunt.

§ 155. Alia quoque nocte eidem oranti ante altare quoddam in quo erat imago Jesu Christi crucifixi depicta, apparuit diabolus in specie vasti Aethiopis, hujuscemodi verba depròmens: « Orationibus ac caeteris operibus tuis, quibus te cochum credis posse contingere, tantum insidiabor, donec faciam te turpiter victum succumbere. » Ad quem sanctus Christi miles: « Nullas tuas, ait, qualescumque insidias formidabo. » Et diabolus: « Nihil est, inquit, difficilius, quam ut usque in finem possis in gratia, de qua loqueris, perseverare. » Respondit Vincentius: « Ille qui dedit ut inciperem, dabit quoque ut perseverem. » Itaque frontem armavit Crucis signaculo, et ilico daemon discessit.

§ 156. Alio tempore, dum circa quartam noctis horam in cella legeret librum illum, quem edidit divus Jeronymus de virginitate beatæ Mariæ, et inter suavitatem lectionis ipsam Virginem obsecraret, ut ejus virginitatem custodiret, facta est ad eum vox hujuscemodi: « Non omnes possumus esse virgines, namque

tametsi usque nunc te virginem appellare potuisti, non tamen ultra patiar, ut tam honorato nomine gaudeas » *. Vir Dei ad haec verba plurimum attendens, intra se tacitus volvebat, quid sibi vellet sermo quem audierat. Non enim induci poterat, ut verba illa ore beatae Mariae emanasse crederet, quippe quae virginitatis custodes virgo ipsa semper amavit, confortavit, adjuvit, magnificavit. Genua igitur flectens, ab ipsa Virgine petiit, ut quid significare vellent verba illa terrifica, dignaretur ostendere. Nec multo post ei beata Virgo multa cum luce visibiliter apparuit. Et postquam sui eum ostensione confortavit, laetumque reddidit, hoc pacto locuta est: « Verba illa ad te paulo ante facta, diaboli fuerunt, qui tibi proponit bonorum operum difficultatem, ut territus, ab incepta virtute desistas. Tu autem cautus esto, et constanti animo perseveres. Et quamquam tibi crebras parabit insidias, ac frequenter conabitur, ut periclitetur virginitas tua, utque caeterae virtutes quae in te sunt, corruant, tamen ne diffidas: spera semper in Domino, quoniam ipse erit clypeus tuus, quo non solum arma diaboli poteris facile contemnere, sed et ipsum cunctasque artes et versutias ejus magnanimitè superabis. » Haec ubi a Virgine gloriosa dicta sunt, ei a Vincentio gratiae referuntur: et illa disparuit. Ex eo autem tempore Christi militi tantum fervoris accessit, ut non terrestris homo, sed coelestis angelus esse videretur. Nunc subjicienda quoque sunt exempla quaedam, quibus patebit, quanta calliditate antiquus hostis nisus est ejus animum frangere, et ad libidinem inclinare.

§ 17. Erat beatus Vincentius non solum virtutibus praeditus, sed etiam corpore pulcher et aspectu venustus: quo fiebat, ut ejus virtutes essent gratiores, facerentque ut ab omnibus vehementer amaretur. Fuit igitur Valentiae mulier quaedam tam nobilitate generis clara, quam formâ corporis praestans. Quae suggerente diabolo, capta est amore ipsius Vincentii tam ardentè, quod nullam aut animi aut corporis quietem habere potuit: sed singulis diebus frequentabat loca in quibus eum videre aut alloqui posset. Vincentius licet eam advenire frequentius videret, tamen nihil tale suspicabatur: sed arbitrabatur eam aliqua devotione moveri, ut et mulieribus consuetum est, quae servos Dei quadam naturali pietate affectuosius, quam faciant mares, piis obsequiis venerantur. Illa autem in dies vehementissimo fervore amoris agitabatur, ac tandem quid faceret, nesciens deliberavit gravem aegritudinem fingere, ut sic haberet opportunitatem alloquendi eum, et eidem manifestandi flammam ardentis amoris quibus intrinsecus urebatur (a). Itaque lecto, aegrotantium more,

* Vincentio, quem a virginitate colenda detertere conatur diabolus adest confortans beatissima Virgo Maria.

(a) Nota sacerlegae impudicitiae periculum Sacerdotibus imminens ex mulierulæ, nefandè amore aestuantis, insidia. Non raro hujusmodi renovantur casus, perrara autem veremur esse opportunitatem hac in re prudentiae ac fortitudinis exempla.

decubuit, coepitque multo cum clamore magnos ostendere cruciatus: ac demum in lecto illo frequenter huc et illuc tam miserabiliter versabatur, quod cunctos, qui astabant, ad sui commiserationem mirum in modum provocabat. Advocantur medici, qui nullum in ea aegritudinis signum esse cognoscentes, varia iudicia proferebant: si qua tamen in ea aegritudo esset, intrinsecus esse arbitrabantur; tandem videntes, quod nimio dolore torquebatur, consulunt accersiri sacerdotem, cui illa confiteretur, ne videlicet inter tanti doloris vehementiam sine sacra confessione discederet. Eligitur itaque ab ea vir Dei Vincentius: qui celeriter veniens, cameramque in qua illa decumbebat, ingressus, ac cunctis, qui aderant, ex more exclusis, coepit puellam exhortari ad poenitentiam. Mulier in initio non audet manifestare furorem amoris quo occupata tenebatur, sed dicit fatique ea, quae consuetudine Christianae religionis ad ritum pertinent confessionis. Verumtamen interea saepe proposuit amorem, quo urebatur, verbis exprimere: sed quando dicere incipiebat, pudor verba labiis inhaerentia detinebat. Et sic protrahebat ulterius verba, respondebatque ad ea de quibus sanctus confessor ea interrogabat. Et post multa verba, ultro citroque habita, tandem occultum ignem mulier celare non potuit, sed omni formidine pudoreque deposito, «Scito, inquit, o frater Vincenti, me non quidem corpore, sed mente languere. Et nisi tu mihi pro tua miseratione succurras, scito me ilico morituram. Jam enim annus est, quod tuo amore adeo ardens capta sum, ut non solum ignis ardentis flammis cor meum exuri sentiam, sed et ad tanti furoris agitationem deveni, quod frequentissime meipsam propriis manibus enecare decreveram. Volui tibi saepissime cordis mei furorem manifestare, sed me partim tenuit pudor foemineus, partim nomen sanctitatis et innocentiae tuae, quae me formidare fecerunt, ne tam execrabile facinus tibi aperire. Itaque tamquam desperans, nemini meum ignem indicare volui, tacitumque usque ad hoc tempus reservavi. Mihi vero super hac re iterum atque iterum cogitanti, visum est potius, ut hanc corporis aegritudinem fingerem, quo locum tempusque opportunum haberem, quibus hujus ignis flammam possem extinguere, et optata voluptate potiri. Quamobrem meum corpus, quod cernis esse pulcherrimum, expono potestati tuae. Sume igitur nunc de me voluptatem, et principium faciamus, ut deinceps simus ambo indissolubili ac perpetuo amore conjuncti.» Haec dicens, linteum, quo tegebatur, amovit, et sese totam nudam exhibuit.

§ 18. Sanctus vero Confessor admiratus impudentis foeminae audaciam, ac scelus abominabile execrans, inprimis eam commonere coepit, ut nudum corpus tegeret. Deinde a tam nefario opere abducere cum severitate multa conatus est *. Postremo et

* Ne calumniam, a fornicaria foemina delusa irrogari solita, formides; calumniâ affici magis expedit quam moechari: fidelis ministri suâ innocentiam Deus plerumque gravissima criminantis poenâ clarificat. Exemplo sit quod infra narratur.

dixit quod Jesu Christo a teneris annis suum corpus animumque devoverit, quodque se perpetuam castitatem servaturum promiserit, et ob id omnem terrenum amorem abdicaverit, omnemque libidinem execratus fuerit. Quibus dictis, ab ea protinus discessit. Illa tali responso indignata, mox cogitavit in virum innocentem objectare infamiam, et tanquam altera Putipharis uxor, voluit clamare ac dicere contra sanctum Dei quod eam violenter opprimere voluisset. Sed summa Dei providentia nequaquam passa est, ut innocenti tam infame facinus opponeretur. Ecce enim quum primum impudens foemina voluit vocem emittere, ille idem diabolus qui ei nefandum amorem ingesserat, ejus corpus gravissime vexare coepit. Accurrunt igitur cuncti qui extra cameram expectabant, et tanti clamoris causam diligenter inquirunt. Tandem visis multis signis, mulierem a daemonio vexari sentiunt. Advocantur itaque multi qui daemone noverant adjuvare. Adhibentur praeterea remedia quae hujusmodi adhiberi consueverant: sed nihil cuncta valebant. Verum diabolus exercistis ita respondebat: «Ex hoc corpore numquam me pellere poteritis, nisi huc venerit vir ille qui in medio ignis positus, uri non potuit.» Quaerunt igitur omnes quid sibi velint verba quae diabolus proferebat. Post longam autem rei seiscitationem, quidam ex his qui aderant, in medium surgens: «Advocetur, inquit, frater Vincentius, nam ipse mulieris hujus confessionem audivit. Est etiam vir et scientiâ et sanctitate insignis, propter quae certum nobis esse debet quod nemo sit qui possit nobis illorum verborum significantiam aperire verius.» Assensere omnes, et mox ad beatum Vincentium sese contulerunt, ut ei rem quae acciderat, exponerent: precanturque, ut dignetur visitare foeminam quae, dum valebat, magnam erga eum benevolentiam sese habere demonstravit. Ipse autem etsi se plurimum difficilem praebuerit, tamen ne rem insuetam facere videretur, quandoquidem antea infirmos semper visitare consueverat, fecit quod illi voluerunt. Attamen secum multa cogitans, sese Jesu Christo commendavit, eumque precatus est, ut pro immensa clementia sua dignaretur misereri mulieris quae a daemone non solum corpore sed et animâ vexabatur. Postquam igitur ventum est in locum ubi misera vexata tenebatur, daemon ululatum terribilissimum emittens, «En adest, inquit, vir ille qui in medio ignis non est aestuatus. Nunc igitur hinc discedendum*.» Haec dicens, muliere semiviva relicta, discessit. Qui aderant, videntes tam grande miraculum, obstupuerunt, ejusque sanctitatem majori in veneratione habuerunt.

§ 19. Alium quoque modum diabolus machinatus est, quo fortem castumque animum ejus frangeret, et ad libidinem inclinaret. Suggestit enim nonnullis (religiosi fuerint, an seculares, incertum est nobis) ut pro experiendo sancti viri animo,

* Ut Vincentii meritis curata sit foemina quae in illatae calumniae poenam a daemone vexabatur.

mulierem quamdam meretricem speciosissimam, pretio conductam in cellam ejus introducerent. Captato igitur opportuno tempore, quo videlicet Vincentius ipse ex more in ecclesia orationi vacabat, memorata foemina in cellam ejus introducta est. * Vincentius ergo ab oratione regrediens, clauso ostio, et in locum ubi dormire solebat, veniens, reperit mulierem sedentem: et in primo aspectu vehementer obstupuit, et antequam alloqueretur, multa cogitabat. Tandem vero existimavit illam non esse mulierem, sed daemonem, in specie mulieris cum decipere paratam. Unde hoc pacto locutus est: «Quae tibi causa fuit, ut huc venires in tali forma, maledicte diabole qui servis Dei novis semper dolis insidiaris?» Meretrix autem, ut erat ab eis qui eam introduxerant instructa, ita respondit: «Noli, o frater Vincenti, me diabolum appellare: foemina sum, non diabolus. Sed obsecro te, ut me patienter audias, et exponam tibi causam et modum quo huc ingressa sum. Fere quatuor menses sunt quod tuo amore capta sum. Frequententer tentavi, ut vel diei vel noctis tempore secreto ad te venire possem: sed nunquam mihi miserae sese obtulit opportunitas. Nunc autem a nemine hominum visa, huc ingressa sum, et necessarium est, ut in hoc lectulo simul hac nocte dormiamus: et ex hoc nunc tibi promitto quod quoties de meo corpore voluptatem capere voles, praesto ero, et simili modo quo nunc feci, ad te me conferam. Non dubites. Nemini notum erit id quod simul faciemus. Scio quidem famam tuae honestatis esse integerrimam, et quamvis nomen habeas sanctitatis, tamen quia scio te fragilem esse hominem, ausa sum ad te confidenter venire, certa quod tu quoque de me poteris sine dubitatione confidere.» Haec dicens, in oscula et in obscenos amplexus ruere voluit. At Vincentius eam prohibuit, neque foeminae specie, neque vestium ejus pretiositate, aut comptis blandisque sermonibus vel parum commotus aut captus: et dixit: «Abi pestifera, et unde venisti, pròtinus revertaris. Quod si secus feceris, cave ne subita morte moriaris. Tentasti enim foedare animum corpusque meum qui a primis annis Christi servitio me mancipavi.» Illa verbis ejus sic statim compuncta fuit quod adventus sui causam modumque patefecit, et eos praeterea nominavit qui eam mercede in hoc opus detestabile conduxerant. Denique post multa salutis hortamenta, mulieris cor ita immutatum est, ut uberrime fletus ac veniam petens super praesumptione, poenitens vitam suam emendare polliceretur. Beatus autem Vincentius eam rogavit, ne cui id quod gestum fuerat, revelaret nisi illis qui eam introduxerant, ne videlicet illi qui tantum flagitium perpetraverant, infames haberentur. At illa non destitit, quin rem gestam multis ex Ordine revelaret. Paucos vero post dies postribulum deseruit, et marito

* Scortum in ejus cellam immissum a peccato deterret et ad bonam frugem convertit.

accepto, reliquum vitae in vera corporis et animi continentia duxit.

§ 20. Ut eorum autem quae deinceps scripturi sumus, cum eis quae supra narravimus, sit continuata narratio, quaedam pro rerum notitia sunt altius repetenda. Per illud tempus apud Avinionem Galliae nobilissimam civitatem, commorabatur Benedictus tertius decimus, summus Romanae Ecclesiae Pontifex qui missus legatus fuerat ad Carolum Gallorum regem a Clemente Papa, apud Fundos creato summo antistite, ab ea parte Cardinalium quae ab Urbano Papa sexto discesserat. Mortuo enim ipso Clemente apud Avinionem, uno consensu omnium Cardinalium qui in ipsa urbe consistebant, ipse Benedictus pontifex creatus est, quamvis duae aliae partes Cardinalium, duos alios Pontifices sibi elegissent. Quo factum est, ut schisma sit subsecutum inter populos Christianos; quandoquidem tres summi Pontifices uno eodemque tempore Romanae Ecclesiae praesidebant, quorum tamen quilibet sese legitime creatum fuisse arbitrabatur. Quo vero modo id factum fuerit, non est a nobis hoc loco dicendum. Eorum enim est ista dicere qui conscripserunt catalogum summorum Pontificum. Illud vero omittendum non est quod singuli fere Galliarum Hispaniarumque principes et civitates ipsi Benedicto obediebant. Igitur Benedictus quam primum ad summum sacerdotium electus est, missis nunciis et literis, virum Dei Vincentium ad se accersiri iussit: quia eruditio et sanctitas viri, ei notissima erat, et secum eum habere voluit, ac in suum confesorem elegit, et magistrum palatii Apostolici instituit. Itaque Vincentius, ne jussis Pontificis non obtemperare videretur, quamvis molestum ei esset sequi curiam terreni principis, tamen singula quae ei imposita sunt, diligenter executus est. Consistens autem in Avinione urbe, numquam otiosus fuit: sed omne tempus dabat aut lectioni sacrarum scripturarum, aut doctrinae verbi Dei, aut aedificationi proximorum, aut vigiliis crebrisque jeuniis, hymnis et orationibus. Ob quas res non modo ab ipso Pontifice et universis praelatis qui in ipsa urbe commorabantur, verum etiam a cunctis Avinionensibus civibus, tamquam Dei singularis fidelisque servus, ac Christianae veritatis eximius doctor, amabatur, observabatur, venerabatur, et egregiis laudibus extollebatur. Fuerunt quamplurimi eo tempore qui salutaribus suasionibus exemplisque ejus flexi, corruptos mores ac sceleratam anteactam vitam in sanctam conversationem commutaverunt.

§ 21. Et quoniam, ut paulo ante memoravimus, tres summi sacerdotes praesidebant Ecclesiae Christianae, et quisque eorum se rite creatum asseverabat, ob quod maximum schisma erat inter populos Christianos: fuerunt sane ea tempestate multi qui in eam curam summopere incubuerunt, ut Ecclesiam ad unionem reducerent. Sed quia non ita, ut decuit, rem aggressi sunt, quod.

volebant perficere nequiverunt. Ob quod a multis tam ecclesiarum praelatis, quam terrarum principibus res omnis fidei beati Vincentii commissa est, tanquam hominis qui verax prudensque et esset et haberetur, nec quaereret gloriam terrenae dignitatis: propter quae unusquisque arbitrabatur, neminem inter mortales reperiri posse qui tantum negotium vel diligentius, vel prudentius, vel melius perficeret. * Itaque imprimis vir Dei Benedictum Pontificem adiit, eique suavit, ut universos praelatos et cum eis cunctos theologos ac utriusque juris consultos quorum Avinione magna multitudo erat, ad se accersiri juberet, et in consultatione ponti faceret, quid ei esset in tanta Ecclesiae fluctuatione faciendum. Et praeterea consuluit, ut potius in summa inopia ageret vitam, quam quod propter terrenam dignitatem suam inter populos Christianos discordia foveretur. Propter haec et multa alia quae omissa facimus, tandem eidem Benedicto suavit, si opus esset, pro pace Ecclesiae summo pontificio renunciaret. Pontifex non multum moratus, cedere quidem noluit, sed statim vocatis singulis praelatis ceterisque eruditis viris qui ejus curiam sequebantur, rem in consultatione poni fecit, quemadmodum ei B. Vincentius ante persuaserat. Verum quia res, de qua erat consultatio, et ardua et plurimum periculosa esse videbatur ideo in ejus agitatione ipsi praelati plurimis mensibus instituerunt. At Vincentius interea nihil omisit, quo minus sua operâ unio Ecclesiae fieret. Namque multas Galliae et Hispaniae urbes peragravit, se videlicet conferens modo ad Sigismundum Imperatorem qui per ea tempora in Cataloniam venerat: modo ad Carolum Francorum, modo ad Martinum Aragoniae regem: saepe ad ipsum Benedictum, ut tam periculoso negotio aliquis felix finis tandem imponeretur. Itaque horum quos modo nominavimus, atque aliorum Christianorum principum, et quamplurimorum ecclesiarum praelatorum una voce unoque consilio tandem deliberatum est, ut Constantiae, praeclara Germaniae urbe, generale Concilium fieret, quo tantis naviculae Christi fluctibus melius consuleretur.

§ 22. Cum haec Avinione et Constantiae gererentur, et quadam die B. Vincentius mente plurimum agitaretur, et inter se quaereret quid sibi agendum esset in tanta rerum angustia, repente magna vi febrium corripitur se sentit **. Post duodecim vero dies, quibus adeo graviter decubuit, ut multi eum crederent moriturum, ei visus est Jesus Christus, mirabili claritate coruscans: quem inter multitudinem angelorum comitabantur beati patres Dominicus et Franciscus qui et eum confortavit, et lactissimum ex sui visione reddidit. Deinde post multa his verbis eum

* De schismate, et quantum vir Dei pro unione Ecclesiae adlaboraverit.

** Decumbenti ob febrium vim et in vitae discrimine Vincentio apparet per visum Christus praedicationis ei officium committens et confestim ideo sanans.

allocutus est: «Constans esto, et omnem mentis angorem penitus abjice. Sicut enim te in multis tentationibus fortem feci, atque ab hominum et daemonum insidiis variis eripui, sic et deinceps faciam, et usque in finem te mea gratia comitabitur, ac nunc ex hac corporis aegritudine et mentis angustia te liberabo. Cito enim erit pax Ecclesiae reddita. Tu ergo cum primum convalesceris, ex curia Benedicti discede. Elegi namque te in singularem evangelii mei praediconem, et volo quod per universas Galliarum Hispaniarumque regiones evangelizans, in humilitate ac paupertate discurras. Et tandem post uberrimum verborum operumque tuorum fructum, in finibus terrae feliciter morieris. Inter caetera autem, quae evangelizabis, volo ut populis extremum iudicii diem cito affuturum denuncies, populorum scelera reprehendens sine formidine. Et quamquam multas improborum calumnias patieris, ne timeas, quoniam tecum semper ero: et cum, me duce, evaseris cuncta pericula, adversariorumque insidias facile despexeris, vatem te adhuc expectabo, antequam mundi terminus adveniat.» Haec dicens, genas beati Vincentii leniter tetigit tanquam videlicet ei signum singularis familiaritatis ostenderet. Moxque adjectis multis quae ad aedificationem et instruendum militem suum erant necessaria, Christus ipse disparuit.

§ 22. At Vincentius statim revocatis viribus, ex strato, quo decumbebat, surgit: volensque exequi quae Christus jusserat, in primis decrevit adire Pontificem Maximum, cui aperiret sanctum propositum, et cujus licentiâ res ipsa facta, majorem videretur habere auctoritatem. Igitur dum ad Pontificem sese conferre vellet, ecce ipse Pontifex, magna Praelatorum multitudine comitatus, conventum fratrum Praedicatorum ingressus est, Christi servum Vincentium invisurus. Itaque ubi primum vidit virum sese obviam offerentem, quem audierat gravissima aegritudine occupatum, et de ejus vita non multum sperabatur, plurimum et admiratus et gavisus est. Post multos autem sermones inter eos habitos, Vincentius suum animum Benedicto Papae manifestavit. Ille id aegre ferens, multas vias invenit, quibus Vincentius secum detineretur. Denique videns eum a proposito dimoveri non posse, excogitavit singularem aliam viam, qua vel a proposito eum desistere faceret, vel animus ejus facilius frangeretur. Vacantibus namque tum Valentino, tum Ilerdensi, tum aliarum quarundam ecclesiarum episcopatibus, eum episcopum creare constituit*. Cumque nec oblati hujuscemodi dignitatibus ipse Vincentius flecteretur, quadam die convocatis Cardinalibus qui Avinione commorabantur, paratoque ex more pileo, eum ad se accersitum, collegio eorum una omnium voce voluit adnumerare. Vincentius hanc quoque dignitatem non quidem dispexit, sed certe justis de causis admittere noluit. Primum, quia sese indignum tam

* Episcopatum et Cardinalatum respuit.

excellenti dignitate existimabat: deinde, quia longe utiliora fructuosiora animo cogitabat: postremo (quod et praecipue eum movebat) quia si in tali dignitatis gradu constitutus esset, ab ipsius Pontificis curia discedere nequivisset, atque ita nec Christi legationem exequi potuisset. Veruntamen ne ingratus Pontifici Maximo ipsisque Cardinalibus videretur, eis maximas gratias egit, ac manifestato animi sui proposito, ab eis licentiam auctoritatemque evangelizandi postulavit. Summus autem Sacerdos ac Cardinales audientes causas quas vir Dei exposuit, indignum esse censuerunt, ut aliquo modo sanctum ejus propositum impidiretur. Quas ob res eum, quocumque voluisset, abire permiserunt. Insuper ut efficacius et salubrius populis Dei evangelium per mundum discurrens evangelizare posset, idem Pontifex sponte sua magnam ligandi absolvendique potestatem ei contulit, mittens eum tanquam specialem Apostolicae Sedis Legatum qui peccatores a vitiis abduceret, et ad poenitentiam revocaret.

§ 24. Post haec ex Avinione primum, deinde paulatim progrediendo, per urbes et villas evangelizans, in Cataloniam reversus est: ubi potens opere et sermone, duos continuos annos docens institit. Populi autem eum, tanquam unum ex veteribus apostolis, sequebatur, atque incredibili quadam attentione audiebant, et multis obsequiis venerabantur. Et quia inter caetera quae docebat, generale Judicium multis rationibus cito futurum esse confirmabat, non defuerunt multi qui memorato Pontifici dicerent, magistrum Vincentium plurimas novitates seminare in populis: inter quas una praecipue esset quod diem extremi judicii nostris diebus proximum esse affirmaret: unde expedire dicebant, ut ipse qui esset maximus pastor Ecclesiae quid sibi talia velint, diligenter perquireret. Itaque datae sunt ad B. Vincentium a sede Apostolica literae, ut summum Pontificem certiore faceret, quaenam essent ea quae de ipsius judicii tempore fateri dicebatur. Ipse acceptis lectisque literis, jussis Apostolicis mox obtemperavit. Composuit enim libellum quemdam egregium, in quo paucissimis complexus est singulas rationes quibus moveri solebat, ut probabiliter ostenderet ipsum judicium nostris temporibus esse propinquum. Libellum vero ad summum Pontificem misit qui eum examinaret, corrigeret, probaret, vel etiam improbaret, si forte ea quae in ipso scripserat, improbanda viderentur. Sed nec Papa qui hujusmodi libellum componi voluit, nec illi qui doctrinam viri Dei criminabantur, aliquid in eo compererunt quod vel minima reprehensione dignum esse existimetur.

§ 25. Quamvis juventutis suae tempore multis in locis verbum Dei evangelizaverit, tamen dum ageret quadragesimum annum, coepit peregrinationis ejus tempus ac doctrinae continuum illud ac mirabile exercitium quod usque ad vitae suae terminum

sine intermissione continuavit. * Regiones autem, quas docens peragravit, hae fuerunt: Catalonia, Regnum Valentiae, Aragonia et Navarra quae sunt in citeriore Hispania. Ex Hispania vero ulteriore, excepta Gallitia et Portugallia, singulas alias fere regiones, urbes et oppida ac villas circuevit. Ex Gallia autem inprimis illa regio, quam nostro tempore vocant linguam Occitanam, Delphinatus, Provincia, Sabaudia, Francia, Burgundia, Nortmannia, Biturnia, Alvernia, Flandria, Albia, Octavia, Picardia, Vasconia, Britannia, ubi et feliciter, ut post dicemus, migravit. Descendit quoque in Italiam, et universas regiones et urbes Pedemontii lustrans, atque multas Lombardiae terras et civitates peragrans, demum venit Genuam, ubi uno non fere mense commoratus est. Discurrit praeterea omnem illam maritimam regionem, quam vulgo Genuae ripariam vocant. Decreverat sic paulatim progrediendo ac docendo venire in Tusciam, et in singulas Italiae regiones. Sed divino consilio factum est quod dum ipse in portu Veneris consisteret, affuit nuncius a rege Hispaniae Joanne missus qui tradidit ei literas, quibus multis precibus et magna instantiâ idem rex eum in Hispanias revocabat. Itaque in Hispanias rediit, et post factum ibidem animarum uberrimum fructum, profectus est in Gallias, et sic in Italiam ulterius proficisci non potuit. Maris certe pericula numquam formidavit. Navigavit enim ad insulas Baleares, quas nostro tempore Majoricam Minoricamque nominamus. Dum vero per Gallias evangelizando discurreret, Henricus rex Angliae, permotus famâ mirabilium operum ejus, parata quadam navi, et in ea missis nunciis et literis, eum ad se venire, et in eam insulam navigare obsecravit. Facto itaque quod religiosus rex petierat, et eidem revelatis multis futuris, ad ejus regnum pertinentibus, quae succedenti tempore fuerunt penitus subsecuta, atque in ipsa insula seminato verbo Dei, acquisitoque maximo ex sua doctrina fructu, inde discessit, et in Scotiam quae est Angliae insula proxima, navigavit. Ivit et in Hyberniam quae est alia Oceani maris insula, et in ea non multum commoratus, tandem in Gallias reversus est.

§ 26. In hujuscemodi vero peregrinatione sive discursu, vitae suae talis ordo fuit. Nocte solum quinque horas quieti tribuit, reliquas noctis partes vel orationibus aut lectionibus sacrarum scripturarum transigebat. Mane autem in locum quo eum praedicaturum expectabant, se conferebat. Primum ipse Missam cantu ex more celebrabat: deinde verba salutis, prout Spiritus Sanctus menti ejus infundebat, pronuntiabat. Postea sermone finito, volens populorum ad se concurrentium satisfacere devotioni, eis manus osculandas praebebat, oblatosque sibi infirmos cruce signabat. Sicque plurimi, quorum numerus nobis incertus, soli Deo cognitus est, diverso infirmitatum genere laborantes, post factum

* In quot terrae plagas mire prorsus Apostolica Vincentii vox sese effuderit.

in eis a viro Dei salutiferæ crucis signaculum, perfectæ sanitatis beneficium reportabant. Pro quarum rerum narratione alium locum excogitavimus. Verba tamen, quibus in hujusmodi languentium sanationibus utebatur, hoc in loco subjiciemus: *Signa, inquit, eos qui crediderint, hæc sequentur: Super ægros manus imponent, et bene habebunt.* Hæc primo dicebat. Deinde statim adjiciebat: Jesus, Mariæ filius, mundi salus et Dominus, qui te traxit ad fidem catholicam, te conservet in ea et beatum faciat, et ab hac infirmitate te liberare dignetur, Amen. Denique cibo satis paucò corpus pro necessitate naturæ reficiebat. Cibus ejus ex piscibus frequentius erat: quos tamen non multo studio coctos paratosque volebat, sed quomodo religiosi viri statui conveniens videbatur.

§ 27. Ab eo anno quo religionem Praedicatorum professus est, usque ad diem quo migravit e vita, ab esu carnium abstinuit, nisi aliqua evidens necessitas eum aliter facere compulisset. Numquam voluit nisi uno ferculo uti. Vinum multa aquâ dilutum semper sumebat, illudque aut semel, aut bis, et raro ter, et numquam post tertiam vicem bibere visus fuit. Et ut paucissimis verbis multa complectamur, constitutiones fratrum Praedicatorum, quoad singulas ceremonias, et ipsam regulam, ubicumque eum esse contigerat, non minus servabat, quam si in ipsorum claustro moraretur. Quadraginta annis, exceptis diebus Dominicis ut plurimum jejunavit. Nec unquam talia jejunia aliquo casu prætermisit, nisi per corporis aegritudinem ea prætermittere cogeretur. Iter vero discursus ejus non equitando, sed propriis pedibus perègit, solo baculo, cui inniteretur, contentus: idque quindecim annis continuis fecit. Verum postea ex quadam aegritudine quæ ei supervenit, in tibia gravior tardiorque effectus, necessitate compulsus, habuit quemdam asinum, quo vehabatur quoties de civitate in civitatem proficiscebatur. Sæpe etiam operam dedit, præsertim in locis ubi erat ei opportunitas, ut posset de rebus suo usui necessariis pro sua voluntate disponere, ut super sarinentorum aut pælearum aut istiusmodi rerum straminibus, vel paupere sacco, modica lanâ repleto, dormiret. Nudam carnem ejus nemo vidit unquam, nec etiam fratres illi, quibus ipse familiarius utebatur. Illud præterea pro edomanda carne et in memoria passionis Christi a prima adolescentia observavit quod singulis noctibus, quibusdam flagellis et funibus confectis, corpus suum multis cum lacrymis caedebat. Et si forte alicujus aegritudinis impedimento id facere nequivisset, hoc a fidis sociis suis fieri volebat, eos per Jesum Christum obtestans, ne quid dubitarent, sed cum validis ictibus caederent. Elegit autem in socios quosdam fratres ex ipso Praedicatorum Ordine, qui omnes licet fuerint vitæ et famæ clari, duo tamen, tantæ perfectionis tantæque eruditionis fuerunt, ut eorum doctrina multis populis

profuerit, iidemque in vita et post mortem multis miraculis claruerunt.

§ 28. Et quoniam magna populorum multitudo eum de loco ad locum euntem sequebatur, quorum pars publicam pro commissis poenitentiam agebat, pars sola devotione movebatur, ut videlicet a viro Dei verba aedificationis spiritualis audirent, et ut bene vivendi exemplum sumerent: excogitatus est ab eo quidam ordo rerum, quo devotio sequentium magis augeretur, ut vitae doctrinaeque ejus fructus esset copiosior. Ducebat namque secum multos sacerdotes quos ex diversis religionibus elegerat: quorum officium erat, vel audire confessiones poenitentium, vel epistolas, evangelia sacrosque hymnos ex more decantare, quando et quoties Missarum solennia agebantur. Organa quoque portari faciebat, ut videlicet cantus suavitate populorum affectus incenderetur vehementius, et Dei laudationi vacaret diligentius. Insuper notarios elegit, qui, quoties a viro Dei de pace inter discordes tractaretur, praesto adessent, ac remissiones inter eos factas literis mandarent, ne forte eos, ut a multis fieri solet, facti post poeniteret. Eos praeterea qui eum pro agenda poenitentia sequebantur, singulis diebus post Solis occasum per urbes et quaecumque alia loca, ad quae declinabant, quasdam processiones facere volebat, eisque quosdam hymnos, quos eos modo procedentes cantarent, ipse composuit, ac jubebat, ut quisque eorum nudatis humeris seipsum flagellis caederet, et alta voce diceret: Hoc sit in memoriam passionis Jesu Christi, et in remissionem peccatorum meorum. Inter quae flagella tanta cordium devotio, tantus erat omnium luctus, tanta contritio, tanta religio, ut ipsi quoque incolae locorum, ubi haec agebantur, non solum in lacrymas solverentur, sed etiam complures ex eis, flexi talibus exemplis, virum Dei sanctamque societatem ejus per multa terrarum spatia religiose sequerentur. Ex quo factum est, ut aliquando supra numerum decem millium hominum pervenerit religiosa illa societas. Quinetiam tanta multitudo confluebat, tam ad videndum istiusmodi spectaculum, quam audiendam tam mirabilis praedicatoris doctrinam, ut non solum in populosissimis urbibus, sed etiam in campestribus locis usque ad octoginta milia hominum frequenter convenirent. Et quamvis talis corporis flagellatio in frigorum, ventorum, pluviarumque saepenumero fieret tempore, nemo tamen ex eis unquam incurrit vel minimam aegritudinem. Quam rem multi miraculo dignam existimavere. Verum ne qua posset esse confusio propter concurrentem turbam, elegit nonnullos, quorum neque fama, neque conversatio poterat aut haberi aut esse suspecta: quibus curam dedit quae erant victui necessaria, parare, stationes diversoriaque singulis distribuere: ut videlicet mares a foeminis, clerici a secularibus separarentur: et tandem omnia alia disponere, prout

temporis, loci, rerumque opportunitas postulasset. Quidquid elemosynarum ei tribuebatur, sociis suis, prout cuique opus erat, distribui faciebat. Si quid vero superfluum erat, pauperibus erogare solebat. Pecunia quoties afferebatur, a sociis suis accipi vetabat: jubebatque, ut nihil, nisi quae essent quotidiano usui necessaria acciperent.

§ 29. Cum quadam die consules cujusdam oppidi Galliae quod Biterris dicitur, triginta ei aureos in elemosynam obtulissent, et vir Dei eos nunquam voluisset accipere, atque illi eum in nomine Jesu Christi et B. Mariae Virginis adjurasset, ut eos omnes acciperet: ipse, ne nomina tam veneranda spernere videretur, aureos quidem ilico accepit, sed mox eos euidam ex sociis dedit, jussitque ut non prius ex oppido discederet, quam pauperibus, orphanis, viduisque distribueret. Omnium hominum, non solum popularium, sed etiam principum et ecclesiarum praefatorum vitia arguebat. Non enim respiciebat personas hominum: unde nemini parebat, et quae ei reprehensione digna videbantur, ardentissime reprehendebat. Cum clericis tamen prudentius agebat. Nam quoties ad aures ejus aliquod magnum et nefarium facinus clericorum perveniebat, eos aliquo in loco secreto congregabat, ac si quomodo, quantum aut quibus de rebus opus erat, commonebat. Nec solum viris id faciebat, verumetiam foeminis quae in monasteriis degebant. Quam severus autem in homines flagitiosos fuerit, uno exemplo satis erit ostendere. Tempore, quo erat Januae, nobilissima urbe Italiae, vir quidam Valentiae oriundus, ob quaedam admissa scelera fuerat ultimo supplicio condemnatus. Cumque virum Dei complures obsecrassent, ut Januensium Ducem adiret, eum oraret, ut homini contritum impunitatem concederet, respondit: « Absit, ut operâ mea justitiae locus impediatur, et sceleratis hominibus impunitas concedatur. Illud vero libenti animo faciam, ut genus mortis permuetur. » Itaque Ducem adiit, et quicquid petiit, facile impetravit. Quoties vero Missam celebrabat, ante Dominici corporis et sanguinis sumptionem tot lacrymas fundebat, ut pauci intuentium se a lacrymis continere possent. Ex quo frequenter evenit, ut tantus luctus omnium audiretur, quantus esset, si in cujuspiam morte a consanguineis plangeretur. Et ne cui harum rerum vana superstitio fuisse videatur, deinceps nobis dicendum est, quanta utilitas fuerit ex mirabilibus ejus operibus subsecuta. Quae res magis conspicua erit, si de efficacia sermonis ejus primo narraverimus.

§ 30. Efficaciam sermonis ejus ostendit, tum Christianorum hominum utriusque sexus diversorumque statuum poenitentia, tum maxime multorum millium Judaeorum Saracenorumque conversio. Nam ex Christianis hominibus, qui perditum atque obstinatum in manifestis ab omnibus habebantur, supra centum

millia ad salutiferam poenitentiam reduxit. Erat enim in vitiorum reprehensione terribilis, ita ut frequentissime accideret, ut multi scelerati adeo compungerentur verbis ejus, ut humi prostrati, coram universa multitudine, omni pudore postposito, magna peccata confiterentur, et veniam lacrymabiliter peterent *. Et quamvis ipsis peccatoribus sic terribilis esset, tamen suas reprehensiones cum tanta moderatione mitigabat, quod quicumque eum semel praedicantem audiebant, mirum in modum alliciebantur, ut ad eum iterum, atque iterum audiendum proficiscentur. Rarum omnino erat, ut ipso praedicante, auditores ad lacrymandum non provocarentur. Cum vero de futuro judicio, aut de Christi passione, vel de poenis inferorum loqueretur, tam ipse quam populi astantes, semper in tantum fletum prorumpabant, quod necessarium erat, ut per multum temporis sileret, donec a lacrymis cessaretur. In explanatione sacrarum scripturarum erat tum luculentus, tum copiosus. Quaecumque vel docebat, vel suadebat, vel pro scelerum correptione dicebat, semper Scripturarum aut sanctorum virorum testimoniis, confirmabat, et auditorum animis mirabili quodam modo imprimebat. Tanta erat in eo sententiarum exemplorumque ubertas, quando praedicabat, ut singulos scripturarum sacrarum libros, ac quaecumque in earum viri sancti expositionem conscripserunt, quasi memoriâ habere videretur.

§ 31. Ne autem perirent ea, quae de tanti viri ore emanabant, movit Deus animos nonnullorum ex auditoribus ejus, ut quae ipse praedicabat, utcumque possent, conscriberent. Itaque composuerunt ex eis complura volumina, quorum aliqua sunt multis in locis divulgata, ex quibus nostri temporis concionatores multum utilitatis accipiunt. Sunt tamen non pauci, qui cum praedicantem audierunt, et nunc legunt sermones, quos suo tempore habuit, in scriptura redactos, asseruntque quod vix consequuntur umbram eorum, quae ejus ore resonabant. Quam vero acutus, acer, copiosusque disputator contra Judaeorum perfidiam fuerit, ac quam clare Scripturarum aenigmata eis aperire consueverit, illud vel maxime demonstrant, quod in diversis utriusque Hispaniae urbibus ** supra vigintiquinque millia ex eis ad suscipiendam Christianam adduxerit religionem, et eorum templa in Christi ecclesias dedicari fecerit. Nec minus multi Saraceni, quorum in Hispania magna copia est, ejus ignitis eloquiis incitati, sacrilegam Mahometis sectam detestantes, sacrum baptismum perceperunt. Quorum numerus fere octo millium fuit. Multa praeterea monasteria, multa hospitalia, multae sacrae aedes, multi pontes pro fluviorum transitu, multis in locis fuerunt ejus

* Verbi Dei concionatoribus quae sequuntur imitatu necessaria proponimus.

** Admirabiles eloquentiae Vincentii fructus. Plurimis Hebraeorum et infidelium millibus de Christi fide suadet Vincentius.

hortatu constructa. Ad injuriarum odiorumque remissionem quam efficax fuerit sermo ejus, testes sunt universae urbes, universi populi, apud quos verbum Dei seminavit. Nulla civitas fuit, in qua cives multiplicibus odiis discordes comperit, a qua prius discesserit, quam eam magna ex parte pacatam concordemque relinqueret. Fuerunt fere innumerabiles, inter quos multis annis capitalia odia ob necem aut amicorum, aut allinium, aut consanguineorum exarserant, qui sermonibus ejus permoti, adeo corde compuncti sunt, ut nequaquam veriti sint coram maxima hominum multitudine collacrymantes surgere ac clamare, sese velle indulgere homicidis. Inter quae illud fuit memorabile, quod composuit magnam illam discordiam, quae erat inter duas nobilissimas Valentinorum familias, Solenorum videlicet et Centellarum: quorum animi ita erant dissidentes ac hostili odio incensi, ut multis annis variae caedes fuerint utrinque perpetratae. Meretrices, lenones, homicidas, piratas, usurarios, Dei sanctorumque blasphematores, et hujusmodi generis homines, in sceleribus perditos, fere quadraginta millia reduxit ad propriorum flagitiorum agnitionem, et ad agendam publicam poenitentiam eo ordine, quem supra expressimus. Nec mirum, si tam vehementer homines ad bene vivendum incitabat. Nempe cum sanctitate vitae erat quaedam in eo summa eloquentia, quam exornabat incredibilis sententiarum gravitas, splendor nitorque sermonis. Quae omnia reddebant eloquia ejus ignita, ita ut cuncta, quae loquebatur, non ex ore terrestris hominis, sed potius coelestis angeli manare viderentur.

§ 32. Fuerunt multi, quibus divinitus concessum est, ut dum ipse praedicaret, angelos Dei viderent, super eum in humana specie frequenter descendentes. Ad omnia haec accedebat, quod vox ejus sic erat a natura disposita, quod eam pro libito voluntatis, prout visum esset, facile expromeret. Nam pro rei necessitate acutam, gravem, gracilem ac sonoram vocem edebat. Multi insuper quasi miraculi instar id in illo suspiciebant, quod cum numerus eorum qui cum praedicantem audiebant, frequentissime tantus esset, ut plures ab eo longissimo intervallo distare cogerentur, non tamen minus ab eis, qui plurimum aberant, quam illis qui erant proximi, distincte audiebatur sermo ejus. Illud autem omnium praestantissimum erat in eo, quod ea, quae docebat, multis signis clarissimisque miraculis confirmabat, de quibus infra narrabimus. Maxima etiam admiratione dignum illud est, quod donum linguarum, sicut et veteribus apostolis, ei concessum est*. Cum enim per illas singulas regiones, quas supra memoravimus, suas praedicationes diffunderet, et sua Valentina ac materna lingua fuerit semper locutus: tamen singuli tam pueri, quam aetate profecti utriusque sexus, ejus sermonem

* Gentes diversae suae quaeque lingua loquentem eodem sermone Vincentium audiunt.

per singula verba percipiebant, perinde acsi in singulorum patria fuisset natus, et eorum idiomate fuisset locutus. Multi quoque Graeci, Teutonici, Sardi, Hungari, et alii in aliis locis nati, qui cum non nisi materna linguâ loqui scirent, nec aliam intelligerent ad loca in quibus praedicabat Vincentius, cum aliis ad audiendum concurrentes, tandem concione peracta, fassi sunt se singula viri Dei verba percepisse non minus, quam si eorum linguâ eum loquentem audissent. In illa Galliae regione, quae nostro tempore Britannia dicitur, sunt quidam populi, quos Galli vocant Britones Britonizantes, quorum lingua solis ipsis cognita est. Et quamvis plurimi eorum, Gallorum linguâ loqui sciant, multi tamen non solum non nisi sua linguâ loquuntur, sed et nullam aliam intelligunt. Qui tamen virum Dei, suo materno idiomate loquentem, distincte intelligebant, ita ut singuli quoque pueri et foeminae maximum fructum ex salutifera ejus doctrina ceperint.

§ 33. Dicendum deinceps est, quantum non solum apud populares, sed etiam apud clarissimos principes atque ecclesiarum praelatos et ipsos summos Pontifices valuerit ejus auctoritas. Et in primis illud dicamus, quod erat communis omnium consuetudo, ut ex singulis urbibus, ad quas proficiscebatur, omnis populi multitudo, omnisque nobilitas, et omnis clericorum ordo ipsi quoque episcopi et ecclesiarum praelati egredientes, et obviam procederent, hymnosque decantantes, eum tamquam unum ex Christi Apostolis intra ipsas urbes exciperent. Saepe vero id ne fieret, ipse prohibuit. Sed ubi animadvertit ex ea re populorum animos in Dei devotionem incendi, nec etiam posse prohiberi, quo minus talis reverentia sibi exhiberetur, quod illi faciebant, permittebat quidem, se propterea haudquaquam in superbiam animus ejus efferebatur. Omnia enim propter Deum faciebat, et in ipsius laudem et honorem referebat. Et cum multi ex eis, qui ei obviam pergebant, phaleratis equis veherentur, ipse tamen vili asino vectus, medius eorum humilime incedebat, vel in coelum erectos tenens oculos, vel humi defixos. Horis, quibus praedicabat, artifices nihil penitus operabantur. Ipsi quoque doctores, qui praelegebant in locis ubi florebant publica studia liberalium artium, tamdiu a lectionibus vacabant, donec concio ejus absolveretur. Tanta enim erat omnium cupiditas audiendae doctrinae ejus, quod vix infirmi domi retineri poterant, quin ad audiendum eum et ipsi concurrerent. Locis vero, in quibus praedicavit, quamdiu praesens fuit, tamdiu et etiam per multa tempora postea a perjuriis, à Dei sanctorumque blasphemis, ab aleae ludis, atque a multis aliis flagitiis cessatum est. Tanta erat omnium contritio, tanta religio, tanta in vestitu honestas et in victu, parcitas, ut a cunctis, qui talia videbant ac diligenter considerabant, tempora priscorum apostolorum redisse aestimarentur. Fuerunt

per ea tempora quamplurimi viri, certe non indocti, nec imprudentes, qui considerantes sancti Vincentii singulas animi corporisque virtutes, et maximum fructum, quem sua illustri doctrinâ, exemplis et operibus adferebat, animadvertentes insuper, quam laudabilis fuerit ordo vitae ejus, quantus fuerit ad eum populorum concursus, et quanta devotio, et demum quam varia ac magna fuerint miracula quibus claruit vita ejus, dicere auderent, quod post Christi Apostolos nemo fuit, qui eum nedum superaverit, sed nec etiam coaequaverit. Paupertatem evangelicam adeo efficaciter commendabat, ut complures viri nobiles ac opibus ditissimi, ejus suasionibus incitati totam substantiam suam pauperibus distribuerent, et pauperem Christi Vincentium in paupertate sequerentur. Nec minus permoti sunt multi clerici, qui locupletissima beneficia relinquentes, aut arctiorem eligerent religionem, aut eum sequerentur, quocumque ire decrevisset. Foeminae praeterea clarissimarum familiarum, sanctis verbis ejus commotae, sese arctis monasteriis intruserunt ad servandam perpetuam pudicitiam. Tam autem venerabilis omnibus reddebatur, quod beatum se arbitrabatur, quicumque eum vel tangere, vel alloqui potuisset. Tanta quoque erat multitudo eorum qui sacras manus ejus certatim osculari conabantur, quod in populosis civitatibus frequentissime necessarium erat, ut quidam lignei cancelli fierent, inter quos ipse et socii ejus consisterent, quibus prohiberetur ad eum concurrentium accessus importunus. Martinus praeterea et Ferdinandus Aragoniae, et Joannes Hispaniae reges, consueverunt ei sese obviam offerre, quoties eorum urbes, ubi ipsi praesentes erant, beatus Vincentius ingrediebatur. Idem faciebant cuncti Galliarum ac Hispaniarum principes, cum in urbes, quae eorum ditioni suberant, adveniret.

§ 34. Machoma quoque rex Granatae, quamvis infidelis esset, tamen audita famâ mirabilium operum quae de B. Vincentio ferebatur, praesertim quod multa Saracenorum Judaeorumque millia ad religionem convertisset Christianam, missis literis et legatis, cum ut in suum regnum iret, obsecravit, ut videlicet cum videre et praedicantem audire posset: fide publica promittens, ut in ejus regno posset legem Christi libere praedicare, nihil eo obstante quod Maurorum seu Mahometis lege id prohibeatur. Et Vincentius quidem impetrata a summo Pontifice eundi ad ipsum regem facultate, laetus se eo contulit, ac coram illo ter praedicavit, cum incredibili tum regis, tum aliorum Saracenorum attentione. Cumque ejus doctrina tanta voluptate audiretur, ut jam magna populi multitudo, despecta Mahometis sacrilega sectâ, esset sacrum baptismum susceptura, nonnulli ex eorum satrapis id aegre ferentes, regi comminati sunt regni amissionem nisi Christianus praedicator a regno ejus depelleretur. Ea re compulsus est Vincentius ad docendos Christianos populos reverti.

Subortis etiam frequenter quibusdam dubiis de maxime arduis fidei catholicae et Romanae Ecclesiae negotiis, maximi Pontificis et Cardinalium senatus ejus sententiam, tamquam viri et doctissimi et sanctissimi, non solum audire voluerunt, sed etiam tamquam firmissimum tutissimumque portum tenuerunt. Et licet saepius id factum sit, tamen ne nimis longam texamus historiam, unum solum hoc loco memorabimus.

§ 35. Cum in Constantiensi Concilio inter omnes illos doctissimos Patres qui in eo convenerant, diu fuisset magna quaedam quaestio agitata, nec unquam tantae rei veritas inveniri posset, tandem constituerunt, ut ad beatum Vincentium mitteretur, qui de ea re eos faceret certiores. Itaque una omnium voce missus est ad eum Joannes, tunc Cardinalis sancti Angeli. Cujus fuerunt comites quatuor, duo theologi et duo utriusque juris consulti, omnium illius aetatis eruditissimi. Venienti igitur ad se Cardinali, et sui adventus ei causam exponenti, Vincentius lacrymans, « Unde, inquit, mihi, ut tantus talisque vir ad me veniat? Bene vestrae breves literae Constantiam usque me venire facile fecissent, etiamsi in extremis partibus fuissem orbis. Illud vero vehementer admiror, quod tanta virorum doctissimorum copia, quantam scimus ad Constantiae Concilium venisse, nequiverit veritatem rei comperire, quam ego tam facilem tamque manifestam considero. Sed hanc ignorantiam non ob aliud evenisse puto, nisi ob superbiam nonnullorum ex eis qui sunt in ipso Concilio, qui omnia non propter Deum faciunt, sed ut humanam gloriam consequantur. » Haec postquam ab eo dicta sunt, statim Cardinali, et eis qui eum comitati sunt, explanavit, quae illi voluerunt. Nec solum spiritualia, sed et secularia et quaedam maximarum rerum negotia ejus fidei commissa sunt.

§ 36. Extincto namque Aragoniae rege Martino, cum nulli legitimi filii ei relictis essent qui regno succederent, subsequuta est magna disceptatio inter multas clarissimas familias, cuinam regni sceptrum jure deberetur. Cumque multo tempore res ipsa in controversia fuisset, nec aliquis finis ostenderetur, qui eis disceptantibus pacem esset allaturus: tandem fuit omnium communis sententia, ut aliqui eligerentur, quorum tanta esset eruditio, tanta auctoritas, tanta fides et tanta religio, ut in tanto negotio non immerito aequi probatique judices essent. Itaque delecti sunt novem ex omnibus qui in Galliis et Hispaniis comperi potuerunt. Quorum duo fuerunt, ipse Vincentius et Bonifacius germanus ejus, cujus supra mentio facta est. Qui discussis singulis, quae pro rei deliberatione discutienda videbantur, ipsi rei finem imposuerunt, quale jus et ratio imponendum postularunt. Facto praeterea fine Constantiensis Concilii, Martinus, qui in ipso Concilio creatus summus Pontifex fuit, ilico misit Antonium Montanum ad eum, qui eo tempore summus omnium

theologus habebatur. Qui et literas ad eum detulit, quibus Pontifex ei confirmavit omnem illam absolvendi, ligandi, docendique potestatem, quam ei antea Benedictus contulerat, eum tamquam Christi apostolum mittens, qui in nomine Jesu Christi doctrinam evangelicam populis praedicaret.

§ 37. Violenter insuper, Aragoniae regina, Joannis regis uxor, quadam foeminea cupiditate permota, affectabat ingredi viri Dei cellulam, ut videlicet videre posset, qualis erat locus in quo orabat: qualis lectulus ubi quiescebat. Cumque hoc a beato viro impetrare non posset (nefas namque ei videbatur, ut foeminae servorum Dei cellas ingrederentur) illa indignans, cellulae ostium violenter aperiri jussit. Moxque ingrediens, loca, quae videre cupiebat, vidit quidem: sed virum Dei, qui intus erat, nec ipsa, nec illi, qui eam comitabantur, videre potuerunt. Illa igitur a fratribus, quos in cella reperit, sciscitatur ubinam beatus Vincentius esset. Respondent illi, quod eum ante oculos haberet, ac dicunt se plurimum admirari, quod eum non videret, cum ipse in loco patulo esset, unde ab omnibus videri posset. Postquam haec reginae dixerunt, ad virum Dei Vincentium conversi: «Quid causae est, inquit, pater optime, quod reginae ad te venienti non assurgis, nec eam allòqueris?» At ille, «Nescitis, inquit, filii mei, numquam fuisse a nobis permissum, ut foeminae in cellas nostras introducerentur? Et quamvis haec regina sit, tamen eam ingredi non permisi, ne fiam personarum acceptor. Et quoniam violentiam hanc fecit, ut me invito ingredi ausa sit, ideo quamdiu hoc in loco commorabitur, divino miraculo fiet, quod ejus oculi tenebuntur, et quamvis coram habeat me, numquam tamen videre possit.» Haec audiens regina, statim egreditur: Vincentius autem secutus est. Quem illa videns, ante eum mirum in modum humiliata est, ac pro commisso veniam petiit. Cui dixit beatus Vincentius: «Nisi per muliebrem ignorantiam peccavisses, certe non impune tantam violentiam mihi fecisses. Ulter enim est Deus injuriarum, quae servis ejus inferuntur. Amodo igitur cave, ne quid ejusmodi committas in servos Dei.» Post multos vero inter se sermones, regina discessit. Alia quoque vice eadem regina, volens explorare, an vita ipsius Vincentii talis in occulto esset, qualis coram hominibus videbatur: quadam nocte magna virorum foeminarumque nobilium comitante catervâ, in conventum fratrum Barcinonae introducta, tandem venit in locum, ex quo per quasdam rimas eum videre poterat. Itaque intuens, vidit virum Dei flexis genibus orantem, et circa eum maximam quamdam esse claritatem, ex qua magna radiorum multitudo profluens, circumquaque diffundebatur. Illa diligentius intuetur, circumspiciens an in ipsa cellula aliquae cereae faces essent, unde tantus splendor procederet: ac tandem perpendens eum non humano opere, sed coelesti miraculo fieri, ad comitantes conversa:

Abeamus, inquit, obsecro: non enim est de hoc divino viro ulterius experimentum capiendum. Longe enim plura ac clariora sunt ejus opera, quam ea, quae vel extra videntur, vel famâ referuntur. Eis igitur ostendit id quod ipsa viderat, ac inde ilico discesserunt. Quas ob res regina extunc tanta veneratione eum prosecuta est, quod quoties eum videbat, quasi prona adorabat, non minus quam si aliquem angelum coelestem per terras gradientem vidisset. Solebat quoque narrare vir quidam, nomine Leonardus Gayanus, qui eum multo tempore cum aliis secutus fuerat, quod quadam nocte nonnulli insipientes per rinas quasdam ostii cellulae in quâ quiescebat, viderunt cellam ipsam mirabili claritate resplendentem, et in medio virum Dei a terra penitus elevatum, oculos ad coelum ac manus junctas tenentem, et devotione vehementissima orantem.

§ 38. In ea Galliae regione, quam nostri temporis vulgus Delphinatum vocat, est inter duos montes vallis quaedam, quam sub illud tempus quo B. Vincentius clarebat, habitabat gens quaedam fere barbara quae erat tot malorum labe infecta, quod quicumque ex eis non vacasset lasciviae, aut non vixisset ex raptō, vel non fuisset humani sanguinis effusione delectatus, aut non fuisset magicarum artium usus praestigiis, eis nequaquam cohabitare posset. Propter quae et plura alia gentis illius obascoena facinora, Gallorum linguâ locus iste Vallis Puta dicebatur, quod Latino sermone diceretur vallis foetida. Ferunt autem multi pontifices Romani qui ad eos frequenter praedicatores et haereticae pravitatis inquisitores miserunt, ut vel salutaribus doctrinis, vel poenarum formidine a suis obsoenitatibus revocarentur: sed haec nihil profuerunt. Nam ferocissima gens illa eos qui mittebantur, ferro irruens, vel eiciebat, vel trucidabat: ex quo ad eos ire omnes praedicatores formidabant. Haec audiens fortis Christi miles, non quidem terrenis, sed coelestibus armis munitus in vallem ipsam proficiscitur. Duxit vero secum illam religiosam catervam quae eum sequebatur agens poenitentiam, modo quo supra diximus: ut videlicet eorum exemplo gens illa facilius ad contritionem provocaretur. Itaque ubi incolae vallis tantum virum, cujus celeberrimam famam frequenter audierant, ad se venisse viderunt, ad ejus doctrinam audiendam certatim concurrerunt. Post paucos autem dies, omni ferocitate deposita, fuit gens illa ab omni errore revocata, et ad verae religionis cultum sic reducta, ut non solum a sceleribus desisterent, sed etiam, quamdiu apud eos fuit B. Vincentius, ac per multa tempora post, verae conversionis signa multiplicibus inditiis demonstrarent. Quamobrem fuit a viro Dei constitutum, ut non amplius Vallis Puta, sed mutato nomine Vallis Pura vocaretur. Quae nominis appellatio usque ad haec nostra tempora perseverat.

§ 39. Ultimo hujus libri loco illud unum dicendum est quod

est tam virginitatis, quam multarum aliarum virtutum ejus testimonium mirabile, ac manifestum indicium quod non solum a seculi hujus hominibus, sed etiam a coelestibus civibus venerabatur. * Quadam enim vice dormienti B. Vincentio media nocte adfuit B. Dominicus, ex cujus corpore tanta lux emittebatur quod totus locus mira claritate resplenduit. Ex quo expergesctas B. Vincentius, ac videns virum in fratrum Praedicatorum habitu. «Quis, inquit, es tu qui hac horâ huc te contulisti?» Respondit ille: «Ego sum Dominicus pater tuus, ad te a Christo Jesu missus, ut a me multa docearis quae te cognoscere omnino oportet, ut Dei legationem, ad quam electus es, ferventius exequaris. Da mihi igitur locum, et simul in hoc tuo lectulo quiescamus.» Moxque ad eum ait Vincentius: «Et unde mihi, o Pater sanctissime, tantum honoris advenit, ut tantus vir, coelestis civis, ad me veniret, et mecum qui mortalis sum, velit in vilissimo lecto meo quiescere? Numquam id permittam: pedum vero tuorum vestigia humi prostratus adorabo.» Quod ubi Vincentius facere voluit, Dominicus prohibuit, et ait: «Age Vincenti, per inceptam virtutum semitam constanti animo gradiaris. Scito enim apud Deum magna esse merita tua. Et ut jucundius vitam agere possis, volo te scire quod multa sunt quae te mihi similem efficiunt, propter quae non immerito dignus es, ut mecum uno in loco quiescas. Primum es ejusdem religionis vinculo astrictus, quo et ipse fui, quando mortalis eram et vestra vita fruebar. Deinde es Evangelicae doctrinae praedicator et doctor, a Christo, sicut et ego, missus ad evangelizandum. Es praeterea virginitatis virtute insignis, qua me quoque constat praestantissime claruisse. Postremo sunt in te aliae multae magnaeque virtutes, in quibus tu optimus filius me patrem feliciter imitaris. In illo tamen tibi sum anteposendus, quod fui dux Ordinis Praedicatorum. Tu igitur stude, ut quae coepisti, diligenter persequaris, ut tandem peracto mortalis vitae cursu, mecum inter coelestium civium ordines colloceris.» Post haec dicta B. Vincentius ei gratias egit, eumque obsecravit ut pro eo Dominum continue precaretur, quo ei largiretur bene vivendi perseverantiam. Itaque colloquentes, multam noctis partem deduxerunt. Socii autem ejus qui in loco contiguo ei, ubi haec agebantur, dormiebant, talium verborum sono excitati sunt: audientesque hujuscemodi colloquiorum vicissitudinem, per rimas quasdam tabularum quae ipsos separabant, insipientes, viderunt B. Vincentium et secum quemdam alium fratrem qui videbatur multum venerabilis, cum eo multa loquentem, ex cujus facie lux illa emanabat, qua luce locus multum replebatur. Qui conticuerunt quidem, sed rem gestam considerantes, menti condiderunt. Et quamprimum illuxit, Vincentium adierunt, eumque per Jesum

* Visione B. Patris Dominici, eam in pluribus sibi similem et magni apud Deum meriti declarantis, recreatur.

Christum et omnes sanctos ejus obtestantur, ut eis manifesta faciat singula illa, quorum partem proxima nocte viderant et audierant. Ille, quamvis primo plurimum restiterit, postquam tamen sese adeo stricte obtestatum vidit, eis omnem rem ilico ex ordine manifestavit, orans ne cui revelarent.

F. LAVRENTIVS SVRIVS

PIO ET DISCRETO LECTORE

Auctor hic vitandae nimiae prolixitatis causâ, ex innumeris prope B. Vincentii miraculis tantum paucissima, descripsit, quae tamen sunt amplius quadraginta et septem, nisi quod ea, quae sanctus vir propheticè praedixit, ille inter miracula numerat, paulo largius miraculi vocabulo usus, cum aliqui Apostolus donum prophetiae distinguat ab operatione virtutum, id est, signorum et miraculorum, ut docti viri interpretantur. Itaque ne opus hoc nostrum in immensum exerescat, maxime quando Auctor plerumque multis agit verbis, ubi pauca sufficerent, crebro etiam parum commoda in describendis miraculis oratione utitur, coacti sumus, quae ab illo fusius commemorantur, et comprehensius et paulo Latinius referre: quia tamen in re dedimus operam, ut etsi possint multa ex ejus verbis desiderari, parum tamen aut potius nihil rerum memorabilium praetermissum esse videatur: demptis aliquot miraculis, quae brevitatis studio omisimus.

MIRACULORUM S. VINCENTII LIBER

§ 1. Cum aliquando apud Valentiam Hispaniae urbem, B. Vincentius concionaretur, et à concione permulti ad eum accurrerent, ut ipsis bene precaretur, inter alios adfuit etiam Alphonsus quidam, praeter alias, quibus praeditus erat, virtutes, etiam Juris sane quam peritus. Eum intuitus S. Vincentius, « Gratulor inquit, tibi, optime fili. Noveris fore, ut et patriae et familiae tuae maximo sis ornamento. Summam enim inter mortales dignitatem obtinebis, meque vita functum maximo honore afficies, et praecipua veneratione prosequeris. Tantum vide, ut in virtutum studio perseveres.» Alphonsus haec viri Dei verba mandat memoriae, dat operam ut in dies seipso melior evadat. Post aliquot annos creatur Valentinus episcopus, inde Cardinalis, postremo jam grandaevus, praeter omnem mortalium expectationem, fit Pontifex Romanus, dictus Calixtus III. Tum vero non immemor quae ante annos quinquaginta ipsa praedixisset B. Vincentius, tertio Pontificatus sui mense eum sanctorum catalogo ascripsit.

§ 2. Propter raram eruditionem, cum adhuc esset admodum juvenis, ex decreto Patrum sui instituti missus est Barcinonem philosophiae magister: qui quidam est honoris titulus, quo ornari solent juvenes Ordinis S. Dominici. Ubi Barcinonem venit, non modo philosophiam praelegit in schola, sed etiam conciones

habuit ad populum, namque ab ipsa adolescentia mirifice instructus fuit ad concionandum. Erat tum fames ingens iis in locis, et magna annonae caritas. Ea causâ indictae sunt publicae preces, factaeque solemnes processiones a clero, et a populo universo. Interea quodam die Dominico sermonem habuit Vincentius: aderant autem supra triginta hominum millia. Ubi tum ille divinitus permotus, «Volo, inquit, o Barcinonenses, gratos vos esse Deo pro beneficio vobis ab ipso collato. Hodie enim ante solis occubitum duae magnae naves tritico onustae, in portum urbis vestrae appellentur.» Iis verbis multi e populo laetabantur, sed viri graviores, cum eis necdum esset sancti viri perspecta virtus, parum eis tribuebant: nec deerant certae rationes quae non admitterent, ut eis sermonibus fides haberetur. Itaque plus inde scandali et offensionis, quam laetitiae extitit in populo. Et Prior quoque illius et fratres eum temeritatis arguebant: quibus ille placidissime respondebat ita fore, quemadmodum dixisset. Et certe vera cum dixisse rei docuit eventus, navibus ante solis occasum ad urbem feliciter appulsis. Perpiniani vir sanctus ardentissima laborabat feбри, ita ut vita ejus a multis pro deplorata haberetur. Adducebantur a fratribus medici, quibus ille ait: «Non ego vestris opus habeo pharmacis: neque enim aut hoc tempore, aut hoc in loco, aut ex hac aegritudine decessurus sum e vita. Longa mihi adhuc supersunt vitae emetienda spatia. Post dies quatuor incolumem me videbitis.» Abscedunt medici, et die quinto Vincentius sanus apparet.

§ 3. Frater quidam Augustinianus, idemque Prior coenobii ejusdam in Catalonia, multa nefanda cum aliis quibusdam maledicis obtreclatoribus in sanctum virum ejusque doctrinam jactaverat. Cernens autem ejus mansuetudinem et in perferendis injuriis constantiam, vitae quoque sanctitatem, se falso eum criminatum doluit, captaeque opportunitatem, cum adiit, veniam petiit, se unum ex illis esse confessus est viris sceleratis qui contrâ ipsum ejusque sanctam doctrinam conspirassent. «Sed de tua humilitate et mansuetudine certo mihi, inquit, id polliceor, licet multa in te impie commiserim, non me repulsam apud te passurum.» Cui sic vir sanctus respondit: «Ego jampridem tibi sociisque tuis ignovi: sed multo etiam magis tibi pepercit Deus, qui hanc tibi aspiravit mentem, ut hodie ad me venires. Festina igitur et consule animae tuae, certus te brevi moriturum. Quamprimum adito sacerdotem, eique peccata omnia, quorum potes meminisse, confitearis.» Ille valde perterritus, fecit ut jussus erat: deinde accepta benedictione et pacis osculo, a viro Dei recessit. Necdum pervenerat ad locum quo ire constituerat, et ecce subito corruens, expiravit, non sine maximo sociorum ejus terrore et admiratione. Porro S. Vincentius eodem momento ait ad illos qui ipsum comitabantur: «Oremus pro anima fratris illius, quem

paulo ante hortatus sum, ut sua peccata confiteretur, jam enim mortuus est.» Itaque eodem in loco ejus exequiae sunt celebratae: quibus peractis, nuncius adfuit, repentinum ejus obitum indicans.

§ 4. Gilabertus monachus et praefectus coenobii S. Mariae de Podio quod est Valentiae, abdicata coenobii sui curâ, constituerat cum caeteris sequi virum Dei. Ejus animi pietatem animadvertens vir sanctus, libenter eum recepit. Paucissimis inde elapsis diebus, illi ad se accito ait: «Hortor fili, ut protinus coram me confitearis, ac deinde ad tuum revertaris monasterium. Illic enim tibi sepulcri locus erit. Porro dum iter facis, numquam cesses a laudibus Dei: et si quid unquam verae contritionis habuisti, id jam in te excitare coneris. Ad fores monasterii fratres omnes te cupidissime praestolantur.» Ille tametsi non satis viri sancti dicta assequeretur, tamen fecit libens omnia: factaque confessione et percepta sancti viri benedictione, ad suum properavit coenobium. Mox vero ut ejus limen attigit, spiritum exhalavit, eodemque momento illi quoque jussit B. Vincentius exequias fieri. Alexandriae * concionante B. Vincentio, adfuit etiam Bernardinus ille **, nunc toto orbe nominatissimus, professione Franciscanus. Id quidem temporis, licet multis esset ornatus virtutibus, tamen etiamnum juvenis erat, et necdum apud Italos nomen ejus celebre habebatur. Porro B. Vincentius jam toto orbe celebrabatur. Ubi autem concionem ejus Bernardinus audivit, admirans doctrinam, eloquentiam et fervorem sancti viri, ad illum se contulit, cupiens in illius se amicitiam insinuare, ut posset ejus et verbis et exemplis institui. Ejus autem egregiam indolem facile animadvertens B. Vincentius, humanissime acceptum apud se illum cibum sumere voluit. Post multos ultro citroque collatos sermones, accepta benedictione Bernardinus abiit. Postridie mane concionante B. Vincentio¹, adest rursus Bernardinus. Ibi tum palam edixit B. Vincentius: «Noveritis charissimi inter vos adstare fratrem quemdam Franciscanum qui paucis ab hinc annis erit insignis tota Italiâ, atque ex ejus tum vita, tum doctrina fructus uberrimi existent: et licet ego illum aetate antecedam, at tamen in Romana Ecclesia ille me honore anteibit. Et vos quidem decet hoc nomine gratos esse Deo: ego vero relicta illi Italiâ, me ad Gallias et Hispanias recipiam.» His dictis, eo rediit, unde parumper digressus erat. Post annos decem, Bernardini nomen Italiam omnem complevit, et quamvis triginta annis ante illam ex vita decessisset B. Vincentius, sex annis ante Vincentium Bernardinus in Sanctos relatus est.

§ 5. Apud Caesaraugustam, nobilem Aragoniae urbem dum vir sanctus in agro concionem haberet, sermonem interrupit, et

* Statiellorum in orientalibus Subalpinorum finibus, Italiae superioris munitissima urbs.

** Senensis. Col. xx Maji.

in multas lacrymas prorupit. Deinde tersit oculos coelumque suspiciens, paulisper siluit. Mox ad populum, rei novitate attonitum, conversus hilari vultu. «Non miremini, inquit, filii mei. Didici enim a Domino, hac horâ Valentiae e vita abiisse matrem meam, et ea causâ lacrymabam : at nunc illi gratulor, postquam eundem cognovi eam pie ac religiose hic emigrasse, et vivere cum Christo in coelis.» Annotarunt ejus verba plerique omnes, fuisseque verissima paucis post diebus, cum literae de matris ejus obitu allatae essent, compererunt. Eodem modo sororis quoque suae mortem, cum esset Toleti, divina revelatione cognovit. Fuit illa virgo usque ad obitum suum, multisque annis reverenter admodum quamdam fratris sui Vincentii lineam tunicam apud se conservarat, quam mortî jam propinqua, suo corpusculo imponi voluit, sicque jacens, inter alia crebro haec verba repetiit : Ora Deum pro me, charissime frater Vincenti. Tandem post horas duas haec illius suprema verba fuere : en frater meus Vincentius me deducit ad tribunal Jesu Christi : quibus dictis, mox animam reddidit. Haec autem omnia B. Vincentio inter sacrificandum revelata fuere. Itaque peracto sacrificio ascendit, et e suggestu omnibus palam indicavit. Post dies non paucos ex literis cognitum est, eadem horâ migrasse illam qua B. Vincentius dixerat.

§ 6. Biennii ejus spatio, quo fuit in Britannii, quemdam ex ejus sociis vexavit febris. Petiit is benedici et cruce consignari a sancto viro, ut posset eo morbo liberari. Et manus quidem suas illi B. Vincentius imposuit, sed mox eum intuens, «Noveris, inquit, fili, frustra te expetere sanitatem : namque post dies octo horâ prima Dominicae diei morieris. Consule igitur saluti animae tuae.» Ille paruit viro beato, et eadem horâ, qua praedictum erat, vitâ functus est. Ad ejus exequias multi convenere sacerdotes a quibus vir sanctus petiit, ut singuli pro illius anima ter Missas celebrarent, dicens revelatione Divina se didicisse, triduo illum Purgatorii poenas luiturum. Offeruntur ab illis Missarum sacrificia, et a Vincentio gratiae eis aguntur, indicaturque Missarum et precum suffragiis animam a poenis ereptam ad coelos evolasse.

§ 7. Tolosae vir Dei in tanta populi frequentia sermonem habuit, ut cum multis locus deesset, in muros plerique conscendere cogerentur. Inter eos juvenis quidam in muro positus somno corripitur, et ab ipso muro sic pendet medius, ut nisi Deus ferat opem, de ejus salute actum esse videatur. Sensit id in spiritu vir Dei (nam corporis oculis illum cernere non poterat), sermonemque interrumpens. «Quidam, inquit, adolescens a tergo meo somno oppressus haeret muro qui nisi excitetur, animo et corpore periturus est.» Iis auditis, mox accurrere quidam, et hominem conservarunt. Apud Ilërdam sacerdos quidam sub externo habitu cultioribus utebatur indumentis, et rebus quibus homines lascivi

delectari solent: sed ea tamen non sinebat ab aliis videri, privata delectatione contentus. Concionante autem ea in urbe viro Dei, et inter alia vitia etiam severe castigante eorum petulantiam qui in corporis cultu essent immoderati et superflui, ejus quem diximus, sacerdotis vitam omnem et conversationem, studium omne, quod in corporis cultum conferret, singularum quoque vestium, quas sub exteriori habitu ferebat, formas et colores luculenter explicavit. Ubi id sacerdos ille audivit, obstupuit, cogitansque secum non nisi Divina revelatione ea illum scire potuisse, valde compunctus, omnem vitae et vestium lasciviam propudiavit, sanctumque virum mensibus vigintiduobus per multa Hispaniarum loca cupide et religiose comitatus est.

§ 8. Valentiae multi, relictis rebus temporariis, virum Dei assectabantur. In iis quidam, Gaynam nomine, res suas pro aureis quadringentis distraxit, veniensque ad B. Vincentium, ait se illum sequi velle, cupereque aureos illos omnes non aliter, quam ipse vellet, expendere. Hortante B. Vincentio, ut in Christi pauperes illos conferret, abiit ille, et ducentos quidem aureos elargitus est, reliquos in usus necessarios reservavit. Inde ad virum Dei reversus. «Feci, inquit, pater, ut voluisti.» At ille Spiritu Sancto revelante, sciens eum mentiri: «Non es, inquit, dignus meo contubernio. Cum enim aureos ducentos tibi retinueris, certum est te necdum spem omnem in Deo constituisse: itaque me libero animo sequi non poteris. Ego vero in meo contubernio illos habere volo qui fide et virtutibus, non qui nummis et opibus abundant.» Ille haec audiciens, coram multis humi prostratus, cum multis lacrymis et culpam suam fassus est, et veniam petit, facileque impetravit, cum etiam reliquam pecuniam erogare constituisset. Apud Dertusense Cataloniae oppidum quodam die pro facienda concione in suggestum ascendit, sed praeter morem diu tacitus permansit. Expectabat populus admirabundus, ille vero causam silentii eam esse dixit quod sustineret adventum quorundam, quos ipsis sciret fore gratissimos: hortabaturque ut venientibus locum praeberent. Vix verba finierat, et ecce tota Judaeorum Synagoga illuc accedens, ait se velle Vincentium concionantem audire. Accipiuntur jucundissime ab omnibus, et locus eis opportunus attribuitur. Porro vir sanctus antequam sermonem inchoaret, sciscitabatur ex illis, cujus hortatu eo advenissent. Illi se respondent nullius suasionem, sed tanquam Divino quodam instinctu permotos, simul omnes ad ipsum audiendum accedere deliberasse. Orditur inde sermonem praeco Dei, et tanta gratia prosequitur, ut magna Judaeorum pars in Christum crediderit.

§ 9. Barcinone mulier quaedam infantulum in genitalibus ruptum, ad B. Vincentium adduxit, orans, ut crucis ei signum imprimeret. Cui vir sanctus: «Gaude, inquit, filia. Infantulus hic

brevi curabitur, et ubi adoleverit, allegetur in clerum, eritque theologus praestantissimus.» Iis dictis, manum imponit infanti, et is evestigio sanatur. Deinde temporis successu evenerunt ea omnia quae vir sanctus praedixerat. Nomen viri, si quis nosse velit, est Joannes Solerius, hodieque superest, et ob raram eruditionem apud Alphonsum Aragonum regem in multo pretio est. In villa, quam Morellam vocant, non multum distante a Valentia, vir fuit et genere et virtutibus nobilis, habuitque uxorem juvenem, et quidem speciosissimam et multis virtutibus ornatissimam: sed eadem ipsa per intervalla quasi furore corripiebatur, non sine magno et suo et aliorum periculo, cum alioqui, sibi reddita, singulari prudentiâ et mansuetudine polleret. Ad aedes ejus, invitante marito, venit beatus Vincentius, moxque oblatae ipsi mulieri bene precatus est, imposuitque illi manum. Et quamdiu quidem illic moratus est, nullam mulier furoris molestiam passa est, ita ut ab omnibus jam plane curata putaretur. Abeunte autem marito cum familia ad concionem S. Vincentii, illa sola cum alia familiari foemina remansit, cibos necessarios praeparatura. Sed cum illa foemina aliis intenderet, hanc rursus amentia corripuit, et ecce infantem suum in frusta secat, partemque coquit ad ignem, reliquam in coena reservat. Absoluta concione, maritus domum laetus redit, ab occurrente conjuge perquirat, num sit apparatus prandium. Illa respondet parata esse omnia. Rursus sciscitante marito, an pisces commode cocti sint, ait cum piscibus etiam egregias se coxisse carnes. Id vero ille moleste ferens, objurgavit eam, sciens B. Vincentium a carnibus abstinere. Tandem advertit illam more solito furis agitatum, proprium nactasse filium. Tum vero ingens omnium existit luctus et clamor, mariti inprimis qui eam calamitatem ferebat acerbissime. Res gesta ab beato Vincentium perfertur, ille mox accurrit, extenta manu jubet omnes cessare a clamore et ejulatu, porro infantis membra dissecta sibi offerri: quibus allatis, flectit genua, paucis obsecrat Deum, inde crucem exprimit in cadaver infantis, ita dicens: «Jesus Mariae filius, mundi salus et Dominus, qui hujus infantis animam ex nihilo fecit, eam in hoc corpus restituit, ad laudem et gloriam nominis sui.» Haec ubi dixit, cunctis aspectantibus membra inter se conjungebantur, et infans revixit. Ex tanto vero tamque revera stupendo miraculo, quanta illic omnium admiratio, quantum gaudium, quanta ad priorem erga sanctum virum venerationem accessio extiterit, facile per se quisvis potest intelligere. Alius quoque illi infans mortuus oblatus est: cui post brevissimam precem manus imponens, mulieri eum offerenti dixit: «Abi domum, et jugiter lauda Deum. Infans hic dormit, sed priusquam domum revertaris, excitabitur.» Credit mulier, et abiit, cumque limen domus calcaret, infans se

commovet, edit vagitus, matris sugit ubera, ac postea ad maturam usque pervenit aetatem.

§ 10. Valentiae sub sacra concione adducta fuit ad beatum virum mulier ab ipso ortu muta. Ille paululum intermissa concione, suspiciens in coelum, moxque ad foeminam conversus. « Quid vis, inquit, filia? » Illa respondit: « Panem volo et loquendi facultatem. » Tum ille, « Panem quidem, inquit, donec eris in vita, habebis: sed cum ob multam animae tuae salutem linguae officio careas, noli frustra illud petere quod numquam sis impetratura. Si enim loqui potuisses, immodica mordacitate et corporis et animae vitam perdidisses. Abi igitur, et mente Deum laudare ne cesses. » Respondit illa: « Faciam, sancte pater, quod hortaris: » statimque obmutuit, et post annos septem mortua est.

§ 11. In quodam hospitio quindecim panibus supra duo hominum millia vir sanctus refecit. parumque vini, quodque jam pene roacuerat, in optimum vinum mutavit, iisdemque apponi jussit. Cernens autem hospes tam insigne miraculum, huini se abjicit, et cum magnis clamoribus omnibus qui aderant, remque ignorabant quod gestum erat indicavit, nec potuit eum compeccere vir sanctus, quin omnes ad gratias Deo agendas hortaretur. Post cibum sumptum jussit beatus Vincentius, ut hospiti justum pretium solveretur, at ille nihil prorsus recipere voluit, id solum rogans, ut domui suae et cunctis in ea habitantibus vir sanctus bene precaretur. Factum est ita: cumque luce proxima hospes cum conjuge ad oppidum proficisci instituisset, farinam vinumque empturus, cistam farinâ, doliumque vino suavissimo abunde plenum conspicit. Nimis prolixi futuri sumus, si singulatim annotare velimus, quoties vir beatus suis precibus id genus res auxerit, cum id fecerit saepissime. Unum hoc praeterire non possumus quod vinum unde ad sex hominum millia qui virum sanctum sequebantur, biberant, non solum nihil imminutum est, sed etiam in decem annos servatum (licet tam multum inde distribueretur, ut uni anno vix posset sufficere) morbos curavit eorum omnium qui inde biberent.

§ 12. Puella quaedam a saevissimo daemone obsessa, tametsi funibus esset vineta, vix ab octo viris ad beatum Vincentium adduci potuit: in cujus conspectum ut venit, clamores edidit sane quam horrendos, itaque se comparavit, ut omnibus terrorem incuteret. Primo igitur praecepit daemoni vir sanctus, ut eam vim remitteret, nec puellam exagitaret. Mox ille obmutuit, et puella stetit immota, obliquis oculis intuens in virum Dei. Deinde rursus in Christi nomine praecepit daemoni, ut quando et quam ob causam in puellam esset ingressus, ediceret. Tum ille fassus est se ante septennium matrem puellae incitare conatum, ut maritum occideret. Illam vero, cum multos audiret strepitus in aedibus suis, quos daemones excitant, evigilasse, seque crucis

signo muniisse, Christique et beatæ Mariæ virginis nomina appellasse. Tum vero nihil se potuisse contra illam, quandoquidem nomina illa plurimum daemones formidarent: sed puellam, filiam ejus, eo quod cruce se minime consignasset, se invasisse: reliquis nihil potuisse nocere quod crucis essent signo armati. Jubente autem viro sancto, ut, puella illaesa, exiret: respondit daemon: «Multi ante hac me conati sunt ejicere, sed frustra. Tu vero recte dictus es Vincentius, et ecce a te victus discedo.» His dictis, cum horribili ululatu, et teterrimo foetore exiit, puellâ humi prostrata et pene exanimi relicta: cui Vincentius jussit domum reductæ cibum porrigi, ac deinde acciri sacerdotem cui sua peccata confiteretur. Factum est, ut ille imperavit, et puella tantum deinceps virtutibus aucta est, ut non multo post tempore inter matronas Valentinas omnium prudentissima et honestissima sit habita. Liberavit etiam vir sanctus daemoniacum quemdam qui multas illi injurias multasque contumelias irrogarat, quem daemon in concione invasit, ad quam ille eo animo accesserat, ut audiret aliquid quod posset eriminari. Licet autem daemon rogaret sanctum virum, ut se non expelleret a tam nefario homine, donec esset ultus injurias ejus, tamen audivit ab illo: «Servus sum Jesu Christi qui etiam pro illis rogavit qui eum cruci allixerunt. Ejus igitur nomine tibi præcipio, ut ab hoc peccatore recedas.» Ad quæ verba exiit daemon cum voce terribili et sulphureo foetore: porro homo visus est plane extinctus. Sed vir Dei negavit esse mortuum, voluitque unum ex sacerdotibus illic hæcere, donec ad se rediens, illi confessionem faceret. Id genus daemoniacos supra sexaginta, diversis et locis et temporibus, vir sanctus curavit.

§ 13. Sub quadam concione, quam vir Beatus Murciae habuit in Hispaniis, ipsa Dominicâ Palmarum, tres equi terribiles in populum qui concioni intererat, toto impetu incurrerunt. Jam fugiebant homines, sed eos hortabatur sanctus Vincentius, ut cruce se signarent, ita fore inquiens, ut facile illi in fugam verterentur. Cumque hoc illi fecissent, vir sanctus in Christi nomine praecepit daemonibus qui in forma equorum visebantur, ut nullo laeso ab urbe abscederent. Abierunt illi, et vir Dei sic ad populum locutus est: «Constanti animo estote charissimi, nec vos a daemonibus sinatis in fraudem impelli. Daemones quidem illi, quos modo sub equorum horrida specie vidistis, diu hanc urbem occuparunt: at nunc multa me cernentes a vobis vitia profligasse multumque bonæ frugis apud vos extitisse, conati sunt quibusdam ex vobis perniciem adferre: sed Christo propitio illorum conatus irriti fuere: nec tamen sine aliquo maleficio abierunt. Est enim inter vos foemina quaedam quæ filiam suam virginem, non ausa huc secum adducere, domi reliquit: sed ea si nunc domum rediret, cerneret rem nefariam.» His dictis, sermonem proseguutus

est. Porro mulier, auditis ejus verbis, domum se contulit, et cum filia in lecto adolescentem cubantem offendit: rei autem indignate commota, festina abiit ad virum Dei, et coram omni multitudine quid ipsi accidisset, moesta enarravit. Id genus flagitia non semel ille sanctus vir per spiritum cognovit.

§ 11. Haud procul Valentiâ pagus est sancti Matthaei. In eo paucis diebus commorante sancto Vincentio, daemon accessit sub habitu et formâ admodum venerabilis eremitaë, ultroque se obtulit ad assectandum beatum Vincentium cum aliis. Eum vero tota illa religiosa caterva humanissime recepit: cumque mira versutiâ jam omnium sibi benevolentiam conciliasset, sensim sparsit virulentos quosdam sermones qui non modo B. Vincentii doctrinam, sed etiam catholicam fidem laederent. Itaque catenis vinctus, in tetrum carcerem conjicitur, ultimo supplicio tamquam haereticus afficiendus, nisi caneret palinodiam. Sequenti die mittuntur qui explorent, num mutarit sententiam, et nemo invenitur. Referuntur haec ad S. Vincentium, et ille subridens, ait: «Nihil vos isthaec res habeat sollicitos: non enim homo, sed satan fuit qui fructum, quem multi vestrum ex mea doctrina percipere, corrumpere voluit.»

§ 15. In quodam Cataloniae pago ipsis feriis Apostolorum Petri et Pauli, sermonem habiturus erat vir Dei. Ecce autem Missae sacrificio peracto, priusquam sacras vestes exueret, tam immanis et horrenda subito tempestas orta est, ut coelum ipsum ruinam minari videretur, et omnes se perituros formidarent. At vir sanctus ad populum conversus, eum jubet spem suam collocare in Domino Jesu: moxque contra illam tempestatem sparsit aquam sacratam, ac deinde crucis expressit signum. Illico tempestas dissipatur, et mira redit aëris serenitas. Tum ille pulpitem ascendens, ita locutus est: «Nisi pro vobis hodie Dominum deprecati fuissent sancti Apostoli, tanta his in locis, charissimi, extitisset tempestas quod nec in arboribus frondes, nec in agris ulla germina vel quicquam virens remansisset. Nec tamen velitis nimium esse securi: nam intra annum similem estis experturi tempestatem, sed crebris apud Deum precibus agite, ut pro sua immensa clementia et vobis et rebus vestris parcat.» Haec cum dixisset, in beatissimorum Apostolorum laudibus absolvit concionem, et post dies paucos discessit. Jam fluxerant undecim menses, et venit horrida tempestas, quam ille praedixerat futuram. Eodem vero modo non semel, sed saepissime, cum diversis in locis concionaretur, ortas tempestates Crucis signo compescuit.

§ 16. In Galliae oppido Carcasonâ et locis adjacentibus, a mense Junio usque in Januarium tanta fuit siccitas, ut nullae fruges eo anno sperarentur. Id temporis B. Vincentius Tolosae erat. Eum igitur afflicti cives adeunt, orant ut sicut caeteris populis, ita ipsis quoque suas conciones impartire dignetur. Venit

ad illos sanctus pater, et quinto die ab ingressu in oppidum, facta concione, jussit ut universus populus genua flecteret, et omnes misericordem Dominum pro pluvia precarentur. Ipse pariter in genua se submisit, orans. Deinde surgens crucem expressit in aëre, jussit omnes abire domum, et Deo gratias agere quod ipso-
rum preces admisisset. Vix verba expleverat, et ecce densantur nubes, atque paulo post tam largi funduntur e nubibus imbres, quales ejus loci homines se nunquam vidisse meminerant: nec prius cessarunt, donec sancti viri precibus repressi sunt. Apud Nursam civitatem Hispaniae citerioris, quadam aestate locustae et bruchi innumerabiles intra dies quatuordecim omnia quae in agris erant, devastarunt. Per id tempus venerat eo B. Vincentius, eum cives urbis dolentes adeunt, precum ejus suffragia implorant. Ille jubet confestim adferri aquam benedictam, deinde cum clericis qui eum assectari solebant, hymnos canentibus ad singulas urbis portas accessit, stansque in illarum medio, contra ea loca, in quibus dicta animantia grassari dicebantur, aquam sacram aspersit, et ecce postridie omnia extincta reperta sunt, et intra paucos dies agri et vineae adeo restitutae sunt, ut illo anno nulla fuerit penuria subsecuta.

§ 17. Tanta fuit beati Vincentii et vitae et doctrinae auctoritas, ut ea aetate qua claruit, in toto orbe terrarum ipse propèmodum solus et vera dicere, et sancte vivere putaretur: nec tamen defuere etiam multi qui ejus et vitam et doctrinam criminari non dubitarent: sed id mirum videri non debet, quando ita ab ipso mundi exordio comparatum esse videmus, ut quae bona et praeclara sunt, alienae invidentiae obnoxia sint. Interim tamen homines improbi machinas obtrectionum suarum sancto viro frustra adhibuere, quemadmodum patebit ex iis quae jam dicturi sumus. Apud Perpinianum homines quidam impiissimi atque flagitiis omnibus cooperti permultos Judaeos incitarunt, ut in magna populi frequentia, Vincentio quippiam contra Judaeos pro concione dicente, ipsi sermonem ejus interromperent, affirmarentque eum Scripturae verba depravare, et ad perversos sensus detorquere. Sperabant illi, hac ratione beatum virum pudefactum, et ejus famam obscuratum iri. Itaque cum jussu Ferdinandi Regis decretum esset, ut Judaei omnes qui Perpiniani degerent, Dominica die B. Vincentii concioni interessent (cui sane interfuere etiam Benedictus Pontifex, cujus est libro ii mentio habita, et Sigismundus Imperator, et Ferdinandus rex, et plerique ecclesiarum praelati et principes qui Ecclesiae ad concordiam redigendae studio per id tempus Perpiniani convenerant, atque etiam populus universus), sub ipsa hac concione in tanta hominum frequentia Judaei surrexere in medium, et quemadmodum persuasi erant, B. Vincentium carpere non dubitarunt. At ille nihil perturbatus: «Silete, inquit, non enim patitur mos populi Christiani,

ut dum concio habetur, verbi Dei fiat interpellatio. Sed horâ vespertina omnes ad me veniatis, et videbimus num pravam ego Scripturarum sententiam depròmam.» Fecerunt illi quod dixerat, horâque statutâ eum accedunt, tamque perspicue et luculenter ab eo discunt eorum omnium, quae pro concione docuerat, veritatem, ut se plane victos faterentur, idque postero die coram Pontifice, Imperatore, Rege, caeterisque principibus et populo universo palam testarentur, seque de viro Dei mentitos assererent. Porro illi qui Judaeis harum rerum auctores fuerant, intra paucos dies male perierunt. Quidam etiam alterius instituti monachus Tolosae degens, male in beatum Vincentium animatus, in publica concione confutare ea voluit quae superioribus diebus ille palam docuerat. Sed vixdum iniquae obtreactionis verba expleverat, cum ecce subito corruit, totusque obmutuit, donec resipiscens, mente a Deo veniam petiit, et a beato quoque Vincentio se veniam petiturum, et quae contra illum dixisset, retractaturum promisit. Eo voto nuncupato, rediit sanitas, et lingua laxata est: mox ad S. Vincentium se conferens, veniam et petiit, et sine ulla mora impetravit.

RVRVS LECTORI BENEVOLO SVRIVS

DE S. VINCENTIO FERRERIO.

Hactenus quae Auctor libro 3 fusius conscripsit, nos contractius aliquanto retulimus: omissis quibusdam miraculis, non quod lectu digna non sint, sed ne nimia prolixitate opus nostrum in nimiam vastitatem excresceret. Jam vero quartum librum subiungemus de felici ejus obitu et miraculis, quibus tam vivus quam defunctus in Britannia Minori claruit: simul etiam explicabimus, quemadmodum in sanctos relatus sit: sed haec quoque partim Auctoris, partim nostro stylo conscribemus in gratiam Lectoris et studio brevitatis.

§ 18. Itaque post lustratas regiones illas, quas supra expressimus, eam demum Galliae partem ingressus est, quae nostro aevo Britannia dicitur, ibique toto biennio continenter doctrinam salutis longe lateque diffudit. Quantum vero eo tempore fructum fecerit, brevibus explicari nequaquam potest: licebit autem ejus rei vel ex uno hoc argumento conjecturam capere. Si enim loca prope innumera, in quibus paucos commoratus dies conciones habuit, in quaedam propèmodum templa mutasse visus est, omnibus inde vitiis eliminatis, et sanctis virtutum studiis et operibus introductis: quanto uberiores ille fructus attulit in Britannia doctrinâ suâ, ubi totum moratus biennium, contipenter ejus populos instituit? Agebat autem tunc aetatis annum septuagesimum, corpusque ejus tum ob senectutem, tum ob labores et cibi potusque parsimoniam vitaeque severitatem adeo confectum et

extenuatum erat, ut absque adminiculo aegre posset ambulare. Nec tamen quicquam de labore suo et solitis exercitiis remittebat senex venerabilis, sed pro salute animarum graviter sudabat. Unum hoc in eo singulare cernebatur, idque a multis non alio quam miraculi loco habitum est, quod cum ante pulpiti, unde erat concionaturus, consensum adeo imbecillus esset, ut vix sese commovere aut loqui posse videretur, posteaquam dicendi fecit initium, non minus ardentem, erudite, distincte ac luculenter sermonem pertexuit, quam consuesset aetate florente. Nulli hominum ordini vel statui, nulli aetati, nulli sexui negatus est fructus doctrinae et sanctitatis ejus. Neque enim dumtaxat aetate profectos, et sublinium rerum atque disciplinarum capaces erudiebat, sed etiam pueros certis ad se horis evocatos instituebat, docens eos quemadmodum cruce se signarent, orationem Dominicam et angelicam salutationem atque fidei symbolum enunciant, Deum colerent, amarent, parentibus et proximis quibusque honorem haberent, et debita officia persolverent. In dandis consiliis, nec divites pauperibus, nec ignobilibus nobiles anteponebat, sed erat charus omnibus, pius, benignus, amabilis, denique et venerabilis omnibus. Maxime vero orphanorum, pupillorum ac viduarum se praebebat defensorem, consultorem ac moderatorem: et ut multa in pauca conferamus, omnibus se et doctorem et parentem exhibuit: nec solus animos eorum verbo salutaris doctrinae instruxit, sed etiam sanctis precibus suis ab corporibus morbos et aegritudines depulit. Et si autem prope innumerabiles sanctarum manuum ejus impositione integrae sanitatis beneficium sint adepti in Britannia, nos tamen ex plurimis non nisi pauca huc adscribemus.

§ 19. Uxor Joannis Britanniae Ducis, Caroli Francorum Regis filia, multis annis permansit infoecunda. Et cum vir sanctus bene precatus esset, et manu sua ad ejus ventrem crucis signum expressisset, mox concepit, et multos peperit filios, atque in iis Petrum multis virtutibus illustrem, qui etiamnum superest Dux clarissimus Britanniae, quique ob summam erga beatum Vincentium devotionem et reverentiam, multam operam impendit, ut in sanctorum albo ejus nomen describeretur. Multae praeterea aliae foeminae ejus manuum impositione foecunditatem impetrarunt. In Nannetensi oppido venienti ad ipsum homini paralytico, qui eo morbo decem et octo annis laboraverat, ut cum caeteris ab illo benedici mereretur, ita locutus est: « Argentum et aurum non est mihi, sed precor Dominum Jesum Christum, ut pro immensa benignitate sua, corporis, quam expetis, tibi largiatur sospitatem.» Mox multa ejus membra cruce consignat, et ille se sentit incolumem, surgensque magnificat Deum, et viro sancto gratias agit, domumque se recipiens, eam molestiam deinceps minime perpeusus est. Duobus vero expletis annis, quibus

per universam Britanniam Minorem, quam alii Britanniam Britonantem vocant, ita vitae verbum disseminavit, ut ejus sermonem Dominus confirmaret sequentibus signis.

§ 20. Venetiae, quae est hujus Britanniae urbs, positus, a fratribus, qui eum sequebantur, admonitus est, ut in Hispanias reverteretur, et jam aetate gravis, in patrio potius, quam peregrino solo moreretur. Verum ille memor verborum Christi, quae Avinione decumbenti dixerat, ut supra libro secundo annotatum est, nempe ut Occidentem evangelizando peragraret, eorum consiliis nulla se ratione obsequi velle respondit. Cum enim haec Britannia ad Oceanum in extremis Occidentis finibus sita sit, existimabat eam esse regionem, in qua Christus eum praedixerat e corpore migraturum. Tandem vero importunis illorum precibus flexus, decrevit abire Venetiâ et in Hispanias proficisci. Cum sit enim Hispania quoque in orbis terrarum finibus posita, poterat non absurde accipi, de ea Christum esse locutum. Itaque Venetiae civibus primo generatim admonitis, ut doctrinae suae memores essent, suoque discessu incredibili moerore affectis, media nocte iter ingressus est, sedens asino. Cumque se jam aliquot passum millia confecisse arbitraretur, die illucescente ad ipsius urbis portas se cernit constitutum. Tum vero ad socios conversus, « Redeamus, inquit, fratres mei, in urbem: nihil enim isthuc sibi vult aliud, nisi sic visum esse Deo, ut in hac regione defungar. » Ingreditur igitur oppidum, et simulatque res civibus innotuit, confestim cum ingenti gaudio ei occurrerunt. Mulieres quoque et pueri certatim iere obviam, ut ejus manus oscularentur, dicentes: Benedictus qui venit in nomine Domini. Tantis quoque in ea urbe fuit campanarum strepitus, quantus esse solet cum insignis aliqua solemnitas celebratur. Postquam autem ad suum pervenit hospitium, cives, et eos qui ipsum comitabantur, ita affatus est: « Sic placet Deo, charissimi, ut revertar ad vos non quidem concionandi gratiâ, ut hactenus feci, sed ut apud vos claudam extremum vitae diem. Vos igitur singuli ad vestras abite aedes. Porro clemens et bonus Dominus digna vobis reddat praemia pro honore quo me hodierna die affecistis. » Haec et pleraque alia locutus, multam ab illorum oculis vim lacrymarum expressit. Altera luce acerrimis corripitur febribus, et acerbo per membra omnia dolore cruciatus, ita ut pene totus defecisse videretur. Nec tamen his potuit retardari, quo minus sancti viri officio fungeretur. Convocavit igitur imprimis fratres suos, et eis sui obitus diem indicavit: moxque accito sacerdote, cui confessionem facere solebat, illi confessus est, petiitque sibi impendi plenam peccatorum omnium remissionem, quemadmodum Martinus Pontifex Maximus illi antea concesserat. Deinde alia Ecclesiae salutifera sacramenta tanta cum religione et pietate percepit, ut sanctis verbis, crebris lacrymis, hymnis et precibus

omnes ita commoverit, ut nemo esset, qui non profuse lacrymaretur. Postea triduo toto admonuit eos, qui visitandi causâ ipsum adibant, uti ne doctrinae ab ipso perceptae obliviscerentur.

§ 21. Multa iis diebus, quibus aegrotabat, locutus est et admiratione et annotatione digna: quae cum omnia in scripta referri non possint, ex iis pauca selegimus. Eo die, quo rumor sparsus est, virum sanctum decumbere, et sacramentis ecclesiasticis esse munitum, Episcopus et magistratus atque universa Venetiae nobilitas ad eum invisendum pariter profecti sunt. Post multos autem sermones, ultro citroque habitos, sic eis locutus est: «Viri Britones, si meminisse volueritis eorum quae toto hoc biennio continenter vobis pro concione dixi, certe comperietis ea esse ejusmodi, quae a veritate non discrepent, sed sint vestrarum saluti animarum profutura. Nostis omnes, quot et quibus vitiis deditam inveni regionem vestram, et nihil in me fuit, quo vestrae possem saluti consulere, quod non promptissime et libentissime impenderim. Una igitur mecum Deo gratias agatis, quod et mihi gratiam sermonis contulerit, et vestros animos capaces meae doctrinae effecerit, ut ea ad vitam recte instituendam permoveerentur. Vobis hoc jam superest, ut in iis, quae bene coepistis, perseveretis, et quae a me didicistis, eorum nequaquam oblivione capiamini. Ego vero, posteaquam Deo visum est, ut in hac urbe decedam, apud ejus tribunal vobis me patronum et perpetuum pro vobis deprecatorem fore polliceor, si tamen a mea disciplina non recesseritis. Valet omnes: ego post dies decem migrabo ad Dominum.» Deinde vero prohibuit, ne tam frequentes ad eum invisendum admitterentur, ut posset majori frui quiete, et rerum divinarum contemplationi liberius vacare. Tametsi autem aegritudines omnes quibus antehac creberrime afflictus fuerat, patienter tulit, at tamen in hac extrema, quae omnium fuit molestissima atque gravissima, tantam declaravit patientiam, ut multi prudentes viri, et ipsi quoque medici, morbi genus et aegroti animum considerantes, saepenumero dicerent ipsis videri impossibile, ut mortalis homo majori possit esse tolerantia praeditus. Cum quippiam facerent medici, quod corpus ejus laedere et dolore posset afflicere, nullus ab ejus ore neque clamor neque vox edebatur, nisi tantum aut nomen Jesu, aut beatissimae Mariae Virginis, aut alicujus e sanctis. Dempto illo tempore, quo vel cibum vel somnum capiebat, vel pro re necessaria quippiam loquebatur, semper Deo laudes offerebat. Magistratus autem Venetiae, cum non ignorarent in ea urbe nullum esse coenobium Dominicanorum, ut lites anteverterent, quas de ejus humando sacro corpore orituras verebantur, ex illo sciscitati sunt, quem vellet habere locum sepulturae. Quibus ita ait: «Ego sum professione monachus pauper et servus Jesu Christi: itaque non ego de meo sepeliendo corpore, sed de animae potius salute cogito.

Interim tamen, ut quemadmodum in vita, sic etiam post obitum ex me pacem habeatis, obsecro vos, ut Priori coenobii N. quod prae caeteris meae professionis coenobiis vestrae urbi vicinius est, curam sepeliendi corporis hujus relinquatis. » Cum jam autem dies novem abiissent, petiit sibi legi passionem Christi, quemadmodum a singulis est Evangelistis conscripta. Deinde recitari voluit septem illos Psalmos, quos Poenitentiales vocant: quos quidem Psalmos atque etiam totum Psalterium tamdiu dixit, donec et corporis viribus et linguae officio esset destitutus. Ad extremum lecta est Litania: qua absoluta, mox totus quadam jucunditate et hilaritate perfusus, junctis sublatisque manibus et oculis in coelum, migravit ad Dominum.

§ 22. Sub hoc tempus, visa est per fenestram ejus loci in quo decumbebat, involare ingens multitudo papilionum miri candoris: qui passim circumvolitantes tum demum recesserunt, cum ille spiritum exhalavit, nec amplius uspiam apparuerunt. Putantur sine dubio fuisse spiritus angelici, qui felicem illam animam secum ad beatissimam coelestis Jerusalem patriam abduxerunt. Eadem horâ ex ejus corpore odor manavit longe suavissimus. Per id tempus Venetiae erat religiosissima Ducis Britanniae conjux, cujus supra mentionem habuimus: quae, pro singulari in beatum virum devotione, propriis manibus voluit abluere corpus defuncti: quemadmodum habet multarum gentium consuetudo, ut corpora vitâ functorum lavent. Aquam vero ipsam, qua illud abluit, diu accurateque conservavit, nec ea unquam corrumpi potuit, nec inde aut vermes, aut aliquid foeditatis enatum est: immo vero tamdiu gratissimi fuit odoris, donec in eo vase in quo asservabatur, penitus consumpta est: multi etiam, cum ex ea bibissent, variis sunt morbis liberati. Porro Britanniam Dux exequias celebrandas curavit, quae et ipsius dignitati, et beati viri meritis congruerent. Ad eas autem universa pene Britannia advolavit, plerisque a Duce evocatis, aliis sacrum corpus videre cupientibus, atque aliis corporum sospitatem obtinere volentibus. Tanta autem erat multitudo sacrum illud venerandumque corpus certatim aut videre aut tangere nitentium, ut triduo illud asservari oportuerit inhumatum, multisque armatis custodibus vallatum. Interim tamen nec tenuissimus inde exhalavit foetor, nec ulla vel in vultu vel in caeteris membris visa est immutatio, sed idem semper permansit corporis color, donec est sepulturae mandatum. Obiit sexta feriâ Nonis Aprilis, conditusque est in summa aede urbis Venetiae anno Christi mccccxviii *. Sicut autem in vita multis claruit miraculis, ita etiam post obitum homines innumeri aut sacrarum reliquiarum corporis ejus, aut vestium, quibus in vita fuerat indutus, aut sepulcri ejus

* Anno sequenti obiisse docent Canonizat. Acta.

contactu usque in praesentem diem sanitatis beneficia impetrarunt, ex quibus volumus pauca huc adscribere.

§ 23. Apud Caesar-Augustam vir quidam, nomine Joannes Sanicus, peste exitialiter correptus, ita ut salus ejus desperaretur, hortatu illustris viri Joannis Grassiae, qui nunc est Majoricensis episcopus, et Alphonsi regis Aragoniae confessarius, multis cum lacrymis B. Vincentio votum nuncupavit, et ilico curatus est. In eadem urbe vir quidam zelotypus uxorem suam tribus in locis letaliter vulneravit: et licet ejus vita jam procius a medicis desperata esset, illa ad B. Vincentium deprecandum se contulit, et intra paucos dies convaluit. Venetiae habetur cucitra, in qua B. Vincentius decubuit, cum e corpore migraret: compertumque est supra quadringentos homines, cum ex devotione in ea aliquantisper jacuissent, tum ab ardentissimis febribus, tum aliis diversis languoribus ilico fuisse liberatos. In Majorica ferunt haberi cucullum, quo fuit indutus, cum in eam insulam navigaret: ejus tactu jamine ab eo tempore, quo ex ea discessit, usque in praesens non modo febricitantes, sed etiam daemoniaci, et foeminae in partu periculose laborantes, curantur. Frater quidam Dominicani instituti Guilelmus Portas, cum in eadem insula beatus Vincentius esset, pilos quosdam rasae barbae illius, ex devotione multo tempore asservavit. Is ut audivit foeminam quamdam a daemone occupatam, quae multa etiam secreta indicaret, pilos illos panno involutos, ad ejus collum alligavit. Tum vero malus daemon acrius coepit vexare foeminam. Interrogatus cur esset solito atrocior, respondit se vim magnam sentire capillorum fratris Vincentii Ferrerii, et tandem a foemina abscessit, ea pene exanimi relictæ. Multi alii solo vestium sancti viri contactu, a diversis et quidem exitialibus morbis erepti sunt: sed iis commemorandis nolumus esse prolixiores.

§ 24. Superest nunc, ut paucis exponamus, quemadmodum, B. Vincentius sanctorum catalogo adscriptus sit. Et quidem eo tempore, quo ex vita abiit, Martinus V Romanae Ecclesiae Pontifex fuit, a quo sane multi Galliarum Hispaniarumque principes, multae florentissimae civitates et Academiae, multi ecclesiarum praelati, tum per literas, tum per legatos petierunt, ut tam insignem virum in sanctos referret. Et ille quidem eorum preces non dubitavit esse acquissimas, voluitque eas in opus conferre: sed quibusdam asperis casibus interim incidentibus, res dilata est, non solum ab hoc Martino V sed etiam ejus successoribus Eugenio IV et Nicolao V, et tandem a Calixto III * feliciter confecta est, quemadmodum ipse vir sanctus longe ante praedixerat.

* Anno a Vincentii obitu 36. Bulla vero nonnisi a Pio II expedita est anno mccccviii, vi autem Septembris anni mdcxvii Venetiae (Vannes) Episcopus S. Vincentii Reliquias post diligentem inquisitionem, ob bellicos tumultus jam secretissime reconditas, feliciter reperit, earumque solemnem translationem celebravit.

VITA

S. GUILLELMI ABB. ROSCHILDENSIS IN DANIA

AB EJUS DISCIPULO CONSCRIPTA

SED PER LAUR. SURIUM ALIQUOT IN LOCIS CONTRACTA

PLERUMQUE ETIAM MUTATA PHRASI

Post med. floruit Saec. XIII. — Patria Parisiensis.

§ 1. Beatus Wilhelmus (Guglielmus) ex nobili ortus prosapia, venerabili viro Hugoni Abbati S. Germani de Pratis apud Lutetiam Parisiorum a parentibus traditus est recte ac pie instituentus. Acceptus est ab illo perbenigne, siquidem nepos illius erat, curatumque ut liberalibus litteris accurate imbueretur. Et in ipsa quidem adhuc tenera aetate, diligenter considerabat uti Monachi intra coenobium residerent, lectitarent, precibus incumberent. Itaque instar solertis apiculae ex illorum bonis studiis tamquam flosculis mella sibi colligens, in pectoris sui alveario congregavit. puerulusque meditari coepit quod postea aetate maturiori exerceret. Porro in studio litterarum felici ingenio divina gratia accedente, multos coevos adeo superavit, ut etiam inter egregios humanioris literaturae magistros celebris haberetur. Laetabatur Abbas Hugo profectu et probitate nepotis sui, et gratias agebat Deo, curavitque ut subdiaconus ordinaretur, et Praebendam, ut vocant, obtineret Parisiis in ecclesia beatissimorum Petri et Pauli Apostolorum et S. Genovefae, ubi tunc Canonici seculares erant. Factus autem Canonicus, quae sui erant muneris, prudenter exequabatur, memorque eorum quae puer in monasterio viderat, saepe solus sedebat in libro lectitans, et in divina se lectione exercitans. Ea res molesta erat caeteris Canonicis, quorum erant mores depravati: et quadam caecati illi invidentiâ, unde debebant corrigi, inde facti sunt deteriores. Itaque non bene in eum animati, stridebant dentibus, et sermones jactabant virulentos. Timebant enim, ne brevi cogerentur etiam ipsi ad meliorem se frugem recipere, et arctioris vitae legibus frenarentur, aut certe ipsis ejectis, alii in eorum collegium introducerentur, quorum et habitus et vita esset religiosior.

§ 2. Valde igitur in eam curam et cogitationem incumberant, quomodo eum possent a suo contubernio excludere. Erat inter illos quidam qui beato viro prae caeteris familiarior esse videbatur. Is subdole et fraudulentè coepit cum illo colloqui, sed dictorum exigere silentium, simulare propositum petendi monasterium, vitam illorum Canonicorum detestari, sed fictè: petere, ut

tam sancti propositi ipse se velit socium praebere. Placuit Wilhelmo tam pius animus, ait se non defuturum, si ille prior suo exemplo ipsum confirmaret: multa interim et quidem crebra inter se miscent colloquia de contemptu mundi, tandemque statuunt pariter se conferre ad monasterium quod Charitatis dicitur. Quo cum venissent, a praefecto monasterii humanissime recipiuntur, et in hospitio jubentur eis necessaria ministrari. Ibi tum homo versutus, socius Wilhelmi, hortatur eum ad constantiam, ait sibi restare quae lam necessaria expedienda negotia, quibus expeditis, illico se spondet rediturum. Tunc deum sentiens Wilhelmus hominis fraudem, neque geri hoc negotium e spiritu Dei, sed machinari illum quippiam non sincere, ait, merito illum qui esset aetate major priorem etiam debere in suscepto proposito declarare constantiam. Videns autem ille frustra se niti, longa trahens ab imo pectore suspiria: Differamus ego, inquit, in aliud tempus: sicque pariter domum reversi sunt.

§ 3. Porro Abbas Hugo voluit Wilhelmum etiam Diaconum ordinari. Ibi rursus accenditur invidentia aemulorum, timentium ne ad eum proventus gradum, etiam majorem obtineat dignitatem. Adeunt igitur Parisiensem antistitem, orant ne eum promoveat, persuadentque fraudulentè circumvento. Cum enim multis eum nominibus accusassent, episcopus nimium credulus, collationem sacrorum Ordinum in aliud tempus rejecit. Non latebat ea improborum hominum versutia Abbatem Hugonem. Itaque cum suis literis misit Wilhelmum ad Sylvanectensem episcopum qui eum Diaconum ordinavit. Redit inde domum Wilhelmus, nescientibus aliis Canonicis, quid actum esset: atque sabbato proximo designatur Homiliae lector futurus, nec potuit ea in re propter illorum importunitatem obtinere aliquem qui ejus muneri vicarius succederet. Id autem illi ea causâ faciebant, ut hac re offensus, scandalo patèret, et ipsi contra eum, tamquam non satisficientem institutioni Canonicae, suae malevolentiae exercendae ansam haberent. Sed nocte Dominicae diei, cum septima esset recitanda lectio, ipse ad eam pronuntiandam accessit. Erat tum Evangelium de daemónio muto, a Christo ejecto. Cum autem dixisset, Jube domne benedicere: illi magno stupore attoniti, nihil responderunt loco benedictionis, immo vero omnes e templo abierunt, solo Wilhelmo relicto et magistro Alberico, viro bono et justo qui illorum conatibus non fuerat assensus. Mane rursus illis in unum convenientibus, et de iis quae nocte designarant, inter se conferentibus, supervenit etiam magister Albericus, atque ita loqui exorsus est: «Id quidem pro certo affirmare possumus, hac nocte vidisse nos mirabilia. Mirum illud sane fuit quod Christus daemonium mutum ejecit, et homini linguae officium restituit: sed hoc multo mirabilius ego puto quod D. Wilhelmo illud Evangelium pronunciante, ejecti sunt confratres ejus ex ecclesia, eoque

loquente, illi obmutuerunt, et tamquam alieni ab eo recesserunt.» Haec cum ille dixisset, apud auditores ignominiae notam reportarunt aemuli illi: porro B. Wilhelmus jugi meditatione Scripturarum sese confirmans, in omnibus prudenter se gerebat, divinoque protectus auditorio et patientiae clypeo munitus, adversarios suos, de sua malitia nihil remittens, facile superavit, atque etiam honoribus crevit, auctus ejusdam Praepositurae dignitate.

§ 4. Accidit deinde, ut Eugenius Pontifex sese in Gallias conferret. Cumque Lutetiae appropinquaret, Ludovicus rex et Parisiensis episcopus cum multa cleri populique frequentia ei obviam procedentes, illum honorifice exceperunt, atque ad beatissimae Mariae Virginis ecclesiam cum ingenti gaudio deduxerunt. Paucis inde elapsis diebus, voluit idem Pontifex in ecclesia B. Genovefae mysteria Divina peragere, quia Apostolica dicebatur. Ubi eventum est, orta est contentio inter summi Pontificis et hujus ecclesiae Canonorum ministros, adeo ut ad pugnos res processerit, et non solum Pontificis ministri, sed etiam ipse rex Ludovicus qui illos compescere voluit, a Canonorum illorum famulis verberatus sit. Tanta autem nefariae rei indignitate permotus Pontifex, cum Ludovico rege tractavit de improborum hominum insolentia digne castiganda. Visum est autem, in eorum locum alios subrogare, homines religiosos, nempe monachos illos, quos nigros vocant: neque tamen Canonicos illos per vim suis Praebendis sive sacerdotiis privare volebant (erant enim inter eos non pauci nobiles et literati), sed permittere, ut illis, quoad viverent, fruerentur. Verum ubi isthuc Pontificis et regis propositum ad aures Abbatis S. Victoris perlatum est, Pontifici et regi valde supplices preces ille obtulit, ut Ordinis S. Augustini professores in eam ecclesiam introducerentur, multisque ostendit rationibus, contumaces illos facilius ad horum vitam regularem, quam ad monachorum habitum et consuetudinem, tractum iri. Pontifex et rex his auditis, cum jam exploratam haberent bonam famam illius Abbatis et fratrum ejus, eorumque institutum prae multis aliis praedicari non nescirent, domum quoque S. Victoris suavem eximiae charitatis de se odorem spargere, Abbatis precibus assensere: atque die sequenti electus est in Abbatem Odo Prior, homo sanctae conversationis, atque totius religionis amator indefatigabilis: adjunctique sunt ei duodecim Canonici, viri probi ac bonae existimationis qui in Ecclesia S. Genovefae commorarentur: atque ex eo tempore usque in praesens isthuc Canonorum S. Augustini institutum ea in ecclesia conservatur, ex privilegio Pontificis Eugenii et regis Christianissimi Ludovici.

§ 5. Cum haec ita gererentur, Wilhelmus ad suam Praeposituram secesserat, de rebus domus suae cum amicis pertractans. Sedenti autem ad mensam diversis ferculis instructam quidam

de improvise adveniens, ita locutus est: « Dominus Odo, Abbas ad S. Genovesam, has ad te literas jussit perferri. » Ille audito nomine Abbatis, valde admirans, ait: « Quis est hic Abbas? quando vero Abbas aliquis fuit ad S. Genovesam? » Respondit nuncius: « Odo Prior S. Victoris hesterno die institutus est Abbas ad S. Genovesam a summo Pontifice et rege Ludovico. » Tum Wilhelmus, « Somnare ne mihi videor, inquit, an res veras tu mihi narras? » — « Vera equidem refero, ait nuncius. » Resignatis mox literis, didicit ab Abbate Odone mandari, ut quamprimum ad suam ecclesiam accedat. Surgit igitur posthabito convivio, cunctisque valedicens, ait: « Ibo visum quae sit haec mutatio dexteræ excelsi. Postquam ad S. Genovesæ collegium venit, vidit ibi homines religioso habitu indutos, nec dubitavit vera se ex nuncio audivisse. » Interim admirabatur plurimum, quæ de causa tam repentina facta esset mutatio. Nunciatur autem Abbati advenisse dominum Wilhelmum: moxque illi Abbas hilariter occurrit et amanter eum amplectitur: deinde omnia quæ gesta fuerant, illi ordine exponit, coepitque eum adhortari ad contemptum mundi, proponere multa e scripturis divinis quæ possent acres illi stimulos admoveere, de mundi vanitate, de fallaci amicitia hujus sæculi, aliaque id genus non pauca: quibus absolutis, apprehensa manu ejus, duxit illum ad vitream fenestram, in qua picta erat effigies crucifixi Salvatoris: atque ibi repetitis sermonibus, animum ejus inflammare voluit, ut cuperet ipse quoque crucifixum Dominum suum ferenda cruce sua imitari. Ecce autem adest gratia Spiritus Sancti, tantaque lacrymarum vis ab oculis Wilhelmi prorumpit, ut vix sermonem proferre posset. Ait autem ad Abbatem: « Utinam scire possem quod me non dedignetur habere servum Dominus meus Jesus Christus, et superioris ætatis iniquitatibus et erratis veniam dare. » Cui Abbas: « Ego, inquit, pro illo fidejussorem me offero, si dictis meis parere volueris, fore, ut non modo remittat errata tua, sed etiam post hanc vitam cum sanctis suis immensa te donet beatitudine. » Tum vero repente ad ejus pedes collapsus Wilhelmus, se et sua tum Deo, tum illi commendavit, sicque de mundi hujus naufragio nudus evasit. Laetatur vero Christi familia de tam præclari juvenis conversione, tum etiam de oblato ipsis divinitus, et quidem præter spem, auxilio tam opportuno. O quam magnificata sunt opera tua bone Jesu. Ad unius fidelis servi tui admonitionem relinquit Wilhelmus noster prædia, possessiones, domos, familiam, opes et honorem, atque ultra hac omnia quod est omnium præstantissimum, etiam semetipsum.

§ 6. Accepto deinde habitu regulari, Wilhelmus illorum duodecim fratrum collegio accessit, atque una cum habitus mutatione, ipse quoque in virum alterum mutatus est, jamque ibat de virtute in virtutem, charitate fervens, humilitate præcipuus, patientiâ fortis, obedienciâ tractabilis, et ad virtutum caeterarum

studia promptus. Vacabat instanter lectioni, orationi, divinae contemplationi, vigiliis et jejuniis, ut corpus in servitutem redigeret: et qui antea sericis nitebat vestibus, jam in habitu abjecto pauper pauperibus inseruit: oblitusque divitiarum vitae superioris, instar aliorum vescitur pane furfureo et herbis agrestibus. Neque id mirum debet lectori videri. Non enim habebant tum nisi duas, ut vocant, Praebendas, quibus initio et ipsos fratres et familiam oportebat esse contentam, donec aliis Canonicis paulatim e vita abeuntibus, reditus eorum augerentur. Et quidem fortis athleta Christi Wilhelmus, in proposito firmus religionis et instituti sui tam erat aemulator vehemens, ut cum jam Supprioris, ut vocant, officio fungeretur, nulla sineret sacrae religionis instituta violari. Interea apparuit illi nocte quiescenti Dominus Jesus sub forma speciosissimi adolescentis, vocansque eum proprio nomine, «Noveris, inquit, Wilhelme, te ad quamdam insulam mecum profecturum, multasque illic tentationes et molestiam perpessurum: sed iis mea ope superatis, ad me venies in coelestem paradisum.» Eam visionem non prius intellexit, quam esset in Daniae insulam Selandiam, ubi modo quiescit, accitus.

§ 2. Praeteriere inde anni non multi, et Abbate Odone e vita decedente, Garinus, ejus monasterii Prior, Abbas creatus: erat enim vir doctus et probus, et in rebus agendis providus ac circumspectus. Ille modis omnibus Priorem volebat instituere quemdam e fratribus, nec alii fratres abhorrebant. At ille jam eligendus, reclamabat, dicens in regali Abbazia merito per regem debere constitui Officiales: sic enim vocant eos qui ejusmodi functionibus praediti sunt. Ea res male habuit fratres, dixeruntque illi: «Si vis ex nostri instituti praescripto Prioratum suscipere, nos non refragabimur: sin autem transgredi vis terminos, quos posuerunt patres nostri, nunquam eo pertinges.» Ille in sententia mansit pertinax, estque in regis palatio ab ipso rege, Ordinis constitutiones ignorante, factus Prior. Cum autem vellet pulsata campanâ convocare fratres ad mensam, valde id moleste tulere fratres, nec ferre potuit eam insolentiam vir Dei Wilhelmus, sed zelo Ordinis et justitiae accensus, illum a campana pulsanda removit, Suppriorisque adhibuit. Eo nomine accusatus apud Abbatem, tamquam qui manum violentam iniecisset in Priorem, publicam jussus est agere poenitentiam: nec id facere recusavit licet palam restaretur, se nulla eum affecisse injuriâ, atque ab officio Prioris non Priorem abegisse, sed instituti praevaricatore. Displicuit autem fratribus ea Abbatis in Wilhelmum prolata sententia, remque totam summo Pontifici qui apud Senones tunc erat, indicarunt. Pontifex vero tum instituti praevaricatione, tum Wilhelmi injusta damnatione non leviter commotus, Abbati S. Genovefae mandavit, ut citra moram una cum Wilhelmo ad ipsum

accederet. Paruit ille, veniensque ad Pontificem, temeritatis et immoderationis arguitur: porro Wilhelmus ab ejus sententia absolvitur: mandatque Pontifex severissime, ne deinceps Officiales contra Ordinis instituta eligantur.

§ 8. Ortus est postea rumor in vulgo, ablatum esse caput S. Genovefæ e loco suo. Perfertur etiam usque ad aures Ludovici Regis qui valde indignatus, juravit, si res ita foret, se Canonicos ejus ecclesiæ omnes inde expulsurum. Adhibentur autem custodes reliquiis Ecclesiæ illius, mittitque rex literas ad Archiepiscopum Senonensem ejusque suffraganeos Episcopos, Abbates quoque et Priores ejus diocesis, ut ad certum diem omnes adsint Parisiis, rei hujus veritatem exploraturi. Ubi ad fratres ecclesiæ S. Genovefæ Regis minæ pervenere, non immerito animis consternati sunt: sed longe tamen dolebant magis tam pretioso sacrarum reliquiarum thesauro se, ut verebantur, orbatos esse. Ante omnes dolebat hoc nomine Wilhelmus qui reliquias omnes et thesaurum ecclesiæ asservanda jampridem receperat. Jam aderat præstitutus dies, advenit Rex cum suis, advenerunt Pontifices et Abbates, advenit etiam populi multitudo non exigua exitum rei nosse percupiens. Designantur qui cum Episcopis ascendant ad eum locum, ubi S. Genovefæ reliquiae servabantur. Voluit autem cum eis pariter ascendere Wilhelmus, tamquam sacri custos thesauri, sed non permittitur. Arripuit tum ille, haud scio an candelabrum vel thuribulum, secum ita dicens: «Si non licet aliter, saltem ut minister ascendam.» Aperitur deinde theca, et ecce caput sanctæ virginis quæ est Galliarum decus et ornamentum, cum cæteris ejus artubus reperitur. Non potuit tunc animi sui lætitiâ intra se cohibere Wilhelmus, sed non habita ratione tot longe majori dignitate præstantium virorum, fidenter cantat, *Te Deum laudamus*: ejus vocem excipit tota illa hominum frequentia, et ad finem usque illud canticum depromit. Eo absoluto, Archiepiscopus Orationem de S. Genovefa subjungit: qua dicta, Aurelianensis episcopus furibundus in has proripit voces: «Quis est petulans ille qui præter Archiepiscopi et aliorum auctoritatem, propter vetulæ ejusdam caput, hic fraudulenter ab istis impositum, ausus est inchoare, *Te Deum laudamus*?» Respondit autem illi Wilhelmus: «Si nosse vis, quis ego sim, non abnego esse me famulum S. Genovefæ. Nec me temeritas impulit, sed sincera erga sanctam virginem dilectio. Caput autem quod vidistis non dubito vetulæ fuisse, sed virginitatem integram perpetuo retinentis. Septuaginta enim et eo amplius annis virgo permansit incorrupta S. Genovefa, donec spiritum coelo, corpus terræ redderet. Sed ne qua sit de hoc capite ambiguitas, jubeatis clibanum vehementer accendi, et ego ad sanctissimæ virginis hujus merita declaranda, cum eodem capite in illum intrepidus ingrediar.» Tum episcopus ille deridens

beatum virum, «Tu ne, inquit, in ardentem clibanum cum hoc capite intrabis, cum quo ego nollem in cupam aquâ calida plenam ingredi?» At verò Archiepiscopus ultra non ferens illius episcopi dicacitatem, silentium ei indixit: porro religiosi viri fidem et erga sanctam virginem devotionem approbavit. Sed non impune abiit stultiloquium, ore pollûto prolatum. Nam postea ille multis obstrictus facinoribus, a sua sede ejectus, vitam indignam digna morte miserabiliter finivit.

§ 9. Anno a nato Salvatore 1161 regnum Daniae obtinuit Waldemar, Canuti regis et martyris filius, vir sapiens et strenuus qui Wandalos a regni sui finibus propulsavit: nam saepe infestos illos patiebatur, utriusque sexus homines et praedam multam secum abducentes. Tandem vero etiam Christianae religionis eos coëgit colla submittere. Per id tempus Roschildensi Ecclesiae cum multa laude praesidebat Absalon episcopus, vir magni consilii, cleri decus, moerentium et afflictorum consolator, religiosorum pius amator, totius populi rector modestus, advenarum et pauperum benignus sustentator, Wandalorum strenuus debellator, religionis Christianae ornamentum, exemplar sobrietatis, forma pudicitiae et verae nobilitatis et probitatis insigne speculum, lucerna fulgens in templo Dei, ejusque columna fortis et immobilis. In ejus dioecesi erat coenobium Canonicorum, in insula, quam Eschyl vocant, non longe distante ad oppido Roschildensi, mari undique cincta. Et ipse quidem locus peramoenus erat, pratis virentibus et diversis nemorum arboribus oblectans oculos animosque illic degentium: at tamen id temporis pauci illic morabantur fratres, et ii ipsi frustra Regulares dicti, cum a regulari disciplina multum deflexissent. Cernens autem venerabilis episcopus Absalon illorum mores ab omni religione prorsus abhorrere, moerebat animo, ferebatque in digne diabolica fraude deceptos, vitam prorsus mundanam vivere.

§ 10. Coepit itaque crebro secum pertractare, qua ratione posset illi ecclesiae consulere, atque illic degentium mores in melius reformare. Redit tandem in memoriam familiaritatis et amicitiae quae illi olim intercesserat cum Wilhelmo viro religioso, cum Parisiis literis operam daret: sciensque illum virtutibus et sanctis moribus ornatum, deliberavit illi ad se accito tradere locum memoratum. Mittit itaque in Gallias Saxonem Praepositum Roschildensem, virum honestum qui ab S. Genovefae collegio petat dominum Wilhelmum cum aliis tribus fratribus mitti in Daniam, quibus etiam locum opportunum se episcopus daturum pollicebatur. Abbas vero ecclesiae S. Genovefae, animadvertens tanti praesulis aequas et bonas esse preces, de fratrum suorum consensu ablegavit Wilhelmum cum tribus aliis in Daniam, deducente eos Saxone Praeposito. Et ii quidem cursu prospero post assumptionem beatissimae Mariae matris Dei pervenere in Selandiam,

et triduo post Ringstadium quod B. Canuti martyris meritis illustratur. Ibi vero tum praesens aderat Waldemar rex et Absalon episcopus qui illorum adventu laetati, eos amplexi sunt, promiseruntque apud se eos futuros haud aliter atque filios, dilecturos ut fratres, et tanquam amicis consulturos. Post triduum inde profecti sunt Roschildiam, adjunctis eis quibusdam ex episcopi familia qui illorum curam gererent, quemadmodum habet gentis illius consuetudo laudabilis.

§ 11. Paucis in urbe diebus exactis, ad insulam Eschylli apulerunt. Erant autem sex illic solo nomine Canonici, qui illorum adventu non mediocriter turbati, quod vererentur depravatos suos mores propèdiem castigatum iri, communicato inter se consilio statuerunt adire Episcopum. eique tamquam nescienti quid accidisset, indicare. Venitur inde ad Episcopum, ille dissimulat, ne ecclesiae res ipso absente magis magisque dilapidarentur: praefigit vero illis certum diem, ad quem sit praesens futurus, et de fratrum illorum peregrinorum adventu perquisiturus. Altero deinde post S. Bartholomaei ferias dies advenit, et collato cum eis sermone de pastore constituendo, Wilhelmus Abbas creatur, et in Abbatis sede collocatur, tametsi antea non Abbatem, sed Praepositum atque Priorem illic habuissent. Eodem die duo ex illis Canonici copiam discedendi et petierunt et impetrarunt, ne tumultus illo in loco cierent: quatuor remanserunt aetate exacta, jam inutiles fere ad omnia: in iis fuit Prior, vir bonus et justus, qui se Wilhelmo et ejus sociis adjunxit, vitamque priorem pie transactam, meliori fine conclusit. Postea autem, rogante domino Wilhelmo Abbate, voluit episcopus Absalon scire domus illius facultates et annonam. Fere autem nihil inventum est, omnibus assumptis. Ea res Episcopo et admirationi et pudori fuit: at nihilo minus jussit Abbatem et fratres bono esse animo, et tum quidem denariorum libras quinque eis dedit, quibus alimenta coëmerent, impensas necessarias promittens in posterum.

§ 12. Interea labuntur aliquot dies, et peregrini fratres tantam penuriam, tum etiam frigoris nimiam acerbitem non satis commode ferentes, ab Episcopo redeundi in Gallias petunt facultatem. Etsi autem id non mediocriter Episcopi animum commoveret, at tamen noluit cuiquam vim inferre, passusque est illos discedere. Illis aberuntibus, Abbas Wilhelmus absterritus ejus regionis moribus et ignoto gentis idiomate, itidem ab Episcopo ad suos se recipiendi veniam poposcit, asserens vires suas imposito oneri longe impares esse. Tum vero Episcopi et vultus et animus concidit: sed tandem ita fere locutus est: « Valde quidem optavimus adventum ad nos vestrum, ut huic ecclesiae consuleretur: sed ut videmus, prosperis ejus successibus invidet vetus ille inimicus, veritus ne ab antiqua possessione sua excludatur. Si tamen benignissimus Deus animum hunc tibi aspirare dignetur, magno

pietatis affectu rogatum te velim, ne susceptum semel munus et provinciam deseras. Non frangat animum tuum, quod solus videris tantum moliri opus: quia non humanis viribus, sed coelesti gratiâ nitendum est. » His et id genus aliis optimi Episcopi sermonibus confirmatus Abbas, mutata sententiâ, decrevit illic permanere, rei que eventum sustinere. Eodem autem anno fames ingens regionem illam occupavit, mortuisque pecoribus prope universis, fratres qui reliqui erant, neque butyrum, neque caseos, sed nec panes habere potuerunt. Illi autem culpam omnem in Abbatem Wilhelmum conferentes, dicebant per calumniam: « Proh dolor, cur huc ad nos accessit homo pannosus, vilis homuncio, nihil fere neque manducans neque bibens, sed praestantiores quasque domus hujus res auro argentoque permittans, eoque in suos recondito loculos, nos inediâ confici sinens. » Sparsus est inde hic falsus rumor, multorumque aures occupavit, et apud malevolos veritas obscurata est. At vir Dei hisce calumniis nihil motus, aequo eas ferebat animo, factus tanquam homo non audiens, et non habens in ore suo redargutiones.

§ 13. Quadam nocte fratribus dormientibus malignus satan lucernam dormitorii evertit, eamque juxta lectum Abbatis, ubi multa erat straminum congeries, deposuit, Abbatem exusturus. Sed non neglexit famulum suum Christus: et stramina quidem in circuitu lecti ejus ardebant, asserque iis suppositus adurebatur, sed lectum Abbatis ignis prorsus non attigit. Ejus rei famâ ad Episcopum perlata, post dies paucos ille ad locum pervenit, comperitque vera se audisse. Alio tempore, Wilhelmo Abbate cum Thrumone sacerdote, viro docto et prudente, in pago, quem vulgo Torstantop appellant, nocte quiescente, antiquus hostis fremens in sanctum virum, sumpta effigie decrepiti ejusdemque turpissimi monachi, ad ejus lectum accessit, signoque salutaris crucis munitum, conabatur spurca inflammare libidine. At ille, licet oculis dormiens, mente vigil erat, dixitque daemoni: « Abi hinc omnium spureissime: in me, propitio Christo, tuae machinae nihil obtinebunt. » Ille his auditis, acrius saevit, accedensque propius, in os Abbatis putentem nebulam ingerit, peccataque jam olim per confessionem et lacrymarum largos imbres expiata, illi procaciter improperat. Tum ille, sublato pede, valido impulsu daemonem a se rejecit. Daemon se dolens elisum, instar saevissimi leonis ad Thrumonis lectum accessit, in ejusque vigilantis latus ictum gravissimum impegit, ita ut is putaret aliquot costas sibi comminutas. Mane laudibus Deo persolutis, Abbas et Thrumo in hypocaustum abeunt: cumque illic pariter consedisent, Thrumo ait: « Servet et adjuvet te Deus, domine Abba. » Ille respondit: « Amen. » Eundem autem sermonem Thrumone bis terque repetente, Abbas, quid id sibi vellet, inquisivit. Tum ille: « Scio, inquit, multas te tentationes perpassum, pluresque perpassurum:

sed ex his omnibus liberet te Deus. Vidi quam hac nocte infestus tibi fuerit satan: sed cum tu illum cum ignominia abegisses, in me furibundus incurrit, adeoque caecidit latus meum, ut verear aliquam ex costis confractam. Itaque sentio improbo illi fortiter tibi oblectandum esse, ne ex te victoriam reportet.»

§ 111. Verum cum sentiret hostis tartareus machinationes suas adversus Christi servum frustra adhiberi, conatus est per suos efficere administratos, quod per se non potuit. Itaque istigavit quosdam, qui cum variis afficerent contumeliis et multis injuriis irritarent, atque ita cum dedecore cogerent in Gallias remeare. Sed ille fundatus supra firmam petram, verbis eorum nihil perturbatus est, saepe illud Apostolicum versans in pectore: *Tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio vero spem; spes autem non confundit* (Rom. v). Cum igitur filii degeneres in his processum non haberent, de molienda ei nece tractare coeperunt: jam sacco inclusum in mare demergere, modo cultellis confodere, alias Wandalis eum vendere, crebro vero etiam securibus in ejus cerebrum impactis eum perdere cogitabant. Sed praepotens Deus, cujus providentia in sui dispositione non fallitur, dissipavit consilia eorum, et fideli servo suo fecit etiam cum tentatione proventum. Cur autem in eum tam male animati essent, ea causa fuit, quod instituta Ordinis volebat exacte observari, nec patiebatur eos per abrupta vitiorum ire praecipites. Erat enim sanctae religionis cultor indefessus, Ordinis sui sacraeque institutionis conservator admirabilis, vitiorum rigidus profligator, virtutis amator egregius; honestatis et sanctimoniae totius diligens investigator et doctor: in castigando severus, in corrigendo sedulus, in exhortando suavis et placidus, in reddenda ratione modestus, in sermone verax, in judicio justus, in rebus ejus fidei commissis integer et fidelis. Consolabatur aegros, pauperes et peregrinos benignissime curabat, insistebat vigiliis, jejuniis, crebris precibus, curam sui gregis gerebat perpetuam, assiduis precibus eum Domino commendans. Fratribus noctu quiescentibus, preces nocturnas ipse antevertebat, multisque gemitibus pro illorum salute Christi clementiam implorabat. In sermonibus, quibus fratres solebat ad pietatis studia incitare, facile solvebatur in lacrymas, adeo ut saepe numero auditores ad cordis compunctionem et poenitentiam permoverentur. Zelo autem Ordinis sive instituti sui inflammatus, interdum superbis et tumidis rigidum se praebat, transgressoribusque mulctam irrogabat. Noverat enim pro iis omnibus se Deo rationem exactam redditurum, qui ejus vel exemplo vel silentio a recto itinere ad devios vitiorum calles aberrarent. Si qui vero fuissent mente praefracta, et ad petendam pro suis culpis veniam obstinata, ut illos suo exemplo emolliret, ab eis veniam petebat, licet id pro sui muneris dignitate minime deberet.

§ 15. In persecutionibus, quae ei tum a discipulis, tum ab aliis inferebantur, constans erat et patiens, omnesque sua tolerantia vincebat. Clémentis imprimis et misericors fuit in peccantes in ipsum et deinde veniam petentes, eosque hilariter et comiter excipiens, pro illorum erratis flevit largiter, et pro resipiscentia Domino gratias uberes egit. Charitatis fuit sectator indefatigabilis, obrectationum et invidiae hostis capitalis. Verba inania et indecora, sive ab honestate aliena minime proferebat, risum ineptum respuebat, neque ab aliis ejusmodi verba audire sustinuit. Sermo ejus omnis erat de pace, de concordia, de humilitate, de mansuetudine, de honore quoque, quem sibi mutuo fratres impendere deberent, sicut dicit Apostolus, honore invicem praevenientes. Lectioni assiduus vacabat, praecipuaque in Deum et res divinas devotione ferebatur, nec unquam sine magna necessitate a nocturnis diurnisque precibus in ecclesia persolvendis voluit abesse. Circa devotionem in templo psallentium et sacri altaris ministerium sedula animi cogitatione versabatur, et quos erga haec majori fervore et pietate praeditos noverat, eos tenerrime diligebat. Cilicio ad mortem usque carnem maceravit. Mensa frugali usus est, nec tam sui corporis refectionem, cum esset mirae abstinentiae, quam pauperum et infirmorum, quos paterno fovebat affectu, refocillationem spectavit. In lectulo suo nihil praeter laneum pannum (Auctor laneotum vocat) straminibus impositum, aut, si esset acre gelu, pelles ursorum habebat, nisi morbi gravis molestia eum mollioribus rebus uti compulisset. Sicut autem modico erat victu contentus, ita etiam corporis indumentis. Monasterium sancti Thomae Apostoli in loco qui Paracletus vocatur, primus ipse construxit, institutumque S. Augustini ejus habitatores sectari voluit, accedente etiam privilegio Pontificis Maximi Alexandri.

§ 16. Multis vero miraculis servum suum Christus cohonestavit et fecit admirabilem. Quidam dysenteria vexatus in pago qui ab incolis Medellis dicitur, in visu audivit, ut de cibo Abbatis Wilhelmi ederet, nec se dubitaret ab illo morbo liberatum iri. Credidit homo, misit qui Abbatis cibos adferret, comedit, seque sensit sanitati restitutum. Est pagus monasterio illi vicinus, Nadwet vocabulo. In eo puella tanto cruciabatur dolore morbi cujusdam, ut per triduum quasi exanimis jacere videretur, nisi quod calor vitalis in ejus membris sentiebatur. Astabant cognati, et haud secus atque mortuam lugebant. Mater puellae Brigida, quae jam aliquot dies et noctes apud eam pervigil manserat, die quarto leviter obdormit, videt in somnis astantem matronam niveo habitu indutam, ipsique dicentem: « Multum affligeris incommodis filiae tuae: sed si jusseris ei afferri reliquias ciborum Abbatis Wilhelmi de Paracletu, videbis brevi incolumem. » His dictis, illa disparet, mulier evigilat, refert visa et audita

omnia iis qui aderant : illi monent obtemperandum , quandoquidem ille Abbas a multis pro sancto haberetur. Abit mulier pròpere , indicat fratribus quibusdam ejus monasterii visionem , illi narrant Abbati : Abbas , ut erga afflictos semper erat pietatis visceribus affluens , pisciculos et sorbitiunculam sibi praepraram , jubet tradi mulieri : illa hilariter accipit , festina redit domum , sorbitiunculam in os filiae infundit , cumque tertio id faceret , revixit puella et attraxit spiritum , atque post paululum resèdit , quae jam inter mortuos computabatur : accedentibusque ad eam amicis , ait : « Confido in Domino , me precibus et meritis Wilhelmi Abbatis revaluisse. Et haec quidem nos habemus ab iis qui praesentes interfuerunt , et scimus veraces illos esse. »

§ 17. Monachus quidam Cisterciensis Ordinis , Haquinus nomine , incola monasterii , quod Esrom vocant , multis annis ex pectoris obstructione et angustia , tanta laboravit raucedine , ut vix etiam ab astantibus posset internosci quid diceret. Multa quidem illi malo remedia adhibuerat , multas medicorum potiones hauserat , sed frustra. Incidit tandem illius animo , ut Abbatem Wilhelmum adiret. Non cunctatur ille , venit ad virum Dei , rauco murmure explicat pectoris vitium , precatur obnixe , velit manu sua contingere guttur languidum. Ille exprimens signum Crucis , tangit guttur et ait : « Sancte te Filius Dei : » monachus vero sentit coeleste remedium. Nam sensim dilatata arteriâ anhelis pectoris , organum vocis magis magisque reformatur. Profectus quandoque Romanam fuerat vir Dei , cumque rediret , inter Alpium rupes equus famuli ejus adeo attrivit pedem , ut ingredi non posset. Doluit id summopere viro sancto. Itaque rogat Deum , ut ob merita sanctorum , quorum sacras reliquias secum detulerat , equum sancte. Deinde tangit equi pedem , et ille redditur expeditus ad iter.

§ 18. Incidit quodam tempore vir sanctus in morbum gravem , qui ei quoque vivendi spem auferret. Nocte autem Dominicae diei , morbo acrius saeviente , B. Genovefam virginem , quam impense amabat , sedulo rogavit , ut apud Dominum pro ipso intercederet. Deinde somno correptus , videt sanctam virginem ad lectuli sui pedes astantem , facieque jucunda et blando sermone ita ipsum consolantem : « Noli timere , quoniam bonum Dominum habemus. » Ille eam agnoscens , gratias egit , quod ad ipsum venire dignata esset , rogavitque quisnam ille esset Dominus. Respondit S. Genovefa : « Jesus Filius Dei. » Ille audito hoc melitissimo nomine , valde exhilaratur , atque post paululum evigilans , sentit se incolumem. Multa alia per servum suum Christus fecit miracula : sed tempus est , ut ad felicem ejus describendum obitum quandoque nos conferamus.

§ 19. Ante annos septem , priusquam migraret a vita , nocte quadam in visione astitit ei vir quidam eleganti vultu , veneranda

canitie, dixitque illi : « Septem dies vives. » Illo disparente, vir sanctus mansit sollicitus, nesciens quidnam accipienda essent, quae audierat. Jam septem dies exegerat sospes : itaque putat septem hebdomadas, aut menses septem, aut certe totidem annos significari. Castigans igitur corpus suum, licet etiam antea Dominum tota mentis intentione dilexisset, illiusque mandatis accurate paruisset, ab eo tamen tempore usque ad supremum vitae suae diem, adeo carnem suam crucifixit cum vitiis et concupiscentiis, ut anteacta vita, hujus extremae comparatione, delicata videri posset. Nemo cum tunc, sine lacrymis orantem vidit : et cum Missae sacrificium offerret, ita inflammabatur, ac si Dominum in carne praesentem pati et excruciiari cerneret. Longum est hic referre, quibus sese vigiliis, jejuniis, precibus affligerit, et Domino holocaustum praepararit. Atque ut hinc probatior et purgatior exiret, immisit Dominus in totum corpus ejus ulcera, quae ille patienter toleravit. Jam septimusolvebatur annus, et sacrum agebatur Quadragesimae tempus, a cunctis fidelibus sancta devotione observandum : eratque vir Domini sedulo occupatus commemorandis novissimis suis, et quotidie cum summa cordis contritione et lacrymarum profusione atque multa cum reverentia sacrificium Missae Domino offerebat, et corporis et sanguinis ejus sacrosancta communione sese praemuniebat. Ea autem die, quae Coenam Domini proxime antecedit, cum esset in cubiculo cum quibusdam fratribus, conquestus est Prior se illam noctem habuisse longe omnium molestissimam : ille contra affirmabat, se numquam potitum esse nocte laetiori atque jucundiori. « Vidi enim, inquit, Dominum Jesum : cui duo alii aderant, et ego tertius accessi, et ineffabili sum delectatione affectus. » Respondit Prior : « Forsitan, pater sancte, Dominus Jesus te accitum venit ad regnum suum, sicut pollicitus est, priusquam in hoc regnum te conferres. » Tum Abbas suspirans et flatibus ora perfundens, « Fiat mihi, inquit, secundum verbum tuum. »

§ 20. Postero die, qui erat Coenae Dominicae, ad sacram aram sacrificaturus accessit, et omnibus fratribus Eucharistiam suis manibus porrexit. Peracto sacrificio, cum circa pauperes suscipiendos mandatum Domini implesset, ultimam cum fratribus coenam facturus ingreditur. Quis hic verbis possit digne exprimere, in ea coena quam serenum et jucundum omnibus vultum exhibuerit? Qui tum interfuere, videre sibi visi sunt quaedam futurae beatitudinis in ejus vultu haud obscura indicia : tanta in illo praeter solitum laetitia relucebat. Neque id mirum, quando totum ejus pectus jam Spiritus Sanctus sua praesentia compleverat, in eoque suaviter quiescebat, spesque certa propediem adfuturæ felicitatis et gloriae ineffabile ejus cordi gaudium adferebat. Jam ante annos duodecim cuidam ex ejus discipulis, Gerardo viro religioso, Dominus ejus futuram gloriam revelaverat.

Cum enim ille suo in lecto quiesceret, per visum quidam illi dixit maturae aetatis vir: « Surge, sequere me. » Ille surgit, et sequitur praecedentem ad loca ignota. Tandem ad quandam planitiem amplissimam et floribus amoenissimam perveniunt, in qua erat domus mirae amplitudinis, ex marmore constructa. In eam ingressi, tantam luminis claritatem, tantam odoris suavitatem, tam miram et incomprehensam jucunditatem hauriunt, ut verbis explicari non possit. Erat vero illuc sedes posita, gemmis et auro mirifice ornata: in eaque visebatur corona aurea, lapidibus pretiosissimis intexta, sed necdum absoluta. In circuitu sedis quatuor erant viri albis induti, qui laminas aureas et gemmas ad coronae absolvendum decorem compingebant. Stupente fratre ad harum rerum conspectum, is, qui eum eo adduxerat, ait illi: « Scis, cujus haec sit sedes et corona? » Illo se nescire affirmante, ait: « Hanc sedem tum vester Abbas praeceperit, quando conversus ad Dominum, pro ejus amore opes et copias et omnem mundi gloriam contempsit, et seipsum abnegans, ejus crucem sustulit in humeros suos, ejus vestigiis insistens. Porro hac coronâ, ubi ea multis afflictionibus et diris insectationibus, quas pro Ordinis observantia pertulit et adhuc perpessus est, perfecta fuerit, coronabitur.

§ 21. Peracta coenâ, surrexit vir sanctus, ut lavaret fratrum pedes: sed gravissimo lateris dolore impeditus est. Itaque recessit. Morbo autem magis magisque ingravescente, in lecto reponitur, ubi quod supererat ejus diei et noctem dimidiam cum magno cruciatu exegit. Deinde dolor ille abscessit, et febricula successit. Delicientibus sensim corporis viribus, in sabbato sancto fratres eum hortabantur, ut sacram unctionem perciperet. At ille libenter se illius sacratissimae noctis vigiliis interesse velle aiebat, mirabili fervore incensus erga cultum divinum: sed neque virium imbecillitas, neque fratres, id ut faceret, permittebant. Designati autem sunt certi fratres, qui apud illum ea nocte permanerent: ex quibus unum ad se accersiens, « Scis, inquit, fili, quia nova adest solemnitas, Christianis omnibus veneranda. Itaque et nos debemus novis vestibus indui: affer, quaeso, ad me vestem quam habes, ut illâ induar. » Intellexit ille facile, quam diceret vestem, attulitque ei novum cilicium, coque, prius ablato veteri, eum induit. Rursus autem admonetur ab astantibus vir sanctus, ut sacram unctionem admitteret. Respondit ille: « Praestante Domino meo Jesu Christo, lucem expectabo. » Jam aurorâ rutilante, cum canerent in ecclesia fratres, Ut venientes ungerent Jesum, Prior accitis aliquot fratribus, chorum exiit, sacrum oleum secum ferens. Vir sanctus illo veniente, tendebat ad extrema, atque hoc solum crebro repetebat: « Cito, cito. » Peracta inde sancta unctione, depositus est super cinerem et cilicium: sic enim decere mori Christianum, jam olim dixerat beatissimus

Martinus Turonum episcopus. Ibi tum feliciter emisit spiritum octavo Idus Aprilis, anno Christi MCCII actatis vero suae nonagesimo octavo, a suscepto vero Abbatis officio quadragesimo. Ejus religiosi filii sacrum corpus illius cum hymnis et canticis, quibus permixtae erant lacrymae et gemitus, in ecclesiam detulerunt: cumque ad sedes suas se recepissent, *Te Deum laudamus*, inchoatum est, et matutinae laudes Dominicae Resurrectionis, non quidem absque luctu et lacrymis, sed tamen debita cum veneratione, absolutae sunt. Vide hic lector, quam sit vere mirabilis Deus in sanctis suis. Nam neque sine gloria fuit patris hujus vita, neque mors sine gratia, immo vero in conspectu Domini multum pretiosa: quippe qui illo die receptus sit a Christo in paradisum, quo ipse victor ab inferis resurrexerat. Die secundo Paschae humatum est corpus ejus ante altare S. Thomae apostoli, quod ipse aedificarat, domino Abbate Turkillo ecclesiae B. Mariae de Esrom cum suis monachis funeri ejus officia debita exhibente, multisque tum e Clero, tum e populo cum magna devotione accurrentibus, ut ejus exequiis interessent. In eo autem loco Dominus noster Jesus Christus ad laudem et gloriam nominis sui per beati viri suffragia usque in praesens innumera praestat beneficia iis qui toto corde ipsum quaerunt.

§ 22. Sed o quantus erat hic luctus omnium, maxime vero discipulorum ejus: qui licet de tanti patris gloria coelesti nihil ambigeremus, ejus tamen orbatu praesentiâ, humano ducti affectu, moerebamus. Dies festi nostri conversi sunt in luctum, et sabbata nostra in lamentationem: tametsi gaudere potius nos oportuit quod quem magistrum habueramus in terris, deinceps intercessorem habituri essemus in coelis, si doloris acerbitas rationem admisisset. Sed benedictus Deus qui moerorem nostrum vertit in gaudium. Nam post transitum patris nostri, juvenes nostri visiones videbant, et seniores nostri somnia somniabant: unde conjecimus quod propediem esset Dominus mirificaturus sanctum suum.

§ 23. Erant duo juvenes ex beati patris familia, diversis per id tempus in regionibus constituti, quibus hora mortis ejus oblata est visio, nonnihil quidem diversa, sed utraque plena fide et digna memoratu. Alter ex his, Nicolaus nomine, a monasterio aufugerat, et dabat operam literis Hildesii quod est Saxoniae oppidum. Is vidit personam quamdam sibi ignotam, in stola candida coelum scandere, et intra albicantes nubes ita recipi, ut tantum pedes et extremae vestes cernerentur. Stetit igitur affixis coelo oculis admirabundus: sed mox adest quidam sciscitans, quid ita miraretur, ac deinde subjungens: «Hic homo, quem vidisti in coelum recipi, Abbas tuus est qui multa patientiâ vicit seculi persecutiones: nunc autem coronatur, quia fideliter permansit in mandatis Domini sui.» Expergefactus Nicolaus, ducitur

poenitentia, reditque ad suum monasterium, et emendationi se offerens, hanc visionem omnibus enarravit. Alter, Godmundus nomine, in monasterio Sora degens, sub auroram ejus diei, qua Christi resurrectio celebrabatur, aspiciebat in visione, pene tamen vigilans, multitudinem angelorum dulcissime canentium. Ex iis duo angeli, ineffabili splendore conspicui, quemdam aetate maturum, vestimentis sacerdotalibus ornatum, dextrâ laevâque sustentabant, ejus brachia suis humeris retinentes innixa, sicque ad coelum usque procedentes. Hos autem sequebatur diabolus cum multa furentium atque stridentium daemonum turba: sed angelis coelos penetrantibus, ille tristis viâ qua venerat, retrocessit. Ex sociis autem ejus quidam instar claudicantium lento sequebantur gradu, quorum uni dixit Godmundus: «Adjuro te per Filium Dei, ut dicas mihi, quid sibi velint ea quae vidi.» Ille torvo vultu et obliquis luminibus cum intuens, ait: «Abbas tuus Wilhelmus angelorum obsequiis in coelum est deportatus: nos autem venimus aliquid juris nostri in eo inquisitari, sed vim passi ab angelis, discessimus inanes.» Mane surgens adolescens, omnia suo magistro, cunctisque qui illie aderant, exposuit, et tandem ad domum nostram reversus, eadem nobis quoque retulit, acceptoque religionis habitu, Deo militare coepit.

§ 24. Post obitum autem suum vir sanctus multis claruit miraculis, factusque est omni ex parte ingens hominum concursus, videre cupientium ea quae fiebant apud ejus sacras reliquias mirabilia. Daemoniaci purgabantur, paralytici reddebantur incolumes, caeci videbant, claudi gradiebantur, audiebant surdi, muti loquebantur: contracti et genibus humi reptantes, erigebantur: leprosi sanabantur, mortui reviviscebant: et pene exanimis ab ipso mortis aditu ad lucem revocabantur: nec homines modo, sed etiam pecora curabantur: aëris tempestas sopiebatur, et saeviens maris unda comprimebatur. Nequimus hic prae multitudine omnia commemorare sane admiranda quae vel audivimus, vel vidimus in Paraclito, ubi sacrum ejus corpus conditum est. Inter sanctos relatus est ab Honorio Pp. III, an. mcccxiv.

S. CALLIOPH VITA ET MARTYRIUM

AUCTORE SIMEONE METAPHRASTE

Passus est anno 304.

§ 1. Theoclia mulier quaedam pia, ac timens Deum cum tota familia sua, multas faciebat eleemosynas, et sancte vivebat. Haec viro nupsit senatorio qui nullus ex ea, quoniam erat sterilis, liberos suscipiebat: Dei tamen munere tandem concepit. Sed cum adhuc uterum gereret, maritus ejus defunctus est. Quamobrem

in magna opulentia filium peperit, et Calliopium appellavit qui in omni divinarum literarum sapientia educatus est. Erat autem Pergae Pamphyliae patricius. Verum cum eo tempore contigisset, ut idololatriae error vigeret, et veritas conderetur, et multi sacrificarent idolis, sanctus Calliopius assidue jejuniis et precationibus incumbbat. Quod cum ad Judices delatum esset, beata mater ejus Theoclia consuluit filio, ut vitandi judicii causâ, aurum, vestimenta, servosque sumeret, et illinc navigaret. Pompejopolim igitur Ciliciae se contulit. Ubi cum impius praefectus Maximus Bacchanalia, et ludos, et choreas, et convivia idolis celebraret, admirabatur pius adolescens, quatenus illa essent. Ipse enim jejuniis perpetuo vacabat. Ab illis igitur qui aderant, percontatus est, quid illud esset. Qui cum respondissent, deorum esse celebritatem: «Veni, inquit, et tu, ut convivii particeps fias.» At ille: «Christianus, inquit, sum, et Christum jejuniis celeberrimo, nec quae sunt flagitiosis atque impuris idolis immolata, licet in os eorum, qui Christum colunt, ingredi.»

§ 2. Haec cum ad aures Praefecti pervenissent, iracundiâ plenus, jussit eum in judicio sisti. Quo cum esset factum: «Ecquod, inquit Maximus, nomen est tibi?» — «Christianus sum, inquit, et Calliopius vocor.» — «Cur, ait Maximus Praefectus, cum per orbem universum deorum celebritas peragatur, tu in isto errore persistis?» — «Vos, inquit Calliopius, in errore tenebrisque versamini, qui relicto Deo vivente qui coelum et terram, et quae in eis sunt, omnia Verbo procreavit, saxa sensus expertia, et ligna putrida quae sunt manuum impiarum opera, colitis et adoratis.» — «Adolescentia, inquit Praefectus, te petulantem reddit, et magnos tibi cruciatus parat. Dic igitur, e qua gente sis, et ex quo genere.» — «E Pamphylia sum, inquit Calliopius, et patricius genere, et quod nobilissimum est, Christianus.» — «Dic mihi, Praefectus inquit: Parentes habes?» — «Mater, respondit Calliopius, superest: nam pater jamdiu defunctus est.» — «Per solem ac deos omnes, Praefectus inquit, si vis esse pius et diis immolare, filiam, quam unicam habeo, tibi uxorem dabo.» — «Si uxorem, inquit Calliopius, ducere decrevissem, non prius filiam tuam acciperem quam mater mea id sciret et approbraret. Verum sic habeto, me Christo meo credidisse, et pulverem hunc, quem Deus conflavit, et ad similitudinem suam fecit, parum et sine macula ante Christi tribunal sistendum esse. Quamobrem fac quae tibi videntur: ego enim Christianus sum.»

§ 3. «Scelestissime, inquit Maximus praefectus, istiusmodi verbis futurum putas, ut irâ commotus, te celeri supplicio necandum curem? Falleris. Neque enim id faciam: sed corpus tuum omni cruciatuum genere confectum, in ignem conjiciam.» — «Quanto, inquit Calliopius, pluribus me tormentis exercebis, tanto mihi ea perferenti corona splendidior contextetur. Nemo

enim, ut scriptum est, coronabitur, nisi legitime certaverit. » Tunc Maximus jussit, ut ei vineto, plumbatis virgis omnia ossa confringerentur. Beatus autem Calliopius, dum vapularet: «Gratias, inquit, ago tibi Christe, quia dignus effectus sum qui propter nomen tuum verbera sustinerem. » — « Mihi, inquit Maximus praefectus, obtempera, et diis immola, ut patriam videas, et matrem tuam, et ne spolieris divitiis ac fortunis tuis. Tormentorum enim sentis acerbitem. » — « Dulcedinem, inquit, Calliopius, promissae a Christo quietis degusto, et tormenta non sentio. Nec in aliena regione me esse puto, cum Domini sit terra, et plenitudo ejus. Et hic quoque patriam cerno, matremque meam. Nam mater mea, est Christi ecclesia sacrosancta: et patria mea, est coelestis illa Jerusalem. Nostra enim conversatio in coelis est. Quod si mihi corpoream matrem objicias, audi quid Christus Deus meus dicat: *Qui amat patrem aut matrem plusquam me, non est me dignus* (Matth. x). Nam quod ad divitias pertinet, eas negligo, et malo Christi Cruce affligi, quam caducis stulti mundi deliciis frui. »

§ II. Maximus praefectus: «Quam est, inquit, excors. Crudis nervis ventrem ejus caedite, dicentes: Noli unum pro alio stulte respondere, sed apte ad interrogata. » — « Insane, inquit Calliopius, et quavis ferà crudelior, et a Christi pietate, qui in coelis est, aliene, tibi veritatis rationem expono, quam tu animi oculis non cernis, aures occludens, ne Domini sermonem exaudias, et contra legum praescripta jubes me, tamquam homicidam, verberari? » — « Rotam, inquit Praefectus, collocate, et magnum ignem succendite. » Rotae tanta vi alligatus est adolescens, ut totus discerneretur. Quo quidem cruciatu cum acerbissime angeretur: «Christe, inquit, praesto sis servo tuo, ut ad finem usque laudetur in me nomen tuum, quamvis indignus sim servus tuus: et cognoscent omnes, eos qui in te sperant, non confundi in aeternum. » Statim igitur accedens angelus Dei, flammam carbonum extinxit: et ministri cum vellent rotam volvere, non poterant. Delicata autem ipsius membra totam rotam sanguine consperserunt. Erat enim aculis gladiis circummunita. Jussit autem Praefectus eum solvi, et a rota dimoveri. Spectatores dicebant, judicium illud iniquum esse: et dolebant quod talis adolescens tam acerbe torqueretur. Sed Maximus: « Nonne, inquit, dixi tibi, te adolescentiâ esse petulantem, et propterea gravioribus cruciatibus affectum iri? » — « Canis, inquit Calliopius, impudentissime, tu me sic allòqueris, quasi crudelissima recusem aut deprecer tormento tua. » — « Infelix, inquit Praefectus, credis te contumeliis effecturum, ut te celerius occidendum curem. Verum haud ita erit. Deis igitur immola, ut quae reliqua sunt, tormenta lucrifacias. » — « Non permittet, inquit Calliopius, Christus meus, ut puram meam in Deum fidem pervertas. Arbitratu tuo corpus exerceat, recepturus

a Deo in die iudicii merita praemia. Qua enim mensurâ metiris, eadem remetietur tibi. » — « Ferreis, inquit Maximus, catenis vinctum in interiorem carcerem conjicite : nemo curam illius gerat : nemo impiorum amicorum ad eum accedat : beatum se putet ob ea tormenta, quibus propter ipsius impietatem adversus deos affectus est. » Statim igitur vinctus in carcerem interiorem conjectus est, ubi sine intermissione Deum laudabat.

§ 5. His auditis, mater, facto testamento, ducentos quinquaginta servos libertate peculioque donavit : et quidquid auri, aut argenti, aut vestimentorum habebat, pauperibus reliquit : possessiones autem Ecclesiae sanctae largita est. Tum celeriter in Ciliciam ad sanctissimum filium suum Calliopium contendit : et in carcerem ingressa, prœcidit ante pedes ejus, et vulnere cruorem abstersit. Sanctus autem Calliopius catenis, et corporis tumore ex verberibus contracto, cohibebatur, quominus posset assurgere, et ad matrem accedere. Sed ita locutus est : « Opportune venisti, mater, ut testis esses Christi cruciatuum. » Mater autem filii corpus aspiciens dilaniatum : « Beata ego, inquit ad sanctissimum filium suum Calliopium, et beatus fructus ventris mei, quoniam, ut Anna, dicavi te sacrum munus Domino Jesu Christo : ut Sara, obtuli te Deo holocaustum gratum et acceptum Domino sacrificium. » Mansit autem totam noctem illam in carcere ad ipsius pedes prostrata. Simul autem ambo precabantur, et laudabant Deum. Et circa mediam noctem magna lux carcerem illustravit.

§ 6. Cum autem illuxisset, Praefectus, « Voca, inquit, Christianorum sectae studiosum Calliopium. » Demetrius autem centurio ad Calliopium : « Nunc saltem, inquit, ab insania discede, et Imperatorum decretis obtemperans, diis sacrificia, ut vivas : alioquin ut magister tuus suffigèris in crucem. » — « Admiror, inquit Calliopius, impudentiam tuam qui cum saepe ex me audieris Christianum me esse, et Christianum esse moriturum, et in Christo victurum, tam impudenter pergas veritatem oppugnare. Festino eamdem, quam magister meus pertulit, mortem oppetere. » Haec cum ille dixisset, Praefectus ex responsis martyris animadvertens eum a proposito deduci non posse, sententiam tulit, ut quintâ sabbatorum Paschae in crucem ageretur. Quod mater ejus intelligens, quinque nummos ministris dedit, ut eum contraria ratione quam Christus Dominus crucifixus fuit, affigerent cruci. Quinto igitur sabbatorum pronus in caput crucifixus est, et die Parasceves animam egit. Et vox de coelo audita est, ita sonans : « Veni civis Christi, et cohaeres sanctorum angelorum. »

§ 7. Mater vero sanctissimi ac beatissimi filii corpus complexa, et Christum laudans, in ejus complexu spiritum reddidit. Et accedentes fratres, eorum corpora in loco sacro sepelierunt.

DE S. PERPETUO TURON. EPISCOPO

UT HABETUR II LIBRO HISTORIAE FRANCORUM

S. GREGORII TURONICI, *Cap. 14.*

Obiit anno 490.

Apud urbem Turonicam defuncto Eustochio Episcopo, decimo-septimo sacerdotii sui anno, quintus post beatum Martinum Perpetuus ordinatur. Qui cum virtutes assiduas ad sepulcrum ejus fieri cerneret, cellulam, quae super ipsum fabricata fuerat, videns parvulam, indignam talibus miraculis judicavit. Quâ submotâ, magnam ibi basilicam quae usque hodie permanet, fabricavit, quae abest a civitate passus quingentos et quinquaginta. Solemnitas autem ipsius basilicae triplici virtute pollet, id est, dedicatione templi, translatione corporis sancti, ordinatione ejus Episcopatus. Quae si fideliter servaveris, et in praesenti saeculo, et in futuro, patrocinia beati Antistitis promereberis. Et quoniam camera cellulae illius prioris eleganti opere fuerat fabricata, indignum duxit sacerdos ut opera ejus deperirent, sed in honorem Apostolorum Petri et Pauli aliam extruxit basilicam, in qua cameram illam afflixit. Multas et alias basilicas aedificavit quae usque hodie in Christi nomine constant *.

VITA

PIAE MEM. PETRI ABBATIS PORTUENSIS

PECCATORIS APPELLATI

EX LIBRO QUINTO HIERONYMI RUBEI DE GESTIS RAVENNATUM.

Obiit anno 1119.

Eo fere tempore, quo Petrus Damiani floruit, insignis habebatur Petrus Portuensis coenobii praefectus: qui nobili Honestorum Ravennati familia genitus, literarum haud omnino expers, cum esset sacerdos, ut votum persolveret quod in navigatione, tempestate actus, nuncupaverat divinae Mariae Virgini, in portu Ravennati,

* Arvernensis patriâ fuit, senatorio genere. Liberalitate in pauperes, ecclesiasticae disciplinae zelo, cultus Dei et sacrarum aedium magnificentia (quantum illius aetatis esset) percelebris extitit inter praeclarissimos Galliarum Antistites. Turonensi et Veneto (*Tours et Vannes*) Conciliis praefuit. Insigne ejus testamentum est quo ecclesias et egenos suorum omnium dixit haeredes.

aedem ac coenobium extruxit: quod deinceps, ob eam a loco sumptam causam, Portuense coenobium est appellatum. Ibi sacerdotum conventum instituit, quibusdam praescriptis legibus quas Paschalis secundus Pontifex Max. ad se missas firmavit. Ab eo plurimum propagatus is Ordo est qui nunc Canonicorum Lateranensium vocatur, egregium certe bonorum hominum ac doctorum seminarium. Eae leges ab Rhenensibus, Bononiae: Nicosiensibus, in Pisano: a multisque praeterea acceptae et servatae sunt. Senex obiit Ravennae in Portuensi ab se extracto coenobio: ibique ad laevam ingredientibus templum, juxta sacram turrim sepultus est. Satis autem, ut puto, constare potest, quantum inter hunc et Petrum Damiani intersit. Est quidem uterque Petrus, uterque Ravennas: ambo sancte ac innocenter vixerunt, eodemque fere tempore: quodque fecit, ut multi eos non internoscerent, ambo Peccatores appellati (inoleverat enim mos, ut qui religiose tunc viverent, ob animi demissionem, sese inscriberent *Peccatores*: idque facile cognosceret qui monumenta illorum temporum evolverit): Petrus tamen Portuensis praefectus semper sacerdos, Petrus autem Damiani, monachus. Ille in Portuensi coenobio perpetuo fere vitam traduxit: hic in Catriana solitudine. Ille Ravennae diem obiit suum: hic Faventiae. Ille quarto Calend. Aprilis: hic octavo Calend. Martias. Ille anno mxcix hic octuagesimo supra millesimum. Quodque hac ratione inter se ii differrent, Dantes de Petro Damiani scribens, Paradisi cap. 21 videtur testari. Dum enim Petrum Damiani loquentem inducit, se Petrum Damiani fuisse inquit, in Catrianaque solitudine vixisse: Petrum autem Peccatorem, in divae Virginis Mariae, ad litus Hadrianum, commoratum.

MARTYRIUM S. BADEMI ABBATIS

EX SIMEONE METAPHRASTE

Anno 376. — Nat. Persa.

§ 1. Quo tempore Quadraginta illi sancti martyres * interfecti sunt, comprehensus fuit Bademus sanctus Archimandrita una cum septem quibusdam suis discipulis, et regis Saporii jussu in carcere conclusus. Bademus autem ille ortum ducebat ab urbe Belapat, ex familia admodum divite. Cum vero monachorum institutionem sequi coepisset; omnia sua pauperibus distribuit. Cumque monasterium extra urbem aedificasset, illic residebat, studens in omnibus Deo placere, et quae divinae voluntati grata sunt, ea

* Eos Bollandiani fuisse putant qui x Martii in Martyrol. memorantur.

perficere. Erat enim vir ille gratiae et veritatis plenus, et divinae electionis vas.

§ 2. Hic igitur vir sanctus, divina quadam et perfecta prudentiâ ductus, ascendit in montem Domini, et habitavit in loco sancto ejus, benedictionemque accepit a Deo Salvatore suo, et adspexit faciem Dei Jacob. Hic, qui nostris temporibus fermenti loco relictus fuit ex perfecto illo sanctorum martyrum fermento, qui ab initio perfecti fuerunt. Ejus autem sancti viri caede ac sanguine nostrorum temporum imbecillitas firmata est. Hic vere lapis fidelis, sectus est a monte illorum, qui a principio fideles extiterunt: raptus enim fuit mysterii causâ, ut nobis omnibus esset salutis via. Ita vero generosum et constans propositum in martyrio subeundo praestitit, ac talem animi ardorem in Deum ostendit, sicque ab omni sorde, labe ac macula purum se praebeuit, ut prava facinora adversus illum nihil loci habere possent. Rapina ipsa statim procul ab eo fuit: cupiditates omnino extinctae, nihil contra illum poterant: mammonas, ejus virtutem cognoscens, obstupuit: aurum se ab eo abscondidit: divitiae statim ab eodem spretae sunt: arrogantia confestim apud illum fracta est: superbia in ejus conspectu subito humiliata: tumor, et animi elatio, ut pulvis, in ejus oculis conculeata est. Paupertas vero ad ejus pedes omnino fixa et corroborata est: mansuetudo latera ipsius fuit amplexa: veritas in eo exorta, et justitia erecta: charitas illum amplexata, et pax osculata, eoque gavisata est: concordia in ipsius ovili posita: omnibusque justitiae fructibus vir ille plenus fuit. Omnes hae virtutes in eo viro habitabant, quoniam odor suavis ipsius animae mirum in modum singulis virtutibus jucundus erat, et ex illius candore animi tamquam fructum quemdam libenter percipiebant.

§ 3. Cum igitur quatuor menses in carcere confecisset una cum septem illis discipulis vinctus, afflictus, et assiduus flagellis verberatus, omnia prompto animo perpeessus est propter suam in Deum spem, et veritatis fiduciam. Erat autem tempore illo quidam, nomine Nersan, princeps urbis, quae Aria dicebatur. Ejus vero urbis fines Bergeme appellabantur. Hic Nersan, cum esset Christianus, a rege ipso cogebatur solem adorare. Sed cum nolleret contra Christi fidem facere, in vinculis detinebatur. Postea vero animo remissiore factus; et corde percussus, martyriique formidine detentus propter tormenta, quae violenter in illum inferenda erant, non ita, ut coeperat, ad extremum usque perseveravit: sed mortalis et brevis hujus mundi amore captus, tormentorum angustii succubuit. Sicque miser ille, cum utrumque appeteret, ab utroque excidit. Nam divinam vitam perdidit martyrium aufugiens, et hujus mundi voluptatibus frui non potuit, terrenam gloriam appetens. Cum enim caduci et terreni regis magis, quam aeterni et coelestis Dei honorem amaret, se a Deo

ipso velle deficere professus est, et omnibus, quae rex vellet, se obtemperare.

§ 4. Rex igitur, ut audivit Nersan eo animo esse, valde gavisus est, et statim de sancto Bademo cogitavit, jussitque illum vinculis exolutum, in atrium palatii per obliquam januam duci. Bademo autem eo ingresso, ubi Nersan vinctus detentus fuerat, rex duobus quibusdam principibus viris haec dicit: « Si Nersan Bademum interficit, a vinculis solvatur, et accipiat ejus bona. Jusserat enim rex ipse omnia ipsius bona in fiscum conferri. Confestim igitur sanctum Bademum in medium constituerunt. Ille autem miser Nersan, ut audivit quod a rege dictum fuerat, et caduca mundi bona appeteret, stricto ense ad Christi martyrem interficiendum profectus est. Sed tremore quodam correptus, cum plagam in virum sanctum infligere vellet, tamquam lapis statim immotus permansit. At Christi servus ad eum oculos erigens: « Usque eo, inquit, o Nersan, malitia tua progressa est, ut non solum tibi satis sit, quod Deum tuum negaveris, sed et servos ipsius interficere contendas? Vae tibi, vae tibi, infelix. Quid facies in die illo, aut quo fugies a terribili judicio, cum steteris ante horrendum illud tribunal, magno et aeterno Deo rationem redditurus? Ego quidem, o miserrime, martyrio Christi mei prompto animo conficiar: at nollem tamen manu tua confici, sed ab alio quopiam mortem sustinere voluissem. »

§ 5. Ille vero neque his sermonibus erubescens, neque quod jussus fuerat, valens perficere, faciem suam, ut lapidem, firmavit, et cor ferreum ac durum habens, sanctum virum saepius ense illo percussit. Sed nec semel opportunam plagam infligere, neque eum interficere potuit: ejus enim manus valde tremebat. At Beatus Bademus cum ejusmodi angustiis affligeretur, spiritum suum emisit, ensis ictibus tot tantisque confectus, ut omnes gentiles firmam sancti martyris patientiam admirarentur, quod velut columna quaedam immobilis persistens, violentos plagarum impetus exciperet, et corde stabilis maneret: regem vero illum propter imbecillitatem et lentitudinem irridèrent et execrarentur. Sed hic Nersan non multo postea mercedem recepit his dignam quae in martyrem Christi commiserat, multis et diversis malis oppressus, et ense confossus. S. autem Bademus martyrio consummatus est mense Aprili, die 8. Ejus vero reliquias extra urbem ejectas sustulerunt clam religiosi viri, et omnem diligentiam adhibentes illas reposuerunt. Ejus autem discipuli in carcere conclusi, quatuor annos manserunt, et post mortem Saporii regis, in pace dimissi sunt.

VITA ET MORS EZECHIELIS PROPH.

PER D. EPIPHANIUM CONSTANTIAE CYPRI EPISCOPUM DESCRIPTA.

HABETUR IN LIBRO EJUS DE VITIS PROPHETARUM.

Prophet. annos circ. viginti.

Ab anno mundi 3429 — ante Chr. 592.

§ 1. Ezèchiel Propheta e terra Sarera de filiis Pontificum genus duxisse asseritur. Fato functus est tempore captivitatis in regione Chaldaeorum. Plurima ille super reversione populi prophetavit, deque reditu filiorum Israël, nec non et de adventu Domini. Occidit autem illum dux populi, cum una secum incola foret in Babylone, sugillatus ab eo de cultibus idolorum. Quare in agro Maur funeraverunt eum in monumento Sem et Arphaxad progenitorem Abrahæ. Et sepultura isthæc ad nostra usque tempora specus est duplex. Etenim Abraham excitavit ad hujus instar Saræ conjugis suæ monumentum in Chebron: quod quia defossum sit atque latens, duplex perhibetur, e planitie, et in terra tabulatum, petræque suspensum.

§ 2. Iste quidem Propheta populo objecit prodigium, cum precatus esset ad amnem Chobar: quod videlicet cum deficerent undæ fluminis ejus, falcem desolationis sperare deberent in finibus terræ: et quando exundaret fluvius ille, id signum esse reditus in Jerusalem. Et contigit illud. Etenim in terra Spyrriorum vir pius ille sepultus jacet: multique ad monumentum ejus confluant ad precationem et obsequium. Sane quando tanta eo frequentia una ad monumentum ejus conveniunt, formidant Chaldaei ac metuunt, ne illum auferant: quapropter egredientem comitantur, et deducunt. Effecit vero propheta consistere hic fluminis undas, quo terga darent filii Israël trans ripam. Caeterum Chaldaeorum aliquot audaciores populum pone persequi tentabant, qui quidem ad unum omnes submersi sunt.

§ 3. Iste quoque Propheta spontinis orationibus filiis Israël uberrimum piscium impetravit commeatum, ut qui inedia tantum non periissent, piscium esu reficerentur. Plurimis etiam illorum, qui aurâ vitali jam vesci desierant, vitam recuperavit. Is est quoque vates ille, qui plebe jam depressa ac pessundata ab hostibus, stetit contra faciem ducum illorum, et confundebat eos portentis et miraculis, ita ut milites territi manum tollerent de tabula. Tunc populo suo Ezechiel dixit: Propterea quod parum convenit inter vos, spes vestra interiit. Nunc in prodigiis per ossa mortuorum fecit illos, quoniam est spes Israël cum praesente, tum

aetate futura. Hic est, inquam, propheta, qui quamquam esset in regione Chaldaeorum, plèraque tamen populo, quaecumque in Jerosolymis, inque templo fiebant, aperuit.

§ 4. Iste quoque Propheta eduxit eos de finibus Chaldaeorum, et reduxit in Jerusalem ad redargutionem impiorum et infidelium. Hic Ezechiel per Mosen contemplatus est situm templi, murumque ejus speciosum, prout locutus est etiam Daniel, uti olim conderetur. Hic in Babylone judicavit tribum Dan et Gad, quod impie egissent adversus Dominum, persequendo eos qui legi fidem suam adstrinxerant. Obtulit autem illis insigne prodigium sive ostentum: quoniam angues devoraverunt infantes eorum, et omnia jumenta ipsorum. Praedixitque quod culpà eorum nequeat populus regredi Jerosolymam, quin in Media permanerent, quoad resipiscerent, et in viam, quod ajunt, redirent. Erat sane unus illorum, qui eum interemit, oppositus enim erat illi, usque in diem obitus sui.

ITEM VITA EZECHIELIS

PER D. ISIDORUM EPISC. HISPALENSEM SCRIPTA.

HABETUR IN LIBRO EJUS DE PATRIBUS VETERIS TESTAMENTI.

Ezèchiel Sacerdos filius Buzi, genitus in terra Saria, in typo Christi filius hominis vocatur. Hic captivus cum Joachin in Babyloniam ductus est, et ad captivos prophetavit, corripiens eorum offensiones: et zelo Dei motus, cuncta eorum crimina et turpitudines arguit. Quem dux populi Israël interfecit, pro eo quod auctoritate pontificali, corripitur ab eo, ob impietatem sacrilegii. Sepultus est autem a populo in agro Maurum et Arphaxat.

ITEM DE EOD. EZECHIELE

PER D. HIERONYMUM.

§ 1. Ezèchiel Propheta cum Joachin Rege Juda captivus ductus est in Babylonem, ibique his qui cum eo capti fuerant, prophetavit, poenitentibus quod ad Jeremiae vaticinium se ultro adversariis tradidissent: et viderent adhuc urbem Jerosolymam stare, quam ille casuram esse praedixerat. Trigesimo autem aetatis suae anno, et captivitatis quinto, exorsus est ad concaptivos loqui. Et eodem tempore, licet posterior, hic in Chaldaea, Jeremias in Judaea, prophetaverunt.

§ 2. Sermo ejus nec satis disertus, nec admodum rusticus est, sed ex utroque medie temperatus. Sacerdos et ipse fuit, sicut et Jeremias, principia voluminis et finem magnis habens obscuritatibus involuta. Sed et vulgata ejus editio non multum distat ad Hebraico. Unde satis miror, quid causae extiterit, ut si eosdem in universis libris habemus interpretes, in aliis eadem, in aliis diversa transtulerint.

MARTYRIUM

SS. TERENTII, AFRICANI ET SOCIOR.

AUCTORE SIMEONE METAPHRASTE.

Medio Saec. III.

§ 1. Cum Decii Imperatoris (a) decretum in Africam esset perlatum, ut omnes Christiani ad immolandum et comedendum ea quae idòlis essent immolata pertraherentur, quod si qui recusarent, in judicium vocati plecterentur, perterriti multi Praefecto obtemperarunt et a Christi Religione defecerunt. Quidam tamen in fide fortiter mori decreverunt, seque mutuo ita cohortabantur: «Videte, fratres, ne Dominum nostrum Jesum Christum abnegemus, ne ipse quoque abneget nos. Mementote, Dominum dixisse: *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere; timete potius eum qui potest animam et corpus perdere in gehennam* (Matth. x).» Ex his Terentius fuerunt, Africanus, Pompejus et alii numero circa quadraginta; ad quos igitur Fortunatianus Praefectus: «Video, inquit, vos viros et aetate perfectos et sapientiâ praeditos; quamobrem miror cur vos ejusmodi dementiae tradideritis, ut unum Deum et Regem dicatis, quem Judaei ut hominem sceleratum crucifixerunt.» Respondit omnium nomine Terentius: «Si nosses, Praeses, Crucifixi virtutem, relictis idòlis ipsum coleres et adorares. Est enim Filius Dei, benignus, dives, clemens et misericors, qui Patris nutu et voluntate in terram descendit, divinitatemque suam humanae naturae conjunxit, et pro salute nostra Crucem subire voluit.» Fortunatianus his auditis, dixit ad eos: «Immolate, aliòqui membra vestra combùrens delebo vos.»—«Putas, inquit Terentius, nos terrore commotos sententiam mutatu-
ros? Non adeo sumus ignavi, ut relicto vitae largitore deos alienos adoremus. Fac igitur celeriter quod tibi lubet adversum nos, quoniam strenui et constantes

(a) De Imper. Decio et persecutione ab eo excitata, vide Suri, Vol. I, p. 289, § 2, et MARTYR. OL. ILLUSTR. mense Febr., p. 165*.

Christi cultores sumus. » Indignatus Praefectus, jussit eos, vestimentis detractis, in idolorum templum trahi. Idola autem auro argentoque et pretiosis erant vestibus exornata. Ingressus Fortunatianus, dixit eis: «Magno deo Herculi sacrificate. Gloriam enim et potestatem ejus conspiciatis.»—«Erras, inquit Terrentius, et ignoras quod tibi utile est. Dii enim isti tui lapides sunt, et ligna et aes et ferrum. Ornati autem sunt auro ut homines decipiant, et abducant ab aeterna vita. Nam ipsi quidem non vident, nec loquuntur, nec audiunt, nec ambulant: quippe qui ab hominibus sculpti conflatique sunt et in hominum speciem conformati, ut ad hanc impiam cogitationem eos converterant. Similes enim eorum sunt qui faciunt ea, et omnes qui confidunt in eis. Dicite, quaeso: Isti, quos deos asseritis, possunt ne sibiipsis opitulari, et eos, a quibus laeduntur, ulcisci? Quod si ipsi sibi auxilio esse non possunt, quomodo nobis opitulabuntur?»

§ 2. Haec audiens Praefectus, jussit Terentium, et Africanum, et Maximum, et Pompejum in carcerem interiore detrudi, et omni diligentia custodiri: «Cras, inquiens, audiam illos.» Beatum autem Zenonem, et Alexandrum, et Theodorum cum reliquis sociis qui erant omnes numero trigintasex, ad tribunal adductos sic alloquitur: «Cum ex priori vestra contentione nihil utilitatis perceperitis, parete mihi et magno deo Herculi immolate.» At illi: «Saepius jam, inquit, diximus, nos esse Christianos, id quod ex superioribus quaestionibus intelligere potuisti: nec tu nobis unquam persuadebis ut idola impura colamus et adoremus.»—«Non vultis, inquit Praefectus, cohortationes meas audire? Atqui, invictorum Imperatorum jussa facere cogemini;» et jussit eos asperis virgis et nervis vapulare, ac postea fustibus caedi. Verum licet eorum ossa contererentur, adeo tamen hilares ac laeti erant martyrum vultus, ut omnes sanctorum patientiam atque constantiam admirarentur; quibus indignatus Praefectus, ut capite plecterentur imperavit. Tum BB. Terentium, Africanum, Maximum et Pompejum adduci jubet; quos ut antea fortissimas expertus, mandavit ut cum crudelissimis feris includerentur; quae quidem eos minime laedebant; sed triduo post cum carcer aperiretur, omnes impetu egredientes, quoscunque nactae sunt homines, occiderunt, et in solitudinem profectae sunt. Tum custodes ad Praefectum sanctos adduxerunt. Qui cum eos nulla in parte laesos aspiceret, furore concitatus, eos capite damnavit. Sancti autem egressi sunt laeti, canentesque dicebant: «Liberasti nos, Domine, ab iis qui nos affligebant, et qui oderant nos, confudisti. » Ministri vero, eductis gladiis, fecerunt imperata. Atque ita sancti in Christi confessione, martyrii palmam acceperunt.

§ 3. Eorum autem corpora recte componentes viri religiosi, in loco qui duobus passuum millibus ab urbe distabat, sepelierunt.

VITA

S. MACARII PATRIARCHAE ANTIOCH.

SCRIPTA ANNO SALUTIS 4067 SED AUCTOR NOMEN SUUM SUPPRESSIT. PLE-
RISQUE AUTEM LOCIS ET STYLUS MUTATUS EST, ET QUAE REDUNDARE
VISA SUNT, REDACTA IN COMPENDIUM PER LAURENTIUM SURIUM. SED
ITA TAMEN, UT NIHIL DESIT DE HISTORIAE INTEGRITATE.

Obiit anno 1012. — Armenus.

§ 1. Gemina regalis, quam non artificis manus, sed omnium
artifex Deus in suo reposuit diademate, Armeniae decus, parentum
gloria, beatus puer Macarius, nobilissimo apud Armenos stemmate
ortus est: quippe cujus majores omnes, ab omni hominum me-
moria, praecipua fuere nobilitate, nec inter eos facile quispiam
degener repertus est. Parentes habuit Michaëlem et Mariam, multa
quidem generis claritudine insignes, sed quibus non minus splen-
doris et ornamenti accesserit ab optimis moribus nati ex ipsis
filii clarissimi. Ea autem tempestate ille in lucem editus est,
quando Macarius major magnae sanctitatis vir, Antiochenam ec-
clesiam gubernabat, stabilis columna regni, et firmamentum to-
tius Ecclesiae. Qui cum Macarii hujus, de quo nobis sermo textitur,
esset consanguineus, eum e baptismatis fonte suscepit, suumque
illi nomen imponens, Macarium voluit appellari: et quia gran-
daevus erat, fractusque jam senio, parentis loco eum apud se re-
tinuit nutriendum atque instituendum, ut posset ipse jam pro-
pèmodum deficiens, in hoc aliqua ratione instaurari atque reno-
vari, neque eum spes fefellit. Trăditus quippe Macarius puer
artium liberalium studiis, suo profectu voto sui antistitis abunde
respondit. Implevit quoque eum Dominus spiritu sapientiae, et
peracere illi contulit ingenium, quo facile consecutus est disci-
plinas liberales omnes, quibus Graecia Armeniaque pollebant.
Matutinas horas accurate expendit, pigritiâ et segnitie omni prorsus
profligata. Cumque jam adolevisset, solito studiosius visus est
se componere ad imitationem beati antistitis Macarii, animo coe-
lestia meditari, mundi illecebras fugere, aeterna appetere, stu-
diumque omne quod antea in literarum studia contulerat, in re-
ligionis actibus ponere, rumores vulgi pro nihilo putare, totumque
se divino cultui mancipare.

§ 2. Laetabatur his Macarius senior, cernensque ejus in pie-
tate, sapientia et bonis moribus profectum, toto coepit pectore in
id incumbere, ut eum posset habere successorem. Itaque convocat

Clerum et proceres, itemque plebem exponit eis aetatis suae plurimos annos, orat ut prospiciant Ecclesiae de idoneo successore, ait se laetiori animo mortem appetiturum, si Ecclesiae Antiochenae de bono pastore sit provisum. Commendat illis a se nutritum atque eruditum Macarium, ait si ipsi non displiceat, sibi gratum esse, ut is eligatur: nec tamen se illis quicquam velle praejudicare, quo minus sua in eligendo pastore libertate utantur.

§ 3. Haec et id genus alia cum ille dixisset, quia res divinitus gerebatur, omnes illi unanimiter assentiunt, cupiuntque Macarium juvenem in beati senis throno collocari. Obiit deinde sanctus pater, et ei succedit Macarius, moribus honestus, et in juvenili aetate jam perimaturus. Non illum mutavit tantus honor, sed incredibilem prae se tulit mansuetudinem et humilitatem. Induxit enim in animum, ut omnibus omnia fieret, quo plures faceret salvos. Ante omnia vero dilexit decorem domus Dei et locum habitationis gloriae Dei. Comitatus ei inerat cum gravitate conjuncta, in hominum frequentia hilaritas, non absque decore, denique in cunctis actionibus memorabilis honestas. Praecipua autem illi cura et intentio erat, ut Ecclesiae suae et munimento et ornamento foret. Sermo illi erat sale conditus, populoque gratissimus. Nec poterat de illo dici quod de quibusdam Dominus ait, *Dicunt, et non faciunt*, nam seipsum subditis suis vivendi exemplum praebebat. Caduca omnia duxit pro nihilo: cumque animo omnia prospiceret, nihil potuit ei subitum aut improvisum accidere. Conciones ejus non erant inanes, sed aut suadebat, aut admonebat, aut consolabatur, aut praecipiebat. Iram animo non retinebat, sciens magnum et honestum vindictae genus esse ignoscere, magnamque vindictam esse, vindicari potuisse. Diderat jam seipso contentus esse. Qui autem sibiipsi satis est, ut dici solet, is cum divitiis natus est.

§ 4. Victus ei erat parabilis, non qui voluptati esset, sed qui corpus tenuiter sustentaret. Vitia detestabatur ipse quidem, neque tamen aliorum esse voluit aut curiosus scrutator, aut acerbus reprehensor, sed sine exprobratione castigator, et erroris veniae facilis dator. In judicando majorem quam in sermone prae se ferebat severitatem, ultor clemens, saevitiae hostis. Tardus ad iram, pronus ad misericordiam: in adversis firmus, in prosperis humilis et cautus. Virtutes haud minori studio occultabat suas, quam solent alii sua vitia. Vanam gloriam plane contempsit. Omnibus prodesse, nulli nocere, nocentes vero etiam arcere studuit. Inter laetissimos convivas laetior ipse, frequenter abstinuit. Molles et delicatas vestes, quibus quandoque usus fuerat, asperrimis camelorum pilis permutavit, vilemque se tunicam induit. Lectuli mollitiem vehementer aspernatus, balneis vix unquam usus est. Sed nimium prolixi futuri sumus, si ejus virtutes omnes

accurate describere velimus. Quando precibus clam vacabat, pro consuetudine sudarium secum ferebat, quo largiter manantes tergeret lacrymarum undas: eratque illud solum earum lacrymarum et precum conscium, quas vir sanctus fundebat pro peccatis et salute totius mundi: nec potuit esse virtutis expers, quod tot fuerat infusum lacrymis. Fuit in beati viri domo Theodorus quidam leprosus. (Nam tales ei et familiares, et non mediocri curae erant). Qui cum prae caeteris et leprae morbo et inopiâ premeretur, diuque de ratione sanitatis recuperandae secum cogitasset, tandem in mentem ei incidit salubre consilium, quod ei fides non dubia suggessit. Nec tamen ausus fuit indicare episcopo desiderium suum, sed tacitus abiit ad Ecclesiam, in qua ille orare consueverat, et sudarium ejus admovit leprae suae. Non tulit illa vim sudarii, sed probatae fidei perhibens testimonium, cessit pulsa meritis lacrymarum. Tum vero ille jam ceu novus homo audet astare viro Dei, Deoque et illi gratias agere. Cernere licebat in sancti Pontificis domo, quasi nitentes quasdam gemmas, pauperes Christi, variisque oppressos morbis, caecos, surdos, claudos: quos quotidie eo properantes, ut ab eo stipem acciperent, vir pius duplici beneficio prosequabatur. Quicumque enim ab ejus sanctis manibus accipiebant cibum vel potum, ilico revallescebant: et quotquot obtinere poterant aquam, qua manus suas abluisset, integram reportabant sospitatem.

§ 5. His autem et ejus generis aliis rebus admirandis quanto vir beatus magis pollebat, tanto se in omnibus et indigniorem arbitrabatur, et humiliorem exhibebat, non aliter se gerens, quam si horum esset plane ignarus. Crescebat interim fama sanctitatis ejus: Deoque ab omnibus offerebantur gratiarum actiones, viro Dei laus et gloria accedebat cumulator in dies, majorque ad ipsum existerat hominum concursus. Quem ille modis omnibus declinare volens, ne Sancti Spiritus charismata, humilitate parta, per superbiam et arrogantiam amitteret, seipsum ad perfectiora majoraque sanctitatis studia coepit incitare. Vilescere ei, quicquid hic mundus charius amplectitur, honores, dignitates, opes et copiae. Non radiabant in domo ejus gemmae et margaritae nitentes, sed versabantur ex caecis videntes, ex claudis ambulantes, e famelicis satiati panibus. Non anteibant illum scutati et sericati, sed inopes et miseri, ejus benignitate recreati. Illis enim omnia sua distribuit, eosque in hac vita voluit habere haeredes facultatum suarum, ne perderet vitae futurae haereditatem. Cumque nihil jam ei reliquum esset, praeter pontificiam dignitatem, eam quoque transtulit in Eleutherium venerabilis memoriae virum, episcopali dumtaxat benedictione sibi retenta. Atque ita nudatus terrenis omnibus, et inter caeteros pauperes ipse quoque pauper Christi effectus, exit e finibus patriae suae, relictisque omnibus sequitur Christum. Nec retinetur charissimorum affectu parentum,

quos summo affectit dolore ejus inopinatus recessus: non illorum cognatorumque divitiae et gloria, non sedes insignis Antiochenae Ecclesiae, ad quam ut erat divina vocatione electus: ita in ipso flore juventutis, causâ amoris ejus qui ipsum elegerat, illâ se abdicavit. Adjunxit autem sibi quatuor ejusdem devotionis fideles viros, Joannem, Petrum, Davidem et Constantinum, qui ab infantia sub jugo religioni Christo militaverant.

§ 6. Cum his igitur iter ingressus, ante omnia terram promissionis petiit, unde humani generis est orta redemptio: non invitus ipsam quoque pro Redemptore subiturus mortem, si res poscere videatur. Ibat ultro in exilium sponte susceptum, ut expeditior posset proficisci in patriam coelestem: sed, ut dixi, primo adiit terram, Domini Salvatoris praesentiâ quondam insignitam, voluitque videre Capharnaum, miraculorum Domini familiarem, et omnem lustrare Galilaeam, Hermoniim quoque et torrentem Cisson, ubi superatus est Sisara, itemque Naim, in cujus portis suscitatus est filius viduae *. Tum etiam desertum intuëri ubi de quinque et septem panibus quinque et quatuor hominum millia saturata sunt: in Cana, ubi aquae sunt mutatae in vinum, veram degustare vitem, videreque Nazareth, juxta nominis sui interpretationem totius florem Galilaeae: in Samaria Joannis Baptistae, Elisaeique et Abdiae venerari cineres, Amos quoque prophetam, buccinâ pastorali in sua rupe clangentem, conspicer. Inde pastorum caulas pergere, in spelaeo David orantem, fluenta Jordanis ex lavacro Domini puriora attendere, videre Lazarum fasciis colligatum de monumento prodire, in monte Oliveti cum Domino ascendente votis et animo sublevari, locum ligni sanctae Crucis exoculari et lambere, speluncam Salvatoris intrare, et in sepulcro Domini tandiu desiderato, peccata tum sua tum totius orbis plangere. Antevertit autem fama venientem, et jam usque ad aures sancti Patriarchae Joannis pervenerat. Ubi autem advenit, Jerosolymitani eum officiose exceperunt, et a sancto patriarcha honorifice retentus, aliquandiu illic moratus est. Delectabat enim eum dormitorium Salvatoris, et locus Calvariae, ubi Dominus noster crucifixus, salutaris occubuit victima pro omnium redemptione: delectabat etiam eum cum Judaeis de illorum perfidia verba miscere, et cum Saracenis congredi, si quem illorum posset ab errore revocare.

§ 7. Et quidem haud difficulter confutare eos potuit invictus veritatis assertor, facileque vicit justus impios, doctus indoctos, et quia mortem contempsit, sua instantiâ illorum errores perspicue prodidit: at tamen resistebant illis, et cum verbis eum superare non possent, intentabant minas et verbera, ut eum in suam sententiâ pertraherent. Ille vero valde quidem atrociter toto corpore ab illis nefariis hominibus laniatus, ita ut

* Evangelica et sacra Palaestinae loca breviter recensita.

etiam prope nuda ossa apparerent, non tamen quicquam de sanctae praedicationis studio remisit. Avellitur inde a sociis suis, duciturque in medium impiae multitudinis, nolensque illis cedere, mittitur in custodiam, ibique instar crucis, cujus gloriam praedicabat, in terra extenditur, clavis configitur, sed rejiciente terra clavos, vinculis astringitur, saxum ignitum nudo ejus pectori imponitur, custodibusque adhibitis, illic relinquitur. Ille carceris tenebris mirifice laetatur, spe coelestium praemiorum animatus: nec deest Christus militi suo, sed ergastuli atram noctem coeleste lumen illustrat, humi jacentem divina erigit miseratione, poenisque absolutum angelica fovet consolatio, inter caetera etiam praedicans hostium ejus brevi futuram conversionem.

§ 8. Procèdit ille deinde ex carcere in publicum, stupent Judaei, mirantur Saraceni, et tum illum, tum sese mutuo respectantes, tanta rei novitate stant attoniti. Jubent autem acciri custodes carceris, a quibus dum audiunt lucem coelitus emissam, visitationem angelicam et beati viri curationem et absolutionem divinam, compunguntur corde, et tandem assentiunt veritati, verbiq; Dei ministrum venerantur, idque adeo, ut ad ejus vestigia advoluti, et eorum quae in illum impie designarant, veniam petierint, et Christianae religionis doctrinâ imbui optarint. Nihil ille cunctatus, praedicat Christum, et quae sunt fidei Christianae inter caetera docens, non patère aditum in regna coelorum, nisi iis qui renascantur ex aqua et Spiritu Sancto. Amplectuntur illi fidem, et regenerantur in Christo, quotquot erant praedestinati ad vitam aeternam.

§ 9. Isthuc vero ubi per regionem illam rumor sparsit, multi ad eum concurrunt: cupiunt alii talem videre doctorem, alii ejus salutarem haurire doctrinam. Offerunt autem ei Eutychianum quemdam, inter Saracenos nobilem, ab anno aetatis ejus nono, ut ipsi quidem asserebant, usque ad senectutem surdum pariter et mutum. Ex hujus curatione volebant capere doctrinae experimentum. Erant vero etiam ejus dexterarum manus digiti arefacti. Itaque rogabant pro illo sanctum virum, ille porro rogabat Deum, nec est passus repulsam. Audit Saracenus seipsum absolute loquentem, arida manus suum facit officium, idemque ipse cum per multis aliis salutare expiatus lavacro, Dominum benedicit. Hoc miraculum paucis postea fuit occasio in Christum credendi, et ejus praesulem magnifice celebrandi. Non hic opus est multis ostendere, quam in disputando subtilis, in Scripturis explanandis sincerus et perspicax fuerit, cum id quivis possit animadvertere, tam ex Judaeorum et gentilium conversione, quam conversorum in suscepta fide confirmatione.

§ 10. Postquam autem vir sanctus Dominicae passionis, resurrectionis et ascensionis, aliaque loca sacra bene perlustraverat, Joanni Patriarchae caeterisque fidelibus valedixit, et cum

sociis suis iter susceptum prosecutus est. In tanta autem terrarum vastitate nullus ei placuit ad manendum locus, nisi ubi posset ignotus et obscurus degere. Sed ejus clarissimi parentes molestissime ferebant talis tantique filii solatiis se destitui. Mittunt itaque nuncios, qui itinera observent, adduntque mandata, quae perferant ad virum beatum, quibus et preces junctae erant, quae ad manendum invitarent, et minae, quae compellerent. Jubebant si blandis verbis reduci non posset, vim adhiberent, et cum injuria vel invitum revocarent ad suos. Abeunt nuncii, incidunt in sanctum virum ejusque comites, gradiunturque cum illis et mutuos inter se sermones conferunt: deinde exponunt nuntii mandata, amicorum vota, parentum suspiria: ajunt admirari Armenios, cur ita fugere voluerit, indicant Syrorum erga ipsum studium et benevolentiam, Anthiochenae sedis dignitatem, multaue alia, quibus se illum flectere posse sperabant. Ille vero nihil his permotus, comiter et jucunde respondebat, ambiguus eos sermonibus suspensos tenens. Sed cum cernerent illi, nihil eum de coepto remittere itinere, violentas admovent manus, retrahuntque nolentem: erant enim numero et viribus superiores. Sed ecce adest virtus divina, quae alios caecitate percutit, aliorum extensa in Episcopum brachia in aëre detinet, omnium aequos in fugam compellit. Non deerat illic ridendi materia, si adfuissent derisores. Stant illi stupefacti, nec quicquam vident, deponere non possunt temere erecta brachia, audiunt loquentes, et interpellare non audent. Poenitet injuriâ affecisse virum beatum, præcidunt coram illo, et cum multo ejulatu petunt se sibi restitui. Ille vero injuriae jam immemor, apud Christum pro eis intercedit. Scipioni, quem manu gestabat, parvam crucem imposuerat: quae illi et iter agenti, et vigilantibus et dormientibus, et quidlibet agenti semper praesto erat. Eam cum crexisset contra illos, laxabantur brachia rigida, et ab oculis caligo omnis abscessit. Tum vero jussit eos quamprimum abire, renunciareque suis, ut desinant lugere ad coelestis patriae gaudia irrevocabiliter properantem. Repetunt illi mox Armeniam, Macarius cum suis tendit ad Occidentem, miraculis in itinere coruscans.

§ 11. Forte autem obviam habuit quosdam Jerusalem petentes, et in iis caecum unum: qui cum esset pauper et mendicus, comitum suorum magnam in se experiebatur humanitatem, qui per vices ei manum praebentes, secum illum ducebant. Videns autem eum sanctus Patriarcha, ait illi: « Quonam tendis? » Respondit: « Jerosolymam cum his vellem adire, Domine, si Dominus permiserit. » Tum episcopus lacrymans, et intra se Dominum orans, crucem, quam gestabat, oculis caeci applicuit. Flebant vero pariter omnes, qui illum flentem cernebant: quibus ait: « Fratres, invocate Dominum mecum, non enim ambigere debemus, cum in nomine ejus congregati simus, quin ille sit in

medio nostrum. Ubi vero adest Christus verum lumen, nemo potest remanere obscurus. Ejus ergo gratia illuminare dignetur etiam hunc caecum. » Vix ille verba compleverat, et caecus aspicit coeli lumen ducemque deinceps non requirens, proficiscitur laetus Jerosolymam, comites suos antecedens. Pervenit deinde beatus Patriarcha ad locum quendam, ubi nulla erat aquae copia. Tentabant socii ejus locis permultis, si possent fodiendo humum aquam elicere, sed frustra. Humus nativa sterilitate damnata, quod non habuit, de se praebere aliis non potuit. Tandem conferunt se ad deprecandum sanctissimum Patriarcham, audiuntque ab eo: « Nihil deest, filioli, Deum timentibus, nobisque de ejus misericordia praesumentibus, nec deerit aqua ad potandum, nec fons vitae credentibus. » Haec dicens, scipione suo crucigero Crucis signum pingebat in terra, moxque copiosa inde aqua proripit, perpetuo scaturire non desitura pro tanti viri memoria sempiterna.

§ 12. Post multa terrarum emensa itinera, cum suis comitibus beatus Patriarcha in Bajoariam pervenit ubi commodum hospitem inquirens, divina agente providentiâ in aedes Adalberti viri magnae dignitatis et praedivitis delatus est, ad ejus dignitatem non parum addidit tantus pontifex hospitio receptus. Retinuit autem is apud se virum Dei cum sociis ejus anno integro perquam humaniter, officiose illi semper inserviens et praebens benigne necessaria. Non est autem tantae charitatis fraudatus praemio. Uxor ejus, Ava nomine, multo tempore jam vexata morbo gravissimo, usqueadeo viribus deficiebat, ut ejus vita plane pro desperata haberetur. Nihil ultra potuit eloqui, sed continenter ejus obitus expectebatur, non absque multa familiae et propinquorum defatigatione. Doluit ejus vicem beatus Macarius, ad solitas recurrit preces, aquam benedicit, crucem suam ea intingit, tres guttulas ab ea cruce in ejus os instillat. Crucis signum exprimens, et ab ipso mortis aditu illam retrahit ad vitam. Vix intercedit horae spatium, mulier revalescit, residet, accersit maritum, loquitur expeditissime: « Unde, inquit, domine mi, hic homo venit ad nos, qui nos tam praeclaris meritis nos longe antecellit? O nos felices, qui ejus meruimus frui contubernio. Illi sane post Deum debeo vitam meam. Quaeratur in opibus nostris quo tanto beneficio aliquam vicem rependamus. » His dictis, surgit sana, laetatur familia, laudes Deo, grates viro sancto aguntur, offeruntur ei munera, sed hospitalitate contentus, quod gratis acceperat, non nisi gratis dare voluit, admonuitque eos, ut ea in pauperes conferrent. Crescit inde erga eum veneratio, quod manus suas videretur excutere ab omni munere: sed quia vix ulla domus est, in qua non sit aliquis, qui et fallere possit et in fraudem impelli, non defuit etiam hoc in fallacia inimici.

§ 13. Erant duo ex Adalberti familia, qui ut per scelus possent sibi opes parare, clam furantur linteum quo sacrificans vir

sanctus manus solebat abluere. Plane enim sibi persuaserant, propter viri sanctitatem, efficax illud fore ad quosvis curandos morbos: cogitabantque, si res succederet, ex ejusmodi curationibus grandem sibi conflarent pecuniam. Ne posset autem furtum deprehendi, aliud lintheum in ablatis loco reponebant. Non plane culpanda fuisset ea fides, si abfuissent sordes et prava cupiditas. Interim res tota viro Dei divinitus revelatur: et ille quidem pro sua mansuetudine voluit eam tegere, ne paterent ignominiae, sed praepotens Deus non est passus latere. Ambos illos flagellat febris acerrima. Adest vir sanctus, prae commiseratione lacrymatur, admonet ut si quid peccassent, confiterentur. Illi pertinaciter negant, plus reformidantes ultionem heri sui, quam iram Dei. Admovet illis vir Dei crucem suam, et jam prope deficientes febris liberat. Tum vero compuncti corde confitentur facinus suum. Coepit autem vir sanctus celebris haberi in Bajoaria, sed non ferens hominum laudes et favores, lacrymante hospite et ejus conjuge, inde recessit, cum prius et illis et domui illorum bene precatus esset, et salutaribus eos adhortationibus imbuisset.

§ 14. Inde Moguntiacum perlatus, obvium habet homicidam quemdam, fugâ se servare cupientem. Pallebat miser, vultu non multum dissimilis morti, quam fugere nitebatur. Insequebantur enim illum hostes, certissimam illi necem allaturi. Ubi is ad beatum Macarium pervenit, ultra nec ausus nec valens progredi, ad ejus pedes corrui, petens ut tam praesens periculum a suis cervicibus avertat, cum nesciret quis esset. Advolant mox hostes, ipsi quoque beato viro necem intentantes, si sit ausus ejus patrociniū suscipere. Ille vero intrepidus, medium se interponit inter miserum hominem et persecutores, armisque, quibus pugnare solebat, probe communitus, inter reum et tela hostilia stat imperterritus: objicit illis furentibus scutum inexpugnabile, crucem illam suam, in cunctis actionibus suis familiare ipsi perfugium. Ore quidem illis, mente vero Deo supplices offert preces pro misero. Vidisses illic pium sane spectaculum: hostes arma vibrare, justum pugnare precibus et meritis, Deum autem stare a justo, illi resistentes expugnare coelitus. Tandem enim flexi ad misericordiam, etsi verba sancti Episcopi non intelligerent, animum tamen ejus facile colligentes, humiliter admittunt preces pro reo: atque de equis desilientes, ejus amplexantur vestigia, petunt veniam et accipiunt benedictionem, ajunt se in illo vidisse speciem angelicam, et lucem coelitus radiantem, paratos se offerunt ad omnia quae velit de reo fieri: idque adeo, ut ad osculum quoque illum admittere non recusarint, cujus paulo ante sanguinem sitiabant.

§ 15. Post aliquot dies Moguntiâ digressus, Coloniam accessit, sanctorum culturâ nobilem, ubi a quodam Tizone admodum reverenter et officiose hospitio acceptus est. Erat is et

morum honestate inter suos clarissimus, et rerum opulentia nulli secundus, at tamen nihil sibi habere visus est, cum salute corporis careret. Quid enim habet, qui seipso caret? Infestabat eum morbus regius ex multo jam tempore, omnisque cibi et potus appetentia prostrata erat, medicis frustra operam suam impendentibus. Itaque ille salutis inops, charitate locuples, hospitem suum voluit quotidie sibi assidere, et ex eodem vase secum et edere et bibere. Quicquid autem cibi capiebat aeger, vir sanctus prius benedixit sive sacravit: nec inanis fuit ejus benedictio. Nam post aliquot dies coepit habere meliuscule, inde magis magisque viribus confirmari, et non edere tantum, sed vorare etiam. Lactatur ille tam insperata salute, gratias uberes agit hospiti suo: at is nihil tale suis tribuens meritis, hortatur eum, ut Deum agnoscat ejusmodi munerum largitorem. Deinde relicta Colonia, circumibat loca meritis insignita sanctorum, et ubique praeclara relinquens vestigia meritorum, Machliniam * tandem ingressus est. Ibi quoque benigna fidelium veneratione exceptus, apud beati Rumoldi martyris Ecclesiam commodum cum suis hospitium et benevolum obsequium adeptus est. Ecce autem intempesta nocte tumultus et clamor ingens existit, et vir sanctus repente excitatur. Incendium enim jam quasdam aedes pervaserat, et res erat plena periculi, flammis obvia quaeque corripientibus, ita ut nulla vi humana extinguere posse viderentur. Curritur itaque ad beatum Macarium, rogatur ut flammâ fidei suae extinguat flammam omnia vastantes. Non necit ille moras, advolat ad aedes incendio proximas, de tecto extrahit quippiam, et mox Crucis signo consignatum, loco suo restituit. Id ubi sensit ignis furibundus, tamquam valido repulsus vento, non potest ultra progredi, sed in seipso tabefactus, incredibili celeritate deficit. Tollitur in sublime clamor populi, celebratur omnipotentia Christi, beati Patriarchae merita praedicantur.

§ 16. Post haec vir Dei proficiscitur Malbodium, quod est sacrarum virginum monasterium ubi S. Aldegundis virgo quiescit: ** pro cujus veneratione cum illic hospitio recipi peteret, eum Durandus quidam, vir bonus et humanus, comiter suscepit, et pro viribus alacriter ei ministravit. Haerens autem aliquandiu eo in loco, voluit venae sectione aliquid de sanguine sibi detrahi. Eum sanguinem in vasculum hospes excipiens, uni e servis suis summo studio asservandum tradidit. At nequam ille servus instigante diabolo et invidia stimulante, sacrum illum cruorem in latrinam effudit, se latere posse confidens. Sed justus Dominus leprâ percussit malignum, quae cum, donec vixit, depasta est. Porro beatus patriarcha, saepius corde et ore commemorandus, necdum peregrinationi suae finem imponens, a Malbodio abiit Cameracum, ubi paucos moratus dies, quis, qualis et quantus esset, divinitus innotuit. Nam quodam die, sole occumbente, sanctissimae matris et

* Vulgo *Mallines*.

** Vide Vol. I, p. 837.

virginis basilicam, suo more in ea in divinis laudibus et precibus pernoctaturus, intravit: sed eum custos templi non sine injuria ejecit, bileque percitus ostium obseravit. Ille tranquillo animo ante fores Ecclesiae in preces se prostravit. Deus autem volens ostendere, quanti apud ipsum esset meriti, qui abjectus et obscurus videbatur, ostium basilicae ei patefecit: quam tamen ea horâ vir sanctus ingredi noluit, ne infirmum hominem magis perturbaret. Custos ad nocturnas preces templi fores reseraturus, ut eas patere vidit, et peregrinum humi prostratum, timore pene examinatus est. Mane res omnibus innotuit, Deo a fidelibus gratiae aguntur, hospes exclusus coepit haberi clarissimus. Sed ille nihil tale appetens, Tornacum se contulit.

§ 17. Ea urbs et divitiis et civibus abundat, sed populus est levis et pronus in tumultus. Non autem casu, sed nutu divino eo pervenit vir sanctus, ubi etiam insigni miraculo illum Dominus cohonestavit. Cum enim orta esset in vulgo seditio exitiosa, et jam ad arma concurreretur, passimque volitarent tela, a civibus vibrata in cives (quo genere certaminis quid potest esse insolentius, cum nec victoriam ullus sequatur triumphus, idemque luctus sit et victis et victoribus, civitatieque immineat excidium, quando nec pietati parcitur, nec pudori, in ipsos etiam cognatos saeviente ferro, et crudelitate nasciente modum?) in hoc, inquam, rerum discrimine erat Tornaci princeps patriae senior Balduvinus, qui suos milites jubet arma capessere, non ut pugnent, sed ut furentem populum ab armis ad pacem et tranquillitatem revocent. Sed illius principis conatus perinde successit, ac si quis in magna tempestate concitatos Oceani velit fluctus compescere. Prorûpit vero etiam beatus Patriarcha cum suis armis, puta, Cruce, precibus et sociis peregrinationis, celeriterque accurrit ad locum diri certaminis, fundensque cum lacrymis preces ad Dominum, confidenter erigit scipionem suum, cui crucem infixerat, et non sine Dei praesenti ope, furentibus pacem exoptat. Mox languescit procellosa seditio, et redditur tranquillitas: plusque potuit hospitis admonitio, quam Comitis comminatio: tantumque vir sanctus illo suo scipione crucigero et fuis ad Dominum precibus effecit, ut sese invicem oscularentur, et tanto tumultu sine sanguinis fusione sopito, civitas tota restituae pacis beneficio laetaretur.

§ 18. Jam multo tempore beatus Patriarcha non parvos longinquae peregrinationis tulerat labores, quibus cum tandem vellet Dominus finem imponere, Gandavum pervenit, ubi ante omnia sancti Petri coenobium, quod Blandinium vocant, invisere voluit sed visitantis virtus illic ignota fuit. O miseram hominis conditionem, illic plerumque errare mortales in judicio, ubi tamen nulla est erroris intentio. Non modo non invitatur ab illis ab hospitium, sed nec admittitur quidem. Pervenit tandem ad monasterium, quod sanctus confessor Bavo suis meritis illustrabat. O

felicem illam civitatem, ejusque populum, licet id ipsi nescirent, quibus tanta concessa est salus. O diem illam jucundam et memorabilem; diem dignam nunquam carere memoriâ jucunditatis. Regnabat per id tempus in Galliis Robertus rex, Flandriae Marchionatum obtinebat Comes Balduvinus, coenobio sancti Petri ad sanctum Bavonem praeerat Abbas Eremboldus: qui eum et comites ejus hospitio recepit, et peramanter curavit.

§ 19. Abbatis vero et fratrum eximia charitate permotus, sensim coepit in animum inducere, ut apud illos permaneat. Apparet hic judiciorum Dei abyssus multa. Quem enim neque Armenia, neque Antiochena sedes, neque inde a sepulcro Domini usque ad sancti Bavonis monumentum, tam vasta terrarum spatia retinere potuere, Gandensis Ecclesia retinuit. Exhibetur inde tanto hospiti communis Ecclesia, commune monasterium, communis quoque mensa, sed cubiculum privatum, ubi cum suis quiesceret. Placet omnibus, nec ulli est onerosa ejus sancta conversatio: invitat omnes ad meliora ejus pia animi devotio: nec fratres dumtaxat, sed etiam alios ejus regionis homines quotidie confirmat ejus sacra benedictio. Crebro namque visitabat Ecclesias Gandavensis ditionis, celebrabat Missae sacrificia in singulis, solitis vacabat precibus, populos ubique Deo piis commendabat votis. Quibus etsi ob idiomatis imperitiam loqui nesciret, non tamen cessabat pro eis loqui apud Dominum. Quicquid autem ei a fidelibus oblatum esset, mox in pauperes conferebatur, quorum ille ab infantia curam gesserat. Undique ad eum populus frequens confluebat, et permulti a variis liberabantur incommodis. Nam etiam aqua, qua manus ejus fuissent ablutae, nequaquam erat virtutis expers, et levis manuum ejus attractus ad depellendos morbos erat efficax: qui vero sublimiori fidei devotione praediti erant, iis ad promerendam salutem sola sufficiebat episcopalis benedictio. Invitabatur plerumque a divitibus et aegrotis, apud quos confecto negotio, cujus erat causâ accitus, mox recurrebat ad coenobium, fratrum egregia erga se benevolentia allectus. Et ii quidem non raro instabant apud illum, ut perpetuo cum ipsis maneret, sed surdo caneant, quippe qui plane constituerat in patriam reverti. Qua tamen in re minime illi consentiebant ejus comites: quibus ille relictis, uno tantum socio itineris contento, Abbati et fratribus valefaciens, recessit. Sed paulo post inflantur pedes, morboque correptus decumbit, et jam de vita ejus spes prope nulla superest. Ubi id audiunt Blandinienses, etsi sero, dolent tamen se talem virum initio non recepisse: itaque ut possint tandem vel invitum ad se adducere, precibus agunt apud Lambertum id temporis Castellanium. Cum autem pariter irent ad virum Dei, adveniunt etiam S. Bavonis fratres: cumque simul omnes consedissent, Castellanus per interpretem rogabat eum, ut ad Blandiniense monasterium se conferret. Ille vero oculis in S. Bavonis fratres blanditer coniectis,

indicat se cupere ad illos reduci. Tum vero Castellanus cum Blandiniensibus abiit, nullam vim ausus admovere tali viro: nec minori cum gaudio ad S. Bavonis monasterium revocatur, quam fuerat dolore inde digressus, tractaturque ab eis humanissime.

§ 20. Sed cum humana subsidia parum illi prodesse: erat enim exanimi similis: sanctorum in ea ecclesia quiescentium est visitatione recreatus. Cum enim nimia invaletudo non sineret eum ulla potiri somni quiete, quadam nocte nec plane dormiens, nec prorsus vigilans, quasi in extasi positus, videt S. Bavonem sibi adstare, et ut in monasterium ingrediat, attente praecipere. Ille vero, ut sibi videbatur, surgit, intrat in coenobium, ante sacram aram videt multae dignitatis personas sexus utriusque cum S. Bavone residere: atque in iis visus est sibi S. Landoaldum cognoscere, quem solum asserebat prae caeteris infulatum Missas celebrasse, atque ipsi cum caeteris absoluto sacrificio benedixisse: ac deinde sanctum Bavonem ex illorum medio surrexisse, extensa manu amanter ipsum tenuisse, atque ut juxta altare sancti Petri staret, jussisse. Ipso ita stante, eosdem sanctos cum cereis propius ad ipsum accessisse, tanta luce micantes, ut eorum splendorem vix ferret humanus aspectus: atque ita illorum praesentiam se confirmatum, redditamque sibi sensisse salutem. Post hanc visionem mane surrexit incolumis, fratribus visa exposuit, et ne quid possent de veritate ambigere, sanum se ostendit.

§ 21. Mansit postea ad quinque menses in coenobio, et rursus cogitat de repetenda patria: sed dum ille statuit repetere Armeniam, a Christo evocatur ad patriam claritatis aeternae. Adventabat Paschatis sacra solemnitas, et sparso jam in vulgus ejus recedendi in Armeniam proposito, captata ex temporis opportunitate et ocio devotione, in sacra Parasceve totius provinciae multitudo ad eum confluit. Invitabat enim illos dies indulgentiae et remissionis, dies exultationis et liberationis, dies videlicet dierum, id est, Dominicae Resurrectionis, idque pro magno ducebant, si possent illo die Paschalia sacramenta de tanti pontificis manu percipere, ejus benedictionibus interesse, non incerti de patrocínio, si se et sua discedenti commendassent.

§ 22. Verum dum illi praestolantur abiturum, Deus illum eis providet patronum sempiternum, cujus etiam in impendente ipsis calamitate essent patrociniis fruituri. Saeviebat enim tum pestis horrendum in modum, adeo ut pene tota provincia hominibus orbari videretur. Excrescebant repente in palatis hominum pustulae, quae si non chirurgi ferro illico essent apertae, ut noxius efflueret humor, actum erat de vita. Fuit sane inaudita quaedam illius immanissimae pestis rabies, vincebatque superstites multitudo morientium, vixque tot reliqui esse videbantur, quot possent cadaveribus humandis sufficere. Jam omnis humani auxilii spes ablata erat, tandemque communi omnium sententiam decernitur,

ut triduanum non modo hominibus, sed etiam pecoribus et jumentis indicatur jejunium, ad Dei implorandam opem omnes confugiant, et suffragia sanctorum Gandavi quiescentium humiliter expetant, tantosque patronos, qui Dei misericordiam in ejusmodi periculis conciliare valde assueverint, in unum locum conferant. Sed dum hac illi religione Deum placare instituunt, Deus suam non differt misericordiam, unumque ex omnibus eligit, in quem saevissima lues postremum irrueret. Is beatus fuit Macarius, qui quam ferventer et obnixè, quam multis cum lacrymis et suspiriis divinam rogaverit elementiam, ut hanc eladem a populo suo averteret, dici vix queat. Sed dum ille pro aliis intercedit, commune benigna Dei providentiâ periculum cum aliis incurrit, saevaue illa pestilentia infectus, primo amisit omnem loquendi facultatem, sed mox prophetica donatus gratiâ, nutibus et signis, quibus poterat, praedixit praeter se et alios duos neminem deinceps ea peste occubiturum: quod postea rei eventus approbavit. Deinde autem reddita ei voce, jubet acciri reverendum Abbatem Ereiboldum cum fratribus: qui cum venissent, oravit quamprimum tonderi sibi caput et barbam. Testamentum autem nullum condidit, quandoquidem peregrinus et pauper, unde conderet, non habebat. Soli matri suae remisit partem barbae suae, ne diu suspensam torqueret longa filii nunquam redituri memoria. Inde cum fratribus ingressus cryptam beatissimae semperque virginis Mariae, ante altare S. Pauli baculo designavit locum sepulturae suae.

§ 23. Jam tertius instabat dies indicti jejunii, etiam parvulis et vitulis materna negantur ubera, et modis omnibus prope vis infertur regno coelorum. Efferruntur corpora sanctorum ex utroque monasterio, et fit hominum ingens concursus: ubique luctus, ubique lacrymarum magna vis, tollitur ad coelum clamor virorum, mulierum, infantium, pécudes quoque et jumenta ad vacua praesepia edunt mugitus intolerabiles. Flectitur interim benignus Deus: severitatem lenitate temperat, et ut flagellando justum judicem ita consolando pium patrem, utrobique fidelem, nusquam crudelem se declarat. Restituuntur suis locis corpora sanctorum, post lacrymas pro peccatis fusas, redeunt singuli ad suas aedes: porro Patriarcha Macarius abit cum fratribus ad coenobium, ingressusque cum illis virtute qua poterat in refectorium, ut vidit illos non nisi parum panis et aquae sumere, obsecrando et imperando jubet, ut mutent jejunium. Assidet etiam ipse mensae, et hilarem se omnibus exhibens, charitate potius quam necessitate adductus, ex cibis appositis paxillum edit, sicque eis ultimum vale dicens, episcopalem impendit benedictionem. Vix ad cellulam redeunti prae imbecillitate virium, fratrum pervigil custodia adhibetur. Ubi emigrandi advenit hora, in lectulo residens, expansis manibus et sursum erectis luminibus, Domino cum lacrymis se commendat, suffragia sanctorum et protectionem angelicorum spirituum

multimodis precibus ambiens. Tantus autem eos, qui illi aderant, invasit horror, ex praesentia, ut creditur, beatorum spirituum, ut quemadmodum de S. Paulino Nolano Episcopo annotavit beatus Papa Gregorius, omnes absque mora fugere voluerint, nisi eorum animos erexisset fratrum conventus, ad exequias surgentium. Quibus congregatis caput in terram reclinans, inter psallentes et orantes spiritum feliciter exhalavit: impletaque est ejus propheta, ipso postremo ex ea peste occumbente.

§ 21. Corpus ejus feretro inpositum, tanta contentione ferebatur ad ecclesiam, ut ad singulos prope passus novi portitores sanctissimo oneri succedere niterentur. Certatim singuli se ingerebant, ut vel extremas feretri partes tenerent. Si cui id negatum esset, illi vel vestes sacrum corpus deferentium attigisse palma suprema fuit. Postquam ad cryptam ventum est, ubi sepulcri locum ipse designarat, honorarunt eum muneribus, et lacrymis infuderunt, vixque locus capere poterat irruentes turbas. Neque sane majorem Armenia luctum civi et propinquo impendisset, quam impendit Flandria peregrino. Flevisset illa fortassis pro cognatione, haec flevit pro pietate. Nec vero potuit vulgi devotioni satisfieri, donec facie sancti viri detecta, simul totum funeris operimentum tolleretur. Quo ablato, tum demum videre erat manibus ac pedibus impressa oscula, manantes ab oculis in sacrum corpus lacrymam irruentium, oblata profuse munera, certatim viros ac foeminas offerentes, alios annulos, inanes, monilia et torques a suo corpore avellentes, et ejus pectori imponentes. Nam quo quisque majori erat devotione praeditus, eo liberalius in defunctum dona conferebat, ejus apud Deum sibi patrocinia promittens. Obiit vero beatus Macarius 4 Idus Aprilis. Anno salutis *mxii*, S. Henrico Romanorum Imperatore, rege autem Gallorum Roberto. Sacrum autem corpus ejus sub Sigero Abbate, qui quartus ab Eremboldo S. Bavonis coenobio praefuit, elevatum est, et in ipsa elevatione integrum repertum. Visi tum sunt in aëre duo circuli instar coronarum, quorum alter in medio habebat crucis signum aureo fulgore conspicuum. Interfuere huic elevationi rex Gallorum Philippus, Comes Balduinus cum proceribus suis et Adela conjuge, filioque Balduino Hannoniae Comite, Balduinus quoque Noviomensis et Lietbertus Cameracensis Episcopi. Multis vero miraculis etiam post obitum suum claruit vir beatus, quae brevitatis causâ praeterimus. Sub hac autem elevatione antiquior ecclesia ejus loci, quam S. Amandus Episcopus in honorem S. Petri Apostolorum principis dedicaverat, ob vetustatem praecipuis locis a fundamento instaurata, denuo consecrata fuit in honorem Domini nostri et omnium sanctorum.

MARTYRIUM

S. ANTIPAE PERGAMI ASIAE EPISC.

EX SIMEONE METAPHRASTE

Anno 92.

§ 1. Cum adversus Christianos persecutionem excitasset Domitianus, qui Apostolorum tempore Romanum Imperium obtinuit, per orbem universum ad omnes magistratus missae sunt literae, ut homines Christiani decretis Imperatoris parerent, et sine ulla excusatione stultam idolorum religionem colerent, eorumque templa omni honore venerarentur. Tunc fidelis verum Deum confitentium multitudo patefacta est, et magna Martyrum, pro Christi Salvatoris fide ubique decertantium, virtus apparuit. Tunc et Ecclesiae fideique basis, et Christianae veritatis fundamentum, atque aeternae divinitatis Unigeniti praeco Joannes Apostolus praestantissimus in Patmum insulam relegatus est. Ubi dum magnum Christi Martyrum coetum iis, quae de septem Ecclesiis scripsit, confirmaret, *Antipas testis meus fidelis*, inquit, *qui occisus est apud eos, ubi satanas habitat* (Apor. II, 13). Ex iis Apostoli verbis intelligi potest, quibus essent moribus praediti homines illi qui Pergamum incolebant, ubi erat satanae domicilium. Ibi nec naturae lex servabatur, nec ulla erant judicia. Tantum sibi quisque juris vindicabat, quantum viribus et robore valebat. Sibi quoque satis justi videbantur, et fortes ac boni, qui Christianum aliquem detulissent.

§ 2. Cum igitur Christianorum coetus magno in discrimine versaretur, Antipas vir strenuus et constans nihil turbabatur; sed tamquam in angeli naturam esset ex homine conversus, fortiter resistebat, nec ulla prorsus in re formidabat, quinimmo saepius prodibat in publicum: et tortorum minas negligens, in medio ipsorum fulgebat: et purae sinceraeque fidei splendore tenebri-
cosos idololatriae errores discutebat. Quamobrem omnes qui putarentur dii fugiebant, et ne unus quidem eorum audebat in ea urbe manere, in qua sanctus ipse commorabatur. In somnis igitur sacrificulis suis daemones apparebant, dicentes, se nec sacrificiorum esse participes, nec nidorem suscipere, propterea quod a Christianorum principibus Antipam fugarentur. Qua re indignata multitudo, in Antipam impetum facit, eumque comprehendit, et in locum, ubi fieri sacrificia solebant, trahit. Et Praefectus sic eum alloquitur: « Tu ne es Antipas ille, qui nec ipse decretis

Imperatorum obtemperas, et alios, ne obtemperent, adhortaris: et sacrificia, quae fieri a nobis solent, ita perturbas, ut deorum neminem pinguedine aut nidore frui permittas? ex quo factum est, ut dii omnes recesserint: et periculum imminet, ne tuèri civitatem amplius velint. Satis sit tibi ad hunc usque diem Christianae superstitioni vacasse. Resipisce jam, et legibus nostris pare, ut dii, qui pulcherrimae huic urbi praesunt, curare nos ac tueri queant. Quod si facere recusaris, et partium tuarum studio, deorum neglexeris religionem, ex Romanarum legum praescripto meritis suppliciis afficeris. » Respondit beatus Antipas: « Unum hoc scito, me Christianum esse, et impio Imperatoris decreto ab omni ratione alieno parère omnino nolle. Et quoniam quaestionibus tuis respondendum est, id faciam libenter. Si enim dii quos adoratis, et quos totius orbis dominos asseritis, sic ab homine mortali fugari se dicunt, ut cum vestri defensores ac vindices esse debeant, opem vestram implorent, facile potestis errorem vestrum agnoscere. Qui enim seipsos ulcisci non possunt, et ab homine uno vinci se confitentur, quomodo gentem universam in aliquo periculo constitutam, aut civitatem aliquam poterunt liberare? Hoc considerantes, debetis nunc saltem a pernicioso errore vestro discedere, et in Christum credere, qui descendit de coelis, ut hominum genus conservaret. Qui sane Christus in fine saeculorum venturus est iudex omnium, daturusque singulis congruentia factis eorum vel praemia, vel supplicia. »

§ 3. Respondit Praefectus: « Vos novis a vobis inventis legibus et institutis vultis obtemperare, neglecta deorum religione, quam jam inde ab initio nobis a majoribus per manus traditam accepimus, a quibus et haereditas ad nos pervenit. Idcirco enim nos illorum vestigiis inhaerentes, ab eis discedere tutum non arbitramur: cum vetera recentibus praestent: et quae temporis longitudine sunt confirmata, novis sint laudabiliora. Quamobrem ipse quoque mutare sententiam debes, nec eum hominem in vivendi ratione sequi, qui paulo ante cognitus est, et praestigiis quibusdam vitam mortalium perturbavit, praesertim cum in crucem suffluxus sit sub Pontio Pilato praeside. Imperatorum igitur decretis pare, ut nobiscum sine periculo vitam transigas: habebis enim nos omnibus in rebus propitios et amantes, ut filios: quandoquidem aetas id postulat tua, ut te perinde ac patrem diligamus. » Ad haec vir sanctus: « Licet, inquit, innumerabilibus argumentis aures meas obruas, non tamen ero tam stultus et imprudens, ut cum jam ad extremam senectutem pervenerim, nec a morte procul abesse possim, sententiam mutem, et vitae miserabilis ignominiosaeque gratiâ, a confirmata fidei confessione discedam. Noli igitur mentem meam circumvenire, in rerum divinarum assidua lectione versatam. Neque ab initio fuit ullus deorum vestrorum, nec quicquam ab illis utile ad vos

unquam profectum est. Sed ipsi turpibus et obscœnis hominibus, prave vivendi materiam affœrentibus, et turpium voluptatum occasionem demonstrantibus vos addixistis. Quod si vetustissima quæque sunt observanda, cur non et Cain fratricidii inventorem imitamini? Cur non eos vobis proponitis imitandos, qui coelum conscendere conati sunt: aut qui se cum propriis sororibus commiscere non sunt veriti: unde diluvium genus eorum delevit, quia piam ac rectam vivendi sœmitam ingredi neglexerunt? Quamobrem si vos item istos propter antiquitatem et eorum flagitia imitari volueritis, non per aquam amplius, sed per ignem æternum, et vermem, qui numquam dormit, consumemini, nisi resipueritis. »

§ 4. Hæc atque alia multa loquentem virum istum corripunt homines impii, et ad Dianæ templum trahunt, ubi erat statua bovis ænei, quem igne succenso multo ante inflammaverunt. In hunc beatum martyrem coniecerunt. At ille cum se Christi signo munivisset, dum ejusmodi cruciatu diu torqueretur, ad hunc modum precabatur: « Deus, qui mysterium in arcanis bonorum thesauris reconditum nobis aperuisti, Dominum nostrum Jesum Christum, per quem et arcana consilii tui patefecisti: gratias ago tibi pro universis beneficiis tuis, qui nos in te sperantes servas, et me hac horâ dignum fecisti, ut ad eorum adscriberer numerum, qui pro nomine sancto tuo martyrium pertulerunt. Spiritum meum ab hac hodie vita discedentem suscipe: et concede, ut apud te atque unigenitum Filium tuum Dominum nostrum Jesum Christum gratiam inveniat: ut et qui postea futuri sunt benignitatis participes tuæ, nomen sanctum tuum collaudent in Christo, per quem honor habetur tibi in secula seculorum, amen * . » Facto precandi fine, tamquam gravi somno captus, spiritum reddidit, et gloriosa martyrii coronâ redimitus, in coelum evectus est.

§ 5. Tunc viri quidam pii reliquias ipsius magno studio collectas, in hoc loco Pergami collocarunt, ubi nos congregati gratias agimus Deo pro iis quæ in nos benigne egit. Hunc enim martyrem nobis largitus est: qui tanta præstitit virtute, ut locus hic, ubi martyrium pertulit, in hodiernum usque diem miraculis excellat: et magnæ in eo fiant curationes, quibus et Deus, qui præstat omnibus, et unigenitus Filius ejus Dominus noster Jesus Christus omni Sancto Spiritu laudatur: et pia sanctorum in Christo Martyrum memoria celebratur, quæ animos nostros quadam voce quotidie incitat ad eum in sanctis ipsius imitandum: cui gloria et imperium in secula seculorum. Amen.

* Orationem more suo pie confingit Metaphrastes quam nemo ex ore Martyris in æneo simulacro inclusi audire profecto poterat.

DE S. LEONE MAGNO PAPA

ECCLESIAE DOCTORE

HIST. A. PETRO CANISIO EDITA ANNO MDXLVI.

Pont. post Petrum 45us — Nat. Italus.

Sedit annos 21 — Vitâ functus est anno 461.

§ 1. Leo Papa, ejus nominis primus, et Tuscus natione, Quintiano patre, in demortui Sixti II locum Pontifex creatus est. idque non sine singulari suffragantium omnium concordia, quo tempore Diaconus adhuc in Galliis procul agens, magno sanctoque studio resarciendae pacis inter Aëtium et Albinum (a), distinebatur. Hinc igitur publica legatione Romam accitus, ut quem non ambitio sed virtus, nec tam favor humanus quam propitii Numinis voluntas ad summæ dignitatis Pontificiæ fastigium crexisset, jam ardenti cunctorum desiderio, magnâque patientiâ diu expectatus accessit, et rebus apud Gallias egregie confectis, ingenti omnium plausu Romæ Pontifex Maximus consalutatus est. Tum vir ille, contra nominis rationem humanissimus, ad collectam Episcoporum coronam vicissim gratias dixit, partim quod ex longa peregrinatione saluum et incolumem se conspiceret, partim quod singulari Dei Opt. Max. benignitate et illorum concordia voluntate munus amplissimum sibi concreditum esset. Sed acceptam divini præsidii spem, fore scilicet ut susceptæ provinciæ Christo juvante satisfaceret, sollicitus quoque temperabat animi moeror, ut non perinde lætandum ac tristandum sibi putaret, hæc parte quidem non dissimilis illi Regi qui perpensis curis regiæ dignitatis ne humi quidem ante oculos jacens diadema sustollendum in caput arbitrabatur. Quare, quod ad boni Pastoris imaginem exprimendam attinet, cum fide in Christum ardenti, modestiam maximam conjunxit, ut obscurum nemini esse potest, si vel primos qui nunc leguntur hoc auctore sermones obiter inspiciat (b).

§ 2. Veluti futurorum præscijs, per omnem vitam excellenti Pontificatus muneri se diligenter præparare voluisse videtur, dum præcipue quidem his rebus instructum habere pectus ab adolescentia curavit, nempe sacrorum voluminum recondita

(a) Duces Romanorum exercituum in Gallia. Ex his postea Aëtius anno ccccli Attilam cœgit ab obsidione Aureliæ (*Orléans*) discedere, ejusque copias profligavit, ac tandem Consul trucidatus est in Valentiniani Imp. palatio.

(b) Quam tenuis de se sentiat, quantâque in Deum feratur fiduciâ pereleganter more suo exprimit Magnus Leo in sermone de assumptione sua ad Pontificatum: " Quid tam insolitum, tam pavendum, quam labor fragili, sublimitas humili, dignitas non merenti. Et tamen non desperamus neque deficimus; quia non de nobis sed de illo præsumimus qui operatur in nobis. — Ille in persona humilitatis nostræ intelligitur, ille honoratur, in quo et omnium Pastorum sollicitudo cum commendatarum sibi ovium custodia perseverat, et ejus etiam dignitas in indigno hærede non deficit. "

intelligentiâ, multa Scripturarum exercitatione, varia doctorum lectione; judicio sano, prudentiâ non vulgari, sincero fortique animo, ut ratio sui nominis flagitabat, denique parata linguae copiâ sed paratiore simul et purgatiore corde qui fons est orationis et efficax dicendi docendique magister. Proinde satis illi nequaquam fuit purum esse ab omni crimine, nisi juxta B. Pauli monita, sese abstineret ab omni specie mala, ne qua videlicet in suspicionem criminis incurreret. Nihil in ejus puro pectore quod saevus ille tyrannus amor divitiarum, vel gloriae mundanae sitis, vel ambitionis foeda lues sibi vendicaret. Christianam philosophiam nec apte satis a se doceri nec constanter retineri posse putavit, nisi voluptatum illecebras et cupiditates noxias a sensibus omnibus procul submovisset. Hinc quod consequens est, extinctis vitiorum fomentis, in dies magis ac magis ardebat in eo fides, magna vi tandem erumpens, ut verum Dei timorem, religiosam divinae majestatis venerationem et infractum animi robur adversus omnia terribicula perliceret magis quam conferret. Fides porro gignebat illi charitatem, quemadmodum charitas vicissim alebat fidem bonis operibus. Per oculum ac lumen fidei citra errorem omnem cernebat quid expetendum, quid fugiendum esset; rursus per charitatem, quod fides dictasset exequens, eam naturae vim quae voluntas dicitur, perficiebat. Jam inter malorum agmina quae piis viris desunt numquam, ita spe vice bâculi sese sustentabat, ut nec animum in adversis dejiceret, nec in prosperis insolentem redderet, homo tranquillae semper securaeque conscientiae.

§ 3. Tum sicut mentem habebat igneam, et ad bene merendum de omnibus flagrantem, ita Christi spiritus inhabitans cor ejus, movebat oris plectrum, et vim arcanam verbis promanantibus adferebat. Quo factum est ut Christianum Demòsthenem imo coelestem oratorem sonare omnibus videretur. Manat enim etiamnum a sanctissimo Leonis pectore gravis et auctoritatis plena oratio, qualem in aliis reperire sit difficillimum. Etenim licet omnibus quoque dicendi virtutibus excellent, quod Leoni maxime concessum est, aegre tamen fiet quin aliquando remittant aequale solidumque pondus illud verborum atque sententiarum. Taceo quam operosum molestumque sit in homiliis perpetuam unius dictionis gratiam vivumque splendorem apud populum servare; sed hac in parte sic Leo regnat ut ob sapientissimam eloquentiam et eloquentissimam sapientiam, Magni (a) cognomen apud posteros obtinuerit, sic eloquentiâ nemini Theologorum cedens uti multos excedit sapientiâ. Et quis demum hoc hodie praestare queat, quod suis tot tantisque scriptis Leo? Ne ex istis quidem opinor aliquis, qui studium omne collocarunt in paranda

(a) Inter elogia quibus a cunctis cumulat, dicitur etiam: Brevitatis magister et pene unicus artifex; qui tantae appellationis (Magni) nomen, sanctitatis tamen merito superavit.

dictionis facultate. Tanta autem erat in Leone tamque mirabilis ingenii facilitas, tanta sanitas, tantaque praesentia, ut paratam orationis hujus copiam, cum singulari gravitate, sed et jucunditate quadam conjuncta nullus non impendio miraretur. Sunt sane viri et auctoritate graves et eruditione spectabiles qui Leonem appellare non vereantur Ecclesiasticae dictionis Tullium, Theologiae Homerum, rationum Fidei Aristotelem, et quod multo est amplius Petrum ipsum in Pontificio throno simul et Paulum in pulpito christiano disserentem. Ita enim demulcet, inquit, ut vinctos auditores teneat; ita docet ut sensibus divinis aures impleat; ita exhortatur, ut ardoribus virtutis animos incendat. Oratione quidem parvus, sensibus vero sublimis in primisque coelestis, et, quod est ante omnia admirabile, profundissimus atque planissimus. Ad haec, Pontificia majestate disserens, et Apostolico facundus eloquio, modestiâ illa vere christiana virtuteque divina cum nusquam non admirabilis existat, tum in suis praecipue sermonibus, ut nemo alius, effulget; quod brevitatis magister et unicus pene artifex latissima rerum divinarum mysteria perstringat, et secundum canonicas Scripturas quemdam sacri eloquii principatum includat.

§ 4. Quid vero in ejusdem epistolis ultro citroque missis usquam desideres, quod non a Maximi Pontificis throno et excelsissimi pectoris domicilio dignissime profectum videri possit? Quamquam interim Pontificalium negotiorum ingens ille et nunquam aestimandus premebat labor, noctu diuque cruciabat omnium in orbe Ecclesiarum non desitura cura, misere sollicitabant tot animorum pestes humanam superantes industriam; augebant denique continuum illi moerorem nuntiata piorum pericula, exilia, cruces et ignominiae (a). Nihilo secius ad sapienter conficiendas tot tantasque causas, licet etiam novae inciderent quotidie, semper illi praesens erat animus, et, quod incredibile videtur, ad scribendum aequabilis ubique stylus. Partim autem bonae conscientiae securitate, partim aeternae felicitatis expectatione, sic manebat alacris, ut nullis prorsus humanae vitae vel illecebris vel terribulamentis, a cursu pietatis ac ferventissimo de omnibus bene merendi studio retardaretur. Quid ni? Vel ipsa sui nominis ratione provocatus, illud a Sapiente sapiens in Proverbiis didicerat: *Justus quasi leo confidens, absque terrore erit* (Prov. xxviii, 1), et illud: *Leo fortissimus bestiarum, ad nullius pavebit occursum* (Ibid. xxx, 30).

§ 5. Triste quidem dictu ac prorsus miserabile si quis horrendos etiam illius saeculi motus aestusque sermone consequi aliqua saltem ex parte conetur. Nos unius hominis Attilae * nihil

(a) Respiciunt haec persecutionem Wandalicam in Africa, et clades a barbaris Hunnis aliisque Reipublicae Christianae et Romano imperio illatas.

* De Attila, in MARTYROL. ILLUSTR. jan. p. 98*.

obscurum exemplum cum illa singulari Leoninae virtutis magnitudine componemus. Igitur Attila Hunnorum Dux qui *Flagellum Dei* vocitatus est, cujus omnium efferratissimi barbari ardebant oculi, totoque ex ore crudelitas emicabat, furibundus in Italiam venit, simulatque jam Thracias et Illyricum, Macedoniam et Moesiam, Acajam et Graeciam, Pannoniam et Germaniam * rabie immanissima devastasset, adeoque germanum fratrem Bledam regni consortem, alter ipse Romulus jugulasset, crudelis totus in suppliciis, avarus in rapinis, superbus in contumeliis. Quam obsecro tam immanem Charybdim poëtae fingendo exprimere potuerunt quae tantos exhaustire gurgites posset, quantas iste provinciarum occidentalium praedas exorbuit? Concordiam incendio consumpsit, Aquilejam funditus evertit, Ticinum et Mediolanum regias urbes excidit. Hinc caeteris Italiae civitatibus partim direptis et incensis, partim metu deditis, late porro inter Abduam et Athesim pervagari coepit; ubi praeter commemoratas urbes, Mantuam, Brixiam, Cremonam, Bergamum et Ravennam **, pari clade afflixit. Jamque vastatis circumquaque tot tantisque urbibus, Hunni velut ruptis claustris Attilâ duce Romam irrumperere festinarunt. Quo tum Leonem esse animo oportuit? Quae hic faceret tali in re ac tempore? Cum ignaviae ratio in fugam atque lâtebras fortissimum quemque impelleret, improbitas autem et furor hostis ad desperationem cogeret, populi denique clamor crudelissimum et luctuosissimum exitum promitteret: ita ut incensionem Urbi, interneccionem civibus, vastitatem Italiae atque adeo interitum totius Christianae Reipublicae, vicina quaeque portenderent. Certe cum jam esset hostis propemodum in conspectu, ut copias etiam qua Mincius in Padum influit trajicere pararet, mirum dictu, occurrit Leo vir sanctissimus, utpote calamitatem tum Italiae tum Urbis Romae miseratus, occurrit inquam, jam annis gravis, cum viro consulari Avieno et viro Praefectorio Trigenio, et parte non modica Romani Senatus.

§ 6. Occurrit omnia depopulanti tyranno senex inermis sed augustiore habitu venerabilis, qui se se totum pro servandis ovibus Pastor bonus impendere vel non rogatus jamdudum exoptabat; atque illic circa Mincium amnem, ita Regem truculentum affatus dicitur: « Senatus populusque Romanus, quondam Orbis victor, nunc vero victus, suppliciter abs te veniam et salutem precatur rex regum Attila; nihil tibi in tanta rerum gestarum gloria contingere potuit, aut ad decus praesens pulchrius, aut ad posteros memorabilius, quam ut is populus supplex ad tuos pedes jaceret, ante quem olim omnes gentes et reges supplices

* Imo et Gallias in quibus Attila Atrëbatum vastavit, quando et precibus ad Deum fuis tam mire ferocissimum ducein Parisiis avertit S. Genovefa, ut videre est in Suriit Vol. I, p. 89.

** Patavium adde, teste Paulo Diacono, Vicentiam, Veronam. Ravennae pepercisce creditur Attila inductus supplicibus verbis S. Joannis Archiepiscopi (MARTYROL. ILLUSTR. jan. p. 40*). Eidem portas Mutinensis urbis per quas innoxius transiret aperuisse S. Geminianus Ep. dicitur, sed vitando anachronismo, vide in MARTYROL. ILLUSTR. p. 98* quid hac de re sentiendum.

jacuerunt. Subegisti quidem, Attila, omnem terrarum orbem cui Romanos omnium victores gentium subigere tributum est; nunc tantum precantur ut te ipsum vincas, qui vincis caetera. Nec est quando jam omne humanitatis fastigium transcendisti, in quo Deo immortali similior esse possis, quam, quo plures viceris, plures per te salvos esse velis. Senserunt mali flagellum tuum sentiant nunc supplices clementiam, vel quia se victos fatentur; vel quia sunt ultro imperata facturi. » Haec bona conscientia invictus Leo dixerat, in cujus habitu, venerabilique aspectu contemplando cum tacitus staret Attila deliberabundo similis, ex duo quidam, dexterâ laevâque viri: Petrus nimirum et Paullus Apostoli, subito ipsi conspecti sunt, qui non solum augustiore habitu pro Pontifice quoque adstarent, verum etiam supra ipsius caput strictos tenerent intenderentque gladios, ac mortem demum minitarentur nisi dicto Pontificis obtemperaret. Quamobrem hac Leonis intercessione placatus Attila, quamvis alioqui furiosus, confestim promissa pace firmissima, ultra Danubium non rediturus abscessit. Nec enim diu post, rebus humanis excessit, et humani generis diutinae vexationi finem aliquando vel mortuus imposuit. Rogatus autem ab his qui proxime adstiterant Leoni supplicanti quid in causa esset cur tam facile pulcherrimam precibus hostium victoriam condonavisset, et prostratos ante pedes surgere ac stare jussisset, respondisse fertur palam oportuisse sic fieri, quando, medio affatu supplicantium, tales tantique viri sibi visi fuissent, ac subito mutare sententiam coëgissent. Videas igitur alterum in Leone Moysen, qui spiritualibus armis barbarorum vires expugnet, iratumque Deum peccatrici genti conciliet. Proinde hoc tam insigni beneficio Principem Valentinianum Urbemque totam sicut numquam antea sibi devinxit, et vulgo receptam suae sanctitatis opinionem etiam atque etiam apud omnes confirmavit. Sub haec ad Urbem rediens, non sine communi omnium applausu (ut qui Patrem Patriae conspicerent, cui secundum Deum fortunas omnes incolumitatem suam, nec minus Orbis quam Urbis salutem acceptas merito ferrent), in prius Deo Opt. Max. et Apostolis ejus Petro et Paulo gratias dixit, his omnem rei bene gestae gloriam adscribens, quorum et patrocinio concessae Sedis Romanae consortium tribuere solet.

§ 7. Dein totus ad confirmandam tuendamque Catholicam fidem convertitur, quae tunc a multis quidem haeticis, uti Manichaeis *, Donatistis **, Arianis, Priscillianistis, praecipue vero a Nestorianis et Eutychianis *** hostiliter impugnabatur. Certe Nestorius ille Constantinopolitanus Episcopus, cujus haereses a divo Cyrillo confutatas prima Synodus Ephesina damnaverat,

* Vide Surii, Vol. I, p. 507.

** V. MARTYROL. ILLUSTR., febr. p. 127*.

* De Nestorianis in Surio, Vol. I, p. 511. De Eutychiana haeresi hoc § 7.

incomparabilem illam terque beatam Virginem Mariam negavit esse Deiparam, hoc est hominis duntaxat genitricem esse censuit, ut aliam carnis aliam divinitatis personam in Christo faceret, ac proin sejunctim alterum Dei Filium, alterum hominem impie statueret. Eutyches vero Presbyter et Archimandrita Constantino- politanus, homo senex, versipellis et impudens, qui tantum Leoni simul et Chalcedonensi Concilio negotium facessit, ne interim blasphemio Nestorio palam consonare videretur, divinam cum humana natura docuit in unum idemque compositum recidis- se, unumque factum, nec ullo modo debere distingui. At Cyrilli successor in Alexandrina Ecclesia Dioscorus, homo vafer, violentus et seditiosus plane, cum Imperatoris Theodosii et Ephesini conciliabuli auctoritatem pro se stare magna vi coëgisset, repul- sis etiam Sedis Apostolicæ qui praesiderent Synodo Legatis; ac iniquissime damnato cum reliquis orthodoxis Episcopis, Flavianio Constantinopolitano; sic Eutychetis causam perfidos apud perfidos egit, ut nisi Leonis curâ Imperator et Augusta Pul- cheria Synodum apud Chalcedonem innovassent, oppressa certe pietas, et deserta Ecclesiæ causa jacuissent. Adeo quidam omnis pudoris et reverentiae metas transgressi, jam tum eo temerita- tis proruperant, ut insignes ecclesias, quæ domus orationis hactenus efflorebant, in speluncas latronum, igaominiose con- verterent, monasteria profanata everterent, Sacramentorum lu- men extinguerent, sacrificii oblationem interciperent, sanctifi- cationem chrismatis auferrent, ut jam parricidalibus manibus impiorum omnia demum mysteria sese subtraxerint.

§ 8. Et hæc velut infanda sacrilegii genera peracerbe sugil- lat Leo epistola 75 ad Leonem Augustum *. Neque tantum litteris absens, sed Nicephoro teste, lacrymis etiam praesens quo scan- dala tam horrenda corrigerentur, optimates tum admonere tum obtestari non desiit. Et quæ gravior obtestatio quam dum hisce verbis Theodosii (II) fidem officiumque implorat? « Ecce ego, inquit, christianissime et venerabilis Imperator, cum consacer- dotibus meis implens erga reverentiam clementiae vestrae sinceri amoris officium, cupiensque vos placere per omnia Deo cui pro vobis ab Ecclesia supplicatur, ne ante tribunal Christi Domini rei de silentio judicemur, obsecramus coram unius Deitatis in- separabili Trinitate quæ tali facto laeditur (cum ipsa vestri sit custos et auctor Imperii) et coram sanctis Angelis Christi, ut omnia in eo statu esse jubeatis in quo fuerunt ante omne ju- dicium, donec major ex toto orbe Sacerdotum numerus congre- getur. Nec alieno peccato patiamini vos gravari quia quod ne- cesse est nos dicere, veremur, ne cujus religio dissipatur, indi- gnatio provocetur. Prae oculis habete, et tota mentis acie reve- renter aspiciate B. Petri gloriam et communes cum ipso omnium

* Qui pio Marciano in Oriente successit anno CCCCLVII.

Apostolorum coronas, cunctorumque Martyrum palmas. » Verum isthaec in promovenda Synodo vehementia, minus apud Theodosium profecit, sive quod is inter vivos diu superesse non potuit, sive quod in tuenda religione sicut et in administrando Imperio segnior haberetur, ad omnem fere auram mobilis, adeoque incurius ut chartis a se non perlectis facile subscripserit. Constantior autem et spectatae pietatis prudentiaeque fuit Marcianus, quem defuncto Theodosio imperatorem Pulcheria Augusta (*col. x Sept.*), Theodosii soror, pronuntiarat. Religiosam ejus mulieris sollicitudinem et praecipuum erga Christi Ecclesiam studium, variis amicisque litteris Leo designavit. At Marcianus Imperator ad celebrandam Synodum Chalcedonensem et componendos Ecclesiae motus omne suum studium convertit. Id quod Leoni rursus acceptum ferre oportet, qui magna et irrefutabili constantiâ necessariam cogendae Synodi rationem illi commendarat; aequissimum esse dicens ut Christi legibus et Ecclesiae commodis serviret humanae potentiae fastigium.

§ 9. Inter amicos praecipue coluit Prosperum Aquitanicum (*col. xxv Jun.*) postea Rhegiensem Episcopum, et Flavianum Archiepiscopum Constantinopolitanum (V. MARTYROL. ILLUSTR. XVIII Febr. p. 153⁺). Uterque pietatis et religionis omnis observantissimus fuit, nec minus eruditus quam sanctus; in hoc ne martyrii quidem gloria desideratur, sic nimirum agente Dioscori apud Ephesum tyrannide, quod accusatum ab Eusebio Eutychem haeresiarcham apud suos primus condemnasset; unde Flaviani nomen honorifice passim citatur a Leone, multis etiam datis ad eum litteris cohonestatum; nec est inter Leonis epistolas ulla celebrior quam quae ad Flavianum decima (vel XIII) legitur * a Concilio Chalcedonensi summopere comprobata, cujus etiam unice Genadius meminit, reliquis omissis. Quin exacti judicii Pp. Gelasius, ubi de receptis probatisque Patrum scriptis pronuntiat, praeterquamquod inter primos illic B. Leonem numerat, certe tanta religione dictam epistolam prosequitur, anathema dicat ei quisquis vel textum illius vel jota unum improbarit contentiosior, vel non singulatim in ea suscepit omnia venerabundus. Putant nonnulli divino magis spiritu quam humano ingenio factum ut Eutychetis perplexa impietas, tantâ veritatis luce detecta, profligaretur. Nam hic fuit etiam Leo diffusus viribus priusquam Epistolam illam aliquo destinasset, altari B. Petri utcumque scriptam imposuit, se vero per quadraginta dies tum jejuniis tum precibus exercens, hoc unum ab Apostolorum Principe ardentibus contendit votis, ut si quid forte corrigendum haberet epistola, quae causam fidei longe difficillimam tractabat, id omne suis ille manibus correctum absolveret. Nec fefellit sanctam deprecatoris

* Eam dogmaticam Epistolam, ad Surii nostri ornamentum, in fine hujus *Vitae* damus ex Romani Bullarii Edit. Taurin. ann. 1857-1867. Supplem., Vol. I, Parte I, pag. 26.

expectationem etiam rarus eventus. Tersam enim et elaboratam epistolam dies reddidit quadragesimus, addita simul revelatione certissima successum Apostolo illi tribuendum esse, cuius pia dignatio et fida dilectio ne in persona quidem imparis tepescit haeredis.

§ 10. Porro, tamquam armis omnium valentissimis, continenter usus est vigiliis, jejuniis, lacrymis, et quibus rebus potissimum magnas vires collegit, constanti in Deum fiduciâ, nec non ardenti in precando instantiâ. Sic Urbem defendit, Italiam servavit, Imperium Romanum erexit, dum placato Attilâ tyranno, tam saevum Hunnorum jugum a suorum cervicibus excussit. Sed quale illi, quaeso, certamen cum Genserico barbarorum omnium immanissimo? Is Alanorum et Wandalarum imperator, praeterquamquod Arianæ factioni patrocineretur, expulsis passim Episcopis, nihil non juris et honorum Ecclesiae sibi vendicabat, ac praesertim Carthagine Clericorum ministeria, templorum cultum sacra omnia profanavit, corrumpit, evertit, cum in universum captivi populi ordinem saevus, tum praecipue nobilitati et religioni infestus. Hinc ab Eudoxia in auxilium vocatus ut ejus defuncti conjugis Valentiniani Caesaris mortem ulcisceretur, vacuum praesidio Urbem hostili manu invasit. Prodierat autem Leo pontifex obviam venienti, non aliis quidem armis instructus quam quae talem decent Pontificem, linguâ, precibus, et vitae sanctimoniâ: qui precatus est inflexibilem tyrannum ut ab ea Urbe prohiberet injuriam cui Attila omnium hominum ferocissimus victor perpercisset; aut si Urbem suis diripiendam dare in animo haberet, parceret saltem templis, parceret aedificiis publicis et privatis; Urbem nobilissimam civibusque magna ex parte vacuum ab excidio servaret. Ergo quamquam nec personae dignitas Barbarum, nec religionis pietas Arianum Principem satis mitigaret, ab igne tamen et caede suppliciiisque tyrannum avocavit, praedâ contentum, abductisque spoliis.

§ 11. Quo majori deinde curâ Leo tum ad reparandam Urbem, tum ad consolandos afflictos conversus est. Tempia diffracta restituit, sacrorum vasa, vel a barbaris comminuta vel ablata, reformavit, Demetriad ad B. Stephano condendam in fundo suo basilicam impulit; aliam in Episcopi Cornelii honorem ipse constituit juxta coemeterium Callixti viâ Appiâ; Apostolorum sepulcris Clericos cubiculares addidit: ac praeter alia religioni consecrata loca et deputata officia (a) monasterium prope S. Petrum extruxit. Chalcedonense Concilium attigimus quod abunde quidem Leonis exhaustas pro Ecclesia curas laboresque commendat. Nisi forte parum sit a tot tantisque Patribus ter sanctum

(a) Constituit (ait *Anastas. in L. Pontific.*) ut Monacha non susciperet velaminis capitis benedictionem nisi probata fuerit in virginitate quadraginta annorum. *Additurque:* Constituit ut infra actionem Sacrificii, diceretur: Sanctum Sacrificium, immaculatam hostiam.

acclamari, et hoc a sapientissimis elogium consequi: Leo sanctissimus Apostolicus et Oecumenicus seu Universalis Patriarcha per multos annos vivat. Vixit ad aetatem usque decrepitam vere magnanimus ac plane gloriosus Leo; sed ut non minus in suis monumentis Orbi supersit etiam defunctus (a). Ordinationibus mense Decembri habitis, Presbyteros 81, Diaconos 31, Episcopos 175 creavit.

HISTORIA

RECOGNIT. ET TRANSLAT. CORPORIS.

§ 1. Ex libro rerum memorabilium Vaticanæ Basilicæ, ab anno MDLXXV habetur instauratio altaris seu oratorii SS. Leonum primi, secundi, tertii et quarti Summor. Pontificum, quorum ibi sacra Corpora requiescunt; aperitio sepulcri et inspectio corporum eorumdem die 1 Aug. anno MDLXXX Gregorio XIII Summo Pontifice. Ejusdem Pontificis jussu erectum ibi fuit altare sub novi pavimenti fornice, plenaria perpetua Indulgentiâ concessa in festo SS. Leonum I et II, quorum officia ab Ecclesia celebrantur. Anno dein MDCVII, die xxv Maji solenni processione sacra ipsa corpora in ara Deiparæ Virginis honorifice collocata fuerunt. Corpus S. Leonis I conditum erat in capsâ lignea quæ continebatur intra nobilem et pulcrâ tumbam expolitis et venatis marmoribus albis insigniter exultant: ibi fuerat a S. Sergio Pp. I (*sedit exeunte VII Saec.*) reconditum... Sacrum ipsius S. Leonis Magni corpus adhuc integrum, staturæ erat palmorum septem et quartorum trium, et ut conjicii poterat, sanctus hic Pontifex corporis fuit gracilis et extenuati. Erat indutus Pontificalibus indumentis, casulâ scilicet lata more antiquo ex purpura. Manus habebat complicatas quæ tegebantur a planeta. Tunicae et dalmaticae fragmenta habebat. Crux dexterum ut utraque manus, et pedes in ossa redacta cernebantur. Caput consumptum erat in plura fragmenta ossium, et denigratum. Conspiciebantur pontificiae mitrae reliquiae lacerae et obfuscatae. Circa collum perlucebant quaedam fila aurea, item supra manus. Remanserat super humero dextero Crux parva rubri coloris quæ erat pallii pontificalis; item aliam Crucem paullo longiorem ejusdem pallii juxta pectus in parte dextra tenebat. In medio pectoris conspiciebatur aurea una spinula pallii infixâ planetæ; planeta pedes attingebat. Tactu cuncta dissolvebantur, tum ob maximam antiquitatem, tum ob locum madentem; quamvis enim optime clusum corpus sensit tamen detrimenta, praesertim in demolitione

(a) Obit x novembris. Ejus Festum hodie agitur ex perantiquo instituto, et est anniversaria dies postremae ejus translationis.

basilicae sub Julio II, incuriâ hominum penetrantibus imbribus per multos annos expositum.

§ 2. Cum subinde (scribit Bened. XIV in Opere de Serv. Dei Beatificat. L. IV, P. II, Cap. XXIII) Innocentius Pp. X, ad recolendam S. Leonis Magni memoriam, nobilissimum in ecclesia S. Petri sacellum extruxerit, ut sub ejus ara reponeret illius corpus, nec tamen transtulerit, vel quia morte praeventus, vel quia aliis curis distentus est, tandem Clemens XI operae pretium esse censuit illud transferre a *praecipitata* Capella S. Mariae de Columna ad Capellam in honorem S. Leonis M. ab Innocentio X extractam. Ad recognitionem igitur ventum est die XX Maji anni MDCCXIII et inventa est lignea capsula cum venerandis exuviis juxta descriptionem allati superius documenti, cum plumbéis inscriptionibus rem attestantibus 2^{ae} illius Translationis. Denique anno sequenti peracta est quam solemnissime Translatio ad novum Sacellum die XI Aprilis. Aderat huic recognitioni et translationi utpote Canonicus Capituli Vaticani Prosper Lambertini, qui postea Benedictus Pp. XIV in Constitutione anni MDCCCLV Titulum *Doctoris Ecclesiae* decretans S. Leoni Magno, *summæ*, ait, *felicitatis loco habuimus*, quod venerabiles inelyti Pontificis exuvias ibi datum fuerit suismet oculis inspectare. Toto coelo errat igitur Suassajus qui in suo Martyrologio Gallicano, cujusdam S. Leonis (nullius certe ex sanctis hujus nominis Summis Pontificibus) Reliquias Petrocorii (*Périgueux*) asservatas, Leonis Magni asserit esse. Quid dicendum de Bulla Sixti IV quam allegat, non inquirimus; Corpus profecto Magni Leonis numquam Româ sublatum.

LEO EPISCOPUS

DILECTISSIMO FRATRI FLAVIANO CONSTANTINOPOL. EPISC.

§ 1. * Lectis dilectionis tuae litteris, quas miramur fuisse tam seras, et gestorum episcopalium ordine recensito, tandem quid apud vos scandali contra integritatem fidei exortum fuisset, agnovimus: et quae prius videbantur occulta, nunc nobis reserata patuerunt. Quibus Eutyches, qui presbyterii nomine honorabilis videbatur, multum imprudens, et nimis imperitus ostenditur, ut etiam de ipso dictum sit a Propheta: *Noluit intelligere, ut bene ageret; iniquitatem meditatus est in cubili suo (Psal. 33)*. Quid autem iniquius, quam impia sapere, et sapientioribus doctioribusque non cedere? Sed in hanc insipientiam cadunt, qui cum ad cognoscendam veritatem aliquo impediuntur obscuro, non ad propheticas voces, non ad apostolicas litteras, nec ad evangelicas auctoritates, sed ad semetipsos recurrunt: et ideo magistri erroris existunt, quia veritatis discipuli non fuere. Quam enim

* Summa Eutychetis imprudentia et ignorantia. — Impia sapere et doctioribus non credere, iniquissimum. — In rebus fidei magistri erroris existunt qui veritatis discipuli numquam fuerunt.

eruditionem de sacris novi et veteris Testamenti paginis acquisivit, qui ne ipsius quidem symboli initia comprehendit? Et quod per totum mundum omnium regenerandorum voce depromitur, istius adhuc senis corde non capitur.

§ 2. * Nesciens igitur quid deberet de Verbi Dei incarnatione sentire, nec volens ad promerendum intelligentiae lumen in Sanctarum Scripturarum latitudine laborare, illam saltem communem et indiscretam confessionem sollicito recepisset auditu, qua fidelium universitas proficitur, credere se in Deum Patrem omnipotentem, et in Jesum Christum Filium ejus unicum Dominum nostrum qui natus est de Spiritu Sancto et Maria Virgine. Quibus tribus sententiis omnium fere haereticorum machinae destruuntur. Cum enim Deus et omnipotens et Pater creditur, consempiternus eidem Filius demonstratur, in nullo a Patre differens, quia de Deo Deus, de omnipotente omnipotens, de aeterno natus est coaeternus; non posterior tempore, non inferior potestate, non dissimilis gloriâ, non divisus essentiâ: idem vero sempiterni Genitoris Unigenitus sempiternus natus est de Spiritu et Maria Virgine. Quae nativitas temporalis illi nativitati divinae et sempiternae nihil minuit, nihil contulit, sed totam se reparando homini, qui erat deceptus, impendit: ut et mortem vinceret, et diabolum, qui mortis habebat imperium, sua virtute destrueret. Non enim superare possemus peccati et mortis auctorem, nisi naturam nostram illi susciperet, et suam faceret, quem nec peccatum contaminare, nec mors potuit detinere. Conceptus quippe est de Spiritu Sancto intra uterum Matris Virginis quae illum ita, salva virginitate, edidit, quemadmodum, salva virginitate, concepit.

§ 3. ** Sed si de hoc christianae fidei fonte purissimo sincerum intellectum haurire non poterat, quia splendorem perspicuae veritatis obcoecatione sibi propria tenebrarat, doctrinae se evangelicae subdidisset. Et dicente Matthaeo, *Liber generationis Jesu Christi filii David, filii Abraham*, apostolicae quoque praedicationis expetisset instructum. Et legens in epistola ad Romanos, *Paulus servus Jesu Christi, vocatus Apostolus, segregatus in Evangelium Dei, quod ante promiserat per prophetas suos in Scripturis sanctis de Filio suo, qui factus est ei ex semine David secundum carnem*, ad propheticas paginas piam sollicitudinem contulisset. Et inveniens promissionem Dei ad Abraham dicentis, *In semine tuo benedicentur omnes gentes*, ne de hujus seminis proprietate dubitaret, secutus fuisset Apostolum dicentem: *Abraham dictae sunt promissiones, et semini ejus. Non dicit et seminibus, quasi in multis, sed quasi in uno, et semini tuo, quod est Christus (Gal. iii)*. Isaiae quoque

* Vel a Symboli exordio omnes fere haereses destruuntur.

** Christi duplex nativitas. — Incarnationis necessitas. — Maria ut virgo concepit, ita et peperit. — Duplex Christi natura a sacris Litteris evincitur. — Annuntiationis verba frustra obijciuntur.

praedicationem interiore apprehendisset auditu dicentis: *Ecce virgo in utero accipiet, et pariet filium, et vocabunt nomen ejus Emmanuel, quod est interpretatum, nobiscum Deus.* Ejusdemque Prophetæ fideliter verba legisset: *Puer natus est nobis, filius datus est nobis, cujus potestas super humerum ejus, et vocabunt nomen ejus, magni consilii Angelus, Admirabilis, Consiliarius, Deus, Fortis, Princeps pacis, Pater futuri saeculi.* Nec frustatorie loquens, ita Verbum diceret carnem factum, ut editus utero Virginis Christus haberet formam hominis, et non haberet materni corporis veritatem. An forte ideo putavit, Dominum nostrum Jesum Christum non nostrae esse naturae, quia missus ad beatam Mariam semper Virginem Angelus ait: *Spiritus Sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi: ideoque et quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei,* ut quia conceptus Virginis divini fuit operis, non de natura concipientis fuerit caro concepti? Sed non ita intelligenda est illa generatio singulariter mirabilis, et mirabiliter singularis, ut per novitatem creationis proprietates remota sit generis. Foecunditatem enim Virgini Spiritus Sanctus dedit, veritas autem corporis sumpta de corpore est; et aedificante sibi Sapientiâ domum, *Verbum caro factum est, et habitavit in nobis:* hoc est, in ea carne, quam assumpsit ex homine, et quam spiritus vitae rationalis animavit:

§ 1. * Salva igitur proprietate utriusque naturae et substantiae, et in unam coëunte personam, suscepta est a majestate humilitas, a virtute infirmitas, ab aeternitate mortalitas: et ad resolvendum conditionis nostrae debitum, natura inviolabilis naturae est unita passibili; ut, quod nostris remediis congruebat, unus atque idem mediator Dei et hominum homo Jesus Christus, et mori posset ex uno, et mori non posset ex altero. In integra ergo veri hominis perfectaque natura verus natus est Deus, totus in suis, totus in nostris. Nostra autem dicimus, quae in nobis ab initio Creator condidit, et quae reparanda suscepit. Nam illa quae deceptor intulit, et homo deceptus admisit, nullum habuerunt in Salvatore vestigium. Nec quia communionem humanarum subiit infirmitatum, ideo nostrorum fuit particeps delictorum. Assumpsit formam servi sine sorde peccati, humana augens, divina non minuens: quia exinanitio illa, qua se invisibilis visibilem prae-buit, et Creator ac Dominus omnium rerum unus voluit esse mortalium, inclinatio fuit miserationis, non defectio potestatis. Proinde qui manens in forma Dei fecit hominem, idem in forma servi factus est homo. Tenet enim sine defectu proprietatem suam utraque natura: et sicut formam servi Dei forma non adimit, ita formam Dei servi forma non minuit.

* In una Christi Persona duplex est natura, ac utriusque individua proprietas. — Christus humanas infirmitates, at peccati vestigium non subiit. — Ut servi formam Dei forma non adimit, ita Dei formam servi forma non minuit.

Nam quia gloriabatur diabolus, hominem sua fraude deceptum divinis caruisse muneribus, et immortalitatis dote nudatum duram mortis subiisse sententiam, seque in malis suis quoddam de praevaricatoris consortio invenisse solatium: Deum quoque, justitiae exigente ratione, erga hominem, quem in tanto honore condiderat, propriam mutasse sententiam: opus fuit secreti dispensatione consilii, ut incommutabilis Deus, cujus voluntas non potest sua benignitate privari, primam erga nos pietatis suae dispositionem sacramento occultiore compleret; et homo diabolicae iniquitatis versutiâ actus in culpam, contra Dei propositum, non periret.

§ 5. * Ingressus ergo haec mundi infima Filius Dei de coelesti sede descendens, et a paterna gloria non recedens novo ordine, nova nativitate generatus. Novo ordine, quia invisibilis in suis visibilis factus est in nostris; incomprehensibilis voluit comprehendere; ante tempora manens esse coepit ex tempore; universitatis Dominus servilem formam, obumbrata majestatis suae immensitate, suscepit; impassibilis Deus non dedignatus est homo esse passibilis, et immortalis mortis legibus subjacere. Nova autem nativitate generatus, quia inviolata virginitas concupiscentiam nescivit, carnis materiam ministravit. Assumpta est de Matre Domini natura, non culpa; nec in Domino Jesu Christo ex utero Virginis genito, quia nativitas est mirabilis, ideo nostri est natura dissimilis. Qui enim verus est Deus, idem verus est homo: et nullum est in hac unitate mendacium, dum invicem sunt et humilitas hominis et altitudo Deitatis. Sicut enim Deus non mutatur miseratione, ita homo non consumitur dignitate. Agit enim utraque forma cum alterius communione quod proprium est: Verbo scilicet operante quod Verbi est, et carne exequente quod carnis est. Unum horum coruscat miraculis, aliud succumbit injuriis. Et sicut Verbum ab aequalitate paternae gloriae non recedit, ita caro naturam nostri generis non relinquit. Unus enim idemque est, quod saepe dicendum est, vere Dei Filius, et vere hominis Filius. Deus per id quod *in principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum*: homo per id quod *Verbum caro factum est, et habitavit in nobis*. Deus per id quod *omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil*: homo per id quod *factus est e muliere, factus sub lege*. Nativitas carnis, manifestatio est humanae naturae: partus Virginis, divinae est virtutis indicium. Infantia Parvuli ostenditur humilitate cunarum: magnitudo Altissimi declaratur vocibus angelorum. Similis est rudimentis hominum, quem Herodes impie molitur occidere; sed Dominus est omnium, quem Magi gaudent suppliciter adorare. Jam cum ad praecursoris sui Joannis

* Christus novo ordine generatus. — Ejusdem nova nativitas. — Ex Virg'nis utero genitus naturam nostri similem non culpam assumpsit. — In Christo individua sunt et hominis humilitas et altitudo Deitatis.

baptismum venit, ne latèret, quod carnis velamine Divinitas tegeretur, vox Patris de coelo intonans dixit: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui* (Matth. iii). Quem itaque sicut hominem diabolica tentat astutia, eidem sicut Deo angelica famulantur officia. Esurire, sitire, lassescere atque dormire evidenter humanum est. Sed quinque panibus quinque millia hominum satiare, et largiri Samaritanae aquam vivam, cujus haustus bibenti praestet, ne ultra jam sitiat; supra dorsum maris plantis non desidentibus ambulare, et elationes fluctuum incerpata tempestate conternere, sine ambiguitate divinum est. Sicut ergo, ut multa praetercam, non ejusdem naturae est flere miserationis affectu amicum mortuum, et eundem, remoto quatri-duanae aggere sepulturae, ad vocis imperium excitare redivivum; aut in ligno pendere, et, in noctem luce conversa, omnia elementa tremefacere; aut clavis transfixum esse, et paradisi portas fidei latronis aperire: ita non ejusdem naturae est dicere: *Ego et Pater unum sumus*; et dicere *Pater major me est* (Jo. x et xiv). Quamvis enim in Domino Jesu Christo Dei et hominis una persona sit; aliud tamen est, unde in utroque communis est contumelia, aliud, unde communis est gloria. De nostro enim illi est minor Patre humanitas: de Patre illi est aequalis cum Patre divinitas.

§ 6. * Propter hanc ergo unitatem personae in utraque natura intelligendam et filius hominis legitur descendisse de coelo, cum Filius Dei carnem de ea Virgine, de qua est natus, assumpsit. Et rursus Filius Dei crucifixus dicitur ac sepultus, cum haec non in divinitate ipsa, qua Unigenitus consempiternus et consubstantialis est Patri, sed in naturae humanae sit infirmitate perpressus. Unde unigenitum Filium Dei crucifixum et sepultum omnes etiam in symbolo confitemur secundum illud Apostoli: *Si enim cognovissent, numquam Dominum majestatis crucifixerunt* (1. Cor. ii). Cum autem ipse Dominus noster atque Salvator fidem discipulorum suis interrogationibus erudiret, *Quem me, inquit, dicunt homines esse filium hominis?* Cumque illi diversas aliorum opiniones retexuissent, *Vos autem, ait, quem me esse dicitis?* Me utique, qui sum filius hominis, et quem in forma servi atque in veritate carnis aspicitis, quem me esse dicitis? Ubi B. Petrus divinitus inspiratus, et confessione sua omnibus gentibus profuturus, *Tu es, inquit, Christus Filius Dei vivi*. Nec immerito beatus est pronunciatus a Domino, et a principali petra soliditatem et virtutis traxit et nominis, qui per revelationem Patris eundem et Dei Filium est confessus et Christum: quia unum horum sine alio receptum non pròderat ad salutem, et aequalis erat periculi

* Personae in utraque natura unitas Scripturis adstruitur. — Non alter est resuscitatus quam qui fuerat crucifixus et mortuus. — De uno Dei Filio, Verbo simul et carne praeclarum Joannis testimonium. — Negatio verae carnis est etiam negatio corporeae passionis.

Dominum Jesum Christum aut Deum tantummodo sine homine, aut sine Deo solum hominem credidisse. Post resurrectionem vero Domini (quae utique veri corporis fuit, quia non alter est resuscitatus, quam qui fuerat crucifixus et mortuus), quid aliud quadraginta dierum morâ gestum est, quam ut fidei nostrae integritas ab omni caligine mundaretur? Colloquens enim cum discipulis suis, et cohabitans atque convescens et pertractari se diligenti curiosoque contactu ab eis, quos dubietas perstringebat, admittens, ideo et clausis ad discipulos januis introibat, et flatu suo dabat Spiritum Sanctum, et, donato intelligentiae lumine, sanctarum Scripturarum occulta pandebat; et rursus idem vulnus lãteris, fixuras clavorum, et omnia recentissimae passionis signa monstrabat, dicens: *Videte manus meas et pedes, quia ego sum. Palpate et videte, quia spiritus carnem et ossa non habet, sicut me videtis habere* (Luc. xxiv): ut agnosceretur in eo proprietates divinae humanaeque naturae individua permanere; et ita sciremus Verbum non hoc esse quod carnem, ut unum Dei Filium et Verbum confiteremur et carnem. Quo fidei sacramento Eutyches iste nimium aestimandus est vacuus, qui naturam nostram in Unigenito Dei nec per humilitatem mortalitatis, nec per gloriam resurrectionis, agnovit. Nec sententiam beati Apostoli et Evangelistae Joannis expavit dicentis: *Omnis spiritus, qui confitetur Jesum Christum in carne venisse, ex Deo est: et omnis spiritus qui solvit Jesum, ex Deo non est, et hic est Antichristus* (1. Jo. iv). Quid autem et solvere Jesum, nisi humanam ab eo separare naturam, et sacramentum, per quod unum salvati sumus, impudentissimis evacuare figmentis? Caligans vero circa naturam corporis Christi necesse est, ut etiam in passione ejus eadem obcoecatione desipiat. Nam si crucem Domini non putat falsam, et susceptum pro mundi salute supplicium verum fuisse non dubitat, cujus credit mortem, agnoscat et carnem: nec diffiteatur nostri corporis hominem, quem cognoscit fuisse passibilem; quoniam negatio verae carnis negatio est etiam corporeae passionis. Si ergo christianam suscipit fidem, et a praedicatione Evangelii suum non avertit auditum, videat quae natura transfixa clavis pependit in crucis ligno, et aperto per militis lanceam latere crucifixi, intelligat unde sanguis et aqua fluxerit, ut Ecclesia Dei et lavacro rigaretur et poculo. Audiat et beatum Petrum Apostolum praedicantem, quod sanctificatio Spiritus per aspersionem fiat sanguinis Christi. Nec transitorie legat ejusdem Apostoli verba dicentis: *Scientes quod non corruptibilibus argento et auro redempti estis de vana vestra conversatione paternae traditionis; sed pretioso sanguine quasi agni incontaminati et immaculati Jesu Christi* (1. Petri i). Beati quoque Joannis Apostoli testimonio non resistat dicentis: *Et sanguis Jesu Filii Dei emundat nos ab omni peccato. Et iterum: Haec est victoria, quae vincit mundum, fides nostra. Et: Quis est qui vincit*

mundum, nisi qui credit, quoniam Jesus est Filius Dei? Hic est qui venit per aquam et sanguinem, Jesus Christus: non in aqua solum, sed in aqua et sanguine. Et spiritus est, qui testificatur, quoniam spiritus est veritas. Quia tres sunt, qui testimonium dant, spiritus, aqua et sanguis, et hi tres unum sunt. Spiritus utique sanctificationis, et sanguis redemptionis, et aqua baptismatis: aquae tria unum sunt, et individua manent, nihilque eorum a sui connexione sejungitur: quia catholica Ecclesia hac fide vivit, hac proficit, ut in Christo Jesu nec sine vera divinitate humanitas, nec sine vera credatur humanitate divinitas.

§ 2. * Cum autem ad interlocutionem examinis vestri Eutyches responderit, dicens: *Confiteor ex duabus naturis fuisse Dominum nostrum* ante adunationem; post adunationem vero, unam naturam confiteor: miror tam absurdam, tanque perversam ejus professionem nulla judicantium increpatione reprehensam, et sermonem nimis insipientem nimisque blasphemum ita omissum, quasi nihil, quod offenderet, esset auditum; cum tam impie duarum naturarum ante incarnationem Unigenitus Dei Filius fuisse dicatur, quam nefarie, postquam *Verbum caro factum est*, natura in eo singularis asseritur. Quod ne Eutyches ideo vel recte vel tolerabiliter aestimet dictum, quia nullâ vestrâ est sententiâ confutatum, sollicitudinis tuae diligentiam commonemus, frater carissime, ut, si per inspirationem misericordiae Dei ad satisfactionem causa perducitur, imprudentia hominis imperiti etiam ab hac sensus sui peste purgetur. Qui quidem, sicut gestorum ordo patet, bene coeperat a sua persuasionem discedere, cum vestrâ sententiâ coarctatus profiteretur, se dicere quod ante non dixerat, et ei fidei acquiescere, ejus prius fuisset alienus. Sed cum anathematizando impio dogmati nolisset praebere consensum, intellexit eum fraternitas vestra in sua manere perfidia, dignumque esse, qui judicium condemnationis exciperet. De quo si fideliter atque utiliter dolet, et quam recte mota sit episcopalis auctoritas vel sero cognoscit; vel si ad satisfactionis plenitudinem, omnia quae ab eo male sunt sensa, viva voce et praesenti subscriptione damnaverit: non erit reprehensibilis erga correctum quantacunque misratio, quia Dominus noster verus et bonus pastor, *qui animam suam posuit pro ovibus suis*, et qui venit animas hominum salvare, non perdere, imitatores nos suae vult esse pietatis: ut peccantes quidem justitia coërceat, conversos autem misericordia non repellat. Tunc enim demum fructuosissime fides vera defenditur, quando etiam a sectatoribus suis opinio falsa damnatur. Ad omnem vero causam pie ac fideliter exequendam fratres nostros Julium Episcopum et Renatum presbyterum tituli Sancti Clementis, sed et filium meum Hilarium Diaconem vice

* Ad stultam et impiam distinctionem Eutyches confugit. — Peccantes justitia coërceat, conversos misericordia non repellit.

nostra direximus. Quibus Dulcitium, notarium nostrum, cujus fides nobis est probata, sociavimus: confidentes adfuturum Divinitatis auxilium, ut is qui erraverat, damnata sensus suae pravitae, salvetur. Deus te incolumem custodiat, frater carissime.

Data idibus Junii, Asturio et Protogene viris clarissimis consulis.

(XIII Jun. CCCCLXIX).

VITA ISAAC SERVI DEI

PER D. GREGORIUM PAPAM SCRIPTA. *Dialogor. Lib. III, cap. 11.*

Anno obiit 554. — Nat. Syrus.

§ 1. Prioribus Gothorum temporibus fuit juxta Spoletanam urbem vir vitae venerabilis, Isaac nomine qui usque ad extrema Gothorum tempora pervenit, quem nostrorum multi novèrunt. et maxime sacra virgo Gregoria quae nunc in hac Romana urbe juxta ecclesiam beatae Mariae semper virginis habitat. Quae dum adolescentiae suae tempore, constitutis jam nuptiis, in ecclesiam fugisset, et sanctimonialis vitae conversationem quaereret, ab eodem viro defensa, atque ad eum quem desiderabat habitum, Domino protegente, perducta est. Quae quia sponsum fugit in terra, habere sponsum meruit in coelo. Multa autem de eodem viro, narrante venerabili patre Eleutherio, agnovi qui et hunc familiariter noverat, et ejus verbis vita fidem praebebat.

§ 2. Hic itaque venerabilis Isaac ortus ex Italia non fuit, sed ea illius narro miracula quae conversatus in Italia fecit. Cum primum de Syriae partibus ad Spoletanam urbem venisset, ingressus ecclesiam, a custodibus petiit, ut sibi quantum vellet licentia concederetur orandi, eumque horis secretioribus egredi non urgerent. Qui mox ad orandum stetit, diemque totum perègit in oratione, cui sequentem continuavit et noctem. Secundo etiam die cum nocte subsequenti indefessus in precibus perstitit: diem quoque tertium in oratione conjunxit. Cumque hoc unus ex custodibus, superbiae spiritu inflatus, cerneret, unde proficere debuit, inde ad defectus damna pervenit. Nam hunc simulatorem dicere, et verbo rustico coepit impostorem clamare qui se tribus diebus et noctibus orare ante oculos hominum demonstraret. Qui pròtinus currens, virum Dei alapâ percussit, ut, quasi religiosae vitae simulator esset, de ecclesia cum contumelia exiret. Sed hunc repente ultor spiritus invasit, et ad viri Dei vestigia stravit, ac per os illius clamare coepit: Isaac me ejicit, Isaac me ejicit. Vir quippe peregrinus quo censeretur nomine, nesciebatur: sed ejus

nomen ille spiritus prodidit qui se ab illo posse ejici clamavit. Mox autem super vexati corpus vir Dei incubuit: et malignus spiritus qui eum invaserat, abscessit. In tota urbe tunc statim, quid in ecclesia factum fuisset, innotuit. Currere viri et foeminae nobiles atque ignobiles pariter coeperunt, certatimque eum in suis rapere domibus conabantur. Alii ad construendum monasterium praedia, alii pecunias, alii subsidia quaeque poterant offerre viro Dei suppliciter volebant. Sed servus omnipotentis Domini horum nihil accipiens, egressus urbem, non longe desertum locum reperit, ibique sibi humile habitaculum construxit. Ad quem dum multi pergunt, exemplo illius aeternae vitae accendi desiderio coeperunt, atque sub ejus magisterio in omnipotentis se Domini servitium dederunt. Cumque eum crebro discipuli humiliter admonerent, ut pro usu monasterii possessiones quae offerebantur, acciperet, ille sollicitus suae paupertatis custos, fortem sententiam tenebat, dicens: « Monachus qui in terra possessiones quaerit, monachus non est. » Sic quippe metuebat paupertatis suae securitatem perdere, sicut avari divites solent perituras divitias custodire.

§ 3. Ibi itaque prophetiae spiritu magnisque miraculis, cunctis longe lateque habitantibus vita ejus inclaruit. Nam die quadam ad vesperum in horto monasterii fecit jactari ferramenta, quae usitato nos nomine vangas vocamus. Dixit itaque discipulis suis: « Tot vangas in horto projicite, et citius redite. » Nocte vero eadem, dum ex more cum fratribus ad exhibendas laudes Domino surrexisset, praecepit, dicens: « Ite, et operariis nostris pulmentum cõquite, ut mane primo paratum sit. » Facto autem mane, fecit deferri pulmentum quod parari jusserat, atque hortum cum fratribus ingressus, quot vangas jactari praeceperat, tot in ea laborantes operarios invenit. Ingressi quippe fures fuerant, sed mutata mente per spiritum, apprehenderunt vangas quas invenerunt, et ab ea hora, qua ingressi sunt, quousque vir Domini ad eos veniret, cuncta horti illius spatia quae inculta fuerant, coluerunt. Quibus vir Domini mox ut ingressus est, ait: « Gaudete, fratres, multum laborastis: jam quiescite. » Quibus ilico alimenta quae detulerat, praebeit, eosque post tanti laboris fatigationem refecit. SuffICIENTER autem refectis ait: « Nolite malum facere: quoties de horto aliquid vultis, ad horti aditum venite, tranquille petite, cum benedictione percipite, et a furti pravitae cessate. » Quos statim collectis oleribus onustari fecit. Actumque est, ut qui ad hortum nocituri venerant, cum laboris sui praemio, et repleti ab eo, et innocui redirent.

§ 4. Alio quoque tempore accesserunt ad eum peregrini quidam, misericordiam postulantes: scissis pannis obsiti, ita ut pene nudi viderentur. Cumque ab eo vestimenta peterent, eorum verba vir Domini tacitus audivit: qui unum ex discipulis suis

protinus silenter vocavit, eique praecepit, dicens: «Vade, atque in illa sylva in loco tali cavam arborem require, et vestimenta quae in ea inveneris, defer.» Cumque discipulus abiisset, arborem, sicut jussus fuerat, requisivit: vestimenta reperit, et latenter detulit magistro. Quae vir Dei suscipiens, peregrinis nudis atque petentibus ostendit et praebuilt, dicens: «Venite quia nudi estis: ecce tollite, et vestite vos.» Haec illi intuentes, recognoverunt quae posuerant: magnoque pudore consternati sunt: et qui fraudulenter vestimenta quaerebant aliena, confusi receperunt sua.

§ 5. Alio quoque tempore quidam se ejus orationibus commendans, sportas duas plenas alimentis, ei per puerum transmisit: quarum unam idem puer surripuit: atque in itinere abscondit: unam vero ad Dei hominem detulit, et petitionem illius qui se ei per xenium commendaverat, enarravit. Quam vir Domini benigne suscipiens, eundem puerum admonuit, dicens: «Gratias agimus: sed vide sportam, quam in itinere posuisti, ne incautus tangere praesumas: quia in eam serpens ingressus est. Esto ergo sollicitus, ne si tollere incautus volueris, a serpente feriaris.» Quibus verbis puer valde confusus, exultavit quidem quod evasis mortem: sed tristis ad modicum factus est: quia quamvis salubrem poenam evaserit, tamen pertulit verecundiam suam. Qui reversus ad sportam, caute ac solícite attendit: sed eam jam, sicut vir Dei praedixerat, serpens tenebat.

§ 6. Hic itaque cum virtute abstinentiae, contemptu rerum transeuntium, prophetiae spiritu, orationis intentione esset incomparabiliter praeditus, unum erat quod in eo reprehensibile esse videbatur: quia nonnumquam tanta ei laetitia inerat, ut illis tot virtutibus nisi sciretur esse plenus, nullo modo crederetur. Et haec quidem magna est omnipotentis Dei dispensatio: et plerumque contigit, ut quibus majora bona praestat, quaedam minora non tribuat: ut semper eorum animus habeat, unde se ipse reprehendat: quatenus dum appetunt perfecti esse, nec possunt: et laborant in hoc quod non acceperunt, nec tamen elaborando praevalent, ut in his quae accepta habent, se minime extollant: sed discant, quia ex semetipsis majora bona non habent qui in semetipsis vincere parva vitia atque extrema non possunt. Hinc est enim quod perducto Dominus ad terram repromissionis populo, cunctos fortes atque praepotentes adversarios ejus extinguens, Philisthaeos atque Chananaeos diutius reservavit: ut, sicut scriptum est, in eis experiretur Israël: quia nonnumquam, ut dictum est, eis etiam, quibus magna dona tribuit, parva quaedam reprehensibilia relinquit, ut semper habeant, contra quod bellum gerant, et devictis magnis hostibus, mentem non erigant, quando eos adhuc adversarii etiam minimi fatigant. Fit itaque, ut miro modo una eademque mens, et virtute polleat, et ex infirmitate lassescat: quatenus et ex parte constructa sit, et ex parte se

conspiciat esse destructam: ut per bonum quod quaerit et habere non valet, illud servet humiliter quod habet. Sed quid mirum quod hoc de homine dicimus, quando illa superna regio in civibus suis ex parte damna pertulit, et ex parte fortiter stetit: ut electi angelorum spiritus, dum alios per superbiam cecidisse conspicerent, ipsi tanto robustius, quanto humiliter starent? Illi ergo regionis suae etiam detrimenta profecerunt quae ad aeternitatis statum ex parte suae destructionis est solidius instructa. Sic ergo et in unaquaque anima agitur, ut in humilitatis custodiam aliquando ad lucra maxima ex minimo damno servetur.

DE S. ZENONIS EPISC. VERONENSIS

LATINAE ECCL. PATRUM ANTIQUISS. ET ADM. CONSPICUI

VITA, SCRIPTIS ET CULTU

NOBIS DECORANDAE TANTI PONTIFICIS HISTORIA NOSTRAE SURIANAE EDITIONIS SOLLICITIS PERHUMANITER HAEC EX PROXIME EDENDO ERUDITISSIMO SUO COMMENTARIO* TRADIDIT JO. BAPT. CAROLUS COMES GIULIARI VERONENS. CANON. A BIBLIOTH.

Flor. probab. med. saec. IV — Patriâ incerta.

§ 1. Quidquid veneranda antiquitas de S. Zenone protulerit, suis in amplissimis Prolegomenis discusserunt et in testimoniis ediderunt fratres Sacerd. Petrus et Hieron. Ballerini (a), unum si demas documentum, serius detectum, quod in Appendice hujus Commentarii invenies. Critica vero monumenta adeo exigua supersunt, ut paucis expedire datum sit.

§ 2. Veronae ortum fuisse, nullum certum testimonium suffragatur: neque ex Graecia nobis advenisse, tametsi frequens ibi nomen Zenonis; nec ex Syria, teste anonymo quodam versificatore. Locutionem Zenoni propriam si animadvertas, a Latinis parentibus, vel inter Latinos saltem institutum, et probabilius ex

* Nobili viro nobiliorumque studiorum cultori clarissimo gratiam habendam profiteamur si pretiosâ sane, ineditâ hac circa inclytum Veronensem Pontificem notiâ Surium nostrum exornare datum est; refugiebat enim animus ineptam prorsus narratiunculam e Notario Coronato a Bollandianis exhibitam. Fusiorem scripturam, instituto huic nostro ut morem gereret, ipsemet Auctor contraxit, *Commentarium* inquam suum, per 8 capita, Vitam, sanctitatem, cultum doctrinaeque S. Antistitis scite graviterque promentem, quem eximio Operi praemittet quod ejus curâ propediem, ut est in votis, prodibit; SANCTI ZENONIS EPISCOPI VERONENSIS SERMONES, omnimodae eruditionis adnotationibus illustrati. Sacrarum hanc profecto litterarum gemmam, sollertiâ praestantissimi Giuliani per integrum erutam et sagaci studio feliciter, documentorum lucusque latentium subsidio, ad genuinum splendorem, ut ex vulgato programme liquet, restitutam laeti plaudentesque proculdubio excipient quotquot ex amplissimo Catholicae PATROLOGIAE thesauro verae sapientiae divitias velint sibi comparare.

(a) *S. Zenonis Ep. Veron. Sermones*, Veronae 1739, in-4.

Africa originem duxisse conjicere licet. Atque ne dum ex styli colore (ut Bartius, Casaubonus alique affirmant) sed praesertim ex Tract. de S. Arcadio Martyre in Caesarea Mauritaniae passo. Cur enim tam longe positus, in Veronensi Ecclesia, Arcadium, martyriumque ejus, de quo alii silent omnino, exposuerit, nisi patriae memoria, et conterranei anniversarius honor eum impulsisset (a)?

§ 3. Quonam tempore Zeno floruerit controvertitur ab eruditibus (b). Heic opinionem a Balleriniis longo studio probatam, et a criticis magis acceptam sequimur, qua S. Zenonem post Ercinum, anno cccxii, Juliani postremo, Ecclesiae Veronensi praepositum affirmat. Hoc vaferrimo Imperatore vitâ functo cum Respublica ad Caesares Religionem Christianam foventes iterum esset traducta, latus Zenoni aditus patuit ad eandem Religionem Veronae palam excolendam. Novus Antistes pietate et doctrinâ mirum affulgens, naviter ac fideliter adlaboravit, tum in paganos quos plurimos tunc invenisse certum est, tum in Arianos, qui sub Constantio, Juliani praedecessore, Valente potissimum et Ursatio Arianis Episcopis impellentibus, Catholicos in his regionibus pene oppresserant; quos ita facundiâ et bonis actibus circumvenit, ut ab eo Verona erroribus purgata, atque ad veram fidem perducta habeatur. Hinc merito ab Anonymo Pipiniano decoratus

Qui Veronam praedicando perduxit ad baptismum (c).

Virtutes omnes, quibus sanctitas Zenonis excelluit, pulcherrima recensentur et celebrantur in *Praefatione* cujusdam Missae ad diem xii Aprilis, qua obitus illius celebratur. Prospecto verborum stylo, ad Saec. vi vel saltem vii, adjudicaverimus Sacramentarium quoddam pervetustum Capit. Biblioth., anno dccccxii exaratum (d):

PRÆFATIO: Vere dignum... Qui B. Zenonem tui sancti nominis copiosa amoris dulcedine uberius satiatum, ad contemplandam Deitatis tuæ desideratam deducere dignatus es claritatem: quem ita miserationis tuæ invicta pietatis clementiâ inter mundanas validius reddidit pompas illaesum, ut nec blandâ prosperitatis magnitudine tumeret, nec adversitatum undosa procellosae falsitatis incursione flecteretur. In fide enim stabilis, ac charitate longanimis, in castimoniae puritatis vivacitate decorus, et in virtutum miraculis extitit famosissimus operator salutis, nec non etiam in commissis sibi dominicae dignitatis exsequenda doctrina, cotidianâ populos eradiendo reficiebat divini sermonis alimoniâ vitae: et quod fideliter coelestis praedicabat miles sequendum decorus, hoc opere adimplere indesinenter mirabilis dispensator curabat devotus. Ideoque te, Domine etc.

(a) Morcelli, *Africa Christiana*, II, 300.

(b) Eorum argumenta speciali in Capit. referuntur in Auctoris *Commentario* et fere expenduntur.

(c) Rhythmus de laudibus Veronae apud Maffejum, *Hist. Diplom.*, et Muratorium, etc.

(d) Sacram. Gelas. Gregor. Cod. n. Lxxxvi, f. 149 v.

Sancti Zenonis tamen res pulcherrime et sanctissime gestas, non a traditione populari ne quidem a Legendariis (a) haurire placet; ab ipsiusmet potius TRACTATIBUS deprōmi, ac certa fide comprobari gaudemus. Zeno ipse nobis abunde suppeditat quidquid ad ejus imaginem vitamque repraesentandam exoptatur.

§ 4. Plures enim ex Gentibus et etiam *doctos*, facundiâ et zelo ejus illectos, suis Concionibus interfuisse constat (b). Ingens ille fidelium numerus qui baptismate quotannis abluebantur, probatur (c) *genere, aetate, sexu, conditione*, et ut additur *natione diversi* (d). Publicam ecclesiam primum ab eo Veronae fundatam (cum antea privatis in aedibus huic usui accommodatis, vel saltem extra urbis pomerium sacra peragerentur) plane demonstrat (e); quae ecclesia, licet satis ampla, tamen prae Christianorum, qui nimium excreverant, numero, facta erat *angusta*, ut ipse prodit (f). Quod *multa idola destruxerit* tum in urbe, tum in finitimis pagis, ubi plura adhuc extiterant privata *fana et simulacra*, evinci potest (g). In Ariana praecipue aliisque id temporis haeresibus refellendis pastoralis ardor emicuit; nonnulli enim TRACTATUS supersunt, in quibus de illis ex proposito agitur (h).

§ 5. Haec Zenonis studia in fidei Catholicae veritate firmanda, bonis moribus institueadis, et animarum salute provehenda, quam late se se diffunderent, et uberem fructum consequerentur, ex eo patet, quod ipsum veluti patrem ardentissimo amore Veronenses prosequuti sunt. In aedificatione illius ecclesiae, divitum maxime liberalitas eminet, eosque commendatos legimus, illorumque *crebris et largis praerogationibus* opus tributum (i). Quam liberalitatem aliis etiam occasionibus, Episcopo praesertim impellente, summis laudibus celebratam colligimus, ut in ea captivorum redemptione de qua Sermo extat (j). Quid de ejus cura in alendo Clero, et doctrinâ optimisque moribus informando? Sacerdotes memorat qui Episcopo inserviebant in sacris (k); illos vocat *operarios qui mecum sunt* (l), fortasse sub quadam communis vitae disciplina simul adlectos; eorum *Promotiones* seu Ordinationes Paschali tempore solemnî ritu peragebantur (m); quorum pudicitiam dum ipse commendat (n), et caelibatum ab eo laudari satis credibile est.

§ 6. In primis autem, Virginum disciplinam ab eo excultam fuisse patet ex *Tractatu* modo laudato et ex aliis, in quibus corporis castimoniam summopere insinuat, praesertim ubi de *indissolubili proposito* verba facit (o). Adeo ut Veronae non solum Virgines essent, quae pudicitiae virginalis voto obstrictae domi suae religiose se se continerent, sed etiam quae, virginitatem

(a) Ut in editis ab Henschenio inter Acta SS. Bolland., a Maffejo, etc.

(b) Lib. I, Tract. III.

(c) Tract. XXXIII et XLII.

(d) Tract. XXXVIII.

(e) Lib. I, Tract. XIV.

(f) Ibid.

(g) Lib. I, Tract. XV.

(h) Lib. I, Tract. I, et plures initio L. II, ac etiam ex VII, VIII, et LXXVII.

(i) Lib. I, Tract. XIV.

(j) Lib. I, Tract. X, n. 5.

(k) Lib. I, Tract. XVI, n. 6.

(l) Lib. II, Tract. XLIV.

(m) Tract. I.

(n) Lib. I, Tract. IV, n. 7.

(o) Lib. I, Tract. IV, n. 7.

professae, communem in Monasterio vitam degerent. Hoc ex alio S. Zenonis loco eruitur, ubi *nostrae Sacrae Virgines* memorantur (a), et potissimum ex celebri S. Ambrosii Epistola, ubi de quadam Indicia agitur, *puella nempe Zenonis, sanctae memoriae, iudicio probata, ejusque sanctificata benedictione* (b). Hinc Virginum Monasterium in toto Occidente primum a Zenone institutum Ecclesia Veronensis non immerito gloriari potest. Nec oblitterandum videtur quanto zelo ipse exarserit ut Martyrum festivitates severiori et puriori modo celebrarentur, quas in crapulas, ebrietates et luxuriam miserrime conversas animadvertisset (c).

§ 7. Morum ac vitae graviter ducendae custos vigilantissimus, ipse se primum omnibus exemplar dignissimum exhibuit. Ejus humilitas elucet ubi se demisse *rusticum* dicit (d), et alibi *homo imperitissimus* et elinguis (e), et ubi suorum Veronensium liberalitatem commendans, ait *plura ad laudem hujus beatitudinis vestrae possem dicere, nisi essetis mei* (f). Paupertatem coluit, ut ipse affirmat, *testes* confratres appellans (g). Charitas, mansuetudo, vigilantia, etc. ex iis quae jam exposuimus.

§ 8. De S. Zenonis miraculis, in vita et post obitum patratis, vetusta suppetunt testimonia (h). Illud praecae caeteris, a Balleriniis ignoratum, afferre placet; quae scilicet S. Petronius Episc. Veron. asseruit in Sermone an. circiter cccciv habito in *Natali S. Zenonis*, quem integrum in Append. dabimus. Postquam enim laudaverat *virtutes, quas ille beatissimus Vates in corpore constitutus potuit exercere*, addit: *et hodie magis suo operatur in tumulto*. Duobus circiter saeculis post S. Episcopi obitum contigit percelebre illud miraculum a S. Gregorio M. descriptum *Dialogor. L. III, Cap. 19*), et per orbem divulgatum: « Cum quadam die in Ecclesiam S. Zenonis prope Athesim (ital. *Adige*) sitam frequens populus convenisset, fluvius repente supra aggeres excrescens et erumpens ad eandem ecclesiam magno impetu pervenit, nec tamen in apertas fores ingressus est; quin immo cum ad fenestras usque ecclesiae sensim ascenderit aqua, nec tamen intus diffluere, ac si esset solida, visa est. » Hoc quippe mirabile prodigium *quinquennio* ante acciderat, ut ipse S. Pontifex testatur, nempe die xvii Oct. anno DLXXXIX; relatum autem eidem a Joanne Tribuno, qui, cum Rege Authari et Pronulpho comite ipsi miraculo adfuerat.

§ 9. Quo anno S. Zeno vitâ cesserit, incertum est; non autem improbabile, asserunt Ballerinii eum per annos 18 Veronensi Ecclesiae praefuisse, ab anno scilicet ccclxii usque ad an. ccclxxx, quo sideribus receptus laborum meritorumque suorum prae-mia tulit.

§ 10. Martyris titulo antiquissimis certe in documentis

(a) Lib. I, Tract. v, n. 6. (b) Epist. v, Oper. III, 794. (c) Lib. I, Tract. xv. (d) Tract. xxviii, n. 1.

(e) Lib. I, Tract. III, n. 1.

(f) Lib. I, Tract. x, n. 5.

(g) Tract. XLIV.

(h) *Vita S. Zenonis* a Coronato Notario. *Hist. Translat.*, et *Carmina Jacobi Presbyteri*: haec omnia inter *Acta SS. Bollandi*.

decoratum S. Zenonem invenimus; an vero proprie Martyr obierit, disputatur inter eruditos, in alterutram partem minime se pronunciantibus Balleriniis. Universa tamen illa testimoniorum congeries, quae ad S. Zenonis martyrium testandum referuntur, ab uno S. Gregorio M. derivata videntur. Hac de re magni momenti habenda est auctoritas nostri Joannis Mansionarii, qui in sua *Historia Imperiali* (a) adhuc inedita, Tandem, ait, *hic gloriosus Pontifex post multa supplicia quieverit in Christo* 2 Id. Apr. Ballerinius tamen latuerat quod in eadem *Historia* legitur f. 134, post narrationem miraculi a S. Gregorio allatam: «nota quod beatus Gregorius appellat beatum Zenonem *martyrem*, licet non legatur Vitam martyrio terminasse. Nam ut ipse S. Gregorius in libro *Dialogorum* ait, et alibi, duo sunt genera martyrii: primum est quando gladio, aut alio genere tormenti, aliquis pro Christo occiditur; secundum est quando aliquis mortificans vitia et peccata, jejuniis et aliis piis operibus carnem propriam mortificavit, et paratus est pro Christo animam ponere. *Et hoc secundum genus martyrii* beatus Zeno pro Christo sustulit, quamquam et legatur quod pro nomine Christi temptus, a paganis multocius fuit verberibus caesus.»

§ 11. Certum est autem Veronensem Ecclesiam suum Episcopum et Patronum a pluribus saeculis non uti Martyrem, sed uti Confessorem in Officiis atque Missis coluisse, ad Aloisium Lippomanum Episc. usque (anno MDLIV), qui, ritu veteri commutato, Officia et Missas *de Martyre* celebrandas primus instituit. Inter recentiores, eruditissimi viri Joseph Brunatius in Opere adhuc inedito (b) quo *Vitas Sanctorum Veronensium* critice exposuit, Jazdzewski in *Comm. patrologico de S. Zenone* (c) et R. P. Victor de Buch S. J. in consultatione MS., hinc inde auctoribus et rationibus satis accurate recensitis, *Confessorem* tantum declarant. Quaedam alia et nos (in nostro Commentario) addere potuimus ad hanc opinionem firmandam.

§ 12. Corpus S. Zenonis primo in parva quadam ecclesia, tunc *ampliata* depositum fuisse idem S. Petronius affirmat (d), quae *haud procul a fluvio Athesi* sita erat, teste Coronato Notario (e); *extra Veronensis urbis muros*, ut a Paulo Diacono traditur (f). Heic et miraculum illud a S. Gregorio M. relaturn accidisce, pro certo habendum est. Hinc translaturu anno DCCCVII in alteram splendidiorem basilicam, quam Episc. noster Ratoldus, adjuvante Pipino Italiae rege, Caroli Magni filio, in honorem S. Zenonis aedificavit; in ea *antrum opacum* (seu cryptam) *subterraneum columnis subnixum et lapidibus pavimentatum construxerunt; ubi*

(a) Cod. Capit. cerv, f. 32.

(b) Autographum possidet ejus frater Bartholomaeus Salodiensis.

(c) Ratisbonae 1862, p. 57-72.

(d) In *Sermone* antea cit.

(e) Vita S. Zenonis, n. 7. Inter Monum. a Balleriniis ed. p. cxlix.

(f) De Gestis Langobard. Lib. III, Cap. 23.

eminentem aggerem ex politis marmoribus ediderunt, quem sacrosancti tumulo corporis devoverunt. Ita legitur in historia *de Translatione S. Zenonis* (a), a Zenoniano quodam Monacho descripta Saec. xi exeunte, vel saltem ineunte xii. Irruentibus deinde Hungaris, sub Episcopo Adelberto a Zenoniana Basilica sublatum et in Cathedrali conditum *ne furto subriperetur*, colligimus a Panvino (b), anno circ. dcccc putant Ballerinii: quandonam in pristinum locum restitutum *constituere non licet* inquit, *solum paucos post annos ibidem fuisse, et exinde ad haec usque tempora eodem in loco servatum, aliquot monumenta apud Ughellium locuples testimonium praebent* (c). Haec loci descriptio a Monacho anonymo superius allata, ubi in prima Translatione sacrum Antistitis nostri corpus depositum, et in secunda restitutum fuit, cryptae hujus Basilicae Zenonianae optime convenire quisque videt. Nililosecius dubium hoc nostro aevo aliquatenus irrepserat, num revera adhuc in crypta sub Altare sacrum corpus extaret, animosque ad inquirendum, ultra quam res exposcere videretur, incitavit. Quidam optimi viri, zelo fortasse nimio succensi, clanculum prorsus solum effodere caeperunt; per plurimas noctes opus perductum, nec ab eis relictum donec Arcam marmoream alte sepultam invenirent. Statim Episcopum adeunt. qui jure, ut fas erat, per aliquot probatos viros recognitionem sacri corporis faciendam mandavit. Hoc accidit anno mdcccxxxviii. Joannes Baptista Sanctius Rector Seminarii, eâ qua in latinitate pollebat elegantia, stylo lapidario, brevem hujus recognitionis historiam exaravit. Caesar Cavattonius, a Biblioth. civitatis, ipsam ad severiores criticae leges erudite exposuit et illustravit (d); ut omnino dubitari nequeat Corpus S. Zenonis in crypta ejus Majoris Basilicae, ad nos usque, tutius jacuisse, ibique et nunc reperiri.

§ 13. Antiquissimis sane temporibus, S. Zenonis memoriam ne dum Veronae, sed late per Italiam et externas nationes pervulgatam invenimus, illoque celebratam cultu, qui viris sanctitate dignis tribuitur. Quod eo majorem ejus in gloriam cedit, si Confessor tantum non Martyr fuit; cum vix ulli Confessori, sed nonnullis fere Martyribus contigerit, ut antiquis temporibus extra proprium solum cultus latiores limites produceret. Hunc Veronenses, haud longe post ejus obitum, Patrem sibi maximum elegerunt; Episcopi successores *Vicarii S. Zenonis* appellantur. In pervetusto documento anni dccxlv *nutritoris nostri* titulo gaudet (e); a Ratherio Episc. Veron. Saec. x, *singularis noster Patronus* vocatur (f); et *specialis noster Doctor atque provisor* (g); in Prooemio

(a) Baller. in Prolegom., p. CLIII.

(b) Antiquit. Veron. Lib. v, Cap. 25.

(c) Ballerinii in Proleg., p. cxxix.

(d) *Memorie intorno alla Vita, ecc., di S. Zeno*, Verona 1839.

(e) Biancolini, *Chiese di Verona*, III, 400.

(f) In Apologetico, Oper. p. 500.

(g) In Synodica, Op. p. 413.

Statutor. Veron. *Patroni, Protectoris et Defensoris* appellationibus decoratum legimus. Tres festi dies in ejusdem Sancti memoriam celebres antiqua monumenta recensent, quos solemni ritu Ecclesia Veronensis per saecula celebrare consuevit. *Depositio* S. Zenonis die xii Aprilis, ejusdem *Translatio* die xxi Maji, *Dedicatio* vel *Consecratio Basilicae S. Zenonis*, cui subrogatur ille *Ordinationis* die viii Decembris; die vero ix seq. post an. mxcxi, quo festum Immaculatae Concep. B. M. V. a Clemente VIII ad ritum dupl. maj. elevatum fuit. Recens autem Inventio vel recognitio ejus Corporis, anno mdcccxxviii facta, solemniter celebratur in Zenoniana Basilica, quarta Dominica Augusti.

§ 14. Hoc valde memorandum recensere putamus, quod in honorem nostri Antistitis, ac Veronensis pariter Ecclesiae cedere nemo est qui non videat: morem scilicet apud nos ab antiquissimis usque temporibus invaluisse, ut in praecipuis festis et feriis per annum aliquot S. Zenonis *Tractatum* vel *Sermonum* excerpta inter sacra Officia publicae ad populum legerentur. Cujus verae, pretiosae et admirandae, et quomodolibet imitatu dignae consuetudinis (heut modo oblitae) certum documentum suppeditat vetustior ille Codex Rhemensis, in postillis margine adnotatis, quam et Codex Pistoriensis, immutata aliquatenus ratione, luculenter confirmat.

§ 15. Eodem tempore quo S. Zenonis cultus amplificatus domi, et late foris propagatus. Si ordine chronologiae spectes, Ravennae prae aliis Italiae civitatibus primatum tenet; inter an. cccxciii quo Gothi eam occuparunt, et an. dlii quo penitus fugati, Ecclesiam ibi S. Zenoni dicatam historica documenta tradunt (a). Hinc ante an. dlxxxix, prima post Veronensem; fortasse a Theodorico excitata, qui Veronae aliquamdiu regnavit, et S. Antistitis honorem diffundere potuit. Mirabitur aliquis fortasse hoc Ariannum Regem effecisse; ipse tamen Theodoricus et S. Martino Ravennae ecclesiam aedificavit. In longum nimis procederet sermo, si de omnibus aliis Italiae civitatibus ea quae ad Zenonis cultum attinent, enarrare voluerimus. Fusc exponuntur a Balleriniis (b). Finitimae etiam Dioceses, ut Tridentina, Brixiana, Vicetina, Mantuana sancti nostri Antistitis nomini ecclesias dedicare quamplurimas, et dies festos in Calendariis assignatos comperimus. Ita etiam Patavii, Bergomi, Ticini, Regii in Aemilia, Cesenae, Pisis, Florentiae, Belluni, Mediolani, Firmi etc. Pistoriensis vero Ecclesia, post Veronensem, de Zenonis honore et cultu magis sollicita excellit. Cathedralis ibi S. Zenonis titulo aedificata, vi labente saeculo, traditur ab Ughellio (c) quae magnitudine fulget, et monumentis argento fuis, vel marmore sculptis

(a) Ballerinii Prolegom. p. cxxxii.

(b) Dissert. iii, Cap. iv.

(c) Italia Sacra, iii, 284.

decoratur. Sed et Pistorienses solemnī voto Zenonem in Patronum sibi delegisse constat.

Sed et extra Italiam S. Zenonis cultum pervulgatum jam diximus. Ad Helvetios ejus nomen pervenit; neque Gallos Zenonis celebritas latuit. In Alemannia Monasterium Iranense ejus nomini et honori fundatum: alterum Hallae in Dioecesi Salisburgensi. De his consulantur Ballerinii (*Dissert. et cap. cit.*) et noster Commentarius.

§ 16. Dum sanctitas nostri Antistitis, praecipui miraculis firmata latius divulgaretur, mirum non est si illius verba scripto mandata, illius nempe *Tractatus* vel *Sermones*, fines suae Dioeceseos haud excedere videantur; immo in urbe sua longo tempore delitescerent. Primus qui ex Archivis Veronensis Episcopii eorum notitiam evulgaverit satis probabiliter Notingus Episc. Veron. fuisse videtur. Zenonianum apographum, ante ix ferme saeculum exaratum. Notingus fortasse Hincmaro Episcopo Rhemensi dono dedit. Hincmarus autem S. Remigii Bibliothecae illum, cum postilla marginali autographa, addidisse certum est; vidit et Scipio Maffejus, et variantes lectiones diligentissime sumptas Balleriniis communicavit (a). Aliud vero Zenonis exemplar in Veronensi Episcopio prae oculis habuit alter Episcopus noster Rathe-rius (x saec.), nam saepe illos *Tractatus* in suis Operibus allegat (b). Petrus Calo, Joannes Mansionarius, Guillelmus Pastrengus (saec. xiv) in eorum libris MSS. et editis hos *Tractatus* nedum citant, sed ut in Codicibus viderant ordinate recensent. Haec selectiora testimonia afferre sufficiat (c) adversus Sixti Senensis sententiam, et ejus sectatores, qui S. Zenonis *Tractatus* ante Guarinum, seu ante Venetam illorum editionem anni 1508, prorsus ignotos blaterabant. Severiori criticā ducti, de auctoritate, genuinitate horum *Tractatum* modo convenirent omnes.

§ 17. Breviter potius memoranda sunt quae ad S. Antistitis nostri doctrinae praestantiam referuntur. Et re quidem vera hoc maxime in hujus generis *Tractatum* vel *Sermonum* collectionibus meritum elucet, quod antiquissima adeo sit, ut inter Latinae Ecclesiae Patres temporis primatum obtineat; nulla alia prorsus invenitur quae Zenonianam praeceperit. Multa praeclara in his Sermonibus continentur, quae ad catholicae Ecclesiae dogmata constituenda et firmanda optime conferunt. Ea quippe aetate qua S. Zeno floruit, non solum adversus Judaeos, vel Ethnicorum reliquias dimicandum erat, sed etiam Arian, Photin, Audaei, Helvidii et aliorum haereseos subtiles ambages extricandas et profligandas, oportebat. Hinc de Deo et de individua Trinitate, de aeterna Verbi Dei generatione; de peccato originali

(a) Op. Balleriniior. Praefat. p. v et seq.

(b) Ratherii Opera, Veronae 1765 in vol. 153, 360, 362, 500, 502.

(c) Alia plura in Commentario Auctoris.

et Baptismatis virtute; de Eucharistia, de Exomologèsi: de Divina Gratia; de Fide, Spe et Charitate, de Sacrificiis pro mortuis; de Communionis Sanctorum, de resurrectione et futuro judicio, de virtute clavium Ecclesiae, de perpetua B. Deiparae Mariae Virginitate, etc.

§ 18. Ad historiam Ecclesiasticam quod attinet, pretiosa documenta, insignia veteris disciplinae et Liturgiae testimonia, vel omnium antiquiora, praesto sunt. Quae praemissa in Baptismatis sacramento administrando: prima ecclesia publico cultui Veronae a S. Antistite erecta: ubi altare, cancellis septum: solemnitates Paschales: cadavera Christianorum in ecclesiis palam exposita, veste aliquà obvoluta, ne nuda sepelirentur: jejuniorum observantia, et conjugum id temporis continentia: Sacerdotum puritas ita laudata, ut caelibatum innuere videatur: Virgines sacrae, scilicet Deo dicatae: Psalmi non semper in ecclesia cum cantu, sed quandoque etiam lecti: Exorcismi in Energumènos: secundae nuptiae, et eo magis plures, severe exprobratae. Agapes in Martyrum festis deteriori usu in libidinem et ebrietatem conversae reprehenduntur et eliminantur: de jure Templorum Christianis his temporibus proprio, etc.

§ 19. Nec dum sacra tractantur, profanae etiam eruditionis haud spernenda documenta desunt. Ethnicorum fana potissimum adhuc in pagis: victimae sertis ornatae: Vestales quanto in honore apud gentes: Libationes et prandia ad sepulcra mortuorum: de Balneis, de Mythologia; apophoreta * in conviviis distributa: Cavea Amphitheatralis: calamus in usum artis scriptoriae: testamenta in ligneis tabulis exarata: de Calendario, Horoscopiis, et Coeli signis: computandi modus per digitos; mulierum ornamenta: Haruspices: de agrorum cultura: de pistoriae artis officiis, etc.

§ 20. Plura denique ad philologiam ipsam. Graecae S. Zeno linguae peritissimus videtur: at versatissimum in Latinis Scriptoribus se prodit. Ejus dictio *erudita, florida, elegans*, ait Buchnèrni (a), veluti *Patrum latinorum elegantissimus* a Casaubono celebratur (b). Syntaxim illi prorsus singularem, quae Africanorum imitatur styllum, plurimi in eo agnoscunt. Cum *Zenonis Veronensis Sermones lego*, Barthius affirmat (c) *Christianum quemdam Apulejum legere mihi videor*. Et revera nonnullae locutiones, et verba item plura, Apulei Alri, et aliorum Africanorum propria, ut Tertulliani, Cypriani, in ejus *Sermonibus* reperiuntur (d). Ceterum hos auctores, Lactantium insuper et Hilarium, S. Zenonem prae manibus habuisse, et ab ipsis aliquid mutuasse, clare patet. Hinc stylus sublimis, floridus, numeris certis cadens, ac allegoricis

* *Apophoreta*, munuscula post solemne convivium distribui solita.

(a) Dissert. 189, p. 527.

(b) In Spart. p. 37: et Exercit. xvi, n. 43.

(c) Adversar. XLIII, c. 10.

(d) Dabit Auctor in *Glossario* suae editioni adjecto.

dictionibus libenter indulgens, ita⁷ sane, ut eloquentiâ et vi orationis alios Patrès Latinos antecellere videatur.

§ 21. Princeps S. Zenonis *Tractatum* vel *Sermonum* editio est *Veneta* anni 1508, ex unico Guarini apographo derivata; secunda *Veronensis* 1586 quam sequuti sunt editores *Bibl. SS. Patrum*: postea *Patavina* 1740. In his editionibus omnes *Sermones* perturbati, aliis permixti, et pro Zenonianis divenditi, criticae textus recensione nihil provisum. Altera *Veronensis* 1739 curâ fratrum *Balleriniorum*, unica quae legi potest et admiratione digna, nam aliae omnino rejiciendae. Post hanc, *Maffei*, *Vallarsii*, a *Prato*, *Perazzinii*, *Dionysii*, aliorumque praesertim *Veronensium* collectis in Zenonem studiis, auxilio *Codicum*, et qui *Ballerinios* latuerant, in primis *Pistoriensis*, quotquot modo extant vetustioris, novam editionem exhibere parati sumus: textus, cccc et amplius in locis, emendatus, *Commentario* *Notisque* et *Glossario* illustratus prodibit.

S E R M O

S. PETRONII EPISCOPI VERONENSIS *

IN NATALÈ S. ZENONIS.

§ 1. Admiror, sacratissimi atque charissimi patres, et vos beata plebs Domini, pusillanimitatis meae arentes rivulos praestolari, cum possitis uberius propriis haurire de fontibus. Quid guttam quaeritis quibus torrentium fluentorum vena blanditur? quamvis plerumque dives, post copias affluentes, de mensa pauperis aegra soleat allevare fastidia, et cui familiare est convivia largiori penu effundere, ponis delectetur agrestibus. Attamen orate, ut religiosam expectationem pectoris vestri, vel minimo rore facundiae merear aspergere. Quoties cerulae nubes ponderantia terris elementa fuderunt, et fuscato aëre facies speciosi orbis obsorduit, squalent tunc omnia colore deformi, et pulchritudine mundanae varietatis obtectâ, quidquid est humani juris agrescit. At ubi jubare solis exorto obstacula nebulosa ceciderunt, redit in ordinem suum dissimulati parumper nitòris ubertas, et viget diversitas animantium, fulgente mundo solita claritate.

§ 2. Rursum haec, fratres charissimi, dicenda crediderim, eo scilicet quod adnitente potentiâ Salvatoris altissimi, cessantibus malorum procellis, quiete jam reddita et libertatis candore jam fruimur, et splendorem licet venerabilium renovare templorum. Probat hoc Aedis istius ampliata sublimitas, quae dum sacratissimum Confessorem gremio sustinet, fragrantiam suavitatis ejus

* S. Petronius in *Iconographia Annoniana*, 13. us Veronae Episcopus incunte Saec. v.º — Hunc Sermonem ex Cod. Capit. n. cxiii. primum edidit cl. Scipio Maffejus (*Osservaz. Letter.* vi, 232): hinc cum emendationibus criticis a Barth. Perazzinio allatis, et post Codicis recensionem ut in Auctoris *Commentario*.

longe lateque dispergit. Nescit enim magnitudo virtutum angustis finibus occupari: penetrat etiam terminos orbis extremi, et alis pernicipibus ipsa coeli altiora pertingit. Sic egregius Christi Pontifex Zeno signorum virtutibus approbatus, quod in sacerdotio gessit, multiplicat in sepulcro. Procedunt siquidem ab ipso funere variae sanitates, et cui de pulvere locus est vivificat tãbidos, medetur infirmis, de fonte perpetuo sanctitatis latex jucundus erumpens peccatores lavat, et gaudia salutis admisceet. Et quoties supplicantium preces humida arca susceperit, toties opportuna remedia multinodis largitur augmentis. Ideoque quas Beatissimus Vates in corpore constitutus potuit exercere virtutes, hodie magis suo operatur in tumulo. Vigilat enim Dei spiritus vivacibus in favillis, et inde sumitur vita multorum ubi jacere creditur corpus exanime. Nunc vero honoremus Ecclesiam Dei sermonis officio, et ad illuminandam Sponsae faciem coelestis Sponsi operiamur adventum: qui vivit et regnat apud aeternum Patrem, unã cum Spiritu Sancto in saecula saeculorum. Amen.

VITA ET MARTYR. S. SABAE GOTHII

HABETUR IN SIMEONE METAPHRASTE

VERSIONE LAT. PER FRANCISCUM ZINUM.

Anno 372.

§ 1. Ecclesia Dei quae est in Gothia *, Ecclesiae Dei quae est in Cappadocia, et omnibus Ecclesiae Catholicae Christianis, ubique gentium habitantibus, misericordia, pax et charitas Dei Patris et Domini nostri Jesu Christi impleatur. Quod a beato Petro dictum est: *In omni gente, qui timet Deum et operatur justitiam, acceptus est ei* (Act. x): nunc etiam verum esse declaratur. Hoc enim in beato Saba confirmatum est, qui est martyr Dei et Domini nostri Jesu Christi. Cum enim genere Gothus esset, et in Gothia in medio generationis pravae atque perversae vitam ageret, ita viros imitatus est sanctos, et cum ipsis omni genere virtutum Christum coluit, ut in mundo tamquam stella fulgeret. Jam inde enim ab ipsa infantia Domini nostri Jesu Christi religionem complexus, eam virtutem perfectam existimavit, ut in filii Dei cognitione in virum perfectum evaderet. Verum quia diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, strenue adversus hostem pugnans, et hujus vitae malis superior existens, atque pacem cum omnibus habens, ad supernae vocationis brævium pervenit.

* Scythia trans Istrum (Danubium) ad Thraeciae fines.

§ 2. Memoriae igitur et aedificationis piorum gratiâ, nos posteaquam ipse in Domino conquievit, tacere et quiescere nequaquam permittimur: sed ad praeclara ipsius facta conscribenda impellimur. Fuit enim fide rectus, religiosus, ad obediendum in omni justitia promptus, mitis, imperitus sermone, non autem scientia, cum omnibus pacificus, pro veritate loquens, os idololatriæ obstruens: non superbus, sed (quod humiles decet) subjectus; quietus, non autem petulans in loquendo: ad omne opus bonum propensissimus: psallens in Ecclesia, ejusque magnam curam gerens: pecuniam possessionesque despiciens, nisi quatenus necessitas exigebat: sobrius, omnibus in rebus continens, a foeminarum abhorrens consuetudine, precationibus et jejniis quotidie incumbens, ab inani gloriâ alienus, omnes ad recte vivendum incitans, quae ex virtute atque officio sunt, exequens, fugiensque contraria: integram denique fidem, quae per dilectionem operatur, observans, ac numquam desinens in Domino cum libertate loqui. Neque enim semel, sed saepe, antequam pro fide martyrio coronaretur, re ipsa seipsum verae pietatis acerrimum defensorem ostendit.

§ 3. Cum enim Gothiae principes et magistratus coepissent Christianos homines insectari, et cogere ut ederent ea quae essent idôlis immolata, et Gentiles quidam consilium illud inissent, ut Christianis propinquis suis pro immolatis, quae immolata non essent, proponerent, quo propinquos suos servarent, persecutoresque deciperent: re cognita, beatus Sabas non solum ipse comedere cibos vêtitos recusavit, sed in medium prodians, protestatus est omnibus: « Si quis, inquit, ex carnibus illis comederit, Christianus esse non potest.» Atque ita cavit, ne omnes in diaboli laqueum inciderent. Hac de causa, qui fraudem hanc moliebantur, eum ex illo vico expulerunt: sed postea revocarunt. Caeterum cum rursus mota esset persecutio, quidam ex ejusdem vici gentilibus victimas daemonibus offerentes, jurejurando volebant affirmare, neminem in vico suo Christianum hominem reperiri. Verum Sabas cum fiducia iterum in medium prodians, et ad consessum illorum accedens: « Nemo, inquit, pro me juret; ego enim Christianus sum.» Denique, instante persecutore, praedicti Gentiles, celatis propinquis suis, jurarunt, non esse in vico suo, nisi unum Christianum. Quo audito, Princeps iniquitatis jussit, unum illum (hic autem erat beatus Sabas) adduci. Et cum esset adductus, ex iis, qui circumstabant, quaesivit, quid ille haberet in bonis. Cumque respondissent, nihil amplius, quam id, quo erat indutus, contempsit eum vir iniquus: « Neque prodesse, qui ejusmodi est, inquit, nec obesse potest.» Atque ita locutus, jussit eum extrûdi.

§ 4. Postea cum ingens rursus in Gothia a peccatoribus persecutio moveretur, et sanctus Paschae dies appropinquaret, ad

aliud oppidum voluit proficisci, ut cum Guttica presbytero sanctum illum diem celebraret. Sed iter facienti vir illi magnus, aspectuque splendido apparuit, et dixit ei: « Revertere, et vade ad Sansalam presbyterum. » Sabas autem respondit: « Abest, inquiens, Sansalas. » Fugerat enim propter persecutionem, et in Romania commorabatur: sed tunc propter diem Paschae domum redierat. Quamobrem Sabas, cum ejus reditum ignoraret, ita responderat, et ad Gutticam presbyterum ire contendebat. Verum cum mandato illius magni viri a se conspecti parere nollet, repente cum serenum tunc esset, magna nivis copia terrae faciem sic occupavit, ut iter intercluderetur, et Sabas progredi non posset. Intellexit igitur se Dei voluntate ab itinere prohiberi, jubentis, ut ad Sansalam presbyterum se conferret. Quare Deo gratias agens, reversus est: et cum gaudio Sansalam conveniens, narravit ei et aliis compluribus id, quod in via perspexerat. Simul igitur Paschae diem celebrarunt. Caeterum tertia post celebrationem nocte, ecce ex impiorum decreto Atharidus, Rhostesti reguli filius, cum magna impiorum latronum manu in pagum irruit: et cum domi suae Presbyterum dormientem offendisset, eum vinciri jussit simul cum Saba, quem e lectulo nudum sustulerant. Ac Presbyterum quidem in curru collocarunt: Sabam autem nudum, ut erat genitus, per spinas, quas nuper succenderant, pertraxerunt comprimantes eum, et fustibus ac flagellis verberantes: adeo erant adversus Dei servos immites ac saevi.

§ 5. Sed hostium crudelitas viri justii patientiam ac fidem exercuit. Cum enim dies advenisset, in Domino glorians, persecutores suos allocutus est ad hunc modum: « Nonne me per loca aspera et spinosa nudum et sine calceis pertraxistis? Cernite an pedes mei laesi sint: utrum in corpore meo appareant verberum signa quae mihi inflixistis. » Videntes illi nullum in ejus carne vestigium extare crudelitatis suae, sublatum axem super humeros ejus imposuerunt, et ad extremas axis partes manus ipsius extenderunt, pedesque similiter ad alterum axem alligarunt: et denique super axes ipsum projicientes, ut humi supinus jaceret, effecerunt: nec prius eum torquere destiterunt, quam maxima noctis pars praeterisset. Verum, ministris dormientibus, mulier accessit, et solvit eum. Nocte enim excitata fuerat, ut domesticis cibum pararet. Ille vero solutus, eodem in loco mansit intrepidus cum muliere, et eam adjuvabat. Sed posteaquam illuxit, recognita, crudelis Atharidus manus ejus vinciri jussit, eumque ad trabem domus suspendi. Nec multo post venerunt quidam ab Atharido missi, et cibos idolis immolatos attulerunt, sic Presbyterum et Sabam alloquentes: « Haec vobis magnus Atharidus mittit, ut comedatis, et animas vestras a morte liberetis. » — « Haec nos, respondit Presbyter, non edimus: neque enim nobis licet. Quamobrem Atharidum cohortamini, ut nos potius jubeat crucifigi,

aut alio genere mortis interfici.» Beatus autem Sabas: « Quis, inquit, haec misit? » Responderunt: « Dominus Atharidus. » — « Unus, inquit Sabas, est Dominus Deus qui in coelis est. Impuri et profani sunt isti perditionis cibi, quemadmodum et Atharidus ipse, a quo missi sunt. » Ita loquente Saba, unus e servis Atharidi irâ inflammatus, vas in sancti viri pectus coniecit tanto cum impetu, ut omnes qui aderant, crederent eum statim interiturum. Verum ille pietatis studio vulneris dolorem superans: « Nunc, inquit, minister, arbitraris ictu me tuo sustulisse? Sed ita habeto, me adeo non doluisse, ut mihi videaris lanae vellus in me coniecisse. » Cujus rei perspicuum illud indicium fuit quod nec exclamavit, neque, ut in dolore fieri solet, ingemuit, neque ul-
 lum in ejus corpore plagae vestigium apparuit.

§ 6. Tunc, his omnibus cognitis, Atharidus eum jussit interfici: et iniquitatis ministri, dimisso Sansalâ presbytero, Sabam ad fluvium qui vocatur Musaeus, ut eum suffocarent, traxerunt. At beatus vir praecepti Domini memor, et proximum diligens sicut seipsum: « Quid, inquit, peccavit Presbyter, quia mecum non moritur? » — « Non est tuum, responderunt ministri, istud praecipere. » Tunc ille in exultatione Spiritus Sancti exclamavit, ac dixit: « Benedictus es, Domine, et laudabile nomen filii tui in secula, Amen: » quoniam Atharidus quidem se ipse morte damnavit, atque interitu sempiterno, me autem ad vitam mittit perpetuam. Sic enim tibi complacuit in servis tuis, Domine Deus noster. Et cum duceretur, numquam cessavit Deum collaudare, dignas non putans afflictiones hujus temporis ad futuram gloriam quae in Sanctis revelabitur. Cum autem ad fluminis ripam ductus esset, ministri inter se: « Cur non, inquirunt, dimittimus hominem hunc innocentem? » Numquam enim Atharidus hoc est resciturus. Sed beatus Sabas dixit ad eos: « Quid nugamini, ac non potius facitis id quod vobis est imperatum? Ego video id quod vos non potestis intueri. Ecce stant eregione qui me suscepturi sunt in gloria. » Tunc eum ad aquam perduxerunt gratias agentem Deo, atque eum collaudantem (Spiritus enim ejus ad finem usque non destitit id facere), et in flumen projectum, ligno quod ejus collo alligaverant, in profundo suffocarunt. Atque ita per lignum et aquam defunctus, in se verum salutis Symbolum * expressit. Erat autem annorum octo et triginta. Martyrio coronatus est quinta die sabbati post Pascha, id est, pridie idus Aprilis, Valentiniano et Valente Imperatoribus.

§ 7. Deinde extraxerunt illum ex aqua homicidae, et insculturum reliquerunt. Verum nec ferae nec volucres ejus reliquias attingere, sed a piis fratribus servatae sunt, easque clarissimus Dux Jossoranus Deum colens, missis viris fide dignis, e loco barbaro in Romaniam transtulit, et pretiosum patriae suae munus,

* Per Crucem, nempe, et Baptismum.

et fructum fide gloriosum misit in Cappadociam ad vestram religionem, Domino gratiam suam iis qui sustinent et timent ipsum largiente. Quamobrem, qua die Martyr coronatus est, sacrificantes, hoc reliquis fratribus nunciate, ut in omni Catholica atque Apostolica Ecclesia exultantes, collaudent Dominum qui proprios servos suos elegit. Salutate omnes Sanctos. Salutant vos hi qui nobiscum persecutionem patiuntur. Ei autem qui potest nos omnes gratiâ et benignitate sua in coeleste regnum perducere, gloria, honor et imperium, cum unigenito Filio, et Sp. etc. Amen.

VITA S. ALFERII SIVE ADALFERII

COENOBII SS. TRINITATIS CAVAE TYRRHENORUM

FUNDAT. ET I ABBATIS

AB ILLUSTR. VENOSINO ABB. HUGONE, CIRCA MCXXX CONSCRIPTA; NUNC AUTEM CUM ERUDITISS. VIRI (v. n. in f.) IN CAVENSE, PRIMUM AB IPSO EDITO, MS. STUDIIS ET ILLUSTRATIONIBUS COLLATA.

Obiit anno 1050, annos natus 120. — Italus.

§ 1. Si juxta divinae sententiam Veritatis, lucerna ad hoc accenditur, ut super candelabrum posita, lumen domum intrantibus praebeat, bene prolatae sententiae virtutem exequimur, si sanctorum virorum exempla ad minorum formam altius sublevenus. Ex alto quidem suae revelationis ad instar ignis, quo longius lumen proferunt, invitare eos, quos illustrant, melius possunt. Magna quidem cum fuerint, et nesciuntur, magnum quod habent lumen non proferunt: quia in imis locis et abditis occultantur. Et fortasse ideo abscondi sub modio lucerna dicitur, quia ii qui sanctorum lucidam conversationem sciunt, pro perfecta mensura illorum, quam continet, modii nomine designantur. Ex inferiori vero parte exprimentur, quando scita abscondunt, quia per meritum in imo et abjecto loco se constituunt. Hinc etiam scriptura sacra denunciat, dicens: *Qui abscondit frumenta maledictus erit in populis* (Prov. xi). Quid enim frumentorum nomine, nisi Sanctorum exempla figurantur? Ex omnibus quidem gravis excellentior cibus est. Excellentia ergo facta perfectorum, frumenti nomine designantur: quia quo dulcius haec fidelium mentes percipiunt, eo plenius velut de electiori cibo satiantur. Si ergo maledicuntur qui frumentum abscondit, caute vigilandum est, ut ad quemcumque fidelem mira Sanctorum facta pervenerint, haec praedicando proferat, ne maledictum incurrat, et

occultando in imo sit qui exponendo fieri luminis candelabrum sublime potest. Unde etiam in Evangelio Dominus dicit: *Si in alieno fideles non fuistis, quae vestra sunt quis dabit vobis* (Luc. xvi)? Ego igitur tam his et hujusmodi territus, quam etiam audientium profectibus invitatus, venerabilis Patris Alferii vitam atque miracula scribere proposui: ut quia, auctore Deo, idem Cavense coenobium magnae religionis est, jamque ejusdem religionis Ordo longe lateque diffunditur, ii qui eandem sequuntur institutionem, exemplis ejus atque miraculis accendantur.

§ 2. Victor namque Romanae Ecclesiae summus Pontifex, cum adhuc illi monasterio quod a sanctissimo patre nostro Benedicto in Cassino monte constructum est, in venerando habitu praeesset, in libro, quem de Sanctorum miraculis scripsit, viri venerabilis Alferii mentionem fecit, ejusdem se familiarem fuisse asseruit, et ipsius quaedam miracula, ita ut ab eo fuerant gesta, narravit. Vir quidem sanctus, dum subjectorum animas ad coelestem patriam succendere per exempla meliorum satageret, ea quae ad eorum formam producere voluit, et prope, et longius quaesivit. Quid ergo nobis de nostris agendum est, si ab aliis jam et miris extolluntur laudibus, et scriptorum memoria celebrantur? Quia vero praefatus Pontifex quaedam, non omnia, hujus viri venerabilis miracula scripsit, et pro ejus reverentia scripturae ipsius auctoritatem operi nostro praemittimus, et pro aedificatione audientium plura quae cum vel tunc latere potuerunt, vel post ejusdem obitum sunt gesta, supplemus. Quia item nova scribendi tempora contemni solent, fidem dictorum relatoribus, non scriptis lector adscribat: quia etsi isto tempore scribimus, ea quae ab antiquis monasterii senibus sunt nobis dicta, narramus.

§ 3. Vir ergo Domini Alferius ex Salernitana civitate * oriundus fuit: in qua cum bonis polleret moribus, et literarum scientia apprime eruditus enitesceret, principi ejusdem civitatis magna familiaritate conjunctus est, et inter primos palatii sui ingenti cum honore susceptus. Quodam vero tempore, cum res exigeret, ut a praefato principe ad regem Germaniae nuncii mitterentur, probitatis suae merito vir venerandus eligitur, et in Gallias pro perficiendis principalibus negotiis apocrisarius ** destinatur. Quod tamen non tam humano judicio decerni coeperat, quam divino: ut is videlicet qui jam magnus in coelorum regno censebatur, ad alia tenderet, et ad alia perveniret: aliud appeteret, sed aliud obtineret: dum qui terrenis innititur, spiritualibus atque coelestibus sublimatur.

§ 4. Nam ubi ad ecclesiam beati Michaëlis de Clusa (a) venit,

* Campaniae felix, apud Picentinos, seu in Principatus citerioris Neapolitana provincia.

** Sive Cancellarius, qui ut a secretis erat, nunc Secretarius dicitur.

(a) Primus ultra colles quibus ad Taurinensis urbis occasum subalpina desinit planicies, mons eminet, conicus formâ, asperimus Pirchirianus, ad cujus radices, alteri perdifficili monti, bre-

gravem corporis valetudinem incurrit: qua impellente, legationem mutare placuit, et negotia hominum imperfecta relinquere, ut ad divina servitia perfectus et integer pertingere meruisset. Mortis ergo, ut putabat, festinatione perterritus, seculo renunciare proposuit, et ei quod restabat vitae, in omnipotentis Dei servitio consummare. Vir autem vitae valde venerabilis Odilo Cluniacensis Abbas *, forte tunc ad idem coenobium venerat: quem cum plurimum rogaret, ut habitum sibi sanctae religionis imponeret, Cluniacum deductus est, ibique, quod pie postulavit, obtinere promeruit. Vir ergo sanctus, postquam religionis habitum sumpsit, omnem illam strenuitatem seculi ad divina studia convertit. Coepit enim magnis desideriis superna quaerere qui solebat ingenti studio strenuus pro temporalibus apparere. Seculum igitur tota intentione fugiens, in brevi tempore adeo profecit, ut ad sanctae conversationis arcem pertingeret, et culmen perfectionis magnis laborum meritis obtineret.

§ 5. Qui cum plurimum temporis in secretiori claustrum conversatione perageret, licet valde esset acceptus fratribus quamquam patri monasterii satis charus, tamen memorato Salerni principe obtinente remittitur, et ejusdem civitatis fere omnia monasteria ei regenda committuntur. Sed vir sanctus internae quietis splendoribus assuetus, exteriorum negotiorum tenebris diu praepediri noluit. Dimissa quippe civitate, longe in excelsi montis latere, cui Fenestra vocabulum est, quietis suae locum subiit, primusque prae omnibus Metelliani cavam, monachorum mansionem fecit, et ut aperte jam cernitur, omnis nostrae multitudinis seminarium fuit **. Velut enim granum ex grano illo frumenti Evangelii, dum perfecta contemplatione terrae viventium mundi omnibus strepitibus obiit, multum imitantium se fructum dedit. Ibi itaque ingentis et terribilis speluncae secretis repositus, solus soli Deo vacans, solique placere desiderans, dum mundi gloriam fugit, ad laudis suae praeconium, vicinarum urbium fere omnium linguas movit. Coepit itaque nomen sanctitatis ejus haberi celebre, et tantae opinionis fama longe lateque dilatari. Et quia sanctorum

vissimo intervallo, contiguas, Carolo Magno a Galliis in Italiam descendenti, robustum parietem illa ostia ocludentem excitaverat Desiderius Longobardorum Rex. *Clusinus* propterea locus nunc dictus, (ital. *La Chiussa*, et historice *Le Chiuse di Desiderio*). Inde *Clusina* appellata Abbatia S. Michaelis, scilicet perimulpses olim Ordinis S. Benedicti Monasterium, cujus fatiscens vetustate ecclesia et aedificiorum rudera sublimia, antiquam aedium majestatem moestissime testantia in Pirciripiani altissimo cacumine conspiciuntur. Hoc fundaverat Coenobium quidam praepotens Arvernensis Hugo dum Româ ad patrios lares rediret. Post cujus consecrationem a Taurinen. Antistite peractam anno dcccclxxi, famâ miraculorum S. Michaelis Archang., inelyti loci tutelaris, percrebrescente, quamplures piissimi viri, religiosae vitae ducendae causâ, brevi frequentes conveniunt. Auferunt mirum in modum Abbatiae census Imperatores, Reges, Praelati, castra et oppida eidem subicientes; adeo ut in quodam privilegio diplomate Innocentii Pp. III, anno mcccii, centum et quadraginta ecclesiae cum praedictis suis eidem subjectae numerentur. Incuriâ dein Abbatum, disciplinae monasticae relaxatione, bellorumque potissimum injuriâ decidit paulatim Clusinum Monasterium, in paucorum Presbyterorum saecularium hospitium redactum; religiosorum denuo S. Benedicti familia tenuit; nonnulli nunc ex Rosminianorum alma Congregatione, studiis ac pietati vacantes incolunt.

* Vide Surii nostri Vol. I, p. 45; ergo circa dccccxcv.

** Cavense Coenobium initum non dcccclxxx ut hucusque traditum, sed mxi.

perfectio major est meritis, quam ore hominum referri possit, pater sanctus non solum fortia exercuit, sed etiam miraculis coruscavit: ut quos fama alliceret, miracula solidarent.

§ 6. Coeperunt ergo nonnulli seculum relinquere, et ejusdem se magisterio subjugare. Inter quos et vir venerabilis Leo Lucensis, et Desiderius Beneventi nobilis, ad aemulandum piaie virtutis ejusdem studium, se ejus magisterio subdiderunt. Quorum nimirum alter post eum Cavensi (a) monasterio praefuit, alter sancti Benedicti montis Cassini Abbas constitutus, dehinc in totius orbis culmine, videlicet Rom. Eccl. Pontificatum (*Victor III*) sublimatus est. Sed humani generis inimicus sancti viri successibus invidens, cum quadam die Salernum euntem cerneret, super excelsae rupis verticem se obvium praebuit, et jumentum, cui insidebat, exterrens, per immensum montis praeruptum in praecipitium dedit. Dejectus itaque tantae rupis vertice cum jumento cui praesidebat, ad litus maris, quod eidem monti suberat, non sicut ruens cecidit, sed scandens quasi deambulando perveniens stetit, quia integer et illaesus apparuit. Qui autem comitabantur eum, a multo fletu ad oram maris veniunt, sed incolumem laeti conspiciunt, quem lugentes invenire mortuum crediderunt. Sicque factum est, ut antiquus hostis se tanta viri venerabilis virtute superatum erubesceret: quia ejusdem gloriam auxit, quam extinguere moliendo cogitavit.

§ 7. Alio quoque tempore, dum quidam Salernitanae civitatis viri irruentium latronum impetum fugerent, ad vicina cellae viri Dei loca pervenerunt: ubi cum pausare sub rupe quadam voluissent, ingens saxum de eadem rupe dissiluit, et quemdam ex eis, Burellum nomine, conterens extinxit. Quem ut socii mortuum atque contritum cernerent, ad viri Dei monasterium jam inclinato vespere sepeliendum detulerunt: quibus pater venerabilis praecepit, ut nocte illa discederent, atque sequenti die ad sepeliendum, quem detulerant, redirent. In eodem vero specu pater sanctus jam oratorium construxerat, in quo poni feretrum jussit: et assumpto Leone discipulo suo, cujus superius mentionem feci, in oratione eadem nocte vigilavit. Mane igitur facto, defuncti illius comites redeunt, sed mirabili stupore et gaudio, quem mortuum dimiserant, non solum viventem, sed etiam incolumem receperunt.

§ 8. Quadam item die septem viri ad monasterium venerunt, quos post aedificationis verba refici praecepit. Quod dum cellarius perfici devote voluisset, sola quinque ova in omni cella repperit, ex quibus aequalem refectionem septem viris distribui non posse, viro Dei nunciavit. Haec autem pater sanctus ad se deferri

(a) Quem supra *Metelliani Cavam* Auctor appellat, locus Monasterii olim celeberrimi est. *Cavense* ideo ob adjacentem magnam cryptam in latere montis inter Salernitanam et Amalphitanam civitates. Ex aedificiis monasticis ad fratrum et peregrinorum usum in ea vallicula multiplicatis opidum Cavae originem duxit. *Tyrrhenorum* autem dicitur ex antiquis loci et vicinarum incolis.

instante jussit, allata benedixit, et, quod valde stupendum est, nisi a Deo per tanti viri ministerium fieret, ex quinque ovibus septem viris singulis singula prae-buit. Quo nimirum viri Dei opere quanta sit etiam virtus charitatis agnoscitur, qua a perfecto in charitate velut condi incondita, et quae non erant, esse potuerunt.

§ 9. Coepit etiam vir Domini spiritu prophetiae pollere, ventura cognoscere, et cognita, ut rerum posebat utilitas, nuntiare. Quidam namque de vicinioribus locis quemdam ad eum energumenum vinctum ferro duxerunt, suppliciter deprecantes, ut ei manus imponeret, atque immundum ab eo spiritum fugaret. Quibus vir venerabilis respondit, dicens: « Hic non me vivente, sed moriente sanabitur. Quod profecto ita impletum testati sunt, qui noverunt. » Nam ubi pater sanctus obiit, ab eodem obsessus, ad sepulcrum ejusdem delato, immundum spiritum ejecit: quod ab omnipotente Deo dispositum, ut obsessum longiori poenâ purgaret, et ut in ejus salute, qualis fuerat servi sui vita claresceret. Vir quoque duplici fulgore miraculi decorus apparuit: quia et futura praedixit, et curationem quam promisit, exercuit. Venerando etiam viro Leoni discipulo suo, atque aliis condiscipulis praeceperat, ut post ejusdem mortem in eodem monasterio plusquam duodecim fratres simul esse nunquam debuissent: ne si numerum praedictum excederent, sustentari de rebus monasterii nequaquam possent nam facultates ejusdem monasterii tunc tantis solummodo fratribus vix sufficere videbantur. Sed cum jam fere de hoc seculo esset profecturus ad Dominum, eisdem discipulis vocatis ad se ait: « Ego quod de numero fratrum constitui, secundum hominem dixi. Nam (quod mihi Dominus revelare dignatus est) in hoc monasterio innumerabilis multitudo ad ejusdem servitium colligenda est. Qua de re et futura fratrum receptio non ex praesenti inopia, sed ex copia futura pensanda est: quia ille, qui eos ad regnum suum congregat, temporales etiam sumptus largiter ministrat. » Hoc autem vir Dei voce protulit, nos stupemus in opere: quia omnipotens Dominus in eodem monasterio et multos constituit, et semper largiter procuravit.

§ 10. Eis quoque discipulis dum laeta futura protulit, quae etiam eos manerent adversa nuntiavit. Post obitum meum, inquit, quidam in hoc ovile Dominicum lupo ingreditur, pacem communem turbare nitetur: sed turbari refugite, quia citius extinguetur. Quod profecto ita factum, antiqui monasterii senes referre soliti sunt. Nam quidam turbine secularium fultus, postquam vir sanctus obiit, monasterium irrumpit, ejusdem successorem expulit: sed pastorem locum, quem impune sibi usurpare se credidit, divina ultione percussus, ei, quem expulerat, liberum cito dereliquit. Haec ad nos de tanti patris vita atque miraculis pervenerunt, non quod ista sola fuerint, sed quia sanctus plura exercuit, quae humiliter occultavit. Sancti etenim viri cum magna faciunt,

inquantum possunt latere cupiunt: quia in coelo, non in terra honorari concupiscunt. Sic fortasse vir sanctus et ista occultaret, si talia essent, quae latere qualitercumque potuissent. Nam quod de excelsae rupis vertice cadens laedi non potuit, quod viventem sociis reddidit, quem sepeliendum recepit, quod eo benedicente numerus ovorum crevit, rerum quidem immensitas erat, quae occultari non poterat. Et fortasse energumenum curare ideo vivens noluit, ut tunc magnus in ejusdem curatione claresceret, cum illic jam receptus esset, ubi favor ei minuere operis meritum nequaquam posset.

§ 11. Caeterum in quo latere potuit, ad futurorum notitiam non pervenit. Nam quo abstinentiae rigore corpus attriverit, quibus vigiliis mentem extenuaverit, quibus lacrymis quotidie coelestia flagitaverit, quam fortis fuerit in adversis, quam mitis in prosperis, quo vigore mundum despexerit, ad regnum coeleste quo desideriorum fervore flagraverit: horum et his similium magnitudinis ejusdem mensura, ad aliorum notitiam non pervenit. Sed si modum vitae et continentiae ejusdem scire non possumus, colligere ex ostensis evidentibus miraculis ejusdem possumus, quia in usu quotidianae conversationis sibi valde improbus et austerus fuit. Nam pondus carnis quis in illo tanto praecipitio illaesum servaret, si quotidianis ferventibus atque igneis desideriis se non quotidie in coelestis vitae amore suspenderet? et volare, ut ita dicam, desideriis totus igneus quando posset, si non carnis gravedinem per vim magnae abstinentiae levaret? Rerum numerum quomodo augeret, nisi ipsimet rerum usus non potenter subtraheret? Postremo de expulsionem daemonum ab ipsa veritate dicitur, hoc genus daemonum non ejicitur, nisi in oratione et jejuniis? Liqueat ergo, qua jejuniorum se austeritate contriverit, qua orationum instantia Deo importunus fuerit, qui quando vellet, ejicere daemonia potestatem accepit. Item si vigiliarum, orationum, lectionum et spiritualium meditationum instantia cordis puritatem consequimur, vir Domini, qui non solum praesentia, sed etiam futura noverat, horum donorum omnium mensuram non solum bonam, confertam et coagitatam, sed et superfluentem habebat. Sed quid in praescientia rerum tantum puritatem cordis ejusdem asserimus, qui ab his, a quibus optime notus est, tantus asseritur, ut ipsum etiam humani generis Redemptorem in carne adhuc positus videre mereretur?

§ 12. Dicunt enim, quod ante sextum sui exitus diem ei Dominus Jesus Christus apparuit, eique dixit: « Die coenae meae venies ad me. » Tunc pater venerandus quanta laetitia et gaudio exultaverit, quibus desideriis diem tantae promissionis expectaverit, cogitando colligat qui potest, quia dici non praevalet. Quo nimirum die veniente implevisse fertur omnia, quae ad tantae solemnitatis ministerium debebantur. Nam Missarum solemnities

celebravit, fratrum pedes abluit, pauperibus donativa distribuit, et constituto discipulis patre, Leone videlicet venerabili viro, cujus superius mentionem feci, solam diei coenam praeteriit, cui suae visionis epulas Redemptor promisit: vel fortassis ideirco jejunos voluit de hoc mundo transire, ut regulari mandato se et moriendo subiceret. Quia enim directi in via de monasterio fratres jejuni redire praecipiuntur, qui inclinato jam diei vespere jejunos ad Dominum transiit, ab istius vitae decursu ad domum coelestem, quasi de via ad cellam venit. Tunc quidem fratribus cum statuto eis patre ad refectorium dimissis, cellulam speluncae, in qua manere consueverat, intravit, se in orationem dedit, atque inter orationum verba in Redemptoris manus ultimum spiritum tradidit.

§ 13. Dubium quippe non est quod ad eum deducendum accesserit qui ante sextum diem hunc invitare dignatus est. Quando enim illi beatae animae egredienti deesset qui nuncius paulo ante fuerat, ut exiret? Obiit autem vir vitae valde venerabilis senex et plenus dierum, cum fere centum viginti esset annorum quod sane omnibus mirabile est. Ita sanus et fortis usque ad extremam horam mortis exstitit, ut nec prae tam decrepita aetate caligaret, nec aliqua debilitate deficeret. Nam usque ad extremum vitae suae tempus clarissime et legit et scripsit, Missas celebravit, et omne pastoralis sui ordinis ministerium valenter exhibuit: sicque, ut videre est, tam vivendo quam moriendo humanae naturae molestias vicit: senescens utique, vigoris sui defectum nesciens: moriens, mortis aegritudinem non incurrens. His ergo tantis donatus meritis, talis aspicitur, ut illud ei quod de dilecto Joanne ab eodem Redemptore nostro dicitur, quomodolibet competere videatur: Sic eum, inquit, volo manere, donec veniam. Revera talis erat, ut haberet unde mercedis summae bona reciperet, sed quod corrigendum esset, non haberet. Habuit siquidem quod ad aeternitatem staret: sed non habuit quod cum humani lapsus fragilitate deficeret. Sic ergo eum Dominus manere voluit, donec venit: quia nimirum a suae inceptionis initio talis fuit qui egressionis suae tempore ipsius Redemptoris praesentiam meruit. Cum autem fratres a refectioe surgerent cellulam ejusdem intrantes, defunctum invenerunt, ita membris dispositum, ut orans, non mortuus credi posset, nisi tactus quid de eo jam factum esset indicaret. Tunc quis moeror et luctus fuerit simul omnium, quis et quantus dolor et tristitia singulorum, dici linguâ nequaquam potest. Pater quidem sanctus absentes discipulos habere moriens voluit, ut eis moerorem suae mortis auferre debuisset. Verum unde eis mitigare dolorem credidit, duplicavit: moerentibus siquidem omnibus, non solum quia tantus pater obiit, sed etiam quia praesentes quos nutrierat habere recusavit. Sed fortasse eorum strepitus rectius vitasse cognoscitur, ut secretae orationis quiete, venientis Jesu majestate

liberius frueretur. Tollentes autem discipuli corpus ejus, in eodem spelaeo circa oratorium quod idem vir Dei construxerat, condiderunt.

§ 14. Haec autem de vita et obitu viri valde venerabilis Alferii Abbatis, tam de scriptis Desiderii Abbatis montis Cassinensis quam de assertionibus senum monasterii in parvum libellum contulimus. Nunc ad ea quae post ejusdem obitum in eodem monasterio sunt gesta, veniamus. Supra retulisse me memini, quia daemoniacus ad sepulcrum ejus delatus, ut venit, a maligno spiritu liberatus est, quem optimum pictorem fuisse asserunt: et ne tantis beneficiis ingratus existeret, ecclesiam sanctae Trinitatis, quam suffraganeam vocant, in signum liberationis suae propriis manibus depinxit. Quidam praeterea frater erat in monasterio, Nicolaus nomine, vir quidem valde religiosus, sed tamen malignis adhuc antiqui hostis bellis expositus, nam quoties communicare disponebat, illud ei diabolica illusionem contingebat, quod qui patiuntur, ad sacramenta Dominica accedere non praesumunt: multis quoque jejuniis et orationibus, fletibus quoque et confessionibus probationis suae causas absciendere tentabat, et tamen liberari non poterat. Tandem salubri reperto consilio, ad tumultum sancti viri sibi orandi consuetudinem fecit. Quadam vero die, dum illic tristis oraret, atque a Domino carnis suae munditiam solitis moeroribus peteret, ut solet moerentibus accidere, prae tristitia obdormivit: cui in venerando habitu pater idem sanctus apparuit, et ab eo causas tanti doloris inquisivit. Cumque ille quid pateretur exponeret, fons vivus ante ejusdem oratorii altare visus est surgere: in quo eum senex venerandus deposuit, lavit et dixit ei: «Vade, quia à modo jam mundus eris quod et ita factum est:» nam ex illo jam die immundi spiritus solita impedimenta non pertulit.

§ 15. Anniversaria depositionis ejus solemnitas in monasterio agebatur, cum vir vitae valde venerabilis Abbas Petrus, de fratrum refectione sollicitus, per omnia fere maris litora regioni proxima pisces quaesivit, et invenire non potuit. Reversi itaque sunt, qui missi fuerant, ab omnibus illis maritimis nusquam pisces invenire se potuisse referentes. Tunc admodum contristari vir valde venerabilis coepit, quia diem praedecessoris sui qua cupiebat charitate prosequi non valebat. Sed quod defuerat in angustia temporis posito, ei cui jam Deus erat omnia in omnibus, deesse non potuit. Die etenim illa fratrum coenam pater sanctus Alferius affluentem paravit. Egressus siquidem Petrus venerabilis Abbas de Capitulo, ante claustrum januam cophinum plenum magnis piscibus vidit: quem cum instanter quis deposuisset inquireret, et invenire portitorem illius nullum potuisset, miraculo quod se vir sanctus ostenderat, stupuit, et piscationem illam patris Alferii fuisse cognovit.

§ 16. Et ut jam temporum nostrorum ad acta veniamus, Lucas monachus adhuc superest qui nobis in monasterio referre solitus erat, quia quodam die minutus, ex more monasterii extra chorum residendi licentiam habuit. Ibi itaque sedens, cum non his quae in choro canebantur, intenderet, sed oppressus somno graviter dormiret, senex quidam veneranda canitie fulgidus, hunc per ora cucullae tenuit, et violenter trahere ad chorum coepit. Tunc motus Lucas monachus, cum quis esset qui trahere monachos violenter auderet, inquireret, audivit quia Abbas Alferius esset, cui omnia tanquam in proprio monasterio licerent. Cumque ille trahendo festinaret, hic autem tardius sequeretur quod ante altare ejusdem suffraganeae ecclesiae veniret, ei visum est. Evgilans autem, illic se invenit, ubi se attrahi per somnium viderat, vestimenta etiam quae homo Dei tenuit, exuta jam, et super humerum sibi posita reperit. Quod vir sanctus fecisse cognoscitur, ut loco illi, quem incolit, se praesentem ostenderet, et negligentium torporem ad divinae laudis studium excitaret.

§ 17. Neque illud silendum puto quod candela vitrea quae super beati viri tumulum lucere consueverat, plerumque lapsa, in ejusdem tumuli saxa venit, et non solum frangi non potuit, sed quandoque, ut erat, plena permansit. Cofus etiam monachus de semetipso referre solitus est, quia discursione mali humoris maxilla ejusdem vehementer intumuit, et intolerabili dolore dentium coepit cruciari. Sed cum quotidie languor ingravesceret, et arte medicorum sentire remedia nulla potuisset, ante sepulcrum sancti viri se projecit in oratione. Quo cum prostratus levamen tanti doloris devotis precibus impetrasset, ab oratione surrexit, et statim gingivae dolentis cutis crepuit, atque per illius vulnus crepidinis emissa putredine, et faciei tumorem perdidit, et dentium dolorem.

§ 18. Adest etiam Petrus de Guardia monachus qui efficaci assertione quod in se etiam gestum est, testari solet. Ea namque pestilentia quae ante annos fere viginti in illis partibus vehementer populum vastavit, praefatus monachus magnis febribus tentus est: cumque ardor nimius febrium vires ejus excederet, hora accensionis ad tumulum jam saepe memorati patris confugit, firmiter credens quod tanto patri commendatum febris invadere nequaquam posset. In quo nimirum tutelae et confugii sui loco fructum fidei suae ita consecutus est, ut ardentissima febris eum relinqueret, nec ultra sancto viro commendatum fatigare potuisset.

NOTA. Curatori Surianae huj. Edit. Aprilem paranti exiguum mole sed materiâ praeclaram lucubratiunculam suam opportune exhibuit vir doctus PAULUS GUILLACME, in hod. Cavenensis Abbat. Collegio Historicar. Institutionum Lector. Continetur laudando Opusculo S. Alferii Vita notis criticis, pretiosa ex authent. monumentis eruditione refertis, exornata, quam ex lat. Venosini Cod., labente xvi Saec., in castissimum vulgare italicum verterat Cavenensis Abbas Alex. Ridolphus.

VITA

B. JUSTINI PHILOSOPHI MART.

EX EJUS LIBRIS A JOACHIMO PERONIO BENEDICTINO COLLECTA *

Ortus anno 103. Passus 157. — Nat. Palaestinus.

§ 1. Justinus in urbe Palaestinae, cui nomen Neapolis Flavia** fuit, Prisco Bacchio patre natus est. Is primum, posteaquam studiis humanitatis eruditus est, philosophiae studuit: deinde Christianorum disciplinae se addixit: postremo pro Christo mortem pertulit: de quibus ordine institui dicere, ut qualis vir fuerit, id est, quem in iis se praestiterit, intelligatur. Cum ab initio fere aetatis cuperet conferre, sicuti ipse ait, inter se disciplinas philosophorum, ut ego interpretor, primo Stoico cuidam se erudendum tradidit, ut Stoicorum decreta cognosceret. Deinde cum aliquantum temporis cum eo versatus esset, posteaquam nihil amplius sibi vidit de Deo, cujus scientiam habere cuperet, suppetere, quod neque Stoicus ille Dei scientiam haberet ipse, neque necessariam hanc disciplinam esse censeret: illo relicto, se ad alium contulit qui Peripateticus erat, acutum hominem, ut sibi videbatur. Is cum Justinum primis diebus retinisset secum, deinde mercedem ab eo exigere coepit quod illa ipsius consuetudo, ut dicebat, ei non futura esset inutilis. Justinus autem illum ob eam causam paulo post reliquit, cum eum ne philosophum quidem judicasset.

§ 2. Stoicorum atque Peripateticorum his de causis repudiatis contemptisque disciplinis, cum etiam tum ejus animus praecipuum ac proprium philosophiae munus quodnam esset, audire cuperet, accessit ad Pythagoreum quemdam clarissimum hominem magna sapientiae cognitione praeditum: habitoque sermone cum illo, quo se et illum audire velle, et cum ipso consuetudine implicari dixit, Pythagoricus ex eo quaerere coepit, num Musicae Astrologiaeque et Geometriae operam dedisset, aut cogniturum ne se esse speraret aliquid eorum quae ad beatam vitam pertinerent, nisi iis ante eruditus esset quae ejus animum a rebus sub sensum cadentibus disjungerent atque abducerent, eumque rebus iis quae animo atque ratione cernuntur, aptum praepararent, ut honestum ipsum, ipsumque bonum videret. Cumque Justinus eas

* Anno clvii, Mozzonii Tabulas secuti, martyrio coronatum Justinum scripsimus, Bollandianorum neglectâ, quae nuperis aliquoties (saec. praesertim i et ii) non probatur, Chronologiâ, quae decennio serius ejus passionem collocat.

** Sive *Naplusa*, antiqua *Sichem* Samariae, deinde indigenis vulgo *Mabartha*, Romanis postremo *Flavia Caesarea*.

se disciplinas ignorare professus esset, cum Pythagoricus ille dimisit, cum illas et laudaret multis verbis, et necessarias esse dixisset. Quod Justinus primum acerbe, ut par erat, tulit, cum ita se de spe dejici intelligeret: eoque magis quod illum aliquid scire sibi persuaderet, deinde considerans tempus quod illis in disciplinis consumpturus esset, non passus est se in longum tempus rejici.

§ 3. Itaque in hac animi distractione et dubitatione ei visum est ad Platonicos venire quod et illi tum in magno erant nomine ac gloria, et plurimum versatus esset paulo ante in urbe sua cum docto homine qui Platonicis decretis antecelleret, magnumque fructum ex ejus usu consuetudineque cepisset, majoremque in dies progressum tum facere solitus esset. Is autem vehementer illum rerum corporis expertium intelligentia excitabat, formarumque, quas illi ideas vocant, cognitio animum illi erigebat sic ut ad breve tempus, et sapientem fore se, et inani spe ductum, Deum statim visurum esse speraret, hic enim Platonicae philosophiae propositus est finis. Cum ita animo constitutus, tandem aliquando magna tranquillitate otioque abundare statuisset, hominumque viam declinare, se in locum mari vicinum ac propinquum recepit. Ibi hominem quempiam nec opinato offendit, qui illum disputando eo tandem adduxit, ut contemptis philosophis omnibus quod veram de animorum immortalitate ac de Deo sententiam non pronunciassent, prophetarum libros legere vellet. Longa illa eorum fuit de animorum immortalitate, de bonorum praemiis malorumque suppliciis disputatio: in qua, illo quaerente, Justinus ex Platonis sententia quae tum ipsi viderentur (neque enim vera sunt decreta illa, sed ex Christianorum finibus exterminanda) respondit. Summa autem illa fuit, cogente illo sive minutis interrogationibus, sive rationibus ac similitudinibus, verum non esse visum a philosophis.

§ 4. Itaque cum Justinus assentiretur, quaereretque quonam praeceptore jam quispiam uteretur, aut unde adjuvari posset, si ne in philosophis quidem verum inveniretur: extitisse respondit quosdam olim, iis omnibus qui philosophi haberentur, antiquiores, beatos homines, justos ac Deo charos qui divino instinctu locuti essent, resque eas vaticinati essent quae tum evenirent quos eosdem prophetas vocarent: eos solos et verum intellexisse, et hominibus enuciiasse nullius metu deterritos, nec victos opinione aut ductos gloriâ, sed ea sola praedixisse quae Spiritus Sancti pleni audivissent atque vidissent. Libros etiam eorum extare, eique qui eos evolvisset, maximum fructum esse propositum et principiorum et finis, et eorum quae philosophus tenere deberet, cum eis credidisset. Neque enim eos demonstratione, aut necessaria conclusione usos esse tum in suis sermonibus: quippe qui testes veritatis essent, digni, quibus major, quam omni

demonstrationi; haberetur auctoritas. Eorum autem orationi cogere assentiri primum ac maxime ea quae praedicta ab illis evenissent et evenirent: deinde mirabilia inusitataque opera quae efficerent quae eadem, spiritus erroris et impuri pleni, falsi prophetae et vates nec perfecissent, nec perficerent, sed tantum falsa quaedam ad stuporem hominum et admirationem. Quo circa illum ita animo constitutum monebat, ut imprimis Deum precaretur, ut sibi fores luminis aperirentur. Neque enim ea cerni intelligi posse a quovis, sed ab eo tantum, cui datum sit Dei ejusque Christi concessu ac munere. Quae cum dixisset, aliaque praeterea multa, eaque Justinum sequi jussisset, abiit, nec ab eo postea visus est.

§ 5. Tum vero illo ejus sermone Justinus repente in animo suo ignem (tantum sanctae cohortationes praeclarique sermones valent) excitari sensit tantum. eum ut jam tum prophetarum virorumque illorum, quos Christus charos haberet, desiderium teneret. Cumque ejus verba secum ipse in animo repeteret, hanc unam philosophiam tutam et utilem reperiebat. Sic ergo, ut ipse ait, ex his philosophus extitit. Idem quam mox postea salutari vitalique aqua expiatus fuerit, non potui invenire. Hoc etiam quod dicturus sum, utrum ante superiorem disputationem, an ne post eandem eveniret, consideremus. Scribit enim in priore Apologia, se qui Platonis decretis delectaretur, cum in crimen vocari Christianos audiret, et tamen nullo mortis metu, eorumque omnium quae terribilia habentur, affligi eos cerneret, hoc cogitare solitum, fieri non posse, ut ipsi in vitio et voluptatum cupiditate versarentur. Mihi quidem videtur id evenisse ante illam disputationem quod ex illa non solum caeteros philosophos, sed Platonem quoque contempsisse videatur. Utcumque res se habeat, eum intelligimus ex scriptis suis, posteaquam in Christi disciplinam se semel tradidit, Christianae religionis ac disciplinae acerrimum defensorem extitisse, atque ab ea defendenda nec minis, nec suppliciis ullis, nec denique morte deterreri abducique potuisse.

§ 6. Hoc declarant ejus libri, quorum in aliis Judaeos atque gentes, id est, disciplinae nostrae hostes, illos veteris legis, quam unam probabant, testimoniis: has philosophorum atque poetarum et Sibyllarum, quibus plurimum tribuebant, sententiis refellit et coarguit: in aliis Christianos eorumque religionem apud Antoninum Pium Imperatorem (a), ejusque liberos Verum atque

(a) Ne confundas, ut apud quosdam in hujus martyrii historia, cum Antonino Marco Aurelio ejus filio adoptivo, genere ac successore. Antoninus propter singularem, ut ajunt, in Adrianum patrem adoptivum, et vere filialem pietatem, vel ob aequitatem et humanitatem jamdiu romano imperatorum solio extorres, cognomento *Pius*, Nemausiensis (a *Nîmes* Galliae merid. urbe) origine, italae civitatis, ad principatum est assumptus anno Chr. cxxxviii, ac tres supra viginti feliciter et laudabiliter regnavit. Eregia ab eo lex lata qua vetuit ne maritus impudice vivens uxorem adulterio ream in quaestione adduceret: inique enim agebat, exigit vir in foemina pudicitiam quam ipsemet labefactat. Hoc laudibus extollit edictum S. Augustinus *De Conj. adul.* agens L. II, C. 8, n. 7.

§ 7. Scripsit autem libros multos, quorum convertimus hos qui ad nos pervenerunt, Sermone[m], quem adversus Judaeos cum Tryphone habuit: Apologias duas pro Christianis apud Antoninum Pium, ejusque successores et Senatum Romanum: Orationem paraeneticam sive Monitionem ad Gentes: Libellum de Monarchia: Expositionem fidei de recta confessione, sive de sancta ejusdemque essentiae Trinitate: Epistolam ad Zenam et Sere-num: Quaestiones quinque a Christianis Gentibus positas, Gentiumque ad eas responsiones, et earum refutationes: Quaestiones Gentium Christianis positas de eo quod incorporeum est, de Deo et resurrectione, Christianorumque ad eas responsiones: Explicationes sive responsiones ad Christianos de quibusdam necessariis quaestionibus (quamquam hic liber alterius videtur esse, quoniam Irenaei et Origenis mentionem facit) et refutationes quorundam Aristotelis decretorum. Alios ejus libros Eusebius, et post eum Jeronymus, Photius atque Suidas enumerant qui ad nos non venerunt: veluti Elenchum, quem librum Eusebius et Photius quartum eorum, quos in Gentes scripsit, nominant: tertium

Quid vero sit humana ex naturae honestate quae celebratur probitas, quam infirma et dubia
 veritas, veri Dei cognitione et amore ac timore destituta, abunde evincitur si curiosius quam
 sanctorum laudatores consueverunt, illorum facta inquirentur. Exemplo sit hic inter hono-
 rationes, peractas sancti Romani cum Caesaris Antonini, cultus ac virginitas extitit, apothecosi co-
 mune, excitato in ejus honorem templo, fato functam Faustianam (Adriani filiam), conjugem, vile
 et avarorum scriptum, ob turpes mores infamia digecam? Quis adhuc Antoninum vtilis experian-
 ter commendavit, postquam lapidea proditi tabula, quae conebatur ipsum cum Galeria Lislstrata
 coevisse, indicasse comprobato? (V. Epitome quae inscribit *Epitaphium Archaeologiae* ^{Tomus Vetus} ^{Lib. 8 Jul.}
 de sepulchris sapient, qui legimus, mulieres eo regnante existisse. Nota
 circa duo continuatas sub nitibus imperantibus persecutiones dno
 existaverunt. (Sunt Vol. I, p. 888. et M. Antonin.)

vero eum qui non extat, in quo de daemonum natura disputat alium etiam *de Monarchia Dei* qui non videtur is isse qui extat quemadmodum alio loco docui. Alium quoque, quem *Psalten* inscripsit. Alium praeterea, quem scripsit de *Animo*, ut illi dicunt. Ipse autem in secunda Apologia pro Christianis librum in quo omnes haereses se scripsisse dicit qui etiam ad nos non venit. Usus est vehementi genere dicendi quod ad Philosophorum, quod oratorum, stylum propius accedit: sed interdum obscura est illius oratio. Nunc de ejus morte aliquid dicendum est.

§ 8. Cum in omne genus hominum qui a nostra et vita et disciplina abhorrent, acerbum se praestitit, tum in philosophis maxime quod, ut mihi videtur, non solum ipsi religionis nostrae hostes et vitâ et professione essent: sed etiam quod et alios exemplo suo ac doctrinâ in contraria confirmarent, et ad eam nostram quantum in ipsis esset, deducerent. In iis Crescentem quemdam et vitâ et disciplinâ Cynicum qui in nostros falsum pro testimonio diceret, delegisse videtur, in quem acerbitalis suae aculeo maxime emitteret. Nam et saepe cum eo de rebus decretisque religionis nostrae disputavit, et cum imperitum eum in rebus quae philosophorum sunt propriae, in disputationibus comperisset, ne tamen desineret, ejus vitam atque mores apud Antoninum Pium publice culpavit, eumque imperitum se disputando ostendisse dixit quod verum esse ex eo credere debemus, quia se paratum esse tum confirmavit de iisdem rebus in conspectu illorum disputare, nisi et ipsius interrogationes, et Crescentis responsiones ad eos perlatae essent. Auxit hoc veterem Crescentis invidiam qua Justinus aemulus flagrabat. Itaque ex eo die numquam ejus animus ante conquiescere potuit, quam ejus sanguine et morte ira satiaretur: quemadmodum Tatianus Justinus discipulus in libro, quem in *Gentes* scripsit, testatur. Is quidem liber extat, nondum editus. Eum enim habet amicus quidam, a quo utendum sicuti pollicitus erat, accepissem, nisi tum, cum haec scriberem ab urbe abfuisset, nec vero mors Justinum fefellit. In ea enim Apologia, quam dixi, quasi eam divinaret, se expectare professus est, dum ab aliquo eorum qui erant in nomine ac gloria, aut etiam a Crescente, ipse dedita operâ in crucem ageretur.

MARTYRIUM

SS. CARPI EPISC., PAPYLI DIAC. ET SOC.

UCTORE SIMEONE METAPHRASTE: QUI LICET AFFIRMET PASSOS ESSE 43
OCTOBRIS, NOS TAMEN HOC LOCO EOS REPONERE MALUIMUS, QUOD PER-
ANTIQUUM ROMANUM, ITEMQUE BEDAE ET USUARDI MARTYROLOGIA EOS
HOD. REFERANT.

Circa ann. 251.

§ 1. Meminisse eorum qui pro Christo sunt passi, est pluri-
mum utile et conducibile. Sufficit enim vel sola memoria, ut ad
Dei amorem excitet animum, et sit veluti quaedam ala ad vir-
utem, et efficiat, ut eadem certamina quae corpore martyres,
mente ille sustineat pro fruendis iis quae sunt illic, remunera-
tionibus. Ex iis ergo qui haec martyrii peregrè certamina, va-
ridae quoque ecclesiae columnae et fundamenta, Carpus et Pa-
pylus noseuntur: quorum uterque in clara quidem patria, nempe
civitate Pergamena*, ex valde autem piis natus parentibus, eis
quoque convenientem vitae ostendit rationem, veluti generosae
cujusdam radicis generosum germen: adeo ut ex fructu arbor
evaderet manifesta, et ex fluente censeretur fons beatus. Nam
ambo quidem corpus faciebant esse solis contentum necessariis,
repellentes quicquid erat varium et curiosum: necessariis autem
tam modice utentes, ut corpore quidem multum abessent ab an-
gelis, insigni autem abstinentiâ, incorporei propèmodum vide-
rentur. Hinc cum proveci essent ad summum virtutis, judicati
sunt digni, quorum fidei committeretur populi praefectura. Et
Carpus quidem, cum pervenisset ad pontificatum, pietatis myste-
ria annunciabat iis qui erant Thyatiris: Papyrus autem honoratus
gradu Diaconatus, suo muneri respondens, adhibebat studium in
paribus laboribus.

§ 2. Cum ergo eorum fama pervasisset in omnes partes, ut-
pote quod ea sit natura virtutis, ut non possit latère, sed seipsam
semper praedicet, magna multitudo ideo confluebat, et eorum
ruens doctrinâ, lubenter accedebat ad pietatem. Sed fieri om-
nino non poterat, ut qui fuit ab initio bonorum adversarius, cum
haec sic fierent, quietem ageret. Non quievit itaque, sed cum in-
venisset egregios administros suae malitiae, eis persuadet, ut

* Pergamus illustris urbs erat in Mysia minore.

Sanctos accusent apud Decium (a) quod sint et in deos impii, eos abominantes, et sequantur vanam Christianorum opinionem. Ille autem hac re gravissime affectus, Valerium quendam assessorem, cum quo res omnes suas communicabat (erat autem amans daemonum, et vir agrestis), emittit in Asiam quae sibi de sanctis nunciata fuerant, ei significans, et ei in illos potestatem permittens. Statim ergo Valerius viam conficit quam celerrime et postquam fuit in loco, ubi ii degebant, ille quidem statim deis vanis consueta voluit offerre sacrificia, ejusque jussus mox pervasit omnes terminos regionis Thyatirorum, ut quicumque in ea erant, nihil cunctantes venirent in eum locum, ubi fieret sacrificium, gratiarum actiones ipsi quoque diis illius reddituri, ut qui nollet solum aegrotare, sed alios quoque vellet frui eodem morbo. Hoc autem ducebat esse sufficiens argumentum sententiae martyrum. Dicebat enim intra se quod si ipsos quidem viderit communiter convenientes cum multitudine ad sacrificandum, falsa apparebunt omnino quae dixerunt Decio. Sin minus, non est alia maior expectanda probatio.

§ 3. Cum ergo omnes quidem in locum convenissent, ut peragerent sacrificia, soli autem abessent admirabiles duo martyres (alibi enim stabant, Deo preces, nempe verum reddentes sacrificium), iis sisti jussis, ille superbius ac elatius eos rogavit causam, cur ipsi abfuissent: deinde etiam adjecit: « At saltem ante meos oculos pulchre corrigatur delictum, ut accusatoribus invidia in caput eorum convertatur, et vobis clarior, quam prius, gloria oriatur. » Ad haec sancti qui et metu et omni claritate humana erant superiores: « Esset dedecus, o Judex, dixerunt, apertum, inquam, dedecus, habere bovem et asinum (ut cum magno dicam Isaia), qui nos arguerent magni criminis ingrati animi. Siquidem illi quidem cognoverunt possessorem, et eum qui ipsos alebat; nos autem quod alamur ab ipso, ignorare videremur, si vero relicto Domino, qui falso vocantur, deos coleremus. » Haec dixerunt; et Deus simul iis quae dicta sunt est assensus. Nam magnus irruens terraemotus, convertit in pulverem ea quae ab insipientibus colebantur, simulacra. Et inanima quidem sic se habebant, et ita fuere dissoluta.

§ 4. Valerio autem firma erat ac stabilis malitia, et quae non poterat amoveri. Nam cum admirari oporteret potentiam Dei ineffabilem, et deorum suorum magnam irridere imbecillitatem (quod quidem fecisset vir prudens et intelligens), ille evasit magis temerarius, et suam plane ostendit insaniam. Sed cum virorum nobilitatem et modestiam revèritus, tunc a graviore cruciatu

(a) Baronium fefellit erronea quae apud plurimos irrepsit interpretatio Eusebii, quasi eodem fere tempore acciderit passio S. Polycarpi Smyrni. et horum SS. MM. Quare in Martyrol. Rom. ad persecutionem Marci Antonini et Lucii Aurelii Commodi referuntur: quamquam et hic corrupta Chronologia sit, cum S. Polycarpus (Vide Sur., Vol. I, p. 713, ut nuper memoratus S. Justinus, sub Antonino Pio sint passi. Sub Decio igitur, ut recte Metaphrastes inquit, SS. Carpus et Socii coronati sunt.

abstinuisset, jubet eos, ferreis collaribus collis eorum impositis, per medium forum nudos circumagi. Nudi itaque ducebantur athletae, colli vineulo gravati: et forum obibant cum infamia qui vere erant honesti: irrisi et ludibrio habiti qui innumerabilibus digni erant laudibus. Judex ergo qui turpem hanc et infamem translationem putabat sanctos affecturam dedecore, et sic eorum constantiam esse emollituram, statuit mollibus eos verbis aggredi, et sic cuniculos agere in generosum eorum propositum: et, « Si vos quidem, inquit, viderem non ferre aperta indicia generosi spiritus, nequaquam vobis darem consilium. Licet enim, si velim, vos per tormenta expugnare, invitosque et nolentes ad nostram convertere religionem. Sed cum et vultus, et morum moderatio significant vestri animi libertatem, statui fungi apud vos officio boni consilarii. Neque enim arbitror vos latere quod longo ab hinc tempore incepta quae diis immortalibus exhibetur gloria et honor, manet usque in hodiernum diem, non apud nos solos qui Graecam linguam novimus, sed etiam apud ipsos barbaros. Per hanc ergo religionem videre licet civitates bonis regi legibus, hostium deprimi supercilium, pacemque vigere. Undenam autem reges, et principes, multi quidem etiam prius, nunc autem Romanorum, ad tantam gloriam pervenere, ut gentes quidem et civitates everterent, in potestatem autem omnes redigerent adversarios? Si ergo indoctorum sermonibus inducti estis ad hanc a ratione alienam, et quae nuper apparuit, Christianorum opinionem, non valde reprehendo. Hoc tantum dico esse simplicitatis. At vos nunc tandem resipiscetes, et ad vos redeuntes, convertimini ad id quod est melius, ut et dii sint vobis propitii, et pluribus bonis quae sunt apud nos, fruamini, et Imperatoris in benefaciendo munificentiam sic vobis concilietis. Sin autem in prioribus omnino perstiteritis, a tot bonis excidetis: sed et nos quoque asperiores (quod absit) vobis necesse erit omnino experiri.»

§ 5. Haec postquam audiverunt martyres, oculis in coelum sublati, cum se Christi signaculo muniissent: « Videris, dixerunt, nos tamquam aliquos simpliciores, non tarde, sed facile putare posse convertere ad discendam impietatem. Sed scias te non incidisse in viros pusilli et abjecti animi: non per hoc quod pro Christo suscipitur certamen, et nostram ab ineunte aetate in pietate exercitationem. Non enim propter temporis antiquitatem, honore dignam dixerim vestram religionem. Neque enim si quid est antiquum, est id etiam honore dignum: quandoquidem vetus quidem est omnino etiam vitium, sed non etiam propter tempus dignum est quod honoretur. Non est ergo considerandum, an antiqua sit vestra religio: sed hoc ipsum, an eam oporteat admittere: quam nos quidem consulerimus declinare, et de medio tollere pro viribus quae tam horribilem ignis gehennam recondit et reservat iis qui ipsam diligunt. In summa

autem, si velis accurate attendere, invenies omnino tu quoque eos qui apud vos coluntur, deos, nihil aliud esse, quam opera manuum hominum inanima et surda, quae nihil omnino, non modo aliis, sed ne sibi quidem ipsis, possint opis afferre. Si ergo homo quidem est Dei opus, ut qui ab eo sit effictus: quae vos autem simulacra adoratis, sunt opera manus humanae: quomodo quis, nisi fuerit plane nullo sensu praeditus, et plane bos et asinus, iis quae ipse est fabricatus, honorem tribuerit? cum deberet illa magis suos honorare opifices, si quis inesset eis sensus? Quoniam ergo confessus es, nos esse intelligentes, et scis quod homo qui est sanae mentis, numquam veritati id quod est falsum praetulerit, adverte animum, et de eo qui vere est opifex universorum, disce a veridicis labris.

§ 6. « Deus suapte naturâ non potest circumscribi; est enim ejusmodi, ut in eum non cadat omnino circumscriptio, et superat omnem quae in tempore suscipitur, cogitationem. Namque temporum non subjicitur tempori. Quamobrem nec coepit quidem esse. Omnia autem, tam quae sub aspectum cadunt, quàm quae mente percipiuntur, ad hoc quod sint, produxit. Homo ergo cum esset a Deo effictus, et ei esset tributum, ut habitaret paradisum et ad majoris profectus exercitationem accepisset mandatum, invidiâ diaboli affectus morbo inobedientiae, non posse interire, permutavit interitu: et cum carnis subiisset voluntatem, fuit subiectus morti. Caeterum pater invidiae non fuit contentus hoc solo lapsu ejus, cui invidebat: sed etiam ad Dei, proh dolor, oblivionem eos deduxit qui postea nati sunt ex eodem genere, ut non solum corporibus, sed etiam animis mors dominaretur. Relicto itaque vero Deo, et ad lucem veritatis sua sponte claudentes oculos, cultus simulacrorum subiere tenebras. Propterea ergo idem nostri generis opifex qui benignis visceribus nos produxit ex nihilo, non ferens videre hominem opprimi maligni tyrannide, et a paterno sinu non excessit, et omnia factus, sicut nos, praeter solum peccatum, cruci affigitur, et moritur, a lapsu peccati nos volens liberare. Cum ergo sua morte nostri lapsus auctorem deiecisset, ipse et in coelos ascendit, e quibus descenderat: et nos illuc vocat, ut qui nobis ad se ascensum ostenderit. Potesne tu quoque tale quid ostendere quod a tuis diis factum sit, an te jam eos deos vocare poenitet? Possessionum autem, et pecuniarum, et honoris apud Imperatores quae sunt vestra, ut dicitis, bona, nos parvam curam gerimus, ut qui ea non tamquam stantia judicare, sed tamquam fugientia, recte didicerimus a Propheta, et maximè cum in Deum ipsum spem collocaverimus, et ab illius gloria toti pendeamus, propter quem etiam magno ac forti animo pati statuimus. »

§ 7. Haec cum audiisset Valerius, et aegritudine animi fuit affectus, et igne insaniae incensus. Et protinus exuens fictam

personam mansuetudinis, internam aperuit feritatem. Et sanctorum quidem facultates dedit diripiendas iis qui accusaverant, rem quae valde quidem ab illis despiciebatur, plurimi autem fiebat ab iis qui id magnum existimabant: ipsos vero agrestibus quibusdam equis alligatos, jussit quam primum agi Sardas. Atque equos quidem, cum inceperant currere Thyatiris *, adventante vespere, Sardis vix tandem faciunt a cursu desistere. Caeterum martyribus qui in hoc acerbo cruciatu totum diem transegerant, nec nox tamen bonis actibus vacua remansit: sed in divinis hymnis plurima pars ejus fuit consumpta. Si quando autem parum somni caperent, eis assistentes angeli, defessos recreabant: et ad tormenta mox futura faciebant animo alacriores. Postridie autem partim quidem inter se, partim autem iis qui aderant, narrabant sancti divinam illam apparitionem, et venturum Valerium ad eorum examinationem expectabant, perinde ac quidam strenui milites certamina cupientes, et ad mortem cum gloria suscipiendam, generose et audacter intuentes. Ille autem cum pervenisset Sardas, tunc existimabat, etsi non prius, se obedientiores et faciliores inventurum martyres. Solum enim sciebat cruciatus: Consolationem autem unde sciret terrena illa anima, et aliena a divina apparitione et bonitate? Cum eos autem vidisset vultu, quam prius, laetiores, spirituque constantiores, et animo minus dejectos, despèrans se posse eos tormentis expugnare, assentationibus rursus et majorum donorum promissionibus aggrediebatur emolliere virorum fortium constantiam. Cum autem magis tentasset, et adhuc majorem animadvertisset roboris firmitatem, processit rursus ad acerbitem, continua mutatione, et varia colloctione moliens improbus venari eam, quae in Christo fundata erat, sanctorum simplicitatem.

§ 8. Cum autem sic quoque vinceretur, et ne parum quidem cedentes videret martyres, sed tanquam vulpes quaedam visus est pugnare contra leones, animi plane dubius et perplexus, alia arte eos superare aggreditur: et Carpum quidem et Pappum viros fortes ac praeclaros dimittit, jubens eos tuto servari: admirabilem autem Agathodòrum qui ministrabat martyribus, et famulorum munere fungebatur, qui ipse quoque jam erat perfectus martyr, et suo in eos amore erat socius eorundem suppliciorum: eum, inquam, jussit extensum, boum nervis caedi immisericorditer, simul quidem sanctos molestiâ afficere propter cruciatum ejus qui erat ejusdem fidei, et terrefacere volens. Utrique ergo inter se contendebant, nempe et judex qui puniebat, et martyr. Judex quidem, ut multitudine plagarum eum expugnaret: martyr autem plagas tam lubenter accipiens, ut evidens esset, eum hoc habere in votis, ut duraret supplicium, et non defatigarentur tortores ferientes. Cum ergo martyricum illud corpus jam

* Urbs erat Lydiae Thyatira.

longo tempore caederetur flagellis, emittebantur quidem rivi sanguinis, tamquam ex quodam fonte: suo autem integumento nudabantur viscera, divellebantur muscoli a compagibus, et sensus doloris re vera magnus et acer invadebat virum fortem. Ille autem, perinde ac si nullam pateretur molestiam, in malis ita erat affectus silentio ferens crebros ictus flagellorum, et pati propter Christum, habens satis magnum dolorum solatium.

§ 9. Cum autem jam defessus quidem esset Valerius, defatigati autem essent lictores feriendo, eum vero tormenta magis laetificarent, Christus eum in coelos accersit, athletam digne coronaturus. Is autem et statim spiritum in manus ejus qui vocavit et corpus mortuum tradidit flagellantibus. Quod insepultum quidem fuit projectum, ut devoraretur a feris et alitibus, cum ita jussisset Valerius. Vespere autem quidam ex iis qui illic prope habitabant, id abscondunt in quadam propinqua spelunca, ducentes hoc esse opus benigni et clementis animi, aut sic etiam divina dispensante providentiâ. Quidnam autem est postea consecutum? Valerius praeses qui erat re vera versuta et fraudulenta vulpes, lenioribus verbis sanctos aggreditur, timens forte, ne ipsos quoque, sicut jam etiam Agathodorum, amitteret. Dicebat enim: « Ille quidem invenit mortem dignam tali arrogantia et amentia, cum non paruisset, ut sacrificaret diis immortalibus. Vos autem cum sitis sapientes, cur non aspicitis ad id quod est vobis conducibile, sed vultis esse similes homini vere infelici qui pro vita et gaudio stulte violentam mortem elegit? » Et haec quidem Valerius. Cum autem audivisset sanctos eum magnae accusare stultitiae propter hoc a ratione alienum consilium, se autem tunc conspiciendos plane felices ac beatos arbitrari, quando violentam quae apud eum videtur, Agathodori mortem imitati fuerint: relicta rursus ementita clementia, ad ei consuetam et gratam reversus est feritatem: et ea facit quae ipsam decent. Longe enim profecturus, a civitate Sardanorum Pergamum usque jubet ipsum sequi sanctos: et cogit eos pari passu pedibus currere cum equis pernecibus: ut labore cursus defatigati quid aliud, quam inviti mutarentur et persuaderentur adorare simulacra? Sancti autem quod non esset major cursus, eam rem existimabant detrahare de voluptate. Sic quidquid propter Christum inferebatur, non molestiam, sed magnam potius afferebat laetitiam, ut quod esset eis magna demonstratio sui in Christum desiderii.

§ 10. Cum ergo in tanti cursus labore diem transegissent, atque ad dolorem vulnerum suorum (ut cum divino David dicam) hoc quoque esset eis additum, simulque consecuta fuisset custodia, et nox jam adventasset, angelica quaedam et divina virtus eis apparens, curavit eorum vulnera, et ad certamina suscipienda eis majorem indidit animi alacritatem. Cum ergo mane surrexisset Valerius, jubebat eos ingredi, ad laborem solummodo et

hesternae diei aspiciens afflictionem, et existimans eos vix tandem portatos iter posse conficere. Cum autem vidisset illos adeo valentes et robustos, et vultus eorum non minus laetos et alacres, quam eorum qui utuntur assidue lavacris, et vitam agunt umbratilem, eam rem vocabat praestigias qui vere erat plenus daemonibus: et ideo ampliozem eis adjunxit dolorem: nam eorum membris ferro omni ex parte gravatis, jussit eos rursus viam inire. Postquam autem et ipse, et illi in loco fuere praestituto, cum daemonibus sacrificasset Valerius, in tribunali praesidet judiciali. Et cum beatum Carpum sisti curasset, et fidelis alicujus amici personam induisset, et qui de ipso erat admodum sollicitus: «Oportebat quidem, dixit, te nostram reverentem lenitatem, tua sponte venire ad id quod est bonum et honestum, et diis sacrificare maximis. Nunc autem, cum et ad id suasionibus inciteris, et beneficio afficiaris, ut video, ne minimas quidem eis agis gratias: sed negligis id quod est tibi conducibile. Ecce enim hi tuae miserescentes senectutis, effecerunt, ut iter perageres absque afflictione. Ipse autem, nescio quomodo, et ingratus esse convinceris in tuos benefactores, et nos nihili faciens, illorum cultum despicias. Velis ergo nunc saltem annuere, et mihi credere consulenti ea quae sunt utilia. Tuam enim revereor canitiem, et magno dolore afficio, et tamquam non alienam, sed meam, tuam desleo calamitatem. Sed quid agam? Scis enim quod cum adeo despiciar, non feram, si non propter meipsum, at propter deorum contumeliam.»

§ 11. Ad haec divinus Carpus: «Consilium, inquit, quod a luce ad tenebras, et a vita ducit ad mortem, nemo qui fuerit compos mentis, consilium, sed idipsum quod est, nominavit insidias. Quod si meam revereris canitiem, quid impedit quo minus tu mihi magis credas paterne consulenti? Quod autem tu ex me dolorem accipis, ego magis tui misereor interitus, et aperte tuam (hoc sciat amica veritas) aegre fero calamitatem qui tales deos colas, et spem posueris mendacium: ut dicam cum divina scriptura. Qui quidem quemadmodum possunt dii jure reputari, cum sint ex inanima materia, et ad hoc quod sunt, productionem habeant ex manu humana? Valerius ergo non ferens deos suos a Carpo, et si verum diceret, ea affectos contumeliâ, bona verba male est remuneratus. Odio enim habuit in portis reprehendentem (ut divinus dicit Amos), et sanctum sermonem est abominatus.» Statimque ex jussu ejus lictorum manus tenebant sanctum: et virgae spineae eum caedebant immaniter: carnesque assidue laceratae ac discerptae, dispergebantur in aërem. Nec his satiabatur ira: sed alii rursus lictores, partim quidem admovebant lampades ejus lateribus, partim autem inhumane aspergebant sale ejus vibices. Hinc rivi quidem sanguinis per solum ferebantur: librae autem quae divellebantur, martyri gravem

dolorem afferebant. His defessum fuisset, etiam si quid inanimum ita fuisset caesum: doluistis autem vos quoque omnino vel solum audientes. Sed martyr, quo magis augebatur multitudo suppliciorum, eo magis erat ipse captus Dei amore, et tamquam ex re aliqua suavissima, se voluptate explebat ex doloribus: donec ejus virtute defessus Valerius, eum transmisit in carcerem.

§ 12. Cum autem divinum sisti curasset Papyrus, perinde acsi nunc eum primum aspexisset, rogavit, quinam essent parentes, quaenam patria, et quaenam esset martyri scientia. Sanctus autem: «Jam, inquit, discere potuisti, me esse natum ex ingenuis parentibus. Sum enim natus Thyatiris: exerceo autem medicinam, non quae fuerit ex herbis e terra nascentibus, sed quae alicui a Deo data fuerit. Non enim usque ad corpora circumscribimus ejus utilitatem: sed etiam morbos animae corrigimus.» Tunc iudex: «Non haec, inquit, fieri potuerint sine exercitatione eorum quae scripta sunt a Galeno et Hippocrate qui acceperunt a diis summam illius scientiae.» Papyrus autem: «Galenus quidem, inquit, et Hippocrates, et qui illorum artem exercent, tunc aliquem curaverint, quando gratiam suae benignitatis meus quoque Christus praebuerit. Sin minus, perit eis studium, nihil commodi consequens ex sua in arte exercitatione. Quos autem deos nominas, cum nec sibi quidem possint aliquid prodesse, quomodo ii curam gesserint aliorum sanitatis? Quod si etiam velis rem ipsa vere intelligere, eum qui propter te sedet, altero, ut vides, oculo orbem, faciant visum recuperare:» et postea nihil dicam: «Fuerit autem quispiam, ait, Valerius qui eum possit sanare?» — «Non hoc solum, inquit sanctus, sed omnes etiam alios morbos et affectiones insanabiles facile curaverit qui Christum omni morbo medentem invocaverit.» Dixit autem Valerius: «Videamus in praesentia, id quod dicis.» — «Non ego, inquit Papyrus, aggrediar primus. Vereor enim, ne cum ipse omnia adulteres, miraculum ascribas daemonibus. Sed tui primum invocent quem velint tuorum deorum, et tunc ego quoque ostendam Christi mei virtutem.»

§ 13. Tunc cum quosdam deorum cultores et sacrificos adduxisset Valerius, jussit suos invocare deos, nullam quae ad hoc faciat, omittentes artem, nec industriam, nec rationem. Illi autem, alius alio accedentes, hic quidem Apollinem, ille autem Aesculapium, alius deinde alium invocabat ex diis adulterinis, impotentes in re quae fieri non poterat quod ad homines attinet, invocantes. Eratque res valde ridicula, et plena dedecore. Quid enim de viventibus, magnus inquit Isaias, sciscitabuntur mortuos? Totus ergo dies praeteriit, et illi quidem rogabant, supplicabant, sacrificabant, rebus illis vanis perpetuo assidebant. Surda autem, surda erant: et ei qui ex parte caecutiebat, nullum erat auxilium ab iis qui erant caeci penitus. Quid ergo Christi servus?

Simul cum carnis oculis animae quoque oculos ad coelum tollens, ad misericordiam suam invocabat Dominum. Deinde quid? Crucis signum immittit oculis, manu tangit, et tactum lux est consecuta, et extinctus oculus facilius est apertus, quam si somno fuisset opertus: et quod majus est, ejus qui beneficio affectus fuerat, animae quoque ablata est caecitas, eratque credens, et veram lucem intuebatur quae illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: et simul etiam magna hominum multitudo deducta est miraculo ad agnitionem veritatis. Quem non haec mutassent, et effecissent quaerere ed discere, quisnam is sit qui tanta est virtute praeditus? Sed et si omnes, nequaquam quidem certe Valerium, immo cum etiam seipso fecerunt longe saeviolem, perinde acsi delectaretur errore, et nequaquam sustineret aperiri veritatem. Unde etiam cum ejus martyrem sublinem supra lignum sustulisset, verberat acerbissime, tales ei reddens remunerationes pro beneficio, quo ejus affecerat assessorem.

§ 24. Et flagellis quidem caedebatur pulchrum illud corpus: Paphlum autem non hoc male habebat, sed quod non graviora inflingerentur tormenta, aegre ferebat: quomodo contra Valerius, victa videns sua tormenta a martyris animi magnitudine, dolebat et acerbè tolerabat. Adjecit itaque etiam alia: et ignem accendit ejus lateribus: et jubet eum appeti lapidibus. Sed nec adversus ignem se gessit martyr ignave; et lapides veluti revèriti corpus quod sic pro Christo torquebatur, alio quidem jaciebantur nequaquam autem in ipsum ferebantur. Cum ergo jam defessus esset Valerius, nec jam haberet quod sanctis inferret ad supplicium, dabat tempus vibicibus reputans fortasse quod si parium dimissi sic fuerint martyres, inflammati jam vibices eos gravioribus afficerent doloribus, et sic redderent molliores ad futuram quaestionem. Sed ii cum prope haberent medicum, propter quem plagas lubenter accipiebant, non solum a doloribus, sed etiam a vulneribus liberati sunt simul cum cicatricibus, ne ullum quidem in se eorum ferentes vestigium. Quare se ipsum imprudens feriebat Valerius, non martyres. Quo enim illi magis levabantur laboribus, eo magis cor ejus caedebatur: itaque, perinde ac ignis, eum accendebat.

§ 25. Breve tempus intercessit, et rursus ille quidem praesidet in excelso tribunali, torvo et caedem spirante aspectu intuens, et per animae speculum, oculos, internam ostendens acerbitem, et nec pluribus quidem sui praebens adeundi copiam: illum autem tantum circumsistunt, quicumque erant ministri ejus arrogantiae. Introducuntur autem viri praeclari, vel potius ingrediuntur prompto et alacri animo. Diceret eos vocari ad convivium, non autem ad certamen. Et ille quidem videbatur, vel ante minas, eos esse territurus ipso solò aspectu: et interrogabat,

sententiae martyrum faciens periculum: et visione apprehendebat eorum mutationem. Tantum vero aberat, ut illi ita essent affecti ut etiam ei exprobrarent tarditatem in ferenda sententia, et quod non cito morerentur, valde aegre ferrent: «Cur, dicentes, et tibi, et famulis exhibes molestiam, nos quidem saepe adducens, postremae autem semper parcens sententiae, sperans fortasse fore, ut nos poeniteat, et persuadeas, ut a Christo deficiamus et veritate? Quod quidem tunc aspexeris, cum videris nos aequae ac deos tuos, nullo sensu praeditos et surdos.» Haec cum primum dixissent, murices quidem ferrei dispergebantur in terra: praeclari autem viri in eos nudi jaciebantur, et supini super eos trahabantur crudeliter: res ad cruciatum acerbissima, cum vel solum subicitur oculis. Sed nec in hoc quidem Deus suos neglexit famulos: sed statim (oportet enim rursus aliquid dicere ex divina scriptura) ascendit inspirans in faciem eorum, et eos liberans ex afflictione. Et protinus evanuerunt murices: et conservati sunt ipsi illaesi a malis. Hoc plane judicem accendit ad furorem et novaculae adeo crudeliter martyrum latera laniabant, ut utraque pars rursus egrederetur naturales limites, nempe et lictores in puniendo immisericorditer, et sancti in forti animo tolerandis molestiis.

§ 16. Post haec rursus congregat bestias crudelissimas, et sanctis theatrum constituit, et ipse sedet spectator. Et cum in medium adduxisset martyres, in eos immittit ursam: et cum putasset, simul atque fuissent immissi, fore, ut virorum praeclarorum corpora discerpêret, vidit potius naturam animalium ratione carentium, admirabiliter docentem intelligentiam eos qui sunt participes rationis. Ursa enim, veluti reverita speciosos eorum pedes, et pacem vere annunciantes, non solum nihil noxium nec agreste fecit, nec, ut semel dicam, belluinum: sed ad eorum pedes prœcidit, et amice est amplexa. Nec hoc quidem suffecit insipienti ad dandam ei intelligentiam. Sed leo quoque protinus immittitur: qui ipse similiter, atque ursâ, divinis obediebat nutibus, iis qui pro communi Domino gravia patiebantur, nihil omnino volens mali facere. Valerius autem, tamquam ipse seipsum conans superare in scelere, in lacum quemdam nova calce et recens extincta, vel, ut melius dicam, accensa refertum, jubet sanctos immitti, et in eo degere tres totos dies, tali modo invictos moliens vincere impius. Sed frustra laborabat, adversus verum Deum depugnans. Nam divina quaedam gratia, et virtus Christi aderat martyribus qui propter ipsum erant in lacu, hêbetans quidem calcis operationem, a malo autem illaesos servans athletas.

§ 17. Valerius autem quo majorem gratiam videbat apparere in sanctis, eo magis iracundiâ fervebat ipse juveniliter, contendens stultus vel Deo esse fortior. Crepidâ itaque fuscâ

fibulis confixis, jubet calcari pedes martyrum, et calcatos illos sic currere, ut saltem viderentur victi in hoc certamine. Sed rursus quoque laboravit temere. Quo enim magis nova excogitabat, eo magis divina virtus adumbrabat sanctos, et iis quae inferebantur, reddebat superiores, et adversus aspera et gravia efficiebat robustiores. Ille autem adhuc eos tentabat a sua traducere sententia, quibus sic aperte divina opem ferebat gratia: et volebat eos sacrificare rebus abominandis: adeo emotae mentis erat impius. Cum ergo nesciret quid ageret, pudore jam affectus, et aperte superatus, accendit fornacem quae multa alebatur materiâ: et in medium ejus injicit martyres. Illa autem protinus fuit extincta, et refrigerabat sanctos. Quo quidem tempore honestissima quoque Agathonica quae erat vere soror martyris, divini, inquam, Papyli, et flammam cum eis intravit, et certaminum, sicut etiam coronarum, fuit particeps. Rursus ergo redierunt in custodiam; et rursus vacabant hymnis ad Deum et precibus.

§ 18. Cum autem dubius esset animi judex, nec ullum inveniret exitum, vix tandem eos condemnat, ut vitam finirent gladio. Ducebantur ergo martyres gaudio pleni ad locum consummationis, cum nec praeclara quidem Agathonica ab eis abscedere sustinisset. Deinde cum sanctas manus ad Deum sustulissent, non pro se solum preces fundebant, sed etiam orabant, ut sui occisores ab errore liberarentur, et converterentur ad pietatem. Sic gratiam suis referebant inimicis, ejus qui bonus est, discipuli, occisoribus suis precantes veniam ejus quod erant admissuri facinoris: quibus alioqui ipsi magnam habebant gratiam quod per eos migrarent ad eum quem desiderabant. Cum precati quoque essent ea quae erant omnibus utilia, eis capita fuerunt amputata tertiodecimo mensis Octobris. Pretiosas autem eorum reliquias quae abjecte et contemptim jacebant, Christianorum manus cum sustulissent, cum lampadibus simul et hymnis in loco insigni praeclare deposuerunt, opes Christianis inviolabiles, malignis spiritibus flagellum terribile, et rorem omnibus aegrotantibus et certam medelam: ad gloriam Dei Patris et Domini nostri Jesu Christi.

S. MARTII ABBATIS VITA

AUCTORE S. GREGORIO TURONEN. EPISCOPO

De Vitis Patrum, cap. 14.

Flor. Saec. VI.

§ 1. Magnum nobis divina pietas largita est beneficium, cum delictis nostris fieri praecepit de remissione refugium, si negligentibus ignoscamus, si indulgeamus laedentibus, si odientibus nos econtrario commodum benedictionis impertiamus, dicente Domino Jesu Christo: *Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, et orate pro calumniantibus et persequentibus vos, ut sitis filii Patris vestri qui in coelis est* (Matth. v). Ecce quam magnum thesaurum congregat contemptus irae, reconciliatio damnati, remissio judicati. Filium te Dei Patris facit, cohaeredit Christi ascribit, coelestibus regnis habitatorem statuit. Unde manifestum est oblita delicta ejus in coelo qui delinquenti beneficium veniae impertitur in seculo. Sic enim Dominici oris sententia prolata testatur: *Si, inquit, dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet et Pater vester coelestis peccata vestra* (Matth. vi). Cum vero supplices famulos docet orare, ait: *Sic enim dicetis ad Patrem: Dimitte nobis debita nostra, quemadmodum et nos dimittimus debitoribus nostris* (Ibid.).

§ 2. Igitur S. Martius, beatus Abbas, sanctitate praeclarus, divinis eruditus studiis, hujus sententiae bonum retinuit corde, ut libenter dimitteret delinquenti: et non solum ignovit noxam, verumetiam munere praebuit gratiam, ne in aliquo vilem redderet culpata personam. Sed ante de conversatione ejus pauca locuturi sumus priusquam ad hujus beneficium accedamus.

§ 3. Beatissimus hic Martius, Arvernae urbis Abbas, ejusdem territorii fuisse incola fertur: et a pueritia sua religiosam agens vitam, totum se Dei operibus dedicavit. Erat enim parcus in cibus, largus in eleemosynis, promptus in vigiliis, in orationibus valde devotus, totis viribus luxuriam abstinentiae freno ac parcitatis agone coercens, ne sibi aliquid subrepere posset. Non immerito Martius vocitatus qui fortiter ac strenue pullulantes actionum mortalium cogitationes, gladio Spiritus Sancti in ipso dimicationis exordio succidebat, non surdus auditor exhortationis: Accingite vos armaturâ Dei, et gladio Spiritus Sancti, ut possitis ignita diaboli tela contemnere. Cumque ad aetatis legitimae perfectionem venisset, et tamquam sidus egregium in illa urbe fulgeret, adhuc aliquid sibi deesse putans, haud procul ab ea secessit: acceptoque

sarculo, montem lapideum caedere coepit: in quo cellulas sculpendens, habitacula sibi parvula fecit, scilicet ut aetius sobrietatis catenâ constrictus, facilius Deo omnipotenti precum thura, laudationumque holocaustomata super cordis mundi altare proferret, recolens Dominum dixisse per Evangelium: *Intra in cubiculum, tuum, et clauso ostio, ora Patrem tuum: et Pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi (Matth. vi)*. Sciebat enim angelicae sibi visitationis consolationem adfore, si se ab humanis aspectibus longius amovisset.

§ 4. In hac ergo rupe cavati montis, habitationi res necessarias praeparabat, formans in antro ex ipso lapide scamnum et cellulam sive lectulum, in quo post laborem multum fesso corpusculo requiem indulgeret. Sed erant haec immobilia, quia ex ipso lapide incisae massae ipsi petrae inhaerebant. Nihil autem super eam, cum quiesceret, sternebat, sed tantum cum vestimento, quo indutus erat, decumbebat, non alios habens tapetes, plumellas aut stragula, quo haec operirentur: nihil enim habebat proprium, nisi Dei cultum, in quo indeficiens permanebat. Victum ei interdum devotorum largitio ministrabat. Denique aeternus Dominus qui jugiter glorificat sanctos suos, coepit coeleste famuli meritum terrigenis declarare, vel qualis esset cultor suae divinitatis ostendere, dum ei curationum gratiam dignatus est impertire. Nam daemones de obsessis corporibus in nomine Jesu Christi verbo fugabat: venenum malae pustulae Crucis signaculo opprimebat, quartanis, tertianisque febribus infuso benedicti olei liquore medebatur: et multa alia beneficia populis, annuente largitore bonorum omnium, tribuebat.

§ 5. Ad tanti viri famam coeperunt quidam ad eum confluere, gaudentes ejus instrui disciplinis. Quid plura? Colligit viros, format monachos, ellicit ad opus Dei perfectos: erat enim ei magna patientia, tantamque adversus sustinendarum injuriarum tela sumpserat bonitatem, ut putares eum loricâ dulcedinis esse vallatum. Erat autem monachis hortus diversorum olerum copiâ ingenti refertus, arborumque et fructuum, amoenus visui, et fertilitate jucundus: sub quarum arborum umbraculo, susurrantibus aurae sibilo foliis, beatus senex plerumque sedebat. Quidam autem imprudens, et sine timore Dei, gulae circumscriptus desiderio, effracta sepe horti, furtivo est ingressus ascensu, sicut Dominus exprobrat in Evangelio: Quia qui non intrat per januam, hic fur est et latro. Porro autem erat noctis tempus (nec enim poterant haec nisi in nocte perpetrari: quia omnis qui male agit, odit lucem). Hic igitur collectis oleribus, cepisque et aliis, atque pomis, oneratus fasce fraudis iniquae, ad aditum, quo ingressus fuerat, pergit, sed nequaquam reperit exitum. Gravata onere conscientia terretur, et inter labores ponderum alta suspiria ducit, sustentatur interdum super columnas arborum. Circuit iterum iterumque

omnem ambitum horti, et non modo ostium non reperit, verum etiam nec ipsum, quem inter nocturnas tenebras patefecit, advertit ingressum. Torquetur vero, duplici cruciatus dolore, ne aut teneatur a monachis, aut a iudice capiatur. Inter has cogitationum faces nox ei elongatur, jubarque lucis desideratae non redditur. Abbas vero in psallentio noctem ducit, et, ut credo, revelante Deo quae gerebantur, agnoscit. Etenim albescente jam polo, vocat Praepositum, dicens: Accurre velocius ad hortum: bos enim petulcus ingressus est in eum, sed nihil laesit ex eo. Accede nunc, et impositis necessariis, dimitte eum: sic enim legitur: *Bovi tritुरanti os non colligabis* (*Deut. xxv*). Praepositus vero non intelligens quae narravit, abiit ut impleret jussionem. Quem cum vidisset homo appropinquantem, projectis in terram quae sumpserat, fugere coepit, ac inter spinas et rubos caput immergit, et in modum porcorum, aditum, unde egrederetur, conatur aperire. Quem monachus apprehendens, ait: « Ne timeas, fili, quia senior noster misit me, ut ducam te ab hoc loco. » Tunc collecta monachus quae ille projecerat, tam poma quam olera, imposuit humeris ejus, et aperto ostio, dimisit eum, dicens: « Vade in pace, et ne ultra repetas quae ignaviâ comitante gessisti. »

§ 6. Ipse quoque Sacerdos, velut jubar veri luminis in orbe resplendens, infirmitatum morbida, virtutum efficaciâ pellebat assidue. Nivardus quidam diuturna febre detentus, dum aquas aestuans ab ardore haurit assidue, ab hydrôpe intumuit, ita ut tam venter quam stomachus in modum vescicae cerneretur extensus. In desperatione ergo pro tali infirmitate positus, deferri se ad sanctum beneficio plaustrî deposcit. Denique elevatur a lectulo, imponitur super vehiculum, atque ad cellulam sancti perducitur, deprecans humiliter, ut sibi Sacerdos Dei manus imponeret. At ille prostratus in oratione coram Domino, conversus est ad infirmum, tactuque blandissimo ejus membra contrectans, eum in contemplatione adstantium reddidit sanum. Nam ita fertur tumor omnis ante digitos ejus aufugisse de corpore obsessore, ut nullum in eo ulterius aegritudinis remaneret indicium. Haec autem a mei genitoris relatione cognovi, eo quod ei fuerat hic Nivardus in amicitiae conjunctione devinctus. Asserebat autem idem, vidisse se quoque sanctum, atque ejus miracula expertum. Nam cum esset adhuc puer quasi annorum undecim, ab illo tertianarum ardore febrium occupatur. Tunc amici apprehensum puerum duxerunt ad virum Dei: erat enim jam senex et proximus resolutionis diei, caligabantque oculi ejus. Posita vero manu super puerum, ait: « Quis est hic, vel cujus est filius? » Responderunt: « Famulus tuus est, nomine Florentius, Georgii quondam filius senatoris; » Et ille: « Benedicat, inquit, tibi Dominus Deus, fili, et sanare dignetur languores tuos. » At ille osculans manus suas et gratias agens, abscessit sanus.

Asserebat autem nunquam deinceps se in omni vita sua ab hoc contagio fuisse pulsatum.

§ 7. Ipse jam aetate nonagenaria bono desudans certamine, consummato cursu vitae servans in Deum fidem, ad illam coronam justitiae quam retribuit Dominus, commigravit. Dehinc cum summo honore ablutus, dignisque vestimentis indutus, infra oratorium monasterii est sepultus. Quod autem beatus ejus tumulus divinis virtutibus illustretur, ipsa quae assistit caterva poterit contestari: quae cum infirmos mittit ad tumulum, ex templo incolumes domum remittit. Nam cum diversis e partibus confluentes, deferentesque morborum genera, inibi capiant medicinam, frigoriticorum tamen nutantia tremore membra, saepius ad soliditatem integram restaurantur, tribuente hoc Domino nostro Jesu Christo, qui miraculis illustribus sanctorum tumulos glorificat. Ipsi gloria in secula seculorum, Amen.

VITA S. HERMENEGILDI MART.

FILII REGIS WISIGÓTHORUM

PER D. GREGORIUM PAPAM SCRIPTA, *libro 3, Dialog., cap. 31.*

Anno 586.

§ 1. « Sicut multorum, qui ab Hispaniarum partibus veniunt, relatione cognovimus, nuper Hermenegildus rex, Livigildi regis Wisigothorum filius, ab Arriana haeresi ad fidem catholicam viro reverendissimo Leandro Hispalitano episcopo, dudum mihi in amicitia familiariter juncto, praedicante conversus est. Quem pater Arrianus ut ad eandem haeresim rediret et praemiis suadere, et minis terrere conatus est. Cumque ille constantissime responderet, nunquam se veram fidem posse relinquere quam semel agnovisset, iratus pater, eum privavit regno, rebusque expoliavit omnibus. Cumque nec sic virtutem mentis illius emollire valuisset, in arcta illum custodia concludens, collum manusque illius ferro ligavit. Coepit itaque idem Hermenegildus rex juvenis terrenum regnum despicere, et forti desiderio coeleste quaerens, in ciliciis vinculatus jacens, omnipotenti Deo ad confortandum se preces effundere, tantoque sublimius gloriam transeuntis mundi despicere, quanto et religatus agnoverat nil fuisse quod potuerit auferri.

§ 2. « Superveniente autem paschalis festivitatis die, intempestae noctis silentio ad eum perfidus pater Arrianum episcopum misit, ut ex ejus manu sacrilegae consecrationis communionem perciperet, atque per hoc ad patris gratiam redire mereretur. Sed vir Deo deditus, Arriano episcopo venienti exprobravit ut debuit,

ejusque a se perfidiam dignis increpationibus repulit: quia etsi exterius jacebat ligatus, apud se tamen in magno mentis culmine stabat securus. Ad se itaque reverso episcopo Arrianus pater infremuit, statimque suos apparitores misit, qui constan- tissimum confessorem Dei illic, ubi jacebat, occiderent: quod et factum est. Nam mox ut ingressi sunt, secūrum cerebro ejus insigentes, vitam corporis abstulerunt: hocque in eo valuerunt perimere, quod ipsum quoque qui peremptus est, in se consti- terat despexisse. Sed pro ostendenda vera ejus gloria, superna quoque non defuere miracula. Nam coepit in nocturno silentio psalmodiae cantus ad corpus ejusdem regis et martyris audiri: atque ideo veraciter regis, quia et martyris. Quidam etiam fe- runt quod illic nocturno tempore accensae lampades apparebant: unde et factum est, quatenus corpus illius ut videlicet martyris, jure a cunctis fidelibus venerari debuisset. Pater vero perfidus et paricida, commotus poenitentiā, hoc fecisse se doluit, nec ta- men usque ad obtinendam salutem. Nam, quia vera esset catho- lica fides, agnovit: sed gentis suae timore perterritus, ad hanc pervenire non meruit. Qui oborta aegritudine, ad extrema per- ductus est, et Leandro episcopo, quem prius vehementer afflixerat, Richardum regem filium suum, quem in sua haeresi reliquerat, commendare curavit, ut in ipso quoque talia faceret, qualia et in fratre suis exhortationibus fecisset. Qua commendatione ex- pleta, defunctus est.

§ 3. « Post cujus mortem Richardus rex non patrem perfidum, sed fratrem martyrem sequens, ab Arrianæ haereseos pravitate conversus est. Totam quoque Wisigothorum gentem ita ad veram perduxit fidem, ut nullum in suo regno militare permetteret qui regni Dei hostis existere per haereticam pravitatem non timeret. Nec mirum, quod verae fidei praedicator factus est qui frater est martyris: cujus hunc quoque merita adjuvant, ut ad omnipoten- tis Dei gremium tam multos reducat. Qua in re considerandum nobis est quia totum hoc agi nequaquam posset, si Hermenegildus rex pro veritate mortuus non fuisset. Nam, sicut scriptum est: *Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet. Si autem mortuum fuerit, multum fructum affert*: Hoc fieri videmus in membris quod factum scimus in capite. In Wisigothorum etenim gente unus mortuus est ut multi viverent: et dum unum granum fideliter cecidit, ad obtinendam fidem animarum seges multa surrexit. » Hactenus S. Gregorius. Porro Sigebertus in Chronicis Anno Christi DLXXXIII scribit Hermenegildum filiam Sigeberti regis Francorum duxisse uxorem, et per eam conversum ad orthodoxam fidem (haud dubie operā Leandri Epi- scopi). Deinde triennio post Hermenegildum a patre damnatum exilio, et aliud post triennium in carcere securi occisum*.

* Inscriptis in Breviario Rom. pro Eccl. Univ. Urbanus Pp. VIII.

MARTYRIUM

SS. MAXIMI, DADAE ET QUINTILIANI

EX SIMEONE METAPHRASTE

Circa 304.

§ 1. Quo tempore imperabant Maximus * et Maximianus, homines valde impii, Consulibus Tarquinio et Gabinio, secundo eorum Imperii anno, diaboli furor adversus Christianos homines erupit. Cum igitur Consules ipsi orbem terrarum pro Consulatus munere curarent, illo ipso anno edictum ediderunt in hanc sententiam: « Licet omnes vos nobis subjectos, deorum cultui devotos esse sciamus, nihilominus tamen cum hujus magistratus, qui secundum Imperatorem primum locum obtinet, curam susceperimus, omnes eos qui nostris temporibus regiones istas incolunt rogamus, ut circa deorum cultum atque charitatem omni ratione ac studio paratos se praebeant. Si quis autem deprehensus fuerit Christi mentionem faciens, quacumque in parte fuerit, is nostram iram adversus se concitabit. » Haec cum populus audisset, magno concursu properabant omnes ea facere quae edicto illo continebantur. Idem ad diem constitutam suos Magistratus salutarunt, dominis suis gratiam et felicitatem exoptantes quippe qui deorum cultui talem curam adhiberent. Tunc Consul Tarquinius; « Quoniam inquit, vos ita promptos inveni, faciendum judico vosque hortor, ut crastino die accedentes diis ipsis sacrificium offeratis: cumque e longinquis regionibus conveneritis nobiscum una vos oblectetis. Postea vero in suam quisque patriam revertetur. »

§ 2. Postero igitur die omnes venerunt, diis suis sacrificia oblaturi. Quo facto Tarquinius Consul, ut promiserat illos dimisit. Post haec autem homo quidam furiosus Tarquinium adiit, eique dixit, tres viros esse qui hesterno die ipsius edicto parere et diis immolare noluerunt, quippe qui dicerent solum Deum qui in coelis est a se coli. Haec cum audisset Tarquinius, misit ministros suos qui eos comprehenderent. Ministri autem illi cum ad praedium venissent quod appellatur Ozobia, illos invenerunt Deum precantes: quos comprehensos et ferreis catenis ligatos celeriter a satellitibus custoditos duxerunt. Illi igitur cum vespere ingressi fuissent ad Tarquinium, ei nuntiaverunt comprehensos esse homines illos qui Christianos se esse dicerent. Tum illis

* Perperam intrusus Maximus. Lege: Diocletianus.

Tarquinius : « Hoc, inquit, tempore tam repente illos non accipiam, sed vestrae fidei usque ad matutinam crastini diei horam servandos committo. » Milites igitur, ut jussi fuerant ipsos custodierunt. At illi per totam noctem Deum precantes, dicebant : « Largire nobis, Domine Jesu Christe, tuam coelestem potentiam quae nobis auxilium ferat, ut possimus adversarios nostros vincere, et pro tua benignitate dignos nos facias qui victoriae coronam reportemus. »

§ 3. Cum igitur dies illuxisset, jussit Tarquinius sanctos illos viros coram se duci. Quos cum vidisset atque inspexisset : « Istine, inquit, sunt qui nostra jussa contempserunt et pro suo arbitrio Dei cultum tenent ? » Mox autem ad illos conversus, ait : « Primum dicite vestra nomina. » Cui sanctus Maximus respondit : « Ego secundum fidem nostram in Domino Jesu Christo sum Christianus una cum iis fratribus meis : ut vero homines me appellant, Maximus vocor. » Huic Tarquinius Consul : « Ita profecto respondisti quasi clericus non diis nostris, sed alteri cuiquam inserviens. Ille vero alius qui te sequitur et nobis in eadem re adversatur quo nomine dicitur ? » Tum ille : « Dadas, inquit, ego vocor qui talis et ipse sum, qualem et frater noster se esse prius dixit. » Dein Tarquinius : « Tertius autem ille quo nomine vocatur ? » — « Quintilianus, inquit ille, ego appellor qui et ipse Christianus sum. »

§ 4. Haec omnia Magnilianus notarius excepit quae jubente Consule, recitavit. Tunc Tarquinius illis dixit : « En ut in manibus nostris vita vestra nunc est. Si igitur vultis vivere, ite et matri deorum immolate, ejusque sacerdotes estote : illius enim sacerdos mortuus est, et ad magnum Jovem ac coelestem regem abiit ut illi ministret. » Tunc sanctus Maximus : « Non te pudet, inquit, homo pessime et impudentissime neque verèis Domini ac Dei nomen ita nominare ut adulterum illum Jovem, coelestem regem esse dicas ? Scitote, o stolidi homines, Christum esse Regem illum coelestem qui omnibus pròvidet et omnia in manu sua continet. Haec dicimus ut illud cognoscatis quod nos perniciose ista jussa servare non possumus : nos enim omnibus modis coelesti Deo servimus quippe qui ejus manu formati sumus. »

§ 5. Gabinius Consul, cum Dadam et Quintilianum ad se vocasset, multis inanibus verbis illos adhortabatur, si forte posset eos capere et cum illorum pernicie ad propriam voluntatem attrahere. Tunc sancti viri Dadas et Quintilianus ei responderunt : « Nos assentimur iis quae a fratre nostro Maximo dicta sunt, eaque comprobamus : quoniam ipse est Catholicae Ecclesiae lector et divinam Scripturam bene novit, scitque quid nobis facere expediat. Tu vero daemonum insaniâ deceptus, ignoras quid conducibile tibi sit. Nam si velles id facere quod tibi expediret, unum illud coeleste lumen contemplari potuisses. » Tunc Gabinius

Consul una cum Tarquinio dixit : « En quot modis vos adhortati sumus : sed imperio nostro parere non vultis et pergitis insanire. » — « Vos, inquit Maximus, insani estis qui homines recte viventes et soli Deo servientes, ad daemonum superstitionem attrahere vultis. Facite igitur quicquid vobis placuerit : nos enim a proposito nostro ac voluntate nullo modo abducetis. » Tum Gabinus et Tarquinius Consules inter se consultabant de iis quae a sanctis illis viris dicta fuerant : jusseruntque sanctos martyres in carcerem reduci : qui deinde ibant de propria salute loquentes.

§ 6. Media vero nocte sanctus Maximus legens divinas Litteras, Dadam et Quintilianum multum erudiebat. Cumque dormirent, diabolus ipsum armis praecinctum et secum pugnantem in somnis viderunt. Cum vero experfecti fuissent, apparuit illis angelus, dicens : « Nolite timere. Deus enim ille, cui vosipsos tradidistis, vos sustentat, neque a vobis longe abest. » Hac oratione illi viri sancti corroborati, usque ad matutinum tempus Deum ipsum collaudabant. Consules vero tunc illos duci et coram sibi jusserunt. Quod cum ministri fecissent, Gabinus Consul dixit : « En in conspectu nostro statis : nunc igitur vos hortamur, ut euntes diis immoletis : non enim tenues aut mediocres honores a nobis percipietis. At si nobis parere non vultis mortem vobisipsis adseiscetis : quoniam nostri dii hac nocte nobis dormientibus hoc dixerunt. Et nobis, inquit sancti martyres, Dominus Deus noster nobis dormientibus diguatus est hoc revelare ut pro nomine ipsius omnes cruciatus sustinere velimus. » Tunc Tarquinius Gabinio dixit : « Homines isti nisi tradantur supplicii, nullo modo eis persuadere poterimus. » Huic Gabinus respondit : « Cum ipsi hoc velint et confirment, ejus rei culpam sibi adscribant. »

§ 7. Itaque jusserunt ministris ut eos exirent. Quibus exitis, Gabinus ministris praecepit, ut illos illigatos nudos in terram extenderent et flagellis verberarent. Id cum ministri audivissent, celeriter fecerunt quod jussi sunt. Tarquinius vero ministris praecepit, ut eos interrogarent, an Consulibus parere vellent et diis immolare : quod si facere noluissent, alia supplicia paranda esse nunciarent, ita ut acerbissimis tormentis afflicti, de vita discederent. Cum igitur sancti martyres a ministris interrogati fuissent, tanquam uno ore loquentes dixerunt : « Nos a Deo ipso roborati, vestra tormenta contempnimus, neque istis iniquis jussis assentimur, ut daemonibus sacrificemus. » Ministri vero cum haec ab illis audivissent, Consulibus ea retulerunt. Tarquinius autem dixit : « Si nobis obtemperare isti nolunt, eos in carcerem conjicite, quoniam prandii hora nunc est. » Cum vero septima hora transisset, jusserunt sanctos illos viros ante tribunal sisti. Qui cum praesto essent, Gabinus Consul, « Num, inquit, Maxime aliquid recte deliberasti, ut diis sacrifices ? » Respondit

S. Maximus: « Minime nos tale consilium suscepimus; nam sicut et antea tibi diximus, neminem alium nos adoramus, nisi Dominum nostrum Jesum Christum cum Patre et Sancto Spiritu. » Tunc Gabinius iratus, sanctis martyribus dixit: « Nisi recte sapere vultis et diis ipsis sacrificare, vos perdam et in loca quaedam deserta mitti et illic vestra capita statim abscindi jubebo. » Haec cum sancti martyres audivissent: « Obtestamur, inquit, te, ut facias quod de nobis constituisti. » Tunc Consules ipsi jusserunt in propria loca eos abduci et illic obtruncari. Itaque sancti martyres sententiam de se latam accipientes, Dei gloriam ita collaudabant: « Domine Jesu Christe, qui liberasti nos ab hoc praesenti et pessimo seculo, dignare nos quaesumus, tua illa coelesti requie, ut et nos possimus incorruptum et coeleste regnum tuum possidere qui benedictus es in secula, Amen. »

§ 8. Cum autem venissent sancti martyres in eum locum, cui nomen est Ozobia *, et Christi signo corpora signavissent et Sancto Spiritu firmati essent, a carnifice securi percussi sunt, quemadmodum a Consulibus decretum fuerat. Itaque Deo illi cui crediderant sancti martyres animas suas reddiderunt. Passi videntur xxviii Apr. quo die in Graecis Menaeis referuntur.

IN LAUDEM

SS. XVIII MARTYRUM CAESARAUGUSTANORUM

AURELIUS PRUDENTIUS **

In Libro PERISTEPHANON sive de Coronis.

Circa annum 304.

Bis novem noster populus sub uno
Martyrum servat cineres sepulcro,
Caesaraugustam *** vocitamus urbem,
Res cui tanta est.

Plena magnorum domus Angelorum
Non timet mundi fragilis ruinam,
Tot sinu gestans simul offerenda
Munera Christo.

Afra Carthago tua promet ossa
Ore facundo Cypriane doctor;
Corduba Acisclum dabit et Zoëllum
Tresque coronas.

* In Bulgaria. Juxta alios vicinum Dorostorum.

** De AURELIO PRUDENTIO diximus in Vol. III, p. 665.

*** De *Caesaraugusta* vide in Martyrol. Illustr. martii p. 267* et de *Corduba* ibi p. 225*. De *Turracone* Vol. I p. 538. *Gerunda* vulgo *Gerona* in Catalaunia.

In tribus gemmis diadema pulchrum
 Offeres Christo genitrix piorum
 Tarraco, intexit cui Fructuosus
 Sutile vinclum.

Nomen hoc gemmae strophio illigatae est,
 Emicant juxta lapides gemelli,
 Ardet et splendor parilis duorum
 Igne corusco.

Parva Felicis decus exhibebit
 Artubus sanctis locuples Gerunda
 Nostra gestabit Calagurris * ambos,
 Quos veneramur.

Barcinon claro Cucusate freta,
 Surget, et Paulo speciosa Narbo:
 Teque praepollens Arelas habebit
 Sancte Genesi.

Lusitanorum caput oppidorum
 Urbs, adoratae cineres puellae "
 Obviam Christo rapiens, ad aram
 Porriget ipsam.

Sanguinem Justi, cui Pastor haeret,
 Ferculum duplex, geminumque donum
 Ferre Complutum gremio juvabit
 Membra duorum.

Ingeret Tingis sua Cassianum,
 Festa Massylum monumenta regum:
 Qui cinis gentes domitas coëgit
 Ad juga Christi.

Singulis paucae, tribus aut duobus,
 Forsan et quinis aliquae placebunt
 Testibus Christi, prius hostiarum
 Pignore sanctae.

Tu decem sanctos revehes et octo
 Caesaraugusta studiosa Christi,
 Vertice flavis oleis revincta
 Pacis honore.

Sola in occursum numerosiores
 Martyrum turbas Domino parasti:
 Sola praedives pietate, multa
 Luce frueris.

Vix parens orbis populosa Poeni,
 Ipsa vix Roma; in solio locata,
 Te decus nostrum superare in isto
 Munere digna est.

* *Calagurris* memoratur in nostro Martyr. III. martii p. 186*. *Barcinon* quae proxime seq. *Barcellona*. *Narbo-Martius* vulgo *Narbona* Gallicae merid. provinciae, ad Hispaniae fines, *Narbo*-*nensi* nomen dedit. — *Arelas*, gall. *Arles* inde haud dissita.

** Hic agitur probabil. de S. Eulalia Emeritensi. *Complutum* dein *Alcalá* in *Castella* nova. — *Tingis*, vulgo *Tangres*, unde *Mauritania Tingitana*. — *Massyli* antiqua *Numidia*.

Omnibus portis sacer immolatus
 Sanguis, exclusit genus invidorum
 Daemonum, et nigras pepulit tenebras
 Urbe piata.

Nullus umbrarum latet intus horror:
 Pulsa nam pestis populum refugit:
 Christus in totis habitat plateis,
 Christus ubique est.

Martyrum credas patriam coronis
 Debitam sacris, chorus unde surgens
 Tendit in coelum niveus togatae
 Nobilitatis.

Inde, Vincenti, tua palma nata est:
 Clerus hic tantum peperit triumphum,
 Hic sacerdotum domus infulata
 Valeriorum.

Saevus antiquis quoties procellis
 Turbo vexatum tremefecit orbem,
 Tristior templum rabies in istud
 Intulit iras.

Nec furor quisquam sine laude nostrum
 Cessit, aut clari vacuus cruoris:
 Martyrum semper numerus sub omni
 Grandine crevit.

Nonne, Vincenti, peregre necandus
 Martyr, his terris tenui notasti
 Sanguinis rore speciem futuri
 Morte propinqua?

Hoc colunt cives: velut ipsa membra
 Caespes includat suus, et paterno
 Servet amplectens tumulo beati
 Martyris ossa.

Noster est, quamvis procul hinc in urbe
 Passus ignota, dederit sepulcro
 Gloriam victor, prope littus altae
 Forte Sagunti.

Noster et nostra puer in palaestra
 Arte virtutis, fideique olivo
 Unctus, horrendum didicit domare
 Viribus hostem.

Noverat templo celebres in isto
 Octies partas deciesque palmas:
 Laureis doctus patriis, eadem
 Laude cucurrit.

Hic et Encrate recubant tuarum
 Ossa virtutum: quibus efferati
 Spiritum mundi violenta virgo
 Dedecorasti.

Martyrum nulli, remanente vita,
Contigit terris habitare nostris:
Sola tu morti propriae superstes
Vivis in urbe.
Vivis, ac poenae seriem retexis,
Carnis et caesae spolium retentans,
Tetra quam sulcos habeant amaros
Vulnera, narras.
Barbarus tortor latus omne carpsit,
Sanguis impensus, lacerata membra,
Pectus abscissa patuit papilla
Corde sub ipso.
Jam minus mortis pretium peractae est,
Quae venenatos abolens dolores,
Concitam membris tribuit quietem
Fine supremo.
Cruda te longum tenuit cicatrix:
Et diu venis dolor haesit ardens:
Dum putrescentes tenuat medullas
Tabidus humor.
Invidus quamvis obitum supremum
Persecutoris gladius negarit,
Plena te martyr tamen, ut peremptam,
Poena coronat.
Vidimus partem jecoris revulsam,
Ungulis longe jacuisse pressis:
Mors habet pallens aliquid tuorum,
Te quoque viva.
Hunc novum nostrae titulum fruendum
Caesaraugustae dedit ipse Christus:
Juge viventis domus ut dicata
Martyris esset.
Ergo ter senis sacra candidatis
Dives OPTATO simul et LUPERCO,
Perge conscriptum tibimet senatum
Pangere psalmis.
Ede SUCCESSUM, cane MARTIALEM,
Mors et URBANI tibi concinatur,
JULIAM cantus resonet, simulque
QUINTILIANUM.
PUBLIUM pandat chorus, et revolvat
Quale FRONTONIS fuerit trophaeum,
Quid bonus FELIX tulerit, quid acer
CAECILIANUS.
Quantus EVENTI tua bella sanguis
Tinxerit, quantus tua PRIMITIVE:
Cum tuos vivax recolat triumphos
Laus APODEMI.

Quatuor posthinc superest virorum
Nomen extolli, renuente metro,
Quos SATURNINOS memorat vocatos
Prisca vetustas.

Carminis leges amor aureorum
Nominum parvi facit: et loquendi
Cura de sanctis, vitiosa non est
Nec rudis unquam.

Plenus est artis modus, annotatas
Nominum formas recitare Christo:
Quas tenet coeli liber, explicandus
Tempore justo.

Octo tunc sanctos recolet, decemque
Angelus coram Patre Filioque,
Urbis unius regimen tenentes
Jure sepulcri.

Quin ad antiquum numerum trahentur
Viva post poenae specimen puella,
Morsque VINCENTI, cui sanguis hinc est
Fons et honoris.

Additis GAJO (nec enim silendi)
Teque CREMENTI: quibus incruentum
Ferre provenit decus ex secundo
Laudis agone.

Ambo confessi Dominum, steterunt
Acriter contra fremitum latronum:
Ambo gustarunt leviter saporem
Martyriorum.

Haec sub altari sita sempiterno,
Lapsibus nostris veniam precatur
Turba, quam servat procerum creatrix
Purpureorum.

Nos pio fletu, date, perluamus
Marmorum sulcos, quibus est operta
Spes, ut absolvam retinaculorum
Vincla meorum.

Sterne te totam generosa sanctis
Civitas mecum tumulis: deinde
Mox resurgentes animas et artus
Tota sequeris.

VITA S. PATERNI EPISC. ABRINCENSIS

ATIS FIDELITER, SED VALDE OBSCURO STYLO CONSCRIPTA. ITAQUE IN GRATIAM LECTORIS ORATIONE ALIQUANTO LATINIORI REDDITA EST PER LAUR. SURIUM.

Obiit anno 557 — Nat. Gallus.

§ 1. Religiosae actiones, virtutum incrementis cumulatae, atque ad fastigium sacratae benedictionis perductae, tum quoque miraculorum fide dignorum transacti temporis testimonio approbatae, vivacibus meritis nunquam absunt a fidei internis obitibus, etiamsi nullis sint literarum monumentis consignatae. Neque enim extrinsecus adhibitis indigent testimoniis, cum domesticis verae gloriae documentis fulciantur. Verumenimvero obliorum utilitatem expedit plane etiam in scripta eas referri. Itaque etiam nos beati Paterni antistitis praeclare gesta scribenda suscepimus: confirmatur enim grex devotus sui pastori suffragio quoties ejus virtutum commemoratione recreatur. Ortus est autem beatissimus Paternus apud Pictavos *, Aquitaniae oppido, et eundem ex parentibus generis nobilitate atque etiam publica administratione conspicuis. Sed vixit ipse natalium splendorem vitae et morum claritudine, Julitâ matre, jam ab annis duobus iduâ, illum honestissime educante.

§ 2. In ipsa vero tenera aetate, coelesti inspiratione permotus, religiosae vitae frenos sibi sponte iniecit, in monasterio ** Eniionensi Dominicae servitutis jugo et habitu monastico suscepto. Ubi sane non multo post ab Abbate ad cellarii dispensationem adhibitus, in illo primo suae promotionis gradu non obscura deinde indicia dedit, idoneum se fore, cui, divina agente providentiâ, etiam pontificatus functio et plurimarum rerum administratio quandoque demandaretur. Volebat autem mater ejus jam coenobium ingresso vestem parare: cumque telam ordita esset, eamque casu super tectum reposuisset, milvus eam ad suum nidum abspexit: ubi post anni exacta spatia reperta est integra, adeo ut ejus stamen nec imbres hyemis, nec aestatis fervores corruperint. In ipsa adhuc adolescentia ad sublimiora sanctae vitae studia aspirans, cum non fideret sibiipsi propter aetatis teneritudinem, cum Scubilione, ejusdem loci monacho, prius communicato consilio, pro Christi amore relictis parentibus, in pago constantino (sic enim loquitur auctor historiae) una cum illo

* Poitiers.

** Monast. vulgo d'Anson postea S. Jovini de Marnis in Pictaviensi Dioec.

libenter constituit peregrinus degere. Itaque nihil praeter Psalterium secum accipientes, eo profecti sunt. Porro sanctus Scubilio, licet aetate major esset, videns beatum Paternum meritis venerabilem, ut illum sibi aequaret, pallium suum divisit, eique partem dimidiam dedit. Ambobus vero propter captandam solitudinem insulam quamdam adire cupientibus, vir quidam nobilis et religiosus Deoque dilectus detinuit eos apud se, donec civibus suis illorum adventum indicaret: rogavitque illos, ut in fanum Scisciicum * se reciperent, suisque precibus homines ethnicismi erroribus implicatos, a daemonum cultu revocarent. Tum vero illi circa montis sinum in cavernam quamdam ingressi sunt: cumque populus, execrabili ductus consuetudine, in illo fano debaccharetur, sancti viri admonebant miseros, ne falsos deos colendo se aeternum perderent qui salutem possent adipisci sempiternam, si non ejusmodi injuriâ suum irritarent creatorem: ajebantque rectius omnino ipsos facturos, si per gratiam Dei renati, suum colerent conditorem. His auditis, homines insani reverendos viros irreverenter contemnunt, ritumque suo coeptum cultum pertinaciter prosequuntur. At sancti viri tum sanctae Crucis signo, tum fidei fervore armati, accedunt ad vasa, in quibus illi miseri pulmenta coquebant, suisque ea scipionibus everunt: potum quoque effundunt, posthabito praesentissimo vitae suae periculo, ut pro Christo fortiter dimicarent, parati etiam, immo et appetentes pro illo obire martyrium, si non defuisset percussor. Ecce autem nutu divino, timore corripuntur qui sanctos viros facile etiam trucidare potuissent: sed cum ad suum locum ambo reverterentur, mulier quaedam in illorum contumeliam sese nudavit: at repente membris omnibus contrahitur, totoque anno vigore tabescente cruciatur, nervisque debilitatis, etiam ulcere flagellatur, donec petita a sanctis viris veniâ, illis Dominum rogantibus, sanitati restituta est.

§ 3. Accidit quodam die, ut non nisi dimidius panis illis ad necessariam refectionem superesset. Adveniente autem peregrino quodam, beatus Paternus humanitatis studio eum illi largitus est, potius apud Deum sibi ex illo mercedem colligere volens, quam in suum eum ventrem recondere. Ubi autem stata edendi hora advenit, sanctus Scubilio rogavit eum, ut illud panis frustum ipsis apponeretur. Cui Paternus ait: «Christus qui semper abundat, servis suis escas subministrabit.» Tulit hoc moleste Scubilio, quippe qui labore defessus, nihil inveniret, unde vires exhaustas reficeret. Interim non dormitabat providentia Dei ad suppeditandam escam servis suis, nec eos fame discruciaci passus est ille qui aperit manum suam, et implet omne animal benedictione. Nam confestim Witheus qui se primus in illorum disciplinam tradiderat, illis jejunantibus multa attulit munera et magnam ciborum

* Scicy in Normannia.

copiam: sicque intra temporis fere punctum quod indigenti Paternus impertierat, cum grandi foenore receperunt. Sed cum cibum caperent, non aderat aqua, qua sitim excluderent: quae tanto solet esse acrior, quanto est major e cibo satietas. Mox igitur in terram prostrati, supplices Christo qui est fons vitae indeficiens, preces offerunt, ut ipse famulis suis aquam largiatur in deserto qui olim populo Israëlítico e petra largissimas produxit undas in solitudine. Audivit auris propinqua clementissimi Salvatoris preces servorum suorum, tangenteque Paterno humum baculo, fons eripit: crederes te videre Moysen virgâ percutientem petram.

§ 4. Ejus rei famâ crebrescente, vir venerabilis Generosus Abbas eorum, post triennii spatia abiit ad requirendos monachos suos, tam bene fugitivos quippe qui ad Christum aufugerant. Ubi autem ad illos pervenit, didicit Paternum arduum sane vitae institutum sequi, praeter panem et aquam, vel ôlera sale conspersa, nihil alimentorum admittere et non foeminarum dumtaxat, sed etiam virorum aspectus declinare; ut ab hominum consuetudine semotus, solícite opperiretur visitationes angelicas: tantoque plus proficeret in rerum divinarum contemplatione, quanto minus haberet ex hominibus solatii. Tum praeterea cognovit eum nullo modo unquam cubare in lectulo, nulla lecti opera requirere, numquam ad plumas vel caput reclinare: ea veste qua interdum uteretur, etiam noctu contentum esse: pro molli lana asperum usurpare cilicium, ut nec ipsa quidem nocturna quies corpori sine molestia abiret, exactoque in sanctis laboribus die, nox non ad quietem, sed ad laborem succedere videretur. His igitur consideratis, ut advertit Abbas eum monastici Canonis metas, tanquam equum impatientem, immodico fervore excedere, imposito quodam freni retinaculo, ad moderata eum jejunia revocavit, simulque jussit ne tam arctae se daret solitudini, nec virorum aspectum et colloquia recusaret: tum etiam cellulas inviseret. Simul etiam apud Leucianum episcopum et cives praeclarum ei reddidit testimonium, bonis et honestis eum parentibus esse editum. Dehinc valefaciens Paterno, Scubilionem secum ad monasterium reduxit: cui tamen non multo post copiam fecit ad Paternum sese recipiendi. Porro Leucianus episcopus Paternum primo diaconum, inde presbyterum ordinavit. Ille vero quantum sibi senserat ex illa promotione accessisse dignitatis, tanto plus ipse sibi cumulandis virtutibus veri honoris adjicere nitebatur. Tantus autem Scisciaci ex-ejus et Scubilionis laboribus gratiae fructus excrevit, dum illic coelestis verbi semina spargerent, ut fanum profani cultus in pècorum stabula reductum sit. Spelunca autem illa, in quam viri illi egregii se abdiderant, tam suaves ex se diffudit virtutum odores, ut permulta ex Paterno prodierint monachorum examina, nec pauca apud

Constantienses, * Bajocenses, Cenomanos, Abrincenses, Rhedones ** in Britannia minori ab illo fundata sint monasteria. Claruit autem ejus eximia fides multis argumentis et sacram vitam miraculorum signa declararunt.

§ 5. Scisciacci namque oblata ei fuit ancilla muta ab Oroaste presbytero. Extendit vir sanctus manum, ut puellae labia aperiret: sed cum dentes non posset diducere, mox oleo benedixit, eoque maxillas ejus consignans, id effecit, ut sonum redderent, qualem solent catenarum fragmenta inter se collisa. Deinde etiam os ejus eodem liniens oleo, sciscitabatur quid haberet quod sic perpetuo obmutesceret. Tum illa subito respondit viro Dei et unde muta fuisset effecta, explicavit.

§ 6. Scisciaco discessurus vir sanctus ad Abrincenses, petiit a fratre Scubilione, ut liceret secum auferre duos pullos columbarum quos ipse nutrierat. Negavit assensum Scubilio, dicens se ejus absentis loco vel columbas velle retinere. Ad quem Paternus: «Immo vero, inquit, illius sint columbae quem amplius amant.» Cumque ad monasterium, quod inde ad decem et octo fere miliaria aberat, pervenissent, postridie venerabili viro Paterno illic columbae alacres occurrerunt, suum erga eum testantes desiderium. Nec praeter rationem est, quod virum spiritalem columbae quarum simplicitas etiam in scripturis divinis commendatur, secutae sunt.

§ 7. Apud Abrincenses Ursi cujusdam ancillae adeo erant vi morbi contractae manus, ut nec fila quidem e glomo possent divellere. Oravit pro misera vir Dei, et cito laxatis nervis, pristina manibus incolumitas restituta est. Id ubi fama longe lateque divulgavit, multa Childeberty regis prece compulsus, ei Parisiis vehiculo operto inclusus occurrit: cumque Milevico puer a serpente percussus, ilico e corpore abiturus videretur, accessit ad eum vir sanctus, editoque crucis signo et olei liquore puero perfuso, exitiale virus tali antidoto profligavit. Quo sane in loco in rei gestae testimonium basilicam in beati viri honorem condiderunt. Ubi autem maligni spiritus eum Parisios adventare senserunt, ex obsessis corporibus aufugerunt: et qui febre correpti erant incolumes evasere: nec potuit illic durare morbus, ubi tam insignis medicus sua pharmaca produxit. Postea vero, cum vir Dei pro pauperibus regias aures appellaret inclutus rex Childeberty Crescentio, ad quem publica cura spectabat, mandavit ut quod B. Paternus ab ipso exigeret, id exequi ne omitteret. Promisit ille se ita facturum: sed fidem fefellit. Nam in Burgundiam profectus est, viro sanctissimo nesciente. At mox illum divina ultio persecuta, oculorum lumine privavit, ita ut biduo erraret. Agnoscens igitur culpam suam, celeriter regressus est ad hominem

* Gallice *Coutances*; Du Bessin; Du Mans.

** D'Avranches et de Rennes.

Dei, veniamque petiit: eodemque momento quo ab animo iniquitas abscessit, oculis lux reddita est: factusque ex ipsa caecitate eruditior, servi Dei non distulit parère voluntati, felicior effectus pulsa pectoris caligine quam oculorum luce reparata.

§ 8. Jam septuagesimum aetatis agebat annum B. Paternus *, et Abbatis officio fungebatur, cum ecce Scisciacy in cellula, quam primo extruxerat, quiescenti quadam nocte visus est locus ille mira claritate perfusus. Simul autem visi sunt ad eum ingredi sancti episcopi Melanius, Leucianus et Beor qui ad Dominum migraverant, ipsumque ordinare antistitem. Hac ille visione obstupuit, sed tacitam apud se habere volens, tamen occultare non potuit, quam postea ipse rei eventus ad omnium notitiam perduxit. Nam non multum intercessit temporis, cum decedenti Abrincensi episcopo ad regis et populi preces ipse successit. Nec enim recusare potuit, quod secreta Domini dispensatione sibi imponendum jam ante praeviderat. Ubi autem id honoris adeptus est, talem se praebeuit, tum in veterum ecclesiarum instauratione, tum in novarum aedificatione, domorum etiam reparatione et pauperum procuracione, ut esset in singulis admirabilis et in omnibus singularis. Cum autem quadam vice in pago Theodisiacy ad comitem Severum foemina quaedam, civis Rhodonensis, venisset plane muta, sanctoque viro in oratorio esset oblata, illo pro ea preces fundente, actutum longa rupit silentia, nec potuit diutius servire inimico, pro qua Christus ejus et Creator et Salvator fuerat interpellatus.

§ 9. Tertium decimum annum in Abrincensi pontificatu jam agens vir sanctus, altero Paschatis die cum fratres Scisciacy invitare cuperet in morbum incidit, itemque sanctus Scubilio apud Mandanenses. Mittunt autem utrinque nuncios, mutuoque sibi significant, ut priusquam migrent ex hac vita, mutuo conspectu fruantur. Nuncii in ipso itinere sibi fiunt obviam, rogantque beatum Scubilionem, ut beato Paterno occurrat. Id vero quo minus ille posset, siuus quidam maris impedimento fuit, quem nocturno tempore trajicere non licuit. Verum cum a Scisciacy fere tribus milliaribus abesset, eadem omnino horâ beatus Paternus et frater ejus Scubilio reverendus Praepositus, nobili triumpho, comitibus angelicis spiritibus, animas suas e terris ad coelestia regna cum Christo aeternum victuras transmiserunt. Cumque et Paterni exequias celebraret Lauto episcopus, qui ante dies octo ejus invisendi causâ eo venerat, ejusque sacrum corpus ad basilicam deportaret: itemque Lauscus episcopus S. Scubilionem ad basilicam eandem adduceret, ambo pontifices, concinente psallentium choro, praeter omnem expectationem sibi invicem occurrerunt, pariterque in eodem loco convenerunt: et viri sanctissimi, quorum funera illi antistites curabant, felici

* Gallica pronuntiacione *Pair*.

transitu locum orationis, quem ipsi extruxerant, eodem die simul occuparunt: et qui se in vita mutuo dilexerant, nec in morte quidem separati sunt, idque adeo, ut uno eodemque momento, uno atque eodem monumento pariter conditi sint: nec dubium, quin Christo redemptori nostro, nostri amantissimo, electi ejus gratiâ e seculo, felicibus meritis illustres, pariter occurrerint in coelis: etiam post obitum beatis et mirificis operibus integre viventes et miraculis coruscantes, ad laudem et gloriam omnipotentis Dei, cui est honor et gloria in secula seculorum, Amen.

Die XVII occurrit in Rom. Martyrologio S. Robertus Abbas cujus Vita ex instituto Operis nostri hic esset igitur exhibenda: sed haud levi ex causa ab XXIV huj. illi a Surio assignata, evellendam non censuimus. Vide ergo infra ad illam diem 2º loco.

MARTYRIUM

SS. ELEUTHERII EP. ET ANTHIAE MATRIS EJUS

AUCTORE SIMEONE METAPHRASTE.

Circa 120 — Natione Itali.

§ 1. Cum Aelius Adrianus Romanis quidem imperaret, daemonibus autem et simulacris diligenter serviret: admirabilis quoque Eleutherius illo tempore cognitus est, veluti quaedam stella diem illustrans. Cui patria quidem fuit inclyta et magna Roma: parentes autem genere quidem nobilissimi, divitiis vero opulentissimi, gloriâ etiam clarissimi. Ter consulem enim fuisse ejus patrem, ejus scribit historia. Sed cum essent adeo insignes, nec eis quidem decrat nobilitas ex pietate orta et religione. Ejus enim mater Evanthia *, cum divini Pauli apostolicis admonitionibus fidem accurate didicisset, cum studio virtutis, Dei quoque cultu erat valde locuples. Ea cum hunc sanctum peperisset puerum, Eleutherium quidem vocavit ex ipso ortu: adeo autem liberaliter et honeste eum educavit, ut nomini res quoque convenirent; *Eleutherius* enim graece *Liberum* sonat.

§ 2. Sic ergo educatum, cum ad virilem aetatem pervenisset, Deo et Pontifici Aniceto ** dat eum, donum ipso dignum. Ipse enim tunc Romanae praeerat Ecclesiae. Qui videns morum

* Unus Metaphrastes est qui scribat *Evanthiam*; lege cum latinis Martyrol. *Anthiana*. Acta haec in multis sunt dubia; quae autem proponunt Bollandiani PP., ipsimet dicant Apocrypha.

** *Anicetus* multo post Adrianum sedit. Recte Baronius ponit *Anacletum*.

ejus moderationem et alias virtutes, eum quidem primum Diaconum, deinde Presbyterum, postremo Episcopum ordinat Illyrici: sicque lucernâ, ut Evangelice dicam, posita super candelabrum et verbi luce illuminante multorum cogitationes: et falsam quidem mendacii doctrinam proculcante, doctrinae sermone affluente ad solius autem Dei cognitionem multos convertente et deducente ad pietatem, non poterat malignus haec ferre moderate: sed rabie quidem in ipsum agitabatur, et graviter spirabat contra pietatem. Totum vero subiens Adrianum, cum illo armatur contra veritatem: et ante alios omnes contendit de medio tollere Eleutherium, ex piis studens demerere eos qui erant insigniores, tamquam spicas quasdam caeteris praestantiores: et statim cum terribili legatione mittitur Felix quidam, unus ex Ducibus exercitus, jussus ut et per vim adducat Eleutherium, et eum sistat ante tribunal imperatorium. Qui cum ad Christi pervenisset ecclesiam, eam extrinsecus circumsidet multitudine militum: et cum intus interceptisset Eleutherium, tamquam praedam aliquam studebat habere agnûm Christi.

§ 3. Deinde templum ingressus, et truculentis quidem oculis et truculentiore etiam spiritu, tamquam ipso vultu ejus qui miserat, significans saevitiam, se ostendens iis qui videbant: postquam vidit Eleutherium suavissimum doctrinae fluentum profundentem, et ornatissime pietatem annunciantem iis qui cum eo versabantur, ille mirandum in modum admirabatur Christi virtutem: et statim mutata saevitiâ (visus est enim habere animum aptum ad suscipiendum semina pietatis), fit ovis pro lupo, et pro persecutore discipulus: et priorum veluti oblitus, non latro et persecutor, sed Christi quem persequabatur amicus et discipulus: et despicit quidem ipsum Imperatorem: prœcidit autem ad pedes sancti: et ab eo tempore lubens versabatur cum magistro. illius verbis illuminatus, et in pietate confirmatus. Sed sic quidem fecit Felix, et nequaquam curavit reverti ad eum qui miserat. Non erat autem, id quod videbatur Eleutherio. Festinabat enim ad confessionem: eratque prompto et alacri animo ad pietatem libere efferendam. Iter certe protinus est ingressus, habens etiam se sequentem Felicem ducem exercitus. Cum autem inter eundem in aquam incidissent, fit hic Felix alius Candaces: et a divino Philippo baptizatur, nempe Eleutherio, et idololatriae caligine, tamquam putrido aliquo indumento, exiuit.

§ 4. Postquam vero itinere confecto Romam venerunt, a fidelibus quidem qui erant Romae, agnitus, sigillatim de Eleutherio omnia annunciat. Eleutherium autem jussus Imperatoris imperabat sisti ad illius tribunal. Ille vero tam magno et excelso animo ingreditur, acsi non ad certamina, sed ad festum accerseretur. Quem cum aspexisset Imperator, ut vidit eum esse et juvenem,

et formosum, et virtutis ornamento et animo et oculis decorum: « Cur, inquit, o Eleutheri, patria relicta religione, deorum cultum nihili faciens, novum quemdam Deum colis: idque cum non solum sit aperte mortuus, sed etiam mortem subierit turpissimam? » Eleutherius autem ei qui se tam stulte gerebat, nec respondendum quidem esse arbitratus: et alioqui ipsum Christum in iis quae pro Christo passurus erat, imitans, stabat tacens. Sed responde, rursus dixit Imperator: « Qui fit quod te tam stolide geras, et in hunc Christianorum cultum insanum te immiseris? » Deinde aliquantum remittens de acerbitate: « Pare, inquit, mihi, et diis invictis sacrifica. Si enim persuasus convertaris, honores tibi praebebo maximos: sin autem non pareas, gravissima inferam supplicia. »

§ 5. Eleutherius vero Domino invocato qui dixit: Nolite esse solliciti, quomodo aut quid respondeatis. Dabitur enim vobis, inquit ille, sapientia, cui nullus poterit resistere: « Quomodo, inquit, potero sustinere talibus diis servire, aut alii sustinenti assentiar? Quomodo autem non magis vobis consuluerim ab eis deficere: et si non pareatis, vestram defleam amentiam quod ratione a Deo honorati, effecti estis viliores lignis et lapidibus, adeo ut haec deos esse putetis: et non solum esse, sed etiam bene esse existimetis: idque vero Deo relicto qui ratione constituit universum? Coelum enim et terra sunt opus manus illius. Sumus vero nos ex iis quae creavit, opus pulcherrimum et pretiosissimum: etiamsi tamquam in pugna nocturna ignoramus id quod est amicum et hostile: et adversus nostrum quidem Dominum bellum gerimus: eos autem qui sunt vere nostri inimici et hostes, daemones; inquam, nostros, o insaniam, putamus esse dominos, et eos honoribus extollimus et sacrificiis. Ego igitur Domino meo adhaereo, et semper adhaerebo: et Christo meo serviam, ignominias vestras et honores, et has pueriles larvas suppliciorum, infantium esse plagas reputans. Mihi enim, ut meus dixit doctor Paulus, totus mundus est crucifixus, et ego mundo: et mori pro Christo, deliciae mihi sunt et exultatio. » Irâ plenus per haec evadit Imperator, et grabatum jubet afferri aeneum, et ei multum quidem ignis subterni: supra eum autem nudum extendi athletam, et sic perpetuo deflagrare, donec omnino interierit.

§ 6. Postquam autem haec cito facta sunt, martyr insiluit in grabatum, et totus in toto fuit extensus. Civitas vero aegre ferens id quod factum fuerat (omnes enim fere convenerant ad spectaculum), exprobrabant Imperatori crudelitatem. Cur, dicentes, vir adeo clarus, genereque et sapientiâ insignis, male perit, tamquam infamis quispiam? Deus autem dolorem allevabat e superis: et tamquam quodam rore refrigeratus, et in molli herba cubans, martyr sentiebat voluptatem. Imperator autem postquam

animi rabiem tormento jam satis lenierat, existimans eum jam esse mortuum, jubet illinc tolli illius corpus. Postquam e lecto ferreo surrexit martyr, non solum illaesus, sed etiam laetus et alacer: et, extollam te Deus meus rex meus, canebat cum gaudio, et laudabo nomen tuum perpetuo. *Laudabo Deum qui laetificat juventutem meam. Quoniam generatio et generatio laudabit opera tua, et potentiam tuam annuntiabunt, et mirabilia tua narrabunt (Psal. 144).* Postquam vero Deo sic glorificato, audacius deinceps asiluit ante tyrannum: «Aspice ad me, ait, o Imperator, quem tu existimasti ab igne exedendum, et intellige eum qui a me praedicatur. Agnosce autem tuorum quoque deorum imbecillitatem.» Hanc audaciam et dicendi libertatem, suam esse contumeliam Imperator arbitratus, et se victum esse opinatus quod contemneretur, supplicium eo excogitat majus et vehementius. Rursus ergo in medio proponitur craticula igne quidem subtilis accensa: oleo autem d super aspersa, et flammam graviter accendens. Sed ne tunc quidem gratia neglexit martyrem: sed simulatque fuit ipse impositus craticulae, ignis statim fuit extinctus, et carbones emaruerunt: craticula vero, tamquam non oleum, sed aqua potius desuper fuisset infusa, ipsa quoque erat frigida, sanctum conservans illaesum.

§ 7. Quid vero? cum his ne fuit extincta ira Imperatoris? Nequaquam: sed rabie semel percitus, et ad alia quidem nihilo melius affectus, quam caecus: ad hoc autem solum intuens, ut diis suis gratificaretur in sancto puniendo qui quidem sunt omnino daemones homicidae, rursus jubet afferri sartaginem, ceramque et picem, et adipem in eam injici: multo vero igne subtilis accendi, et sic in ea rursus extendi martyrem. Postquam ergo factum fuit quod fuerat imperatum, et sartago tota erat candens: stetit autem martyr quoque subiturus supplicium: «Ne differas, inquit Imperator, o Eleutheri, stas enim medius inter mortem et vitam: cura id quod tibi futurum est conducibile. Nam ego quidem magnam tui curam gerens, ne male pereas, in te sum affectus, tamquam in germanum filium: nec vellem per deos, virum tam nobili loco natum, et qui est ipse adeo bonus, tam disertus, et tam pulchra specie, seipsum inconsiderate injicere in periculum: idque propter nihil aliud, quam propter pervicaciam vanam et inutilem.» Postquam autem stetit martyr adversus haec generose decertans, apte probris remunerans blanditias, et illum lupum appellans Arabicum, ut qui ovibus Christi insidiatur, tandem haec quoque adjecit: «Quicquid feceris, non mihi persuadebis, ut ab hac pia et beata desistam constantia.»

§ 8. Hic Adrianus * animo sauciatus, verbis relictis, ad facta se contulit, et jubet eum extendi in sartagine. Quod cum factum esset, eadem quae prius, rursus sunt consecuta: et ignis

* De Adriano Imp. egimus in Martyrol. Illustr. martii, p. 270.

quidem mutatur in rorem : aura vero quaedam suavissima fortem ac generosum virum refrigeravit. Adrianus autem nesciens quid ageret, cum ei mutarentur omnia in contrarium, sedebat animi dubius, bovem habens in lingua, ut dicitur, et linguam vinctus profundo dolore. Quem cum vidisset sic affectum is qui tunc erat Praefectus urbis, nomine Corèbo, ad nova invenienda tormenta vir egregius, et ad faciendum aliquid quod adversus necessitatem esset acceperat, et Christianorum fidei veluti quaedam semina et initia in corde acceperat ; adhuc vero sectabatur res gentilium, plurimi faciens colere et observare Imperatorem). Ipse autem tunc videns Adrianum dubitantem, et nescientem quomodo se in sanctum gereret, accedens : « Ego te, inquit, o Imperator, liberabo a negotiis, et hunc juvenem qui repugnat tuis jussis ; docebo numquam tale quid aggredi. Sed clibanus quidem inferatur aeneus ; acuti autem obelisci infigantur in utraque ejus parte, et mox scies Eleutherium aut paruisse, aut male periisse. » Haec vero dicens, non animadvertibat se leonem putare posse terrere ictu arundinis. Haec tamen placuerunt Imperatori, et cito confecta machinâ, martyr in coelum tollens oculos tam qui cernuntur, quam qui sub aspectum non cadunt, et totam mentem in coelum defigens, et prae gaudio totus quasi a Deo afflatus : « Ago tibi gratias, inquit, Domine Jesu Christe et Deus, quod me talibus et tantis bonis sis dignatus : quod me manu tua potenti virtute accinxeris quod pro tuo nomine talia tibi pati visum sit. Et nunc aspice de coelo, et vide qualia contra me fabricantur qui te oderunt : et libera animam meam a jaculo eorum, et a viris sanguinum, qui bonus es, serva me : ut sciant omnes, te esse solum Deum et gloriosum in toto orbe terrarum. » Deinde etiam pro iis ipsis qui illum cruciabant, sicut Stephanus pro iis qui eum lapidibus appetebant, orans : « Tange cor eorum, dicebat, o Domine, qui es multae misericordiae, et tuum sanctum eis nomen fac sit cognitum, et deduc ad tuam voluntatem : ut cognoscant te solum verum Deum, et desistant a pernicioso cultu simulacrorum : Quoniam benedictus es in secula, Amen. »

§ 9. Cum Corebo sic orantem attendisset martyrem, veluti accenso qui erat ei repositus, carbone pietatis, repente mutatur longe pulcherrima mutatione : et tamquam non is esset qui paulo ante excogitabat supplicia adversus martyrem, accedens ad Imperatorem : « Pro quo, inquit, maleficio, aut pro quo crimine his poenis afficitur Eleutherius ? aut pro qua causa morte tam acerba damnatur ? » Imperator vero hac inopinata auditione valde commotus, torve intuens Corèbonem : « Num tu es, inquit, is, quem ego novi, Corèbo ? Quidnam autem tibi accidit, aut quidnam tibi factum fuit ? Numquid te cepit aurum ab illius matre acceptum

et tam repente mutavit? Quam multa vero etiam a multis aliis tibi data potuerint conferri cum meis donis, quem ego et opibus et gloriâ et mea familiaritate et conjunctione beatum Romae reddidi? Quod si plura desideras, licet tibi nostris frui affatim: tibi sunt aperti omnes mei thesauri: ex his hauri ambabus manibus, neque teipsum ita prodas, a foemina furto sublatus, et paucis auro emptus. » Corebo autem jam totus repletus bono spiritu, et martyris precibus mentem habens illuminatam, exclamavit illud admirabile et dignum quod celebretur: « Pretium tuum, dicens, tecum eat in perditionem. Tuae vero pecuniae sint fomes igni qui te manet. Quid enim tua sponte caecutis, et conaris movere ea quae sunt immobilia? idque cum didiceris experientiâ quod nullus quidem ex tuis diis potest ullum ex iis qui adsunt in ignem injectum servare. Is autem, quem colit Eleutherius, reddit eum et igne potentiorum et quovis alio supplicio. »

§ 10. His sic dictis, dici non potest, quanta irâ et insaniâ repletus fuerit tyrannus. Solent enim revera validae amicitiae validas quoque similiter parere inimicitias. Unde etiam jubet Praefectum eodem puniri clibano, quo ipse consuluerat, ut puniretur Eleutherius. Cum ergo jam appropinquaret tormento, « Ora pro me, clamavit Corebo martyri, et me arma his armis, nempe Christi signaculo, quibus ducem exercitus munisti Felicem. » Sic ergo Corebo armatus a martyre, et protinus injectus in clibanum, ipse quoque mansit similiter ab igne non expugnatus. Adrianus autem his tormentis defessus, eum condemnat, ut ei caput amputetur. Et Coreboni quidem sic succedit finis martyrii: et qui a multis a seculo desideratur, hic brevi tempore thesaurum arripuit. Quatenam vero sunt Eleutherio postea consecuta? Primum quidem ipse in clibanum immittitur: deinde etiam obeliscis, ut videbatur, transfigitur. Et clibanus quidem rursus, sicut prius, extinguitur: convertuntur autem protinus cuspides obeliscorum, quodammodo carnem honorantes martyris, et ejus qui punit, animae arguentes caecitatem: quinetiam multos ex iis qui astabant, attrahentes ad Dei cognitionem qui haec faciebat miracula: qui etiam, Magnus est Deus Christianorum, clamabant, qui nobis praedicatur per Eleutherium. Rursus ergo et haesitatio et magnus dolor invadit tyrannum. Et tunc quidem martyrem tradit in custodiam. Postea autem eximios ex iis qui ei parebant, convocatos congregat: et cum toto die deliberasset, ubi et quonam modo Eleutherius subiret supplicium, visus est ei locus quidem carcer: modus vero maxime miserabilis, nempe per famem.

§ 11. Et postquam haec visa sunt, multos quidem dies in carcere decertavit cum fame. Sed qui olim Danieli, et Eliae per voluerem alimentum suppeditavit, eum quoque alit per columbam, et ejus animam implet bonis. Et ille quidem agebat gratias quod his magnis bonis sit dignus habitus. Tyrannus autem insaniebat

et quod ostensum esset machinationem fuisse imbecillam, efferebatur: et ideo equos feros et minime mansuetos, eis longe saevior, jubet jugo alligari, et eis etiam alligari Eleutherium: et cum equi qui jugum ferre non didicerant, et erant alioqui feri, strepitu currus valde essent perturbati, et huc et illuc temere ferrentur, martyri, petris et aliis alliso, divellerentur et lacerarentur carnes: ut sic particulatim et membratim concisus, abrumperet animam. Sed nec haec ei processerunt ex animi sententia: sed quomodo ille non cessabat ea operari quae ad vim faciendam pertinebant, et ad afferendum interitum: ita nec Christus ea providere quae spectabant ad salutem. Angelus enim e coelo adveniens, et feros illos equos repente reddidit mites et mansuetos: et cum solvisset Eleutherium, eum immittit in currum: et cum direxisset equos ad montem vicinum civitati, effecit, ut martyr ascenderet leniter et placide. Ei vero aliud quoque accedit admirabile et contra opinionem. Nam cum sic in montem venisset martyr, et deinde rationale sacrificium, consuetam Deo laudem, sacrificaret, quae aderant animalia, *ursi et leones, et si quae erant aliae ferae* *, accedentes circumdant Dei famulum, et ei blandiuntur: et tamquam illius vocem intelligentes, benedicere coeperunt et adorare: et hoc significabant quod et in terram annuerent, et rursus in aërem pedibus efferrentur, et aliis etiam gestibus corporis. Sed sic quidem ferae, perinde ac si martyr esset chori institutor et ductor, et cum is incepisset canere, eae quoque choream implentes circumsiliebant et quasi respondebant, et magistrum, quoad ejus fieri poterat, sequebantur admirabiliter.

§ 12. Adrianus autem non solum martyris, sed ne ipsarum quidem ferarum reverebatur intelligentiam: sed cum ad illas venisset audiendas, erat idem Adrianus multis etiam feris et asinis insipientior et efferator. Multi enim, quibus curae erat venatio, cum haec suis vidissent oculis, renunciarunt Imperatori: sed ille erat, ut est in proverbio, asinus ad lyram. Non solum enim miraculo nihil evasit melior, sed etiam armatos emisit milites, mox comprehensuros Eleutherium. Ferae autem non conservabant parem in illos observantiam; sed ut quae accurate scirent sui Domini discernere amicos et inimicos, cum primum eos viderunt, celerrime in eos ferebantur: et parum abfuit, quin eos discernerent cornibus et dentibus, nisi martyr illis quidem tamquam freno aliquo non aspectabili, injecta oratione, jussisset eas reverti unde venerant, cum militibus vero metum solvisset, et qui cum armis fuerat, eis adventum exprobrasset (neque enim ad paricidam aliquem venisse aut latronem, quos oportebat, cum nutu solum

* Haec nolumus abradere ut noscat lector primum ad portentosas fabellas Metaphrastis ingenium. Romanum ecce agrum et Italicos montes in Iircanis sylvis collocat et Africae desertis, ut in ursos, leones et hujusmodi, *si quae sunt*, feras occurrant martyres nostri, et cum ipsis tandem (miro sane et suavissimo choro) Dei laudes concinant!!

significassent, sequentem habere eum qui ab eis quaeritur): hoc cum dixisset, lacto et àlaci animo sequebatur, multum disserens in itinere: et si nihil aliud, dicens oportere eos reverèri ferarum intelligentiam, et ex eis capere certum exemplum ad eum qui ipsos creavit, agnoscendum. Deinde optime cum eis disseruit de regno coelorum et gehenna: et sic per totam viam benignissime admonens et docens, tantam vim habuit, ut multis ex eis persuaderet, efficeretque, ut lux veritatis luceret in illorum animis. Postquam vero Romam pervenerunt, Imperator statim maximam convocat concionem, volens habere plurimòs testes interitus martyris.

§ 13. Postquam autem fuerunt omnia parata, et frequens convenit populus, secus evenit, quam putabat Imperator. Qui enim àderant, non martyris occisionis, sed Christi quae in ipso erat, virtutis fuerunt potius testes, omni exceptione majores. Nam laena quidem admodum saeva in eum immittitur: quae instar teli magno impetu irruit et ad sanctum accedit, non ut Eleutherium discerperet, aut vel exiguo morsu eum offenderet: sed potius ut illius pedes prae magna amplecteretur benevolentia. Quod quidem fecit accurrens. Inclinavit enim cervicem ejus pedibus: linguà vero lambebat ejus plantas. Videbatur autem aegre ferre quod non etiam vocem haberet humanam quae pro pietate loqueretur cum martyre. Sed nec haec persuadent Imperatori qui erat duro corde, sicut ille Pharaò, ut pietatem ex eis disceret: sed ut qui bestiam damnasset imbecillitatis quod ea esset foemina, jubet etiam marem simul immitti in martyrem. Ille vero veluti contendens cum foemina et non minus benevolus volens videri in athletam, illam quidem repellit: ipsi autem accurrens, pedes amplectitur, adhaeret, lambit, exilit, gestu, aspectu et motu suam annunciat benevolentiam. Ex iis vero qui aderant et haec videbant qui animae quidem oculis utcumque intuebantur, protinus clamabant magnum esse Deum qui colitur ab Eleutherio. Quorum autem mentis visus caecutiebat, ii sanctum vocabant planum et maleficum qui haec solis praestigiis falso faciebat apparere. Sed fieri non poterat, ut in his divina quiesceret justitia: sed oportebat omnino obstrui labra dolosa, ut divinus dicit David quae adversus justum loquebatur iniquitatem, in superbia scilicet et contemptione: sicut etiam obstructa sunt, et ultimo siluere silentio. Nam inter loquendum ictu percussi qui non cadebat sub aspectum, protinus accipiunt mortem praemiae blasphemiae.

§ 14. Iniquus autem Imperator in summam adductus dubitationem, postquam videt omnia cedere martyris menti et gratiae, eum morte condemnat quae gladio sit ei afferenda. Nam quoniam martyrii cursus non poterat aliter finem accipere, et hic ipse athleta venire ad Christum, quem desiderabat, ipsum quidem qui sunt hujus rei ministri, gladio interimunt. Deinde matrem quoque

quae erat ejus collo circumfusa, et ei magis corde quam ore adhaerebat: nihil autem muliebri aut maternum loquebatur, neque tali filio indignum, sed ejus certaminibus laetabatur et gloriabatur: immisericorditer impii filio suo adhaerentem interficiunt. Quidnam vero erat convenientius, illosne fecisse cum essent mali, an illam esse passam, cum esset pia in Deum et amans filii? an cum sic moriente filio esse mortuam, et non abesse a praemiis filii matrem, quae eum pulchre erudiit: sed eos communiter sisti ante communem Dominum, et apud eum manere, ut sacra dicit Scriptura, matrem propter filium laetantem?

§ 15. Qui autem erant pii ex Illyrico, quicumque quidem tunc aderant, cum diligenter eorum extulissent reliquias, iis qui erant Romae fideles qui eas diligenter inquirebant, ubinam essent, significant et communicant: et sic cum ambo eas unxissent et dividissent, et ut par est honorassent, ipsas pie sepeliunt: Christianis divitias quae non possunt eripi, morbis et malis spiritibus propulsandis praesens remedium: Ad gloriam Patris et Filii et Spiritus Sancti, etc. (a).

MARTYRIUM

S. APOLLONII SENATORIS

AUCTORE EUSEBIO CAESARENSI: *Eccles. Historia lib. 5, cap. 20*

INTERPRETE JOANNE CHRISTOPHORSONO.

Circa 185 — Patriâ Romanus.

Commodo M. Aurelii filio Imperium Romanum gubernante, pax (divina gratiâ largiente) omnes Ecclesias in toto terrarum orbe occupavit. Quo quidem tempore salutaris Dei sermo hominum mentes cujusque generis adeo attraxit ad piam Dei, rerum omnium conditoris, religionem cultumque, ut jam Romae complures et genere illustres, et rerum affluentia admodum locupletati, una cum omni familia et cognatione sua, se ad suam ipsorum salutem amplexandam reciperent. Verum istud virtutis hosti, et invidia naturâ suâ exaestuanti diabolo minime ferendum videbatur: et propterea varias de integro machinas contra nos

(a) Sacrae Martyrum exuviae partim Constantinopolim Theodosio Juniore imperante, partim in Reatinam (ital. *Rieti*) Spoletini ducatus urbem sunt Româ delatae. Saeculo autem XII, Innocentio Pp. III Reatem invisente, ejus auctoritate, ex veteri ruinosa crypta in novam, altari exaedificato, translatae sunt Reliquiae recognitae ex perantiqua pictura et inscriptione. De urbe Reate verba fecimus in MARTYROL. ILLUSTRATO mensis martii, p. 234^r. Ex quadam omonymorum confusione illic tradunt Hollandistae S. Eleutherium Episc. Mart. haec die celebrari. Resti oppido nomen factum ex insigni, paganorum temporum, quod ibi extabat, *Matris Rehae* templum.

ute fabricare aggressus est. Nam Apollonium, virum inter
 eles politionis literaturae studiis et philosophiae notitiâ plu-
 mum celebratum, in iudicium adducit: et unum ex ejus-
 m Apollonii servis, ad hanc rem valde accommodatum qui
 minem accuset, excitat. Caeterum huic misero ac perditio-
 tempestive et incommode in iudicium ad Christianum accu-
 sandum ingredienti, actutum (quoniam indices qui Christiani
 nomina, solum quia Christiani essent, deferabant, Imper-
 toris edictum neci dare mandaverat) crura suffringebantur.
 rennio iudice contra eum talem sententiam pronunciante. Iste
 tem Deo charissimus martyr, cum iudex ab illo obnixè pe-
 sset flagitassetque, ut fidei suae rationem coram Senatu redde-
 , simulatque accuratissimam orationem apologeticam, pro fidei
 am profitebatur defensione, coram omnibus recitasset, senten-
 Senatus securi percussus, decessit e vita, quippe vetus lex
 ud illos extabat, Christianos qui semel in iudicio comparuerant,
 si professionis suae sententiam mutarent, non omnino liberos
 mittendos esse: Istius vero coram iudice verba et responsa
 ae ad Perennii rogata dabat, et orationem apologeticam apud
 natum habitam. si cui lubitum sit accurate cognoscere, ex
 ro nostro, quem de veteribus martyribus composuimus, ma-
 esto intelliget.

VITA S. URSMARI EPISC. ET CONF.

AUCTORE RATHERIO VERON. EPISC.

PROLIXIORI PHRASI CONCINNATA EX MS. ANSONIS ABB. LOB.

Natus an. 644. — Obiit 713. — Belga.

§. 1. Beatus Ursmarus episcopus, bonorum omnium praeconio
 gnus, pago Theoracensi *, et villa quae vocatur Fleon **, oriundus
 Domino est electus per praedestinationem, priusquam seculo
 retur per originem. Gravidae namque matri ejus de eo, ap-
 ruit quidam venerandus senex per visum, in manu sua tenens
 èrulum, pronunciansque, « Accipe, inquit, hunc puerulum,
 triens eum. » Magna vero famae eandem tunc temporis oppres-
 rat regionem. Respondens vero mulier, ait seni: « Unde hoc
 iam, domine, cum desit mihi panis ob magnitudinem quam
 timur famis? » At ille dedit ei panem valde candidum, dixit-
 e ei: « De hoc pane nutries illum. » Quem cum accepisset mu-
 r, crevit inter manus ejus magnus valde. Tunc mulier inquit:

* Sive Theoracensi, in pago *Hainum* in hodierna Haunonia.

** Nunc *Floyon*, apud *Avesnes*.

« Istud quod video quid signat, domine? » Cui ille: « Filium, inquit, es paritura qui de regno aliquam Christo lucrificiet partem. » Quod postea verum fuisse, ipse ore monstravit et opere. Tantam siquidem a Domino gratiam est consecutus, ut omnes pabulo verbi divini reficeret qui ad eum gratiâ colloquendi venirent. Iterum autem mater ejus depressa somno, aliam visionem vidit continuo. Scalam quippe contra se stare videbat, cujus cacumen coelos tangebatur, per quam idem puer scandens, coelum ingrediebatur. Ipsa vero eundem usque ad scalae est prosecuta cacumen: sed sequi, ut asserebat, potuit, consequi omnino non potuit. In se itaque reversa, cognovit ilico haec veraciter omnia suum, quem clausum utero delinebat, praefigurare filium. Haec et his similia quam plurima de proprio mater cognovit filio, et ante nativitatem, et postea quae prolixum est enarrare per singula. Exultans itaque in Domino mater, agebat: « Scio certissime quod Dei operante clementiâ, magnus erit filius meus, quem gesto, et felicem me talis nati susceptione profiteor. »

§ 2. Editus itaque puer, Ursmarus est vocatus, adultusque doctoribus sacrarum traditur scripturarum. Qui imbuerunt eum sacris literis divinaque lege, non mediocriter, sed perfecte: non seculariter, sed monastice atque regulariter. Ab ipsa vero pueritia senilia exequens opera, nequaquam in voluntate propria, sed in voluntate ambulabat divina. Crescente sane aetate, etiam morum probitate pollebat. Erat enim corpore castus, mente incorruptus, amabilis cunctis, affabilis universis, animo benignus, corpore pulcher, prudentiâ callens, fortitudine vicens, temperantiâ serenus, justitiâ severus, longanimitate perfectus, eleemosynis largus, abstinentiâ parcus, patientiâ et humilitate praeditus, mansuetudine ac pietate refertus, charitate non ficta repletus, fide robusta stabilis, spe inconcussa longanimis. Harum vero omnium virtutum commercia exaggerabat ejus in animo cuncta suaviter disponens sapientia Dei. Sermo quoque ejus, juxta Apostolum, sale erat conditus. Si quando opportunum tempus videret, sine aedificatione proximorum horam transire minime sinebat. Terrena quoque cuncta despiciens ac coelestia concupiscens, illi soli vacare desiderabat, cui se totum a puero devotus tradiderat: orationi frequenter incumbens, cum lacrymis et compunctione cordis Dominum deprecabatur, ut quaecumque meditaretur vel ageret, in conspectu ejus accepta forent. Ipse vero qui eas potenter inspiraverat, misericorditer pias dignatus est exaudire preces.

§ 3. Pastoralem deinde cathedram adeptus, tantâ Domini sublimatus est gratiâ, ut pene omnes mortales anteiret, seculumque habitans, nihil in se seculi haberet. Scripturarum denique doctor, monasteriorum constructor, provisor ecclesiarum, custos animarum, nutritor orphanorum, defensor viduarum, redemptor

aptivorum erat. Gregem sibi commissum ita diligebat, sicut veritas ipsa diligendum docuerat. Nam si grassata fuisset, ut antiquitus, pesania tyrannorum, mori pro ovibus Dominicis minime trepidasset. Quid plura? Vir iste dissimilis longe fuit illis hominibus quos nunc passim cernimus nostris temporibus. Neque audivimus aliquem qui absque carnificis gladio tam diro cruciatus sit martyrio. Nos vero idonei non sumus enarrare vel scribere omnes quas in saecula pertulit passiones, praesertim cum novem annis et decem hebdomadibus absque alimonia vixerit panis. Cibus vero ipse, quem sumebat, tam tenuis et modicus erat, ut eo sustentari nemo posset mortalium, nisi miraculo, ut ipse, divino. Omnes autem qui eum cernebant aut audiebant loquentem, mirabantur quod tam robustus esset et eloquens, absque alimonia panis vivens. Aqua vero, ejus erat potus, et aliquoties sicera: quam amen paululum raroque utebatur. Victus illius is erat, quem absque officio dentium sumere posset. Tanta quoque ejus erat patientia in hujusmodi atque aliis tribulationibus, ut posset comparari patientiae Job beatissimi qui non peccavit labiis suis, nec stultum quid contra Deum locutus est. Laudem econtra Domini concinebat, atque, secundum Prophetam, benedicebat Dominum in omni tempore, laus ejus semper in ore ipsius resonabat. Concedere vero possumus veracissime quod vir iste de illo vivebat pane qui de coelo pro nostra descendit redemptione. Nam sicut supra diximus, ita facundus erat dono spirituali, ut quasi fons fluens, aut fluvius videretur inundans. Quaecumque vero praedicabat ore, astruebat actione: validiora esse sciens exempla, quam verba: et plus esse opere docere, quam voce.

§ 1. Operae pretium vero judico fore, jam nunc proseguere stylo, quam efficax viro sancto inerat virtus ad effugandos hostis antiqui incursus. Erat quoddam monasterium quod dicitur Malbodium*, duodecim ferme millibus a Laubaco suae provisionis distans coenobio, in quo erat sanctimonialium turba non modica. Quarum unam spiritus invasit malignus, coepitque eam vehementer laniando vexare, atque per os ejus immunda et turpia loqui. Porro illic inhabitantes grandis horror invasit, nimiusque pavore etiam corda vicinorum perterruit. Tenentes autem eam sorores, dicebant ad daemonem increpando: « Quomodo introire ausus es famulam Dei? » Et subjungebant, dicentes: « Impurissime daemon, exi ab ea. » Quibus ille respondens, dicebat: « Non exibo, priusquam Ursmarus episcopus veniat, et ipse me exire compellat. » Hanc autem confessionem nequaquam ei ascribi qui ab initio mendax fuit, et in veritate non stetit, sed Dei imperio cogente vera eum fateamur dixisse, non sponte: sicut et in evangelio, *Scimus*, ajunt daemones, *quod sis filius Dei* (Mar. iii). Quod utique cum esset veracissimum, praeter alia innumerabilia, beati

* *Marbeuge* a S. Aldegunde Virg. (Vol. I, p. 842, § 6) fundatum.

Petri prodit testimonium, iisdem verbis Domino interroganti gloriosae praebeatis confessionis responsum: tamen quadam sui parte mendacissimum mentitam esse malitiam, testis est Dominica passio, ab impiis instinctu patrata diabolico. Nam licet noverit pro salute humani generis Christum venisse, nesciens tamen ordinem liberationis nostrae, illusus est morte Dominica quasi avis decipula. Ostensa namque mortalitate, quam ille interimere appetebat, carnis, abscondito captus est hamo divinitatis. Caeterum si indubitanter sciret hunc esse Christum filium Dei vivi, agnovisset mortis legibus nequaquam posse teneri. Si agnosceret posse non mori, non hunc suaderet crucifigi. Non enim intellexit humanae perditionis audacissimus lano quod suo frustraretur imperio, in Salvatorem mundi saeviendo. Ignoravit antiqua malitia, quia jus perditionis humanae non ammitteret, si se a Redemptoris hominum sanguine continuisset. Unde et Apostolus: *Si hunc, inquit, principes seculi cognovissent, numquam Dominum gloriae crucifixissent* (1. Cor. II). Principes vero quos dixerit seculi, ex alia ejus sententia conjicere possumus, quae ait: *Non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in coelestibus* (Ephes. VI). Ipse quoque Dominus: *Princeps, ait, hujus mundi venit, et in me non habet quicquam* (Joan. XXIV). Quamvis et de Herode et Pilato non incongruenter possit accipi, secundum illud quod Psalmistae voce dicitur: *Astiterunt reges terrae, et principes conveniunt in unum adversus Dominum, et adversus Christum ejus*. Sed illi principes specialiter unius populi, non principes seculi generaliter appellati sunt. Cum ergo veracissimum sit, *Tu es Christus filius Dei vivi*, testimonio B. Petri: mendacissimum est, *Scimus quia sis filius Dei*, testimonio diaboli. Et sicut Petro ait: *Quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui in coelis est*: ita et diabolum calliditas astutiae et subtilitas naturae hoc confiteri non fecit, sed vis atque potestas ejus qui ad eum destruendum de coelis advenit. Ut vero divina illic in homine latente praesentiâ tortus, mentiendo verum dixit dubius: ita hic Dominica in beato Ursmaro operante potentiâ, verum dixit invitus: in utroque vero non suo voto usus, sed jubentis imperio coactus. Altera igitur die, ordinante Dei providentiâ, affuit B. Ursmarus episcopus. Cumque relatum ei fuisset de ea quae a diabolo vexabatur puella, jussit ilico ipsam sibi exhiberi. Quod cum factum fuisset, ille non de sua, sed de Domini praesumens virtute, accepto libro, coepit legere exorcismum super caput ejus. Dehinc benedicto oleo nares, oculosque et os ejus linivit, et protinus immundum ab ea spiritum fugavit. Liberata tamen puellâ, pavor quidam qui praesentiâ diaboli seminatus fuerat, adhuc pectoribus vicinorum inerat. At vir Domini praecepit sibi aquam cum

sale deferri: quibus benedictis, jussit spargi per cuncta monasterii loca: et sic omnis pavor cum auctore suo satanâ discessit.

§ 5. Alio quoque tempore ducta est ad eum puella quaedam secularis, plena daemonio, quam jussit sibi in oratorium deferri. Quo facto, praecepit eam vinculis, quibus stringebatur, absolvi: et post haec coepit Dei potentiam super caput ipsius invocare, ipsumque daemonem, ut a plasmate Dei vivi recederet, increpare. Mirum in modum hostis ille antiquus coepit continuo anxius et fremere, diversasque ac diras voces emittere. Sanctus vero Ursmarus jussit eam extra oratorium trahi, ipseque subsequens, percussit eam tribus vicibus baculo, quem gestabat manibus. Tum spiritus nequam exiit ab ea tam celeriter, acsi ipse fuisset percussus. Quam mox beatus pontifex sanctissimam oratorio reddidit, perungensque oleo benedicto, liberam abire permisit. Habebat sanctus pontifex neptem in jam dicto monasterio Malbodiensi, quam ipse parvulam commendaverat sanctae Aldegundi. Quae postquam fuisset adulta, orta est quaedam in ejus collo saeva nimis infirmitas quae gutteria dicitur sermone Gallico. Astruebant vero medici quod aliter curari nequiret, nisi carne incisa cum uncino ferreo, foras morbus traheretur. Hoc autem illis facere cogitantibus contigit supervenire sanctum Domini pontificem. Qui accersito ad se medico, interrogavit eum, dicens: « Dic mihi, utrumne valeas sanare eam. » At ille ait: « Nequeo, nisi cum uncino ferreo carne incisa, morbum foras traham. » Audiens autem vir Dei hoc, omnino facere prohibebat: utpote periculosum nimis. Verum imponens manum saepius die illa super ipsum vulneris locum, dicebat: « Vide filia, ne patiaris tibi ferrum imponi. Credo enim in Domini pietate, quia ipse te liberabit ab hac infirmitate. » Nocte vero eadem vir sanctus uberrimas preces fudit ad Dominum ob ejus salutem. Lucescente vero die altera, a strato sospes surrexit puella, intantum, ut nec vestigium infirmitatis remaneret in ea.

§ 6. Post haec itaque venerabilis pontifex cernens paulatim sibi vires corporis minui, suaeque diem vocationis imminere, curam coepit non parvam gerere, ne grex sibi commissus relinqueretur sine pastore. Tunc, annuente Deo, optantibus cunctis sanctus Erminius eligitur, vir omni bonitate repletus, atque magistro moribus adaequandus: cunctis vero istius temporis hominibus merito praeferendus. Quem benignus pater ut filium charissimum monuit amabiliter, quâtenus gregem sibi commissum sollicite pasceret, moribus et verbis secum ad aethera transferre satageret. Quod ipse agendum suscepit quidem moleste, sed, Deo cooperante, strenue perëgit: inchoavit humiliter, sed perseveravit feliciter. Bonus igitur gregis Christi pastor Ursmarus, moribus et annis maturus, digna suscepturus meritorum praeemia, coelestia invitatur ad regna. Qui precibus charissimorum,

quos in Christo nutrierat, filiorum, suum fideli creatori commendans spiritum, ipsis praesentibus exultans in Domino, carnis quartodecimo Calendas Maji solvitur ergastulo, victurus in secula cum Christo: angelorum evectus ministerio, coelesti infertur paradiso: ubi sine fine patriarcharum fruitur fide, prophetarum spe, apostolorum consessu, martyrum collegio, confessorum ac virginum contubernio, cunctorumque coelicolarum oblectatur perenni tripudio. Corpus vero illius a discipulis religioso compositum officio, cultu est honorifico tumulatum. In cacumine quippe montis, cujus radicibus jam extractum adjacet monasterium, oratorium est in honore sanctae Dei Genitricis constructum, in quo deposuerunt beati corporis thesaurum: ubi divina pietas demonstrat quotidie, cujus meriti illic habeantur reliquiae, ad laudem et gloriam majestatis suae, cujus honor, decus et potestas permanet sine fine, Amen.

VITA S. ELPHEGI CANTUAR. EPISC. ET MART.

AUCTORE OSBERNO EJUSDEM CANTUARIENSIS ECCLESIAE MONACHO

Coron. anno 1012. — Anglus.

§ 1. Principium nascendi a splendidissimis natalibus trahens Elphegus, magna prudentiâ et summa humilitate vitam instituit. Cujus animi ingenui atque vitae innocentiam parentes admirati, literarum cum scientiâ et Christianae religionis sapientiâ imbuedum tradiderunt. Qui totum philosophiae studium convertit ad diligendum Deum, illum nosse, illi parère, illius jugo mancipare se semper desiderans. Tactus itaque majestatis spiritu, paternae haereditatis negligens, maternum dolorem, cum ab ea unice diligeretur, obliviscens, mundum deseruit, et in monasterio nomine Derhirst, religionis habitum suscepit: ubi privata desideria propriasque voluntates coepit abigere, cunctorum famulatui subjacere, omnium se quasi quoddam instrumentum exhibere, Deum infatigabiliter diligere, jejuniis et vigiliis vacare. Et quidem quibuscumque potuit, studuit prodesse: quibus autem prodesse non potuit, saltem non obesse conatus est. Transactis autem in monastica religione aliquot annis, cum videret tempus adolescentiae praeterire, arctioris vitae semitam arripere, singulareque cum antiquo hoste certamen inire contendit. Egressus itaque de monasterio, pervenit ad locum Bathonia vocatum: ubi aqua calida de terra emergens, balnearum usum pro voluntate praestat. Ibi habitaculum construens, se inclusit, et rigore incredibili corpus suum jejuniis et abstinentiâ afflixit. Confluebant

ad eum in brevi nobiles quique, suarum vulnera animarum detegentes, et consilium salutis ab eo perquirentes. Unde factum est, ut non parva monachorum turba intra tempus exiguum ibidem congregata sit.

§ 2. Culpabat autem non modice vir sanctus illos qui secularem habitum mutarent, et vitam non mutarent. An non, inquit, mendacii tibi plenus videtur qui quod non est, esse se ostentat, dum aliud simulat in veste, aliud gestat in corde? Sanctius est enim, vestem non mutare, quam sub veste vitam negligere. Cum autem amplissima mansione perfectam sobrietatis legem discipulis indixisset, atque carnales appetitus refrenare docuisset, ipse in angusta domuncula se inclusit: summas tamen causas et negotia ad eum fratres referebant. Plerique interea monachorum fidei et professionis inmemores, laxatis obedientiae frenis, mediis noctibus furtivos cibos edere, ebrietati operam dare, lascivire, et prorsus quae inhonesta sunt, quantum latens audacia sinebat, operari coeperunt. In cuius sceleris capitalem ira Dei desaevit pariter et occidit. Nocte vero quadam Elphego more solito sacras excubias faciente, voces et strepitus intra monasterium audivit. Egressus autem foras, fratrem quemdam misere afflictum et jacentem vidit: super quem horrendi aspectus et sordidissimi amictus homines stabant qui taureis eum atque ignitis serpentibus flagellabant. Evigilante autem illo, et prae doloris angustia diros ululatus emittente, tortores illi talia impropere dixerunt: «Nec tu obedisti Deo, nec nos tibi.» Et haec dicentes, animam de corpore excusserunt. Quod videns sanctus, totus in lacrymas resolutus, rediit ad cellam suam. Videntes autem fratres quae gesta sunt, errorem suum fatentur, et poenitentiam agentes, vitam in melius commutarunt.

§ 3. Mortuo autem Wintoniensi episcopo Ethelwoldo, facta est non modica contentio pro pontificis electione inter monachos et clericos. Siquidem clerici ejusdem Ecclesiae sceleratissimam vitam agentes, contra canonum statuta per omnia viventes, cum a praefato Antistite saepius correpti, pravos mores corrigere nolent, immo quae prave gesserant, pertinaci spiritu defendere velent, regali sanctione decretum fuit eos expelli, et alios qui digniores essent, eorum vice fungi debere. Itaque clericis in terminum datis, timentes Dominum monachi admittuntur. Ex quo factum est, ut in electione episcopi clerici clericum, monachi monachum, utrique suae voluntatis fautorem vellent. Quod videns S. Dunstanus *, ad orationis refugium se contulit, Deum, cui futurorum scientia patet, suppliciter rogans, quatenus dignaretur ostendere, quis regendae Ecclesiae idoneus foret. Cumque preces devote multiplicaret, apparuit ei B. Andreas apostolus, «Quid, inquit, charissime, contristaris? Surge, et Elphego Abbati

* Vide in Surio ad xix maji.

manum impone, et episcopum desolatae Ecclesiae constitue. Nec te aliquorum potentia prohibeat: quoniam non ab homine, sed a Deo haec de illo sententia processit. Ne autem de me te sollicitum reddam, ego sum Andreas, Filii Dei apostolus: tuaeque salutis diligentissimum custodem me esse nòveris.» Sicque relevatus Dunstanus, Elphegum, ut jussus fuerat, episcopum consecravit, et ad sedem suam cum honore remisit.

§ 4. Elphegus autem ita se omnium moribus conformavit, ut et omnibus charus esset, et nemo quod rarum est inter homines, ejus gloriae invideret. Summae in omnes extitit misericordiae: in seipsum vero impius videbatur et crudelis. In hyemali enim frigore et glacie, cum somnus nocte omnes occuparet, ipse clam nudis pedibus, sola tunicâ indutus, de strato surgere, foras exire, et usque ad auroram orationibus vacare consuevit. Cum autem pransurus ad mensam intraret, tam vacuus fere a mensa surrexit, quam accessit. Unde corpus illius tanta attenuatum est macie, ut cum manus cum Sacramento tensas in altum porrigeret, per medias palmarum juncturas claritas aëris perspicui posset. Omni generi hominum suum scivit temperare sermonem et animum. Nullum parochianorum suorum publice mendicare permisit, nec alterius loci pauperem vacuum abire sivit, immane horrendumque nefas reputans, si quod natura commune constituit, hoc velit homo ceu proprium usurpare. Quapropter nec Domini corporis membrum esse qui pauperum indigentis nollet subvenire, vigilanter disputabat. Nam si patiente uno corporis membro, compatiuntur caetera: manifestum est, ejusdem corporis membrum non esse, quod, patiente alio, compassionis affectum nescit habere. Ubi vero illa defecerunt quae ex jure Ecclesiae ministerio pauperum competere potuissent, thesauros Ecclesiae, quos ipse multiplices paraverat, jubet distribui: docens ex hoc ornatissima quaeque ecclesias possidere, ut tempore felicitatis sint honestati, tempore vero necessitatis sint utilitati.

§ 5. Cum autem B. Dunstanus obitum sibi imminere conspiceret, et Ecclesiam Dei per malorum successionem turbari metueret, sollicitis obsecrationibus aures divinae misericordiae pulsavit, quatenus Elphegum successorem habere possit. Cui statim exaudito quod postulat promittitur: quamvis non statim quod promissum fuerat adimpletur. Quod ea re dilatum fuisse arbitror, ut et omnibus manifestum fieret, quantum Deus Dunstanum diligeret, cui quod viventi tam benigne promiserat, hoc defuncto longe post tam veraciter exhibebat: et Elphegum illa tempora invenirent quae eum ad martyrii gloriam provehere possent. Anno autem Domini millesimo et sexto, ab adventu Anglorum in Britanniam 578, Elphegus anno aetatis suae quinquagesimo-seculo, Archiepiscopus Cantuariensis (a) effectus est. Cumque

(a) *Cantuaria*, Romanis *Dunororum*, vulgo ital. *Canterbury*, angl. *Canterbury*, Comitatus Cantio-

iter versus Romanum pro pallio habendo arriperet, et quoddam oppidum hospitandi gratiâ intraret, oppidani hominem incognitum videntes, et avaritiae suae consulentes, in domum irrumpunt, res ejus diripiunt, eumque omne suppellectili privatum, verbis et verberibus exire compellunt. At ille injurias suas leniter ferens, suorum vero mediocriter dolens, viâ qua venit regreditur. Necdum ab oppido longe recesserat, et ecce horrendae voces moenia corripuiunt quae civibus et aedificiis celere minantur ruinam. Nec mora, vorax flamma oppidum consumere coepit: cumque ignis vehementer excresceret, nec evadendi spes aliqua fuisset, virum sanctum adeunt, fatentur delictum et veniam petunt. Mox sanctus illis compatiens, preces ad Deum fudit, et ignis molestia protinus extincta cessavit. Restitutis ergo episcopo rebus suis, acceptoque a Papa pallio, domum prospere regreditur. Pudicitiae virtus tantum dominabatur in eo, ut nemo illo audiente vel obscenum aliquod verbum proferre, vel turpe factum referre auderet. Erat vero etiam pauperum consolator, oppressorum relevator, unicum afflictis refugium.

§ 6. Per idem tempus Suvanus et Turkillus, Danorum principes, nonnullam terrae Anglorum maculam, exigentibus eorum peccatis, intulerunt. Suvano tamen terribiliter divinitus occiso, Turkillus malignae haereditatis principatum sortitus, multas Angliae provincias caede et incendio vastabat. Rex namque Ethelredus imbellis, quia imbecillis, monachum potius quam militem actione prae se ferebat: homines vero regionis divitiis corrupti, voluptatibus obligati: nec quicquam, praeter corporis et singulare et privatum commodum, honestum putabant. Itaque quisque dum sibi et rebus suis timet, omnes temperant a bello, nemo pro causa omnium certamen experiri tentabat: cum ea de causa certandum esset, ut quod quisque suum esse vellet, pro eo quam splendide pugnaret. In tanto igitur rerum discrimine Elphegus hostes adire solebat, et verbum vitae eis praedicabat, captivos dato pretio redimebat, et quos fames opprimebat, studiose alebat. Unde quantum a fideli populo colebatur et venerabatur, tantum ab infideli contemnebatur, et irridebatur. Sed fidelis ille malens cum Domino Beelzebub, quam cum Pharisaeo Rabbi vocari, non destitit operi incepto operam dare, fideles in fide confortare, infideles ad fidem vocare.

§ 7. Quendam autem Edricum rex totius regni praefectum statuerat, hominem humili quidem genere, sed cui lingua divitias ac nobilitatem comparaverat, callentem ingenio, suavem

rum (*Kent*) urbs caput, sexaginta circiter passuum millibus Londino, fere ad orientem, distans, haud procul a litore Galliam prospicienti, Archiepiscopatu insignita, est saec. VII a Pp. S. Gregorio I qui pallium misit Metropolit. S. Augustino Angliae Apost. et primo Cantuar. Episc. Paulo martyrium praecepsit S. Elphegi nostri eversio totius urbis immaniter a Danensibus piratis commissa. Cantuariense Cathedralis templum ter incendio vastatum et dirutum, totidem Archiepiscopum operâ restauratum et auctum, a saeculo XIV singularem praefert formam Crucis Archiepiscopalis; duplici scilicet instructae (breviori extremâ juxta absidem) transversaria busta.

eloquio, et qui mortales omnes tum invidiâ atque perfidiâ, tum superbiâ atque crudelitate superaverat. Hujus igitur fratrem, primo nobilitati Cantuariorum in praesentia regis gratuito maledicentem, deinde ea quae unicuique ex haereditate provenissent, violenta dominatione invadentem, eadem nobilitas interfecit, aedesque ejus succendit. Cujus frater a rege ultionem postulat, dènegat rex postulata, jure fratrem ejus peremptum pronunciat. Praefectus itaque palatium ingressus, junctis secum decem millibus virorum, fratrem occisum ulcisci conatur. Sed cum parum proficeret, Danorum auxilia petit, non ad Cantuaritas solos debellandos, sed ad totius Britanniae fines invadendos, regnumque post victoriam aequa sorte dividendum. Sicque foedus ineunt, dextras dant et accipiunt, sacramenta exigunt et porrigunt. Cantuariam vastare primo deliberant. Quod audiens Elphegus episcopus, convocato populo ait: «Forti animo estote, Deum prae oculis habete: praeter eum qui corpus et animam potest perdere in gehennam, nihil formidate, humilitatem et patientiam servate. Christus enim cum Deus esset et omnia illi pater in manus dedisset, de inimicis ulcisci se noluit, sed gladium, Malchi sanguine cruentum, in vaginam recondi jussit.»

§ 8. Obsessa tandem a Danis civitate per viginti dies, et quicquid ad usum vitae cives paraverant exhausto, mittitur a pontifice qui Danis suggerat, ut ab incepto desistant, populoque innocenti parcant, caveantque, ne divinae correptionis flagello, pro filiorum castigatione ad tempus concessa, nimis insolenter abutantur. Sed Dani mandata praetermittentes, turres extruere, arietibus murum ferire, igneas faces jacere constanter coeperunt. Et ecce vorax flamma per domos succenditur, ac saeviente Austro, se dilatando dispergitur. Tunc miseranda inter cives facta est deliberatio, utrumnam desertis murorum propugnaculis, ad proprias domos convolarent, an iis neglectis, munitioni urbis incumberent. Vicit communem utilitatem privata affectio, filiorum, dulcis recordatio, erga tuendam familiam innata commiseratio. Currunt itaque et rapiunt de mediis flammis conjuges et charos liberos, hostili gladio statim feriendos. Et ecce effracta urbe, exercitus ingreditur, terribilis sonitus ex clamore vocum et clangore tubarum attollitur, adeo ut omnia civitatis fundamenta concuti viderentur. Alii namque ferro jugulati, alii flammis consumpti, plures a muro praecipites dati, nonnulli per verenda suspensi deficiunt. Matronae dum thesauros, quos non habebant coguntur prodere, capillis per omnes civitatis plateas distractae, ad ultimum flammis injectae sunt. Parvuli a matrum uberibus avulsi, lanceis confodiuntur, aut super eos ducto plaustro, minutatim conteruntur. Sanctus autem Elphegus non ferens tantam suorum depopulationem, cum turbâ monachorum in ecclesia circumseptus esset, repente de manibus tenentium elapsus, de ecclesia

evasit, currensque ad locum cadaveribus plenum, inter cuneos hostium se ingerens, exclamavit, et, «Parcite, inquit, parcite, et si viros vos esse cognoscitis, innocentem aetatem persequi cessate. Non est ista victoria, qua lactentium perimitur innocentia: nec laudi ascribitur, quicquid in simplices et mites bellando admittitur. En me qui vestrae impietatis crimina libero semper ore castigavi: en qui captivos et a vobis mulctatos pavi, vestivi, redemi. In me vestra potius ira desaeviat.»

§ 9. Mox itaque capitur, et intercepto manibus gutture, vox loquentis praepeditur, vinculis palmae innectuntur, genae unguibus dissecantur, pugnis et calcibus latera tundantur: ecclesiam quoque igni comburunt, gregem Domini in ore gladii consumunt, et episcopum septem mensibus in arcto carcere custodiunt. Interea coepit ira Dei in homicidam populum adeo desaevire, ut parvo temporis intervallo duobus eorum millibus per diros viscerum cruciatus prostratis, caetera quoque multitudo similiter percussa, simile exitium expectaret. Commoti sunt autem a fidei populo, ut de peccatis poeniteant, et pontifici satisfaciant. Sed illi differunt, arbitantes hoc malum a fortuna eis accidisse. Praevaluit interim clades super omnem carnem quae Episcopo mortem inferre nitebatur, et nunc denis, nunc vicensi terribili viscerum dolore capitisque absumptis, magnam formidinem viventibus incussit. Citato igitur consilio, mox ad episcopum currunt, et de perpetrato facinore cum lacrymis veniam petunt: et de carcere eum extrahentes, ad publicos populi conspectus cum honore deducunt; et ait illis episcopus: «Etsi vestra insatiabilis crudelitas veniam non promeretur, tamen quid nos facere deceat, exemplo Domini edocemur: qui cum suorum dignatus fuisset lavare pedes discipulorum, non illum exclusit, a quo se tradendum esse praescivit, immo ipsum sanctissimo pane cibavit, Pharisaeorum ministros potentiae suae verbo elisit, sed confestim eosdem erigendo sanavit: et quod magnae bonitatis insigne est, quos quotidie mandatis coelestibus pertinaci animo cernit resistere, eos in coelo sedens adhuc patitur vivere, immo humanis rebus plus quam caeteros praestare. Quapropter quoniam exemplorum illius devotus cupio imitator existere, oblitus incendia civitatis, innocentium caedes, oblitus, inquam, quae in me acta est, praeteritae impietatis, sicut ipse patrem pro suis crucifixoribus, ita ego pro meis tortoribus ipsum interpellabo. Afferte ergo panem, statim vobis reddendum salutarem: quatenus ex hoc refecti, et cupitae salutis beneficium adepti, aut gratias Salvatori reddatis, aut sceleratiores blasphemi remaneatis.» Et dato omnibus pane a se benedicto, omnes de exiliati liberavit clade.

§ 10. Cumque sanitati redditi essent, principes quatuor episcopo mittunt: et primo quidem pro impenso beneficio gratias agunt: deinde si vita et libertate velit potiri, tria millia marcarum

ut persolvat, exigunt. Quod cum ille facere renueret, eum ligaverunt, et inauditis tormentorum quaestionibus die Dominicae Resurrectionis affligentes, in carcerem retruserunt. Cumque in omnibus his laudes Deo ageret, ecce apparuit ei spiritus malignus in specie angeli, mentiturque de supernis sedibus se destinatum, quatenus illum ad communem gentis salutem de squalore carceris educat. Nec veretur ignavi militis vocabulo notari, cum neque Petro humilior, neque Paulo esset robustior: quorum alterum sporta contextit, alterum vero carcerali stridore gravatum angelus absolvit. Christus quoque, ut lapidantium manus effugeret, de templo exivit, ac fugiendi licentiam evangelico praecepto suis mandavit. His ille sermonibus veluti unguentis delibutus, carcerem egreditur, illum sequens. Pluribus autem aquarum alluvionibus per obscuras noctis umbras transvadatis, repente malignus disparuit. Tunc sanctus pestiferi ductoris machinas intelligens, ex imo pectoris dolorem attraxit, mediis se paludibus injectans, cum maximo fletu Salvatorem implorat, dicens: « O vitae dator, o stirpis Adae unice miserator, cur seum me tua gratia destituit, quem in florida aetate numquam destituere consuevit? Tandiu misericorditer servatum, in extremo pateris perire abjectum? Quoties te in hujus vitae naufragio salvatorem inveni? Experiar nunc, quaeso, consolatorem in hac daemonis illusione, adjutor in opportunitatibus, in tribulatione. Carcer a tergo, a fronte flumen, in gyrum tenebrae, auctor earum juxta, Elphegus omnibus aerumnis inclusus. Tibi soli derelictus est pauper, pupillo tu eris adjutor. »

§ 11. His et hujusmodi divinas aures appellare non cessat, et ecce apparuit ei juvenis aureo splendore amictus divini signaculi vexilla praefereus, et dixit: « Quo te tui distrahunt pedes? quo impetus fugae? quo ductoris invidia? Siccine itur ad coronam, fugiendo certaminis luctam? Aut quomodo potest bravo palmae fulgere qui currendi metas in stadio noluit apprehendere? » Cui cum retulisset sacerdos, non se fugere, sed divini nuncii imperio paruisse: « Non hoc, ait ille, divinitatis imperium fuit, sed diabolicae malignitatis commentum: nec tam te ille de carcere educere, quam extra carcerem voluit seducere. Urget namque illum praeteritae vitae tuae pia operatio, et in tantis tribulationibus praesens tibi semper Sancti Spiritus consolatio: cujus praesentia omnibus constantiam donat, constantia victoriam, victoria gloriam. Redi ergo ad locum amissae coronae, coelitus tibi deputatum, sciturus quod te die crastino Pater honorificabit in coelo, honore illo maximo, ut in aeternum sis cum ejus Filio. »

§ 12. Elphegus igitur ad locum certaminis ab angelo revocatus, laetus expectabat horam, qua a Deo coronam perciperet. Sed cum prope fuisset, ut carcerem jam intraret, comprehensus a carnificum turba, plagis afflicitur maximis: insuper cerebro

capitis violato, semivivus in ergastulo recluditur: ubi accenso foco et quicquid foetidissimum fumum vel generaret, vel generatum foveret, per singulas diei horas injecto, carceris januas claudunt. Transacta igitur magna noctis parte, coepit domus coelestis gratiae participium suscipere, aeternae vitae odora menta spirare, hymnos mellifluis sanctorum vocibus sonare. Quos beatus Elphegus intuitus, cum magna cordis laetitia Dunstanum quondam archiepiscopum, vultu et veste gloriosum, conspexit assistentem, protensisque ad illum manibus ita dicentem: «Ad te aeterni regis invictissime miles, ad te nostro honorandum obsequio venimus, missi ab illo qui tibi et victoriam praestitit de inimico, et sempiternam coronam praeparavit in coelo. En, quorum collegio post mortem carnis in perpetuum fruëris, cives Jerusalem coelestis ac domestici Dei: si ea quae desunt passionum Christi amore in carne tua patienter suppleveris. Vidimus namque multiplices urbis labores, ecclesiarum incendia, filiorum neces, tua cum vinctulis opprobria, et post impensa beneficia, duplicata tormenta. Quod ergo reliquum est, deitatis potentiâ vallatus, libens excipe, sciens non esse condignas passiones hujus temporis ad superventuram gloriam quae revelabitur in te. Unus namque dies ad supplicium, sed jugis ac sempiternus erit ad praemium.»

§ 113. Inter haec laxantur vincula, et integre omnes corporis sanantur plagae: Elphegus psallens cum psallentibus, exultans cum exultantibus incedit. Mane autem facto, cum armatorum manu non parva de carcere educitur, et super jumentum positus, ad judicium pertrahitur. Dixerunt autem ei: «Solve aurum, aut mundo hodie eris spectaculum.» Et ille: «Aurum vobis divinae sapientiae propono, ut relicta vanitate quam diligitis, ad unum vivum et verum Deum studium convertatis. Quod si consilium Dei, per me vobis annunciatum, obstinata mente spreveritis, peiori profecto, quam Sodoma, morte peribitis, nec in hac terra in perpetuum radices agetis.» Tunc diaboli satellites in illum proiliunt, aversis securibus dejiciunt, lapidibus eum obruentes. Qui genua flectens, hanc orationem fudit Deo, dicens: «Altissime Dei Patris unigenite Jesu Christe, qui per uterum intactae Virginis venisti in hunc mundum peccatores salvos facere, et me in pace suscipe, et istis miserere.» Et prolapsus in terram, iterumque resurgens, denuo sic ait: «Pastor bone, pastor singularis, filios Ecclesiae, quos tibi moriens commendo, tuere.» Accurrens autem quidam, quem et ipse de sacro fonte susceperat, secürim capiti ejus infixit. Qui statim in aeterna pace requiescens, victorem spiritum cum triumpho tertio decimo Calendas Maji dirigit ad coelum. Principes autem Danorum, cupientes et suum facinus et Elphegi gloriam obscurare, corpus illius flumini immergi statuunt, rati sceleris enormitatem eo facilius contegi posse, quo magis ab hominibus ejus memoria tolleretur. Sed quod Dani ad

contumeliam, Christus Elphego paravit ad gloriam. Protinus namque omnis populi multitudo quae, illo docente, errorem abiecerat, armata procedit, malens cum defuncto pariter occumbere, quam illud corpus, cujus ministerio sanctificationis suscepit mysterium, aquarum voragini tradere absorbendum. Itaque corpus a diverso populo servatum, nec mergebatur, nec sepeliebatur. Vespere autem utriusque partis senatores conveniunt, ut tantae contentionis litem suis rationibus determinent. Factum est autem omnium assensu, ut in commune omnes sanctum deponerent, quatenus si quid valeat apud Deum suum, in hoc ambiguo potentiae suae virtutem ostendat. « Ecce, inquit Dani, ramus de fraxino praecisus, succo et cortice omnino nudatus: si hunc hujus sanguine intinctum matutina lux virentem invenerit, justum nos et sanctum occidisse constabit: et quo illum honore sepeliatis, penes vos erit. Sin autem in pristina lignum ariditate permanserit, errasse vos in ejus amore dicemus, nostrique erit arbitrii, quid de cadavere facere velimus. »

§ 14. Cumque omnibus conditio grata et accepta fuisset, ut omnibus liquido constare posset, quod post mortem Elphegus viveret, aridum lignum sub unius noctis tempore coepit frondere, et quod sero Dani telluri fixerunt, mane surgentes florere viderunt. Nihil ergo contradictionis ulterius habentes Dani, certatim in amplexus defuncti ruerunt, crebra oscula figere, cervices supponere, lacrymas et ejulatus emittere coeperunt. Sublatum ergo corpus humeris inimicorum, ad arborem, ejus triumpho insignem, deferretur, comitantibus innumeris signorum prodigiis, potenti virtute Dei coelitus ostensis. Mox enim salus languidis innovatur, caeci illuminantur, surdi audiunt, muti loquuntur, claudis gressus restituitur. Ibi etiam orationis domo super illum fabricata, plerique Danorum magnates, in eadem regenerati, ad fidem Christi convertuntur. Cum autem haec omnia Londonienses per ordinem audivissent, multa mediante pecuniâ, corpus usque Londonias transferentes, honorifice sepelierunt.

§ 15. Anno ergo Domini *mxii* advesperascente sabbato paschalis hebdomadae, sanctus Elphegus cum martyrii corona *xiii* Calendae Maji, anno episcopatus sui septimo et aetatis suae 39° migravit ad Dominum. In ejus autem mortis auctores intantum ira Dei desaevit, ut quidam dux propria se manu interimeret, alius gutturi suo stylum infingeret, presbyter, pertinaciter crucem abscondens martyris, gladio occideretur: alius ejusdem ordinis, sandalia episcopi temere portans, a daemone coram omni populo vexaretur. Et factum est, ut tam vehemens cunctos Danorum principes formido invaserit, ut vix eos terra teneret: sed maritimis se tempestatibus dantes, existimarent in pelago martyris iram effugere posse, quos ab ejus ira tellus tueri non posset. Sed mox ut in altum perducti fuere, centum sexaginta naves, adversis

ventorum flatibus actae, in profundum maris demersae sunt: porro sexagintaquinque ad ignotas appulsae regiones, quasi qui insidiarum gratiâ venissent, ab incolis miserabiliter interfecti sunt. Remansit tamen in Anglia pessimus Turkillus, malorum princeps, paucò tempore praedo futurus, sed in aeternum damuati spiritus praedâ mansurus.

§ 16. Non parvo tempore evoluto, venit princeps Danorum Canutus cum multo navigio in Angliam, dissidensque ab illo propter quasdam res, male ac perfidiose actas, quicquid residuum nefandi populi fuit, delevit, ipsum ducem cum sex tantum navibus in Daniam fugavit. Qui cum ad terram evasisset, suspectus Danorum principibus, ne intestina bella moliretur, statim per cuncta regionis loca agitatus, ad extremum ab ignobili vulgo occisus, feris et avibus projectus est. Post haec vero princeps Danorum Canutus, cum videret populum suum ab exercitu Anglorum sine intermissione caedi, et propter rerum* difficultatem ad deditionem fere compelli, accersitis omnibus qui ad se confugerant, sapientioribus Anglis, consuluit eos, quid causae esset quod tot sibi adversa accidissent. Qui omnes uno ore respondentes, dixerunt: «Prophetia est sancti martyris Elphegi: qui cum a patribus tuis fuisset circumventus, praedixit eis quod in regno Anglorum non perpetuo essent radices acturi, sed peiori, quam Sodoma, morte perituri. Nunc ergo si vis illum tuis temporibus reddere placatum, promitte illi, si felix fuerit rerum successus, te reliquias illius ad sedem ejus honorifice reportandas curaturum.» Quod cum firmiter promisisset, post modicum pacem obtinuit, post pacem, regni dimidium: post dimidium, totum. Cumque ab omni bellorum tumultu requies undique data fuisset, recordatus est rex, quid B. Elphego quondam promisisset, et directa legatione, vocavit Egelnothum archiepiscopum: qui corpus martyris, decem annis sepultum, incorruptum et inviolatum reperientes, Cantuariam cum maximo honore deducunt, in sarcophago veneranter collocantes.

HISTORIA WERNHERI PUERI

A JUDAEIS CRUELISSIME NECATI ET MULTIS MIRACULIS CLARI,
EX MS. CODICE PER F. LAUR. SURIUM MUTATA DITIONE DESCRIPTA.

Anno 1287. — Rhenanus.

§ 1. Wernherus puer pago Wammenrato * qui a Baccaraco abest itinere diei unius, ortus est stirpe rustica, sed cultu Christi sane nobili. Fuit autem religione Christianus, animo simplex,

* Patriâ Teuton. linguâ *Waoneragt*, vel *Mammerath* in Germania inferiori.

humilis, pius, religiosus, puritate virginea ornatus, rustico opere victum sibi parans, quantum quidem tenera sinebat aetas pueritiae, et ex iis quae potuit acquirere labore suo, pie aliquid impertiens egenis. Habuit matrem deditam pietati, et in bonis studiis sibi faventem, sed vitricum tum matrem, tum ipsum persequentem. Cujus ille infestum sibi animum devitans, fugam iniit: cumque errabundus incederet, fame et siti valde afflictus, incidit in pastores qui humanitate ducti panem ei dederunt: quibus ille rursus siti non mediocriter laborantibus, defixo in humum baculo, precibus suis fertur largissimum in Christi nomine fontem elicuisse. Veniens inde Trevericam Vesaliam, a perfidiosus Judaeis illic commorantibus, callide saepe ad laborem evocatus est. Ille vero promptum se exhibens puerili simplicitate, jussus est ab illis humum deportare in profundum quemdam terrae locum. Adventante interim Paschali solemnitate, dixit ei hospita sua: « En prope est sancta parasceve: cave tibi, Wernhere, ab impiis Judaeis: alioqui sine dubio illi te còmedent. » Respondit puer, spem suam in Deum praeclare significans: « Id vero ego committo Deo (a). »

§ 2. Ubi autem Dominicae coenae dies adfuit, puer vere catholicus et Christo devotus, prius confessus peccata sua, Corporis Christi communionem cum multa animi devotione percepit, eodemque die a fallacibus Judaeis ad opus insidiosae invitatus est et pellectus: ac deinde sacro parasceves die, quando Christiani omnes Christi amarissimam passionem commemorant, eique condolendo sese humiliant, in innocentem puerum animi sui furorem odio Christi Judaei saevissimi summa crudelitate effuderunt. Primo enim apprehensum puerum omni clamandi facultate privarunt, impresso in os ejus globo plumbeo. Inde suspenderunt ad columnam ligneam, depresso in imum capite, sursum erectis pedibus: idque eo consilio, ut corpus Christi, eo die sumptum a puero, ex ejus corpore possent revocare et educere. Sed cum id frustra conati essent, totos se contulerunt ad membrum mystici corporis Christi atrocissime excarnificandum. Itaque multa eaque profunda ejus corpori cum flagellis impressere vulnera: atque etiam cultro quodam qui hodieque apud ejus reliquias asservatur, totius corporis venas barbara immanitate inciderunt, cum forficibus quoque summo cruciatu ex venis ejus in pedibus, manibus, collo et capite sanguinem expresserunt, ita ut

(a) Judaeos, quotannis, illis potissimum diebus quibus Pascha agunt, Christianorum puerum, si quem furtim arripere vel insidiosae ad se adducere quiverint crudeliter mactare consuevisse, idque solemne habere, multoties comprobatur. Ex innocentissimis autem hujusmodi victimis, nonnullas Deus voluit miraculis illustrare ut sanctorum cultu in Ecclesia niterent. Jam xxiv Martii (in Surii Vol. III, p. 456) S. SIMONIS Tridentini saevissimos cruciatus illacrymando inspectavimus; S. WILLELMUS infans memoratur Norwik in Anglia anno mxxliv; B. bimulus RICHARD legitur in gallico Martyrol. Parisiis in frusta caesus anno mclxxix, prodigiis clarissimus; S. puerulus JOANNETUS a Bollandistis recensetur, in Dioec. Coloniensi eadem de causa mactatus; aliique ignorati nominis puerili aetate similiter, saec. XII et XIII martyres celebrantur. His adde hodiernum S. WERNHERUM in villa ad Rheini ripam nefarie trucidatum.

totus vulneribus confectus videretur. Mansit autem sanctus puer sic triduo suspensus ad columnam illam, donec sanguis fluere desineret. Interim multis modis impii Judaei versabant corpus illius.

§ 3. Habebant autem Judaei illi famulam Christianam quae clam vidit quae ab illis gererentur. Igitur animi magno dolore impulsus, accivit judicem Vesaliensem, eumque introduxit in locum illum, ubi pius puer tam inhumaniter tractabatur, ad ejus inopinatum adventum valde obstupescitibus Judaeis: qui tamen muneribus bene magnis everterunt judicem, ut averteret sensum suum, et declinaret oculos suos, ut non viderent coelum, neque recordaretur judiciorum justorum. Cernens autem pius puer judicem, exultabundus ut potuit sui liberationem postulavit: sed ille judex injustus, victus amore pecuniae, pueri preces neglexit. Dixit autem ad eum puer: « Si tu mihi opitulari non vis, opem mihi ferat benignus Deus, et sanctissima Mater ejus. » Postquam ergo judex abiit, et puer a Judaeis est interfectus, nocte tulerunt corpus ejus, et per muros clam ascendentes, ut res nemini immotesceret, ad naves properarunt, Moguntiam ituras. Sed omnipotens Deus eorum callidos elusit conatus, ita ut tota nocte non nisi unum milliare possent navigando conficere. Orto inde sole, magno timore et tremore corripuntur, cogitantque anxii, quomodo possint martyris corpusculum abscondere. Neque enim ratio eis occurrit in aquas illud demergendi. Tandem conspiciunt prope Baccaracum cryptulam, spinis et vepribus obsitam, ubi nunc conditum cernitur Wilhelmitarum coenobium Windolfsbachium: atque in eam projecerunt martyris corpus, et ocyus abierunt: sed Christus id diu latere nolens, mox sua illic miracula declaravit. Vigiles enim castrorum noctibus viderunt lucem illo loco: quod cum illi admirarentur, indicarunt aliis, statimque repertum est corpus, etiamnum suo tinctum sanguine: adductumque est, ut solent caesorum corpora, Baccaracum ad locum judicii. Comperta autem rei gestae veritate, cum omnibus admirationi esset odor suavissimus, a martyris corpore manans, tum etiam claritas nocturno visa tempore, summa devotione illatum est corpusculum in sancti Cuniberti sacellum quod est in colle prope parochiam situm: atque ibi humatum est, vittâ aurea capiti imposita in virginitalis testimonium: porro capiti supposito pulvinari serico, violis impleto. Additum est ad caput linteum serico ornatum, in signum innocentiae et sanctitatis ejus: atque etiam instrumentum laboris sui. Denique monumentum ejus, ut solet sanctorum, aliquantisper eminebat supra terram, et corpusculum ejus reverenter inclusum est in sarcophago cedrino quod positum est in querno sarcophago solidissimo, fortissimis seris munito.

§ 4. Mox autem utriusque sexus hominum magna accurrit

multitudo, visura tam stupendum novae rei miraculum. Iis vero foemina Christiana, Judaeorum ancilla, quae ea, quae de sancto puero commemoravimus, et vidit et audivit, ordine exposuit gestae rei modum et seriem, dixitque puerum triduo suspensum, et globo in os impresso clamandi facultate privatum, flagellatum, incisum, sanguine ejus in quamdam urnam excepto, cum summa patientia et laudibus Dei spiritum reddidisse: se quoque in ipso poenarum ei illatarum initio judicem advocasse. Cum haec ita peracta essent, omnipotens Deus ilico sanctum puerum magnis et stupendis illustravit miraculis: caecis visus, surdis auditus, claudis gressus, mutis loquela, aridis paralyticis, luscis et quibuslibet male affectis sanitas, et mortuis vita restituta est (a). Immo vero usque in praesens multivaria per martyrem suum Christus miracula operatur. Passus est sanctus puer anno Christi millesimo ducentesimo octogesimo septimo, tertidecimo Calendas Maji.

MARTYRIUM

SS. SIMEONIS EPISC., USTHAZANIS EUNUCHI ET ALIORUM CXXVIII

EX HIST. ECCL. SOZOMENI *lib. 2, cap. 8, etc.*

INTERPRETE JOANNE CHRISTOPHORSONO.

Medio circa IV Saec. — Nat. Persae.

§ 1. Cum tempore progrediente numerus Christianorum apud Persas vehementer cresceret, adeo ut conventus agere, et sacerdotes ac diaconos habere coeperint, haec res non mediocriter offendeat animos Magorum, qui velut tribus aliqua aut sacerdotalis stirps successione quadam religionem Persarum inde fere ab initio administraverant: Judaeos quoque perimagna affecit molestia, qui prae invidia, naturaliter quodammodo ipsis insita, religioni Christianae semper infensi esse solent. Et ob eam causam Simeonem, id temporis Seleucia, et Ctesiphontis, urbis in Perside primariae, archiepiscopum, coeperunt apud Saporem,

(a) Nonaginta numerantur, ex documentis Bollandianorum cura collectis, miracula S. Wernheri intraduos ab ejus interemptione menses. Ejus cultum Apostolica Sedes rite sauxit anno mccccxxvii (haec Canonizatio Surium latuit, apud Bollandistas non liquet, asseritur vero ab egregio et fide dignissimo Paulo Guérin in aucto et emendato *Gloria Petri BOLLANDISTES*). In Trevirensi Diocesi de eo Officium cum Missa persolvitur. In Patronum sibi elegere Vesontionenses (*Besançon*) rusticolae, instituto pio et insigni sodalitate, extructo ejus nomini Sacello, ubi ante immanem impiissimamque Galliam subversionem, Dignus Martyris religiosissime asservatur. Corpus anno mpcxx Bruxellas delatum fuerat... an sacrilegis direptionibus immune, ignoramus.

tum regem Persarum, accusare, quod Imperatori amicus esset, quodque ei res Persarum pròderet. Quorum calumniis persuasus Sàpores, primo omnium tributis immoderatis eo affligit Christianos, quod ipsorum quamplurimos voluntariam egestatem excolere norat. Deinde viris difficilibus et inhumànis illorum tributorum exigendorum potestatem dat: quo et inopià pecuniae, et exactorum feritate coacti, suam religionem aspernari inciperent: de qua una re summopere ab eo laboratum est. Post haec sacerdotes et ministros Dei gladio trucidari, ecclesias dirui, earum thesauros ac monimenta in publicum proferri, et Simeonem, ut regni Persarum et religionis proditorem, adduci jubet.

§ 2. Itaque Magi ope Judaeorum, qui in ea re eos àlacri animo juvabant, ecclesias demoliuntur, Simeonem comprehensum et catenis ferreis vinctum, ad regem deducunt: qui se ibi et spectatum et strenuum virum praestitit. Nam cum Sàpores eum, ut daretur in quaestionem, introduci jussisset, neque vèritus est quicquam, neque regem adoravit. Quare graviter commotus rex, sciscitatur quid sit causae, cur jam neutiquam ipsum adoret, eum ante id fecisset. Cui Simeones: « Non ante, inquit, deductus eram ad verum Deum prodendum: et propterea non recusabam debitos honores regi praestare: at jam idem ipsum facere fas non est. Nam jam pro pietate et nostra religione decertaturus venio. » Quae cum dixisset, jubet rex ut solem adoret. Quod quidem si facere velit, pollicetur se ei multa daturum munera, et in magno honore habiturum. Sin autem detrectet, et illum, et universum Christianorum genus e medio sublaturum minatur. Ubi vero Simeonem neque minis terrere, neque promissis flectere posset, sed virili et constanti animo affirmantem, se nunquam vel solem adoraturum, vel suam ipsius religionem proditurum audiret, jubet in vinculis aliquandiu teneri, ratus, ut videtur, eum velle resipiscere. Quem in carcerem deductum conspicatus Usthazànes senex Eunuchus, educator Sàporis, et in familia regis principem locum obtinens, consurgens (sedeat forte pro foribus palatii) eum honorifice salutat. At Simeones verbis illum contumeliosis increpare, et bile incensus, vociferari coepit: atque averso vultu ideo praeteriit, quod cum esset Christianus, paulo ante vi coactus, solem adoraverat. Quare Usthazanes Eunuchus funderè lacrymas, ingemiscere, vestem splendidam, qua erat indutus, extuere, et tamquam homo in luctu constitutus, nigram circumjicere coepit: pro portis regiae sedet, lamentatur, plorat cum gemitu, sicque ait: « Heu me miserum, qualem erga me Deum fore debeo expectare, quem jamdudum denegaverim? Nam ob hanc causam Simeones, ne verbum mihi loqui dignatus, sic ore averso pròpere praetergressus est. »

§ 3. Ubi ista rescivit Sàpores, illum accersit, rogat causam luctus, et ecqua illi in aedibus obtigisset calamitas. Cui Usthazanes:

« In hisce, inquit, aedibus, o rex, nihil mihi accidit infortunii. Utinam enim pro eo, quod mihi contigerit, in omnia alia calamitatum genera incidissem: quippe id quidem certe fuisset toleratu multo facilius. Jam vero lugeo, quod maneam in vita, quodque cum dudum mori debuissem, adhuc tamen solem videam, quem, quo tibi gratificarer, non revera ex animo, sed specie solum simulata adoraverim: adeo ut utrâque de causa mortem meritus sim: tum quod Christi proditorem, tum quod veteratorem erga te meipsum ostenderim. » Quae cum dixisset, coeli et terrae opificem Deum cum jurejurando testatur, se in posterum de ea sententia nunquam destitutum. Sâpores autem incredibilem Eunuchi mutationem vehementer admiratus, graviore quidem iracundiâ in Christianos exarsit, perinde quasi illi praestigiis hanc rem confecissent: sed tamen misericordiâ erga senem commotus, modo mansuetum, modo ferum se in illum ostendit, atque omnibus viribus laboravit, ut de sententia deduceret. Ubi nihil profecit, constanter asseverante Usthazane, se numquam tam stultum fore, ut pro omnium conditore Deo res ab eo conditas colat, tum irâ inflammatus, mandat caput ense cervicibus abscindi. Ad quod supplicium a lictoribus deductus Usthazanes, orat eos, ut paulisper expectent: rem enim se animo tenere, quam regi significare velit. Vocato igitur ad se eunucho sibi fidelissimo, jubet ista Sâpore nunciare: « Quam tandem benevolentiam ab ineunte adolescentia ad hoc usque tempus, o rex, erga tuam familiam praestiterim, et quanto studio tum patri tuo, tum tibi inservierim, nullis videor egere testibus, apud te praesertim, qui haec satis explore cognita habeas. Quare pro omnibus officiis, quae in vos aliquando tam benevole contulerim, hoc mihi unum velut remunerationis loco concede, ut his, qui me ignorant, non videar tamquam infidus erga regnum tuum, aut in aliquo maleficii genere deprehensus, istud supplicium subire. Et quo hoc pateat omnibus, fac praeco palam praedicet, caput Usthazani amputatum esse, non quod improbitatis cujusquam in palatio ab ipso admissae convictus sit, sed quod sit Christianus, et Deum suum, quo regis voluntati morem gereret, negare noluerit. » Atque ista, quidem regi nunciavit eunuchus: Sâpores autem eadem, sicut Usthazanes postulaverat, praeconem praedicare jubet. Nam ratus est alios prompto ac parato animo de religione Christiana descituros, si certiores fierent, nemini Christiano misericordiam tributam fore, quippe cum Usthazanes senex, educator regis, ei familiaris et benevolus, etiam esset interfectus. At Usthazanes ad alium finem supplicii sui causam praedicari tam impense desideravit: siquidem cogitavit, quod sicut, quando timore perterritus solem adoravit, multis Christianis metum injecerat: sic jam non pauciores ad suam animi magnitudinem et constantiam imitandam incitaret,

sí modo intelligerent, eum pro religione Christiana trucidatum esse.

§ 4. Hoc modo Usthazanes vitam, quam hic in maxima gloria traduxerat, deseruit: Simeones autem de ejus morte in carcere certior factus, Deo gratias pro illo egit. Postridie ejus diei, qui erat sextus dies hebdomadae, in quo ante celebrem diem festum Resurrectionis, memoria salutaris Christi passionis quotannis recoli solet, decernit rex, ut Simeones gladio feriat. Nam ante denuo e carcere deductus ad regem, forti et magno animo cum Sápore de fide Christiana disseruit, et neque illum, neque solem adorare voluit. Eodem die centum alios quoque, qui erant in carcere, rex itidem obtruncari jubet. Ad extremum Simeonem, cum caeterorum omnium mortem oculis aspexisset, trucidari. Horum pars episcopi, pars presbyteri, pars ex aliorum clericorum ordine fuerunt. Cum omnes ad locum, in quo erant necis supplicium subituri, deducerentur, princeps Magorum percunctatur ab illis, utrum velint vivere, et eandem cum rege religionem colere, solemque venerari. At ubi nemo eorum his conditionibus vellet in vita manere, recta ad locum, in quo erant securi ferendi deducuntur. Ac dum lictores in opus incumbunt, et in caede martyrum occupantur, Simeones astans illis, dum interficiuntur, jubet bono animo esse, verbaque apud eos facit de morte, de resurrectione, de pietate: et testimoniis ex sacris litteris depromptis confirmat, ita mori, esse vere vivere: atque prae ignavia Deum prodere, esse vere mori. Eos enim, etiamsi nemo ipsis necem afferret, brevi morituros, quandoquidem a nemine in hanc lucem edito hic finis vitari potest. Post mortem vero ea quae sunt aeterna, non eodem modo omnibus eventura: sed singulos velut trutinâ quadam examinatos, accuratam vitae anteaetae rationem reddituros: et hos pro recte factis praemia percepturos immortalia, illos pro maleficiis poenas sempiternas luituros. Denique pro Deo velle mori, esse in bonis summum et rem multo beatissimam. Dum ista Simeones dicendo percurreret, et tamquam magister gymnasii praeceperet, quo modo in certaminibus se gererent, singuli aures attentas ei praebentes, ad necem cupide gradiebantur. Lictor autem, postquam centum illos interemit, postremo in loco Simeonem obtruncavit: atque Abdechalaam et Ananiam una, ambos senes, presbyteros ecclesiae, ejus Simeones erat episcopus, pariter cum illo et comprehensos, et in vincula coniectos.

§ 5. Eodem temporis momento Pusices, praefectus omnium regis artificum, ibi forte stans, cum videret Ananiam, cui jam caedes parabatur, contremiscentem: « Paulisper, inquit, o senex, oculos occludito, et bono animo esto: nam statim lumen Dei videbis. Vix est haec locutus, cum comprehensus est, et ad regem deductus. Atque cum esset se Christianum confessus, quoniam

libero ore apud regem pro religione Christiana et pro martyribus verba fecerat: idcirco quasi aliquid nefas dixisset, dabatur lictoribus mandatum, ut admodum peregrino et crudeli imprimis mortis genere afficeretur. Lictores igitur collo ejus circa cervicem perforato, illac linguam extrahunt. Porro autem ejus filia virgo, falso a quibusdam in crimen vocata, comprehenditur, eodemque temporis articulo occiditur. Sequenti anno, eo ipso die, quo memoria passionis Christi recolitur solet, cum jam celebres dies festus Resurrectionis expectaretur, exiit edictum Saporis crudelissimum in universam Persidem, quod jubebat, ut omnes qui se confiterentur Christianos, morti addicerentur. Quo quidem tempore multitudo Christianorum, quae ne numerari quidem potest, securi percussa est. Siquidem Magi eos ex urbibus et vicis, in quibus latitabant, summa cum diligentia eruerunt. Nonnulli autem sua inducti voluntate, nemine eos ducente, se ipsi ideo indicarunt, ne silentio Christum denegare viderentur. Ac dum omnes qui erant Christiani, morte mulerentur, plurimi etiam, qui in ipso palatio aetatem egissent, mactati sunt: in quorum numero erat Azades eunuchus, regi longe charissimus. Quem cum Sapore interfectum accepisset, incredibilem animo dolorem hausit: hancque communem caedem sedavit, atque solos religionis nostrae doctores trucidari jussit.

§ 6. Per idem tempus reginâ in morbum delapsâ, Tarbula * soror Simeonis episcopi, sancta virgo, simul cum ancilla, idem vitae genus colente, et sorore ejus, quae post viri mortem abstinit a nuptiis, et eandem vivendi rationem tenuit, comprehenditur. Causa autem, cur hac mulieres fuerint comprehensae, fuit falsa criminatio, a Judaeis in eas conficta, quod videlicet ob mortem Simeonis iratae, venena reginae insidiosè parassent. Regina vero (solent enim aegrotantes malis omnibus facile aures accommodare) calumniam veram esse, et maxime quidem, quod erat a Judaeis objecta, existimavit. Nam ejusdem erat cum Judaeis opinionis, ad eorum morem vitam instituebat, et veraces illos, sibi quae maxime benevolos putabat. Magi igitur Tarbulam et reliquas duas arreptas, morte condemnant: ac cum serrâ dissectas patibulis suffixissent, effecerunt, uti regina spatium inter patibula intermissum transiret, perinde quasi morbus eo pacto depelleretur. Fertur, hanc Tarbulam formâ valde liberali et honesta fuisse, Magum quemdam eam deperisse, mercedemque, uti cum illa rem haberet, clam misisse: promisisse denique, si vellet ipsius parère libidini, tum eam, tum socias salvas fore. At illam hanc turpitudinem ne audire quidem voluisse, sed nuncios verbis contumeliosis excepisse, intemperantiae crimen cum probro illis objectasse, se multo libentius velle mori, quam virginitatem prodere, respondisse. Porro cum edicto Saporis ratum esset,

* Vide supra pag. 169 Martyrium SS. Thermes et Pherbutae.

uti supra demonstratum est, ut soli sacerdotes et doctores fidei Christianae comprehenderentur, Magi et eorum principes, totam Persidem obeuntes, episcopos et sacerdotes gravibus afficiunt incommodis, cum in aliis locis, tum maxime omnium in Adiabenorū regione, quae est pars Persidis, tota fidei Christianae dicata. Hactenus omnia ex Sozomeno, qui ejusdem libri capite 12 etiam haec addit: « Isto Sapore regnante, infinita multitudo presbyterorum, diaconorum, monachorum, sanctarum virginum, et aliorum qui in ecclesiarum ministerio versabantur, et erga religionem praeclare animo affecti erant, egregia piae vitae testimonia dedit. »

VITA

S. ANSELMI CANTUAR. EPISC.

ET ECCLESIAE DOCTORIS

AB EDINERO ANGLO, EJUS CONVICTORE, DUOBUS LIBRIS CONSCRIPTA.

Natus 1034 — Obiit 1100 — Italus.

LIBER I. § 1. Instituta vitae et conversationis Anselmi Cantuariensis Archiepiscopi literarum memoriae traditurus, primo omnium vocata in auxilium meum summa Dei clementiā et majestate, quaedam breviter dicam de ortu et moribus parentum ejus, ut hinc lector advertat, de qua radice prodierit, quod in studiis nasciturae prolis postmodum fulsit. Pater igitur ejus Gundulfus, mater Ermerberga vocabatur. Utrique juxta seculi dignitatem nobiliter nati, nobiliter sunt in Augusta civitate (a) conversati. Quae civitas confinis Burgundiae et Longobardiae, Ermerbergam in se edidit: Gundulfum, in Longobardia natum, civem sui ex advena fecit. Conjuncti sunt lege conjugali, ambo divitiis non ignobiles, sed moribus ex quadam parte dissimiles. Gundulfus enim seculari deditus vitae, non adeo curam suis rebus impendere, sed habita frequenter ab re distribuere, intantum, ut non modo largus atque beneficus, verumetiam prodigus atque vastator a nonnullis aestimaretur. Ermerberga vero bonis studiis serviens, domus curam bene gerens, sua cum discretione dispensans atque

(a) Extat adhuc Augustae Praetoriae in suburbio S. Ursi (viā nunc *Boulevard* appellata) domus anno nov restaurata, in qua cubiculum natalitium visitur S. Anselmi. Augusta (ital. *Aosta*) urbs Episcopalis, exigua quidem, at antiquitate, religione, bellica virtute illustris, ad aquilonales Italiae fines, non inamoena, inter praeruptos montes, nec sterili sedens in valle, qua ad inaccessas et aeternis nivibus glacieque horride albescentes Allobrogum Alpes tenditur, vetustis Romanorum et medii quod ajunt aevi monumentis praeclare decoratur.

conservans, bonae matrisfamilias officio fungebatur. Mores erant probi et irreprehensibiles, ac juxta rectam considerationem ratione subnixi. Haec fuit vita ejus: in hac, dum vixit, permansit, in hac finem vitae sortiri promeruit. Gundulfus vero circa diem obitus sui, spreto seculo monachus factus, monachus defunctus est.

§ 2. At Anselmus filius horum, cum puer parvulus esset, maternis, prout aetas sua patiebatur, colloquiis libenter animum intendebat: et audito unum Deum sursum in coelo esse, omnia regentem, omnia continentem, suspicatus est, utpote puer inter montes nutritus, coelum montibus incumbere in quo et aulam Dei esse: eamque per montes adiri posse. Cumque hoc saepius animo volveret, contigit ut quadam nocte per visum videret, se debere montis cacumen ascendere, et ad aulam magni regis Dei properare. Verum priusquam montem coepisset ascendere, vidit in planitie, qua pergebat, ad pedem montis mulieres quae regis erant ancillae, sègetes metere: sed hoc nimis negligenter faciebant et desidiose. Quarum puer desidiam dolens ac redarguens, proposuit animo, se apud Dominum regem ipsas accusaturum. Dehinc monte transcenso, regiam aulam subit, Dominum cum solo suo dapifero invenit. Nam familiam suam, ut sibi videbatur, quoniam autumnus erat, ad colligendas messes miserat. Ingrediens itaque puer, a Domino vocatur. Accedit, atque ad pedes ejus sedet. Interrogatur jucunda affabilitate, quis sit, vel unde, quidve velit. Respondit ille ad interrogata, juxta quod rem esse sciebat. Tunc ad imperium Domini panis ei nitidissimus per dapiferum affertur, eoque coram ipso reficitur. Mane igitur cum quid viderit, ante oculos mentis reduceret, sicut puer simplex et innocens, se veraciter in coelo ex pane Domini refectum fuisse credebat, hocque coram aliis ita publice asserebat.

§ 3. Crevit ergo puer, et ab omnibus diligebatur. Mores etenim probi in eo erant qui magnopere cum diligi faciebant. Traditur literis, discit, et in brevi plurimum proficit. Necdum attigerat aetatis annum quintumdecimum, et jam qualiter secundum Deum vitam melius instituere posset, mente tractabat, idque concepit apud se, nihil in hominum conversatione monachorum vitâ praestantius esse. Quam assequi cupiens, venit ad quemdam sibi notum Abbatem, rogans illum, ut se monachum faceret. Sed Abbas voluntate illius agnita, quod petebat, inscio patre illius, ne offenderet animum ejus, facere recusavit. At ille in suo proposito perstans, oravit Deum, quatenus infirmari mereretur, ut vel sic ad monachicum, quem desiderabat, ordinem susciperetur. Mira res. Ut enim Deus declararet, quantum etiam in aliis de suae pietatis auditu confidere posset, preces illius exaudivit, ac illi protinus validam corporis debilitatem immisit. Acriter igitur infirmatus ad Abbatem mittit mortem se timere pronunciat, orat

ut monachus fiat. Praefato timore obstante, non fit quod postulabat, et hoc quidem ad humanum tantum spectabat examen. Caeterum Deus, quem futura non fallunt, servum suum ipsius loci conversatione noluit implicari propterea quod alios quosdam in sinu misericordiae suae reconditos habebat, quos, ut postmodum claruit, magis per illum ad suam voluntatem in posterum disponebat informari. Post haec sanitas redit juveni: quodque tunc nequibat, in futuro se per gratiam Dei facturum mente proponit.

§ 4. Exinde cum corporis sanitas, juvenilis aetas, seculi prosperitas ei arderent, coepit paulatim fervor animi ejus a religioso proposito tepescere, intantum, ut seculi vias magis ingredi, quam monachus fieri cuperet. Studium quoque literarum, in quo se magnopere solebat exercere, sensim postponere ac juvenilibus ludis coepit operam dare. Verumtamen pia dilectio, quam in matrem suam habebat, nonnihil refraenabatur. Defuncta vero illâ, ilico navis cordis ejus, quasi ancorâ perditâ, in fluctus seculi pene tota dilapsa est. Sed omnipotens Deus, praevidens quid de illo facturus erat, ne animam suam, pace transitoria politus, perderet, infestum ei et intestinum bellum generavit. Hoc est, animum patris ejus acerbo contra illum odio inflammavit intantum, ut aequae, aut certe magis ea quae bene, sicut quae peperam faciebat, insequeretur. Nec aliqua poterat patrem humilitate lenire: sed quanto illi se exhibebat humiliorem, tanto illum sibi sentiebat asperiores. Quod nimis intolerabile cernens, et ne deterius quid inde contingeret timens, elegit potius paternis rebus et patriae renunciare, quam patri suo vel sibi quamlibet infamiam ex sua cohabitatione procreare. Paratis itaque his quae necessaria erant in viam ituris, patriâ egreditur, uno qui sibi ministraret, clerico comitatus. Cumque dehinc in transensu montis Senisii fatigaretur, et laboris impatiens corpore deficeret, vires suas nivem mandendo reparare tentabat. Nec enim aliud, quo vesceretur, praesto fuit. Quod minister illius advertens, doluit, et ne forte quid edendum haberetur in sacco, qui asino illorum vehebatur, diligenter investigare coepit, et mox contra spem panem in eo nitidissimum reperit. Quo ille refectus, recreatus est, et viae incolumis restitutus.

§ 5. Exactis dehinc partim in Burgundia, partim in Francia ferme tribus annis, Normanniam adit: ibi quemdam nomine Lantfrancum *, virum videlicet valde bonum, praestanti religione ac sapientiâ vere nobilem, videre, alloqui et cohabitare volens. Excellens siquidem fama illius circumquaque percrebuerat, et nobilissimos quosque clericorum ad eum de cunctis mundi partibus agbat. Anselmus igitur viro adito, eumque singulari quadam sapientiâ pollere agnito, ejus se magisterio subdit, eique post

* Origine Italum, virum doctissimum, qui postea Archiep. Cantuar. fuit.

modicum familiaris prae caeteris discipulis fit. Occupatur die noctuque in literarum studio, non solum quae volebat a Lantfranco legendo, sed et alios quae rogabatur, studiose docendo. Propter quae studia, cum corpus vigiliis, frigore, et inedia fatigaretur, venit ei in mentem quia si aliquando monachus, ut olim proposuerat, esset, acriora, quam patiebatur, eum pati non oportere: nec tunc sui laboris meritum perderet quod nunc, utrum sibi maneret, non perspiciebat. Hoc ergo mente concepto, totam intentionem suam ad placendum Deo dirigere coepit, et spernendo mundum cum oblectationibus suis, revera cupit fieri monachus. Quid plura? Cogitat ubi melius perficere queat, quod facere desiderat, et ita secum tractat: «Ecce, inquit, monachus fiam. Sed ubi? Si Cluniaci vel Becci*, totum tempus quod in discendis literis posui, perdiidi. Nam et Cluniaci districtio ordinis, et Becci supereminens prudentia Lantfranci qui illic monachus est, mihi aut nulli prodesse, aut nihil valere comprobabit. Itaque in tali loco perficiam quod dispono, in quo et scire meum possum ostendere, et multis prodesse.» Haec, ut lubens ipsemet referre solebat, secum meditabatur addebatque: «Necdum eram edòmitus, necdum in me vigeat mundi contemptus. Unde quod ego, ut putabam, fretus aliorum charitate dicebam, quam damnosum esset, non advertebam.»

§ 6. Postmodum autem in se reversus: «Quid, inquit, Essene monachum, hoc est, velle scilicet aliis praeponi, prae aliis honorari, ante alios magnificari? Non. Illic ergo, deposita contumaciâ, monachus deveni, ubi, sicut aequum est cunctis, propter Deum postponaris, cunctis abjectior habearis, prae cunctis parvipendaris, et ubi hoc esse poterit? Equidem Becci. Ibi siquidem nullius ponderis ero, quandoquidem ille ibi est qui praeeminentis scientiae luce conspicuus, cunctis sufficiens, cunctis honorabilis et acceptus est. Illic ergo requies mea, illic solus Deus intentio mea, illic solus amor ejus erit contemplatio mea, illic beata et assidua memoria ejus, felix solamen et satietas mea.» Haec cogitabat, haec desiderabat, haec sibi provenire sperabat. Raptabatur quoque mens ejus per id temporis in alias sectandae semitas viae, sed vis desiderii ejus in hanc quam maxime declinaverat. Sciens itaque scriptum esse, *Omnia fac cum consilio, et post factum non poenitebit* (Eccl. xxxi), nolebat se alicui uni vitae earum, quas menteolvebat, inconsulte credere, ne in aliquo videretur Scripturae praeceptis non obedire. Amicos insuper multos habens, sed cui se totum in istis committeret, consiliarium unum de mille, videlicet praefatum Lantfrancum eligens, venit ad eum, indicans voluntatem suam ad tria pendere: sed per consilium ejus ad unum quod potissimum judicaret, duobus relictis, se velle tenere. Quae tria sic ei exposuit. «Aut enim, inquit,

* De Cluniaco pluries egimus. Beccum autem Monasterium erat in Diocesi Rothomagensi.

monachus fieri volo, aut eremi cultor esse desidero, aut ex proprio patrimonio vivens, quibuslibet indigentibus propter Deum pro meo posse exinde ministrare, si consulitis, cupio. (Jam enim pater ejus obierat, et tota haereditas ad illum respiciebat). In his, inquam, tribus voluntatem meam, domine Lantfrance, fluctuare sciatis, sed precor, ut me horum potissimo stabiliatis.»

§ 7. Differt Lantfrancus sententiam ferre, suadetque negotium ad venerabilis Maurilii Rothomagensis episcopi audientiam magis referre; acquiescit Anselmus consilio, et comitatus Lantfranco pontificem petit. Tanta autem vis devotionis pectus Anselmi tunc possidebat, tantumque veri consilii Lantfranco inesse credebatur, ut cum Rothomagiui petentes, per magnam quae super Beccum est sylvam pergerent, si Lantfrancus ei diceret, in hac sylva mane, et ne, dum vixeris, hinc ex eas cave, proculdubio, ut fatebatur, imperata servaret. Pervenientes ergo ad episcopum, adventus sui causas ei exponunt, quid inde sentiat, quaerunt. Nec mora, monachicus ordo prae caeteris laudatur, ejusque propositum omnibus aliis antefertur. Anselmus haec audiens et approbans, omissis aliis, seculo relicto, Becci monachus factus est, anno aetatis suae vicesimoseptimo. Regebat eo tempore coenobium ipsum dominus abbas Herluinus nomine, vir grandaevus, et magna probitate conspicuus qui primus ipsius loci abbas, monasterium ipsum a fundamentis de suo patrimonio fecerat. Saepedictus autem Lantfrancus gradum Prioris obtinebat. Anselmus vero novus monachus factus, studiose vitam aliorum religiosius viventium aemulabatur. Immo ipse sic religioni per omnia serviebat, ut quisquis religiose in tota ipsa congregatione vivere volebat, in ejus vita satis inveniret quod imitaretur, et ita per triennium de die in diem semper in melius proficiens, magnus et honorandus habebatur.

§ 8. Venerabili autem Lantfranco in Cadomensis coenobii regimen assumpto, Prioris officio functus est, sicque Deo serviendi ampliorem libertatem potitus, totum se in illius obsequio expendere, seculum et cuncta negotia ejus ab intentione sua funditus coepit amovere. Factumque est, ut soli Deo, coelestibusque disciplinis jugiter occupatus, in tantum speculationis divinae culmen ascenderit, ut obscurissimas, et ante tempus suum insolitas de divinitate Dei et nostra fide quaestiones, Deo reserante perspiceret, ac perspectas enodaret, apertisque rationibus quae dicebat, rata et catholica esse probaret. Divinis namque scripturis tantam fidem adhibebat, ut indissolubili firmitate cordis crederet nihil in eis esse quod solidae veritatis tramitem ullo modo exiret. Quapropter summo studio animum ad hoc intenderat, quatenus juxta fidem suam mentis ratione mereretur percipere quae in ipsis sensit multa caligine tecta latere. Contigit ergo quadam nocte, ut ipse in hujusmodi mente detentus, ante nocturnas vigilias

vigilans in lecto jacèret, et meditando secum rimari conaretur, quonam modo Prophetæ præterita simul et futura, quasi præsentia, olim agnoverint, et indubitanter ea dicto vel scripto protulerint. Et ecce cum in his totus esset, et ea intelligere magnopere desideraret, defixis oculorum suorum radiis, vidit per medias maceries oratorii ac dormitorii monachos, quorum hoc officium erat, pro apparatu matutinarum altare et alia loca ecclesiae circumeuntes, luminaria accendentes, et ad ultimum unum eorum, sumpta in manibus chorda, pro excitandis fratribus scillam pulsantem: ad cujus sonitum conventu fratrum de lecto surgente, miratus est de re quae acciderat. Concepit ergo apud se, Deo levissimum esse, prophetis in spiritu ventura monstrare, cum sibi concesserit quae fiebant, per tot obstacula corporeis oculis posse videre.

§ 9. Hinc perspicaciori interius sapientiae luce perfusus, mores omnis sexus et ætatis ita discretionis ratione monstrante penetravit, ut eum palam inde transtantem, adverteres cuique sui cordis arcana revelare. Origines insuper, et ipsa, ut ita dicam, semina atque radices, nec non processus omnium virtutum ac vitiorum detegebat, et quemadmodum vel hæc adipisci, vel hæc devitari atque devinci possent, luce clarius edocebat. Tantam autem omnis boni consilii vim in eo elucere cerneret, ut pectori ejus spiritum consilii præsidere non ambigeres. Quam promptus vero atque assiduus in sanctis exhortationibus fuerit, supervacuum est dicere, cum illum semper in ipsis infatigabilem, omnes ferne audientes constat fatigasse: quodque dicitur de sancto Martino, ejus ori numquam defuit Christus, sive justitia, vel quicquid ad veram vitam pertinet, incunctanter confirmamus sine mendacio posse dici de illo. In his leve est lectorem advertere, eum de mensa Domini non sine quodam præsagio per visum jam olim nitido refectum pane fuisse.

§ 10. De corporalibus ejus exercitiis, jejuniis dico, orationibus atque vigiliis, melius aestimo silere, quam loqui. Quid namque de illius jejunio dicerem, cum ab initio Prioratus sui tanta corpus suum inediâ maceraverit, ut non solum omnis illecebra gulae penitus in eo postmodum extincta sit, sed nec famem sive delectationem comedendi pro quavis abstinentia, ut ipse dicere consueverat, aliquando pateretur? Comedebat tamen, ut alii homines, sed omnino parce, sciens corpus suum sine cibo non posse subsistere. In orationibus autem, quas ipse juxta desiderium et petitionem amicorum suorum scriptas edidit, qua solitudine, quo timore, qua spe, quo amore Deum et sanctos ejus interpellaverit, nec non interpellandos docuerit, satis est et me tacente videre: sit modo qui eis pie intendat, et spero, quia cordis ejus affectum, suumque profectum in illis et per illas gaudens percipiet. Quid de vigiliis? Totus dies in dandis consiliis

saepissime non sufficiebat: addebatur adhuc pars maxima noctis. Praeterea libros qui ante id temporis nimis corrupti ubique terrarum erant, nocte corrigebat, sanctis meditationibus insistebat, ex contemplatione summae beatitudinis et desiderio vitae perennis immensos lacrymarum imbres effundebat. Hujus vitae miserias, suaeque si quae erant peccata et aliorum amarissime flebat, et vix parum ante vigiliis nocturnas, saepeque nihil somni capiebat. Talibus studiis vita ejus ornabatur.

§ 11. Qualiter autem erga subditos se habebat, det Deus ad aemulationem praelatorum, posse vel quid modicum dici. Cum primum igitur Prior factus fuisset, quidam fratres ipsius coenobii facti sunt aemuli ejus, videntes et videndo invidentes illum praeponi, quem juxta conversionis ordinem judicabant eis debere supponi. Itaque turbati, aliosque turbantes, scandala movent, dissensiones pariunt, sectas nutriunt, odia fovant: at ipse cum his qui oderant pacem, erat pacificus, et detrectationibus eorum reddebat officia fraternae charitatis, malens vincere malitiam in bono, quam a malitia eorum vinci in malo. Quod miserante Deo factum est: siquidem illi animadvertentes eum omnimodis pure ac simpliciter in cunctis actionibus suis incedere, neque quod jure blasphemari posset, in illo residere, mala voluntate in bonam mutata, dicta ejus et facta in bono aemulari coepere. Verum ut clareat, quo pacto id provenerit, unum ex ipsis exempli gratia ponam, quatenus agnito, quo dolo Anselmi a sua pravitate sit mutatus, qualiter et alii per eum correcti sint, perpendatur.

§ 12. Osbernus quidam nomine, aetate adolescentulus, ipsius monasterii monachus, ingenio quidem sagax, et artificiosis ad diversa opera pollens manibus, bonam in se bonae spei materiam praeferebat. Sed mores qui in eo valde perversi erant, ista multa decolorabant, et insuper odium quod omnino more canino contra Anselmum exercebat. Quod odium, quantum ad se, Anselmus non magnipendens, sed tamen mores illius convenire sagacitati ingenii ejus magnopere cupiens, * coepit quadam sancta calliditate puerum piis blandimentis delinire, puerilia facta ejus benigne tolerare, multa illi quae sine ordinis detrimento tolerari poterant concedere, in quibus et aetas ejus delectaretur, et effrenus animus in mansuetudinem curvaretur. Gaudet puer in talibus, et sensim a sua feritate ipsius dimittitur animus. Incipit Anselmum diligere, ejus monita suscipere, mores suos componere. Quod ille intuens, prae caeteris eum familiariter amplectitur, nutrit, fovet, et ut semper in melius proficiat, omnibus modis hortatur et instruit. Dehinc paulatim ei quae concesserat, puerilia subtrahit, eumque ad honestam morum maturitatem provehere satagit. Non frustratur pia sollicitudo ejus, proficiunt in juvene

* Nota quo vir sanctus prudentiae, mansuetudinis et charitatis artificio difficilem et infensum fratrem lucrificerit.

ac roborantur sacra monita ejus. Ergo ubi de firmitate boni studii adolescentis se posse confidere animadvertit, mox omnes puerilis actus in eo rësecat, et si quid reprehensionis eum admittere comperit, non modo verbis, sed et verberibus in eo acriter vindicat. Quid ille? Aequanimiter cuncta sustinet, confirmatur in proposito omnis religionis, fervet in exercitio discendae omnis sanctae actionis, suffert patienter aliorum contumelias, opprobria, detractiones, servans erga omnes affectum sinceræ dilectionis. Laetatur pater in his, ultra quam dici possit, et diligit filium sancto charitatis igne, plusquam credi posset.

§ 13. Sed cum ipse (ut flens referebat) eum ad magnum Ecclesiae fructum proficere speraret, ecce gravi corporis infirmitate praeripitur, lectoque recipitur. Videres tum bonum patrem, felicis juvenis amicum, lecto jacentis diu noctuque assidere, cibum et potum ministrare, omnium ministrorum super se ministeria suscipere, veri amici morem in omnibus gerere. Ipse corpus, ipse animam ejus studiosissime refovebat. Appropinquantem ad exitum, familiari praecepit alloquio, quatenus post obitum suum, si possibile esset, suum esse sibi revelaret. Spondit, et transiit. Corpus defuncti ex more lotum vestitum, in feretro compositum, in ecclesiam delatum est. Circumsederunt fratres, psalmos pro ejus anima decantantes. Anselmus vero, quo liberius pro eo preces funderet, in secretiorem ecclesiae locum secessit. Qui cum inter ipsas lacrymas ex gravi cordis moestitudine corpore deficeret, et paululum oculos in somnum deprimeret, vidit in spiritu mentis suae quasdam reverendi vultus personas, candidissimis vestibus ornatas, domum, in qua idem Osbernus vitam finierat, introisse, et ad judicandum circum consedissee. Verum cum judicii sententiam ignoraret, eamque sollicitus nosse desideraret: ecce Osbernus adest, similis homini ad se, cum aut ex languore, aut ex nimia sanguinis minutione fuerit exanimatus, redeunti. Ad quem pater: « Quid est fili? Quomodo es? » Cui ille haec verba respondit: « Ille antiquus serpens ter insurrexit in me, et ter cecidit in semetipsum, et ursarius Domini Dei liberavit me * . » Quo dicto Anselmus oculos a somno levavit, et Osbernus non comparuit. En obedientiam mortuus vivo exhibebat, quam vivens viventi exhibere solebat.

§ 14. Quod si quispiam audire velit, qualiter haec obedientis verba defuncti, ipse Anselmus fuerit interpretatus, brevi accommodet aures. Ter, inquit, antiquus serpens insurrexit in eum, quia de peccatis, quae post baptismum admiserat, priusquam a parentibus ad servitium Dei in monasterium offerretur, illum diabolus accusavit: de peccatis etiam, quae post oblationem parentum ante suam professionem fecerat, illum accusavit: de peccatis nihilominus quae post professionem ante obitum suum

* Quae in seq. § explicantur.

egerat, illum accusavit. Sed ter cecidit in semetipsum, quia peccata, quae in saeculo constitutus admiserat, per fidem parentum, quando eum Deo obtulerunt, deleta invenit. Et peccata, quae postmodum in monasterio degens ante suam professionem fecerat, in ipsa professione deleta invenit. Peccata etiam, quae post professionem ante obitum suum egerat, per veram confessionem et poenitentiam deleta atque dimissa in ipso ejus obitu confusus invenit: sicque malignas versutias suas, quibus eum ad peccandum illexerat, justo Dei judicio in se ad cumulum suae damnationis retorqueri ingemuit. Et ursarius Domini Dei liberavit eum. Ursarii Dei, boni angeli sunt. Sicut enim ursarii ursos, ita angeli malignos daemones a sua saevitia coercunt et reprimunt, ne nobis tantum noceant, quantum volunt. Post haec Anselmus, ut sanctae dilectionis munus, quod vivo impenderat, mortuo non negaret, per integrum annum Missam pro anima ejus omni die celebravit. Quod si aliquando a celebratione ipsius sacramenti impediabatur, eos qui Missas familiares debebant, suam pro anima fratris Missam dicere faciebat, et ipse Missas eorum, dum opportunum erat, ante Missam sui defuncti alia Missâ persolvebat. Itaque per singulos dies totius anni aut ipse pro illo Missam celebravit, aut ab alio celebratam alia Missâ mutuatus est. Super haec missis circumquaque epistolis, pro anima sui Osberni orationes fieri petiit et obtinuit. Haec fratres videntes, et socordiam sui cordis redarguentes, se miseros ac infelices, Osbernium beatum praedicant ac feliciter, qui talem amorem, talem meruit invenisse subventionem. Ex hoc ergo singuli quique corpore et animo se subdunt Anselmo, cupientes in amicitiam ejus haereditario jure succedere Osberno. At ille in conversione ipsorum Deo gratias agens, omnibus omnia factus est, ut omnes salvos faceret.

§ 15. Veruntamen adolescentibus atque juvenibus praecipua curâ intendebat, et inquiringibus de hoc rationem, sub exemplo reddebat. * Comparabat cerae juvenis aetatem, quae ad formandum sigillum apte est temperata. Nam si cera, inquit, nimis dura vel mollis fuerit, sigillo impresso, ejus figuram in se nequaquam ad plenum recipit. Si vero, inquit, ex utrisque, duriâ scilicet atque mollitie, discrete habens, sigillo imprimitur, tunc forma sigilli omnino perspicua et integra redditur. Sic est in aetatibus hominum. Videas hominem in vanitate hujus seculi ab infantia usque ad profundam senectutem conversatum, sola terrena sapientem, et in his penitus obduratum. Cum hoc age de spiritualibus, huic de subtilitate contemplationis divinae loquere, hunc secreta coelestia doce rimari, et perspicies eum nec quid velis quidem posse videre. Nec mirum: indurata cera est:

* Informandis adolescentioribus cura praecipue impendenda: hac de re notissima et perapta cerae et sigilli similitudo.

in istis aetatem non trivit, aliena ab istis sequi didicit. E contrario consideres puerum, aetate ac scientiâ tenerum, nec bonum nec malum discernere valentem, nec te quidem intelligere de hujusmodi disserentem. Nimirum mollis cera est et quasi liquens, nec imaginem sigilli quoquo modo recipiens. Medius horum adolescens et juvenis est, ex teneritudine atque duritia congrue temperatus. Si hunc instruxeris, ad quae voles informare valebis. Quod ipse animadvertens, juvenibus majori sollicitudine invigilo, procurans cuncta in eis vitiorum germina extirpare, ut in sanctarum exercitiis virtutum, postea competenter edocti, spiritualis in se transforment imaginem viri.

§ 16. Sed cum inter haec eum diversa diversorum negotia fatigarent, et nonnunquam illius mentem a sua quiete turbarent, consilium super his a supradicto venerandae memoriae Archiepiscopo Rothomagensi Maurilio postulaturus, Rothomagum venit. Cumque sui adventus causam Pontifici exponeret, ac inter verba pro amissa status sui tranquillitate vehementissime fleret, ab onere praelationis, quod sibi fatebatur importabile, ut relevari mereretur, magnopere coepit rogare. At ille, sicuti vir magnae sanctitatis; « Noli, inquit, mi fili charissime, quod quaeris, quaerere: nec te a subvectione aliorum, tui solius curam gerens, velis retrahere. Vere etenim dico tibi. me de multis audisse, multosque vidisse, qui quoniam causâ suae quietis proximorum utilitati per pastorem curam invigilare noluerunt, per desidiam ambulantes, semper de malo in pejus profecerunt. Quapropter ne tibi (quod absit) hoc idem contingat, per sanctam obedientiam praecipio, quatenus praelationem, quam nunc habes, retineas, nec eam, nisi tuo jubente Abbate, quomodolibet deseras: et si quando fueris ad majorem vocatus, eam suscipere nullatenus abnuas. Scio enim, quod in hac, quam tenes, non diu manebis, verum ad altiorem praelationis gradum post non multum provehèris. » Quibus auditis: « Vae, inquit, misero, mihi. In eo quod porto, deficio: et si gravius imponitur onus, rejicere non audeo? » Rêpetit praesul edictum, et ut prius, jubet ne transgrediatur.

§ 17. Dehinc Anselmus ad monasterium reversus, talem se cunctis exhibuit, ut ab omnibus loco charissimi patris diligeretur. Ipse enim mores omnium et infirmitates aequanimiter sufferebat, et unicuique, sicut expedire sciebat, necessaria suggerbat. O quot in sua jam infirmitate desperati, per piam sollicitudinem ejus sunt ad pristinam sanitatem revocati. * Quod tu Herewalde decrepite senex in teipso percepisti, quando gravatus non solum aetate, sed et valida infirmitate, ita ut nihil tui corporis, praeter linguam, haberes in tua potestate, per manus illius pastus, et vino, de racemis per unam in aliam ejus manum

* Nota insigne charitatis in infirmos exemplum.

expresso, de ejus ipsa manu bibens, es refocillatus, ac pristinae sanitati redonatus. Neque enim alium aut aliunde potum sumere poteras, qui tibi corde esset, ut referebas. Ipse quippe Anselmus in usu habebat, infirmorum domum frequentare, singulorum fratrum infirmitates diligenter investigare, et quod infirmitas cujusque expetebat, singulis absque mora seu tedio subministrare. Sicque sanis pater, et infirmis erat mater, immo sanis et infirmis pater et mater in commune. Unde et quicquid secreti apud se quisvis illorum habebat, non secus quam dulcissimae matri, illi revelare satagebat. Verumtamen solers diligentia juvenum hoc praecipue exercebat.

§ 18. Quidam ex antiquioribus ipsius coenobii fratribus, qui veteri odio plurimum erat infestus Anselmo, nec ullatenus poterat super eum respicere simplici oculo, infirmitate pressus, ad extrema perductus est. Cum itaque fratres meridiana horâ in lectis ex more quiescerent, ipse in domo infirmorum, in qua jacebat, coepit miserandas voces edere, et quasi quorundam horridos aspectus subterfugere gestiret, pallens et anxie tremens, vultum suum delitescendo hinc inde commutare. Territi fratres qui aderant, quid haberet, percontantur. At ille: « Geminos immanes lupos me inter brachia sua compressum tenere, et guttur meum impressis dentibus jamjam suffocare videtis, et quid mihi sit quaeritis? » Quo audito, unus ex monachis, Riculphus nomine, ad Anselmum, qui tunc in claustro emendandis libris intendebat, concitus perrexit, et eo extra claustrum educto, quid circa infirmum fratrem ageretur, patefecit. Jussus ergo Riculphus ad aegrum rediit, et Anselmus in secretiorem locum solus secessit. Post modicum, domum in qua frater, qui patiebatur, erat, ingrediens, levata manu, signum sanctae Crucis edidit, dicens: In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Ad quod factum statim aeger conquievit, exhilarato vultu, intimo cordis affectu Deo gratias agere coepit. Dicebat enim, quod Anselmo ostium ingrediente, et extensa manu signum sanctae Crucis edente, viderit ex ore illius flammam ignis in modum lanceae procedentem, quae in lupos jaculata, eos deterruit, et celeri fugâ delapsos procul abegit. Tunc Anselmus ad fratrem accedens, atque cum eo de salute animae suae secretius loquens ad poenitudinem et confessionem omnium, in quibus se Deum offendisse recordari valebat, cor ejus inclinavit. Paterna dehinc auctoritate a cunctis absolutum, dixit eum horâ qua fratres ad Nonam surgerent, praesenti vitâ decessurum, quod et factum. Nam monachis a lecto surgentibus, ipse ad terram depositus est, et illis circa ipsum in unum collectis, defunctus est.

§ 19. Praefatus Riculphus secretarii, id est, custodis officio in ipso coenobio fungebatur. Hic quadam nocte, dum tempus et horam, qua fratres ad vigilias excitaret, per claustrum iens,

observaret, forte ante ostium capituli pertransivit; introspiciens vero, vidit Anselmum in oratione stantem, ingenti splendentis flammæ globo circumcinctum. Miratur, et quod videbat, quid novi praetenderet, ignorabat. Existimabat enim Anselmum ea horâ sopori potius, quam orationi occupatum. Ocyus itaque dormitorium ascendit, ad lectum Anselmi vadit, sed eum ibi nequaquam invenit. Regressus igitur hominem in capitulo reperit, sed globum ignis, quem relinquerat, non invenit.

§ 20. Alio quodam tempore eidem Anselmo mandatum ab uno de principibus Normanniae est, quatenus ad se in Angliam transire vellet, cum propter alia negotia, tum ut sua prece iter illius per maritima pericula tueretur. Ascendit, abiit, jam dies mutui colloquii in vesperam declinabat, et principem de hospitando Anselmo nulla cura detinebat. Quod ubi Anselmo innotuit, nihil super se cuiquam locutus, accepta licentiâ, loco decessit. Eunti autem, et quo diverteret, incertum habenti (Beccus enim longe aberat), occurrit unus de monachis Beccæ, volens illuc ire, quo eum sciebat principis colloquio detineri. Interrogat ergo eum Anselmus, quo tendat, ac deinde quid consilii de suo hospitio ferat. Respondit: « Et quidem, pater, hospitium qualecumque non longe habemus: sed quid vobis et fratribus praeter panem et caseum apponatur non habemus. » At ille subridens: « Bone vir, ait, ne timeas: immo citus procède, et misso reti in vicinum amnem, statim invenies piscem, qui sufficiet omnibus nobis » Ille accepto mandato praevolat, accitoque piscatore, quid Anselmus jusserit, intimat, ac ut velocius rete in fluvium jactet, jubet, hortatur et obsecrat. Admiratus ille, parère petenti moratur, ridendum potius quam attentandum, quod dicebat, fore pronuncians. Tandem tamen a fratre coactus, contra spem rete jecit, et ilico trutam insolitae magnitudinis cum alio quodam pisciculo cepit. Territus piscator ad factum et obstupefactus, asseruit se jam per viginti annos recessus aquae illius rimasse, et nunquam hujusmodi trutam in ea reperire potuisse. Parata igitur et viro apposita, juxta verbum ejus, sibi et suis copiose suffecit, et superabundavit.

§ 21. Alia vice vir quidam, Walterus nomine, cognomine Tirrellus, eundem hominem per terram suam transeuntem detinuit, nolens eum a se impransum dimittere. Verum cum ipse de penuria piscium conquereretur, et quod tanto viro ac monachis ejus, nisi vilia quaedam, non haberet quae apponeret, alludens dixit ei Anselmus: « Sturio unus en tibi defertur, et animus tuus de deliciarum inopia queritur? » Ridet ille, fidem, his qui audiebat, praebere nullatenus valens. Evestigio autem verborum Anselmi, duo ex hominibus viri attulerunt sturionem unum praegrandem, quem in ripa fluminis Altejae dixerunt a pastoribus suis inventum, sibi que transmissum. Si spiritum prophetiae in

his viro affuisse quis dubitat, gestae rei veritas, quid sit tenendum, declarat.

§ 22. His temporibus scripsit Tractatus tres, scilicet *de Veritate, de Libertate arbitrii, et de Casu diaboli*. In quibus satis patet, ubi animum fixerit, quamvis ab eis, quae aliorum cura expetebat, talium rerum consideratione nullo se modo subtraxerit. Scripsit et quartum, quem intitulavit, *de Grammatico*. In quo cum discipulo, quem secum disputantem introducit, disputans, cum multas quaestiones dialecticas proponit et solvit, tum qualitates et qualia, quomodo sint discrete accipienda, exponit et instruit. Fecit quoque libellum unum, quem *Monologion* appellavit. Solus enim in eo secum loquitur, ac tacita omni auctoritate divinae scripturae, quid Deus sit, sola ratione sic nec aliter esse posse, probat et adstruit.

§ 23. Post haec incidit sibi in mente investigare, utrum uno solo et brevi argumento probari posset id quod de Deo creditur et praedicatur: videlicet, quod sit aeternus, incommutabilis omnipotens, ubique totus, incomprehensibilis, justus, pius, misericors, verax, veritas, bonitas, justitia et nonnulla alia, et quomodo haec omnia in ipso unum sunt. Quae res, sicut ipse referebat, magnam sibi peperit difficultatem. Nam haec cogitatio partim illi cibum, potum, et somnum tollebat: partim, et quod magis eum gravabat, intentionem ejus, qua matutinis et alii servitio Dei intendere debebat, perturbabat. Quod ipse animadvertens, nec adhuc, quod quaerebat, ad plenum capere valens, ratus est hujusmodi cogitationem, diaboli esse tentationem, nisusque est eam procul repellere a sua intentione. Verum quanto plus in hoc desudabat, tanto illum cogitatio ipsa magis ac magis infestabat. Et ecce quadam nocte inter nocturnas vigilias Dei gratia illuxit in corde ejus, et res patuit intellectui, immensoque gaudio et jubilatione replevit omnia intima ejus. Rêputans ergo apud se hoc ipsum et aliis, si sciretur, posse placere, livore carens, rem illico scripsit in tabulis, easque sollicitius custodiendas uni ex monasterii fratribus tradidit. Post dies aliquot tabulas rêperit a custode. Quaeruntur in loco ubi repositae fuerant, nec inveniuntur. Requiruntur a fratribus, ne forte aliquis eas acceperit, sed nequaquam. Nec enim hucusque inventus est, qui recognoverit se quicquam inde scivisse. Reparat Anselmus aliud de eadem materia dictamen in aliis tabulis, et illas sub cautiore custodia tradit custodiendas. Ille in secretiore parte lectuli sui tabulas reponit, et sequenti die nil sinistri suspicatus, easdem in pavimento sparsas ante lectum rêperit, cerâ, quae in in ipsis erat, hac illac frustatim dispersa. Levantur tabulae, cerâ colligitur, et pariter Anselmo reportantur: Adunat ipse ceram, et licet vix, scripturam recuperat. Vêritus autem, ne qua incuriâ penitus perditum eat, eam in nomine Domini pergamento jubet tradi. Composuit

ergo inde volumen parvulum, sed sententiarum ac subtilissimae contemplationis pondere magnum, quod *Prosologion* nominatur. Alloquitur etenim in eo opere, aut seipsum, aut Deum. Quod opus cum in manus cujusdam venisset, et is in quadam ipsius operis argumentatione non parum offendisset: ratus est eandem argumentationem ratam non esse: quam refellere gestiens, quoddam contra illam scriptum composuit, et illud fini ejusdem operis scriptum apposit. Quod cum sibi a quodam amico suo transmissum Anselmus considerasset, gavisus est, et reprehensori suo gratias agens, suam ad hoc responsionem edidit, eamque libello sibi directo subscriptam, sub uno, ei qui miserat, amico remisit.

§ 24. Inter haec scripsit etiam quamplures epistolas, per eas nonnullis ea, quae secundum diversitatem causarum sua interebant, procurare mandans, et nonnullis, consilium de negotio suo quaerentibus, pro ratione respondens. Et quidem de his, quae diversae causae scribere cogebant, mentionem facere supersedemus. Quid autem consilii cuidam Lanzoni, noviter apud Cluniacum facto monacho per unam mandaverit, huic operi inserere curavi, quatenus in hac una cognoscatur, quid de aliis perpendatur. Scripsit itaque inter alia sic:

Ingressus es, charissime, professusque Christi militiam, in qua non solum aperte obsistentis hostis violentia est propellenda, sed et quasi consulentis astutia cavenda. Saepe namque, dum tyronem Christi vulnere malae voluntatis aperte malevolus non valet perimere, sitientem tam poculo venenosae rationis malevole callidus tentat extinguere. Nam cum monachum nequit obruere vitae quam professus est odio, nititur eum conversationis, in qua est, subruere fastidio. Et licet illi monachicum propositum tenendum quasi concedat, tamen quia hoc sub talibus, aut inter tales, aut in eo loco incept, illum stultum nimis imprudentemque multimodis versutiis arguere non cessat: ut dum illi persuadet incepto Dei beneficio ingratum existere, justo judicio nec ad meliora proficiat, nec quod accepit, teneat, aut in eo utiliter persistat. Quippe dum incessanter laboriosis cogitationibus de mutando, aut si mutari non valet, saltem de improbando, initio meditatur, nunquam ad finem perfectionis tendere conatur. Nam quoniam illi fundamentum, quod posuit, displicet, nullatenus illi structuram bonae vitae supraedificare libet. Unde fit, ut quemadmodum arbuscula, si saepe transplantentur, aut nuper plantata, in eodem loco crebra convulsione inquietentur, nequaquam radicare valens, ariditatem cito attrahit, nec ad aliquam fructus fertilitatem pervenit: sic infelix monachus, si saepius de loco ad locum proprio appetitu mutatur, aut in uno permanens, frequenter ejus odio concutitur, nusquam amoris stabilitus radicibus, ad omne utile exercitium languescat, et nulla bonorum operum ubertate ditiescat. Cumque se nequaquam ab bonum, sed in malum proficere (si forte hoc recogitat) perpendat, omnem suae miseriae causam non suis, sed aliorum moribus

* Diaboli insidiis ut sibi praecaveat, eas neophytum religiosae vitae docet Anselmus. — Circa inconstantiam propositi et levitatem pristinae commutandae, sub melioris speciei, regulae et mansionis, similitudine optima utitur arbusculi male de loco in locum translatis. — Egregia subdit prudentiae monita et salutis praecepta.

injustus intendat, atque inde se magis ad odium eorum, inter quos conversatur, infeliciter accendat. Quapropter quicumque coenobitarum forte propositum aggreditur, expedit ei, ut in quocumque monasterio professus fuerit (nisi tale fuerit, ut ibi malum facere invitus cogatur) tota mentis intentione amoris radicibus ibi radicare studeat, atque aliorum mores aut loci consuetudines, si contra divina praecepta non sunt, etiamsi inutiles videantur, dijudicare refugiat. Gaudeat se jam tandem invenisse, ubi se non invitum, sed voluntarium tota vitâ mansurum, omni transmigrandi sollicitudine propulsa, deliberet: ut quietus ad sola piaë vitæ exercitia exquirenda sedulo vacet. Quod si sibi videtur majora quaedam ac utiliora spirituali fervore appetere, quam illi praesentis monasterii institutionibus liceat, aestimet aut se falli, sive praeferendo paria paribus, vel minora majoribus: sive praesumendo se posse, quod non possit: aut certe credat se non meruisse, quod desiderat. Quod si fallitur, agat gratias divinae misericordiae, qua ab errore suo defenditur, ne sine emolumento, aut etiam cum jactura locum vel vitæ ordinem mutando, inconstantiae levitatisque frustra crimen subeat, aut majora suis viribus experiendo fatigatus, deterius in priora, aut etiam in pejora prioribus deficiat. Si autem vere meliora illis, quae in promptu sunt, nondum meritis optat, patienter toleret divinum judicium, quod ulli aliquid injuste non denegat, neque murmurando aut obloquendo Deum offendat: sed aequanimiter omnia sufferat, omnia ad meliora conetur deducere ferendo: ne per impatientiam judicem justum exasperans, mereatur, quod non habet, non accipere: et quod accepit, amittere: aut quod non amat, inutiliter tenere. Sen vero misericordiam seu judicium erga se in illis, quae non habet et optat, persentiat, laetus ex his quae accepit, largitati supernae gratias dignas persolvat. Et quia ad qualemcumque portum de procellosis mundi turbinibus potuit pertingere, caveat in portus tranquillitatem, ventum levitatis et impatientiae turbine inducere: quatenus mens, constantia et mansuetudine tutantibus quæta, divini timoris sollicitudini et amoris delectationi sit intenta. Nam timor per sollicitudinem custodit, amor vero per delectationem perficit. Scio, quia hæc majorem aut scribendi, aut colloquendi exigunt amplitudinem, ut plenius intelligatur, quibus scilicet dolis antiquus serpens ignarum monachum in hoc genere tentationis illaqueet, et e contra quibus rationibus prudens monachus ejus callidas persuasiones dissolvat et annihilat: sed quoniam jam brevitatem, quam exigit epistola, excessi, et totum, quod hinc dixi, aut dicendum fuit, ad custodiendam mentis quietem pertinet, hujus rei brevis exhortatio epistolam nostram terminet. Nec putes charissime, hæc me idcirco dicere quod suspicer te aliqua mentis inquietudine laborare. Sed quoniam dominus Ursio cogit me aliquam admonitionem tibi scribere, nescio quid potius moneam, quam cavere hoc sub specie rectæ voluntatis, quod scio novitiis quibusdam solere subrepere. Quapropter, amice mi et frater dilectissime, consulit, monet, precatur te tuus dilectus dilector totis cordis visceribus, ut totis viribus quieti mentis studeas, sine qua nulli licet callidi hostis insidias circumspicere, vel semitas virtutum angustissimas prospicere. Ad hanc vero monachus, qui in monasterio conversatur, pertingere nullatenus valet sine constantia et mansuetudine, quae mansuetudo indissolubilis comes est patientiæ: et nisi monasterii sui instituta, quae divinis non prohibentur mandatis, etiam si rationem eorum non perviderit, ut religiosa studuerit observare.

Vale, et omnipotens Dominus perficiat gressus tuos in semitis suis, ut non moveantur vestigia tua, ut in justitia appareas in conspectu Domini, et salieris, cum apparuerit gloria ejus.

§ 25. Inter haec cum jam, ut dictis et scriptis suis mores sui in nullo discordarent, totam suae mentis intentionem in contemptum mundi composuisset, et his solis, quae Dei erant, totum studium suum infixisset, contigit, ut infirmitate correptus, graviter affligeretur. Sed ipse in Deo semper existens, languore paulisper sedato, extra se per mentis excessum raptus, videt fluvium unum rapidum atque praecipitem, in quem confluebant omnium fluxuum purgaturae, et quarumque rerum terrae lavaturae. Videbatur itaque aqua ipsa nimis turbida et immunda, et omni spurcitiarum sorde horrida. Rapiebat igitur in se, quicquid attingere poterat, et devolvebat tam viros quam mulieres, divites et inopes simul. Quod cum Anselmus vidisset, et tam obscenam revolutionem illorum miseratus, unde viverent, aut unde sitim suam refocillarent qui sic ferebantur, inquireret, accepissetque responsum, eos ea, qua trahebantur, aquâ vivere delectarique, indignantis voce inquit: « Quomodo? Taline aliquis coeno potatus, vel pro ipso hominum pudore se ferret? » Ad haec ille, qui comitabatur eum: « Ne mireris, ait. Torrens mundi est, quod vides, quo rapiuntur, et involvuntur homines mundi, » et adjecit: « Visne videre, quid sit verus monachatus? » Respondit: « Volo. » Duxit ergo illum quasi in conspectum cujusdam magni et ampli claustrum, et dixit ei: « Circumspice. » Aspexit, et ecce parietes claustrum illius obducti erant argento purissimo. Herba quoque mediae planitiei virens erat et ipsa argentea, mollis quidem et ultra humanam opinionem delectabilis. Haec more alterius herbae sub his qui in ea pausabant, leniter flectebatur, et surgentibus ipsis, et ipsa erigebatur. Itaque locus ille totus erat amoenus, et praecipua jucunditate repletus: hunc ergo ad inhabitandum elegit sibi Anselmus. Tunc ductor ejus dixit ei: « Eja. vis videre, quid sit patientia vera? » Ad quod cum ille magno cordis affectu gestiret, et se id quam maxime velle responderet, ad se subito reversus et visionem et visionis demonstratorem dolens ac gemebundus pariter amisit. Duas autem, quas viderat, visiones intelligens, secumque revolvens, eo magis unius horrorem fugere, quo alterius humanitate studuit delectari. Totum ergo deinceps sese dedit in hoc, ut verus monachus esset, et ut vitam monachicam firma ratione comprehenderet, aliisque proponeret. Nec est privatus desiderio suo. Quod quidem, ut aestimo, aliquantum percipi poterit ex verbis ejus, quae per vices huic opusculo indere rati sumus, juxta quod series gestae rei, quam suscepimus, enarrare postulabat. Nec enim mihi videtur, pleniter posse pertingi ad notitiam institutionis vitae illius, si descriptis actibus ejus, quis vel qualis fuerit in sermone, taceatur.

§ 26. Quodam igitur tempore cum quidam Abbas, qui admodum religiosus habebatur, secum de his, quae monasticae religionis erant, loqueretur, ac inter alia de pueris in clauastro nutritis verba conferret, adjecit: «Quid, obsecro, fiet de istis? Peruersi sunt et incorrigibiles, die ac nocte non cessamus eos verberantes, et semper fiunt sibiipsis deteriores.» Ad quae miratus Anselmus: * «Non cessatis, inquit, eos verberare? Et cum adulti sunt, quales sunt? Hebetes, inquit, et bestiales.» At ille: «Quam bene omne nutrimentum vestrum expenditis, qui de hominibus bestias nutritivistis?» — «Et nos, ait, quid possumus inde? Modis omnibus costringimus eos ut proficiant, et nihil proficimus.» — «Constringitis? dic mihi, quaeso, Domine Abba, si plantam arboris in horto tuo plantares, et mox illam omni ex parte concluderes, ut ramos suos nullatenus extendere posset, cum eam post annum excluderes, qualis arbor inde prodiret? Profecto inutilis, incurvis ramis et perplexis. Et hoc ex cuius culpa procederet, nisi tua, qui eam immoderate conclusisti? Certe hoc facitis de pueris vestris. Plantati sunt per oblationem in horto Ecclesiae, ut crescant et fructificent Deo. Vos autem intantum terroribus, minis et verberibus undique illos coarctatis, ut nulla sibi penitus liceat libertate potiri. Itaque indiscrete oppressi, pravas et spinarum more perplexas intra se cogitationes congerunt, foveant, nutriunt, tantaque eas nutriendo vi suffulciunt, ut omnia, quae illorum correctioni possent adminiculari, obstinata mente subterfugiant. Unde fit, ut quia nihil amoris, nihil pietatis, nihil benevolentiae sive dulcedinis circa se in vobis sentiunt, nec illi alicujus in vobis boni postea fidem habeant, sed omnia vestra ex odio et invidia contra se procedere credant. Contingitque modo miserabili, ut sicut deinceps corpore crescunt, sic in eis odium et suspicio omnis mali crescat, semper pronis et incurvis ad vitia. Cumque ad nullum fuerint in vera charitate nutriti, nullum nisi depressis superciliis, oculove obliquo valent intueri.

§ 27. «Sed propter Deum vellem diceretis mihi, quid causae sit, quod eis tantum infesti estis? Nonne homines, nonne ejusdem naturae sunt, cujus vos estis? Velletisne vobis fieri, quod illis facitis, si quidem, quod sunt, vos essetis? Sed esto. Solis eos percussione et flagellis, ad mores bonos vultis informare. Vidistis unquam aurificem ex lamina auri vel argenti, solis percussione imaginem speciosam formasse? Non puto. Quid tunc? Quatenus aptam formam ex lamina aptet, nunc eam suo instrumento leniter premit et percutit, nunc discreto levamine lenius laevat et format. Sic et vos, si pueros vestros cupitis ornatis

* Nota ut quemdam Abbatem corripit, insipienter indociles adolescentulos crebro verberare vexantem. — Hanc in rem similitudinem profert Anselmus arboris tonelli qui si constringitur haud prospere poterit frondescere. — Alia, ad inuendum quod unico percussione et nimiae severitatis magisterio non informatur ad virtutem iuventus, similitudo artificis non solo malleo sed mitioribus instrumentis ex metallo speciosas imagines efformantis. — Item comparatio durissimae disciplinae cum cibo lactentis stomacho importabili.

moribus esse, necesse est, ut cum depressionibus verberum, impendatis eis paternae pietatis et mansuetudinis levamen atque subsidium. » Ad haec Abbas: « Quod levamen? quod subsidium? Ad graves et maturos mores illos constringere laboramus. » Cui ille: « Bene quidem. Et panis et quisque solidus cibus utilis et bonus est eo uti valenti. Verum subtracto lacte, ciba inde lactentem infantem, et videbis eum magis ex hoc strangulari, quam recreari. Cur hoc? Dicere nolo, quoniam claret. Attamen hoc tene, quia sicut fragile et forte corpus pro sua qualitate habet cibum suum, ita fragilis et fortis anima habet pro sui mensura victum suum. Fortis anima delectatur et pascitur solido cibo, patientiâ scilicet in tribulationibus, non concupiscere aliena, percutienti unam maxillam praebere alteram, orare pro inimicis, odientes diligere, et multa in hunc modum. Fragilis autem adhuc in Dei servitio, tenero lacte indiget, mansuetudine videlicet aliorum, benignitate, misericordiâ, hilari advocacy, charitativa supportatione, et pluribus hujusmodi. Si taliter vestris et fortibus et infirmis vos coaptatis, per Dei gratiam omnes, quantum vestra refert, Deo acquiretis. » His Abbas auditis, ingemuit, dicens: « Vere erravimus a veritate, et lux discretionis non luxit nobis. » Et cadens in terram ante pedes ejus, se peccasse, se reum esse confessus est, veniamque de praeteritis petiit, et emendationem de futuris repromisit. Haec ideo diximus, quatenus per haec, quam pie discretionis et discretæ pietatis in omnes fuerit, agnoscamus.

§ 28. Talibus studiis intendebat, in istis Deo serviebat, per haec bonis omnibus valde placebat. Unde bona famâ ejus non modo Normannia tota est respersa, verum etiam Francia tota, Flandria tota, contiguaque his terra omnis. Quin et mare transiit, Angliamque replevit. Exciti sunt quaque gentium multi nobiles, prudentes clerici, strenui milites, atque ad eum confluxere, seque et sua in ipsum monasterium servitio Dei tradidere. Crescit coenobium illud intus et extra: intus in sancta religione, extra multimoda possessione. Cum vero Abbas Herluinus, cujus supra meminimus, jam decrepitis, monasterii causis intendere, et opem ferre non valeret, quicquid agi oportebat, sub Anselmi, utpote Prioris, dispositione fiebat. Exigentibus igitur multiplicibus causis, eum foras monasterium ire saepe necesse fuit. Cui dum nonnumquam equi, et alia quae sunt equitaturis necessaria, deessent, praecepit Abbas ei omnia, quae opus erant, parari, et illi soli, sicut propria, ministrari. At ille ad nomen proprietatis inhorruit, et reversus de itinere, quaeque specialiter fuerant praeparata in viam iturris, communiter exponi jussit: nec propter securitatem, quam forsan erat passurus, penuriam, unquam se retraxit, quin ex sua copia caeterorum suppleret inopiam. Nec mirandum, cum jam mundo illuxerat, eum se fratribus suis talem exhibuisse,

cum, sicut ipsemet referre solitus erat, etiam quando adhuc in seculari vita degebat, eo circa alios amore fervebat, ut quemcumque sui ordinis minus se habentem videret, ejus inopiam de abundantia sua libens pro posse suppleret.

§ 29. Jam tunc enim ratio illum docebat, omnes divitias mundi pro communi hominum utilitate ab uno omnium patre creatas, et secundum naturalem legem nihil rerum magis ad hunc, quam ad istum pertinere. Taceo, quod illi saepe plura auri et argenti pondera a nonnullis sunt oblata, quatenus ea in suos suorumque usus susciperet, servaret, dispenderet, quae ipse nulla patiebatur ratione suscipere: nisi forte communi fratrum utilitati profutura. Abbati praesentarentur. Sed cum is, qui sua offerebat, econtra diceret, se nullam tunc voluntatem habere, ut abbati vel monachis aliquid daret, nisi ei soli: referebat ille, se talium opus non habere, nec aliter a quoquam velle quicquam accipere. Illud autem breviter dico, quod inter hujusmodi studia die quadam dum ad lectum suum in dormitorio diverteret, annulum aureum in eo insperatus invenit, et admodum miratus est. Reputans ergo apud se, ne forte aliquis eorum qui res monasterii procurabant, quovis eventu, eundem annulum ibi reliquerit, levavit eum et singulis ostendit. Mirantur illi, et se rei conscios omnino negant. Ostenditur aliis atque aliis, sed hucusque nullus fuit, qui recognoverit, unde vel a quo illuc delatus sit. Et tunc quidem annulus idem in opus Ecclesiae expensus est, et res ita remansit. Postmodum vero, cum ipse Anselmus ad pontificatum sumptus est, fuerunt qui hoc ipsum per annulum illum jam tunc quodam praesagio praesignatum fuisse assererent. Nos autem quae gesta sunt, simpliciter tantum stylo digerimus.

§ 30. Invitabatur praeterea a diversis abbatibus, quatenus ibi et publice in Capitulo fratribus, et secum privatim loqui volentibus, verba vitae ministraret. Namque solemne extiterat omnibus, ut quidquid ab ore illius foret auditum, sic haberetur quasi plane divinum responsum. Unde requirendi consilii gratia, ex diversis ad eum locis festinabatur. Defuncto tandem Abbate Herluino, uno omnino fratrum Beccensium consensu in Abbatem eligitur. Quod ipse omni studio subterfugere gestiens, multas et diversas rationes, ne id fieret, obtendebat. Sed illis nec auditum quidem rationibus ejus patienter accommodare volentibus, anxius est in eo spiritus ejus, et quid ageret ignorabat. Transierunt in istis dies quidam. Verum ubi Anselmus vidit se monachorum unanimem constantiam non posse verbis mutare, tentavit si quo modo eam valeret vel precibus inclinare. Eis itaque pro re sub uno constitutis, ac ei, ut omissis objectionibus solitis, Abbas fieri adquiesceret, insistentibus, ille flens et miserandos singultus edens, prosternitur in faciem coram omnibus, orans et

obtestans eos per nomen Dei omnipotentis, per, si qua in eis erant, pietatis viscera. quatenus respectu misericordiae Dei super eum intendant, et ab incepto desistentes, se a tanto onere quietum manere permittant. At illi omnes econtra in terram prostrati, orant ut ipse potius loci illius et eorum misereatur, ne postposita utilitate communi, se solum prae caeteris singulariter amare convincatur. Acta sunt de his utrinque plurima in hunc modum: sed jam nunc eis istum ponimus dicendi modum. Vicit tandem diligens dicendi importunitas et importuna diligentia fratrum, jugum Domini sub ejus regimine ferre volentium: vicit quoque, et multo maxime vicit, praeceptum, quod, ut supra retulimus, ei fuerat ab Archiepiscopo Maurilio per obedientiam injunctum, videlicet ut si major praelatio, quam illius Prioratus extiterat, ipsi aliquando injungeretur, nullatenus eam suscipere recusaret. Nam sicut ipse testabatur, numquam se Abbatem fieri consensisset, nisi eum hoc, quod dicimus, imperium ad hoc constrinxisset. Tali ergo violentiâ est Abbas effectus, ac Becci debito cum honore sacratus. Qualem vero se deinceps in cunctis sanctarum exercitiis virtutum exhibuerit, inde colligi potest, quod numquam de retroacta sanctitatis suae conversatione causa Abbatiae aliquid minuit, sed semper de virtute in virtutem, ut Deum deorum in Sion mereretur videre, conscendere studuit.

§ 31. Delegatis itaque monasterii causis curae ac solitudini fratrum, de quorum vita et strenuitate certus erat, ipse Dei contemplationi, monachorum eruditioni, admonitioni, correctioni jugiter insistebat. Quando autem aliquid magni in negotiis ecclesiae erat agendum, quod in ejus absentia non aestimabatur oportere definiri, tunc pro tempore et ratione negotium quod imminabat, mediante justitiâ disponebat. Abominabile quippe judicabat, si quidvis lucri assequeretur ex eo, quod alius contra moderamina juris quavis astutiâ perdere posset. Unde neminem in placitis patiebatur a suis aliqua fraude circumveniri, observans ne cui faceret, quod sibi fieri nollet. Hinc procedebat, quod inter placitantes residens, cum adversarii ejus per sua consilia disquirerent, quo ingenio, quave calliditate suae causae adminiculari, et illius valerent fraudulenter insidiari: ipse talia nullatenus curans, eis qui sibi volebant intendere, aut de Evangelio, aut de aliqua alia divina scriptura, aut certe aliquid de informatione morum bonorum disserebat. Saepe etiam, cum hujusce auditores deerant, suaviter in sui cordis puritate quiescens, corpore dormiebat. Eveniebatque nonnumquam, ut fraudes subtili machinatione compositae, mox ubi sunt in audientiam illius delatae, non quasi a dormiente qui tunc erat, sed sicut a perspicaciter vigilante et intendente, sint detectae atque dissectae. Charitas enim quae non aemulatur, quae non agit perperam,

quae non quaerit quae sua sunt, in eo vigeat: per quam quae videnda erant, veritate monstrante, extemplo perspiciebat.

§ 32. Quam vigil autem atque sollicitus fuerit circa hospitum susceptionem, eorumque in omni humanitatis officio relevationem ex eo probatur quod illum pio studio in hoc et se et sua novimus expendisse: se in omni hilaritate, sua in omni largitate. Quod si aliquando ad refectionem corporum victus omnino pro voto suo non sufficebat, hoc quod deerat, ejus bona voluntas et vultus alacritas apud hospites gratiose supplebat. Praeterea nonnumquam eibus fratrum suo jussu de refectorio sublatus, et hospitibus est allatus atque appositus. Neque enim tunc in promptu aliud erat quod eis apte posset apponi. Victus autem monachorum ita Deo providente dispensabatur, ut nihil eorum quae necessitas expetebat, illis deesset, licet saepissime in hoc essent, ut timeretur ne in crastinum eis cuncta deessent: sicque nonnumquam inter aliquid, et quasi nihil ferebantur: ut aliquid eis non superflueret, et quod erat quasi nihil, eos nequaquam per inopiam fatigaret. Quod penitus illis contingebat secundum verba sui patris qui ea praedicebat, dum ministri ecclesiae apud eum querebantur de formidine imminientis necessitatis. Frequenter namque a cellariis, a camerariis, a secretariis aditus est, et quid consilii contra penuriam quae cujusque obedientiam pessumdabat, daret inquisitus. Quibus cum responderet, Sperate in Domino, et spero, quia ipse necessaria quaeque vobis ministrabit: mirabili modo non secus eveniebat in re, quam ipse dicebat se habere in spe. Videres enim post haec verba statim ipsa die vel certe sequenti mane, sive quod falli non poterat, priusquam penuria aliqua illum affligeret, aut naves de Anglia oneratas omni copiâ in usum illorum juxta appelli, aut quemlibet de divitibus terrae fraternitatem Ecclesiae quaerentem, cum magna pecunia adventare, aut aliquem, relinquere mundum volentem, se et sua in monasterium offerre, aut denique aliunde aliquid apportari, unde per plurimos dies necessaria quaeque poterant ministrari.

§ 33. Habebat praeterea ipsum coenobium plures possessiones in Anglia, quas pro communi fratrum utilitate necesse erat per Abbatis praesentiam nonnumquam visitari. Ipso itaque suae ordinationis anno, Anselmus in Angliam profectus est. Ad quod licet haec, quam dixi, satis firma causa existeret, alia tamen erat non infirmitior istâ, videlicet ut reverendum Lanfrancum, cujus supra meminimus, videret, et cum eo de his quae corde gerebat familiari affatu ageret. Ipse siquidem venerabilis vir jam de Abbate Codomensi factus fuerat archiepiscopus Cantuariensis, omnibus valde honorabilis, et sublimi probitate conspicuus.

§ 34. Cum igitur Anselmus, transito mari, Cantuariam veniret, pro sua reverentia et omnibus nota sanctitate, honorifice a conventu ecclesiae Christi, in ipsa civitate sitae, susceptus est.

Pro quo honore nolens ingratus existere, postmodum ipsi monachorum conventui, a gratiarum actione inchoans, procedente in hoc verborum serie, de charitate locutus est: rationabiliter ostendens eum qui charitatem habet, majus aliquid habere, quam illum, ad quem charitas ipsa habetur. Ipse enim inter alia inquit: «Qui charitatem habet, hoc, unde Deus ei scit gratias, habet: ille vero, ad quem tantummodo habetur, minime? Quas etenim gratias mihi debet Deus, si tu me vel quilibet alius diligit? Quod si majus est habere hoc, unde Deus scit homini grates, quam hoc, unde nullas, cum pro habita charitate gratias sciat, pro suscepta non adeo: colligitur, eum qui charitatem erga alium habet, majus quid habere, quam ipsum, cui impenditur. Amplius: Is, cui dilectio alterius servit, solius commodi munus perfunctorie suscipit, verbi gratiâ: Honorem unum, beneficium unum prandium unum, vel quodlibet officii genus in hunc modum. Alius vero charitatem quae commodi munus exhibuit, sibi retinuit. Quod in vobis et in me, sanctissimi fratres, libet in praesenti considerare. Ecce unum charitatis officium mihi impendistis. Impendistis, inquam, mihi charitatis officium unum, et a me jam ipsum officium transiit: charitas vero ipsa quae Deo est grata, vobis remansit. Nonne melius judicatis bonum permanens bono transeunti? Ad haec si ex ipso officio, circa vos aliquid charitatis in me crevit, et hoc ipsum vobis ad cumulum retributionis erit qui fecistis, unde mihi tantum bonum provenit. Sic non vobis tantum charitas vestra remansit: a me officium quod exhibuistis, penitus transiit. Haec igitur si recta consideratione attendimus, profecto perspiciemus, magis nobis esse gaudendum, si alios diligimus, quam si diligimur ab aliis. Quod quia non omnes faciunt, multi potius ab aliis amari, quam amare alios cupiunt.» Haec et hujusmodi multa locutus est, et accepta fraternitate monachorum, factus est inter eos unus ex eis: degens per dies aliquot inter eos, et quotidie aut in Capitulo, aut in clauastro mira quadam, et illis adhuc temporibus insolita, de vita et moribus monachorum coram eis rationabili facundiâ disserens. Privatim quoque aliis horis agebat cum his qui profundioris ingenii erant profundas eis de divinis necnon secularibus libris quaestiones proponens, propositasque exponens. Quo tempore et ego ad sanctitatis ejus notitiam pervenire merui, ac pro modulo parvitatibus meae, beata illius familiaritate, utpote adolescens qui tunc eram, non parum potiri.

§ 35. Inter reverendum autem Pontificem Lanfrancum, et hunc abbatem Anselmum quid in illis diebus actum dictumve sit, planum est intelligere his qui vitam et mores noverunt utrorumque. Qui vero non noverunt, ex eo intelligant quod, inquantum nostra et multorum fert opinio, non erat illo tempore ullus qui aut Lanfranco in auctoritate, vel multiplici rerum scientiâ, aut

Anselmo praestaret in sanctitate, vel Dei sapientiâ. Erat praeterea Lanfrancus adhuc quasi rudis Anglus, necdumque sederant animo ejus quaedam institutiones, quas repererat in Anglia. Quapropter complures de illis, magna fretus ratione, mutavit sola auctoritatis suae deliberatione. Itaque dum illarum mutationi intenderet, et Anselmum, unanimum scilicet amicum et fratrem, secum haberet, quadam die familiarius cum eo loquens, dixit ei: «Angli isti, inter quos degimus, instituerunt sibi quosdam, quos colebant, sanctos. De quibus cum aliquando qui fuerint, secundum quod ipsimet referunt, mente revolve, de sanctitatis eorum merito animum a dubietate flectere nequeo. Et ecce unus illorum est in sancta, cui nunc Deo auctore praesidemus, sede quiescens, Elphegus nomine * vir bonus quidem, et suo tempore gradu archiepiscopatus praesidens ibidem. Hunc non modo inter sanctos, verum inter martyres numerant, licet cum non pro confessione nominis Christi, sed quia se pecuniâ redimere non voluit, occisum non negent. Nam cum illum, ut verbis utar Anglorum, aemuli ejus et inimici Dei pagani cepissent, et tamen pro reverentia illius ei potestatem se redimendi concessissent, immensam pro hoc ab eo pecuniam expetiverunt. Quam quia nullo pacto poterat habere, nisi homines suos eorum pecuniâ spoliaret, et nonnullos forsitan invisae mendicitati subjugaret, elegit vitam perdere quam eam tali modo custodire. Quid hinc igitur tua fraternitas sentiat, audire desidero.» Et quidem ille, sicuti novus Angliae civis, haec summatim perstringens Anselmo proposuit.

§ 36. Attamen causam necis beati Elphegi historialiter inuentes, videmus non illam solam, sed aliam fuisse istâ antiquiorem. Denique non ideo tantum, quia se pecuniâ redimere noluit, sed etiam quia paganis persecutoribus suis civitatem Cantuariam et Ecclesiam Christi in ea sitam concremantibus, civesque innocuos atroci morte necantibus, Christiana libertate obsistere, eosque a sua infidelitate convertere nisus est, ab eis captus, et crudeli examinatione est occisus.

§ 37. Sed Anselmus, ut vir prudens, viro prudenti juxta interrogationem sibi propositam simpliciter ita respondit, dicens: ** «Palam est, quod is qui ne leve quidem contra Deum peccatum admittat, mori non dubitat: multo maxime mori non dubitaret, priusquam aliquo gravi peccato Deum exacerbaret. Et revera gravius peccatum videtur esse, Christum negare, quam quemlibet terrenum dominum, pro redemptione vitae suae homines suos per ablationem pecuniae illorum ad modicum gravare. Sed hoc quod minus est, Elphegus noluit facere. Multo igitur minus Christum negaret, si vesana manus eum ad hoc mortem intendendo constringeret. Unde datur intelligi, miram pectus ejus justitiam

* De quo nûdius tertius exhibita a Surio historia, p. 352.

** Nonnulla circa verum et sanctum martyrium.

possedisse, quando vitam suam maluit dare, quam spreta charitate proximos suos scandalizare. Quamobrem longe fuit ab eo illud *Vae*, quod Dominus minatur illi, *per quem scandalum venit* (*Matth. xviii*). Nec immerito, ut reor, inter martyres computatur qui pro tanta justitia mortem sponte sustinuisse veraciter praedicatur. Nam et beatus Joannes Baptista qui praecipuus martyr et veneratur et creditur a tota Dei Ecclesia, non quia Christum negare, sed quia veritatem tacere noluit, occisus est. Et quid distat inter mori pro justitia, et mori pro veritate? Amplius: Cum testante sacro eloquio, ut vestra paternitas optime novit, Christus veritas et justitia sit, qui pro justitia et veritate moritur, pro Christo moritur. Qui autem pro Christo moritur, Ecclesiâ teste, martyr habetur. Beatus vero Elphegus aequè pro justitia, ut beatus Joannes passus est pro veritate. Cur ergo magis de unius quam, de alterius vero sanctoque martyrio quisquam ambigat, cum par causa in mortis perpessione utrumque detineat? Haec me quidem, reverende pater, inquantum perspicere possum, rata esse ipsa ratio docet: attamen vestrae prudentiae est, et me, si aliter sentit, ab hoc corrigendo revocare, et quid potissimum in tanta re sentiendum sit, Ecclesiae Dei docendo monstrare. » Ad quod Lanfrancus: « Fateor, inquit, subtilem perspicaciam, ingenii tui vehementer approbo et veneror, firmaque ratione tua edoctus, beatum Elphegum, ut vere magnum et gloriosum martyrem Christi deinceps me colere et venerari ex corde, gratiâ Dei juvante, confido. » Quod ipse postmodum devote executus est: quin et historiam vitae ac passionis ejus diligenti studio fieri praecepit.

§ 38. Post haec Anselmus ad agenda propter quae venerat, terras ecclesiae Beccensis per Angliam adiit, utilitati monachorum suorum per omnia studiose secundum Deum inserviens. Vadens autem et ad diversa monasteria monachorum, canonicorum, sanctimonialium, necnon ad curias quorumque nobilium, prout eorum ratio ducebat, perveniens, laetissime suscipiebatur, et suscepto quacque charitatis obsequia gratissime ministrabantur. Quid ille? Solito more cunctis se jucundum et affabilem exhibebat, moresque singulorum, inquantum sine peccato poterat, in se suscipiebat. Nam, juxta Apostolum, his qui sine lege erant, tamquam sine lege esset, se coaptabat, ut lucrificeret eos etiam qui seculari vitae dediti, in multis vivebant sine lege Christi. Unde corda omnium miro modo in amorem ejus vertebantur, et ad eum audiendum famelica aviditate rapiebantur. Dicta etiam sua sic unicuique hominum ordini conformabat, ut auditores sui nihil moribus suis concordius dici posse faterentur. Ille monachis, ille clericis, ille laicis, ad cujusque propositum, sua verba dispensabat. Monachos, ut ne minima quidem sui ordinis contemnerent, admonebat, contestans, quia per contemptum minimorum, ruerent in destructionem et despectum omnium

honorum. * Quod dictum sub exemplo vivarii proponebat, dicens clausuram illius districtioni ordinis monastici assimilari: «Quandòquidem, inquit, sicut pisces decurrente aquâ vivarii moriuntur, si clausurae ipsius minutatim ac saepe crepant, nec relinquantur: ita omnis religio monastici Ordinis funditus perit, si custodia ejus per modicarum contemptum culparum, paulatim a fervore sui tepescit, attestante Scripturâ quae ait: *Qui modica despicit, paulatim decedit* (Eccl. xiv). Clericos quoque, qualiter se in sorte Dei custodire deberent, instruebat, eisque magnopere esse cavendum, ne si a sorte Dei caderent, in sortem diaboli per neglectum conversationis et ordinis sui deciderent. Conjugatos etiam, qua fide, qua dilectione, qua familiaritate, tam secundum Deum, quam secundum seculum cohabitare deberent, edocebat.»

§ 39. Haec autem quae cum vel admonuisse, vel instruxisse, vel edocuisse dicimus, non eo, ut aliis mos est docendi modo exercebat, sed longe aliter, singula quaeque sub vulgaribus et notis exemplis proponens, solidaeque rationis testimonio fulciens ac remota omni ambiguitate, in mentibus auditorum deponens. Laetabatur ergo, quisquis illius colloquio uti poterat, quoniam in eo, quodcumque petebatur, divinum consilium in promptu erat. Hinc eum omnis sexus et aetas mirabatur, et mirando amplectebatur: quo quis potentior aliis erat atque praestantior, eo magis erat ad ministrandum ei devotior atque proclivior. Non fuit comes in Anglia seu Comitissa, vel ulla persona potens quae non judicaret se sua coram Deo merita perdidisse, si contingeret se Anselmo abbati Beccensi gratiam cujusvis officii tunc temporis non exhibuisse. Rex ipse Wilhelmus qui armis Angliam ceperat, et ea tempestate regnabat, quamvis ob magnitudinem sui cunctis fere videretur rigidus ac formidabilis, Anselmo tamen ita erat inclinatus et affabilis, ut ipso praesente, omnino, quam esse solebat, stupentibus aliis, fieret alius.

§ 40. Pro sua igitur excellenti fama, Anselmus toti Angliae notus, ac pro reverenda sanctitate charus cunctis effectus, iter repetendi Normanniam ingreditur, ditatus multiplici dono quod honori ac utilitate ecclesiae suae usque hodie servire dinoscitur. Familiaris ergo ei dehinc Anglia facta est, et prout diversitas causarum referebat, ab eo frequentata. Ut autem omnipotens Deus demonstraret, se gratiae ipsius, quam invenerat apud homines, esse auctorem, et illum apud se, quam apud homines, gratiam invenisse potiolem, quosdam viros per visum dignatus est visitare, et qualiter per eum ab infirmitate, qua nimis graviter vexabantur, convalescerent, edocere. Horum quae dico, duos qui inter suos non ignobilis famae erant, exempli causâ proponam: qui, sicut a veridicis ipsius monasterii, cujus Abbas diu extiterat,

* Quod in coenobitica vita, si regulae modica contemnuntur, tota paulatim decedit observantia.

monachis accepi, in eodem ipso monasterio, illis praesentibus, per eum curati sunt.

§ 11. Quidam igitur vir nobilis et strenuus, in confinio Ponti ac Flandriae praepotens habebatur. Hic in corpore leprâ percussus, eo majori moerore afflictus est, quo se et a suis, contra dignitatem natalium suorum, pro obscoenitate tanti mali, despici deserique videbat. Conversus itaque ad Deum est, et crebris orationibus, cum eleemosynarum largitionibus, opem ab eo precabatur. Una igitur noctium ei per visum quidam apparuit, monens, ut si pristinae sanitati restitui vellet, Beccum iret, et apud Abbatem Anselmum efficeret, quatenus aquam, unde manus inter Missam suam lavaret, in potum illi conferret. Qui visioni credulus, quo monebatur, impiger tendit, atque Anselmo, cur adveniret, secreto innotuit. Stupet ille ad verba, et hominem ut a talibus desistat, multis modis adjurat. At ipse in precibus perstat, et multo magis, ut sibi misereatur, exorat, nec patiatur, ut ea medicinâ fraudetur, unde sibi coelestem salutem affuturam pro divino promisso credebat. Quid plura? Vicit pietas pectus humilitatis, et pro homine Deum postulaturus, matutino tempore Missam secretius celebrat. Admittitur aeger, et quam petebat aquam, de manu viri accepit. Quae in potum ilico sumpta, et hominem morbidum integerrimae sanitati restituit, et in laudem Dei multorum ora dissolvit. Clam itaque virum qui venerat, a se Anselmus emisit, denunciâns ei in nomine Domini, ne unquam hoc factum sibi ascriberet, sed sola divina miseratione perfectum esse certissime sciret, et hoc ita esse, tacita funditus mentione suae personae sciscitantibus responderet.

§ 12. Quo etiam tempore quidam frater de congregatione, valida corporis infirmitate percussus, ad extrema deductus est. Huic in somno quidam astitit, et quod vitam atque salutem recuperaret, si aquâ ab Anselmo sanctificata aspergeretur, ipsi promisit: aeger vero Anselmum se visitantem solita visitatione, de aqua precatus est, et voluntatis compos effectus, evestigio sanitati restitutus est. Fiebant praeterea ab Anselmo plurima in hunc modum, quae nos brevitati studentes, ex industria praeterimus. Silentio quoque praeterire placuit innumeros homines, tam per lavaturas manuum ejus, quam per reliquias ciborum ejus, ante illum clam eo subtractas, a diversis languoribus, sed maxime febribus, curatos, dispensante Deo sua dona juxta meritum fidei uniuscujusque. Nam si cuncta quae inde a veracissimis viris accepimus, describere vellemus, loquacitati potius, quam rerum gestarum simplici narrationi nos operam dare (ut reor) judicari possemus. Quapropter ne nimis longum faciamus hujuscemodi immorando, istis omissis, tendamus ad alia.

LIBER II. § 1. Defuncto memorato rege Anglorum Wilhelmo, Wilhelmus filius ejus regnum obtinuit. Hic sublato de hac vita venerabili patre Lanfranco, Ecclesias ac monasteria totius Angliae gravi nimium oppressione afflixit. Cujus oppressionis anno quarto Anselmus invitatus, immo districta interpellatione adjuratus ab Hugone Cestrensi comite, multisque aliis Anglorum regni principibus, qui cum animarum suarum medicum et advocatum elegerant, et insuper Ecclesiae suae prece atque praecepto pro communi utilitate coactus, Angliam ingressus est. Pridie igitur nativitatis beatae Dei Genitricis et perpetuae Virginis Mariae, Cantuariam venit. Ubi, cum, quasi ex praesagio futurorum, multi et monachi et laici conclamarent, illum archiepiscopum fore, summo mane a loco discessit, nec ullo pacto acquiescere petentibus, ut ibi festum celebraret, voluit. Venienti autem ei ad curiam regis, optimates quique alacres occurrerunt, magnoque ipsum cum honore susceperunt. Rex ipse solio exilit, et ad ostium domus viro gaudens occurrit, ac in oscula ruens, per dexteram eum ad sedem suam perduxit. Consident, et laeta interim quaedam inter se verba permiscunt. Deinde Anselmus secretius cum rege acturus, caeteros secedere monet. Omissis igitur monasterii sui causis, pro quibus maxime illuc venisse putabatur, regem, de his quae fama de eo ferebat, Anselmus arguere coepit, nec quicquam eorum, quae illi dicenda esse sciebat, silentio pressit. Pene etenim totius regni homines omnes talia quotidie, nunc clam, nunc palam, de eo dicebant, qualia regiam dignitatem nequaquam decebant. Finito colloquio, divisi ab invicem sunt, et de Ecclesiae suae negotiis ea vice ab Anselmo nihil actum est.

§ 2. Deinde Cestram ad comitem abiit, ac in partibus illis degere per plures dies ex necessitate compulsus est. Interea rex Wilhelmus gravi languore corripitur, et pene ad extrema perducitur. Suadetur ei inter alia a principibus, ut de matre totius regni Ecclesia, videlicet Cantuariensi, cogitet, et eam a pristina viduitate et calamitate per institutionem pontificis relevet. Acquiescit ille consilio, et Anselmum in hoc opus fore dignissimum pronunciat. Acclamatur ab universis, edictum regis laudat clerus et populus omnis, nec resonat ibi ulla contradictio cujuslibet hominis. Audit hoc ille, et fere usque ad exanimationem sui contradicit, reluctatur et obsistit. Praevalet tamen Ecclesiae Dei conventus. Rapitur ergo, et violenter in vicinam ecclesiam cum hymnis et laudibus portatur magis, quam ducitur. Acta sunt haec anno Domini **MXCIII** pridie Nonas Martii. In subsequenti autem festo Paschae Wintoniam Anselmus advenit, et in suburbio civitatis hospitatus est. Una igitur nocte in tecta suburbii per incuriam ignis dilabitur. Quo crescente, aedificia quaeque passim consumebantur. Et jam ignis idem hospitium Anselmi consumpturus, duabus tantum domibus interpositis, aderat.

Quibusdam igitur ea quae in domo erant absportantibus, interdixit domina domus, affirmans se nullo modo sibi vel suis aliquid damni timere, quae tantum hospitem, hoc est, Anselmum archiepiscopum meruisset secum habere. Pro quibus verbis Balduinus, vir strenuus et monachus, mulieri compassus, suavit Anselmo, ut hospiti suae subveniret. At ille: « Ego? in qua re? Egredere, inquit, et signum Crucis igni oppone: arcebit illum forte Deus. » Respondit: « Pro me? Nihil est, quod dicis. » Egressus tamen domo est, timore incendii ductus, et visis flammantibus globis, a venerabili Gundulfo episcopo et ab eodem Balduino contra ignem signum sanctae Crucis erecta in altum dexterâ edere coactus est. Mirabile dictu: non prius manum extenderat, quam in se incendium retorqueri, flammâ deficere cerneret, ita ut domum quam vorare coeperant, semiustam relinquerent.

§ 3. Igitur Anselmus propter multas rationes, quae interveniant, nondum consenserat electioni, quae de se facta fuerat, ut pontifex fieret: sed tamen detinente illum rege, morabatur in Anglia, conversante cum eo ex jussu regis praefato Gundulfo Rosfensi episcopo, et ei, quae opus erant, ministrante. Ablatis autem de medio rationibus illis, tandem post longum temporis spatium obedientiam simul ac necessitate constrictus, consensit, et pridie Nonas Decembris debito cum honore ab omnibus episcopis Angliae, Cantuariæ consecratus est. In qua consecratione, Evangelica illa sententia super eum reperta est. Vocavit multos. Et misit servum suum hora coenae, dicere invitatis ut venirent, quia jam parata sunt omnia. Et coeperunt simul omnes excusare. Dehinc cum se regali curiae in Nativitate Domini Jesu praesentasset, et honorifice a rege susceptus, primos dies festivitatis circa regem laetus transegisset, post instinctu diaboli hominumque malorum mutatus est animus regis contra eum, eo quod ipse, spoliatis hominibus suis, mille libras denariorum ei pro agendis munificentiae suae gratiis dare noluit: et ita principe turbato, a curia discessit.

§ 4. Veniens autem in villam suam, quae Berga vocatur, dedicavit ibi ecclesiam ad parochiam pertinentem: quam quidem antecessor ejus Lantfrancus construxerat, sed obitu praeventus, dedicare nequiverat. Ad quam dedicationem quidam clericus inter alios de Londino veniens, seque inter clericos viri quasi ad ministrandum mittens, chrismatorium pontificis clam subripuit, et in turbam mersus, fugam arripuit. Dum igitur iter, quod Londoniam ducit, ingressus cum furto fuisset, reflexit gressum, non autumans se ad locum, quem fugiebat, festinare. Sed cum rediens adunatae plebis multitudinem reperisset, animadvertit se cupitum iter permutasse, et qua venerat, viam repetit. Aliquantum processerat, et iterum visum est sibi eo tendere, quo fugiebat. Factum est hoc frequentius, et nunc hac, nunc illac,

nesciens quo iret, erroneus ferebatur. Populus autem, qui eum sic se habentem intuebatur, quidnam haberet mirabatur. Aut ubi ministri pontificis vas chrisnatis perditum esse cognoverunt, confusi et tumultuantes discurrunt, quod perditum erat, hinc inde quaerunt, ignorantes a quo vel ubi id certo quaerere debeant. Rumor damni fertur in populum, et opinio multorum cadit erroneum in clericum. Capitur, et sub cappa illius vas abreptum invenitur. Refertur antistiti, quod actum erat. At ipse modesto vultu, menteque tranquilla statim jussit culpam ignosci, et clericum ad sua liberum dimitti. Tunc ille iter, quod furto gravatus nullatenus tenere sciebat, liber illico et nihil haesitans, ingressus agebat.

§ 5. Post haec paucis diebus interpositis mandatur ad curiam ire Anselmus, regem mare transiturum sua benedictione prosecuturus. Qui transitus dum vento obstante differtur, Anselmus opportunum se tempus nactum existimans, regem pro ecclesiarum, quae de die in diem destruebantur, relevatione, pro Christianae legis, quae in multis violabatur, renovatione, pro diversorum morum, qui in omni ordine hominum quotidie nimis corrumpebantur, correctione coepit interpellare. Quae ipse omnia cum magna indignatione suscipiens, nec se causâ illius quicquam de omnibus acturum fore protestans, hominem discedere, nec se transfretaturum diutius ibi expectare iratus praecepit. Considerans Anselmus post haec, quid quietis perdiderit, quid laboris invenerit, anxius est spiritu, et vehementi dolore attritus. Ducebat enim ante oculos suae mentis, qualem in Prioratu et Abbatia positus, vitam agere solebat, quam scilicet jucunde in Dei et proximi charitate quiescebat ac delectabatur, quam devote, verba vitae loquens, ab omnibus audiebatur: quam devotius ad suae, ut sperabat, cumulum retributionis quae dicebat, opere exercebantur: et nunc e converso cum in melius per episcopatum proficere debuerit, ecce die ac nocte in secularibus laborans, videbat se nec Deo, nec proximo secundum Deum, juxta pristinum morem intendere posse, nec quemquam ex ore suo verbum vitae, quod facto impleret, ad suae, ut reputabat, detrimentum mercedis audire velle.

§ 6. Accesserant istis in augmentum mali sui, crebrae suorum hominum oppressiones, quotidie auribus suis insonantes, et minae malignantium, deteriora in posterum pollicentium, circumquaque detonantes. Sciebatur enim, regiam mentem contra eum in furorem concitatam esse: et ob hoc quisque malus beatum se fore credebat, si quod illum exasperaret, ullo ingenio facere posset. Multis itaque ac diversis injuriarum procellis fatigabatur, et nulla terreni honoris vel commodi suavitate, unde consolationem haberet, fovebatur. Verum salva in omnibus et ad omnes innocentia suae conscientiae, modicum respirabat ab his, et

magnopere consolabatur, si quando, se monachorum claustrum inferre, et quae institutio vitae ipsorum expetebat, coram eis effari valebat. Quod ipse quadam vice, capitulo eorum praesidens, et more de huiusmodi liberius agens, dicendi fine completo, jucunda hilaritate alludens, jocosa comparatione innotuit, dicens: « Sicut bubo, dum in caverna cum pullis suis est, laetatur, et suo sibi modo bene est: dum vero inter corvos aut corniculas, seu alias aves est, incursatur ac dilaniatur, omninoque sibi male est, ita et mihi. Quando enim vobiscum sum, bene mihi est, ac grata et singularis vitae meae consolatio. Quando vero remotus a vobis, inter seculares conversor, hincinde variarum me causarum incursus dilacerant, et quae non amo, secularia negotia vexant. Male igitur mihi est, quando sic sum, ac tremens pertimesco, ne meum huiusmodi esse, procreet immane dispendium animae meae. » Ad quod verbum, licet alludens, ut dixi, coepit amarissime flens subinferre, et ait: « Sed quaeso miseremini mei, miseremini mei vos amici mei, quia manus Domini tetigit me. » Quia ergo in tali conversatione magnopere respirabat, ea sibi deficiente, graviter suspirabat. Deum testor, me saepe illum sub veritatis testimonio audisse protestantem, quod libentius vellet in congregatione monachorum pueri loco inter pueros sub virga magistri pavere, quam per pastorem curam toti Britanniae praelatus, in conventu populorum cathedra pontificali praesidere.

§ 7. Quoties autem opportunitas sese praebebat, in remotioris camerae suae locum secedere solisque coelestibus studiis consuevit inhaerere. Unde fidei Christianae zelo commotus, egregium et pro illius temporis statu, pernecessarium opus de Incarnatione verbi composuit. Quod opus epistolari stylo scriptum, venerabili sanctae memoriae Urbano Romanae Ecclesiae Summo Pontifici dicavit, destinavit. Quod ille gratiose suscipiens, ac invincibili veritatis ratione subnixum intelligens, in tanta auctoritate habuit, ut postmodum contra Graecos in concilio Barensi, cujus suo loco mentio fiet, disputans, inde robur suae disputationis assumeret, et quam damnabilis fuerit error eorum in hoc, quod Spiritum Sanctum a Filio procedere negabant, adstrueret. Sed nos ista praetermittentes, et certe narrationi operam dantes, dicamus quod ipse Anselmus, ad refectionem corporis sedens, modo de sacra, quae coram eo legebatur, lectione, materiâ loquendi sumpta, convalescentes aedificabat: modo ex sua parte sacra verba, edisserens loco sacrae lectionis, praesentium mentes instruebat: modo de aliqua re utili vel necessaria requisitus, requirentem pariter et coaudientes, mira suavitate reficiebat. Hujus rei cognoscendae gratiâ, quod levius occurrit, exempli causa unum subjiciam: non quo ulla doctrinae ejus efficacia per hoc designetur, sed ut in quibus lingua ejus inter carnales epulas versari solita fuerit, paulisper intimetur.

§ 8. Venit ad eum quadam vice quidam ex seculari vita monachus factus, consilium de vita sua flagitans. Hic cum alias familiarius ei locutus fuisset, inter prandendum opportunitate potitus, dixit: quia cum se in seculari vita teneret, intellexit non rectum fuisse suum iter pergendi ad vitam. « Quamobrem, inquit, relicto seculo, veni ad ordinem monachorum, sperans me ibi posse penitus intendere vitae perenni et Deo. Ecce autem ex praecepto Abbatis mei secularibus negotiis intendo, et dum res Ecclesiae contra seculares defendere tuerique desidero, placito, litigo, nec mihi forsitan magnae curae est, si alii perdunt in meo lucro. Quapropter flere cogor desperare, dum ea quae reliqui cum tot peccatis videor administrare. » Ad haec Anselmus tali sub exemplo respondit: * « Tota vita hominum comparari potest molendino, super praecipitem fluvium constituto. Sit igitur in hoc molendino ad manum hominis molens mola: qua qui molunt, alii sic suam farinam negligunt, ut tota in fluvium labatur ac defluat: alii parte retenta, partem in praeeptis ire sinant: alii totam colligant, atque in sua custodia condant. Horum scilicet, qui nihil sibi de farina servavit, quod in vespere comedat, non habebit. Qui parum retinuit, pro portione sua parum inveniet. Qui totam collegit, large se pascere poterit.

§ 9. « Itaque molendino assimiletur, ut dixi, vita hominum: Molae, actus illorum. Nam sicut mola, dum aliquid molit, in circuitu ducitur, et circumducta simili cursu saepe reducit: sic et actus humani quibusque temporibus in se revertuntur. Verbi gratia: Arant homines, seminant, metunt, molunt, panificant, comedunt. En circuitum suum mola peregit. Ultrane quiescit? Nequaquam. Repetitur enim id ipsum. Aratur, seminatur, metitur, molitur, fit panis et comeditur. Haec fiunt omni anno, et more mole recurrunt in idipsum. Videas ergo hominem cuncta opera sua pro terreno commodo facientem, nihil in eis nisi transitorium quid desiderantem. Iste quidem molit, quia operatur: sed tota farina sua, qui fructus est operis, a fluvio, id est, a fluxu secularis desiderii rapitur ac praecipitatur. Hic cum in fine vitae suae molendinum egressus, atque in domum suam reversus, operum suorum fructus manducare voluerit, nihil inveniet, eo quod fluvius torrens totum absorbit. Jejunabit ergo vae misero, in aeternum. Est alius, qui suam non omnimodis farinam perdit, quoniam nunc aliquam pro Deo eleemosynam facit, nunc ad Ecclesiam pro Dei servitio vadit, nunc infirmum visitat, nunc mortuum sepelit, et aliis in hunc modum bonis intendit. Verum cum is ipse voluptatibus carnis inseruit, pro illata injuria per odium saevit, humanis laudibus pascitur, crapulâ et ebrietate sopitur, horumque similibus enervatur, ne farinae pars maxima

* Nota subtilem humanae vitae cum molendino comparisonem fuse inferius explicatam.

pereat, nequaquam cautus invigilat. Quid de isto erit in futuro, nisi quia recipiet, prout gessit?

§ 10. « Jam tertium genus in ordine monachorum attende. * Est igitur monachus sub Abbatis sui imperio positus, obedientiam in omnibus quae sibi secundum Deum injunguntur, professus, sua, quantum in se est, voluntate nunquam claustra monasterii pro quovis seculari negotio egredi volens. Huic forte praecipitur, ut extra claustrum ad custodiendam aliquam ecclesiae villam eat. Excusat se, et ne fiat, obsecrat. Perstat Abbas in sententia sua, et per obedientiam jubet pèragi imperata. Non audens ille recusare, paret. Ecce venit ad molam, necessario illum molere oportet. Insurgunt hinc inde querelae, placita, lites. Custodiat ergo sapiens monachus farinam suam, eamque in vas suum diligenter recipiat, ne in fluvium defluat. Quo, inquis, pacto? Nihil per inanem jactantiam agat, nihil quod Deus prohibet, cujuslibet lucri gratiâ faciat. Obedientiae quae sibi injuncta est, ita studeat, ut et res ecclesiae contra omnes viriliter justequè tueatur et pròtegat, et de alieno per injustitiam sub dominium ecclesiae nil redigere satagat. Si in hujusmodi conversatur et vivit, quamvis aliquando pro talibus Missas perdat, nonnumquam loquatur cum fratres in claustro tacent, et quaedam similia horum faciat vel dimittat quae ipsi nec faciunt, nec dimittunt: obedientiae virtus, quam exercet, haec cuncta consùmit, et vas suum integrum servans, farinam de sua mola fluentem quae illum aeternaliter pascat, totam ac puram colligit atque recondit. Non enim secundum carnem, sed secundum obedientiam incèdit, ac per hoc, ut Apostolus ait, nihil damnationis illi erit. Et quid de illo sentiendum est, inquit, qui se ultro ad dispositionem villarum offert, atque ut id quod cupit, ad effectum perveniat, clam sibi adjutores advocat, munera pollicetur, gratiam spondet? Refert: Nihil hoc ad propositum monachi pertinet. Ait: Quare? Nonne hic talis, licet hoc, quod dixi, cupiat, tamen sine licentia praelati sui nil facere tentat? Respondit: Licentia multos decepit. Obedientia enim et inobedientia contraria sunt. Harum media, licentia est. Is igitur, quem obedientia non constringit claustra monasterii egredi, vult tamen exire, regulae quae distractionem licenter declinare, quamvis nolit sine licentia id praesumere, et ideo actum suum licentiâ, qua nititur, possit defendere, peccatum tamen habet ex illicita voluntate. Nec enim postquam mortuus mundo claustrum subiit, ad mundi negotia vel voluntate ullatenus redire debuit: Quia tamen ipsum velle suum non, nisi permissus, facto implere voluit, obedientia, quam in hoc amplexus est, ipsum factum excusabit: sed velle quod contra obedientiam habuit, periculosum, nisi poenituerit, illi erit. Quod

* De monastica Obedientia.

nonnulli minus attendentes, licentiâ, quam pro implenda voluntate sua expetunt, saepe falluntur.»

§ 11. Haec, ut dixi, non pro ostendenda doctrinae suae qualitate proposui, sed quibus inter epulas occupari solitus erat, levi exemplo monstravi. Nam si de humilitate, de patientia, de mansuetudine, et de hac, quam nunc paululum tetigi, obedientia, necnon de aliis innumeris ac profundis sententiis eum, ut singulis fere diebus audiebamus, disserentem introducerem: aliud opus cuedendum, et quod in manu habemus, esset intermittendum. Quando ergo, ait aliquis, manducabat? Manducabat plane inter loquendum, parce quidem, et ut mirareris, unde viveret. Verumtamen fatebatur, et verum esse cognovimus, quia dum alicui longae disputationi occupatus erat, magis solito nescienter edebat, nobis qui propinquoires sedebamus, clanculo panem ei nonnumquam subministrantibus. Cum vero absentibus hospitibus privatim cum suis ederet, et nulla quaestio spiritualis cujusvis ex parte prodiret, praelibato potius quam sumpto cibo, mox cessabat, lectionique intendens, manducantes expectabat. Quod si aliquem cernebat aut pro sui expectatione celerius comedentem, aut forte cibum relinquentem, utrumque redarguebat, et quo suo commodo, nihil haesitantes, operam darent, affectuose admonebat. Ubi autem alios libenter edentes advertibat, affabili vultus jucunditate super eos aspiciebat, et adgaudens, levata modicum dextrâ, benedicebat eis, dicens: Bene faciat vobis.

§ 12. Exposito igitur, quibus modulis Anselmus inter suas epulas delectari consueverat, ut paucis exponatur, quibus etiam aliis horis intenderit repetam quod de eo me superius dixisse recordeor, videlicet: Ejus ori numquam Christus defuit, sive justitia, vel quicquid ad veram vitam pertinet: Omneque tempus perditum iri asserebat quod bonis studiis aut necessariae utilitati non serviebat. Opinari autem illum secus vixisse, quam docebat, profiteor nefas esse. Nam cum illum, ex quo religionis habitum sumpsit usque ad susceptam pontificatus dignitatem, omnium virtutum ornamentis raturum sit studuisse, ipsasque virtutes, in quorumcumque mentibus poterat, verbo et exemplo inseruisse: ita nihilominus raturum esse confirmamus, eum totius Britanniae Primatem factum, omnimodis in hac parte claruisse. Unde etiam pro ipsarum indiscreta, ceu nonnullis et mihi quoque aliquando visum est, virtutum custodia saepe reprehensus, et quod monachus claustralis, quam Primas tantae gentis esse deberet, praedjudicatus est. Hoc pro excellenti humilitate ejus, hoc pro immensa patientia ejus, hoc pro nimia abstinentia ejus dicebatur: dictum accusabatur, accusatum damnabatur. Praecipue tamen in servando mansuetudinem, indiscretionis arguebatur: quoniam sicut a pluribus putatum est, multi, quos Ecclesiastica disciplinâ corrigere debuerat, intellecta lenitate ejus, in suis pravitatibus quasi

licite quiescebant. Verum audita super his excusatione sua (nam neminem spernebat, nemini rationem ad inquisita reddere contemnebat), mox liquido cognoscebatur, ipsum aliter quam faciebat, minime in talibus facere debere vel posse, dum se in regula verae discretionis vellet absque errore tenere.

§ 13. Secularia vero negotia aequanimiter ferre nequibat, sed pro suo posse modis omnibus suam eis praesentiam subtrahebat. Si quando autem talis causa emergebat, ut ei necessario interesset oportere, soli veritati studere, nulli fraudem, nulli quodlibet praecjudicium, quantum sua interesset, patiebatur inferri. Si vani clamores, si contentiones, si jurgia, ut sit, oriebantur, aut ea sedare, aut citius sese absentare curabat. Nisi enim ita faceret, taedio affectus, statim animo deficiebat, et insuper gravem corporis aegritudinem incurrebat. Quam consuetudinem ejus edocti, saepe illum, re ipsa cogente, de medio multitudinis eduximus, proponentesque aliquam ex divina pagina quaestionem, ilico corpus et animam ejus, quasi salubri antidoto medicatum in consuetum statum reduximus. Requisitus autem, quamobrem sic imbecillis ad seculares causas aut pusillanimis existeret, respondebat: Qui omnium secularium rerum amorem ac concupiscentiam ab animo meo jamdudum populi, qualiter in causis earum fortis et diligens existam? Immo veritatem dico, non mentior, quia quando ipsae mihi sese importune et ex necessitate ingerunt, ita mens mea illarum horrore concutitur, sicut infans, cum aliqua terribilis imago vultui ejus ingeritur. Nec in earum dispositione magis delector, quam puer in uberibus matris delectatur, dum illis acerbam amaritudinem superlitis, ablactatur. His necessitatibus actus, totam domus suae curam et dispositionem domino Balduino monacho, cujus supra meminimus, imposuit, quatenus ad nutum illius cuncta penderent, et statuta extra ordinationem ejus irrita fierent. Ita igitur securitate potitus, spiritualibus disciplinis et contemplationi operam dabat.

§ 14. Verumtamen diversae tribulationes et anxietates, quas tum propter terras Ecclesiae, quas quidem maligni injuriâ, rege non prohibente, invadebant: tum pro pecuniarum exactionibus quae totum regnum, sed maxime suos homines in immensum devastabant, tum pro monasteriorum oppressionibus, quas sedare non poterat, et quotidie ad eum referebantur: tum pro multis aliis in hunc modum saepe patiebatur, hanc ejus quietem interrompebant, et aliena quaedam meditari compellebant. Praeterea hi qui ante episcopatum viro submissi, eum diligebant, diligendo favebant, favendo quaeque electa de suis alacres conferebant: nunc terras Ecclesiae petere, nunc equos rogare, nunc pecuniam, nunc hoc vel illud, ad quod scilicet sua quemque voluptas trahebat, ab eo procari. Adverteres itaque petita obtinentes, in praesentia ejus ficta pace adgaudere, retributiones et obsequia polliceri:

alios, in contraria lapsos, honori ejus detrahere, homines ejus pro posse impugnare, in immensum minari.

§ 15. Ille autem in patientia sua sciens possidere animam suam, cum his qui oderunt pacem, erat pacificus, verba mansuetudinis et pacis semper reddens impuginatoribus suis, cupiens malum illorum in bono vincere. Attamen ea quae poterant insequenti tempore Ecclesiae suae damno esse, nequaquam aequo animo tolerare, aut sub negligentiam cadere patiebatur. Sed quid dicam? Tanta cupiditas ea tempestate dominabatur in mentibus quorundam, ut nec patientiâ ipsius delinuti, monitis acquiescerent: nec terroribus pulsati, caecitatem sui cordis exirent. Verum de extraneis non multum forte mirandum. Ipse sui proprii ac domestici homines, mentiti sunt ei et infideles facti. Animadvertentes quippe mansuetum, lenem, simplexque cor ejus, in pluribus causis fraudulenta calliditate, compositisque sermonibus cum multoties circumvenire, et quae illius juris esse debebant, diminuentes, ac exinde sua non jure augentes, qua ei fuerant alligati fidem perdidere. Qua de re cum a Balduino aliisque fidelibus suis nimiae simplicitatis minorisque prudentiae familiariter reprehenderetur, simplici admiratione respondebat, dicens: Quid est hoc? Nonne Christiani sunt? Et si Christiani, num alicujus commodi causâ vellent contra fidem suam scienter mentiri: Nihil est. Tanto nempe studio mihi loquentes sua verba componunt, et ea, fide sua interposita, vera esse jurant, ut incredulitati putetur posse ascribi, nolle credere eos ipsa veritatis firmitudine niti. Dicebat haec ille, aestimans ipsos sibi nolle quod sciebat se nemini facere velle. Cumque responderetur, sui moris illos non esse, agebat: Fateor, malo decipi, bona de illis credendo, etiam si me nesciente mali sunt: quam decipere meipsum, credendo mala de ipsis, quos nondum vere probavi quod boni non sint.

§ 16. Haec tamen in principio pontificatus sui dicta meminerim. Postmodum enim rei veritas viro innotuit, et quae sibi a vere suis dicta fuerant, nimis vera fuisse cognovit. Quamvis igitur solitam fidem non ex toto verbis eorum deinceps prae buerit, tamen suis rebus in posterum non parum obfuit quod ipsis in principio tam credulus fuit. Siquidem illi certo scientes, eum pro malis sibi illatis ad mala reddenda cor non habere, a timore suspensi, sibi quae ipsi deteriores effecti, in pejus profecere. Quod pater tractans apud se, magis illorum, quam subsequi praevidebat, perditioni, quam suae indoluit transitoriae deceptioni. Pro qua tamen deceptione et fidei non servatae corruptione, saepe Anselmus dicere solitus erat *, eos quandoque aut in se, aut in liberis suis de rebus Ecclesiae, quibus nunc in sublime raptabantur, exhaeredandos, et antiquae paupertati, in qua nati fuerant

* Quod experientiâ docemur, bonis Ecclesiae impingatos male habituros, S. Anselmus propheticè testatur.

et nutriti, subjugandos. aut certe aliqua gravi et contumeliosa vindictâ ante mortem vel in morte quod deterius esset, puniendos. Quod dictum ejus jam in quibusdam completum videmus, et ex hoc quid aliis etiam timendum sit, conjectamus. Ideo autem eos corrigere nequibat, quoniam ipsi more densarum spinarum perplexi, argutis verborum assertionibus se tales non esse qui hujusmodi correctione opus haberent, affirmabant. At ille contentioni servire devitans, dimittebat eos sibi, timens ne mensuram discretionis excederet, si in rimandis actibus illorum nimis studiosus existeret. Nil enim in mundo magis, quam peccare, timebat. Conscientiâ meâ teste, non mentior, quia saepe illum sub veritatis testimonio profitentem audivimus, quoniam si hinc peccati horrorem, hinc inferni dolorem corporaliter cerneret, et necessario uni eorum immergi deberet, prius infernum, quam peccatum, appeteret.

§ 17. Aliud quoque non minus forsân aliquibus mirum dicere solebat, videlicet malle se purum a peccato et innocentem, gehennam habere, quam peccati sorde pollutum, coelorum regna tenere. Quod dictum cum aliquibus extraneum videretur, reddita ratione temperabat, dicens: Cum constet solos malos in inferno torqueri, et solos bonos in coelesti regno foveri: patet, nec bonos in inferno, si illuc intrarent, posse teneri debita poenâ malorum, nec malos in coelo, si forte accederent, frui valere felicitate bonorum. Propter haec magno studio semper nitebatur peccatorum contagia devitare, et quicquid eis aliquam nascendi occasionem poterat ministrare, ab intentione sua omni sollicitudine propulsare. Nec in his momentaneus erat. In his denique versabatur quotidiana institutio morum ejus, in his stabat assidua conversatio vitae ejus, in his vigeat indeficiens executio propositi ejus, in istis Deo serviebat, pro his quibusque bonis acceptus erat, per haec vitam aeternam adipisci satagebat.

§ 18. Regem autem de transmarinis locis regressum Anselmus adiit, et ut sibi Romam ad Papam Urbanum pro stola sui archiepiscopatus eundi licentiam daret, humiliter petiit. At ille ad nomen Urbani turbatus, dixit se illum pro Papa non tenere, nec suae consuetudinis esse, ut absque sua electione alicui liceret in regno suo Papam nominare. Hinc igitur orta quaedam dissensio gravis est, sed in aliud tempus discutienda est dilata. Jubetur ergo, ut totius Angliae episcopi, abbates et principes, ad discussionem dissidii hujus apud castrum quod Rothingeham dicitur, veniant, factum est, et tertia septimanâ Quadragesimae, juxta edictum convenerunt. Causa in medium ducitur, et Anselmus diversis querelis hincinde concutitur. Siquidem multi, et maxime Episcopi, regiae voluntati favere volentes, spreto aequitatis judicio, id probare nitebantur quod Anselmus, salva fide, quam regi debebat, nullatenus posset in regno Urbanum, Sedis

Apostolicae praesulem, pro Papa tenere. Quibus cum plura quae ratio tulerat, objecta fuissent, et Anselmus eos ex verbis Domini, *Reddite quae sunt Caesaris, Caesari, et quae sunt Dei, Deo* (Matth. xxii), aliisque nonnullis quae ratio nulla refellere poterat, penitius infrenasset: illi econtra, quid dicerent, non habentes, eum in regem blasphemare uno strepitu conclamavere, quandoquidem ausus erat in regno ejus, nisi eo concedente, quicquam vel Deo adscribere.

§ 19. Igitur ad unam regiae indignationis vocem quidam ex episcopis archiepiscopo suo atque Primati omnem subjectionem, professam obedientiam uno impetu abnegant, eique unitatem fraternae societatis pari voto miserandi abjurant: quidam vero in eis, tantum quae ex parte Urbani Papae praeciperet, ille se obedituros negant. Episcopi itaque omnes qui affuerant, Rossensi solo excepto, aut uno aut alio modo debitam illi subjectionem et obedientiam abnegant. Rex etiam ipse cunctam ei confidentiam et securitatem suis in omnibus adimit, nec se illum pro Archiepiscopo vel patre amplius habiturum jurat, nisi ipse vicario beati Petri se ulterius obediturum statim deneget. Tres dies in isto negotio, clamoribus in Anselmum et contumeliis gravidi, expensi sunt, et tandem in hoc, quem dixi, fine conclusi sunt.

§ 20. Tunc Anselmus in suo proposito constans, per internumcium conductum, a rege postulat, quo tutus regno decedat. Quod principes multi damnosum fore dinoscentes, pro restituenda pace, inducias utrinque usque ad Pentecosten dari precantur, et obtinent: ac sic eum, ne regno decedat, impediunt. Spondet igitur rex, si rebus ejus usque ad praefixum tempus induciarum, plenam pacem et tranquillitatem indulturum, et tunc voluntati illius pro sua religione multum in negotio quod emerserat condescensurum. Verum omnino in contraria lapsus est, et Anselmus, domino Balduino extra regnum depulso, hominibusque suis captis et expoliatis, terrisque vastatis, in immensum afflictus est. Attamen posthaec et Urbanum per Walterum Albanensem episcopum qui pallium Anselmo a Roma Cantuariam detulit, pro Papa suscepit, et principum suorum consilio actus, in amicitiam suam virum recepit. Verum post aliquantum tempus idem rex a Walis victor regressus, renovata irâ propter milites, quos sicut falso a malignis dicebatur, male instructos in expeditionem Anselmus direxerat, contra ipsum turbatus est. Tunc Anselmus considerans apud se, omni tempore talia pro nihilo posse oriri, et se eis occupatum, semper ab officio pontificali posse impediri: tractavit secum sibi Romam eundum, consilium a sede beati Petri super his petendum. Cum igitur in solemnitate Pentecostes ad curiam apud Windelhoram venisset, per familiares suos regi mandavit, sibi pernecessarium esse Romam ire, et hoc, si ei placeret, se per licentiam ejus facere velle. At ille, Nequaquam, inquit. Nec

enim eum aut in his quae agenda sunt, cujusvis consilii insecum, aut alicui gravi peccato obnoxium esse scimus, unde vel Papam consulere, vel illius absolutionem necesse sit illi implorare. Et res igitur ita tunc quidem remansit.

§ 21. Discedente autem Anselmo a curia, et ad villam suam, nomine Heysem, properante, pueri, quos nutriebat, leporem sibi occurrentem in via canibus insecuti sunt, et fugitantem infra pedes equi, quem pater ipse insidebat, subsidentem consecuti sunt. Ille sciens, miseram bestiam sibi sub se refugio consuluisse retentis habentis, equum loco fixit, nec caput bestiae voluit praesidium denegare. Quam canes circumdantes, et haud grato obsequio hinc inde lingentes, nec de sub equo poterant ejicere, nec in aliquo laedere. Quod videntes, admirati sumus. At Anselmus, ubi quosdam ex equitibus aspexit ridere, et quasi pro capta bestia laetitiae frena laxare, solutus in lacrymas, ait: «Ridetis? Et utique infelici huic nullus risus, laetitia nulla est *. Hostes ejus circa eam sunt, et ipsa de vita sollicita, confugit ad nos, praesidium flagitans. Hoc plane est et animae. Nam cum de corpore exit, mox inimici sui, scilicet maligni spiritus qui eam in corpore degentem, per anfractus vitiorum multis modis persecuti sunt, crudeliter adsunt, parati eam rapere, et in mortem aeternam praecipitare. At ipsa nimis anxia, huc illucque circumspicit, et qua tueatur, defensionis et auxilii manum sibi porrigi ineffabili desiderio concupiscit. Daemones autem econtrario ridet, et magno gaudio gaudent, si illam nullo fultam adminiculo inveniunt.» Quibus dictis, laxato freno, in iter rediit, bestiam ultra persequi clara voce canibus interdicens. Tunc illa ab omni laesione immunis, exultans praepeti cursu campos sylvasque revisit. Nos vero depositis jocis, sed non modice alacres effecti de tam pia liberatione pavidi animalis, coepto itinere viam detrivimus.

§ 22. Alia vice conspexit puerum cum avicula in via ludentem. Quae avis pedem filo annexum habens, saepe, cum laxius ire permittebatur, fugà sibi consulere cupiens, avolare nitebatur. At puer filum manu tenens, retractam usque ad se dejiciebat: et hoc ingens gaudium illi erat. Factum est id frequentius. Quod pater aspiciens, misere condoluit avi, ac ut rupto filo libertati redderetur, optavit. Et ecce filum rumpitur, avis àvolat, puer plorat, pater exultat. Et vocatis nobis **: «Considerastis, inquit, jocum pueri?» Et confessis considerasse, ait: «Simili consideratione jocatur diabolus cum multis hominibus, quos suis laqueis irretitos pro sua voluntate in diversa vitia pertrahit. Sunt enim quidam aut avaritiae, aut luxuriae et similium flammis succensi,

* Nota hic leporis casum sub Anselmi equo confugientis; et arreptam inde hujus periclitantis bestiulae assimilationem cum anima morientis.

** Jocus pueri cum avicula; Jocus in nos daemonis.

et ex magna consuetudine illis addicti. His contingit aliquando, ut sua facta considerent, desinant, seque amodo a talibus cessaturos sibi promittant. En more avis se volare liberos autumant. Sed quia pravo usu irretiti ab hoste tenentur, volantes in eadem vitia deiciuntur. Fitque hoc saepius: nec omnimodis liberantur, nisi magno conatu, per respectum gratiae Dei, filum pravae consuetudinis dirumpatur.»

§ 23. Hinc iterum Anselmus ad curiam veniens, jam petitam licentiam Romam eundi a rege petivit, sed eam non obtinuit. Postque in mense octobri invitatus a rege Wintoniam vadit, et quod jam bis rogaverat, attentius per internuncios tertio rogat. Turbatur ille, et nimium se vexari ab eo, anxie queritur. Ad quod Anselmus: « Et quidem, quod Romam ire dispono, causâ sanctae Christianitatis, quam in hac terra regere suscepi, causâque salutis animae meae, causâ etiam sui honoris et utilitatis, si credere velit, id ago. Si ergo mihi bono animo licentiam dederit eundi, gratiosius accipiam. Si non, ego utique, quod Deus praecepit, postponere non debeo, quia scriptum est: *Obedire magis Deo oportet, quam hominibus* (Act. v).» Quod ille audiens, turbato animo jubet, ut aut coepto desistat, et insuper se nunquam beatum Petrum vel Sedem ejus pro quolibet negotio appellaturum jurejurando promittat, aut sine mora, omni spe remeandi sublata, suo regno decedat. Et subdens ait: « Si vero territus istis, coepto desistere et remanere quam ire, delegerit, tunc volo, quatenus mihi, prout judicabit curia mea, emendet, quoniam illud sibi concedi a me tertio petiit, in quo se perseveraturum certus non fuit. » Respondit: « Dominus est, quod vult dicit. Ego tamen sciens ad quid assumptus sim, et quid in Anglia gerendum susceperim, non mihi esse honestum pronuncio, cujusvis transitorii commodi causâ illud omittere, quod in ope misericordiae Dei spero futuris temporibus Ecclesiae ejus utile fore.» Acta sunt hinc his multo plura: quae quoniam alias scripsimus, hic paucis perstringimus. Rege igitur et curialibus contra virum in iram permotis; ipse ad eum placido vultu ingreditur, et ad dextram ejus ex more assidens, ait: « Ego Domine, ut disposui, vado, sed primo meam vobis benedictionem, si non abjicitis, dabo. » Quam cum ille se nolle abjicere responderet, conquiescentem regem ad hoc levata dextrâ benedixit: sicque relicta curiâ, Cantuariam venit *.

§ 24. Postera die adunatos monachos, in ipsa sede Domino Jesu Christo famulantes, his verbis allocutus est: « Fratres et filii mei dilectissimi, sicut audistis et scitis, ego ex regno proxime sum discessurus. Causa quippe, quae inter dominum nostrum regem et me jamdiu de Christianae religionis correctione versata est, ad hoc est tandem perducta, ut aut ea, quae contra Deum et honestatem meam sunt, me oporteat agere: aut e regno sine mora decedere.

* Evenerunt haec anno Mxcvii.

Et ego quidem libens vado, spero in respectum misericordis Dei, iter meum libertati Ecclesiae futuris temporibus nonnihil profuturum. Super vos tamen, quos ad praesens relinquo, non modica pietate moveor, utpote quos tribulationes et angustias, oppressiones et contumelias acerbius solito, me absente, passuros intueor. Licet enim constet, illas nec me praesente, ex toto fuisse remotas, tamen quando emergebant, contra eas vobis quoddam quasi umbraculum extiti: et ne in immensum vos ferirent, scutum me vestrae protectioni medium objeci. Et quidem majori pace ac securitate vos usos existimo, postquam inter vos veni, quam a decessu venerandae memoriae Lantfranci patris nostri usi fueritis, usque ad introitum meum. Unde etiam videor mihi videre, eo magis ipsos, qui vos infestare solebant, adversum vos, me abeunte, saevituros, quo a dominatu, quo vos opprimebant, vident se in praesentia mei dejectos. Sed vos non estis rudes aut hebetes in schola Domini, ut qualiter in hujusmodi, si ingruerint, debeatis vos habere, opus habeatis doceri. Paucis tamen suggero, ut quia Deo militaturi in conseptum hujus monasterii convenistis, prae oculis semper habeatis, quemadmodum militetis. Non enim omnes uno modo militant. Quod etiam in terrenorum curiis principum videre planum est. Est etenim princeps, diversi ordinis in sua curia milites habens. Habet namque, qui pro terris, quas de se tenent, servitio suo invigilant: habet, qui pro stipendiis in militaribus armis sibi desudant: habet etiam, qui pro recuperanda haereditate, quam in culpa parentum suorum se perdidisse deplorent, invicta mentis virtute voluntati suae parere laborant. Hi ergo, qui pro terris, quas possident, serviunt, jam radicati sunt et fundati, nec evelli formidant, dum se in domini sui voluntate conservant. At hi, qui pro stipendiis in militiam sese dederunt, nonnumquam fatigati laboribus, a militia, quam aggressi sunt, segniter cadunt, dum forte magnitudini exercitii atque laboris, magnitudo, sicut ipsi existimant, non aequatur impendii ac retributionis. Qui vero recuperandae causâ haereditatis serviendi conditionem arripuere, quamvis nunc istis vel illis laborum generibus opprimantur, nunc his vel illis contumeliis afficiantur, aequanimiter omnia sustinent, si firmum recuperandae haereditatis suae amorem certae spei gratiâ tenent. Haec fieri inter homines liquet, et hinc, quid in curia principis omnium fiat, reipsâ monstrante, advertere libet.

§ 25. « Deus enim, cujus sunt omnia quae sunt, in his tribus generibus distinctam ad sui obsequium curiam habet *. Habet quippe angelos, qui aeterna beatitudine stabiliti, sibi ministrant. Habet etiam homines, sibi pro terrenis commodis quasi milites stipendiarii, servientes. Habet quoque nonnullos, qui diu noctuque suae voluntati inhaerentes, ad regnum coelorum, quod in patris sui Adae culpâ perdidierunt, haereditario jure pervenire

* Dei tripartita familia.

contendunt. Sed nobis ad beatorum spirituum societatem magis est suspirandum, quam de eorum procinctu, quo Deo perenniter adstant, in praesenti disputandum. Ad solidarios Dei milites verba vertamus. Videatis quamplurimos, in seculari vita degentes, Deum in his, quae possident, specie tenus diligentes, et ejus, per quaedam bona opera quae faciunt, famulatui insistentes. Supervenit his Dei judicio tentatio aliqua, perdunt sua. Quid dicam? Mutata protinus mente, volant ab amore Dei, deserunt bona quae faciebant, murmurant, injustitiae Deum accusant. Quid de istis dicendum? Solidarii sunt, et impletur in illis, quod dicit Psalmus: *Confitebitur tibi, cum benefeceris ei* (Psalm. 48). Hoc de secularibus dictum. Sed nos monachi utinam tales essemus, ut horum similes non essemus. Nam qui in propositi sui norma, quam professi sunt, stare recusant, nisi cuncta, quae sibi ad votum sunt, copiosius habeant, nec hinc propter Deum cujuslibet rei penuriam, nec hinc regulae disciplinam pati volunt, quibus (obsecro) rationibus juvabuntur, ne horum similes habeantur? In omni quippe opere suo prius mercedem exigunt, quam cui merces debetur, ministerii munus exsolvant. Et hi tales, regni coelestis haeredes erunt? Fidenter dico, nequaquam, si non poenituerint, se tales fuisse.

§ 26. « Qui vero ad recuperandae vitae regnum, obsequii sui dirigit intentionem, Deo per omnia inhaerere, et totam fiduciam suam inflexibili mentis statu in eum defigere nititur: nulla hunc adversitas, Dei servitio detrahit, nulla transeuntis vitae voluptas ab ejus amore compescit. Per dura et aspera viam mandatorum illius incedit, et ex spe retributionis futurae, cor suum indelicienti charitatis ardore succendit: ac sic in cunctis vera patientiâ fretus, cum Psalmista laetus canit: *Magna est gloria Domini*. Quam gloriam sic in hac peregrinatione positus gustat, gustando ruminat, ruminando desiderat, desiderando a longe salutatur, ut ad illam spe perveniendi subnixius, eâ se intra mundana pericula consoletur, et alacriter cantet: *Magna est gloria Domini*. Et sciat, quod hic ipsa gloriâ Domini nullomodo defraudabitur, quoniam totum, quod in eo viget, voluntati Domini famulatur, atque ad hanc obtinendam dirigitur. Sed o jam ab istis inter vos mihi cessandum video. Fratres mei, obsecro vos, si hic dolentes nunc ab invicem separamur, tendite, ut in futuro ante Deum laeti adinvicem conjungamur. Estote illi, qui veraciter velitis effici haeredes Christi. »

§ 27. His dictis, erumpentes ab ejus oculis lacrymae, eum plura loqui prohibuere. Gemitum fratrum, qui subsecutus est, quis enarrabit? Ita fletus implevit omnia, ut vox nulli superesset ad verba. Tandem pater medios rumpens singultus, ait: « Charissimi mei, scitis quid vos esse, et quo vos tendere cupiam. Sed hora haec plura loqui vetat. Deo omnipotenti et beatissimo

Apostolorum principi Petro vos commendo, ut et ipse Deus inter suas oves vos cognoscat, et beatus Petrus in sui tuitionem, sicut oves Dei sibi commendatas, vos suscipiat. Ego vestra licentiâ et benedictione vado, ac ut Deus pacis ac dilectionis vobiscum maneat, oro. » Post hæc surrexit, et dato pacis osculo cunctis, in oratorium ivit, populo, sanctum ejus alloquium praestolanti, pro instantis qualitate negotii verbum consolationis et exhortationis ministraturus. Quod ubi excellenter peregit, astante monachorum, clericorum ac numerosa populorum multitudine, peram et baculum peregrinantium more coram altari suscepit, commendatisque omnibus Christo, ingenti fletu et ejulatu prosecutus, egressus est.

§ 28. Ipso die ad portum Dofras ivimus, ibique clericum quemdam, Wilhelmum nomine, a rege ad Anselmum directum repèrimus. Detenti autem ibi quindecim diebus sumus, vento nobis transitum prohibente. In qua mora idem Wilhelmus cum patre intrans et exiens, et in mensa illius quotidie còmedens, nulli, propter quam rem missus fuerat, denudare volebat. Die vero quindécimo cum nos nautae urgerent naves petere, et nos transire avidi, ad hoc fatigaremur, ecce videres rem miserandam. Patrem patriae, Primatem totius Britanniae Wilhelmus ille, quasi fugitivum et alicujus criminis reum, in litore dètinet, ac ne mare transeat, ex parte domini sui jubet, donec omnia, quae secum ferebat, sigillatim sibi revèlet. Allatae igitur ante illum bulgae et manticae, reseratae sunt, tota supellex illius, spe pecuniae reperiendae, subversa atque exquisita est, ingenti plebis multitudine circumstante, ac nefarium opus pro sui novitate admirando spectante, et spectando execrante. Rebus ergo eversis, sed nihil horum, quorum causâ eversae sunt, in eis reperto, delusa sollicitudo perscrutantis est, et Anselmus cum suis abire permissus.

§ 29. Itaque navem ingreditur, ventis vela panduntur, et aliquanto maris spatio promovemur: cum subito nautae, primum inter se submurmurantes, ac deinde murmur ipsum depromentes, manifesta voce affirmant, nullo penitus conatu, nullo numerosorum remorum impulsu, eo quo ferebamur vento, Witsandis pertingendum: immo si marinis fluctibus pariter involvi nollemus, sine mora remeandum. Ingemuit Anselmus ad ista, et ait: « Si omnipotentis Dei judicio placet, me magis redire ad pristinas miserias, quam, liberatum ab illis, tendere ad id quod ipse novit me animo proposuisse, ipse videat, ipse dispenset: ego voluntati ejus obsequi paratus sum, nec enim meus, sed ipsius sum. » Dixit, et suffusis in lacrymas oculis ejus, illico ventus ex alio latere surgens, velum percussit, et nautas jam, velo reflexo, terram petentes, ad priorem cursum reverti coëgit. Nos igitur non modicum exhilarati, et in brevi prosperrime marinis fluctibus evecti, Witsandis pro voto appulimus.

§ 30. Egredientibus autem nobis de navi, hi, quorum navis

erat, retinentes dominum Balduinum, quem provisorem et ordinatorem rerum Anselmi supra diximus, ostenderunt ei mirabile quiddam, quod acciderat. In fundo etenim navis, quae virum per undas transvexerat, fractura unius tabulae foramen unum, ferme duorum spatio pedum magnitudinis, habens, effecerat, quod fluidantielemento lacum demonstrabant, sed nullum omnino, quamdiu Anselmus in eo fuerat, reserabat introitum. Quae res si admirationem sese tuentibus intulit, non puto mirandum. Tunc Balduinus summo studio cunctis rem celare praecepit, et ea res per id temporis non multis innotuit. Ego autem cum inde quaedam persensissem, ac post longum tempus dum istis, quae in manu habemus, scribendum animum applicuissem, nihilque, unde mihi vel levis dubitatio inesse poterat, describere voluissem, interrogavi eundem virum de negotio, et veritatem magnopere seiscitatus sum. Qui interposita veritatis assertionem, qua servus Dei ac verus monachus inniti debet, confessus est rem ex toto, sicut eam retuli, factam, nec quicquam in ea confictum.

§ 32. Anselmus itaque extra Angliam positus, magnifice laetatus est, et multiplices Deo gratias egit, quod se quasi immanem Babylonis fornacem evasisse, et culmen quodammodo placide quietis contigisse videbat. Wilhelmus autem, audito Anselmum transfretasse, confestim praecepit cuncta, quae illius juris fuerant, in suum transcribi dominium, et irrita fieri omnia, quae per ipsum statuta fuisse probari poterant, ex quo venerat in archiepiscopatum. Quas itaque tribulationes Ecclesia Christi passa est intus et extra, cogitatu, nedum dictu, percipere difficile esse pronuncio.

§ 33. Igitur Anselmus a Witsandis mane discedens, et post dies ad S. Bertinum veniens, magna plebis, clericorum ac monachorum alacritate susceptus est, et per quinque dies ibi detentus. Interea rogatu amicorum et canonicorum, altare unum apud S. Audomarum consecravit. Quo facto, venerunt ad eum honorati quidam de indigenis viri, flexis genibus obsecrantes quatenus filios eorum per impositionem manus suae sacri chrismatis unctione signaret. Ad quod mox ita respondit: « Et hos, pro quibus petitis, libens in hac causa suscipiam, et alios hoc sacramento egentes, si praesto fuerint, non abjiciam. » Qua illi facilitate responsi benignitatem viri admirantes, magnifice laetati sunt, et gratias egerunt, confirmatisque pueris suis, ilico totam urbem his, quae ab ejus ore acceperant, impleverunt. Videres ergo viros ac mulieres, magnos ac parvos, e domibus ruere, certatimque currendo, ad nostrum hospitium praedicti gratiâ sacramenti properare. Plures siquidem anni apud eos transierant, in quibus nullus Episcoporum illic fuerat, tali officio passus occupari.

§ 34. Sexto demum die, cum jam innumeram multitudinem confirmasset, et nos a loco discessuros longum iter ipsius diei,

quod instabat, festinare compelleret. ecce puella quaedam domum, de qua equos ascensuri egrediebamur, introiit, flebili pietatis affectu se confirmari deposcens. Quod quidam ex sociis nostris audientes, nimis moleste tulerunt, et verba illius, utpote, qui jam talium erant taedio affecti, contradicendo depresserunt. Quid plura? Virum precibus puellae assensum tribuere volentem, ipsi objecta longitudine diurnae viae, objectis periculis, quae nocturnos viatores, in peregrina quammaxime patria, comprehendere solent, detinuerunt, et ne voci ipsius auditum praeberet, obtinuerunt. Sed ubi aliquantum processimus, venit patri in mentem, quibus adquieverit, quid egerit. Illico nimis impietatis seipsum arguens, tantum exinde concepit cordis dolorem, ut quamdiu vitae praesenti superfuit, poenitudo ipsius facti, ut saepe fatebatur, ab animo ejus non recesserit. Nobis dehinc coeptum iter de die in diem accelerantibus, fama viri multo celerius praeceurrebat, et multiplici populos voce replebat. Unde turbarum concursus, clericorum coetus, monachorum exercitus ei, quocumque veniebat, occurrunt, isti gaudio et exultatione concrepantes, illi vexillis et sonoris concentibus Deo pro illius adventu conjubilantes.

§ 34. Cum autem Lugdunum venisset, et ab Archiepiscopo civitatis ipsius gloriose susceptus fuisset, post dies paucos, missis litteris, consilium a Domino Papa de negotio suo quaesivit: et quia partim imbecillitate sui corporis, partim aliis pluribus causis praepeditus, ultra Lugdunum progredi nequaquam posset, ei suggessit. Ita ergo Lugduni resedit, reditum nunciorum suorum ibi expectans. Post tempus Româ nuncii redeuntes, quoniam omni sublata excusatione, eum ad se Papa properare praeceperit, referunt. Ille nescius morae, pontificalibus jussis obaudit, viae se periculis, mortem pro Deo non veritus, tradit. Hinc Secusiam * venimus. et nos Abbati loci illius praesentavimus: Eramus quippe monachi tres, dominus videlicet et pater Anselmus, dominus Balduinus et ego, qui haec scribo, frater Edinerus. Qui ita ibamus, quasi pares essemus, nullo indicio, quis cui praestaret, coram aliis ostendentes. Ab Abbate igitur, qui vel unde essemus, interrogati, paucis respondimus. Et audito, quosdam ex nobis Beccensis coenobii monachos esse, sciscitatus est: « Fratres, obsecro vos, vivit ille adhuc, ille Dei et omnium bonorum amicus Anselmus, scilicet coenobii ipsius Abbas, vir in omni religione probatus et acceptus? » Balduinus ad haec: « Ille, ait, ad archiepiscopatum in aliud regnum raptus est. » At ille: « Audivi. Sed nunc, quaeso, qualiter est? valet? Equidem ex eo tempore, ait, quo functus est pontificatu, non vidi eum Becci: » dicitur tamen bene valere ubi est. Tunc Abbas: « Et ut valeat, oro. » Haec de se Anselmus dici audiens, confestim tecto cucullae suae caputio capite, demisso

* Sive Segusium (italis *Susa*). Exiguum in Alpium faucibus oppidum, unde ascensus Italiâ venientibus ad Cenisiî juga.

vultu sedebat. Nolebamus enim agnosci, ne forte praecurrente famâ de adventu tanti viri, cuivis periculo nostra incuriâ fieremus obnoxii. Celebratis dehinc in coenobio sancti Michaëlis archangeli, quod in monte situm Clusa vocatur *, passionis ac resurrectionis Dominicæ solemnibus, in iter reversi, Romam festinavimus. Mirum dictu: pauci atque ignoti per loca peregrina ibamus, neminem agnoscentes, nemini, qui vel unde essemus, innotescentes, et ecce solus Anselmi aspectus in admirationem sui populos excitabat, eumque esse virum vitæ designabat. Unde cum jam hospitati etiam inter eos, quorum insidias metuebamus, fuisset, nonnumquam viri cum mulieribus hospitium intravere, et ut hominem videre, ejusque mererentur benedictione potiri, obnixè precabantur.

§ 35. Tali ergo vulgi favore Romam usque prosecutus, Lateranis, ubi tunc temporis summus Pontifex** morabatur, advenit. Nunciatur Pontifici patris adventus, et ovans jubet illum in parte ipsius sui palatii hospitari, et die illo indulgere quieti. Mane confluit ad Papam Romana nobilitas, et de novi hospitis adventu sermo conseritur. Adducitur cum reverentia vir in medium, et in qua coram Papa decenter sedeat, sella profertur. Ingressus, humiliat se pro more ad pedes summi Pontificis, sed statim ab ipso erigitur ad osculum ejus. Sedet, ac pro adventu illius laetari se Apostolicus cum Romana curia dicit. Acclamat curia dicto. Postea silentio facto, multa in laudem hominis Papa locutus est: virum illum virtutis ac totius religionis esse contestans. Et quidem, inquit, ita est: Cumque illum, utpote hominem, cunctis liberalium artium disciplinis inmutritum, pro magistro teneamus, et quasi comparem, velut alterius orbis Apostolicum et Patriarcham jure venerandum censeamus, ita tamen excellens menti ejus humilitatis constantia praesidet, ut nec marinis periculis, nec longissimis peregrinae terrae spatiis terreri potuerit, quin vestigiis beati Petri, nostrae parvitatæ ministerio se praesentare, nosque magis illius, quam illum nostro egentem consilio, super causis suis consulendos adire studuerit. Quapropter considerate, quo amore, quo honore suscipiendus sit et amplectendus. Haec cum Anselmus de se, et multo his plura pro sui laude dici audiret, sicut ipsemet saepe fateri solebat, non parum erubuit, quoniam se talem apud se, qualis a tanto viro praedicabatur, minime cognovit. Verumtamen erat inter verba tacens, decentius fore perpendens, ad hujusmodi silere quam loqui. Post haec de sui adventus causa percunctatus a Papa, eo sibi modo narravit eam, quo veritatis ac discretionis ratio poposcit. Ille ad audita miratur, et subventionem plenam pollicetur. Praecepit itaque ut subventionis ipsius effectum circa se Anselmus praestolaretur.

§ 36. Verum quia calor aestatis in partibus illi cuncta urebat,

* Vide supra in hist. S. Alferii Abb., XII huj. p. 296.

** Urbanus II.

et habitatio Urbis nimium insalubris, sed praecipue peregrinis hominibus erat, Joannes quidam nomine, olim monachus Becci, tunc autem Abbas coenobii sancti Salvatoris Telessini, annuente Papâ, suscepit eum ut proprium patrem amice, et duxit in suam villam, Sclaviam nomine, quae in montis vertice sita, sano jugiter aëre atque tepenti, conversantibus illic habilis extat. Igitur habitatio nostra in montis erat summitate locata, a turbarum tumultu instar solitudinis vacua. Quod Anselmus advertens, ex spe futurae quietis exhilaratus ait: « Haec requies mea, hic habitabo. » Ad primum igitur conversationis ordinem (quem antequam Abbas esset, habebat, quemque se in pontificatu positum maxime perdidisse deflebat) vitam instituit, sanctis operibus, divinae contemplationi, mysticarum rerum enodationi diu noctuque mentem intendens. Unde Christianae fidei amore permotus, insigne volumen edidit, quod, *Cur Deus homo (factus)*, titulavit. Quod opus, sicut in prologo ejus ipse testatur, in Anglia coepit: sed hic, in Capuana videlicet provincia, constitutus absolvit.

§ 37. Inter haec omnia sese omnibus faciens, cunctis pro posse subveniens, cunctos, qui se audire volebant, non considerata alicujus personâ, ad suum colloquium admisit, singulis pro qualitate motae quaestionis benigna affabilitate atque affabili benignitate satisfaciens. Quapropter fama illius in brevi circumcirca percrebuit, et in dilectionem atque venerationem ejus cunctorum corda convertit. Quicumque igitur eum videre, ejusque potuit benedictionem habere, beatum se proprii censurâ judicii aestimavit. Monachus etiam, qui villae ipsius pro Abbatis imperio custos erat, quique nobis more boni hospitis in nonnullis ministrabat, considerans vitam et actus patris, concepit apud se spem magni boni, et gratiam Dei in eo vigere, crediditque quod Deus multa libens faceret ob merita ejus: homines autem villae multas incommoditates quotidie patiebantur pro penuria aquae. In devexo tamen latere montis puteus unus nimiae profunditatis habebatur, sed ita singulis diebus exhauriebatur, ut ab hora diei nona, nulla, quae extrahi posset, in illo aqua usque mane reperiretur. Cui incommodo frater ille subventum iri desiderans, rem Anselmo conquerentis more innotuit, et suae voluntati inesse subjunxit, puteum in ipso, quo habitabamus, loco facere, si forte Deus sua pietate dignaretur hoc incommodum propulsare. Laudat Anselmus piam fratris voluntatem, et rem tentare suadet. Lactatur ille ad haec, et rogat quatenus ipse locum inspiciat, ac praemissa prece, cum benedictione sua, primus terram aperiat. Adquiescit ille precanti. nolens offendere voluntatem hospitis sui. Quid dicam? Cernebatur mirae celsitudinis rupes, et quasi dementia videbatur, in tali loco fontem velle aquae investigare. Vadit tamen Anselmus nobis comitatus ad locum, et supplicii

prece praemissa, hoc est, ut abundantiam jugis atque salubris aquae Deus ei largiretur, tertio feriens terram aperuit, et reliquo operi dari operam jussit. Perpauci dies coepti operis transierunt, et ecce fons vivus e duritia rupis erumpens, ingenti cunctos stupore percussit. Nec mirum. Aqua enim, quam se magister operis nec in plurimis diebus reperturum putabat, non mirum, si stuporem inecussit brevi reperta. Perfectus itaque puteus est, modicae quidem profunditatis extans, sed limpidissimae atque salubris aquae jugi fonte redundans. Quae res ilico divulgata, non parvae admirationis fuit, et eam viri meritis omnis qui audivit ascripsit. Itaque puteus ille, puteus Cantuariensis episcopi usque hodie ab incolis ipsius terrae vocatur. Ferunt autem hi, qui ad nos inde saepe venerunt, quia multis diversis languoribus ac febribus tenti, sumpta in potu eadem aqua, pristinae sanitati mox restituuntur.

§ 38. His diebus Rogerus Dux Apuliae civitatem Capuam obsidebat. Qui famâ viri permotus, mittens rogavit eum venire ad se. Ascendimus, ivimus, et plures in obsidione dies exegimus, remoti in tentoriis a frequentia et tumultu perstreptentis exercitus. Erat autem, ubi eramus, quaedam ecclesiola penitus deserta, et juxta ostium cisterna desuper dirupta, magnae profunditatis hiatus sua diruptione praetendens. In qua ecclesia, velut in camera, pro velle conversabamur, tam quieti, quam operi in ea indulgentes, et Ducem ipsum cum suis nobiscum singulis diebus, ut volebamus, in promptu habentes. Cum post haec Sedis Apostolicae pontifex Urbanus illo adventaret, et ei ab Anselmo et principibus totius exercitus obviam itum esset, ingenti mundialis gloriae pompâ prosecutus, ductus est in tentorium, quod juxta nos sibi erat caeteris excellentius constitutum. Sicque, donec civitas in deditionem transiit, obsidio illius dominum Papam et Anselmum vicinos habuit, ita ut familia utrorumque magis videretur una, quam duae, nec facile quivis declinaret ad Papam, qui non diverteret ad Anselmum. Papa namque colebatur a cunctis, quemadmodum pater et pastor communis: Anselmus vero diligebatur ab omnibus, sicut homo mansuetus et mitis, et cui suo judicio nihil debebatur a quovis. In Papa denique supereminens vigeat cum dignitatis auctoritate potestas: in Anselmo mira, et quae cunctos demulcebat, pura cum simplicitate humilitas. Multi ergo, quos timor prohibebat ad Papam accedere, festinabant ad Anselmum venire, amore ducti, qui nescit timere. Majestas etenim Papae solos admittebat divites: humanitas Anselmi sine personarum acceptione suscipiebat omnes. Et quos omnes? Paganos etiam, ut de Christianis taceam. Siquidem nonnulli talium (nam eorum multa millia in ipsam expeditionem adduxerat homo Ducis, Rogerus Comes de Sicilia), nonnulli, inquam, talium, famâ bonitatis ejus inter suos excitâ, mansionem

nostram frequentabant, et sumptis ab Anselmo corporalibus cibis, gratiosi revertebantur, admirandam viri benignitatem suis praedicantes, quam experiebantur. Unde in tanta deinceps veneratione apud eos habitus est, ut cum per castra illorum, quae in unum locata erant, transiremus, ingens multitudo eorum, elevatis ad coelum manibus, ei prospera imprecarentur, et osculatis pro ritu suo manibus, propriis etiam coram eo genibus flexis, pro sua benigna largitate grates agendo, venerarentur. Quorum etiam plurimi, velut comperimus, se libenter ejus doctrinae instruendos submisissent, ac Christianae fidei jugo sua per eum colla injecissent, si crudelitatem Comitis sui per hoc in se saevituras non formidassent. Nam revera nullum eorum pati volebat Christianum impune fieri. Quod qua industriâ, ut ita dicam, faciebat, nihil mea interest: viderit Deus, et ipse.

§ 39. Dehinc soluta obsidione, Anselmus multa prece Papam ad hoc flectere conatus est, quatenus ab onere pontificali cum absolveret, et quieti liberum vacare concederet. Verum cum, quantum quidem ad effectum spectabat, in nihilum laborasset, fretus benedictione ejus, Slaviam reversus est, opperiens ibi tempus Concilii, quod idem Papa apud Barium Calend. Octob. * erat celebraturus. Cui concilio dum Anselmus se praesentasset, et persuasus a Papa, Graecos in processione Spiritus Sancti, utpote quem a Patre, non a Filio procedere adstruebant, errantes, rationabili atque catholica disputatione confutasset, magni apud omnes habitus est, et veneratione dignissimus comprobatus.

§ 40. Finito Concilio, Romam cum Apostolico profecti sumus. Transactis autem aliquantulis diebus, venit Romam Wilhelmus ille, cujus in exitu Angliae mentionem fecimus. Is inter alia hoc effecit apud Apostolicum, ut inducias regi Angliae daret de causa Anselmi, usque ad festum Michaëlis Archangeli. Quod Anselmus agnoscens, ilico Lugdunum redire volebat, sed prohibitus a Papa est propter Concilium, quod se tertia hebdomadâ Paschae Romae habiturum statuerat. Morati itaque Romae sumus ferme per dimidium annum, continue circa Papam degentes, et quasi in commune viventes. Uade et ipse Papa nonnumquam ad Anselmum veniebat, laete cum eo sese agendo, et curiam ei faciendo. Dedit ei quoque hospitium, in quo conversabamur, eo jure, ut si aliquando Romam rediret, contra omnes homines illud sibi vendicaret. Ipse in conventu nobilium, in processionibus, in stationibus, semper et ubique a Papa secundus erat, prae cunctis honoratus, cunctis acceptus, et ipse omnibus simplici humilitate summissus. Praeterea Angli, illis temporibus Romam venientes, pedes ejus, adinstar pedum Romani Pontificis, sua oblatione honorare desiderabant. Quibus ille nequaquam adquiescens,

* Anno mxcviii. Barënsis Concilii Patres fuere 123.

in secretiorem domus partem fugiebat, et eos pro tali re nullo patiebatur ad se pacto accedere. Quod ubi Papae relatum est, admiratus in homine humilitatem mundique contemptum, jussit sese in se tenere, et nullum benefacere ultra volentem prohibere, sed omnes pro tali causa adventantes, patienter admittere. At ille modesta quadam verecundiâ actus, jussa profecto postponeret, si non inobedientiae naevo corrumpi timeret.

§ 11. Quid referam nonnullos cives urbis, quorum ingens multitudo, propter fidelitatem Imperatoris, ipsi Papae erat infesta, nonnumquam in unum conglobatos, Anselmum, a Lateranis ad sanctum Petrum euntem cum suis, propter odium Papae capere volentes, sed mox viso vultu ejus territos, projectis armis, terrâ procumbere, et se illius benedictione deposcere insigniri? Hi honores, et horum similes vulgi favores ubique illum comitabantur, quia mores sui in cunctis Deo famulabantur. Hinc etiam erat, quod non facile a quoquam Romae simpliciter homo vel archiepiscopus, sed quasi a proprio nomine, sanctus homo vocabatur. Quicumque igitur ei serviebamur, amoris et honori cunctis eramus. Cum vero ad praefatum concilium ventum esset, et jam quae recidenda, recisa, et quae statuenda videbantur, statuta fuissent, excommunicationis sententiam tam in laicos, qui investituras ecclesiarum dant, quam in eos, qui de manibus eorum illas suscipiunt, cum toto concilio Papa intorsit. Eadem sententiâ quoque damnavit et eos qui in officium sic adepti honoris aliquem sacrant.

§ 12. Soluta conventu, accepta licentiâ, Româ digredimur. Via vero redeundi multis erat periculis obnoxia: sed protegente nos Domino, pericula cuncta evasimus, ac Lugdunum illaesi pervenimus. Ubi summo cum honore gaudioque suscepti, et a pontifice civitatis, venerabili scilicet Hugone detenti, mansionem nostram illic firmavimus, amissa omni fiduciâ, vivente rege Wilhelmo, Angliam remeandi. Habitus est ergo ibi Anselmus, non sicut hospes aut peregrinus, sed vere sicut indigena et loci dominus. Unde nusquam ipse ipsius urbis antistes, eo praesente, suo volebat loco praesidere: sed praesidente ubique Anselmo, ille mira humilitate et honestate praeditus, inferioris et quasi suffraganei loco simul et officio fungebatur. Super haec, ut episcopale officium per totam parochiam suam pro velle exerceret, in voluntate ejus ac deliberatione constituit. Quod ubi per loca vicina innotuit, ilico frequens populorum concursus factus est, unctionem sacri chris-matis per impositionem manus illius poscentium sibi conferri. At ille omnes ad gratiam ipsius sacramenti admittebat, ita ut saepissime in hoc totus dies expenderetur, et nos, qui ei ministrabamus, gravi taedio afficeremur, ipso semper jucundo et hilari vultu existente. Crevit autem ex

hoc in eum mira quaedam et incredibilis dilectio omnium, et bonitas ejus divulgabatur per circuitum.

§ 43. Igitur qui illis diebus saltem reliquias de mensa illius poterat habere *, contra omnia pericula et infirmitates se salutifera credebat medicinâ ditatum. Nec ista fides fallebat eos. Nam revera nonnullos febribus tentos, et quibusdam aliis infirmitatibus pressos, mox sumptis ciborum ejus reliquiis, novinus integrae sanitati restitutos. Exempli gratiâ: Festivitas beati Mauritiî celebris habetur Viennae. Rogatus itaque Anselmus a Guidone, ipsius urbis archiepiscopo, in ipsa festivitate venit eo. Et celebrato solenni Missae ac praedicationis officio, cum ad refectio-nem corporis sedisset, venerunt ante illum milites duo, voce et vultu aegrotationis molestiam qua premebantur, praeferentes, rogantes quatenus de micis sui panis eis dare dignaretur. At ille, « Nequaquam, » inquit : « Nec enim pane integro, nedum mi-cis, vos indigere conspicio. Sed si comedere vobis placet, am-plus locus est: sedete, et cum benedictione Dei, quae vobis ap-ponentur, comedite. Responderunt se pro hoc non venisse. Nec ego, ait, vobis aliud faciam. Intellexerat enim, quo intenderent. Unus ergo ex his, qui in ejus dextra sedebant, intelligens illos salutis propriae curam habere, et virum in hoc nihil, quod mi-raculo posset ascribi, velle facere, quasi eorum importunitatis pertaesus, arrepta desuper mensâ fragmenta prae-buit eis, et ne hominem fatigarent, secedere monuit. Qui statim ut exinde mo-dicum gustaverunt, cum benedictione viri egressi sunt. Post men-sam in secretiorem locum me tulerunt, magnopere postulantes, quatenus adjuti mea ope, ad Missam patris mererentur de manu ejus Dominicum corpus et sanguinem sumere. Quos cum liben-ter audissem, et quando, et quove in loco id fieret, edocuissem, gratiosa voce responderunt: « Et nos quidem, omni excusatione semota, sicut dicis, veniemus, si hac medicinâ, quam nunc de mensa ipsius suscepimus, et quartanis, et mortiferis febribus, ac intestinorum tortionibus, quibus intolerabili cruciatu concu-timur, liberati non fuerimus. Et hoc erit signum inter nos et te: quoniam si convaluimus, non veniemus: si non venimus, con-valuimus. Quibus dictis, ab invicem divisi sumus. Non vene-runt, quia, sicut accepi ab eis, qui utrumque noverunt, eo quod de mensa acceperant, ad plenum Dei gratiâ convaluerunt. Quod quidem si ita non fuisset, quemadmodum illos infirmitate gra-vatos, sanitati voluisse restitui, credibile est: ita eos requisitione istius posterioris medicinae supersedere noluisse, dubium non est. Nempe tenebant ista se, quin convalescerent, falli non posse, scientes quemdam non ignoti nominis virum eo solo, quod spe recuperandae sanitatis Missae illius interfuit, a pari tunc invali-tudine convaluisse.

* Nota in Anselmo caelitus datam sanitatum gratiam.

§ 44. Siquidem unus e principibus terrae illius diu eadem, qua ipsi, languoris molestia vexatus fuerat. Hic agnito Anselmum in ecclesia beati Stephani Missam ex more celebraturum, festinavit illo, arbitrans sibi ad recuperandam sanitatem utile fore, si Missa tanti viri ac benedictione poliri meruisset. Fateor, vidimus hominem suorum manibus innixum, ecclesiam introeuntem, mortuo quam viventi similiorem. Sedit, et finita Missa, egressus est. Nobis vero nec quis vel unde aut cur advenerit, scientibus atque curantibus, idem vir, evolutis paucis diebus, ad patrem venit: flexit genibus, ei pro adepta sanitate gratias agens. Ad quod cum ille obstupesceret, indicavit ei ordinem gestae rei, confirmans quod ab ea hora, qua se Missae illius praesentavit, omni doloris vexatione depulsa, sanitati restitutus sit. At ille nihil ad se hoc pertinere, sed ipsius fidei ac meritis beati martyris, ad quem divertit, ascribendum asserens, quae saluti animae illius competerent, cum instruxit, et familiarem sibi effectum, correctioni vitae, ut post multorum testimonio comperimus, reddidit.

§ 45. His fere temporibus Cluniacum euntibus nobis occurrit quidam sacri ordinis homo, lacrymosis precibus virum deprecans, quatenus et se oculo misericordiae, et sororem suam, nuper amentem effectam, dextera suae benedictionis dignaretur respicere. Et subdens: « Ecce, ait, in via, qua transaturi estis, inter multos tenetur, sperantes, quia si tu domine ei manum imposueris, continuo, favente gratia Dei, suae menti restituetur. At haec ille muta voce et quasi surda pertransiit aure. Presbyterum eo magis instantem ac preces multiplicantem repulit a se omnibus modis asserens tam extraneum factum nulla sibi ratione tentandum. Inter haec procedimus, et illam in medio adunatae multitudinis cominus teneri conspiciamus, furibundos motus et inhumanos nutus vultu, ore oculis, corporis gestu edentem. Populus itaque virum advenientem circumdat, retentis habenis preces ingeminat, ut misera mulieri manum imponat, orat, obsecrat. Obsistit ille, dicens, quod postulant, nequaquam Anselmi esse. Obijciunt illi vulgi more, quae occurrebant, saltem improbitate, vincere gestientes. Tunc vir aliter, se non posse evadere sentiens, hoc solo eis morem gessit: videlicet, quod nulli negare solebat, signo eam sanctae crucis levata dextera signavit. Quo facto, laxatis habenis ocyor abit, impositoque cucullae suae caputio capiti, remotis sociis, singularis vadit, infelicis foeminae aerumnas pietatis affectu perfusus lacrymis tenerrime deflens. Hac nos contritione afflicti Cluniacum, illa vulgi manibus acta domum tetendit. Necdum pes ejus limen suae domus attrivit, et integerrimae sanitati donata, in laudem viri linguas omnium solvit. Quam rem sic factam, dum certa relatione Cluniaci

accepissemus, gavisum sumus, ac pro sua misericordia Deo gratiam et gloriam dedimus.

§ 46. Actis deinde, propter quae Cluniacum advenimus, reversuri Lugdunum, iter per civitatem Matisconensem arripuimus. Ubi Anselmus, rogatu episcopi et canonicorum, Missam publice apud sanctum Vincentium celebravit, et inter sermonem, quem ad populum habuit, ut omnes Dominum pro siccitate, qua in immensum terra aruerat, communiter precarentur, admonuit. Dicunt se jam id saepius fecisse, sed nil effecisse, et ea re ut preces eorum ipse sua prece coram Deo efficaces efficiat, magnopere orant et obsecrant. Quid dicam? Necdum pransi eramus, et ecce subito stupentibus cunctis, serenitas coeli in nubium vertitur, ipsaque die, priusquam civitate egrederemur, pluvia dulcis et copiosa terris illabitur. Plebs igitur, viso hoc facto, benedixit Dominum, et ejus post Deum auctorem magnis laudibus praedicant Anselmum. Itaque in habitaculum nostrum Lugdunum reversi, quietam vitam ab omni tumultu negotii secularis agebamus. Anselmus vero veram vitam servi Dei, in sanctis meditationibus, in omnis sexus, aetatis et ordinis hominum ad se venientium aedificationibus, ac in caeterarum virtutum exhibitionibus exercebat. Per id etiam temporis scripsit librum unum, *De Conceptu Virginali et originali peccato*, et aliud quoddam opusculum, multis gratum et delectabile, cui titulum indidit, *Meditatio redemptionis humanae*.

§ 47. Inter haec Urbanus, sedis Apostolicae pontifex, huic vitae decedit, et ad inducias, quas de causa Anselmi regi dederat, non pervenit. Quo tempore multa etiam de regis interitu a multis praedicebantur, et tam ex signis quae nova et inusitata per Angliam monstrabantur, quam ex visionibus quae pluribus religiosis personis revelabantur, quia ultio divina in proximo eum pro persecutione Anselmi oppressura esset, ferebatur. Sed Anselmus in nihil horum animum ponens, quotidie pro conversione et salute ejus Deum precabatur. Hinc exilii nostri anno tertio qui, quo a Roma Lugdunum venimus, erat secundus, ivit Anselmus Marciniacum, loqui domino abbati Cluniacensi Hugoni et sanctimonialibus. Ubi cum ante ipsum Abbatem consedissemus, et de his quae inter Anselmum et regem eousque versabantur, verba, ut fit, nonnulla hincinde proferrentur: intulit idem venerabilis Abbas sub testimonio veritatis, proxime praeterita nocte eundem regem ante thronum Dei accusatum, judicatum, sententiamque damnationis in eum promulgatam. Ex quibus verbis admirati non modice sumus: sed perpendentes eminentiam sanctitatis ac reverentiae ejus, fidem his quae dicebat, nullatenus habere nequivimus.

§ 48. Postera die, cum inde digressi, Lugdunum venissemus et in instanti festo beati Petri quod colitur Calendis Augusti,

dictis matutinis. nos qui circa Anselmum assidue eramus, quieti indulgere cuperemus: ecce quidam juvenis, ornatu ac vultu non vilis, clerico nostro qui prope ostium camerae jacebat, et necdum dormiens, oculos tamen ad somnum clausos tenebat, astitit, vocans eum nomine suo: « Adam, inquit, dormis? » Cui dum ille responderet, « Non: » dixit ei, « Vis audire nova? Et libens, inquit. » At ille: « Pro certo, ait, nōveris, quia totum dissidium quod est inter archiepiscopum Anselmum et Wilhelmum regem, determinatum est atque sedatum. » Ad quod ille alacrior factus, ilico caput levavit, et apertis oculis circumspectans, neminem vidit. Sequenti autem nocte inter matutinas unus nostrum clausis oculis stabat et psallebat. Et ecce illi quidam chartulam, admodum parvam legendam exhibuit. Aspexit, et in ea. Obiit rex Wilhelmus, scriptum invenit. Confestim aperuit oculos, et nullum vidit praeter socios.

§ 49. Post triduum ab hinc ad Abbatiam quae vocatur Casa Dei, multis precibus invitatus, Anselmus perrexit. Ubi cum honorifice susceptus et hospitatus fuisset, unâ dierum, fratribus loci illius post mensam in lectis suis pausantibus, subito fragore coelum intonuit, et vibrantibus coruscis, crebra per montem fulgura volitant. Crescit tempestas illa, et multiplicata, non modicum fulminis super domum, qua foenum monasterii servabatur, praecipitat. Unde protinus horridus ignis accensus, teterrimum atque foetentem ex se fumum per aëra spargit. Quicumque igitur cum Anselmo in hospitio erant, timore concussi, dissiliunt. Remansi itaque solus cum solo. At ille lecto volens decumbere, interrogavit me, utrumnam ignis qui eruperat, sopitus esset. Cui cum responderem, auctum potius quam sopitum esse, erexit se, ac vultu placido atque modesto dixit: « Melius est, ut nobis provideamus, quia tunc tua res agitur, paries cum proximus ardet. » Quo dicto, ad ignem concitus venit, eoque viso, mox illi sanctae crucis signum levata dextrâ objecit. Videres evestigio flammam se ita demittentem, acsi pro suscipienda benedictione illius conquinisceret. Ignis ergo statim in semet rediens, totus clanguit, nec aliquid absumpturus usquam processit. Quodque fortassis non minus stupeas, voratis quibusdam aedibus quae circum erant, nil laesionis intulit foeno monachorum qui Anselmum hospitem habebant, quo scilicet foeno domus ferme plena erat, super quam fulgur ipsum primo corruerat.

§ 50. Exinde duo sui monachi ad Anselmum venerunt, nūciantes ei decessum praefati regis. Siquidem secundo die mensis Augusti qui post primam visionem, quam Lugduni factam noviter retuli, secundus, et post secundam primus illuxit, idem rex mane in sylvam venatum ivit, ibique illum sagitta in corde percussit, et nulla interveniente morâ extinxit. Quo Anselmus vehementi stupore percussus, mox est in acerbissimum fletum

concussus. Quod videntes, admirati admodum sumus. At ille, singultu verba ejus interrompente, asseruit quod si hoc efficere posset, multo magis eligeret seipsum corpore, quam illum sic ut erat, mortuum esse. Nobis post haec Lugdunum reversis, ecce nuncii unus post unum Anselmo occurrunt, literas ei cum precibus ex parte matris Ecclesiae Anglorum, et ex parte novi regis Henrici qui fratri successerat, necnon ex parte principum regni, deferunt, summopere postulantes cum festinato gressu redire, et asserentes totam terram in adventum illius attonitam, omniaque negotia regni ad nutum ejus pendere dilata. Verum ubi Serberiam ad regem venit, et ei, quid de ecclesiarum investituris in Romano Concilio acceperit, plano sermone innotuit, turbatus est rex ac vehementer indoluit, nec nutum ejus in aliquo, sicut nuncii dixerant, expectare voluit. Quae igitur inter eos per duos semis anno pro isto negotio acta sint, et quot quantasve minas ac tribulationes Anselmus passus sit, vel quomodo nuncii semel ac iterum Romam pro mutatione ipsorum decretorum missi sint, quidque effecerint qui nosse voluerit, opus in quo nostrorum temporum mutationes descripsimus, legat, et ibi singula plane, ut puto digesta reperiet. Post quae omnia rogavit Anselmum rex, quatenus ipsemet Romam iret, et cum nuncio, quem eo directurus erat causae quae emergerat, pro suo honore opem ferret. In quo cum omnes totius Angliae episcopi, abbates et principes acquiescerent, et eum pro tanta re, quin iret, nullatenus supersedere debere conclamarent: se quidem iturum respondit, sed nil quod vel ecclesiarum libertati, vel suae posset obviare honestati suo vel rogatu aut consilio unquam Papam acturum, viva voce respondit. Itaque cum Romam venisset, a domino Papa Paschali qui Urbano successerat, totaque Urbis nobilitate honorifice susceptus est. Die dehinc constituto, Wilhelmus ille, cujus supra meminimus, a rege directus, causam regis in medium tulit, ac inter alia quod rex ipse, nec pro regni amissione, investituras ecclesiarum pateretur amittere, minacibus verbis asseruit. Ad quae Papa: «Si, quemadmodum dicis, rex tuus nec pro regni amissione patietur ecclesiarum donationes amittere: scias (ecce coram Deo dico) quia nec pro sui capitis redemptione, eas illi aliquando Paschalis Papa impune permittet habere.»

§ 51. In his negotium regis ita finem tunc temporis sumpsit, et Anselmus aliis atque aliis cum Papa de Ecclesiasticarum rerum institutionibus actis, in iter reversus, civitatem Florentiam usque pervenit. Cum autem emenso itinere Lugduno appropinquasset, praefatus Wilhelmus, comitatum illius deserere volens, interdixit ei ex parte domini sui regis redire in Angliam, nisi ipse omnes patris et fratris illius consuetudines, postposita Sedis Apostolicae subjectione et obedientia, se ei servaturum certo promitteret. Quod ille audiens, admiratus est, sciens se alia conditione

Anglia exisse. Perveniens ergo Lugdunum, resedit ibi ex more antiquo in pace et quiete, propriam praefati reverendi Hugonis, ejusdem urbis archiepiscopi, domum inhabitans.

§ 52. Rex autem Henricus, ut comperit Papam in sua sententia stare, mox archiepiscopatum in suum dominium redegit, et Anselmum suis omnibus spoliavit. Acta sunt hinc inter eos multa, et anno uno ac semis indignatio regis non est sopita.

§ 53. Accidit autem unâ dierum, dum ipse pater, celebrato Lugduni solenni Missae officio, solus, prout ei consuetudinis erat, in oratorio per fletum Deo sese inactaret, ut quidam homo, pedes suos baculo regente, adveniret, oratorium ipsum irrumpere gestiens. Quem frater et socius noster Alexander, monachus scilicet ecclesiae Cantuariensis qui pro foribus egressum patris forte praestolabatur, intuens ecclesiam subire volentem, detinuit, sciscitans quidnam vellet. At ille clamosa voce se oculorum lumen amisisse respondit, ac velle, ut servus Dei sibi manum imponeret, sciens quod sancta merita ejus sibi subvenirent. Pater igitur clamorem audiens, sed verba minime discernens, innuit praefato fratri venire ad se, et causam clamoris ipsius intimare. Tunc ille: «Domine pater, ait, pauper quidam venit, conquerens se in oculis graviter affligi, precaturque per vos ei signum sanctae crucis imponi.» At ille pio vultu, «Ipse veniat,» dixit. Itaque tertio super oculos ejus quod petebat, signum crucis cum pollice pingens, oravit sic: «Virtus Crucis Christi illuminet oculos istos, et ab eis omnem infirmitatem depellat, integraeque sanitati restituat.» Et aspergens eos aquâ sanctificata, hominem praecepit abire. Alexander vero mox illum reducens, monuit ut si factum viri Dei non usquequaque illi hac vice prima profuit, mane rediret, pollicens quod hoc ipsum illi repetita vice fieri impetraret. Ad quae ille: «Ego quidem bone domine hac de causa non redibo, quia gratiâ Dei et fidelis ejus famuli, omni caecitate fugata, clarissime video.» Haec ita scripsi, sicut ab ore ipsius Alexandri qui praesentem se fuisse testatur, accepi.

§ 54. Post haec tum pro exercendo Ecclesiasticae disciplinae rigore, tum pro ecclesiarum in Anglia constitutarum revelatione, relicta Burgundiâ, Anselmus ad Franciam ivit. Quod ubi regi Anglorum Henrico innotuit, rogatus ad eum in Normanniam venit: ibique rex, ex timore simul et amore Dei correptus, revestivit illum de suis, et in amicitiam ejus receptus est. Conversante dehinc Anselmo in Normannia, reversisque Balduino et Wilhelmo qui ex jussu Regis atque Pontificis Romam pro expletionem negotii quod de investituris ecclesiarum inter eos eousque versabatur directi fuerant, Wilhelmus in Angliam ad regem vadit, ac in brevi Beccum ad Anselmum regressus, rogat eum ex parte ipsius Regis, ut jam sopitis retroactis querelis, ocyus Angliam visitaret. Cui cum ille promptus acquiesceret, et iter aggressus, Gemmeticum

veniret, infirmitate, ne iter expleret, inibi detentus est. Qua sopita, Beccum revertitur, regem Angliae transfretaturum illic praestolaturus. Ubi cum pro reditu omnes exultatio mira tene-
ret, ecce infirmitas Anselmi renovata, et ipsum lecto, et subversa exultatione, gravi cunctos moerore prostravit. Igitur ipse nec manducare, nec aliquid, unde salutem ejus sperare possemus, facere poterat, et de morte illius tantum nos forinido immensa tenebat. Inter haec ut in cibum aliquid sumeret, diligenti curâ petebatur, sed ille nihil sibi animo esse, quomodo poterat, anhelò spiritu fatebatur. Nobis tamen preces multiplicantibus, tandem ne penitus negando, nos magis magisque gravaret: Forte, ait, de perdice comederem, si haberem. Quid plura? Per campos et sylvas dispersi sunt quique suorum, et dies unus in requirenda perdice casso labore consumptus. Contigit autem, ut unus ex monasterii servientibus ipsa die per vicinam sylvam iter forte caperet, negotio, quo alii occupabantur, nihil intendens: et ecce in via, qua gradiebatur, bestiola, quam martiram vocant, perdicem in ore ferebat. Quae bestiola, viso homine, suam ei praedam reliquit, sibique fugâ consuluit. At ille perdicem assumens, ad nos detulit. Ex qua aeger noster reffectus, statim meliorari ab aegritudine coepit, ac demum indies melius meliusque habendo, pristinam est sanitatem adeptus.

§ 55. Post haec Episcopis et Abbatibus qui exequiarum illius causâ convenerant, in sua remeantibus, remcavit etiam Radolphus Abbas S. Martini Sagiensis qui unus erat ex eis. Unus igitur ex omnibus hominibus ejus per viam coepit Anselmo detrachere, et quod merito nullus infirmitati ejus compati deberet, praesertim, inquires, cum ipse cibo et potu saluti suae, si remota jactantiâ vellet, facile succurrere posset, maledica voce astruere. Quod Abbas audiens, hominem monuit ut sileret, nec de tanto viro quid sinistri ultra proferret. Quae ille subsannando despiciebat, et in his quae coeperat, furore quodam exagitatus, persistens, equo calcaribus institit, ut ab Abbate elongatus, liberior ederet quod suae mentis amaritudo sibi proponeret. Verum cum ipse praepeti cursu ferri gestiret, ac remissis habènis ocyus ire inciperet, quem sedebat, quadrupes corruit, eumque magno cum dedècore tergo suo excussit, ac per devexum montem longo rotatu praecipitatum, a viri blasphemia linguam compe-
scere docuit.

§ 56. Dehinc in Assumptione beatæ Dei Genitricis et perpetuæ Virginis Mariae, rex Henricus Beccum adveniens, omnia quae inter se et Anselmum de saepedicto negotio resederant, moderante sedis Apostolicae sanctione, delevit, atque de singulis ad quae tendebat, suae illum voluntatis compotem fecit. Cum igitur Angliam repetendi iter Anselmi certis ex causis aliquantisper demoraretur, rogatus ab Abbate Beccensi, dedicavit Capellam unam

infra curiam ipsius coenobii sitam. In qua dedicatione quidam clericus, phrenesis valetudine tunc noviter captus, a suis est ante pontificem ductus, ilicoque ad benedictionem ejus a suae mentis alienatione sanatus. Cum post hoc prospero cursu in Angliam venisset, magno sanctae Ecclesiae gaudio et honore susceptus est. Inde evolutis diebus nonnullis, vir quidam Anglus, nobilis quidem et dives, valida corporis infirmitate gravatus, ab Anselmo sibi panem a se benedictum transmitti per nuncium petiit, et accepit. Unde paululum gustans, juxta fidem suam statim convalescere coepit, integraeque sanitati donatus, Deo et Dei viro ex corde gratias egit.

§ 57. Inter haec rex in Normannia positus, valde lactabatur, sicut ferebant hi qui ad nos veniebant quod fuerat Anselmi pace potitus. Unde etiam firma sibi spe applaudebat, suo se dominio totam Normanniam subjugaturum. Quod et factum est. Nam conserto gravi praelio, fratrem suum Robertum, Normanniae Comitem, et alios principes qui contra illum in bellum venerunt, cepit, innumerisque peremptis, totam terram victor obtinuit, idque per literas Anselmo gaudenter et gratosus mox intimavit. Omnes vero qui haec gesta tunc temporis audiere, ea meritis concordiae, quam rex cum Anselmo fecerat, ascribere. Ipso anno Anselmus, celebrata Paschali solemnitate in curia regis apud Londinum, abiit ad Abbatiam sancti Edmundi, electum inibi Abbatem sua auctoritate roboraturus, et alia quaedam officia pontificalia pro suo jure celebraturus. Quae ubi solemniter cuncta peregit, gravissima febre correptus per plures dies pene usque ad emissionem ultimi flatus vexatus est. Pro quo illic octavas Pentecostes usque detentus est, et Concilium quod se viduatis ecclesiis rex proposuerat collaturum, propter ejus absentiam in Calendas Augusti dilatum est. Eo igitur tempore, adunatis in palatio regis Londini cunctis primoribus Angliae, victoriam de libertate Ecclesiae, pro qua diu laboraverat, Anselmus adeptus est. Rex enim antecessorum suorum usu relicto, nec personas quae in regimen Ecclesiarum sumebantur, per se elegit, nec eas, per dationem virgae pastoralis, ecclesiis quibus praeficiebantur investivit.

§ 58. Scripsit inter haec Anselmus libellum unum *De concordia praescientiae et praedestinationis, et gratiae Dei, cum libero arbitrio*. In quo opere contra morem, moram in scribendo passus est: quoniam ex quo apud sanctum Edmundum fuerat infirmatus, donec praesenti vitae superfuit, solito imbecillior corpore fuit. Quapropter de loco ad locum migrans, lecticâ deinceps, non equo sedens, vehebatur. Vexabatur praeterea frequentibus et acerbis infirmitatibus, ita ut vix illi vitam promittere auderemus. Ipse tamen numquam pristinae conversationis obliviscebatur, sed semper aut meditationibus bonis, aut exercitationibus sanctis, aut aliis piis operibus occupabatur. Tertio

igitur anno, postquam a secundo exilio per regem Henricum revocatus est, omnes cibi, quibus humana natura vegetatur et alitur, in fastidium ei versi sunt. Manducabat tamen, naturae suae vim faciendo, sciens se vivere non posse sine cibo. Qua vi per dimidium circiter annum vitam quoquo modo transigens, sensim corpore deficiebat, animi virtute semper idem, qui esse solebat, existens. Spiritu itaque fortis, sed carne nimium fragilis, pedes oratorium adire nequibat. At tamen consecrationi Domini Corporis, quod speciali quodam devotionis affectu venerabatur, interesse desiderans, singulis diebus illuc se in sella faciebat deferri. A quo dum nos, qui ei serviebamus, eum, quia multum exinde fatigabatur, declinare niteremur, vix quinto ante sui exitus diem evincere potuimus. Exin ergo assidue lecto decubans, anhela voce omnes, qui ad eum accedere merebantur, in suo quemque ordine Deo vivere hortabatur. Illuxerat Dominica dies Palmarum, et nos pro more circa eum sedebamus. Dixit itaque unus nostrum: « Domine pater, ut nobis intelligi datur, ad Paschalem Domini tui curiam, relicto seculo, vadis. » Respondit: « Et quidem, si voluntas ejus in hoc est, voluntati ejus non contradico. Verum si mallet me adhuc inter vos saltem tamdiu manere, donec quaestionem, quam *de animae origine* mente revolve, absolvere possem, gratiosus acciperem, eo quod nescio, utrum aliquis eam, me defuncto, sit absoluturus. Ego quippe, si comedere possem, spero convalescere. Nam nihil doloris in aliqua parte sentio, nisi quod lassescente stomacho, quod cibum capere nequit, totus deficio.

§ 59. Vesperascente dehinc tertia feriâ, cum ipse verba, quae intelligi possent, edere jam nulla valeret, rogatus a Rodulpho Roffensi episcopo, ut nobis, qui aderamus et aliis filiis suis, regi quoque et reginae cum liberis eorum, ac populo terrae, qui in ejus obedientia se sub Deo tenuerant, suam absolutionem ac benedictionem largiretur, dexteram, quasi nil mali pateretur, erexit, et signo sanctae crucis edito, demisso capite desit. Jam fratrum conventus in majori ecclesia matutinas laudes decantabat, et unus eorum qui circa patrem excubabant, sumpto textu evangeliorum, legit passionem coram eo, quae ipsa die ad Missam legi debebat. Ubi autem venit ad verba Domini: « Vos estis qui permansistis mecum in tentationibus meis, et ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus, regnum, ut edatis et bibatis super mensam in regno meo: » lentius solito spiritum trahere coepit. Sensimus igitur eum jamjam obiturum, et de lecto super cilicium et cineres positus est. Adunatoque circa eum universo filiorum suorum agmine, ultimum spiritum in manus Creatoris emittens, dormivit in pace. Transiit autem illucescente aurora quartae feriae, praecedentis Coenam Domini, quae erat xi Kalend. Maji, anno videlicet Dominicae Incarnationis millesimo

centesimo nono, qui fuit annus pontificatus ejus 13, vitae vero septuagesimus sextus.

§ 60. Loto igitur ex more corpore ejus, petiit, rerum Anselmi provisor ac dispensator, Balduinus, quatenus facies patris balsamo, quod admodum parum in parvulo vase sibi, majori ejus parte perditâ, remanserat, inungeretur, sperans atque praecoptans eo modo illam vel modice amplius servatum iri, ne corrumpere-tur. Acquivimus, viri industriam amplectentes. Vas ergo ipsius liquoris in manum Episcopus sumpsit, et uncturus vultum defuncti, digitum fundo vasis immersit. Quem ilico extrahens, sed vix summitatem ejus madefactam reperiens, ratus est balsamum ipsum ungendae faciei haudquaquam posse sufficere. Quapropter rogat balsamum, quod conficiendo chrismati in majori ecclesia servabatur, asserri, cupiens videlicet una cum capite, dexteram ejus, per quae multa bona atque divina dixerat et scripserat, tali uncturâ honorari. In his cum episcopo eram, et cum in ministerio illo juvabam. Impressi post eum in vas balsami digitum meum; ei aequae aut certe minus digito ejus madentem extraxi. Itaque rogatus Episcopus mihi vas in palmam versare, si forte inde aliqua gutta deflueret, acquievit: et ilico, stupentibus cunctis, liquor desiliens, copiâ sui manum meam complexit, et supereffluxit. Hoc ipsum secundo et tertio ac saepius factum est. Et quid dicam? Tantam abundantiam balsami vas ferme vacuum ministravit, ut intacto vase ecclesiae, non solum caput et manus, sed brachia, pectus, pedes quoque et totum corpus, non una, sed saepius repetita vice, omni ex parte inungeremus. Dehinc more summi pontificis vestibus est sacris indutus, et in oratorium debita cum veneratione delatus.

§ 61. In crastino autem, cum sepulturae traderetur, sarcophagus, qui illi fuerat pluribus retroactis diebus praeparatus, longitudine quidem et latitudine aptus, sed profunditate, magna ex parte, minus habens inventus est. Quod considerantes, animo deficiebamus, nulla scilicet ratione pati valentes, ut superiori lapide pressus, sua integritate aliquatenus laesus privaretur. Cum itaque in hoc plurimi fluctuarent, et alii sic, alii vero sic rem posse componi dictitarent: quidam ex conferta multitudine fratrum, acceptum baculum episcopi Roffensis, qui funeris officium praesens agebat, per transversum sarcophagi super corpus patris ducere coepit, et jam illud omni ex parte corpori jacentis praeminere, magna nobis exinde admiratione permotis, invenit. Ita ergo venerabile corpus patris Anselmi, Cantuariensis archiepiscopi ac Primatis totius Britanniae, sepulcro inclusum, quid conditio sortis humanae habeat in se, omnes, qui pertranseunt, sui exemplo monet attendere. Sane in obitu et post obitum ejus multa a multis visa narrantur, quae gloriam ejus, quam pro meritis suis eum recepisse a deo non dubitamus, attestantur.

Quibus tamen scribendis laborem intrare noluimus, magis videlicet eligentes silentio nostro omnes qui dormiendo ea viderunt pares facere, quam ista scribendo, illa non scribendo, unum alii, quasi potiora viderit, auteferre. Ut enim cuncta scribantur, infiniti negotii est. Aperta denique facta, quae Deus per eum facere dignatus est, et nos talium nudi pro posse digessimus, puto sufficere ad notitiam retributionis et conversationis vitae ejus. Sit itaque Deo omnipotenti et Filio et Sancto Spiritui laus et gratiarum actio, nunc et per omnia secula seculorum. Amen *.

VITA ET MARTYRIUM

S. EPIPODII LUGDUNENSIS

GRAVITER CONSCRIPTA ADSTIPULANTUR ANTIQUA MARTYROLOGIA
ET HABENTUR IN ANTIQUIS MANUSCRIPTIS EGREGIIS EXEMPLARIBUS

Anno 178.

§ 1. Si merito virorum fortium facta ad incitamenta posteritatis mandantur annalibus, qui pro terrena libertate vel pro patria inani intentione ceciderunt, relinquentes carnalium virtutum brevia monumenta, dum pereunt: quantis praeconiis celebranda mors martyrum est, quae mirabili gloriosoque compendio mundum vicit, dum manus suas ad coelum porrigunt, dum fidei et devotionis exempla terris relinquunt, propagantes hominum vitam mortibus suis? Neque enim pro Imperatore terrestri, sed pro rege coelesti spiritum profundunt suum, nec pro patria, quae gignit et recipit: non pro patria, quae habetur et amittitur: sed pro illa Jerusalem coelesti, patria sempiterna, quae morte est constructa Sanctorum, quae culmina sua coelo inserit: cujus incolae mori nesciunt, cujus libertas jugum tartarea captivitatis ignorat cujus libertas cum immortalis gloria et beatitudine perseverat. Etsi autem de praemiis martyrum pauca perstricta sint: quia nequaquam condignae sunt passionis praesentis seculi ad magnitudinem gloriae coelestis, quae erit perpetua et sempiterna: at tamen hi sunt Sanctorum triumphi, qui merito scriptis proditi, mittuntur ad posteros, ut si eis non contingat occupatio passionis, succensae tamen mentes aemulationis ardore, immaculatam vitam, et contritionem corporum, imitatione martyrii illorum consequantur.

* S. Anselmum Cantuar. Doctorem Eccl. dixit Clemens Pp. XI anno MDCCXX.

§ 2. Itaque beatissimorum Epipodii * et Alexandri conflictus atque victorias, Christo in illis triumphante, referimus: ut fides credentium praemissum et desideret et sequatur exemplum. Igitur principis Antonini Veri decimoseptimo Imperii anno, cum per multas provincias gentilium furor desaeviret, praecipue in Lugdunensi urbe bacchatus est: in qua pro sui magnitudine quanto majores degebant populi, tanto etiam gentilium copiosior rabies aestuabat. Iudices, officiales, tribuni, milites, vulgus certatim; indiscreto etiam sexu, Christianos multiplici crudelitate laniabant. Quorum plurimi distinctis passionibus atque nominibus, ad succedentes memorias pervenerunt. Innumeros vero, qui vel indiscreta caede concisi sunt, vel vincti in ergastulis defecerunt, inscriptos coelestis vitae liber tantum continet. Nam post vastissimam martyrum stragem et saevientium passionum crudelitatem, de qua etiam Christi famuli, quos tunc illustrissimae urbes Vienna et Lugdunum tenebant, ad ecclesias Asiae et Phrygiae scripta miserunt, cum pene ad integrum Christi nomen a gentilibus crederetur extinctum: per prodicionem domesticam Epipodius et Alexander occulte operam dare catholico cultui Praesidi nunciatur: quos ille indagine sollicita, religionis reliquias in illis extinguere cupiens, praecepit inquiri.

§ 3. Verum intermisso paulisper ordine passionis, quanti qualesve fuerint, par est explicare. Et Alexander quidem natione Graecus fuit: Epipodius vero, Lugdunensis civitatis indigena. Porro eos parvulos scholae contubernium, et charitas jam virilis in primaeva aetate conjunxerat: et ita literis eruditissimi, concordia crescente, ad Deum profecti sunt, ut cum fuerint Christiani, et a clarissimis parentibus instituti, ad religionis tamen incitamenta se mutuo provocarent. Nam sobrietate, parsimonia, castitate, fide, opere misericordiae ita Deo sese hostias dignas praeparabant, ut in consummationis meritum profecerit gloria illata martyrii. Erant ambo juventutis flore conspicui, neque adhuc conjugalibus nexibus implicati. Saeviente autem persecutione, implentes evangelica constituta, ad aliam, vel etiam tertiam civitatem euntes, latebram ibi quaesierunt. Egressi vero occulte septa murorum, in vico, prope incisam petram (vulgo *Berrecise*) tugurium cujusdam religiosae et fidelis viduae, etiam sine ullis comitibus, introierunt. Cumque illic aliquamdiu tecti fide mulierculae et loci humilitate latuissent, tandem sagax illos inquisitor invenit, eosque per angustum cellulae aditum fugientes manus infesta corripuit: qui ita trepidis insilientes irruperant, ut S. Epipodius calceamento pedis unius, dum pavidus prosiliret, privaretur: quod postea fidelis mulier, tamquam thesauros sibi repertos, oculuit.

§ 4. Itaque captos etiam ante discussionem carcer recepit: quia

* Vulgo gall. *Epipoy*. De Alexandro cum Sociis 34, in Martyrol. die xxiv.

manifesti putabatur criminis nomen esse, ipsa appellatio Christiana. Deinde post triduum, vinetis post tergum manibus, ante Praesidis statuuntur tribunal: quos saevissimus iudex, astante et imprimente gentiliū multitudine, de nomine et professione interrogavit. Illi vero et vocabula sua ediderunt, et Christianos se esse perspicue testati sunt. Accenditur ergo Iudex, et popularis conclamatio attollitur, et in innocentes simul omnium insania incurrit. Potestas eos increpat, et furorem suum huiusmodi clamore testatur. Etiam nunc adversus deos immortales humana temeritas perseverat? Etiam nunc convelluntur principum sanctiones, et uno eodemque majestatis crimine Imperator impugnatur et numina? Ubi sunt tormenta, quae intulimus? ubi cruces? ubi gladii? ubi bestiae? ubi ignitae laminae? ubi districtio, etiam ultra mortis terminos procurata? Exincti sunt homines, sepulera non extant, et tamen Christi memoria perseverat. O puniendi, quo ausu in religione vetita perdurastis? Jam nunc pro vestrae praesumptionis temeritate poenas dabilis: ac ne se invicem exhortentur, aut muniant sermone vel nutibus, ejecto Alexandro, qui est aetate firmior, Epipodius applicetur. Quem scilicet singulariter destitutum, dum pro conjectura aetatis teneriorem animo judicabat, serpentis antiqui usus calliditate, venenata blandimentorum arte sollicitat. « Video enim te, ait, juvenem: et nefas est, ut in intentione pravi propositi perseveres, et pereas. Nos immortales deos colimus, quos universitas populorum, quos etiam nominibus propriis sacratissimi principes venerantur. Nos deos colimus laetitiam, convivis, canticibus, laudibus, comensatione et lasciviam: vos vero hominem crucifixum, cui placere non possunt qui his omnibus perfruuntur: qui licentiam respuit, qui jejuniis delectatur, qui damnatis voluptatibus, tristem et infaecundam diligit castitatem. Quid vero tribuere beneficii cuiquam valet, qui se tueri a vilissimorum insectatione non potuit? Quae quidem omnia ideo tibi contexui, ut cum oblectatione et cum gaudio, quasi juvenis, austeritatem refugiens, mundi hujus beatitudine perfruaris. »

§ 5. Ad haec beatus Epipodius: « Non ita me Christi ac fidei Catholicae armavit affectus, ut sensum meum misericordiae tuae figmenta permoveant. Pietas enim ista, crudelitas est: vobiscumque vivere, mors est aeterna. Caeterum a vobis perire, gloriosum est. Sempiternum vero Dominum nostrum Jesum Christum, quem crucifixum commemoras, resurrexisse non nosti: qui ineffabili mysterio homo pariter et Deus, famulis suis tramitem immortalitatis instituit, et ad coelestia regna perducit. Sed ut communiter tecum loquar, quia alta non recipis, numquid ita caecata mens tua est, ut nescias hominem ex animae et corporis duplici constare substantia? Animae imperio, corporis servitio magis utimur. Turpitudines, quibus daemones vestros colitis, oblectant

membra corporis, mentes interimunt. Quae autem illa vita est, ubi partis potioris detrimenta capiuntur? Nos pro anima adversus corpus bella suscepimus: nos pro anima adversus vitia dimicamus. Vobis venter deus est, et in morem pècudum, post ingluviem prodigam, finem vitae praesentis, mortis judicatis occasum. Caeterum nos, quicumque vobis persequentibus interimimus, dum tempora amittimus, vitam ingredimur aeternitatis. »

§ 6. Iudex vero responsi hujus livore et admiratione delixus, iracundiæque stimulante commotus, admirabile eloquentiae domicilium, id est, os martyris elidi pugnorum ictibus jubet. Ac deinceps S. Epipodius illato dolore constantior, mixtis cruore dentibus, haec verba profudit: « Christum cum Patre ac Spiritu Sancto Deum esse confiteor, dignumque est, ut illi animam meam refundam, qui mihi et Creator est et Redemptor. Ita enim mihi vita non tollitur, sed mutatur in melius. Nec interest, infirmitas corporea quo fine solvatur, dummodo anima coelis invecata, ad suum revertatur auctorem. » Cum haec beatus Epipodius constanti assertionem loqueretur, imperio truculenti judicis ceuleo suspenditur, circumstantibus hincinde lictoribus, ut latera ejus impressis ungulis sulcarentur. Tunc subito populi terribilis clamor factus est, petentis, ut vel obrueretur imbre saxorum, aut membratim divisus, saevientium insaniam carperetur. Sed de furore omnium tarda erat crudelitas judicantis. Metuens autem Praeses, ne magis vim perferret, et per seditionem, potestatis aequi-judicii reverentiam turbaretur, ad sedandum circumfusae multitudinis praecipitem et insanum furorem, causamque commotionis extinguendam, eductum extra tribunal, gladio raptim feriri jubet. Itaque quanto infestior fuit inimicorum tumultus, tanto citius, dispositione divina, consummatio accelerata est martyrii: ut puerum suum, de passione ac persecutoribus triumphantem, velocius Christus remuneraret, qui est benedictus in secula.

EX GREGORIO TURONEN.

De Gloria Martyrum. Cap. 50.

§ 7. Igitur martyrio consummatus gloriosus Photinus Episcopus, qui Lugdunensi praefuit urbi sacerdos, per certaminis nobilis meritum invecatus est coelo. Cui et merito et sanctitate condignus Irenaeus successit Episcopus, per martyrium et ipse finitus. Hic in crypta basilicae beati Joannis sub altari est sepultus: et ab uno quidem latere Epipodius, ab altero vero Alexander martyr est tumulatus. De quorum monumentis si pulvis cum fide colligatur, extemplo medetur infirmis. Magna enim claritas in crypta illa continetur, quae, ut credo, meritum martyrum signat.

CERTAMEN

SS. MM. ACEPSIMAE, JOSEPHI ET AITHALAE

EX SIMEONE METAPHRASTE.

Anno 346 — Nat. Persae.

§ 1. Furebat in Christianos Saporius * rex Persarum, et Magis, qui erant pars Persarum, jussit ut eos persequerentur. Qui etiam acrius invadentes, eos, quos persequerentur, cogebant colere ignem et solem. Qua de causa beatus quoque Acëpsimas ab eis comprehenditur: qui ortus quidem erat ex patria Naësson (quae est quidem sita in finibus Persarum: est autem episcopali ornata dignitate) aetate senex, ut qui esset octoginta annos natus: senex prudentiâ, mitis et moderatus, ab ira alienus, abstinenter vitam agens, egēnos impertiens suis facultatibus, intentus orationibus, formâ elegans, animâ elegantior: et externis motibus iis, qui illos cernebant, significans internam constitutionem, et factis et verbis pietatem enuncians, et vitae et rectorum dogmatum magister effectus Christianis. Quo factum est, ut totam adversariorum aciem tamquam adversus fortissimum antagonistam in se evocaverit. Circa quem quidem, etiam antequam comprehenderetur, fit tale quid propheticæ:

§ 2. Puer quidam demulcebat ejus caput, purgans a pediculis qui ei afferebant molestiam. Id ergo amplexus: «*Beatum est, inquit, hoc calvum caput (erat enim glabrum), quod quidem propter Christum suscipiet martyrium.*» Ille autem verbo fuit laetatus: et puerum statim vicissim complexus: «*Fiat mihi, o fili, inquit, secundum verbum tuum.*» Cum autem quidam familiaris et amicus Acepsimae adesset, cum haec dicerentur (erat vero is quoque vicinæ civitatis Episcopus), subridens rogavit puerum, dicens: «*Die mihi, o fili, scis ne de nobis aliquid?*» Puer autem a Deo inspiratus: «*Tibi quoque, inquit, ad tuam redeunti civitatem, non licebit eam videre: sed e vita excedes in pago qui dicitur Aethradaran.*» Quae quidem ambobus evenerunt, sicut puer praedixerat. Sed haec quidem, antequam martyr esset comprehensus.

§ 3. Cum autem esset captus, et duceretur per domum suam prope accedens quidam ex familiaribus: «*Dispono aliquid de domo tua,*» ei dixit in aurem. Ille vero: «*Haec, inquit (illam manu ostendens), non est amplius domus mea. Ego enim mox*

* Sapoies. De eo jam pluries. Huic historiae graves Graeci auctores consentiunt.

inigo in domum supernam. » Cum autem ivisset in civitate Arbel, et productus esset ante principem Magorum (erat vero ei nomen Adrachus), rogavit eum, an esset Christianus. Postquam autem magna voce hoc fuisset confessus: « Sunt ne ergo, inquit, vera quae famâ celebrantur quod contemnas jussa regia: et quod unum praedicas Deum contra edictum regium? » Beata autem illa senectus nullo timore affecta, « Quaecumque, inquit, talia de nobis audivisti, sunt vera. Unum enim Deum praedico convenienter iis quae sunt apud nos, Scripturis: et eis qui ad me ventitant, consulo ut hoc dogma teneant et tueantur. » Magus autem: « Audivimus, inquit, te aliis praestare prudentiâ quae longo tempore et experienciâ comprobatur. Nunc vero non, sicut audivimus, licet nobis intueri. Nihil enim melius es affectus, quam puer insipiens. Cujus est enim sapientiae aut sanae mentis, decreta regia despiciere, et solem splendidissimum et ignem nolle adorare quae quidem ipse quoque Rex adorat? » Respondit Christi Pontifex: « Valde mihi videtur desipere imperium Persarum quod dimisso Creatore, statuerit colere res creatas. Quis enim sanae mentis in animum induxerit, Dei honorem tribuere iis quae facta sunt a Deo, sicut vos facitis, vos impie gerentes, et hic ipse Rex vester? » Ille autem: « Nos impia, inquit, facere audes dicere qui tale clementum adoramus et solem vivificum colimus, o tu vere impie et nugator, et vanae defensor religionis? Sed nisi tu cesseris jussui Imperatoris, et adoraveris eos, quos ipse adorat: ne senectus quidem te liberabit, quo minus patiaris gravissima, neque quem colis Deum crucifixum. »

§ 2. Deinde divinus senex: « Tibi obstruatur os scelestum, o execranda, si putes te tuis minis mihi posse persuadere, ut deficiam a patrio dogmate quod didici ab ineunte aetate, et ad hanc conservavi canitiem. Si autem neque me, ut dicis, eripiet senectus, neque Deus, quem colo, a vestris manibus: non ideo id, quod est praestantius, mutabo deteriori. Quid enim mea interest vivere hos paucos dies? Nam paulo post etiam absque vobis a me exigetur commune hoc naturae debitum. Non adorabo solem, non colam ignem. Nemo meam irridebit senectutem: nemo mihi dabit vitio quod sim vitae cupidus, ut qui brevi vitâ vendiderim tantorum bonorum beatitudinem. » Propter haec irâ repletur sceleratus, et sacrosancta senectus statim flagris caeditur adeo graviter, ut sanguine quidem totum solum restagnaret, nullus autem relictus esset locus corporis illaesus. Cum vero parum esset relaxatus a plagis, jubet eum rursus vinctum catenis sisti ante tribunal. Dicebat autem: « Ubi est Deus tuus, quem colis, o Acepsima? Veniat, et te e meis manibus eripiat. » — « Deus meus, inquit ille, o sceleratissime qui coelum implet et terram, potest me e tuis manibus eripere. Tu autem cum sis terra et cinis, in quem audes superbire? sub quo sternetur putrefactio, cui vita est

morte gravior qui viventem Deum non cognoveris: propterea tamquam flos agri exiccaberis, et vitâ miserabiliter eversa, tradèris igni qui non potest extinguì: ut quem nunc adoras, illic re ipsa punitus sentias, non esse ignem Deum, sed ipsum quoque alium nosse opificem, qui est etiam Deus omnium quae cadunt sub aspectum.»

§ 5. His majore irâ incenso Mago, graviores catenae sanctum circumligarunt: et eum tunc interior accepit custodia. Die autem sequenti comprehensus etiam fuit maxime venerandus presbyter Joseph, ortus ex pago qui vocatur Bethlabùca quod exponitur, Recte scribentis: ipse quoque senex et jam intra terminos Davidicos, ut qui esset septuaginta annos natus. Senectuti autem decòri erat quaedam gratia, et species venerandos canos reddebat lactiores: cujus anima quidem zelum spirabat, et dogma Christianorum mirandum in modum defendebat. Summe vero is deditus erat temperantiae, et continebatur cor ejus metu divino. Praeterea autem comprehenditur etiam imprimis colendus Diaconus Aithalas. Eum pagus aluit Bethnoadara, vir et spiritu fervens, et qui Christi charitate valde accendebatur. Erant autem ei mores propensi ad arguendum, et pleni dicendi libertate instar magni Eliae, ut qui vitae, ut opìnor, sequerentur libertatem et animae puritatem. Florebat vero in eo quaedam quoque gravitas quae ei conciliabat ab omnibus venerationem. Cum autem ambo producti fuissent ante judicem, is torvo oculo eos intuens: « O genus, inquit, perditissimum, cur in simpliciores homines irrepentes, et vestris doctrinis eorum oculos praestringentes, deducitis ad falsam Christianorum religionem? » Beatus autem dixit Joseph: « Nos nec uti praestigiis, nec fallere didicimus. Verum autem et stabile dogma defendentes, eos qui errant circa religionem, deducimus ad veritatem, docentes adorare unum Deum qui est cum aliis rebus Dominus solis et ignis. » Dixit vero Magus: « Quodnam autem dogma est veritati consentaneum? id ne quod Rex totius terrae ipse et ejus pròceres defendunt, an quod viles et abjecti homines, sicut vos qui decepti estis, praedicant? »

§ 6. « Viles quidem et abjecti homines sumus nos, respondit Christi sacerdos, hoc jubente Christi praecepto, quoniam non in divitiis et superbia visum est Deo nostro viam hominis dirigere. Et ideo nos saepe nostra sponte nos humiles reddimus, facultates nostras prodigentes pauperibus, pro iis nos accepturos aeternas expectantes divitias. Nam si in congregandis divitiis studium poneremus, tantum ex nostris manibus commodi percepissemus, et tantas opes collegissemus, quantas nec tibi quidem licet qui eas colligis ex pauperibus, et metis alienos labores. Nos enim propriis manibus laborantes, juste quaesitis pauperes impertimus. Vos autem soli avaritiae dediti et plura habendi cupiditati, non solum nihil ipsi operamini, sed praeterea etiam aufertis aliena.

Quoniam vero nos quoque dicis amare divitias : quodnam in eis bonum inesse animadvertentes, nos ad eas parandas defigeremus? Non sunt eae fugitivae et valde infideles? Non hodie quidem huic adsunt, cras vero migrant ad alium, priori domino quodammodo abnegato? Non magnam in eum qui possidet concitant invidiam? Non eae labores et bella aperte architectantur? Non latronum et furum attrahunt oculos? Quod si dicis ex iis aliquam oriri voluptatem, aut gloriam, magnum quid esse reputas? quid nam ea differt a somniis et umbris? Parva affecit voluptate : deinde cum adventarit vespera, extincta est et redacta in nihilum. Quod si etiam in praesenti vita parum manserit, mors tamen jam adveniens, eam quoque habet simul abeuntem, acerba autem supplicia eum qui se hic deditit voluptatibus, tenebunt perpetuo. »

§ 7. Haec cum sic dicerentur, interpellans Magus : « Has, inquit, prolixas mittens nugas, maximo deo soli et igni cultum, ut par est, exhibe. » Ad haec dixit Christi adorator : « Ne erres, neque putes te hoc unquam tuis esse contemplaturum oculis : me, inquam, relicto effectore solis et ignis, illius opera adorare, et adeo repugnare meis verbis et doctrinae. » Crudelissimus autem Magus, postquam audivit haec verba, irâ accensus, jubet statim eum extensum verberari virgis mali Punicae, cujus rami erant spinosi. Cum vero sacras illas carnes laniarent filii interitus, « Ago tibi gratias, dicebat athleta, in coelum extendens oculos, quod dignatus sis me meo sanguine tinctum, peccatis sordes pure abluere. » Lictores autem propter ea quae dixerat, in ipsum magis irâ repleti, tum plagis ita considerunt, ut vox quoque ei interrumperetur. Deinde duabus catenis circumdatum, includunt in carcere, ei pulchrum vel invitum solatium dantes Acepsimam, illic enim fuerat prius inclusus.

§ 8. Ad venerandum autem aspiciens Aithalam Judex qui erat animo implacabilis : « Tu vero quid dicis, inquit? Implebis ne jussum Regis, et adorabis maximum solem, et gustabis sanguinem, et cum muliere habebis consuetudinem, et liberaberis ab iis quae tibi impendent, malis : an eris etiam, sicut alii, contumax et inobediens? » Christi autem Martyr Aithalas, vere semper florens et coelestis planta pietatis : « Tuae, inquit, immundae et caninae appetitionis est hoc munus, sanguinem gustare, et pro Deo quae Dei sunt, colere. Absit autem, ut ego adeo caecutiam corporis et animae oculis, ut hunc videns Solem, ad eum usque consistam, et Deum omnino putem id quod apparet : et non ulterius progrediar sinceriore oculo cogitationis : et Deum quidem id quod movet : rem vero creatam reputem id quod movetur. Si autem mihi sic judicanti et plagas et mortem minitaris : non ideo mihi persuadebis, ut discam tuum dogma, et negem veram religionem. » Propter haec iratus impius : « Sed nullus, inquit,

sanae mentis mortem vitae praetulerit, idque propter stultam et minime consideratam constantiam. Quamobrem nec tibi credendum est dicenti te paratum esse mori pro tuo dogmate et religione. » Respondit sanctus: « Vestri qui a vana spe pendent, et nullam aeternae vitae habent expectationem, postquam hinc excesserint, jure existimari potuerint esse et vitae cupidi, et amantes corporis. Quorum autem spe vera et firma alitur anima quod et ea sit immortalis, et sit rursus cum suo corpore coitura post mortis dissolutionem, et aeternae vitae futura particeps, iis praesens vita res est parva et contemnenda, et mors minime terribilis. Verax est enim Deus noster et magister, qui dicit: *Nolite timere ab iis qui occidunt corpus: animam autem non possunt occidere* (Luc. xii). »

§ 9. Tunc jubet vir ille ferus ejus quidem manus alligari poplitibus, et longum lignum in medio utriusque transadigi: sex autem viros robustos ab utrisque ligni extremis conseedentes, fortiter premere sacrosanctum illud corpus, de industria factis saltibus, et ossa ejus confringere et dissolvere. Deinde etiam mali quoque Persicae virgis eum verberari. Indomitus autem ille athleta et cujus nulla re frangebantur spiritus, perinde ac si nullum dolorem sentiret a tam insigni cruciatu, magno et excelso animo aspiciens ad judicem: « Ut videtur, inquit, corpora hominum quae discerpuntur, tibi aliquam asserunt voluptatem, instar canum aut corvorum eis impleri cupienti. Scias ergo, me nullam ducere rationem horum tormentorum quae a te inferuntur. Aut ergo nova excogita supplicia, aut scito me ea nihili facere. » Magnus autem statim conversus ad lictores: « Cur, inquit, misericorditer flagris caeditis impium? Videte enim, quomodo dum ei parcit, ad nos incessendos contumeliis maxima invehitur libertate. » Illi vero, veluti quodam stimulo ejus sermone excitati, tam fortiter invaserunt, ut ex gravitate eorum qui ascenderant, et ex vehementia eorum qui tendebant, et ex crudelitate eorum qui flagellabant, compages quidem corporis ei fuerint dissolutae, ossa autem sint confracta, et carnes sint discerptae. Eum ergo portantes, quoniam pedibus minime uti poterat, tamquam onus aliquod projiciunt vi in custodiam, in qua etiam inclusum erat illud par sanctorum.

§ 10. Cum quinque dies praeteriissent, eos e carcere eduxerunt, et duxerunt in locum qui vocabatur Paradisus, prope quod erat templum ignis qui ab eis colebatur. In quo cum praesedisset ille sceleratus, « Ocyus mihi dicite, inquit sanctis, an adhuc permaneat in eadem stulta cogitatione: an consilium mutaveritis in aliquid melius et salutare. » Sancti tamquam uno ore protinus responderunt: « Notum tibi sit judex quod quam ab initio habuimus cogitationem in ea adhuc persistimus, et perpetuo persistemus, non minis, non tormentis, non donis, nullo denique alio omnino

mutati: sed unum Deum adoramus, et eundem solum esse Dominum omnium eorum quae sunt, cognovimus. » Haec cum audiisset Magus, aliud rursus novum excogitat tormentum, et jubet eos cingi funibus per axillas et lumbos et tibias, in unoquoque autem cingulo lignum injici et circummagi, et fune vehementer torqueri. Quod cum factum esset, erat acerbum spectaculum, et mitibus oculis laerymabile. Nam ligna quidem circumagebantur: funes autem convertiebantur: et carnes inde premebantur, et ossa conterebantur, erat vero valde gravis contritio: etenim iis quoque qui procul erant remoti, audiebatur fragor ossium. Erat autem id quod eis dicebatur inter tormenta: « Voluntati regis nolite repugnare. » Deinde id quod e contrario dicebatur a sanctis: « Qui regis vestri voluntati cedunt, Dei voluntati resistunt. » Atque erat quidem hora tertia, quando coepit tormentum, usque ad sextam autem sic patientibus athleticis est productum.

§ 11. Defessus itaque Judex, jussit eos rursus abduci in carcerem. Quamobrem fuerunt abducti, non suis pedibus, sed portati ab aliis quod ii essent omnino morte affecti. Imperatum autem fuerat custodibus, ut si deprehensus fuisset aliquis, eos vel cibo vel potu vel indumento impertiens, is ultimo subjiceretur supplicio. In hunc ergo carcerem coniecti Christi milites, omnem afflictionem, omnem vexationem propter ipsum sustinentes, tres annos inclusi permanserunt: nullam aut famis recreationem, aut malorum quae erant in custodia, invenientes consolationem, nisi aliqui ex iis qui erant simul vincti, eorum miserti, parum quid nutrimenti eis latenter praebuissent. Qui enim in carcere assidebant custodes eorum quidem calamitatum miserebantur et senectutis: sed cum nihil possent facere quod ad eorum pertineret curationem, propter metum judicis, solum ex eorum malis dolorem accipiebant, et afferebant laerymas commiserationis.

§ 12. Deinde post illam acerbam et diuturnam afflictionem, cum esset in eo loco Sapores (is autem dicebatur Bithmada), eos educit e custodia is cui fuerat commissum ut eos castigaret; dixisses, si vidisses, illos esse umbrae similes: longa afflictione adeo extabuerant. Deinde eos sistit ad tribunal Ardasabor: erat autem is princeps omnium Magorum qui erant in Perside. Ille vero statim eis dixit: « Quid autem, estis Christiani? » Sancti vero, « Certe, dixerunt. Christiani, et solum Deum vivum adorantes, et ipsi soli servientes. » Tyrannus autem: « Videtis, dixit, quemadmodum quae vobis illata sunt tormenta, attulerunt vobis magnam afflictionem? multo autem magis diuturna vexatio et inclusio: ea enim et formam vobis mutavit, et effecit, ut ita extabesceretis. Quamobrem vobis consuluerim, ut mihi pareretis affequenti ea quae sunt vobis conducibilia, et vobis parcatis, et Solem lucidum adoretis. Sin minus, restat ut gravissimae morti subjiciamini. »

§ 13. Respondit sanctus Aceptimas: «Non me latet summo esse tibi studio dogma patrum: et hoc tibi esse propositum, si modo fieri posset, vel vi vel persuasione efficere, ut omnes attrahas ad eandem religionem: hoc autem de nobis numquam tibi veniat in mentem, ut putes vel blanditiis vel minis vel aliis intentatis malis posse nobis persuadere, ut deficiamus a nobis semel confirmato dogmate et a confessione. Parati enim sumus omnia pati potius, quam a fide in Christum deficere.» — «Non ignoro, inquit tyrannus, quod cum vobis Christianis mors putetur esse quies. omne studium a vobis ad hoc ponatur, ut iis fruamini, quorum spem concepistis: sed non licebit vobis cito consequi id quod desideratis. Nam cum prius vestras carnes paulatim consumpsero, acerbum vitae finem vobis imponam.» Cui sanctus: «Et jam prius, inquit, a nobis audisti, et nunc id quoque certo scias, quod neque tuorum tormentorum, neque minarum nos ullam dicimus rationem. Nam qui in praecedentibus malis nobis manum praeiuvit adjutricem, ipse nunc quoque nobis feret opem, et efficiet, ut non difficiliter feramus ea quae nobis iuventabuntur: et si velis facere periculum nostrae in profundo senio fortitudinis, nihil obstat. Scies enim te frustra laborare, et aggredi ea quae sunt inutilia.»

§ 14. Propter haec irâ repletus iudex, jubet afferri flagella ex corio crudo confecta, et subjici eorum oculis. Deinde dicit sanctis: «Juro, inquit, per ipsum magnum deum et inclytam fortunam Saporis, nisi imperio ejus obedieritis, his vestras carnes consumam, vestri nulla motus misericordiâ. Quod si etiam contigerit, ut vos citius moriamini, dum flagris caedimini, at ego sic quoque puniam vel mortuos: et membratim dissectos, projiciam avibus et canibus.» Sanctus autem dixit Aceptimas: «Cum per rem creatam, et non per Deum juraveris, et etiam per fortunam hominis, vereor ne non sit tibi curae iurandum, et non serves ea quae sunt a te jurata. Si autem ea servare omnino constituisti, ecce tibi nostra corpora: iis utere ut lubet, nulla, ut dicis, nostri motus misericordiâ, neque nobis quicquam parcens.» Cum sic dixisset, jussit sceleratus iudex eum, extensis manibus, valde verberari in dorso et in pectore. Eo vero crudelitatis processerunt qui flagellabant, ut nihil omnino intermiserint, donec carnes avulsae ab ossibus, simul cum sanguine in terram defluerent. Praeco autem clamabat: «Pare Regis voluntati, et vive.» Dei vero Pontifex, donec erant ei vires, contra clamabat: «Ego Dei mei voluntatem, viribus ab eo acceptis, exequar: vestri autem Regis voluntatem ne summis quidem auribus accipio.» Cum autem et vox ei interrumperetur, et vires jam paulatim dissolverentur, et mors jamjam adesset, oculis in coelum sublati, cum in Deum confessionem conservare firmam et immobilem annuendo asseverasset,

in ipsa rerum gravium et difficilium tolerantia, invictam illam animam tradidit Deo agonothetae.

§ 15. Adhuc autem iram spirantes acerbi illi tortores, in corpus jam mortuum saeviebant instar corvorum. Deinde cum praecipitem impulissent, et in plateam tamquam profanum aliquid scelerati projecissent, adhibent custodes, ut ne sepulturam quidem consequeretur ab ullo ex Christi amantibus, maximum metum daemonum depellere contententes qui re vera erant illorum cultores promptissimi. Tribus autem diebus postea occupatis custodibus propter adventum filiae regis Armeniorum quae ut esset obses pacis, tunc data fuit regi Persarum, surripitur a Christianis revera thesaurus qui nunquam consumitur.

§ 16. Cum sic ergo B. Acepsimas decimo Octobris eo modo, quo dictum est, finem vitae accepisset, sanctissimus Joseph post eum fuit introductus. Ad quem se propius admovens iudex profanus: « Vidisti, inquit, quam acerba morte amicus tuus fuit vitâ privatus: et tu nunc quoque, nisi meis monitis parens, similibus subjectus suppliciis, eandem quam ille, mortem subibis. » Divinus autem Dei sacerdos: « Quod, inquit, prius dixi ei, cui iudicandi munus ante te obtigerat, hoc nunc quoque tibi dicam quod nunquam creatori praeferam rem creatam: neque id quod est conditum, adorabo, sed conditorem, quandiu fuero compos mentis. » His dictis, Praeses correptus magno furore, jussit eum similiter extensum atque priorem, flagellari boum nervis: et acclamare praeconem, eum fore salvum, si regis pareat voluntati. Ille autem, « Unus est Deus, exclamabat, et praeter ipsum nullus alius, in quo et vivimus et movemur et sumus, cui etiam cultum offerimus rationalem, regia jussa parum curantes. » Cum vero multas horas verberatus, fere jam esset morte affectus, arbitrati eum esse mortuum, sustulerunt, et in forum projecerunt. Deinde cum rescivissent aliquas spiritus reliquias adhuc in eo manere, includunt in carcere.

§ 17. Post eum autem tertius fuit introductus sapiens Aithalas. Cui Iudex: « Vitâ, inquit, et morte propositis ante tuos oculos, gloriâque et ignominiâ, ne eligas deterius, relicto meliori: nec eandem ineas viam, quam ii qui praecesserunt, qui sua stultitiâ dignum vitae exitum acceperunt. Tu autem meum sequens consilium, et maximos honores consequeris, et munera a rege accipies. Sin minus, cum tibi causa fueris suppliciorum innumerabilium, omnibus quoque jucundissima luce per vim privaberis. » Divinus autem Aithalas: « Me, inquit, puderet coeli et terrae, si cum mei amici, qui et premebantur senectute, et aetate processerant, fortissime decertaverint, ipse et vitae cupidus, et tormenta extimescens conspicerer, qui sum aetate vegetiore. Non per Christi mei mortem, ero vitae hic agenda cupidus. Non pro iis, quae videntur, bonis, non pro asperis rebus prodam

pietatem. » Propter haec magna extitit ira Praesidis : et in sanctum illata sunt flagella. Ille autem ipsum sordidum canem vocavit et ignavum, et : « Quomodo, inquit, mens tua est infirma et imbecilla, ita etiam tormenta, quae sunt infelicitum et abjectarum animarum terricula, non vero fortium virorum, quorum animi desiderio Christi sunt inflammati. »

§ 18. His Judex obstupefactus, qui erat mente captus : « Quid hoc, dixit confessoribus, sibi vult, quod isti, qui dicuntur Christiani, vitam praesentem despicientes, mortem tantopere sitiunt? » Illi autem : « Quoniam, ajunt, a patribus traditas attendentes doctrinas, credunt alium esse mundum, praesenti longe meliorem et admirabiliorem, propter quem vitam quoque praesentem despiciunt. » Interim autem dum haec dicerentur, et temporis prolixitate, et ab iis qui ipsum torquebant, vehementissima plagarum illatione, corporis quidem, quod multum decertaverat, dissolvebantur compages : carnes vero quae lacerabantur, cum ipso sanguine in terram desluebant. Cum eum autem jussisset parum relaxari Judex, tamquam ejus motus misericordiâ : « Si volueris, inquit, parère jussui Regis, sunt apud nos medici, qui plagis tuis cito medebuntur. » Cui statim sanctus : « Si solo verbo, inquit, posses meis mederi plagis, o tu, qui es mente et animâ saucius, ne sic quidem tibi animum adhiberem, cum ea suadeas, quae sunt plane stulta et remota ab intelligentia. » — « Tentans dixi, inquit Judex. Nam etiamsi tu velles parère jussui Regis, hoc tibi nihil prodesset, cum plagae jam tibi mortem procurent. Quamobrem ego quidem efficiam, ut sis exemplo omnibus Christianis, ne tam secure magistratus afficiant contumeliis. » — « Sed si in aliis, inquit sanctissimus martyr, dixisti saepe aliena et falsa, nunc, etiamsi nolles, dixisti vera, et quod est omnino propèdiem eventurum. Me enim re vera bonum posteris exemplum statues fortitudinis et animi magnitudinis, qui tamquam ad exemplar aliquod, ad nostram intuentes tolerantiam, facile ferent tua et tui similium tormenta. »

§ 19. His quae dicta sunt, fuit obstupefactus Judex : et accersito quodam ex iis qui apud eum multum poterant, qui dicebatur quidem Adesche, ortus autem erat ex civitate quae vocabatur Arbel : « Hos, inquit, accipe, et duc ad tuam civitatem, Christianorum manibus obruendos lapidibus, volo enim tuam solertiam hoc mihi efficere. Propter quam causam nec eis quidem gladio volui mortem afferre. » Cum eos ergo onerariis jumentis tamquam inanimum aliquid imposuisset et alligasset, ille profectus est in patriam, quoniam non poterant insidere jumentis, cum essent eorum membra omnino dissoluta. Quamobrem humi jaciebantur in iis locis, in quibus eos oportebat diversari, tamquam mortua corpora : et cum adducti essent in civitatem Arbel, eos accipit carcer obscurus et tenebricosus : in quo cum

putrefactio carnum eis ex plagis orta esset, effluebat multa sanies: et sanctos gravissimi dolores invadebant, et maxime, quod non permitteretur ulli ex Christianis ad eos accedere, et eorum ullam curam gerere. Quaedam autem mulier pia et timens Dominum, quae habitabat in finibus hujus civitatis, intempesta nocte venit ad carcerem: et multis pecuniis delinitis custodibus, effecit ut sanctos latenter acciperet, et domum suam, quae non longe aberat, servorum suorum manibus portatos duceret. Deinde iis productis, qui nec loqui quidem poterant, eis abstergit saniem: lenibus autem quibusdam medicamentis sedat eorum dolores, mundis alligat linteis, unguentis ungit pretiosis, et in omnibus ostendit, quam esset pia et Christi amans, osculans quidem membra martyrum, et eis illacrymans: sanie autem quae ex eis distillabat, seipsam inungens.

§ 20. Cum vix tandem autem ad se rediisset Joseph: «Tua quidem, inquit, in nos misericordia et munificentia, o sacrosancta mulier, Deo erit accepta et nobis, qui pro eo decertamus. Nos autem tam immodice deslere, est multum remotum a vera et certa spe Christianorum et nostra fide.» Cui honestissima mulier: «Mihi quidem animus est gaudio repletus, consideranti, quod Christus vobis tantam dederit fortitudinem, ut magno animo ferretis tantam dolorum acerbitatem: magis autem laetata essem, si vos vidissem martyrio consummatos. Lacrymari vero est proprium humanae naturae, quae movetur misericordia ejus quod est sibi genere conjunctum.» — «Sed non oportet te dolore affici, neque lacrymari propter nos, respondit divinus Joseph, cum omnino scias, quod quae propter Christum suscipiuntur afflictiones, aeternam concilient laetitiam et regnum coelorum.» Die autem illucescente, rursus latenter restituantur in carcerem.

§ 21. Cum sex autem menses praeteriissent, deponitur quidem a magistratu is qui sanctos acceperat, ut lapidibus obruerentur: alius autem eo saevior, ei succedit, nomine Zeroth: cui etiam Rex imperaverat, ut comprehensi Christiani, Christianorum manibus obruti, interimerentur. Cum ergo venisset ad civitatem, et ignis templum esset ingressus, ut ignem adoraret, ei dixerunt ignis adoratores: «Sunt quidam hic jam longo tempore Christiani in tuta inclusi custodia, qui prius, ut nobis fuit significatum, gravissimis subjecti suppliciis ac tormentis, non potuerunt induci, ut suam abnegarent religionem.» Haec cum ipse audivisset, eos statim jubet sisti pro tribunali, et eis dicit: «Cum rex Sapore munitas quidem et validas everterit civitates, et multas gentes oppugnatu difficiles redegerit in servitatem: quomodo vos qui estis quidem in ejus potestate, ejus autem terrae habetis usumfructum, perinde ac qui ab eo defeceritis, ejus jussa tantopere despicitis?» Ad haec Joseph ille admirabilis: «Si tyrannidem, inquit, et rebellionem aliquam movissemus adversus

Regem vestrum, oporteret omnino ipsum illatis armis et coacto exercitu nos invadere: aut alium certe adversus nos mittere, qui esset et manu fortis, et rerum experientiâ praeditus, et ad ducendum exercitum idoneus. Sed tantum abest, ut nos talia aggrediamur, ut non alium, sed te adversus nos emiseric, quasi cum foeminis potius quae degunt in thalamis, quam cum viris pugnare studuerit. Nos enim nosipsos tamquam oves tradidimus ad occisionem, ut qui didicerimus esse subjecti omnibus potestatibus.»

§ 22. Dixit Praeses: « Me ad iram, ut videtur, provocans, ut vitam tibi citius adimam, nos his insectaris contumeliis. Sed non assequeris quod desideras: longo enim tempore et morâ te protraham, et multis tormentis te paulatim consumam. » Jubet ergo cum funibus vinctum a summis pedibus, suspendi capite: exiccatis autem boum nervis ei plagas infligi. Sic ergo venae apertae tormentorum violentiâ, tamquam ex fonte praebebant fluxum sanguinis. Qui vero circumstitebat populus, Judicem accusans immanitatis, ad misericordiam movebatur et ad lacrymas, stupens sacrosancti senis tolerantiam. Quidam autem ex Magis qui circumstitebant, secreto accedentes ad martyrem, dicebant: « Clam nobiscum ingredi in nostri dei templum, si a multis aspici erubescis, et cum sacrificaris, liberare a suppliciis. » Ille autem: « Discedite a me, clara voce dixit: Discedite, qui operamini iniquitatem: quoniam Dominus exaudivit deprecationem meam. » Deinde cum tres horae jam praeteriissent, jubet eum relaxatum a vinculis coram se sisti. « Et quid, inquit, patres jussui Regis, et vitam morti praefers, an non? » Respondit sanctus: « Absit, ut ego unquam eam vitam cupiam, in qua me Sol viderit sibi potius, quam ejus effectori, tribuentem adorationem. » Quid autem, « Est ne tibi, inquit, mors vitae praeponenda? » Sanctus dixit: « Certe: haec enim mors mihi vitam aeternam conciliat, et est nobis causa multorum bonorum, quae nec possunt cerni oculis, nec audiri auribus, nec mente comprehendere. » Ad haec ille ironice loquens, et veluti irridens martyris responsionem: « Magnas ergo, inquit, nobis debes agere gratias, si tam multa bona tibi conciliavimus. Omnino autem efficies, ut eorum quoque simus tecum participes, ut qui tibi fuerimus adiutores ad acquirendam talem beatitudinem. » Sanctus autem: « Ne ironice, inquit, nobiscum agas, o Judex. Nam nos quidem et inimicos diligere, et iis qui nos odio habent, benefacere, a divino praecepto didicimus. Caeterum quamdiu sumus vivi in vita praesenti, Deum praecamur, ut ab errore discedentes, discatis pietatem et veram religionem, ut vobis quoque sit pars et sors in futuro in Dei bonis, quae dici nequeunt. Non est autem nobis datum vel a supplicio eripere, vel bona dare: hoc est enim in solius Dei positum potestate, qui habet etiam potestatem judicandi vivos et mortuos. »

§ 23. Dixit Praeses : « Ejusmodi contentionibus missis in praesentia, et iis bonis quae a te somniantur, pare Regis imperio. Te enim talibus et tantis subijciam suppliciis, ut per te alii quoque persuadeantur Christiani, ea, quae tenent manibus, nequaquam commutare cum iis quae spe apprehenderunt. » Sanctus autem : « Hoc, ut ipse quoque nosti, maxime cupio, quam citissime transmitti ad aeternas mansiones. Quod si mihi alios innumerabiles intuleris cruciatus, aut etiam post te alius, consummatus inveniar in Christi gratia. Habeo enim Deum me confirmantem, propter quem haec pati constitui. Non ero autem, ut tu dicis, Christianis adhortatio ad negandam pietatem propter tua tormenta, sed incitamentum potius ad verum Dei cultum. Ipsi enim me videntes in tali senectute tuos vilipendere cruciatus, habebunt pulchrum exemplar fortitudinis, nec deerit illis, quem imitentur. » His auditis, Praeses beati senis interrita constantiâ obstupefactus, jubet portatum ab aliquibus, quoniam ingredi non poterat, rursus includi in carcere.

§ 24. Deinde aspiciens ad beatum Aithalam : « Te ne quoque, inquit, invasit idem stupor, et maximi luminaris recusas adorationem? » Respondet praeco veritatis : « Vivit Dominus Jesus Christus, vivi Dei Filius, in quem speravi a juventute, quod immutabilem habeo cogitationem : nec mihi ullus persuaserit, ut Dei honorem tribuam rebus ab ipso creatis. » Postquam haec audivit ille superbus et barbarus, jubet sanctum alligari talis, et ligno appendi. Ille autem magna voce praedicabat se esse Christianum. Magis erat defessus flagris caedendo impius, quam sanctus aliquid loqueretur remissum et indignum ea, quae pro Christo est ostendenda, fortitudine. Jubet ergo eum de ligno deponi, et ejus loco induci Manichaeum, qui coram martyre aperte suam abjuraret religionem. Jubens ergo torquere Manichaeum, cogebat ad negandum. Ille autem primum quidem resistebat, et adversus plagas videbatur decertare. Cum autem violentius verbera intentarent qui flagellabant, et eum plagae vehementer urgerent, victus a doloribus, statim inficiabatur : et, Anathema Maneti et ejus dogmatibus, exclamabat. Afferunt itaque ad eum formicam, jubentes interficere. Ille autem eam statim accepit et interfecit. Propter quod sanctus laetitiâ diffusus, et ob id, quod factum fuerat, ridens propèmodum : « Gravia passus, inquit, defecit adorator Manetis : et caedem fecisse est convictus, ut qui deum suum interemerit. Ego autem meipsum beatum existimo, ut Paulus, quod Christi virtute aperte corroboratus, qui dixit : *Ego vici mundum* : conservo spiritum et animum invictum. »

§ 25. Propter haec irâ repletus insanus judex, spinosis mali Persicae virgis jubet sanctum verberari. Plagae autem sic eum confecerunt, ut prope esset mortuus, et nec sentiret quidem verbera, quae infligebantur. Quamobrem cum eum traxissent,

tanquam jam mortuum, foras ejiciunt. Quidam autem ex Magis, cum forte illud corpus vidisset nudatum, et naturae contemplatione motus esset misericordiâ, panno eum operit. Qui vero erant ejusdem, cujus ipse, religionis, cum aspexissent, quod ab eo factum fuerat, criminantur eum apud Praesidem: qui eum acerbis statim caedit flagellis, et ab immisericordibus eam accipit mercedem misericordiae. Beatum autem Aithalam adhuc spirantem tradunt in custodiam. Cum vero accepisset iudex, maximum quemdam Praesidem, nomine Saborium, in ejus vicum advenisse qui appellabatur Macellaria, ei martyrum mandat examinationem. Ille autem non minus impius et saevus, quam praecedentes, aspiciens ad sanctos: « Vestram, inquit, revêritus canitiem, et vestrae misertus afflictionis, suadeo ut solem adoretis, et gustetis sanguinem sacrificiorum, ut a morte acerba liberati, omnibus jucundam vitam lucrificiatis. » Sancti autem tanquam uno ore dixerunt: « Carnivoris canibus mos est sanguinem gustare, non hominibus. Tibi vero potius convenit iis exatiari, qui es instar canis rabiosus, et latras, et efferaris in eum qui te fecit. »

§ 26. Postquam autem jussit sanctos flagris caedi, eorum misericordiâ moti, qui circumstabant: « Decoctione, dicebant, gustata loco sanguinis, servemini, et liberemini ab iis, quae vobis imminet, suppliciiis. » Illi vero responderunt: « Absit, ut vel gustu, vel ullo alio modo inquinemus puritatem nostrae fidei, et hanc longaevam senectutem dedêcore afficiamus. » Versutus autem ille Praeses et admodum malus: « At si ad vos, inquit, pura caro fuerit allata, ne eam quidem gustabitis? » Sancti dixerunt: « Ex immundo quidnam mundum, et ex pollutis tuis manibus quidnam fuerit impollutum? Omnibus ergo missis his tuis machinationibus, in nos velis cito proferre sententiam. Frustra enim laboras aërem verberans, et per incitiam eum pulsans, qui non potest domari. » Cum ergo communiter cum iis qui considebant, consultassent, et tulissent sententiam, ut sancti Christianorum manibus obruerentur lapidibus, congregant Christianorum multitudinem: cum quibus comprehenderunt etiam admirabilem illam Isdandul: et cum beatum Joseph rursus exportassent, sistunt eum in Praetorio. Sanctus autem annuit Praesidi, ut ad se accedat propius, ut qui arcanum aliquid esset ab eo auditurus. Cum is vero statim accessisset propius, martyr os implens salivâ, execrandum illum vultum conspuat: et: « Non te pudet, inquit, o impudentissime, tam immaniter et tam hostiliter in hanc communem insultare naturam, et corpus jam morte affectum, rursus producere ad examinationem? » Ille autem ab iis quoque qui considebant, propter hanc nimiam crudelitatem probris affectus, et mirandum in modum irrisus, ad suam cathedram redit omnino pudefactus.

§ 27. Cum autem sanctum paulo longius dimovissent, et

manus pone vinxissent. fossam ei fodiunt, et cum ad lumbos usque demissum, infodiunt. Deinde comprehensos circumstant Christianos: et pulsantes, jubent eos virum inclytum appetere lapidibus. Cum quibus sacrosanctam quoque Isdandul, ut similia faceret, urgentibus, dixit illa: «Nihil unquam a seculo tale fuit auditum, ut cogatur foemina extendere manum adversus viros sanctos, quomodo vos nunc facitis: qui adversus inimicos quidem non decertatis, in nos autem arma tollitis, et patriam, quae degit in pace, sanguine et caede impletis. Illi vero obelisco longae arundini alligato, eo sanctum pungere imperabant. Illa autem: «Absit, inquit, ut ego id faciam. Nam ego id prius lubenter cordi meo afflixero, quam per ipsum sanctum corpus vel minimum attingam. » Sic illa quidem virilem ostendens constantiam, conspecta est potentior, quam cogitarent paricidae. Sanctum autem tam crebris lapidum nivibus obruerunt, ut cerne retur solum caput, reliquo corpore obruto lapidum congerie. Quod quidem caput cum quidam ex impiis principibus vidisset adhuc moveri, jubet uni ex lictoribus, ut accepto lapide, quantum poterat manus capere, in id desuper immitteret. Quod quidem cum factum esset, et pondere lapidis caput esset contritum, beatus Christo tradit pretiosam animam. Atque venerandum quidem illud corpus, adhibitis custodibus, conservabatur tamquam thesaurus aliquis. Cum tres autem dies praeteriissent, et jam advenisset quartus, extitit magnus et terribilis terraemotus. Deinde cum sic apparerent fulgura, et maxima tonitrua cum eis erumperent, ignis e coelo demissus, custodes quidem redigit in cinerem: lapidum vero congeriem educit tamquam pulverem, Deo omnibus reddente manifestum honorem in martyrem: corpus autem non apparet, seu quod Deus providisset, ut id transferretur iis, quos ipse novit, modis: seu quod hominum manus id sustulissent.

§ 28. Venerandum autem Aithalam cum in vicum, qui dicitur Patrias, abduxissent, efficiunt ut Christianorum manibus ipse quoque obruatur lapidibus. Cujus corpus monachi quidam, ex iis qui illic habitabant, noctu advenientes, inscientibus custodibus id auferunt, re vera furtum laudabile facientes, et rem luce dignam, non tenebris. Deinde cum ei justa fecissent, deponunt in quodam loco insigni. Quo autem in loco sanctum contigit interiri, facit Deus admirabiliter quiddam, dignum et sua potentia et gloria martyris. Planta quaedam myrti illic enata, efficitur omne genus morborum liberatio. Cum quinque ergo annis per hanc plantam sic fierent miracula, qui gentium falsam tenebant religionem, invidia moti, et non ferentes intuèri haec miracula ad confutandam falsam eorum religionem, plantam excindunt radicitus. Multi vero ex iis, qui erant animo purgati, longo tempore videbant lucem in eo loco, et divinas virtutes

ascendentes, et gloriam emittentes ei, qui sanctos suos glorificat. Consummatus autem fuit Christi martyr Aithalas mense Junio, eandem constantiam et fortitudinem, quam ii qui ante ipsum fuerunt consummati, ad mortem usque ostendens, auxilio et gratiâ Christi veri Dei nostri.

§ 29. Hucusque omnia ex Metaphraste, cui subjungemus ea quae Sozomenus de Mille episcopo, quem hoc ipso die, id est xxii Aprilis, habent Latina Martyrologia, in historiae suae libro 2, cap. 13 annotavit, interprete Latino Joanne Christophorsono Anglo. Per id temporis, inquit, etiam Milles martyrio occubuit qui primum apud Persas militaverat: postea autem, relicta militiâ, vitae genus plane apostolicum excolere coepit. Fertur, illum, cum esset episcopus urbis cujusdam in Perside creatus, multos saepenumero cruciatus perpessum esse, verbera etiam et distractiones membrorum pertulisse. At cum neminem in ea civitate posset ad fidem Christianam traducere, aegre et iniquo animo ferentem, civitatem execratum esse, indeque decessisse. Non longo post tempore, cum primarii viri illius urbis in regem peccassent, exercitum cum trecentis elephantis eo profectum, urbem evertisse, et velut agrum colentes, in eâ sementem fecisse.

§ 30. Millem vero peram solum, in qua sacratum Evangeliorum librum habebat, secum gestantem, Jerosolymam precatur se contulisse: indeque in Aegyptum ad visendos monachos qui ibi aetatem degebant, concessisse. Quae autem, quamque admirabilia, et quam divina facinora ab isto Mille edita fuerint, testes sunt Syri qui ejus res gestas et vitam literis prodiderunt. Mihi certe satis visum est, haec de eo et de his qui in Perside, regnante Sapore, martyrium obierunt, haecenus disseruisse. Nam tormenta illis inflicta, aut quanam fuerint, ex quove loco, aut quo genere cruciamentorum martyrio defuncti sint, aut quibus supplicii affecti, vix a quoquam percenseri potest: quippe cum tam varii cruciandi modi a Persis tanto cum studio ad crudelitatem inventi fuerint. Verum, ut summam dicam, fertur, viros ac mulieres, quorum nomina recensebantur, martyrium id temporis pertulisse ad numerum sexdecim millium: at multitudinem eorum qui praeter hos trucidati sunt, ne numero quidem comprehendendi posse: et propterea perdifficile visum esse Persis, Syris et incolis Edessae, qui multum de hac re laborabant, illorum nomina percensere.

VITA S. THEODORI
SICEORUM ARCHIMANDRITAE
ET ANASTASIOPOLIT. EPISCOPI

A GEORGIO ELEUSO PRESBYTERO,
EJUS DISCIPULO, EJUSDEMQUE MANSIONIS PRAEFECTO CONSCRIPTA.
LEGITUR APUD SIMEONEM METAPHRASTEN

Anno migravit 613.

§ 1. Benedictus Deus et pater Domini nostri Jesu Christi, qui ab antiquis temporibus servos suos, tamquam stellas, accendit in terra, ut populum suum regerent, et quae ad virtutem pietatemque pertinent, edocèrent: quos nunc etiam, tamquam lucidos Solis justitiae radios, ex dulcissima sanctarum Scripturarum lectione veneramur *, ut primum innocentiae typum Abel, Enoch virtute praestantem, justum Abraham, Isaac fidelissimum, et Christi figuram exprimentem, Jacob simplicem, castum Joseph, Job patientissimum, Mozen legislatorem, supplicem Samuelem, David mansuetissimum, zelantem Eliam, Elisaeum rerum mirabilium effectorem, Isaïam eloquentissimum, venerabilem Jeremiam, Ezechielem Cherubin descriptorem, Daniele ora leonum obstruentem, tres pueros ignem extinguentes, Zachariam sacerdotem, in omnibus Dei mandatis justificationibusque sine reprehensione incedentem, Simeonem senem, et mundi lumen in ulnis suis gestantem, Joannem Baptistam solitudinis incolam et prophetis antecellentem, duodecim chorum Apostolorum, in omni regione ac civitate fidem a Christo traditam disseminantium, martyrum coetus qui eam sanguine suo aedificarunt, sanctorum patrum Concilia, a quibus Apostolicae doctrinae dogmata sunt confirmata, et alios complures qui in veteri et novo Testamento extiterunt, quorum in sacris libris fit mentio, quosque ego propter multitudinem silentio praeterivi, magis in signes tantum vobis in medium proferens.

§ 2. Omnes igitur Sanctos qui certamina subierunt, et ediderunt miracula, Deus mundo largitus est, ut in singulis hominum aetatibus disseminati, tamquam stellae quaedam virtutum et certaminum et miraculorum splendore fulgèrent, ut eorum doctrinâ omnes eruditi, et certaminibus roborati, miraculisque confirmati, impiorum institutorum perniciem effugerent, et in Christi regnum et gloriam ingrederentur: ubi promissa ab ipso

* Patriarchae et Prophetae proprio qualificativo distincti recensentur. — Cur eos Deus et Sanctos reliquos Ecclesiae suppeditaverit.

recondita sunt illa bona quae nec oculus vidit, nec auris audiuit: nec in cor hominis ascenderunt quae praeparavit Deus diligentibus se. Sic et in hac aetate benignus ipse Deus noster, quasi splendidam quamdam stellam, radios suos emittentem, beatum nobis Theodorum ostendit: qui fuit veluti firma quaedam columna, et diaboli artes patientiâ superavit: qui fugavit daemones, aegrotantibus reddidit sanitatem, pater extitit pupillorum, nutritor pauperum, nudorum indumentum, tutus periclitantium portus, perfugium miserorum, peccatorum dux ad poenitentiam, baculus inopum, consolator afflictorum, socius Apostolorum, sanctorum particeps, incola regni coelorum, templum Spiritus Sancti: qui multos in coelum duxit, omnibus virtutibus excelluit, ubi habuit fontem, ex quo sanitates emanabant: qui ab aetatis initio ad Deum accessit, eique ad finem usque vitae gratus fuit, vereque Theodorus * nomine et factis extitit. Praeclara profecto sunt, et admodum utilia quae pro viribus accurate sum de eo explicaturus. Incipiam ab iis quae puer gessit: nam illa quoque sunt optimae frugis plena.

§ 3. In Galatarum regione est oppidum quod Siceon appellatur, subjectum Anastasiopoli primi Ancyrensi principatus. Dostat autem Anastasiopoli duodecim passuum millibus. In huius oppidi medio est publica regii cursus via, in qua diversorium erat, ubi puella formosissima, nomine Maria, commorabatur cum matre Elpidia, et sorore Despenia: quae quidem ibi commemorantes, quaestum faciebant. Eo tempore imperante pia memoriae Justiniano, contigit, ut inter magistratus vir quidam, nomine Cosmas, in equestribus certaminibus clarus, ad partes illas iudex mitteretur. Qui cum in diversorium illud venisset, perspecta Mariâ, amore illius captus est, et cum ea concubuit, quae proutinâ concepit. Expleto autem partus tempore, Dei servum peperit, et paucis post diebus, ut Christianorum mos est, tulerunt eum ad sanctam Orthodoxorum Ecclesiam: et a sacerdotibus baptizatus est in nomine sanctae Trinitatis, et Theodorus appellatus est, ut ex nomine perspicuum fieret, eum Dei donum futurum. Et cum octo esset annorum puer, eum magistro literis imbuendum tradidit. Is cum Dei gratiâ maxime omnium esset ad discendum aptus, multum profecit in literarum sapientia: et ab omnibus diligebatur. In iis autem quae agebat probabatur. Nam et cum pueris ludens, eos vincebat. Jurare tamen, aut maledicere, aut aliud quicquam absurdum facere, nec sibi ipse, nec alii cuiquam permittebat. Quod si ex rebus ludicris lis aut pugna aliqua oriebatur, eam statim dirimebat.

* Ex Graeco namque *Donum Dei* sonat; et id ex vili scorto coelestis gratia suscitavit et largita est! Nam meretricis natum infra dicenda produit: sed ex peccati tenebris quam magnum et fulgens, sanctitate et miraculis, Ecclesiae sidus! Ex innumeris profecto et praeclaris quae per eum, personarum non acceptor Dominus patravit, signis, Thaumaturgi nomine est honestandus. Sincerissimam hanc admirabilem historiam dicit Baronius.

§ 4. Volens postea Davidem in canticis imitari, coepit Psalterium ediscere. Magno autem cum labore usque ad sextundecimum psalmum edidicit: sed decimumseptimum nullo modo percipere poterat. Quamobrem cum in oratorio propinquo sancti Christophori meditando commoraretur, et non posset ediscere, humi prostratus, Dominum obsecrabat, ut se ad psalmos facile memoriae commendandos idoneum redderet. Clemens autem Deus, qui dixit: *Petite, et dabitur vobis*: id illi concessit quod flagitabat. Cum enim surrexisset, et Salvatoris imagini supplicaret, dulcedinem melle suaviorem sensit in ore suo: et Dei munus agnoscens, dulcedinemque degustans, et Christo gratias agens, deinceps facile et commodè paucis diebus totum Psalterium memoriae commendavit. Atque ita omnes Ecclesias frequentabat psalmis et hymnis et canticis spiritualibus canens, et laudans Dominum. Et ubicumque sanctorum memoria celebrabatur, eo se prompte conferebat. Unde in pervigilio sancti martyris Euretī, Jopolim quod oppidum quindecim passuum millibus distabat, horā coenae profectus jejunos, cum et precationibus incubuisset, et divina Christi mysteria percepiisset, cursu circa mediam noctem rediit, necessariaque comedit.

§ 5. Jam cum ex Proverbiis didicisset: Ubi audieris esse virum prudentem, vigila ad eum: *Cum sancto enim sanctus eris, et cum electo electus eris*: * maximo Dei servorum desiderio tenebatur. Et ubi audiebat esse virum justum, eum invisebat, ut institutam ipsius vitae rationem disceret. Et apiculae instar, virtutum ejus flores legens, tamquam viaticum quoddam domum reportabat. Erat igitur sanctus quidam pater, nomine Glycerius, in loco qui Trapezus appellatur, decem passuum millibus distante, ad quem Theodorus accessit, ut ab eo benediceretur, atque ut, quemadmodum Elisaeus ab Elia benedictus, duplicem spiritus gratiam accepit: sic et ipse per ejus benedictionem majoribus virtutibus et gratiis dignus efficeretur. Nam patris benedictio domum et filiorum labores confirmat. Hunc vir sanctus cum aspexisset, et florentem in ipso virtutem divinitus agnosceret, hilari eum vultu suscepit, et subridens: « Amas, inquit, fili, monachorum habitum? » — « Et vehementer eum amo, mihi crede, pater, respondit, cupioque dignus illo fieri. » Et cum ibi magna esset siccitas, egressi ambo sub dio, constiterunt ante choncham illie sitam prope templum sancti Joannis Baptistae. Et beatus ad puerum: « Flectamus, inquit, genua, fili, et oremus Dominum, ut pro clementia sua pluviam in terram demittat: ex quo intelligemus, utrum simus in numero justorum. » Precantibus illis, contractum est nubibus coelum: et cum a precatione surrexissent,

* Utitur Auctor hisce Scripturae verbis communi sensu *accomodatitio* qui abusus persaepe attigit fines. Perspicias probe, Lector, ex argumento Psalmi 17 aliam longe, Davidis Deum alloquentis et iusta ejus judicia in gratiarum actionem laudantis, praedictae sententiae significationem.

magnam pluviae copiam Deus emisit in terram. Qua Domini benignitate laetatus est senex: et puero subridens: « Posthaec, inquit, quicquid proposceris Dominum, largietur tibi; imple igitur id quod cupis, et Dominus Deus erit tecum, ut corporis aetate simul et virtutibus crescas. » Cum igitur puer a sene benedictionem accepisset, et cum salutasset, domum suam reversus est.

§ 6. Sed quartumdecimum jam agens aetatis annum, decrevit omnino domui suae renunciare, et in oratorio vivere. Qua quidem re cum familiaribus constituta, se contulit in oratorium, et in eo commorabatur. Verum mater ejus, cum beatam ejus institutae vitae rationem ignoraret, a qua ille, quamvis puer adhuc esset, nullo modo recedebat, ei panes puros, et varias volucrum carnes, tum elixas, tum assas afferebat. Quae ipse quidem omnia suscipiebat, ne pium ipsius animum videretur aspernari, et quia jejunium ejus erat in abscondito, eis tamen non vescebatur: sed illâ discedente, exhibat ex oratorio, et omnia super petram collocabat: et rursum ingrediebatur. Veniebant autem aves et ferae, atque etiam homines iter facientes, et comedebant. Cibus vero pueri ex iis quae in oratorio offerebantur, constabat: quod si nihil offerretur, panis illi solus erat satis.

§ 7. Cum autem audisset locum quemdam, inde octo passuum millibus distantem qui dicitur Area, sic a Diana et multis daemonibus qui illic habitabant, occupari, ut nemo illuc, praesertim in meridie, sine certo mortis periculo posset accedere: ipse Julii Augustique diebus, posteaquam horae tertiae preces absolverat, ad eum locum celeriter contendebat, et toto meridie illic morabatur, ubi Dianae domicilium esse dicebant. Sed cum auxilio Dei nihil adversi reperiret, ad oratorium redibat: ubi sub altaris gradu specum sibi defodit. Ea vero nocte, qua Christi ortus celebratur, cum ad eum clerici quidam et laici convenissent, cum illis ab oratorio ad flumen transeundum descendit. Ipse autem solus in aquam ingressus, tandiu in ea stetit, quoad omnis Prophetica, et Apostolica, et Evangelica lectio cum toto sacrificio fuit absoluta. Post autem vix poterat pedes extrahere: sic erant cum luto, glacieque compacti. Atque ita psalmos concinens, ad oratorium rediit: et cum dies advenisset, celebritatem peregit, et in specum descendit, ibique ad Ramos usque Palmarum conquievit. Quamobrem omnes qui haec conspiciebant et videbant, sublatis in coelum manibus, dicebant: *Confitemur tibi Pater, Domine coeli et terrae, quia abscondisti haec a sapientibus, et revelasti ea huic parvulo: quoniam sic fuit placitum ante te.*

§ 8. Jam avia ejus Elpidia vehementer eum commiserabatur: magis enim illum quam ambas filias suas diligebat. Itaque veniens ad oratorium, ei, dum quietem silentiumque servaret, cibum ministrabat, fructus nimirum, aut ôlera, idque sabbato et

die Dominicæ. Nam reliquis diebus nihil omnino gustabat. Hæc autem Anastasiopolis episcopus Theodosius cum audivisset, valde gaudebat, eumque apud omnes laudabat, dicens illum Dei instinctu commotum ea facere. Quodam autem die honestatis inimicus diabolus fecit, ut ex frigore in morbum incideret, et mori non posset. Verum ei dormienti sanctus Christi martyr Georgius astitit: et dixit ei: «Quis causa fuit, fili, ut in morbum incideres?» At ille considerans immundum coram se stantem daemonem: «Iste, inquit, impurus ac detestandus me in morbum coniecit.» Martyr vero vehementer daemonem torquens, in fugam convertit: et apprehensa Theodori manu: «Surge, inquit, et convalesce. Neque enim amplius execrandus iste daemon apparebit in conspectu tuo.» Statim igitur puer excitatus surrexit sanus.

§ 9. Sed Deus clemens qui suis sanctis Apostolis potestatem dedit, ut daemones ejicerent, et morbos curarent: dedit et illi gratiam adversus daemones, ut eos ab hominibus expelleret, et aegrotantibus mederetur. Nam post sanctam Paschæ celebritatem quidam homo tulit ad eum quodam die filium unicum, a spiritu immundo vexatum: et fide ductus, orabat sanctum puerum Theodorum, ut filiolum suum curaret. Verum ipse nesciebat quid ei faceret: sed excusabat se quod esset juvenis. Pater autem illius vexati lacrymans, dedit illi flagellum, et dixit: «Hoc accipe, Domine mi serve Dei, et minans filio meo, percutite illum, dicens: Exi exi, spiritus immunde, ab hoc puero in nomine Domini mei.» Fecit, ut erat edoctus, sanctus Theodorus: et turbatus daemon coepit eum irridere, et tamquam insanum prædicare: et si quid ab illo audiebat, idem ille resonabat: et bidui spatio nihil ille respondit. Tertio autem die idem puero fecit Christi puer Theodorus. Tunc daemon rursus commotus, coepit vociferari: «Exeo, puer, exeo, nec amplius resisto, Da mihi horam.» Illo autem ad altare ascendente, daemôn clamabat contumeliis in sanctum adolescentem invehens. At Theodorus ex lucernæ oleo, vexati caput unxit, et signo Crucis adhibito, increpuit eum, dicens: «Exi jam, spiritus impurissime, et noli amplius nugari.» Et vociferans daemon projecit puerum ante pedes ejus, et exivit ab eo. Jacebat autem tamquam mortuus. Ex quo turbatus puer defunctum illum existimabat. Sed dixit ei pater illius: «Manum illi porrige, atque jacentem excita.» Quo facto, statim in se rediens puer ille surrexit. Itaque Dei gratiâ sanum reddidit patri. Res autem vulgata fuit per totam illam regionem. Quamobrem omnes Deum collaudabant qui intellectum dat parvulis et gratiam.

§ 10. Christi igitur præcursorem et Baptistam Joannem in hoc item imitatus est, manens in solitudine, quoad populo demonstraretur: et illa Apostoli Pauli verba in se expressit: *Sancti per fidem vicerunt regna, operati sunt justitiam, adepti sunt*

repromissiones; egentes, angustiat, afflicti, vexati, in solitudinibus errantes, in speluncis et in cavernis terrae (Hebr. xi). His salutaribus Scripturis incumbens, non auditor earum tantum, sed effector extitit, adjuvante Christo qui bonum eligentibus semper favet. Superiorem igitur montis partem ascendit, et petram intuitus ad se tegendum idoneam, suffodiens sibi speluncam amplam fecit: obstructoque aditu, in ea latitabat. Tunc autem accidit, ut milites illac iter facerent. Quare cum a propinquis puer tum in oratorio, tum alibi perquisitus non inveniretur, suspicabantur, eum a militibus ablatum esse, commoveruntque principem, ut milites comprehendendos curaret, quo puerum restituerent. Verum cum nec sic quidem inventus esset, a feris devoratum fuisse judicarunt. Et luxit eum diu mater cum reliquis foeminis et propinquis, uti jam mortuum. Duos in ea spelunca Christi puer Theodorus annos transegit. Et clericus quidam religiosus Diaconus solus rem noverat qui et proprium illi vestimentum asperum dedit (nam antea lineis vestibus induebatur), et paululum cibi ex oleribus, et aquae pusillum (sic enim inter ipsos convenerat) subministrabat. Promiserat autem eum se nemini indicaturum.

§ 11. Caeterum videns bonus Deus qui servorum suorum curam gerit, labores ipsius, ut verum esse ostenderet quod dixerat: *Non potest civitas abscondi supra montem posita: neque accendunt lucernam, et ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt* (Matth. v), omnibus eum patefecit. Cum enim propinquae ipsius mulieres animadvertissent pium Diaconum super montem frequentius ascendere, suspicatae id quod erat, eum domi suae iurejurando obtestatae sunt, ut quicquid de puerο sciret, sibi significaret. Ille vero tum iurejurando coactus, tum aspero pueri vitae instituto commotus, et metuens, ne moreretur, rem aperit: et locum, ubi morabatur, indicat. Tunc laetitia plenae accedentes, reperiunt illum prope mortuum, et ad sancti Georgii oratorium deducunt.

§ 12. Cum autem haec Anastasiopolis Episcopus Theodosius accepisset, statim ad eum in oratorium accessit, et cum illum salutasset, Lectorem declaravit. Postea vero Subdiaconum, Diaconum, et Presbyterum instituit: «Ecce, inquit, Dei munere omnes cleri ordines consecutus es, ut divina possis mysteria peragere, ad eorum qui accedunt aedificationem. Dominus Deus benignus munerum suorum elargitor dignum te faciat qui et episcopi munere fungaris, et gregem ipsius recte gubernes et regas. Haec enim quatuor gratiarum munera adeptus, et habitum etiam monasticum accepturus, hujus tantum unius expers videris esse: quod tibi Dominus post virtutum tuarum augmentum elargietur. Cresce igitur fide atque virtutibus, et ora pro me.» Et cum ei benedixisset, et eum salutasset, rediit in civitatem suam.

Tunc Christi servus Theodorus duodeviginti annos impleverat. Quapropter multi episcopum incusabant quod eum ante legitimam aetatem ad Presbyterii dignitatem provexisset. Sed religiosissimus episcopus Theodosius respondebat, se non ignorare, Canones non permittere, ut quisquam ante legitimum aetatis tempus, et sine testimonio presbyter instituat, cum Apostolus sic ad Timotheum scribat: *Non neophytum, ne superbi elatus, in iudicium incidat et laqueos diaboli* (1. Tim. iii). Sed quemadmodum ipse Paulus Timotheum aetate juvenem, episcopum constituit: sic et ego (ajebat) in nomine Domini hunc, propter ejus probitatem, Presbyterum institui. Significavit enim mihi Deus, eum esse dignum hoc munere. Et profecto hic juvenis est a Deo. Quare ne teneram ejus aetatem, sed animi nobilitatem, attendite. Quemadmodum et de Davide Samueli dictum est: Non enim sapientes sunt, aetate proveci, nec senes iudicium norunt, ut Elius in Job declarat: sed Dei spiritus est in mortalibus, et Omnipotentis spiritus adolescentes erudit atque adjuvat, et piam ac rectam vivendi rationem praecipit. His verbis episcopi omnes assenserunt. Novus autem Christi miles Theodorus proficiebat sapientiâ et prudentiâ spirituali: et gratia Dei erat cum illo.

§ 13. Haec pueritiae Theodori instituta ego indignus illius servus et discipulus Georgius ab eis accepi qui aequales ipsius, ac condiscipuli cum eo vixerant, et oculis suis ea perspexerant. Plurima etiam ab ipso pio et sancto viro audiui, cum ea ipse de se modeste narraret, ut nos ad aemulationem incenderet. Post obitum autem illius ea conscripsi, ut pueri et adolescentes Angelicam ejus vitam, et ab omni crimine remotam imitarentur, et digni evaderent regno coelorum, per gratiam Christi Dei nostri.

§ 14. Sanctissimus igitur Dei servus Theodorus, duodeviginti annorum cum esset, ita Salvatore nostro Deo volente: ad Presbyterii gradum provecus, divinae philosophiae vacabat, ut se viro prudenti similem declararet, et ex laudabili consilio Domini, relictâ patriâ, domo super arena exaedificata, et quae in illa erant terrenis rebus, decrevit in eam nullo amplius modo reverti: seque totum Domino in cordis veritate et fidei plenitudine consecravit: fundavitque sibi domum super firmam petram, sive animo, sive etiam sensu velis intelligere. Erat enim locus arduus et venerandus, in quo sancti et gloriosi martyris Georgii oratorium construxit, ut facile alienorum ventorum, et futurarum procellarum, instar aquarum insurgentium, impetus, tum fide in Christum confirmata, tum ipsius sancti Martyris auxilio fultus, evitaret atque propelleret. In omnibus divinis scripturis, vitam nobis aeternam propinantibus, versabatur: et sanctum Evangelium semper animo volvens, valde movebatur, praesertim dum considerabat, quomodo Dominus et Salvator noster Jesus Christus e coelis descendisset, quomodo induisset hominem, quomodo cum hominibus

versatus esset, sibi quae Jerusalem elegisset, in qua cruciatum ferret acerbiter, ageretur in crucem, sepeliretur et resurgeret. Haec ille admirans, et terrâ sublimiora suspiciens, incensus est cupiditate visendi et adorandi loca illa sanctissima, ubi Christi pedes stetissent: cum et Zacharias propheta gentem et tribum omnem exeret quae non adeat et adoret ea.

§ 15. Cum igitur ad eum venisset mater ejus cum sorore, et ambarum parente, communicato cum illis consilio, et invento ex providentia Dei itineris duce, iter suscepit: et prae animi desiderio laborem itineris non sentiebat. Pervenit tandem ad optatam sanctorum locorum civitatem Jerusalem, et Crucem salutiferam, sanctamque Resurrectionem, et alium Praesepe, atque gloriosam Ascensionem, et reliqua omnia salutaris mortis et conversationis magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi monumenta adoravit: invisitque cuncta monasteria, et omnes passim in cellis inclusos patres, eos quoque qui interiori solitudinem incolebant: et ab illis benedictionem accipiens, praestantiorum vitae rationem et instituta perdiscebat. Sed cum ad Jordanem, in quo Salvator et Deus noster baptizatus est, descendisset, ingressus est in propinquum Dominae nostrae Dei Genitricis templum quod Chuzoba vocatur: cumque ibi precatus esset, et Archimandritam, et qui cum illo erant, patres consalutasset, habitum ab eis monasticum atque Evangelicum flagitavit. Archimandrita * vero cum sciret divinitus, quis esset, nulla interjecta morâ, habitum illi concessit, et simul cum reliquis patribus Deum obsecravit, ut coram ipso, et coram hominibus probaretur.

§ 16. Expleta celebritatis ejus laetitia, omnibusque consalutatis, et accepta ab illis benedictione, e monasterio in Galatiam ad patriam suam reversus est, repetiitque sancti Georgii martyris oratorium: ubi magna cum laetitia habitabat, Mosaicae gloriae gratia splendens: et jejunando, et humi cubando, vigilandoque et psallendo se magis in dies aedificabat, majoraque a Deo munera tum in daemonibus ejiciendis, tum in morbis curandis accipiebat. Mater autem ejus, cum ea, quae carnis, non autem Domini sunt, sciret, nec amoris ardorem, quo matres accendi solent, erga filium suum sanctissimum retineret, eo relicto, et ea bonorum parte, quae sibi conveniebat, assumpta, viro cuidam, nomine Davidi, in Ancyranorum metropoli claro nupsit. At soror ejus Despenia, et mater ipsius Elpidia, et sancti soror Blatta ab eo seungi se non sunt passae: sed sanctam ejus vitam contemplant, omni se modestia et castitate, eleemosynisque et precationibus expurgantes, eum pro viribus studebant imitari. Ac Despenia quidem moriens, eum haeredem instituit, et ab ipso sepulta est in templo sancti martyris Gemelli. Blattam autem sororem suam virginem, cum duodecimum ageret aetatis annum,

* De hac Monastica dignitate vide in Surio, T. I, p. 297.

duxit ipse sanctissimus in Ancyranorum metropolim, et in gravium virginum monasterio, quod Petrin appellatur, collocavit: ubi monasticum habitum sumens, Deo consecrata est, vixitque sanctissime. Theodorus autem ad proprium locum reversus, cum triennio post beatam hanc sororem in coelestem thalamum ad sponsum suum Christum, cui ipse eam dicarat, bonis operibus plenam migrasse accepisset, Deo gratias egit.

§ 17. Beata vero avia ejus Elpidia vehementer eum diligebat, et compatiebatur ei, et saepe ad eum proficiscens, et vitae ipsius instituta certaminaque considerans, collaudabat Deum, qui ex meretriciis spinis ramum, rosas et fructus ejusmodi proferentem eduxisset, et ex inutilibus lapidibus Abrahæ filium susecitasset: sublatisque in coelum manibus, Deum obsecrabat, ut mentem ejus ab omnibus perturbationibus et cupiditatibus remotissimam, in studio pietatis et fide ad finem usque firmam et stabilem conservaret. Relictoque hospitio in quo vivebat, et collectis bonis suis omnibus, ut majore lætitiâ frueretur, semper cum ipso versari volebat, eique ministrare. Quod ipse non permisit, sed monuit, ut in sancti martyris Christophori monasterio maneret: ad eamque puellas ab immundis spiritibus vexatas mittebat, ut earum curam haberet, et institueret: et si post curationem manere vellent, eas in sanctis institutis exerceat. Ipse vero hominem quemdam mercenarium ex oppido propinquo, nomine Marinum, qui sibi ministraret, accepit.

§ 18. Providentiâ autem Dei, qui dixit: *Ne timeas: posthac eris homines capiens: faciam enim te piscatorem hominum*: factum est, ut quidam pio Dei incensus studio, ex oppido Paninorum ad eum accederet supplicans, ut se in contubernium suum reciperet. Quamobrem gaudio plenus, quod se Deus solum non relinqueret, eum recepit, et monastico illum habitu induit, atque ita studiosum reddidit, ut quemdam a daemone vexatum is liberaverit. Mulier item ex oppidulo Conchate ad eum se contulit, quæ uteri morbo laborabat: et precibus ejus liberata, cum in vicum Enistratum ad filium suum Philumenum adolescentem, qui tunc literarum studiis incumbere, venisset, illinc eum abduxit, et sancto obtulit Theodoro, ut eum secum in eisdem vitæ institutis erudiret*.

§ 19. Erat autem in loco illo probatissimus quidam faber aerarius, cui sanctus Theodorus commisit, ut sibi cellulam angustissimam faceret, ut in eam ingressus, et stans jejunii dies transigeret. Incolæ autem illius loci, fide impulsæ, arma rustica ad opus illud conficiendum contulerunt. Atque ita cellula illa perfecta est sanctitati ejus accommodata. Verum cum eam vellet statim ad locum suum transferri, rogarunt homines illius loci, ut eam illic tantisper esse permitteret, donec alteram ligneam

* Desunt hic nonnulla (notat Surius) in Graeco exemplari.

illi similem faciendam curaret, in qua hyeme insequente quiesceret, ut illius formae exemplum haberent, et postea ipsam ferream cellulam ipsi traderent. Annuit illis sanctus Theodorus. Demum assumentes eum, supplicationibus perduxerunt in locum sanctum ipsius: et in magna salutiferae Passionis hebdomada, cum in ea ipsum collocassent, in loca sua reversi sunt. Cum igitur alteram ligneam cellulam confecissent, insequenti hyeme ad eum cum supplicationibus accedentes, ipsam illuc tulerunt. Ingressus igitur in cellulam ligneam, in templo sancti Joannis Baptistae abstinentiam suam observavit a Natali die Christi usque ad Ramos palmarum. Unde egressum eum, ac ferrea cellulâ inclusum, ante illam celebritatem in locum ejus reduxerunt. Et accepta ab ipso benedictione, ad loca propria reversi sunt. Stabat autem ejusmodi cellula sine tecto supra speluncam ipsius sub dio. Et jussit, ut bini ex ferro sibi fierent ad pedum mensuram calcei, binaeque manicae pro manuum mensura, et crux decem et octo palmarum, et zona circa lumbos suos.

§ 20. Praeterea cum gravissimam tunicam habere cuperet, providentiâ Dei quidam triplicem loricam attulit decem et octo librarum. Hanc ipse sanctissimus accipiens, gratias egit Deo, qui tam celeriter cum fide potentium desiderio satisfacit. Verum cum seipsum metueret, propterea quod corpus ejus nimis cresceret, ut cupiditatibus resisteret, vinculum quoddam perpetuum sibi memoriae causâ reperit, et bina vincula pedibus suis circumposuit: decrevitque illa numquam abjicere, sed ad tumulum usque retinere. Cum autem advenisset dies Nativitatis Domini, vestimento solito loricam imposuit, et zonâ ferrea se cinxit, et super collum suum crucem accepit, et manicas induit, deinde in ligneam cellulam ingressus, abstinentiam usque ad tempus Palmarum celebritatis servabat. Egressus deinde, se in ferrea includebat, affligens corpus suum, et in servitutem redigens tum angustiam loci, tum etiam jejunio et ferreis oneribus, atque ita confundens diabolum, et varios illius impetus frangens. A Christi autem ortu usque ad Ramos palmarum, nec pane, nec leguminibus omnino vescebatur, sed pomis tantum et oleribus, idque sabbato solum et die Dominica. Hanc in psalmis canendis regulam observabat, ut paulisper cessaret, deinde eosdem repeteret.

§ 21. Deus autem, qui eos, a quibus honoratur, honorat, haec ab ipso non ambitione geri, sed animo simplicissimo Deique studiosissimo, multis rationibus omnibus indicavit. Nam et animalia fera mansueta cum ipso versabantur, et multa ab eo in homines fiebant miracula. Ex quo enim in ferrea cellula se incluserat, terribilis ursa per triennium ad eum accedebat continue, acceptaque de manu ejus benedictione, neminem laedens discedebat. Lupus item ad ostium cavernae, in qua Sanctus erat inclusus, cum accessisset, illic expectabat. Quamobrem egressus

minister ejus Marinus, visa repente ferâ, pertimuit, et intro rediens, rem Sancto significavit. At ille cum gravitate subridens: « Ne verearis, inquit, homo timide: neque enim venit, ut injuriam faceret, sed ut ipsi eibus subministraretur. Da igitur ei aliquid, frater, ut non solum in homines, verum etiam in feras Dei mandatum illud, *Omni poscenti te, tribue*: expleatur. » Accepit igitur minister panis frustum et poma, ex quibus solebat Sanctus cum benedictione aliquid accedentibus impertiri, exitque, et poma tantum objecit ferae, eam propellens. Quae cum objecta comedisset, rursus stabat, et non discedebat, tamquam aliquid aliud expectaret. Tunc ei panis etiam frustum objecit: quo arrepto, lupo statim discessit. Ingressus autem minister, Sancto rem narravit.

§ 22. Rursus cum in cellula ferrea esset inclusus, accessit ad eum quidam lepram habens in toto corpore, ac obsecrans, ut pro se precaretur. Ipse autem precibus adhibitis, jussit ut exueretur: et accepta aquâ, precatus est ad hunc modum: « Domine Jesu Christe Deus noster, qui per Elisaeum prophetam mundasti Naaman Syrum a lepra, quique cum ad vos benignitate tua descendisses, factus homo, antequam mortem subires, verbo leprosum curasti: aspice aquam hanc, et benedicens ei, concede, ut valeat ad emundationem praesentis servi tui, ut sanus recedat ad gloriam et laudem sancti nominis tui » Peractis precibus, et extensa manu, et signans eum figurâ Crucis, aquam illam in caput ejus effudit: et statim ab eo lepra discessit, et totum ipsius corpus mundatum est: et abiit laudans Deum. Eodem morbo cum esset oppressus Presbyter quidam praeclarus, nomine Colluras, accessit ad eum, cum adhuc teneretur inclusus, et cum Sancti tunicam induisset, mundatus est.

§ 23. Accessit ad eum in speluncam involutum et quiescentem quodam die sanctissimae Ecclesiae Heliopolis procurator Theodorus, cognomento Tzuthus, et per ministrum nuntiavit ei cum lacrymis: « Miserere, inquit, mei, serve Dei, qui in magna versor calamitate. Misi enim ministrum meum ad Ecclesiae proventus exigendos: ille vero, proventibus exactis, fugam arripuit. At ego huc illuc cursitans, et ubique conquirens, eum reperire non potui. Supplico igitur sanctitati tuae, ut Deum obsecres pro me, quo possim illum invenire. Omnes enim facultates meae non sunt satis ad id, quod ille abstulit, Ecclesiae persolvendum. » Sanctissimus Theodorus huic respondit ad hunc modum: « Si promittis, te illum sine verberibus dimissurum, et nihil ei amplius, quam quod eripuit, ablaturum, te Deus consolabitur, et tradet eum tibi: sin id recusas, non invenies eum. » Ille jurejurando se id facturum promisit, et ex bonis suis aliquid etiam largiturum, modo proventus Ecclesiae restitueret: alioquin sibi vel filios esse nudos relinquendos, ut Ecclesiae satisfaceret. Tunc oravit

Dominum sanctissimus Theodorus, ut minister ille fugitivus, quocumque in loco esset, ita retineretur, ut inde non posset discedere. Deinde supplici respondit: « Vade domum tuam, ibique mane sine ulla solitudine. Confido enim, Deum, si id quod promisisti perfeceris, celeriter eum tibi redditurum. » Laetus ille discessit, tamquam ex Sancti verbis magnum pignus accepisset. Fugitivus autem precibus ejus prope oppidum Nicaënsicum coërebatur, nec inde se poterat extricare: cumque putaret se magnum itineris spatium confecisse, nihil omnino promoverat. Itaque cum ibi essent homines quidam, qui et illum noverant, et procuratorem, et quid esset ab eo factum, acceperant, viderentque eum frustra se labore itineris defatigare, et, cum ex eo quaereretur, unde, aut quo proficisceretur, inepte respondere: comprehenderunt eum, et rem procuratori detulerunt. Qui cum ab eo sublatum aurum recepisset, rediit ad sanctum Theodorum, Deo gratias agens.

§ 24. In loco Mazaniae, qui est ad Siberim Superiorem, sub climate Mnozeniae, ingruebat mense Junii tanta locustarum multitudo, ut nebulae instar totam regionem operiret, frugesque et fructus omnes devoraret. Quam quidem calamitatem incolae conspicientes, audientesque miracula, quae sanctus Theodorus effecerat, supplices ad eum accesserunt, et ad pedes ejus prostrati, rogarunt ut veniret, et precibus suis tantam a se calamitatem expelleret. Profectus cum illis, pervenit ad catholicam ipsorum Ecclesiam sancti Evenici, in eaque de more mansit. Postridie vero supplicem populum in agros dimisit, praecipitque, ut quodam in loco consisteret, et Dei misericordiam imploraret. Ipse vero tres accipiens locustas in manu sua, pro populo Dominum obsecrabat: atque interim tres illae locustae in ejus manu mortuae sunt. Et gratias agens Deo, dixit ad populum: « Revertamur in Ecclesiam, filii. Deus enim celeriter misericordiam suam nobis ostendet. » Reversi igitur in sancti Evenici templum, divinum sacrificium peregerunt. Postero autem die in agros egredientes, locustas omnes mortuas invenerunt: et Deum collaudaverunt.

§ 25. Improbis autem ille, qui bonis operibus, et viris bonis ac Dei servis semper invidet, ad hujus miraculi invidiam proprium ministrum movit, et ad sancti viri, qui illud effecerat, mortem inquirendam incitavit. Hic erat maleficus quidam, nomine et ipse Theodorus, malarum artium peritissimus, qui eodem in loco habitabat. Sed artes illi suae nihil adversus sanctum Dei servum erant profuturæ. Cum igitur homo scelestissimus miraculum quoddam a viro sanctissimo factum aspexisset, inflatus a superbo inimico, subjectique sibi daemonis nequitia inflammatus, misit qui sanctum Dei servum tentarent, et ad mortem usque affligerent. Verum qui missi fuerant, non audentes

eum vigilantem adoriri, somni tempus tamquam latrones expectarunt. Caeterum cum divina virtute, quae illum protegebat, fugarentur, audaciores ex ipsis ad nequitiam, viro sancto rursus appropinquaverunt: sed eadem gratia Dei, tamquam ignis, ab eo progrediens, ipsos adurebat et persequabatur. Quare cum idem saepius frustra immo vero cum detrimento suo tentassent, ad eum, a quo missi fuerunt, confusi reverterunt. Cumque illos interrogaret, cur re infecta rediissent, acriterque objurgaret: « Nulla, inquit, est vestra vis: cum enim ad ipsum dormientem accedere, et injuriam inferre nequeatis, quomodo vigilantem superabitis? » — « Et nos, respondebant illi, multo magis, quam tu, probati invictique, cupimus in iis, ad quae nos mittis, exequendis reperiri. Verum cum ad eum accedimus, magna ex ore ejus egreditur flamma ignis, non hujus, qui sensu percipitur, quem nos contemnimus, sed divini in eo habitantis, a quo comburimur: et ideirco, re infecta, discedimus. In cibo item et potu ejus vim nostram miscuimus, sed eam ipse, utens benedictione, inutilem reddit. »

§ 26. Cum igitur se Theodorus toties victum doleret, et invidiâ magis in dies accenderetur, letale venenum, magno paratum artificio, in piscem coniecit, et per alios quosdam ad Sanctum misit. Ex quo cum Dei gratiâ, adhibita benedictione, nihil accepisset detrimenti, Theodorus ille confusus, quod tam mortifero veneno nihil egisset, consideransque, quam imbecilla esset potentia diaboli, et quam magna Dei virtus atque admirabilis, quae et daemonum et veneni vim infregisset, et locustas interemisset, ex diabolica resipuit ebrietate, et ad virum sanctum supplex accessit, et ad pedes ejus prostratus lacrymans obtestabatur, ut sibi Dei misericordiam impetraret. Vir autem sanctissimus tanti luctus et supplicationis causam requirebat. Cui cum Theodorus suas in eum insidias, et daemonum responsa, artificiumque diabolicum, quod in multarum animarum perniciem exercuerat, exposuisset, oraretque, ut se a tali nequitia liberaret, et sanctissimum sibi baptismum impertiret: respondit sanctus Theodorus: « Si vis a Deo veniam impetrare, primum omnia peccata tua confitere: et si quos habes libros maleficos, in medium profer, et quoscumque homines, aut domos, aut animalia maleficiis tuis obstrinxisti, dissolve, nec amplius ea in quemquam exerce: sed poenitentiam age, et ego Deum, qui vult omnes homines salvos fieri, et ad cognitionem veritatis venire, precabor, ut ea tibi, quae hactenus admisisti, condonet. » Haec ille omnia cum se perfecturum jurejurando promisisset, omnes libros maleficos protulit, et coram illo combussit. Sanctus autem Theodorus eum prius in religione instituit, et jejuniis atque eleemosynis purgavit: postea ad salutare lavacrum admisit, et ad novagintanovem ovium numerum adjunxit, seque doctrinae Jacobi

fratris Domini ministrum declaravit, peccatorem ab errore viae ipsius convertens, et liberans animam ejus a morte, et operiens multitudinem peccatorum.

§ 27. Sanctus vero Theodorus, viribus ex gravi morbo recuperatis, surrexit sanus, et laudabat Deum, majoremque studio abstinenciae et psalmis decantandis incumbere, et pro gratia sibi a Deo concessa, multa miracula faciebat, tum in curandis omnibus morbis et languoribus, tum in expellendis spiritibus immundis: sola enim ipsius increpatione aut jussu ab hominibus discedebant. Quibus miraculis multi commoti, domos suas relinquebant, et ad eum accedentes, habitum monasticum et vitam quietam complectebantur. Quidam etiam ex iis qui curabantur, nolebant ab eo discedere, sed manebant apud illum, et necessaria ministeria exequiebantur. Quamobrem cum sancti Georgii martyris oratorium esset angustius, quam ut eos qui sacrificium peragebant, et qui ibi commorabantur, quique ad precandum conveniebant, capere posset, ad dexteram ipse partem aedem pulcherrimam sancti angelorum principis Michaëlis, tam aestati, quam hyemi commodam, exaedificavit. Haec ad laevam habebat parvum sancti Joannis Baptistae oratorium: ad dexteram autem oratorium sanctissimae Dei Genitricis, semperque virginis Mariae: in quo et fratrum regulam constituere decrevit, propterea quod aegroti, et a malis spiritibus vexati, qui ut curarentur adducebantur, et qui ad precandum accedebant, in archangeli Michaëlis oratorio, quod die et nocte apertum erat, manebant. In his autem sanctissimus Dei servus Theodorus, tamquam fructifera olea in domo Dei, et veluti palma inter spinas versabatur: et monachorum circumdatus choro, in Dei laudibus excellebat. Misit autem socium suum Philumenum ad Anastasiopolis episcopum, ut eum presbyterum faceret, fratrumque praefectum: quoniam inter alios constantiâ et mansuetudine praestabat.

§ 28. Jam cum sanctus ac venerandus ille mansionis locus Dei gratiâ auctus esset, sed argentea suppellectili careret, et vasa tantum marmorea in mysteriis adhiberentur, misit sanctissimus Theodorus archidiaconum suum ad regiam civitatem Constantinopolim, ut argenteum vas ad sacrorum mysteriorum usum emeret. Ille autem eo profectus, vas emit a quodam opifice, tum materiâ, tum artificio singulare, et ad monasterium tulit*. Cum igitur postridie peragenda essent mysteria, ostendit archidiaconus vas illud sanctissimo Theodoro, ut in eo fieret sacrificium. Quod ille mentis oculo contemplatus, ut sordidum atque inutile contempsit. Cumque Archidiaconus fabrefacti vasis integritatem pulchritudinemque commendaret, quippe qui nihil amplius, quam speciem extrinsecus poterat intueri: « Novi ego quoque, fili,

* Nota ut S. Vir impuram originem vasis argentei specie pulcherrimi, sed idcirco sacrorum indigni, divinitus agnoscit.

inquit vir sanctissimus, vas esse pulcherrimum, quantum ad materiam atque artificium pertinet: sed aliam ob causam quae oculis non cernitur, coinquinatum est. Usus nimirum, ut arbitrator, illud infecit: Quod si dubitas, dic psalmi versiculum, ut precemur, atque illud intelliges.» Quod ille dum faceret, et vir sanctissimus inclinato capite, precaretur, sic evasit ipsum vas, quale solet argentum esse, cum ex camino ignis nigrum educitur. Quo perspecto, fratres Deum collaudarunt qui per servum suum id quod occultum erat, patefecisset. Verum cum Archidiaconus illud rursum in manus accepisset, argenteum et splendidum apparuit. Quamobrem Constantinopolim revertens reddidit illud opifici, et causam narravit. Opifex autem secum ipse considerans, meminit vas ipsum ex argentea meretricis situla fuisse conflatum, et rem Archidiacono indicavit, veniam petens, et rogans, ut pro se Deum obsecraret. Alia autem illi vasa pura dedit atque pulcherrima quae Archidiaconus * ad sanctissimum Christi servum attulit, priorisque vasis causam ipsi et fratribus patefecit: qui Deo gratias egerunt.

§ 29. Ex Ponti autem oppido Heraclea, quidam cognomento Latzeas, dives et claro loco natus, ad pium virum accessit, et ad pedes ejus prostratus, lacrymans supplicabat, ut ad urbem suam veniret, ac in sacra aede sanctissimae Dei Genitricis pro domesticorum suorum salute precaretur. Cum enim domi suae foderetur, ex ea fossione contigit, ut magna spirituum immundorum multitudo tum familiares suos, tum alios cives invaderet, et acerbe vexaret. Beatus igitur vir, cum in aede illa sanctissimae Dei Genitricis precari cuperet, abiit cum illo, et desiderio suo satisfecit, familiamque praeclari viri, et reliquos ab immundis spiritibus vexatos, precibus et supplicationibus liberavit, multaque alia curationum miracula tam in ipsa urbe, quam in tota illa regione, revertendo fecit ad gloriam Salvatoris nostri Dei.

§ 30. Cum in Ancyranorum metropoli magna lues in homines armentaue desaeviret, ejus metropolis curatores ad Dei servum accedentes, secum abduxerunt. Cumque filias haberent monachas in sanctissimo Dei Genitricis monasterio quod Becia vocatur, rogarunt eum, ut ibi commoraretur, et pro illis Deum obsecraret. Constituto autem supplicationis die, omnes cives et agricolae convenerunt ad supplicandum: et ipse cum illis Deum obsecrans, ab ea peste ipsos liberavit. Aquam praeterea benedixit, qua conspergebantur armenta, et libera erant. Quamobrem gratias agentes Deo metropolitae, virum sanctum ad ejus mansionem reduxerunt.

§ 31. Porro cum Siberis amnis qui prope monasterium fluit, Siceorum sata, atque adeo agros ipsos auferret, vir sanctissimus

* Nondum Episcopus tunc erat Theodorus; Archidiaconum ergo intellige veluti Praefectum Monasterii, provisorem, et primarium Archimandritae sacrorum ministrum.

accessit, amnique praecepit in Christi nomine, ut in alveum suum rediret, nec agris amplius appropinquaret: lignaeque cruce defixa, et precibus fuis, impetum ejus repressit. Cumque eodem in flumine trajiciendo multi periclitarentur, vir iste memorandus ad ejus medium accessit, fusaque bene longa ad Deum precatione, reddidit ipsum mansuetum, ut nullum amplius in illius trajectu periculum foret.

§ 32. Ductus est ad eum puer e quodam monasterio, nomine Arsinus, qui a spiritu immundo vexabatur. Hunc vir sanctissimus cum accepisset, non festinavit curare eum quod illi talem disciplinam haud inutilem esse diceret. Verum cum perfectae jam esset aetatis, et vir sanctissimus pro omnibus accedentibus precaretur, oravit et ille, ut pro se quoque idem faceret. Cui, «Si promittis, inquit, te rectam et exquisitam vitae rationem amplexurum, celeriter quod flagitas, impetrabis.» Promisit ille. Itaque cum vellet Christi servus sancti martyris Christophori mulierum monasterium invisere, secum Arsinum duxit. Et cum essent in valle Xeroniaca, et tempus foret opportunum, stans vir sanctissimus, Deum pro illo precabatur. Commoto igitur daemone, coepit affligi, et in sublime tolli. Daemon autem suspensus, dicebat: «Egredior, utique, egredior:» et vehementius ululans, prostravit illum ad pedes ipsius, atque discessit. Cumque se collegisset, duxit eum vir sanctus in ipsius martyris monasterium: ubi admonitionibus et gravibus praeceptis et obsecrationibus Virgines in eo degentes, ad modestiam et timorem Dei, et humanum pudorem instituit. Valde enim eum Virgines venerabantur. Posteaquam autem ad virorum monasterium sanctus ipse rediit, parvam cellulam ab eo accepit Arsinus, in qua inclusus, quietem colens se exercebat: et tribus hebdomadae diebus pane cum ole-ribus, aut pomis vescebatur: tempore autem Quadragesimae idem illi quidem erat cibus, sed sabbato tantum et die Dominica. Erant et alii duo qui asperum ejusmodi vitae genus colebant, Evagrius et Andreas qui prope Arsinum in cellulis degentes, animarum suarum saluti vacabant. Horum studio magnus Dei servus laetabatur, et Deum laudabat.

§ 33. Multi praeterea a sancto et praeclaro patre nostro Theodoro instituti, vel apud ipsum vitam traduxerunt, vel aliis in locis excelluerunt. Inter quos et Reparatus, claris ortus parentibus, cohortationibus ejus et miraculis commotus, monasticum ordinem suscepit: et ab eo institutus, in parvam se cellulam inclusit in Colonossi regione Lycaoniae, recteque vixit ad exemplum praeceptoris. Et Elpidius qui cum annos aliquot in monasterio recte vixisset, deinde ad Orientem profectus, prope montem Sina constitit, ibique se exercuit. Hunc, propter quietem et religionem, patres illis in locis commorantes, Elpidium *quietum* appellabant. Et Leontius qui diu sub disciplina servi Christi institutus, prope

locum Permatajae separatim vixit tam honeste ac pie, ut cum alia multa vaticinatus sit, tum iniquorum Persarum impetum praedixerit, seque ab illis interfectum iri. Quod et factum est, cum e cellula ipse sua egredi, et quietem suam nollet intermittere. Et Theodorus qui in monte Draconis piam vitae rationem coluit, ab ipso institutus est, et habitum accepit, et postea mansionis ipsius sancti praefectus fuit. Et Stephanus qui prope Psilim fluvium sancti Theodori mansionem rexit, ab eo pariter fuit institutus, et habitum accepit. Et alii plurimi, quos propter multitudinem praetereo, ne, dum in eorum historia moror, quae ad magnum ipsorum et nostrum pastorem pertinent, imperfecta relinquam et praetermittam. Vita quidem ipsorum satis eos commendat, sed talis magistri disciplina multo magis: Non potest enim, ut ait Dominus, *arbor bona fructus malos facere*. Hujus igitur arboris, omissis interim ramis, altitudinem pro viribus consideremus.

§ 34. Eum rursus desiderium incessit revisendi sanctam civitatem Jerusalem. Quare cum duobus comitibus iter suscepit. Tunc autem Jerusalem magna siccitate laborabat. Cumque et lacus et cisternae exaruiscent, magni omnes in angustiis versabantur. Cives enim et monasteria aquas pluvias in lacus cisternasque colligunt, cum fontes non habeant. Homines igitur et jumenta aquae penuriâ affligebantur. Nec supplicationibus quicquam proficiebant, quoniam eam gratiam Deus servo suo reservabat. Erant porro illic quidam ex Galatiae regione qui magnum Dei servum et ejus miracula cognoscebant, et de ipso in sancta civitate, et in monasteriis, quoties occasio id forebat, loquebantur. Novimus, inquebant, sanctum patrem in nostra regione qui unica precatione queat aquis universum orbem explorare, quemadmodum Eliam prophetam tempore Achab regis Israël fecisse legimus *. Cum igitur in sanctam civitatem Jerusalem ingresses esset, et salutiferam Crucem, et sanctum Christi sepulcrum adorasset: et omnia loca sacra atque monasteria inviseret: videntes eum monachi qui de illo locuti fuerant, praesentiam ejus tam in civitate, quam in monasteriis divulgant. Quamobrem Patriarchae Jerosolymitani nomine, clerici et monachi ad eum accesserunt, rogaruntque ut precibus suis Deum sibi propitium redderet, et pluviam impetraret. Tunc ille se excusare quod indignus esset. Sed cum illi responderent, se confidere, si suas ipse preces cum aliorum patrum precibus conjunxisset, fore ut Deus pluviam largiretur: « Quando, inquit, dicitis, vos fidem habere, sicut creditis, ita fiet vobis. » Constituta igitur supplicatione, dixit militibus: « Deponite, filii, stolas vestras, ne madeant, et vos defatigemini. Celeriter enim, mihi credite, pro fide vestra Deus misericordiam suam vobiscum faciet. » Cum igitur

* Vide L. Regum 3, xviii.

supplicando procederent, et quodam in loco ex mandato ejus precandi gratiâ constitissent, sublatis in coelum manibus vir sanctissimus satis diu Deum obsecravit, et obsecrante illo, parva nubes apparuit ab Occidente *. Facto autem obsecrandi fine, praecepit, ut supplicantes progredierentur. Tunc nubibus totum obiectum est coelum: et ingens coepit pluvia descendere, adeo ut madefacti, cursu reverterentur, et Deum collaudando, supplicationi finem imponerent. Omnes autem cisternae et lacus pluviam, fluminis instar defluente, completi sunt ob servi Dei precationem. Qui ne propter miraculi amplitudinem turbaretur, statim ad monasterium rediit.

§ 35. Multis item aliis in locis monasterio propinquis ejusmodi miracula, siccitate premente, per ipsum effecta sunt. In loco autem qui Reace nuncupatur, saeva quaedam nubes statutis temporibus regionem occupabat, et maturos vitium fructus grandine dejiciebat. Quamobrem incolae, cum ea calamitate multis jam annis assidue afficerentur, ad monasterium accesserunt, et multis precibus virum beatum secum abduxerunt. Qui, constituta supplicatione, regionem lustravit, et Cruces quatuor ad regionis fines constituit, et ad monasterium reversus est. Ex quo factum est, ut saeva illa nubes nunquam amplius regionem invaserit. Cujus beneficii memores loci illius incolae, quotannis monasterio aliquot vini mensuras et varias uvas offerunt.

§ 36. In Caria fluvius qui dicitur Copas, exundans domos dejiciebat, et omnia paulatim evertebat. Quare Christi servus, incolarum precibus adductus, illuc se contulit: et adhibita precatione, ad fluvii ripam, intra quam cum parvus esset solebat contineri, Crucem statuit. Et Dei gratiâ, sanctique viri precationibus factum est, ut quamvis solito etiam magis exeresceret, nunquam tamen terminum Cruce praefinitum transilierit, neque incolarum loca suffoderit.

§ 37. Eo tempore piae memoriae Tiberius imperio potiebatur: qui cum Mauritium sibi a secretis Comitem fecisset, misit eum adversus Persas. Cumque vicisset illos, in urbem ab Imperatore revocatus est. Hic igitur cum per Galatiam iter faceret, auditis quae de Christi servo dicebantur, ad eum qui tunc in spelunca quiescebat, cum fratre Petro et sociis accessit: et ad pedes ejus prostratus orabat, ut pro se Deum precaretur, ut iter suum ad Imperatorem fortunaret. Beatus autem vir, cum ut surgeret praecepisset, et pro illo Deum obsecravit, et, Deo sibi patefaciente, dixit ei: «Fili, si sancti martyris Georgii memor extiteris, haud ita multo post cognosces, qua in gloria imperii collocaberis.» Quod cum evenerit, memento, ut pauperes alas atque sustentas. Et cum Mauritius haesitaret, qua in imperii gloria se collocatum iri diceret, seduxit eum, et remotis sociis, aperte significavit, ipsum

* Exoptatissimam Theodorus mirifice ac celerrime pluviam impetrat.

futurum Imperatorem. Mauritius igitur cum sociis, accepta benedictione, laetus discessit, et Constantinopolim pervenit: defunctoque Tiberio, ut vir sanctus praedixerat, imperium obtinuit: et ejus verborum memor, epistolam ad illum misit, rogans, ut Deum pro se precaretur, ut imperium in pace tuèri posset, et ab hostibus defendere: addiditque, ut peteret, si quid a se vellet. Sanctus autem Theodorus beatum Philumenum misit, et rescripsit Imperatori, ut in usus pauperum aliquid frumenti monasterio tribueret. Addixit igitur Imperator monasterio singulis annis tritici modios sexcentos, et poculum illi pro munere misit.

§ 38. Cum autem majoribus in dies virtutibus atque miraculis floreret, et fama ejus ubique magna cum laude celebraretur, impletum est monasterium viris bonis: inter quos ipse, ut David cecinit, erat *tamquam oliva fructifera in domo Dei*: ut de ipso, id quod in Psalmo praedictum est, impleretur: *Justus sicut palma florebit, et sicut cedrus Libani multiplicabitur*. Jam cum cerneret vir beatus multas turbas congregari, et sancti Georgii oratorium angustius esse, quam ut omnes capere posset, templum sancti martyris amplum faciendum curavit, ut dextrum ejus templi latus, sancti martyris oratorium teneret, sinistrum autem, sanctorum martyrum Sergii et Bacchi. Ubi cum pro jaciendis fundamentis effoderent, et varias petras igne acetoque perfringerent, atque devolverent (erat enim agrestis petrosusque locus ille), contigit ut saxum mirae magnitudinis invenirent: quod cum demolirentur, quemdam in locum impulerunt, unde nullo modo poterat dimoveri. Multis igitur operariis frustra laborantibus, accessit vir sanctus, et saxum attingens: «Benedictus Deus, inquit, hinc deorsum movearis, ut hoc loco uti possimus;» et dicto citius emotum est saxum, et facillimeolvebatur. Eregione vero cum esset arbor mali quae a saxo evertenda videbatur, dolens vir beatus, exclamavit: «Ita pertransi, ut nulla malum injuriâ afficias:» et statim, tamquam esset homo prudens et intelligens, sic extra arborem transiit, ut eam nihil omnino laederet.

§ 39. Cum ex loco qui dicitur Evarzia, millibus passuum octo a monasterio distante quidam pro templi aedificatione calcem in curribus veherent, praesente viro sancto, contigit, ut magna nubes super ipsos incumberet, et ingentem imbrium vim inciperet demittere. Quamobrem homines illi perturbati, et metuentes, ne currus atque jumenta propter calcis incendium imbribus excitatum, comburerentur, magnis vocibus virum sanctum advenientem compellabant, dicentes: «Curre, domine, curre: perimus una cum jumentis nostris.» Et coeperunt celeriter jumenta dissolvere, et a plaustis remove. Sed vir sanctus prohibuit, ne id facerent: qui stans, atque manus suas extollens, Deum precabatur, et ad praecedentem curram accedens, insedit, et psallens cum dirigebat: statimque nubes duas in partes discissa est, et

imbris magnis utrinque defluentibus, ne gutta quidem super plastra decedit. Sic igitur ad monasterium incolumes pervenerunt, Deum collaudantes qui res admirabiles per servum suum efficiebat. Alia item miracula, dum templum aedificaretur, ab ipso facta sunt.

§ 40. Post templi autem aedificationem, quaesivit ex eo discipulus ejus Deo charissimus Joannes, quis esset illud consecraturus. Cui respondit: « Ecce dico tibi, templum hoc ab Episcopo hujusce loci consecratum iri. » Et vaticinatus est. Nam Deus servos suos claros et illustres reddens qui cum quinque talenta servo suo dedisset, et ea ipse duplicasset, aliud ei munus largitus est: beatissimo item atque sanctissimo huic viro priores gratias et munera cumulavit, quoniam ea ipse recte factis duplicaverat. Pastoris enim eum honore decoravit. Namque defuncto Timotheo Anastasiopolis episcopo, cives et clerici ad beatissimum Ancyrae metropolis Archiepiscopum convenerunt, et magnum Dei servum Theodorum Siceorum mansionis Archimandritam, in sanctissimae Ecclesiae suae episcopum efflagitarunt. Quorum ille laetatus studio et voluntate, praecepit, ut eum ad se adducerent. Erat autem tempus, quo sanctus Theodorus in spelunca inclusus, precationi vacabat et quieti. Accesserunt igitur Anastasiopolis clerici et cives ad monasterium atque speluncam, et supplicarunt, ut se pastorem ipsis concederet. Quod ille cum ne audire quidem vellet, nedum concedere, ipsi, vi quadam pia illata, eum e monasterio extulerunt, et in lecticam coniectum abduxerunt. Cujus discessu cum et monachi, et caeteri qui illic commorabantur, moesti essent, vir sanctissimus eos per fratrem consolatus est: « Omittite, inquit, moerorem. filii. Nam si mihi credideritis, non dimittam vos. Nihil enim est in terra quod me a consuetudine vestra possit separare. »

§ 41. Ancyram igitur Metropolim ingressus, a beatissimo archiepiscopo Paulo cum laetitia susceptus est, et Episcopus constitutus. Viderat autem quidam in quiete, stellam ingentem e coelo delapsam, super ecclesiam illius civitatis constituisse quae radiis suis tum civitatem ipsam, tum regiones finitimas illustrabat. Egressus igitur e metropoli Ancyra sanctus Theodorus, Anastasiopolim venit cum religiosissimo Cinarae civitatis antistite: a quo in sede constitutus, instar stellae quae visa fuerat, divinis curationum gratiis praefulgebat: assiduisque jejuniis, et precibus et eleemosynis, et omnibus denique virtutibus et officiis civitatem sibi creditam exornabat, et reliquas ad ejus aemulationem inflammabat. Sic namque ad virtutem et pietatem excitata surrexerat, ut nomini suo plane responderet. Neque enim tam civium multitudine et divitiis, et Imperatorum muneribus propugnaculisque munita praestabat, quam divini Episcopi sui virtutibus et recte factis. Nec ab hominibus solum, sed ab angelis

habitabatur, a coelestique Imperatore Christo semper invisibatur, et custodiebatur, et muneribus omnibus abundabat. Excurrrens autem ad monasterium suum, templum sancti Georgii martyris a se aedificatum, cum laetitia et gaudio consecravit. Quamobrem omnes collaudabant Deum, ejus providentiâ factum esset, ut sancti viri laboribus non alius, sed idem ipse in episcopali sede constitutus frueretur: quemadmodum scriptum est: *Labores manus tuarum manducabis (Psalm. 127)*.

§ 42. Post templi consecrationem vir beatus Anastasiopolim reversus est, Deique gratiâ multa fecit miracula curationum, adeo ut in lectulis et grabatis infirmi ad eum gestarentur, ut eos tangeret: quos, cum illis qui ab immundis spiritibus vexabantur, precibus suis liberos dimittebat. Talem enim a Domino nostro Jesu Christo gratiam habuerat adversus immundos spiritus, ut non solum, si eos ipse increpisset, verum etiam si id per alios fecisset, statim ab obsessis corporibus fugerent. Sic enim accidit quodam die cum in oratorio esset inclusus, ut quaedam mulier vexaretur, et cereos qui illic erant, confringeret, nec vir ejus poterat eam cohibere. Quidam igitur e ministris ejus in oratorium sancti Platonis ingrediens, ubi erat sanctus Episcopus, rem illi significavit. Verum cum ipse nollet quietis terminum interrumpere (decreverat enim in praesepe stare, et considerare), nec mulierem volebat illuc ingredi: oleo benedixit, et dedit illud nuncio, dicens: «Hoc oleo mulieris frontem unge, et manus, et aures: et dic daemoni, ut ab illa exeat.» Quod cum a ministro factum esset, conquivit spiritus immundus atque discessit: et mulier liberata est, nec amplius a daemone vexata fuit.

§ 43. Cum autem multa quotidie miracula ejusmodi fierent a sancto episcopo per gratiam Dei in ipso inhabitantem, erat quidam magnae Ecclesiae Diaconus nomine Domitianus, incredulus, qui animo erat alienus, et scandalizabatur. Quadam igitur die Dominica vir quidam accessit ex metropoli Ancyra cum filio muto. Qua quidem horâ cum divinorum mysteriorum communio in ecclesia Catholica sanctae Sophiae distribueretur, et ipse puer os aperiret, dixit vir sanctus: «Dic Amen:» et puer statim clara voce pronuntiavit «Amen.» Qua pater ejus coepit Deum laudare, et miraculum patefacere. Omnibus igitur admirantibus, et Deum collaudantibus, Domitianus humi statim concidit. Quamobrem clerici quidam accurrentes, cum trementem excitarunt. Quaerentibus autem, quid ei contigisset, respondit: «Cum puer ille pronunciaret, Amen, et pater exclamaret, quod soluta esset lingua ejus, ego non credebam id esse verum, sed fictum gloriae causâ existimabam: et vidi quasi flammam ignis ex ore pueri egredientem.» His dictis, ad sanctum virum accessit, et pròcidens ad pedes ejus, rogavit, ut pro se Deum obsecraret, ne vis diabolica a puero egressa, et divina indignatio in

se recideret. Vir sanctus audiens id quod acciderat: «Hoc, inquit, fili, contigit tibi propter incredulitatem animi tui, qua depulsâ, fidelis esto: hæc enim miracula non facimus nos, sed Deus hoc etiam tempore, ne possimus dicere, Deum temporibus nostris nullum miraculum effecisse: sed quæ ante nos per sanctos viros effecta sunt, credamus esse vera: atque ita semper in fide crescentes, Deum adoremus.» Hæc beato viro loquente, Diaconus incredulitatem suam confessus est, et accepta benedictione, ab horrore et metu liberatus est, sanctusque discessit, et fide deinceps animum suum cumulavit.

§ 44. Porro cupiditate revisendi sanctam civitatem accensus beatus vir, ibique tertiam obsecrationem absolvendi, fratribus duobus assumptis, Joanne Archidiacono monasterii sui, et Martino, ex loco qui dicitur Dugaria, a quo daemonum legionem ejecerat, ad sancta loca profectus est, et Crucem salutarem Christique sepulcrum, et omnia, quæ illic sancta sunt, adoravit. Invisit et monasteria, et in patriam non redire decrevit amplius: sed illic in aliquo monasterio quiete vivere. Putabat enim se, suscepto onere episcopali, a moderatione monastica defecisse, et curis atque solitudinibus obrui. Profectus igitur in Lauram Sabæ Abbatissæ, vivebat ibi in cellula pii cujusdam monachi, nomine Andree. Et cum quietis et silentii sui tempus advenisset, fecit illi sellam frater, apud quem morabatur, in qua vir beatus sedens, abstinentiam suam a die Christi natali ad Ramos usque Palmarum transegit, ne pedem quidem inde movens, adeo ut patientiam ejus omnes illi patres admirarentur. Post Paschæ autem celebrationem, duo illi fratres, quos secum adduxerat, illum assidue cohortabantur, ut in patriam rediret; sed eos ipse noluit audire, dicens, se illic quietam et pauperem vitam agere. Verum nocte quadam illi sanctus Dei martyr Georgius in somnis apparuit, tradens illi baculum, atque dicens: «Exi celeriter, ut in patriam revertamur: neque enim licet, te, illâ relicta, hic commorari.» Cumque vir sanctus responderet, sed id facere non posse, quoniam episcopatum recusasset, pollicitus est ei martyr, et affirmavit, sed ab illa etiam eum afflictione paulopost liberaturum, modo ne patriam desereret. «Surge igitur, inquit, et vade. Multi enim, longis susceptis itineribus, illuc profecti, propter absentiam tuam afflicti tristesque discedunt. Quamobrem ego quoque tibi succenseo.» Hæc locutus Christi martyr, e manu ejus pignus accepit, quod id, nulla interposita morâ, esset effecturus. Experrectus igitur vir beatus, somnium duobus fratribus narravit, et ex patrum illius mansionis consilio cum duobus discipulis suis discessit.

§ 45. Cum autem ad Galatiæ partes pervenissent, apud Drunorum monasterium fratribus suis præcepit, ne cui se patefacerent: incolis enim erat ignotus. Ingressus igitur est in

monasterium, ut ab itineris labore conquiesceret. Monachi vero illi famam ejus audiverant, et magno ipsius desiderio tenebantur, cupiebantque ab eo sibi benedici. Suscepit igitur eum hospitium custos Anicetus vir religiosus: et Praefectus sancti Theodori comites interrogavit, quis esset ille Pater. At illi e longinqua regione respondentes, veram ejus notitiam celaverunt. Cum autem ad mensam accumberent, dixit vir sanctus: « Profecto, filii, comedimus ut Galatae.» Cumque paulopost idem repeteret, custos Anicetus coepit vehementer dubitare, quisnam esset, et suspicabatur, fratres haud vere de ipso respondisse. Cum igitur a mensa consurrexissent, et beatus Theodorus humi, ut erat solitus, requiesceret: fratres, separatim in locum abducens eos, obtestabatur, ut sibi dicerent, quis et unde pater ille esset. Tunc illi responderunt, eum esse clarum miraculis Theodorum, mansionis Siceorum Archimandritam, Anastasiopolis Praesulem. Anicetus vero, quae audierat, Praefecto et fratribus cum gaudio nuntiavit. Quare cum ad officium nocturnum surrexissent, surrexit et vir sanctus. Sed cum in oratorium sancti Pauli apostoli ingrederetur, obviam cum cereis exeuntes monachi atque Praefectus, ad pedes ejus prociderunt, et eum consalutantes, in proprium coenaculum adduxerunt, et magna cum laetitia rogarunt, ut apud se diebus pluribus maneret, ut et ipse de via fessus quiesceret, et majorem sui benedictionem impertiret. Petiit autem econtra ille ab eis, ut sibi ministerium, quamdiu ibi maneret, assignarent. Et illis recusantibus, illud sibi ipse onus imposuit, ut fratrum cubilia mane vespertique curaret.

§ 43. Caeterum cum ejus fama divulgaretur, multi, ut ab eo benedictionem acciperent, ad monasterium ventitabant, et aegrotos suos afferebant. Inter hos mulier accessit, et filium mutum adduxit, ut pro eo vir sanctus precaretur. Qui os suum aperiens, in eum insufflavit: et puer confestim locutus est. Mater igitur assumpto filio, laeta discessit et laudans Deum. Alius puer, qui nullo modo poterat ambulare, a matre oblatus est sancto Theodoro: qui pro illo Deum obsecrans, parumper ab illa discessit, et advocavit eum, dicens: « Veni, puer, ad me, in nomine Domini. » Puer autem, relicta matre, statim ad virum sanctum accessit. Et reddidit eum matri sanum, laudanti Deum. Propinqui autem monasterii sancti Stephani Praefectus venit, rogavitque Praefectum monasterii Druinorum, ut per eum sibi liceret beatum Theodorum abducere, ut monasterio suo benediceret. Hoc audito, sanctissimus Cinnae civitatis Amiantus venit ad sancti Stephani monasterium, ubi Dei servus erat, et duxit eum in civitatem suam, ut illi benediceret. Processerunt ei obviam cives cum supplicatione, laeti propter ejus praesentiam. Atque ita ingressus beatus Dei servus, cum eis benedixisset, et Episcopum salutasset, ad Druinorum monasterium rediit. Atque inde rursus,

Praefecto et fratribus comitantibus, discessit, ut Anastasiopolim reverteretur. Et omnes famam ejus audientes, concurrebant, ut benedictionem acciperent.

§ 47. Unius autem oppidi, haud procul a via distantis, cives illi supplices occurrerunt obsecrantes, ut in oppidum suum ingrederetur. Erat illic adolescens oris titubantiâ prope mutus et elinguis. Ingressus autem vir beatus in oppidum, jussit, ut se in ecclesiam sequeretur: et cum divina mysteria distribuisset, praecepit, ut adolescens accederet: et pro illo precatus Deum, os ille aperuit, et ter insufflavit: cumque illum signo crucis obsignasset, sanctum Christi corpus impertivit: « In nomine, inquit, Domini Jesu Christi loquere: » et Dei gratiâ statim locutus est, dicens, Amen. Quod homines conspicati, Deum collaudarant. Illinc igitur egressus Anastasiopolim venit: ejusque reditu omnes laetati sunt. Quidam ad eum mulierem paralyticam jumento impositam adduxerunt: qui jussit, ut illam in monasterio deponerent. Biduoque post ad monasterium profectus, et in Archangeli templum ingressus, jussit, ut ad se mulier adduceretur, manusque suas ad gradus cancellum extenderet. Et diu pro ipsa precatus, accepit oleum lucernae semper ardentis, et paralyticae frontem unxit, et manus ac pedes: « In nomine, inquit, Domini nostri Jesu Christi, morbos omnes expellentis, convalesce, et domum tuam laeta revertere. » Et statim sponte sua deambulavit, laudans Deum. Suscipientes igitur illam viri a quibus ducta fuerat, et gratias agentes Deo, discesserunt.

§ 48. Fabris quibusdam mandavit beatus vir, ut ad usum monasterii, pro frumento et fructibus conservandis, domum ex tabulis aedificarent, vetuitque, ne carne vescerentur, antequam opus absolverent: aut si vesci vellent, in oppidum irent. Neque enim edebatur caro in monasterio, nisi in tribus Sanctorum celebritatibus, ut turbae satisfaceret. Verum cum abesset vir sanctus, fabrorum praefectus paucis post diebus carnem comedit, et statim in febrem incidit, jacebatque semimortuus: et de vita illius nulla jam erat spes. Quod cum ex fratre, qui ex monasterio advenerat, vir sanctus accepisset: « Verus profecto, inquit, est sermo Scripturae, dicentis: Ab obedientia vitam, ab inobedientia mortem proficisci. Ille enim a mandato recedens, carne vesci voluit in monasterio meo: et idcirco in morbum incidit. » Et eo profectus, ubi aegrotus jacebat, dixit ei: « Quod verum est, frater, ne me celaveris. » Ille autem aperuit quod erat. « Ecce igitur, inquit beatus vir, Deus, ut experiris, indignationem suam non affert nobis, sed ipsimet nobis eam comparamus. Crede ergo, frater, me non avaritiâ tibi carnem non subministrasse, sed ut mundum et purum atque castum locum hunc conservarem. Surge igitur in nomine Domini nostri Jesu Christi, et opus perfice, et deinceps mandatis obtempera. » Precante igitur sancto

viro, et manus suas super aegrotum imponente, statim convaleuit: et eadem die surgens, coepit reliquum opus absolvere.

§ 49. Cum autem sanctus episcopus Anastasiopolim rediisset, venit homo quidam ad monasterium, et a Praefecto impetravit, ut maneret in templo sancti martyris Georgii: neque enim omnes in eo, sed et in templo Archangeli commorabantur. Hic autem homo habebat carnes suillas in pera. Nocte igitur illa Christi servo martyr Georgius apparuit, atque illi rem indicavit. Quamobrem dolore affectus vir beatus, diluculo nuncium misit ad Philumenum praefectum, qui eum coargueret. Cum igitur quae-sissent in templo sancti martyris Georgii, carnem apud hominem illic manentem repererunt: et omnes gratias egerunt Deo, qui res occultas servo suo patefecisset.

§ 50. Cum vero sanctissimus civitatis Germiorum episcopus Aemilianus cuperet beatum Theodorum videre, atque ab eo impetrare, ut pro se Deum precaretur, multis precibus eum in suam civitatem adduxit, honorificeque in venerabili templo Archangeli suscepit. Eo tempore instabat celebritas Dominae nostrae Dei Genitricis Mariae, quae in Musgi oppido colitur, ad quam singulis annis cum supplicatione conveniebant duarum civitatum, Germiorum et Eudoxiadis, episcopi. Aemilianus igitur episcopus, assumpto beato Christi servo Theodoro, venit ad celebritatem. Cum autem in oppidum ingressi, cum supplicatione in templum Dei Genitricis introirent, mulier quaedam ejusdem oppidi, nomine Irene, ab occultis spiritibus, diu vexata, et idcirco multis morbis et calamitatibus obnoxia, nec causam agnoscens, tunc extra templum stetit juxta portam: et, perspecta supplicatione et beatis episcopis, coepit a spiritibus vexari, rejectoque velo, et aperto capite, et turbâ disjecta, magnis ululatibus adversus sanctum Theodorum latrabat, cum ei daemones maledicerent, quoniam ipsius praesentiâ turbarentur. Quod cum populus aspiceret, coepit clamare: « Domine, miserere. » Suspensa autem mulier a terra, et manibus vinctis, et per aëra ad cancellos usque ferebatur, vociferantibus daemonibus, quod beatus Theodorus contra se Deum precaretur. Post Evangelii autem lectionem, in terram delapsa jacebat ad altaris introitum, et linguâ sua pulverem lambebat. At Christi servus Theodorus ad eam conversus, et comâ ejus apprehensa, increpuit spiritus, qui in illa erant, dicens: « In nomine Domini Jesu Christi praecipio vobis, ut ab illa exeatis. » Quo dicto, daemones statim ululantes ab ea discesserunt: et mansit incolumis. Paulo post autem, marito et filiis defunctis, a sancto viro instituta est: et in cellula, aedi Dei Genitricis propinqua inclusa sancte vixit. Episcopi vero et populi miraculum aspicientes, dederunt gloriam Deo, et ad loca sua cum gaudio reversi sunt. Beatus autem vir, Episcopo et civibus comitantibus, discessit, et Anastasiopolim profectus est.

§ 51. Venit ad eum oppidi Arauniae Archipresbyter Andreas: qui cum apud eum dies aliquot maneret, contigit, ut filius ejus Comitas in morbum gravissimum incideret. Cum igitur, desperata salute, vocem amisisset, et neminem agnosceret, parato jam sepulcro, misit mater ejus Joannem presbyterum Anastasio-polim, qui marito nunciaret, ut ad filii funus celeriter accederet. Tunc autem beatus Theodorus, cum sacrificium peregisset, cibum capiebat, et pueri patrem secum habebat. Nuncius igitur Andreae causam, quamobrem venerat, indicavit. Qua cognita, beatus Theodorus non permisit, ut discederet: «Et ego, inquit, tecum veniam. Volo enim monasterium et fratres meos invisere: sed prius muneribus nobis a Deo datis fruamur. Spero autem Deo favente, nos puerum vivum inventuros: nunc enim non moritur: sed adhuc vivet, et gratulabitur tibi.» Et haec locutus, praecepit etiam nuncio, ut cum ipsis cibum caperet. Cum autem surrexissent, profectus est vir beatus in oppidum, et omnes cum facibus et thure obviam illi processerunt. Et cum esset vespера, in ecclesiam ingressus est, et populo benedicens, vespertinas preces pronunciavit: atque ita domum Andreae Archipresbyteri se contulit. Videns autem puerum morientem, Christum Deum nostrum, vitae mortisque Dominum, obsecravit, ut animam in ipso retineret, eumque parentibus vivum et incolumem largiretur. Et cum obsecrandi finem fecisset, aspexit puerum, et allocutus est. At ille oculos aperuit, et intendit eos: sed respondere non potuit, quoniam lingua ejus erat impedita. Rursum igitur caput inclinans Dei servus, Dominum precabatur, ut integram puero sanitatem daret: et facto precandi fine, allocutus est puerum: «Comita, inquit, aspice, et dic quomodo te habes, et patri tuo responde, ne propter te dolore afficiatur.» Aperiens igitur oculos iterum puer, et eos intendens, respondit ad interrogata. Tunc signans illi frontem, et manus, et pedes, dextera illum apprehendit: «In nomine, inquit, Domini Jesu Christi, qui Centurionis morientem puerum suscitavit, surge et sta sanus: idem enim tibi quoque vitam nunc elargitur.» Jussit autem, ut illi daretur cibus, et comedit. Vocatus autem vir sanctus a pueri parentibus ad coenam, praecepit Joanni presbytero, ut puerum item ad coenam adduceret: quem Joannes cum adduxisset, eique ministraret ex iis quae erant apposita, plus quam alii comedit. Quo omnes aspicientes magna laetitia, cum parentibus gloriam dede-runt Deo, qui mortuis etiam, per servos suos exoratus, largitur vitam. Postridie autem puer sanus ambulabat. Et vir beatus ab oppido profectus est ad monasterium.

§ 52. Eo tempore suscepit hospitio divinum et sanctum virum eremitam Antiochum *, qui Constantinopoli in Orientem revertebatur. Venerat autem legatus ad Mauritium Imperatorem, ut illi

* Antiochus hic probabiliter est qui colitur in Menaeis die xxiv Dec.

Synophrim oppidum a Barbaris directum commendaret. Erant huic supercilia densa atque conjuncta, cana barba, et capitis coma lan-
nae instar candida, et ab illa usque protensa, similiter et barba, un-
gues praelongi: ad centesimum annum pervenerat: sexaginta an-
norum spatium, nec vinum, nec oleum, nec aliud ejusmodi gustat-
rat: triginta jam annis panem non comederat: oleribus crudis
cum sale et aceto vesceretur, et aquam bibebat. Hujus fama ad
Theodorum, et Theodori pariter fama ad ipsum. Deo patefaciente,
pervenerat. * Et justus ille quidem dicebat discipulis suis de
sancto episcopo Theodoro, se talem virum sanctum ad eum us-
que diem non invenisse: sibi enim vitae ipsius instituta esse a
Deo patefacta. Beatus Theodorus vicissim ita de ipso cum fra-
tribus loquebatur, ut in tota Orientis eremo tam dignum Dei
servum vidisse aut audivisse se diceret neminem. Qui autem
haec audiebant, et fimbria vestimentorum ejus aliquid religio-
nis gratiâ capiebant. Cumque mansionis fratres ad eum veneran-
dum accederent, eos reprehendebat, et per interpretem recusa-
bat: « Cur, inquit, cum talem stellam, et sanctum Christi
Apostolum habeatis, ad me agrestem et vilem, atque nullius pre-
tium hominem venerandum acceditis? Ad ipsum vere laudabilem
et admirandum sanctumque virum colendum vos convertite, qui
divinam in mundo vitam agit, et cupiditates in se prôterit, et
doctrinâ sua multos ad Deum convertit. » Cum autem vespera ad-
venisset, facto divino sacrificio, accubuerunt, ut parvo et solito
cibo vescerentur. Postea voluit S. Theodorus, ut erat solitus, ho-
spiti pedes lavare. Sed ille non permisit. Mutuo igitur manus
lavarunt. Postridie vero mane festinabat Dei servus exire, et iter
suum perficere. Quod cum beatus Theodorus animadverteret, et
obitum ejus propinquum esse divinitus sciret, idque apud se
fieri cuperet, rogabat eum, ut itineris labore fessus conquie-
sceret. Ille contra obsecrabat, ut se dimitteret: « Instat, in-
quit, mihi e corpore migratio, et ideo festino, ut in cel-
lula mea naturae concedam. » Egressus igitur beatus Theodorus,
comitatus est eum Anastasiopolim usque: et afflictiones ac soli-
citudines, quas in episcopatu sustineret, patefecit, quibus insti-
tuta vitae ratio, et monasteriorum suorum cura interromperetur,
rogans eum, ut quid sibi agendum esset, consulere, et utrum
relicta episcopatus dignitate, monastico tantum ordini deberet
incumbere. Ille vero id quam celerrime faciendum censuit, ne
apud Deum damnandus esse videretur. Sanctus autem Theo-
dorus suum illi jumentum, fratremque dedit, qui illum, quous-
que vellet, comitaretur. Mutuo se igitur salutantes et comple-
ctentes, discesserunt. Et sanctus Theodorus in episcopium re-
versus, dixit eum celerius e vita migraturum, quam ut ad locum

* Charitatis et humilitatis inter Sanctos aemulatio.

suum posset pervenire. Quod et factum est. Paucis enim post diebus nunciatum est, eum in via mortuum esse.

§ 53. Quoniam igitur plurima beati Theodori miracula posteaquam episcopatum recusavit, visa fuerunt, haec ego commemorans, omittam ea quae in ipsa civitate gessit episcopali, quia sunt omnibus nota, illa dumtaxat attingens, quae aliqua ex parte causas et afflictiones indicant, quomobrem recusavit episcopatum. Cum enim necessario cogeretur involvi variis Episcopatus negotiis et sollicitudinibus, magnis molestiis et angustiis afficiebatur. Nolebat enim terrenis curis a rerum coelestium distrahi contemplatione. Nam, ut inquit Dominus, *nemo potest duobus dominis servire: aut enim unum odio habebit, et alterum diliget: aut uni adhaerebit, et alterum contemnet* (Matth. VI). Cum igitur necesse esset, praedia ad ecclesiam pertinentia, per procuratores administrare, et ipsi procuratores injuriis agricolas afficerent, non poterat vir pius non vehementer augi et cruciari. Nam cum id munus civi cuidam, nomine Theodosio, dedisset, et ab eo agricolae injuriâ essent affecti, ad Christi servum lugentes confugerunt. Qui eos commiseratus (neque enim sanctus et pius ipsius animus poterat sine dolore quemquam afflictum et calamitosum aspicere), Theodosium accersendum curavit, monuitque, ut ab agricolarum injuria desisteret. Ille vero, inventa occasione, ab injuria non destitit. Quare cum eos quodam in loco qui Euchaes dicitur, pergeret laedere, uno omnes animo congregati, et gladiis ac fundis instructi, contra ipsum constiterunt, caedem illi comminantes, nisi recederet. Qui eos ad pugnam paratos intuitus, et veritus, ne ab ipsis superaretur, discessit, et Anastasiopolim se contulit, ut majore munitus auxilio adversus illos rediret. Id cum audisset vir sanctus, totum illum diem cum lacrymis gemitibusque traduxit, considerans, si impetus ille ad exitum perveniret, et caedes aliqua fieret, id sibi tamquam auctori, crimini datum iri, seque animarum periclitantium reum fore. Humi igitur prostratus, et Deum adorans, enixe rogabat, ut illius furoris motum compesceret, antequam ad finem perduceretur. Et accersito Theodosio praecepit, ne ad ea loca se amplius conferret, ne mali quippiam accideret. Tunc ille, sancti viri hortatu dicens impetum illum agricolarum adversum se fuisse factum, multa in eum convicia coniecit, et nefariae contumeliae vim addens, sedem, in qua sedebat, pede commovit: ex quo beatus vir coram omnibus supinus concidit. Cum autem surrexisset, mitiori voce juravit, se apud eos Episcopum non moriturum, sed ad monasterium suum rediturum. Quibus verbis Theodosius minime placatus, binas se illi auri libras expensas laturum dixit, propterea quod a praediorum procuratore ante diem constitutam repelleretur. Uxor autem marito adversabatur: «Nihil, inquit, sit tibi controversiae cum sancto Episcopo, ne

pro benedictione quam ab illo accepimus, in maledictionem incidamus.» Sed ille uxorem non audiens, rursus in episcopium accessit, ut cum sancto viro altercaretur, in iudicioque contenderet. Verum dum ostiarius adventum ejus sancto Episcopo nunciaret, repente magnum eum timor invasit, et apparuit ei juvenis aspectu terribilis, et splendide indutus, qui cum indignatione minatus est illi: «Vir, inquit, pessime, sic magno episcopo adversaris, nec desinis ei molestiam et dolorem afferre? Ecce, praedico tibi, nisi desistis, magna super te ira deveniet, et misere vitam finies.» Et haec locutus, discessit. Theodosius vero, cum diu fuisset exanimis, se tandem colligens, et a viro sancto vocatus introivit, ac prœcidit ad pedes ejus, cum lacrymis supplicans, ut injurias, quibus a se esset affectus, sibi condonaret, non amplius auri libras poenae nomine repetituro.

§ 54. Veneno iterum nescio quomodo tentatus est, et in cella illa sua in episcopio mutus atque immobilis jacuit tribus diebus, adeo ut rumor de morte ejus jam inerebresceret. Post tertium autem diem apparuit ei Ss. Dei Genitrix Maria: quae sceleratis hominibus exitium comminata, et morbi causam aperiens, et insidiatores patefaciens, e manu sua tria illi colococca * dedit: «Haec, inquit, comede, et nihil tibi erit mali.» Somno solutus vir sanctus, Salvatori Christo gratias egit, et immaculae Matri ejus Virgini Mariae. Et causam quidem morbi significavit, auctores autem reticuit, et pro illis Deum precatus est. Praeterea in distribuendis eleemosynis, et in monasteriorum frequentatione et curâ, quam de fratribus quos lucratus fuerat, habebat, incusabatur, quasi Ecclesiam negligeret, cum tamen ex trecentis sexagintaquinque aureis nummis, mensae suae ascriptis, quadraginta tantum singulis annis consumeret, reliquos omnes ecclesiae largiretur. Ad haec a psalmorum cantu et precatione negotiis distrahebatur. Quibus rebus afflictus, et videns cives quidem nihil inde proficere, sed in vitae flagitiosae miseria permanere, eos autem qui in monasteriis degebant, absentiam suam negligentiae desidiaequae vacare, et de migratione e monasteriis cogitare, de quibus sibi in die Judicii ratio reddenda esset: gloriosi Christi martyris Georgii opem imploravit, ut se proprium in locum restitueret: et multis precibus Deum oravit, ne sibi crimini verteret, quod episcopatum recusaret. Cum igitur eam veniam se a Deo impetrasse certo sciret, clero et civibus convocatis, hanc habuit orationem: «Vos me, Fratres, invitum, ut scitis, et abstractum, hoc jugum subire coëgistis. Et quamvis me, ut ad illud ferendum minime aptum, excusarem, vos tamen audire me nolulistis, sed vestrae cupiditati maluistis indulgere. Undecimus igitur jam annus est, ex quo ego vos affligo, et affligor a vobis. Quamobrem obsecro vos, ut pastorem vobis paretis qui et vobis placere, et

* Mali Punici grana.

res vestras curare possit. Ego enim posthac Episcopus vester non ero: sed ut abjectus monachus, ad mansionem revertar meam, ubi in omni mea vita Deo servire constitui.» Haec locutus, et assumpto monasterii sui Archidiacono Joanne, ad Ancyranorum metropolim se contulit. Nocte vero illa civis quidam in quiete vidit splendidam stellam e summa ecclesia radiis suis totam civitatem illustrantem, tam longe illinc discessisse, ut vix perspicui posset. Quo quidem viso beati viri discessum significatum esse, non est dubium.

§ 55. Cum igitur ad metropolitanum Ancyranorum Archiepiscopum Paulum pervenisset, rogabat, ut sibi successor daretur. At ille tam bono viro dari non posse respondebat. Cumque magna inter eos contentio esset exorta, convenit inter illos, ut ea res ad beatissimum Constantinopolis Patriarcham Cyriacum rejiceretur, et quod ille constituisset, ratum foret. Beatus igitur Theodorus pia memoriae Imperatori Mauritio, et beatissimo Patriarchae Cyriaco supplicavit, ut decernerent, sibi dandum esse successorem. Metropolita vero recusationi ejus rationes suas opponebat. Sed beatissimus Cyriacus Patriarcha, ita etiam jubente Imperatore, Metropolitano respondit, ut beati Theodori preces admitteret, et insignia ei propter vitae sanctitatem et innocentiam relinqueret Episcopatus. Mandato igitur parens Metropolitanus, ab Episcopatus onere beatum Theodorum liberavit, et Episcopatus reliquit insignia. Consuluit autem illi, ne longius discederet, priusquam in ejus locum alterum constituisset. Egressus igitur ex Ancyranorum metropoli, in Heliopolis regionem se contulit, prope oppidum Pidri in oratorium Archangeli quod est in Ambrena, et seipsum abscondebat. Quodam die, cum in hoc Archangeli oratorio sacra mysteria celebraret, facta est facies ejus hilaris et laeta, et magna gloriâ gratiaque splendens. Et unus e fratribus, nomine Julianus, presbyter, vir admodum pius, cum faciem ejus tam hilarem, et laetam aspexisset, prostratus ante eum: «Unum, inquit, oro, pater, ut respondeas mihi.» Cumque sanctus Theodorus ei benedixisset, et praecepisset ut surgeret, et exponeret id quod vellet: tum ille: «Dum sacrificas, inquit, pater, aliquando nulla fit in vultu tuo commutatio: saepius autem vultum videmus tuum magno splendore gratiaque fulgentem. Quamobrem nos item hilaritate perfundimur et gaudemus: quemadmodum et hodie contigit. Obsecro te per Dominum, ut mihi hujus rei causam exponas.» Tum Christi servus se excusare, et narrationem subterfugere. Ille contra supplex et obtestans instare. Tandem beatus vir: «Promitte, inquit, mihi, te nemini quod dicam, patefacturum, et causam explicabo.» Cum igitur jurejurando se obstrinxisset quod dum ipse viveret, nemini rem patefaceret. «Quando, inquit beatus vir, me sacrificantem laetiolem cernis, scito me visionem videre. Video enim tamquam verum et

splendidissimum velum super sancta munera descendens inter sacrificandum. Et quoties hoc cerno, laetor et exulto. Neque enim semper id video: et idcirco haud semper vultus est hilaris. Cum autem ad horam non aspicio, rem pròtraho, expectans dum videam id quod et hodie mihi demonstratum est.» Haec cum audisset presbyter Julianus, non prius patefecit, quam vir sanctus e vita decessit.

§ 56. Porro cum beatus vir accepisset, Episcopum esse Anastasiopoli, gaudens et laudans Deum, ad monasterium rediit, et Dei gratiâ multa fecit miracula in aegrotos qui accedebant. Presbyter quidam, nomine Paulus, jumento ad eum vectus est e Lycaoniae monasterio. Erat enim sinistrum ejus latus in dexteram viscerum partem contractum: dextra autem ipsius coxa jamdiu luxata: et caput ejus in partem laevam ad pedem appropinquabat. Quamobrem nec stare, nec in lectulo extendi poterat. Sic enim erat distortus, ut miserabile spectaculum exhiberet. Hic multis lavacris et medicinis adhibitis, nihil profecerat. Cum igitur beati Theodori mandato tribus diebus in monasterio mansisset, et miseriam suam exposuisset, haec ab eo audivit: «Si vis convalescere, in patriam redi, et adversario tuo reconciliare, et ante hyemem ad me revertere, et dabit tibi Deus sanitatem.» Neganti autem sibi cum ullo esse inimicitias: «Vide, inquit vir sanctus, ne mentiaris. Inimicitias enim exerces cum Praefecto tuo.» Quo ille audito, coepit beatum Theodorum lacrymans obsecrare, ut pro se Deum precaretur, ut dolore mitigato, posset expeditius incedere. Jussit igitur illum exui: et corpori ejus manus imponens, infirma ipsius membra palpavit: et pro illo precibus fuis, totum ejus corpus medicamento perunxit. Statimque dolore liberatus est: sed adhuc distortus mansit. Jumento igitur impositum, in patriam reduxerunt, et cum Praefecto suo in gratiam rediit. Post autem ad monasterium reversus est. Quo quidem tempore beatus Theodorus in augustissima templi sanctae Dei Genitricis cellula, quieti silentioque vacabat. Et fuis pro eo precibus, a morbi vinculo dissolvit, atque praecepit, ut prope se deambulet, et precationem quotidie perciperet. Dedit etiam baculum, quo se sustentaret. Et illo accepto, melius se habebat. Ad correctionem autem ipsius, longius baculum tradidit. Et post Paschae celebritatem aliud illi baculum dedit: «Hoc, inquit, manu tua apprehende, et eo, unde venisti, revertere: brevi enim perfectam sanitatem assequeris. Cum autem baculum istud ceciderit e manu tua, ne sustuleris illud amplius.» Accepta igitur viri sancti benedictione, presbyter Paulus domum reversus est. Et cum die quodam iter faceret, baculum e manu ejus elapsus est. Qui sancti Theodori sermonem recordatus, illud non sustulit: et plane convaluit, atque miraculum omnibus patefecit. Hic

autem Paulus, sancti viri studio, Constantinopoli presbyter est constitutus: et deinde unius civitatis Isauriae factus Episcopus.

§ 57. Eo tempore pius Imperator Mauritius, et beatus Patriarcha Cyriacus *, et principes literis suis sanctum Christi servum Constantinopolim accersierunt, ut eis benediceret. Quamobrem cum eo se contulisset, et Patriarcham Cyriacum, et Imperatorem atque Senatum consultasset, eisque benedixisset, apud eos commoratus est. Magno autem eum studio et honore Imperator et Augusta et omnes familiares complexi sunt: et monasteriis ejus immunitates tributae, illudque concessum, ut nulli alii Episcopatu subjecta essent: sed sanctissimae tantum et magnae Ecclesiae Apostolicae regiae ipsius civitatis, ita providente Deo, et sancto martyre Georgio opitulante, propter benevolentiam in eos qui in illis degebant et sacrificabant. Parvo autem illo tempore, quo mansit in civitate, magna per illum Deus fecit miracula.

§ 58. Mulier enim quae apud illum habitabat, cum filium quadriennem caecum haberet, in ulnis eum suis ad virum sanctum gestavit, et multis lacrymis ante illum prostrata, puerum ad pedes ejus deposuit, supplicans, ut lumen oculorum illi largiretur. Vir beatus, cum pueri oculos obsignasset, eique benedixisset, aquam benedictam matri dedit, praecipiens, ut aqua illa quotidie mane filii oculos lavaret. Quod cum ter egisset mater, quarto die filium sanum ad sanctum virum adduxit, laudans Deum. Eadem foemina cum septem menses paralytica jacuisset, qua hora viri sancti benedictionem accepit, statim convaluit.

§ 59. Puella quaedam, principis cujusdam ancilla, annis jam octo et viginti daemonium occultum habebat: quamobrem assidue jacebat aegrotata, et morbi causam ignorabat. Audita igitur beati viri fama, dominus ejus duxit ad eum puellam, rogans, ut pro ipsa Deum obsecraret, ut ei vel mortem, vel sanitatem elargiretur. Tum Christi servus extensa manu caput ejus apprehendit, et precatus est Deum, ut sibi morbum ejus patefaceret, et eam liberaret. Statimque daemonium eam perturbare coepit et vexare. Atque ita clamabat: « Etiam in me, o ferrivore, vim tibi a Deo datam exerces? Abstine a me, quaeso, daemonum insectator. » Beatus autem Theodorus praecepit ei, ut taceret. Et cum esset dies hebdomadis quarta, dimisit eam: et mandavit ejus domino, ut quarta item proxime sequentis hebdomadis die eam ad se reduceret. Quae cum ad diem constitutam revertisset, et virum sanctum aspiceret, rursum daemonium in ea turbatum clamare coepit, et virum sanctum detestari. « Vigessimus octavus

* Inscriptus reperitur B. Patriarcha Cyriacus Constantinopolit. in Fastis Graecorum, Diebus xxvi et xxx Oct. Naevo certe ejus sanctitatem non leviter suffudit contentio qua *Oecumenici*, sive *Universalis* titulum a decessore Joanne usurpatum diu tenuit deponere. Vide in hist. S. Gregorii Pp. (p. 190 et seqq.).

jam annus est, ex quo mulierem istam obsideo, et sanctorum nemo patefecit me. Hic autem meretricis filius advenit, ut me patefaceret, ac cruciatui supplicioque traderet. Execrabilis dies, in qua genitus es, et in qua te huc contulisti.» At Dei servus Theodorus ipsum signo Crucis increpuit, et dixit: «Quamvis meretricis filius sim, ut ais, tamen ad gloriam Domini nostri Jesu Christi filii Dei, praecepto tibi in nomine ejus, ut recedas ab hac muliere, nec amplius in illam ingrediaris.» Daemon autem magna voce dixit: «Jussa tua equidem faciam, et egrediar: attamen haec tertio ab hinc die morietur.» — «Tu, inquit beatus vir, exi, et Domini voluntas fiat. Neque enim licet homini Christiano vobis credere, cum verba vestra sint improba et falsa.» Lacertam igitur mulierem daemon ante sancti viri pedes projecit, et magna voce edita, discessit. Illa vero cum se collegisset: «Ego, inquit, sanctis precibus tuis, pater, assecuta sunt sanitatem. Vidi enim improbum ex ore meo, tamquam serpentem, egredi.» Dimisit igitur illam vir sanctus cum benedictione, jussitque, ut diebus septem apud Ecclesiam maneret. Quod autem daemon de morte illius praedixerat, falsum fuit. Nam mulieris dominus simul cum illa paucis post diebus ad virum sanctum rediens, magna cum laetitia gratias egit Deo qui talem servis suis in spiritus immundos dedisset potestatem.

§ 60. Alia mulier nobilis paralytica, ab ancillis suis ad virum sanctum gestata, multis cum lacrymis clamare coepit: «Miserere, inquit, mei, serve Dei altissimi. Deum qui tibi sanitarum gratiam largitus est, deprecare pro me, ut incolumis discedam.» Jussit vir sanctus, eam humi deponi, et manu sinistra caput ejus apprehendens, dexteram ad Orientem extendit, et obsecravit ad hunc modum: «Deus sanitarum elargitor, et aegrotantium medice qui paralyticum curasti, medere et huic ancillae tuae, et ab ea paralytim expelle, ut sana discedat ad gloriam et laudem sancti nominis tui.» Et signans illam excitavit, oleoque inunxit: statimque coepit deambulare, Deum laudans, et divinorum Christi mysteriorum particeps effecta, discessit incolumis, atque omnibus miraculum nunciavit.

§ 61. Luctator quidam ab immundo spiritu vexatus, et capite et membris omnibus dolebat. Hic ad virum sanctum accessit, supplicans, ut pro se Deum precaretur. Quod ille cum fecisset, vinoque et oleo benedixisset, dedit ei: «Abi, inquit, fili, domum tuam: et cum te vesperi cubitum conferes, unge te his: et quod in quiete videris, mihi nuncia.» Abiit, et fecit id quod vir sanctus praeceperat. Postridie autem ad eum rediit, dicens: «Vidi, domine mi sanctissime, secundum quietem, juvenem quemdam abs te profectum ad me qui capitis mei comam apprehendit, et ad se traxit: et statim dolor omnis ab articulis et ossibus et membris meis discessit, et tamquam ventus quidam

violentus per capillos capitis mei egressus est.» His auditis, Dei servus benedixit ei: «Ecce, inquit, nunc Dei gratiâ sanus effectus es. Juvenis autem, quem in somnis aspexisti, gloriosus est Christi martyr Georgius.» Et dimisit eum, gratias agentem Deo.

§ 62. Clarus quidam vir, nomine Mennas, occulto et gravi quodam morbo ex diabolica vexatione laborabat. Hic ad virum sanctum accessit: sed ei morbum suum erubuit aperire. Quodam igitur die vir sanctus, cum ad se Mennas de more venisset, eum remotis arbitris, in cellulam suam vocavit, et humaniter sic est allocutus: «Saepe te huc, fili, contulisti, ut mihi arcanum aliquid nunciare, et pudore deterritus es. Cur id tibi contigit, fili? Cur non aperte significas id quod celas?» Tunc ille præcédens ad pedes ejus, omnia patefecit, orans, ut pro se Deum precaretur, et morbum a se depelleret, dignareturque domum suam venire, eique benedicere, atque omnibus habitantibus in ea. Se id facturum promisit vir sanctus: et biduo post domum ejus se contulit, et a viro pio benigne susceptus est. Nocte autem illa idem ei contigerat quod solebat, et afflictus vehementer fuerat. Tum vir beatus precibus incubuit, et Deum obsecravit, ut hominem ab illa miseria liberaret. Eadem igitur nocte, absolutis psalmorum precibus, unus ex discipulis ejus, nomine Julianus, in somnis vidit virum beatum stantem ad maris litus, Mennamque ad ipsum accedentem, et in ulnis gestantem suis monstrum quoddam triiceps, immane vociferans: quod cum vir sanctus apprehendisset, projecit illud in mare. Postridie igitur, cum post sacrificium accubuissent, ut pranderent, Christi servus Theodorus ad Mennam dixit: «Confide, fili, et Deum lauda. Dei enim bonitate confisus, spero calamitatem tuam abs te discessisse, nec ea te amplius afflictum iri.» Et cum haec dixisset, somnii sui discipulus recordatus, illud explicavit. Cum igitur vir sanctus Mennae et fidelissimae ejus uxori, et omnibus ipsius domesticis benedixisset, discessit. Mennas autem numquam amplius ab eo morbo vexatus est. Jam uxor ejus foemina gravissima Christique amantissima Theodora, oravit sanctum virum, ut sciret, utrum ipsa, an maritus ejus ex hac vita prior esset discessurus. Vix igitur tandem exoratus, Deum precatus est, ut id sibi patefaceret: responditque, maritum ejus prius e vita discessurum. At illa multis cum lacrymis eum quotidie rogabat, ut Deum precaretur, quo se ex hac vita celerius evocaret. Ejus flagitationibus victus beatus vir, Deum obsecravit, ut id ei quod optabat, concederet. Et divinitus monitus, dixit illi: «Dedit tibi Deus quod flagitasti. Res igitur tuas constitue: nam paucis post diebus morièris.» Hoc responso mulier laeta discessit, et rebus suis constitutis, quadragesimo post die mortua est.

§ 63. Sergius autem, pius sanctissimae Ecclesiae magnae Diaconus et sanctissimi Patriarchae familiaris, sororem habebat, quae cum triennium cum marito vixisset, numquam concipere poterat. Utrumque conjugem Sergius in vestibulo collocavit: et, cum sanctus Christi servus Theodorus a Patriarcha discederet, Joannem Hypodiaconum ejus comitem rogavit, ut illae sanctum virum perduceret. Quod cum esset factum, Sergius diaconus eos ad virum sanctum adduxit, et simul cum illis ad viri pedes pròcidit, supplicans ut eis liberos concederet. Quibus sanctus: « Non ad me, inquit, filii, sed ad Deum accedite. » Verum, cum illi non desisterent obsecrare, utriusque zonas accepit, atque inter illas utrinque collocatas, genibus flexis, Deum precatus est. Post autem zonas illis restituit, ut se cingerent. Et Dei gratià factum est, ut post novem menses mulier filium pepererit. Et post aliquot dies, Theodori, diaconi sanctissimae Dei Genitricis, serva quaedam, nomine Theodora, repente a spiritu muto capta est. Cum autem dominus ejus per Joannem Dei servo rem indicasset, jussit, ut eam ad se adducerent. Quae cum vexaretur atque concideret, sublatam conservi ejus ad viri sancti pedes gestarunt. Et sex dierum spatio liberata est, atque discessit incolumis.

§ 64. Alia puella annorum octo, Deo dicata in magnae Ecclesiae monasterio, triennio muta permansit. Magistra igitur ipsius duxit illam ad servum Dei, acerbè clamans, et cum lacrymis supplicans, ut ei sanitatem impetraret. Cum igitur pro illa Deum obsecrasset, praecepit, ut quotidie mane et vespere ad se veniret. Quod illa cum faceret, et ipse pro ea precaretur, quo die curanda erat, jussit, ut os aperiret: et apprehensa linguà ejus, signo Crucis obsignavit, et ter insufflavit, praecipiens ei, ut deglutiret. Deique gratià statim locuta est, magna inquires voce: « Deglutivi, domine. » Quare turba quae astabat, et rem videbat, diu clamavit: « Domine, miserere. » Atque ita puella cum ejus magistra dimissa est incolumis.

§ 65. Alia porro mulier, quae decem annos sanguinis fluxu laboraverat, magno cum desiderio accessit, ut ab ipso benedictionem acciperet: allatoque unguenti alabastro, cum multam turbam vidisset circa ipsum, clam accessit, ut unguento pedes ejus inungeret. Quo animadverso, Dei servus pedes ad se contraxit, et clamans, dixit ad eam: « Dè sine mulier: quid facere conaris? Molesta mihi res est, quam moliris. » Territa mulier, unguentum illi tradidit, rogans, ut pro se Deum precaretur. Tunc vir sanctus ita precatus est: « Dominus Jesus Christus, qui rerum occultarum cognitor est, precibus sancti Georgii martyris exoratus, secundum fidem tuam id tibi, quod petis, elargiatur. Statimque gratià Dei, sanguinis ejus fluxus stetit. Quo mulier miraculo animadverso, Deum laudans, coepit rem omnibus indicare.

§ 66. Contigit, ut unus ex filiis Mauritii Imperatoris leprae morbo laboraret: cui cum medici nullam possent opem afferre, Imperator virum sanctum accersendum curavit. Qui in palatium, ubi puer jacebat, ingressus, et pro illo preces ad Deum fundens, aquam benedixit: cumque illum aspersisset, reliquum aquae dedit, ut rursum conspergeretur: et sancti viri precibus puer sanus effectus est. Imperatoris autem et Augustae precibus adductus, inter ipsos consistens, Deum pro illis obsecravit: et cum benedixisset eis, discessit in patriam, ad monasteriumque pervenit.

§ 67. Quidam paterfamilias ex oppido Alectoria, ferum bovem habuit, qui jugum detrectabat. Duxit igitur illum ad monasterium, et rogavit beatum virum, ut signo Crucis bovem obsignaret, quo feritatem deponeret. Et cum vir sanctus ad eum venisset, bos huc illuc caput movens anhelabat: cujus ille cornua comprehendens, precatus est Deum, ut bos, feritate deposita, mansuesceret. Et signans eum, dixit: « Praecipio tibi in Christi nomine, ut ab ira desistas tua, et subeas jugum in mansuetudine, quam tibi Deus tribuit, et domino tuo pareas. » Cum haec dixisset vir sanctus, bos statim iram feritatemque deposuit: et cum inde esset abductus, collum iugo facile subiecit.

§ 68. Mulier item quaedam mulam habebat, quae nec frenum nec sellam admittebat, sed se pedibus sublatis erigens, mansuescieri nullo modo poterat. Hanc mulier duxit ad monasterium: cui vir sanctus, signo Crucis adhibito, dixit: « Benedictus Deus, ne posthac amplius fera perversaque sis: sed, freno suscepto, heram tuam insidentem admitte cum omni mansuetudine. Ad hoc enim te Deus ministerium creavit. » Et statim illi mulier insedit. Neque enim parère amplius recusavit. Idem et in equis, et in aliis animalibus effectum est.

§ 69. Cupiebat vir beatus aliquid ex gloriosi martyris Georgii reliquiis habere, et rogabat eum, ut se voti compotem faceret. Pius autem Aemilianus, Germiorum Episcopus, sancti capitis ejus particulam, manusque digitum, et dentem unum, aliamque particulam ejus corporis habebat. Huic martyr apparuit, jussitque, ut eas servo suo Theodoro reliquias in templum, quod sibi exaedificarat, transferendas traderet. Misit igitur Episcopus nuncium ad beatum virum, qui eum nomine suo hortaretur, ut se ad precandum in templum sancti Archangeli conferret: cupere enim se illum salutare, optatasque illi sancti martyris reliquias dare. Hac laetus pollicitatione, ex monasterio exiit, et in Germiorum civitatem ingressus, in Archangeli templo precabatur. Amanter suscepit eum sanctus episcopus Aemilianus, et in monasterium sanctae Dei Genitricis, quod vocatur Aligetes, perduxit.

§ 70. Eo tempore magna erat in Pesinuntium * metropoli

* Pessinus civitas Galatiae 2^{ae} caput.

siccitas, et fruges ac fructus omnes exaruerant. Quamobrem cum incolae intellexissent, Christi servum Theodorum apud Aemilianum Episcopum divertisse, celeriter ad eum omnes cum clericis in sanctae Dei Genitricis templum convenerunt: permittenteque Episcopo Aemiliano, in civitatem suam eum adduxerunt, ut, facta supplicatione, per ejus preces e coelo pluviam impetrarent. Procul ab hac civitate sex passuum millibus erat hortus, quem magna locustarum occuparat multitudo, et totum prope devastarat. Hujus horti dominus cum beatum Theodorum adesse intellexisset, processit illi obviam, et ad pedes ejus prostratus, calamitatem in hortum suum a locustis illatam indicavit. Cui vir sanctus: « Abi, inquit, fili, et affer aquam in vase. » Cucurrit ille, et e propinquo flumine aquam attulit. Quam Dei servus, cum benedixisset, dedit ei, dicens: « Hac aquâ quatuor horti tui angulos consperge, et dabit tibi Dominus id quod exoptas. » Ad hortum reversus homo, studiose fecit, quae vir sanctus praeceperat. Cumque ad locum, quem primum asperserat, revertisset, ne unam quidem locustam reperit. Paulo post item invisens, omnes plane locustas delêtas invenit. Quamobrem cum manus suas oleribus implexisset, currens ad beatum Theodorum miraculi effectorem contendit. Tunc autem obviam illi trium millium passuum a civitate processerat supplicatio. Cum illa igitur ingredientem sanctum virum ôlitor assecutus, prôcidit ad pedes ejus, eique olera, quae in manibus ferebat, obtulit, nuncians miraculum, quod factum fuerat. Beatissimus vero Georgius Metropolitae, cum laetitia sanctum Theodorum suscepit, qui in diem sequentem supplicationem indicendam mandavit. Postridie igitur mane, cum universa civitas in ecclesia sanctae Sophiae esset congregata, beatus Theodorus et Metropolitae Georgius cum universo populo supplicantes, ad venerabile sanctorum Angelorum templum extra muros convenerunt: atque inde ad sanctam Sophiam reversi sunt. Ubi cum sanctus Christi servus Metropolitae rogatu sacrificasset, omnesque sacra mysteria percepissent, nubibus contractum est coelum, et tanta pluviae copia in totam illam regionem descendit, ut aquarum fontes et flumina in tertium usque diem exundarint. Omnes igitur laetitîa pleni, Deum collaudabant, qui servi sui precibus motus, misericordiam suam ostendisset. Metropolitâ autem et populo comitante, sanctus Theodorus illinc discessit: et cum ad Episcopum Aemilianum venisset, ab eoque optatissimas sancti martyris Georgii reliquias accepisset, ad sanctum monasterium suum cum gaudio reversus est.

§ 71. Illis diebus Cadosiae Episcopus ad eum in lectica vectus est, qui manus dolore, et articulorum omnium solutione laborabat: nec manibus suis ori poterat cibum admovere. Hic in Archangeli templo ad beati Theodori pedes prostratus, magna voce: « Miserere, inquit, mei, serve Dei altissimi: et me quoque

tuorum fac miraculorum participem. Scio enim Deum tibi, quaecumque poposceris, largiturum. » Cum autem Christi servus illum esse Episcopum intellexisset, aegre tulit eam adorationem. et eum fecit excitari: precationique incumbens, orabat Deum, ut morbum ejus expelleret. Absoluta autem precatione, jussit ut in dextera parte templi sancti Georgii martyris collocaretur, ad sancti martyris Platonis oratorium, ubi et cellula ejus sita est. Sic autem Episcopum est allocutus: « Bono sis animo, magne domine. Dei enim benignitate confisus, te brevi a morbo liberatum iri spero. » Et cum oleo benedixisset, dedit ei, ut eo se ungeret. Duarum igitur hebdomadarum spatio convaleuit Episcopus, e monasterioque discessit, ambulans, et saliens, et laudans Deum.

§ 22. Accidit, ut eodem tempore regio illa universa fame laboraret. Monachi igitur et pauperes aegroti, consumptis omnibus cibariis, magnis in angustiis versabantur. Erat autem Quadragesimae tempus: quo quidem tempore beatus vir in Dei Genitricis monasterio quietem et silentium observabat. Biduo igitur ante Ramos palmarum Dionysius horrei custos ad eum venit, eique se ne pro monasteriis quidem, nedum pro multitudine alenda, cibos habere nunciavit. Palmarum enim die e cellula sua solitus erat exire, et biduo illo ingens multitudo conveniebat. « Abi, inquit beatus Theodorus, in horreum, et farinae reliquias ex arcis in vasculum collige, et affer ad me. » Quod cum ab illo factum esset, vir sanctus Deum precatus est, ut victui necessaria monasteriis suis suppeditaret. Absolutaque precatione: « Accipe, inquit, frater, farinae vasculum, et illud super altare Ss. Dei Genitricis impone: et Deus nobis cibaria subministrabit. » Fecit ille, quod vir sanctus praeceperat. Postridie vero quidam viri pii ex longinquis regionibus triginta naves Cyprias farinâ onustas advexerunt. His et aliis innumerabilibus rebus admirandis, quibus, tamquam floribus et margaritis, quotidie sanctus coronabatur, magnae ab omnibus gratiae agebantur Deo, multique, relicto mundo, jugum monasticum non solum in ejus monasteriis, sed etiam aliis in locis suscipiebant. Itaque verba illa Evangelica implebantur: *Sic luceat lux vestra coram hominibus ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui in coelis est (Matth. v).*

§ 23. Quoniam igitur et hic vir, quemadmodum et Apostolus Paulus, corporis afflictionibus erat obnoxius, non alienum erit, ut ad utilitatem nostram eas persequamur, ne, quoties in ejusmodi morbos et calamitates incidimus, animis concidamus: praesertim cum Deus nobis ea ratione praemium paret: et ideo viris justis orantibus, ut a miseriis liberentur, nonnumquam adversetur, et dicat: *Sufficit vobis gratia mea: nam virtus mea in infirmitate perficitur (2. Cor. xii).* Ut igitur in hoc sancto Christi imitatore, Dei virtus per infirmitatem perficeretur, corpus

ejus vulnere affectum erat: quod si quando per se cicatricem obduxerat, indumenti asperitate rursum exulcerabatur. Hoc ille vulnere ad obitum usque laboravit, sibi que illud a Deo fuisse datum dicebat, ut ei assidue gratias ageret. Oculorum item morbo singulis annis aestatis tempore per sesquimensem laborabat, et majorem in modum gratias agebat Deo. Impediebatur tamen, quo minus turbas posset suscipere. Quamobrem divinitus incitatus, ad templum Dominae nostrae Dei Genitricis, quod est Sozòpoli, constituit proficisci. Divinum enim munus, quod illic est, jampridem videre concupierat. Cum igitur ad pontem, qui Tantaëdia dicitur, pervenisset, Phentinus quidam caupo obviam illi misit, qui eum rogarent, ut in hospitium suum ingredi vellet, sibi que benedictionem suam relinquere. Jacebat enim semimortuus multo jam tempore, et facies ejus post tergum erat distorta. Ad eum igitur sanctus Theodorus ingressus, causam quaesivit, quamobrem id ei contigisset. Cui ille respondens: « Cum essem, inquit, extra diversorium, venit canis quidam niger, et coram me hiauit: quamobrem ego quoque invitus idem feci. Cumque ipse statim evanisset, ego in febrem incidi, faciemque distorsi. Verum si tu, serve Dei, aliquid potes, adjuva me. Nam cum et greges armentaque mea interirent, posteaquam tu pro me preces fudisti, ne unum quidem animal periit. » Haec ille cum dixisset, pro ipso precatus Deum beatus vir, ter in ejus faciem insufflavit: et aquae benedicens, dedit ei: « Accipe, inquit, et hac te aqua consperge. Quod enim vidisti, daemonium erat. Sed in Christi nomine, cum revertemur a precatione, te sanum et incolumem inveniemus. »

§ 74. Egressus igitur e diversorio, itinere suo progrediebatur: cumque ad Amorium civitatem appropinquasset, salutaris ejus adventus omnibus innotuit: et cives universi supplicantes obviam illi extra muros processerunt. Et oblatus est illi puer a patre, pedibus adeo distortis, ut nullo modo posset incedere: qui, sancto viro Deum obsecrante, curatus est. Et ecce vir quidam illustris ex eadem civitate, nomine Joannes, filium suum duodeviginti annos natum qui triennio paralyticus jacuerat, ad virum sanctum gestandum curavit, et multis cum lacrynis rogavit eum: « Miserere, inquit, istius infelicis et calamitosi, serve Dei, et Deum pro illo deprecare, ut a morbo eum curet, et incolumem mihi largiatur: aut certe celerem illi ex hac vita exitum tribuat, ne videam ipsum tam misere a morbo consumi. » — « Quomodo, inquit sanctus Theodorus, in morbum hunc incidit? » Cui ille respondit: « Cum ad venandum profecti essemus, in leporem hic miser incurrit: quem cum jaculo transfixisset, in paralytim incidit, eaque triennio jam laborat. » His auditis, Christi servus jussit eum Anastasii viri pii domum portari, et in oratorio Ss. Dei Genitricis, ubi erat ipse mansurus, constitui.

Mox in urbem ingressus, totam supplicando lustravit. Cum autem ad catholicam et primam civitatis ecclesiam esset perventum, obviam illi factus est Episcopus: longius enim cum populo obviam procedere propter valetudinem non potuerat. Quamobrem et ipsius Episcopi rogatu, sacrificium obtulit sanctus Theodorus, et populo benedixit: discedensque, Anastasii domum extra muros se contulit: et in oratorium Dei Genitricis ingressus, adolescentem illum paralyticum jacentem invenit: cumque benedixisset oleo, faciem ejus, et manus, et pedes, et reliqua omnia corporis ejus membra dissoluta inunxit, et sic eum, allocutus est: « Tibi dico, adolescens, in nomine Domini nostri Jesu Christi, surge, et sta sanus, ne propter te pater tuus doleat. » Cumque ille caput sustulisset, manum ei vir sanctissimus porrexit, et excitavit: precibusque super ipsum adhibitis, sanum patri reddidit.

§ 75. Cum in Dei Genitricis templum esset ingressurus, ecce quidam alius paralyti laborans propter daemonem qui ipsum occulte multis jam annis vexabat, eadem hora surrexit, coepitque ab immundo spiritu vexari, et Dei Genitricis servo, cui ab ea miraculum hoc servatum fuerat, occurrens atque vociferans: « O vis, inquit. Cur venisti huc, ferrivore, cum Georgio Cappadoce, ut me torquères atque configeres? Tot annis latui, et per te nunc indicor. » Tunc omnes spectatores obstupuerunt. Beatus autem vir spiritum immundum increpans, signo Crucis et precibus adhibitis, paralyticum curavit. Et in Ss. Dei Genitricis Mariae venerabile templum ingressus, ubi divino munere oleum manat, manibus in Crucis speciem extensis precans, oculos in admirabili imagine defigebat, cum oleum divino nutu effervescebat, in oculos ejus insiliit, eosque conspersit. Quamobrem omnes qui divinum illud testimonium aspiciebant, dixerunt: « Vere magnus est hic Dei servus. » Cum autem de ejus adventu beatissimus Episcopus Zoilus intellexisset, statim honorifice duxit eum in Episcopium suum, amiceque tractavit.

§ 76. Postea vero, quam diebus quadraginta precibus incubuit, relicta Sozopoli, ad urbem Amorium appropinquabat: ubi saliens obviam illi processit puer qui distortis jam pedibus existens, ab eo benedictionem acceperat, et Dei gloriam quae in se extiterat, nunciavit. Die vero ad vesperam inclinante, urbem ingressus, apud virum illustrem Joannem, cujus filium paralyticum precibus curaverat, divertit. Et postridie mane discedens, in Germiorum civitatem ad Episcopum Aemilianum pervenit: a quo dimissus, ad monasterium suum proficiscebatur. Cumque ad praedictum pontem venisset, audito Phentinus ejus adventu, processit illi obviam sanus, et laudans Deum qui se servi sui precibus a tali periculo liberasset: animique grati munus obtulit equum ex armento suo.

§ 77. Cum igitur vir pius et sanctus ad monasterium pervenisset, duae clarae mulieres e metropoli Epheso cum lecticis et magna suppellectili ad eum se contulerunt. Erat uni ex illis filius annorum viginti, Andreas nomine, mutus: alteri autem filiola annorum octo paralytica. Hae foeminae cum filiis et domesticis suis ad sancti viri pedes procidentes, magna voce multisque lacrymis supplicabant, ut filiis suis sanitatem largiretur. Quibus Christi servus Theodorus praecepit, ut surgerent. Et cum precatus esset Deum, jussit, ut dies aliquot ibi manerent. Quadam autem die a psalmis canendis circiter horam nonam de more egressus, ut populo benediceret, eumque dimitteret, puellulam jacentem invenit: et accedens, signavit eam, et Deum obsecravit: ab eaque recedens, ad altaris introitum ascendit, et populo benedixit et puellae paralyticae praecepit, ut ad se veniret. Quae repente, solutis diaboli vinculis, surrexit et ad eum venit. Turbae vero astantes, cum matre puellae pro tali miraculo cum lacrymis gratias agebant Deo. Atque ita mater accedens, filiolum suum e manu ejus sanam accepit. Quinetiam adolescentem mutum beatus Theodorus cum signasset, dixit matri ejus, ut cum aliis discederet: fore enim, ut in ipso itinere loqueretur. Suscepta igitur viri sancti benedictione, in civitatem suam omnes redierunt. Et paulo post quidam ab illa veniens civitate, adolescentem locutum esse nunciavit.

§ 78. Oppidi Sandi presbyter nomine Florentius, habebat fratris filium, cui cancer os exedebat. Eo igitur super jumentum suum imposito, magno studio ad monasterium contendit, et ad beati viri pedes procidens ac lacrymans supplicabat, ut pueri morbum, cui nulla medicorum remedia pròderant, curaret. At ille, fuis precibus, locum morbo exèsum contrectans, ter in os ejus insufflavìt, et aquam, cui benedixerat, dedit, ut ex ea acciperet: et statim coepit morbus esse levior. Et cum egressi essent e monasterio, priusquam domum pervenirent, prorsus evanuit.

§ 79. Cum totius populi supplicatio, post Domini nostri Jesu Christi Resurrectionem die sabbati, ut quotannis fieri solet, ad monasterium convenisset, erat in loco demisso lebes ebulliens juxta viam. Peracto autem sacrificio, cum universus populus ad epulas pròperans, e monasterio egredi festinaret, puer e templo sancti martyris Georgii exiens, diabolo impellente, in lebètem ferventem incidit. Accurrentes autem parentes, pedibus eum inde extractum, in templum sancti martyris, ubi vir sanctus populo benedicebat, intulerunt, et semimortuum ad ejus pedes cum lacrymis deposuerunt. Tum Dei servus puerum juxta sanctum altare collocavit, et, inclinato capite, pro ipso precatus est Deum. Et cum illum oleo semper ardentis lucernae inunxisset,

Dei gratiâ excitavit, et sine ullo detrimento parentibus incolumem reddidit.

§ 80. Forte cum supplicatione monasterii sancti Theodori ex Briania praefectus Anicetus venerat. Illic cum id quod puero contigerat, audivisset, eumque sanum et nulla in parte combustum aspiceret, lebêtis aquam esse frigidam existimavit. Itaque cum eadem horâ supplicando illac iter faceret, manum in lebètem iniecit, ut cognosceret, utrum aqua calida esset, an frigida: et statim manus ejus exarsit. Cum igitur beatus vir, peracta supplicatione, populo benediceret, eumque dimitteret, accessit ad illum Anicetus, et manum ostendit, obsecrans, ut eam signo Crucis obsignaret. Cui subridens sanctus Theodorus: « Crede, inquit, frater, et manum, quam in lebètem ultro coniecisti, Dominus curabit. » Signo autem Crucis adhibito, Anicetus dolore levatus est, et sanus discessit, laudans Deum ob ea quae audierat et viderat.

§ 81. Alias item cum in ejusdem oppidi Sandi regione vites a locustis devastarentur, et in Oppidi Permetaniae regione vites item a vermibus exederentur, vir sanctus eas praesentiâ sua precibusque delevit, ad gloriam Christi Dei nostri, eam ipsi gratiam elargientis. In Everaensium oppido cum agricola quidam, nomine Timotheus, colleum quemdam, seu pecuniae reperientiae gratiâ, seu aliam ob causam suffoderet, magna spirituum immundorum multitudo sic incolas invasit, ut complures ex illis tum viros, tum foeminas, tum pueros vexarent. Quamobrem Euphrantas qui tunc Ancyranorum metropoli praefectus erat, agricolam illum comprehendi jussit, et quosdam etiam ex illis qui vexabantur, virgisque caedi. Verum ille magno clamore precabantur, ne se pluribus verberibus afficerent: dimissi vero, majores tumultus excitabant. Congregati enim, primum Timothei, qui mali auctor extiterat, villam succenderunt: deinde conquirebant eum, ut occiderent: et aliorum item villas exurebant. Quicquid autem in suis inveniebant, devorabant ac dissipabant, et suppellectilem confringebant. Quod si quis eos vellet cohibere, male ab illis mulcebatur. Neque vero homines solum ab ipsis daemonibus vexabantur, sed etiam animalia rationis expertia partim interficiebantur, partim reddebantur fera et intractabilia. Quinetiam regionis fines obsidentes, magnum iter facientibus detrimentum afferebant. Cum igitur tota illa regio in his calamitatibus versaretur, pauci patresfamilias qui sani permanserant, cum clero ad monasterium confugerunt, supplicesque se ad viri sancti pedes abjicientes, obtestabantur, ut infelix oppidum suum ex tot miseriis eriperet. Horum precibus exoratus vir sanctus, cum ipsis profectus est. Obviam autem illi prodierunt omnes oppidani, tum animo valentes, tum a daemonibus vexati, a quibus beatus vir contumeliis afficiebatur. Cum autem in sancti Archangeli ecclesiam

esset ingressus, totam noctem hymnis precibusque transegit, Deum clementem obsecrans, ut ab hominibus et jumentis, totiusque regionis finibus daemonum multitudinem in locum unde exierant, compelleret. Mane vero populus universus ad eum concurrat: et eorum qui vexabantur, spiritus clamabant, sibi ab eo vim afferri, ut qui contra ipsos venisset, et Deum precaretur. At vir divinus eos increpans, et divina confisus gratiâ, tamquam pueros castigans, et in servitutem rēdigens, imperabat eis, ut in locum, unde exierant, reverterentur, ibique sine cujusquam injuria permanerent. Et quoniam illuc ipse tum propter infirmam valetudinem, tum propter nimiam vigiliam proficisci non poterat, uni ex fratribus presbytero, nomine Juliano qui cum ipso erat, mandavit, ut nomine suo iret, et ad collem illum eorum duceret supplicantem, Evangeliumque super homines vexatos legeret. Cumque Julianus, sibi ut ignosceret, precaretur: nihil enim profuturum aiebat, nisi ipse accederet: indignatus vir sanctus, eumque, ut contumacem et incredulum reprehendens: «Celeriter, inquit, supplicationem educito, et esto obediens ac fidelis, et non incredulus.» Deus enim illis omnino misericordiam suam et sanitatem, etiam me absente, largietur. Cum igitur omnes ad collem eum supplicatione profecti essent, et Evangelium recitarent, ipse mansit in Ecclesia, Deum obsecrans pro omnium curatione. Quamobrem spiritus qui circa collem erant, vociferabantur se preceationibus viri sancti convinci et superari. Item illi qui vel homines, vel jumenta vexabant, vel loca finitima obsidebant, illuc, tamquam ab angelicis virtutibus, coacti atque compulsi sunt. Et dum Evangelium pronuciaretur, omnes cum ululatu, projectis hominibus, in tumultum illum reversi sunt, Salvatoris nostri Dei virtute per servi sui preces ita rem moderante. Obstrusa igitur tumuli fossâ, omnes cum supplicatione ad ecclesiam redierunt: peractoque sacrificio, cum vir sanctus in eo loco precibus fuis, Crucem collocasset, ab incolis ad monasterium reductus est. Deique gratiâ factum est, ut illi daemones neque in homines, neque in animalia rationis expertia, quicquam amplius egerint.

§ 82. Antequam Mauritius Imperator (a) occideretur, cum in Dei Genitricis monasterio vir sanctus præfinitum psalmorum numerum legeret, in sanctuario recens exaedificato lucerna quae semper ardet, extincta est. Quapropter uni ex fratribus annuit, ut eam accenderet. Sed cum statim rursus extincta esset, frater rediit, et cum precibus eam iterum accendit. Repenteque rursus extinctâ, vir

(a) Defuncto, anno DXXXII Tiberio Constantino, Mauritius jam Caesar designatus successit, bellicae rei peritâ, et religione clarus. Contra Persas feliciter, adversus Avars tristem in modum plures imperii Orientis provincias devastantes, vario Marte dimicavit: donec exercitus impatiens avaritiae cui Imperator erat obnoxius, ab eo defecit. Phocas tunc plebejus Thracius ab reholli exercitu Imperator salutatus Mauritiū cum conjuge et filiis trucidari jussit anno DCII. Sed et hic crudelissimus paucis post annis pares secleribus rependit poenas.

sanctus illum reprehendens, tamquam inepte id fecisset, accessit ipse, et manu sua illam accendit. Sed cum illic adhuc staret, similiter rursum extincta est. Tunc fratribus omnibus congregatis, severe locutus est ad hunc modum: «Signum hoc, fratres, non simpliciter, mihi credite, nec temere contigit. Vos ergo diligenter explorate quid egeritis, et in conspectu Dei peccatum vestrum confitemini. Licet enim vos illud celare conemini, Deus ipse patefaciet.» Cum autem fratres sibi nullius esse culpaе conscios respondissent, ad obsecrandum Deum accessit, ut sibi rem indicaret. Cumque, re divinitus patefacta, tristis esset, et cum gemitu diceret: «Vere tu, Isaia, naturam hominum expendisti, cum diceres: *Omnis homo foenum, et omnis gloria hominis, tamquam flos foeni. Aruit foenum, et flos ejus decedit (Is. xl).*» Et cum haec ipse loqueretur, fratres rogabant eum, ut rem omnibus patefaceret. Quibus cum praecepisset, ut nemini rem indicarent, praedixit eis, quo mortis genere Mauritius Imperator esset interiturus. Fratribusque merito id illi eventurum respondentibus, ob ea quae improbe gessisset: «Sic ipse quidem, filii, inquit sanctus Theodorus, morietur: sed post eum multo deteriora contingent quae haec aetas non expectat.» Paucis igitur post diebus interfectus est Mauritius Imperator: et imperio potitus est Phocas. Qui cum in Orientem misisset Domitium consobrinum, ut exercitum duceret adversus Persas qui regiones nostras vastabant et praedabantur: is autem Domitius de hostium impetu qui Cappadociam usque pervenerant, deque Sergii patricii Imperatoris propinqui interitu intellexisset, magno in moerore et metu versabatur, nec iter susceptum audebat perficere.

§ **SB.** Audita igitur servi Dei famâ, ad eum se in monasterium contulit, seque ad ejus pedes abjiciens, supplex rogabat, ut pro se Deum precaretur, ut scire posset, quid sibi agendum esset: in dubio enim se propter hostium incursum versari. Respondens illi Dei servus: «Abi, inquit, fili, in nomine Dei, et susceptum iter perface: incolumis enim ad exercitum pervenies. Verum cum in acie stabis adversus Persas, et praelium inibis, in magno discrimine versaberis. Sed commendo te Deo, et sancto ejus martyri Georgio, ut te a periculo integrum conservet. Cum igitur te periculum premet, memor eris hujusce precationis, et Deus te a periculo eripiet.» Haec et alia multa tempori congruentia locutus, benedixit ei, atque abire permisit. Pervenit igitur incolumis ad exercitum, ut vir sanctus praedixerat. Cumque, inito cum Persis certamine, insidiis peteretur, magnoque esset in discrimine cum universo exercitu, meminit verborum sancti viri, cujus precibus Deo fuerat commendatus. Et pedes in cannetum ingressus, delituit, atque ita periculo sese subduxit: collectoque exercitu, in Romanorum loca se contulit, et ad Imperatorem pervenit. Quo quidem in itinere virum sanctum

invisit, et magna cum fide ad pedes ejus prostratus, gratias egit Deo, qui se precibus ipsius e tanto periculo eripuisset. Et confessus est, omnia quae beatus vir praedixerat, contigisse. Solemni igitur Dominico die celebrato, et suscepta viri sancti benedictione, ad regiam urbem profectus est: et ex eo tempore magna in veneratione habuit beatum Theodorum, et sanctam ejus mansionem: et semper cum ab Oriente ad regiam urbem iter faceret, ad sanctum virum divertebat, multaque munera ejus mansioni, et sancti Georgii templo et oratoriis relinquebat.

§ 84. Venit quidam vir ab urbe regia, nomine Phocas, qui intestino quodam morbo graviter laborabat, assidueque multum sanguinis ex ore et ventre emittebat, neque stare, neque jacere valens. Hic virum sanctum nactus in monasterio sanctissimae Dei Genitricis, prœcidit ad pedes ejus, obsecrans, ut pro se Deum precaretur, ut a tanta se miseria liberaret. Multa enim se medicorum remedia frustra expertum esse. Praecepit autem vir sanctus, ut in sanctissimo Dei Genitricis oratorio maneret. Et mane dixit illi: « Nunc, fili, abi in pace. » Ipse vero cum clamore coepit dicere: « Hane, pater, me, qui tam longinquis e locis ad te veni, dimittis incuratum? Aegroti omnes, qui ad te confugiant, recedunt sani, et ego solus miser negligor? Non discedam profecto ex hoc loco, nisi a morbo liber. » — « Obtempera, inquit beatus vir, fili, et cum fide proficiscere. Preces enim tuae acceptae sunt. Nec longe hinc abieris, cum integram morbi curationem senties. Quod si totum vitae tuae tempus hic consumpseris, nullam propterea, mihi crede, levationem accipies. » His ille auditis, multis cum lacrymis clamans: « Novi, inquit, serve Dei, quod me persequeris, ut indignum, qui hic maneam et curer. Ecce discedo, uti jubes. Tu saltem Deum, quem pure colis, pro me roga, ut sanus revertar domum. » — « Abi, inquit vir sanctus, fili: spero enim, Deum brevi misericordiam tibi suam ostensurum. » Cum igitur inde egressus, ad Siberis fluvii pontem appropinquasset, naturali necessitate coactus, e lectica descendit: et, quemadmodum illi, qui, haustis medicamentis, purgantur, foetidum corporis onus cum morbo deposuit: nunciumque misit ad servum Dei, qui curationis munus sibi divinitus datum indicaret, peteretque, ut sibi per eum liceret reverti, quo Deo gratias ageret. Respondit beatus Theodorus, ut Deum animo laudaret. Quamobrem ad regiam urbem Deum laudans reversus est.

§ 85. Alius quidam Sebastae civitatis gubernator oculis captus, ad virum sanctum in monasterium venit. Et cum intellexisset, cum esse in inferiori monasterio sanctissimae Dei Genitricis, ab uno e comitibus ductus, humi prostravit se, et lacrymans Deum precabatur. Quem cum vir sanctus, qui tunc praefinitum psalmorum numerum in Dei Genitricis oratorio persolvebat, ita precantem aspexisset, fratribus, qui secum erant: « Vir, inquit, ille obtinuit id, cujus gratiâ profectus est: fidem enim

secum attulit. Fides autem valet plurimum.» Cum autem ingressus, se ad sancti viri pedes supplicem abjecisset, petens videndi facultatem: «Deus, inquit beatus Theodorus, tibi profecto tribuet quod flagitas. Biduum hic mane cum tuis comitibus, teque itineris labore fessum recrea: postea vero discedes.» Tertio igitur die cum illi benedixisset, praecepit, ut abiret. At ipse supplex et lacrymans: «Obtestor te, inquit, vir sanctissime, per Deum qui tibi largitus est munus curationum, ne me ita cecum dimittas, ne civibus meis labor et supplicatio mea inanis fuisse videatur.» Haec et alia multa magna voce cum diceret: «Credo mihi, inquit vir beatus, non erit inanis labor tuus. Preces enim tuae susceptae sunt a Deo. Et celeriter, si discesseris, recipies videndi facultatem. Quod si recusaveris obtemperare, cecus permanebis.» Hoc ille audito, discessit, et in oppido Araunia, quod quinque millium spatio aberat, divertit. Mane vero, cum sibi manus et faciem ablueret, aspexit, et coepit Deum collaudare. Cumque ad virum sanctum reverti vellet, nec sine ejus permisso auderet id facere, misit unum e comitibus suis, qui rem illi nunciaret, peteretque, ut sibi per eum reverti liceret. At vir sanctus illi jussit significari, ut in pace iter suum conficeret, et Deo gratias ageret. Sanus igitur in patriam reversus, per quosdam, qui ad sanctum Theodorum se conferebant, salutem ei nunciavit, et Deo gratias egit.

§ 86. Antipater ex Aeantium oppido procurator, et Demetrius presbyter pietatis studiosissimus ex oppido Silindicomensi, et Aetius ex oppido Alectoria procurator, viri praeclari, ad sanctum Theodorum, cum esset in mulierum monasterio sancti Christophori, sese contulerunt. Tunc autem ille coenabat: quamobrem ipsos quoque vocavit ad coenam. Porro cum sine operculo lebes esset, daemonis operâ factum est, ut chlorosaura in ôlera, quae coquebantur, incideret. Cumque minister olera apposuisset, eaque omnes, adhibita viri sancti benedictione, comedissent, praecepit ministro vir beatus, si quid adhuc olerum reliquum esset, ut illud apponeret. Quod cum ille fecisset, et ipsi comederent, chlorosauram offenderunt, eaque cognita, coeperunt clamare: «Perimus, pater sancte, perimus. Quidnam egimus? Chlorosaura enim est serpens venenatus.» Cum igitur conquererentur et dolerent, quod uxores et liberos non essent amplius visuri, dixit eis Christi servus: «Ne timeatis, filii: si enim Deo creditis, et mihi credite humili servo ejus. Nihil omnino detrimenti accipietis. Qui enim ab Elisaeo propheta invocatus est Deus, cum mors esset in olla, idem vera pollicetur. Et si mortiferum, inquires, quid biberitis, non vobis nocebit.» Et cum poculo benedixisset, dedit eis bibere. Nec eorum quisquam ulla affectus est injuriâ. Postridie igitur dimisit eos collaudantes Deum.

§ 87. Georgius Cappadox cum magna militum manu, catenis

collo, manibusque ac pedibus injectis, vinctus traheretur ad Phocam Imperatorem, tanquam imminutae majestatis crimini obnoxius, cupiebat sanctum Theodorum invisere, et ejus se precibus commendare. Eodem et custodes desiderio tenebantur. Quamobrem ad eum se contulerunt, et accepta ejus benedictione, illum rogarunt, ut Georgium vinctum admoneret, ut animo sincero se duci sineret, nec sibi, aut ipsis insidias faceret, ne in capitis periculum apud Imperatorem incurrerent. Id fecit sanctus pater. Divinarum enim Scripturarum utens testimoniis, monuit eum: « Haec, inquit, fili, quae sunt in hac vita, breviter caducaque sunt: quae vero in altera vita nos manent, stabilia et sempiterna. Cave igitur, ne tibi ipsi mortem consciscens, in aeternum supplicium incidas. Illudque considera, fili, et tibi ipse propone, ut sive hoc, sive alio crimine jure damnatus, capite plectaris, libenti animo supplicium subeas, ut in vita futura liber sis et absolvaris. Quod si nullius es tibi criminis conscius, multo libentius, si condemnèris, supplicium adi, ut coronam eandem accipias, quam sancti omnes, qui injuriâ interfecti sunt, perceperunt. Expedit enim, vim injuste patientem mori, quemadmodum et sancto Abel, et innocenti contigit Zachariae et sancto Joanni Baptistae, et sanctis Apostolis, et Christi martyribus. » His et aliis multis divinarum Scripturarum testimoniis Georgius animo confirmatus, petiit, ut divinarum mysteriorum particeps fieret. Tunc beatus Theodorus ad custodes: « Veneramini, inquit, illi, mysterium Domini, et solvite hunc, dum illud accipit. Neque enim aequum est, ut quisquam vinculis obstrictus Christum suscipiat, qui pro nobis passus est, ut nos ab inferni vinculis liberaret. » Cum autem illi excusarent se, dicerentque id sibi non licere: Georgium enim esse virum nobilem ac strenuum, qui si solutus esset, et vellet ingratus esse et aufugere, nullo modo comprehendi posset: beatus Theodorus, sumpto divinae communionis poculo, ut id illi impertiret, suspirans ad Deum suspexit, et ilico vincula humi cum strepitu conciderunt. Quamobrem cum milites tumultuarentur, et ad fores claudendas currerent, ne Georgius fugeret: « Nihil, inquit sanctus Theodorus, timeatis. Ego enim gratum et sincerum hujus viri animum plane novi. » Cum igitur illi divina mysteria tribuisset, voluit etiam, ut simul cum custodibus apud se cibum caperet. Post autem, vinculis rursum injectis, discesserunt.

§ 88. Cum xvi Kalend. Augusti sollemnis sancti martyris Antiochi dies in ejus templo celebraretur, et beatus Theodorus sacrificaret, dum, ut regionis est mos, discum in sublime tolleret, ut sanctum panem ostenderet, sanctus ipse accepti sacrificii panis super disco per se coepit sublimis extolli, et tanquam exultans et saliens sursum, deorsumque cunctis spectantibus, ita moveri, ut omnes, qui aderamus, illius ascendentis descendentisque

motum et sonitum videntes audientesque, admiratione et timore propter miraculum replemur. Ipse vero sanctus compunctionis lacrymis et incredibili gaudio plenus, immensam Dei nostri bonitatem nobiscum collaudabat.

§ 89. Cum in oppidis finitimis supplicationes fierent, et Cruces, quae gestari solent, horribili miserandoque spectaculo, per se concuterentur et commoverentur, interrogatus vir divinus, qui sibi id vellet, respondit: « Deum, o filii, precibus placate, quoniam magnae mundo imminet calamitates. » Domitius autem patricius, vir clarissimus promiserat se auream Crucem ad supplicationis adorationisque usum effecturum. Itaque misit vir sanctus Epiphanium diaconum ad illum. Qui cum aurifici aurum dedisset, diaconum rogavit, ut tantisper moraretur, dum aurifex opus conficeret. Et sanctissimus Patriarcha Thomas, qui post beatae memoriae Cyriacum, in pontificia regiae civitatis sede successerat, laudata viri gloriosi pietate, dedit etiam ipse particulam venerandi ligni sanctae Crucis, et particulam sancti sepulcri Salvatoris nostri Dei, et veli particulam Ss. Dei Genitricis, conjiciendas in umbilicum illius Crucis, quae ex auro conflabatur. Quaesivit autem ex ipso Diacono, utrum verus fuisset ille Crucium motus, qui in regione Galatarum factus fuisse dicebatur. Cumque Diaconus id affirmasset, valde tenuit beatissimus Patriarcha, et sollicitudine plenus, epistolam scripsit ad servum Dei, rogans eum, ut quam celerrime ad se in civitatem regiam proficisceretur. Tunc venit ad eum ex portis superioribus Theodorus dux regius, qui olim daemonis dolo mente captus, viri sancti precibus mentis compos factus fuerat, et rogabat eum, ut si ad regiam urbem iret, per superiores portas iter faceret, et domum suam ab immundis spiritibus liberaret. Id se facturum respondit beatus vir, et dimisit eum.

§ 90. Contigit, ut Deo charissimus Philumenus praefectus, laudabilis vitae suae cursu confecto, in senectute bona diem obiret extremum. Hunc Dei servus cum honorifice sepeliendum curasset, Joannem presbyterum, eidem probitate et moribus similem, hortatus est, ut monasteriorum ipsius curam susciperet. Quod ille munus cum recusaret, ad Orientis secessum spectaret: « Si, inquit, in hoc mihi non obediveris, ut fratrum tuorum curam suscipias, non habebis partem mecum. » Quibus verbis commotus, onus suscepit. Cum autem ad regiam urbem proficisci decrevisset, a Dorylei oppidi incolis et a monachis et discipulis suis Photio et Cyrico mansionis sancti Georgii, quae Fontium dicitur, exoratus, illac iter habuit. Et turbis undique e locis vicinis cum supplicatione obviam procedentibus, in oppidum ingressus est. Ubi peracto sacrificio, benedixit eis. Invisit etiam Fontium monasterium: et cum monachorum animos divinis documentis in religione confirmasset, discessit. Appropinquant

autem ad Ss. Dei Genitricis monasterium, obviam venit illi Theodorus ille dux regius, de quo paulo ante mentionem fecimus, et domum suam, ad portas superiores sitam, duxit virum sanctum, ut eam a magna daemonum vexatione liberaret. Et homines enim, et animalia rationis expertia ab immundis spiritibus vexabantur: et cum domestici prandèrent, aut coenarent, lapides super mensas jaciebantur. Ex quo magnus omnes terror invadebat: et mulierum telae rumpebantur, et tanta murium et serpentium multitudo domum occupabat, et prae formidine in eam ingredi nemo auderet. Domum igitur Dei servus ingressus, totam noctem psallendo et Deum obsecrando traduxit: et aquâ, cui benedixerat, totam domum aspergens, eam a spiritibus immundis liberavit.

§ 91. Inde autem discedens, in navim ascendit, ut ad regiam urbem navigaret. Ei vector quidam in navi proxime assidebat, multis jam annis ab immundo vexatus spiritu: qui cum in medio mari sanctitatis ejus gratiam ferre non posset, concuti coepit, et contumeliis virum sanctum afficere. Quamobrem qui in navi erant, cum nescirent, cujus ille impulsu malediceret, eum reprehendebant, ne in Dei servum debaccharetur. At vir sanctus praecepit eis, ut homini ignoscerent: et apprehendens illum, et pectus ejus percutiens, ac signum Crucis adhibens, daemone occulto et convicia jactanti jussit, ut exiret. Qui tamquam mus, illis qui in navi erant, ex ore ejus visus est egredi. Homo vero qui vexabatur, tamquam mortuus humi jacuit: sed paulo post a viro sancto excitatus est, et sanus extitit, omnibus admirantibus et collaudantibus Deum.

§ 92. Ingressus igitur in urbem regiam, a beatissimo Thoma Patriarcha honorifice et magno cum gaudio susceptus est. Et cum inter se consalutassent, obtulit ei discipulum suum Joannem, et vitae sanctitatem ac mores ejus commendans petiit, ut eum monasteriorum Praefectum constitueret. Quod statim fecit sanctissimus Patriarcha, palliumque tribuit, et praemisit ad sancta monasteria. Phocas etiam Imperator eum accersendum curavit: manuum enim ac pedum doloribus excruciatu jacebat. Sancto igitur viro ingresso, et manus suas illi imponente atque precante, sublevatus Imperator rogavit eum, ut pro se, proque imperio precaretur. Quamobrem admonuit eum vir sanctus, ut ab hominum afflictione et sanguinis effusione temperaret, si preces suas a Deo vellet exaudiri. Cum autem ab Imperatore discessisset, rogavit eum beatissimus Thomas Patriarcha, ut pro sua in illum benevolentia apud se diverteret, et Deum obsecraret, ut in coelesti vita simul invenirentur. Et quaesivit ex eo, an verus fuisset admirabilis ille Crucium in supplicationibus motus (a).

(a) Circa annum dcviii, multis in Galatiae oppidis gravia protenderunt eventura Cruces quas *processionales* dicimus: mire semoveri, atque vehementer, nemine eas attingente, exagitari conspicebantur.

Quod cum verum fuisse intellexisset, coepit orare virum sanctum, ut indicaret, quid signum illud portenderet. Tum sanctus recusare, seque abjectum atque humilem dicere, nec scire, quid responderet ad interrogata. Prostratus ille ad pedes ejus, se surrecturum negavit, nisi in ea re sibi morem gereret. « Scio enim, inquit, tibi non signum hoc solum, sed alia multa esse nota. Neque enim illud ad hunc usque diem neglexisti. Quod si neglexisses, tamen patefiet tibi, si petieris a Deo. » Cum igitur se desiderio ejus satisfacturum promisisset Christi servus eum surgere coëgit, et lacrymans: « Nolebam, inquit, te affligi. Neque enim te expedit, te haec scire. Verum, quando ita vis, scito ea Crucium concussione multa nobis gravia molestaque praenunciari. Significat enim plurimos a religione nostra defecturos, et barbararum gentium incursiones, et magnam sanguinis effusionem, et ingens exitium, et in universo orbe seditiones fore, et sanctas Ecclesias desertum iri, et divini cultus atque imperii interitum, et adversarii adventum appropinquare. Reliquum est, ut tamquam gubernator Ecclesiae, et populi pastor, Deo totis viribus assidue supplices, ut ignoscat populo, et pro misericordia sua haec omnia moderetur. »

§ 93. His auditis, beatissimus Patriarcha, magno timore moestitiaque correptus, cum lacrymis coepit rogare sanctum virum, ut Deum obsecraret, quo animam suam tolleret, antequam ab illis calamitatibus opprimeretur. Cumque vellet sanctus Theodorus in patriam redire, quoniam quietis et silentii sui tempus adventabat, id illi non permisit Patriarcha. Increbuerat enim rumor, civitatem haud ita multo post absorptum iri. Quamobrem voluit ut apud se hyemem traduceret. Namque dicebat se precibus ejus apud Deum pro populo indigere, ut saltem mala differat quae comminatur. Cum autem vir sanctus locum proprium ad habitandum postularet, jussit, ut in sancti Stephani mansione quae Romanorum dicitur, habitaret. Natali igitur die Salvatoris nostri Dei illic sese inclusit, ut quietem et ab continentiam solitam observaret. Quo tempore contigit, ut Patriarcha in morbum incideret. Itaque nuncium misit ad beatum Theodorum, rogans eum, ut Deum precaretur, ut sibi daret vitae finem. At Christi servus respondit, quamvis ipse, ut sanctus olim Apostolus Paulus, dissolvi et esse cum Christo cuperet, tamen cum magis esset necessarium, ut pro populi salute in corpore maneret, oraturum potius, ut illi vitam et sanitatem elargiretur. Sed nuncium rursus ad Dei servum misit venerabilis Patriarcha: « Per Dominum, inquit, obtestor te, pater, si diligis me, ut pro mutua et fraterna inter nos benevolentia, Deum obsecres, ut depositum pignus suum recipiat e corpore meo, meque ab imminentibus periculis liberet: neque enim spectare possum quae tu pronunciasti. » Tunc Dei servus, flexis genibus, et fuis pro ipso precibus,

nunciavit ei per Epiphanium ministrum, se quidem vitam ejus pro salute omnium exoptasse, verum quoniam tantopere flagitasset, pro se preces fundi, ut dissolveretur et esset cum Christo, jussis ipsius obtemperasse, et Deum illi quae cuperet concessurum, et petitionem ejus eodem die impletum iri.» Quamobrem si jubes, inquit, ut veniam ad te, statim id faciam: Sin minus, nos tamen vicissim apud Christum Dominum conspiciemus.»

§ 94. Hoc audito, beatissimus Patriarcha gavisus est gaudio magno, et Deum laudans, monuit servum ejus, ne exiret, neve a quietis et abstinenciae suae discederet instituto: contentum enim se esse promisso ejus quod se vicissim apud Christum essent conspecturi. Hoc et Imperator cum intellexisset, sanctissimum Patriarcham invisit. Qui cum omnibus benedixisset, ante horam vespertinam cum prudentia atque constantia mirabili ad Dominum migravit. Hujus obitu cum servi Dei familiares augerentur quod tam amicum atque benevolum Patriarcham amisissent: «Nolite, inquit vir sanctus, modicae fidei homines, et pusilli animi, dolere et conqueri. Qui enim futurus est Patriarcha, non minus nos diligit.» Quod et factum est. Sergius enim qui creatus est Patriarcha, venit ipse ad Dei servum, nec permisit, ut prius a quoquam certior fieret: sed de improvviso cum psalmos canentem offendit, et ad pedes ejus prostratus, rogavit illum, ut pro se Dominum precaretur, quo divina ipsius gratia dignus effectus episcopatu et Apostolica sede, ex voluntate ejus populum in pace regeret et gubernaret: se enim juniorem esse et imperitiorem, quam ut sine praecipuo et singulari Dei praesidio id praestare posset. At Dei servus, precibus fuis, ipsumque complexus: «Idcirco, inquit, tibi juveni tantum Deus onus imposuit, ut majore virtute viribusque sustineas calamitates et molestias impendentes: id quod praecessor tuus sibi praestare non posse videbatur. Confirma igitur te, et robustus sis, atque viriliter age. Deo enim confisus, spero administrationem tuam, et diuturnam, et praeclaram fore.» Ex eo tempore majores vires suscipiens Patriarcha, in suo munere administrando se recte gessit, et majore, quam praecessor ipsius, benevolentia virum sanctum est prosecutus.

§ 95. Reprehendebat vir sanctus illum morem, quo multi, praesertim in dignitate constituti, post mysteriorum perceptionem ad lavacra se conferebant. Quamobrem clericorum coetus sanctissimae magnae ecclesiae ad eum se contulit, et sic eum est allocutus: «Quoniam audivimus, pater sanctissime, te eos reprehendere qui post mysteriorum perceptionem se lavant, ad te confugimus, ut intelligamus, utrum id ex sacrae Scripturae lectione, an aliunde didiceris.» Vir divinus ita respondit: «Legimus in Scripturis sanctis: Omne mendacium a malo est: Et, *Perdes omnes qui loquuntur mendacium* (Psal. 5). Scitote igitur, filii,

Deum mihi indicasse, eos valde peccare qui post sanctam communionem ad balnea se conferunt, ut corpus lavent et curent. Quis enim unguento delibutus et aromatibus, eorum abstergit suavitatem? Quis simulac cum Imperatore pransus est, ad balneum currit? »

§ 96. Cum autem adhuc in eadem mansionem moraretur, multae turbae eo concurrebant, ut benedictionem susciperent. Et cum ad eum quidam vexatus accessisset, et multa vociferaretur, increpans eum, et pectus ejus manu percutiens, spiritui immundo qui in illo erat, imperavit, ut exiret: et statim egressus est, cum aliis fratribus spectantibus, tum Zoilo Dei studiosissimo qui eorum praefectus postea factus est. Alia item complura miracula fecit, dum illic esset, per gratiam Christi Dei nostri. Quare pietatis colentissimus Christophorus mansionis praefectus, et fratres omnes cupientes imaginem ipsius apud se manere, pictorem accersiverunt, qui, perspecta ejus facie, effigiem illius exprimeret. Cum igitur eorum desiderio pictor satisfecisset, antequam virum sanctum dimitterent, duxerunt eum, ubi imago illa erat, ut ei benediceret. Qui cum gravitate subridens: « Vos, inquit, fures estis. Cur enim hoc fecistis, nisi ut aliquid aliquando furemini? » Et cum ei benedixisset, discessit.

§ 97. Domitius vero patricius vir clarissimus domum suam quae in Arcadianis est, virum sanctum adduxit, ut familiae suae benediceret. Cumque Irenen conjugem suam, foeminam pietatis amantissimam, adduxisset: « Benedic, inquit, Domine, huic conservae meae, ex qua ego, cum simul diu vixerimus, nullus adhuc liberos suscepi: quamobrem in moerore versamur. » At vir sanctus, cum ei, precibus fuis, benedixisset: « Dei gratia, inquit, haec tibi filios mares pariet. » Adduxit denique familiam universam, et famulos, et ancillas, ut omnibus benediceret: inter quos ancilla quaedam post omnes sequens, occultum daemonium habebat, et magno cum dolore tunc e lectulo surrexerat. Hanc vir verè divinus procul conspicatus, jussit, ut ad se adduceretur. Et cum illam sinistra manu comprehendisset, coepit dextera manu pectus ejus percutere, et vexantem daemonem increpare, ne occultus maneret, sed patefieret. Statim igitur daemon moveri coepit, et tamquam vim patiens vociferari. At vir sanctus, eam humi projecta, et pede super collo ejus imposito, ad Orientem conversus, tacite precabatur, ut labia tantum moveret, nec vox ejus exaudiretur. Cumque ad precationis finem pervenisset, clara voce ut omnes possent intelligere, laudem et gloriam subiecit sanctissimae Trinitatis. Mansit igitur puella diu muta: sed cum interim reliquis omnibus benedixisset, ab eo excitata, surrexit incolumis, et in omni vita sua permansit. Porro Domitii conjux Irene, ut vir divinus praedixerat, tres filios peperit, cum statim post ejus benedictionem primum filium concepisset.

§ 98. Dimissus ergo Christi servus ab Imperatore, et a Patriarcha, ad monasterium suum reversus est. In oppido Scudris juxta sancti Archangeli monasterium, statis temporibus nubes ingruerat, et in subjectos agros ingentem grandinis copiam demittebat, et magnis imbribus torrens sic exercebat, ut in oppidum ingrediens, domos everteret, et villas atque agros absporraret. Certe cum saeva illa nubes quodam tempore, solito etiam vehementius irruisset, violento atque intolerabili impetu torrens intumuit, et oppidi domos, et animalia rationis expertia, et viros et foeminas cum filiis, et parvos infantes in cunis vagientes, et volucres miserabili spectaculo in Sagarium vicinum fluvium exportavit, cum afferri nullum posset auxilium. Incolae igitur qui superfuerant, cum lacrymis ad virum sanctum supplices accedentes, eum ad oppidum adduxerunt. Qui in ea parte, in quam solebat nubes desaevire, constitutus, fuis ad Deum precibus, Crucem ibi collocavit: et Dei gratiâ factum est, ut numquam amplius saeva illa nubes ingruerit. Et si quando aut nivium, aut aquarum copiâ torrens auctus est, nunquam tamen alvei sui lines transiliit, nec damnum ullum incolis importavit.

§ 99. Bunosus homo immitis, cum in Orientis partes Proconsul iret, et ad monasterium appropinquaret, audita viri divini famâ, nuncium ad eum misit, rogans, ut ad oratorium sancti Gemelli veniret, quoniam illic ipse Deum adoraturus, cuperet viri sancti benedictionem accipere, cum non posset ad monasterium accedere, quia festinaret proficisci. Ad eum igitur venit sanctus Theodorus, cumque pro illo precaretur, et ipse staret, nec cervicem inclinaret, vir sanctus, apprehensis frontis ejus capillis eum deorsum traxit. Ita virtus fiduciam sumere consuevit, nec humanam metuere potestatem. *Justus* enim, ut scriptum est, *confidit ut leo* (Proverb. xxviii). Nos autem, qui cum viro sancto eramus, valde timebamus, ne Proconsul, ut erat vir ferus et crudelis, contumeliâ se affectum existimans, indignaretur. At ipse humaniter et precationem, et reprehensionem suscipiens, virum sanctum veneratus est: et manum ejus deoseculans, pectori suo admovit, obsecrans eum, ut pro se Deum oraret, ut a dolore quodam, quo pectus ejus laborabat, liberaretur. Quare vir sanctus digitis pectus ejus leviter percutiens: «Tibi prius, inquit, orandum est, ut interior homo corrigatur et convalescat. Illo enim curato, facile exterior liberabitur. Hoc ego quoque pro me Deum rogo. Quamobrem da te lenitati, et Deum time, ut preces meae exaudiantur. Nam si ego quidem pro te orem, tu autem pietatem et virtutem negligas, inanis erit mea precatio *. Esto igitur clemens et misericors in homines Christianos. In magistratu tuo ne te crudelem, inhumanumque praebeas: sed peccata tua considerans, in aliorum peccatis vindicandis sis mitis ac benignus.

* Illi piorum preces minime prosunt, qui nequitia negligit recedere.

Cave, ne unquam effundas sanguinem innocentem. Si enim is qui fatuum aliquem tantum appellarit, reus futurus est: quanto magis punietur a Deo qui injuste sanguinem effuderit?» Haec pietatis semina in ejus animo, tamquam in terra foecunda, cum vir sanctus conjecisset, ille nummos aliquot proutulit, quos viro sancto religionis gratiâ daret: recusantemque coëgit accipere, rogans, ut singulos singulis fratribus distribueret. Cui vir sanctus, antequam eos conspexisset: «Quomodo, inquit, cum sint quinquaginta nummi, ita distribui poterunt, ut singuli fratres qui sunt centum, singulos accipiant?» Tunc ille viri divini verba admiratus, respondit: «Quinquaginta profecto sunt, ut ore tuo sancto, venerande pater pronunciasti. Mox igitur totidem alios mittam, ut omnibus satis esse queant.» Quod et fecit. Sic justorum virtus solet homines etiam superbos, mites ac mansuetos reddere.

§ 100. Apocomensis vici incolae bovem occiderunt, ut carnibus ejus vescerentur. Contigit autem, ut omnes qui ex illis carnibus comederant, in morbum inciderent, et jacèrent ut mortui. Et quicquid carnis reliquum fuit, nigrum evasit ac foetidum. Qui igitur ex carne illa non gustarunt, id quod acciderat, viro sancto nunciaverunt. Qui respondit, exitium illud a phalange daemonum qui per lebètes pertransierant, provenisse. Et cum eo tempore non posset cum illis discedere, benedixit aquae, quam per unum e fratribus misit, ut periclitantes conspergeret, eisque bibendam propinaret. Quo facto, cuncti tamquam e somno surrexerunt, praeter unum qui mortuus est. Joannes enim procurator, cujus fratri ea calamitas contigerat, non expectans viri sancti benedictionem, accurrit ad mulierem veneficam: et dum ejus incantationes adhiberet fratri, ille animam egit.

§ 101. Eodem in loco nubes immanis vindemiae tempore tantam grandinis copiam demittebat, ut vites etiam multos in annos devastaret. Sed cum vir sanctus eo profectus, precibus fuis, Crucem defixisset, nubes eodem quidem tempore deinceps venit, verum ita pertransiit, ut damni nihil intulerit. Quamobrem incolae Deo gratias agentes pro tali beneficio, vinetum monasterio ejus addixerunt.

§ 102. Et aliis in locis talia miracula a sancto Theodoro facta sunt adversus locustas, et vermes, et mures, a quibus sègetes et vites devorabantur *. Ubi epim tale quippiam accidebat, statim ad virum sanctum confugientes, vel ipsum secum adducebant, vel aquam, cui manu sua benedixerat, ferebant, ut devastata loca conspergerent: et statim quod optabant, assequerantur. Si nubes immanes, et saeva grandines regionem aliquam obruebant, aut si torrentes et flumina cum populorum detrimento

* Spiritualium et corporearum sanationum genera varia et miraculorum series ac celebritas quibus vir sanctus claruit summam enumerantur.

nimum excrecebant, incolae statim ad eum concurrebant: et vel ipsum adducebant, vel Crucem de manu ejus sumebant, defigebantque in locis quae obruebantur: et nullam amplius ejusmodi calamitatem accipiebant. Si lues invadebat boves, aut oves, aut alia genera quadrupedum, aut volucrum, aut etiam homines, similiter assumebant ipsum, aut ejus benedictionem, et aquam, cui benedixisset: vel etiam capistra, aut tintinnabula ad eum afferebant, ut illis benediceret: et optatam curationem consequerentur. Qui erant ab immundis spiritibus vexati, precibus ejus curabantur. Si inter conjuges odium inciderat, viri sancti precatione pellebatur. Qui filios suscipere non poterant, ad beatum Theodorum confugiebant, vel zonas, quibus ipse benedixerat, assumebant: et precibus ipsius liebant voti compotes. Quoties aliquis aegrotabat, propinqui aut amici oleum, aut aquam cui vir sanctus benedixerat, adhibebant aegroto, et curabatur. Qui medicorum remediis, aut opera et manu, aut balneis indigebant, eis vir sanctus consulebat, quibus et medicis, et medicamentis, et balneis uti deberent: et omnes consilio ejus obtemperantes, curabantur. Qui vero, neglecto illius consilio, ad alios medicos, vel ad alia remedia, aut balnea confugiebant, gravius et periculosius aegrotabant. Qui occultas animi aegritudines viro sancto patefaciebant, opportuna remedia accipiebant. Tempus enim poenitentiae praefinebat, quo se vel jejuniis, vel precationibus, vel elemosinis expurgarent. Eos vero qui animi ulcera obtegebant et occultabant, admonebat, ut resipiscerent, et poenitentiam agerent. Eos autem qui sese perjuriis et blasphemis obstringebant, gravi obtutu reprehendebat, ut ab impia consuetudine desisterent, multisque lacrymis, et obsecrationibus, et bonis operibus divinam iram placarent. Si enim eos, aiebat qui tantummodo loquuntur mendacium, ut David ait, Dominus perdet: quanto magis illos aeternis afficiet suppliciis, qui mendacia perjuriis cumulant? *Reddes*, divina inquit Scriptura, *Domino juramenta tua. Et de omni verbo otioso quod homines dixerint, reddent rationem in die judicii* *. Quod si verbi otiosi rationem sumus reddituri, quomodo Dei minas adversus perjuros, et maledicos, et flagitiosos sustinebimus? Eos porro qui inter se gerebant inimicitias, reconciliabat. Qui in judicio contendebant, eos, ut lites et controversias transigerent et componerent, hortabatur, monens illos, ne se mutuis affligerent injuriis, sed ut res istas caducas negligerent et aspernarentur, et divitiis omnibus anteponerent praeceptum illud: *Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Dilectio enim*, ut inquit Apostolus, *malum non operatur*. Et, *Qui diligit fratrem, diligit Deum* **. Omnes autem cohortabatur, ut hospitales essent, et benigni erga pauperes, atque ita peccata sua redimerent, et sibi cibum in futurum reponerent.

* Ex Ps. 5 — Matth. v. et xii.

** Ex Matth. v — Rom. xiii.

§ 103. Erat autem beatus Theodorus valde clemens et misericors erga omnes. Et si quis apud Principem aut Magistratum opprimebatur, accedebat ad eos vir beatus, et divinae parebat scripturae, ita praecipienti: *Eripite pauperem, et egènum de manu peccatoris liberate (Psal. 81)*. In quo virtutem etiam Job imitabatur qui pauperem de manu potentis liberabat. Aliis autem in rebus cum sanctis versabatur, ad gloriam summae ejusdemque essentiae et almae Trinitatis quae veros et sanctos sui adoratores ad finem usque tuetur et exornat. Haec ego Eleusius qui et Georgius a sancto Theodoro vocatus sum, omnia, Deo adjuvante, conscripsi. Neque vero miraculorum ipsius expers fui: sed ea maxime omnium expertus sum. Cum enim parentes mei ex oppido Adigermaro oriundi, diu simul vixissent, nec ullos possent liberos suscipere, ad sanctum virum accesserunt: cumque zonas, quibus ille benedixerat, accepissent, ego conceptus sum, et in lucem editus, et infans ipsi oblatus qui et in ejus sancto monasterio enutritus, a religiosissimo Praefecto literas didici. Cumque parentes mei filium alterum sancti Theodori precibus suscepissent, ejus illi nomen imposuerunt. Duodecim igitur annorum spatio, quo apud illum vixi, multorum miraculorum quae ab ipso facta sunt, inspector fui. Quae autem ab illo superioribus temporibus gesta fuerant, ea vel a ministris ejus qui spectatores, extiterant, vel ab eisdem qui curati sunt, accepi. Quamquam et multa me oblitum esse confiteor, et nonnulla propter imbecillitatem meam praetermisisse. Pauca igitur e plurimis attigi: nam si omnia persequi voluissem, me tempus et vires plane defecissent.

§ 104. Decessit e vita sanctissimus, et beatissimus, ac fidelissimus Christi servus Theodorus, tertio Imperii anno pietatis et Christi studiosissimi Imperatoris Heraclii, die xxii mensis Aprilis. Cujus precibus utinam ad Christi Dei nostri tribunal misericordiam consequamur, et simul cum ipso coelesti regno potiamur et cum illis omnibus qui memoriam ejus colunt et celebrant, ad gloriam Salvatoris nostri Jesu Christi: Cum quo Patri gloria cum Sancto Spiritu, nunc et semper, etc.

VITA ET MARTYRIUM

S. GEORGII MAGNI MARTYRIS

AUCTORE SIMEONE METAPHRASTE, FRANCISCO ZINO INTERPRETE. *

Anno 303 — Natione Cappadox
Nicomediae passus.

§ 1. Diocletianus Romanorum Imperator, sceptris indigne positus, et primus eorum qui sibi cum illo Romanum imperium vindicabant (tres enim erant), cum Augustus declaratus esset Caesar, omniaque sibi tum adversus hostes, tum in subjectis populis e sententia cedere videret, magno studio, ut sibi quidem videbatur, in eam curam incubuit, ut eorum benevolentiam compararet. Summam enim pietatem, et bonorum omnium finem, in eorum qui dii vocantur, cultu sitam existimabat. Quamobrem assidua illis et magnifica sacrificia faciebat: imprimisque Apollinem, ut rerum futurarum peritissimum, venerabatur: quem cum aliquando de quodam negotio consulisset, ita respondisse ferunt, ut eos qui in terris iusti ** essent, sibi impedimento esse diceret, quominus vera praeveniret, eorumque causâ fieri, ut tripodum vaticinia falsa deprehenderentur. Opinionis igitur errore deceptus miser, scire vehementer cupiebat, quinam illi essent in terris homines iusti. Respondens autem e sacerdotibus quidam: « Christiani sunt inquit, Imperator. » Hanc ille responsionem, tamquam escam, devorans, bellum adversus Christianos, quod, jam quieverat, rursus excitavit. Statim igitur arma quae adversus scelera comparata sunt, in homines innocentes exerceri, et in omnes provincias edicta caedis plena mitti coeperunt. Videre licebat carceres adulteris, et sicariis, et flagitiosis hominibus vacuos: eorum autem qui Christum Deum ac Salvatorem faterentur, plenos. Videre licebat, veteribus et usitatis cruciatuum generibus, tamquam levioribus, repudiatis, graviora quaedam excogitari, quibus plurimi quotidie Christiani passim afficiebantur.

§ 2. Cum autem ad Tyrannum variae criminum delationes adversus Christianos undique, imprimisque ab Orientis Procuratoribus venissent quod edicta ipsius contemnerent qui se Christianos profitebantur, quorum numerus iniri non posset, adeo ut

* Acta haec e Graeco Metaphrasteos (demptis nonnullis) sinceriora sunt quam pleraque Latina, Graecis quidem sed manifeste, Baronio testante, corruptis fontibus hausta. Vide infra Annotationem quam Surius a Lipomano mutuatus est, aliaque ibidem a nobis ex Baronio addita.

** Verum tunc redditum Diocletiano responsum, veramque persecutionis causam, vide infra in Nota ad 2. am de S. Georgio historiam.

vel in propria religione vivere ipsis permittendum esset, aut bello repente nihil ejusmodi opinantes opprimi deberent: ille, his omnibus auditis, animi celans indignationem, et praeseferens humanitatem, Praefectos omnes ad se, praecipueque totius Orientis Procuratores accersivit. Qui cum celeriter omnes convenissent, Senatu convocato, suam adversus Christianos saevitiam patefaciens, Imperator jussit, ut quid quisque de re proposita sentiret, in medium proferret. Cumque alii aliud dicerent, ad extremum ipse virus evomuit, deorum religione nihil esse praestantius asserens. Cujus sententiam cum alii comprobassent, rursum, « Si meam, inquit, benevolentiam magnificitis, quando ita sentitis, studiose operam date, ut Christianorum religionem ex universo imperio meo prorsus expellatis. Quod ut facilius perficere valeatis, ego vobis totis viribus favebo.» Omnibus autem approbantibus et collaudantibus, Senatui et ipsi Diocletiano visum, ea de re iterum et tertio ad populum referre.

§ 3. Tunc in exercitu aderat etiam admirabilis Christi miles Georgius qui in Cappadocia non obscuro loco e Christianis parentibus natus, in vera pietate jam inde ab ipsa pueritia fuerat institutus. Hic cum ad pubertatem nondum pervenisset, patrem in certamine pietatis egregie pugnanti amisit, e Cappadociaque cum matre in Palaestinam, unde erat oriunda, se contulit: ubi multae illi possessiones et ingens erat haereditas. Ob generis igitur nobilitatem, cum jam et corporis pulchritudine, et aetate ad militiam aptus esset, Tribunus militum est constitutus. Quo quidem in munere cum virtutem suam in bellicis certaminibus, seque strenuum militem ostendisset, Comes a Diocletiano constitutus est, antequam Christianus esse cognosceretur. Cum autem eo tempore mater e vita discessisset, majoris cupidus dignitatis, maximam e divitiis sibi relictis partem accepit, et ad Imperatorem profectus est. Tunc autem vigesimum aetatis annum impleverat.

§ 4. Cum igitur primo statim die tantam in Christianos crudelitatem animadvertisset, et Senatusconsultum mutari non posse opportunum ad salutem tempus illud existimans, omnem pecuniam et vestem celeriter pauperibus distribuit, servosque praesentes libertate donavit, deque absentibus quod sibi videbatur, constituit: et tertio Concilii die, quo Senatus decretum confirmandum erat, et Principum crudelitatis auctorum sententiae comprobandae, aut refellendae: ipse, omni formidine humana rejecta, et solum Dei timorem in animo conservans, hilari facie et mente tranquilla in medio consessus stetit, et ad hunc locutus est modum: « Quousque tandem, o Imperator, et Patres conscripti, et Quirites, bonis uti legibus soliti, furorem vestrum in Christianos augebitis, legesque adversum illos iniquas sancietis, et homines innocentes persequemini? et ad eam quae vos, an vera

sit, ignoratis, religionem, eos qui veram didicere, compelletis? Haec idola non sunt dii, non sunt, inquam, dii. Nolite per errorem falli. Christus solus est Deus, idemque solus Dominus in gloria Dei Patris. Per ipsum facta sunt omnia, et Spiritu Sancto ejus omnia reguntur et conservantur. Aut igitur vos item veram agnoscite religionem, aut certe illos qui eam colunt, nolite dementiâ vestra perturbare.»

§ 5. His verbis attoniti, et inopinata dicendi libertate perculsi, oculos ad Imperatorem omnes converterunt, audituri, quid nam is ad ea responderet. Imperator autem, tanquam perstrictis tonitru auribus, iracundiae impetum in se cohibens, Magnentio cuidam ex considentibus amico qui tunc erat Consul, annuit, ut Georgio responderet. Hic propius ad se illum accersens: «Equis, inquit, tibi istius audaciae et magnae in loquendo libertatis est auctor?» — «Veritas, inquit Georgius.» Tum Consul subiecit: «Quis est veritas?» Respondit Georgius: «Christus ipse, quem vos persequimini.» — «Ergo tu quoque, Magnentius inquit, Christianus es?» — «Ego servus sum Christi mei, respondit Georgius: eoque confusus, in medio vestrum ultro constitui, ut veritati testimonium exhiberem.» His verbis populo concitato, et aliis alia dicentibus, incertus quidam rumor exaudiebatur, ut fieri in tanta multitudinē consuevit.

§ 6. Tunc Diocletianus, silentio per praecones indicto, cum, defixis in sanctum juvenem oculis, eum agnovisset, sic illum est allocutus: «Et olim nobilitatem tuam admiratus, aetatemque honore dignam existimans, te ad majores provexi dignitatis gradus et nunc, quamvis ad perniciem abutaris dicendi facultate, tamen quia prudentiam et fortitudinem tuam diligo, tibi quae utilia sunt, consulo tanquam pater, hortorque te, ne rei militaris comoda deseras, neve aetatis florem contumaciâ tua cruciatibus subicias: sed diis sacrificans, majora a nobis expectes praemia qui pietatem tuam remunerabimus.» Sanctus autem Georgius respondit: «Utinam potius tuipse, Imperator, per me verum Deum agnoscens, ei sacrificium laudis ab ipso quaesitum offerres: praestantiori enim atque immortali te regno donaret. Siquidem illud, quo nunc potiris, cum sit caducum et fragile, celeriter corruiat atque dilabatur. Quamobrem et ea quae ex ipso proveniunt, cum sint fugacia, nihil possidentibus prosunt. Itaque nullum ex iis meam in Deum meum pietatem labefactare, nullum cruciatuum genus timorem illius ab animo meo excutere poterit, aut mortis formidinem injicere.» Haec vir sanctus dum loquitur, Imperator totus irâ percitus, nec permittens, ut faceret dicendi finem, satellitibus jubet, ut eum e Concilio hastis expulsum, in carcerem conjiciant. Celeriter illi faciunt imperata: et os martyris laudibus personat.

§ 7. In carcerem igitur deductum, humi prosternunt,

compedibus vinciunt, et ejus pectori lapidem ingentem imponunt. Utrumque enim Tyrannus imperaverat. At vir sanctus id patienter ferens, Deo non destitit usque adsequentem diem gratias agere. Cum enim dies illuxisset, rursus eum Imperator ad quaestionem vocavit. Et cum videret illum lapidis pondere defatigatum: «Resipuistine, inquit, Georgi, an adhuc in errore permanes obstinatus?» Cui graviter vir sanctus respondens: «Adeone, inquit, Imperator, ignavum me putas evasisse, ut tam parvo ac puerili supplicio a religione deficerem, et pietatem abnegarem? Prius ipse torquendo defatigaberis, quam ego tortus.» — «Ego, te, inquit Diocletianus, suppliciis ita puerilibus afficiam, ut tibi celeriter vitam eripiant.» Jubet igitur rotam praegrandem afferri, mucronibus undique praefixam, ad eamque virum sanctum alligari, paratisque in ea gladiis dilacerari. Pendebat in aëre rota, inferius autem aderant tabulae, in quibus densissima erant spicula praefixa, gladiis similia, partim rectas habentia cuspides, partim aduncas ad hamorum similitudinem, partim cultros coriarios imitantia. Cum igitur rota per gyrum tabulis appropinquaret, et vir sanctus, tamquam agnus, tenuioribus loris et funiculis, ita constrictis, ut intra carnem absconditi inhaererent, vinctus esset, et per gladios, volvente rotâ, transire cogeretur, acutissima eorum acie corpus exceptum dilaniabatur, et scorpionum more contortum dissecabatur. Hoc ille supplicii genus strenue perferens: primum quidem magna voce precabatur, deinde secum ipse tacite gratias agebat Deo, nec suspirium quidem ullum edebat. Mox bonum temporis spatium, tamquam dormiens, conquevit.

§ 8. Diocletianus igitur eum mortuum existimans, laetus deosque collaudans: «Ubi est, inquit, Deus tuus, Georgi? Cur te ex hoc ludicro supplicio non liberavit?» Cum autem jussisset eum ab illa machina solvi, ipse ad sacrificandum Apollini profectus est. Caeterum magna nube statim exorta, et maximo tonitru erumpente, vox desuper emissa est, quam multi exaudierunt ita disserentem: «Ne timeas, Georgi: tecum enim sum.» Paulo post autem, qualis numquam antea, serenitas successit, et vir candidis vestimentis indutus, rotae assistere visus est, qui facie coruscanti manum martyri porrexit, et ipsum complexus salvere jussit. Nemo autem audebat ad eum propius accedere, neque ex illis qui illum asservabant, neque ex iis qui missi fuerant, ut ipsum a rota solverent, quo ad is qui apparuerat, ex eorum conspectu discessit. Tunc a machina solutus visus est sanctus martyr, at praeter omnium expectationem incolumis constitit, et Deo gratias agebat, ac Dominum invocabat. His perspectis, milites ingenti stupore correpti, rem Imperatori adhuc in templo sacrificanti denunciant, sancto etiam Georgio coram constituto. Quem cum aspiceret Imperator, primum quidem ita se rem habere non credebat, et

illum Georgium negabat esse, sed alium ei similem esse dicebat, aut ejus certe simulacrum quod spectatores deluderet. Verum cum accuratius illum contemplantes qui assistebant agnovissent, et martyr ipse se Georgium esse diceret, obmutuerunt.

§ 9. Porro ex astantibus duo, dignitate praetoria decorati, quorum unus Anatolius, alter Protoleo vocabatur, cum antea in Christi religione essent initiati, re admirabili conspecta, plenam fidem conceperunt, et sublata voce dixerunt: «Unus est Deus magnus et verus Christianorum.» Hos igitur confestim Imperator extra civitatem duci, atque, indicta causâ, jubet obtruncari. Multi praeterea ad Dominum se converterunt, in seipsis fidem continentes qui libere loqui non audebant. Sed et Imperatrix Alexandra veritatem agnovit *: quem libere loqui incipientem Consul abduxit, ac priusquam de illa rem intelligeret Imperator, domum dimisit. Haec Diocletianus indigne ferens, cum ratione nihil agere posset, jussit sanctum virum statim in foveam calcis recens extinctae conjectum, in tertium usque diem asservari, ne qua ex parte excogitari auxilium posset. Vincit igitur ad ejusmodi supplicium ductus toto corpore signo Crucis munito, in foveam, gaudens et laudans Deum, ingressus est. Ministri autem omnibus ut erat imperatum peractis, reversi sunt.

§ 10. Diocletianus vero, cum tertius adesset dies, accersitis quibusdam e militibus, dixit: «Infelicis illius Georgii, quem propter ejus perversitatem et contumaciam in calcis foveam conjecistis, ne monumentum quidem volo sectatoribus ejus extare, ne, dum ab illis colitur, gloriosae insaniae capti cupiditate, in perniciem ruant. Ite igitur, et si quid ex miseris illius ossibus adhuc reliquum est, defodite, atque in perpetuum abolete.» Haec milites mandata cum acceperant, quanta potuerant celeritate, profecti sunt, sequente magna populi multitudine, ut quid factum futurumve esset, perspicerent. Ex purgata igitur calce, intus repertus est vir sanctus habitu splendido, tamquam e convivio veniret: qui manibus in coelum sublatis, Deo pro universis ejus beneficiis gratias agebat. Egresso autem illo, et nullum laesi corporis signum circumferente, tam admirabili spectaculo qui conveniant obstupentes, uno omnes ore Georgii Deum collaudabant, et magnum esse dicebant.

§ 11. Interea dum morantur milites, ac tempus terunt, rumor ad Diocletianum pervenit. Qui cum sanctum Georgium statim accersisset, stupore attonitus, sic eum est allocutus: «Aperi nobis, Georgi, unde tibi haec adsint, et quibus abs te artibus fiant. Arbitror enim te, ad magicæ artis ostentationem, Crucifixi religionem simulare, ut praestigiis ad stuporem omnes adducas, et te magnum ostendas, ac Deum tuum, quisquis est, deorum omnium praestantissimum praedices.» — «Ego quidem, respondit

* Vide in *Martyrol. Illustr.* pro SS. MM. Apollino, Isaacio et Crotate ad diem XXI huj.

vir sanctus, existimabam, Imperator, ne os quidem posse vos aperire in ejus Dei contemptum qui nulla in re non potens est, et ex hujusmodi angustiis in se sperantes liberat. Verum, quando in tam profundum erroris b̄arathrum, urgente diabolo, decidistis, ut ne illa quidem quae vestris oculis cernitis, miracula credatis, sed praestigias appelletis, vestram equidem caecitatem deploro, ac miseros censeo, sed indignos tamen, quibus respondeam, puto.» — «Nunc, inquit Diocletianus, cognoscam, an, nobis cernentibus, res facias admirabiles, et nos, quibus respondeas, indignos putes. Sed vel invitus habebis qui medeantur tibi.» Tunc jubet ferreas crēpidas afferri, oblongis clavis praefixas, easque in conspectu suo accensas, ardentesque in utrumque ipsius pedem induci, ipsumque vapulantem usque ad carcerem trahi. Irridensque dicebat: «Quam velox cursor es, Georgi.» At martyr, cum tam acerbe traheretur et vapularet, secum ipse exultabat: «Curre, inquit, Georgi, ut apprehendas. Sic enim curris, ut non incassum.» Deinde Deum suum invocans, dicebat: «Respice de coelo, Domine, et vide laborem meum, et audi gemitum compediti servi tui: quoniam multiplicati sunt inimici mei, et odio iniquo odērunt me propter nomen tuum. Sed tu ipse sana me, Domine, quoniam conturbata sunt ossa mea, et da mihi patientiam usque in finem, ne quando dicat inimicus meus, Praevalui adversus eum.» Ita precabatur, dum ad custodiam, in quam conjectus fuit, perveniret, afflictus ex vulneribus quae ardentes crepidarum clavi pedibus ejus inusserant.

§ 12. Cum autem totum illum diem ac noctem quae subsequuta est, Deo gratias agens transegisset, postridie accitus, in conspectu astitit Imperatoris qui juxta publicum theatrum sedebat. Aderat et Senatus universus. Sanctum igitur virum Imperator conspiciatus ita recte incedentem, ut si ex crepidarum molestia nihil acciperet impedimenti, magna cum admiratione: «Quid est, inquit, Georgi? Num ad voluptatem et gratiam crēpidae tibi repertae sunt?» — «Sane quidem, sanctus Georgius respondit, Imperator.» Tunc ait Diocletianus: «Audaciā deposita, modeste obtempera, et magicis artibus rejectis accede, ac diis propitiis sacrifica: alioquin multis aliis cruciatibus affectus, hac dulci vitā tandem spoliaberis.» — «Quam stulti, Georgius inquit, videmini qui Dei mei potentiae praestigiarum nomen imponatis, ejusque praesidia magicis artibus comparantes, lūdicas daemonum qui a vobis coluntur, fallacias tam impudenter jactetis.» Acri voce, trucique aspectu Diocletianus martyris orationem interpellans, astantibus imperavit, ut os ejus caederent: «Sic, inquit, doceatur, Imperatores non esse contumeliis afficiendos.» Deinde jussit, ut nervis bubulis tandiu vapularet, dum caro ejus cum sanguine terrae agglutinetur. Cum autem sanctus martyr ita crudeliter exeruciatus, nihil hilaritatem vultus immutaret,

Imperator admiratione plenus, ad eos qui proxime aderant, conversus: « Equidem, inquit, haec non virtutis et fortitudinis, sed magicae artis opera dixerim. » Et jussit martyrem custodiae restitui (a).

§ 13. Dum autem ipse esset in carcere, quicumque Christi fidem imbibebant, propter ea quae peracta erant, ad ipsum profecti, et, tradita custodibus pecuniâ, ad ejus procidebant pedes, et apud eum manebant: ex quibus multi etiam aegrotantes, per Christi signum et nomen ab eo curati sunt. Inter quos etiam vir quidam, Glycerius nomine, privatâ fortunâ, arans, altero ex bobus (ut saepe contingit) humi collapse et abjecto, et tantum non expirante, posteaquam de sancti viri fama a quibusdam didicit, currens in carcerem, bovis jacturam deplorabat. Tandem arridens huic sanctus Georgius: « Abi, inquit, laetus: Christus enim meus bovem tuum ad vitam revocavit. » Ille autem verbis credens, et currens, invenit, sicut dixerat ei vir sanctus. Mox vero ne paululum quidem moratus, reversus est, et ad Martyrem accurrens, per civitatem voce magna clamabat: « Magnus est certe Deus Christianorum. » Comprehendentes igitur ipsum milites quidam, qui ipsi forte occurrerant, per satellites rem Imperatori nunciavere. His autem furore plenus, et ne ipsum quidem aspiciens, nec dignum, quem interrogaret, existimans, gladio obtruncari extra urbem jussit. Hic ergo Glycerius gaudens, et tamquam ad convivium aliquod vocatus, currebat ante milites a quibus ducebatur, et magna voce Dominum invocabat, orans, ut martyrium sibi baptismatis loco poneretur: atque ita vitam finivit. Tunc quidam e Senatoribus apud Imperatorem sanctum Georgium accusabant, quod in carcere sedens, famâ populum commoveret, multosque a diis abducens, ostentis magicis Deo adjungeret crucifixo. Itaque ad quaestionem rursus ducendum videri, et si resipisceret, absolvendum: sin in eadem permaneret insania, e vita tollendum.

§ 14. Imperator igitur, adhibito in consilium Magnentio, jussit in diem posterum juxta Apollinis templum tribunal sibi parari, ut publice de sancto quaestionem haberet. Nocte autem illa orans martyr in carcere, ac paulum obdormiscens, vidit in somnis Dominum propria manu se sublevantem et amplectentem, et coronâ capiti suo imposita, dicentem: « Ne time, sed bono animo esto. Ecce enim jam dignus factus es, qui mecum regnes. Ne igitur

(a) Nonnullis hucusque pepercimus hyperbolico auctoris ingenio manantibus, suppliciorum generibus prodigiisque excoGITANDIS feracissimo. Sed inexorabili severitate expungendum hinc censuimus certamen varium S. Martyris cum Mago Athanasio: id enim Baronius et Henschenius aperte reprobant. Nam Metaphrastes, portentosis quibusvis delectatus, bona quidem fide retulit, sed ex commento est ortum ab Arianis confictio, quo (Chronologâ ipsa postposita) Georgium inclytum nostrum cum Georgio ariano episcopo confudere, ac Athanasium scelestum praestigiatores introduxerunt in probrum S. Athanasii Magni quem *Megum* calumniose ac petulanter appellabant: sanctum quippe Patriarcham Georgius ille Alexandrinae Sedis invasor pugnacissime erat persecutus. Georgium autem Arianum episcopum, defuncto imperatore Constantio, ob scelera sua Alexandriae occisum, haeretici martyribus adserpsunt: inde fabula de contentione S. Georgii cum Athanasio mago. Rem fusius lege in Notis Eusebii Annalistae hac Martyrologii die.

tardaveris, sed pròpere ad me veniens, paratis fruire. » Expectatus autem, et gratias Deo alacrius agens, carceris custodem ad se vocavit, ipsumque rogabat: « Hoc, inquires, unum abs te, frater, peto: concede, ut puer meus ad me ingrediatur: habeo enim, ipsi quod dicam. » Annuente autem custode, ingressus est puer *, qui extra carcerem expectabat, et dominum suum in vinculis veneratus, flens humi jacebat. Sed sanctus illum erigens lacrymantem, ut bono animo esset, hortatus est, visaque nunciavit: « Celeriter, inquires, me, fili, Dominus meus vocabit. Postquam igitur ex hac vita migravero, accepto hoc meo misero corpore, quemadmodum ante discessum meum statui, itineris tui duce Domino, domum, quam habitare soliti sumus, prope Palaestinam, contende: omnibusque peractis, quae ibi praescripta sunt, Dei timorem habeto, a Christi fide non deficiens. » Illo vero promittente non sine magna vi lacrymarum, se, Deo adjuvante, studiose omnia curaturum, vir sanctus illum amplexatus dimisit.

§ 15. Atque postero die sedens Diocletianus in tribunali sibi parato, in ipso Solis ortu martyrem ad se venire jussit, iramque compescens, coepit omni cum mansuetudine eum sic alloqui: « Nonne tibi videor, Georgi, maxima humanitate et amore plenus esse, qui erga te tam mitis sim? Nam mihi dii omnes testes sint, ut me valde tuae taedet adolescentiae, tum propter florem pulchritudinis tuae, tum propter prudentiae gravitatem animique constantiam. Ac volebam quidem, si resipuisses, ut mecum pariter habitares, et secundas a nobis obtineres. Dic igitur nobis ad haec tu quoque quid sentias. » Sanctus Georgius: « Oportebat, inquit, Imperator, hoc tuo erga nos studio declarato, non tam multa in nos per iracundiam mala facere. » Haec illa verba libenter audiens, subiecit: « Si velles mihi, ut patri, amanter obsequi, omnes istos, quos pertulisti, cruciatus maximis honoribus compensare. » Sanctus Georgius: « Si vis, inquit, posthac in templum ingrediamur, deos, qui a vobis coluntur, aspecturi. » Illico igitur Imperator exurgens magna cum laetitia, Senatui et omni populo per praeconem edicit, ut in templum eant. Simul vero extollebat populus Imperatorem, et diis suis victoriam. dum iter in templum faceret, ascribebat. Ubi vero omnes ingressi sunt, indicto silentio, et sacrificio jam parato, intuebantur omnes martyrem, sperantes proculdubio ipsum sacrificaturum. Ipse autem ad Apollinis statuam accedens, extensa manu: « Ecquid, inquit, a me sacrificium vis suscipere ut Deus?» Atque eodem tempore signum Crucis expressit. Daemon vero statuam inhabitans, hujusmodi vocem emisit: « Non sum Deus, non sum, sed neque mei similia quisquam. Unus est Deus solus, quem praedicas. Nos autem ex angelis ipsi ministrantibus

* Pasiocrates hic est cujus nomine elogium conscriptum, quod habes infra, de S. hero suo Georgio Martyre.

apostatae facti, ob invidiam homines decipimus. » Tum sanctus respondit: « Quo pacto igitur hic manere audetis, me cultore veri Dei praesente? » Atque, hoc dicto, sonus quidam ac fremitus luctui similis ex statuīs emittebatur. Omnes autem simul ad terram lapsae contritae sunt. Tunc conversi quidam de populo, tamquam furore concitati, sacerdotibus incitantibus, correptum sanctum virum vinculis constrinxerunt, atque inter verberandum clamabant, dicentes: « Tolle magum hunc, Imperator, tolle atqueam nostra nobis ingrata sit vila. »

§ 16. Hoc igitur tumultu concitato, et famā per urbem brevi discurrente, Imperatrix Alexandra, cum fidem Christi occulte apud se habere amplius non posset, celeriter prodit: et cum populi tumultum, et S. Georgium procul vinctum cerneret, nec ad eum prae turba posset accedere, clamans dicebat: « Deus Georgii, adjuva me, quoniam tu es Deus solus omnipotens. » Sedato autem populi tumultu, Diocletianus sisti coram se virum sanctum iussit: et insipienti similis, ad ipsum: « Tales, inquit, benignitati meae gratias rependis, foedissimum caput? Sic diis sacrificare solitus es? » Cui sanctus Georgius: « Ita plane sacrificare didici, Imperator insane, et sic deos tuos colere novi. Eru-besce in futurum diis talibus acceptam referre salutem tuam, qui ne sibi ipsi quidem afferre opem possunt, neque servorum Christi praesentiam valent sustinere. » Dum vero haec diceret sanctus, ecce Imperatrix quoque in medium procedens, eundem, quem antea, coram Imperatore sermonem habebat: et ad pedes viri sancti procumbens, Tyranni dementiam conspuebat, maledictis deos lacerans, eorumque cultores detestans. Imperator autem ad eam: « Quid tibi, inquit, accidit, Alexandra, quod huic mago et incantatori adhaerens impudenter, a diis recessisti? » Illa vero acriter eum repellens, ne dignum quidem censuit responsione.

§ 17. Impius igitur Diocletianus furore repletus, de sancto nihil amplius quaesivit, sed ab eo irritatus, et, dum sacrificium sperat, subversos ab eo deos suos videns, ad haec Imperatricis mutationem animadvertens, atque illius causā iracundior factus, huiusmodi sententiam contra martyrem et nobilissimam tulit Imperatricem: « Pessimum Georgium, Galilaeum sese dicentem, et qui tum deos, tum meipsum conviciis multis affecit, denique qui contra illos arte sua magica usus est, cum Alexandra Imperatrice beneficiis ejus corrupta, et pari dementiā in deos ipsa quoque maledicta conjiciente, gladio obtruncari jubeo *. » Statim igitur ii, quibus hoc demandatum erat, sanctum corripientes, vinctum extra civitatem ducebant. Tracta pariter cum ea nobilissima est Imperatrix: quae, dum abduceretur, alaeri animo orabat, labra

* Acta S. Georgii Graeca recentiora, Hollandianis testibus, complures Patricias et illustres foeminas, Augustae exemplo, Christi fidem amplexas dicunt.

movens, et oculos in coelum frequentissime intendens. At ubi ad locum quemdam venit, ut consisteret petivit. Iisque qui trahabant, concedentibus, super vestem sedens, et caput in genua reclinans, spiritum Deo reddidit. Hujus rei causâ martyr Christi Georgius Deum extollens, ipsique gratias agens, multa cum alacritate incedebat, orans, ut suus quoque cursus recte perficeretur: et postquam ad praefinitum locum appropinquavit, cum gaudio collum proferens beato capite detruncatus est vigesimo-tertio die aprilis, egregiam confessionem perficiens, cursum consummans, fidem servans impollutam. Unde etiam coronam justitiae repositam habet.

§ 18. Haec sunt maximorum certaminum strenui victoris trophaea. Haec sunt contra inimicos ejus praeclara facinora, et praelia gloriosa. Qui sic certaverit, incorrupta atque aeterna coronâ donabitur. Cujus precibus utinam nos quoque partem justorum assequamur, collocemurque ad dexteram Domini nostri Jesu Christi: cui gloria, honor et adoratio in secula seculorum.

ALOISIUS LIPOMAMUS EPISC. VERON.

PIO LECTORI

Ne mireris, amantissime lector, si alteram tibi Magni martyris Georgii vitam legendam offerimus. Illam enim ex Veneta à Metaphraste, hanc vero ex Cryptae Ferratae bibliotheca a Pasicrate, ejusdem beati martyris servo, scriptam (ut fertur) habuimus. Quae licet in paucis quibusdam dissimiles videantur, ea tamen dissimilitudo non in re, sed in ordine potius consistere videtur. Ea vero, quae unus tacuit, alter supplevit. Utraque igitur cum sequente Encomio legenti jucunda erit, cum in sancti hujus martyris gestis enarrandis plurimum conveniant. Pecinus hoc eo libentius, quod apud Latinos nostros de gloriosissimo et celeberrimo martyre nihil, quod fide dignum esset, legebatur: cum constet inter apocryphas scripturas connumerari passionem sancti Georgii martyris, quae olim a sanctissimo Gelasio Papa reprobata est (a). Ne quis autem putet hanc historiam, quam nos in lucem proferimus, a duobus jam dictis auctoribus contextam, eandem esse, quam ipse beatissimus Gelasius reprobavit; sciat ipsam Orientalis Ecclesiae testimonio confirmari, in qua singulis annis recitatur in compendium redacta. Itaque posthac habebis, quo in martyris invicti solemnibus animum tuum abunde oblectare possis. Vale, et sancti hujus patrociniis te summopere commenda. Mira enim sibi ex intimo corde addictis beneficia praestitit, et in posterum praestabit.

(a) "Sexta Synodus etiam profitetur quasdam martyrum historias ab haereticis esse conscriptas eo consilio ut Dei martyres afficerent ignominia, et qui illas audirent ad incredulitatem deducerent. Id etiam a Manichaeis factitatum S. Augustinus testatur. Quatenam autem essent Acta Georgii a Gelasio improbata atque rejecta... invenisse arbitror in Codice pene vetustate consumpto, multis haud dubium referta mendaciis: ibi portentosa quaedam ab omni miraculorum ratione aliena feruntur, quae quidem (ut praedictae Synodi utar verbis), non ad pietatem legentes sed ad infidelitatem adducant. Insunt praeterea illic quaedam accepta ab haereticis atque Gentilibus, ut conflictus ille Georgii (vide not. n. supra ad § 12) cum Athanasio mago: ac satis apparet totam illam de Actis Georgii fabulam fuisse commentum Arianorum. Ac leguntur in iisdem alia Martyre indigna... et alia multa quae potius delirantium somnia, quam sinceram historiam praestarent." (Baronius in Notis hac die).

MARTYRIUM

S. ET MAGNI GEORGII

A PASICRATE EJUS FAMULO (VEL HUIUS POTIUS NOMINE) SCRIPTUM.

§ 1. Nostri quidem Salvatoris Jesu Christi regnum cum aeternum sit, neque aliquod temporis principium habuit, neque ullum unquam finem habebit. Ejus vero omni ex parte laudandus et celebrandus adventus, quo tempore Dei Filius ex Maria Virgine carnem sumpsit, et homo factus praesens in terris fuit, per totum orbem terrarum effulsit, Apostolorum doctrinâ et praedicatione his nunciatus qui meruerunt ut in sanctorum hominum sorte numerarentur. Quae res et mirabilis fuit, et naturam omnem ac sapientiam superavit. Multis autem incredibilis visa est propter admirabilem, et quae hominum opinionem superabat, ejus rei magnitudinem. Incredibile, inquam, id visum est illis qui errori serviebant. Quamobrem omnes, qui terrena et falsa hujus mundi gloriâ detenti erant, divinae providentiae mysterium, ignominiam et nugas quasdam existimabant: sanctaque illa Dei hominis facti, et salutaris ejus regni praedicatio, a Judaeis quidem scandalum, a Gentibus vero stultitia putabatur. Et tamen nihilominus Deo ipsi placuit, per multam et admirabilem servorum suorum tolerantiam, humanum genus ad veram ac salutarem religionem convertere.

§ 2. Accidit autem, ut tempore illo, quo satanae ipius superstitionis et idolorum servitus in hominibus dominabatur, Diocletianus Romanorum imperio potiretur (a), qui pestis profecto quaedam fuit, et contra Christi gregem fera valde agrestis, inanum idolorum errori nimium addictus. Erat illi amicus quidam, qui sentiebat idem, quod ille, et impietate mirum in modum excelebat. Huic nomen erat Magnentius, qui secundas in imperio tenebat, et adversus Christianos insaniam quadam effervescebat, colendorumque idolorum impietate nimia efferebatur. Una igitur

(a) Ut perspicuiora fiant quae aliquanto confuse et minus recte et Metaphrastes supra et hujus elegii auctor de Diocletiano praefantur et ejus persecutionis exordium, haec Lectori praebemus. Diocletianus et Maximianus, Orientis ille, hic Occidentis, adepti imperium sunt anno cclxxxiv. Innumerabilibus Maximianus caedibus horrendam fecit AERAM MARTYRUM cum eorum imperio initam, quae tamen *Diocletianea* appellatur, et haec annis computandis apud Coptos viget. Diocletianus interea Christianis visus est non infensus, Ecclesia mirifice in Oriente augebatur, Christi cultores in ipsa Imperatoris aula honoribus et officiis fungebantur, idolorum sacrificiis exempti; quamquam et in Oriente tunc martyres non pauci fuerint gentilium rabie et dolo, et magistratibus decretis praecedentis persecutionis insistentibus. Diocletiani vero animus erga Christianos paulatim immutatus; anno denique cecum instigante Galerio, cumque haruspices Imperatori pecudum exta consulenti affirmarent nulla indicia exhiberi propter adstantes *profanos* (scilicet Christianos) immaniter atrox est factus, ac Nicomediae ab aulicis exorsus ac militibus, 10. am. excitavit furentissimam persecutionem. De Diocletiano et Galerio, data occasione, iterum alibi.

consultarunt, quidnam fieri oporteret ad Christianorum culturam omnino de medio tollendam, et ad omnes homines deorum suorum cultui subjiendos. Erant enim idolorum errori, quo animae ipsae perdebantur, valde inhiantes, Apollini praesertim, perdendorum hominum duci.

§ 3. Cum igitur simul consultassent, edicta scripserunt Diocletiani Imperatoris nomine ad omnium provinciarum ac regionum Praesides, Tribunos, et qui magistratu aliquo fungebantur. Quibus per omnem urbem ac regionem propositis, et persecutione magna contra Christi gregem erumpente, ita ut multi ex iis, qui valde insignes erant, post plurimos cruciatus animo remissione facti sint, Diocletianus ipse magis magisque insaniens, omnem Senatum ad se convocavit, omnesque magistratus et militares tribunos. Qui cum eodem convenissent, rursus consultabat, quomodo ex imperio suo Christianorum genus omnino delere posset. Cum vero tam ii, qui una sederent, quam qui assisterent Imperatori, metu detenti, se id prompto animo facturos dixissent, quod in mentem illi veniret, Diocletianus hanc habuit orationem :

§ 4. « Mihi quidem, charissimi auditores, nihil nostra in deos pietate videtur praestabilius. Nam et imperium ipsum nobis, et hominibus omnibus salus ab illis data est. Justum igitur censemus, deos ipsos perpetuis sacrificiis compensandos : eos vero Christianos qui adhuc extant, et deos nostros contemnunt, omnium generum cruciatibus tandiu subjiendos, quoad istorum impia superstitio dissolvatur, et mortis genere turpissimo extinguatur. » Itaque ad haec ipsa omnes una voce responderunt : « Nos, maxime invictissimeque Imperator, vestrae divinitatis in omnibus providentiam amplectimur, et immortales deos honorare volumus, quemadmodum et vestrum imperium jubet. Si quis vero posthac extiterit, qui vel cogitatione ipsa Christum nominet, omnium generum morti subjiatur. »

§ 5. Cum impius ille Tyrannorum Senatus ad hunc nefarium et perversum modum decrevisset, et ejusmodi edicta proposuisset, omniumque generum tormenta contra Christianos homines excogitasset, et multi Christianorum inimici diligenter inquirerent (quippe quod aptissimum tempus sibi oblatum viderent) si quem Christianum invenire possent : eo tempore, ut in obscura nocte, stella quaedam clara et splendida effulsit, pretiosa illa Christi margarita, Georgius, qui fuit meus dominus et Christi miles. Ille multorum deorum errorem et idolorum superstitionem, velut nubem quamdam, exterminavit : et perfecta coelestique mente salutaris praedicationis diem proprio certamine omnibus ea re dignis illustrem ostendit. Qui foedissimi Imperatoris Diocletiani minas nihil metuens, non tam multorum Principum, qui cum illo erant, furorem, non exercitum, non denique

proposita tormenta aliquo modo cogitans, sed in ea omnia, quae vere terribilia sunt, intentum animum habens, religioso cordis sensu haec secum dicebat: « Quid cessas, Georgi, cum Deus ipse eos invitet, qui ad ejus nuptias ire volunt? Patefactus est thalamus nuptialis, coena parata est, quid cessas intrare, priusquam janua claudatur? Praesto est nunc Jesus, qui Crucem propter nos sustinuit. Clamat ille: *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam vero non possunt occidere* (*Ex Matth. x*). Recordare, Georgi, evangelica illa documenta, et verum illud Domini promissum: Qui confessus fuerit me coram hominibus, confitebor et ego illum coram Patre meo, qui in coelis est. Vitae hujus brevem umbram ac cito praetereuntem, aeternae illi vitae ne praeferas, neque vanam mundi gloriam coelesti spei anteponas: quoniam omnis gloria hominis est tamquam flos agri. Paulisper sustine, et cum angelis perpetuo exultabis. »

§ 6. Haec cum secum ipse collocutus esset, et consilio valde bono cogitationem suam confirmasset, non solum Tyrannorum minas non extimuit, sed etiam veritatem ipsam verbis ac factis praedicavit, et propositam tormentorum multitudinem irridens, suis certaminibus maximam sanctissimae Christi Ecclesiae doctrinam, et pulcherrima reliquit monumenta. Erat sanctus hic martyr Georgius genere Cappadox, nobilis, moribus ac facultatibus valde illustris, divina quadam prudentiâ ornatus, atque tribunatibus plurimis functus. Aderat autem tunc ille una cum exercitu Imperatori.

§ 7. Cum igitur tantam insaniam ab idolorum servis adversus Christum exerceri vidisset, celeriter pecunias et facultatem omnem suam pauperibus distribuit. Cumque se athletarum more ad stadium subeundum exuisset, et in medio regii tribunalis, Senatusque et omnium militum illie sedentium, eorumque, qui magistratu aliquo praediti assistebant, praesenti animo stetisset, alta voce: « Christianus, inquit, o Imperator, ego sum, qui fretus vero et coelesti Deo ac rege Christo, in medio vestrum stare non sum vèritus. Miror autem tanto in istis idòlis colendis errore vos detineri, et aeternum ac viventem Deum ignorare, qui omnium opifex est, et tibi regnum istud dedit. Quamobrem, Imperator, et omnes, qui hic una sedetis, nolite daemonum errore ac fallaciâ decipi. Nos vero Christiani unum Deum Patrem adoramus, et unum Dominum Jesum Christum Filium Dei, per quem facta sunt omnia, et unum Spiritum Sanctum Dei Trinitatem perfectam in una divinitate et regno. Quapropter et hic pie vivimus, et post mortem vitam aeternam expectamus. Vestra autem simulacra quae colitis, revera nugae sunt, et risu digna, cum et fabulae sint, et nihil veri in se habeant: nam diaboli inventum hoc fuit, quod perniciem atque interitum iis affert, qui mentem illis adhibent. »

§ 8. Haec cum ille dixisset, Magnentius, qui secundas post Imperatorem tenebat, et illi erat valde charus, intuens in Georgium: « Quod nam, inquit, est nomen tuum? et quis nam es tu, qui tantum audaciae prae te fers? » Respondit Georgius: « Ego primo et praecipuo nomine Christianus appellor: ut vero apud homines vocor, Georgius sum, cum ita Deo meo placuerit: oportet enim me copiosum et uberrimum coelesti Deo meo pietatis fructum offerre *.» Tunc in eum intuens Diocletianus, velut saevus aliquis draco: « Audio, inquit, Georgi, prudentiâ et fortitudine semper te probatum, et honoribus a regali nostra providentia dignum fuisse habitum. Age igitur, diis nostris immola, ne pessime moriaris: sed nostra humanitate magis frui possis, et honorem ac divitias copiosiores, fiduciamque majorem apud nosipsos assequaris. Ista nunc vana fiducia tua nihil tibi proderit. »

§ 9. Ad haec Georgius: « Utinam, o Imperator, me ferres, et verum atque unicum Deum agnosceres, ut et coeleste regnum mereri posses. Ista enim potestas tua ad breve tempus est, tuaque promissa atque illecebrae nunquam meae in Deum pietatis stabilitatem commovere poterunt. Tui honores tecum sint, et promissa tua illi habeant, qui tibi obtemperant. Ego enim Christum habeo coelestem Imperatorem, qui contra satanam et ejus ministros victoriam et gloriam mihi praebet. » His commotus Imperator, et furore accensus, jussit vecte illum ita verberari, ut ejus viscera in terram funderentur. Quo facto, ejus corpus sanguine circumfusum erat: vectis vero, ut plumbum, in posteriore partem reflectebatur. Tunc dixit sanctus Georgius: « Gratias tibi ago, Domine Jesu Christe, quoniam gladium a ministro diaboli sustulisti, et ejus contra nos fremitum dejecisti. » His commotus Diocletianus, et irâ multa repletus, jussit eum de ligno deponi, et in carcerem duci, ejusque pedes in ligno graviter extendi, et in ipsius pectore lapidem magnum imponi. Lapide autem imposito, qui vix bajulari potuit, alta voce sanctus Georgius dixit: « Gratias ago tibi Deus, quod dignus sim factus, qui onus acciperem, quod pectori et cordi meo imponeretur, quodque meae in te confessionis stabilitatem firmare debeat. »

§ 10. Crastino autem die suggessit satanas Diocletiano, et iis qui cum ipso erant, ut juberent rotam quandam valde magnam multo et vario artificio componi. Facta igitur fuit rota gladiis undique armata, in quam iniquus ille Tyrannus jussit sanctum virum injici. At ille ut in eum locum ductus fuit, et tristem illam machinam diaboli arte compositam vidit, in eam intuens dixit: « Domine Jesu Christe, gratias tibi ago, quod in hanc sortem me vocasti. Tu igitur, qui fuisti fixus in Cruce inter duos latrones, et ipse immortalis mortem gustasti, ut a morte hominem eriperes, da mihi, quaeso, stabilem et immobilem tuae fidei

* *Georgius* namque *agricola* interpretatur.

confessionem in hac hora, et serva animam meam ab hac diaboli machina. » Haec cum dixisset, in eam machinam injectus est, graviterque depressum ejus corpus, in multas partes discissum fuit. Quo facto, Diocletianus Imperator et ejus amicus Magnentius, elata voce dixerunt: « Vidistis omnes, qui hic praesentes estis, quod non sit alius deus, nisi Apollo, et Neptunus, Hercules, Jupiter, et magna Diana? Ubi nunc est Georgii Deus? Quare non venit ille, et eum e manibus nostris liberavit? »

§ 11. Cum igitur in rotae illius tormento eum manere jussisset, ad prandium se contulit. Horâ autem decima sonitus magnus e coelo factus est, et vox haec: « Esto fortis, Georgi, et sententiam firmam tene: multi enim per te ad fidem meam convertentur. » Qui vero erant illic carnifices, et eum custodiebant, sonitu illo perculsi dicebant: « Magnus est Deus Christianorum. » Angelus autem Domini venit, et e tormento illo martyrem dissolvit: cujus corpus cum sanum restituisset, illum salutans: « Gaude, inquit, Georgi, et crede in eum qui te corroborat, Christum, et cursum tuum perfice. Ecce enim nos expectamus, perfectae confessionis coronam tibi dari. » Surrexit autem Georgius laetus, et proprio Domino gratias agens, inambulansque psalmos illos canebat: *Exaltabo te Deus meus Rex, et benedicam nomini tuo in seculum, et in seculum seculi. Dirige gressus meus, Domine, et non dominetur mei omnis injustitia (Psalm. 144 et 118).*

§ 12. Cumque in eum locum venisset, ubi Apollinis statua erecta erat, invenit illic Imperatorem ac Magnentium, et omnes Imperatoris amicos, sacrificia et debacchationes idôlis suis offerentes. Cum igitur propius accessisset, alta voce: « Agnoscisne, inquit, me, o Imperator, et eum Deum, qui a me tibi nunciatur, quique me de manibus tuis, et a letali machina, quam ipse opinabar morti me tradituram esse, omnino eripuit? Erratis igitur vos idolis sacrificia offerentes. » Tunc Imperator in eum intuens: « Tu, inquit, quis es? » Tunc ille: « Georgius ego sum, tuo jussu in rotam conjectus, quem et dereliquisti in multas partes a rota dissectum: me enim mortuum existimabas, qui et veni, ut tibi ostenderem Deum illum, quem tu ut imbecillum contemnebas, posse nos a morte eripere. » Tunc Imperator jussit eum detineri: secum tamen cogitabat, eumque valde inspiciebat, num non ipse revera, sed ejus imago esset, qui morte violenta sublatus fuerat, et eos illuderet. Magnentius autem dicebat similem illi esse. At sanctus Georgius: « Ego, inquit, Georgius sum Christi servus. Ne erretis in istis idolis: sed scitote Christum posse illos etiam a mortuis excitare, qui spem suam in eo collocarunt, eosque a vestris manibus liberare. »

§ 13. Cum vero martyrem ipsum vidissent, et haec ab illo audivissent Anatolius et Protoleo Tribuni militum, crediderunt in Deum cum familiis suis. Itaque alta voce dicebant: « Unus Deus

est, qui a Christianis colitur: ipse Deus solus. » Haec autem cum Imperator audivisset, jussit omnes illos extra urbem in locis desertis obtruncari. Cum igitur illi ad martyrium proficiscerentur, una voce clamabant: « Domine Jesu Christe, accipe animas nostras, et in regnum illud tuum, quod nulla successione mutatur, nos perducas, neque tarditatem nostram, quam in tui nominis confessione, et fide ostendimus, pro peccato nobis imputes: sed fac ut nihil nos impediat, quominus redemptionem peccatorum consequamur. »

§ 14. Haec omnia cum Imperatrix Alexandra de sancio martyre Georgio audivisset, ipsa etiam Domino credidit, et ad Imperatorem accedens, libere clamavit: « Christiana ego sum, ego serva sum illius Dei quem Georgius colit. » Haec cum illa diceret, Magnentius: « Dic, inquit, Imperatrix Alexandra: Quare Christum laudans, deos ipsos contemnis? » Illa vero: « Quod melius, ego appetens, id, quod ignobilius et pejus est, contempsi. » Haec cum dixisset, domum rediit, interea Christi timorem in corde servans et fidem immobilem. Imperator autem furore percitus, jussit sanctum Georgium in lacum conjici, ardentem ex materia illa quae dicitur asbestos, quaeque non nisi post tres dies extinguí solet: jussitque custodes ipsos diligenter observare, ne insidiae aliquae fierent. Post tres autem dies Imperator praecepit militibus, ut illuc profecti, ossa illius, quem morte violenta interfectum existimabat, tollerent, et caute in terra occultarent, ne aliquid ex ipsis inveniretur. Cum igitur milites ipsi ad lacum illum venissent, una cum illis et multitudo magna ad spectaculum venit, et materiâ, quae asbestos dicitur, sublata, sanctus martyr Georgius inventus est nulla omnino corporis parte laesus. Angelus enim Domini una cum illo erat, Christi curam in eum exercens.

§ 15. Cum igitur illum vidissent, omnes clamaverunt: « Magnus est Deus Christianorum. » Haec cum audisset Imperatrix Alexandra, ipsa etiam venit ad eum locum, clamans: « Unus Deus est, quem Christiani colunt, neque alius est praeter ipsum, qui ex omnibus angustiis servos suos eripit. » Crediderunt autem et milites, qui missi fuerant, ut eum e lacu illo educerent. His auditis, Imperator jussit magnam militum manum illuc proficisci, et sanctum eum virum comprehendere, et ad se ducere. Adducto igitur martyre, sedens Imperator in tribunali cum Senatu suo: « Quis, inquit, est, qui te vivum reddidit? » Tum sanctus Christi martyr Georgius ait: « Si audiveritis rursus, minime credetis. Illud tamen scito, Imperator, Christum Dei Filium ab omnibus tormentis tuis me servare, et omnes qui eum invocant, e laqueis diaboli eripere. » Tunc Imperator jussit ferreos calceos componi, clavos rectos habentes et ignitos, quibus ejus pedes induti, huc atque illuc agitentur. At sanctus martyr cum sic agitatus ambulare non posset, secum dicebat: « Pròpera, Georgi,

ad sortem illam quae te apprehendit. » Et lacrymans, ita Deum precabatur: « Domine Deus meus, salvator eorum, qui affliguntur, refugium illorum qui persecutiones patiuntur: patientiâ eorum, qui nominis tui causâ aerumnas perferunt, ne me derelinquas: sed da mihi patientiam usque ad finem, ne dicat inimicus meus: Praevalui adversus eum. »

§ 16. Cum primum autem preces complevit, venit vox e coelo dicens: « Esto bono animo, Georgi: tecum enim sum. » Statim autem ejus corpus sanatum fuit. Cumque martyr in carcerem coniectus fuisset, eo die, qui deinceps consecutus est, ante tribunal stetit. Imperator vero illi dixit: « Quousque temeritatem tuam ostendens, tormenta feres, et magicis artibus in dies magis utens, nos a te deceptum iri putas? Ausculta igitur me, et diis immola. » Tum Georgius Imperatori, et his qui cum illo erant: « Ego, inquit, Dei mei auxilia expectans, et omnia vestra tormenta sustinens, sanus ante vos consisto. Solius igitur Dei potentiam testimonio meo confirmo, qui et paratus sum omnes vestros cruciatus perferre propter spem, quam in Christo meo collocavi. Vos autem, quaeso, quam spem habetis in istis idolis, quae cum vitae sint expertia, et nihil sint, a vobis tamen frustra coluntur? Ne igitur amplius vestrae ruinae commune ludibrium aliis proponatis: pudeatque vos tandem deos nominare illosipsos, qui luxuriis, nugis, fabulis et caedibus studentes, in hoc mundo paulum vixerunt: et nunc igne illo, qui numquam extinguetur, puniuntur, qui et vos omnes expectat, a quibus dii coluntur. »

§ 17. Haec cum Imperator et Senatus audivissent, jusserunt nervis quibusdam ingentibus mirum in modum martyrem verberari. Cumque id diutius fieret, Imperator et Magnentius ei dixerunt: « Quousque, miser, non nobis obtemperans, diis ipsis immolabis, ut honoribus magnis doneris? » — « Ego, inquit sanctus Georgius, viventi Deo quotidie sacrificium laudis offero qui me liberabit de manibus vestris, et coelesti honore atque gloriâ donabit. Utinam vos potius mihi obtemperaretis, et mecum una verum Deum coleretis. » Tunc Magnentius ab Imperatore petivit, ut eum solvi juberet. Cum igitur ille stetisset, Magnentius dixit: « Si vis nos Deo tuo credere, ostende nobis signum aliquod quod ab illo fiat, et unum aliquem ex his mortuis qui jacent, fac e tumulo coram nobis exsurgere. » Cui sanctus Georgius: « Manifestum, inquit, iis qui recte sentiunt, hoc est, Deum ipsum qui e nihilo omnia creavit, posse mortuos etiam homines in vitam restituere. Quamvis autem vos diaboli errore detenti, neque hoc facto in Deum viventem credituri sitis, tamen ejus multitudinis causâ quae hic praesens est, Dei mei benignitate confisus, ante omnium vestrum oculos Deum ipsum invocabo, et orabo, ut signum hoc ostendat. »

§ 18. Cumque genua flexisset, et diutius Deum orasset, surgens, et manus in coelum extendens, dixit: «Aeternae Deus, qui vis omnes homines salvos fieri qui per sanctos apostolos tuos, Unigeniti Filii tui, omnium generum signa et prodigia effecisti, ut gentes converterentur, et te cognoscerent: tu ipse et nunc exaudi preces meas humilis servi tui, et exsuscita unum e mortuis jacentium in hoc tumulto, de quo Magnentius dixit, in gloriam et fidem nominis tui, et unigeniti Jesu Christi.» Repente vero terraemotus magnus eo in loco factus est, et tumuli, ubi mortui jacebant, tegumentum in terram cecidit, et unus e mortuis jacentibus exiit. Qui cum venisset, ante pedes sancti Georgii decubuit, eumque precatus, dixit: «Serve Dei altissimi, quaeso dignum me facias Christi sigillo et salute.» Cui sanctus Georgius: «Si credis, inquit, in Deum qui mortuos vivos reddit, salvus fies.»—«Credo, inquit ille, in Deum viventem, et unigenitum ejus filium Jesum Christum qui nunc per orationem tuam me a mortuis suscitavit.»

§ 19. His igitur visis et auditis, plurimi ex eo populo qui praesentes erant, ac milites, in Deum crediderunt, et Christi gloriam collaudarunt. Id autem cum Imperator vidisset, amentia et furore magis repletus, dicebat Georgium magum esse, et a spiritu illuc adductum, ut eos in errorem impelleret. At beatus Georgius: «Quousque, inquit, erratis, et viventi Deo blasphemias dicitis? Scito, Imperator, neque daemones ipsos tales esse qui Christi nomen audire patiantur. Quomodo igitur quae vidisti et audisti, daemonis nomine fieri potuissent?» Tunc rursus jussit Imperator sanctum martyrem Georgium in carcerem duci, et ipse in palatium reversus est. Cum vero ille esset in carcere, omnes qui ad Christi fidem conversi fuerant, nocte ad eum veniebant, a carceris custode muneribus aditum impetrantes. Et cum ad Georgium ingressi essent, ab illo in Christi fide catechumeni efficiebantur. Sed et quicumque homines diversis morbis laborabant, ad eum ferebantur: et qui aliquos caecos habebant, ad eum illos ducebant. Ille autem precibus eos curabat.

§ 20. Glycerius vero quidam, homo rusticus, cum araret, bos, quem unum habebat, cecidit et mortuus est. Ille cum ad carcerem venisset, ad pedes sancti Georgii se abjecit, dicens: «Domine, bovem unum utilem habebam quo terram colebam, et ita nutriebar: nunc autem ille cum sub aratro ceciderit, mortuus est. Precor igitur te, ut Deum ores, et bos meus vivus restituaatur: futurum enim scio, ut Deus tuus te audiat.» Sanctus autem martyr Georgius respondit: «Si credis in Deum meum, bos tuus vivus exsurget.»—«Credo, inquit Glycerius, non esse alium Deum, nisi eum solum qui Christianorum est.» Tum Georgius: «Vade, inquit, nam bovem viventem invenies.» His verbis ille credens, abiit: cumque bovem vivum invenisset, rediit

clamans : « Magnus est Deus Christianorum. » Illum autem hæc dicentem carnifices et milites comprehensum , ad Imperatorem duxerunt. Quare Imperator turbatus, neque appellationem ipsius audire passus, eum jussit minutatim secari. At ille, cum in Christi confessione cruciaretur, clamavit : « Deus verax qui omnia effecisti, ne me reprobos vas inutile, quoniam credidi tibi, Patri, et Filio, et Spiritui Sancto. Metuo autem, quoniam sine sancto baptismo tuo sum. Volebam quidem baptismo lavari, sed id antea facere non potui. Verum si volueris tu, Domine, salvus fiam. Precor igitur te, Domine, ut sanguis meus pro baptismo mihi reputetur, quoniam Deus es qui corda hominum et propositum cognoscis, et animum inquiris. » Venit autem vox ex alto, hæc dicens : « Veni, Glyceri, lætus ad me : perfectus enim eris apud me. » Itaque Glycerius martyrio consummatus est.

§ 21. Delatum autem fuit Imperatori Diocletiano, multos esse qui venirent in carcerem, et a sancto Georgio docerentur, quos omnes ille ad se traheret, plurimos aegrotos curando. Tunc jussit Imperator sanctum Georgium ad se duci. Magnentius vero dixit Imperatori Christianorum genus morte non domari, cum valde sit contentiosum. Itaque virum istum, inquit, comitate potius et blanditiis aggredere, si vis ei persuadere, ut diis immolet. Ductus igitur ad Imperatorem, hic eum hortari ita coepit : « Per solem illum et deos omnes, si me audieris, Georgi, et diis nostris immolaveris, facultates multas tibi largiar, et in palatio apud me secundas habebis. Indulgeo enim tibi, et malo te mihi obtemperantem vivere, quam repugnantem mori. » — « Bene, inquit sanctus martyr, nunc loqueris. Utinam et antea iisdem verbis usus fuisses. Nunc autem post tot cruciatus ubinam injuriam, qua me affecisti, compensatam inveniam? » Cui Imperator : « Condone mihi, o Georgi, tamquam parenti crimen istud, et diis immola, ac mecum in palatio vive. » Tunc sanctus Georgius : « Quoniam, inquit, omnino teipsum mihi purgasti, hac in re tibi ego inserviam. Ubinam sunt dii tui? Eamus ad illos. »

§ 22. Hoc Georgii dicto Imperator exhilaratus, jussit omnem Senatum et exercitum una cum populo ad templum convenire, praeconesque omnes per totam urbem clamare, Georgium illum Galilaeorum mysteriis eruditum, ad magnum Apollinem adire. Hac re audita, Graeci omnes epulantes clamabant : « Apollo vicit : Imperator Diocletiane, in aeternum regnes : magni sunt Imperatoris dii. » Cum vero in templum omnes introivissent, et silentium factum fuisset, stans sanctus Dei homo Georgius, et in statuam Apollinis intuens, ait : « Tu ne Deus es? Num ab hominibus te coli oportet? » Hæc cum dixisset, spiritus ille impurus qui prope statuam illam permanebat, clamavit : « Non sum ego Deus, neque qui mecum sunt : sed unus est Deus verus qui fecit

omnia, et ejus filius Christus, per quem fecit omnia. Nos angeli ipsius eramus, cumque ab eo defecerimus, daemones nominamur, a quibus et homines ipsi decipiuntur.» Cui Georgius: «Si dii vos non estis, quare homines ipsos decipitis? Quomodo autem et nunc audetis hic manere, cum ego Dei servus hic stem, super quem invocatus fuit, et nunc invocatur Christus verus Deus?» Statim autem tumultus magnus factus est, et clamores, tamquam lamentantium daemonum, omniaque templa et idola una ceciderunt, et comminuta sunt, cum sanctus ille vir una cum verbis quae supra retulimus, Crucis quoque signum fecisset.

§ 23. Id cum Graecorum sacerdotes vidissent, adversus sanctum Georgium irruerunt. Quo detento, clamaverunt: «Tolle hunc, Imperator, tolle hunc veneficum qui magicis artibus omnes decipit, et deos ipsos evertit.» Imperator autem tum daemonum fallaciâ, tum plurimo illo sacerdotum clamore in iram concitatus, dixit sancto Georgio: «Homo pessime, atque omni errore et veneficio referte, nonne mecum convenisti, te Apollini sacra facturum?» Cui martyr Christi Georgius: «Inspiciens, inquit, et impudens Imperator, ego meum sacrificium Christo meo vero Deo obtuli: propterea omnes dii vestri eversi sunt. Scito igitur saltem nunc, eos neque sibi opitulari posse: idola enim sunt sensu carentia, et daemones qui stolidos homines decipiunt, sed a Christi servis evertuntur.»

§ 24. Tunc Imperatrix Alexandra, cum haec audivisset, ad Imperatorem accurrit, et coram ipso clamans, haec dicebat: «Tu, Deus Georgii invicti militis tui, propitius esto mihi scelestae mulieri, neque recorderis, Domine, eorum quae per inscitiam commisi: sed respice hanc meam extremam mutationem, et da mihi, ut partem habeam cum Christianis, et cum servo tuo Georgio.» Haec cum illa summis clamoribus et lacrymis diceret, multitudo magna in Dominum Jesum credidit, praesertim propter miraculum illud idolorum quae comminuta sunt. Iratus igitur Imperator, adversus Alexandram et Georgium sententiam tulit, et sancto illi martyri dixit: «En, pessime Georgi, etiam Imperatricem a te deceptam, morti subjecisti. Vade igitur et tu una cum illa, et dignam tuis in deos blasphemias poenam sustine.» Legit autem sententiam quae sic habebat: «Georgium Galilaeorum discipulum qui decretum nostri imperii violavit, neque deos ipsos coluit, quinetiam Imperatricem ipsam corrumpit, jubemus gladio percuti, ejusque et Alexandrae ab eo deceptae capita truncari.» Statim igitur eos comprehensos, extra urbem milites duxerunt.

§ 25. Cum autem Alexandra prompto animo ad bravium sibi exoptatissimum una cum martyre illo adiret, et animo ac mente Deum precaretur, ut labiorum motus et oculi ad coelum erecti significabant, assedit in quodam loco, et animam suam Domino

in pace reddidit. Cum vero sanctum Georgium ad martyrii locum milites duxissent, ad ipsos conversus: «Expectate, inquit, paulisper, fratres, ut Deum precer.» Suasque preces cum sanctus Christi martyr Georgius complevisset, genua ipsa inclinavit, et collum suum extendit: et a carnifice percussus, dormivit in Domino vigesimotertio mensis Aprilis, diei qui Parasceve dicitur, hora septimâ. Ego vero sancti Georgii servus, nomine Pasocrates, secutus dominum meum, omnia haec vera in commentarios collegi. Beatus certe est qui in Christum verum Deum nostrum et Salvatorem crediderit: Cui gloria est et imperium in secula seculorum, Amen.

ENCÓMIUM

IN S. MARTYREM GEORGIUM

QUOD EO DIE HABITUM FUIT QUO EJUS MARTYRIUM CELEBRATUR:

EX SIMEONE METAPHRASTE. *

§ 1. Semper quidem splendida, et omnium ore laudata sunt sanctorum martyrum monumenta, cumprimis vero laudabile et gloriosum est quod hodierno die celebratur. Praesens enim memoria martyris non solum eorum quae Dominus passus est, imitationem continet athletico certamine decorata, et verni temporis splendore (hoc enim tempore ejus dies festus agitur) pulchrior facta, verum etiam hilaritatem quae ex sublimioribus Domini Jesu Christi diebus festis proficiscitur, abunde participat. Hic enim inter hos dies, tamquam inter duos soles, proprio motu se vertentes, velut luna quaedam interjectus, utriusque splendoribus illustratur, et radiis Christum imitantibus orbem terrarum illustrat. Ante illum quidem effulsit, et cum lucidissima splendentis aurorae hora exortus est, vel statim consequentem, aut continuam potius eam horam habuit dies ille festus a toto mundo celebratus, omniumque splendidissimus ac praecipuus. Salvatoris, inquam, Christi veri Dei et nostri Domini, et martyrum principis, Crucem passi ac resurgentis qui propter nos homo factus est, et propter nostram salutem martyrium sustinuit sub Pontio Pilato, ut est in sacris litteris: quique, iis quae ipse passus est, victoriam contra mortem nobis largitus fuit. Idem quoque beati martyris Georgii dies festus merito consequentem habet ejusdem Christi ad coelos assumptionem, quo die humanam nostram naturam in seipso una cum Patre collocavit. Quae res non casu evenit, sed horum dierum concursu verae charitatis oeconomiam, et

* Praeclarus gravitate sententiarum et locorum biblicorum usu panegyricus hic Sermo est.

manifestam rerum divinarum cognationem significavit, ita Christo ipso, cujus causâ martyrium susceptum fuit, summam in eum qui illud suscepit, charitatem suam nobis ostendente, ut non solum his que passus est, ejus similitudinem exprimeret, sed in ipso etiam die, quo passus est, se similem ostenderet.

§ 2. Haec eadem celebritas et alias omnes quae martyribus in toto anno dicatae sunt, antecedit, cum sola haec post sanctam Christi resurrectionem verno tempori ac splendori praesideat. Quoniam igitur haec athletica panegyris ac celebritas his finibus circumscribitur, operae pretium est deinceps et ejusdem decus per partem explicare. Celebritatis autem decus est tum salutaris oratio, tum divinum aliquod opus. Graecis quidem et Barbaris, omnibusque aliis, in quibus idolorum error dominabatur, diei festi honestas et jucunditas erat, omni turpitudine et intemperantiâ daemones colere. Nobis vero, quibus Crucis trophaeum contra mortem datum est, diversum proponitur, hoc est, omnibus certaminibus illosipsos daemones expugnare ac redarguere. Quamobrem voluptatum dissolutio, ut turpissima res, nobis invisae est: labor autem qui pro virtute, et mors quae pro pietate suscipitur ut suavissima quaedam res, a viris fidelibus praeter caetera exoptatur. His rebus factum est, ut idolorum error deletus sit, et martyrum multitudines effulserint, atque terrestria loca coelum sint effecta, sanctis viris, velut stellis quibusdam, exornata. Nam hujusmodi quotidianae celebritates terrarum orbem continent, martyrum trophaea eorumque reliquias honorantem, et certamina illa quae martyres obierunt, pleno coetu, celebrantem, certamina, inquam, illa quae communis hostis malitiose intulit, Dei cultum, et nomen illud quod aliis commune non est, per idola ipsa sibi vindicare contendens. At Deus omnium, et Salvator, et stadii princeps, pro sua in homines charitate concessit, humanam naturam adversus illum victricem evadere, ut, a quibus studebat, tamquam deus, adorari, ab iisdem, ut mortuus et pedibus conculcatus, irrideretur.

§ 3. Quoniam igitur idolorum insania et caligo eo tempore per omnem terrarum orbem effusa, propèmodum et eas partes, quae non habitantur, repleverat, omnibus fere ad impietatem sponte se conferentibus, et eum qui vere Deus est, summae oblivioni tradentibus, tenebris et longae noctis compedibus irretitis hominibus illis qui daemonum culturam plurimi faciebant, et vanis spectris, tamquam miraculis quibusdam, perterrefacti in dies superstitiosiores efficiebantur impietatis duces et amatores studiosissimi, Diocletianus, inquam, et Magnentius: eorumque per omnem urbem satellites, instar suum, ad impietatem irruentes, studiose in pessimis rebus versabantur, et non erat respectus morti eorum: ambulantes enim ambulabant in lumine ignis sui, neque firmamentum erat in plaga eorum, cum Deus ipse

diuturna patientiâ illos prosequeretur, ut qui iusti essent, manifesti fierent: ne hominum natura imperfecta penitus perderetur, frumento una cum zizaniis exciso.

§ 4. Tunc, velut stella quaedam in die apparens, laetum pietatis fulgorem emittens, illustris hic et omnium voce decantatus Georgius apparuit qui et nomine et re fructuosus extitit: Georgius, inquam qui et nomine ipso divinum factum, et facto gratiam nomini congruentem in seipso ostendit *: qui Issachar imitatus est, et divinae agriculturae bonitatem amore prosecutus fuit: qui laboriosam culturam amavit, et, ut scriptum legimus, ipse ab altissimo Deo agricultura effectus est: qui, ut bonus agricola, a teneris unguiculis laboravit, et fructum centuplo copiosorem suo tempore Domino reddidit: qui aratro virtutis suavem pietatis sulcum rectâ viâ duxit, ob idque aptus regno coelorum probatus est: qui cum lacrymis sementem jecit, et cum exultatione messem collegit: qui cum luctu semina ipsa sparsit, et gaudens manipulos reportavit: qui fuit terra bene culta quae saepe in se venientem Spiritus Sancti pluviam ebibit, et salutarem herbam his peperit qui eam decerpunt cum fide.

§ 5. Hic fuit campus ille odoratissimus, in quo pietatis flores abunde floruerunt, ex quibus favi mellis sponte producuntur, quorum dulcedo curatio quaedam est animae. Hic fuit arbor illa foecundissima, juxta fluvios Spiritus Sancti sata, et perpetuo florens, semperque maturos virtutis fructus ferens ad illorum animos excolendos qui talium fructuum cum fide participes fiunt. Hic fuit feracissimus verae illius vitis palmes, cujus agricola est Pater coelestis qui spiritualem iacunditatem per ipsum nobis excolit ad nostros affectus curandos, et animam, et corpus renovandum. Idem fuit et divinarum aquarum fons, ex quo animae steriles irrigatae et excultae, fidem, spem, charitatem, virtutum trinitatem, divinae Trinitati amabilem, produxit. Hic fuit divinarum cogitationum cultor, et ipsius Dei ager, in quo pietatis gratia exulta fuit, et miraculorum copia quae omnibus usui sit, excolitur. Solet enim appellatio ipsa Dei gratiam, et hominum virtutem indicare. Id quod in Abraham, in Sara, Isaac, Jacob, Mose, et in aliis multis factum didicimus. Talis fuit et nomine, et re Georgius.

§ 6. Hic ut rosa quaedam in mediis spinis tunc exortus, et tamquam lilium ex foetida herba suavem pietatis odorem emittens, in medio idololatriae coeno extitit: ut cupressus in ea regione, in qua rubi sunt: tamquam oliva fructifera in solitudine, et ut palma dulces reddens fructus olim amaros: ut luna plenum lumen emittens in nocte valde tristi: denique ut fax quaedam in obscura caligine, et ut matutina stella in mediis nubibus

* Alluditur nomini S. Martyris quod diximus *Agricola* interpretari; allegorice laudatur circa sementem: Fruges, arva, arbores, vitem, fontem, etc., biblicas figuras et similitudines.

ac tenebris, iis qui errabant in pelago impietatis, lucem praeferens, utque sol in densa aliqua caligine laetum splendorem emittens. Quod si, undenam bonam generis sui originem sortitus ille fuerit, scire cupis, res ipsae, tamquam voce missa, testantur, Dei filium hunc esse, et Jerosolymae illius civem quae superna ac libera est. Quotquot enim acceperunt eum (ut ait ille qui fuit et Christi discipulus, et virgo), dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus: cujusmodi fuit Georgius qui generis sui nobilitatem factis comprobavit.

§ 7. Quoniam vero et terrenam ejus nobilitatem scire cupis, patria ipsius fuit Cappadocum regio, altrix vero Palaestina, Christianus inde usque a proavis, aetate juvenis, sapientiâ canus, corde rectus, et utraque re adversus impietatem exultans. Qui in armorum certaminibus bene ab ipsa pueritia excelluerat, ac fortitudinem bellis gerendis convenientem ita exercuerat, ut militaris ordinis Tribunatus ejus fidei commissus fuerit. Cumque illud munus administrare ipsi opus fuisset, ac multis in rebus saepe viriliter se gessisset, multamque rei bellicae scientiam sibi comparasset, et majorem gradum appeteret, majorem nimirum assecutus fuit. Nam cum eas opes quae a patribus ad eum pervenerant, accepisset, ad eum qui tunc erat, Imperatorem cucurrit: idemque fere illi evenit quod Sauli olim evenerat. Ille enim cum asinas inquireret, regnum terrestre invenit: hic mundani honoris gradum exquirens, regnum coelorum sortitus est: quodque praeter opinionem accepit, majus eo fuit, cujus causâ illuc venerat.

§ 8. Cum enim illuc venisset, et Deum ipsum contemni, daemones vero coli vidisset, non tulit eam rem homo ille pietatis studio flagrantissimus: sed cum cogitaret illud Davidis dictum: *Vidi praevaricantes, et tabescebam*: item illud: *Tabescere me fecit zelus meus, quoniam obliti sunt verba tua inimici mei* (Ps. 118): recordatus etiam id quod Dominus ait: *Quicumque confessus fuerit me coram hominibus, confitebor et ego eum coram Patre meo qui in coelis est* (Matth. x): divino zelo inflammatus, suamque cogitationem, tamquam telum quoddam, exacuens, festinavit divina promissa praeripere, ac Deum ipsum per suam in eum confessionem, vicissim sui confessorem acquirere.

§ 9. At ne illi per angustam portam introire aggredienti terrenarum facultatum cumulus impedimento foret, sed martyrium ipsum validius ac nobilius illis sibi parare posset, necessario faciendum judicavit, ut divino praecepto rite uteretur: quod praeceptum Dominus ille qui ejusmodi certaminibus praesidet, dedit adolescenti qui dives erat, cum sic ait: *Si vis perfectus esse, vende quae habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in coelis: et veni, et sequere me*. Id quidem prior ille adolescens animo non prompto, sed segni accepit: at posterior hic juvenis libenter

executus est: nam pecuniarum onus deposuit, et in manus pauperum pecuniis traditis pretiosam regni coelestis margaritam emit, thesaurumque illum qui sic in eo regno conditus est, ut rapi non possit, sibi comparavit.

§ 10. Cum igitur ex ea re suum animum perfecte confirmasset, cumque divino amori afflisset, avaritiae quae animorum corruptela est, impulsorem diabolum evertit, et primam hanc coronam adversus illum arripuit, eamque ad sublimioris victoriae adjumentum ac signum mente et animo comprehendit: ipsorum denique pauperum precibus seipsum communivit, et ex iis ipsis victoriae spem bonam certa fide collegit. Ita fidenti animo, tamquam leo, cum suam crucem sustulisset, ad bellum contra impietatem gerendum prosiliit. Bene enim norat sapiens ille vir, eleemosynis et multa fide peccata expurgari quae sunt victoriae impedimenta. *Eleemossyna enim a morte praeter caetera liberat (Job xii). Super scutum potentis, et super lanceam adversus inimicum tuum pugnabit pro te (Eccli. xxix):* inquit filius Sirac. Hac igitur re prius communitus, et athletico more, ac fidenti animo ad pugnam egressus, non aliqua corporea, sed illa Spiritus Sancti armaturâ se induit, quam Paulus Apostolus docuit. Lumbos enim in veritate praecinxit, et iustitiae thorace se induit, pedesque calceavit in praeparatione Evangelii pacis, assumitque galeam salutis, in omnibus suscipiens scutum fidei quod extinguit omnia tela ignita diaboli, et gladium spiritus quod est verbum Dei (*ex Epist. ad Ephes., vi*).

§ 11. Hac igitur armaturâ quae corporeis oculis non cernitur, sed spiritu et mente comprehenditur, seipsum communivit, quoniam non adversus carnem et sanguinem bellum susceperat, sed adversus principatus et potestates, adversus rectorem mundi tenebrarum, contra spirituales res spiritali more armatus, ac fere Apostolicum illud eulogium clara voce pronuncians: *Arma nostra non sunt carnalia, sed potentia Deo ad eversionem munitionum (2. Cor. x)*. Statim igitur cum e coelo adiutorem sibi evocasset illum ipsum, cujus causâ certamen proponebatur, cumque animos in sua natura insitos conceitasset, et Eliae prophetae zelum suscepisset, justaque irâ usus fuisset, per arma iustitiae dextra et sinistra injustitiam adortus, invenit quodam in locum Imperatores illos nomine imperantes, re autem vera impietati deditos: quippe qui imperio ipso adversus eum qui illis Imperium largitus fuerat, abutebantur. Vidit et infinita tormentorum genera, non adversus illos proposita qui aliquid injuste fecerant: sed contra eos qui pietatem servabant, variis tribubus, gentibus et linguis circa eos Imperatores armatis consistentibus.

§ 12. Cum vero et illos Georgius audivisset nefaria quaedam pronunciantes, ac futurum minantes, ut si quis Christum nominarit, iis tormentis sine misericordia aliqua consumptus moriatur,

divino spiritu ferverescens, Machabaeorum exemplo, renes praecinxit, et furorem judicio adhibito exercuit, et velut leo fremens, validum et torvum aspectum prae se ferens, et minas ipsas non curans, in medium advolavit, clara voce se Christianum esse pronuncians, et manifeste, quanta esset pietatis nobilitas, ostendens. O animum vere divinum, et Dei charitate comprehensum, totumque ipsi Deo inhiantem. O beatam vocem, quam edidit Christi nomen ferens Georgius qui et a Deo ipso accepit pietatis semina eaque multo post tempore bene in suo animo exulta, opportune ipsi Deo perfecta reddidit. Eam, inquam, vocem cum aër ipse accepisset, sanctitatis ejusdam particeps factus est, angeli vero e coelo intonuerunt, archangeli acclamaverunt, omnesque coelorum virtutes mirum in modum exultarunt: sed et omnium Dominus et Deus justum et consentaneum esse censuit, ut illius animi studio atque alacritati auxilium afferret, et incorruptam victoriae coronam ei pararet. Impiorum autem caterva obstupuit, eorumque imperator diabolus, audita voce illa, letalem plagam accepit. Et ille quidem generosus Christi athleta pergebat clara voce Christum Deum confiteri: eos vero qui ab ipsis colebantur, daemones esse eosque errare ac delirare affirmabat qui fallaciis et calumniis utuntur, ut eos probent deos esse qui non sunt: demonstrabatque turpia quaedam esse, non deos aut divinas res, quas loquerentur. Denique illis blasphemias proferentibus ora obstruens, admonerat homines illos, ut ab errore, in quo erant, tandem resipiscerent, et unum ac solum verumque Deum cognoscerent. Postremo illud divinarum literarum eulogium crebro repetebat: *Qui coelos et terram non fecerunt, pereant (Jerem. x).*

§ 13. At illi omni fraudum genere utentes, omnibus modis athletam tentabant, nihil non dicentes, nihilque non facientes: ac modo sermones blandos, et oleo ipso leniores proferentes, modo nudis atque apertis minarum jaculis eum ferientes. Interdum autem simulabant, se illius prudentiam, et generis splendorem, atque in bellis gerendis fortitudinem admirari, et ipsius juventutem misericordiâ pròsequi. Itaque illum adhortabantur, ne immaturam mortem suavi huic vitae temere praeferre vellet: simul etiam honorum et pecuniarum munera non vulgaria illi proponebant. Postea tormentorum genera, et plurimas mortis vias minabantur, mortemque non brevem, sed longam et tristem eum passurum, si eorum monitis acquiescere nolisset. At firmus ille et fortis Christi miles qui Deo ipsi magis, quam hominibus parère, et obedientiâ illa quae Deo praestatur, nihil valentius esse didicerat, nullo pacto mutatus, aut illorum minis succumbens, sed subdolas eorum adulationes redarguens, responsorum austeritate eas a se repellebat: fraudulenta vero promissa, ut vilia quaedam, pro nihilo faciens respuebat: impiaque consilia, tamquam pestifera quaedam venena, propulsabat: et minas ipsas, animi qui omnia

perpeti paratus est, alacritate irridebat: eosque urgens admonēbat, ne quod facturi essent, diutius morarentur, sed statim periculum facerent, ac certiores fierent, an vere ita esset paratus, ut aiebat: illud denique clara voce dicebat: *Meus amor crucifixus est* (S. Ignatius Ep. M. in Epist. ad Rom.).

§ 14. Undique igitur (ut summam dicam) inexpugnabilis erat vir ille, neque ab inimicis aliqua ex parte capi poterat. *Quis me, inquiebat, separabit a charitate Christi? Tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius? Certus enim sum quod neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque potestates, neque virtutes, neque praesentia, neque futura, neque creatura alia poterit me separare a charitate Christi: nam mihi vivere Christus est, et mori lucrum* (ex Rom. viii). Atqui non sermone tantum cum adversariis congredebatur, sed re etiam ipsa prudenter et efficaciter se adversus illos instruebat, tamquam fortis aliquis bellator, robur et fortitudinem suam non solum in feriendis adversariis exercens, sed in iis etiam plagis quae ab ipsis illatae sunt, fortiter perficiendis, corpore et spiritu se validum praebens, illo tormenta patiens, hoc autem eos vicissim feriens. Illi enim ejus corpus flagellis verberabant: hic verbera ipsa patienti et generoso animo ita superabat, ut ipsi magis cruciarentur, cum non possent id assequi quod volebant, quam ipse qui flagellis verberabatur.

§ 15. Nimirum illi sanctum Georgium vecie quodam verberari jusserunt. Cumque vecis ipse, instar plumbi, retusus fuisset ad eorum propositum inane redarguendum, spe decepti, ad alia tormenta conversi sunt, et tormentis gravioribus eum subicere conabantur, lapide quodam ingentis magnitudinis, cum ille in carcere servaretur, per totam noctem supra ventrem imposito, praeterquam quod ejus pedes lignea compede astricti erant, aliis quamplurimis et gravioribus tormentis adhibitis. Quibus cum athleta ille nimium laborasset, et fere defecisset, postremo vehementissimum quoddam tormentum intulerunt. In rotam enim eum efferentes, generosi hominis constantiam se fracturos arbitrabantur. Circa quam rotam cum instar scorpionis alicujus, ille magnae mentis vir lumbos deflexos teneret, et protenderetur, et opposita revolutione ejus spiritus coarctaretur, omnia ipsius membra et artus e suo loco dimoti sunt, carnesque con fractae ac languidae effectae, simulque acutis accommodatorum instrumentorum cuspidibus in multas partes ipsius corpus dissectum, multo sanguine fluente tormenta illa cruentavit.

§ 16. Itaque ab hominibus illis caceis, ita ut erat, derelictus fuit tamquam mortuus, multisque hymnis ob eam rem deos ac daemones illos suos ipsi celebrarunt. Sed iidem etiam magis erubuerunt, cum sanum eum vidissent, quem ut mortuum dereliquerant. Cum enim Christus ipse omnium vita, verus Deus

ac Salvator, simul et a vulneribus, et a tormentis eum liberasset, custodesque ipsos perterrefactos illinc abegisset: iterum victor ille validiora certamina subire cupiens, concitato gradu ad impios illos homines prodiit ac stetit, tam verbis, quam factis invictam Christi potentiam ostendens. Erat enim revera visu admirabile spectaculum illud, formidolosum atque horribile quod pariter et fideles homines confirmabat, et infidelibus ora obstruebat. Illi autem re inopinata perculsi, et perscrutando certiores facti, non inane, aut falsum aliquid, sed verum esse, quod viderant, pro eo quod resipiscere debebant, deteriora quaedam tormenta et magis violenta, generoso illi viro intulerunt. Materiâ enim eum obruerunt quae asbestos dicitur, hoc est quae non extinguitur: sed tunc certe fuit extincta. Quae res, cum contra opinionem hominum acciderit, multis videtur incredibilis, quae- rentibus, quonam pacto corpusculum quod naturâ tale est, ut facile corrumpi possit, vehementi, et ad comburendum idoneo materiae illius fervori vel paulum resistere potuerit (quod tamen ita restitit, ut etiam crines ipsi ab igne laesi non fuerint, sed omnino intacti permanserint): vel quomodo animal illud, quod ex tenui aëre spiritum ducendo, naturalem vitam continet, ea materiâ quae obstruendum aliquid idonea est, obrutum, et respiratione privatum, vitâ etiam ipsa privatum non fuerit.

§ 17. At si quis talibus ad contradicendum rationibus usus fuerit, dicat is, quomodo Jonas in ventre ceti tribus diebus vixit, eumque intactum fera illa evomuit: quomodo et Jeremias in coeni lacum demersus, intactus illinc eductus fuit: item quomodo tres illi pueri in fornacis flamma tenuem aërem respirabant, et combustis vinculis, eorum capillus combustus non est, neque ignis odor in illis ullus remansit. Qui haec, et alia admirabilia facta et prodigia quae singulis aetatibus immensae gloriae Dominus Deus servorum suorum causâ effecit, bene consideraverit, facilius adducetur, ut hoc etiam nobiscum una confiteatur, et credens dicat: Vere mirabilis est Deus in sanctis suis. Universarum enim rerum natura talis est, qualem vult is qui eam creavit: et haec (ut in psalmo (76) dictum fuit) *mutatio est dexterarum Excelsi*.

§ 18. Sed deficiet me tempus, et multo magis oratio ipsa propter sermonum inopiam quae in me est, si velim singulatim et per partem scribere omnium tormentorum quae publice et in carceribus adversus Christi militem illata sunt, figuram et speciem, et dolorum intolerabilem magnitudinem quae orationem omnem exuperat, eorumque qui illum cruciabant, saevitiam atque immanitatem, ipsius denique athletae in omnibus tormentis perfectendis tolerantiam et constantem animum qui per singulos cruciatus, quantum in eo fuit, illud praestitit quod est apud Paulum: Tamquam morientes sumus, et ecce vivimus. Quid dicam preces

illas, quas per totam noctem et diem, subeundo certamina, ad Deum fundebat, partim ei supplicans qui salutem afferre potest, partim gratias agens quod illi opem tulerat? Ad haec et eorum qui dii habebantur, repentinam per Crucis signum eversionem, ipsorumque daemonum lamentabilem consensionem, quippe qui manifeste confessi sunt, se deos non esse, ut eos pudèret, qui temere illos adorabant? Quid propositas interea quaestiones atque oppositiones quae multam in se continent tragoediam? Quid mores, et eorum quae ab utraque parte dicebantur, sententiam, velut in tabula, exponam? Quid divinas visiones et collocautiones nocte et die, ad ejus patientiam remunerandam, sancto martyri a Deo concessas? Quid auxilia, consolationes et curationes, ex quibus recreationem percipiens, praeteritorum laborum libenter obliviscebatur, et iis quae demum illum inferebantur, forti et constanti animo resistebat, quasi et corpus ipsum una cum animo adamantinum haberet?

§ 19. Sed si quis cupit omnia Georgii beatissimi viri facta cognoscere, historiam de ipsius martyrio conscriptam legat, et ex illa ediscat certaminum magnitudinem, et illius optimi bellatoris altum animum, et justissimam victoriam, divinorumque praemiorum dignam mercedem. Ex eadem historia manifeste cognoscere poterit, et admiratione affici, quomodo ii qui summa impietatis voragine obscurati erant, dolos adhibentes, et amara dulcioribus verbis commiscentes, beatum martyrem adorti sunt. Ille vero simplici veritatis sermone, graves et subdolas verborum machinas facile dissolvebat ac demoliebatur, eorumque insidias et occultos laqueos, solidae et altae mentis suae alis transvolabat. Dein tormenta illa varia et difficilia patientiae suae robore fortiter superans, cursum confecit per clavos crepidis affixos propositum. Idem securi percussus est corporis morte, animae ipsius mortem extinguens. Demum sanguine suo victoriam adeptus fuit et victoriae coronà cinctus, victricia carmina hilari animo ei cecinit qui victoriae auctor fuerat. Hymnus autem talis erat: *Benedictus Dominus qui non dedit nos in captionem dentibus eorum* (Psalm. 123).

§ 20. Ad haec qui studioso ac diligenter ejus historiam leget, discet quemadmodum non sibi soli martyr ille, verum et plurimis aliis suo labore salutem conciliavit. De his loquor, quibus persuasit, ut et ipsi parem cursum transigerent, proprium sanguinem Deo libantes. Anatolio enim et Protoleoni, ut hoc facerent, persuasit, duobus illis militibus: qui, cum ea, quae in certamine illo effulsere, miracula obstupuissent, et ipsi martyris Georgii fortitudinem aemulati sunt. Necnon et Glycerium, ex bovis illius redivivi prodigio celebrem, novimus a stulta idolorum superstitutione liberatum. Quos omnes ex ipsis (ut ita dicam) draconis faucibus extractos, sacrificia perfecta, et proprio Domino

accepta obtulit. Quid quod et miracula maxima et ingentia, partim iis qui fideliter ea petebant, abunde per illius operam Deus largitus est: partim ab adversariis non fideliter petita, re ipsa per martyris preces ita ipse perfecit, ut et mortuum hominem e tumultu exuscitaverit, ad eorum qui illud petierant, amentiam redarguendam et veritatis cognitionem manifestius aperiendam? Quam assecuti fuissent qui eam rem postularant, si aequiores oculos habere voluissent. Illi enim ipsi partim miraculorum eventis fidem non adhibentes, partim spectra quaedam et inania visa illa esse credentes, rursus in eundem errorem revoluti sunt. Cum enim ipsi omnes tormentorum machinas consumpsissent, et martyris patientiâ victi fuissent, ad eorum signorum quae fieri nunquam posse illis videbantur, petitionem, Judaico more, confugerunt. Postea vero et ex eadem illa re convicti, et in ruborem conversi sunt. Multis enim miracula illa salutem conciliarunt, ex illis ipsis Georgii Deum agnoscentibus. Cum autem non possent amplius immensis illis quae per martyrem facta erant, miraculis repugnare, neque tamen ab ea, in qua erant, superstitione se abducî paterentur, cumque excaecati essent, et obtusi corde, auribus atque oculis (ut est ab Isaia dictum), ad patrios errores necessario revolvebantur, et machinis quibusdam veritatem ipsam se eversuros putabant.

§ 21. Missos facio singulos, quos Christi miles ad ejusdem certaminis rationem adduxit, cum quibus et Reginam Alexandram eo adduxit, ut Mosis virtutem et ipsa in se ostenderet, cum melius ac praestantius regiis thesauris opprobrium Christi esse duxisset. Quae prompto animo mortem gladio illatam, quantum ad ejus propositum pertinuit, Christi causâ suscepit, et coeleste ac sempiternum regnum cum terrestri et caduco permutavit.

§ 22. O insatiabiles diaboli fauces! O inexhaustam Christi Dei gratiam! Ubinam sunt qui impudenter nugantes ajunt, nostrum hostem diabolum res futuras praenosceret? En ut manuum suarum operibus comprehensus est, et non cognovit, ex quibus rebus se victorem futurum opinabatur, illis ipsis imprudenter se captum iri. Nam a quibus adorari gestiebat, ab illis eum irrisum fuisse apparet: ac quaerens alios interficere, ipse tamquam mortuus factus est: idque cum ipse in eos homines qui nudi atque inermes erant, reges ipsos, et omnem exercitum, omnemque tormentorum violentiam hostili animo intulisset. Et regum quidem ipsorum, cum multa et magna trophaea quondam statuissent, et postea in imperio esse desivissent, victoriae sunt extinctae: at dexter Christi miles Georgius cum semel omnium hostem devicerit, semper eam victoriam, quam de illo reportavit, recentem habet, omnes simul daemonum turmas Crucis telo ab humano coetu expellens, et eos qui sub illorum manu fuerant, ad libertatem

rêvocans. Quid victoriâ hac admirabilius? quid his triumphis sublimius? quid his coronis gloriosius?

§ 23. Haec fuit sapientis Ducts, se adversus hostem struentis ratio ac via. Tam magnum fuit eleemosynae illius, quam, venditis his quae possidebat, pauperibus distribuit, munimen atque praesidium. Haec magni bellatoris victoriae praemia, haec nostri triumphantis militis trophaea, talia fuerunt et spolia. Hic in corpore ipso vitam degens, eum qui corporis expers est, interfecit, illum, cum in corpore suo vexando occupatum haberet, spiritu jugulans: cumque circa suam ipsius praedam illum suspensum teneret, eos, quos in sinu suo ille antea captos delinebat, abripuit. Ejus enim imitator erat qui carnis specie objecta, hostem diabolum allexit: et dum ejus pugnam recusare videbatur, eum decepit, et ita captivos homines e manu ipsius eripuit. Haec, inquam, ille faciebat, Christum magistrum totum in se habens, vel (ut verius dicam) totus magistro suo inhians, neque amplius sibi vivens, sed ei qui pro ipso mortem passus fuit, et resurrexit, et suo exemplo docuit, non eos timendos esse qui corpus occidunt. Non enim erat amplius suo corpori, sed divinae voluntati, obnoxius. Quid dixi, corpori? Neque suae animae obnoxius erat. Cum enim Christi esset discipulus, animam etiam ipsam voluntarie abnegavit: et tollens crucem suam, ab omni cura liber, magistro suo adhaesit. Merito igitur praeterita tormenta obliviscebatur, et ad ea quae ante illum proponebantur, virili animo se intendebat. Itaque non ea quae antecesserant, metuebatur: sed quae supererant, requirebat. Defecerunt tormenta sed non defecerunt coronae: non enim defecerat promptus martyris animus. Malorum inventor semper aliquid amplius machinabatur, et Christi athleta Georgius majores appetens coronas, majorum certaminum occasiones a machinatore diabolo exigebat. Ita erat utrisque victoriae certamen, illi quidem (quamvis aequè superare Georgium non posset), ut secum una sanctum virum perderet: huic studium erat, ut non solus servaretur, sed et omnibus validissimum suum certamen, salutare quoddam exemplum relinqueret. Itaque justus ille certaminis praefectus Jesus Christus, viro juste certanti auxilium attulit. Vicit igitur martyr; et periit qui perdere alios studebat.

§ 24. Tunc coelestes mentes, et justorum hominum chori hymnos cecinerunt, et victricibus certamen illud vocibus atque applausu laudantes, certaminis auctorem Deum celebrarunt. At Christus solus omnium Rex, et certaminum spectator ac perfector, singulari gloriâ suum athletam coronavit, cum totum illi regnum aperuerit. Vidit hostis diabolus, magisque iratus est, invidiae stimulis atque aestu effervescens, et (ut ait David) dentibus frendens, et perpetuo contabescens, dolensque quod voti sui compos fieri non posset. Licebat igitur videre astutissimum draconem,

adversus carnem et sanguinem gloriari solitum, elatumque et se efferentem, ac magnifica illa verba jactantem: Robore meo hoc faciam, et manuum mearum potentiâ auferam terminos gentium, et orbem totum terrarum comprehendam, velut nidum quempiam, et tamquam ova aliqua derelicta tollam: neque est qui resistat, aut contra me aliquid dicat: et ponam sedem meam supra nubes coeli, et ero similis Altissimo (*ex Is. xiv*). Talem, inquam, et tantum hostem licebat videre a juvene illo uno illusum, et ita despectum atque confusum, ut quid ageret, non haberet. Erat enim admodum tristis quod tantae res divino illi viro per eum imprudentem atque invitum conciliatae fuissent. Nam martyr ipse eorum etiam, quos propriis laboribus servavit, certas et immensas sibi mercedes adjunxit. Et quoniam sapiens ille bellator mercedem quae retribuenda erat, maxime spectabat, idcirco non destitit hostem irritare et confundere, quoad perfectam de ipso victoriam adeptus est, eoque irretito, corporis sui navigium ad tranquillum portum appulit. Non dedit somnum oculis, neque palpebris suis dormitationem, neque temporibus suis requiem, donec locum et Dei tabernaculum seipsum effecit. Nohuit praesentis mortis liberatione donari, ut meliorem resurrectionem assequeretur. Non destitit fortiter se gerere, quoad magistrum et sponsum dicentem audit: Euge serve bone et fidelis, quia in pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam: intra in gaudium Domini tui.

§ 25. Apte in martyrem Georgium cadunt, ut cum Christo sponso conjunctum, ea quae in Cantico de Christi sponsa Ecclesia scripta sunt, ejus formosi corporis membrum quoddam pretiosissimum martyr ipse est: Veni a Libano, sponsa: quoniam non per gratiam tantum, sed et priorum operum suavi odore, sui amatorem ac sponsum Deum effecit, morte ipsa eundem oblectans, factus perfecta victima, eique in odorem suavitatis accepta. Quod si quis dixerit Libanum dictum fuisse, propter vitulum illum Libanum, et idolorum superstitionem, ex qua sacram illam martyris animam aufugientem, et ad Dominum ipsum confugientem, Deus ipse, ut pater, apertis ulnis occurrens, benignissime his verbis affatus est: Veni a Libano, sponsa: quoniam et ita dictum illud quidam interpretati sunt. a vero ipso non aberraverit. Quamobrem digna quoque est martyris anima quae ab eodem Domino et hoc audiat: En ut pulchra, propinqua mea, es: tota pulchra, et macula non est in te. Id quod significat et illud: Confitebor ipsum et ego coram angelis, et Patre meo qui in coelis est. Quid his laudationibus sublimius, quando et Judex ipse eum laudat qui judicandus accedit? quando et is, qui exactor futurus est, seipsum et debitorem futurum confitetur, et in suum gaudium ingredi eum hortatur qui inde usque a patribus suis reus erat? Hoc illud est quod jurejurando affirmans per Prophetam dixit: Vivo ego, dicit Dominus, quoniam

glorificantes me glorificabo (*ex 1. Reg. 11*). Ita Dei haeres, et cohaer-
res Christi Dei, et filii Dei, valde laudatus et decantatus Georgius
effectus est: qui cum legitime certaverit, mercedem etiam supra
legem recepit. Non enim condignae sunt passiones hujus tem-
poris ea gloriâ quae revelanda est, his praesertim qui sanguine
purgati sunt, et Christi sacrificium sunt imitati.

§ 26. Utrum igitur celebrabo, et magis magisque admirabor?
Eum ne qui in hac corporea vita se tanta gratiâ dignum prae-
stitit, ut et Deum ipsum in seipso collocaret, et jure proprium
sanguinem pro ipso effunderet: an illum qui cum ita corrobora-
vit, et tali gratiâ omne humanum genus dignum effecit? Quis
non ultra modum haec admiretur? Quis divinae in humanam na-
turam charitatis exuperantiam non obstupescat? Nos peccata com-
missimus quae veniâ digna non erant, qui certe ejus voluptatis,
quam in Paradiso gustavimus, debito tenebamus. At Christus
acerbissimorum laborum patientiâ, omni ex parte hostes illos
qui nos in lucta dejeserant, expugnavit. Omitto enim dicere quod
ea quae nos passuri eramus, ipse patiendo, morte sua mortem
nostram aequo animo compensavit. Nunc vero e contrario ipse
non indignos solum accipit, et in iis qui certant ipse habitat,
et certamina ipsa sublevat: sed coronas etiam tribuit, et su-
prema largitur dona quae oculus non vidit, nec auris audivit,
neque in cor hominis ascenderunt: in quae et Archangeli ipsi
cupiunt prospicere.

§ 27. Talia sunt ea quae iis qui ejus causâ labores patiuntur,
Deus retribuit: quinetiam cohaeredes suos illos nominat: quod-
que admirabilius est, mercedem praebet, et id quod retribuit, non
ut gratiam, sed ut debitum exolvit: ut ex Davide, et vase electio-
nis Paulo probatur. Tanta enim est ipsius Domini in ejus servos
bonitas, ut non solum debita non exigit, sed et insuper eos adju-
vet, et magnifica dona gratificetur, modo fideli et non vacillanti
corde ad eum aliquis accedat. Ipse enim ait: *Non dimittam, nec
derelinquam te (Josue 1)*. Certe verax David est, cum dicit: *Ego
dixi in excessu meo, Omnis homo mendax (Psal. 115)*. Quaecumque
enim aliquis ad Dei gloriam celebrandam dixerit, nihil dicet
quod ejus laudibus par sit, sed omnino infra earum dignitatem
positum erit. Ejus enim dignitatis non solum hominum natura,
sed neque illa ipsa antiquissimorum, et ad Deum proxime acceden-
tium angelorum conditio capax est. Quamobrem id quod compre-
hendi non potest, silentio praeteriens, quantum illud sit, ita, si-
gnificabo: et Deum ipsum ita magis honorabo, quam aliquid de
eo dicam quod ab ejus dignitate longissime distet.

§ 28. Sed dicet aliquis, nos ad martyrem revocans: « Si
Christus ipse in martyre illo certante habitabat, nihil mirum,
si adversus tot cruciatus generoso et forti animo ille restitit:
hoc enim non Georgii opus fuit, sed habitantis Dei in eo gratia:

cum enim Deus vult, naturae conditio superatur. » Huic ego respondens: « Vere, inquam, o amice, neque dubitanter ejus qui in martyre habitabat gratia totum effecit: sed quidnam fuit, quod ejus habitationem ei conciliavit? Consideres velim primam causam, cur in eo Christus habitavit: deinde ita expendas, quae ab ipsa gratia recte sunt effecta. Causam quidem Dominus ipse per tonitruum filium Joannem nobis revelavit, cum sic ait: *Si quis diligit me, diligetur a Patre meo: et ego diligam eum, et manifestabo ei meipsum. Et: Ad eum veniemus, et apud eum mansionem faciemus* (Joan. xiv). Declarans autem et charitatis effectum: Qui habet, inquit, mandata mea, et servat illa, ipse est qui diligit me. Quoniam igitur Georgius mandata Dei habuit, ac servavit, re ipsa Christum dilexit: idcirco et ipse dilectus eum in se habitantem possedit, quem dilexit. Cum vero Christus in illo habitaret, merito, non gratis tantum, martyrii dono illum honoravit. Quod enim martyrium ipsum merces sit, et bonorum operum remuneratio, Dominum ipsum audi in Evangelio, quod a Marco scriptum est, affirmantem, mercedem multam his retribui, qui in persecutionibus se dignos praestiterint.

§ 29. Primum igitur Georgii ac praeclarum factum, quod et Christi charitatem ei conciliavit, in eo extitit, quoniam antea seipsum dignum praeparavit, qui puro vitae suae candore Christum in se susciperet, quamvis aetate juvenili adhuc esset, et militari magistratu ac potestate uteretur (id quod non est facile in hominibus reperire): deinde, quod prompto animo certamen appetierit, ac seipsum per eorum quae possidebat, largitionem ad id paratum ostenderit: quodque adiutorem sapienter eum invocaverit, quem secum habitantem habebat, Christum. Itaque fidenti animo ad pericula, quae pro Christo subeunda erant, progressus fuit. Haec autem praeclara facta, a Georgii proposito ac voluntate proficiscebantur, pura, inquam, illius vita, fides non vacillans, sed certa, promptus ad labores perpetiendos animus ac studium, cordis humilitas: quibus rebus nihil sublimius, quaeque nisi affuerint, fieri non potest, ut aliquis in Deum charitatem ostendat. Haec cum obtulisset, et in his summam charitatem ostendisset, vicissim et ipse valde a Christo dilectus est, et aperte in se eum suscepit, qui jure illum dilexerat. Quamobrem, antequam certamina subiisset, cum jam paratus esset, certaminibus non fuit perturbatus: sed victor coronatus est, paratum habens sibi adiutorem Jesum Christum. Ipse enim cum naturae nostrae debitum atque infirmitatem bene nosset, quinetiam et nosipsos ad animi tumorem elationemque proclives esse sciret, neque totum nostrae fidei commisit, ne duorum alterum pateremur, vel infirmitate, ut Petrus Apostolus, cadentes: vel, si ex sententia nobis res succederent, ut Pharisaeus ille superbus, intumescerent: neque rursus

totum ipse perfecit, ne omnino nos inutiles essemus, et debitis nostris adhuc obnoxii remaneremus.

§ 30. Itaque, ut antea dixi, nostram per haec omnia salutem procurans, secundum mensuram fidei, quae inest in singulis, ac pro eorum ratione a quibus rogatur, dona ipsa tribuit, et cum quaeritur, invenitur: et pulsantibus divinarum miserationum suarum viscera patefacit, periclitantibusque adjumentum et subsidium affert. Denique eorum omnium propugnator est, qui pro eo aliquid pati sibi proposuerunt, non sinens nos tentari supra id quod possumus, sed faciens cum tentatione et proventum (*ex I. Cor. x*), ut possimus labores sufferre, ob idque et perfecta patientiae coronam donari. Quicumque vero propriae segnitiei causam, terrestri et corporeo sensu detinemur, multas peccatorum sordes in nobis ipsis habentes, superno ac coelesti auxilio destituimur. Itaque merito formidamus et decidimus: neque tentatione aliqua exoriente, consistere firmo loco possumus. Quamobrem necesse est, Dei praeceptum illud assidue a nobis servari: *Vigilate et orate, ne intretis in tentationem* (*Matth. xxvi*). Quod enim dicit: *Vigilate et orate*: nihil aliud vult, nisi ut propriam imbecillitatem agnoscamus, semperque divinum auxilium imploremus. Nam et Petrus Apostolus saepe pro Christo ipso se moriturum pollicebatur: sed quoniam Christi subsidium non quaesivit, sui spiritus prompto fervore et alacritate confusus, redarguita fuit carnis infirmitas, quae spiritus fervorem superavit. Quamobrem ad illum spectans Dominus, dicebat: *Vigilate et orate, ne intretis in tentationem: spiritus quidem promptus est, caro autem infirma*: ob idque meo subsidio vobis opus est.

§ 31. Ipsum igitur et nos in omnibus Salvatorem ac liberatorem Christum imploramus per gloriosum hunc semperque celebrem, qui trophaeum et pulcherrimam victoriam vere assecutus est: per martyrem, inquam, Georgium, precamur Deum, ut ejus voluntas in nobis fiat, sicut et in coelis: ut una et concors nostra cum illo et cum coelestibus mentibus sit sententia ac voluntas, ut videlicet in nobis compleatur divina illa vox, quam de nobis Filius ad Patrem misit, cum nos ad se ipsum congregaret: Ut sicut ego et tu, Pater, unum sumus, et ipsi in nobis unum sint: ego in ipsis, et tu in me: ut sint perfecti in uno eodemque sensu, eo scilicet, qui divinus est: ut ita et ipso in nobis habitante, et intenso amoris vinculo secum una colligatos nos tenente, efficere possimus, quod in Cantico dicitur: Tenui ipsum, et non dimisi eum: ipse vero in nobis illud perficiat, Non te dimittam: haudquaquam in tentatione nos relinquens, sed liberans nos a malo, et ab omni studio atque impetu hostis diaboli, corruptioni animae inhiantis: sicut tunc divinum hunc, multis certaminibus exercitatum et sanctum martyrem Georgium liberavit: ut et nos una cum illo chòreas ducentes, dicere possimus: *Animam*

nostra, sicut passer, erepta est de laqueo venantium. Laqueus contritus est, et nos liberati sumus. Adjutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit coelum et terram (Ps. 123). Quoniam regnum et potestas servandi nos in tempore angustiarum, a nullo alio, nisi ab ipso solo, proficiscitur Domino nostro Jesu Christo, vero Deo ac Salvatore nostro, per quem, et cum quo convenit et jure debetur ejusdem Imperii consorti Patri, et ejusdem essentiae Spiritui Sancto vitae auctori, omnis gloria, honor et adoratio, magnitudo ac magnificentia, nunc et in secula seculorum, Amen (a).

ACTA QUAEDAM ET MARTYRIUM SS. FELICIS PRESB., FORTUNATI ET ACHILLEI DIACONORUM

ERUDITE CONSCRIPTA A QUODAM, QUI RES NON AUDITAS
SED VISAS SE NARRARE SUBINDICAT
CONSENTIUNT AUTEM ANTIQUISSIMA MARTYROLOGIA

Anno 212.

§ 1. Beatissimus Irenaeus, Lugdunensis urbis episcopus, con-
sequenti tempore martyr, in quo, dispositione divinae instituendae fidei fundamenta mirabili locata firmitate constabant, Felicem presbyterum tam conversatione quam nomine, Fortunatum,

(a) *Magnus* (Μεγαλίστος) *Martyr*, quo antonomastice apud Graecos cognomento decoratur, S. Georgius celebritate et cultu, universum pene per Catholicum Orbem, non in ecclesiasticis modo sed et in popularibus fastis, a IV saec. gaudet, signis, apparitionibus, prodigiisque clarissimus. Templum in ejus honorem Constantinopoli excitavit Imperator; insigne admodum quod *Manganes* appellabatur ad Propontidem, unde Hellesponto sive Bosphori Thracii ostiis *Freti S. Georgii* nomen factum. Partem non semel victoriam Christianorum in infideles copiae S. Georgio, quem coelestem Ducem supplices conclamaverant, retulerunt acceptam: hinc viris militiae deditis et equestribus Ordinibus solenne S. Georgium tutelarem venerari. Vide supra in historia S. Theodori Siceotae quanti merito faret inelyti Martyris patrocinium. Draconem pedibus præterens lanceaque confodiens passim effingitur, non quia quid simile de eo in genuinis Actis constet, sed figurate ad significandum ejus de diabolo et idololatria triumphum.

Loca Jerosolymorum sancta pie invisentes, Diospolim in Palaestina consueverunt se conferre ubi honorifice erat sepulcro conditum invicti athletae corpus; plurimae longinqui Occidentis Ecclesiae summo studio nonnihil ex S. Martyris Reliquiis sategerunt sibi comparare; Roma, Venetiae, Ferraria, Parisiorum Lutetia, Flandria, Belgium; conspicuam ossis partem asservat Curialis ecclesia oppidi apud Compedium (*Compiègne*) in Gallia quod *Chevrières* dicunt: Moguntia tandem probabiliter, ubi Sidonius Episc. S. Georgio nuncupatum templum extruxerat de quo cecinit Venantius Fortunatus (*L. II, Carm. 13*):

Martyris egregii pollens micat aula Georgi,
Cujus in hunc mundum spargitur altus sonus.
Carcere, caede, fame, vinclis, siti, frigore, flammis,
Confessus Christum duxit in astra caput,
Qui, virtute potens, Orientis in axe sepultus,
Ecce sub Occiduo cardine praebet opem.....
Condidit Antistes Sidonius Episc. ista decenter,
Proficiant animae quae nova templa suae.

in quo consummationis divitias adfuturas rei jam vocabulum promittebat, et Achilleum diaconum, Valentinae urbi pro imbucundae praedicationis seminario destinavit. Quos illic gentilium posita multitudo spiritalis gratiae suscepit studio, mirabili excoluit honore, venerationis dilexit affectu. Ubi dum impositi tam oneris, quam honoris munia terreno labore, coelesti militiâ exercere jugiter desiderarent, tanta in eis brevi tempore miraculorum emicuit fortitudo, ut quosque spiritalis nequitiae infestatione vexatos, morborum enormitate compressos, variarum aegritudinum debilitate praemortuos, opitulationis armati potentiâ, pristino vigori mentis et corporis viribus restaurarent. Quae cuncta signorum virtutibus, tam gratiarum quam praeconiorum suffragiis dilatata nequeunt sufficienter narrationis tramite reserari: cum potius dignum sit, contemplata, evidenti fide praeferre, quam audita et ambigua, agnitione recipere.

§ 2. Ergo memorati jam ex magnis ad meliora tendentes, haud procul a Valentina civitate ad Orientem, scilicet hoc quoque divinitus eligentes, exiguum tugurium, per quod sunt coeleste habitaculum consecuturi, humili sedulitate, sed devotione sublimissima, locaverunt. Ibiq[ue] jugiter continuata psalmorum modulatione instructi, vigiliarum laboribus muniti, jejuniorum parsimoniâ pasti, maxime a Domino roborati, gentilium multitudinem ad baptismatis gratiam, exhortationis ac fidei pia laudabilique violentiâ rapiebant. Succedente itaque tempore, cum sanctus Felix artus excubiarum assiduitate defessos, aliquantulum in sopore quiescere permisisset, visionem, coelestis indicii assignatione monstratam, fratribus enarravit, dicens: « Vidi locum, siderei splendoris coruscatione micantem, ineffabilium florum diversitate vernantem, fragrantibus quoque aromatibus redolentem, tabernacula etiam stellantibus gemmis insignia, fulgentis auri decore radiantia: in quibus quinque agni, niveo candore nitentes, alba lilia flore depicta croceo, pastu delectabili invitante, insigni amoenitate carpebant. Quae dum, magnitudinis immensitate perterritus, et virtutis admiratione gavisus, intendo audiavi haec dicere, divinae vocis reseratione prolata: « Euge servi, fidei devotione probati, Irenaei famuli mei discipuli, qui talenta exigua, multiplici locupletatione ampliata, parastis: introite in gaudium Domini vestri, quo vos faciet perpetuae laetitiae exultatione gaudere, fratrum vestrorum societati conjunctos. » Dum ergo hujus delectabili narratione fruuntur, Fortunatus et Achilleus, spiritalis gratiae ardore succensi, ajunt: « Gloria tibi, coeli fabricator, mundi conditor, ineffabilium munerum tuorum ostensa largitate promissor, quia per famulum tuum Felicem, nobis indignis immerentibusque coelestium thesaurorum arcana demonstras, ac nos pia vocis adhortatione sollicitas, tantaeque remunerationis invitatione corroboras: annue, ut contra imminentem

adversarii infestationem protectionis tuae auxiliatione muniti, ejus saevientis furoris jacula contemnere, et ad consummatae passionis coronam, te in nobis vincente, pervenire suffragii tui munimine mereamur: quia cum tuum sit, quod pro pietate mens humana superare aggreditur, ipsius tamen facis esse pro retributione, in concertatione quod gesserit. »

§ 3. Hujusmodi itaque oratione completa, quidam frater cum literis adfuit, a sancto Ferreolo et Ferrutione directus, quos memoratus beatissimus antistes destinaverat ad Vesuntionensis civitatis ecclesiam, instituendi fundaminalis constructione locandam. Quae literae hujusmodi scripti seriem continebant: « Dominis piissimis, in Christo fratribus, Felici, Fortunato et Achilleo, Ferreolus et Ferrutio in Domino salutem. Seculorum moderator, animarumque redemptor, confessorumque suorum uberrima largitate munerator, quaedam mihi famulo suo arcanorum suorum occulta dignatus est reserantis visionis declaratione monstrare, quae etiam festino desiderio studui ad sanctae fraternitatis vestrae notitiam pervenire. Cum ego transactis vigiliarum excubiis quieturi corpusculi membra, sopore paululum reparanda laxassem, vidi, patefacta coeli paginâ, angelicis manibus, praetento Crucis vexillo, quinque coronas prolatas, auri splendore fulgentes, ac gemmarum coruscatione micantes: audiens etiam vocem, tam mirabili stupore terribilem, quam ambiendae invitationis pollicitatione jucundam, ita dicentem: Irenaei discipuli, qui ejus suscepistis prompta devotione praeceptum, percipite coelestis gloriae regnum, mea remuneratione promissum. Credo itaque sanctissimi fratres, quod hujus visionis miraculum nos martyrii sollicitet ad triumphum. Et quia fortior debet semper parari animus, ubi altioris decertationis superatur eventus, divinae opitulationis suffragio, nos mutuae exhortationis munimine roboremus: quatenus cum ingruentis persecutionis tentamenta advenerint, paratam valeamus habere ad suppliciorum cruciatus fidem, si volumus adeptae exultationis obtinere victoriam. » Hic rursum beatus Felix, quae ei fuerant revelata, quaeque fratribus suis Fortunato et Achilleo fideli relatione patefecerat, Ferreolo et Ferrutioni scriptorum paginâ declaravit. Tum vero viri, quos manifesta praemia accenderant, ad tanti triumphi insigniâ capessenda, jugiter psalmis hymnisque continuata modulatione replicatis, animos praeparabant.

§ 4. Igitur eo tempore Aurelii principis * persecutionis furore saeviente, Dux Cornelius Valentinam ingreditur civitatem. Unde cum vectandi gratiâ, potentiae dilatatione sublimis, arrogantiae tumore terribilis, populi copiâ circumseptus procederet, audit

* Aurelius Antoninus Caracalla hic est, qui Getam fratrem adolescentulum a Severo patre imperii socium designatum in ipsius matris ulnis, quo confagerat, trucidavit. Ad viginti virorum millia brevi dierum intervallo interfecta ejus jussu, quos noverat Getae fuisse. Ab Alexandrinis irrisus, caedibus urbem replet. Anno cēxvii, regni 7.º occisus est.

sanctum Felicem, Fortunatum et Achilleum assuetæ deprecationis invocatione psallentes. Quorum voces audientes, pia tantæ dulcedinis oblectatione mulcebantur, ut angelicis choris concinentibus, intonare modulatione canoris clarissima organa crederentur. Locus vero Psalmi hic erat: *Omnis terra adoret te, Deus, et psallat tibi, psalmum dicat nomini tuo altissime* (ex Ps. 65), alleluja. Cornelius hæc auditu denunciante cognoscens, tam stupore attonitus, quam diræ mentis furore succensus, ait: « Quisnam sonus aurium mearum secreta percussit? Numquid post Severi principis severam laudabilemque Lugdunensium trucidationem, in his locis Christianitatis aliqua indicia remanserunt, quæ et sacrilege numina despiciant, et audacter principum decreta contemnant? Cui præeuntes milites dixerunt: « Sunt hic tres viri, sublimissimi seductores, qui tertiam fere partem populi ad cultum Christi sua indesinenti allocutionis persuasionem traxerunt, deorum quoque nostrorum fana, antiqua operositate sublimia, et caeremoniarum nostrarum religione sanctissima, profanæ auctoritatis viribus subverterunt. » Tunc Cornelius diabolicæ vesaniæ aestuatione inflammatus, præcepit eos ardui claustris carceris mancipari. Qui etiam, cum redeunti fuissent custodum officiis præsentati, dixit eis: « Non reliquorum, qui se Christiana religionis superstitione jactabant, vos exempla deterrent, qui ut Deum colere præsumebant, quem constat Judæorum stirpe progenitum, atque eorum justo urgente furore, verberibus flagellatum, patibulo affixum, mortis ultione damnatum, humana vel communi conditione sepultum? et adhuc reverenda deorum numina, profana abusione despicitis, simul et invictissimorum principum decreta contumaci proterviâ contemnitis, ac populum, priscis templorum caeremoniis famulantem, novi erroris subversione disperditis. »

§ 5. Felix vero, auctoritate susceptæ confessionis armatus, constanti fide et mente respondit: « Nefandæ persuasionis sensus, dolenda perditione damnatos, ideo profundæ ignorantiae error obtenebrat, quia coelestium mysteria non recipiunt arcanorum, nec eosdem ullius veritatis splendor illustrat. Reseranda est ergo potius contemplatio animarum fidei claritate, quam corporum, et intelligendum, deos istos, quos tanto præconio et assertionem falsitatis extollis, omnino deos non posse dici, quippe qui fabricati manuum vestrarum effigiatione noscantur. Dic mihi, quodnam valebunt precantibus medelæ adhibere præsidium, a quibus sumpsisse probantur exordium? Et cum auctores eorum, mortis assiduæ fragilitati succumbant, ipsi cujus deitatis aeternitate subsistant? Est enim Deus omnipotens præteritorum initiator, præsentium rector, futurorumque dispositor: qui humanum genus imaginis et similitudinis suæ procreatione plasmatum, sibi præcepit famulari. Idecirco indignum est, ut creatura creaturæ

servientis proprium ignoret auctorem. Quem si plena fidei mente receperis, numinum tuorum irridenda veneratione neglecta, facile poteris aeternae vitae praemia promereri, atque ad coelestis habitationis ineffabilem munus beatitudinem pervenire. » Ad haec Cornelius pertinaci deliberatione persistens, ait: « Salubrius namque deberetis habere consilium, ut auri argenti-que talentis liberalitatis meae perceptis largitate, salutis securitas vendicaret, quam pro tanti sceleris facinore perpetrato, multiplicium suppliciorum poena consumeret, et nec corpora vestra ad solitam vel communem perveniant sepulturam. » Felix, Fortunatus et Achilleus dixerunt: « Qui Christi potentiam abnegare proditione damnata perseverant, aeterni interitus mancipatione peribunt. Nos vero nec crudelis pietatis tuae pollicitatio oblata sollicitat, nec poenarum cruciatio interminata conturbat: quia Deus noster semper servis suis praestat in congressione fidem, in decertatione virtutem, in consummatione victoriam. Gloriosius namque est, aeternae beatitudinis vitam perpetuam obtinere, quam diabolicae persuasionis errori inortifera credulitate succumbere: quia quisquis recti cursus gubernaculum derelinquit, merito in scopulos naufragiis illisus collabitur. »

§ 6. Tunc Cornelius virosa animi indignatione succensus, nervorum durissima flagellatione eos praecepit lictorum instantiâ verberari. Qui inter ipsa beata supplicia propheticae lectionis instructione psallebant: *Confundantur superbi, quia injuste iniquitatem fecerunt in nos: nos autem exercebimur in mandatis tuis.* Cornelius vero ait: « Ecce dii nostri, quos adorare profana resultatione contempsistis, ultrieis in vos irae suae supplicia intendunt. Ubi jam est Christus vester, qui vos non aut virtutis suae praesidio adjuvat laborantes, aut potentiae suae munimine eripit liberatos? » Sanctus Felix ita respondit: « Si mentem tuam non letiferis erroris caecitas obtineret, cerneres quod nos, quos credis flagellorum tuorum dilaceratione sulcados, nec impressi indicii vestigia designata commaculant. » Cornelius praesentis virtutis admiratione confusus, ait: « Quia vos tot flagellorum cruciatibus afflicti, diis nostris invictissimis non cessatis conviciari, peritura corpora vestra teterrimi carceris claustra suscipient, postmodum tractatus mei deliberatione librante, severiori ultione intente trucidanda. Itaque beatis viris intra feroces carceris tenebras constitutis, et solitae modulationis exultatione reboante concinentibus, medio fere noctis tempore angelus adfuit, exteritisque custodibus, munitae objectionis claustra perfringens, et multiplicium tenebrarum tetra obscuritate condensa ardentis luminis coruscatione dirumpens, ait eis: « Ite nunc fideles confessores Dei, non terrenae protectionis defensati scuto aut galeâ, sed divinae virtutis armati fiduciâ, templum vel numinum simulacra, perditionis arte effigiente composita, subversa vel

comminuta fide integra cito dispergite. » Qui maturantes devota mente coelestia complere praecepta, templorum obstacula reserantes, Jovis statuum, electri pretiositate fulgentem, in pulverem arrepto fabrilis malleo redegerunt: similiter Mercurii et Saturni.

§ 7. His omnibus ita peractis, milites Christi iterum comprehensi, et ante Cornelium adducti, illi dixerunt: « Crede in Deum, qui probatur tantae potentiae habuisse virtutem, ut Lazarum, quatríduanae sepulturae jam foetore torpentem, ad spiramen vitae revocarit, in mari quoque siccis inambularit vestigiis, quinque etiam millia mortalium quinque tantum panibus geminisque piscibus immortalibus pastos opibus saturarit, saevientium ventorum tempestates imperantis verbi tranquillitate firmarit. Hic namque merito tantorum signorum miraculis adoratur qui aurium meatus, crassitudinis damnatione obstructos, praecepti sui medelâ prisco reformavit auditu, caecorum oculos inflictae obdurationis nube conclusos, reseratae novae lucis fruendis usibus restituit, pedes debilitatis contractione sublato, divinae auxiliatio-
nis misericordiâ reformavit, leprae etiam squalore perfusos, putrescentis squamæ tabe deteresa, jussit redivivæ carnis reparatione virescere. Hic namque Deus digne et divinitatis suae majestate solus creditur, et cunctis cordis viribus diligitur, et insignium miraculorum testimoniis formidatur. » Tunc Cornelius veritatis serie superatus, atque ob hoc magis succensus, jussit eos revinctis post tergum manibus, renibus cruribusque confractis, circa vertiginem rotarum astrictos, fumi quoque amaritudine vel nube supposita, die ac nocte continuata eculei extensione suspendi. Quos etiam, vesana urgente crudelitate, lictores increpabant, dicentes: « Qui deos comminuere procaci temeritate praesumunt, talibus debent suppliciis nefandam amittere vitam. Si tamen Christus ille hac deitate pollet, qua vos nomini sui magnitudinem jactatis, virtute eripiat, tormenta submoveat, vincula dirumpat. »

§ 8. Sequenti vero die Cornelius jussit eos a ligaminum nexibus, paululum impertita absoluteione, laxari: quibus ait: « Sacrificate diis, quos confringendo audaciter temerastis: forsitan eorum indulgentiam obtinebitis, ut collato medicorum studio, ad incolumitatem pristinam pervenire possitis. » At illi responderunt, dicentes: « Si in diis istis aliquid existere nosceretur, sibi metipsis protectionis necessariae juvamina praebuissent, uti crederentur tunc posse subvenire aliorum supplicio, si ipsi sua potentiâ sese de proprio liberassent. Satius itaque ducimus, aeternae vitae praemia mercaturi, pro Dei nostri confessione succumbere, quam perditionis vestrae caeremoniis deservire. » Tunc imminente jam gloriosioris certaminis victoriâ vel triumpho, jussit eos Cornelius gladii obtruncatione percelli. Qui a ministris juxta praecepta extra civitatem educti, et tamen circumfusae

populorum multitudini praedicantes, in loco orationis, quem sibi condiderant, et persecutorum fuerat infestatione crematus, consummati martyrii sunt praemium consecuti: nocturnoque tempore Christianorum fide vel studio, digna sunt celebritate sepulti. Ubi divinae remunerationis testimonio assidue existere miracula comprobantur. Illi, fletuum nostrorum exoratione obtinente, dignentur nobis superno adminiculari suffragio, urbem propriam protegere, indignos misericordiae auxilio roborare, carceratis quoque multiplicium delictorum vincula astricta laxare, annuente Domino nostro Jesu Christo, cui est honor, potentia et virtus cum Patre et Spiritu Sancto in Trinitate perfecta, in seculorum saecula.

VITA S. ADALBERTI II

PRAGENSIS EPISCOPI ET MARTYRIS

AUCTORE QUIDEM ANONYMO, SED MONACHO DOCTO AC BONAE FIDEI, EJUSQUE CONTEMPORANEO, ET UT VIDETUR, ETIAM FAMILIARI AMICO. STYLUM ALIQUOT LOCIS MODICE CORREXIT LAUR. SURIUS.*

Anno 959. — Coronatus 997.

§ 1. Nascitur purpureus flos Boemicis terris: major filius ex parentibus magnis: aureum pomum processit e nobilibus ramis: progreditur pulchra facie, sed pulchrior spiritu Voiccehus puerulus quod nomen si interpretèris, sonat exercitus consolationem. Pater ejus erat vir magnus et praepotens, substantia ejus integra, possessio diffusa. Est ei mortalium felicitatum copia, sub ipso positorum hominum unda, familia multa perstrepens, argento et auro plena domus. Cum esset dominus terrae, fuit tamen mediocris homo: oratio rara, sed habitabat cum illo bona misericordia, et larga pauperum cura. Mater ex genere Sclavorum erat nobilissima, digna conjux digno juncta marito: marito videlicet qui contingit reges lineâ sanguinis: quem longe lateque jura dantem hodie tremit populus, adeoque Henrico regi accessit proximus nepos. Foemina, ajunt, casta moribus, plena eleemosynis, fidem loquens operibus.

§ 2. Interea parvulus febricitans, mortem vicinam parentibus minatur, fletum movet videntibus. Pater lento gradu adit suum prae cunctis charum filium, testatur crebris lacrymis, quantus

* Puerilibus inflatum facundiae ienociniis stylum acrius debuisset eximius Carthusianus castigare. Plura ergo et nos, in tanta auctoris loquacitate, quae lectori fastidium, et historiae obscuritatem parerent, vel planiora fecimus vel omnino delevimus: eoque libentius quae deprehendimus cum meliori quae extat apud Bollandianos *Vita* non convenire.

vivat amor pueri in visceribus patris. Mors amara in foribus ecce occurrit, sed salus bene cogitantibus. Dixerunt ergo territi parentes prece tremula: « Non nobis, Domine, non nobis vivat puer iste, sed clericus in Dei matris honorem portet jugum tuum pulchra cervice. » Sic dicunt, ponuntque sub altare Virginis, et recessit in ictu oculi vis doloris, infantulus ad se redit sospes in omnibus membris. Clemens angelorum Regina, virgo perpetua, sic sic se invocantium ad Deum portat hominum vota, dum negare nescit ex corde petentibus, dum de coelo fert opem aegris mortalibus: splendida stella maris, signasti jam servum virgo Maria tuum. Qui cum ad plenam pueritiam venisset, rudesque linguae meatus ad loquelam extenderet, primis elementis imbuedus presbyterorum datur in manus. Tunc minister ejus qui infantilibus cunis familiarius adhaesit, ut mos est humani ingenii, laborem fugiens, comparandis literis se comitem subtrahit. Itaque et ille arduum iter despèrat, et semel atque iterum concita fugâ ad dulces sese parentes recepit. Sed pater infrendens, diris ictibus et vitalibus plagis fugam correxit, et cum indignatione sequens, non ab re filium tradidit amare salubribus scholis. Nam aperuit Deus puero aurem cordis, et interjecto mensis spatio, tanta gratiâ perfudit, ut exinde puer mire profecerit.

§ 3. Decursis itaque rudis infantiae balbutientibus annis, Voicechus Davidico nèctare potatus; parvoque melle dulce canentis Gregorii pastus, ut partem suam còmedat, ad septem panes sapientiae portatur: traditur, inquam, ingenuae Parthenopoli, Teutonum novae metropoli, liberalibus disciplinis instituendus. Quam urbem rex maximus, primus trium Othionum Imperator Augustus in magnum Archipraesulatum erexit. Urbis episcopus tunc Adalbertus, ipse et primus: qui quem suo nomine Adalbertum vocavit, bonae indolis puerulum Voicechum sancto chrismate linivit.

§ 4. Annos ter ternos in arena studii palaestra exercet ingenii. Repatriat novo nomine Adalbertus, portans secum dulces sapientiae liquores, dat charis parentibus visus filius gaudium magnum. Hoc toto tempore, incubat terrenis deliciis, vacat puerilibus jocis, quaerens cibum et potum, ut pecus, incurvat vultum, nescit rectus cernere coelum. Moritur interea Boemiae provinciae episcopus, et si est, ut audivimus, coram astantibus desperata voce testatur quod ab nigris spiritibus immundis ad tartareum chaos deportatur. Praesens erat tunc Adalbertus, unus extrema videntium, et verba morientis aure audientium. Quem, ut ipse post Abbati in monasterio dixit, visionis illius magnus horror invasit, et ad primam salutem direxit. Exinde emendare mores, frena ponere animis, desideria carnis igne divini amoris excoquere coepit. Conveniunt dux terrae et major populus, et pro eligendo pastore varias sententias dicunt: omnes tamen ad ultimum manus levant, aëra clamoribus implent, non haberi meliorem, nec alium

oportere esse suum episcopum, quam indigenam Adalbertum, cujus nobilitas, divitiae, alta scientia et placabiles mores cum tanto honore concordarent. Ergo in haec verba levatur terrae episcopus, mutata mente, pius Adalbertus. Hac ipsa die, ubi erat episcopium, audientibus multis locutum est daemonium, cum presbyteri imprecationibus urgeretur, ut exiens de homine posset, daret honorem Deo vivo: « Quid molesti mihi estis? inquit, Vae satis est mihi: amplius hic stare non possum, quia electus hodie est populo terrae episcopus, quem valde timeo, Christicola Adalbertus. » Sic ait, et quasi citius dicto cessit daemon impudens Spiritui Sancto, et ut flagello fugatus, exivit. Cui rei homo qui horâ illa praesens erat, Willico quidam bonus et clericus sapiens, visibile testimonium asserebat, et nos legimus, cum ad Abbatem nostrum hoc scripto filius mandaverat. Ipsum episcopus Adalbertus suae ecclesiae Praepositum habuit: post super cordis aridam flante Spiritu Sancto, nobilem monachum mons Cassinus recepit.

§ 5. Igitur electus episcopus Italiam petit: quem obsessae Clusae * arctas vias egressum, prima Italica civitas Verona suscepit. Ibi eum pastoralis virgâ investivit Otho secundus qui tum loco patris rapide montem imperii scandit, sed non dextro omine, nec matura sapientiâ rempublicam rexit: et dum omne quod vult, regem oportere sequi, non bene putat, collectum orbem amisit, et quam patris terror peperit, pacem interfecit. Sensit Teutonum gens mortuum nautam, sensit dormientem aurigam, cum quo prospera Dei cucurrerunt, multa bona Christianae religioni accreverunt. Migravit Otho pius, Otho rigidus, fluxa gubernare doctus: cujus aurea tempora nunc gravi gemitu memorat, quando pressa malis sancta Ecclesia, absque ulla requie hostes insurgere dolet, duorumque oblita Othonum, antiquum nominat: « Vere, inquit, meus felix mundus erat, Otho dum sceptra gerebat. » Ergo Archimandrita Moguntinus, gravis homo Willigisus Adalberto, cui Deus interiori gratiâ benedixit, venerabile caput oleo unxit, et in praesentia Imperatoris ad sacerdotii altitudinem provexit. Ea tempestate effrena gens, Luitici pagani jugum Christianitatis deponunt, et quo errore adhuc laborant, post deos alienos erecto collo cucurrerunt, et qui fugientes fugere nequiverunt, Christiani multi gladio ceciderunt. Tunc peccato Othonis multa mala surrexere, maxima ubique et miserrima naufragia emergere, respublica turpitudines passa, de solio descendit, Christiana religio lacera iram Dei sensit.

§ 6. Retro sumit iter sanctus episcopus Adalbertus: venit episcopii in partes, partitus, quatuor divisiones fecit, unam clerus, alteram agmen pauperum usibus suis sumpserunt: tertiam mater Ecclesia pro captivorum redemptione et sua restauratione

* Vide supra in hist. S. Alferii, XII huj.

possedit : quartam ipse cum cohaerentibus sibi ad necessarios sumptus recepit. Cernere erat alium hominem : o qualem, o quantum mutatum ab illo qui paulo ante post pulchra temporalia equorum cursu cucurrit, aut tota mente in terrenis actibus jacebat, vel in desideriis errare sine magistro doctus erat. Rediit ad se, recognovit quamobrem Deus hominem fecerit, mutavit honorem, correxit pedem, divina concupiscens, et sola coelestia suspirans. Delicias aegre fert, divitias non vult, aurum ducit pro nihilo, argentum pro luto, et quaecumque humana vanitas usque ad mortem amplectitur et amat, alta mente despexit. Horum vero quicquid est, in pauperum usus et ornamenta ecclesiae, ut dixi, et ad sola utilia convertere cura erat. Noluit regnum dare divitiis : intelligit se illarum non servum, sed dominum esse. Seculum et ejus pompam, quam clericus tota mente quaerebat, episcopus tota mente fugere coepit : una cogitatio, unum studium erat nihil concupiscere, nihil quaerere praeter Christum. Inter haec, o Domine, quam bonus et suavis spiritus tuus in omnibus. Utique *non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei* (Rom. ix), cujus nunc spiritu compunctus, laborare coepit episcopus Voicechus : in digito Dei facere et docere episcopalia potuit. Quid non potest omnipotens, cum vult, cum meliora cogitat Deus qui vult neminem perire ?

§ 7. In cujus nunc virtute veteres pennas projecit, et novos mores assumpsit caelicola Adalbertus : cui tum acerrimis jejuniis longos soles ducere, macris vigiliis incentiva carnis domare, continuis genuflexionibus veniam peccatorum impetrare, per diu et pernox cura erat. Quomodo sacra lectio in cordis palato sapiat, quantum Psalmorum nobile carmen in oculis Dei valeat, hoc aut ipse, aut nemo probavit. Sentiens sensit Dominum propitium, et cujus oratio dat spiritum sanctum, intime gustat dulcem Salvatorem. Quantum ad exteriorem hominem, districtiorem et austeriorem vivendi rationem nunc in episcopatu, quam prius in monasterio habuit. Refugit non solum quod suave est, sed ipsa etiam naturae necessaria negavit, incurrens in illud beatae memoriae verbum :

O nimium felix, cui parvus sufficit usus.

Contra noxias voluptates et labia insurgentium vitiorum, omni arte, omni studio virtutum occurrit, donec desideriorum spinas evelleret, terrenasque delectationes vinceret : multa passus, proficuum ingentemque consumpsit sudorem. Mirantur fervorem ejus omnes qui cum ante noverant : et qui prope latus vadunt, amatores carnales rigidum vitae genus odio habent : ita fame et siti non sine causa laborat, frigore nimio, vigiliis et hirsuta veste sine misericordia corpus affligit. Desiderium quippe ejus in Deo erat, et postpositis cogitationibus malarum curarum, quas amor

vanitatis habet, animam semper in manibus habuit. Debella ejus apertas, et cavet inimici occultas insidias: cui utique tot colaphos dedit, quot opéra bona fecit. Calcat mundum sub pedibus, subjicit libero animo terrae felicitates, habens spem in coelo, nec sensit transitorios labores: semper deorsum fugiens, quo trahit caro: omni annisu festinans sursum, quo spiritus vocat. Bene vixit, bene docuit: ab eo quod ore dixit, numquam opere recessit. Populus autem durae cervicis, servus libidinum factus, miscbatur cum cognatis, et sine lege cum uxoribus multis. Mancipia Christiana perfidis Judaeis vendebant, dies festos confusa religione observabant: dies vero jejuniorum voluptatibus vacantes, omnino non curant. Ipsi Clerici palam uxores ducunt, contradicentem episcopum odio iniquo oderunt, et sub quorum tutela quique fuerunt, contra ipsum majores terrae concitaverunt. Erat autem labor plurimus, contradictio crescens: et cum emergentia mala emendare non posset, ubi piscatio sua nihil cepit, sanctus episcopus locum dare necessarium duxit.

§ 8. Itaque ad sanctam civitatem, ubi memoriale sanctum, sepulchrum Domini est, pedester venire affectans, matrem martyrum, Apostolorum domicilium, auream Romam intravit. Ibi tum pulchrum lutum, Graeca Imperatrix Augusta * quae jam longos dies flevit, sepulti conjugis memoriam reparat, dulcem Othonem eleemosynis et orationibus coelo commendat. Haec tum ubi sanctum virum adesse cognovit Adalbertum, nominatissimum episcopum, et Jerosolymam properare audivit, clam ad se vocat, oransque, ut pro anima senioris rogaret, massam argenteam obtulit ingentem. Ubi accepit vir Dei onus argenti, suo itineri aut necessitati parum providens, omnia sequenti nocte pauperibus expendit.

§ 9. Nec mora, magnam Romam egressus, ad sanctam civitatem Jerusalem praeter spem imperfectum iter suscepit. Nam ea viâ ductus, ad montem Cassinum usque pervenit, ubi B. Benedictus charam sedem postremo posuit, et multos filios Christo generans, pulchram militiam pulcherrime finivit. Ibi Abbatis et fratrum piis monitis castigatus, ne inutili vagatione vitam expenderet, sed loco staret: ita melius virtutum fructus congregaret: Deum vero propitium, bene vivens, in omni loco inveniret, ut dicitur in Psalmo: *In omni loco dominationis ejus benedic anima mea Domino*, et rursum S. Hieronymi sententia bona: Non Jerosolymis fuisse sed Jerosolymis bene vixisse, laudandum est. Animadvertit divinum animal, habens oculos ante et retro, ita esse, ut dicunt: nec stetit in suis distinctionibus, dans locum salubribus consiliis. Legerat enim hoc periculosum esse homini, si non majorum spiritualium acquiesceret consiliis. Nec mora, montem festinus descendit, et quem in philosophia Christi perfectiorem discipulum invenit,

* Othonis II vidua.

patrem Nilum calida spe accensus petiit: sub quo parvulus factus, jugum Christi ferre, et obedientiae aureas literas parare satagebat, amplexusque genua senis, in hoc firmus haerebat. Non negat pater Nilus: «Ast, inquit, homo ego sum Graecus: melius conveniunt, cum quibus haec agas, monachi Latini. Redeas Romanam, nutriceim sanctorum filiorum: quaere nobilem Abbatem, amicum nostrum Leonem: dic me misisse te rudem discipulum ad talem magistrum, hoc duce itineris, praelia Dei securus accede. Sub hoc patrono contra adversantia cuncta animae ad Deum progrediens, salvus enatabis: et majori flammâ qui nunc in te ardet, accensus excresecet quotidie in te Deus tuus et Dei focus.»

§ 10. Fecit, ut homo Dei bonus dixit: ad S. Bonifacium monachalem vestem accepit, sub Abbate regulâ duce, militavit, pedem junxit obedientiae imperio, et tamquam ad epulas, ita ad complenda jussa festinus: et si quis quid praecepit, adeo laetus, quo plus vile erat, servitium omne libens facit, cuncta humilia diligenti studio in se format, ut ad Dei similitudinem promptus scandat. Obliviscitur seipsum, factus parvulus in medio fratrum. Ut enim vespere, mane et meridie integrae congregationi serviret, obedientiam de Abbate rogans accepit. Cogitationem tacitam in se regnare nunquam permisit: quicquid accedens ad animum diabolus dixit, statim senioribus palam fecit. Acutissime autem interrogavit de scripturis sanctis, sedulo percunctatus de vitiorum vel virtutum naturis. Sed ad haec, quod ante nescivit, quaerenti illi recte Abbas respondit, ut ipse non semel ad nos dixit. Unde luce clarius constat, quia inspiratio Dei erat, et gratia discipuli haec erat. Jacit in domo animae suae fundamenta profundae humilitatis, quatuor virtutes instar crucis expressas, prudentiam, justitiam, fortitudinem, temperantiam, angulares lapides erexit: ex quibus durabiles parietes vivo saxo construxit, quos cavo ferro obedientiae explanavit, albo limo invictae patientiae munivit. Dehinc iis, quae duplo calamo textit, divinae charitatis aurea tecta supraposuit. Templum Domini se fecit, regale cubile filio regis intra se praeparavit. Orationum lectionumque studiis eo licentius incubuit, quo negotia praepedientis seculi nulla ad aurem veniebant, nullae curae vel pericula regendarum animarum vexabant. Ex ejus ore nunquam contentio, nunquam amara profecta est murmuratio: et cum Abbas vehementissime eum increparet, occurrit benigna patientia, et semper flexa humiliatio. Erat laetus ad omne injunctum opus, non solum majoribus, sed etiam minoribus obedire paratus: quae est prima via virtutis ad summa tendentibus coelicolis viris. Quinquennio pleno miles Christi in monasterio erat, dulcedine morum cunctis placens, altitudine virtutum longe antecellens. Si cui forte venit invidia suae sanctitatis, hunc humilitate cito placabat. Proficiebat de die in diem, de virtute in virtutem processit: in hospitio suo hospes Christus,

tamquam in gradibus eburneis rex coronatus, procedens processit, et usque ad perfectum diem crescere fecit.

§ 11. Postea populus Pragensis episcopum suum revocat, ac duo cum literis metropolitani Romam veniunt, de reditu pastoris Papam appellant, populo poenitenti matrem suam requirunt. Promittunt ex ore populi errata corrigere, quae deliquerunt solvere, desinere a malis, studium dare bonis. Abscessus sancti viri contrarius erat domino Papae, sed facta synodo, ratio obtinuit: quia gens sua plenam satisfactionem pollicens vocat, dimissum gregem contra voluntatem rēpetat. Amborum, Papae et Abbatis, imperio parens, fracto suo libitu, flens episcopus ad episcopatum rediit: pro cuius regimine virgam, pro pignore annulum, dante Apostolico, accepit. Dominica die veniens venit domum ad unam civitatem, ubi ipsa die mercatus erat magnus. Quae visio non parum adduxit tristitiae sancto viro. Ad eos vero qui se reduxerant, improperando sic ait: « Ecce vestra promissio bona: poenitentes vestri nec feriantur hac die sacra. »

§ 12. Stetit tamen in episcopio suō, pascens macrum populum divino pabulo, et si vellent, potans salutarī poculo. Primum novo adventu pastorem verentur: quasi vivi fideles matrem ecclesiam petunt, et parum repressa mala consuetudine, quasi cum Christianis actibus Christum adorant. Verum nova religio cito deorsum venit, antiqua consuetudo superiorem manum tenuit: spreto Deo, carnalem populum caro traxit: delectata iniquitas, desideriorum vias currere praecepit. Voluptas pro lege erat: cui servire, regnare est, unum Dominum nolunt, ad ignominiam suam, ut multis dominis servitia agant: nectunt sibi funes peccatorum, quibus trahi valeant in aeternum exitium: quia discere nolunt, ubi sit sapientia, ubi sit vita, lumen oculorum et pax.

§ 13. Accidit, ut solet humanis erroribus, ut quaedam matrona, ingentem nobilitatem oblita, scortum se faceret, et palam facto peccato, maritus vitam mulieris quaereret. Ipsa vero ad episcopum concita confugit: quam ille in oratorio S. Georgii retro altare abscondit, ut satisfactionem suaderet, et vitam servaret. Ecce adest eximproviso armata manus, et si non redderet moecham, ambobus et episcopo et foeminae minantur gladium. Audivit sonitum armorum, et minas verberum procaces audivit Episcopus laetus, et si forte martyrium semper optatum, nunc miserante Deo inveniatur, tacita cogitatione ruminat, dubio gladio exultat. Ah mala mens et pejor vox: index venit, secretum prodidit, ubi latēret mulier, digito monstravit. Quid prodest refugium ad sancta sanctorum? Quis curat, regnante barbarismo, fas Christianum? Frangunt templum, mulierem tremulam prensis eductam crinibus capite truncant. Crescunt culpa, vetera scelera non cadunt, nova quotidie crescunt. Quidquid boni promiserunt, mentitos esse voce operum dicunt. Unde cogitans

Episcopus, quod nec illis, nec sibi cassus labor prodesset, animae vero suae talis statio obsesset, denuo discedere parat. Interim tamen ipsi erat labor magnus non praetermittere, quo minus admoneret clerum et populum, secundum quod aetas, discretio gradus, et qualitas criminis postulavit. Nec dabat somnum oculis, qua arte, qua virtute compescere posset nascentes errores, inquirens. Non tacendum, quod juxta positis Hungaris nunc nuncios suos misit, nunc seipsum obtulit: quibus, et ab errore parum mutatis, umbram Christianitatis impressit.

§ 14. Ergo divinus heros ascendit equos, dulcem Romam revisit, et quasi post pericula maris, quassa navis occupat optatum portum. Sic secretos monasterii sinus, charam requiem intrat: amplexus pulehram Rachel, obliviscitur laboriosam Liam: utitur sacris deliciis, orationum lectionumque perfruitur felicibus ferculis. Usus vero illi maximus erat, colloquia quaerere spiritualium et seniorum, qui porro illuc pro charitate Abbatis plures confluerunt. O quoties obortis lacrymis memini dicentem, cum causa aedificationis accessissem Joannem Abbatem: Ubi sunt, inquit, margaritae meae? Ubi sunt dulces cibi animae meae? Cum convenerunt sancti viri, pluebant ibi sermones Dei, accensae sententiae mutuo cursant, arsit ignis super terram cordis, testatur praesentem Deum unda compunctionis. Hoc Gregorius Abbas, hoc erat Nilus pater, hoc Joannes bonus et infirmus, hoc simplex Stratus et super terram Angelus unus, hoc ex ratione majoribus Dei sapiens Joannes, hoc similis Theodorus, hoc Joannes innocens, hoc simplex Leo, psalmorum amicus et semper praedicare paratus. Ad haec quamvis soleant signa et prodigia ostendere, non facere sanctum, animum piis moribus coluit, ita quod, ex parte ut nos cognovimus, Adalbertus signorum operator adhuc in vita claruit. E quibus est illud scilicet, dum fratribus serviret, et offenso crure supra durum marmor satis valide cecidisset, quia vinum nescio an aquam portavit, testudinem cum eo, quod intus erat, illaesam servavit. Audierunt ex mensa fratres clarum sonum: quod nemo dubitavit fractum, mirantur omnes vas sanum. Solebat prius obedientiam facienti multoties fragile vas frangi, et cum pro peccato negligentiae veniam peteret, angelus superbiae, humilitatem ejus aegre ferens, ut pro nimia frequentia verecundiam ingereret, mala voluntate testudinem frangere adjuvit: sed quia non cessavit obedientia, nec generavit fastidium major tristitia, servo suo Deus solatium dedit in gravi ruina, et tunc illaesa testudo apparuit, et postea, puto, nunquam aliam fregit.

§ 15. Dicunt etiam laborantem oculis filiam, nescio cujus, cum manum imponeret, oratione sanasse. Alteri quoque, cum monasterium causâ orandi pro medela infirmitatis intraret, quem tribus annis sumere non potuit, sanctus panem pro benedictione

obtulit: et primum insueto hoc cibo haesit, sed qui aderant, quod vir Dei benedixit, manducare cum suasissent, sumpta fiducia parum gustavit, et ex illo die, quem omnes poscunt qui vivere volunt, sine invidia panem manducare coepit. Hunc Episcopum, quo dignum non fuit seculum nostrum, cum sine baculo iter agens Ravennam veniret, cur sine virga pastoralis vir tantus incederet, optime cautus Dei servus Durans interrogavit. Respondens verbum memorabile ille homo, qui vere potuit loqui: « Vivit Deus, inquit, in cuius conspectu sto: facile est gestare pedum, sed difficile reddere rationem, cum venerit ad iudicium, qui non errat, districtus iudex vivorum et mortuorum, sive in vitam, sive in ignem aeternum mittendorum. Hunc aliquando sanctimonialis foemina, quae tempore adolescentiae sat cognoverat sanctum episcopum, credo Parthenopoli vidit, cuius schola ad gloriam Dei talem nutritivum alumnum: et admirans cur, quae dat licentior aetas, a joco et risu moventibus verbis adeo episcopus juvenis abstinere, ait sancto viro diversae mentis foemina: Alium Adalbertum video. Cur qui quondam eras homo pulcherrime laetus, nunc severus es et instar Catonis cujusdam rigidus? Nonne cum magister scholarum sapientiam docturus venit ad nostrum coenobium, nobiscum ludendo duxeras totum diem laetum? At ille graviter suspirans, projecit verbum cordis: Vere scias domina, quia quicquid ejusmodi feci vobiscum jocando, alto et acerbo vulnere nunc afficit animum meum. »

§ 16. Astericus ejus clericus, contra sanctum virum arguendo, increpando, cum multa inutilia furibundo animo loqueretur, ultra limitem rationis proterva contentione progressus, quasi quem amplius videre nollet, magna cum amaritudine reliquit. Arrepto autem itinere, tota die ipse cum socio homine suo equitans, errare coepit, ut cum viam, haud aliter atque manum suam sibi notam, invenire non posset, ex poena cognosceret, quam grave peccatum cum episcopo contendendo perpetrasset. Porro ad vesperam casso labore reversus in urbem, quod irâ dictante ex humana infirmitate deliquisset, poenitere coram Deo toto corde coepit. Similiter vidua quaedam occurrens equitanti, cum nudae penuriae aliquam consolationem quaereret: « Mecum hic nihil habeo, inquit: cras veni ad civitatem, sumens a me, tuae necessitati quae dare valeo, cum charitate. » Cumque dimissa muliere, coepto itineri insisteret, meliore tactus cogitatione, « Voca mulierem, episcopus dixit. Quis scit, si usque mane vivam? Hodie compleat acceptio datum, ne ego iudicium, illa sentiat damnum. » Et data cappâ, qua amictus erat, reliquit exemplum bonum: ut opus non tardet, nescientibus quid futura pariat dies.

§ 17. Interea in purpura natus Otho rex tertius, causâ scandendi culmen imperii, ut mos est a Magno Carolo regum

Francorum, multo comitatu Romam intravit, optatum diu caput Latinae terrae: ostendit se, quasi post Deum altera justitiâ veniat, iniqui omnes tremunt, boni magno gaudio gaudent. Fecit, propter quod venit: quem ipse in sacellum suum tractum posuit Papa Gregorius Caesarem et benedixit. Ascendit ille unctus cum corona imperii, et bonae voluntatis plena precordia ferens. Post haec facta est Synodus, et zelo juris ductus Moguntinus Archiepiscopus, et episcopum sanctum a quiete monasterii ad relictos greges revocare instituit. Assentit Papa Gregorius, et semel susceptum gregem non posse impune cum dimittere, Scripturae sententiis asseverat: velit nolit vir Dei, cat, inquit sedentes episcopi: aliter vinculis neetur anathematis. At ille secretum petens, ad Papam ait: « Hostis quieti meae invidet, qui vos suo stimulo instigat, ut eo me redire impellatis, ubi animarum fructum non faciam, detrimenta animae meae immania capiam. Mitiga aerumnam meam, defectui meo remedium appone, tristi recessui meo da vel unum solatium. Si audiunt oves meae quam clamo vocem, vivens morior cum eis: sin minus, pietas tua mihi succurrat, ut verba vitae eis spernentibus, cum licentia tua vadam ad exterarum et incultas gentes, quae nesciunt nomen Domini. » Acquievit libens voluntati hominis Dei Papa Gregorius. Relinquit sanctus Adalbertus monasterium non sine magno planctu suo et fratrum, moleste ferens ruptam quietem, sed habens de illo martyrio spem vivam, cujus in suo pectore ardebat longum desiderium. Homo Dei, ne timeas hominis causâ: vade securus: stella maris tuum iter anteibit, et dux bonorum Petrus fidelissimus comes cohaerebit.

§ 18. Igitur cum Imperatore Alpium nubila tranans, causâ orationis Turones pedibus petit, ubi corpore jacens beneficia praestat, qui nullo loco se rogantibus negat, baculus pauperum, dulcissima mater peccatorum benignus Martinus, et larga manu dare paratus. Parisios quoque pedes venit, ubi sanctus et pretiosissimus martyr Areopagita Dionysius, fuso sanguine, corpore requiescit: qui Athenis Philosophiae studuit, ubi quem Paulus praedicabat, ignoto Deo ara posita erat: qui etiam Gallis evangelizandi responsa accepit, quando optimus Clemens Petri sedem tertius sedit, et dum pagani Christum ingereret, pulcherrimo martyrio vitam finivit. Cujus hoc inter caetera est gloriosum et mirabile, quia post necem religiosus truncus proprium caput manibus portavit, et sequens multitudo angelorum, laudes Deo cecinerunt. Populo coeli semper gaudium est de triumpho terrae. Unde et nunc exultans jubilat de charissimo Dionysio, ad quem si quis peccator confugerit, numquam sine misericordia recedit. Hinc caput inclinans, ad Floriacum, monachorum ingens coenobium, avido cursu volat: ubi corpore jacet * et miraculis fulget magister mundo

* Vide Vol. III, p. 435.

morientium, et tota mente coelestia quaerentium, re scilicet ac nomine Benedictus. Nec dimisit, ubi corpus discipuli quievit, ubi et primus monachorum gregem rexit Abbas Maurus, signo sanctitatis et miraculorum dulcedine magistro similimus. Horum sacra domicilia, et si qua occurrunt similia, quem desiderium aeternorum afflavit, Adalbertus pede circumvolat, et adjuutores ad sua praelia vocat. Hinc ad Imperatorem redit, qui hominem Dei adeo dilexit, ejus morem nobilem novimus; quia omnes bonos eo plus amare studuit, quo unumquemque sua virtus et bonitas majorem fecit. Cum illo autem aliquot dies commoratus, nec nocte nisi sub conspectu Imperatoris jacere permissus est. Horis congruis semper de coelestibus docuit regis pueros, et assistentes proceres suavissime admonuit, ne vel parum rebus infimis et terrenis animos affligerent, ne procul a Deo projecti, pro parvo gaudio aeterna tormenta subirent. Noctibus quoque calceos dormientium clam raptos aqua abluit discipulus humilitatis, manibus suis lutum deterisit, lotos restituit.

§ 19. Ibi nocte sopora parum molli lecto requiescens, vitae suae desiderabilem terminum aspexit, quamvis ipse non nosset, quid sibi vellet somnium, donec tactus spiritu alienigena hoc revelavit. Putabat se videre in domo majoris fratris duos lectos bene praeparatos: unus erat suus, alter erat fratribus destinatus: pulcher ille quidem et decorus, sed qui suus debuit esse, multo elegantior refulsit, purpureus et floridus, et incomparabili ornameto pretiose vestitus. Erat autem in superiori panno capitali aureis literis inscriptum: Munus hoc donat tibi filia regis. Quod somnium cum coram Imperatore quibusdam familiaribus exponeret, cui vivax ingenium natura dedit, et praeclara facundia insignem fecit, Leo palatii episcopus pulchre alludens, ait: «Hoc tibi cito invenies quod quaeris: dono Virginis proculdubio martyr eris.» Nec minus, quod vidit de lecto fratrum, partim ante se vidit, partim hoc anno esse completum sic collige mecum. Quinque fratres habuit: omnium animas gladius pertransivit. Ex quibus major frater in servitium Imperatoris profectus, paganis expugnandis operam navavit: ubi etiam cum Boleslao Polonorum Duce gratiam amicitiae promeruit: porro apud Imperatorem questus est, Ducem Boëmorum Boleslaum sine misericordia se suosque fratres multis malis affecisse. Hujus in adventum et seros reditus, relictis domi quatuor fratres pacem impetrarunt, ex parte Ducis securitatem et sacramenta acceperunt. Proh divinam humanamque fidem: numquid non est catholicus melior pagano? Vae homini, cui in cordis vena malus dolus salit. Eheu nostra infelicia tempora: sapientem vocamus, cui ad fallendum calet ingenium, cui in ore mel, in corde fel latet. Ecce iterum Judas, qui per pacem didicit facere bellum: promittit vitam, ut inferat mortem: dat Boleslaus fidem, ut inopinato occidat fratrem. Nec longe

quaeras exemplum: in eadem linea sanguinis occidit frater suus S. Venceslaum. Interea quis non deplòret squalores miseriae nostrae? Quis non exhorreat caecum natum hominem nostrum? Dum nescit cavere minus, incurrit peccatum majus: dum quo caeca voluntas ducit, nascitur peccatum de peccato, non habet finem, donec cadat, unde non resurgat, in delictum maximum: et sit misero modo, quia cum potest, non vult, dulce peccatum non valet dimittere post, etiam cum vult.

§ 20. Ita nunc aliud cogitans, aliud loquens, pervenit ad homicidium, et: *Vindica, Domine, sanguinem, vox clamat de terra ad coelum* (Apoc. vi). Homo, complesti propheticum, apponens iniquitatem super iniquitatem; expecta nunc illud Evangelicum: *Sanguis qui effusus est, super te et super filios tuos* (Matth. xxvii). Itaque sacramento fudit liber populus, per campum ambulat: non enim data fide bellum cogitat; stat proximo periculo civitas secura. Ecce hostes eximproviso veniunt, armatus exercitus apertum bellum indicit, et diffusa multitudo civitatem circumeingit. Sexta die in vigilia pretiosis martyris Venceslai bella incipiunt, nihilo minus et sabbato certatim insistunt. Honorare festum diem nesciunt, qui dulcia scelera tamquam epulas amant: nec juvat, quod urbani diem sanctum observari petunt, contra quos forenses superbiae verba jaculantur: « Si, inquit, vester sanctus est Venceslaus, noster utique est Boleslaus. Sed quamvis post caperent civitatem, poenas dedit asperum verbum. Civium namque gladio die illa ceciderunt hostium multa capita, et omnes, qui in illo concilio fuerunt, aut moriebantur, aut caeci et dispersi male vivunt. Cessit civilibus bellis saucia civitas, miserabili excidio sunt familiae dispersae, bona cuncta jacent in manu inimicorum, inundat planctus mulierum, stupet mortua facies puerorum comminantes dexteras virorum, stat silentium spectantium clericorum. Sancti viri quatuor, strenui bello, et nescii cedere loco, dum, de quo diximus, Radda clericus consilium dedit, parum valentia arna dimiserunt, et quam praeliando pulchram mortem putarunt, confugiendo ad ecclesiam, ut est in humanis oculis, turpem acceperunt. Nam falsa data spes vivendi, et dum exeuntes ecclesiam, sponte in manus hostium vadunt, fefellit manus senioris, et in conspectu omnium speciosa corpora exceperere sententiam capitalem. Haec tunc ita gesta sunt; sed hoc tempore, quando digna indigni scribimus, gladio occubuit etiam frater natus maximus. Completa autem est pii Adalberti visio tota, dum ante se quatuor fratrum, postea hoc anno maximi fratris mors subsecuta est; quorum mortibus mors sua quanto foret praestantior, sicut et lectus ejus illorum lectulo visus est elegantior, nemo non intelligit, qui ipsum causâ Dei, illos seculi et vitae defendendae causâ, cecidisse cognoscit.

§ 21. Vidit etiam in monasterio aliam visionem, quam non

de se, sed quasi de aliquo alio reverentissimis viris ita exposuit. Agnosco hominem, cui duos ordines in coelo Deus arridens digito demonstravit, unum purpurei splendoris, alterum ultra quam dici possit nivei candoris. Inter hos et illos, blanda vox ait, manet te locus et certa sedes. Ergo quem suo labori adiutorem Deus praeparavit, Ducem Polonorum Boleslaum rerum dubius petit: cujus auxilio nuncios suos misit ad populum sibi commissum, et multoties contradicentem, interrogans, si ipsum recipere velent. Interim cum Boleslao nunciorum reditum expectat. Qui cum advenissent, plenam contumeliis legationem reportarunt: Bene venias, inquit Boëmi, ad non semel refutatam plebem. Mira res: ad populum jam sponte venis, quem semper invitum vocare et retinere necesse fuit. Scimus quid cogites, o homo. Omnino nolumus, nec est tibi locus in populo tuo, qui vis vindicare occisos fratres tuos vulnere magno. Accipiens ille libellum repudii et superborum contumelias, non minus exhilaratur, quam solent homines, cum praeter spem laetum nuncium et honores sibi delatos accipiunt. Dirupisti, inquit, Domine vincula mea. Hoc est quod expectans expectavi, desiderio desideravi. Ablatum est periculum meum. Qua possim ratione illum pascere gregem qui in faciem respondet, nolle se me habere pastorem? Euge, non est quod timeam revocantem amplius Papam, nec tristitia ferentem Metropolitanam immittis epistolam. Qui jam ante paganis operibus in fugam me compulerunt, ecce palam dicunt: Nolumus te. Igitur soluto fune, liber Episcopus apprehendit circumfluentibus animis pròsequi desiderium quod in corde ardebat, speciosi martyrii, Apostolica ad hoc usus licentiâ: duosque socios, quos putabat sacro bello futuros aptiores, magisque idoneos portando evangelio, itineris comites delegit. Prius tamen, oratione fratrum, quasi ferrea chlamyde munitus, ad agonem currere coepit. Dux autem Boleslaus diligebat eum: quem rogat, ut se adjuvet, videns videat, quomodo in terram Prussorum navigio se exponat ob quaerendas animas, et vomere Dei proscindendas incultas gentes. Complet Dux jussa spiritualis patris, quamvis ut apud ipsum permaneret, summopere optaret: sed retardare sanctum propositum ausus non erat.

§ 22. Est in parte regni civitas magna Gnesna, ubi sacro corpori placuit quiescere, ubi mille miraculis fulget, et si ex corde veniunt, recta petentibus salutes currunt. Ibi ergo quia, in via sua erat, cujus longo tempore silentium execuerat, Missam celebrat sacras hostias oblaturus, viva mox et ipse Christo futurus. Baptizat populum grandem nimis. Inde nullas mores nequitiae, navim ascendit, quam ne prophanus quis tangere praesumat, Dux sollicitus multo milite armaverat. Non post multos dies carinâ secante terga maris, Deum nescientibus illabuntur Prussorum ter-
ris. Festinantes vero nautae, sanctum onus deponunt, et nocturno

auxilio remeantes, securam fugam capessunt. Rapit ergo homo Deo plenus, missurus retia sua super horrisonum mare, si forte veniat quod in mensa Dei edendum apponat: aut si nullum piscem capiat, saltem in nomine filii Dei oblatum calicem bibat. Fervet in eo spes ardua pro Christo moriendi, et in viridi corde vivus ignis vim habet ardendi, tamquam in aureo altari accensa aromata flagrant, et fumantia scandunt. Ergo miles Dei cum duobus sociis intravit in parvum quemdam locum qui circumbibente undâ fluminis, imitatur insulae vultum. Ibi aliquot haesere dies, et fama volans paganorum auribus invexit, habere se hospites ignoto habitu et cultu inaudito. Primum eximproviso homines non plures parva nave appellunt, dant saltum in terras, barbarum nescio quid freudent, magna irâ fumant, et hospites quaerunt. Res regis, ros mellis tum episcopi in ore fuit, codex Psalmorum ante illum in gremio jacebat, in quo omnia verba oris Dei, in quo summa salutis et vita hominis certa manet et clausa sedet. Ad quem unus ex eis pejorum pessimus propius accessit, nil boni loquens, nodosa brachia alte extulit, et cum conto, quo navem impulerat, coelestia meditantem episcopum inter scapulas fortissime percussit. Si non abitis, inquit, citius, capite plectemini, vexati duris poenis et mortibus ingratis. Evolat e manibus volumen excussum, alia ex parte ipse humi stratus, dat oscula virenti terrae, mente extentus et corpore toto. Exterior corrumpitur homo, ad vitam novatur interior, per penetralia cordis eripit vōx laetitiae et salutis: Benedictus, inquit, Deus, benedicta misericordia Dei: si plus non accipiam pro crucifixio meo, unum pretiosum ictum accepi.

§ 23. Quid vero inde secutum est? Foras ejecti, veniunt in mercatum, ubi confluxerat unda populorum: circumstant subito coelicolam viram longo agmine capita canum, interrogant unde esset, quid quaereret, quare venisset, quem nemo vocarit. Lupi sanguinem sitiunt, minantur mortem quod ad eos apportaret vitam. Donec loquatur, vix expectant: horrent, et derident: melius enim non sciunt: loqui jubent, et capita movent. Accinxit vero ille ut vir lumbos suos, os aperuit: et quia multa audire nequeunt, breviter eos alloquitur: « De terra Polonorum, quam Boleslaus proximus Christo Domino procurat, ad vos pro vestra salute venio servus illius qui fecit coelum et terram, mare et cuncta animantia: venio vos tollere e manu diaboli et faucibus immanis Averni, ut cognoscatis Creatorem vestrum, et deponatis sacrilegos ritus, abrenunciantes mortiferis viis et cunctis immunditiis: ut abluti balneo salutis, efficiamini Christiani in Christo, habentes in ipso remissionem peccatorum, et regnum immortalium coelorum. » Haec sanctus. Illi vero jamdudum dedignant, coelestia verba irrident, baculis terram percutiunt, aërem mugitibus implent, manus tamen non injiciunt, sed furorem dictant,

et verba districtae severitatis ad aures hospitum mittunt : « Propter tales, inquit, nova non nascuntur animalia, vetera moriuntur. Exeuntes exite de finibus nostris. Si cito non retrofertis pedem, crudelibus poenis afflicti, mala morte peribitis. » Illi vero qui in ingressu regni positus, bonos hospites eo loci esse permisit, mortem, domus inflammationem, bonorum direptionem, conjugis et liberorum distractionem, spumante irâ minantur.

§ 24. Videns athleta Christi nullum fructum animarum sequi, et optatae mortis spem auferri, dejecit animum : et tristitiâ magna affectus, varios curarum aestus casto in pectore versat, dicitque fratribus : « Pressi magnis difficultatibus quid consilii capiemus ? Equidem quo nos vertamus, non video. Habitus corporum et horror vestium nostrarum, ut sentio, paganis animis non parum offensionis affert. Unde, si placet, vestimenta mutemus : clericam aequalem, pendentibus capillis, crescere sinamus : tonsae barbae comas prodire non prohibeamus : forsitan non agniti, melius poterimus operari salutem, si similes illorum effecti, familiarius cohabitemus. alloquamur et convivamus : laborantes quoque manibus propriis, victum quaeramus instar apostolorum, absconsa mente revolvamus sensum psalmorum. Interea prosperante misericordiâ Salvatoris, fiet aliquid salutis, ut dum arte hac et hac fraude eos opinio deludit, evangelizandi occasio certa veniat : ita aut inventarum animarum thesaurum magnum lucrabimur, aut dulcem vitam pro dulcissimo Christo fundentes, desiderata morte occumbemus. » Ergo viso consilio meliora sperans conceptum moerorem gaudii gladio confecit, egressurus e regione mala. Accensis animis, movet gressus : ad ferocium quidem Luiticorum idôla surda praedicationis equos flectere placuit, quorum linguam callebat, et quos necdum mutata veste et habitu fallere potuit. Hoc tum ingenio, hoc dolo bono cogitavit, ut Christo acquireret novum populum, aut longis desideriis imponeret finem. Sed o venerabile caput, quid te fatigas implexis cogitationibus ? Prope est quod quaeris : non necesse habes longam suscipere profectionem : dabit tibi Deus brevi itinere illud assequi quod tam multo tempore quaesivisti recto ore, mundo corde, animo toto. Ecce pulchritudo tua : ecce in foribus, cujus nescit homo pretium, felix et incomparabile martyrium, ut nostro etiam aeo Christus faciat martyrem suum.

§ 25. Romae interea in monasterio, quo sanctus iste in philosophia Benedicti patris nutritus erat, divina hujusmodi revelatio facta est. Inter plures visiones, quas vidit rapta mente saepe ad superna levatus, vidit et istam crucifixus mundo Joannes monachus et Abbas. Venerunt a coelo usque ad terram descensu delectabili, eleganti aspectu duo linteamina, instar nivis candida, absque ulla vel ruga vel macula. Unum ex eis accepit, quem quaerere venit : possedit charum pignus et dulce onus, fruitur suo

Adalbertus, intrat coelum aureum tramite recto. Quis aliud lin-
teum suo amplexu acceperit, et ad Deum portarit: ab ejus ore,
fateor, nunquam excutere potuimus: et ideo sive hic, sive alter
sit, certa mente nescimus. Nec hoc nos fatigat qui nostrum in-
tercēssorem in manibus habemus: Adalbertum Domine tuum
sancta sanctorum intrasse cognovimus, et amantes veneramur:
et licet nunquam sanguinem funderet quae est vera beatitudo,
et passi Christi quaedam similitudo, tamen morum humilitate
et puro ac intimo Dei amore vere esset filius coelorum, et qui
numquam peccaverunt, frater angelorum. Hac horâ pater Nilus
ad monasterium ejus per spirituales haec verba misit, dicens:
« Notum sit vestrae dulcissimae fraternitati, quia amicus noster
bonam viam habet Adalbertus, qui vere cum Spiritu Sancto
ambulavit. »

§ 26. Interca ipse beatus Adalbertus in terra pagana cum
sociis suis carpit iter secus litora maris, et fit repente collisio
undarum, quasi se moveat aliqua ingens bellua maris, et aures
gradientium fragor ille validus penetrat. Comites securi audiunt,
medius senior vehementissime obstupuit, et velut pavida mulier
consternatus exhorruit. Cui Gaudentius, ex parte patris frater
suus, subridens ait: « Pavet fortitudo tua, audacissime miles? Si
insiliret in nos armata et ad caedem prompta manus, quid tum
faceres qui nunc inaniter formidas? » Respondit ille: « Nos su-
mus fragiles, tu fortis: nos imbecilles, tu potens. Nos certe et
minima timemus: sed eo melius Deus noster refugium et virtus,
quo est major inopia mentis, et virium parva supellex. Eo feli-
cius, eo gloriosius diligam te Domine virtus mea, quo sentiens
meam infirmitatem, cognosco te esse meam virtutem. » Vidit et
idem Gaudentius sequenti nocte somnium, quo ludentibus verbis
irrisit pavescentem episcopum. Ingressus delectabile oratorium,
advertit paratum pontificem Adalbertum celebrasse Missam. Co-
mesto autem sacrificio, cum vestimenta plicarent, propius accessit
ad cornu altaris: in cujus medio stetit calix aureus, acclinat col-
lum, os apponit, haurire de aureo calice conatur. Advolat cursu
rapido custos sacri altaris, unde talia praesumat, insolentem Gau-
dentium severioribus dictis increpans: « Non licet, ait, faucibus
tuis de aureo calice sumere potum vitae: solus totum bibere de-
bet qui pro Christo immolato missa oratione legavit: tibi siccio
palato nec gutta remanebit. » Mane facto Gaudentius inquit:
« Audi senior meus noctis somnium quod vidi. Expleta Missâ,
quam celebrasti in templo Dei, accessi ut potum sumerem de
aureo calice qui stetit in medio altari, et prohibuit me minister
altaris, dicens: Alieno nequaquam licet: pontifex totum sumere
debet. » Respondit beatus Adalbertus, passioni propinquans: « Mi
frater, jubente Deo somnium tuum prosperos habeat progressus:

peccans caro peccati, donum Dei non impediatur: misericordia creatoris victoriam obtineat. »

§ 27. Igitur sexta feriâ Gaudentius, sancto viro duplex germanus, cum scandens sol tres horas prope complexisset, Missarum solemniam in laeto gramine celebrat: postea parum obsonii recumbentes accipiunt, ut in fortitudine cibi positum vigorem fessa membra recuperarent, et viam longam sine labore reparati pedes citius conficerent. Pulsa fame, recreati surgunt, et pergere incipiunt: at non longe ab eo loco, ubi cibum sumpserant, invalescente lassitudine capita deponunt, somnoque ob vexata corpora indulgent. Dum igitur dormitant et dormiunt omnes, adest sonitus armorum, hasta fulgurans, sonans clypeus et gladius acutus. Cujusdam frater à Polonis occisus erat: is barbarus zelo incitatus venit, et cum illo alii qui exultarent in rebus pessimis, conspiraverant: ductique poenitentiâ quod eos a se dimisissent, impetu magno accurrunt, desilientesque ab equis, cursu rapido in illos irruunt, requiem hospitum turbant, vincula haud secus atque latronibus injiciunt, manus et brachia Christianorum stringunt. Stupent fratres, et non valde suaviter expergefati, infopinantes vincula et hostes conspiciunt: nec minus qui hoc spectaculum votis omnibus semper expetierat, nunc magnus Adalbertus timet, et velut homo amaræ mortis gustum exhorruit, ultra, quam solet, consternata mens quadam ignaviâ laborat: moritura caro colorem mutat, pavore vita tremula hebet. Sed nemo miretur nonnihil fractum defecisse sanctum qui tot annis inter tentationum ventos et tempestates ceu arbor inconvulsa stetit, maxime nunc, quando propinquant terminum palmam accipere debet. Nonne major Dominus, redemptio nostra Christus, propinquantem passionem sanguinem sudat, et qui potestatem ponendi et sumendi animam habet, sequentibus discipulis tristem se asserit usque ad mortem? Si Deus trêpidat, turpe est, si homo pâveat, cum carnis mors prope accedit? Purgantur electi timore mortis, sine quibus non sunt, a levibus peccatis, et si qua vestigia remanent criminum raris maculis. Vir bone, quid times? Cur inertem pavore tabescis? Deum tuum secutus, sanguinem fundis: quo fuso, securum commeatum et liberum iter habes ad coelum, sine occursum insultantium daemonum, sine objectione vel minima peccatorum *. Martyribus certe non occurrit accusans satan, nec verbum procul fugiens, eo quod Salvatoris umbram imitantur. Et sicut Dominus sine peccato propter nos mortuus est, ita et martyres, quamvis criminum rei, fuso sanguine propter Deum, omnino cunctis peccatis carebunt. Caeteri sancti, quamvis candidam et odoriferam vitam ante Dei oculos habuerunt, de hoc seculo securi non recedunt, sed circa extrema infinita angustiam laborant, nescientes utrum eorum vita, munda ab eo judicetur et digna,

* Martyri felicior et securior ad salutem et gloriam mors, quam caeteris Sanctis:

cujus comparatione sunt immunda omnia. Martyrio autem stat sua ratio, res tuta et singularis gloria: quam accipere pro dono Dei meruit Adalbertus. O quam beatum, o quam gloriae plenum ita mori, ut non appareant ulla peccata: quoniam quae secundum fidem lavantur in baptismo, extinguuntur in martyrio.

§ 28. Ajunt qui illi agoni interfuerunt quod nec verbum unum ediderit pallens episcopus, nisi quando ligatum ad montis supercilium duxerunt, ubi septem lanceis ejus viscera confoderunt; ad illum tunc, cujus lancea dedit ictum, et torvo aspectu occidendum martyrem in loco statuit, hoc unum verbum, Quid vis? pater exili voce interrogans fatur. Habes quod semper volebas mori, passus pro desiderato Christo, hac die felix victima factus, qua die Salvator pro te et pro mundo est crucifixus, et ipse tunc sanans languidum magnum, totum hunc mundum, nunc vero te faciens martyrem suum. Ne timeas periculum, eo quod est mors amara, mors anxia. Nam si esset nulla mortis molestia, canente mellifluo Gregorio, non esset tanta martyrum gloria. Septem donis ditavit te Christus, virtute multa fluxit tibi gratia Sancti Spiritus: nunc in ejus honorem septem lanceis confixus, amplectere desiderabilem Christum. Quicquid peccasti in hoc tempore quod volvitur septem diebus, expians et expurgans septem vulneribus, calca abyssum et terram sub pedibus: ultra omnem creaturam scandens, apprehende dulcem Creatorem. Beatus homo, quem possedit gloria paradisi, quem accepit confessio et pulchritudo ante oculos Dei, ut sapiat ex sententia quae solet dicere, *quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit quae praeparavit Deus diligentibus se* (I. Cor. ii). Vocat nunc te cor contritum, vocat nostrorum temporum infinitus error: clamat tibi felicissime martyr nostrarum miseriarum magnus clamor, Tu cum purpureis proceribus in conspectu Dei delectatus, tu cum suavissonis angelorum vocibus intra sancta sanctorum epulatus, ne obliviscaris in quanta tribulatione versemur *. Tu qui multa potes apud coeli regem, fac nobis justitiam de iniquo odio tantorum hostium. Ad grandem miseriam necessarium est magnum adjutorium. Eheu in praesentium rerum voluptatibus positi, quo amplius concupita acquirimus, eo amplius os patens avaritiae in immensum aperimus. Nescio, miseri quid simile patiamur: post expletionem voluptatum amplius esurimus, et adeptis carnalium rerum oblectamentis, nunquam dicimus, Sufficit. Hoc est commune malum omnium, maxime haec est miseria mea, et si qui sunt, mei similium: qui non nisi spiritualia debuimus, prope sola carnalia cogitamus. Si quid potes, immo quia potes, nostris medere vulneribus. Sed ad rem.

§ 29. Primum dux et magister nefariae cohortis, furore

* Ad S. Martyrem supplex apostrophe.

igneus, perforat penetralia cordis. Post saliente malitiâ et corrente manu, caeteri scelus pèragunt. Ut autem ostenderet clemens divinitas, quam soluta essent servo suo carcer seculi, compedes magnae et peccatorum vincula cuncta: postquam sanctum corpus secarunt, nemine solvente, ligatae manus per se solutae sunt. Ipse vero amicam mortem amplexus, quam semper sequens dilexit, in modum crucis manus extendit: cadens cadaver matrem terram occupat, anima sancta ad vitam feliciter intrat, admirans risum Dei et gaudia coeli. Reliquisti sub pedibus pulchrum hoc quod apparet: experire nunc quod intrinsecus latet: post fletus hominum transi in laetum numerum angelorum, ubi te vident laeti omnes sancti, maxime martyres Christi. Ipsa die, dicunt, dum quidam presbyter Missam faceret, et sacras hostias juxta ritum religionis offerret, revèlans Spiritus ad aures dixit, ut beati martyris Adalberti suffragia laboranti mundo imploraret. Paret ille libens monitis divinis, et intra memoriam sanctorum martyrum Adalbertum vocat, ut nostris erroribus apud divinam misericordiam mactata hostia intercedat.

§ 30. Igitur impii viri duos fratres misericorditer ligatos secum ducunt, et sancti viri nobile caput a reliquo corpore separant, atque sub fida custodia utranque partem asservant. Ne putes religionis causâ id eos facere qui non nisi prophana sapiunt: a Duce finitimo Boleslao grandem pecuniam accepturos se sperant, ut res erat, quando reverendissimum corpus et caput, thesaurum desiderabilem vendunt. Vos quidem fecistis pro vestra insania: sed o qualem imprudentes peperistis beatitudinem. Volenti illi vos convertere ad Christum Salvatorem, vos nolentes conciliastis immortalem dignitatem.

VITA B. ALEXANDRI SAULII

ALERIAE PRIMUM, POSTEA TICINENSIS EPISCOPI

CORSICAE APOSTOLI

EX ORDINE CLERICOR. REGULARIUM S. PAULI

AB ANTONIO GABUTIO EJUSD. CONGREG. ET EJUS PENE COAEVO CONSCRIPTA:
ALIQUANTO TAMEN UT COMMODE HUC INSERERETUR CONTRACTA, ET
OPTIMIS P. ONUPHRII BRANDAE NOTIS EXORNATA ET AUCTA.

Ortus anno 1535 — Obiit 1592 — Nat. Italus.

§ 1. Virorum cum dignitate et virtute, tum vitae sanctitate praestantium mores ac res gestas mandare litteris, Christianae Reipublicae conducere et res ipsa docet et sapientissimi viri semper

consuerunt. Nam si, ut praeclare dixit S. Ambrosius *Sanctorum hominum vita caeteris norma vivendi est*, eum nobis ad imitandum propositum esse juvat. Quo in genere quamvis plurima eaque praeclara nobis non desint exempla in omni aetate, omni scriptorum studio litterarum monumentis tradita; non ab re tamen fuerit quae recentiora sunt, quaeque veluti praesentia magis legentium animos movent, posteris tradere, ut si minus antiquis, saltem nostri temporis ad virtutem stimulis incitemur; atque ei honorem et gloriam ut par est tribuamus, qui talia nobis in Servis suis ad nostram eruditionem praelucere voluit lumina virtutum. Cum igitur hujusmodi beneficium in Alexandro Saulio Episcopo, singulari virtute praedito, in nos Deus contulerit, id scriptis proderet ad gloriam Dei et ad ejus famuli retinendam memoriam, ad communemque posteritatis commodum pertinere existimatum est.

§ 2. Nobilissima et perillustri Sauliorum Genuensi gente, natus est Mediolani Alexander anno salutis mxxxv. Adolescens in patris disciplina optime educatus, omnium litterarum et bonarum artium studiis operam dedit, in quibus et ingenii praestantia et praeceptorum industriam haud mediocres progressus fecit; optimisque disciplinis instructus, id futurae sanctitatis specimen dedit ut inter aequales eo modestior nemo esset, nemo candidior, atque Christianae pietatis in studia propensior. Itaque annum agens xvii, humanae vitae fragilitatem, aeternaeque felicitatis gaudia secum ipse considerans, et quam multis magnisque nominibus Deo vivere oporteret diligenter expendens, relictis omnibus, Deo se se in Congregatione Clericorum Regularium S. Pauli dedicare constituit, atque anno Domini mdli in Collegium S. Barnabae Mediolani, post varia de illius constanti proposito facta pericula, ad probationem admissus, dein religionis habitum, suo retento nomine, suscepit. Inter alias vero probationis ejus exercitationes, illa fuit memorabilis, cum seu Patrum suasu, seu permissu, habito suo candido atque eleganti, ut stultus fieret propter Christum, sublata magna Cruce, in ampla civitatis platea (*Mercatorum* scilicet), in summa populi frequentia, alacriter procedens, ardenti animo, de mundi contemptu, deque seria Christi imitatione verba fecit. Quod spectaculum, ut plerisque admirationis, et ad meliorem frugem conversionis, sic aliis irrisionis et ludibrii fuit occasio. Sic enim piorum vita, *aliis quidem*, ut ait Apostolus, *odor mortis in mortem, aliis autem odor vitae in vitam esse consuevit* (2. Cor. ii, 16). Sed in utrisque Alexander de mundo triumphans, quod quaerebat, luerum reportavit; in illis quidem animarum salutem, in his vero sui ipsius et humani fastus despicientiam.

§ 3. Alexander igitur Religionis habitu suscepto, quam de se concitaverat expectationem non modo non fefellit sed etiam longe

superavit. Nam eas virtutes quae potissimum spiritualis militiae tironem ornant, ita coepit exercere, ut eo nemo esset aut ad devotionem humiliòraque ministeria promptior, aut ad obediendum alacrior, aut ad omnia regularis disciplinae munera diligentior. Erga Superiores humillimus, inter aequales omnibus gratus et amabilis, patiens in laboribus, in vigiliis, in jejuniis, in sui negatione in dies se ipso fortior, in omni denique genere virtutum exemplo caeteris singulari. Quas in eo virtutes mirifice condiebat virginalis quaedam verecundia ac verecunda gravitas, simplexque prudentia. Votorum tandem vinculis obligatus Alexander, diuque probatus, licet a novitiatu esset eductus, nihil tamen de sua submissione, nihil de severa regularis vitae ratione remisit; sed quam ingressus erat religiosae perfectionis viam quotidie magis sibi tenendam putavit, *Iustorum enim sèmita*, ut ait Sapiens, *quasi lux splendens, procedit et crescit usque ad perfectam diem* (*Prov. IV, 18*).

§ 4. Doctrinam cum probitate, ac pietatem cum sapientia mire conjunxit; atque ut praestantis erat ingenii, Philosophiae ac Theologiae studiis deditus, in iis brevi eos progressus fecit, ut caeteris erudiendis aptus judicaretur; factusque Sacerdos in Ticinensi * Congregationis Collegio docens jussu Patrum, ipsarum scientiarum Doctoris insignia consecutus est anno salutis MDLX. Inter haec festis diebus verbum Dei praedicare, sacras confessiones audire, Dialecticam et sacram Theologiam magna cum laude parique cum auditorum fructu docere, quaestiones de Officiis Christianae vitae quas *casus* appellant *conscientiae* explicare, ac de jure divino et humano multis respondere. In concionibus gravis ordinatusque erat et facilis; utilia docens non in curiositate aut sublimitate sermonis sed in doctrina spiritus, non seipsum praedicans sed Christum; in verbis efficax ac suavis... in omni denique dicendi docendique ratione tutus atque perspicuus. In doctrina vero S. Thomae ita perite versatus erat et eruditus, ut ejus opera, praecipue *Summam* fere totam memorià teneret... neque se multa scire, vir alioqui doctissimus, ostentabat, sed in multis, quasi nescius, dicere potius quam docere cupiebat. Nihil tamen magis curare videbatur, quam omnibus, quibus posset, verbo et opere prodesse, nullumque diem sine benignitatis in aliquem officio transigere; ratus se non sibi solum, sed aliis quoque natum, sapientibus et insipientibus cum Apostolo (*ad Rom. I, 14*) debitorem esse.

§ 5. Annum agens aetatis xxxiii lectus est a Patribus Praepositus Congregationis et Collegii SS. Pauli et Barnabae Mediolani. Quo munere magna cum pietate et prudentiae laude triennio fungens, gravibus in rebus ad Christianam et Ecclesiasticam disciplinam pertinentibus, sicuti etiam antea S. Carolo Cardinali

* *Ticinum* e proxime defluentis fluminis nomine; italice *Pavia*.

(Mediolanensi Archiepisc.) apud quem gratiâ et auctoritate plurimum valebat, fideliter inservivit. Nihil enim fere paullo gravius sanctus ille Praesul agere solebat quod non prius cum Alexandro conferret, atque de illius consilio constitueret: eumque sibi a Confessionibus esse voluit, atque ad ejus prudentiam sanctissimae vitae suae rationem moderabatur. Caeterum Alexander factus Praepositus, regularem disciplinam in Congregatione non minus exemplo quam verbo plurimum provexit; idque mirabili charitate ac mansuetudine, qua fiebat ut cunctis esset amabilis ac reverendus: amoreque potius quam timore homines, praesertim ingenuos et qui sponte sese Christi jugo subiecissent in officio continendos esse atque ad perfectiorem vitam instituendos dicebat; dictaque praestabat. Itaque non jubere, sed rogare; non imperare, sed innuere, non castigare, sed monere; quae erat ejus in omnes charitas, et omnium in illum observantia, consueverat. His itaque atque aliis ejusmodi tum domesticis, tum externis curis dum strenue sese ad salutem animarum exercet Alexander, celebris jam de illius vitae integritate, doctrina atque prudentia percrebuerat fama, plurimique ad eum tamquam ad summum Theologum, virumque optimum, consilii, ausiliique causâ, confluebant.

§ 6. Quare Pius V Pontifex, Sanctissimus et in hominum meritis estimandis acerrimi judicii, etsi ejus operam ad lucrandas Christo animas et in hac Congregatione bene moderanda perutilem esse non ignorabat; tamen honori divîno magis consultum fore putavit si lectus Episcopus Alexander ad Aleriensem Ecclesiam in Corsicam, tamquam ad incultam Domini vineam diligenter excolendam, mitteretur. Fuit quondam Aleria ejus insulae oppidum insigne, nobilisque Romanorum colonia, nunc vero (*haec saeculo vii scribebantur*) temporis injuriâ desolatum, cujus vix extant ruinae, titulumque tenet Episcopatus sub se alia multa oppida et pagos habentis, ita ut non minus locorum asperitate quam Dioecesis amplitudine primarium inter alios ejus insulae Episcopatus locum tenere perhibeatur. Protenditur enim in longitudinem fere centum millia passuum, in latitudinem vero quinquaginta. Quod simul atque Alexander cognovit, ad Pontificem litteras dedit, quibus, eâ quâ decebat submissione ac libertate, onus, ut ipse cum S. Gregorio Theologo dicere solebat, angelicis humeris formidandum, ac viribus suis impar, subire recusabat. Malle se namque tuto religiosae humilitatis in portu continere quam salutem suam periculosis Episcopalis vitae fluctibus exponere..., aliorum interim saluti procurandae non defuturum; aliôqui paratum esse quando opus foret nullis laboribus parcendo, pro Sede Apostolica, sanctâque Dei Ecclesia vitam et sanguinem profunderet. Sed quo magis ille reniti, eo constantior in sua sententia Pontifex persistere videbatur. Quare quominus jubenti Pio,

ac S. Carolo suadenti obtemperaret, effugere minime potuit, praesertim quod id ad maiorem Dei gloriam, Ecclesiacque utilitatem pertinere dicebant. Itaque ne propter loci difficultates, vel ob alia incommoda in eo pascendo Dominico grege pastorales labores detrectasse videretur, licet invitus, manus dedit. Alexander igitur quarto Idus Martii anno MDLXX in Ecclesia Metropolitana Mediolani a S. Carolo rite consecratur, ac paullopost ad Ecclesiam suam proficiscitur.

§ 7. Squalebat eo tempore illa Dioecesis tamquam inculta sylva, et variis morum corruptelis et ignorantiae tenebris obfuscata; idque propter diuturna bella et Pastorum non residentium incuriam. Neglecta et collapsa ecclesiastica disciplina, magna rerum ad salutem necessariorum tam in Clero quam in populis ignorantia. Sed sicut populus sic Sacerdos. Nulla Christianae fidei Catechèsis, magna fames verbi Dei, morumque barbaries; Evangelii praedicatorum diuturnum perniciosumque silentium... Dies festi, stata jejunia, sacramentorum usus ac ritus, divini cultus studia passim neglecta... Vigebant simultates, odia intestina et inimicitiae; maleficia passim, caedesque patrabantur. Denique illud Sapientis inibi completum esse videbatur: *Cum prophetia* (hoc est verbi Dei praedicatio) *defecerit, dissipabitur populus* (*Prov. xxix, 18*). Nam ubi Sacerdotes suo non funguntur officio, religio deficit, pietas populi corrui, christianique mores facile prolabantur: et dormiente seu absente pastore, lupus rapit oves gregemque dispergit. Nulla in tota Dioecesi Sacerdotum Collegia, nulla Cathedralis Ecclesia, Episcopales sedes nullae. Haec et alia plura incommoda nostrum exceperunt Antistitem... Itaque praeclara magnae patientiae, eximiae fortitudinis et apostolicae charitatis argumenta Alexandro non deerant. Sed nullis ille deterritis difficultatibus, divino fretus auxilio, manum suam misit ad fortia; et nullis laboribus parcens aut vigiliis, ad hanc perpurgandam et excolendam sylvam vires omnes intendit.

§ 8. Ac primum quidam Sapientis secutus consilium, animarum pastores admonentis (*Prov. xxvii, 23*) ut diligenter agnoscant vultum pecoris sui, gregesque suos considerent, universam Dioecesim peragrarare coepit, per juga montium, per vicos et castella longum iter cum sudore pedibus saepe conficiens, per loca aspera et jumentis inaccessa, ubi quandoque accidit ut sub diu pernoctaret, dum obrepente nocte per tenebras ad hospitia pervenire non posset. Ubi vero pagum esset ingressus, interim omissâ corporis curâ, convocato, si tempus ferret, populo, concionem habere, sacras confessiones audire, oblatoque Divino Sacrificio, quos a peccatis absolutos paratosque vidisset, sacrosancta Communionem reficere; mox sacrum Chrisma administrare, et ea quae oportèret ordinare, Christianae Doctrinae scholas instituere, populi mores emendare...; factus omnia omnibus ut omnes

lucrifaceret. Inter alias autem, quas. ut primum ad Episcopale ministerium accessit, diligenter exercere curas instituit, eam praecipue fuisse constat, in qua ad Ecclesiasticam disciplinam sancte restituendam, Sacerdotumque vitam et mores componendos pastoralis in primis elucet industria. Intelligebat enim morum corruptelam et Christiani populi caecitatem ac ruinam ex sacrorum hominum exemplis potissimum pendere. Itaque Dioecesanam Synodum quamprimum habuit, et convocatos Sacerdotes graviter admonuit muneris eorum, et quidquid ad divinum cultum, ad Christianosque mores restituendos pertineret diligenter constituit; idque per annos singulos praestitit. Quo tempore ut alias saepe, inopes Sacerdotes ad Synodum convenientes, vel aliis de caussis ad se adeuntes, benigne excipiebat hospitio, et non minus optimis monitis et exemplis quam necessariis vitae subsidiis instructos dimittebat; et quandoque ut illis commodaret, lectuli sui stratum sibi substraxit. Caeterum domus ejus universis, praesertim pauperibus, patebat hospitio, omnesque, prout poterat, magno charitatis ardore complectebatur.

§ 9. Sed cum optime intelligeret bonos Sacerdotes ex bonis Clericis fieri, magnique referre in Ecclesia Dei bona adolescentium, qui se divino ministerio dederunt, educationem curare; eorum Collegium ex Decreto Concilii Tridentini, cum primum potuit, crexit, in quo tamquam in perenni sacrorum Ministrorum Seminario, quot haberi possent bonae indolis Clerici, optimis artibus et Ecclesiasticis disciplinis erudirentur. Quod quidem Collegium in domibus aere suo coemptis instituit, et annuis redditibus de Mensa Episcopali in perpetuum instruxit. Quos ipse Alexander paterna charitate complectens, non modo per alios, verum etiam per se optimis disciplinis et Christianis moribus institui curabat, et quotidie ad se convocatos sacris institutis et doctrinis erudiebat. Ubicumque autem per Dioecesim reperiretur, cunctis festis praesertim, saepe bis in die concionem ad populum habere consueverat. Ad hoc munus praedicandi Verbi Dei cum sacra eruditione usuque assiduo, tum Spiritus Sancti afflatu et gratia comparatus, incredibile est quantam ad se frequentiam auditorum pertraheret, quotque in iis pareret fructus aeternae vitae. Agi prope aestu divino videbatur. Itaque in Deum vultu oculisque saepe erectum suspiciebant auditores. Quin exclamare identidem solebat, vi percitus ardentissimae charitatis, nihil sibi jucundius fore ut eveniret, quam si in suggestu animam efflaret; dum praesentis vitae suae jactura vel unius periclitanti animae subsidio posset esse et saluti. Et quae viva voce cunctos docere non poterat, curavit ut ea scriptis a se tradita ac typis impressa commodius discere, meditari et ad usum inducere nemo non posset. Itaque succisivis horis varia opuscula Christianae pietatis ac sacrae eruditionis plena conscripsit, quibus ea quae tam populo

quam Sacerdotibus et Clericis cognitu necessaria sunt ad salutem, facili quadam ac planâ methodo continentur. Praeter Pastorales Litteras, inter alia monumenta Italicâ linguâ ab ipso edita in primis extant quas *Breves Institutiones* inscripsit, et item Synodali Constitutionum volumen, denique *Doctrina Catechismi Romani*, in dialogo ad simpliciolem facilioremque rationem redacta (a).

§ 10. In profanis autem controversiis et in omni transigendo negotio ubi ageretur de honore divino neminem verebatur, sed cuivis in faciem resistebat; ubi vero de sibi allatis injuriis res esset, nihil movebatur, sed potius alienis condolens miseriis, pro suis aemulis vel offensoribus Deum rogabat. Cum ad fontem quemdam coenasset Alexander editum in locum et prominentem, clam ascendit nefarius adolescens quem ob vitae licentiam et in criminibus pervicaciam e Seminario ejecerat, habituque Clericali privarat Episcopus. Ille praeceps animi furore, vindictaeque stimulis concitatus, in S. Antistitem sub rupe sedentem saxa demittere adortus est, ingentemque lapidem ita in ipsum libravit, ut directo in caput proruens, gravi impetu altoque casu Alexandri cervices fregisset, nisi ope divina liberatus esset, nam lapis leviter naso allabens in pedem sine noxa decidit. In scelestum plures ex Alexandri familia impetum fecere, ac jam circumseptum nunciant in Episcopi esse potestate, ejusque nutu in vincula conjiciendum. At ipse, nihil tam gravi injuriâ commotus, imperat ut illum abire liberum et incolumem sinant. Mox, quam ipse ex animo donabat, veniam reo ab Insulae Gubernatore suis officiis impetravit.

§ 11. Tum Genuenses cives praestantem hominis virtutem, et optimam ejus sacra jura administrandi rationem admirantes, singularique benevolentia complexi, ipsum ad Genuensem regendum Archiepiscopatum transferri saepe tentaverant. Sed ille semper omnibus officiis, ne id fieret, obstitit. Quin etiam cum anno sacro MDLXXV Romam ad Gregorium XIII, qui eum summopere diligebat, profectus, cum illo multa de Ecclesiae suae statu contulisset, amicorum in Urbe rogatu adduci numquam potuit ut a Pontifice se ad aliam commodiorem Ecclesiam traduci, quod facile obtinisset, postularet (b). Idcirco in Corsicam quam primum reversus, ad Ecclesiam suam summa diligentia, labore et industria regendam incubuit. In quo incredibile est quos labores sudoresque et quas vigilias, quas aerumnas, quot incommoda per annos unum

(a) Plura etiam reliquit MSS.: Theologiae compendium; *De vera hominis felicitate*, Libros IV, totidem de *Religione Christiana*; *Tractatum de Justificatione*; alterum de officio et moribus Episcopi; alterum de officio et moribus Sacerdotis ad curam animarum addicti; alterum de Cambiis; adnotationes insuper in Psalmos octo, aliasque in ea verba Ps. XLIV *Audi filia, et vide*.

(b) In his colloquiis quadam die Pontifex aliquid innuerat Alexandro, de eo ad Cardinalatus celsitudinem promovendo. Cui S. Episcopus respondit multo majorem fore gratiam eamque exoptare ac suppliciter invocare, ut sibi liceret ad pristinam humilem et pauperem religiosam in Congregatione sua vitam redire.

et viginti, in ea Insula, quasi in exilio relegatus, pro Christi gloria animarumque salute pertulerit, praesertim affectâ et aegtâ valetudine et imbecilla corporis constitutione.

§ 12. Quod tamen ipse pro sua modestia postulare numquam voluit, id pro meritis ejus postea Gregorius XIV, summis viris bonisque approbantibus, praestare sua sponte statuit; eumque ad regendam Ticinensem Ecclesiam revocavit anno Domini mxcxi. Fuit haec translatio senescenti Alexandro apta prorsus et opportuna, atque ut Ticinensibus universis, Insubribusque populis longe gratissima, ita non solum Aleriensi Ecclesiae, sed omnibus etiam Corsicae Episcopis et plebibus, quibus magnum Christianae disciplinae lumen atque praesidium subducebatur, acerbâ valde, plenaque doloris. Lugebant Corsi optimi Praesulis amantissimique parentis jacturam et absentiam, ac tanquam oves sine pastore balantes, ne Christianum gregem jam bene dispositum lupi dispergerent verentes, conquerebantur. Dolebat et ipse Pastor carissimos sibi filios quos in Christo genuerat, et tot tantisque laboribus ad pietatem informaverat, quasi oves errantes deserere. Ticinenses vero se praestantissimum Antistitem et quem vehementer optabant, utpote jam diu sibi cognitum et probatum, spiritualis vitae ducem nactos esse gratulabantur. Ad hanc igitur regendam Ecclesiam Alexander venit ipso anno, summisque honoribus a Ticinensibus exceptus, omnium animos magno quidem sed brevi gaudio complevit, post annum, ut dicemus, obiturus. Quos ipso honores, civium humanitate et munificentia delatos sustinens, humanarumque rerum fragilitatem et mortalitatis suae vicem considerans, dum solenni pompâ urbem iniret, obortis lacrymis, quasi futura praesagens: *Haec, inquit, gaudia, post annum in luctum convertentur.* Praedictionem probavit eventus; nam anno vix evoluto, ob ejus decessum extrema gaudii luctus occupavit.

§ 13. Cum in Ecclesia Ticinensi sancte administranda fere annum exegisset, duo sibi impositae pastoralis curae munera praestare reliquum erat; commissum sibi Christi gregem visitare, et Dioecesanam habere Synodum; hanc autem absoluta visitatione celebrandam indixerat. Sed summus ille rerum Conditor et moderator qui sapientissime cuncta disponit, humanis consiliis antevertens, famulum suum ad aeternae vitae praemia citius evocavit. Dum enim Ecclesiam suam obit, in Castello ipsius Dioecesis Calotium appellato in collibus Astensibus (a), febre correptus, laboribus, inedia, aetate (non annorum numero, sed aetate) jam ingravescente, et imperiti medici curâ debilitatus, morbo succubuit. Itaque peregrinationis suae finem adesse

(a) Calotii, quo in pago obiit Alexander noster, extremâ olim, in Subalpinis, Dioecesis Papiensis plebe, nunc extremâ ac Dioecesis Astensis meridiem parocciâ. *Beatus* per antonomasiam nuncupatur; emortuale ejus cubiculum in Sacellum conversum; summa religione assidue, et solenni quotannis festivitate a piissimo populo celebratur, dum per omnium ora mirifica innumera et magna beneficia per invocationem *Beati* a Deo ad haec usque tempora illic patrata traduntur.

sentiens, cum laetus propinquae mortis nuncium excepisset, ad extremum diem feliciter obeundum sese diligenter praeparavit, singulari pietatis significatione rite perceptis sacrosanctis Ecclesiae Sacramentis. Antequam divino Corporis Christi Viatico communiretur, flagrantissimum coelesti charitate sermonem habuit, de dignitate et veritate tanti Sacramenti eo spiritu disserens, ut omnes qui aderant suo inflammaverit sancto in Deum ardore. Sub mortem ad familiares et hospites suos (domi nobilis viri Caroli de Rotariis, italice *Roero*), verba fecit eximia pietatis plena, quibus sanctam in Deum fidem et ardentem charitatem prae se ferens, omnes ad pie sancteque vivendum est cohortatus, contestans se tam constanti ac perspicua fide Christianae religionis dogmata tenere et confiteri, ut ea certo quodam divinae sapientiae lumine comprehendens, ne id fidei meritum imminueret, propèmodum vereretur. Inter haec ab omnibus tam praesentibus quam absentibus, magna cum submissione veniam petiit, si quibus in rebus eos offendisset... Ad haec omnibus qui aderant collacrimantibus, tantique viri ac Patris amantissimi jacturam deplorantibus, eos ipse humanissime consolans: «Ne me quaeso, inquit, fratres filique charissimi, lacrymis, sed laetis animis ac precibus prosequamini. Ego enim, ut spero, ad sempiterna gaudia per misericordiam Dei propero.» His dictis, manibus in Crucis formam compositis, oculisque in coelum intentis, pronuncians illa verba S. Job: *Expecto donec veniat immutatio mea*, spiritum Deo placidissime reddidit v Idus Octobris, anno salutis MDCXII, aetatis vero suae 58. Procerae fuit staturae, gravi ac pleno sanctitatis aspectu, macilenta et oblonga facie, toto corpore decorus ac venerabilis. Corpus ejus, ut ab iis qui sepeliendum curaverunt accepimus, etsi nullis conditum rebus, suavi odore fragrabat, et cum per octo fere dies inhumatum fuisset, caro ejus vivida ac mollis erat instar viventis. Ticinum delatum, in Cathedralē ecclesiam illatum est; cunctis, pro ea quam de illius vitae sanctitate constantem opinionem mente conceperant, manus, pedes ac vestimenta deosculari, sacrisque rosariis tangere conantibus. Quae quidem opinio Ticinensium et adjacentium populorum animis tam firmiter inhaerere coepit, ut eum deinceps colere et invocare non desinerent.

§ 44. Divino judicio constitutum videtur ut qui Deo debitos honores habuerunt ab eo pariter honorentur; ut omnino certum esse intelligamus decretum ejus pollicentis in haec verba: *Quicumque glorificaverit me, glorificabo eum* (1. Reg. II, 30). Quod non solum de sempiterna vitae qua justī fruuntur in coelis, sed de hac etiam qua ipsi clarent in terris gloriā verum esse conspiciamus. Quare bonorum omnium auctor ac remunerator Deus, qui exaltat humiles, et divinis humanisque honoribus ornat eos qui Divinae Majestati suae honorem augere studuerunt, hunc fidelem

Ecclesiae suae Ministrum ad ejus invocationem variis editis miraculis coepit illustrare. Anno praesertim a Christo nato MDCX, ab Alexandri vero obitu duodevigesimo, Ticini, nonnullis aegrotis divina virtute mirifice sanatis, major ac frequentior Civitatis finitimique Populi concursus ad ejus sepulcrum fieri coepit. Complures igitur ibi vota facere, cereos accendere, tabellas voti caussâ et alia pietatis restitutaque valetudinis symbola, donaria et pecunias offerre. Tuac Ticinensis Episcopus Alexandri successor, sua prudentiâ et auctoritate curans, ne quid in hac re perperam committeretur, populi frequentiam repressit, cavique ne ad sepulcrum cultus signa adhiberentur. Sed cum Ticinenses id aegre ferrent, quo magis reprimi, eo vehementius augeri et accendi popularis in Alexandrum pietas. Quod igitur Servi Dei gloriam opprimere putabatur, id eam clarius illustravit. Lucernam vero sub modio diutius latere Dominus non est passus, sed quo magis humana prudentia Servi Dei gloriam explicare distulit, eo citius ac certius eam Divina providentia longe lateque propugnavit. Nam mox Episcopus de consilio amplissimorum Patrum Romae sacris ritibus Praefectorum, liberam omnibus potestatem fecit ut ad Alexandri sepulcrum confluere, divinam opem per eum invocare, accendere lumina, et alios honores ex populari devotione Beatis deferri (nondum tamen a summo Pontifice inter Sanctos relatis) solitos, habere nemo non posset. Cardinalis autem Belmutius qui Alexandro in Alerienti Episcopatu primus successerat, praecipuo illum colebat honore, atque illum invocare quotidie solebat peculiari aliqua precatione ut jam aeternâ beatitudine donatum. Videbat enim ipse quot et quantos obiisset labores, et quam praeclara ubique reliquisset sanctitatis monumenta, et quam consentiens esset totius Insulae ejus virtutum praedicatio; unde CORSICAE APOSTOLUM populus universus Alexandrum vocabat. Haec denique jam tum publica Alexandri Sanctitatis consensio fuit, quae non Ticinensium modo et Corsicae, sed omnium Insubriae popularum fines pervasit, apud quos *Beati* nomen et honorem retinuit (a).

§ 15. Nec finis huic historiae de B. Episcopo et Apostolico viro Alexandro Saulio imponendus adhuc est, quin pauca ex multis breviter narremus, mira ejus virtutum et sanctitatis argumenta, notis excerpta quae diximus Vitae a clarissimo Gabutio conscriptae adjectis. — Gregorio XIII régnante, Româ Alexander in Corsicam navigabat; ad Insulam jam prope ventum erat, cum ex improvise concitata vehementi tempestate, quotquot navi vehabantur vectoresque ipsi animum despondebant... Tum Alexander erectis in coelum oculis, crucisque signo statim mare placavit,

(a) Coelitus honores quibus maxime ab anno MDCX colebatur populari devotione Alexander, plurimorum judicium excipiendos censuit a vêtitis juxta sapientissimum Urbani VIII Decretum quod lectores nostri probe norunt. Juridice tamen ad caussam Beatificationis processum est, quam ut promoverat Cardinalis, absolvit cum primo summum Pontificatum iniret Benedictus XIV, Decreto diei XXIII Aprilis anni MDCCLXI.

ac sedatis ventis adversis, prosperis Bastitam (Ital. *Bastia* in Corsicae ora) delati sunt. Pari in Deum fiducia cum jam horrida grando praeceps caderet, ac vinearum vastationem minitaretur, ad Alexandrum vero, commune in adversis perfugium, concurrisset populus, ipse periculum e fenestra prospiciens, eodem benefico signo Crucis dissolvit ac propulsavit.

§ 16. In eadem insula dum degeret, duae et viginti piratarum trirèmes, quae oras maritimas insulasque Christianorum praedandi causâ solverant ex Africa, locaque jam multa magno cum terrore diripuerant, in eam Corsicae pariem, in quo tunc erat Alexander, citato impetu rapiebantur. Res erat non in opinione dubia sed in praesenti discrimine. Fit ad Alexandrum populi concursus; ad ipsum etiam equum deducunt ut fugâ salutem quaerat. Negat ille ullo in periculo velle se populum suum deserere; ut bono tamen sint animo, omnes cohortatur; ipse in sacellum suum se recipit ibique per horae spatium preces effundit. Egressus deinde, vultu hilari solatur omnes qui eo conveniant et adhuc trepidabant; jubet domum quemque suam tutum redire; nec quidquam amplius periculi imminere, Deo fretus, confirmat. Rem probavit eventus; subito exorta tempestas, nimboque praecipiti repulsae et dissipatae barbarorum trirèmes, imo disjectas naufragium fecisse argumento fuerunt tabulae quae vel innatantes visae, vel in litore postmodum repertae sunt.

§ 17. Diuturnâ siccitate agri laborabant et jam de totius anni messe valde timebatur. Ad Alexandrum confugiunt, eumque rogant ut impendenti annonae caritati velit subvenire. Ipse tridui jejunium indicit, instituitque hoc peracto supplicationem. In ea populus Episcopum imitatus, nudis pedibus ac singulari pietate procedebat. Postquam omnes pervenere quo supplicatio fuerat decreta, flexis ibi genibus, praeunte Episcopo precationem Litaniam pressis flebilibusque modis concinuerunt. Tum post preces ad pluviam impetrandam Deo fusas ex ritu Ecclesiae, Alexander, divino Spiritu succensus, ter magna voce *Misericordiam* intonuit, totidemque vicibus populus respondens, perspicuâ cum animorum commotione, *Misericordiam* conclamavit. Mirum! Dicto citius nubibus obducitur coelum, quae statim coactae atque in maximos imbres dissolutae, per tres horas ne pedem quidem templo efferendi potestatem fecerunt. Quare Antistes Populum non minus gaudentem Dei beneficio, quam admirantem Pastoris sui gratiam apud Deum, allocutus opportune et efficaciter est ad timendum Deum, riteque sibi per poenitentiam identidem reconciliandum. Illo autem anno, sterilitatis timorem magna frugum copia subsecuta est. — Nec citra prodigium visum est, quod, cum septuaginta circiter piscatorum celoces a Sardinia ad Corsicae litora a piratis direptae fuissent, nautae aliique cum ipsis damnum passi fere octingenti, ad Alexandri Episcopi benignitatem

confugiendi consilium iniissent; ipse benigne susceptos, alimentis omnes una eademque die et aliis vitae subsidiis recreatos dimisit. At plura ne prolixior fiat narratio praetermittere cogimur quae in liturgicis ejus Officii lectionibus memorantur. Cum scilicet vitam suam pro grege dare paratus, ad restinguenda odia et sanguinis arcenda delicta, strenuâ charitate se crebro dimicantium armis iniecit. Cumque grassante peste, noctu dieque inter infectos morientesque concurrere ut spiritualia et corporalia ministraret remedia, aegrâ qua laborabat ipsemet valetudine, non est veritus. Angelus propterea, pauperum Pater, Apostolus jure meritoque passim nuncupatus.

DE S. ALEXANDRO LUGDUN. MART.

CUI PRAETER ALIA, FIDEM CONCILIANT ETIAM ANTIQUISSIMA MARTYROLOGIA.

HABETUR IN MSS. CODICIBUS EGREGIIS. FUIT VERO IS ALEXANDER SOCIUS S. EPIPODII, DE QUO SUPRA DICTUM EST, *Die XXII.*

Anno 178. — Nat. Fryx.*

§ 1. Epipodium et Alexandrum primum conjunxit infantia, deinde in timore divino instituit adolescentia, firmavit juvenus, donec animis meritisque conjuncti, ad martyrium pervenerunt, quod tribuente Dei munere pariter susceperunt. Sed Dominus noster Jesus Christus ita militum suorum victrices dispensavit coronas, ut qui ei jungebantur confessione, temporario dividerentur occasu. Merito vero nobis praestitutum judicamus, ut duplicata in illis solemnitate fruamur. Nam dum et alternis diebus festa illorum veniunt, et illos inseparabili veneramur affectu; non vero singulis diebus, sed geminatis obsequiis utrumque bis colimus. Et sicut nudiustertius solemnitas coelo insertum sanctum Epipodium celebravit: ita hodierna festivitate Alexandrum sanctum pervenisse ad regna coelestia gaudemus. Idcirco autem nunc revertemur ad historiam passionis.

§ 2. Interempto ergo Epipodio martyre, persecutor recenti adhuc cruore aspersus, beati Alexandri sanguinem sitiebat. Quem receptum ex carcere, comperendinato examine, die interposito, furori suo praecepit offerri, ut ejus supplicii non solum rabiem suam, verum etiam insaniam commoti et saevientis populi temperaret. Quem tamen etiam hac percuntatione tentavit: « Adhuc in potestate tua est, ut evadas praedecessorum exempla, videasque

* Ita ex Eusebio in *Actis Martyrum Synopsi* a Ruinartio collectis de S. Epipodio. Acta vero pariter inter *Synopsi* ejusd. Ruin. ex MSS. et Aprilii Bollandiano, Graecum dicunt Alexandrum.

quae teneas. Ita enim persecuti Christicolae sumus, ut poeniteat te solum arbitrum resedissee. Nam praeter alias caesorum catervas, etiam stultitiae tuae collega succubuit. Atque ideo, si tibi consulis, immortales deos thuris accensione venerare.» Beatus Alexander dixit: « Gratias ago Domino, quod dum gloriosos martyrum revolvis triumphos, et illata tormenta commemoras, ad devotionem me quoque confirmas exemplis. Putas ne ergo extinctas, animas quas fudistis? Illae quidem coelum possident: sed viceversa persecutores potius in illo agone perierunt. Fallit enim te opinio tua: extinguere nomen non potest Christianum, quod ita Deo fundante firmatum est, ut et vitâ hominum custodiatur, et mortibus propagetur. Deus noster coelos, quos fecit, possidet: terram tenet, inferna moderatur: et animas, quas interemptas iudicas, regnum coeleste suscepit: vos vero cum diis vestris inferna retinebunt. Et quia fratrem meum charissimum * in summo gaudio collocatum scio, securior viam devotionis ingredior. Ego namque Christianus sum, et fui semper, et futurus sum in gloriam Dei. Tu vero exerce corpus, quod pro imbecillitate terrena fustibus mundi videtur addictum: caeterum animas nostras custodiat et recipiat ille qui contulit. » Ad haec Praeses mixto pudore et furore desaeviens, sanctum Alexandrum divaricatum ternis caedentibus praecepit verberari: qui nulla humili responsione inter tormenta dejectus, Dei semper praesidium flagitavit.

§ 3. Cumque longissimo spatio caedentium succidua vicissitudine non frangeretur, Praeses interrogat, utrum etiamnum in hac confessione duraret. Cujus percuntationi inconcussa auctoritate respondit, deos gentilium daemonia esse, non numina: Deum vero omnipotentem, invisibilem, sempiternum, sui propositi esse custodem. Tunc ergo Iudex dixit: « Christiani ad isthanc insaniam proruperunt, ut prolixitate poenarum gloriam sibi existiment comparari, et persecutores suos vicisse se iudicent, quos oportet celeri fine consumi. Quia ergo eos in pertinacia sua et audiri nefas est et videri, idcirco Alexander fixus cruci, animam, sicut meretur, effundat. » Post quam sententiam ministri saevique carnifices acceperunt beatum Alexandrum, salutarique signo eum, extensis in diversa brachiis ac manibus, nexuerunt; nec tamen diu beati martyris tormenta porrecta sunt. Ita enim laniatus crudelitate fuerat verberantium, ut crate soluta costarum, patefactisque visceribus, secreta animae panderebantur. Nam dum totus in Christo est, eum, quem jam confessus est, supremis vocibus invocans, beatum spiritum exanimatus emisit. Hos itaque semper concordēs et socios, quia mors diviserat, sepultura conjunxit, dum a Christianis educta occulte extra

* Non inde inferendum est hos Martyres fratres germanos fuisse, sed suum fratrem Epipodium, utpote Christianum, appellat, sicut in Epistola ad Asiae Ecclesias Blandina soror appellatur. (Nota Ruinartii).

urbem corpora absconsa conduntur. Erat enim in colle superposito civitati concretus densatis vepribus locus, ibique in modum speluncae conclusa frutētis ac sentibus vallis latebat, et ut fit, ubi humor deciduus per naturale ministerium infunditur, inculta foecunditas. Quo in recessu venerabilia corpora religiosa provisione demersa sunt: quia gentilium furor extremam dēnegans sepulturam, etiam in corpora exanimata saeviebat. Postea vero venerabilem locum religiosorum cultus servavit, et prodidit reverentia deducta per posteros, et virtutes plurimae, quae sanctorum potentiam prodiderunt.

§ 1. Nam cum tempore consequenti populus Lugdunensis passim morbo saeviente corrueret, adolescens quidam natu nobilis, vi febrium valde succensus, per visionem commōitus est, ut remedium a muliere, quae calceamentum martyris habebat, expeteret. Illa vero se medicinae nihil nosse respondit: Sed Domino miserante, martyris per exuvias hospitali ope allata, se plurimos curasse non negabat: statimque ei Lucia * benedictionem, hospitalis calicem salutis porrexit. Qui dum poculum et remedium sitis accepit, protinus ita extincto ardore convaleuit, ut non ope humana, sed mirabili divinitatis auxilio, vitae ac sanitati redditus diceretur. Quae virtus fidei atque sanctorum per universam dispergitur civitatem, et innumera multitudo, dum sanitatem corporum recepit, fidei incrementa suscepit, factaque est membrorum atque animorum praesens et aeterna medicina. Sed et postea in locis illis mirabilia ista monstrantur, ejectio daemonum, debilitatum curatio, restauratio sanitarum: quae ita pene quotidiana et iis majora proveniunt, ut credulitas, etiamsi sit spontanea, existentibus miraculis extinguatur. Itaque fidem dictis atque factis convenit applicari: quia amicorum Dei potentia, virtus et dignitas, ut fideles et credulos diligit, ita deserit dubitantes. Idecirco non ambigamus vera esse, quae et audita et visa semper diximus et manifestamus: regnante Domino nostro Jesu Christo, etc.

VITA S. MELLITI ABBATIS

ET PRIMI APUD ANGLOS LONDONIENSIS EPISCOPI

EX HIST. ECCLESIAST. GENTIS ANGLORUM VEN. BEDAE PRESBYTERI

L. I, C. 29, et II, CC. 3, 4, 67.

Flor. ineunte Saec. VII. — Patriâ Italus.

§ 1. Papa Gregorius (ejus nominis primus) Augustino Episcopo (quia suggererat ei, multam quidem sibi esse messem, sed operarios paucos) misit cum legatariis suis plures cooperatores

* De ea muliere et S. Epipodii (?) calceamento, vide Gregorium Turon. in Libro *De gloria Confessorum*, Cap. 64. Ita Ruinartius, at forsân *Alexandri* legendum, non *Epipodii*.

ac verbi ministros: in quibus primi et praecipui erant Mellitus, Justus, Paulinus, Ruffinianus: et per eos generaliter universa quae ad cultum erant ac ministerium Ecclesiae necessaria, vasa videlicet sacra et vestimenta altarium, ornamenta quoque ecclesiarum, et sacerdotalia vel clericalia indumenta: sanctorum etiam Apostolorum ac martyrum reliquias, necnon et codices plurimos. Misit etiam literas, in quibus significat, se ei pallium direxisse.

§ 2. Anno Dominicae incarnationis sexcentesimo quarto, Augustinus * Britanniarum archiepiscopus ordinavit duos episcopos, Mellitum videlicet et Justum: Mellitum quidem, ad praedicandum provinciae Orientalium Saxonum, qui Thamesi fluvio dirimuntur a Cantio, et ipsi Orientali mari contigui, quorum metropolis Londonia civitas est, super ripam praefati fluminis posita, et ipsa multorum emporium populorum, terra marique venientium; in qua videlicet gente tunc temporis Saberethus, nepos Edelberthi ex sorore Ricula, regnavit, quamvis sub potestate positus ejusdem Edelberthi, qui omnibus, ut supra dictum est, usque ad terminum Humbri fluminis Anglorum gentibus imperabat. Ubi vero et haec provincia verbum veritatis, praedicante Mellito, accepit, fecit rex Edelberthus in civitate Londonia ecclesiam S. Pauli Apostoli, in qua locum sedis episcopalis et ipse et successores ejus haberent. Justum vero in ipso Cantio Augustinus ordinavit episcopum in civitate Doroverni, quam gens Anglorum a primario quodam illius, qui dicebatur Rotschester, cognominat. Distat autem a Doroverni millibus passuum ferme vigintiquatuor ad Occidentem, in qua rex Edelberthus ecclesiam beati Andreae Apostoli fecit; qui etiam episcopis utriusque hujus ecclesiae dona multa, sicut et Doroverniensis, obtulit; sed et territoria ac possessiones, in usum eorum qui erant cum Episcopis, adjecit.

§ 3. Deinde cum jam obiisset Augustinus, Mellitus Londoniae ** episcopus venit Romam, de necessariis ecclesiae Anglorum causis cum Apostolico Papa Bonifacio tractaturus. Et cum idem Papa reverendissimus cogeret Synodum episcoporum Italiae, de vita monachorum et quiete ordinaturus, et ipse Mellitus inter eos assedit anno octavo Imperii Phocalis Principis, indictione 13, tertia die Calendarum Majarum; ut quaeque regulariter erant decreta, sua quoque auctoritate subscribens confirmaret, ac in Britanniam rediens, secum Anglorum Ecclesiae mandata atque observanda deferret, una cum epistolis quas idem Pontifex Deo dilecto archiepiscopo Laurentio et clero universo, similiter et Edelbertho regi atque genti Anglorum direxit.

§ 4. At vero post mortem Edelberthi, cum filius ejus Eadbal-
dus regni gubernacula suscepisset, magno tenellis adhuc ibi

* Vide Surium ad diem maji xxvii ubi pluries fit mentio de S. Mellito.

** Communius *Londini*.

Ecclesiae crementis detrimento fuit. Siquidem non solum Christi fidem recipere noluerat, sed et fornicatione pollutus est tali, qualem nec inter gentes auditam Apostolus testatur, ita ut uxorem patris haberet. Quo utroque scelere occasionem dedit ad priorem vomitum revertendi iis qui sub imperio sui parentis, vel favore vel timore regio, fidei et castimoniae jura susceperant. Nec supernae flagella districtiois perfido regi castigando vet corrigendo defuere. Nam crebra mentis vesaniâ, et spiritus immundi invasione premebatur. Auxit autem procellam hujusmodi perturbationis etiam mors Saberethi regis Orientalium Saxonum: qui ubi regna perennia petens, tres filios suos, qui pagani perduraverant, regni temporalis haeredes reliquit, coeperunt illi mox idololatriae, quam vivente eo, aliquantulum intermisisse videbantur, palam servire, subjectisque populis idola colendi liberam dare licentiam. Cumque viderent pontificem (Mellitum) celebratis in ecclesia Missarum solemnibus, Eucharistiam populo dare, dicebant, ut vulgo fertur, ad eum, barbara inflati stultitiâ: « Quare non et nobis porrigis panem nitidum, quem et patri nostro Saba (sic namque eum appellare consueverant) dabas, et populo adhuc dare in ecclesia non desistis? » Quibus ille respondebat: « Si vultis ablui fonte illo salutari, quo pater vester ablutus est, potestis etiam panis sancti, cui ille participabat, esse participes: sin autem lavacrum vitae contemnitis, nullatenus valetis panem vitae percipere. » At illi: « Nolumus, inquit, fontem illum intrare: quia nec illo opus nos habere novimus: sed tamen pane illo refici volumus. » Cumque diligenter ac saepe ab illo essent admoniti, nequaquam fieri posse, ut absque purgatione sacrosancta quis oblationi sacrosanctae communicet, ad ultimum furore commoti, ajebant: « Si non vis assentire nobis in tam facili causa quam petimus, non poteris jam in nostra provincia demorari. » Et expulerunt eum, ac de suo regno cum suis abire jusserunt. Qui expulsus inde, venit Cantium, tractaturus cum Laurentio et Justo coepiscopis, qui in his esset agendum: decretumque est communi consilio, quia satius esset, ut omnes in patriam redeuntes, libera ibi mente Domino deservirent, quam inter rebelles fidei barbaros sine fructu residerent. Discessere itaque primo Mellitus ac Justus, atque ad partes Galliae secessere, ibi rerum finem expectare disponentes. Sed non multo post tempore, reges, qui praeconem a se veritatis expulerant, daemoniacis cultibus impune serviebant. Nam egressi contra gentem Genissorum in praelium, omnes pariter cum sua militia corruerunt: nec sic, licet auctoribus perditis, excitatum ad scelera vulgus potuit corrigi, atque ad simplicitatem fidei et charitatis, quae est in Christo, revocari.

§ 5. Postea autem Eadbaldus rex, anathematizato omni idololatriae cultu, abdicato connubio non legitimo, suscepit fidem Christi, et baptizatus, Ecclesiae rebus quantum valuit, in omnibus

consulere ac favere curavit. Misit etiam in Galliam, et revocavit Mellitum et Justum, eosque ad suas ecclesias libere instituendas redire praecepit. Qui post annum ex quo abierant, reversi sunt: et Justus quidem ad civitatem Roffi, cui praefuerat, rediit: Mellitum vero Londonienses episcopum recipere noluerunt, idololatriis pontificibus magis servire gaudentes. Non enim tanta erat ei, quanta patri ipsius, regni potestas, ut etiam nolentibus ac contradicentibus paganis, Antistitem suae posset Ecclesiae reddere. Verumtamen ipse cum sua gente, ex quo ad Dominum conversus est, divinis se studuit mancipare praeceptis. Denique et in monasterio beatissimi Apostolorum principis, ecclesiam sanctae Dei Genitricis fecit, quam consecravit archiepiscopus Mellitus.

§ 6. Hoc enim regnante rege, beatus archiepiscopus Laurentius* regnum coeleste conscendit, atque in ecclesia et monasterio sancti Apostoli Petri juxta praedecessorem suum Augustinum sepultus est die quarto Nonarum Februariarum. Post quem Mellitus, qui erat Londoniae episcopus, sedem Dorovernensis Ecclesiae tertius ab Augustino suscepit. Justus autem adhuc superstes, Roffensem regebat ecclesiam: qui cum magna ecclesiam Anglorum curâ ac labore gubernarent, susceperunt scripta exhortatoria a Pontifice Romanae et Apostolicae sedis Bonifacio, qui post Deusdedit Ecclesiae praefuit anno Incarnationis Domini dccviii. Erat autem Mellitus quidem corporis infirmitate, id est, podagra gravatus: sed mentis gressibus sanus, alacriter terrena quaeque transiliens, atque ad coelestia regna semper amanda, petenda et quaerenda pervolans. Erat carnis origine nobilis, sed culmine mentis nobilior. Denique, ut unum virtutis ejus, unde caetera intelligi possint, testimonium referam: tempore quodam civitas Dorovernensis, per culpam incuriae igne correpta, crebrescentibus coepit flammis consumi. Quibus cum nullo aquarum injectu posset aliquis obsistere, jamque civitatis esset pars vastata non minima, atque ad episcopium furens se flamma dilataret, confidens episcopus in divinum, ubi humanum deerat, auxilium, jussit se obviam saevientibus et huc illucque volantibus ignium globis efferri. Erat autem eo loci, ubi flammarum impetus maxime incumbibat, martyrium** beatorum quatuor Coronatorum. Ibi ergo, perlatus obsequentium manibus episcopus, coepit orando periculum infirmus abigere, quod firma fortium manus multum laborando nequiverat. Nec mora, ventus, qui a meridie flans, urbi incendia sparserat, contra meridiem reflexus, primo vim furoris sui a laesione locorum, quae contra erant, abstraxit, ac mox funditus quiescendo, flammis pariter sopitis atque extinctis, compescuit. Et quia vir Dei igne divinae charitatis fortiter ardebat,

* Vide Surii Vol. II, p. 72.

** Scilicet Aedes sacra in honorem SS. IV Coronat.

qui tempestates potestatum aërearum a sua suorumque laesione crebris orationibus vel exhortationibus repellere consueverat, merito ventis flammisque mundialibus praevalere, et ne sibi suisque nocerent, obtinere poterat. Et hic ergo, postquam annis quinque rexit Ecclesiam, Eadbaldo regnante migravit ad coelos, sepultusque est cum patribus suis in saepedicto monasterio et ecclesia beatissimi principis Apostolorum, anno ab incarnatione Domini sexcentesimo vigesimoquarto, die octavo Calendarum Martiarum.

VITA S. ROBERTI

I ABBATIS CASAE DEI

AUCTORE ANONYMO SED FIDE DIGNO, UT EX IPSA POTEST HISTORIA ANIMADVERTI. HABETUR AUTEM IN QUODAM INSIGNI MS. CODICE. IN PROLOGO DICIT AUCTOR SCRIPSISSE HANC VITAM JUSSU ODONIS ABBATIS MOLISMENSIS, ET ROGATU FRATRUM EJUSDEM LOCI.

Anno obiit 1067. — Nat. Francus*.

§ 1. Robertus genere Arvernus, natus est de parentibus Christianis, matre Raingarde, patre Giraldo. Hunc a prima infantia Dei servum futurum, signis quibusdam ostensum est. Mater enim ejus ipso gravida, cum imminente partus tempore ad quoddam castrum tenderet, non sine Dei nutu, urgente necessitate, in solitudine partum effudit, utique futurum solitudinis amorem. Delatus est inde cum matre ad castrum. et, sicut fieri solet, cuidam mulieri traditur ad lactandum. Quem cum illa mammae admovisset, gustare noluit, non tam lactis detestatus odorem, quam peccati lactantis horrorem. Patuit continuo, cum et matris ubera libens suxit, et priorem illam, tentandi causâ adhibitus, rursum despexit. Mulier enim illa meretrix erat, et ob hoc infans, cum lac respueret, damnavit peccatum. Deinde puer factus, traditus est disciplinae studiis apud vicum Brivatum ** in ecclesia beati martyris Juliani, ubi et clericus factus est, et deputatus inter canonicos. Et procedente tempore usque ad presbyteratum pervenit. Pueritiae tempora sic perëgit, ut ab iis malis, quibus illa aetas vel proprio vitio, vel alieno plerumque involvitur, illaesus evaderet; et temporalia cuncta despiciens, spem totam in Deo locaverat, eumque, licet parvus, non parvo diligebat

* Vide breve monitum supra, ad diem huj. xvii, p. 338.

** Gallice *Brioude* olim vicus, nunc oppidum in Arvernia.

affectu. Nam in ecclesiis totis saepe noctibus cum lacrymis excubabat. Sic omnibus placere studuit, ut Dei offensam non incurreret. Pauperes et afflictos misericordiae prosequeretur visceribus: quibus quidem poterat opem, omnibus vero exhibens compassionem. Ulceribus plena corpora languidorum, abhorrentibus caeteris, ipse manibus contrectavit, manibus lavit. Unde creditum est, manum ejus pio attactu saepe fugatam invaletudinem.

§ 2. Talem pueritiam secuta est adolescentia melior, addebatque virtutibus virtutem, manifestiorque in dies divina gratia fulgebat in illo. Jejunabat propensius et orabat, et quantum poterat, larga manu pauperibus distribuebat. Nam et domum eleemosynarum construxit in vico. Interea sacerdotio strenueungebatur, offerens Deo frequenter hostias pro salute populi Christiani. Invitabat peccatores ad poenitentiam, omniumque providebat salutem: et verbo et vitâ non paucos lucrabatur: et cum omnes vitae merito anteiret, omnibus tamen credi se inferiorem volebat. Praeterea contemplationis amore flagrans, destinavit mutare locum, et relictis omnibus, Christum sequi. Adhibito igitur uno itineris socio, iter arripuit ad Cluniacum, religionis ac disciplinae loci famâ commotus. Cumque clam se fugere putaret, famâ proditum est, et omnes propere, velut pro salute publica solliciti profugum prosequuntur, tenent, reducunt. Erubuit vir sanctus, et propositum suum non magis impeditum quam manifestatum dolens, ex mentis aegritudine morbum incurrit. Unde cum coepisset convalescere, intelligens se a proposito Dei voluntate impeditum, tentavit si vel inter suos adimplere posset optatum. Sed cum domesticorum nemo salutaribus monitis praeberet assensum, rationabiliter urgens propositum, profectus est Romam, ut Apostolorum a Deo sibi, quod desiderabat, consilium impetraret. Reversus autem Româ, postulata, in fide nihil haesitans, expectabat.

§ 3. Interea miles quidam Deo inspirante compunctus, ad virum Dei, consilium petiturus, accessit, qualiter peccatorum suorum magnitudinem, quorum conscientiam torquebatur, digna posset satisfactione delere, ducens nihil esse tam arduum, quod propter Dei recuperandam gratiam non subiret. Accepit a Sancto, ut relictis omnibus, ad Christi militiam se transferret. Cui cum ille respondisset, id quidem se facturum, si fieri posset cum ipso, libentissime: intellexit vir Deo plenus, hunc sibi socium ac voluntatis suae ministrum divinitus destinatum. Gavisus ergo non parum, totum desiderii sui secretum aperit, socium se pollicetur. Miles itaque fide jam plenus et constantiam, ut coeptum suum Dei clementia prosperaret, ad memoriam beatae Virginis Anitium * ire decrevit, sciens nihil efficacius sibi ad impetrandum,

* Gallice *Notre Dame du Puy*, regionis *Velay*.

quam si matris apud filium patrocínio uteretur. Quo dum properatur, ecce in via Dei nutu paratum invenit quod petebat, ecclesiam scilicet veterem, vasta cinctam solitudine, votis suis in omnibus respondentem. Reversus nunciat viro Dei, quid invenisset: qui gratulatus valde, gratias reddit Deo ingentes. Sed ut numerus Trinitatis secundum desiderium viri Dei adimpleretur, ad serviendum Deo uni trinoque, accessit et tertius aequae miles, offerens se non solum socium, sed verius ministrum. Gaudet vir Dei de proventu spirituali, et fructum seminum, quae jecerat, precibus Deo commendans, divinae militiae tyrones alloquitur, dicens: « Congratulor, o filii, vestrae promptae devotioni, et propriae infirmitatis conscius, in via Dei, quam ipse arctam et arduam asserit, socios vos habere desidero. Sed timendum nobis valde intelligo, ne temere hanc viam arripiamus. Non enim incipere bonum, sed consummare, laudabile est: cadere autem a proposito, damnabile. Proponite ergo, mundo valedicentes, mundi incommoda sustinere, et quicquid homines fugiunt, vos sequimini. » Cumque talia multa vir Dei admoneret, illi se adhaesuros ac devote famulaturos in omnibus promittunt. Ad haec vir Dei: « Potens est, inquit, Deus stabilire ac protegere sibi famulantes, qui etiam sibi non servientes ea causâ protegere solet, ut sibi serviant. Quapropter si adhaerere Deo firmiter decrevistis, habetis me comitem vel ministrum. Et ad haec, nisi molestum est, adeuntes ecclesiam, intervenite martyris Juliani Deum, ut nobis meliora provideat, implorate. »

§ 4. Quo completo, omnibusque ad votum paratis, die constituta erëmum petit cum duobus discipulis, quorum prior Stephanus, sequens Dalmatius vocabatur. Veniunt ad locum optatum, bonis omnibus indigentem, quia eis bonum erat bonis omnibus indigere. Nam quanto plus indigerent temporalibus, tanto plura se credebant reperturos aeterna. Auxit loci difficultatem etiam vicinorum improbitas: qui morum immanitate feris similes, servos Dei, quos sustentare deberent, conviciis urgebant ac minis. Quantas ibi molestias senserint ac perpassi sint, tacendo melius putamus exprimi, quam dicendo. Verum in iis adversis omnibus duorum mentes corroborabat tertius, velut in acie tyrones veteranus, docens eos, ut magis eligerent affligi cum populo Dei, quam temporalis peccati habere jucunditatem, cum hanc partem sequatur aeterna damnatio, illam sempiterna felicitas. Quapropter respicerent in remuneratorem, aspicerent in auctorem fidei et consummatorem Jesum qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta (Hebr. XII). His et aliis multis sermonibus discipulos tam constantes reddidit et perfectos, ut non solum quascumque molestias gaudentes sufferrent, sed etiam pro persequentibus exorarent.

§ 5. Facta ergo juxta ecclesiam cellulâ, credo de ramis et

frondibus, partiuntur inter se domesticam curam, ut illi operarentur manibus ad victum, ipse vero lectioni et orationi incumberet. In oratorio quod utcumque refecerant, certis horis et nocte communes preces fundebant, cibum parcum et aridum cum gratiarum actione una sumebant: cujus pars maxima peregrinis et pauperibus servabatur, nec cogitabant de crastino. Quadam die profectis ad laborem fratribus, cum solus in ecclesia substitisset, audit vocem petentis eleemosynam. Surgit festinus, ingreditur cellulam, dat totum quod repperit. Totum illud, pars erat panis quae superfuera hesternae coenae, suffectura tamen iterum tribus ad mensam. Reversis ab opere cibus defuit: quod cum moleste tulisset Dalmatius, cito vir Dei querelam compescuit verbis Christi: *Nolite, inquit, solliciti esse, dicentes: Quid manducabimus, aut quid bibemus? Scit enim Pater vester, quia his indigetis* (Matth. vi). Quam sententiam sequens evestigio confirmat eventus. Abbas enim Albertus qui eis hunc locum concesserat habendum, non ignorans affligi sterilitate solitudinis sanctorum voluntariam paupertatem, tres eis pro benedictione misit clitellarios equos, panibus oneratos ac vino. Duos vero ex iis ille qui missus fuit, praesentavit beato viro, tertium autem in via more quodam insolito nunciavit defecisse. Ad haec vir sanctus gratias egit, et vultu hilari conversus ad fratres: «Discat, inquit, dilectus frater noster Dalmatius in fide Christi nihil deinceps dubitare, quando et nobis fiducia nostra praesenti mercede respondit, et se videt pro murmure parva quidem, sed manifesta ad correptionem, poenâ mulctatum. Nam partem suam illam noverit quae in via remansit. Non est ablata tamen, sed dilata, ut fidem sibi non dubitet quae deferat restaurandam.

§ 6. His et id genus aliis frequenter utens sermonibus, non solum socios instruebat, sed et incolarum mitigabat feritatem, paulatimque brutis moribus exuens, tanquam de feris homines faciebat, majori certe miraculo, quam si, ut apud fabulas invenitur, humana corpora transmutaret in feras. Ita factum est, ut nonnulli cingulum militiae deponentes, et sancto ejus contubernio adhaerentes, Christi se servitio in perpetuum ibidem manciparent. Sed et quidam ex ordine clericali apud illum vitam solitariam delegerunt. Crescente itaque numero discipulorum, crevit et religionis observantia. Nam praeter illa quae omnibus erant instituta communiter, aliquid singuli addebant de proprio: quos tamen in omnibus praecedebat magnae devotionis signifer, vir Dei. Cujus sanctae conversationis opinio, in Dei laudem longe lateque finitimos excitabat. Accessit ad vitae meritum tanta miraculorum potentia, ut jam illis in locis nullus ambigeret, virum sanctum meruisse a Deo gratiam curationum. Quam sic ille pro humilitatis custodia fideliter petentibus ministrabat, ut divina beneficia non sibi, sed sanctorum Agricolae et Vitalis, in quorum

serviebat ecclesia, meritis imputaret. Sed ejus merita daemones non tacebant, cum ab obsessis corporibus pellerentur.

§ 7. Mulierem daemoniacam, rustici cujusdam uxorem, amicorum fides ad eum curandam adduxerat: qua in ecclesiam ubi sanctus orabat, vix introducta, renitente qui eam possidebat inimico, ore trisono coepit in eum minas et convicia jaculari: «Roberte, inquit, Roberte de Casa Dei, quid a nostris sedibus nos tentas extrudere? Nos te potius cum tuis brevi perturbabimus, intolerabiles, quas hic patiëris, molestias incendio cumulantes. Nec tibi pröderunt collegae tui, Agricola Bononiensis, Symphorianus Eduensis, Marcellus Diensis, Privatus Mimatensis, Julianus Brivatensis, quos tibi paras ad nos impugnandos adjungere.» Videbat diabolus haec futura, videlicet locum ibi fundandum qui Casa Dei * novo nomine vocaretur, sanctorum reliquias, quorum nomina recensebat, illuc inferendas: et cum futura bona vaticinaretur invitus, saltem non profutura quod vellet, mentiebatur. Hoc solum de futuris libens praedixit quod locus esset conflaturus incendio. Interea mulier saltu et discursibus per ecclesiam debacchata, repentino impetu convertitur ad altare, tanquam manum sacris spoliis injectura. Cujus vir sanctus miseratus insaniam, dilata interim oratione, obvius procedit, et virgulâ, quam tenebat, percussam leviter, severius increpavit. Deinde conversus ad daemonem: «In nomine, inquit, Domini, tibi praecipio, exi et da gloriam Deo, neque ultra revertaris expulsus.» Concidit mulier ad hanc vocem, et, inimico recedente, protinus obdormivit. Post modicum experrecta, mente jam sana, sed corpore adhuc fatigato, panem sibi flagitavit afferri. Quem a viro Dei benedictum, avidè sumpsit, et sic facta incolumis, repedavit ad sua: multo quoque postea vixit tempore.

§ 8. Item rusticus quidam nomine Constantius, prope sanctum Victorem habitans, cum tantum plenus esset daemonio, ut nulli parcens, seipsum dentibus infestaret, solam viri Dei praesentiam profitens formidabat. Quem sui toto corpore irretitum vinculis, et tanquam mortuum in feretro portantes, eidem sancto pavidum nimis et reluctantem praesentant. Ille super eum facta oratione, adjurato per nomen Dei inimico, ut discederet imperavit. Ad primam jubentis vocem territus adversarius, et vas captivum compulsus dimittere quod solum potuit, lassum reddidit et vexatum. Homo post paululum recreatus, sumptis, quas sanctus ei obtulit, eulogiis, sanus et gaudens ad propria remeavit. Horum famâ divulgante, multi vulgo mixti nobiles, ad eum confluebant undique: quos gratanter suscipiens, verbo Dei recreatos, cum gaudio ad sua remisit. Sed cum plerique Christo servire non nisi sub ipsius ducatu proponerent, quos loci vastitas

* In Diocesi Claramontensi, gallice *Chaise-Dieu*. Perinsigne Coenobium evâsit frequentissimae Congregationis Monasticae, quae anno mdcxl est celeberrimae Maurinae connexa.

minime recipere valeret, ortum est novum ex necessitate consilium, ut scilicet ibi construeretur monasterium, in quo sub regulari disciplina, quos Deus colligeret, unanimiter habitarent. Ad quod construendum pandebat viam fidelium non paucorum devotio qui certatim in hos usus praedia et pecunias ultronei offerebant. Videns Dei famulus tanti boni praeparatam divinitus occasionem, sciensque veraciter ad suae periculum animae pertinere, si tam multorum saluti, propriae quietis respectu, deesset, habita super hoc cum fratribus suis deliberatione, assensu etiam et consilio Arvernensis episcopi bonae memoriae Reuconis, coepit monasterium aedificare cum summa omnium gratulatione juxta loculum, in quo prius habitaverat: et prospere consummavit. Eo tempore Francis imperabat Henricus, sedem Apostolicam Leo Nonus tenebat. Papam igitur supradictus Episcopus adiit, vir sanctus regem Francorum, utrique super novi loci stabilitate auctoritatis robur et congrua privilegia petituri. Utrique succedit ad votum, rege non solum petita annuente, sed et domum Dei et virum sanctum regiis honorante muneribus: Papâ vero decretis Apostolicis roborante consilium: insuper etiam hominem Dei, cujus famam sanctitatis audierat, licet invitum, fratribus praeficiendum mandante. Factum est ita, et dedicato monasterio, vir beatus monachicum habitum regimenque suscepit tam fratrum precibus, quam Praesulis auctoritate. Quanta autem in eo post regiminis curam circa subditos industriae vigilantia, erga Deum simplicitas mentis illuxerit, illud signorum frequens ostensio, illud spiritalia laboris ejus incrementa testantur. Nam praeter secularium non modicam multitudinem, quorum animas verbo praedicationis atque exemplo, orationum etiam suffragiis est lucratus, ex quibus ad trecentos ferme monachos acquisivit: praeter ecclesias circiter quinquaginta post diuturnam desolationem ad Dei servitium reparatas, illud constat esse praecipuum quod unicae simplicitatis ac charitatis suae formam, in discipulos et eidem loco, cujus fundator extitit, dotis instar egregiae, reliquisse cernitur haereditariam sanctitatem.

§ 9. De miraculis pauca perstringimus, cum tota ipsius vita in terris miraculum fuerit. Si qui tamen exterioribus signis facilius capiuntur, haec pauca de multis attendant. Militem de monte Guasconis, cui nomen Bernardus erat, annis tribus continuis renum injuriâ, quam phrenesim medici nominant, laborantem, cum aquae sanctae aspersione super eum devotus orans, non solum corporis incommodo liberavit, verumetiam postea monachum factum, Christi militiae deputavit. Item alium per vitii sanguinis corruptelam aquâ intercute laborantem, et naturalis caloris fomite jam demerso, superflui humoris abundantia protinus obruendum, sacrae manus impositione restituit. Puerum quoque daemoniacum, gressus ac linguae privatam officii, rustici

eujusdam filium, sub loco qui Calidus mons dicitur, habitantis, eadem potentiâ per manus impositionem cum orationis virtute curavit, triplicique miraculo in eadem persona, muto vocem, claudo gressum, captivo reddidit libertatem. Item praesentato sibi daemoniaco cum panem sanctum in ecclesiae ostio porrexisset, inimicus tantam virtutem non sustinens, non sine horribili soni strepitu et intolerabili foetore discessit, hominemque incolumem dimisit. Mulier membris omnibus dissoluta quae ipso Missam celebrante, sacris mysteriis assistebat, allata non suis pedibus, sed manibus aliorum, etiam vocem, qua de perpetuae Virginis laudibus in festo ipsius Annunciationis ad populum disserebat, fideliter audiens, restituta est sanitati. Nec latuit assistentes tantae virtutis effectus, cum de nervorum ejus concussionem fragor emissus, terrorem subitum, tanquam de tecti ruina, praesentibus incussisset.

§ 10. Caeterum vir iste beatus quod est miraculis dignius, habitum mentis in tanta rerum mundanarum varietate, in tanta cura et solitudine immobilem semper custodivit, ut nec aetatum, nec temporum, nec locorum, nec fortunarum diversitate a sancto proposito potuerit dimoveri. Ita factum est, ut per brevem laboris cursum (omne enim quod transit, breve est) ad aeternae vitae bravium faciliter perveniret. Obitus quidem sui diem creditur praescivisse: fratribusque ad se vocatis, post exhortationis verba, singulis osculatis valedixit: sicque conversus ad Dominum, seque et illos Deo precibus commendans, plenus dierum, dormivit in Christo: sepultusque est in Casa Dei nova quam ipse aedificaverat, octavo Calendas Maji.

MARTYRIUM

S. MARCI EVANGELISTAE

AUCTORE SIMEONE METAPHRASTE

HABETUR ETIAM IN VETUSTIS MSS. CODICIBUS LATINIS

PENE AD VERBUM CUM ISTO CONSENTIENS*

Martyrio sublatus anno 61. — Incertâ Patriâ in Judaea.

§ 1. Tempore illo, cum Apostoli per omnem orbem terrarum dispersi essent, divina voluntate factum est, ut vir sanctissimus Marcus in Aegypti regionem adiret. Evangelistam hunc esse, sancti Apostolicae Ecclesiae Canones constituerunt, eo quod primus ipse in tota Aegypti regione, Libya, Marmarica, Ammoniaca

* Quae hic 1 loco, ex Libro S. Hieronymi de *Scriptoribus Ecclesiast.* collocaverat Surius, leguntur hac die in Brev. Rom.

et Pentàpoli, Christi Evangelium quod scripserat, et ejus ad nos adventum praedicavit. Erat enim tota illa regio hominibus referta: qui cum essent corde incircumciso et durissimo, idòlis serviebant, pleni omni impuritate, et impurorum spirituum cultores. Per omnes enim urbes ac provincias, templa et lucos constituebant. Siderum etiam eventa, et magicae artes, omnisque daemonum facultas apud eos exercebatur, quam Dominus Jesus, cum in eam regionem ivisset, dissolvendam atque evertendam praemonstravit.

§ 2. Cum igitur divinus Evangelista Marcus in Cyrenen urbem Pentapolis venisset, et coeleste Christi regnum praedicasset, et apud eos miracula ingentia fecisset (aegrotos enim curavit, leprosos mundos reddidit, ac divinae gratiae verbo impuros et feroces spiritus ejecit) multi per eum crediderunt in Dominum Jesum Christum, et fecerunt, ut eorum simulacra in terram dejicerentur: qui et baptisinate illuminati sunt in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Illic igitur per Sanctum Spiritum ei revelatum fuit, ut ad Phariem Alexandriam abiret, et bonam Dei sementem illic spargeret. Itaque beatus Marcus ad stadium, tanquam generosus et fortis athleta, prompto animo gradiebatur. Cumque fratres ipsos salutasset: « Dominus, inquit, meus mihi dixit, ut ad urbem Alexandriam proficiscar. » Fratres autem eoque illum deduxerunt quoad in navigium ingressus est. Cumque panis bucellam degustassent, bene illi precantes, eumque deducetes, sic dicebant: « Dominus Jesus Christus prosperum faciat iter tuum. »

§ 3. Beatus vero Marcus postridie Alexandriam venit. Cumque descendisset e navi, adiit locum quemdam qui vocabatur Mendion. Cum autem ejus urbis portam ingressus esset, statim ipsius calceamentum dissolutum fuit. Quod beatus Apostolus intelligens: « Vere, inquit, via haec expedita et facilis est. » Visoque veterum calceamentorum sutore, calceamentum reficiendum ei tradidit. Ille vero calceamentorum sutor subulâ sinistram manum suam percussit, et continuo clamavit: « Unus Deus est. » Id cum beatus Marcus audivisset, secum cogitans ac ridens dixit: « Prosperum fecit Dominus iter meum. » Cumque in humum despuisset, ex ipso sputo lutum confecit, et ejus viri manum illinens: « In nomine, inquit, Jesu Christi viventis in secula, esto sanus: » ac statim ejus viri manus sanata est. Sutor autem ille cum apostoli Marci potentiam, et orationis efficaciam, habitumque virtutis exercitationi convenientem animadvertisset: « Precor, inquit, te, homo Dei, ut venias hodie et divertas ad domum servi tui, ut simul pane vescamur, quoniam misericordiâ hodie me persecutus fuisti. » Beatus apostolus ea re valde laetatus: « Dominus, inquit, dabit tibi panem vitae coelestis. » Homo igitur ille valde hilaris, coëgit Apostolum domum suam divertere.

§ 4. Quam cum Marcus introivisset: « Benedictio, inquit, Domini hic sit. Precemur Deum, fratres. » Ac simul precati sunt, et post preces accubuerunt. Ut vero benigne se vicissim acceperunt, dixit homo ille: « Pater, obsecro te, quis es? Et undenam oratio ista tam potens in te profecta est? » Cui sanctus Marcus dixit: « Ego servus sum Domini Jesu Christi, filii Dei. » — « Vellem, inquit ille, Deum videre. » Tum sanctus Marcus: « Illum ipsum tibi ostendam. » Coepitque sanctus Apostolus exponere initium illius Evangelii: Liber generationis Jesu Christi filii David, filii Abraham: eique ostendere quae Prophetæ ipsi de Christo praedixerunt. Vir autem ille: « Istas, inquit, Domine, Scripturas, quas tu dicis, numquam ego audiui, sed Iliadem, et Odysseam, et quaecumque Aegyptiorum filii doceri solent. » Tunc coepit sanctus Evangelista Christum ipsi nunciare, atque ostendere hujus mundi sapientiam stultitiam esse apud Deum. Credidit homo ille Deo, propter ea quae a Marco dicta sunt, et propter signa et prodigia per eum facta: ipseque, et tota ejus domus, et magna ejus regionis multitudo, ab Evangelista ipso illuminata est. Erat autem hominis illius nomen Anianus.

§ 5. Cum vero crevisset numerus eorum qui in Domino crediderunt, audiverunt civitatis illius optimates, Galilaeum quemdam illuc venisse, qui deorum sacrificia everteret et ipsorum cultum impediret. Quamobrem eum interficere studebant, atque insidias multas ei faciebant. Quas cum sanctus Marcus cognovisset, ordinavit Episcopum Anianum, et tres presbyteros Malchum, Sabinum et Cerdonem, ac septem diaconos, et alios undecim qui Ecclesiasticum ministerium obirent. Quo facto, aufugiens, rursus in Pentapolim venit. Ibi cum annos duos transegisset, et fratres qui illic erant confirmasset, Episcoposque et clericos per regionem illam ordinasset, rursus venit Alexandriam, et ejus loci fratres, multo numero et gratiâ et scientiâ Dei auctos invenit, qui et Ecclesiam sibiipsis aedificaverant in iis locis quae Bubulci nomen habent, maritimaque sunt infra praecipitia quaedam posita. Qua re justus ille vir multum gavisus est: cumque genua in terram posuisset, divinam gloriam celebravit.

§ 6. Cum vero multum temporis transiisset, et Christiani aucti essent, idola ipsa irridebant, et Graecos qui ea colerent, subsanabant. At Graeci, posteaquam audiverunt sanctum Evangelistam illuc venisse, ardore quodam atque invidiâ repleti sunt, eo quod audirent admirabilia quaedam per eum fieri. Aegrotos enim sanabat, leprosos mundabat, surdis auditum ita restituebat, ut Evangelii praedicationem ab eo percipere possent: multis denique caecis visum praestabat. Quamobrem illum insectabantur. Quem cum non invenirent, stridebant dentibus suis, et in sacrificiis et idolorum suorum debacchationibus adversus sanctissimum

virum vociferantes, dicebant: « Multae sunt hujus magi et venèfici violentiae. »

§ 7. Factum autem fuit, ut beatus et festus dies noster, hoc est, sanctum Pascha die Dominico celebraretur, octavo Calendas Maji, hoc est, vigesimoquarto die mensis Aprilis qui ab Aegyptiis Pharmutius vocatur. Illo autem tempore et Serapidis illorum dei debacchatio celebrabatur. Cum igitur eam temporis opportunitatem nacti essent, homines quosdam subornatos miserunt qui Apostolum sanctas divinae oblationis preces et ministerium facientem invenerunt. Quem cum comprehendissent, fune in ejus collum injecto, trahebant, ita dicentes: « Trahimus bubalum hunc ad bubulci stabulum. » At sanctus Marcus cum traheretur, Salvatori Christo gratias agens: « Gratias, inquit, ago tibi Domine Jesu Christe, quod dignus habitus sum qui pro nomine tuo hæc paterer. » Ejus autem carnes decidebant, et sanguine ipso lapides inquinabantur.

§ 8. Erat ejus diei vespera, cum in carcerem eum conjecerunt, donec inter se decernerent, quali morte ipsum de medio tollerent. Media vero nocte, januis clausis, et custodibus ante januam excubantibus, ecce terraemotus magnus factus est. Angelus autem Domini cum descendisset de coelo, tetigit ipsum, dicens: « Serve Dei Marce, summe omnium illorum sanctorum qui sunt in Aegypti regione, en scriptum est nomen tuum in libro vitae coelestis, et connumeratus es cum sanctis Apostolis, et memoria tua non delebitur in aeternum. Ejusdem chori consors eris, cujus coelestes, et supernae potentiae consortes sunt. Archangeli spiritum tuum in coelos suscipient, et reliquiae tuae in terris non peribunt. » Hanc visionem cum beatus Marcus vidisset, manus suas in coelum extendit, ac dixit: « Gratias ago tibi, Domine mi Jesu Christe, quod non dereliquisti me, sed cum sanctis tuis me connumerasti. Precor te, Domine Jesu Christe, ut accipias in pace animam meam, neque me reprobes, aut excludas a gratia tua. » Cumque hæc ille dixisset, Dominus Jesus Christus ad eum venit figurâ illa, quam habebat, quo tempore versabatur cum discipulis suis, et antequam Crucem passus, et sepultus fuisset. Qui et ei dixit: « Pax tibi, Marce Evangelista meus. » Beatus vero Marcus dixit: « Domine meus Jesu Christe, » et abiit.

§ 9. Cum vero dies illuxisset, venit illuc civitatis multitudo: quae cum illum eduxisset e carcere, rursus in ejus collum funem injecerunt, eumque pertrahentes, dicebant: « Trahamus bubalum in bubulci stabulum. » At beatus Marcus eo majores gratias Domino Jesu Christo agebat, dicens: « In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum. » Cumque hoc dixisset, tradidit Deo spiritum. Impiorum vero Graecorum multitudo, cum ignem eo in loco qui Angelorum nomine appellatur, accendisset, illius viri justi reliquias comburere volebat. Tunc Domini et Salvatoris nostri

Jesu Christi providentiâ factum est, ut turbo quidam crumperet, et tempestas magna fieret, et sol ipse radios suos contraheret, tonitruaque et eorum sonitus multus audiretur, plurima quoque pluvia cum grandine commista usque ad vesperam duraret, ita ut aedificia multa corruerent, et homines non pauci mortui caderent. Ejus igitur rei timore perculsi, reliquias sancti Marci dereliquerunt ac fugerunt. Alii vero irridentes dicebant, beatissima illorum Serapidis providentiâ haec in illo viro fuisse facta propter natalem ipsius diem:

§ 10. Tunc venerunt homines religiosi, et viri justi reliquias a cinere secreverunt, atque in eum locum tulerunt, ubi preces et psalmos suos canebat: ejusque funus curarunt, ut civitatis mos erat. Reliquias autem deposuerunt in loco illustri e lapidibus exciso, ipsius memoriam sobrie et pie cum precibus celebrantes, quo nihil pretiosius Alexandrina civitas possidebat. Illas autem reliquias Orientem versus collocarunt. Codex MS. etiam haec addit: Fuit autem forma beatissimi Marci hujusmodi: longo naso, subducto supercilio, pulcher oculis, recalvaster, proluxa barbâ, velox, habitudinis optimae, aetatis mediae, canis aspersus, affectione continens, gratiâ Dei plenus.

§ 11. Beatus igitur Marcus Evangelista, primus Christi martyr in Aegypti Alexandria, mense qui apud Aegyptios Pharmutius, et apud Hebraeos Nisan dicitur, septimo Calendas Maji, ut Romani numerant, hoc est, Aprilis vigesimoquinto, obiit, Imperatore Claudio Nerone Caesare: nobis autem Christianis imperante Domino nostro Jesu Christo: Cui gloria est et imperium cum Patre et Spiritu Sancto, in secula seculorum.

IN EUMDEM

S. APOST. ET EVANG. AC MART. MARCUM

PROCOPII DIACONI ET CHARTOPHYL. LAUDATIO

HABETUR IN SIMEONE METAPHRASTE.

§ 1. Rursus Apostolica panegyris ac celebritas effulget. Rursus ego una cum iis qui ejusdem chori participes sunt, exulto. Rursus ejus qui Christi discipulus fuit, memoria, instar facis cujusdam, lumen nobis praefert, et ego linguam ipsam ad hymnorum choreas celebrandas conféro. Quae quidem neque si eleganti facundiâ bene munita esset, ad beati Marci laudis explicandas satis esse posset. Ea tamen nunc praeclaris Evangelistae factis exultat, et earum rerum, quas ille bene gessit, facultatem, quammaxime potest, admiratur.

§ 2. Marcus cujusdam Petri filius, et ejus qui claves coelorum accepit, socius, mysteriorum nuncius, et arcanorum praeco qui Aegyptum illustravit, et in illius regionis sacro throno primus sedit (Neque enim hoc ad laudationis et gloriae materiam parum est, cum difficilius, sit, tellurem spinosiorē factam, quam illam quae purgata est, laboris studio excolere): hic, inquam, nos hodie in convivium accipit: hic sua egregia et praeclara facta, tanquam opsonia quaedam, proponit. Simul enim cum vere ipso suavissimo et omnium jucundissimo anni tempore, hujus viri sancti dies festus exorsus est, et instar splendidissimi solis humanas animas illustravit. Namque ut nunc terra ipsa floribus ornata est, ita et praesens dies praeclaris Evangelistae Marci factis decoratus, omnes ad se congregavit. Fidelium hominum catervae tanquam ex conventionē quadam, eodem in loco versantes, apostolum ipsum beatum praedicant. Gentium coetus atque conventus mysteriorum auctorem celebrant: et magnifice, ut Christi scribam, extollunt, ejusque divini adventus testem honorant. Vel dicam potius: Mundus ipse tanta hujus viri recte facta ut divina suspicit, et magno cum applausu veneratur. Cuncti enim ejus doctrinam adjutricem senserunt. Sed neque oratio, neque lingua hunc pro dignitate laudare potest. Quid enim primum, aut quid postremum laudaverit? Nam et appellationes earum rerum quae in illo effulserunt, multiplices sunt, et certamina ipsa horribilia.

§ 3. Hic enim et eum contemplatus est, quem humani oculi videre non potuerunt, in nostro hoc corporeo tegumento apparentem. Hic et terram, quae ipsum produxit, dereliquit: divinaque voce invitatus, propinquorum hominum amoris illecebras propulsavit, proque nihilo fecit generis honores ac splendorem. Fluxae et caducae mundi facultates, somnium quoddam illi visae sunt. Itaque Deum ipsum rerum omnium Dominum tantum dilexit: unamque et solam felicitatem ea esse arbitratus est, quae Deus promisit. Idem et in discipulorum societatem aggregatus fuit. Nam in Septuagintaduorum Apostolorum coetu connumeratus est, tamquam splendidum quoddam lumen inter stellas apparens, ab illo qui eum vocavit, delectus, cui nihil ex iis, quae in inferiore hac mundi scena et voluptate habentur, conferri potest. Vere Petri filius fuit Marcus: ita illi mente et animo fuit similis. Natura enim ipsa, quae propria sunt alicui generi, ea sic distribuit, ut et his, qui sunt ejusdem generis, communia sint: et egregias uniuscujusque virtutes omnibus communes proponit. Hoc ex eo declaratur, quod Marcus Deo ipsi obedivit, et eum, a quo formatus est, sequi studuit: caeteraque bona his similia, diligentia et virtutis studio assecutus fuit. Ut enim est apud prophetam Amos, ex persona divitis ac principalis Spiritus praenunciantem: *Ecce ego firmans tonitru, et creans spiritum, et nuncians in homines Christum ipsius* (Amos iv juxta 70): ab

extremis terrae partibus usque ad extremas mundi partes perrexit, ut rerum omnium opificis Dei Evangelium praedicaret, variaque recte factorum semina spargeret. Nam orbem terrarum illustravit, erroris impietatem extinxit, et eos qui idolorum victimis atque cruoribus contaminati erant, abstersit atque purgavit, Deoque ipsi per baptismum purgatos (ne multa dicens longior sim) obtulit. Pro scuto enim et hasta linguam habebat, qua praedicationem omnibus firmissimam annunciabat, turbasque multas ad veram vitam traducebat. Unde enim scaturiebat miraculorum redundantia, illinc et turbae ipse ad divinam cognitionem percipiendam derivabantur.

§ 4. Qui pedibus antea mutilatus erat, integer postea factus, magister iis proponebatur, qui ad currendum veloces erant. Qui oculorum lumine antea carebat, pupillarum deinde aciem habens acutissimam, alios ad cognitionis lucem, tamquam manu protensa: deducebat. Tactus, iis qui eo carebant, restitutus, illos, qui ad consueta libamina multo furore atque cupiditate ferebantur, ad veram religionis formam dirigebat. Itaque sacrificiorum, quae idolis offerebantur, ignis in caliginem conversus est: et erroris auctores daemones tamquam in cinerem redacti erant, veraque et divina pietas efflorescebat. Ita erant splendida tua, divine Marce, facta; ita illustria et admirabilia victoriarum trophaea. His enim captivos duxisti adversantis exercitus Imperatores tu idiota ille, et olim rudis. His gentium errorem expugnasti tu inermis et unica utens veste. His armis una cum Petro ipso tu Petri filius Italorum gentem subiecisti, ab oriente sole motus, et ad occidentem advolans, praedicationisque orationem late fundens, qua parte et sol ipse radios suos in extremos mundi fines spargit, non sophistica argumentorum viâ et ratione, non comptis et concinnis argumentationibus, sed simplici oratione et veritate sola usus quae omnium victoriam inexpugnabilem reportat.

§ 5. Quod enim omnis oratio expugnari facili possit, nisi ea quae vera sunt colat et praedicet, ex hoc ipso cognoscere poteris. Pythagoras ille, cum falsas opiniones fortiter defenderet, et multas fabulas disputaret, Italici persuadere non potuit, ut illas crederent. Illud idem et Democritus cum ageret, Abderitarum suis dictis auscultantem habuit neminem. Orpheus etiam ille qui sermone feras ipsas mulcere dicebatur, civibus suis Thracibus non persuasit. Atqui omnes isti multa orationis copiâ redundabant, et inani quadam sapientiâ elati, nimium sibi placebant, in qua et omnes perierunt, et alto ac sempiterno silentio obruti sunt. Talis enim est falsa et imbecilla gloria. Marcus vero ea proponens quae absunt ab omni jactatione, et a Spiritu Sancto edocentur, illos etiam ipsos, quos adversarios habebat, ad sibi obediendum faciles reddidit: superno enim et coelesti auxilio

corroborabatur: puraque et sincera fides, quam praedicabat, portis inferorum robustior erat. Ille igitur vir celeberrimus, ac semper laudandus, ut veritatis praeco, ad hanc usque diem a cunctis celebratur. Ut enim decebat divinam erga nos providentiam ac dispensationem ad salutarem finem perducere, ita et hujus beati viri memoriam in vita ipsa cum laudibus immortalem perpetuo servari conveniens est. Per ipsum enim rebus creatis Deus praedicatus est. Per ipsum iis qui aberraverant, conversio ipsa conciliata est. Per eundem provisum fuit, quomodo homines ipsi ad formatorem suum Deum ducerentur.

§ 6. Postea vero quam misericordis Dei misericordem adventum praedicavit, et linguâ de divinis rebus disserente plurimos, cumque his et Italos, ad veritatis cognitionem attraxit: his ipsis, tanquam sapiens architectus, et Evangelii librum construxit, in quo novas illas leges insculpsit, quas Jeremiae prophetae praedictio antea innuit, haec dicens: *Perficiam in domum Israël, et in domum Judae testamentum novum, dans leges meas in cordibus ipsorum* (Jerem. xxxv). Hoc, inquam, Marcus fecit, ut non praedicatione solum, sed Evangelica etiam scripturâ his qui postea futuri erant, Verbi Dei hominis facti conditionem enuclearet, ejusque divina signa ac miracula ante oculos nostros poneret, quaeque pro nobis passus est, ac quemadmodum e monumento resurrexit, et ad coelos, unde descenderat, elatus est, cunctis seculis ostenderet.

§ 7. Magnum certe hoc, Marce, tuum fuit, et plane divinum opus. Mundo enim universo utilitatem attulit, et idcirco ubique decantatur. Nam vox tua supra tonitruum sonitum fuit, et Evangelii tui lumen supra solis radios effulsit. Illi enim nube teguntur, vel nubeculâ aliqua opposita adumbrantur: at Evangelii tui lumen ac splendor, tui etiam animi formosam speciem detegit. Neque enim hoc aggredi potuisses, nisi interior mentis tuae virtus effulsisset quae semper fulget, et iis quos prope se habet, instar facis lumen praefert: eos vero qui longe sunt, ad se revocat. Quae cum pulchritudine non quaesita, sed naturali et vera decoretur, compendiosâque et brevi sapientiâ illustretur, admirabilia Dei facta in omnium aures infundit. Ita factum est, ut Christi fides effloresceret. Ita ipsa vicit veritas. Ita Trinitas in una natura adoratur et nunciatur. Ita ab omni homine Pater sine principio, et Filius ipse quoque sine principio, cum ejusdem substantiae et vitam dante Spiritu, divinis sermonibus explicatur atque colitur, in tribus videlicet Personis unus Deus, singularis illa et divina natura, una illa rerum omnium effectrix potentia quae mente non comprehenditur: error vero ipse amotus expulsusque est: deorum multitudo, inanis et vana cultura esse deprehensa est: quique universas res creatas, ut est in fabulis (o amentiam), in tres partes, non suas, sibi diviserunt, illi ipsi, ut in

psalmo est, cum sonitu perierunt: et hominum eversores daemones, nunc eversi sunt: non enim Deum hominem factum videre potuerunt. Quamobrem cum se ab humano corpore debellatos, non a divinitate aperta superatos vidissent, erubuerunt. Non enim se victos arbitrati fuissent, si a potente Deo victi essent. Et nunc Dei laus in omnes fines terrae, ut a Prophetis praedictum fuit, diffusa est. Occidentis regiones Apostolus ad Christum convertit, et rebus mysticis gentes instruxit: quemadmodum videlicet Deus ipse propter suam in humanum genus benevolentiam se ipse summisit: docuitque solum et unum Deum colendum esse atque adorandum.

§ 8. Sed non post multos illos sudores Apostolus cessavit, neque ad Apostolici muneris aratrum ducendum tardior factus fuit. Nam et Libyae regionem celeriter peragravit, unde et ad Orientis terram profectus est, ubi Evangelii sementem spargens, illis gentibus persuasit, ut Deum, quem ipse praedicabat, agnoscerent. Ad haec et aliis Aegypti urbibus multorum hominum copiâ refertis, cum coelestia retia tetendisset, omnes civitates illas praedicationibus ac miraculis in Christi sagenam comprehendit: daemonum simulacra quae illic colebantur, exterminavit: et, ut sanctus quidam lapis (quemadmodum prophetia dixit) illiusmodi erroris altaria evertit, quaeque in illis inerant, inania et vana simulacra solo adaequavit, non tubarum clangoribus, non moenia illa Jericho dejiciens, sed hominum interfectoris diaboli fallaciam revellens, illisipsis moenibus ad expugnandum difficiliorem templaque omnium Dominatori Deo iisdem in locis erigens, ubi et caliginosas eorum qui illic erant, animas candidiores factas, Deo reconciliavit, et baptismo illustratas, eidem familiares et amicas reddidit.

§ 9. Hic enim Aegyptiorum regioni praecipue a divino Spiritu magister assignatus: hic ejusdem terrae in primis Pontifex et Pastor a magno illo Petro propositus fuit: qui munus in manus sibi commissum Apostolicis laboribus exornavit, et variis modis laborans, ministerium illud sacrum excoluit: non deliciis utens, non segnitiei aut voluptati deditus, sed tentationibus tam a summis, quam ab infimis hominibus circumdatus, et infinitis malorum copiis undique impugnatus, ut ea ratione, quemadmodum et Paulus, tumorem omnem comprimeret. O divinum discipulum qui terrarum orbem lustravit. O corpus, tot tantisque operibus non defatigatum. O salutaris praedicationis semper florentem et immortalem potentiam. Divina enim opera, et quae a Deo proficiscuntur, corruptionem non patiuntur. Decet hoc loco et de divinarum rerum spectatore Marco merito illud dicere: In omnem terram exivit sonus ejus, et in fines orbis terrae verborum ipsius utilitas: quod David, divinatorum opificiorum magnificentiam admirans, pronunciavit. Haec vox sola tibi qui a Deo

sapiens effectus es, jure, Marce, convenit: Haec sola, inquam, vox supra omnes alias Rhetoricae facultatis voces tibi congruens est. Nam et cursum tuum, et certamina haec ipsa exprimit: tum res asperas ac difficiles, necnon incorruptam coronam quae non auro ex regione Ophir confecta est, non lapidibus Indicis et margaritis varia, sed talis est, qualem immortalis Judex ille, et certaminum praefectus, Deus amanter componit, et propriis cultoribus retribuit. Tui enim pedes speciosi sunt, ut prophetica praedictione significatum est, quippe qui terrae ambitum peragrarunt. Lingua tua speciosa quae pacem illam omnium mentem exuperantem feliciter nunciavit. Manus item speciosae quae Evangelium calamo ministrarunt.

§ 10. Sed quidnam haec sola sacratissima membra dico? Totus laboribus Apostolicis sanctus, totus martyrii stigmatibus ita ornatus fuit Marcus, ut et martyrii praemiis, et braviis omnibus nunc fruatur. Qui enim antea sacrificium offerebat, is propter Christum etiam sacrificium factus est: et pastor ea quae ovium propria sunt, una cum ovibus suscepit. Nam et ipse, tamquam ovis, una cum alio Apostolico coetu in medium luporum missus, et hostia vivens Deo oblata est. Vinculis enim comprehensus fuit ab iniquis manibus ille qui multos a daemonum faucibus eripuit. Vincitus tamen, et huc atque illuc ductus, injuriisque ac maledictis laceratus, mansuete et aequo animo omnia perferebat. Dominum ipsum imitatus, Multo carnis propriae sanguine perfusus est qui terram illam daemonum sordibus expurgaverat. Haec enim sunt quae ingratorum hominum insipientia iis retribuit, per quos beneficia conciliata eis sunt. Postremo omnium generum cruciatibus, velut aurum quoddam, probatus, ad infinitam illam lucem evolavit, variorum certaminum et fortium factorum multiplices fructus percepturus. Talis fuit Apostoli cursus: tales Evangelistae Marci conatus, miraculo pleni, et supernis plausibus digni.

§ 11. An non magnus Marcus in omnibus summas laudes meretur? Quid enim Apostolo sublimius? Quid Christi Scribâ honoratius? Quid cum martyrii gloria conferendum? Cum vero et pontificius amictus eidem accesserit, athleticarum lutationum gloriâ decoratus, quidnam aliud ad gloriae splendorem reliquum est? Non, inquam, aliud, nisi Angelorum cohortes, et divina illa templa, in quibus, una cum aliis lectissimis Dei ministris versatur et exultat, magistri sui vultum conspiciens, et divina ac principalis illius monarchiae pulchritudinem spectans, ejusque lumine decoratus. Cujus enim viri studio Dei gloria aliis hominibus praedicata est, eum coelestis et infinita gloria consecuta fuit.

§ 12. Sed neque earum laudationum quae in hoc inferiore mundo sunt, expers est, licet his non indigeat. Nunc enim

Alexandria, immo vero tota Aegyptus, Marcum ipsum in primo throno consistentem sortita, tanquam alterum quemdam Nilum, non corporeum, sed mysticum habens, ita spiritales eorum agros irrigantem, quemadmodum frugiferos ille alter qui oculis corporeis cernitur, irrigare solitus est: illum, inquam, ut Apostolum, ut Evangelistam, ut Martyrem, magno praeconio extollit, et hymnos ejus appellationibus congruentes concelebrat. Videt hunc in monumento positum, licet in supernis regionibus ejus anima versetur et exultet. Ejus pulveris thesauro locupletata, funebres cantus ipsi Apostolo pronunciat: et tanquam cum vivente aliquo, et in spiritu versante colloquitur: et gratis per illum ipsum concessis oblectatur: et pro illis honoribus, quos Apostolo congruentes, velut dona quaedam, offert, majora beneficia vicissim recipit. Cum enim tentationum flatus adversus civitatem spirant, Apostoli Marci sepulcrum urbis incolae circumveant, et a malis ipsis liberantur. Barbarorum supercilium ac superbia, mala quaedam acerbissima illis minatur: at ipsi ad pastorem supplices confluunt. Molestiarum et affectuum examen cum eos perturbat, ad Apostolum ipsum, tanquam ad medici officinam, e qua scaturiant curationes, homines confugiunt. Immo vero universa Aegyptus, Marcum ipsum magistrum et adiutorem sibi ascribens, ejus in omnibus iis quae tristitia contingunt, auxilium implorat: et die festo, quem singulis annis honorat, laudes ipsas, velut debitum quoddam, illi offert: et multa cum pompa atque applausu exultationeque et panegyri laudationes ipsas celebrat, divinumque ipsius Evangelium amplectitur, ut tabulas a Deo insculptas: vel, ut rectius dicam, tanquam ipsum Christi os veneratur, verbaque a Deo pronuntiata, ab Apostoli ore se audire arbitratur.

§ 13. Quem Deum et nobis, sacratissime doctor et Evangelista *, propitium reddere ne graveris, et iis ipsis quae molesta nobis accidunt, quibusque perturbamur, nos subleves: quaecque in vita difficilia et gravia nobis sunt, ea facilia reddas: rumpas et chirographum illud, in quo nostra crimina scripta sunt: erratorum des veniam. Talem enim ab ipsius Domini lingua potestatem accepisti. Si ligaveris, id quod ligatur, solvi non poterit. Si ad commiserationem ac veniam spectaveris, vinculum ipsum facile dissolvetur. Ne despicias nos priorum peccatorum catenis constrictos: sed impera vinculis ipsis, et illa effringentur. Denique Ecclesias ipsas pacatas et tranquillas reddas, quas tuis sermonibus in fundamento quodam firmo constituisti: pro illis quippe Domini nostri sanguis effusus est, a quo et liberatio profecta fuit: facque, ut et nos bonorum coelestium participes efficiamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi: Cui gloria est et imperium, nunc, et in secula seculorum.

* Deprecatoria in S. Evangelistam apostrophe.

S. PETRI DAMIANI

SERMO HISTORICUS DE S. MARCO EVANGELISTA.

§ 1. Ecce video, dilectissimi, quoniam ad mensam Ecclesiae discumbentes, dum spiritualium deliciarum alimenta percipitis, non uno sermone contenti, adhuc alterum avidius esuritis. Quamobrem et nos administrando refectionis nostrae ferculo non desistimus, ut sanctam vestrae devotionis esuriem vel tenui quodam pabulo temperemus, dum scilicet cum Apostolo eadem vobis scribere, mihi quidem non pigrum, vobis autem sit necessarium.

§ 2. Inter omnes plane doctores Ecclesiae, beatum hunc Marcum, cujus hodie triumphalia gesta recolimus, satis insignem atque conspicuum judicamus. Beati scilicet Apostolorum principis et in baptismo filius, et in doctrina discipulus, sicut eum referentem gesta Salvatoris audivit, ita per inobliquam fidei relationis lineam Romae rogatus a fratribus Evangelium scripsit, sicut et Clemens Alexandrinus, et Papias Jerapolitanus Episcopus tradunt. Assumptoque mox Evangelio quod ipse confecerat, impiger adit Aegyptum, et Alexandriae Christum primus annuncians, jacit novae legis fundamentum. Et dum ipse scriptor qui et praedicator extitit Evangelii, idem quodammodo faber qui et agricola, ipse sibi vomerem fabricavit, quo videlicet ad spargenda sacrae fidei semina, humani cordis arva proscidit.

§ 3. Hoc itaque modo Alexandrinam fabricavit Ecclesiam, eamque non suo, sed magistri sui nomine titulavit, ut ad honorem beati Petri sedes Apostolica nuncupetur, ad quam tamen Petrus accessisse non legitur. Tanta igitur magister atque discipulus unanimitate conjuncti, tam consona Sancti Spiritus sunt inspiratione conflati, ut et Petrus Evangelium Marco, et Marcus construeret Ecclesiam Petro: quatenus dum quod suum erat, alter transferret in alterum quod cuique erat proprium, commune esset amborum, et utriuslibet totum esset quod uterque proprium possideret. Unde beatus Petrus eum quasi spiritualem et unanimem prae caeteris filium vocat, cum figuraliter Romam nomine Babylonis appellans: Salutatur vos, inquit, Ecclesia quae est in Babylone collecta, et Marcus filius meus.

§ 4. Nec mirum, si beatus Marcus apud magistrum suum praecipuus extitit, et privilegium prae caeteris Apostolicae dilectionis obtinuit, cui nimirum Deus omnipotens tantam verbi virtutem contulit, tantam praedicationis efficaciam praerogavit, ut omnes qui tunc ad fidei rudimenta confluerent, mox per continentiam ac totius sanctae conversationis instantiam, tanquam ad monasticae perfectionis fastigium pervolarent. Unde et Philo disertissimus Judaeorum, cum de primatu beati Marci apud

Alexandrinam Ecclesiam scriptitat, in Christianorum laude versatus, eorum habitacula, monasteria nuncupat. Et non solum per Alexandriae fines, sed et in multis aliis, Marco tum Ecclesiam illam administrante, provinciis tales extitisse perhibet Christianos, quales et Lucas meminit Apostolorum fuisse discipulos, videlicet ut eorum esset cor unum et anima una, nullusque eorum aliquid proprium diceret, sed omnes omnia communiter possiderent: essetque inter eos inseparabilis unitas animorum, inter quos nulla poterat inveniri diversitas facultatum. Talis ergo sub Marco Alexandrina fuit Ecclesia, qualis et Jerosolymae fuisse sub Apostolica legitur disciplina, ut neminem paupertatis indigentia premeret, nullus eorum divitiis abundaret: sed dum unicuique, prout opus erat, necessitas administrata suppeteret, locum inter eos querela murmurque non haberet. Significat ergo praedictus Philo. inter nova tunc nascentis fidei cunabula, ac teneram (ut ita loquar) Ecclesiae lactantis infantiam, quosque sub beati Marci regimine constitutos, sobrietati simul ac pudicitiae deditos, orationibusque et jejuniis vehementer intentos: quos utique beatus Evangelista, non modo miraculorum plerumque prodigiis, non modo sanctae praedicationis erudiebat eloquiis, sed ad spiritualis vitae rectitudinem eximiis etiam propriae continentiae ac pietatis provocabat exemplis, ut omnes pene vaporantis fidei ardore succensi, ita per novae conversationis viderentur anhelare propositum, ut si monasticae perfectionis arduum arripuissent institutum.

§ 5. Cum itaque B. Marcus velut electa coelestis militiae tuba, vehementissimis clangoribus intonat, et mandata Dei tanta praedicationis arte dispensat, ut auditores suos protinus ad summam perfectionis alta sustollat: quid aliud, quam in etymologia sui nominis perseverat? Marcus enim, excelsus mandato interpretatur. Et vere beatus hic vir, non erat excelsus animo, sed mandato: quia dum mentem gereret humilem, vitam satagebat habere sublimem: et qui cunctis sese in humilitate substraverat, per viam mandatorum coelestium sublimiter incedebat.

§ 6. Illud etiam, dilectissimi, vos ignorare non patiar, quoniam octavo Neroniani imperii anno triumphalem martyrii palmam B. Marcus obtinuit, cui mox et Anianus * in Alexandrinae sedis dignitate successit, et B. Petrus Apostolus Romae septennio supervixit. Unde superna disponente clementia, factum est, ut cum Alexandriam prius et splendoribus Evangelicae praedicationis, et effusione sacrosancti sanguinis illustrasset, ad Italiam deinde quodam postliminio sit reversus: ut eadem potissimum terra, in qua sibi datum est Evangelium scribere, sacras mereret ejus reliquias possidere: et ubi sibi concessum est Evangelicae descriptionis jubar effundere, illic per gloriosae glebae suae praesentiam, plurimis virtutum atque signorum radiis coruscaret.

* Hac item die a Martyrol. Rom. recolitur. Vide MARTYROL. ILLUSTR.

§ 7. Porro si diligenter omnium Evangelistarum, in quibus defuncti sunt, loca percurrimus, neminem eorum in eo, quem sortitus est, perseverasse tumulo reperimus. In Joannis scilicet sepultura post obitum non corpus ejus, sed manna repertum est. Beati vero Matthaei corpore non Aethiopia, ubi peremptus agnoscitur, sed Salernitana potius civitas decoratur. Sanctus etiam Lucas cum in Bithyniae partibus, sicut historia testatur, obierit, vicesimo anno Constantii Caesaris de Achaja Constantino-polim translatus est cum sacrosanctis beati Apostoli Andreae reliquiis. Hic vero, de quo nunc agitur, sanctus Evangelista Marcus de Alexandria transvectus est, Deo misericorditer disponente, Venetiam *: ut qui tunc totum Orientem velut aureus lucifer illustraverat, nunc per plagas occidui climatis praesentiae suae radiis enitescat. Per Aegyptum quippe sibi dedicat Ortum, per Venetiam tenet Occasum. Illic Alexandrinae sortitus est Ecclesiae solum, hic renascentis Aquilejae novum statuit principatum. Est itaque velut sidus aureum toto orbe praeclarum, ac celebri totius Ecclesiae veneratione conspicuum.

§ 8. Hoc itaque sidus, dulcissimum, prae oculis jugiter habeamus, hujus imitemur exemplum, si inter spinosos mundanae voraginis fluctus cupimus evitare naufragium. Hinc mare tumidum saeviat, illinc venti furentes impugnent, si ab hoc sidere mentis aciem non avertimus, procellarum inundantium impetus non timemus. Ad hoc itaque sidus sagenam mentis nostrae certi cursus linea dirigat, ad hoc omne laboris nostri remigium tendat, ut non (quod absit) vorago nos Scyllaeae profunditatis absorbeat, non errorum cautes, vel invadosae Syrtes improvidos obruant, sed in tutae quietis portum, et optatae tranquillitatis sinum supernus nos gubernator impellat Jesus Christus Dominus noster qui cum Deo Patre et Spiritu Sancto vivit et regnat etc.

TRANSLATI VENETIAS IN ITALIA ANNO DCCCXXVIII

CORPORIS S. EVANGELISTAE MARCI

AC DE EJUSDEM APPARITIONE, INVENTIONE ET MIRACULIS. EX MS. CODICE VATICANO ET MS. LIBRO PETRI COELO HISTORIA APUD BOLLANDISTAS.

§ 1. Cum Saraceni universam Aegyptum et Alexandriam invassent, Leo deinde (*Armenus*) Romanum adeptus Imperium, per diversas partes regni sui jussit ut nullus omnino ad terram Aegypti negotii causâ pertingeret. Cujus videlicet jussio dum circumquaque pervolitans Veneticis quoque delata fuisset; Justinianus

* Quam in MARTYROL. nostro ILLUSTR. XXXI Jan. promissimus, en addimus egregiis e monumentis excerptam notitiam Translat. Corporis S. Marci Venetias.

qui eo tempore Dux Venetiarum (a) erat, Imperatoris Statuta confirmans, ipsum omnimodo suis praecepit. Sed cum ut solitum erat Veneticis loca mercationis frequenter exquirere, quidam ex eis, navibus oneratis trans mare pergere vellent, profundaue pelagi navigantes incederent, divino factum est nutu, ut stante congruo vento, quod sponte agere propter metum Principis non audebant, velut inviti Alexandriam ducerentur. In illis autem diebus Regulus quidam nefandae gentis Saracenorum, dum ad urbem quae ex nomine civitatis antiquae Babyloia vocitatur, palatium sibi construere vellet, Deo sibi contrario, jussit ut ubicumque in terra Aegypti columnae marmoreae, sive tabulae, tam in ecclesiis quam in vulgaribus essent repertae, ob pompam fabricae quam parabat, ad eum ducerentur. Unde factum est ut dato impietatis decreto, etiam de Alexandrinis ecclesiis lapides tollerentur. Veneti interim apud eandem urbem negotiis insudantes, moramque aliquandiu agentes, consuetudinem sibi fecerunt ut beatissimi Marci corpus quotidianis orationibus frequentarent, muneribusque sive oblationibus eum intercessorem apud Deum expeterent. Cumque quotidianae orationis causâ apud custodes ecclesiae S. Marci locum familiaritatis sibi adesse inspicerent; quadam die videntes eos tristes, primum quidem condolere eis coeperunt de Saraceni Reguli jussu qui marmoreas tabulas vel columnas auferri praeceperat. Nam et custodes propterea tristes erant quia timebant ne ministri illius impii Reguli illud B. Marci ecclesiae facerent quod caeteris.

§ 2. Bonus interea et Rusticus, duo nobiles ex illis Venetis viri, custodibus compatientes, his inter alia dicere coeperunt: «Cur adeo tristamini, cur magis magisque in dies animus vester affligitur? Videmus quidem impii Reguli persecutionem sacratissimis locis infestam, quae non vobis tantum sed cunctis in Christo credentibus magni doloris tristitiam generat. Sed quid contra haec agere possumus...? Si secretum autem possetis custodire, aut placeret vobis consilium nostrum, hortaremur utique illud vos facere, per quod, a perfida ista gente securi, maximis in honoribus vitam ageretis. Erant sane duo custodes isti cum quibus haec loquerentur, quorum unus, Stauratius nomine, monachus erat, alter vero Theodorus Sacerdotii fungebatur honore, caeterisque ecclesiae illius custodibus eminebant; Bonus autem Theodorum sibi spirituali, in filii sui baptismo, cognatione devinxerat,

(a) Venetiarum urbs nobilissima, Attilâ Italiae Superioris ad orientem fines vastante a profugis praecipue Aquilejensibus ignobile sumpsit exordium ligneis casis supra scopulos excitatis paludum Adriatici sinus extremi, circa annum ccccii. Incolarum paulatim opumque copiâ adeo crevit ut, libertate potita civitas, Reipublicae per novem saecula caput, celeberrima fieret ac formidabilis marium Regina; Genuensium potentia quidem aemula, non autem Religione, cum saepe Interdicto ecclesiastico, jure, mulctari meruerit. Episcopalem sedem viii saeculo est adepta; dein Patriarchalis tituli Cathedram, proximâ deletâ Gradensi Ecclesiâ, per Apostolicam Nicolai V Bullam, anno mcccxi. S. Marci Evangel. Patr. Princ. Basilica, in orientalis cultus et structurae similitudinem, musivo opere undique decorata, magnificentia et splendore cum insignioribus Catholici Orbis merito est connumeranda.

ea maxime causâ, ut quae suadebat, in ejus aures facilius intromitteret. Respondentes vero ambo, Stauratius et Theodorus, «Secretum, dixerunt, erit in corde nostro; quod vultis dicite, et si bonum videbitur, plane faciemus.» Iis tunc Veneti: «Tollite corpus B. Marci; et ascendentes occulte navim, venite nobiscum ad terram nostram.» At illi primo dure accipientes, «Quid, inquiunt, est quod dicitis? Numquid super angustiam praesentem, mortem nobis inducere quaeritis? Quis enim ex nobis vel cogitare audeat ut faciat rem istam grandem, et illud sacratissimum corpus quod Aegyptus asservat et veneratur, alienis tradat? An vobis incognitum manet quod idem B. Marcus Evangelium, Petro dictante conscriptum, ipso quoque jubente in hac provincia praedicaverat, Alexandrinosque cives qui idôlis serviebant per baptismum, Jesu Christi adoptionis filios fecerit, unde et merito tamquam sanctissimus Pater ab omnibus honoratur? Et quomodo fieri poterit ut urbem Alexandriam quae propter eum toto orbe praeclarissima est, tanto quis audeat privare Patrono...?»

§ 3. Bonus ad haec et Rusticus responderunt: «Si de praedicatione ejus agitur, scimus primum Aquilejam Italiae civitatem duxisse ad fidem; Aquileja autem in provincia sita est, Venetia antiquitus nuncupata, de qua nos orti sumus. Nos ergo primogeniti ejus filii sumus, qui primum sumus ab eo per Evangelium geniti. Unde et credi potest fore ut filios suos (quos, alios acquisiturus, reliquerat) multa post tempora vel mortuus videns gaudeat; et forsitan, ut speramus, ideo nos Dominus huc velut invitos adduxit, ut nobis eundem nostrum Ss. Patrem restituat; nam certe ad aliam regionem ire voluimus.» Stauratius tunc et Theodorus dixerunt: «Sufficiat vobis quod Sedem ejus (a) habetis. Ceterum vero rem difficilem postulatis. Quis enim sciat si istud Domino placet? Vel quis dicere poterit quod suum corpus B. Marcus vel tangi permittat? Quare de his jam loqui desinite, quae scimus nullo modo fieri posse; et si quidem fieri haec possent, de nobis inde quid ageretur? Si, dato corpore, hic remanere voluerimus, gravibus mulctati poenis a plebe occideremur; sin autem navim vobiscum conscenderimus, haberemur utique tamquam captivi in terra quam ignoramus. Quapropter multo magis nobis expedit hic manere et persecutionem pati, quam novis rursus angustiis subjacere...»

§ 4. Haec et multa his similia illis per aliquot dies occulte colloquentibus; tandem, divina inspirante gratiâ, custodes praedicti quod aure prius, animo postea perceperunt. Cumque ab invicem recessissent, ecce Stauratio nunciatur, ministros illius pagani Reguli unum ex custodibus ejusdem ecclesiae crudeliter

(a) Cathedra (marmorea) S. Evangelistae Marci Alexandrina, sub Heraclio Imp. ablata et donata Venetis traditur a Baronio ad an. 820, n. 21. Constantinopolim primum delata fuerat jussu Heraclii; ab eodem dein Imperatore dono data Primgenio Gradensi Patriarchae; Venetias tandem translata saec. XVI.

flagellasse quod marmoream tabulam nimis pretiosam, ne a Saracenis auferretur, confregisset. Haec igitur Stauratius et Theodorus audientes, timore perterriti, ad Venetos viros miserunt, accersitisque dixerunt: « Pertractavimus inter nos de causa quam expetistis, et statuimus, sanctissimum illud corpus tollentes, vobiscum abire. Nunc vero scire volumus quid nobis erit dum ad vestram provinciam venientes tam magnum thesaurum adduxerimus. » Responderunt protinus nobiles Veneti: « Cum, Deo auxiliante, illuc pervenerimus, perducemus vos ad Ducem nostrum egregium, Justinianum, virum illustrem Sanctorumque cultorem piissimum; cui cum fuerit nunciatum, valde gavisus, venerabile corpus suscipiet, et ecclesiam construens honorifice dedicabit, vosque eritis oculis ejus et civium, ultra quam credi possit, dilecti, et primi in ordine Sacerdotum... Deus testis sit. » Tunc statuerunt diem qua advenientes Ss. corpus susciperent.

§ 5. Cum statuta dies venisset, praedicti custodes aperuerunt occulte sepulcrum... Jacebat beatum corpus undique circumdatum chlamyde serica et positum resupinum, habens a capite usque ad pedes sigilla imposita per loca quibus orae ejusdem chlamydis desuper jungebantur. Cumque quid agendum ignorarent, hoc tandem consilii ceperunt; vertentes corpus, sciderunt a dorso chlamydem ut salva signa remanerent, et adducentes beatæ Claudiae corpus proxime tumulatum in loco S. Marci similiter supinum reposuerunt, et chlamyde circumdantes, sigillorum quoque impressiones in pectore statuerunt, ut si fortuito diceret aliquis corpus B. Marci furatum fuisse, chlamydis signa quae ibi remanserant verum non esse ostenderent, inquirentesque deciperentur. Tanta autem sublato corpore fragrantia emanavit ut non solum ecclesia et circuitus ejus sed etiam tota urbs repleretur. Cominoti cives Christiani ac Pagani, quid est hoc? ad invicem dicebant; e Christianis autem nonnulli, videamus, ajebant, ne forte a Venetis illis mercatoribus et nautis B. Marci corpus furatur. Concurrentes ergo ad ecclesiam et aperientes sarcophagum viderunt corpus B. Claudiae chlamyde involutum, signaque salva; quare creduli facti quod B. Evangelistae corpus ibi jaceret, sedato tumultu, ad propria remearunt. Porro Venetici, cum ibi latèrent, submittentés in aptam sportam sacrum corpus operuerunt illud foliis ôlerum, ac desuper carnes porcinas imposuerunt. Cumque ad navim pergentes incederent, accedebant Saraceni obviantes ut cernerent quid efferretur. Sed carnem suillam videntes quam abominantur, expuentes elongabantur. At illi pertranseuntes venerunt ad rupem mari imminentem, et deponentes cum funiculis sportam miserunt in scapham ac perduxerunt ad navim; quam cum intrassent, extrahentes beatum corpus de sporta, absconderunt illud in pannis velorum; timebant enim ne perscrutata navi ab Alexandrinis inveniretur. Cumque egressionis

dies advenisset, Stauratius occulte abscedit cum illis; Theodorus vero timens plebem quae stabat ad litus remansit ibi habens jam supellectilem suam navi impositam. Erat etiam ibi quidam monachus, Dominicus nomine, Comlacensis (a) qui Ierosolymam pietatis causâ adierat, et ipse ascendit cum illis. Cum autem Alexandria recessissent, tulerunt Venetici sanctum corpus de velis in quibus absconderant et sub solario navis dignissime locaverunt, accendentes lucernas ac thymiama assidue inferentes. Dominicus vero cum Stauratio diuturnis officiis jugiter incumbebant. Multa inter haec signa per S. Marcum Dominus operatus est.

§ 6. Quadam etenim die dum omnes pariter illorum Venetorum decem naves velificantes incederent, dixerunt nautae B. Marci ad quosdam qui erant in alia navi: Nescitis quod est factum? qui dixerunt, quid? Ajunt illi: Vere nos corpus B. Marci portamus. At illi: Et quomodo istud fieri potuit? Cumque illi exponerent ordinem rei, quidam ex illis irridens: Forsitan, ait, alicujus Aegyptii corpus vobis datum est et dicitis: S. Marcum portamus. Quod cum dixisset, protinus navis illa, in qua B. Evangelista jacebat, tantâ celeritate conversa, quantâ nullus hominum vertere potest, insurrexit adversus eam in qua vir ille erat, partemque lateris ejus confregit, nec prius ab illa recessit quamdiu omnes confiterentur Beatum ibidem Marcum jacere. Deinde cum nocte quadam tempestas adesset, navesque illae cursu velocissimo ducerentur, ac nautae nescirent quo pergerent propter noctis tenebras, venit B. Marcus in somnis Dominico monacho dicens: Surge et die hominibus istis ut citius vela deponant ne patiantur naufragium, quoniam terra non longe est. Quod cum monachus surgens, dixisset, illico velis depositis cum jam instaret aurora, ecce apparuit insula quaedam ex iis quae Strophades (*Stivali*) nuncupantur. Tunc omnes solertiori studio sanctum corpus venerari, congaudentes beatum Evangelistam habere meruisse; erat tamen apud ipsos occultum, atque decreverant ne ullus omnino cujuslibet regionis rem istam cognosceret; timebant enim ne sibi venerandum et pretiosissimum corpus per vim tolleretur.

§ 7. Sed quia Dominus tantum evangelii sui lumen lucere coram hominibus volebat, multis per proxima maris loca degentibus dignatus est revelare sui Martyris intra navim membra quiescere. Ex diversis igitur locis advenientes incolae dum navis ad portum vel litora accederet, postulabant ut revelatum sibi a Domino B. Evangelistae Marci corpus venerari liceret et orationibus prosequi. Qui cum ingrederentur, fuis ad eum precibus, positisque muneribus, cum timore revertebantur, Veneticis de

(a) *Comacum* (ital. *Comacchio*) infra Ferrariam inter duos Padi fluminis alveos ad mare Adriaticum in stagnis situm est.

tanto thesauro gratulantes. Sed cum (ut plerique stultorum in hujusmodi rebus diutius dubitare solent) quidam ex nautis nequaquam beati Marci sed cujuslibet alius exuvias portare se diceret, volens omnipotens Deus ipsius duritiam coarguere, digna illum continuo dampnavit sententiâ. Nam arreptus vir ille a daemonio, tamdiu vexatus est donec ad Sancti ossa deductus, spumans, et stridens dentibus, beatum ibidem Marcum jacere confiteretur, ac munus pro suis delictis offerret. Qui statim a daemonio liberatus, et Domino gloriam dedit, et nihil se jam de corpore sacro dubitaturum professus est. Verum quia multa sunt quae de virtutibus per eum a Domino factis dicuntur, qualiter ad Venetias venerit explicemus.

§ 8. Cum igitur nautae ad Istriam pervenissent in quodam portu substituerunt; timebant enim Justinianum Ducem iratum in eos vehementer quod contra jussionem suam Alexandrinam urbem adire praesumpsisset. Missa ergo ad eum legatione, certiores fecerunt haud se imperatis rebelles fuisse, cum ventorum vi potius eo appellere debuissent; quod Deo disponente evenisse credendum dicebant: « ecce enim, addebant, S. Evangelistae Marci corpus nobiscum habemus; si Dux egregius nos in gratiam restituet suam, et promittat nequaquam nobis molestiam allaturum, pretiosum pignus ad eum quidem deferemus; secus, in aliam divertemus regionem. » Ad haec Justinianus valde gavisus est, ad eosque dicendum mandavit: « Si quod asserunt verum est, revertantur ad nos in pace; quia si talem thesaurum adducunt, non solum illis malum non inferam, sed etiam ut filios meos habiturus sum. » Accepto igitur nautae verbo Venetias redeunt; cumque ad portum Olivolensem venissent, egressus Ursus (Justiniani Ducis frater) loci illius Episcopus cum omnibus ministrorum Ordinibus, cum Crucibus et sacerdotalibus indumentis, reverentissime sacro corpori obviantes, suscipientesque illud, ad Ducis palatium solemniter attulerunt. Ubi dum per coenaculi scalam ascenderent, tantâ agilitate pallium quo corpus erat coopertum movebatur, quantâ vix aura venti movere potuisset. Excepto igitur Corpore, Dux reposuit illud in sacello apud ejus palatium conspicuo, ordinatis cantoribus ac ministris qui ibidem Deo laudes referrent, inter quos custos ille Alexandrinus Stauratius primus erat. At vero Justinianus Dux, cum supra S. corpus ecclesiam vellet construere, morte praeventus est (anno mcccxx); cujus germanus Joannes vir Deo dilectus Ducatum suscipiens, vicem ejus explevit. Construxit namque, justa palatium, elegantissimae formae basilicam, ad eam similitudinem quam supra Domini tumulum Jerosolymis viderat; quam etiam variis jussit depingi coloribus, ubi et aromatibus venerabile corpus conditum honore dignissimo posuit. In eo florescunt orationes ipsius et multa beneficia praestantur Christifidelibus, maxime autem et

plurimi a daemonio liberantur. Cujus gloriosa Translatio celebratur pridie Kal. Februarii (a).

§ 9. In ipsa ecclesia pulcro schemate auro et marmoribus pretiosissime redimita, post aliquot tempora contigit, ut in qua parte corpus illud sacratissimum quiesceret, nesciretur (b). Cumque post inquisitionem solertem, nemo hujus rei conscius inveniri valeret, toti Venetiae triduanum est indictum jejunium. Post quod in cordis contritione observatum ab omnibus unanimiter, quarto die ad dictam ecclesiam Clerus et populus convenerunt, et Litanis dictis... profluentibus lacrymis diutius Dei misericordiam implorarunt, ut eis ubi corpus B. Marci jacèret ostendere dignaretur. Quorum preces Deus benigne exaudiens, locum in quo gloriosum corpus latuerat gloriosissime declaravit; nam scissis marmoribus columnae circumpositis, arca quae interius claudabatur, conquisitum continens corpus, erùpit, et in conspectu omnium per se ipsam mirifice exilivit.

§ 10. Rem autem admirabilem, quae Apparitio aut Revelatio passim dicitur, ita narrat in L. 4, Hist. Venetae Petrus Justinianus: « Henricus Imperator ex Tarvisio (ital. *Treviso*) Venetias transisse dicitur (anno mxciv) ut Divi Marci templum ex voto inviseret; cujus corpus paucis ante diebus miraculo repertum, mestae civitati magnum gaudium attulit. Transactis enim pluribus annis, cum in dubio esset an illud assueto loco sedeque potiori jacèret, credereturque vulgo furtim subtractum asportatumque alio; ad divinam opem civitas est conversa. Supplicatione itaque et jejunio indicto, Antistes Castellanus, totus Clerus, Dux, Senatus populusque mira frequentia ad Evangelistae templum supplices venèrè; tum ibi, post multas preces piosque devotionis affectus, superna virtute, memorant Divum, altero extra columnam templi, quae ad Leonardi aram est, exerto brachio, se totius populi oculis miraculose ostendisse; tum omnes humi prostratos divinam clementiam adorare coepisse ac B. Marcum laudare qui tam gloriose appàrens suum devotum populum consolatus esset; decerniturque ut nova aedes illi dedicata sumptuosiore apparatu construeretur; quae ut opinor ea est quae hodie tam excellenti ornatu erecta visitur... »

§ 11. Cum quidam adolescens * incurrisset gravissimum morbum cancri ita ut ejus carnes dire, veluti a verme, corroderentur, ductus ad arcam Sancti et flàgitans ejus auxilium, obdormivit. Cui Sanctus appàrens mamillam tetigit quasi transiens, et curavit. Et cum ille quaereret: Quo ita velociter festinas? respondit Sanctus se properare in auxilium quorundam famulorum suorum

(a) Celebratur Venetiis etiam sub Apparitionis titulo (ut in §§ 9 et 10 narratur), Inventio Corporis faustissima quae contigit xxv Jun. anno mxcv.

(b) Addit Baronius, Venetos ne a Francis corpus auferretur, illud ita collocasse ut ubi locorum positum esset, penitus ab aliis fuerit ignoratum.

* Redimus hic ad librum Petri Coelo, ex quo supra § 9.

qui velificantes magna vexabantur tempestate. Evigilans juvenis invenit se sanatum, et tempestate sedata navis Venetiae applicat intrans portum. Cum quaedam mulier de Murano (a) per quadriennium gravissima paralysi laborasset. omni membrorum usu destituta, et rogasset B. Marcum; apparuit ei Sanctus dicens ut se ad suam ecclesiam faceret apportari; ubi cum Evangelium legeretur in Missa, sensit, omnibus stupentibus se curatam. Quedam navis Saracenorum plena ibat Alexandria, orationis causâ, ad locum (b) ubi residet corpus Mahometis. Sed cum maxima tempestas orta esset, aliqui Veneti qui erant cum eis cunctes mercari descenderunt, in scapham ut navim citius adjuvarent. His aliquantulum separatis post trinam revolutionem navis submergitur. Quod videns quidam Saracenus, B. Marci auxilium poposcit, promittens Christianum se facturum, si eum contingeret de tanto periculo liberari. Cui appàrens B. Marcus eum in scapha cum Venetis posuit, qui omnes naufragio erepti Alexandriam redierunt. Et cum Saracenus differret quod promiserat adimplere, a B. Marco frequenter in somnis admonitus, Venetias venit et ibi baptizatus, Stephani nomen in Marcum commutavit. In Provincia (Galliae Meridionalis quam *Provenza* Itali dicunt: Galli *Provence*) Castellani cujusdam servus voverat se visitaturum S. Marci ecclesiam, quod cum hero suo displiceret, hic volens Deo magis obedire quam hominibus, votum adimplevit. Cum Venetiis rediisset, dixit ejus dominus eum erga se fidelitatem fregisse, blasphemans quod B. Marcus ipsum non posset de suis manibus liberare; praecepitque barbarus ministris ut eruerent illi oculos. Sed cum se B. Marco jugiter commendaret, nullam oculorum laesionem, licet eos effodere conarentur, est passus. Irâ tunc percitus iniquissimus herus, crura, pedes laniari et confringi, os contundi jussit; at invocatus B. Marcus tantam contulit opem, ut penitus illaesus evaderet. Quod cernens dominus tandem poenituit, veniamque a Sancto et a servo petiit, ac corpus B. Evangelistae, cum dicto servo Venetias se conferens, devotissime visitavit. Quidam Apulus falso fuerat apud Imperatorem accusatus, quod Longobardos adversus eum per pecuniam commovisset; quare Mantuae carceratus, jam quadraginta diebus aerumnâ conficiebatur, triduo tandem prae tristitia nullum sument cibum, sed cum suspiriis et lacrymis a B. Marco auxilium postulabat. Cui Sanctus astitit suadens ut carcere exiret. Cumque hic propter custodes timeret, iterum appàrens praecepit ut egredi non tardaret. Qui statim per patens ostium exiens et per medium custodem invisibilis transiendo, compedibus mira facilitate excussis, libertatem recuperavit. Quod similiter Bergomensis juveni accidit, per calumniam carceribus incluso, qui per fenestram a S. Marco arctissimam

(a) *Murano* Veneticarum insularum una, vitrularis officinis celebrata.

(b) *Mecha* vel *Mecca* dicitur, ad Sinum Arabicum seu Mare-Rubrum, Arabiae Felicis urbs.

eductus et in terram suaviter collocatus est; B. Marci templum ille protinus gratias acturus visitavit, et in rei testimonium compedes ibi obtulit ac reliquit. Cremonae puer claudus a nativitate et uno ex pedibus contracto et arido, cum ad decennium pervenisset, B. Marco a pia matre commendatus est; ipsaque mater puero in nomine Sancti baculum obtulit praecipiens, impellente fide, ut ei innixus at intrepidus ambularet; quod et fecit; sed ablato illo baculo et alio porrecto, incedere nullatenus valebat. Matre igitur cum puero Veneticam B. Marci basilicam invisentibus, continuo puer integerrime liberatus est ac si sanus natus fuisset. Plurium tandem aliorum extant documenta mirabilium signorum quae, praestante Domino, gloriosissimus Evangelista et Martyr S. Marcus Venetiis praesertim, in miserorum et periclitantium gratiam patravit.

MARTYRIUM

S. BASILEI EPISC. AMASEAE

PER JOANNEM NICOMED. PRESBYT.

TESTEM IN PLURIMIS OCULATUM, SCRIPTUM.

HABETUR AUTEM IN SIMEONE METAPHRASTE.

Passus est anno 320.

§ 1. Factum est, ut, postquam Deus percussit impium illum Romanorum Principem, suaeque magnae et verae confessionis hostem acerbissimum Maxentium Tyrannum *, quem sub Constantino pio Imperatore, et Christianae religionis observantissimo, ut olim Pharaonem illum, in flumen demersit, et in Constantini manus Romam tradidit: factum, inquam, fuit, ut benignissimus Imperator omnia Christianis hominibus provideret, et quamprimum suae sororis virum Licinium mitteret ad expugnandum Maximinum. Qui cum in partibus Orientis regnum sortitus esset, adversus eum qui verus ac solus Deus est, iniquitatem loquebatur, et saeva tyrannide eorum genus qui Dei pietatem observabant, affligebat, ut nemo alius fecerat eorum qui antea fuerunt.

§ 2. Licinius igitur omnipotente Domini manu adjutus, victoriam de Maximino reportavit, cum in eo regno esset quod ille in Oriente obtinuerat. Nefarius enim Maximinus de bello ipso

* Maxentius juxta pontem Milvium (vulgo *Ponte molle*) ad Urbem submersus interiit anno cccxii. Maximinus eodem anno in Illyrio a Licinio fusus, apud Tharsum Ciliciae quo confugerat, horrenda morte est consumptus.

parum cogitans, Licinii quidem manum in fugam conversus evasit, sed non omnino effugit illam Dei manum quae omnia ita comprehendit, ut ab ea nihil abstrahi possit: quae manus tunc rationes et poenas, pessimis illius sceleribus dignas, exegit. Cum enim domi se occultasset, repentino quodam per totum corpus et insanabili morbo percussus est: doloribusque asperis ac vehementibus cum mirum in modum premeretur, pronus in terram cecidit, ejus carnibus occulto quodam igne liquescentibus, omnibusque ipsius membris disfluentibus, solis ossibus animâ ipsa conclusa: quae ossa cum carne et sanguine carerent, e proprio loco, in quo posita erant, abrumpi coeperunt. At anima illa miserrima, neque sic a scelesto et spoliato suo tabernaculo discedere potuit, priusquam Domino ipsi supplex confessa est impietatem suam ac tyrannidem, quam adversus Christum, ejus servos affligendo, exercuerat. Tali miser ille turpissimo fine vitam suam exegit.

§ 3. Itaque post justam Maximini poenam, et divinitus inventam iram, Licinius, cum totum Orientem sub se haberet, magno cum apparatu ad nostrae regionis urbem Nicomediam venit una cum conjuge sua, ut in regia domo habitaret, et Orientis Imperium gubernaret. Jam vero primum summa quaedam pax repente per totum nostrae regionis orbem, post vehementes illas insanientis idololatriae commotas fluctuationes ac pugnas, Licinii arbitrio atque operâ invecta est. Ad bonarum rerum inimicus diabolus, pie viventium tranquillitatem ac laetitiam non diu ferre potuit. Licinio enim ipsi exemplo non fuit eorum Tyrannorum qui antea fuerunt, eversio ac poena, ne et ipse talis esset, sed ea quae justa sunt, faceret, atque in illis perseveraret. Nam cum feliciter quod cupiebat, ei processisset, quaeque sperabantur, in ejus potestatem venissent, ostendit non longe postea, qualemnam animum haberet, et cujusmodi re vera esset quod videlicet per simulationem, et sub quadam simulatae fidei specie atque integumento cum maximo illo Imperatore Constantino versatus fuerat, quo tempore Constantini res gestas considerans, animum suum occultabat. Tunc igitur, cum totus scelestus esset et nefarius, totusque ad diaboli voluntatem se accomodasset, solius et veri, omniumque creatoris Dei confessionem reprobavit, idque post jusjurandum illud quod Dei amantissimo Imperatori Constantino saepius exposuit, nullo unquam tempore se a Christianorum fide defecturum, sed illius se fore propugnatorem. Quae sua promissa pro nihilo faciens, Graecorum cultui se ipse totum diligenter tradidit, ardenti zelo in rebus illis execrabilibus permanens, et ubique idôlis ipsis sacrificia offerens. Qui et violenter senatorias mulieres abripiens, in conspectu hominum turpe atque intemperatum facinus committebat, non matribus, neque filiis parcens, quo minus intemperanter cum illis coiret.

Ad haec per omnes gentes infinitas calamitates meditari non desistebat.

§ 4. Haec cum magni Constantini germana soror videret atque audiret, eaque ferre non posset, literas ad pium virum, et Dei amicum Constantinum clam misit, quibus significabat, quae Licinius facere ausus fuerat. Ille enim superstitiosae daemonum culturae studiosus, et ipsi Deo invisus Licinius, omnes Christianos homines e domo sua procul fugavit: qua re aperte se Christi divino patrocínio nudum ac destitutum ostendit. Cum igitur sine impedimento aliquo talia diutius ab illo fierent, una quaedam puella ex earum numero, quae in Reginae ministerium ardenti studio affectae erant, e genere Christianorum exorta, moribusque et temperantiâ florens, cum haec cognosceret, et ad stuprum a Licinio provocata, cum eo misceri exhorreret, simulque ne propter zelotypiam ac suspicionem a domina sua affligeretur, arcanum illud Reginae ipsi aperire ausa est. « Haec, inquit, Imperator constituit mihi facere. Benignus enim, qui ejus cubiculi praefectus, cum tamquam magnum aliquod donum se mihi collaturum speraret, hoc significavit. Te igitur obtestor per Deum illum qui coeli et terrae Dominus est, quem et ipsa times, et Imperator Constantinus colit, ne sinas me virginitate mea privari. »

§ 5. Haec cum Regina didicisset, et puellae ipsius aequam mentem ac propositum libenter amplexata esset, illam primum occultavit eo nomine, quod delirio correpta, moritura videretur. Postea vero opportunum tempus nacta, multum auri et argenti, regiumque ornatum ac omnem supellectilem, necnon pueros illi dedit, eamque misit in Armeniae regionem, atque illis hominibus qui eam deducebant, praecepit, ut nullo modo, quae fierent, alicui patefacerent, quatenus scilicet, aut unde esset illa puella, quoad Dominus ipse providisset. Illi vero virili veste eam ornarunt: cumque Reginae de puellae custodia et benignitate in eam servanda fidem certam dedissent, in eum locum, in quem jussi fuerant, proficiscebantur: ac si qui ab illis quaesivissent, quisnam ille esset, Tribunum quemdam esse respondebant. Dei autem providentiâ factum est, ut illi in urbem Amasœam venirent. Erat autem urbs illa Ponticae provinciae metropolis. Glâphyra * igitur (hoc enim erat puellae nomen) cum urbem munitissimam vidisset, ejus loci specie delectata est, et pueros suos admonuit, ut si Christianorum genus illic invenissent, in ea urbe permanerent.

§ 6. Cum vero adolescens quidam, qui ad Quintium urbis illius cumprimis illustrem pertinebat, audivisset viros illos Christianos esse, et quaerere si qui ejusdem fidei essent in urbe illa, ad Quintium pertulit quod audierat. Qui nihil moratus, eos convenit, ac

* Vide *Martyrol. Illustratum* Jan. ad diem XIII.

rogavit, ut in domo ipsius esse vellent, et si gratum eis esset, illie manerent, dicens, se quoque Christianum esse, et eo in loco Christianum Episcopum habere, virum egregium et dignum, qui cum Apostolis ipsis conferri posset. Illi ejus verbis obtemperantes, et in ejus domo partem quandam capientes, apud clarissimum virum Quintium permanserunt: et Episcopum ipsum convenere, qui Basileus appellabatur. Erat vir ille admodum eloquens, omni-que virtute et spirituali prudentiâ refertus. Cum vero a Glaphyra ipsa quaesitum fuisset, quænam, et unde esset, respondit, se Italiam genere, et Christianam esse, et ex parentibus Christianis, ancillamque Reginae illius, quæ Constantini Augusti soror, et Licinii regis uxor erat. Adjunxit etiam deinceps, quænam fuerat causa, ut ad eum locum veniret. Illi cum hæc audivissent, præceperunt, ut neque ipsa, neque quisquam illorum qui ad eam pertinebant, cum aliquibus versaretur, ne aliquo modo urbis Praefecto delati essent, et calamitatis alicujus causa ea res ipsis foret. Beatus vero Episcopus Basileus dixit, ad Dei gloriam illam discessionis causam pertinere.

§ 7. Illis ipsis diebus templum Ecclesiae causâ Episcopus construebat: nam usque ad illud tempus non fuerat intra urbem Christianis ipsis locus aliquis sanctus. Casta igitur illa virgo Glaphyra multum auri et argenti ad templi aedificationem contulit, et omnes fere suas facultates ad omnia ea suppeditabat, quæ beatus Basileus jussisset. Quinetiam et ad dominam suam scripsit, ubinam esset, et apud quem manere sibi proposuisset, ac de sacro illo aedificio certiore eam fecit, petens, ut plus pecuniae ad eam mitteret, qua templum sanctum Christianis compleri posset. Id libentissime fecit magni Constantini soror, quæ et plurimas pecunias, et multa dona ad eam misit. Scripsit etiam et literas ad Episcopum, quibus puellam ei commendabat.

§ 8. Temporis intervallo iniquioris daemonis arte factum ajunt, ut Glaphyrae literas Benignus ille, de quo diximus, invenerit. Quibus lectis, cum audisset puellam vivere, et apud quemdam virum Amaseae esse, regi Licinio hoc patefecit. Qui cum mirum in modum furore accensus fuisset, illa ipsa horâ ad provinciae Praesidem edictum misit, quo jubebat Basileum ipsum, et famulam Glaphyram ferreis vinculis ligatos ad eum mitti. Prius igitur quam regis literae ad Praesidem venissent, Dei providentiâ factum est, ut Glaphyra ipsa ex humanis rebus discederet. Corruptor autem ille et inhumanus Praeses cum regis edictum accepisset, sanctissimum Episcopum Basileum comprehendit, et ferreis vinculis astrictum ad Regem misit. De Glaphyra autem scripsit, quod mortua esset. Consequabantur beatum Episcopum Basileum duo clerici diaconi, quorum alter Parthenius, alter Theotimus vocabatur. Omnes autem in via ipsa ab impiis militibus et carnificibus vexati sunt. Cum vero ad Nicomediam regiam

urbem venissent, Dei servus Basileus in carcerem coniectus est. Parthenius vero et Theotimus apud quemdam Elpidiphorum Christianum hominem atque hospitem, qui carceri proximus habitabat, benigne et multa cum misericordia hospitio accepti sunt.

§ 9. Fidelissimus igitur Elpidiphorus, cum omnia de viro illo cognovisset, et carceris custodi notus esset, auro ab eo impetravit, ut sine impedimento aliquo, et ipse, et diaconi, et quoscumque voluisset, ad magnum Dei Pontificem introirent, et una cum illo divinas preces atque psalmos, noctibus praesertim, canere possent. Instante igitur die, quo ante Tyrannum Basileus ipse sistendus erat, mediae noctis tempore, carceris custode accersito, diaconos suos et admirabilem Elpidiphorum quaesivit. Custos igitur ipse celerrime eos omnes ad Basileum duxit. Ille vero psalmos, ut consueverat, etiam tunc canebat, exorsus ab illa psalmodum decade: *Memento Domine David, et omnis mansuetudinis ejus*. Deinde cum in psalmis dicendis ulterius progressus esset, tertio versum hunc, extensis in coelum manibus, et lacrymas fundens, dixit: *Et habitavero in extremis maris, et manus tua deducet me, et tenebit me dextera tua, Domine (Psal. 138)*. Diaconi autem illi, cum Basileum in precibus, tamquam perplexum, vidissent, lapsum fuisse suspicati sunt. Ipse vero sciebat, quid diceret, ut earum rerum finis ostendit, quae de illo conclusae sunt.

§ 10. Deinde cum hymnos et preces explevisset, die ipso jam lucescente, Diaconos affatus: « Tentationes, inquit, adsunt, fratres, a diabolo quidem ipso commotae, sed ab hominibus in nos illatae. Ne segnes sitis, neque ob eas aerumnas, quae futurae sunt, animo concidatis, sed sustinete, stabiles manentes in fide: neque vos dimoveri patiamini, ut probati, non confusi, in adventu Domini sitis, vigilanter ac firmiter animae oculos ad eum intentos habentes, qui potest nos servare a morte, et luctum vertere in gaudium, angustias ipsas in jucunditatem, lacrymas in risum, labores in requiem. Omnes vitae hujus voluptates, et sensuum illecebras, abjectissima quaeque esse propter Dei Filium Jesum Christum existimate, ut ejus haeredes una cum omnibus sanctis viris efficiamini, ejus regni deliciis fruantes. Scitote enim, filii mei, hac nocte Dominum meum mihi vere apparuisse, et qualis dissolutionis meae, et in illum migrationis futurus sit finis, quaecumque denique magna et praeclara in servum suum faciet, mihi declarasse. Vos igitur tranquillo animo estote, et in Christo revertentes, fratres ipsos confirmate. Eutychium vero Callistrati filium episcopum vobis assumetis. Ita enim mihi Dominus revelavit, qui, sua gratia et benignitate motus, faciet ut vile hoc corpus meum vobis reddatur.

§ 11. Cum ejus clerici amaros fletus emitterent, ille consuetam suam doctrinam adhibens, ipsos admonuit et hortatus est,

ut reverti vellent, manibus Elpidiphori eos commendans, cui et hoc dixit: « Tu, frater, a Deo ipso electus es, ut charitatis mercedem recipias. Una igitur cum illis aerumnas pàtere, neque ipsos dimittas, quocumque loco Dominus ad eorum ministerium te invitaverit. » Cum primum vero eos Basileus dimisisset, rex ipse jussit illum ad se duci, ac primum Glaphyrae puellae crimen objiciebat, quod eam acceperat, neque quicquam de ea re significaverat. Ille ad haec omnia justam defensionem opposuit. At rex jussit ab ejus aspectu Episcopum amoveri. Cui et per urbis Tribunal significans: « Condonabo, inquit, tibi erratum hoc, et insuper honores maximos adjiciam, si mihi obtemperaveris, et deis meis sacrificia obtuleris: quinetiam et eorum sacerdotum qui hic sunt, Pontificem te constituam. » Beatus vero ille Dei minister Basileus Tribuno respondit: « Haec dices Regi: Licet totum regnum tuum mihi dare volueris, numquam tantum mihi dabis, quantum auferre vis, cum a Deo vivente me separare studeas, et daemonibus animarum corruptoribus adjungere, atque ab infinita, sempiterna immortalique gloria abalienare, et ad caducos honores impellere, quorum honestas turpitudine est, et splendor abusio quaedam inutilis. Sed si vis me bonum consiliarium audire, tu mihi obtemperes, et redeas illuc, unde discessisti: quemque reprobatum contempsisti, ad eum te supplicem abjicias. Bonus enim est Deus noster, neque quisquam alius est praeter ipsum justus, sanctus et salvator. Poenitentiam igitur agas, et a vanis istis rebus discedas, ne propter insipientiam tuam mala et calamitates in te veniant, illatae ab illoipso justo iudice, quem tu, negans, dixisti Deum non esse. »

§ 12. Haec Tribunus statim Regi nunciavit: quem Rex iterum ad Basileum mittens: « Rursus, inquit, illum admone, nisi forte cogi velit. Quod si parère mihi noluerit, statim ejus capite obtruncato, in mari praecipitetur, ut videamus, an Galilaeus ille ipsum servare possit. » Rursus igitur Tribunus ad eum venit, ac dixit: « Inter vitam et mortem nunc es constitutus. Duorum alterum delige: vel mihi obtemperes, et Regem ipsum colas, diis immolans, quos ipse veneratur: vel teipsum gladio feriendum esse scias, et in mare praecipitandum. » Haec cum sanctus ille vir audivisset, admodum laetus respondit: « Ego immortalem Deum meum ac Regem colere, et ejus praeceptis obedire studeo. Isti enim, quos ipsi deos vocatis, daemones sunt, cum quibus et qui eis credunt, a vero et solo Deo meo, in omnes imperium tenente, in illoipso judicii tempore, quod definivit, in ignem gehennae, qui nunquam extinguitur, detrudentur in tenebras exteriores, ubi erit fletus et stridor dentium. Fac igitur contra me quicquid vis. Ego enim non solum capite privari, et in mare, ut dixisti, projici, sed etiam infinitos cruciatus pro Christo meo sustinere paratus sum. Quamdiu enim spiritus ipse in naribus

meis superfuerit, formatorem et Deum meum non negabo, neque ignis illius omnia vorantis reus efficiar. »

§ 13. Cum Tribunus ex iis intellexisset hominis sententiam stabilem esse atque immobilem, jussit mediocriter flagellis verberatum capite privari, et in mare ejus corpus dejici. Hoc enim modo quamplurimos ex iis qui Christi fidem colebant, illos praesertim, qui Dei gregibus praesidebant, obtruncatos piscibus escam projecerat. At ille gravissimus et valde religiosus Christi martyr Basileus, verbera ipsa grato animo excipiens, dicebat: « Non tribulatio, non angustia, non plurima pericula, non gladius, non ignis, aut mors separare me poterunt a charitate Christi: potest enim ille ab omnibus me liberare. Cumque duceretur, canebat psalmi 79 versus illos: *Qui regis Israël, intende, qui deducis velut ovem Joseph: qui sedes super Cherubim manifestare coram Ephraim, Benjamin et Manasse. Et: Excita potentiam tuam, et veni, ut salvos faciat nos.* Haec maxime illi optabilia erant, et spectabant ad ea innuenda, quae postea Elpidiphoro, et iis qui cum illo erant, evenerunt. Elpidiphorus autem simul cum diaconis et quibusdam hominibus Christianis Basileum sequebatur, quem carnifices ipsi vehementer urgebant. Venerunt igitur ad eum locum, in quo illi martyrium obeundum erat. Elpidiphorus autem carnifices adiit, quibus et nonnullos argenteos nummos dedit, eosque rogavit, ut Basileo liceret cum domesticis suis ea loqui quae voluisset. Id cum carnifices libentissime concessissent, ille divinus Christi athleta et episcopus Basileus, cum in maris litore genua inclinasset, et manus ipsas in coelum extendisset, Deum oravit theologicis vocibus, et aliis attentionem afferentibus, in hanc sententiam prolatis:

§ 14. « Domine Deus meus, qui unicuique et quocumque in loco, et in omnibus semper praesens es, quique facis voluntatem timentium te, et custodientium mandata tua, exaudi preces meas, et fidelem gregem tuum custodi, cui me inutilem servum tuum praeficere dignatus es: illum ab omni Graecorum vanitate ac violentia libera: et ab omni magniloquentia, et impia haereticorum lingua, blasphemias contra te loquente, intactum serva. Tu qui omnia potes, idolorum insaniam extermina, et satanae opera destrue, Ecclesiae vero tuae coetum amplifica. Omnem hanc civitatem, et ei finitimas unum populum efficias, cujus eadem mens, idemque animus sit in tua, qui verus Deus es, recta confessione retinenda. Eumdem populum et bonorum operum, tibi que placentium aemulatorem constitue, ut ab omnibus gloriose celebretur nomen Patris, et Filii, et Spiritus Sancti nunc et in secula seculorum. » Dumque vocem hanc: Amen, addidisset, Elpidiphorum, et diaconos ipsos amplexatus cum osculo sancto, quemadmodum maximus ille Paulus Ephesiorum presbyteros olim amplexatus fuit: « Benedictus, inquit, Deus, qui non dedit nos in captionem dentibus eorum hostium, qui corporeis oculis non

videntur: sed laqueos ipsorum contrivit, et nos liberavit, auxiliūque praebuit, ut ex angustiis eriperemur: neque supra, quam possumus, nos tentari permisit. Salutate fratres et filios meos, quos genui in Spiritu Sancto. Gratia Salvatoris nostri Jesu Christi sit cum omnibus vobis. Amen. » Tunc ad carnificem conversus: « Fac, inquit, tu amice, quod jussus es, et ejus causā hic ades. » Cumque genua inclinasset, et collum protendisset, laetus atque exultans, plagā una percussus, bonum illud certamen fortissime confecit.

§ 15. Tunc Elpidiphorus carnificibus aurum offerens, eos rogabat, ne Basilei corpus in mare demergerent, sed illud sibi sepeliendum traderent. Verum hoc illi facere noluerunt, suspicati, ne, si forte deprehensi essent, suis etiam capitibus a Rege condemnati obtruncarentur. Cumque ille pretiosum martyris caput a carnificibus petisset, nec ipsum impetrare potuit. Itaque carnifices illi, cum piscatorum quorundam scapham arripuissent, in eam martyris corpus cum capite coniecerunt, et longius a terra distantes, in altum mare alio caput, alio corpus demerserunt, nobis id videntibus, qui et gemitibus confundebamur. Elpidiphorus autem minister Christi fidelissimus, cum Diaconos in domum suam accepisset, eos consolatus recreavit. Nocte vero illa, divina quaedam angeli visio Elpidiphoro ter oblata est, eodemque tempore angelus ipse sic affatus eum fuit: Episcopus Basileus Sinopem venit, et illic vos expectat. Surge igitur, et ejus Diaconos tecum habens, navigium conscende, et ad ipsum proficiscere.

§ 16. Elpidiphorus cum ter eodem tempore surrexisset, et visionem secum cogitasset, clericis illam exposuit, ab eis quaerens, an re vera locum aliquem, vel regionem Sinopem dictam alicubi esse audivissent. Parthenius urbem Ponti esse dixit. « Et ego, inquit ille, in somnis mihi videbar magno illi viro manum meam porrigere, et una cum ipso in Domini templum introire, qui et hoc mihi dicebat: Ut vides, ita erit tibi. » Cum igitur Elpidiphorus aurum et viaticum sumpsisset, et omnibus aliis rebus majorem Christi fidem duceret, eamque secum haberet, ac ut viae ducem quemdam sequeretur, Amaseno navigio invento, una cum Basilei Diaconis in illud conscendit. Navigabant igitur in urbem maritimam Sinopem, Deumque precabantur, ut quae initio facere jussi fuerant, ea manifestius eisdem iterum revelarentur.

§ 17. Illa igitur nocte, qui antea Elpidiphoro apparuerat, praesto fuit, ac dixit: « Ad dextrum urbis sinum rete ipsum demittite, et quam cupitis margaritam invenietis: ac repente ostendit illi et locum, et signa quaedam, ac domum pelluentem, sanctumque virum in ea sedentem cum multitudine militum, dixitque: « En ipsum vides, mane igitur veniens, illum capias. » Experrectus

igitur, et valde laetatus, his qui cum illo erant, se haec vidisse significavit: qui cum diluculo surrexissent, iverunt, prout visione illa docti fuerant, cum et signa, et locum invenissent. Ecce autem et piscatorum navigium, qui retia sua componebant, oblatum est. Eos cum admirabilis Elpidiphorus ad se vocasset: « Quid vultis, inquit, vobis demus, ut rete nobis jaciatis? » Illi autem libentissime cum eis pactionem fecerunt. Qui cum in navigium conscendissent, sortiti sunt inter se de primo jactu, sorsque ipsa Theotimo cecidit. In ipsius igitur nomine retia in mare demissa sunt, quae extracta, nihil in se captum habebant. Deinde Parthenius pro Elpidiphoro sortitionem fecit, et secundus sagenae jactus Parthenio cecidit. Sed neque sic aliquid ab eis captum fuit. Dixit autem Elpidiphorus: « Ego non in meo, sed in Dei mei nomine vobis committo, ut sagenam in mare jaciatis. Fidem enim in Deo ipso habeo, fore, ut quod propositum mihi est, assequi possim. »

§ 18. Hoc igitur facto, gloriosi episcopi et martyris Basilei corpus admirabili quodam modo, et supra quam dici possit, in sagenam illa complicatum fuit. Cum igitur piscatores sagenam extrahendo, multum onus in illa esse praesensissent, arridentes: Felicissimus, inquit, istius hominis Deus est. Cum vero retia in terram extracta fuissent, et hominem in mari peremptum viderent, sententiam mutantes, de fortuna illa conquererantur. At Elpidiphorus cum eum vidisset, et sanctum virum Basileum cognovisset, se continere non poterat, quin multum lacrymaret atque ingemisceret. Parthenius vero in ejus aurem incumbens: « Ne demus, inquit, istis suspicionem, sed tamquam communem humani generis naturam misericordiâ prosequentes, illos rogemus, ut nobis eum dent, quo terrae cadaver ipsum mandare possimus. Consultabant enim piscatores de illo iterum in mare projiciendo. Quamobrem piscatoribus dixerunt: « Vos quidem, fratres, laborastis, idque quod a Deo ipso datum fuit, cepistis: date nobis eum, qui pro piscibus extractus est, ut quae ad sepulturam pertinent, rite illi adhibeamus, ut terrae id, quod ei cognatum est, adjungatur. » Piscatores autem pro cadavere nihil sibi dari patiebantur. At Elpidiphorus: « Vos, inquit, laborem passi estis, quodque vobis impositum fuit, exolvistis: justum igitur est, vos mercedem recipere. » Cum hoc diceret, non antea destitit, quam quod constitutum eis fuerat, acceperunt.

§ 19. Cum igitur ad ripam quamdam maris navigassent, corpore illo accepto ac reposito, a piscatoribus relictî sunt, sole ad vesperum jam vergente. Tum illi honoratum sancti martyris tabernaculum amplexari coeperunt cum lacrymis atque gemitibus, et ea re multum gavisî sunt. Cum enim martyris caput sine corpore, corpusque sine capite, utrumque nobis ipsis spectantibus, in altum mare projectum fuisset, admirabile fuit et insigne admodum divinae potentiae opus, illud idem caput cum

corpore conjunctum emergere, cum sectionis signum existeret, quam gladio allatam, undique collum martyris prae se ferebat quidem, sed ita tamen, ut a sacro illo capite disjunctum non esset. Neque ullum omnino damnum, vel tumorem ex aquis ipsis, quibus diu agitaturn fuerat, ut alia omnia consueverunt, corpus illud acceperat, neque aliquid male olebat, quinetiam odoris suavitatem quamdam emittebat. Prorsus enim ab omni corruptione liberum erat. Non a capite, non a palpebris, non a canitie illa quae nuper florere coeperat, pili effluxerant, sed qualis erat, cum adhuc superstes dormiebat, talis et nunc ante illos positus cernebatur, multorumque unguentorum suavitatem redolebat. Nondum autem septuagesimum annum excesserat. Sed nemo his fidem non habeat, quasi divinae potentiae ordine haec non sint facta, cum sciat quae in Erythraeo mari, et Jordane fluvio sub Mose, Josue, Elia et Eliseo olim a Deo effecta sunt, quaeque postea in Jona illo divino homine, et tribus adolescentibus qui in Babylonica illa fornace fortiter se gesserunt, quorum neque crines neque indumenta ignis ardore aut incendio corrupta sunt. Haec enim Dei potentia evenerunt omnia facientis, et suo nutu quocumque tempore voluerit quae contra omnium opinionem sunt, disponentis. Idem enim Deus est qui et tunc et nunc mirabilia omnia, in eos, quos se dignos invenit, vel post mortem eorum, efficere solet.

§ 20. Cum satis igitur collacrymassent, et jam advesperasset, Elpidiphorus ad urbem cucurrit, et velum quoddam emit: cumque multa nox esset, corpus ipsum in velo illo involvit: quod in cujusdam Christiani hominis domo qui erat unus Eupolitarum, et apud quem jam antea diverterant, reponens, una cum iis qui illic erant, decenter funus ipsum curavit. Quampriimum autem et ex talalis arcam quamdam Elpidiphorus composuit, atque in vehiculum mercede conductum corpore imposito, una cum Diaconis ad illius urbem Amaseam profectus est, ac totos quinque dies in itinere consumpsit. Ad multam vero noctem in templo, nuper constructo, reliquias illas reposuerunt. Diluculo autem tota Christianorum multitudo in eum locum collecta, occulte quidem propter Praesidis metum, ne si hoc ille sciret, eis malefaceret, festinavit sancti viri corpus sepulcro dare. Sed quoniam verisimile erat aliquos vel non credere, vel ejus corporis spectandi cupidos esse, cum velum illud revolvissent, omnium virtutum et continentiae specimen viderunt, eorumque sensus admirabili quadam odorum suavitate oblectatus est. Cumque totum illud sancti viri corpus quod Spiritus Sancti templum fuerat inspexissent, ac re illa, omniumque opinionem superante miraculo perculsi fuissent, et spiritualem patrem ac magistrum lacrymis prosecuti essent, ipsi denique miraculorum effectori Deo gloriam reddidissent, cum psalmis et lampadibus et multis

aromatibus ante illud templum quod a Basileo martyre, Deo adjuvante, constructum fuerat, in ea parte quae ad Orientem spectat, ubi et reliquorum sanctorum martyrum corpora multa reposita esse dicuntur, ejus etiam corpus condiderunt, hucusque episcopum, pastorem et sui gregis etiam post mortem custodem vigilantissimum habentes, eundemque gravissimorum ac ferocium, ejusmodi Arabici sunt, luporum, qui non corporeis oculis, sed mente comprehenduntur, aliarumque ferarum, Graecorum, inquam, et haereticorum persecutorem diligentissimum.

§ 21. Post insignem igitur hominis illius sancti caedem, Constantinus Imperator, cum haec didicisset, tum ex sororis suae literis, tum ex aliis viris Senatoriis qui a Licinio vexati fuerant, et ad Constantinum, tamquam ad servatorem et malorum emendatorem, confugerant, Româ discessit maximâ irâ percitus, vel divino potius consilio, cum Crispo filio qui et in omnibus Rex bonus erat, eique similis, a quo genitus fuerat. Venit igitur Constantinus in Orientem, ut Licinium comprehenderet qui se ad bellum contra Imperatorem gerendum instruxerat. Sed ejus exercitus totus ad Imperatorem illum maxime gloriosum, et nobiles victorias reportantem se contulit, eique adhaesit. Licinium vero, cum fere ad mortem usque Imperator castigasset, regali et quacumque illa principatus potestate privatum, in Galliam demandavit, ut in illa regione habitaret: eo enim quod ejus affinis erat, illum morte punire noluit qui jure millies mori debebat. Ei autem, toto Senatu audiente, dixit: «Luge, et poenitentiam age ob ea quae ausus es, bonisque operibus studens, ab illis numquam desiste: fortasse Deus propitius ac benevolus erit tibi qui omnis benevolentiae expers et insidiator fuisti: fortasse et sempiternae poenae sententiam aufugies.» Nihilominus tamen divina poena vehementer illum aggressa fuit: in ea enim regione, ad quam missus est, difficilia quaedam ulcera, remedia ejus malitiae congruentia, similem illi, quam Maximinus passus fuerat, plagam attulerunt. Cum igitur graviter ingemisceret, et solum ac verum Deum a se reprobatum fuisse confessus esset, ex hac vita miser avulsus fuit.

§ 22. Porro cum magnus et vere Christi electus Imperator Constantinus Imperium invictum atque inexpugnabile adeptus esset, divisiones illas, quas primus ex Romanis Imperatoribus Diocletianus excogitaverat, in veterem statum restitutas, divinis legibus et statutis conjunxit: ac per omnes gentes Graecae superstitionis ritum ac tyrannidem in nihilum redegit: Christianorum vero res augeri, extolli, et omni cum fiducia rectissimam et veram Christi confessionem praedicari fecit: omniaque illa quae ad idolorum templa pertinebant, sive pecuniae, sive redditus fuissent, Domini Jesu Christi Ecclesiis distribui edicto jussit: Imperium denique ipsum eidem Domino acceptum referens, Byzantium

urbem suo nomine appellandam construxit, quam omnium Rex atque Imperator Deus diligit. Obiit autem martyrio functus beatus, et inter sacerdotes atque illustres martyres cum primis egregius et fidelis Basileus, mense Martio, vigesimooctavo die: sepultus vero fuit in sacri sui gregis urbe mense Aprili vigesimosexto, imperante Constantino, in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria et imperium in secula, Amen.

BEATISSIMI RICHARII PRESBYT.

MONASTERII CENTULANI IN GALLIA FUNDATORIS

RES GESTAE

AUCTORE ALBINO ALCUINO FLACCO ABBATE

Floruit VII Saec. ineunte.

GESTA SACERDOTIS MAGNI TENET ISTE LIBELLUS

RICHARIÏ, CUIUS CENTULA CORPUS HABET.

§ 1. Temporibus gloriosissimi regis Francorum Dagoberti qui et seculari potestate praeclarus, et Christiana religione nobilis effulsit, et optimates suos dignitatibus exaltavit, et servos Dei honoribus excoluit: in illis, inquam, diebus plurima ubique monasteria, a sanctis patribus coeperunt construi: necnon et multi ex laico habitu viri religiosi inventi sunt: ex quibus Richarius quidam, natus in villa Centula provinciae Pontinae*, velut lucifer inter umbras oriens emicuit, non tam nobilibus juxta seculum parentibus ortus, quam moribus honestus et omni probitate devotissimus. Hic ut in rustica vita, quaedam praesagia futurae sanctitatis gerebat. Contigit autem illo tempore duos sacerdotes, sanctitate florentes et virtutum meritis fulgentes, quorum prior Caidocus vocabatur, de Hyberniae partibus in Pontinas pervenisse regiones, sed a rusticis et popularibus illius loci propter insolentiam morum non sunt suscepti, nec digno eorum sanctitate honore tractati: sed magis injuriis afflictos et opprobriis castigatos, a finibus suis coeperunt eos expellere. Quorum violentiae et sceleratis praesumptionibus futurus Dei famulus Richarius obviavit, Christique servos de manibus impiorum eripuit, et cum omni benignitate eos deducens in domum suam, Deo providente, ut illi protegerentur, et ipse salvaretur obtinuit. Nec lucerna gratiae Dei accensa diutius abscondi potuit, sed patefactum lumen sanctitatis et praedicationis, longe lateque ad

* Vulgo gall. *le Ponthieu* in Picardia. *Richarius* autem est Francorum lingua *Riquier*.

salutem multorum fulsit. Nam introductos hospites suos, cum magnae charitatis honore curavit, eosque sibi verbum Dei praedicantes, cum tota humilitate et intentione audivit. Nec frustra in terram bonam semen verbi Dei sparsum est: sed quod aure audiebat, hoc radicatus corde retinebat, et centenos in horrea Christi, ut postea luce clarius et sanctitate et miraculorum ostensione claruit, fructus germinavit.

§ 2. Igitur ex praedicatione famulorum Dei et aspiratione gratiae divinae compunctus, ad lacrymas conversus, confessionem suorum fecit peccatorum, et in conspectu omnipotentis Dei ardentem veniam petens, lacrymis absolvit, quod ignoranter ab adolescentiae illecebris peccavit: et qui Dominum suscepit in famulis suis hospitalitatis gratiâ, susceptus est a Domino in misericordia et pietate. Nam ex eo tempore initium sacrae religionis sumpsit, et ad altiora pietatis fastigia gradibus quotidie humilitatis scandere nitebatur: et arreptum semel vitae iter, fidei passibus peragere conatus est, atque posteriora obliviscens, se in anteriora cum Apostolo extendit, illius versiculi per singulos gradus memor, Ibunt sancti de virtute in virtutem: quatenus perveniant ad id quod sequitur: Videbitur Deus Deorum in Sion. Itaque mox ab initio conversionis suae tam dura se castigatione constrinxit, ut post longa et diuturna jejunia, pane hordeaceo cinere commixto, et aquâ lacrymis temperata, fessum jejuniis corpusculum refocillaret: et hujus cibi sustentaculo, devotus Christi athleta vigiliis et orationibus die noctuque Domino militabat, non aërem verberans, sed corpus suum castigans, ne futurus Christi praedicator, in aliquo reprobis inveniretur. Sed his atque hujusmodi virtutum gradibus et sanctissimae vitae moribus Deo acceptabilis, dignis successibus ad sacerdotalem pervenit honorem: ut cui praedicationis devotio inerat, honoris dignitas non deesset. Quem honorem, ut famulus Dei, magna humilitate ornavit, et vera charitate excoluit, et verbi Dei praedicatione, ampliavit, atque velut bonus agricola, spinas peccatorum de agro Domini Evangelico vomere eradicavit, et arida corda superno perpetuae salutis rore irrigavit. Sed et divina clementia, post ejus irrigationem, in isto populo plurima fidei dedit incrementa. Unde et omnibus praedictus vir Dei Richarius honorabilis factus est et charus: quia quod ore praedicavit, exemplo ostendit, et viam vitae, quam aliis sermone monstravit, ipse prior actu praecurrit.

§ 3. Quicquid vero ei populus in stipendia praedicationis sponte obtulit, omnia pauperibus dividere festinavit: indignumque ei visum fuit de crastino praesentis vitae cogitare, qui divitias aeternae vitae accipere anhelabat. Ideo oblata ab hominibus distribuit, ut promissa a Deo acciperet. Felix commercium, ut qui parva ac transitoria hilariter distribuerat, magna et aeterna

feliciter esset accepturus. Nam studiosissimus fuit pauperum consolator, peregrinorum susceptor, viduarum defensor, pupillorum et orphanorum pater: ita ut verissime de eo sanctissimi Job testimonium dici potuerit: Oculus fui caeco, pes claudò, et pater orphano: et causam, quam nesciebam, diligentissime perscrutabar. Quapropter undique ad eum infirmi confluebant: quos laeto suscipiens animo, medelam eis consolationis per sanctas orationes praebebat. Nec leprosos vel elephantiacos exhorruit, sed quasi fratres amplexabatur, balneisque eorum membra saucia fovebat: eademque post ipsos ingressus est, magis ea pietate illos emundans, quam se commaculans, prophetici sermonis non surdus auditor, dicentis: *Egènos vagosque induc in domum tuam, eum videris nudum òperi eum, et carnem tuam ne despereris* (Is. LVIII). Nec solum carnali refectione ad se venientes fovebat, sed etiam spiritali sanctae praedicationis solatio reficere eos non cessavit. Et sicut miserorum idoneus ubique fuit consolator, ita superborum durus castigator esse non timuit. Illos pietatis clementia elevabat, hos severae invectionis censura deprimebat. Nec terrenae potestatis iram furoris metuebat, quem timor interioris divinae potentiae totum corroborabat: parvipendens divitum minas, ut praeco veritatis existeret. Nec fuit arundo vento agitata, ut eum aura humanae vel laudis vel detractionis commoveret: sed in aere solidae veritatis consistens, ab humano orè, secundum Apostolum, judicari contempsit, viamque regiam incedens, nec a dextris propter terrores potentium, nec a sinistris propter blanditias adulantium declinabat. Quapropter magnam plebem Domino Deo suo in hac praesenti provincia acquisivit, et sibi honorem perpetuum promeruit.

§ 2. Unde populus ejus cernens in Christo devotionem religiosam, coepit eum attentius honorare, et multa ei pro eleemosynarum largitione afferre: quae ille (ut erat Dei et proximorum dilectione plenus) omnia in pauperum elargitus est solatia, maximeque in captivorum expendit redemptionem. Nam alios occultis diabolica fraude peccatorum vinculis obligatos, per sedulae praedicationis hortamenta solvebat: alios seculari captivitate oppressos pecuniae largitione redemit: ut illi spiritaliter absoluti, jucundarentur in Domino: et isti carnali servitute liberati, converterentur ad Deum. Et non solum in his regionibus per pietatis opera, vel per praedicationis lumina praedictus vir Domini clarus effulsit: sed ut lucifer aquoreos Oceani campos transiliens, praeco diurni luminis nocturnas suo exortu disculit umbras: sic ille in ultramarinas Britanniae regiones, ad expellendas ignorantiae tenebras, lumen veritatis suo sparsit adventu: scilicet ut sicut in istis regionibus, sic et in illis alios a servitute diabolica, alios a captivitate carnali liberaret. Illis verbum Dei infudit, istis charitatis pretium impendit, ut pro temporali redemptione

aeternam recipere libertatem. Sic ergo bonus Dominicae pecuniae negotiator, duo simplicis charitatis Dei et proximi talenta multiplicare studuit: quatenus cum multiplici laboris sui fructu Domino suo obviare posset, et hanc vocem audire jucundissimam: *Euge serve bone et fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam: intra in gaudium Domini tui.* Fertur vero, dum causâ praedicationis in Britannia diutius moraretur, subito illi venisse in mentem, aliquos sui juris sub servitute se reliquisse in Gallia. Itaque dolore percussus, dixit ad suos: Heu nostros sub servitute dimisimus in patria, dum huc aliquos liberaturi venimus, maximeque scio eos cito esse morituros. Sed ite festinanter, naveinque conscendite, et eos facite ingenuos, priusquam moriantur. Illi haud segniter praeceptum secuti paternum, in patriam venerunt, praedictosque servos viri Dei salvos et incolumes invenerunt, eosque, veluti jussi erant, manumittentes, fecerunt ingenuos: qui non post multum temporis, sicuti sanctus vir Dei praedixerat, defuncti sunt. O quanta clementia est Dei Christi qui famulo suo pietatis affectum inseruit, et servorum ejus mortem futuram ostendit: quatenus illi misericordiae merces de suis non periret, et illos morientes servitutis jugum non gravaret: qui et ob alienos liberandos tanti itineris periculum subire non timuit: et ex eo tempore neminem sui juris sub servitutis jugo retinere voluit: sed ubique omnes ad se pertinentes libertate propria perdonavit, ne in proprios durior esse videretur qui in alienos mitissimus apparere gestiebat, et mercedem, quam ex aliis congregavit, de suis accumularet.

§ 5. Igitur praedicationis officio in Britannia peracto, cum multiplici verbi Dei fructu reversus est in patriam: ne dum in aliena messe quaereret mercedem, in propria perderet: et tanto se ardentius servituti Dei subegit, quanto viciniorem sibi diem remunerationis esse praesensit. Nam seipsum quotidianis jejuniis maceravit, mortificatione carnis constrinxit, vigiliis afflixit, orationibus munivit, charitate confirmavit, spe roboravit, fide armavit, nulli malum pro malo reddens, nullius adulator, neminem contemnens: ut viam veritatis prior ipse incederet, quam caeteris praedicando monstraverat. Sic vir Dei galeâ salutis induitur, et gladio verbi Dei accinctus, et lorica justitiae undique circumdatus, atque scuto fidei armatus, calceatusque in praeparationem evangelii pacis, processit in praelium publicum contra antiquum hostem, omnia tela ejus ignea fortissimo fidei umbone repellens: quotidianisque triumphis spolia multa victo hoste reportavit, in Ecclesia Christi tam metuendus humani generis inimico, quam humano generi pernecessarius, utpote qui non suam tantum, sed multorum quaesivit salutem. Ideo justum est, ut multorum ore in Christo laudetur, multorum pro Christo redemptor: cujus non tanti est miracula narrare quae ab eo gesta

sunt. quanti miraculorum cognoscere virtutem, qua coelesti regi in diebus suis multum acquisivit populum. Nam officium praedicationis, omnium signorum ostensione majus esse, non dubium est. licet non defuerit pro temporum vel rerum convenientia signorum perpetratio quae per eum divina peregit elementia.

§ 6. Quodam namque tempore maligni spiritus tentatio ad verecundiam accidit viri Dei quam Dei misericordia ad laudem ei concessit evenire. Visitavit enim equitando quandam Deo devotam foeminam, Rictrudem nomine, et cum jam post dulces vitae epulas et post colloquia salubria, ipse vir Dei, ascenso equo ad propria remeare disposuisset: foemina praedicta, juxta morem, equitantis vestigia patris secuta est, habens in ulnis filium suum, ut parvulus quoque benedictione hominis Dei roboraretur, quem ipse ante sacro baptismate regeneraverat. Accipiente itaque infanтем equite venerando seu ad benedicendum, seu ad osculandum, antiquus hostis, omnibus bonis inimicus, immisit equo ferocitatem: qui huc illucque dentibus frendens, pedibusque calcitrans, et toto corpore insaniens, inconsueto impetu per campum discurrere coepit. Quod pavida cernens mater, oculos avertit, ne morientem videret filium, quem servus Dei, saeviente equo, manu tenebat. Familia vero pro morte pueri vel casu viri Dei strepere, plangere, ejulare non destitit. Sed dextera Christi quae Petrum trepidantem levavit, ne mergeretur in undis, puerum cadentem sublevabat, ne allideretur in terris. Nam oratione a famulo Dei facta, puer incolumis quasi avicula pervenit ad terram, et equus redditus est mansuetudini suae. Et mater quidem filium suum super terram sanum et ridentem suscepit in ulnas suas: ipse tamen sacerdos Dei non equo iter agere, sed asello mansuetissimo ex eo tempore voluit. Sic ergo, miserante Deo, tentatio maligni hostis illi versa est in laudis honorem: et superbia equi, facta est humilitatis gratia et magistra. Nam non erat immemor, Dominum Christum, dum ad redemptionem properaret humani generis, asello iter egisse, non equo. Sic et ipse propter salutiferam praedicationem dum per multa quotidie festinaret loca, asellum sibi portitorem sufficere judicavit. Quocumque autem iter agebat, aut psalmi in ore ejus resonabant, aut salutis ex ore ejus praedicatio audiebatur. Nec mirum, si Christum semper praedicaret linguâ, quem semper gerebat in corde, per quem pius consolator miseris fuit, et durus invector potentibus; illorum inopiam elementi miseratione revelans, istorum superbiam severa castigatione reprimens.

§ 7. Nam quodam tempore rex potentissimus Dagobertus, rogante viro illustri Gislemaro, easdem venire in partes, et virum Dei, ut se sacrosanctis ejus orationibus commendaret, invisere contigit: quem ipse famulus Dei et sanctitatis suae benedictione roboravit, et sacerdotali auctoritate libera voce castigavit,

denuncians ei, ne in seculari superbiret potentia, ne in fugitivis speraret divitiis, ne vanis adulantium extolleretur rumoribus, ne caducis gauderet honoribus: sed magis Dei timeret potentiam, illiusque immensam laudaret gloriam: humanam vero potentiam vel gloriam nullam putaret, quae subito velut volatilis umbra recedat, et tamquam spuma super aquam, tentationis flante vento, evanescat: atque hoc potius timendo cogitaret, quia potentes potenter tormenta patientur: et cui plus datur, plus exigitur ab eo. Qui autem vix sufficit pro se solo rationem reddere Deo in die iudicii, quid faciet pro tot hominum millibus ipsi commissis? Idcirco quisque magis timere potest praeesse, quam subesse: quia qui subest, pro se solo rationem reddet Deo: qui autem praesunt, pro omnibus reddituri sunt, qui sub eorum sunt potestate constituti. Qua castigatione rex, ut fuit sapientissimus, benigne suscepta, gaudens ejus libera veritatis fiduciâ, sacerdotem Christi secum ad convivium venire rogavit. Qui Christi confortatus exemplo, secularium non respicientis convivia, ut praedicationis suineret occasionem, venit cum rege ad mensam ejus, totaque die illa et nocte inter epulas laetitiae, verbi Dei dapes salutiferas convivis suis ministravit. Cujus constantiâ morum et instantiâ praedicationis praefatus rex delectatus, coepit eum ex animo amare et honore prosequi, intantum, ut eâpsa die aliquid de censu suo ad luminaria domus Dei condonaret, ratum aestimans, ut sicut ipse invisibili praedicationis lumine ab eo illuminatus esset, sic visibili luce per eum domus Domini illustraretur: et quod intus ei fulgebat in fide, hoc foris fulgesceret in ecclesia, memor praecepti Dominici, quo dicitur: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui in coelis est* (Matth. v): itemque in Psalmo 33: *In lumine tuo videbimus lumen*: id est: In lumine fidei, quod fulget in mente, lumen foris scintillat, quod splendescit in opere.

§ 8. Exinde autem famulus Dei, quia ab hominibus honorabatur, homines fugere meditabatur, ut honores temporales declinando, honores acciperet perpetuos: eremumque concupivit, quatenus liberius soli Deo vacaret, et contemplativos carperet fructus, qui ad id usque temporis in actuosis haud segniter desudarat: sciens a Domino dictum de Maria, sedente secus pedes ejus, et verbum vitae attentius audiente: Optimam partem elegit sibi Maria, quae non auferetur ab ea. Hujusque memor sententiae, monasticam vitam petit, quo secretius sola coelestia mente rimaretur, ecclesiae regimen alteri tradens, quam ipse in Centula vico Christo fundaverat. Porro Gislemarus, vir illustris et Christianae religionis devotus amator, simul et Maurontus, nobilis quidam vir, et terrarum vel sylvarum ad regem pertinentium servator, praebuerunt ei locum manendi in sylva Tristiacensi: qui et ipse Maurontus postea seculari habitu deposito, monachus

factus est in eodem loco. Cumque viro Dei mansionem solitariam praeeparasset, Christo monasterium construere inchoavit. Vir igitur Dei habitationem illam cum uno solo commilitone ingressus est, parvo tantum tuguriunculo, vilissimo opere facto, contentus, ut habitatio vitae conveniret, superfluum aestinans, seculi contemptorem aliquid seculi deliciarum habere et videre. At inibi tanta se mortificatione carnis castigavit, tanta jejuniorum et vigiliarum assiduitate maceravit, ut vix ossa arentia dissipatis juncturis sibi adhaererent, et tremantia baculo regente vestigia difficile moveret. Jam mente seculo major, sola coelestia semper cogitabat, quantumque mundo alienus, tantum Deo proximus erat, illum quotidie vincens in eremo, a quo Adam olim victus est in paradiso: super aspidem et basiliscum ambulans, caput quotidie antiqui conterens serpentis, temporalia contemnens, aeterna sola suspirans, scalam somniantis Jacob omni horâ ascendens, atque per angustam viam, quae ducit ad vitam, incedens, iter suum assiduus munivit orationibus. Nec clausa tamen eremi angustia, lucis columna latere potuit: quin potius sui fulgoris radiis longe lateque magis innotuit. Quapropter undique ad hominem Dei diversis fatigati infirmitatibus confluerunt, quos sanctarum medicinis orationum sanavit, omnesque ad se quocumque morbo afflictos venientes, vel tristitiae cujuslibet rancore angustatos, sanos et hilares domum remeare fecit: nec in domo salutis diu morbus manere valuit, sed quanto propius accessit, tanto velocius recessit. Mihi vero non singulas virtutum ejus species nominatim enarrare propositum est, sed vitae sanctitatem paucis perstringere verbis, ne eloquii mei tarditate multiplex signorum, per eum gestorum, fama magis obscuretur, quam laudetur. Doctioribus ergo illa relinquenti, quo fine praesens hoc seculum sancta illa anima deseruerit, solum mihi dicere sufficiat.

§ 9. Itaque praescius diei evocationis suae, qua felicitatem diu desideratam accepturus erat, ut esset semper conjunctus Christo, quem semper amaverat: vocavit ad se Sigobardum commilitonem suum, dixitque ei: « Scio, fili mi, scio, quod finis meus non tardat, et regem meum, quem diu concupivi, citius videbo: et utinam tam propitium mihi servo videam, quam desiderabilem sanctis suis. Sed tu, fili mi, praepara vasculum corpusculo meo, quo condatur, non superfluo studio, sed necessario usu: ut illic servetur in illum diem, quo corruptela haec vertatur in incorruptionem, et mortale hoc induatur immortalitate: et para te cum omni diligentia, dulcissime fili, ut ubi dies illa, quae mihi modo appropinquat, tibi advenerit, te paratum inveniat. Ego vero ingredior viam universae carnis: tantum mihi misericors sit Salvator mundi, et me modo defendat ab hoste, qui me olim ab hoste redemit: et quem praesentis vitae habui consolatorem, aeternae vitae mihi inveniam largitorem. » Haec discipulus

a patre audiens, lacrymis perfusus, tamen praecepta secutus, lignum inveniens fudit, cavavit, et corpori patris coaptavit, piisque fletibus rigavit quod fecit, pene prius lacrymis implens amarum, quam paternis membris: aptatumque, ut potuit, sarcophagum in loco praefinito a patre composuit. Interim dum cum tristitia patris filius pararet obsequium, validior patrem coquebat infirmitas, et in frigido corpusculo vix alitus remansit extremus: nec tamen ab orationis cessavit officio, vel divinae laudis obsequio: et dum salutifero corporis et sanguinis Christi viatico suum iter munivit, inter gratiarum actiones et verba orationis, 6 Calend. Maji spiritum emisit: positusque est in sepulcro a discipulo in loco, ubi ipse praeceperat. Sed mirum dictu: inter exequias paternas, subito discipulus sopore oppressus, vidit in visu, quasi raptus esset in aulam splendidissimam, omnique decore pulcherrimam, immo solis luce clariorem: in qua beatum Richarium praecclaro et hilari vultu vidit habitantem, sibi loquentem: « Ecce frater Sigobarde, qualem mansionem praeparavi mihi Deus: pro vili, quam habui in terra, pulcherrimam in coelo: pro contemptibili, gloriosam: pro obscura, lucidissimam: et pro fumosa, omni suavitate reidentem. » Evigilans autem Sigobardus, laetior opus exequiarum perfecit, Deo providente, ut filius consolaretur, et patris ei gloria ostenderetur. Conditus est ergo, ut praedixi, miles Christi, ubi suo regi maxime militaverat. Sed non multo post fratres a Centula monasterio cum suo Abbate Ocialdo, viro religioso et sancti successore, venerunt, et corpus S. Richarii tulerunt, posueruntque in loco, in quo etiamnum cum magna meritorum gloria requiescit. Ibi enim, praestante Deo, per servi sui reliquias nova saepius audiuntur miracula edi, ut fides precantium patefiat, merita sancti viri ostendantur, et in servo suo Christi laus celebretur, sicuti dictum est: *Laudate Dominum in sanctis ejus (Ps. 150).*

§ 10. Quidam contractus, corpore debilis, sed fide robustus, frequentabat orando sancti Dei sepulcrum. Qui optata sanitate subito recepta, dedit gloriam Deo, quod infirmus venisset, et sanus recederet. In cujus miraculi memoriam usque hodie sustentacula infirmitatis illius pendent in ecclesia S. Richarii. Sed et multoties daemoniaci, ad corpus sancti Dei suorum obsequio deducti, divina concedente clementia, a vexatione maligni spiritus liberantur. Quodam tempore vinculis et catenis constricti quidam per publicam ducebantur plateam, quae est juxta B. Richarii ecclesiam. Qui cum eminus ad viri Dei propinquarent templum voce magna clamare coeperunt: « Sancte Richari, salva nos: » et statim ruptis vinculis, absoluti sunt.

§ 11. Item clades magna, quam venenosam lacertam vocant, longe lateque morte amara habitatores terrae interfecit, et vix ab ea tactus, vivus evasit. Percussusque est ea peste quidam e

fratribus S. Richarii: qui licet mortem timeret propter cladem, vitam tamen non desperavit propter patronum. Ergo quasi ad certa suffragia comitantibus fratribus, cucurrit ad sepulcrum viri Dei: ibique communiter oratione facta, et ipse liberatus est a morte, et omnes defensi sunt a plaga, nec aliquis ex illis fratribus mortifera cladis ejus vastatione percussus est. Nec solum illi liberati sunt, sed et si quis a longe veniens, plagâ tactus pestifera, ad S. Richarii cum fide fugiat solatium, etiam cum clade, mortis evadit periculum. Unde intelligi datur, quantam habeat apud Deum potestatem pro nostris intercedendi peccatis, si cum fide clamemus ad illum, qui tanta est virtute praeditus depellendi morbos ab illis qui cum fide veniunt ad eum. Nam patet ex miraculis, qualis sit ex meritis, et anteacta vita fulgescit in opere subsequenti: ita ut non sit opus dubitare de sanctitate, dum tantus est in virtute. Intelligite hinc, fratres charissimi, qui pauper voluit esse pro Christo, quales modo habeat divitias cum Christo: et qui appetiit esse contemptibilis inter homines, quam gloriosus regnet inter angelos, honorem, quem fugit in terris, nunc possidens felicissime in coelis. Quapropter dignum est, ut ab omnibus honorificetur, qui omnium Dominum semper amavit: propensius tamen a nobis, qui ejus corpori quotidie assistimus: quatenus quos filios genuit in doctrinis, dignos possideat haeredes in meritis. Nec illi tantum prodest nostra laudatio, quantum nobis ejus imitatio. Magis illi placet imitator devotus, quam laudator otiosus. Unde fratres charissimi, et sanctissimi patres, et filii jucundissimi, totiusque sanctae congregationis populus, qui ad tanti patroni festa convenistis, dignos vos facite, ut Deus omnipotens per ejus intercessionem, vestras exaudiat orationes. Ornate vosmetipsos spiritali pulchritudine, supereminens charitatis gloriâ, victrici fidei fortitudine, et spe suavissima de Christi bonitate, sequentes semper sanctorum patrum vestigia, ut per eorum gradientes exempla, illorum societate digni efficiamini: et secundum Apostolum, *abnegantes impietatem et secularia desideria, sobrie et juste et pie vivamus in hoc seculo. expectantes beatam spem et adventum gloriae magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi: qui dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, et mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum* (Tit. II): cui est gloria in secula seculorum, Amen.

MARTYRIUM

S. ANTHIMI NICOMED. EPISC.

AUCTORE SIMEONE METAPHRASTE

QUI QUIDEM EUM SCRIBIT III SEPTEMBRIS CAPITE PLEXUM:

SED NOS LATINA HIC SEQUIMUR MARTYROLOGIA.

Coronatus anno 303.

§ 1. Quis nescit, quam pulchre quidem sita sit Nicomedia, et quanta sit ejus magnitudo, quantusque sit ejus splendor, et quanta pulchritudo, et quod ea sit arx omnium civitatum Bithyniae? Sed quamvis ea sic se habeat, et ad tantam processerit elegantiam, suo tamen germine magis gloriatur, quam his omnibus. Ex ea enim, tamquam generosus ramus, editus est Anthimus, floruitque et pulchros fructus produxit. Nam modo quidem excesserat ex infantia, et in eo bonorum morum florebat omnis gratia. Et jam evaserat adolescens, et erat intelligentiae multis numeris absolutus. Postquam autem in virorum numerum est relatus, et eos fructus percepit, qui sunt inter viros, et ventri imperavit, iraeque et carni est moderatus, et mundanum hunc fastum abhorruit: toto tempore vacabat orationi, et divinarum rerum meditationi: matrem autem virtutum charitatem studiose exercuit. Se autem in hoc praeclare gessit, quod semper esset gravitate praeditus, et cogitabundus, et sollicitus. Tanta autem ornatus erat humilitate, ut satis esset, si vel solum videretur, ad compungendas animas eorum qui erant studiosi virtutis, et ad augendam virtutem.

§ 2. Quoniam ergo qui sic vitam agebat, et vel maxime vocalem praeconem propriam habebat virtutem, nec celari, nec latere poterat, evèhitur ad excelsam sedem sacerdotii, et in Presbyterorum cathedra laudat Dominum: cum tamen non repente ad id pervenisset, neque suae vitae prooemium fecisset sacerdotium: sed cum se prius recte gessisset in multis aliis gradibus, et eis convenientem exercuisset virtutem, et haec omnia tulissent testimonium, quod dignus esset superioribus, sic ascendit ad magnam dignitatem sacerdotii, non honorem persequens, nec arripiens: sed ab illo potius apprehensus, etiamsi ipse se procul removebat propter summam humilitatem. Deinde excedit quidem ex hominibus, qui Nicomediae tunc erat Episcopus. Erat autem pastore vidua ecclesia, et se esse desertam deslebat miserabiliter et deplorabat calamitatem. Nicomediensium itaque praepositi, et

maxime, qui erant alumni ecclesiae, se esse desertos aegerissime ferentes, omnes inter se communi suffragio decernunt, Anthimo mandandum esse episcopatum. Cum ergo venissent ad ecclesiam, Deum vocabant testem suae electionis: et vehementer rogabant, ut eis revelaretur, an esset Deo accepta eorum sententia, et an haberent supernum suffragium eis suffragans et astipulans. Ecce autem circumfulsit lux magna et admirabilis: et vox quaedam Anthimo tulit testimonium, et eorum confirmavit electionem, et hortata est, ut ad effectum deducerent. Atque sic praeficitur clavo regendo Ecclesiae, et sedes virum dignum suscipit, et suum ornamentum accipit ecclesia; et deponit tristitiam, ut quae adeo (ut cum Paulo dicam) irreprehensilem, et adeo sapientem et magnum sit assecuta praefectum.

§ 3. Ille autem, quomodo boni gubernatores, hoc solum spectabat, et ad id se parabat, ut sedaret graves fluctus impietatis: et ut animas eorum, qui simul cum eo navigabant, ad portum Dei duceret. Hoc novit Indes et Domna *. Indes illi vir admirabilis et laude dignus, qui relicto Imperatore, et Imperatoris rebus omnibus, cum Domna accessit ad pietatem, et communem Regem ambo sunt assecuti. Neque Glycerius et Theophylus fuerunt expertes studii hujus viri pietatis, qui hoc sufficiens praebuere testimonium. nempe mortem pro Christo. Neque alia multitudo viginti millium, qui fuerunt per ignem consummati. Mardonius quoque, et Mygdonius, et Petrus, et fortissimus Zeno **, qui ipsi quoque ostenderunt parem in Christum amorem, quoniam nec a pari quidem sustinuerunt abesse martyrio. Tantum quidem in pietate incrementum tunc multi acceperunt ab Anthimo admirabili. Repente autem excitatur tempestas vehementissima, et saevissima procella irruens in Christianos, omnes perculit. Nam imperium quidem obtinebat Maximianus: exorta est autem gravissima persecutio, et pervasit in omnem terram; et ex Christianis alii quidem quaerebantur, alii vero interficiebantur. Atque florem quidem pietatis, Anthimum, virtus tunc facit manifestum: et indicatur quoque illis, qui quaerebant Christianos, is qui tunc quidem erat magnus inter sacerdotes, paulo post autem etiam inter martyres.

§ 4. Nam ille quidem versabatur in quodam pago, seminans verbum veritatis, et talentum fidei multiplicans. Mittit autem Maximianus circa viginti equites, ut eum comprehenderent, et ad eum adducerent. Illi autem cum Semanam venissent (est enim hoc nomen pago), offendunt Anthimum: et non conicientes hunc illum esse quem quaerebant, ipsum Anthimum rogabant de Anthimo, et quisnam is esset, et ubinam in pago dègeret. Ille

* Indes Eunuclus et Domna Virgo, Martyres, coluntur xxviii Dec.

** Mardonius et Mygdonius MM., xxiii Dec. — Petrus probabiliter Cubicularius de quo in Martyrol. xii Martii. — S. Zeno post dentes excussos capite plexus, colitur xxii Dec. 2000 autem modo memorati Martyres Nicomediae in ecclesia combusti fuerunt die xxv Dec.

vero cum eos quidem interim hospitio accepisset, et eis panem et fabas in coena apposuisset, et pro viribus convivium exhibuisset, deinde se esse Anthimum renunciat. Quod quidem cum illi audivissent, propèmodum obstupuerunt, et nec ad illius quidem canos poterant omnino intueri, reputantes quidem mentem et coenam, et hospitium: rursus autem cogitantes, quana de causa, et propter quid ducturi essent eum ad Maximianum ad extrema scilicet mala, et certum supplicium. Quod quidem eorum animis maiorem afferebat dolorem, et efficiebat, ut apud Anthimum erubescerent. Hac de causa cum os illius veridicum haberent ejus indicem, et ex ejus linguâ intelligerent eum esse Anthimum, eum lubenter dimittebant, et ut recederet suadebant: sciebant enim nihil boni ei esse successurum ex suo adventu ad Maximianum. Nobis autem ad nostram, aiebant, sufficiens defensionem. Anthimum quidem multum quaesivisse per universam Nicomediam, non potuisse tamen eum invenire. Sed qui de praecepta semper meditabatur Anthimus, eos omnino adhortatur et docens, ut veritatem loquantur in corde suo, et nec illos propter ipsum vel solis labris mentiri sustinens, et alioqui propter Christum mortem sitiens, una cum eis illinc est profectus, et iterum inivit. Cum eos autem multum esset exhortatus ad pietatem, et de futuris cum eis disseruisset, et si quid eis durum et asperum ex pietate inerat, id levigasset et complanasset, et eis animam agrum mundum, et ad pietatis semen suscipiendum aptum reddidisset, divinas prius effundit preces: deinde cum fluvium offendisset in itinere, eos baptizat, et iter rursus coeptum persequitur, donec venit in civitatem, et ad tribunal Tyranni ingreditur, pone quidem manus vinctus. Sic enim propter pietatem oportebat, tamquam maleficum, sisti ante Imperatorem. Mentem autem ad coelos extendebat, unde ad se sperabat venturum auxilium.

§ 5. Volens ergo Imperator vel ipso solo aspectu Anthimum ostendere, quam esset grave et acerbum aditurus periculum, eum statim in principio inveniret molliorem, instrumenta publica ad torquendum comparata, ei prius producit in conspectum, et cum eum intro vocasset: « Tu es, inquit, qui post Christum, quod dicitur, erras, Anthimus: facilemque et simplicem turbam in eum dem adducis errorem, et deos nostros innumerabilibus contumeliis afficis? » Ille autem ex aequo ridens et tormenta proposita et ea quae dixerat Tyrannus: « Ne ad haec quidem, inquit, tibi responderem, certo scias, o Imperator, nisi mihi sacer et divinus Doctor Paulus persuaderet, docens nos esse paratos cuilibet penitentia reddere rationem. Pollicitus est enim nobis Deus os et sapientiam, cui non poterunt resistere omnes nostri adversarii. Nam ego quidem prius tui in simulacra erroris, et in eos, quos dicis deos, damnabam crassitudinem: nunc autem video majorem tuam et apertam ignorantiam, quod me quoque ipsum sperasti

abrepturum, et me ab omnium creatore abducturum, qui te quoque ingratum figmentum sua honoravit imagine. Cur enim me vinctum ad tuum tribunal produxisti, et tormentorum instrumenta meis oculis subjecisti? Num clarum est te id fecisse, ut me obtupecereres, et vel omnino persuaderes, vel vim afferres? Oportet haec aliquibus aliis proponere, qui sunt nimis pusilli et abjecti animi, et quibus haec praesens vita est voluptati, et qui maximum ducunt supplicium ea privari. Nam me hoc e luto corpus continet quovis carcere gravius, quod mihi non sinat animam transire ad dilectum. Minae autem, supplicia et tormenta, quibusnam deliciis non sunt mihi jucundiora, quae habent mortem vestigio consequentem, quae cum me a carnis liberarit vinculis, mittet ad ea quae desidero? »

§ 6. Haec cum sacerdotio magnus, et decertatione major Anthimus disseruisset, dixit Imperator: « Sunt haec quidem prolixae rugae: videbis autem. » Cum vero apud se submurmurasset, jubet ejus cervicem verberari lapidibus. Ille autem, tamquam jam suscipiens primitias certaminum propter Christum, et fundamentum accipiens coronarum, placide accepit praesentes plagas, et cupiebat accipere graviores, desiderans consequi praemia praeclatiora. Et partim quidem irridens, et Tyrannum veluti ludificans, partim autem flammâ insaniae animum ejus accendens, et ad majora et graviora iritans supplicia; « Dii, agebat, qui coelum et terram non fecerunt, pereant. » Quod quidem cum Maximianus for in medium penetrasset, ferreis candentibus fibulis talos transiit martyris. Illi autem tormentum erat magnae voluptati, ut cui ea assequeretur, quae desiderabat propter Christum, et Maximiano propèmodum agebat gratias propter supplicia: adeo desiderabat Anthimus Christo gratificari. Maximianus ergo, qui libere in tormentis suam exercebat potestatem, et martyris generosum animum contendebat superare acerbitate suppliciorum, jubet testis solum consterni. Deinde ei nudum athletam impositum, virgis caedi vehementius: ut duplex dolor ad ejus permaneret animum, nempe et superne ex virgarum verberibus, et inferne ex testarum duritie. Ille autem ne tunc quidem despèrans victoriam, cantabat haec verba: « Ago tibi gratias, Domine et Rex seculorum, quod me cinxisti virtute ex alto, et inimicos meos dedisti mihi dorsum: et eos qui me oderant, exterminasti: et omnes qui adversus me insurgabant, subter me supplantasti. »

§ 7. Sed Maximianus rursus processit ad alia, et aenea cantentia tibialia jubet alligari martyri. Quod quidem cum factum esset sicut jusserat, et beatis illis pedibus, quod est vehementissimum, et ad doloris rationem maxime intolerandum, ignita tibialia fuissent applicata, divina quaedam gratia ad generosum illum virum desuper advolat: et illinc audit vocem eum magis oborantem, et spondentem victoriam et praemia promittentem,

et mox manum praebentem, quae imponat coronam. Vox autem ejus animum convertit ad tranquillitatem, et ejus vultum reddidit alacriorem. Porro autem jucundus quoque quidam subrisus insidet ejus labris, significans internam cordis tranquillitatem. Haec ergo videns Maximianus, stupebat quidem, ut erat consentaneum (quid ni enim stupèret?): rei tamen detrahebat, et eam vocabat praestigias, et incantationem, et rogabat causam. Justus autem: « Sunt, inquit, mihi praesentia, o Imperator, bonà prooemia et certa promissio futurorum. Brevi enim convincam te frustra esse inflatum, et deos, quos nominas, ostendam esse humanis viribus longe imbecilliores, adeo ut te sit subitura poenitentia, quod mei feceris periculum: et quod non a nobis citius recesseris, non leve sis damnum judicaturus. »

§ 8. His vehementer commotus Maximianus, jubet martyrem rotae alligatum, continenter quidem in rota versari, ignis autem lampadibus ejus carnes consumi et eliquari. Atque Maximiano quidem ad effectum statim deductus fuit jussus: et lampades in manu habentes lictores, accesserunt ad martyrem, qui erat extensus in rota, animis in eum flammam spirantes ferventius, quam ignis quem habebant in manibus. Postquam autem jam venerunt prope rotam (o admirabilem in eum Christi virtutem) illa quidem continuo destitit moveri: illi vero cadunt in terram, et fluunt lampades e manibus. Propter haec irâ percitus Imperator, tortores insectabatur maledictis, et criminabatur quod jussa exequi negligerent. Terribilis quaedam visio tunc ajunt lictores, nos sic affecit, quae nos humi dejecit, et manus nostras dissolvit: et jam sumus membris dissoluti, et effecti omnino imbecilli. Tres enim viri, aspectu quidem candidi, et candidis induti vestibus, specie autem terribiles, nobis apparentes, torve in nos et ferociter aspexerunt: et ignis, qui erat in manibus, ex lampadibus statim in nos spiravit.

§ 9. Interim autem dum rota quiescebat ab ambitu, et nihil omnino movebatur, martyr Deo ferventiorum offerebat gratiarum actionem, et illinc ampliorem consequabatur benignitatem. Maximianus itaque volens ostendere, ex lictorum simplicitate, non autem ex martyrica ad Deum fiducia, hanc rem esse profectam, eum deposuit e rota, et ei ense mortem minatur, nisi sacrificarit. Ille autem ex minis sumpsit argumentum majoris gratiarum actionis: et toto corde Deum rogavit, ut perveniret ad chorum viginti millium martyrum, ut etiam liceret ei dicere: « Ecce ego, et pueri mei, quos dedit mihi Deus. » Imperator vero postquam vidit finem ei maxime esse in votis: « Scio, inquit, quam vos Christiani sitis gloriae cupidi, et honoris appetentes, et quod projecta vestra audaciâ quaecumque nomen assequi cupientes, extremum omnium malorum, mortem violentam eligitis. Sed hac quidem de causa minime laetaberis. Nam cum ego te prius

multis affecero suppliciis, luce praesenti sic privabo, ut qui sis indignus tantae rei voluptate. » Martyr autem : « Non alia, inquit, ratione efficies, ut praemia consequar praeclariora. »

§ 10. Quid postea consequitur? Ferreis catenis vincitur, et ad maleficorum carcerem deducitur. Sed ea, quae consueverat, ejus lingua ad Deum canebat: et catenas simul dissolvit et vincula, ne eos quidem, qui ipsum ducebant, lictores dimittens expertes miraculi. Nam ii quoque proni humi jacebant, obstupefacti admirabili spectaculo. Quaedam enim divina gratia desuper martyrem circumvolans, et in eum lucem immisit clarissimam, et eos, qui ipsum acceperant, lictores, cum ferreis, quibus erat circumdatus, vinculis, humi repente dejecit, cum ne connivere quidem sustinuissent. Cum vero martyr eos fecisset surgere, jubet ut coeptum iter peragant. Cum autem pervenissent in carcerem, ingreditur ille laetus, tamquam ad convivium: et cum eis, qui illic erant, fidei panem proposuisset, et eos benigne et comiter esset amplexus, et eis propinasset pietatem ac veram religionem, eos Christo totos conjungit et conciliat, et ejus adoptivos filios efficit per baptismum. Maximianus autem cum hoc accepisset ab iis qui erant ei subjecti, et tenuisset, ne multorum aliorum faceret jacturam, jubet rursus ad se adduci martyrem, et rursus adhortatur, ut diis illius sacrificet. Quo tempore hujus quoque rei praemium ei pollicetur sacerdotium.

§ 11. Ille autem libere: « At ego, inquit, ante tua verba sum sacerdos, et sacerdos primi et magni et praeclari Pastoris et Pontificis Christi, qui non solum meae carnis est particeps, et ad me usque propter me descendit: idque cum sit Deus expers materiae, et qui non potest comprehendi: sed etiam sacrificavit seipsum pro ovibus: et in crucem actus, mortem suscepit: et die tertio resurrexit: et in coelum rursus ascendit, me quoque simul evehens, qui illinc cecideram propter inobedientiam. Hujus sum ego sacerdos, et ei meipsum statui offerre hostiam. Res autem vestrae, et vestrorum, ut dicitis, deorum, dignae sunt nocte et angulis, et quae lugeantur potius propter interitum et calamitatem, quam appetantur maledictis. »

§ 12. His irâ percitus Imperator, jubet generosum Anthimum duci ad mortem. Ducitur ergo athleta, spe futurorum habens vigentem laetitiam. Et cum pervenisset ad locum, in quo erat per mortem perventurus ad vitam, ad precandum tempore petito et accepto, cum postremo esset precatus, et Deum allocutus, ei beatum illud caput amputatur tertio mensis Septembris. Vespere autem accedentes quidam fideles, cum pretiosum corpus illius sustulissent, sancteque et honorifice composuissent, in ipso loco in quo fuit consummatus, pulchre deponunt, laudantes Patrem, et Filium, et Spiritum Sanctum.

VITA S. THURIBII ARCHIEPISC. LIMANI

EX BULLA CANONIZATIONIS, ANNI MDCCXXVI.

Anno ortus 1538 — Ob. 1606 — Natione Hispanus.

§ 1. Quoniam Spiritus Sancti oraculo per B. Joannem apostolum dictum est *, odoramenta in phialis aureis visa coram Agno extincto esse orationes sanctorum, quae ad expiandas nostrorum criminum sordes ante conspectum Altissimi odorem suavitatis emittunt; ideo nos, quibus, licet immeritis, idem Spiritus Sanctus regendae totius Ecclesiae curam injunxit, aeternae christifidelium saluti plurimum credimus expedire, si eorum memoriam solemnibus praeconiis ubique celebrari decernimus, quorum assiduis deprecationibus et patrocinio gregem catholicum, nostrae fidei commissum, in coelo adjuvari speramus.

§ 2. Itaque summa B. Thuribii merita et signa, jamdudum apud hanc sanctam Apostolicam Sedem per venerabiles fratres nostros S. R. E. Cardinales sub pia memoriae antecessoribus nostris Romanis Pontificibus in longum examen adducta, nos, in B. Petri apostolorum Principis cathedrâ, disponente Domino, vix constitutos, magnopere excitaverunt, ut de insigni viro publicis Sanctorum honoribus honestando cogitarem; quem, Majorgae oppido Hispaniae Tarraconensis in episcopatu Legionensi xvi Calendas Decembres anno Christi Domini mxxxviii ex praenobili Mogrovejá gente ortum, per vias Domini perpetuo ambulantem, inque omnium virtutum studio laudabiliter proficientem, Hispania primum, et postmodum orae Americanae, quas Indias Occidentales vocamus, conspicere meruerunt. Is enim liberalibus disciplinis et vere christianis institutionibus educatus, doctrinisque evangelicis Salmanticae optime instructus in collegio Ovetensi, ubi ejus brachium magnâ veneratione adservatur, ex sacro munere apostolici Quaesitoris Fidei in regno Granatensi, quod magnâ innocentia et pietate subibat, ad Archiepiscopalem cathedram Ecclesiae Limanae, inscius atque onus refugiens, americanos populos pastoralis officio recturus, divino consilio vocatus est, quo se vir Dei supremo nutu trahi sentiens, per ingentes difficultates et vitae pericula invicto animo properavit.

§ 3. Limanam gentem, moribus foede corruptam variisque superstitionibus turpiter inquinatam, ad christianam pietatem alacriter excolendam summo studio traducere contendit; rebusque Ecclesiae Limanae dispositis, dioecesim et sacram provinciam nudis pedibus totam lustravit, unde factum ut incredibilis Thuribii

* Odoramenta coram extincto Agno ex aureis phialis, juxta Joan. Apocalypsim, sunt orationes Sanctorum pro nobis.

charitas vitia et mutua odia, quae passim dominabantur, ex animis suae plebis prorsus evelleret. Tum vir Dei probe gnarus, nihil aptius ad disciplinam et Evangelii semina, quae bonum fructum redderent, in agro Dominico seminanda, quam sacra synodorum statuta reperiri, mox ad presbyterorum et confratrum episcoporum dioecessana et provincialia concilia identidem celebranda omnem suam sollicitudinem vertit, quae, hujus etiam Sedis Apostolicae munimine roborata, multa et probatissima habuit. Tum sacris viris et virginibus pauperibus et infirmis praesenti ope consuluit, sibi ipsi pernecessaria in eorum usum impendens, unde christianitas illarum partium, Deo favente, mirifice aucta est, ita ut ad nongentos et eo amplius mille fideles, salutari fonte renatos, ipse unus per manus impositionem chrismatis sacramento confirmaverit. His ancilla Dei Rosa * ex Ordine Praedicatorum adnumeratur, quam postea signis aequae ac virtutibus clarum felicis recordationis antecessor noster Clemens Papa X in sanctorum virginum canonem retulit.

§ 4. Interea Limanus pontifex ad sui gregis salutem impigre incumbens, dioecesim de more perlustrans, in oppido Sannae lethali morbo corripitur, quo ingravescente, sanctissimis Eucharistiae et extremae Unctionis sacramentis prope munitus, fide et spe in Deum summe laetus, hilari vultu proximae resolutionis suae nuncium accepit, atque ingeminatis davidicis verbis, *Laetatus sum in his quae dicta sunt mihi*, spiritum Deo commendans, sanctissimam efflavit animam decimo Kalendas Apriles, anno Christi Domini MDCVI, aetatis 68, archiepiscopatus 25. Thuribii animae in coelum receptae mirabilis Deus signis quamplurimis sanctitatem patefecit, Limae praesertim, quo sacrae ejus exuviae, prodigiis eas comitantibus, advectae fuerunt. Quare eximiis servi Dei virtutibus per plura miracula comprobatis, pia memoriae antecessor noster Innocentius Papa XI nono Kalendas Julias, anno Christi Domini MDCLXXIX, Thuribium beatis adscripsit, in ejus honorem sacris precibus et Missae sacrificio celebrari permissis, annoque insequenti in tabulas martyrologii romani cum beatis relatus est.

§ 5. Postmodum per nos ipsos, novis miraculis post ejus beatificationem patratis aequae discussis, inque tribus consistoriis et plenario conventu venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium, atque etiam Patriarcharum, et Episcoporum nobiscum Romae praesentium, rite perpensis, unanimi eorundem sententiâ... regumque ac principum christianorum ac cleri populique Limani precibus pro B. Thuribio in Sanctorum confessorum Pontificum canonem referendo Apostolicae Sedi porrectis, post tantae rei perficiendae solemnem diem indictam, perque orationes, jejunia et eleemosynas, omnipotentis Dei opem ferventissime imploratam, demum universis, quae ex antecessorum nostrorum Romanorum

* Colitur xxx Aug.

Pontificum constitutionibus et S. R. E. disciplinâ peragenda erant, omni religione peractis hac die in honorem antecessoris nostri pontificis et martyris Melchiadis Deo sacrâ, qua etiam Incarnati Verbi mysterium in annuâ translationis almae Domus Lauretanae memoria recolitur, una cum iisdem venerabilibus fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus, Patriarchis, Archiepiscopis et Episcopis, ac utriusque cleri et populi frequentiâ, in sacrosanctam basilicam Principis apostolorum Deo supplicantes convenimus: ubi, semel, iterum et tertio pro viro Dei in sanctorum Confessorum Pontificum canonem referendo precibus repetitis per venerabilem fratrem nostrum Franciscum S. R. E. episcopum cardinalem Barberinum nuncupatum, post decantatas sacras orationes et Spiritus Sancti gratiam humillime imploratam, ad honorem sanctissimae et individuae Trinitatis, fidei catholicae exaltationem, et christianae religionis incremento, auctoritate omnipotentis Dei Patris, Filii et Spiritus Sancti, et beatorum apostolorum Petri et Pauli, ac nostrâ, de eorundem venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium, Patriarcharum, Archiepiscoporum et Episcoporum nobiscum in plenario conventu Basilicae Vaticanae praesentium consilio et unanimi consensu, B. Thuribium, Limanae sedis archiepiscopum, de cujus sanctitate, fidei sinceritate et ceterarum virtutum ac miraculorum excellentiâ plene constabat et constat, una cum beatis Jacobo a Marchiâ confessore, Ordinis Minorum *, et Agnete Politianâ virgine, Ordinis Praedicatorum **, Sanctum esse definivimus, sanctorum confessorum Pontificum canoni adscribendum decrevimus et adscripsimus, eundemque per universos christifideles tamquam vere Sanctum honorari mandavimus et mandamus, statuentes ut ab universâ Ecclesiâ in ejus honorem aedes sacrae et altaria, in quibus incruentum sacrificium Deo offeratur, aedificari et consecrari, et quotannis v Kalendaras Majas, quo ejus exuviae Limam translatae sunt, Thuribii Limani festa solemniter ut sancti confessoris et pontificis celebrari possint.

§ 6. Decet igitur ut pro tam peculiari insignique beneficio coelitus nobis concesso omnes benedicamus et glorificemus in trinis Personis unum Deum, omnium bonorum auctorem, cui est honor et gloria in saecula, assiduis precibus ab eo postulantes ut per intercessionem electi sui Thuribii a peccatis nostris indignationem suam avertens, ostendat nobis faciem misericordiae suae, immittatque timorem sui super gentes quae non cognoverunt eum, ut tandem cognoscant quia non est alius Deus nisi Deus noster ***.

* Collitur xxviii Nov.

** xx Apr.

*** Edita est Bulla a Benedicto Pp. XIII.

VITA S. PAULI A CRUCE CONF.

CLERICORUM REGULAR. PASSIONIS D. N. J. C. FUNDATORIS

PER ADM. REV. P. BASILIUM A MARIA VIRG.

EJUSD. CONGREGAT. PROCURAT. GEN.

DOCTE NUPER, SURIO LOCUPLETANDO. CONSCRIPTA.

Vixit. a 1684 ad 1775 — Natione Italus.

§ 1. Paulus, Crucis Christi ardens cultor, Uvadæ in Liguria, anno salutis MDCLXXXIV ortum duxit ab illustri Daneorum genere, qui olim a seculo XIV, Alexandriae Statiellorum, opibus ac reipublicae honoribus florere. Eo nascente, mira lux, inter nocturnas tenebras emicans, parientis matris cubiculum illustravit: quo coelesti signo quanta sanctitatis gloriâ clarus esset evasurus portendebatur. Parentes ejus ob temporum calamitates avitis facultatibus magna ex parte amissis, industriâ ac labore domesticam rem supplere coacti, honeste alebant familiam sexdecim liberorum numero auctam; nihilque magis eis cordi erat, quam ut illos ad christianam pietatem exemplis ac monitis educarent. Hinc Paulus una cum lacte virtutum semina imbibens, a primo rationis usu, Deum timere et Jesum Christum crucifixum, cujus imaginem, loco puerilis solatii, avidis excipiebat maniculis, amare didicit; atque pueritiam transegit alternis pietatis ac litterarum exercitiis. Sanctissimam Virginem Deiparam, flexis in terram genibus, pio quotidie salutabat affectu; quo vehementius inflammari tum coepit, maxime cum uti matrem amantissimam in aperto vitae discrimine sibi praesto adesse novit. Ipse enim ejusque fraterculus minor natu Joannes Baptista dum ad oram amnis cujusdam ut mos est pueris, oblectamento incaute vacabant, ambo in profluentem delapsi sunt; jamque undis ad certumolvebantur exitium, cum illico visibili formâ se videndam praebeuit Beatissima Virgo, eosque e periculo ereptos, in tuto incolumes collocavit.

§ 2. Puberem aetatem Paulus excesserat, cum ejus pater universam familiam secum transtulit Castellatium, prope Alexandriam nobile oppidum, ubi ei domus et fundi aliquot, majorum patrimonii reliquiae, manebant. Dictu haud facile, quo studio, et qua alacritate sanctus juvenis ad summum evangelicae perfectionis fastigium jam tum properaret. Totius anteactae vitae culpas, imo culparum umbras, quae ejus innocentiam numquam foedarunt, amare deflens, sacramento poenitentiae expiavit: unde suae conversionis initium esse repetendum dictitabat, se inter peccatores

maximum existimans. Dehinc jejuniis, vigiliis, voluntariis verberationibus, carnem suam coepit crucifigere; idque praesertim feriâ sextâ, cum in Christi cruciatibus vehementi charitate reco- lendis, eorum particeps fieri gestiens, frustulo panis contentus, sitim, aceto felle commixto, potius vexabat, quam extinguebat. Divinis mysteriis et officiis assidue interesse, et ante altare, ubi sanctissimum Eucharistiae Sacramentum asservabatur, defixa in Deum mente, diu perseverare in deliciis habebat; adeo ut ma- guam diei partem in templo insumeret. Cum autem ibi, dum majoris hebdomadae solemnia persolvebantur officia, ea verba canere audisset: *Christus factus est pro nobis obediens usque ad mortem*, tanto Christi patientis imitandi exarsit desiderio, ut per- fectae obedientiae voto continuo se adstrinxerit. Quam obedi- entiam servabat non modo ad parentes ceterosque aliqua auctoritate praeditos, sed etiam ad omnes, qui aliquid, quod malum non esset, ab eo se velle significarent; omnium enim voluntate hu- militer obsequendo, se actu perficere existimabat illud Petri (1. II, 13): *Subjecti estote omni humanae creaturae propter Deum*, quod sibi veluti perfectae obedientiae regulam proposuerat.

§ 3. Hac tam humili facilitate omnes sibi dulci amoris vinculo devinxit, maxime cœtaneos juvenes, quibuscum saepe deambu- latum abiens, eos ad mundi contemptum, ad amorem Jesu cru- cifixi suaviter pertrahebat, et in misericordiae ac pietatis operibus cooperatores adhibebat; in primis autem suos fratres ac sorores, quos identidem congregatos, postquam aliquid de Passionis Do- minicae historia recitaverat, quae Christus pro nobis passus est recogitare, moresque ad ejus exemplum componere docebat. Pau- perum et egenorum amantissimus, quidquid a parentibus habere poterat ad eorum inopiam sublevandam erogabat; et veluti Chri- stum egentem in eis intueretur, magna reverentiâ et submissis quandoque genibus, stipem largiebatur, memor effati ejusdem Christi Domini: *Quamdiu fecistis uni ex his fratribus meis mini- mis, mihi fecistis* (Matth. xxv, 40). Advenerant ex Gallia Castella- tium duae pauperes mulieres, quae victum vagantes indecore quaeritabant; erantque ambae de protestantium secta. Quod ubi primum sensit Paulus, earum graviter miseratus, ut hospitio domi exciperentur a parentibus impetravit; et qua fusis ad Deum precibus, qua tradens iis et explicans catholicae fidei doctrinas, tantum industriae adhibuit, ut ab haeresi ad S. Matris Ecclesiae sinum unam reduxerit; quae ejus ope cum Alexandriae inter moniales S. Marthae tutum refugium invenisset, ibi pie sancte- que vixit.

§ 4. Per id tempus Veneta Respublica arma parabat adversus turcarum tyrannum, qui ex improvise Peloponnesum invaderat, christianum nomen ibi omnino eversurus. Quae Paulo praeclara occasio visa est ad explendum tandem desiderium, quo flagrabat,

adversa tolerandi, ac sanguinem fundendi pro Christo, qui suum in cruce pro nobis effundere dignatus est. Igitur itinere incunctanter inito, Cremam, in Venetorum finibus, petiit, ubi sponte miles absque stipendio, tempus expectabat quo classe proficisceretur adversus Fidei hostem pugnaturus. At sociorum militum licentiâ contristatus, cum quadam die in templo ante sanctissimum Eucharistiae sacramentum ad orationem Quadraginta Horarum expositum preces funderet, coelesti lumine collustratus clare intellexit se ad longe nobiliorem militiam divinitus vocari, qua Crucis Christi virtute pollens, non adversus carnem et sanguinem, sed contra spiritualia nequitiae pro salute animarum ipsi foret dimicandum. Quamobrem e castris recessit; et reversus in patriam; dum ad sui et proximorum salutem omne studium omnemque conferebat operam, expectans quid de instituto vitae capessendo Deus disponderet: durissimam pugnam tamquam strenuus Christi athleta sustinere coactus est. Divitem enim puellam animi et corporis dotibus praestantem ei ducendam obtulit ejus patruus, qui, eo consilio, operam dabat ut domum in pristinum splendorem restitueret. Horruit sanctus juvenis, et licet in ceteris obsequentissimus, in hoc constanti animo reluctabatur. Jesus, ad aedes puellae una cum patruo perrexit, ut ea visâ, silentio, verecundiâ, dejectis in terram oculis, quam firmiter suo inhaereret proposito, ostendit. Sed nimis molestum ipsi erat, patrum auctoritati repugnare, quem maxime verebatur, utpote Sacerdotii honore fulgentem, atque impensis parentum precibus obsistere ejus constantiam labefactare conantium; ideo suffusus lacrymis diu noctuque ad Dominum clamabat, omnia perpeti malens, dummodo suum virginalem liliū Christo servaret. Nec longa intercessit mora quin Deus famulo suo opem ferret; idque praeter spem: nam paullo post patruus moritur, qui tamen ut optato matrimonio expeditiorem pararet viam, omnium bonorum suorum eum haeredem vocaverat: pique parentes exinde divinae veritatis obstare voluntati ab eo divexando destiterunt. Paulus autem Deo benedicens, ut omnem seculi laqueum abrumperet, haereditatem illam, solo retento breviarii volumine, coram Vicario foraneo repudiavit, ad effigiem Christi de cruce pendentis sic fatus: « Domine mi, Jesu Crucifixe, hujus haereditatis nihil aliud me velle protestor, nisi hoc breviarium: quia tu solus, Deus meus, et bonum meum, mihi sufficis. »

§ 5. In evangelicae perfectionis semitis complures ei fuere duces, inter quos P. Columbanus de Genua ex Ordine Minorum Capuccinorum, vir sane sapientiâ et sanctitate eximius: novissime vero ejus Pastor Franciscus Maria Arboreus de Gattinara, episcopalis ordinis tunc temporis decus insigne, qui Alexandrinam regebat Ecclesiam. Hic sanctitatis thesaurum, quem in Paulo detexerat, coelestis sapientiae documentis servandum et augendum

suscipere voluit: ita Deo disponente, ut religiosa Sodalitas propèdiem ab ipso Paulo instituenda, ab ejus primordiis, validum tutorem et patronum experiretur.

§ 6. Hujus institutionis haec sunt initia. Paulus a mundanis et sensibilibus rebus abstractus, et magnam mentis puritatem adeptus, per Spiritum Sanctum, qui sapientiae dono eum affatim ditabat, ad divinarum rerum contemplationem mirum in modum evehebatur, atque interdum a sensibus abreptus, coelestibus recreabatur visionibus: unde divina patiens. ea quae sunt fidei, quasi primae veritatis radiis illustrata, altissime perspiceret, suavissimis interea divinae charitatis aestuans ardoribus. Ab his in eum profecto vehementi solitudinis amore, desertum locum in desideriis habere coepit, ubi procul ab hominum frequentia, summa paupertate, et corporis afflictatione, soli Deo vacaret. Nec propterea defecit in eo zelus pro salute animarum procuranda, quin imo ejus incitamenti identidem tam acriter inflammabatur, ut de sociis sibi adsciscendis cogitaret: quibuscum apostolicam vivendi formam imitatus, peccatores e vitiorum coeno elicitos, Christo lucrifaceret. Dum haec secum agitabat, in aestivis anni mcccxx, quadam die postquam in ecclesia Fratrum Capuccinorum, sanctissimo Corpore Christi refectus fuerat, domum rediens, repente a sensibus avocatur: et in Deum mente erectus, cum altissimo omnium animi virium silentio, et creaturarum oblivione, vidit atra se veste indutum, ad laevam pectoris, cruce alba, et sanctissimo Jesu nomine, litteris itidem albis, signata: simulque haec coelestia accepit dicta: « Qua puritate et quo candore exornari deceat cor illud, cui sanctissimum nomen Jesu inscriptum gestandum erit, hoc signum ostendit. » Ad se reversus dum visa et audita secum ipse revolvit lacrymans prae gaudio, paullo post haud longe absimili visione, desiderio aggregandi sibi socios magis magisque incensus, mente concepit adumbratam regulae intelligentiam, quae ipsi una cum eis servanda foret. Deinceps quo ad tantum opus animum adjiceret, sanctissima Virgo Deipara, illi sese conspiciendam dedit, indutam eadem illa veste nigri coloris, ornata signo candido, in cordis effigiem, ubi inter imminentem crucem et subjectos clavos haec cernebatur inscriptio: Jesu Christi Passio. Atque Paulum magno admirationis stupore perculsum, alloquens coelestis Regina, suumque filium appellans, vultu moerente, ait se ita amictam esse in luctum pro Jesu nati sui saevissima passione, atque ab eo sodalitatem instituendam fore, quae eadem lugubri veste uteretur, et ejusdem Christi Domini mortem jugiter lugeret.

§ 7. Haec ubi primum cognovit Alexandrinus Antistes, cui Paulus se totum aperiebat, animadvertens indicia, quibus Dei opera dignoscuntur, pro explorato habuit divinum esse consilium, novo Religiosorum coetū Ecclesiam instruendi, quorum ope,

Passionis et Mortis Dominicæ cultus ac pia recordatio cum magno animarum profectu increbresceret. Nonnisi tamen consentientibus sibi viris rerum divinarum scientiâ conspicuis, præcipue P. Columbano, et divino lumine enixis precibus implorato, statuit tandem Paulum, juxta illi coelitus ostensa, Dei servitio mancipare. Constituta igitur die, Paulus, magno fortique animo cuncta carnis et sanguinis vincula abruptens, domum deserit, Alexandriam petit, ibique in aedium episcopalium sacello rudem vestem ad instar cilicii, a pio Antistite benedictam, induit, proficens gaudenti animo se nolle amplius gloriari nisi in Cruce Domini nostri Jesu Christi. Facta sunt hæc, vesperascente feriâ VI, x Kalendas Decembris, anni MDCCLXX.

§ 8. Exinde nudis pedibus et nudato capite incedere coepit, atque eo vicitare quod sibi occurrentium pietas, tanquam pauperrimo homini ultro offerebat. In angustam cellulam, quæ Castellatio exstat post sacrarium ecclesiæ S. Caroli, primum secessit, ubi quadraginta dierum rigidissimo jejunio instituto, prorsus admiranda magis quam imitanda, religiosæ vitæ fecit exordia. Ad vires reficiendas sat habens paullum panis et aquæ, post brevem somnum super stratis sarmentis, media nocte ad divinas laudes surgebat; et in ecclesia ubi sacramentum Corporis Christi conditum erat, cum matutinos psalmos flexis genibus recitasset, defixus hærebat in oratione ad auroram usque: tum autem sacerdotibus advenientibus et sacrum facientibus inserviens, coelesti pane reficiebatur. Quod ei supererat temporis a diurnis persolutis precibus, piis lectionibus ac meditationibus impendebat, in medias et summam frigoris vim forti animo sustinens. Hæc inter ardentissima in Christum crucifixum charitate inflammatus, ac divinis charismatibus et visionibus recreatus, superni luminis ductu, suæ sodalitatis regulas exaravit. Erènum S. Stephani, non procul ab oppido, deinceps incolens, miram illam vivendi rationem haud immutatam, apostolicis laboribus auxit. Die enim Dominica, elata cruce, tintinnabuli sonitu, vicitim pueros convocabat, eosque ad ecclesiam perductos fidei rudimentis imbuebat: et licet nondum clericus, jubente Episcopo, e suggestu cathecèses ad populum habebat, et quæ Christus passus est peramanter enarrans, ad eam pie recolenda omnes alliciebat. Quod autem magis mirandum est, ab eodem missus Antistite, finitimos pagos circumiens, poenitentiam prædicavit; idque tanto animarum fructu ut quos obdurata nequitia ceteris verbi Dei præconibus contumaces fecerat, eos salutaris metu commotos ad justitiæ tramitem perduxerit.

§ 9. Jam tum pii quidam juvenes, maximeque germanus ejus Joannes Baptista, eamdem vitæ perfectionem inhiantes cum ipso consociari exoptabant; sed ei consilium erat Romam iter habendi, ad novi sodalitii regulas, quas conscripserat, Summo Pontifici subjiciendas, ut Apostolicæ approbationis robore

firmarentur. Igitur, annuente Alexandrino Episcopo, e patria discedens, Genuam venit, navim conscendit, quae velis in altum datis, secundo vento ferebatur; donec vi Idus Septembris, die Deiparae nascenti sacro, Hetruriae promontorium legens, quod montem Argentarium appellant, omni quiescente flatu, mediis in fluctibus constitit immobilis. Dum silent aerae ex nautis quidam cymbulâ vecti in litus exeunt, simulque cum eis Paulus, qui amoenam nemorum et silvarum solitudinem prospectans, dulcedine divinae contemplationis illectus, sibi coelitus paratam eo in loco mansionem intellexit. Siquidem inter montis juga cernebatur aedicula, tunc incustodita, in honorem Virginis Deiparae dicata, quae Christi famulo apparens, eum illuc vocare dignata est. Quapropter cum Romae nihil proficeret, in patriam reversus, fratrem suum Joannem Baptistam, ab Alexandrino Antistite, eadem, qua ipse, atra veste indutum, sibi socium adjunxit, et cum eo ad montem Argentarium advolavit.

§ 10. Hic SS. Patrum et Anachoretarum Nitriae et Thebaidis exempla aemulantes, vitam agebant magis angelicam quam humanam, vere mystici solitudinis flores, bonum Christi odorem longe lateque spargentes. Itaque eorum fama eo percrebuit, ut prudentissimi Episcopi Carolus Pignatellius Cajetanam * regens Ecclesiam, et Aemilius Cavalieri, Trojanam in Apulia, eos ad se arcessiri curaverint, optimum factu rati eorum consuetudinem ovibus suis objicere, quo ad virtutem allicerentur. Nec illos spes fefellit; nam primum Cajetae et deinde Trojae ambo fratres christianam plebem et exemplis et monitis Jesu crucifixi ac Sacramenti, quod passionis ejus memoriale est perpetuum, charitate inflammaverunt; compluribus quoque peccatoribus ad veram poenitentiam perductis, per sacras conciones, quas Paulus, eisdem jubentibus Episcopis, habuit. Trojae autem in Aemilio Cavalieri sanctissimae vitae Antistite admiratus est Paulus eadem, quibus ipse incendebatur, studia, nempe mundi contemptus, sui abnegationis, carnis crucifigendae, et Passionis Dominicae recolendae, quam, cum lacrymis, suis ovibus saepissime memorabat. Hinc inter eos summa animorum conjunctio, adeo ut cordis arcana alter alteri aperiret: ex quo pius Antistes, cum ea novisset quae Paulus de nova sodalitate instituenda coelitus acceperat, obstupescens, ait menti suae eandem subisse cogitationem, sed dubitasse an ipse vel alius illius sodalitatis futurus esset institutor; quem nunc dignoscendo maximo se affici solatio. Statuit primum Sodalium a Christi Passione recessum in sua dioecesi erigere, ibique, episcopali dignitate abdicata, sub Pauli disciplina reliquum vitae suae in gloriam Jesu crucifixi consummare; quae quidem vota antequam perficere posset, pretiosa morte praeventus, migravit ad Christum. Perlectis interea regulis, et brevibus

* Ital. di Gaeta.

quibusdam adnotationibus interjectis, cupiens eas Apostolica auctoritate quam citissime confirmari, datis litteris commendatitiis ad aulae romanae Praesules, Paulum a se dimisit.

§ 11. Exinde Paulo certa fuit via opus novi Sodalitii ad optatum exitum perducendi. Etenim anno Jubilaei MDCXXV. Romam profectus, ei patuit aditus ad Summum Pontificem Benedictum XIII qui ejus inceptis benigne obsequutus, vivae vocis oraculo, ei socios aggregandi copiam fecit. Anno vero sequenti, postquam e vivis excessit Trojanus Episcopus, Romae, quo cum fratre iterum venit, a Cardinali Corradinio, in nosocomium S. Gallicani, ejus erat protector. ambo recepti, dum aegrotis misericordes exhibebant ministerium, ad sacros Ordines se compararunt; idque jussu ejusdem eminentissimi viri, qui eorum virtute spectata, voluit eos tamquam duo pretiosa candelabra in sanctuario Ecclesiae lucere. Quocirca Theologiae emenso curriculo, in Levitarum numerum assumpti, sabbato quatuor temporum post Pentecosten anni MDCXXVII in Vaticana Basilica ab ipso Summo Pontifice Benedicto XIII ad presbyteratum promoti sunt.

§ 12. Ita ergo per Sacerdotii munus parati tandem ad ea quibus coelitus destinati erant, alacriter quidem in nosocomio officia ipsis imposita implebant, illudque miris charitatis, humilitatis ac ceterarum virtutum illustrabant exemplis. Sed ad altiora divino instinctu acti, antiquae solitudinis desiderio vehementius angii coeperunt. Cardinalis autem Corradinius, re cognita, cum ex eventibus divinae voluntatis signa haud dubia colligeret, eos non modo abire sivit quo a Deo vocabantur, sed nunquam in posterum, propter singularem benevolentiam, Paulo ejusque sodalities favere desiit. Igitur celerato itinere in Hetruriam, montis Argentarii juga ascendunt, ibique divinis eremum diu noctuque resonant laudibus, vitam contemplativam et activam mirum in modum alternantes. Nam inde saepe descendentes apostolicis excursionibus rura et oppida peragrabant; redeuntes spirituali praedâ onusti, quam ex tartareis humani generis hostibus eripuerant.

§ 13. Eo tempore cum in Italia de imperio armis certaret rex Hispaniae cum Austriae imperatore, montem Argentarium occupat hispanus exercitus, et proximum castrum, quod montis Philippi ajunt, oppidumque Urbitelli, ad ima montis, stagnantibus aquis circumfusum, in obsidione tenebat. Hinc Paulus charitate ardens, inter acies assidue versari, aegrotantibus inservire, sauciatis opem ferre, morientibus sacramenta Ecclesiae ministrare; idque saepe intra tormentorum bellicorum jactum; lucrum existimans pro animarum salute vitam profunderet. A Marchione *de las Minas* belli duce, qui ejus sanctimoniam et prudentiam admiratus, conscientiam suam moderandam ei commiserat, militibus ob fractam disciplinam morti addictis, veniam exorabat. Cum

autem idem dux jam castris potitus, Urbitellum ballistis incendiariis quati, agrosque et vineas vastari imperasset, quo cives ad deditionem cogeret; illum sanctus vir a tanta clade inferenda deterruit, fore praedicans ut oppidum, quemadmodum factum est, ei brevi traderetur.

§ 14. Interea discipulorum Pauli augebatur numerus, qui evangelicae perfectionis studio incensi, ex variis Italiae regionibus, ad montem Argentarium conveniebant, ut, ejus instructi praeceptis, Christo crucifixo conformarentur. Quamobrem de coenobio aedificando moliri coepit; atque civium Urbitelli subsidiis et Caroli III utriusque Siciliae regis munificentia, eo in loco, quem ipsi Deipara praemonstrare dignata est, recessum cum ecclesia a fundamentis erexit; et in honorem ejusdem Deiparae ad templum deductae solemniter dedicavit. Rebus ita dispositis, quod ei maxime in votis erat, id tandem, Romam semel atque iterum itinere confecto, ab Apostolica Sede impetravit. Nam Benedictus XVI Pontifex Maximus primum rescripto pridie idus Maji, anni MDCCLXI, dein per litteras annulo piscatoris obsignatas v Kal. Aprilis, anni MDCCLXVI regulas a Viro Dei oblatas approbavit, novamque sodalitatem constituit sub titulo Congregationis Clericorum excalceatorum sanctissimae Crucis et Passionis Domini nostri Jesu Christi. Quod ubi Paulo renuntiatum est, ipse ceterique sodales ingenti affecti gaudio, ut juxta easdem regulas solemniter se Christo offerrent, passione dominica ex evangelio Joannis recitata, ad ea verba: «Et inclinato capite tradidit spiritum,» simplicia vota paupertatis, castitatis, et obedientiae nuncuparunt, quarto addito ejusdem Dominicae Passionis memoriam et cultum in christifidelibus pro viribus promovendi. Postea sanctum Institutorem, qui, suae gentis dimisso nomine, deinceps a CRUCE appellari maluit, in generalem Praesidem unanimiter elegerunt; quo munere licet invitatus ex suorum iterato suffragio, et summorum Pontificum dispensatione, ad mortem usque sanctissime functus est. Sub tanto duce sodales et numero et sanctitate florebant: Christum Crucifixum, magno animarum lucro hac illac praedicantes, petentibus certatim populis, complures recessus constituerunt. Inter illos singulari memoriâ dignus est P. Thomas Struzzieri a Latere Jesu; qui amicitia antea, tum eodem vitae instituto Paulo arctissime junctus, postquam eum in Congregatione amplificanda, consilio et operâ plurimum juit, a Clemente XIII ad episcopalem dignitatem promotus, Visitator Apostolicus in Corsicam insulam missus est. Denique sanctus Institutor, operi extremam manum imponens, moniales quoque a Christi Cruce et Passione instituit, eisque in Cornetanâ Civitate monasterium aedificavit.

§ 15. Has inter curas ac sollicitudines ad ultimam usque senectutem in evangelici operarii partibus obeundis, tantos

exantlavit labores, ut ejus vita miraculo fuerit. Apostolico munere a Clemente XIII auctus, asperrimis longisque itineribus, in morem evangelicum, pedibus peractis, sine pera, sine calceamentis, aestus, algores et inedias, cum vitae discrimine, perpessus, pagis et civitatibus, pro Christo legatione fungens, pacem ejus ferebat. Quo tandem pervenerat, licet fractis viribus, apostolicum opus, sine mora aggressus, in verbo Dei praedicando, in poenitentium confessionibus excipiendis, in simultatibus et odiis extinguendis, aliisque quibuscunque tollendis, unde animarum perniciēs oriri solet, dies noctesque totus erat. Ad haec, ut Dei misericordiam pro peccatoribus exoraret, inediā, siti se cruciare, membra diris flagellis cruentare, et ante Christi crucifixi effigiem genuflexus et illacrymans ardentes fundere preces. Eloquentia ejus coelestis potius videbatur, adeo ut de aeternalibus impiorum suppliciis eo disserente, obduratissima quaeque corda magno terrore affecta salubriter commoverentur; nemo autem de Christi cruce et passione eum loquentem audire poterat, et a lacrymis temperare.

§ 16. Quae quidem apostolico viro digna, ea Spiritus Sancti dona, quae gratias gratis datas appellant, comitabantur. Domino enim cooperante signis ac virtutibus, Paulus in curanda proximorum salute, apostolica gloriā mirabiliter refulsit Urbitelli cujus praesidium ex militibus undique collectis constabat, qui ex Hispania erant, Gallia et Germania, licet linguae italicae ignari, magno cum suarum animarum fructu, abstupescētes conciones ejus pulcre intelligebant. Nonnunquam vir Dei evangelicis verbis ad plura milliaria intonuit, ita ut longe absentes quasi praesentes eum audirent. Cordium scrutatione, et prophetiae dono insignis, saepe quae loco et tempore procul erant, perinde ac si ante oculorum aciem fuerint exposita, certissime ostendebat; saepe in animos penetrans, eorum occultas pandebat cogitationes; interdum anteactae vitae peccata singula, quasi ea in Christi vulneribus legeret, poenitentibus religioso horrore percussis aperiebat. Ad ejus orationem et benedictionem, vel ejus vestium contactu mortuum vitam, surdum auditum, coecum visum recepisse, aliosque complures aegros, insanabilibus morbis jam morituros, sanitatem extemplo recuperasse accepimus. Illis quoque, quos verbo Dei pascebat, ne alimenta deessent corporis, a divina Bonitate haud semel mirum in modum impetravit: ut in quibusdam pagis ad montem Ciminum, et in flva insula*. Hic enim, instante tempore messis, cum segetes non nisi tristes ac raras exhiberent paleas, quas ne colligere quidem erat curae, hortante Paulo, agrestes messuri in campos veniunt, eosque mirantur undantes aristas, tanto frumento luxuriantibus, quantum numquam antea fuerit. Illic vero castaneae ob siccitatem omnem fructus spem abstulerant; ineunte quippe mense septembri, inanes echini

* Ital. *Elba*.

cum arentibus foliis jam decidere coeperant; sed postquam Paulus oraverat, demissa pluvîa, magnam nucium copiam, paucis diebus, non minus perfecte quam insperate protulere.

§ 17. Hinc uberrimae animarum segetes, quas Paulus Jesu crucifixo laetus offerebat, et scelestissimi quique, vix numerandi, mirabile dictu, apostolici viri curis ac laboribus ad Deum conversi, christianae pietatis fructus praedulces pepererunt. Praedones et homicidas, omnibus flagitiis oneratos ipse solus verbi divini virtute domuit, qui manu facta satellitum, lictorumve cohortibus, armis obsistentes a nulla potestate unquam domari potuere. Quandoque eos abditos in silvis ac tectis agrestibus cum vitae periculo conquirebat; et non modo Christo lucrificavit, sed et Reipublicae bonos cives reddidit, quoniam, eo rogante, Magistratus, aliter bono communi consulere impotes, illis libenter veniam dabant. Neque ejus beneficiorum expertes fuere ipsi aetherodoxi; nam Urbitelli eo concionante ex helvetiis et germanis militibus septuaginta, cum Fidei Catholicae veritatem agnoscerent, protestantium haeresim detestati, in sinum Christi Ecclesiae confugerunt. Haec de sacris Pauli expeditionibus: ceterum quoniam vir sanctus ardentissima Christi charitate continue urgebatur, de animarum salute anxias curas nunquam relaxabat; unde in ipsa suorum recessuum solitudine, qua audiendis poenitentibus, qua dandis consiliis, et aegris animo solandis, qua scribendis innumeris epistolis, praesertim ad Virgines Deo dicatas in evangelicae perfectionis semitis dirigendas, numquam fessus instabat. Atque interim ab oratione nequaquam vacans, assidue divinae supplicabat clementiae pro infidelium atque haereticorum conversione; praecipue vero gentis Anglorum, in quam tanto ferebatur affectu, ut per annos quinquaginta in illius ad Ecclesiam reditu implorando numquam cessaret.

§ 18. Ex iis quae hucusque narrata sunt nullo negotio quisque inferre potest quanta in Deum charitate Christi famulus arderet; en nunc quomodo hujusmodi divinum incendium in eo aleretur. Toto suae vitae cursu cum Deo ambulans, ab ejus cogitatione nunquam divelli poterat. Creatae enim res quae ceteris hominibus plerumque sunt impedimento, in Deo magis magisque cognoscendo et amando mirum in modum eum juvabant. Coelum, terra, stellae, arbores, flores, animantia, ipsi ante omnia sese objiciebant, tanquam divinae bonitatis imagines quaedam, vel summi Opificis opera, unde illi fieret copia infinitam ejus potentiam, sapientiam et providentiam speculandi. Hinc cuncta ei clamare videbantur — Deum dilige —, atque divinae charitatis novo semper incendio aestuans, saepe seraphico more erumpere solebat in haec benedictionis ac laudis verba — *Sanctus, Sanctus, Sanctus — Benedictio, et claritas, et sapientia, et gratiarum actio, honor, virtus et fortitudo Deo nostro in saecula saeculorum, Amen* —

et alia similia. Verum ad quietem et dulcedinem contemplationis praecipue per Jesum Christum crucifixum, quasi per ostium penetrabat: ac propterea cum thesauros divinae charitatis in illo reclusos reperisset, eo pervenit ut dum tantummodo memoraret Deum verberibus laceratum, Deum spinis coronatum, Deum cruci affixum, Deum mortuum, vehementi admirationis, amoris ac doloris aestu absorptus inclamaret illacrymans — Oh, amor meus, quot vulnera aspicio! Oh, dulcedo mea, quot cruciatus, quot dolores! Oh vulnera, oh passionem mihi per jucundae, semper vos in corde meo habere gestio! —

§ 19. Et revera, quod ob affectus ardorem vehementer cupiebat, nempe Christi cruciatus in se ipso experiri, cum Christo mori, seu potius vivere cruci affixum, id mira Dei operatione effectum est. Nam a vespere Feriae v, qua hora Salvator in horto Olivarum orando passionis suae initium fecit, usque ad horam mane diei dominicae, qua a mortuis resurrexit, Paulus martyrium patiebatur amoris, cum creberrimis et gravissimis cordis palpitationibus; unde, ab imo pectore gemitus edere coactus, magnum dolorem in lacrymas effundebat. Quadam Feriali vi majoris hebdomadae, cum hujusmodi intimae passionis vim amplius tolerare non posset, ad imaginem Christi e cruce pendens venit, exclamans: «Intra vulnera tua absconde me, Domine.» Mirabile amoris spectaculum! Sacra imago, palmis a clavis divulsis, eum amplectens, suo pectori peramanter admovit; ex quo Paulus in mentis excessu per horas tres tantum hausit coelestis gaudii, ut inter Paradisi delicias jam se esse crederet. His ac ceteris quibus divinitus donabatur visionibus perspecta habuit arcana coelestia, quae mortalium lingua nefas est loqui; tantoque divinae charitatis agebatur impetu, ut interdum a terra sublimis raperetur; ignescente vultu, fulgentes radios emitteret; et, quasi cor ejus intra naturae limites coerceri nequiret, binae ei costulae mire sese extulerint.

§ 20. Anno MDCCLXIX Clemente XIV ad Petri Cathedram evecto, Paulus, qui illi pontificatum longe antea ore prophetico praenuntiaverat, tametsi aeger senio, Romam venit, fidenti animo, quod ea quae ad plenum Congregationis suae solidamentum adhuc desiderabantur, esset demum consecuturus. Ut sensit Pontifex Christi famulum advenisse, laetus ut amicum valde dilectum eum excepit, neque ad ejus explendum desiderium ullam moram intulit. Eodem enim anno, xvi Kalendas Decembris Litteris sub plumbo datis, Instituto sanctissimae Crucis et Passionis Domini nostri Jesu Christi robur apostolicae approbationis non solum adjecit, sed etiam iis privilegiis, quibus ceteri Regulares Ordines potiuntur, illud exornavit. Cum autem sancti viri consuetudine sibi per jucunda carere nollet, jussit eum Romae manere: qui obedientiam coactus, parvas aedes prope Lateranensem ecclesiam

habitavit, quas a sanctissimo Crucifixo nuncupatas, loco hospitii in Urbe suae Sodalitati jampridem constituerat. At exeunte anno MDCCLXX gravi diuturnoque morbo correptus est; quare decumbens acerbis vexatus doloribus, dies noctesque transigebat; ita tamen ut paupere ejus cellulâ in virtutum scholam conversâ, quoscumque sive magnos, sive parvos, qui famâ sanctimoniae ejus permoti ad eum affluebant, hilaris excipiens, miris humilitatis ac patientiae exemplis praelucèret, atque igneis dictis sapientiae et scientiae Dei thesauros in Christo crucifixo absconditos aperiret. Ferme biennium sic traduxerat; sed cum, absumentis viribus, jam prope esset moriturus, misit qui sibi benedictionem in mortis articulo a summo Pontifice impetrarent. Quod dolenter ferens Pontifex, in has voces erupisse fertur: «Nolo eum nunc mori: ite renuntiate ei, me vitam suam prorogare: obediat.» His verbis acceptis, Paulus illacrymans, ad Jesu crucifixi effigiem conversus, ait: «Domine mi, Vicario tuo, obtemperare volo.» Quo dicto, morbi impetu lenito, ita paulatim convalescere coepit ut adhuc semel ad summum Pontificem adire potuerit sub autumnum anni MDCCLXXIII.

§ 21. Paulo post se transtulit in aedes apud Basilicam SS. MM. Joannis et Pauli in Coelio monte, quam ipsi ac Sodalitio suo perpetuam amplamque sedem Clemens XIV adsignavit. Ibi iterum aegrotantem, eum visum venit primum idem Pontifex, deinde ejus successor Pius VI quem a Cruce nuncupandum potius quam se ait Paulus, illumque tandem ab efferatis hostibus saeva passurum, atque in Christi Ecclesiam impiorum hominum molimina, in mentis excessu, suffusus lacrymis praedixit. Congregatis autem fratribus ad generalia comitia, cum nonnulla levioris momenti in suae Sodalitatis legibus immutare censuisset; eas denuo ab Apostolica Sede approbari oravit; quod libenter praestitit Pius VI suis litteris incipientibus: *Praeclara virtutum exempla*, quibus alias datas a suo praedecessore Clemente XIV confirmavit, ampliavitque.

§ 22. Praevalente morbo jam tandem mortalis vitae cursum se consummaturum non modo sensit vir sanctus, sed coelesti monitu supremam sibi instantem horam certe agnovit. Quapropter coram sanctissimo Christi corpore, ipsi in viaticum allato, ab adstantibus fratribus veniam erratis suis humillime precatus, quasi spiritus sui haereditatem transmissurus, haec eis ardenti studio mandavit: Ut se invicem semper diligerent, memoratis verbis Christi Domini: *In hoc cognoscent omnes quia discipuli mei estis si dilectionem habueritis ad invicem* (Joan. XIII, 35); ut solitudinis, orationis ac paupertatis amorem, quasi spiritum eorum Sodalitatem vivificantem et roborantem, jugiter nutrent; ut sanctam Dei Ecclesiam ceu matrem singulari prosequerentur affectu, atque omnimodum obsequium erga Sedem Apostolicam nunquam

exuerent; ut denique ad salutem animarum, in Crucis mysterio praedicando, ac Deiparae juxta crucem dolentis cultu promovendo strenue laborarent. Sic fatus, elevata manu, eis benedixit, ac fidei professione emissa, Christum Dominum in Sacramento suscepit, quem ut manifestum videre posset in coelis, morte dissolvi vehementissime cupiebat. Interea expectabat suum olim assecclam carissimum Thomam Struzziери a Làtere Christi, qui Amerià, cujus tunc erat Episcopus, profectus, Romam iter habebat eum visendi causâ. Post illius adventum, cum invicem mutuo amplexu et alloquio gavisì fuissent, Paulus instantis mortis indicia sensu percipiens, his prolatis verbis: « Omnis spes mea in Domini Jesu Passione, ac Deiparae doloribus » in Christi effigie e cruce pendentis lumina defixit. Tum demum circumstantibus et orantibus eodem Antistite ceterisque fratribus, intuitu in coelum verso, ipsum Christum ipsamque Deiparam magna sanctorum catervâ comitatos sibi occurrentes vidit, atque perlaetus eos ad coelestia regna secuturus innocentissimam efflavit animam xv Kalendas Novembris, anno Jubilaei MDCCCLXXV.

§ 23. Ad hujus faustissimi obitus nuncium Pius VI Pontifex Maximus, cui Christi famulus, quam semper secum habebat, parvam Mariae perdolentis minio pictam imaginem testamento legaverat: « O ipsum felicem! » exclamavit, etque accomodans quae in divino officio illius diei de S. Luca evangelista leguntur: « Vere, ait, crucis mortificationem jugiter in suo corpore portavit. » Ejus canonizationis causam, ejusdem Pontificis jussu, incunctanter constitutam, Pius IX prospero exitu absolvens, inter BB. Apostolorum Petri et Pauli saecularia solemnia, frequentissimo totius orbis Episcoporum conventu, eum signis fulgentem in Sanctorum album retulit iii Kalendas Julii, anno MDCCCLXVII.

S. PETRI DAMIANI

SERMO DE SS. MM. VITALE ET VALERIA EJUS CONJUGE

Paullo post med. Saec. I. — Nat. Itali.

§ 1. Immensas Deo laudes et gratias referamus, dilectissimi fratres, quia dum per totum orbem Paschalis festivitas rutilat, nostrae patriae fines etiam beati Vitalis triumphalis dies illustrat*. Hodie namque miles Christi gloriosus, pro fide Imperatoris sui in aeternum victurus occubuit: hodie devicto humani generis

* De S. Mart. Vitale quaedam scitu digna reperiet Lector die xix Jun. in Surio pro SS. MM. Gervasio et Protasio, in Epistola (forsan supposititia) S. Ambrosii Mediolan.; in qua S. Petrus Dam. aliqua ad verbum descripsit in sermone hic exhibito, sacrae eloquentiae venustate et robore, perinsigni.

inimico, cum triumpho gloriae regna siderea penetravit: hodie peracto stadii sui cursu, de ergastulo carnis victor exivit: hodie alternantibus hinc inde hymnicis Angelorum choris, palatium Regis aeterni purpuratus intravit. Ubi cum ignitis beatorum spirituum coetibus inenarrabiliter emicat, cum trabeatis senatoribus curiae coelestis exultat, cum Patriarchis in aureo sublimiter solio inthronizatur, cum laureatis martyribus mirabiliter copulatur. Cum his omnibus stolâ indutus gloriae, ineffabili exultatione tripudiat, et in conspectu aeterni Regis melòdum Alleluja jucundissima suavitate decantat. O quam beate moritur, qui moriendo òritur: quam feliciter temporalem vitam finit, qui vivere perpetualiter incipit. Hinc est, quod sancta Ecclesia dies migrationis sanctorum, *Natales* vocare consuevit, quia protinus in coelo nascuntur; cum in terra visibiliter moriuntur: et tunc vere incipiunt vivere, cum mortalem videntur vitam finire.

§ 2. Perpendite, fratres mei, hic invictissimus miles Christi quam forte, quam robustum pectus habuerit, qui de sui periculo omnimodo securus, de alieno sollicitus, uno verbi telo, et inimicum perculit, et claudicantem jam inflicto vulneri socium, ad agendum fortiter excitavit. Docta manus ad praelium, vibravit hastam: socium, ut surgeret, tetigit, et vincenti jam adversario letale vulnus infixit. Ut enim in veracissima gestorum illius narratur historia, cum post nimia tormenta Ursicinus capitalem sententiam voluisset evadere, exclamavit beatus Vitalis, dicens: « Noli, noli, Ursicine medice, qui alios curare consuevisti, teipsum aeternae mortis jàculo vulnerare. » Sanctorum quippe virorum est consuetudo, fratres mei, ut in tribulationum bello deprehensi, dum illinc adversarios insequentes, hinc suos fugientes aspiciunt, illis opponant scutum patientiae, istis intorqueant jàcula doctrinae: atque ad utrumque pugnandi modum mira virtutis arte se èrigunt, quatenus et infirmi intus fortiter se èrigant, et foris viriliter adversa contemnant: hos docentes corrigant, illos tolerantes premant. Insurgentes namque hostes patièdo despiciunt, infirmantes vero cives compatiendo ad salutem reducunt. Illis resistunt, ne et alios subtrahant: istis metuunt, ne metuendo mortem, vitam funditus perdant. Illinc jàculis adversantia pectora feriunt, hinc scuto opposito debiles tuentur. Atque ita utrobique velocitate circumspectionis invigilant, quatenus et ante se audaces confodiant, et post se trepidos a vulnere defendant. Sed quisquis vult in campo certaminis fortiter agere, curet necesse est in pace domestica se custodire, in otioque se frequenter exerceat, ne ignarus pugnandi, incaute ad bella prorumpat: ne si rudis et imperitus cum doctiore congrèditur, dum arma armis praeter solitum conserere nititur, antequam insigne aliquid faciat, improviso vulnere prosternatur, et victus intereat, unde victor esse totis nisibus anhelabat.

§ 3. Neque etenim credendum est quod beatus Vitalis religiose vivere, et in primis Deo servire tunc coeperit, cum ad agnitionem martyrii, persecutoris illum crudelitas provocavit. Vir namque sanctus tunc etiam summis viribus fultus erat, cum sine ulla persecutionis molestia, in pacis suae tranquillitate quieverat. Qui sibi tantummodo notus et Deo, nisi cogeretur in campum certaminis progredi, a nobis nullatenus potuisset agnosci. Virtus quippe se etiam tempore quietis exercuit, sed pravorum ictibus tumsa, in adversitatis pila fragravita. Et qui quietus in semetipso quod erat continuit, commotus ad notitiam omnium odorem suae fortitudinis aspersit. Sicut enim unguenta redolere latius nesciunt, nisi commota, et sicut aromata fragrantiam suam non nisi cum incenduntur, expandunt: ita sancti viri omne quod virtutibus redolent, in tribulationibus profundunt. Unde recte in Evangelio dicitur: *Si habueritis fidem, sicut granum sinapis, dicetis huic monti, Transi hinc, et transibit (Matth. xvii)*. Granum quippe sinapis nisi conteratur, nequaquam vis virtutis ejus noscitur: nam non contritum, lene est: si vero conteritur, inardescit, et quicquid in se acerrimum latebat, ostendit. Sic nimirum, sic unusquisque vir sanctus, cum non pulsatur, despicibilis ac lenis aspicitur: si qua vero illum tritura persecutionis opprimat, mox omne quod calidum sapit, ostendit, atque in fervorem virtutis vertitur, quicquid in illo ante despicabile infirmumque videbatur: quodque in se per tranquillitatis tempora libens operuit, exagitationibus tribulationibus, coacte aperit. Unde bene per Prophetam dicitur: *In die mandavit Dominus misericordiam suam, et nocte canticum ejus (Psal. 41)*. Misericordia enim Domini in die mandatur, quia in tranquillo tempore virtus divinitus concessa percipitur: in nocte vero declaratur, quia donum quod in tranquillitate sumitur, tribulationibus manifestatur.

§ 4. Si enim quaeritur, ejus virtutis beatus Vitalis ante certamen fuerit, quo disciplinae vigore domum suam bonus paterfamilias rexit, quam religioso, quam sancto vivendi ordine filios instituerit, beata Valeria uxor ejus cum duobus filiis * requisita dicat, ut in ore duorum vel trium testium stet omne verbum. Illa enim audita morte Vitalis beatissimi conjugis, non avidos pervasores suis possessionibus timuit, non potentioris cujuslibet patrocinium quaesivit, non more viduarum dispersas ubicumque res suas in tuto loco colligere studuit: sed castissimi conjugii fidem servans, ad impendendum funeris obsequium de Mediolanensi urbe usque Ravennam mirabili fervore pervenit. Non illam deterruit tam longi difficultas itineris, non retinere potuit metus amittendae possessionis, non eam propinquorum sive

* Cum non sit dubitandum SS. Vitalis et Valeriae filios Gervasium et Protasium ad Neronis tempora pertinere, et omnem quorundam dubitationem circa aetatem abigimus, et chronologiam rejicimus eorum qui hos MM. saeculo II assignant. Vide *Historiam Datianam* erudite admodum illustratam ab clariss. Mediolan. Presbyt. Aloisio Biraghi, Cap. VII. (*Mediolani MDCCCXLVII*).

conciuium amor in Mediolanensi urbe devinxit, non eam consularis immanissimus furor a Ravennae finibus exturbavit. Illuc quippe erectus ejus spiritus medullitus intendebat, quo beatissimum virum, calcata jam morte, praecessisse cognoverat: ubi enim erat thesaurus ejus, ibi erat et cor ejus. Laetabatur illum in habitatione jam degere, dolebat se adhuc in exilio remanere. Ad hoc illa toto mentis desiderio anhelabat in via, quo ille jam delectabiliter fruebatur in patria. Gaudebat ab hominibus uxor martyris appellari, sed multo inenarrabilius aestuabat eadem martyrii gloriâ coronari. Unde non dubitandum est quod ipsum beatissimum virum suum quotidie spirituali devotionis familiaritate deposceret, quatenus ejus sacratissimis precibus ad martyrii palmam pertingere mereretur: ut nimirum quos immaculatos hic mutuae charitatis devinxerat thalamus, non dispar in supernae beatitudinis gloria jungeret et triumphus. Et quia duo fuerant in carne una uniti, fierent etiam in corona. Quapropter cum a Christianis qui tunc erant Ravennae, esset prohibita, ne sanctum corpus auferret, et hac intentione deposita, ad propria remearet, incurrit in homines idololatrias Sylvano sacrificantes: qui deponentes eam de sagmario, hortabantur, ut cum ipsis epularetur de his quae erant Sylvano immolata.

§ 5. Sed qui tu, beata Valeria? Numquid poteris vestigia viri tui relinquere, et erectum jam in coelestibus animum diabolicis suggestionibus inclinare? Numquid poteris, educata in fide catholica, quod in tranquillitate didicisti, carnificum terrore postponere, et positum supra firmam petram fidei fundamentum quolibet trepidationis turbine violare? Age age beata Valeria, ejamobilis matrona, nunc viri tui documenta viriliter rēcole, et quid tibi tanti doctoris magisterium praestiterit, declara. Ait enim: Christiana sum, et non licet mihi de sacrificiis Sylvani vestri manducare. At illi haec audientes, si eam caede mactaverunt, ut vix illam seminecem sui homines ad Mediolanensem urbem perducerent. sicque intra triduum beata Valeria migraret ad Dominum. O quam ineffabiliter divinae dispensationis ordo disponitur, quam misericorditer humanae conditionis series variatur. Mulier virum de paradiso ejecit: vir mulierem ad paradisi patriam revocavit. Illa, ut homo deciperetur, diabolo facta est instrumentum: iste, ut mulier coronaretur, imitabile praebuit virtutis exemplum. Antiqua mulier pomum vetitum comedendo, miserabilis jejunii se fame mulctavit: nova vero mulier ab idolothytiis abstinendo, aeternae satietatis convivium praeparavit. Illa fructu arboris delectata, beatæ amoenitatis ostium seris concupiscentiae sibi exeundo damnavit; ista esum carniū aspernata, sempiternae viriditatis pascua clavibus sibi continentiae patefecit. Ecce liquido patet, quam conspicua morum honestate vir sanctus in tranquillitate claruerit qui et beatissimam conjugem ad tantae

perfectionis culmen eduxit. Si enim ab illo studere avaritiae didicisset, nequaquam sua omnia pro sola sepultura venerandi cadaveris contempsisset. Si luxuriosis cum eo fuisset usa conviviis, nimirum itinere fatigata, proclivius acquiesceret refici, quam verberibus usque ad mortis confinium laniari. Et ut breviter cuncta concludam, nisi pacis tempore per omnia didicisset vivere Christo, in persecutionis articulo nequaquam potuisset mori pro Christo. Sed quoniam interrogata Valeria, cujus virtutis excellentissimus vir ejus ante certamen extitit, assertionis suae testimonium breviter reddidit, jam accedant et alii testes. Ut probetur, quam honeste vixere parentes, ad testimonium vocentur haeredes: verisimile quippe est, ut quicquid virtutis in sanctorum filiis cernitur, totum ab ipsis parentibus traditum fuisse credatur.

§ 6. Igitur beatissimi Gervasius et Protasius, utroque parente non dicam orbat, sed potius splendidissima eorum morte feliciter illustrati, sicut in sancta eorum refertur historia, nihil terrenum, nihilque carnale concupiscentes, sed uno se coenaculo concludentes, per decem annos lectioni et orationi vacaverunt *. Considerate, fratres charissimi, inaeestimabilem paternae institutionis laudem. Perpendite mirabilem rigidae censurae traditionem. Notate relictum pupillis novae conversationis exemplum. Animadvertite evidentissimum paternae severitatis indicium. Solet inter fratres communis substantia, divisionis fieri et discordiae causa: inter istos autem dividenda quidem haereditas aderat, duorum tamen corda una charitas replebat. De populosa urbe faciunt eremum, diversorium habitandi vertunt in oratorium. Solent etiam adolescentuli, amissis parentibus, per proprii arbitrii libertatem luxuriose diffilere, et quasi jam sui juris, libera voluptatum suarum licenter sibi frena laxare. Excedentes siquidem rectitudinis metam in eo quod licet, omne sibi existimant licere quod libet. Isti vero Evangelicae indolis pueri, non venturae adhuc vitae solliciti, terrenarum rerum opumve sibi provident sumptum, non morte dissolvendae carnalis copulae ullum pepigere conjugium, non equis frementibus delectantur: non deliciarum lasciviis resolvuntur, non pretiosis vestibus adornari inaniter concupiscunt. Mundani strepitus negotia fugiunt, terrenarum rerum divitias aspernantur, transitoriae dignitatis culmina respuunt, carnalis illecebrae blandimenta contemnunt. Et non solum aliena non ambiunt, sed et sua omnia prodiga misericordiae largitate dispergunt. De tota mundi latitudine unam sibi glebam angustissimi carceris eligunt, ubi collectis a vanitate mundi undique sensibus, solam Creatoris sui speciem medullitus contemplantur. Ad illum jam claustra carnis excedentes, assiduae meditationis studio spiritum dirigunt: ad illum amoris nimii facibus accensi

* Adolescentium rara virtus describitur qui, licet sui compotes, saeculi divitias et illecebras contemnunt.

totis visceribus inardescunt. Erat quippe utriusque mens in superno desiderio anxia, a concupiscentiis terrenis aliena: amor namque verus qui hanc repleverat, in fletibus cruciabat. Sed dum in tali ardore cruciarentur, ipsis suis cruciatibus pascebantur et tandiu in admirabili hujus conversationis fervore persistunt, donec gloriosa parentum secuti vestigia, pro fide Christi martyrio coronantur. Nimirum quorum imitati sunt exempla vivendo, et quibus in terra sunt carnaliter editi, eorum sunt collegio in coelesti beatitudine sociati: et quos carnalis propagatio junxit, meritum inaequalitas non divisit. Et quo eos ordine mundum natura produxit, eo etiam ad coelestia divina illos gratia sublimavit. Hi enim qui genuere, praecedunt: qui vero geniti sunt, recto eos ordine subsequuntur.

§ 7. O beata familia * quae Aegyptum dèserens, tam strenue rubrum mare petransiit, et facto agmine, ad repromissionis terram triumphando pervenit. O generosa progenies quae nascendo quidem de terra traxit originem, sed vivifice moriendo, ad coelestem transire meruit dignitatem: quam nobilitas morum, ad nobilitatem transtulit angelorum. Quam ardua domus erat illa quae tot clarissimos cives ad supernam Jerusalem transmittere meruit? Quae enim civitas, quamlibet excelsa turritis moenibus, hujus domunculae dignitatem excellere poterit quae coeli, digna vocabulo, copiosam martyrum turbam felici in se habitatione continuit? Quos totus mundus tenere dignus non fuit, hos domus illa sublimis foribus clausit. Nam et Apostolus cum de sanctis martyribus loqueretur, protinus addidit, dicens: *Quibus dignus non erat mundus* (Hebr. xi).

§ 8. Gaude igitur Ravenna urbs clarissima **, tantorum martyrum pretioso sanguine purpurata: quae licet ex his quatuor solius beati Vitalis sacratissimum corpus corporaliter teneas, nequaquam tamen a reliquis tribus per occultae virtutis mysterium vacas. Nam si beata Valeria cum viro suo, Scriptura teste, fuit in carne una, necessario sequitur, ut unius carnis una sit sepultura. Et cum legamus, *Quod Deus conjunxit, homo non separet*: nos etiam gaudentes, dicamus: Quia quod Deus, qui est aeterna vita, conjunxit, temporalis mors interveniens non divisit. De filiis autem quid aliud dicendum est, nisi quia qui beatissimo genitori insolubilibus naturae vinculis sunt connexi, nullatenus ab eo locali potuerunt interstitio separari? Legitur autem, quia Adam cum primum uxorem vidit, protinus dixit: *Hoc nunc os ex ossibus meis, et caro de carne mea*. Si ergo Eva, quia de viri latere est formata, os ex ossibus ejus, et caro de carne ejus dicitur: cur non et filii qui de lumbis patris exierunt, eadem et

* Ad sanctam Martyrum progeniem apostrophe.

** Ravennatensi civitati et Ecclesiae S. Doctor Damiani de gloria et felicitate ob sanctos suos Martyres et Patronos coelestes eloquentissime gratulatur.

ossa et carnem cum patre habere dicantur? Licet ergo sejuncti videantur per intervalla locorum, per occultum tamen mysticae virtutis juncti sunt sacramentum. * Gaude igitur nobilis urbs Ravenna, et totis in Domino visceribus delectare quae licet ardua sis muralis machinae celsitudine, multo tamen excelsior es beatorum martyrum dignitate: lapideis quidem propugnaculis inexpugnabiliter cincta, sed valde inexpugnabilius fortium Christi militum protectione vallata: quae quodammodo Romanis arcibus amicabiliter aemula, sic per duos praecipuos martyres, Vitalem, videlicet et Apollinarem, mater esse meruisti et domina circumpositarum quarumlibet urbium, sicut illa per duos summos Apostolos, Petrum scilicet et Paulum, totius orbis sibi vendicat principatum: et quasi caput reliquis civitatibus facta, ita coruscas duorum splendore sanctorum, velut humana facies geminorum luminibus oculorum.

§ 9. Laetare igitur et exulta, quia quae daemonum antea fueras delubrum, nunc per respectum divinae gratiae coelestium senatorum facta es capitolum. Et quae prius male foecunda, in filiis tuis innumeras stipulas germinabas inferno, jam per beatorum martyrum merita multos cives parturis coelo. Quae prae confusione vitiorum antiqua fueras Babylonia, ipsa per novitatem virtutum nova Jerusalem facta es, vivis nimirum lapidibus adornata: ut jam populo tuo non immerito per Paulum dicatur: *Jam non estis hospites et advenae, sed estis cives sanctorum et domestici Dei*: et per Petrum: *Vos estis genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis*. Nec leve tibi datum est divinae dilectionis indicium in eo quod beatus Vitalis etiam post felicem transitum suum in te voluit habere sepulcrum. Non est passus ex te suum corpus auferri, quia noluit te patrocinii sui protectione destitui. In qua re tibi utique magis, quam uxori beatissimae, praestitit: qui dum tuae utilitati consuluit, sanctae voluntati ejus non acquievit. Scriptum namque est, quia sancta Valeria, dum beati Vitalis vellet corpus auferre, a Christianis prohibita est, et saepe in visionibus ab ipso admonita, ne sanctum corpus a malo homine bene positum violaret.

§ 10. Certe non possum dicere, fratres mei, quam jucunde, quam delectabiliter certamen hujus pugnae considero, quam avidissime totos interiorum luminum radios ad spectaculum sanctae contentionis expando. Perpendo diversam litigantium aciem: hinc videlicet civitatem, inde unam aspicio mulierem: in medio vero positum corpus sancti Vitalis, materia est et causa certaminis. Quaecunque pars suis allegationibus utitur, et causam suam diversa juris ratione tuetur. Illa repetit jus antiquae possessionis, ista opponit titulum divinae concessionis. Illa conqueritur sibi violenter ablatum, ista econtrario asserit ex divina sibi benignitate donatum.

* Paganicis ritibus deditae, et Christo credentis urbis comparatio.

Dicit illa, « Rem proximi tui non concupiscas: » respondet ista, « Quod tuum est, ne repetas. » Illa: « Sed mihi est, inquit, dotalis matrimonii lege conjunctus: » ista autem, « Quia et mihi est pretioso martyrii sanguine foederatus: habuisti tu, dum licuit, conjugem tuum: liceat et mihi habere sine molestia martyrem meum. Tibi enim est carnalis copulae glutino sociatus, in me est triumphalis martyrii gloriâ coronatus. Audi Apostolum dicentem: *Mulier alligata est legi, quamdiu vir ejus vivit: cum autem obierit vir ejus, soluta est a lege viri.* Si ergo tu soluta es a viri lege quae in carne adhuc vivis: quomodo illi qui ad coelestia regna jam transiit, innectere vinculum quaeris?» Sed ad dirimendum hujusmodi contentionis sanctae litigium, accessit ipse beatus martyr in medium, et venerandae uxoris querelae imposuit modum: et qui eatenus fuerat materia contentionis, sequester et mediator factus est pacis.

§ 11. Sed dum vobis, fratres charissimi, ista dicimus, illud etiam ad mentem reducitur quod Patriarcham Jacob fecisse Scriptura sacra testatur. Legitur enim, quia cum appropinquare cerneret mortis diem, vocavit filium suum Joseph, et dixit ad eum: Si inveni gratiam in conspectu tuo, pone manum sub femore tuo et facies mihi misericordiam et veritatem, ut non sepelias me in Aegypto, sed dormiam cum patribus meis, et auferas me de hac terra, condasque in sepulcro Majorum. Cui respondit Joseph: Ego faciam quod jussisti. Et ille: Jura ergo, inquit, mihi. Quo jurante, adoravit Israël Deum. Quid est hoc, fratres mei? Quid sibi vult a tanto viro tam anxia sepeliendi corporis sollicitudo? Si enim hoc ex humana consuetudine metiamur, profecto nihil dignum tanta propheticae mentis excellentiâ reperimus. Ubicumque enim corpus humanum sepeliatur, non ideo vel minus perfecta, vel minus gloriosa ejus resurrectio futura proculdubio creditur. Sed si mystici sacramenti profunditas in hujus dubietatis caligine requiratur, perspicuum lumen intelligentiae ipsi qui invenerit, oriatur. Cadavera quippe mortuorum, peccata significant injuste viventium. Sicut enim post contactum corporum mortuorum lex praecepit homines purificari, ita etiam post perpetrationem delictorum jubemur per poenitentiam ablui. Hinc nimirum illa sententia dicta est: *Qui baptizatur a mortuo, et iterum tangit illum, quid profecit lavatio ejus?* (Eccli. xxxiv). Baptizatur quippe a mortuo qui mundatur fletibus a peccato: sed post baptismum mortuum tangit, qui culpam post lacrymas repetit. Sepultura vero mortuorum, remissionem significat peccatorum. Unde per Prophetam dicitur: *Beati quorum remissae sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata* (Psal. 31). Ubi ergo sepelienda erant cadavera Patriarcharum, nisi in ea terra, ubi ille erat crucifigendus, cujus sanguine facta est remissio peccatorum? Quae ergo causa fuit, ut Patriarcha Jacob sepeliretur in

Chananaeorum terra: eadem fuit, ut beatus Vitalis sepulcrum sibi specialiter eligeret in urbe Ravenna. Sicut enim ille per sepulturam sui corporis, remissionem peccatorum in illis mundi finibus quia ibi Dominus erat crucifigendus, significavit esse futuram: ita iste hanc felicissimam urbem ad baptismi gratiam et ad fidem Christi cognovit divinitus esse vocandam. Quapropter obsecro vos et admoneo, dilectissimi fratres, tantam dignitatem, quam gratuito Dei munere suscepistis, assidua meditatione recolite, et dignas tantis beneficiis gratias non solum ore, vel corde, sed etiam dignis operibus referre curate. Caduca seculi hujus blandimenta despiciate. Ad coelestis patriae gaudia medullitus anhelate. Carnis incentiva reprimite. Mandata Dei quae aure percipitis, operibus adimplete. Ab amore Dei nulla vos mundi prosperitas retrahat, nulla vos adversitas frangat. Non corpus vestrum luxuria polluat. Non invidiae flamma consumat. Non vos elatio inflat. Non terrenarum rerum cupiditas gravet. Non vos ab amore proximi iracundia dividat. Non pravorum vitiis dilectio inordinata conjungat. Transacta mala dignae poenitentiae fletibus tergite: imminetia vero cauta provisione vitate. Venturum terribilem judicem ante mentis oculos ponite. Districti examinis sententiam trepidi formidate: quatenus qui nunc venturum credentes, humanitatis ejus crucem bajulare satagitis, in majestatis suae gloria postmodum venientem, securi et alacres videatis Jesum Christum Dominum nostrum qui cum Patre et Spiritu Sancto vivit et regnat in secula seculorum, Amen.

MARTYRIUM S. THEODORAE VIRG.

A S. AMBROSIO PERELEGANTER SCRIPTUM LIB. II DE VIRGINIBUS: QUAM HAC DIE PASSAM VOLUNT LATINA MARTYROLOGIA, ET QUIDEM ALEXANDRIAE, CUM AMBROSIIUS ANTIOCHIAE HABEAT: SED AUT MENDUM EST IN SCRIPTURA, AUT DIVERSA EST HAEC THEODORA AB ILLA QUAM SUPRA V APRILIS EX METAPHRASTE ANNOTAVIMUS.

Incertâ aetate.*

§ 1. Antiochiae nuper * virgo quaedam fuit fugitans publici visus. Sed quo magis virorum evitabat aspectum, eo amplius incendebat. Pulchritudo enim audita, nec visa, plus desideratur, duobus stimulis cupiditatum, amoris et cognitionis: dum et nihil.

* Virgo haec, de qua, tacito ejus et sui liberatoris nomine scribit S. Doctor, Antiochena fuit et licet nonnulli suspicentur *Antiochiam* pro *Alexandria* librariorum vitio scriptum, non facile nobis suaderi poterit Theodoram eandem esse de qua hodie Rom. Martyrologium. Videtur namque Ambrosius aetati suae propinquiores, ac forte sub Juliano Apostata, gestam rem narrare: immittitur sane adverbio illo: *nuper*, quo usus non fuisset si dicere aggrediretur de Maximiani et Diocletiani temporibus. Vide notam supra pro SS. Theodora et Didymo, die v huj. p. 164.

occurrit quod minus placeat, et plus putatur esse quod placeat quod non iudex oculus explorat, sed animus amator exoptat. Itaque sancta virgo, ne diutius alerentur potiendae spe cupiditatis, integritatem pudoris professa, sic restinxit improborum faces, ut non jam amaretur, sed proderetur. Ecce persecutio. Puella fugere nescia, certe pavida, ne incideret in insidiatores pudoris, animum ad virtutem paravit; tam religiosa, ut mortem non timeret: tam pudica, ut expectaret. Venit coronae dies. Maxima omnium expectatio. Producitur puella, duplex professa certamen, et castitatis, et religionis *. Sed ubi viderunt constantiam professionis, metum pudoris, paratam ad cruciatus, erubescens ad aspectus: excogitare coeperunt, quemadmodum specie castitatis religionem tollerent, ut cum id abstulissent quod erat amplius, etiam id eriperent quod reliquerant. Aut sacrificare virginem, aut lupanari prostitui jubent. Quomodo deos suos colunt qui sic vindicant? aut quemadmodum ipsi vivunt qui ita judicant? Hic puella, non quod de religione ambigeret, sed de pudore trepidaret, ipsa secum: Quid agimus? Hodie aut martyr, aut virgo, altera nobis invidetur corona. Sed nec virginis nomen agnoscitur, ubi virginitatis auctor negatur. Nam quemadmodum virgo, si meretricem colas? quemadmodum virgo, si adulteros diligas? quemadmodum virgo si amorem petas? Tolerabilius est enim, mentem virginem, quam carnem, habere. Utrumque bonum, si liceat: si non liceat, saltem non homini castae, sed Deo simus. Et Rahab meretrix fuit: sed postquam Deo credidit, salutem invenit. Et Judith se, ut adultero placeret, ornavit: quae tamen quia hoc religione, non amore, faciebat, nemo eam adulteram iudicavit. Bene successit exemplum. Nam si illa quae se commisit religioni, et pudorem servavit, et patriam; fortassis et nos servando religionem, servabimus etiam castitatem. Quod si Judith pudicitiam religioni praeferre voluisset, perdita patriâ, etiam pudicitiam perdidisset. Itaque talibus informata exemplis, simul animo tenens verba Domini, quibus ait: «Quicumque perdidit animam suam propter me, inveniet eam: flevit, tacuit, ne eam vel loquentem adulter audiret: nec pudoris elegit injuriam, sed Christi recusavit. Existimate, utrum adulterare potuerit corpus quae nec vocem adulteravit. Jamdudum verecundatur oratio mea, et quasi audire gestorum seriem criminosam atque explanare formidat.

§ 2. Claudite aures virgines: ducitur puella Dei ad lupanar: sed aperite aures virgines Dei: «Christi virgo prostitui potest, adulterari non potest. Ubicumque Dei virgo est, Dei templum est: nec lupanaria infamant castitatem, sed castitas etiam loci abolet infamiam. Ingens petulantium concursus ad fornicem. Discite martyrum miracula sanctae virgines, dediscite locorum

* Duplex, pro Castitate et Religione, certamen; utramque virtutem gestiebant adinere pagani; de utraque coronam adeptae Virgines Christianae Martyrio.

vocabula. Clauditur intus columba, strepunt accipitres foris: certant singuli, quis praedam primus invadat. At illa manibus ad coelum levatis, quasi ad domum venisset orationis, non ad libidinis diversorium: «Christe, inquit, qui domuisti virgini (*Theclam dicit*) feros leones, potes etiam domare hominum feras mentes. Chaldaeis roravit ignis, Judaeis se unda suspendit, misericordiâ tua, non naturâ sua: Susanna ad supplicium genu fixit, et de adulterinis triumphavit: aruit dextera quae templi tui dona violabat. Nunc templum ipsum attrectatur tuum: ne patiaris incestum sacrilegii qui non passus es furtum. Benedicatur et nunc nomen tuum, ut quae ad adulterium veni, virgo discedam.» Vix compleverat precem, et ecce vir militis specie terribilis irrûpit. Quemadmodum eum virgo ut vidit, tremuit, cui populus tremens cessit? Sed non illa immemor lectionis: Et Daniel, inquit, supplicium Susannae spectaturus advenerat, et quam populus damnavit, unus absolvit. Potest et in hoc lupi habitu ovis latere. Habet et Christus milites suos qui etiam legiones habet. Aut fortasse percussor intravit, ne vereare anima: talis solet martyres facere. O virgo, fides tua te salvam fecit. Cui miles: «Ne, quaeso, paveas soror *. Frater huc veni, salvare animam, non perdere. Serva me, ut ipsa servêris. Quasi adulter ingressus, si vis, martyr egrediar. Vestimenta mutemus: conveniunt mihi tua, et mea tibi, sed utraque Christo. Tua vestis me vere militem faciet, mea te virginem. Bene tu vestiêris, ego melius exuar, ut me persecutor agnoscat. Sume habitum qui abscondat foeminam: trade qui consecret martyrem. Induere chlamydem quae occultet membra virginis, servet pudorem. Sume pileum quod tegat crines, abscondat ora. Solent erubescere qui lupânar intraverint. Sane cum egressa fueris, ne respicias retro, memor uxoris Loth quae naturam suam, quia impudicos licet castis oculis respexit, amisit. Nec vereare, ne quid pereat sacrificio. Ego pro te hostiam Deo reddo, tu pro me militem Christo. Habes bonam militiam castitatis quae stipendiis militat sempiternis: loricam justitiae quae spiritali munimine corpus inclûdat: scutum fidei, quo vulnus repellas: galeam salutis. Ibi enim est praesidium nostrae salutis ubi Christus. Quoniam mulieris caput vir, virginis Christus.»

§ 3. Et inter haec verba chlamydem exuit: suspectus tamen adhuc habitus et persecutoris et adulteri. Virgo cervicem, chlamydem miles offerre. Quae pompa illa, quae gratia, cum in lupânari de martyrio certarent? Addantur personae, miles et virgo, hoc est, dissimiles inter se naturâ, sed Dei miseratione consimiles, ut compleatur (*Isaïæ LXV*) oraculum: *Tunc lupi et agni pascentur simul*. Ecce agna et lupo non solum pascentur simul, sed etiam immolantur. Quid plura? Mutato habitu, evolat puella de laqueo,

* Nota jueunde et venuste productam Antithesim. Liceat tamen stylum nonnihil reprehendere nimis assidua sententiarum concisione laborantem.

jam non suis alis, utpote quae spiritalibus ferebatur: et (quod nulla unquam viderunt secula) egreditur de lupanari virgo, sed Christi. At illi qui videbant oculis et non videbant corde, ceu raptiores ad agnam, lupi fremere ad praedam. Unus qui erat immodestior, introivit: sed ubi hausit oculis rei textum: Quid hoc, inquit, est? Puella ingressa est, vir videtur. Ecce non fabulosum illud, cerva pro virgine: sed quod verum est, miles ex virgine. At etiam audieram, et non credideram quod aquam Christus in vina convertit. Jam mutare coepit et sexus. Recedamus hinc, dum adhuc qui fuimus, sumus. Numquid et ipse mutatus sum qui aliud cerno, quam credo? Ad lupanar veni, cerno vadimonium: et tamen mutatus egrediar: pudicus exhibeo qui adulter intravi. Indicio rei, quia debebatur tanto corona victori, damnatus est pro virgine qui pro virgine comprehensus est. Ita de lupanari non solum virgo, sed etiam martyres exierunt *. Fertur puella ad locum supplicii cucurrisse, certasse ambos de nece, cum ille diceret: « Ego sum jussus occidi: te absolvit sententia, quando me tenuit. » At illa clamare: « Non ego te mortis vadem elegi, sed praedem pudoris optavi. Si pudor quaeritur, manet nexus: si sanguis exposcitur, fidejussorem non desidero: habeo unde dissolvam. In me lata est ista sententia quae pro me lata est. Certe si pecuniae te fidejussorem dedissem, et absente me iudex tuum censum foeneratori adjudicasset, eadem me sententiâ convenires, meo patrimonio solverem tuos nexus. Si recusarem quis me indignam morte censeret? Quanto major est capitis huius usura? Moriar innocens, ne moriar nocens. Nihil hic medium est: hodie aut rea ero tui sanguinis, aut martyr mei. Si cito redii, quis me audet excludere? Si moram feci, quis audet absolvere? Plus legibus debeo, rea non solum fugae meae, sed etiam caedis alienae. Sufficiunt membra morti quae non sufficiebant injuriae. Est in virgine vulnere locus qui non erat contumeliae. Ego opprobrium declinavi, non martyrium tibi cessi. Vestem, non professionem, mutavi. Quod si mihi praeripis mortem, non redemisti me, sed circumvenisti. Cave quaeso contendas, cave contradicere audeas. Noli eripere beneficium quod dedisti. Dum mihi hanc sententiam negas, illam restituas superiorem. Sententia enim, sententiâ posteriore mutatur. Si posterior me non tenet, tenet superior. Possumus uterque satisfacere sententiae, si me prius patiaris occidi. In te non habent aliam, quam exerceant, poenam: in virgine obnoxius pudor est. Itaque gloriosior eris, si videaris de adultera martyrem fecisse, quam de martyre adulteram reddidisse.»

§ 4. Quid expectatis? Duo contenderunt, et ambo vicerunt: nec divisa est corona, sed addita. Ita sancti martyres invicem sibi beneficia conferentes, altera principium martyrio dedit, alter

* Pulcrum et nobile inter Virginem et militem ejus pudoris servatorem de martyrio certamen.

effectum. At etiam Philosophorum gymnasia Damònem et Pythiam Pythagoreos in coelum ferunt: quorum unus cum esset morti adjudicatus, commendandorum suorum tempus poposcit. Tyrannus autem astutissimus quod reperiri non posse existimaret, petivit ut sponsorem daret qui pro se feriretur, si ipse faceret moram. Quid de duobus praeclarius nescio, utrumque praeclarum. Alter mortis vadem invenit, alter se obtulit. Itaque dum reus moram supplicio faceret, fidejussor vultu sereno mortem non recusavit. Cum duceretur, amicus revertitur: cervicem substituit, colla subiecit. Tunc admiratus tyrannus chariorem Philosophis amicitiam, quam vitam fuisse, petivit, ut ipse ab his, quos damnaverat, in amicitiam reciperetur. Tanta virtutis est gratia, ut et tyrannum inclinaret. Digna laude, sed minora nostris. Nam illic ambo viri: hic una virgo quae primo etiam sexum vinceret. Illi amici, isti incogniti. Illi tyranno uni se obtulerunt, isti pluribus, hoc etiam crudelioribus quod ille pepercit, isti occiderunt. Inter illos in uno obnoxia necessitas, in his amorum voluntas libera. Hoc quoque isti prudentiores quod illis studii sui finis, amicitiae gratia: istis, corona martyrii. Illi enim certaverunt hominibus, isti Deo.

S. HUGONIS CLUNIAC. ABBATIS

VITA AB HUGONE MONACHO EJUS COAETAN. CONSCRIPTA.

EX MS. BIBLIOTH. CLUNIAC.

Anno obiit 1109.

§ 1. Hugo iste, quem debitus sermo proponit, ex illustri nobilium prosapia Burgundionum originem duxit. Pater ejus fuit Dalmatius, princeps egregius, Samurensis dominus. Mater ejus Eremburgis, genere insignis, vitâ laudabilis. Hic puer intemperantiam aulicorum sectari noluit, consuetudinem cum simplicitate retinuit, impudicos raptos abhorruit, pietati servire devotus elegit. Unde factum est, ut invitis parentibus ad monasterium fugeret, sanctique Odilonis * Cluniacensis Abbatis magisterio se commendaret. Factus itaque monachus, ad tantum mox religionis apicem ascendit, ut quos imitari venerat, his imitandus extiterit. Pro meritis igitur Prior congregationis effectus, quam discrete, quam strenue sui debita peregerit officii, nostrae narrationis compendium non sinit explicare. Tandem pius Odilo, vivens in Christo, carne solutus est, miraculis coruscus. Cui sanctus Hugo

* Col. i jan. Vide Sur. Vol. I, p. 45.

digne succedens, sua saepe praesentiâ daemones effugabat. Nam Stephano Papa apud Florentiam decumbente, dum visitaturus accederet, eumque sanctis consolationibus et oratione relevaret, daemon, qui morituro manifestus advenerat, territus exiit: sanctoque a Papa recedente iterum rediit. Qua de causa saepius ad se patrem Papa revocavit, saepiusque daemonem revocatus abegit: sicut ipse Pontifex praesentibus revelavit: qui postmodum Sancti se precibus commendans, in ejus manibus spiritum reddidit, sancta confessione praemunitus.

§ 2. Mirandis plus miranda subjungo quae referentibus viris authenticis probata cognosco. Haec sane referunt Gaufridus de Monte sancti Vincentii, et Rainaldus Heduenis qui adhuc praesentes sunt. Dux Burgundiae Robertus Haganonem Heduum episcopum nimia infestatione gravabat, variisque praedonum incursibus passim Burgundia laborabat. Ea propter Gaufridus Lugdunensis, Hugo Bisuntinensis, Achardus Cabilonensis, et Drogo Masticensis, Hedum * convenerunt, magnique patrem consilii, praedictum Hugonem Cluniacensem Abbatem, venire rogaverunt. Aderat illustrium multitudo virorum, populus confluebat infinitus, pro pace supplicans indefessis clamoribus. Adveniens ipse Dux, immo tyrannus, Hedum intravit, sed fastu maligno interesse conventui recusavit. At pater Hugo fervore charitatis permotus, tyrannum adiit, eumque vehementer increpans, cunctis mirantibus, tanquam ovem mitissimam secum adduxit. Episcopis autem supplicantibus, ut pater Hugo pro pace componenda loqueretur, turbis undique reticentibus, et ab ejus ore pendentibus, sic ait: «Qui pacem quaerunt, qui Deum diligunt, nos audiant, nobiscum agant. Qui vero filius pacis non est, qui non ex Deo, sed adversarius est, huic ex parte omnipotentis praecipio, ut a nobis exeat, et operi divino non noceat.» Vix dicta compleverat, cum ecce quidam staturâ procerus, facie truculentus, multis eum sequentibus egressus, disparuit. Non fuit in tanta multitudine hominum qui aliquem nosset ex iis qui egrediebantur. Mirabantur singuli, stupebant universi. His ita depulsis, tantam mox praedicatio sancti efficaciam habuit, ut, eo jubente, Dux ipse sui necem filii ejus interfectoibus condonarit, et Ecclesia pacem receperit. Res equidem mira, sed altiori miraculo cumulata. Quandiu enim in conventu illo vir sanctus sancta perdociuit, sicut columba candida super caput ejus praesens apparuit. Quibus id videre datum est, Deum glorificaverunt, non enim omnes hanc videre gloriam meruerunt.

§ 3. Dum haec audiendo, vos mirari video, illud non minus refero. Hildebrandus Romanae Ecclesiae Diaconus, Apostolicae sedis Pontifex Gregorius VII mox futurus, Galliarum legatione suscepta, Cluniacum venerat. Hic quadam die sedens in Capitulo

* Gall. *Autun* in Burgundia.

cum beato Hugone, fratrum negligentias pietatis gladio corrigente, aspexit Dominum Jesum praesentem, praedicto patri assidentem, eique, de singulis quid agere deberet, suggerentem. Itaque Hildebrandus sancti viri merita praedicans, in famulo Dominum collaudabat. Saredum venerat Hugo pater, ut ibi Baptistae Joannis festum devotus ageret: ad quem mulier quaedam cum turba pro ea supplicante pervenit, siquidem ejus uterum virulenta serpentis irruptio tenebat. Tum vero sanctus misericordiâ permotus, aquam afferri praecepit, eamque allatam precibus et benedictionibus signavit. Accipiensque ter de illa aqua, in os mulieris orando infudit. Quo facto, mox serpens horrendus per os illius, cunctis qui aderant cernentibus, exivit. Qui ergo cum moerore venerant, cum gaudio revertentes, Dominum collaudabant.

§ 4. Illo tempore pacis conciliandae praedictus pater cum Episcopis, Rocleno Cabilonensi * et Drogone Masticensi **, in campo venatorio pariter adfuit. Turbis vero circumstantibus, quidam pessimo foedatus crimine non timuit interesse. Quem sanctus, Sancto edoctus Spiritu, eminus intuens, ait praesentibus: «Videtis miserum illum? Videtis daemone plenum?» Statimque eum designavit, et ad se venire mandavit. Cui praesentato, «Quomodo, ait, huc intrasti qui hoc crimine (crimen autem exposuit) te sordidare voluisti? Cur miser nobis in te daemonem repraesentasti? Pacem nos quaerimus, daemonem nolumus.» Confusus ille, negare non potuit. Quod ut viderunt permulti qui illic aderant, inter se mutuo submissa voce colloquebantur: «Diverteramus ab hoc homine, qui etiam occulta hominum novit intueri, ne etiam in nostris nos peccatis, quemadmodum istum, valeat deprehendere.» Tunc pater sanctus tradidit hominem illum in manus Rocleni Episcopi Cabilonensis, cujus parochiae erat. Ejus peccatum illi exponens: quem quidem Episcopus ille pro officio correxit. Simili modo, eodem revelante Spiritu Sancto, cum ad Charitatem *** veniens, fratres in sancto susciperet osculo, quemdam inter alios sibi occurrentem subito abhorruit, et ab osculo suspendit. Fratribus autem factum mirantibus, illum qui ut novitius susceptus fuerat, unde venisset, cui esset addictus sectae, solícite coepit inquirere. Et quia spiritualis omnia judicat, et ipse a nemine judicatur, eum ex ipsius ore Manichaeum esse convicit, convictumque cum infidelitatis macula lupum ab ovibus pastor abegit, et infidelem a consortio fidelium fidelis ejecit.

§ 5. Turones venerat Hugo pater, ut pro Abbacia majoris monasterii, quam violentia Comitis Andegavensis Gaufridi, cognomento Barbati, nimis oppresserat, intercessor adesset. Cum omni itaque humilitatē Comitem exorans, quia duriorem invenit, ejus

* Châlon.

** Mâcon.

*** Monasterium dictum de la Charité-sur-Loire.

se advolvere pedibus vir sanctus non erubuit. Sed cum nulla ratione ab oppressione monasterii eum posset compescere, atque cum multa indignatione recedentem retinere vellet, fibula, qua ejus chlamys stringebatur, dirupta est. Abeunti itaque prophetica voce illud Samuelis ilico inclamavit: *Scissum est a te regnum hodie* (1. Reg. xv). Qui mox, juxta viri Dei vaticinium, perdidit dominium, a fratre suo Fulcone captus, et in carcerem conjectus: unde etiam, sensu jam debilitatus, non nisi morte solutus exivit.

§ 6. Martiniaci erat aliquando vir sanctus, et cum eo gloriosus doctor Anselmus Archiepiscopus Cantuariensis, sanctorumque comitum coetus venerandus. Quadam itaque die pater Hugo, sancta satiatus meditatione, et divina reffectus revelatione, fratribus convocatis ait: «Annuncio dilectioni vestrae, in Wilhelmum regem Anglorum transacta nocte sententiam proscriptionis prolata esse, eumque exiguo tempore regnaturum.» Juxta verbum ejus consecutus est rei, quam praedixerat, eventus. Fuit autem haec proscriptionis ejus sententia, ut dum venatum exiret, subito percussus sagittâ, morte citissima interiret. Apparuit deinde prophetantis veritas, et Cantuariensi Archiepiscopo, rege ejus persecutore perempto, reditum ad suam sedem Deus aperuit.

§ 7. Ad Francigenas pius pater Hugo visitator descenderat. Quem vir illustris Albertus de Gornaco, in Belvacensi pago honorifice suscepit. Uxor quoque viri, nomine Ermegardis, tanto hospiti reverenter occurrit. Eam vero intuens Sanctus, prophetico afflatus spiritu, dixit: «Domina, gravida es: masculus erit, quem paries. Hic, sicut Deo placuerit, monachus erit.» Audiens mulier quae de se ante non noverat, mirabatur: qui praesentes aderant, laetabantur. Denique gravida illa masculum peperit: Landricus dictus est, crevit, militari deputatus officio gladium accepit, et, ut id hominum genus male consuevit, flagitiosus evasit. Interim B. Hugo praesentis vitae cursum complevit in Christo, successitque ei pius ejus filius dominus Pontius: qui et ipse Franciam visitaturus intravit. Ubi pro sua praeclara consuetudine errantes in viam revocans, plurimos secum adduxit. Inter quos et me peccatorem Hugonem, et hunc, de quo loquimur, juvenem invenit, vocavit, et, ut Sanctus praedixerat, monachum fecit. Praesens est in Cluniaco, sacerdotali fungitur officio. O praedicanda patris hujus prophetandi gratia, qui non solum in praesentia occulta hominum vere revelavit, sed etiam longe post futura certo praenunciavit.

§ 8. Crispejum * venturus, ut monasterium sibi susciperet, Robertum quemdam, acri febrium ardore laborantem, obvium habuit. Cui sanctus valde compatiens, ait: «Si rapinas exercere cessaveris, crimenque praedonis abdicaveris, promitto ego tibi,

* *Crespy.*

quia in nomine Domini cito sanaberis. » Dedit miles fidem, se a rapinis cessaturum: dedit sanctus, pulsus prece febribus, aegro sanitatem. O quot ejus oratione sanati sunt: o quot de reliquiis ejus sumentes, tam se, quam alios, impensis invicem particulis, a morbis citissime curaverunt. Aqua, qua sanctus sanctas manus abluit, sanitatem plurimis attulit. Dum ad alia festino, permulta (fateor) omitto.

§ 9. Parisiorum urbem vir sanctus intravit, atque ad ecclesiam S. Genovefae Missas celebraturus ascendit. Quibus expletis, accepta Apostoli planetâ, quae ab Antiochia olim delata, in ea quam diximus servatur ecclesia: « O utinam, inquit, haberemus aegrotum, in quo virtutis Apostolicae caperemus experimentum. » Quibus dictis, Robertus, sua probitate illis in partibus satis notus, sed diutino morbo membrorum officio destitutus, illuc se deferri praecepit, ubi Sanctum adesse cognovit. Deponitur debilis ante Sanctum, prece supplicis quaerit ab eo suffragium. Pater Hugo miseretur, tenens Apostoli planetam, Dominum deprecatur, ipsamque planetam super aegrum elevans, cum dulci melodia ait: Petrus Apostolus dicit paralytico: « Roberte, sanet te Dominus Jesus Christus: surge, et sterne tibi: qui continuo surrexit. » In his verbis Robertus ilico totus convaluit, sanusque egrediens, gratias agit. Res ista notissima est: fere tota illa civitas testis est. De hoc controversia laudabilis est orta. Parisienses dicunt, quia Petri est miraculum, qui per Hugonem Robertum sanaverit. Cluniacenses contra asserunt, Hugoni suo factum imputari debere, qui meritis Petri in Christi nomine debilem erexerit. Utrorumque causam suscipio: pro captu meo utrisque respondeo. Fides Domino praesentat affectum, Dominus fidei largitur impensum. Robertus oravit Hugonem, Hugo Salvatorem. Petrus adscitus est, Salvator operatus est. Sed hoc vobis pensandum proponens, ad majora festino.

§ 10. Per Gasconiam sanctus iter agebat. Secus viam in tugurio elephantiacus quidam foedus vulneribus decumbebat. Homo iste nobilis, famosus et dives, jacebat abjectus, leprosus et pauper. Audiens vir Dei, condoluit miseriae viri, assumptisque secum duobus monachis, Duranno scilicet, qui fuit Tolosanus episcopus, et Hunaldo, qui Abbas fuit Mosiacensis, intravit ad pauperem, ulceroso praedicavit patientiae consolationem. Missa consolatione, fudit orationem: oratione completa, dedit benedictionem. Agninemque exuens tunicam, vestivit pauperem. Mira res: pauper vestitus veste pellicea, lepram exuit: incolumis factus, decorem induit: gratias agens, alacriter exivit.

§ 11. Quidam frater, nomine Guilhelmus, obedientiae munus ipsi a sancto Hugone demandatum curabat: sed crure graviter intumescente, muneri imposito par esse non potuit. Itaque dolore acrius grassante, mortem sibi sentiens imminere, totum se

contulit ad Hugonem, quamvis absentem, ab eoque velut praesente postulat sanitatem. Ad morbum vero se convertens, adjuravit eum dicens: « In nomine Jesu Christi ex parte patris, qui me huc venire jussit, praecipio tibi ut abscedas, nec me deinceps ab iis quae ex obedientia mihi facienda incumbunt, impediās. » Dixit, et ecce dormienti in somnis duo albis vestiti apparuere monachi, dicentes se venisse ex parte Hugonis Abbatis. Alter eorum crus tumidum attrectavit, oleum infudit: alter liniendo perunxit. Evigilans autem aegrotus, dolorem non sensit, plenamque sibi laetabatur redditam sospitatem.

§ 12. Cluniaci quidam Theodoricus erat, antea miles, tum vero monachus: prius magnus nobilitate, tum humilitate parvus. Hujus articulum pedis letalis morbus, qui cancer dicitur, occuparat: cumque nullum inveniret remedium, fide plena ad patris Hugonis se convertit implorandam opem. Abbate itaque Missam peragente, de aqua, qua digitos suos sumpta Eucharistiā laverat, Theodoricus clanculum accepit, et de magistri virtute confidens, infudit ex ea in articuli partes: statimque pes totus convaluit, caroque depasta ilico restituta est.

§ 13. Apud veterem Chiricam locus est, non longe a basilica situs: ubi suscepit patrem Hugonem comes Ludovicus. Accessit ad famulandum sancto viro comitis uxor Sophia: parata est in viridario mensa sollicitudine promptissima. Sed subito turbatus aër, imbribus infestavit ministros: exorta tempestas, molestiā afficiebat dominos. At pater sanctus turbatos illos videns, eorum misertus, contra tempestatem elevavit manum, sanctae Crucis signum opposuit: et ecce miro modo pluvia, quae in circuitu largiter omnia infudit, mensas eorum et ipsis assidentes prorsus non attigit.

§ 14. Romam proficiscens aliquando pater Hugo, arctissimam a prominentis rupis latere viam ingressus est. Erat inferius terribilis profunditas, ita ut metu praecipitii vix unquam viatores audeant intuèri. Praecedentibus itaque aliis post alios prae timore sociis, sequebatur pater, mente et oculis dextrâ laevâque pariter ad coelum levatis. Sinistrâ mulae habenas tenebat, oratione suspensus Domino totus inhiabat. Propter transeuntes quaedam paupercula mulier ibi in brevissimum arduae rupis foramen sese receperat. Mula vero, cui Sanctus insidebat, ubi latitantem illam subito aspexit, misere pavefacta, ilico resilit: et resiliens, tota in immane profundum cum sancto viro cadit. Ibi sanctus, ut antea, sic etiam cadendo, mentem et oculos dexteramque ad coelum erectam tenebat. Cadebat quidem corpore, sed immotus cum Domino stabat mente. Praevaluit itaque stabilitas mentis suaeque sedens mulâ, invisibiliter reportatus ab infimis, viaeque redditus est totus incolumis. Videte charissimi, videte patrem de morte redeuntem, admiramini de funere resurgentem. Sed qui

Jonam in mare praecipitatum, de profundo abyssi, de ventre ceti clamantem ad se, liberare voluit, etiam hunc orantem omnipotenti misericordiâ sanum a ruina levavit. Vidit Vincentius, qui tum in laico habitu, fideli sedulus obsequio, sanctum sequebatur: adhuc superest, se vidisse testatur. O mirandam Hugonis orationum instantiam, quae non solum ipsum servavit, sed etiam Aldephonsum Hispaniae regem liberavit. Eum namque frater ejus Sanctius regno privaverat, captum et catenatum carceri mancipaverat. Illi vero pius Hugo compatiens, pro eo apud Dominum precibus insistebat, et apostoli Petri confidens meritis, a Domino eum absolvi poscebat. Nec mora: beatus Petrus apostolus cuidam fratri in Cluniaco apparuit, preces Hugonis pro Aldephonsi ereptione Deum admisisse revelavit: fecit etiam Aldephonso illud in carcere nunciari. Porro Sanctio in somnis sub gravi comminatione praecepit, ut cito Aldephonsum restitueret, nec differre ausus esset. Sanctius terrore correptus, Aldephonsum statim restituit: restitutus ille, Deo et liberatori suo Hugoni gratias egit, censumque, quem pater suus Ferdinandus rex quotannis Cluniacensi monasterio solvendum instituit, ipse duplicavit, ducentas et quadraginta auri uncias annuatim reddens. Sic etiam pater Hugo Berardum de Reorcherio (qui Cavariacum, quod est juris Cluniacensis, gravi exactione oppresserat) cum nec admonitionibus suis, nec amicorum suorum consiliis eum refrenare posset, ad Deum fuis precibus edomuit. Cum enim pius pater pro oppressis Domino preces offerret, oppressor subito membrorum est incolumitate destitutus. Suis itaque turbatis, concutitur homo urgentibus malis, deponit contumaciam, assumit poenitentiam. Tandem requiritur, dat fidem se satisfacturum, Hugo flectitur misericordiâ, oppressi liberantur, oppressor emendatur.

§ 15. Ad sanctum Joannem de Angeliaco venit Abbas Hugo: qui licet absens esset corpore, praesens tamen spiritu, Cluniaco non deerat. Vidit itaque in somnis, quasi fulgur impetu quodam ruere, et Cluniacense auditorium scindendo irrumpere. Perpendens autem apud se, quae viderat, intellexit tale quippiam Cluniaci emersisse, unde, nisi cito recederet, gravissima esset ejus loci jactura consecutura. Intermissis igitur illis quae coeperat, Cluniacum festinus rediit: vocat Priores et Ordinis custodes, de negligentis fratrum inquit, sed nihil ejusmodi ex illis percipere potuit. Iis itaque dimissis, ad Deum more solito recurrit; solvit vota precum, intrat Capitulum, fratres circumspicit. Mirares, Spiritu revelante, occultum inter alios reum ilico deprehendit, arguit, convincit. Reus ille, Petrus erat, qui de Taderniaco venerat. Confitentem judex pius digne flagellat, misericorditer sanat. His visis, semetipsos circumspiciebant singuli, ne quid in eis illicitum spiritualis oculus patris animadverteret. Sic etiam per visionem commonitus, monasterium S. Marcelli Cabilonensis

sanctus intravit, et mala quaedam inveterata, et jam pene insanabilia, Spiritu Sancto edocente cognovit, rescidit, sanavit.

§ 16. Operae pretium est, propter monachos vaniloquiis deditos, quiddam hoc loco commemorare. Tolosanum episcopum Durannum, in cujus praesentia leprosum sanaverat, Dei servus saepe commonendo reprehendit, et reprehendendo commonuit, ut a ridiculis verbis, quibus male assueverat, sibi temperaret: ajebatque nisi in praesenti vita ab iis sese corrigeret, post mortem tumentibus labris et spumoso ore ipsum appariturum. Non correxit Episcopus: defunctus cuidam sacerdoti Signino apparuit, et ut Sanctus praedixerat, ulcerosis tumida labiis ora praeferebat. Petit auxilium patris lacrymabiliter, quem audire noluerat, dum eum olim pie corripere. Signinus refert patri quod viderat, miseretur Abbas, et excessum oris septem fratrum silentio sanare festinat. Septem fratres delegit, quibus septem dierum silentium pro Episcopo indixit. Unus ex iis transgreditur, silentium solvit. Redit Episcopus ad Signinum, fractum accusat silentium, de transgressore conqueritur, dilatam oris sanitatem propter septimi inobedientiam causatur. Signino haec iterum ad patrem referente, Abbas inquit de transgressione. Transgressio invenitur, et alter septenarius silentio dedicatur. Quo completo, tertio Praesul apparuit, gratias agens Abbati; pontificali indutus chlamyde, os sanatum ostendit.

§ 17. Erat vir sanctus apud Nantoacum*: venit nuncius, qui diceret obiisse Willencum. Willencus iste Prior fuit loci de Charitate. Pro defuncto dum pius pater Missam celebraret, more solito vivam seipsum hostiam Domino praesentavit, et sic tenens in manibus Filium, Patri obtulit, oblatum ore suscepit. A quo edoctus, ad fratres egreditur, revelat sociis, quia apud Charitatem non Willencus, sed Orius obierit. Erat ibi tum Odo, qui fuit Prior Cluniacensis, post Episcopus Ostiensis, deinde Apostolicae Sedis Summus Pontifex Urbanus II. Is missa legatione invenit juxta viri Dei verbum, non Willencum obiisse, sed Orium.

§ 18. His aliisque signorum titulis celebris effectus Hugo Dei servus, apud Summos Pontifices magnus habebatur: illum Imperatores, illum reges venerabantur. Italiam, Galliam, Hispaniam, Angliam innotuit, atque passim apud illos nova fundabat monasteria, vetera reparabat: neque viris dumtaxat, sed etiam foeminis coenobia constituit: in quibus fragilis eorum conditio, sexum vincens et seculum, sancta inclusione religata, limites non egreditur praefixos, sed liberis animis coelum perambulat. Dixi jam fratres quaedam sancti patris signa, omisi plurima: virtutes ejus magis imitandae sunt: quas quidem, cum sint admirabiles, partim referendas duxi. Habitus ejus, forma religionis: vita ejus, bene vivendi fuit institutio. Orationem Deo, lectionem sibi, consilium

* Nanteuil.

proximo sedulus exhibebat. A mendacio et simulatione abhorrebat penitus: torporem et otium damnabat, pauperes opulenta manu pascebat, infirmos pia sollicitudine refovebat, afflictos consolabatur, pupillos et viduas tuebatur. In vitiosos severus, erga poenitentes mitissimus erat. Disciplinae castigatione iudex, doctrinâ magister, charitate parens, obsequio minister. Ita vero pluribus erat intentus, ut minor ad singula vix haberetur. Qui ejus res gestas novèrunt, parum me dixisse revincunt. Est autem hoc loco illud minime praetermittendum:

§ 19. Bertinus de Varenis, in agro solus remanserat, nescio quid rei executurus. Visio illi talis oblata est: Vidit personas primariae dignitatis. Eas praecedebat Domina quaedam, splendoris et gloriae inaestimabilis: quam transeuntem aspexit quidem, sed faciem ejus videre non meruit. Stabat homo attonitus, cum ecce quidam senior venerandus mirantem illum ita alloquitur: « Cujus est, o homo, ager iste quem colis? » Respondit ille: « Sancti Petri est et Hugonis Abbatis. » At ille: « Meus est, inquit, ager et agri possessor. Ego enim sum Petrus Apostolus, et hic quem vides, sanctorum est conventus. Domina, quae praecedit, mater est Domini. Vade, et ex parte mea dic Hugoni Abbati, prope diem illi esse migrandum a vita: sollicite prospiciat in Domino et sibi et domui suae. Bertinus mandata haec conficere pertinuit: itaque secundo admonitus, et pro negligentia reprehensus, Cluniacum venit: rem totam ita, ut gesta erat, Abbati explicavit. Abbas reverenter accepit, sequè ad propinquam mortem accurate praeparavit.

§ 20. Eo tempore Fulgentius Abbas Affliginiensis, vir venerabilis, angelos vidit, duos mirifice ornatos lectulos in coelum deferentes, altaque voce dicentes: « In his requiescent magni duo viri, Anselmus Archiepiscopus Cantuariensis, et Hugo Abbas Cluniacensis; qui per vitae meritum a terris ascendunt in coelum. »

§ 21. Pauci intercessere dies, et uterque in Domino quievit. Sabina quoque sanctimonialis virgo in Jotrensi (*Jouarre*) monasterio, testimonii singularis, vidit matrem misericordiae cum glorioso agmine sanctorum: vidit et subsellium candidum, decenter ornatum, agmini illi interesse: audivitque Hugonem Abbatem Cluniacensem illo abiturum. Sabina visionem retulit, nec multo post nuncius venit, dicens migrasse Sanctum, quem ea visio designaverat. Sic vir sanctus et miraculis approbatus, et revelationum sacramentis praemonstratus, in medio filiorum vitâ functus, sed sanctitate perpetuus, e mundo decessit, vivit Deo: digne humatus, in Cluniaco jacet: sed institutionum ejus sanctimonia permanet, sed ordinis disciplina, quam tradidit, usquequaque viget, sed in coelestibus meritorum ejus corona refulget.

§ 22. Ea nocte, qua sanctus decessit, erat in Italia Godefridus Ambianensis (*Amiens*) episcopus, sanctitate praeclarus. Is cum

membra sopori dedisset, visus sibi est esse Cluniaci, rogarique se a fratribus, ut Abbatem Hugonem oleo sancto inungeret, et episcopali redimitus infulâ, Missas celebrans, Dominici Corporis et Sanguinis ei viaticum ministraret. Expendens vero secum visionem Episcopus, eum obiisse persensit, socioque itineris sui Matthaeo, venerabilis Rhemorum Archiepiscopi Rodulphi tunc legato, visionem indicavit: pariterque diem annotantes, Romam pervenerunt, peractoque, pro quo venerant, negotio, ad sua redeuntes, invenerunt eo tempore Cluniaci migrasse Sanctum, quo id fuerat Episcopo in Italia in ea quam diximus visione monstratum. (Haud multo post, Sanctis connumeratus est a Papa Callixto II).

VITA

S. ROBERTI PRIMI ABB. MOLISMENS.

ITEMQUE CISTERCIENSIS

BONA FIDE, ET, NISI FALLOR, JUSSU ODONIS ABBATIS MOLISMENSIS CONSCRIPTA: SED SUSPICOR IN MSS. CODICIBUS, QUOS SECUTI SUMUS, QUAEDAM OMISSA ESSE. STYLUM ALIQUOTIES MUTAVIMUS.

Anno migravit 1110. — Nat. Gallus.

§ 1. Beatus Robertus Campaniae * partibus oriundus, quasi quidam flos campi speciosus enituit. Cujus nimirum decor in honestate morum intuentibus gratus erat, et sanctae opinionis odor, longe lateque diffusus, ad imitationem sui plurimos invitabat. Pater ejus Theodoricus, mater vero Eringardis dicebatur: ambo secundum seculi dignitatem clari, sed ante Deum morum integritate clarissimi.

§ 2. Rerum vero copiâ, quibus temporaliter abundabant, sic utebantur, ut summi patrisfamilias potius viderentur dispensatores, quam terrenae substantiae possessores. Scientes autem, quod *foeneratur Domino, qui miseretur pauperi* (Prov. xix); pulverem terrenae conversationis piis eleemosynis abstergebant: immo quia in carne positi, non secundum carnem vivebant, cogitatione et desiderio in coelestibus habitantes, coronas suas virtutum operibus, quasi gemmis quibusdam et lapidibus pretiosis decorabant. Verum quia parentum ejus fecimus mentionem, quemadmodum hunc sanctum virum Spiritus Sanctus praevenit in

* In Gallia, in pago apud Tricassium urbem (Troyes).

benedictionibus dulcedinis, cum adhuc matris utero clauderetur, breviter absolvemus.

§ 3. Praegnantem etenim matri gloriosa Dei Genitrix Virgo Maria in somnis apparuit, annulum habens aureum in manu sua. dixitque ei: « O Ermgardis, volo filium, quem gestas in utero, hoc annulo mihi desponsari. » His dictis, mulierem dormientem relinquens, Virgo beata disparuit. Illa vero expegefacta, animo coepit revolvere visionem. Adjecit autem beata Dei Genitrix apparere iterum mulieri, sicut olim Deus iterum atque iterum apparuit Samueli, ad confirmandam promissionem suam. Expletis igitur diebus, Ermgardis peperit filium, vocans eum Robertum. Quem ablactatum, tradidit literarum studiis imbuendum: in quibus supra omnes coetaneos suos proficiens, de fontibus Salvatoris puro pectore hauriebat, unde salvatis gratiam postea populis eruclaret. Cum autem esset annorum quindecim, mundana vitans contagia, totum se deerevit Domino consecrare. Itaque florem gratissimae juventutis Domino offerens, apud sanctum Petrum de Cella * suscepit habitum regularem. Ubi jejuniis et orationibus vacans nocte ac die, gratum Deo exhibendo obsequium, carnem spiritui, spiritum vero subjiciens Creatori, proficiebat. Cum vero tempus esset, ut in servo suo glorificaretur Deus, et lucerna, quae sub modio latuerat, super candelabrum ad illuminandam Ecclesiam poneretur, ille, in cujus manu sunt corda hominum, ejusdem domus fratribus inspiravit, ut virum Dei Robertum sibi eligerent in Priorem. Dignum quippe erat, ut qui duce gratiâ, longo usu didiceret tenere moderamina vitae suae, iudex et moderator vitae fieret alienae.

§ 4. Erat per id tempus in remotis nemorum latebris eremita quidam. Deo cupiens eo liberius quo secretius deservire. Qui cum assiduitate jejuniorum maceraret carnem, et orationum instantiâ spiritum roboraret, respexit Dominus humilitatem ejus, nec sine grandi miraculo per illum crevit servientium Domino multitudo. Duo enim milites, secundum carnem fratres, ad ostentationem virum suarum execrabiles nundinas, quas vulgus torneamenta vocat, expetentes, cum per nemus, in quo jam dictus eremita degebat, iter agerent, coeperunt intra se secreta cogitatione de nece mutua tractare. Invidiae quippe veneno miserabiliter tabescentes, apud se cogitabant quod altero eorum extincto, is qui superesset, in defuncti facultates possessor succederet. Sed Deus omnipotens qui sciebat eos vasa misericordiae mox futuros, fecit cum tentatione proventum, ne iniquitatem, quam conceperant, effectui manciparent. Cum igitur expleto negotio, ad quod ierant, quodque satis strenue gesserant, adeo ut humanae laudis fructum ex hominibus reportarent, ad propria remeantes, in locum, ubi de nece mutua secreta cogitatione tractaverant, gressu

* Montier-la-Celle.

pròpero pervenissent: ibi velut ab ipso loco admoniti, vel potius divina inspiratione compuncti, cogitatam coeperunt exhorrere nequitiam, et intra seipsos de concepto facinore conturbari. Ad memoriam vero. reducentes quod in propinquo esset tugurium eremitae inemorati, pari voto iter suum ad ipsius mansiunculam direxerunt. Per confessionem vero virus pestiferum quod in eorum cordibus latuerat, evomentes, eliminata spurcitiâ, gratum in seipsis Deo habitaculum paraverunt. Denique a viro Dei pro nequitia illa cogitatione suscepta castigati, ab illo recesserunt, etiam salutaribus admonitionibus instructi. Cum vero ad locum, in quo prius alter alteri erat necem meditatus, pervenissent, alter ex altero percunctatus est: « Ecquid, frater charissime, hac nobis hesterno die euntibus animo versabas? » At illo cogitationem animi sui expromente fratri suo, ille respondit: « Et ego in simili cogitatione versabar. » Rursus igitur corde compuncti, et ad virum Dei reversi, spreta seculi pompâ, cum illo coeperunt spiritualiter vivere, et ad portandum suave jugum Christi cervicem cordis humiliter inclinare. Quis igitur dubitet eorum conversionem meritis beati Roberti ascribendam, cujus magisterio, sicut sequens oratio declarabit, disciplinis erant regularibus imbuendi? Deus autem qui consolatur humiles, adjecit multiplicare servos suos, ita ut intra breve spatium ad septenarium numerum pervenerint. Quos septem viros, quasi septem columnas spiritualis aedificii, praeparavit Dominus. Per illos namque coepit Ordo monasticus reviviscere, et fructum spiritalem facere.

§ 5. Interim vero beatus Robertus, sanctitate et gratiâ apud Deum et homines clarus, a monachis sancti Michaëlis Tornodorensis *, electus est in Abbatem. Porro ii, quos diximus, eremitae, cum non haberent qui eos disciplinis regularibus informaret, audientes famam beati Roberti, duos e fratribus suis ad illum mittere curaverunt. Qui cum ad locum pervenissent, in quo vir Dei sèdulum Domino exhibebat obsequium, Praepositum domus illius in auditorio reppererunt. Qui cum eorum propositum causamque itineris cognovisset, vix ab illo multis precibus obtinere potuerunt, ut ad viri Dei secretarium ducerentur. Invidiae quippe mucrone confossus Praepositus, sibi arbitrabatur decedere, si quid laude dignum per servum suum Robertum Dominus de aliorum profectibus ordinasset. Unde etiam fratribus ejusdem domus et sociis Abbatis persuasit, ne petitioni fratrum qui ad requirendum virum Dei venerant, ut ipsis praeesset, assentirent. Verumtamen beatus Robertus eorum petitioni justisque votis congratulans, illorum desideriis fecisset satis, nisi fratres Tornodorenses unanimiter obstitissent. Interim salutaribus admonitionibus informatos, suis munitos precibus et benedictione firmatos, remisit ad propria, singulariter in spe illos constituens,

* *Tonnerre.*

quod simulatque facultas ei tribueretur a Domino, ipsos adimpleret laetitiâ cum vultu suo. Postea vero cernens fratres suos ab aequitatis trâmite deflectere, ad monasterium Cellense, unde evocatus fuerat, regressus est: ubi Lia quae laboriosa dicitur, ad tempus seposita, diu desideratae Rachelis fruebatur amplexibus, hauriens in gaudio de fontibus Salvatoris quod postea propinaret in salutem fidelibus.

§ 6. Sed quia latère non potest civitas supra montem posita, beatus Robertus supra montem Christum radicans firmiter et fundatus, defuncto Priore sancti Aigulphi *, ad pascendum ibi humilem gregem Christi rursum eligitur, in eadem domo unanimi fratrum voto parique desiderio Prior effectus. Memorati autem eremitae, amore vitae coelestis afflati, cum virum Dei conspicerent semper in melius proficere, et seipso effici meliorem, inito consilio, duos ex fratribus suis ad sedem Apostolicam ablégarunt, ut a summo Pontifice precibus obtinerent, ut vir Dei beatus Robertus pusillo gregi Christi pater fieret atque pastôr. Summus autem Pontifex ** audiens illorum propositum, gavisus est valde, petitionique eorum benigne annuens, Apostolica benedictione fretos, remisit gratulabundos ad sedes suas, Abbati de Cella per Apostolica scripta mandans, ut quem illi e fratribus elegissent, ipsis traderet Abbatem. Abbas autem Cellensis, ubi Pontificis accepit mandata, beatum Robertum postulantibus dedit, tristis quidem ac moerens, sed jussis Apostolicis non ausus obstrepere aut repugnare. Videbat enim illorum consolationem, sibi suisque afflictionem fore, quandoquidem e domo sua, firma quaedam et instar cedrinae imputribilis columna tolleretur.

§ 7. Porro beatus Robertus curam pastoralis officii in se devotus recepit, videns quod labor suus sine fructu non esset, cum unanimitas gregis respuens terrena et appetens inquirensque coelestia, ipsius salutaribus monitis obediret. Itaque secundum interiorem hominem in spiritu humilitatis Deo serviens, secundum exteriorem vero strenue ministerium suum implens, activae vitae tanquam Liae copulatus est ad filios spirituales procreandos in loco qui nunc dicitur Colannus. Cum autem brevi tempore fratrum numerus usque ad tredecim excrevisset, considerans vir Dei loci importunitatem, relictis ibi custodibus, assumptisque secum fratribus, in quoddam nemus, cui Molismus (a) nomen est, secessit: ubi propriis manibus laborantes, ramos de arboribus amputarunt, atque ex iis domicilia, in quibus possent quiescere, construxerunt. Oratorium quoque simili schemate aedificarunt, in quo salutare hostias et sacrificium contriti spiritus Domino frequenter offerebant. Cumque panem non haberent, quo post diuturnum

* *Saint-Ayoul en Provens.*

** *Alexander II.*

(a) *Molisme*, parvum oppidum nunc est septem circiter passuum millibus ab urbe dissita quam vocant *Châtillon-sur-Seine*, in regione *Côte-d'Or*.

laborem corpora possent reficere, solis leguminibus utebantur. Contigit autem Trecentensem Episcopum per nemus illud, in quo Dei homines in summa paupertate et humilitate Deo serviebant; iter facere, et ad locum illum, refectionis horâ, cum sociorum frequentia pervenire. Quos viri Dei devote suscipientes, quodammodo confundebantur, quod non haberent quae cibum sumpturis apponerent. In eorum autem humilitate et paupertate non mediocriter aedificatus Episcopus et compunctus, valefecit eis et recessit.

§ 8. Procedente vero tempore, cum non haberent fratres, unde possent vel ad breve tempus sustentari, ad beati Roberti consilium confugerunt. Ille vero qui numquam putavit aurum robur suum, nec obrixi dixit, Fiducia mea: docuit illos in Domino collocare spem suam, sciens, quia non sineret Deus diutius fame affligi animam iusti. Cum igitur pretium non haberent, nihilo minus Trecentas eos misit ad emendam annonam, etiam juxta literarum prophetæ consiliis obtemperans, dicentis: *Qui non habetis argentum, properate, emite et comédite (Is. lv)*. Cum autem Trecentensem essent urbem nudis pedibus ingressi, statim de illis ad Episcopum rumor perlatus est: qui illos ad se jussit introduci, satisque devote eos suscipiens, suum erga Deum amorem in exhibenda servis ejus humanitate declaravit. Denique novis vestibus regulariter eos induens, cum quadriga, pannis et panibus onusta ad sua loca remisit. Qua quidem benedictione non mediocriter confirmati, didicerunt inter adversa patientes esse. Quinetiam a die illa et deinceps non defuit qui illis et ad victum, et ad vestes necessaria suppeditaret: cumque in Dei servitio constantissime perdurarent, multi accedebant ad illos seculum fugientes, et rejecta mundi sarcinâ, cervices suas jugo Domini supponentes. Quidam vero etiam ex remotis locis eis mittebant necessaria, ut mercedem iusti reciperent, dum ipsi iustis vitae praesenti res necessarias impartirent.

§ 9. Sed quia plerumque rerum copia morum inopiam et egestatem parit *, cum coepissent abundare temporalibus, coeperunt spiritualibus vacuari, ita ut eorum iniquitas quasi ex adipe prodire videretur. Sanctus autem Robertus cor suum divitiis affluentibus non apponens, magis ac magis in Deum proficere conabatur, et secundum instituta sancti Benedicti, sobrie et juste et pie vivere. Quod videntes filii Belial, in virum Dei atrociter insurgabant, illum ad amaritudinem provocantes, et animam iusti iniquis operibus cruciantes. Nec te moveat, Lector, in quod illa sancta congregatione sibi locum vendicavit iniquitas. Sane etiam Scripturâ teste didicimus quod cum quadam die venissent filii Dei, ut assisterent coram Domino, adfuit inter eos etiam satan (*Job i*).

* Ex terrenis opibus coelestium egestas.

Sic sic ab initio * non defuit in Ecclesia justus qui proficeret, et impius qui probaret. Videns autem vir Dei quod illos reprehendendo non proficeret, et quod disciplinae regularis observatione postposita, unusquisque post pravitatem cordis sui ambularet, statuit illos relinquere: ne, dum in eis frustra quaereret spiritale lucrum, ipse animae suae faceret detrimentum. Orta igitur inter eos discordiâ, recessit ab eis, venitque ad locum qui vocatur Aurum, in quo audierat habitare fratres, in spiritu humilitatis Domino servientes. Ad quos cum venisset, devote susceptus est ab eis, vixitque aliquandiu inter eos, laborans propriis manibus, ut haberet unde tribueret necessitatem patienti. Vigiliis etiam et orationibus incessanter insistens, infatigabiliter Domino serviebat: et cum in sanctitate cunctos excelleret, omnibus serviens, omnium se minimum reputabat. Unde non multo post ab eis electus est in Abbatem, quibus praeesse curavit multa cum modestia, infirmis curam impendens, et sanos fovens, nec quasi dominans in clero, sed forma gregis factus ex animo.

§ 10. Molismenses interea poenitentiâ ducti quod virum Dei offendissent, et a se quodammodo sua proterviâ et inobedientiâ expulissent, ruinam suam tam in moribus quam in possessionibus anxie deplorabant, suoque casu experti sunt, beati Roberti meritis, ipsis Dominum rerum temporalium abundantiam tribuisse. Itaque communicato inter se salubri consilio, summum Pontificem (*Urbanum II*) adierunt, ejusque auctoritate freti, cum Molismum revocare. Ubi jejuniis et orationibus continenter insistens, aemulatione Dei aemulabatur sibi subjectos, ita ut brevi observantiam disciplinae regularis apud illos instaurarit. Erant autem inter illos quatuor viri fortiores, nempe Albericus et Stephanus, atque alii duo qui post coenobiticae exercitationis rudimenta, ad singulare eremi certamen suspirabant. Egressi ergo de coenobio Molismensi, venerunt ad quemdam locum cui Vinicus nomen est: quem cum aliquanto tempore incoluissent, ad instantiam Molismensium a venerabili viro Joceranno Lingonensi ** Episcopo, nisi reverterentur, excommunicationis sententiam exceperunt. Compulsi ergo cum, quem diximus, locum relinquere, venerunt ad sylvam quamdam, ab incolis Cistertium nuncupatam: ubi in honorem beatæ Dei Genitricis oratorium construentes, nec minis nec precibus a suo deinceps proposito potuerunt revocari, spiritu ferventes, et infatigabiliter die ac nocte Domino servientes. Audiens autem beatus Robertus sanctam illorum conversationem, assumptis secum viginti et duobus fratribus, perrexit ad eos, ut sancti eorum propositi esset particeps et adjutor. A quibus summa cum devotione susceptus, eis aliquandiu paterna sollicitudine praeuit, regulariter illorum vitam et mores instituens

* Bonis mali semper admixti. Nota allusionem ex libro Job.

** *Langres.*

atque se ipsum religionis et honestatis formam et exemplum illis proponens. Sed Molismenses aegre ferentes tanto se pastore destitui, summum Pontificem, adierunt, ut vir Domini beatus Robertus ad Ecclesiam Molismensem, quam prius fundaverat, redire cogeretur. Porro summus Pontifex ut audivit novellam Cistertiensium plantationem in Christo firmiter radicatam, gavisus est valde, praesertim quod comperisset omni morum honestate eam pollere, fratresque beati Roberti exemplo formatos, sancti Benedicti regulam ferventer observare. At tamen animadvertens Molismensibus imminere excidium, si viri Dei praesentiâ fraudarentur, scripsit Episcopo Cabilonensi, ut alio Cistertiensibus Abbate ordinato, beatum Robertum cogeret Molismum reverti. Quod ubi beatus Robertus comperit, sciens quia melior est obedientia, quam victimae, et quasi scelus est idololatriae, nolle acquiescere: dispositis apud Cistercium quae ad novae institutionis observantiam pertinebant, Abbatem eis praefecit, virum Deo dignum, Albericum qui fuit unus ex primis monachis ecclesiae Molismensis. Sicque omnibus salubriter ordinatis, ad monasterium Molismense quod ipse in honorem beatae Mariae fundaverat, reversus est. Defuncto vero post biennium Alberico successit Stephanus *, a beato Roberto Abbas Cistertiensis ** ordinatus.

§ 11. Ita ergo novellae plantationis cum esset institutor, et ad ejus arbitrium utriusque monasterii, Molismensis et Cistertiensis, ordinatio pertineret, cum duobus monachis Molismum rediit, Cistertiensibus quidem ejus abitione moerentibus, Molismensibus contra ejus reversione gratulantibus. Obviam autem ei venit ex Barensi oppido honoratorum hominum atque plebejorum multitudo maxima qui eum cum grandi tripudio et divinis laudibus exceperunt. At ille cum suo, immo cum Christi grege pusillo, puta Molismensi collegio, paratum sibi a Deo locum ingressus, divinam, quae cuncta dispensat, providentiam tota mentis alacritate magnificans, commissum sibi gregem paterno fovebat affectu disciplinis regularibus illos instituens: immo vero exemplum regulariter vivendi seipsum illis praebens. Quam autem modestae severitatis in subditos, quam liberalis et benignus in pauperes fuerit, non est silentio praetereundum. Die quadam duo clerici virum Dei prae foribus ecclesiae repperunt, et ab illo instantanter alimoniam petere coeperunt. Vir autem Domini, sicut totus misericordiae visceribus affluebat, illorum cupiens levare inopiam, statim quemdam e fratribus, cui ex officio incunbebat ministrare mensis, accersiri praecepit, eique mandavit, ut aliquid largiretur egenis illis. Respondente eo, panes in monasterio prorsus nullos haberi: «Unde igitur, inquit vir sanctus, hodie reficiendi sunt

* B. Albericus in Gallia col. xxvi jan. — S. Stephanus Abbas in Rom. Martyrol. xvii apr.

** Cistercii silvae (Cîteaux) ad Dioecesim tunc pertinebant Catalaunensem (Châlon-sur-Saône).

fratres? » Ille se nescire respondit. Mox peractis ex more Missarum solemnibus, fratres ad mensam accedere coeperunt.

§ 12. Cumque sonitum cymbali, sicut illa horâ moris est, vir sanctus audisset, ab oeconomo seiscitabatur, unde panes haberet, quos fratribus corpora refectoris esset appositurus. Tum ille, « Paucos, inquit, reservavi. in eam, curam intentus, ne fratribus horâ refectionis eibus deesset. » At vir Dei zelo accensus, fremens et indignans quod in grege sibi commissio repertum esset inobedientiae lolium et diffidentiae zizania, ingressus refectorium, panes mensis appositos in sportam conjecit, eosque e colliculo ecclesiae vicino in subterfluentes aquas per praeceptum abiecit, nolens in filiis Dei culpam inobedientiae extare. Ejus autem zelum Deus ex alto perspiciebat, jam quibusdam piis foeminis de Castellione inspiraverat, ut fratribus comesturis panes deferrent. Porro vir Dei Robertus ad portam monasterii veniens, tres illic quadrigas offendit onustas panibus, quas memoratae de Castellione foeminae fratribus reficiendis adduxerant. Itaque convocatis fratribus, diffidentem illum et inobedientem fratrem coram omnibus objurgavit, cunctosque ad bene sperandum in necessitate de Dei misericordia salutaribus monitis animavit.

§ 13. Cum autem vir beatus multa laborum certamina in Christi militia exegisset, vitae praesentis jam plane pertaesus, dissolvi et esse cum Christo ardenti desiderio cupiebat. Cujus votis Deus annuens, horam exitus ejus ab hac vita, non paucis ante diebus, sicut ipse optaverat, ei revelavit: quam imminentem ille fratribus indicavit. Aliquandiu igitur corporis adversa valetudine laborans, gratiae merita virtute patientiae cumulavit, glorians cum Apostolo in infirmitatibus suis, et virtuti Christi gratum intra se domicilium parans. Itaque anno aetatis suae octogesimotertio, tertio Calendas Maji, corpus terrae reddidit: spiritum vero ad Deum, cui indefesso famulatu ferventer adhaeserat, terra plorante, coelo gaudente, transmisit. Filii autem ejus, monachi Molismenses, quorum omne gaudium et solatium in illo fuerat, amarissime flentes, reverendi patris exequiis devotius insistebant: et licet de superna ejus meritorum retributione minime dubitarent, immo de suffragiis per ejus merita sibi conferendis confiderent: at tamen tanti patris praesentiam, ab hac luce ipsis subtractam, non mediocriter angebantur. Et quia dum viveret, lucis se esse filium justis operibus declaravit, quanti apud ipsum esset meriti, Deus in ejus obitu ostendit. Nam supra domicilium illud in quo ejus exanime corpus jacebat, primo noctis crepusculo duae lucidissimae, caeque diversi coloris irides apparuerunt: quae ad amplitudinem magnae plateae se dilatantes, in quatuor partes terrae extendi videbantur: et altera quidem ab Aquilone ad Austrum, altera vero a Septentrione ad Orientem sese protulit. In summitate autem, ubi pariter jungebantur, clara lux instar

lunaris circuli refulgebat, eaque in altum sese protendens, tenebras noctis a loco illo penitus exclusit. Porro in hac luce cruci rutilans visebatur, primo quidem exigua, sed paulatim excrescens magna evasit. Circum eam innumerabiles varii coloris erant circuli, in quibus singulis singulae ortae sunt parvae cruces, eaeque rutilantes et cum suis circulis increscentes. Cumque se usquequaque in firmamento intendissent, totum Molismensem locum mirabiliter illustrabant: ut signis evidentibus doceretur, beatum virum qui eo in loco cum pietate dormitionem acceperat, filium lucis esse. Nec dubitandum, quin ad declaranda sanctitatis ejus merita lumen illud cum crucibus coelitus extiterit: ut daretur intelligi sanctum virum, respicientem opera tenebrarum, carnem suam crucifixisse cum vitiis et concupiscentiis. Idcirco autem multae visae sunt cruces, ut certo essent argumento, quamplurimos ejus sancti viri futuros imitatores, sicut et ipse fuerat Christi. Quod vero irides illae aliud sibi voluisse putandae sunt, nisi ut intelligerentur signum esse foederis inter Deum et hominem, inter creatorem et creaturam?

§ 14. Expletis autem pro more circa beati viri corpus exequiis, gleba illa sanctissima a vicinis Abbatibus, aliisque reverendis personis, ea causâ congregatis, venerabiliter est tradita sepulturae, et in ecclesia beatissimae Mariae Virginis, quam ipse in ejus honorem fundaverat, honorifice tumulata. Deus autem omnipotens, ut post carnis depositionem famulum suum Robertum vivere comprobaret, multorum eum miraculorum gloriâ decoravit. Et ipse vir sanctus ut se ostenderet curam gerere filiorum, etiam postquam subtracta est ab eorum oculis visio corporalis, si quandoque fuissent in Dei servitio negligentes, aut ad nocturnas preces, quas Matutinas vocant, tardius surrexissent, crebro solitus est excitare custodem, arguens inertes ac negligentes, et hortans ad meliora devotos. Beata quoque Dei Genitrix, quae sibi desponsaverat virum Dei, dum adhuc uteri materni clauderetur angustiis, gratiam, quam singularem accepit a Domino, communicare non destitit servo suo. Nam ab obitu sancti viri coeperunt creberrima fieri miracula in ecclesia Molismensi, quam ille construxerat in honorem ejusdem sacratissimae Virginis, cui a primaeva aetate totum se dederat, et devotione servierat speciali.

§ 15. Divinae autem dispensationis gratiâ in omnem terram divulgante miracula, quae Deus omnipotens precibus suae matris et beati Roberti meritis operari dignatus est in ecclesia Molismensi, coepit undique gentium confluere multitudo. In iis quaedam paupercula mulier, morbo laborans caduco, ad ecclesiam Molismensem venire constituit, auxilium a matre Domini et beato Roberto ejus famulo quaesitura. Assumptis igitur secum duobus puerulis, quorum alter pendebat ad ejus ubera, alter vero gressu

debili matris vestigia sequebatur, iter prosequitur destinatum. Inclinate jam die, venit ad monasterium Quinceji, hospitium mendicans a monachis. Sed quia illorum canon intra fines monasterii sexum muliebrem non admittit, compulsa est misera mulier inde recedens in nemore pernoctare. Ubi sane casu fortuito focum reperit, quem e sopitis cineribus rursus excitans, cum duobus puerulis illic mansit. Media autem nocte lupus advenit, et cum mulier ex una parte ignis sederet, crudelis bestia in altera recubavit. Quo viso, mulier fronti suae signum crucis imprimens, se et pueros suos Deo et beatissimae Virgini Mariae, et beato Roberto devotissime commendavit. Interea illam suus invasit morbus, et dum corpus ceu exanime palpitat, lupus quasi de industria expectasset, minorem puerum abripiens aufugit. Morbo autem illo se remittente, foemina tamquam a morte resurgens, inter brachia suum quaerit infantulum, quem paulo ante tenuerat, nec alibi se reliquisse sciebat. Laetabatur se illo morbi dolore liberatam, sed ecce succedit dolor illo acerbior, quando majorem filium interrogans de minori, casum plane miserabilem cognoscit. Quid faceret misera mulier aut quo se verteret, nesciebat, sed inter lacrymas et ejulatus haec subinde repetebat: « Redde, redde depositum, beatissima Maria, redde depositum Pater Molismensis. » Mira res! Dum isthaec crebro repetit, et beatam Mariam sanctumque Robertum saepius invocando vim doloris sui exprimit: ecce bellua, suae ferocitatis oblita, de sylva procedens, et innoxio ora puerum deferens, eum incolumem reddit matri suae. Tum illa conceptum moerorem subsequenti laetitia profligans, coepit peregrinationis iter prosequitur, et in multorum praesentia rei seriem enarrat. Porro in dorso pueri dentium relicta vestigia, ejus verbis fidem conciliabant.

§ 16. Item vir quidam in villa, quae Novallames dicitur, cum uxore sua negotiis externis occupatus, domo sua obserata, solum reliquit infantulum in cunis dormientem. Interea ignis correpta materia paulatim increscens, in flammis sese etiam foras diffundit: cumque jam in tecti superficie debaccharetur, accurrit populus, illi periculo remedium allaturus: sed frustra id fuit, flammis aditum in aedes prohibentibus. Accurrunt etiam parentes, pueri nomen crebro appellantes, tundunt pectora, lacerant capillos, prae amore chari pignoris non sentiunt conflagrantes aedes, quarum dispendium ejus saluti posthabebant. Mater haec saepius iterat: « Esto clypeus a facie ignis devorantis Domina Molismensis. » Demum advolat ad puerum uterque parens: rogant Deum, ut vel cineres flammis absumpti pueri liceat invenire. O rem plane stupendam! Attendant, qui audiunt, et tanti miraculi novitatem miretur totus orbis. Inveniunt infantulum flammis aridentem, et cunabulis simul cum pannis in cineres redactis, in solum puerum saevire nescit incendium. Ita in laudem suae

Matris et ad beati Roberti merita declaranda, antiquum Babylonicae fornacis dignatus est Deus miraculum renovare. Puero itaque a parentibus oblato et ecclesiae praesentato, convenerunt plurimi Dominum collaudantes.

§ 17. At vero si universa, quae per servum suum Dominus operatur, scribere velim, non potero par esse labori, citiusque me tempus, quam rerum copia deficiet. Nam quotidie in ecclesia Molismensi beati Roberti auxilium implorantibus, adest misericordia Redemptoris nostri. Ejus intervenientibus meritis, ad sepulcrum ejus illuminantur caeci, debiles recipiunt gressum, aegri sanantur, maligni spiritus, ejus praesentiam non ferentes, ab obsessis corporibus expelluntur. Duo aegri, quadam die fide ferventes, ad locum, in quo sancti corporis gleba, vitali spiritu vacuata, jacebat, accedentes, postquam supponi fœtro, ejusque sudarium contingere meruerunt, mox pristinam recepere sanitatem, placentumque fratrum moerentium in solemne gaudium de patrato per servum Dei miraculo converterunt. Sed et sicut quondam per puellam captivam virtus Elisaei prophetae innotuit regi Syriae (4. Reg. v), sic etiam per sexum muliebrem apud Francigenas innotescere voluit servus Dei. Nivernensis enim Comitissa, cum in quodam oppido cum puellarum militumque frequentia moraretur, monile aureum ferebat ad collum suum, tam auri fulgore, quam gemmarum sculpturâ eximium. Cujus cum splendorem et pretium aliis indicatum cuperet, ablatum a collo suo manibus tenuit, aliisque gestandum tradidit. Mirabantur omnes monilis decorem, sed dum alii aliis illud visendum offerunt, atque interim de rebus aliis miscent colloquia, monilis obliviscuntur. Deinde Comitissa manum mittens ad collum suum, cum sentiret monile inde amòtum, solícite perquirít, cuínam illud tradidisset. Negabant singuli se illud habere: itaque matrona nobilis coepit magis ac magis animo conturbari. Erat autem in eo loco multum straminis, quod illa jussit ventilari, et accensa lucernâ, totam domum everti. Sed cum nulla posset ratione illud invenire, puella quaedam, quae in ejus erat obsequio, accessit ad illam, constantissime afferens, si beatum Robertum fideliter invocaret, fore, ut is monile amissum sine dubio ipsi restitueret. Ejus consilio Comitissa acquiescens, cereum in honorem beati Roberti jussit ad ecclesiam Molismensem deportari, atque illic in honorem beatissimae Virginis et sancti Roberti accendi. Quod cum factum fuisset, statim coram multa plebis frequentia monile in ejus gremio est repertum. Itaque factus est utriusque sexus hominum conventus pro tanto miraculo laudantium Deum, et illum in beato Roberto famulo suo mirabilem praedicantium. Hoc autem miraculum in ea regione tam celebre evasit, ut quisquis, aliquid amiserit, ad viri Dei auxilium confugere non moretur: atque ita rem amissam sine dilatione recuperet (a).

(a) B. Robertum Cisterciensium Institutorem inter Sanctos retulit Honorius III anno MCCXXII.

VITA S. PETRI MARTYRIS

EX ORDINE PRAEDICATORUM

AUCTORE THOMA LENTINO PATRIARCHA JEROSOLYMITANO,
EJUS CONTEMPORANEO.

DICTIONEM IN GRATIAM LECTORIS PASSIM NONNIHIL ELIMAVIMUS.

Coronatus anno 1252 — Nat. Italus.

PROLOGUS. *Tres sunt qui testimonium dant in coelo: Pater, Verbum et Spiritus Sanctus: et tres sunt qui testimonium dant in terra: spiritus, aqua et sanguis* (1. Jo. v). Sanctorum gloriam multis et variis testimoniis astruendam, sapientia divina praevidit, quibus corda fidelium ad laudes suae bonitatis celebrandas attentius erigeret, et in sanctorum venerationem vehementius et copiosius excitaret. Felix autem ille sanctus, cui et coelestia et terrena testimonia suffragantur, cui nec virtus coelestis deest ad gloriam, nec laus terrestris ad famam, longe lateque diffusam et fidelium testimoniis comprobata. Quae quidem in beato Petro novo martyre, strenuo fidei pugile, clarius innotescunt, cujus sanctitati tota Trinitas praebet testimonium: Patris potentia in miraculis, Filii sapientia in doctrinis, Spiritus Sancti gratia in donis et virtutibus, quibus eum uberius ornavit, et prae ejus participibus suorum charismatum unctione perfudit *.

Ut autem fides in fidei pugile contra fidei oppugnatores, nempe haereticos, illustrius refulgeret, et suis micantibus radiis invidorum oculos efficacius perstringeret, non defuere illi etiam terrena testimonia, quando et aqua baptismalis innocentiae, quam a matris utero inviolatam semper retinuit: et spiritus sapientiae, quam per Italiam late diffudit: et sanguis triumphalis passionis, quam pro fide Christi fortissime suscepit, multiplicem ejus gloriam cum multa laude testantur: ut sanctis virginibus, doctoribus et martyribus par existimetur in praemio, quorum in terris merita magno studio est aemulatus. Sed haec ut evidentius appareant, a primordiis vitae ejus usque ad passionis triumphum narrationem stylo rudi pertexemus: quaedam etiam coelitus ostensa miracula adjiciemus, quemadmodum ad nos homines fide digni verissime retulerunt: idque in gloriam et honorem illius, qui gloriâ et honore suum martyrem coronavit.

* Non ignobile Orat. Panegyricae exordium. Elogium autem est satis docte conscriptum, multis apte Scripturarum locis refertum.

§ 1. Beatus Petrus martyr, Praedicatorum decus, Italiae speculum, et fidei pugil ac propugnator egregius, in Gallia Cisalpina, quam Longobardiam vocant, civitate Veronensi, ex parentibus haeresi depravatis traxit originem: ut tamquam lux e tenebris, rosa de spinis, flos e sentibus ortus, tanto amplius relucèret in mundo, redolèret in coenobio, rutilaret in coelo, quod e parentibus errore obcaecatis, mente sauciatis atque corpore corruptis, decus virgineum, atque e spinis et sentibus, aeterno incendio addictis, martyr inclytus esset profectus. Nam tametsi parentes habuit haereticos, quorum ut institutione erudiretur, et filium vera ratio admonebat, et puerum necessitudo compellebat: at nihilo minus ita se mundum ab illorum servavit erroribus et immunem, ut neque blandis parentum dolis, neque multa verborum frequentia, ad haereticorum sive colloquia sive consortia vel induci potuerit, vel compelli. Videbatur jam tum in tantilla aetate intelligere proverbium, quod nondum legerat: *Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea* (Eccli. xiii); et illam Apostoli sententiam: *Corrumpunt mores bonos colloquia mala* (1. Cor. xv). Quod enim a natura videmus homini et caeteris animantibus attributum, ut homo serpentis, agnus lupi conspectum horreat, et inditam hosti saevitiam sentiat: hoc puerum bonae indolis unctio coelestis edocuit: ut venenatorum serpentum consortia fugeret, et lupos rapaces, pellibus ovinis tectos, inimicos intelligeret, atque eorum commercia vitaret.

§ 2. Itaque cum necdum pueritiae annos exegisset, annos plus minus septem natus, a scholisque rediret, quibus erat traditus literis imbuendus, a patruo suo haeretico, magno diaboli laqueo, quidnam in scholis didicisset, interrogatus, respondit se christianae fidei symbolum didicisse: Credo in Deum Patrem omnipotentem, creatorem coeli et terrae, et reliqua ordine illi recitans. A cujus fidei professione cum ille puerum, tamquam rudem quemdam tyrunculum avertere niteretur, persuadereque ei vellet, ut non Deum, sed diabolum potius fateretur visibilium conditorem; quasdam etiam Scripturae sententias adhiberet ad suum confirmandum errorem (erat enim perfidiae causidicus atque patronus) nihil a puero potuit obtinere, affirmante constanter, quod legisset, quodque scriptum esset, id se velle et credere et confiteri. Quod illae satanae venator et administer, magnusque animarum seductor ubi perpendit, totum, quod gestum fuerit, patri pueri retulit, et ut Petrum a scholis removeret, modis omnibus est persuadere conatus. Timeo enim, ait, ne cum Petrus bene fuerit eruditus, ad *meretricem* illam * se transferat, fidemque nostram destruat, magnus *ecclesiae*, hoc est, conventiculi Manichaeorum (a) futurus, si vixerit, persecutor. Quod quidem ille a seipso

* Sic haereticorum more appellata S. Mater nostra, Christi sponsa, Romana Ecclesia.

(a) Non de Manichaeis proprie dictis hic agitur sed de Catharis, iis affinibus, qui in Urbem perturbatis a Friderico Barbarossa Ecclesiae rebus, intrudere se potuerant.

non dixit, sed tanquam alter Caiphas, beatum Petrum haereticorum perfidiam destructurum, futurorum nescius prophetavit. Sed quoniam non est consilium contra Dominum, quemadmodum apud filium, ita etiam apud patrem nihil obtinuit sermo ejus. Non enim praeiit ei assensum pater pueri, sperans illum ad sectam suam, posteaquam in Grammatica esset institutus, per haeresiarcham aliquem pertrahendum.

§ 3. Ut igitur Dei grata voluntas impleretur, qui malignorum hominum dissipat cogitationes, cum puer domi pueritiae annos egisset, et haereticos in ipsa propemodum infantia superasset, missus est studii causâ Bononiam. Ubi licet esset ab haereticorum infestatione remotus, non tamen defuerunt ei nova impugnationum genera, florem illi pudicitiae eripere connitentium, quae adolescentiae solent esse permolesta. Equis vero inter carnis illecebras, mundi fallacias, hostis antiqui insidias, denique inter lasciva et lubrica sodalium contubernia, integritatem mentis et corporis possit conservare atque tueri? Non est hoc fragilitatis humanae, sed donum Dei est et paucorum privilegium. Immo vero, teste S. Hieronymo, in carne praeter carnem vivere, non terrena vita est, sed coelestis. Itaque ingeniosus adolescens, cum sortitus esset animam bonam, etiam ad corpus inco inquinatum et cor immaculatum conservandum toto pectore anhelabat, bonitatem circa se divinae dispensationis agnoscens et stupens, sicut longo post tempore coram quibusdam fratribus, ejus puritatis consciis, confessus est, quod inviolatus castitatis dispendia potuerit evitare. Advertens vero puer sanctus, non tutum esse cum scorpionibus habitare, velut alter Joseph, pallium reliquit in manu Aegyptiae, ipsius pudori insidiantis, et ad religionis portum confugere deliberans, mundum cum flore marcescente, parentes cum errore perimente reliquit, atque fratrum Praedicatorum Institutum mundus complexus est, futurus etiam ipse praedicator eximius, oppugnator haeresum, persecutor sordium, et vitiorum gravissimus castigatior. In eo autem instituto paupertatis et humilitatis vestigiis insistens, beatumque patrem Dominicum ducem virginem virgo sequens, magnum perfectionis apicem attigit, semper de virtute in virtutem progrediens, et quasi lux splendens, procedens usque ad perfectum diem.

§ 4. In ipso novitiatu contra carnem magno zelo incensus, ne servus delicate nutritus proterviret in dominum, adeo se jejuniis mirabili abstinentiâ, vigiliis et precibus maceravit, ut mensuram propriae fragilitatis excedens, civem propemodum perdiderit, dum vult hostem opprimere. Nervis enim corporis nimia exinanitione contractis, tam fortiter ejus dentes compressi sunt, ut vel ad sorbendum quippiam quolibet instrumento aegre deduci potuerint. Misertus est autem illius, vel potius populi sui Deus, nec passus est os illud beatum diutius obserari, quod in

medio ecclesiae cum multo fructu creberrime aperire constituerat. Restitutus vero pristinae sanitati, modum quidem abstinentiae mutavit, sed non abstinendi propositum vel consuetudinem. Porro illa humanae imbecillitatis experientia commiserationis sive compassionis virtuti adjuncta, ita in eo pietatis et parsimoniae affectum moderata est, ut, licet erga se parvus et severus permaneret, erga aliorum tamen necessitates semper indulgentior fuerit. Cujus rei confirmandae causa, illud unum commemorasse sufficiat, quod egit, cum jam multo tempore fuisset vitam monasticam professus. Cum propter uberiores gratias, in labiis ejus diffusam, plurimorum corda Deus pia erga eum devotione inflammasset, ita ut non mediocriter laetarentur, si qua illi munuscula mittere possent: sicut fratres, qui tunc aderant, diligentius observarunt, de omnibus ad victum pertinentibus, quae ob illius gratiam quotidie mittebantur abunde, per integram Quadragesimam aut parum, aut nihil sibi sumpsit, quemadmodum solitus erat saepius abstinere, illum, licet eminus, sequens, qui non ministrari venit, sed ministrare, quique propter nos, cum dives esset, factus est egenus, ut illius inopiâ nos ditaremur.

§ 5. Caeterum integritatem mentis et corporis, uti a primis aetatis initiis coeperat, ita semper illibatam studuit conservare, atque in ea conservanda proficere: ut virgo et mente et corpore permanens, nullum unquam mortiferi criminis contagium senserit, quemadmodum ejus confessariorum fidei est testimonio comprobatum. Ne vero per otii desidiam et inertiam hostilibus patèret insidiis, in justificationibus Dei exercebatur assidue, ut in ipso, rebus bonis et sanctis exercitiis perpetim occupato vitia nullum prorsus locum obtinerent, et a spiritalibus nequitis, tutus esset. Praeter haec autem, quam fuerit devotione gratus, obedientiâ placidus, benignitate suavis, patientiâ constans, charitate praestabilis, denique in cunctis morum maturitate compositus, ubertim testantur et seculares et monachi qui viderunt, qui ejus meruere frui consortio, et qui ei familiarius adhaeserunt. Quantumcumque vero pollèret moribus, et meritis refulgèret, ne quasi pulverem jactaret in ventum, si sine humilitate caeteras virtutes in pectoris sui armariolum conguessisset, adeo se humilem et subjectum in fratrum conventu et congregatione exhibuit, ut ad illorum obsequia et ministeria, quibus juvenis solebat occupari, plerumque se etiam senex facilem et ultroneum offerret. Itaque crebro pia sollicitudine serviebat infirmis, saepe hospites hilari excipiebat alloquio: interdum etiam verborum et gestuum decore ac honestate servata, officio janitoris prudenter ac discrete fungebatur, nec ad ulla quantumvis humilia et abjecta officia se difficilem exhibebat vel involuntarium.

§ 6. Etsi autem interdum cum Martha externis esset occupatus ministeriis, at tamen cum Maria solícite sedens ad pedes Domini,

neque noctibus, neque diebus a divinis cessabat colloquiis, Evangelium Christi aut aliquem sacrum codicem sub axilla, vel in sinu aut manibus gestans, et quoties licebat, vel lecta meditans, vel audita ruminans et memoriae commendans. Tribuerat enim ei Deus desiderium sapientiae, tantusque amator factus est legis divinae, ut cum illo Eunuchō Aethiope etiam in ministerio quotidiano positus, quoties daretur opportunitas, sacras lectitare literas non cessaret. Ita enim in illo grata sibi invicem vicissitudine succedebant et ardor discendi, et promerendi desiderium, ut mirum in modum etiam non minoratus actu, non minus sapientiam perciperet, nec minus sapientiae vacaret. Contulerat enim ei divina providentia cor docile et tenacem memoriam, quae apud se deposita fideliter custodiret: et linguam eruditam, quae recondita efficaciter aliis dispensaret. Quamobrem sine morae dispendio factum est cor ejus promptuarium legis divinae, et sacrarum scripturarum armarium. Per idem autem tyrocinii sui tempus non immemor opprobriorum, et quae haeretici Ecclesiae Dei exprobrarent, neque obliviosus zelator effectus, fidem Catholicam praecipue, et ea quae ad fidei defensionem haeresumque oppugnationem pertinent, adeo suo animo affligebat, ut quasi fidei propugnator ardentior, totum se illius obsequiis, ejusque hostium exterminiis mancipare videretur, cunctaque ejus verba et studia virtutem fidei redolerent: adeoque circa illius, cujus asserendae desiderio totus ardebat, defensionem profecit et invaluit, ut postea contra diros illius hostes mente intrepida ferventique spiritu continuum certamen exercens, diuturnum agone suum tandem victrice martyrio felicissime consummarit. Pro hac enim ab ineunte fere aetate mortem subire cupiens, hoc vel maxime a Domino attentis et crebris precibus postulavit, ut ne sineret ipsum ex hac luce migrare, nisi hausto pro illo passionis calice. Nec est fraudatus suo desiderio.

§ 2. Itaque disponente Domino lucernam suam non occultare sub modio, sed brevi temporis spatio exacto, super praedicationis candelabrum altius sublimare: credita est illi eloquiorum dispensatio Divinorum, et celerius studia sua virtute coelitus comitante, factus est concionator sive praedicator generalis. Ubi vero tanquam alter Gedeon tubam praedicationis assumpsit, quam praeclaro clangore insonuerit hostes fugans, fideles excitans, multis in locis compertum est. Exivit enim sonus ejus in omnem terram provinciae Longobardicae, et loca Urbi vicina, nec partem exiguam Tusciae, itemque in totam Romandiolam sive Flaminiam et Marchiam Anconitanam. Quas enim civitates vel oppida earum regionum salutiferis aliquando clamoribus non implevit? Quorum hominum, iis in locis degentium, non concussit corda vel pulsavit auditum? Ubique in illis regionibus sanctae opinionis ejus diffusus est odor, sed aliis odor vitae in vitam,

aliis odor mortis in mortem: ubique magnum sui excitavit desiderium, ubique celebre factum est nomen ejus. Auris audiens beatificavit eum, et oculus eum videns, de sanctis operibus, fidei exaltatione, et victrice errorum confutatione testimonium perhibebat. Quantos autem qualesve fructus attulerit in salutem animarum, et suorum cumulationem meritorum, solus ille novit, qui numerat multitudinem stellarum, et cui nuda et aperta sunt omnia. Verumtamen ex diuturnitate temporis, ex labore multiplici, ex magnitudine gratiae et virtutis, praeclara sancti martyris merita praeclarius innotescunt. Si enim beatus ille est, qui jugum Domini portavit ab adolescentia sua: quanto is beator, qui tanquam Benjamin adolescentulus, in excessu sanctitatis et virginitatis thalamio, triginta fere annorum spatio in Praedicatorum collegio commoratus, totum tempus et numerum dierum vitae suae in divinis officiis et obsequiis usque ad triumphalem passionis titulum studiose expendit? Quod si vero bonorum operum vel laborum gloriosus est fructus: quis labores, quos hic operarius Domini sive in recipiendarum confessionum studiis, sive in praedicationum clamoribus pertulit, digne poterit enarrare? Ut enim dies pleni invenirentur in eo, et noctes vacuas non haberet, nocturna silentia, humana deputata quieti, post dormitionem brevem exigebat in studiis lectionum, et somni tempus devotis orationum suspiriis occupabat: dies autem impendebat commodis animarum, vel quotidianis aut sedulis incumbendo concionibus, vel auscultandis confessionibus, aut haereticorum pestifera dogmata validis contundendo rationibus: in quibus quidem specialis gratiae munere fertur claruisse.

§ 8. Sic vero gratiam gratiae exaequabat Dominus, ut multitudo populi, ad conciones ejus undique confluentis, gratiae ejus magnitudinem indicaret. De urbibus enim et castris cum vexillis et tubis sonantibus erumpebant obviam venienti: recedentem quoque interdum tam multi sequebantur, ut vix ab eis se posset avellere. Saepe etiam, ubi concionari statuerat, innumera hominum multitudo accurrens locaque praeripiens et tempus antevertens, illum intolerabiliter premebat. Quam ob causam Mediolanensis populus, insigni erga sanctum virum devotionis argumento, in carruca, ex pictis asseribus fabricata, non tergis jumentorum sed humeris gestata fidelium, illum repositum, et a compressione importunae multitudinis servabat illaesum, et habendae concioni opportunius locum pro eo captabat caeteris eminentiorem. Ita vero deduci decebat agricolam Dei, qui semen veritatis contra haereses, semen pacis inter odia, semen denique justitiae adversus scelera seminabat. Et certe multi abjurabant haereses, catholica veritate perspecta: plures, condonatis injuriis, finem discordiis et simultatibus imponebant: plurimi vero sua confitentes peccata, ad agendam poenitentiam se comparabant.

Qui enim ministrabat ejusmodi semina seminanti, etiam fructus tales ex iis seminibus abundantius producebat. Unde etiam labores ei leves et dies pauci prae divini amoris magnitudine videbantur. Sicut autem ad quoslibet tolerandos labores amor Dei, et gaudium, ex magno fructuum proventu conceptum, illum fortius confirmabant: sic ad aggredienda ardua quaeque superna eum animabat fiducia, experimentis plurimis comprobata. Adeo enim divino confidebat auxilio, ut plane sibi persuaderet, vix esse ullos tam durae cervicis homines sive in urbibus, sive in castris, quorum corda salubriter coaterere et concutere non posset, si non deesset tempus diutius apud illos concionandi. Quamobrem etiamsi interdum accidisset, quod quidem accidit rarissime, ut urbem ingressus vel pagum, in prima vel altera concione multos auditores non haberet, eam quam diximus, fiduciam sociis pro illorum consolatione exponebat, illud propheticum adducens: *Adhuc quadraginta dies, et Ninire subvertetur (Jonae III)*. Quod non semel dumtaxat, sicut Jonae, sed multoties et in multis ita constat ei evenisse.

§ 9. Cum autem instar pluviae ejus doctrina incresceret, inter ipsos sermonum quasi coelitus effusos imbres, Domino illi cooperante, et sermonem confirmante sequentibus signis, multa coeperunt miracula coruscare. Cum enim quadam die Mediolani prae foribus ecclesiae beati Eustorgii concionaretur, cuidam muto adolescenti, ad eum populi devotione adducto, in os immisit digitum, conficiendo Christi corpori consecratum, moxque soluto vinculo linguae ejus, beneficium loquelae restituit. Interrogatus enim statim adolescens, qui decem annis mutus permanserat, quid habuisset in ore: Digitum, inquit, tuum: simulque coram omnibus in uberes gratiarum actiones prorumpens, recens apertorum Christo reddidit labiorum vitulos. Etsi autem hoc miraculo merito obstrui debuerint ora haereticorum iniqua loquentium: at nihilominus, illi, tamquam canes impudentissimi, salutifera confusione non sunt confusi, et erubescere nescierunt. Itaque ad sancti sui gloriam plura signa innovavit Dominus, et mirabilia immutavit. Nam quodam die, cum apud Mediolanum quemdam episcopum Manichaeorum beatus Petrus examinaret, multis episcopis et religiosis, atque bona civitatis parte ad hoc spectaculum congregatis, et dies tum concione, tum haereticorum examinatione in longum protracta fuisset, aestusque ingens cunctos affligeret: haeresiarcha ille opportunum, ut putabat, subsannandi tempus nactus, coram omnibus exclamavit: « O Petre perverse, si tu es tam sanctus, quam hic populus stultus affirmat: cur illum pateris tanto solis ardore cruciari, nec rogas Dominum, ut nubem aliquam interponat, ne stultus hic populus aestu nimio conficiatur? » Cui cum athleta fidei fidenter respondisset, se ita, ut dixerat ipse, facturum, si

promitteret, se abjurata haeresi fidem sanam complexurum: multi ex Catholicis propter eam sancti viri sponsonem contristari coeperunt, verentes ne fides Catholica hac occasione patèret ignominiae: e diverso autem permulti haeretici laetati sunt, sperantes fore, ut vir sanctus pudore afficeretur, maxime cum toto coelo nulla vel exigua nubecula appareret: atque idcirco suum illum episcopum infestis clamoribus hortabantur, ut incunctanter promitteret. Sed cum hac ratione pertinacia haeretici, se obligare nolentis, frangi non posset, vel aliqua ex parte emolli, B. Petrus, qui neque propter haereticorum gaudium, neque propter Catholicorum metum, bene sperans in Domino, animo conciderat: «Ut appareat, inquit, quod bonus Deus omnium visibilium est creator et opifex, ego illum rogo, ut ad consolationem in se credentium, et incredulorum confutationem, aliquam nobis dignetur creare nubeculam, quae inter solem et populum interposita, nos tuèri possit ab hoc aestu. Quod ubi ab illo ex pulpito quodam eminenti, praemisso Crucis signo, dictum fuit, mox Dominus nubem instar tentorii effecit, quae multo temporis spatio populum omnem sua umbrâ protexit, causamque laetandi et haereticis insultandi auxit Catholicis *.

§ 10. Alio etiam die, similiter disputationi cum haereticis praestituto, cum moras facerent fratres, e vicinis monasteriis acciti, filii tenebrarum prudentiores filiis lucis, armis veritatis destituti, se multitudine armaverunt, ut quem ratione non poterant, saltem multiloquio superarent. Adfuit inter eos quidam, quem suae perfidiae patronum delegerant, vir loquax, clamorosus et malignus, sermonum versutiis instructus. Is ubi pugilem fidei cum socio suo astantem vidit, statim verborum tendiculas pedibus ejus apposuit, et ut incautum impelleret in ruinam, coepit importunè multoque clamore insistere, ut ad ea quae proposuerat, responderet. Saepius illo vociferante, vir Dei attendens, non licere servo Dei contendere et litigare, nec prodesse, si verba veritatis et sobrietatis promantur, ubi non est auditus: simul etiam non immemor misericordiae Dei, totum se ad orandum contulit, attente rogans Deum, ut hostes vel invili erubescerent tamquam impii, et muta fierent labia dolosa, aut certe pro sua clementia juberet solem verae intelligentiae illis oriri. Nec mora: alterum e duobus impetravit. Cum enim fidei propugnator adversus veritatis inimicum fidenter insisteret, urgeretque, ut rursus suam ille quaestionem proponeret: ita Dominicae virtuti satanica verba cesserunt, atque ille paulo ante tam loquax et garrulus repente sic obmutuit et elinguis effectus est, ut neque ad quaerendum, neque ad respondendum os vel tenuiter aperire potuerit. Itaque perfide comites illius alii alio dissipati sunt, nec compuncti, eorum duritiâ obsistente.

* Nota insigne miraculum quo S. Petrus nubem signo Crucis impetrat auditores suos ab aestu protegentem.

§ 11. Contigit quandoque, viro beato cum episcopo Placentino iter agente, ut ad aedes viri nobilis, domini Gaufridi de Lomelo diverterent, cujus filium Henricum ita gulae tumor premebat, ut nec loqui posset, nec spirare. Itaque parentes ejus, propinqua filii morte anxii, vitamque illius desperantes, ubi audierunt fratris Petri Veronensis adventum, ambo illi obviam occurrunt, moribundum puerum moestum nunciant atque solícite commendant. Accessit ille ad puerum, sublatisque ad Deum manibus, crucis ei impressit signum. Puer jam devotus languenti collo, tamquam singulare remedium, sancti viri cucullum admovit, perceptaque benedictione, simul etiam sanitatem recepit. Quod pater ejus accurate et libenter inspiciens, novum cucullum ei donavit, tantaeque virtutis veterem apud se retinuit: neque id sane ad insipientiam sibi. Nam postea is ipse vir nobilis, diris viscerum torsionibus vexatus, cum sibi metueret mortis imminere discrimen, cucullum illum, quem haecenus asservaverat, reverenter jussit adferri, eoque pectori suo appposito, mox vermem quendam bicipitem et valde pilosum evomit, post illum vomitum plenam ilico sanitatem adeptus.

§ 12. Quamvis autem apud magnates magnificaret Dominus sanctum suum, non minus ille tamen pauperibus monasticae vitae professoribus affabilem et amicabilem se exhibebat specialis devotionis affectu. Quibus cum frequenter gratiam visitationis impenderet, flammam divini amoris in eis accendens, vacillantes confirmandis sermonibus suis, confortans manus remissas, et genua tremencia roborans: contigit, ut in quodam castello Mediolanensis dioecesis, nomine Caracte, ad Humiliatorum fratrum domum suo more se conferret. Perductus est autem a nonnullis, de ipsius suffragio confidentibus, ad sororem quamdam, Carasiam nomine, quae adeo jacebat corporis viribus destituta, septemque annis jam jacuerat, ut etiam pro qualibet necessitate non posset surgere. Ad quam ut pervenit, sic precatus est: « Domine, qui sanasti paralyticum et Lazarum suscitasti, obsecro, ut huic etiam mulieri digneris restituere sanitatem. » Protinus illa liberata, eadem vespere de suo grabato exurgens, altero mane redeunti occurrit, ad deinde quoad vixit, nempe annis septem, permansit incolumis, et officiis pristinis integre restituta. Ejus generis aliud quiddam etiam Mediolani contigit, cum quidam, Acerbus nomine, qui quinquennio misere fuerat contractus, in vehiculo ad sanctum virum adductus est: a quo cum esset consignatus, continuo surrexit incolumis.

§ 13. Meritis etiam servi Dei veniam peccatorum et sperare potuit, et impetrare Mantuana quaedam mulier, cujus salutem multi desperaverant. In mortis enim discrimine constituta, longo temporis spatio jam linguae usum perdiderat. Ad eam vir sanctus rogatus accessit, et ut vita posset ad eam ingredi per

auditum, et ex ore prodire per confessionem, capitis reverenter detracto, cum dixisset: « Dominus vobiscum, » primam lectionem sancti Evangelii secundum Joannem ut primo audiret effecit, et mox ut confitendo peccata sua ipsi loqueretur, injunxit. Illa incipiente uti obedientiâ, vel potius gratiâ salutarî, stupefacti circumstantes et hilaritate perfusi, e domo egressi sunt, ne confitentis peccata audirent: sed ea tamen postea tam alta voce uti coepit, ut confessionem generalem, quam fecit, sub finem distincte audire et intelligere possent etiam extra domum. Has ob causas fama illius et gratia non solum in ea, quam diximus, civitate, sed ubique per patriam in dies augmenta capiebat, et latius spargebatur. Neque id mirum, quando haec et plura alia, dum adhuc viveret, per eum Dominus operari dignatus est. Complures enim daemones, diversisque vexatos morbis solo contactu vel Crucis signo curavit, sicut multorum fide dignorum testimoniis est comprobatum.

§ 11. Verum cum pestis haeretica in Longobardia pullularet, et multas jam civitates contagione pestifera infecisset, summus Pontifex Innocentius quartus, non ignorans quam perniciosa esset ovibus luporum admixtio, ad pestem illam satanicam abolendam, diversos Inquisitores ex ordine Praedicatorum, tamquam canes quosdam, qui lupos ab ovibus arcèrent, ad diversa Longobardiae loca prudenter ablegavit. Sed cum Mediolani haeretici non solum multi numero, sed etiam magni seculari potentiâ, versuti multa fraudulentâ, garrulitate loquaces, satanicaque instructi scientiâ residerent, idem Pontifex sciens beatum Petrum esse virum magnanimum, qui ab hostium multitudine nequiquam formidaret: animadvertens quoque ejus virtutis constantiam, qua adversariorum potentiae nec in minimo esset cessurus: atque compertam habens ejus facundiam, qua posset haeticorum contundere fallaciam et vanitatem: denique certo sciens eum in divina sapientia egregie eruditum, qua frivola haeticorum argumenta facile esset confutaturus, quippe qui a puero inter haeticos vixisset, et quemadmodum Scripturas detorquèrent ac prave interpretarentur, quibus etiam verbis et fucis cauteriatis conscientias suas obtegerent, crebris pugnis et diuturnis experimentis probe didicisset: tam strenuum Fidei pugilem, tamquam indefessum Domini bellatorem, Mediolani et in Comitatu Mediolanensi instituit haeticae pravitatis Inquisitorem, plena ei auctoritate concessa. Ille vero demandatum sibi munus diligenter obiens, Samsonis vulpêculas accurate perquisivit, easque dissipavit ubique, nullam eis requiem tribuens, sed mirabiliter eas confundens, ac potenter profligans, ita ut non possent resistere sapientiae et spiritui, qui per eum loquebatur. Inerat ei sane spiritualis in suscipiendis id genus certaminibus fiducia adversus hostes, quam ex divina revelatione conceperat. Nam cum vice quadam ob futuros eosque

incertos eventus nonnihil paverot, atque ante altare sacratissimae Virginis agones suos eidem Virgini commendaret, per beatissimam Diparam ipsi dormienti responsum est, quod per Christum jam olim, imminente ejus passione, alteri Petro dictum fuit: *Ego pro te rogavi, Petre, ut non deficiat fides tua (Lucae xxii)*. Ita factum est, ut nec certa fiducia illum diffidere, nec fervor indeficiens tepere, nec multa experientia formidare permetteret: sed sicut leo fortissimus bestiarum, ad nullius pavet occursum: ita ipse non raro hostibus offerebat sub ea conditione congressum, ut illi quotquot possent secum adducerent de toto exercitu Scripturarum: ipse vero uno solo contra eos contentus esset milite, beatum Paulum significans, quem sibi delegerat athletam invictum adversum omnes fidei perversores. Saepius etiam obtulit sese haereticis paratum ad flammam ultro subeundas pro asserenda veritate fidei catholicae, si illi pariter ignis certamen experiri vellent. Denique pro ea fide vitam suam non modo periculis, sed morti etiam obicere valde appetebat. Probabile autem est, ex divina revelatione eum habuisse, quod tam fideliter, tamque frequenter prophetico spiritu proferebat. Nam veluti de felici martyrio suo, atque etiam de loco sepulturae suae certus, utrumque fratribus hac ratione eum praedixisse compertum est: « Scitote, inquit, me ex hac vita non nisi incredulorum peremptum manibus abiturum, nec dubitetis Mediolani me sepulcrum habiturum; » nec de suo metuebat praemio, qui tam erat certus de merito. Sciens enim, cui credidisset, non arroganter, sed fidenter ita sibi post bella victoriam promittebat, ut firmiter speraret et crederet, nomen ejus in litiis commemoratum, et ejus festum diem in Calendariis ascriptum iri. O beatum virum, cui in praesenti vita jam futura inchoaverat, et cujus pedes jam in atriis coelestis Jerusalem stabant, quique adhuc in carne degens corruptibili, gloriae immortalis et incorruptibilis laudisque sempiternae primitias degustabat.

§ 15. Praevidens autem vir sanctus, e propinquo adesse diem suae passionis, summi Pontificis mandata tanto constantius atque instantius coepit exequi, quanto propius cernebat sibi repositam coronam justitiae, in illo die a justo iudice ipsi reddendam. Videntes vero haeretici atque dolentes negotium fidei per illum tam prosperos habere successus, de ejus nece cum suis fautoribus tractare coeperunt, existimantes tum demum tranquille se posse vivere, si ipsorum tam validus persecutor e medio sublatus esset. Nec latuere sanctum virum illorum machinationes, quippe quas certa plurimorum relatione didicisset; sed tamquam pugil invictus et intrepidus, nec metuebat quod jampridem ardenti desiderio sitierat: nec in iis, quae magna fiduciâ susceperat, tepescebat: sciens, occidi quidem se posse, sed neque sic tamen superatum iri. Itaque in Dominica

quae dicitur Palmarum, quatuordecim diebus ante suum obitum. jam praescius beati martyrii sui, Mediolani coram multa populi frequentia e suggestu palam dixit, se non ignorare haereticos ipsi necem meditados esse, et jam pecuniam sicario numerandam alicubi depositam esse. Sed agant illi, inquit, quicquid volent, plus me sentient facturum contra se etiam post obitum, quam fecerim vivens. Assignato autem quibusdam haereticorum fautoribus termino pereimptorio ad octavum Paschatis diem, ut mandatis Ecclesiae omnino parerent, praedicens se ad illum terminum reversurum, ad Cumanam civitatem profectus est, ubi Prioris inter fratres suos officio fungebatur.

§ 16. Porro anno salutis millesimo ducentesimo quinquagesimosecundo, die sabbati illius, quod est finis Septuagesimae, diciturque sabbatum in Albis, athleta Christi de suo coenobio ad certamen fidei Mediolanum contendens, nitebatur praefixum terminum praevenire. Cumque iter medium * carperet, quidam funestus haereticus et cruentus haereticorum satelles (a), eorum precibus adductus, et pretio librarum quadraginta conductus, in beatum virum, iter salutaris propositi persequentem, in agnum utique lupus, in mitem ferus, in pium impius, furibundus in mansuetum, prophanus in sanctum ausu sacrilego incurrit, et de Christi sacerdote victimam faciens, sacrum illius caput ense cruento ferit, diraque illi semel atque iterum repetitis ictibus vulnera imprimit. Deinde nihil divertentem ab hoste, sed protinus hostiam sese exhibentem, illiusque truces ictus patienter excipientem, seminecem humi prostratum relinquit, et ad fratrem Dominicum sancti viri comitem, aërem miserandis vocibus implentem, opemque et auxilium implorantem, mox cruentus carnifex se convertit, et quatuor illi letalia vulnera inflixit. Interea beatus Petrus in parte alia se Domino commendans: « In manus tuas, Domine, inquit, commendo spiritum meum, » a fidei catholicae professione et praeconio, etiam in hoc articulo minime desistens, sed symbolum fidei, quod propter patris blandimenta puer abnegare noluit, in ipsis mortis angoribus, tamquam egregius fidei propugnator, nequaquam oblitus recitare: quemadmodum etiam ille scelestus carnifex, fugae praesidio destitutus, et a fidelibus, quos fratris Dominici clamores excitaverant, postea captus, atque idem quoque frater Dominicus, aliquot diebus supervivens, testati sunt. Cum autem adhuc palpitaret vir sanctus, cultrum homo ille sanguinarius per ejus latera adiecit, eoque confosso, beatum illius martyrium absolvit. Atque ita expleta hujus peregrinationis Septuagesima, felix viator coelestem pervenit ad patriam: ita stolam suam martyr et virgo

* Fere medium, apud pagum *Baylissima*.

(a) Carinus nomine, qui Domino miserante, miraculis mactati ab se sancti viri commotus, abjurata haeresi, Dominicalibus Fratribus Porolivii ut conversus se adjunxit, et asperissima poenitentia scelus suum expiare satagit.

dealbavit in Albis: ita denique ad aeternum celebrandum sabbatum, ex sabbato temporario migravit. Pascha etiam *annotinum* (a) suo agno non caruit, quando B. Petrus in illo tanquam agnus innocens immolatus, ipso sui martyrii die simul et confessor, et martyr, et propheta, et doctor quodammodo esse promeruit. Confessor quidem, quando eodem die confessione more solito facta, Deo sacrificium laudis obtulit, et fidem Christi inter tormenta constanter confessus est: Doctor vero, clara voce veram docendo fidem, dum apostolicum symbolum diserte pronunciavit: Martyr autem, pro defensione fidei sanguinem fundendo suum: Propheta denique, dum prophetico spiritu id quod eventurum erat praedixit. Patiebatur enim per id tempus quartanam febrem, sociisque dicentibus, illa die se Mediolanum attingere non posse, respondit: Si ad domum fratrum pervenire non dabitur, apud S. Simplicianum licebit hospitio uti: quod ita factum est. Nam cum ejus sacrum corpus curru Mediolanum adveheretur, ejus percussore jam capto et vel invito sequente, fama tanti facinoris celeriter Mediolanum advolans, urbem totam populo concurrente et tumultuante concussit et perturbavit, nec cum populi concursum Magistratus Mediolanensis, inopinatae perturbationis metu attonitus, etiam clausis urbis portis impedire potuit: quin tanta fieret plebis obviam euntis impressio, ut ipse etiam Archiepiscopus, cum suo Clero et permultis religiosis sancto martyri instituta processione occurrens, vix ad sacrum corpus pertingere potuerit. Quae res impedimento fuit, ut fratres ad suum coenobium illud ea die perducere non possent, se apud sanctum Simplicianum illa nocte depositum sit, fratribus apud illud pernoctantibus.

§ 17. Est vero hoc loco illud nequaquam praetermittendum, quod ejus martyrium reddit illustrius atque celebrius. Habet enim passio ejus quamdam cum Christi passione similitudinem. Christus pro veritate fidei, quam docebat, passus est: Petrus pro ejusdem fidei defensione. Christus ab infideli populo Judaeorum: Petrus a perfidiosa turba haereticorum. Christus Paschali tempore cruci affixus est: Petrus eodem tempore caesus est. Christus sub mortem: In manus tuas, inquit ad Patrem, commendo spiritum meum: Petrus iisdem usus est verbis morti proximus. Christus pro triginta argenteis proditus est, ut crucifigeretur: Petrus quadraginta libris Ticinensibus venditus est, ut tolleretur e medio. Christus sua passione multos adduxit ad fidem: Petrus sua morte complures haereticos convertit. Nam licet, dum esset in vivis, pestifera haereticorum dogmata egregie extirparit: at tamen post obitum, meritis ejus intercedentibus, et crebris coruscantibus miraculis, adeo ea profligata sunt, ut plurimi relictis erroribus, ad sanctae matris Ecclesiae gremium convolarint, ipsaque urbs et

(a) Scilicet absolutum, tunc enim (Sabbato in Albis) claudimur dies baptizatorum festivi. *Annottinum Pascha* dicitur quando quis diem baptismatis sui annuatim celebrat.

Comitatus Mediolanensis, ubi tot prius haereticorum conventicula resederant, adeo sint repurgata, ut pulsus aliis, aliisque resipiscentibus, nullus ibi apparere ausus fuerit. Multi etiam ex eis haeresiarchae insignes et magni nominis, S. Dominici institutum complexi sunt, iidemque haereticos et eorum fautores usque in praesens mirabili fervore persequuntur. Ita nimirum Samson plures occidit Philisthaeos moriens, quam occiderat vivens. Sic granum frumenti cadens in terram, perfidorum manibus mortificatum, uberem surgit in spicam. Sic aromata pilo contusa odoris fragrantiam latius fundunt. Ita granum sinapis attritum, vim suam efficacius exerit. Denique Petrus noster ita pressus acerbae passionis torculari, gratissimi liquoris redundat in copiam.

§ 18. Caeterum post viri sancti gloriosum triumphum, coeli rosario dudum clauso, sed per beati Petri martyrium, ut ita loquamur, reserato, coelestia miracula crebrius declarata sunt, quibus Dominus suum martyrem illustravit. Terra quoque ejus roseo sanguine madidata, uberiores fructus protulit, eosque coelo intulit laetabunda, praeconis fidei et martyris Christi suffulta suffragiis, quae in multis orbis regionibus atque provinciis signorum evidentiam declarantur. Quorum etsi nonnulla summus Pontifex suis literis strictim comprehenderit, et nos tamen, quoad possumus, miraculorum ordinem prosequentes, ad lectorum et auditorum aedificationem latius ea distribuimus, alia quaedam adjicientes, quae postea fidelium hominum testimoniis verissime sunt approbata: ubi tamen hoc praemissum volumus, plura esse edita miracula, quam sint in scripta redacta, multa etiam prolixitatis vitandae causâ praetermissa. Pauca autem, quae tacere noluimus, jam commemoramus.

§ 19. Eodem die, quo caesus est vir beatus, mulier quaedam morbo laborans (dicebatur autem Jacoba) ad sancti corpus avida accessit: sed cum, premente turbâ, longo temporis spatio non posset ad illud pervenire, ut quandoque sui morbi inveniret remedium, quod a medicis frustra expectarat, tandem aegre in ecclesiam sancti Simpliciani, ubi corpus martyris jacebat, introducta, super caput suum, ex quo fistulae morbo jam aliquot ossa perdiderat, manu martyris signum crucis expressit, et integrae sanitatis beneficium obtinuit. Eodem die in monasterio dominarum de Ripolis prope Florentiam, cum quaedam sanctimonialis precibus esset intenta, nonnihil correpta somno, vidit beatissimam Mariam Virginem in sublimi throno gloriosam residere, atque hinc inde duos fratres illi assidere, cumque admirans quaereret, quisnam alter eorum esset, audivit vocem ipsi respondentem: Hic est Petrus Veronensis, qui in conspectu Domini tanquam fumus aromatum gloriosus ascendit. Quod quidem mysterii significatione non vacat, quando frater Dominicus, qui cum eo visus est coelum ascendere, non tamen auditus est cum illo nominari.

Cum enim pariter cum illo passus sit, creditur etiam coelum cum illo ascendisse : non tamen una cum illo sanctorum catalogo adscriptus est. Itaque ea soror famâ vulgante postmodum cognoscens, in unum eundemque diem et sancti viri martyrium, et suam visionem incidisse, mox concepta fiducia martyri votum nuncupavit, piisque precibus meruit a morbo quodam confestim liberari. Atque ita ejus visionis veritas, tum temporis concordia, tum miraculosa sanitatis recuperatione, tanquam duplici argumento, comprobata est.

§ 20. Ut autem catholicorum tristitia, tanti propugnatoris obitu nata, novae lucis ortu plenum verteretur in gaudium, lampades ad venerabile sepulcrum martyris in ecclesia beati Eustorgii pendentes, pleraeque ex seipsis absque omni humano studio et operâ sunt accensae : quippe cum primis congruum id erat, ut qui fidei lumine et igne claruerat, singulari quodam lucis et ignis miraculo ornaretur. Super locum etiam passionis ejus non raro luminaria quaedam e coelo descendunt, et ad coelum redeuntia permulti religiosi alique visibiliter conspexere, atque inter illa duos fratres in habitu fratrum Praedicatorum se vidisse testati sunt.

§ 21. Cum autem id genus rumores ad sedem Apostolicam afferrentur, et summus Pontifex * ab hominibus fide dignis tam praeclara miracula perciperet, catholicae fidei exaltationi, novi martyris ornamentis, et Apostolicae Sedis, cujus Inquisitorem ac pugilem Dominus tam mirifice illustrare dignaretur, honori congratulans, virgineam ejus innocentiam jussit accurate discuti, et in multa ejus merita solliciti inquiri, miracula quoque diligenter examinari. Atque ubi perspicue cognovit famam vinci rerum veritate, majoraque comperisset, quam ad ipsum perlata fuerant : de communi consilio Cardinalium et Praelatorum omnium, qui per id tempus apud Sedem Apostolicam residebant, vii Calend. aprilis, nondum exacto post martyrium anno primo, illum Perusii in platea ecclesiae fratrum Dominicanorum, adstante ipsi Cleri plebisque, itemque religiosorum, nobilium ac procerum multa frequentia, aliis ubertim flentibus prae gaudio, aliis Deum magna voce laudantibus, universis denique mirifice tripudiantibus, et solemnî ritu diem festum celebrantibus, cum mirabili cereorum ardentium multitudine et eximio sacrarum vestium apparatu, Sanctorum Martyrum catalogo statuit adscribendum. Sed quia dies passionis ejus, qui fuit septimus aprilis, in festa Paschalia crebro incidit, ejus festum diem tertio Calendas maji jussit ab omnibus fidelibus devote et solemniter celebrari. Ubi autem per orbem diffusus est Apostolicae jussionis auditus, mox auditum devotio, devotionem nova miracula sunt consecuta.

§ 22. Postquam autem in sanctorum martyrum album relatus

* Innocentius IV.

est, catholicorum pia devotione dignum plane visum est, ut sacrum ejus corpus, quod ultra annum humili loco sub terra jacuerat, ad sublimiorem transferretur. Cujus rei causâ cum fratres Mediolani ad provinciale, ut vocant, Capitulum convenissent, ita sanum et integrum et ab omni putore alienum illud invenerunt, acsi eodem fuisset die tumulatum. Itaque fratres cum magna reverentia exportarunt illud ad amplum quoddam pulpitem juxta plateam, atque illic omni populo visendum et suppliciter venerandum exhibuerunt.

VITA SS. VIRG. CATHARINAE SENENSIS

ORDINIS S. DOMINICI

IN QUA ET PER QUAM OMNIPOTENS DEUS MIRA OPERATUS EST

SCRIPSIT AUTEM EJUS VITAM COPIOSISSIME P. RAIMUNDUS CAPUANUS, SACRAE THEOLOGIAE DOCTOR, ET ORDINIS PRAEDICATORII MAGISTER GENERALIS, ATQUE SANCTAE VIRGINIS CONFESSARIUS: SED NE EA PROLIXITATE, TUM ETIAM STYLO SIMPLICIORI LECTORES OFFENDERENTUR, PER LAURENTIUM SURIUM REDACTA EST IN COMPENDIUM, SED ITA TAMEN, UT DE HISTORIA PARUM AUT NIHIL POSSIT DESIDERARI. INSERTA SUNT ETIAM QUAEDAM EX EPISTOLA VENERABILIS PATRIS STEPHANI SENENSIS, PRIORIS CARTHUSIAE TICINENSIS, QUI ANTE MONASTICAE VITAE PROFESSIONEM DIU CUM SANCTA VIRGINE VIXIT FAMILIARITER, ET EJUS AMANUENSIS FUIT. OBSECRAMUS AUTEM LECTOREM, UT POSITA OMNI HAESITATIONE, CERTO SIBI PERSUADEAT, TANTOS VIROS NON NISI VERA ET COMPERTA SCRIBERE VOLUISSE (a).

Anno orta 1347 — Obiit 1380 — Nat. Itala.

§ 1. Apud Senas, praeclaram Italiae urbem *, Jacobus quidam fuit, cognomine *Benincasa*, vir simplex, integer et timens Deum. Is uxorem duxit Lapam, ab omni hujus seculi malitiâ alienam. Erant plebeji ambo, satis laudabili orti familiâ, reque familiari

* V. MARTYROL. ILLUSTR. Martii, p. 248.

(a) Sexus sui veluti miraculum Senensis Catharina, piorum non modo, sed et eruditorum quorumcumque, quidquid praeclariorum in terris effulserit celebrantium, studia et calamus excitavit exercuit, honestavit. Tantaë Virginis res gestae; ingenium, fama consuetum vel excelsioribus foeminis concessum ambitum longe excedunt: ejus prudentia, doctrina, litteraria laus, eloquentia: in publicis tractandis negotiis peritia, in difficilibus discernendis rebus acumen, apud saeculi et Ecclesiae Principes auctoritas, virilis in corripiendo libertas, religionis et virtutis zelus magnanimus, scriptorum copia et excellentia, sanctitas denique singularis, mirifica prorsus caelitus

pro sua conditione bene instructi. Jacobus in rebus molestis et adversis erat multa patientiâ, nec murmuris voces sinebat vel ab ore suo, vel cujusquam e sua familia prodire. Si quem autem commoto animo asperius loquentem audisset, hilari vultu blande illum consolabatur, et sui officii admonerebat. Quidam civis ejus per summam iniquitatem grande ab illo aes alienum repetebat, cum tamen nihil ei deberet: fretusque amicorum potentiâ, simplicem virum pene ad inopiam redëgit. Moleste hoc ferebat Lapa uxor ejus, et scelesto homini nescio quid mali imprecabatur. At Jacobus omnia sedate ferens, objurgabat eam: « Sine, inquit, mea conjux. Deus illi quandoque aspirabit sanam mentem, et agnito errore suo, patronus noster erit. » Id quod postea ita evenit. Tanta erat hujus viri probitas, ut tota ejus familia, ab illo religiose instituta, improbos et inhonestos sermones nequaquam audire sustineret. Filia ejus Bonaventura nupserat cuidam juveni Nicolao. Ad eum veniebant alii juvenes, et, ut solent tales, plerumque non abstinebant a verbis inhonestis et lascivis. Ea res tantum illi Bonaventurae animi dolorem attulit, ut etiam in morbum incideret, et in dies macie conficeretur. Nicolao ab illa causam moeroris perquirenti, graviter respondit: « Ego in paterna domo tales sermones non audiui, quales hic quotidie jactantur. Itaque pro certo noveris, nisi ab his aedibus fuerint exclusi, me brevi morituram. » Mirabatur ille mulieris pietatem, et sese corrigens, prohibuit aliis, ne illa audiente verbis parum verecundis uterentur. Utinam vero ad hoc exemplum suam familiam hodie patresfamilias instituerent: melius profecto Christiana Resp. haberet.

§ 2. Cum autem Lapa multas Jacobo proles peperisset, tandem geminas edidit filias, e quibus Joanna altera, altera Catharina est dicta: sed Joannâ a baptismo non diu supervivente, Catharina remansit, quam mater ejus multa curâ educandam suscepit, caeterisque prolibus habuit chariorem: cujus partim ea ratio fuit, quod cum ob crebros partus alias proles nutricibus tradere compulsâ esset, Catharinam suis ipsa uberibus lactavit. Educata igitur haec puella, cum jam ambulare coepisset, tam omnibus chara et grata fuit, tantamque ejus verba prudentiam redolebant, ut mater vix eam domi potuerit retinere, vicinis et cognatis illam ad se rapientibus, desiderio fruendae jucunditatis et non plane infantilis sermonis ejus. Quidam vero incredibili affecti laetitiâ et consolatione ex ejus suavissima praesentia, non Catharinam,

accepta charismata, patrata in humanis et post obitum prodigia libros implent lectu quammaxime jucundos, proficuos, admirabiles. Omnia pene Europae idiomata hanc praecipuam Sanctimonialium Dominicalis Ordinis gloriam personant: latine et italica metrico vel soluto stylo ejus descriptae *Vitae* innumerae sunt; gallice, germanice, hispanice complurimae. Inter recentiores gallicas memoratu dignam putamus quae auctore prodiit *Emilio Charin de Malan*, Parisiis 1846 et 1857. Italicam autem merito laudatissimam, eaque doctissima arte quam Historiae Philosophiam nuncupant, scripsit ac edidit clarissimus ac adm. Rev. *Alphonsus Capeceola* Neap. Congreg. Oratorii Presb., Neapoli 1856, et Florentiae 1858, ac denuo 1863.

sed Euphrosynam (*id est laetitiam*) eam appellabant. Deinde annos nata plus minus quinque, salutationem edocta angelicam, illam crebro repetebat, et coelitus permota, coepit per gradus tum ascendendo, tum descendendo, ad singulos singulas flexis geniculis Virgini matri salutationes promere, et in ejusmodi piis studiis magis ac magis proficere.

§ 3. Postquam autem sextum fere aetatis annum expleverat, cum Stephano germano suo, illà paulo adultiore puero, ad aedes sororis suae Bonaventurae, cujus ante meminimus, accessit, confectoque negotio, cujus causà a matre fuerant missi, in reditu sacra puella sursum erectis luminibus, supra verticem templi fratrum S. Dominici vidit in aëre thalamum elegantissimum, regio splendore compositum, et in illo Christum Salvatorem in throno Imperatorio sedentem, indutum Pontificio habitu, et in capite ferentem tiaram, qualis est Pontificum Romanorum. Aderant illi Petrus et Paulus atque Joannes Apostoli. Ibi puella defigens oculos utriusque hominis in Christum, illum amantissime contemplabatur: vicissimque Christus suae majestatis oculis in eam intentis, blandissime subridens, extenta super eam dexterà, expressoque Crucis signo, illi benedixit. Mox ea rapta spiritu, et transformata in eum, quem suavissime aspiciebat, et sui et itineris oblita est: immotaque permansisset haud dubio, non tum solum, sed etiam alias saepissime, in tantilla aetate in via publica neque homines neque jumenta transeuntia advertens, nisi per alium tracta fuisset. Cum autem Stephanus puerulus jam processisset aliquousque, ac paulo post advertisset illam non sequi, sed coelum attentissime intueri, iterum atque iterum nomine eam inclamavit: sed ea nihil respondente, immo nec sentiente quid clamaret, propius accessit clamitans. At nec sic quidem ea se movente, manibus traxit eam. Tum illa quasi a gravi somno expergefata, retractis parumper oculis, dixit: «O si videres quae ego video, ab hac mellitissima visione me neùtquam revocares.» His dictis, referebat oculos ad coelum, sed jam visio illa disparuerat. Quod illa sine dolore ferre non valens, lacrymis in se vindicavit quod oculos inde avertisset.

§ 4. Ab eo tempore tantilla puella canescebat morum maturitate ac sensu mirabili, ita ut facta ejus non pueritiae vel adolescentiae, sed venerandae potius senectutis esse viderentur. Jam enim accensus in illa erat ignis divini amoris, cujus virtute intellectus illustrabatur, voluntas fervebat, confirmabatur memoria, et actiones externae ad divinae legis normam dirigebantur. Nam sicut ipsa reverendo patri Raimundo confessa fuit, per id tempus vitas sanctorum Patrum Aegyptiorum, quorumdam item aliorum sanctorum, potissimum autem beati Dominici, didicit non ab ullo homine, sed sola revelatione divina: tantusque ejus mentem cepit ardor illas imitandi, ut nihil aliud cogitare posset.

Inde in ea exitere tam multa rara et inusitata quae omnes in admirationem raperent. Quaerebat latibula, et clam suum corpusculum quadam chordulâ caedebat, precibus ac meditationibus perpetuo vacabat, in dies magis dabat operam silentio contra morem puerorum; et cum ea aetas increscens multo egeat alimento, illa sibi aliquid potius de cibo detrahebat. Ejus exemplo complures coaetaneae puellae invitatae, ad eam confluebant, ut ejus salutiferos sermones audirent, et pro modulo suo sancta ejus studia imitarentur. Conveniebant autem omnes simul in quodam loco domus ejus, idque occulte, et cum ea pariter se flagellabant, et quoties ipsa jussisset, orationem Dominicam et salutationem angelicam recitabant. His autem rebus non defuere miracula Dei. Nam ut plurimum ascendendo et descendendo per gradus paternae domus, ita per aërem ducebatur, ut gradus pedibus non attingeret. Hoc autem praecipue tum fiebat, cum hominum fugeret consortia, praesertim diversi sexus.

§ 5. In ea ipsa autem tenerrima aetate, desiderio imitandi sanctos Patres Aegyptios, ardentissime sitiebat solitudinem, nec tamen rationem aliquam excogitare potuit, qua ad illam perveniret. Pugnabat itaque desiderium cum fragilitate aetatis, et cessit quidem victoria desiderio, sed non plane absoluta. Nam quodam mane, incredibili flagrans eremi cupiditate, abiit extra urbem, unicum tantum panem secum ferens: paulumque progressa, ut nullas videt conjunctas illic aedes, quemadmodum solent esse in urbibus, putabat se jam propinquam desertis locis. Inde itaque aliquanto ulterius proficiscens, tandem sub rupe quadam speluncam repperit, in quam cum multo gaudio ingrediens, optatam se eremum invenisse arbitrabatur. Mox igitur coepit orare ferventer, et ecce, Christo ejus promptam voluntatem approbante, sensim a terra usque ad speluncae verticem elevabatur, sicque ad horam usque nonam permansit. Verita autem, insidiis inimici, ejus desiderium impedire volentis, isthuc fieri, coepit orare instantius. Tandem sub horam nonam rursus deposita est in terram, intellexitque ex instinctu divino, nondum velle Dominum, ut relictâ parentum domo, suum corpusculum affligeret. Itaque inde recedens, domum revertebatur: sed cum corpusculi ejus imbecillitas itineri conficiendo non sufficeret, Deo se commendavit; cujus beneficio brevi temporis spatio in ipsam civitatis portam per aëra deportata est, sicut ipsa postea cuidam cognatae et confessariis suis exposuit: a porta autem festina rediit domum. Diu autem res tota latuit, parentibus ejus persuasum habentibus quod ab aedibus sororis suae Bonaventurae revertisset.

§ 6. Ejus autem visionis, cujus paulo supra fecimus mentionem, tanta fuit apud sacrae infantulae animum vis et efficacia, ut mox omnis mundi hujus amor prorsus in ea extinctus sit,

accensusque sanctus amor Christi Jesu unici filii Dei, et amantissimae matris ejus semperque virginis Mariae. Itaque omnia arbitrabatur ut stercora, modo lucrifaceret Christum Salvatorem. Valde autem aspirabat ad tuendam in se virgineam integritatem: cognovitque, Deo revelante, beatissimam Dei Genitricem primam nuncupasse perpetuae virginitatis votum *. Itaque anno aetatis septimo, non ut septennis puella, sed ut plane grandaeva, mature ac diu de ejusmodi praestando voto secum deliberavit, assidue rogans Matrem Domini, reginam virginum et angelorum, ut a Domino ipsi impetraret gratiam id faciendi quod esset illi gratius et suae saluti conducibilis. Atque interim augescebat quotidie fervor amoris divini et desiderium puritatis angelicae. Unde haud obscure intelligens, quid Domino placeret, quadam die secretum petiit locum, et flexis utriusque hominis genibus, sic precata est beatissimam Matrem Christi: «O Virgo sacratissima, quae prima inter foeminas perpetuam Domino virginitatem vovisti, qui te voluit esse matrem unici Filii sui: obsecro benignitatem tuam, ut non attentis meritis meis, digneris mihi sponsum dare Filium tuum, quem totis animae visceribus concupisco: et ego promitto et illi et tibi quod nullum unquam alium admittam sponsum, sed virginem me illi perpetuam conservabo.» Ita septem nata annos, Christo sponso immortalis suam dedicavit virginitatem, idque voto coram Deo solemni, ut ait Raimundus.

§ 7. Ab hac die crevit in dies in vera sanctitate, coepitque Christi tyruncula jam tum bellum indicere carni, etiam necdum rebellanti. Statuit, quoad fieri posset, carni carnum esum non permittere. Itaque si quae ei fuissent appositae carnes, ut plurimum porrigebat eas Stephano fratri, aut paulatim projiciebat eas felibus, ut nemo posset advertere. Flagella, de quibus ante diximus, non solum continuabat, sed augebat etiam et sola, et cum puellis: et quod mirum in tantilla aetate videri possit, in ejus animo fervebat zelus animarum, et peculiariter illos amabat sanctos qui animabus lucrandis operam navassent: intellexitque divinitus, beatissimum Patrem Dominicum zelo fidei et salutis animarum Ordinem fratrum Praedicatorum instituisse. Quae res in ejus animo tantam erga illum Ordinem reverentiam excitavit, ut si quos vidisset fratres sancti Dominici suas aedes transeuntes, illorum observaret vestigia, eaque illis abscedentibus, humiliter ac devote exoscularetur. Porro crevit in ejus pectore ingens desiderium illius instituti complectendi, ut posset cum fratribus studere saluti animarum: sed sexu id non permittente, cogitabat sanctam Euphròsynam, cujus nomen jam supra diximus ei a quibusdam impositum, hac in parte imitari, et instar illius fingere se masculum **, atque procul in regionibus ignotis se

* Haec est etiam S. Doct. Augustini sententia.

** Vide quod circa hoc propositum annotavimus in Vol. II, p. 220.

adjungere fratribus Dominicanis. Verum licet diu in hac cogitatione fuerit, non tamen permisit Deus ut ita fieret. Accepere interim in ea quotidiana incrementa et corpus et animi virtutes et quaedam veneranda morum honestas et maturitas apud omnes qui ejus actus contemplantur. Stupebant parentes, mirabantur germani ejus, tota domus familia stabat attonita.

§ 8. Ante decimum aetatis ejus annum mater illam misit ad pastorem parociae suae rogandum, ut Missae sacrificium faceret in honorem sancti Antonii: deditque ei cereos et nummos, quos poneret in altari. Paruit Catharina, libenter exequens ea quae cederent ad honorem Dei: sed ipso delectata sacrificio, mansit in templo, donec peraetum esset. Inde domum se recepit. Mora autem illius matri displicuit: itaque ut ruborem ei afferret, «Maledictae sint, inquit, linguae quae te nunquam redituram asserebant.» (Sic enim illis in locis vulgo solent dicere). Puella sapiens, ut audivit matrem ista dicentem, paulisper conticuit: deinde secorsum illam duceus, cum multa maturitate et modestia ita locuta est: «Domina mater, si me quandoque videris tua jussa negligentem, caedas me virgis, quantum visum erit. Id enim dignum et justum est: sed quaeso, ne propter meas culpas cuiquam unquam maledicas, nam neque tuam id decet grandaevitatem, et me summo animi moerore afficit.» His auditis, mater incredibiliter admirans pusillae filiulae tam sapientem admonitionem, non tamen volens id eam intelligere, «Cur, ait, tam diu illic haesisti?» Respondente ea, se Missam auscultasse, quam ipsa celebrari mandasset, moxque inde revertisse domum: mater amplius aedificata, totum marito retulit. Ille vero gratias agens Deo, rem tacitus considerabat.

§ 9. Postquam autem sacra virgo ad nubiles pervenit annos, pro illius regionis more parentes eam domi incluserunt: non enim patitur illic consuetudo, ut ejus aetatis puellae innuptae e domo exeant. Coeperunt autem et parentes et germani ejus, ignari propositi illius, de ejus tractare conjugio: mater quoque ad studium excolendi corporis eam hortari, ut posset procòrum oculis esse gratior et amabilior: sed illa memor voti sui, licet id parentes pro illorum reverentia celaret, nihil tale facere voluit. Non enim hominibus, sed Deo modis omnibus placere contendebat. Ferebat id mater ejus moleste, et cum per se illam movere non posset, filiam Bonaventuram, quam Catharina impense amabat, ut ei persuaderet, hortata est. Et illa quidem multis viis ejus tentans animum, tandem eo adduxit, ut daret operam aliquam ornando corpori, nihil tamen interim remittens de proposito servandae integritatis. Hanc autem culpam postea non semel tantis cum singulibus et lacrymis confessa est, ut videri posset gravissimo se scelere obstrinxisse. Sciscitante ex ea D. Raimundo, confessario, num illo ornatu voluerit contra votum virginitatis

venire, aut ulli homini placere, illaque respondente se quidem nihil voluisse minus, immo nihil tam sibi acerbum fuisse, quam intueri homines, aut ab illis conspici, at nihilo minus tamen se ream esse aeternae damnationis, Raimundus culpam illam extenuare conabatur: sed cum hoc illa ferret aegerrime, sursumque erectis oculis diceret, O Deus, qualis est hic meus spiritualis pater qui etiam peccata mea excusat? adderetque loquens Raimundo, Num debuit haec creatura vilissima, tot a suo creatore praeter meritum aucta beneficiis, bonas horas ornandae putri carni suae collocare? Ego ne ipsum quidem tartarum puto sufficere huic peccato puniendo: tum coactus est Pater Raimundus silere: qui tamen coram Deo et sancta ejus Ecclesia hoc ei reddit testimonium quod licet saepissime ejus audierit confessiones, etiam interdum generales, nunquam illam invenerit peccasse in Dei praeceptum, id est, ullius letalis culpae ream: immo vero etiam a venialibus culpis adeo immunem, ut in confessionibus ejus quotidianis ut plurimum vix deprehendere quiverit erratum ullum. Omne enim tempus suum aut orando, aut contemplando, aut proximos aedificando illam traduxisse confirmat. Quod est praeclarum mirabilis innocentiae a tanto viro testimonium. Et cum tanta esset vitae puritate, nihilominus ait tam dure illam se accusasse, tamque ingeniose sibi culpas imposuisse, ut facile ab ignorante ejus vitam rea putari potuerit, ubi rea non erat.

§ 10. Sed ut ad institutam narrationem sese referat oratio, cum se ita dedisset nonnihil componendo corpori, a Bonaventura persuasa, nunquam tamen animum suum ulli homini applicuit, vel sponte se hominibus visendam praebuit, tametsi de orationis fervore et assiduitate meditandi nonnihil tepescendo remisit. Verum soror ejus Bonaventura quae ei hujus vanitatis auctor fuerat, non diu post in puerperio obiit, percussa a Domino. Et fuit illa quidem proba et honesta valde et verbis et moribus, sed tamen quia illam quae uni Christo placere desiderabat, ad ea quae sunt mundi hujus invitare ausa erat, dura morte obiit in florenti aetate: non tamen penitus periit, sed, ut sanctae virginis postea fuit revelatum, post dira Purgatorii supplicia, pervenit ad vitam sempiternam. Advertat autem lector, quanti sit periculi homines Deo servire cupientes impedire et alio avocare. Defuncta autem sorore, virgo Catharina ferventius ad aeterni Sponsi amplexus se recepit. Flevit autem cum beata Magdalena valde amare illam culpam suam, jacuitque ad pedes Domini, sine intermissione orans et veniam petens, ut posset etiam ipsa audire: *Remittuntur tibi peccata*: atque per id tempus totis viribus se beatæ Mariæ Magdalенаe conformare nitebatur, et erga illam singulari quadam coepit devotione affici. At hostis malignus, dolens eam sibi ereptam spem ad mundi studia eam revocandi per domesticos illius sanctum propositum retardare ac impedire, per multa

quoque adversa et persecutiones eam ad mundana retrahere conabatur. Itaque urgebat valde parentes et germanos ejus, ut eam matrimonio collocarent: illique dabant operam, ut sponsum ei invenirent. Id vero ubi sancta virgo animadvertit, et Domino inspirante maligni daemonis insidias persensit, accuratius et vehementius in preces assiduas, in sanctas meditationes et exercitia poenitentiae incubuit, hominum consortia devitavit, apertisque indicibus perspicue declaravit, nolle se sponso mortali ulla ratione conjungi. At parentes alia tentant viâ eam in suam sententiam pertrahere: advocant quemdam Dominicani instituti fratrem, ipsis amicissimum: orant illum vehementissime, ut Catharinam a sua sententia deducat. Spondet ille se conaturum pro viribus: sed ubi virginis sensit immutabile propositum, urgente conscientia, consuluit ei, ut amputatis capillis suis, indicaret se nolle in conjugium ullo pacto consentire. Quod quidem ejus sanum consilium sancta virgo haud secus atque coelitus praestitum arripiens, capillos quamprimum ad cutem usque praecidit. Oderat enim illos quod putaret se illis componendis antea graviter peccavisse: coepitque deinde praeter morem puellarum, capite velato incedere. Quod ubi Lapa mater ejus vidit, quid inusitatum velamen sibi vellet, ab ea perquisivit. Sed illa obscure respondente accessit propius, et velamine detracto, vidit tonsum caput. Tum vero acri dolore stimulata quod capillos elegantissimos perditos cerneret, ejulans exclamavit: « Ecquid fecisti, filia? » Sed virgo rursus caput tegens abscessit. Clamore autem matris permoti maritus et filiae, accurrunt: cognitaque causâ, graviter commoventur. Inde porro alterum virgini ortum est certamen, priori acrius: sed Deo bene juvante, victoria cessit virgini, et ipsa quoque impedimenta salutis et casti propositi ejus versa sunt ei in instrumenta virtutis, et profectus spiritualis adjumenta.

§ 11. Jam palam parentes et dictis et factis eam persequerantur, jactabantque in eam convicia, et minas intentabant, ita dicentes: « Putas ne vilissima, quod desectis crinibus a nostra te possis voluntate subducere? Rumpantur licet ilia tibi, marito copulaberis. » Simul etiam omni secreto loco illi interdixerunt, et servitiis domus eam perpetuo voluerunt occupari, ne posset se Christo sponso suo conjungere et precibus vacare. Atque ut intelligeret se plane haberi contemptui, amota ancillâ culinaria, ejus sordida officia illi demandarunt. Cogebatur itaque mitis et verecunda puella audire quotidiana impropria, verborum injurias et multiplicem sui ferre contemptum. Volebant autem parentes et germani ejus his rationibus eam frangere, et ad sibi consentiendum impellere quod juvenem quemdam sponsum invenissent, cujus genus et familia eis pergrata esset. Verum draco pestifer, malignus satan, cujus machinationibus ista fiebant, quibus rebus se speravit virginem eversurum, iisipsis magis ejus

animum, Domino juvante, confirmavit. Nam nihil his omnibus permota, docente eam Spiritu Dei, intra seipsam sibi fabricavit conclave, sive secretam cellulam, unde numquam vellet cujuscunque rei causâ egredi.

§ 12. Ita factum est, ut quae hactenus usa illa externa cellâ, nonnumquam fuisset egressa foras, jam deinceps perpetuo maneret secum in cellula animi sui, quam illi eripere nemo posset: planeque coelesti victoriâ triumphavit de diabolo, in interiori homine, ubi Christus habitat per fidem in cordibus nostris (*Ephes. iii*), sibi construens spiritale domicilium. Solebat illa postea crebro admonere Raimundum Patrem, cum negotiis externis prope obrutum videret, ut sibi tale non manufactum in suo pectore fabricaret domicilium, nec inde unquam evagaretur. Ibi enim, ut diximus, per fidem Christus habitat in nobis, ibi regnum Dei intra nos est, ibi nunquam non praesto est ille, qui dicit: *Ecce sto ad ostium, et pulso: si quis audierit vocem meam, et aperuerit mihi januam, intrabo ad illum, et coenabo cum illo, et ipse mecum* (*Apoc. iii*). Hoc ergo suavissimo hospite contenta et freta sacra virgo, vicit diabolum et omnes machinas ejus. Docebat ille eam intus vias et rationes mirabiles externa omnia superandi. Imaginabatur sacra virgo, patrem suum repraesentare Christum Jesum: matrem suam, sanctissimam Christi Genitricem: caeteros de familia, apostolos et discipulos Salvatoris. Hac imaginatione fortiter concepta, id assecuta est, ut omnibus illis cum omnium admiratione hilariter et officiose inserviret: tum etiam, ut illis serviendo, semper cogitaret de sponso suo Christo, cui se ea omnia officia praestare credebat: sicque factum est, ut dum in culina versaretur, semper esset intra sancta sanctorum, serviensque ad mensam recumbentibus, animum suum mire pasceret imaginanda praesentiâ Salvatoris: contemptum vero sui et injurias omnes etiam jucundo ferret animo. At tamen, quia non poterat prorsus etiam externo carere cubiculo, ubi noctu quiesceret, nec licebat tamen aliquod privatim habere, fratris sui Stephani cubiculum delegit, ubi posset illo absente interdium nonnumquam sola degere, et noctu illo dormiente, pro voto precibus vacare. Rogabat autem indesinenter Dominum, ut ipsius dignaretur tueri virginitatem. Nec deerat ille sponsae suae, sed quanto plures ei persecutiones et injurias inferri cernebat, tanto eam majoribus intus gaudiis et charismatibus mirabiliter afficiebat. Tandem germani ejus videntes constantiam, se victos fatebantur. Pater autem ejus caeteris innocentior, tacitus ejus facta contemplabatur, atque in dies certius perspiciebat, non juvenili levitate, sed spiritu Dei illam duci ac permoveri.

§ 13. Contigit interim quadam die, illam in junioris fratris sui Stephani cubiculo ferventes Domino preces offerre, idque non obserato ostio: non enim licebat ei alicubi clausâ manere janua.

Forte autem in illud ingressus pater ejus, vidit illam in angulo orantem flexis genibus, et columbam parvam nivei candoris ejus capiti insidentem, sed eo viso, mox per fenestram altius evolantem. Percunctanti autem ex filia quæ esset illa columba, respondit ea, se columbam prorsus non vidisse. Admirans igitur valde pater ejus, secum id conservabat: neque tunc solum, sed etiam alias sæpius vidit columbam. Per id tempus magis magisque in ejus pectore crescebat desiderium induendi habitum Dominicæ, rogabatque instanter Dominum, ut dignaretur ipsi præstare quod cupiebat. Et ecce dum sic pulsat aures elementissimi Salvatoris, videt in somnis multos sanctos patres monasticorum Ordinum institutores, atque in iis beatissimum Dominicum. Hortabantur autem eam illi Patres, ut unum aliquod institutum monasticum deligeret, in quo Domino gratiorem posset exhibere famulatum. Tum illa coepit ire ad sanctum Dominicum qui mox ei occurrit cum habitu sororum quæ dicuntur de Poenitentia sancti Dominici, atque ad illam: « Forti animo esto filia, nihil ambigens, quin isto sis habitu fruitura. » Illa cum lacrymis gratias egit Deo et sancto Dominico, et ipsis lacrymis excitata, ad se rediit. Ea autem visione mirabiliter confirmata, eodem die parentes et germanos convocavit, fidenterque eis locuta est, se jampridem in tenera ætate Deo suam vovisse integritatem, atque in ea sententia jam maturioribus annis usque adeo se firmam permanere, ut nulla ratione ab ea velit discedere: monebatque ut cessarent frustra eam ad conjugium provocare: se enim Deo potius obedire debere, cui se devovisset, quam ipsis. Multaque alia constantissime coram illis loquebatur, cum hactenus semper intra silentium se verecunda puella continuisset. Tantæ autem ex ejus verbis obortæ sunt lacrymæ omnibus, ut nihil ei possent respondere: postea vero, cessante ejulatu, pater qui eam tenere diligebat, et erat aliis religiosior, ita ait ad eam: « Absit, dulcissima filia, ut quoquo modo Deo reluctari velimus, a quo videmus sanctum propositum tuum proficisci. Fac libere quod ei pollicita es et sicut illius te Spiritus docebit: » vertensque se ad uxorem et liberos suos, « Nemo, inquit, posthac filiae meæ dulcissimæ molestus sit: vacet libere sponso suo. Non est quod doceamus pro mortali ejus sponso recipere nos regem immortalæ, cui illa se despondit. »

§ 11. Hac igitur accepta facultate et libertate Deo serviendi, virgo Christi totam vitam suam ad Dei famulatum, non segniter, sed mirabiliter, accommodavit. Exiguum cubiculum, ab aliis separatum, impetravit, ubi tanquam in solitudine posset vacare Deo, et pro voto affligere corpus suum. Ibi vero quanta poenitentiæ asperitate sese exeruciarit, quam ardentè vultum Sponsi sui quæsierit, nulla potest lingua explicare. Carnes, quibus ab infantia raro fuerat usa, jam prorsus sibi voluit esse interdictas: adeoque

illas a se removit, ut etiam odorem illarum absque valetudinis incommodo percipere non posset: immo vero ad cibos acerbos potumque insipidum adeo se assuefecit, ut dulcia omnia ei perniciem afferrent. Voluit quandoque Dominus Raimundus, quandoquidem nihil illa sumebat esculentum aut poculentum, unde possint debiles confortari, ut aquae frigidae, quam bibebat, saccharum misceretur. Quod ubi illa rescivit, ait ad eum: « Ut video, pater, exiguum hoc quod in me superest vitae. penitus vis extinguere. » Vinum usqueadeo diluebat, ut odore simul et sapore extincto, nihil praeter rubrum colorem relinqueretur, quo sunt vina illius loci. Decimoquinto aetatis suae anno vinum a se rejecit, ac deinceps semper aquâ frigida utebatur. Cujusvis generis coctos cibos, praeter panem, paulatim sibi sub trahebat, et intra breve tempus eo suum adegit corpusculum, ut pane et crudis herbis esset contentum. Anno aetatis vicesimo, nisi fallor, aut circiter, etiam pane abstinuit, nihil praeter crudas herbas sibi permittens. Postremo, non usu neque naturâ, sed divino miraculo eousque pervenit, ut licet corpusculum ejus multis esset morbis obnoxium, et labores susceperet intolerabiles, non tamen in ea consumeretur humor ille, quem radicalem vocant, nec stomachus concoquendi fungeretur aut fungi posset officio, nec vires corporeae ob cibi et potus defectum frangerentur: ita ut tota ipsius vita miraculum esset, quod etiam medici fatebantur. Affirmat Dominus Raimundus, quo tempore ipse fuerit testis conversationis ejus, nullo cibo aut potu nutriente eam vixisse, nullaque virtute naturali adjutam, dolores et labores aliis intolerabiles laeta semper facie tolerasse: id vero non ex quovis exercitio vel consuetudine abstinendi, sed potius ex plenitudine spiritus evenisse.

§ 15. Praeterea lectum sibi paravit ex tabulis ligneis, nihil quicquam alterius rei addens. In eo vel sedens meditabatur, vel prostrata orabat: suoque tempore, nullis detractis vestibis, somnum capiebat. Vestibus laneis utebatur. Cilicio quandoque usa fuit: sed quia sordes vitabat, cilicium catenâ ferrea commutavit. Ea catena stringebat tam fortiter nuda ejus latera, ut propemodum carni concreta videretur. Sed sub finem vitae coëgit eam Raimundus catenam missam facere, quamvis aegre assentiret. Initio vigilare solebat usque ad preces quas matutinas vocant. Deinde ita domuit somnum, ut intra biduum vix dormiret dimidiam horam: sed neque tantillum admittebat somnum, nisi quando morbi cogeant. Dicebat autem Raimundo, nullum se tam durum sensisse certamen, ut in somno edomando. Idem autem Raimundus vir gravis et fide dignissimus, hoc de ea asseverat pro indubitato, quod si habuisset auditores, qui ipsam intelligerent, et cum quibus posset conferre, centum dies et noctes absque cibo et potu fuisset locuta de Deo, non solum absque ulla fatigatione, sed

etiam meliori corporis valetudine. Et ipsa fatebatur, nihil sibi in hac vita majori esse solatio et refrigerio, quam si posset cum intelligentibus sermones miscere de Deo et quando ejus rei dabatur opportunitas, etiam corpore hilarior et valentior apparebat: eâ subtractâ, debilis fiebat. Sic autem loquendo de Deo, tota absorbebatur in Deum. Volens vero imitari sanctum patrem Dominicum, multo tempore quotidie ter se caedebat catenâ ferrea, singulis vicibus ad sesquihoram, sanguine ab humeris in pedes manante, ut sanguinem pro sanguine redderet suo Redemptori. Id genus autem castigationibus et afflictionibus mire extenuavit corpus suum, quod antea magni fuit rûboris, ita ut etiam grandia onera suis humeris ad aedum suarum solarium alacriter deportaret. Ferebat autem mater ejus plus satis moleste has ejus corporis macerationes. Itaque cum adverteret eam se catenâ verberare, alta voce ejulans, dicebat: « Filia, filia, ego te jam video tuis manibus tibi certam necem afferentem. » His vocibus jungebat gemitus, vellebat canos capitis sui, et ita se comparabat, ut non raro vicini omnes accurrerent, visuri quid accidisset vetulae Lapae. Cernens quoque eam cubare in tabulis, vi eam secum pertrahere ad lectum suum. Illa flexis genibus, ut matrem deliniret, offerebat se promptam ad cubandum in lecto ipsius.

§ 16. Itaque reponebat se in extrema lecti ejus parte: sed illa obdormiente, redibat ad sua exercitia. Rursus vero matre id percipiente, ut ejus placaret animum, clam sub linteamine postem vel duo ligna ponebat, ut in illis jacens, nihil de duritia strati sui mutaret. Tandem vero mater nihil se proficere intelligens, ait illi: « Ego video me omnia frustra attentare: dormi posthac, ubi consuevisti. » Invidebat sanctis ejus exercitiis diabolus, et illius instinctu multa ei impedimenta objiciebantur.

§ 17. Rursus igitur restituta suae libertati, tanto coepit esse ferventior, quanto acrius sibi obniti videbat satanam. Quotidie gemitus, quotidie lacrymae, quotidie preces perpetuae ad Dominum Jesum, ut habitum diu optatum consequi mereretur, quem a B. Dominico sibi promissum noverat. Sciebat enim se nondum plane liberam fore ab domesticorum molestiis de ineundo matrimonio, donec illo habitu potiretur. Agebat enim cum sororibus de poenitentia S. Dominici, ut ipsam admitterent in suam sodalitatem. Sed mater virginis id necdum patiebatur aequo satis animo, et ut eam ab illa aspera sua vivendi ratione avocaret, ad thermas eam secum volebat proficisci. Parebat illa parenti, sed ut egregie eluderet satanam, qui matrem ejus, mulierem simplicissimam, ad hanc instigare videbatur, in ipsis thermis, simulans se velle perfectius suum corpus abluere, adiit canalem, et aquas sulphureas atque ferventes sinens manare diu satis in suum corpusculum, atrocius illud affligebat, quam solebat caedendo catenâ ferrea. Fatebatur postea cum D. Raimundus ex ea esset

percunctatus, quomodo illos ferventis aquae ardores sine vitae periculo perferre potuisset, se rogasse Dominum, ut poenas tartareas et purgatorias, quas se credebat meruisse, in hos cruciatus, quos libenter ferret, commutare vellet: sicque se dolorem quidem sensisse, sed citra ullam laesionem, illum suaviter tolerasse. A thermis illis domum reversa, mox ad solita poenitentiae exercitia se recepit, tandemque matrem eo permovit, licet diu calcitrantem, ut cum sororibus de poenitentia S. Dominici, loqueretur de ipsa in suum consortium admittenda. Sorores autem illae aliquandiu difficiles se ostenderunt. Interim virgo sancta in morbum incidit, et corpus omne scatebat pustulis, simulque febris se admiscuit non parum vehemens. Ibi mater ejus, quae eam prae liberis omnibus tenerius diligebat, decumbenti tristis assidens, fomenta quae poterat, adhibebat. Sed virgo sancta in ipsa corporis aegritudine fortior spiritu, videns adesse opportunitatem matrem impellendi ad satisfaciendum voto suo, ita ei locuta est: « Si vis, dulcissima mater, ut vires recuperem, effice ut mihi detur habitus S. Dominici: alioqui non dubito, quin Deus et sanctus Dominicus, qui me vocant ad servitium suum, id effecturi sint, ut brevi me sis caritura. » Hoc responso mater accepto, nimio terrore ob mortem filiae correpta, celeriter se contulit ad sorores, quas saepe jam diximus, tamque serio cum illis egit de filia, ut in ejus receptionem consenserint. Quod ubi ad virginem mater Lapa retulit, illa prae gaudio flevit, rogavitque Dominum, ut morbus abscederet, ne ipsius voto et diutinae expectationi remoram et impedimentum adferret. Et cito Dominus exaudivit preces ejus, atque intra paucos dies revaluit. Neque enim potuit pius Dominus negare illi quicquam, quae se summo studio ad omnem ejus voluntatem conformabat. Advenit igitur diu optata dies, et habitus, quem petebat, datus * est ei cum ingenti cordis ejus exultatione.

§ 18. Postquam autem novae militiae vel professionis genus complexa est, dicebat sibiipsi: Ecce jam religiosum vitae institutum suscepisti, ad ejus praescriptum vivas oportet, et quidem multo aliter, quam feceris hactenus. Habitus tuus ater et candidus te admonet, ut mundo sis mortua, et summae studeas puritati. Itaque ut posset vivere purius, statuit nulli prorsus loqui, nisi cum esset sua peccata confessura: idque toto triennio exacte observavit. Habebat etiam intra cellulam, nec inde exhibat praeterquam ad templum. Cibum numquam sumpsit, nisi prius lacrymas Domino obtulisset. Quis vero ejus vigilias, preces, meditationes, lacrymas dicendo consequi possit? Fratribus sancti Dominici, quos ipsa suos dicebat germanos, somnum capientibus, ipsa pervigil manebat. Illis ad divinas laudes nocte secundo dato

* Scilicet S. Dominici de *Poenitentia* quem vocant: *Tertium* ergo *Ordinem* est professus. De *Ter-tianis Religiosorum* utriusque sexus *Ordinibus*, vide MARTYROL. ILLUSTRATUM jan. p. 96*.

signo properantibus, ipsa se dabat quieti, corpori asseres, capiti lignum supponens. Simulatque autem ipsa se in cellulam abdedit, sponsus ejus dulcissimus Christus Jesus ei apparuit, et eam de omnibus quae essent animae ejus conducibilia, perfecte instituit ita ut ipsa postea affirmarit in confessione, se ea quae ad viam salutis pertineant non nisi ab ipso Domino Jesu Christo, sive inspirante sive perspicue apparente, didicisse. Cum autem initio formidaret, quam formidinem Christus quoque in ea probavit, dicens hominem, donec in corpore degit, non debere esse sine timore: cum formidaret, inquam, ne Salvatoris praesentiam diabolus mentiretur, transfigurans se in ipsum, Christus eam docuit, quo pacto ipsius apparitionem a diabolica internosceret: « Pro certo, inquit, nòveris, quandòquidem ego sum Veritas, ex mea apparitione semper in anima majorem existere veritatis notionem. Ex veritatis autem cognitione id praestatur animae, ut et me et se rectius cognoscat: unde porro consequitur ut se contemnat ex animo, meque honoret ac veneretur. Ita fit, ut ex meis visionibus anima seipsam suamque utilitatem penitus intelligat, eamque intelligendo, sese contemnat magis, humiliorque efficiatur. Cujus diversum accidit ex satanae visionibus. Cum sit enim mendax, et mendacii pater, et rex super omnes filios superbiae, in illis, quibus apparet, excitat superbiam et confidentiam, quae sibi multum tribuant, seque putent esse aliquid, animisque inflentur ac intumescant. »

§ 19. Haec saluberrima doctrinâ non oscitanter percepta, coeperunt multiplicari visiones coelestes et revelationes, tamque illi crebro apparuit Christus Deus ac Dominus noster, castarum mentium sponsus, ut vix possint duo reperiri homines qui tam assidua fruantur inter se familiaritate, quam fuerit inter Christum et hanc sacram virginem. Sive enim oraret, sive legeret, sive meditaretur, sive vigilaret, sive dormiret, ut plurimum hoc vel illo modo ejus visione recreabatur: immo etiam interdum loquenti cum aliis aderat haec sacra visio, ita ut mente cum Christo, ore cum hominibus loqueretur. Sed id diuturnum esse non poterat propter eestatim, quam paulo post patiebatur. Hinc autem proficiscebantur omnia illa admiranda, puta, inusitata cacteris abstinencia, doctrina mirabilis, et luculenta miracula quae per eam Deus effecit.

§ 20. Ne quis autem haesitaret de veritate earum rerum quae de illa scribuntur, reverendus Pater Raimundus, ob confirmandum lectorem, quid ipsi acciderit, verecunde commemorat, malens coram hominibus pudefieri, quam sanctae virginis injurias suo pudori posthabere. Ait enim se initio, cum venisset ad ejus familiaritatem, multis modis de incredulitate fuisse tentatum, diuque quadam fluctuatione jactatum, cum modis omnibus, quibus id posset fieri, cuperet explorare, num res ejus essent a bono

vel malo spiritu. Rogabat autem, ut inquit, anxie Deum qui nec fallere posset nec falli, ut ab ipso dirigeretur. Interim subito ei venit in mentem, si sanctae virginis precibus obtineret a Domino insolitam quamdam, et qualem nunquam esset expertus, ob amissa peccata contritionem, id ipsi fore signum evidentissimum, a Spiritu Sancto omnia illius facta proficisci. Nemo enim potest hunc habere dolorem sive contritionem, nisi a Spiritu Sancto. Itaque accessit ad virginem, et eam impense rogavit, ut a Domino ipsi impetraret veniam peccatorum. Illa hilariter respondit, se id libentissime facturam. Addente autem Raimundo, se non posse frui quiete, nisi ejus veniae ac remissionis certum obtineret signum, nempe magnam quamdam et insolitam contritionem, mox sacra virgo annuit, se eam illi impetraturam. Videbatur autem tum Raimundo, eam omnes suas cogitationes habuisse perspectas. Abiit deinde domum, et altera die morbo laborans, decubuit. Eodem tempore etiam sancta virgo febribus et aliis aegritudinibus afflicta decumbebat, aitque ad sociam: « Eamus visum fratrem Raimundum, quia male habet. » Illa respondente, non esse necesse, et si maxime foret, se pejus illo valere: mox praeter morem celeriter cum socia abiit ad Raimundum, aitque illi: « Quid habes pater? » Ille verò prae debilitate aegre quippiam loqui poterat, sed tamen adhibita vi, ait: « Cur domina huc venisti? Pejus tibi est, quam mihi. » Illa incipiente suo more loqui de Deo et nostra ingratitude, nonnihil confortatus Raimundus assedit, nihil jam memor hesternae petitionis suae, aut sponsionis virginis: cumque illa loqui pergeret, oblata est menti Raimundi quaedam insolita consideratio peccatorum suorum, et quam esset eorum causâ sine dubio reus mortis: e diverso autem cognitio benignitatis Divinae quae eum gratuita bonitate ab ea morte liberaret, ipsamque mortem in vitam, et ignominiam commutaret in gloriam. Sub hac contemplatione ille prae multo cordis dolore tantam vim lacrymarum effudit, in eumque rugitum prorupit, ut timeret cor et pectus disruptum iri. Id ut vidit sacra virgo quae ea sola causâ venerat, conticuit, ut ille bene ubertim fleret et singultiret. Interim Raimundus rediit in memoriam petitionis suae et promissionis virginis, vertensque se ad eam, dixit: « Est ne haec bulla, quam heri petivi? » (Bullam enim vocaverat certum signum obtentae veniae). Illa respondit: « Ipsa est: » addensque, ut memor esset gratiae Dei, abscessit, illo multum aedificato et exhilarato.

§ 21. Accidit deinde, ut virgo Christi, multis pressa morbis, Raimundum ad se juberet acciri, communicatura illi quaedam divinitus ipsi revelata. Venit pater Raimundus, et adstans illi decumbenti atque febricitanti, audivit illam more solito loquentem de Deo, et quae illo die ipsi Dominus revelasset, exponentem. Ibi rursus referente illa grandia quaedam et aliis inusitata, de

quibusdam, cogitabat apud se: Putas ne vera esse omnia, quae dicit? simulque intendit in faciem loquentis, et subito vidit faciem ejus in viri barbati transformatam qui fixis oculis in eum respiciens, valde illum terrefecit. Erat autem facies oblonga, aetatis mediae, barbâ non prolixa, colore triticeo, majestatem quamdam prae se ferens, unde manifeste se Dominum ostenderet. Territus igitur pater Raimundus, exclamavit: « O, quis est qui me respicit? » Respondit virgo: « Ille qui est. » His dictis, mox facies illa disparuit, et facies virginis rediit.

§ 22. Haec quidem ille venerabilis Pater se coram Deo secure loqui scribit: quia ipse Deus et pater Domini nostri Jesu Christi scit, inquit, quia non mentior. Ut autem haec scriberet, dicit se compulsus ab incredulis, quos etiam hortatur, ut sibi diu incredulo et haesitanti, sed tandem mirabiliter confirmato, fidem commodent, et desinant esse increduli, neque vacillent aut despiciant, sed reverenter ejus sancta exempla sacramque doctrinam attendant. Scribit vero de illa etiam venerabilis Pater Stephanus, Prior Ticinensis Carthusiae qui ei valde familiaris fuit, antequam esset monasticam complexus vitam, se annis sexaginta et eo amplius notitiam habuisse multorum insignium servorum Dei, sed nunquam se vel vidisse vel audivisse a multis praeteritis temporibus ullum Dei servum qui ad tam sublimem virtutum omnium perfectionem pertigerit. Atque hoc ille ei perhibet testimonium coram Deo et universa Ecclesia militante: adjicitque se multo tempore apud illam degendo, nunquam verbum otiosum ab ejus ore percipisse: et in ipso initio quanto plus attenderet vitam, exempla, mores et verba illius, tanto magis in se sensisse augmentum divini amoris et contemptus seculi, ita ut cordi novus quotidie fervor accederet ad appetenda coelestia, et totum mundum cum omnibus quae is habet contemnendum. Quae sane omnia prudens et in rebus divinis versatus lector facile animadvertit, certa esse documenta non fictae sed verae sanctitatis. Sed nunc ad narrationem revertamur.

§ 23. In ipso divinarum visionum initio, Christus Dominus ei apparuit oranti, dixitque ei: « Si nosti filia quis ego sim, et quae tu sis, beata eris. Ego sum qui sum: tu es quae non est. Hac cognitione freta, omnes facile conteres laqueos inimici, nunquam venies contra praecepta mea, omnemque gratiam et veritatem nullo negotio obtinebis. » Quae quidem verbis brevia sunt, sed sensibus uberrima et copiosissima: et exponuntur ea fusius a Patre Raimundo, sed ne ab historia recedamus, eo lectorem remittimus. Alia autem vice rursus Dominus apparens sanctae virgini, dixit ei: « Filia, cogita tu de me, et ego cogitabo continenter de te. » Ex hac saluberrima institutione sacra virgo solebat inferre, quandoquidem Deo dicati sumus, tum per sacrum baptismum, tum per religionem sive monasticam, sive clericorum,

nulla in re nos sollicitos esse debere de nobis, sed sollicitudinem et cogitationem omnem eo conferre, ut placeamus ei cui nos dicavimus. Itaque si vidisset suos timere periculum aliquod, dicebat illis: « Quid ita vos de vobis estis solliciti? Permittatis vos divinae providentiae quae semper habet oculos in vos defixos, agitique curam perpetuam salutis vestrae. » Et de hac quidem Dei providentia tantam sacra virgo fiduciam conceperat, postquam audivit Dominum dicentem, Ego cogitabo continenter de te, ut nunquam satiari posset de ea loquendo. Fuit quandoque sancta virgo in mari cum multis aliis utriusque sexus, aderat etiam pater Raimundus. Ipsis autem navigantibus, ventus secundus flare desiit, nec res erat sine periculo, si a latere spirasset ventus. Raimundus pias querelas detulit ad virginem non sine lacrymis. Illa autem dixit: « Quid ita de te anxius es pater? » Quibus verbis ejus timorem compressit. At paulo post reflante vento adverso, naucclerus dicebat se compelli ad reducendum navem eo, unde essent profecti. Id ubi sacrae virgini Raimundus exposuit, illa ait: « Reducat in nomine Domini, et sequatur ventum, quem Dominus dabit. » Naucclerus flexit navem, jamque coeperunt reverti: at sancta virgine caput submittente et Dominum deprecante, mox rediit ventus prosper, et brevi ad portum optatum appulerunt, alta voce cantantes, Te Deum laudamus. Concordat autem haec Christi doctrina, quam tradidit sacrae virgini, puta ut cogitaret de ipso, sicque ipse rursus cogitaret de illa, cum ea Prophetiae sententia: *Facta cogitatum tuum in Dominum, et ipse te enutriet (Psal. 54)*. Nec tamen ita accipienda est, quasi debeat homo sedere otiosus: Immo vero committere non debet, quin faciat quod potest*. Cum enim, ut ait Raimundus, fiducia haec ex amore proficiscatur, amor autem rei amatae desiderium excitet in animo quod sine actione fieri non potest, sequitur inde, tantum operari hominem, quantum amet: at nihilominus non in suo, tanquam suo, sed Conditoris opere confidit.

§ 24. Porro autem cum adverteret malignus daemon sanctam virginem ad has Christi institutiones sese penitus conformantem, et sublimes in virtutibus progressus facientem, veritus ne tandem etiam aliis multis efficeretur causa salutis, mille machinis eam sibi sumpsit acerrime oppugnandam. Sed illa ad Christum confugit, et ferventissimis atque diuturnis precibus ab illo fortitudinem et robur animi obtinere contendit. Christus autem eam munivit et confirmavit egregie, docuitque eam, si vellet vincere hostem, ut Crucem pro refrigerio amplecteretur, quemadmodum ipse, *proposito sibi gaudio, sustinisset crucem (ex Hebr. XII)*. Sunt autem cruces revera refrigeria: quandoquidem, ut illi ait Christus, quanto plus patimur propter ipsum, tanto ei efficiamur

* Fiducia in providentem Dominum otiositatem non pariat.

magis conformes, hic quidem in gratia, postea vero in gloria. Jussit igitur Christus, ut dulcia pro amaris, et amara pro dulcibus susciperet: ita enim ipsam invictam fore. Non surda aure eam Christi doctrinam accepit, sed usqueadeo apud se statuit delectari afflictionibus, ut nihil in hac vita tantum ei refrigerii et solatii adferret, quantum afflictiones et cruces: sine quibus, ut ipsa aiebat, vita haec ei fuisset molestissima: propter eas autem libenter ferret beatitudinis dilationem, non ignorans, illam afflictionibus non parum augeri. Sed ubi satis eam Christus communi-
nerat, permisit daemonibus attentare, si quid possent obtinere ab illa. Nec illi desides sunt ad nocendum: et primo quidem a rebus venereis illi suggerendis capiunt initium. Inmittunt turpes cogitationes castissimo pectori, adhibent illusiones et phantasmata dormienti, immo etiam corpora ex aëre sumpta oculis et auribus vigilantis ingerunt, faciuntque multa quae sine horrore dici non queant. Illa ediverso catenâ ferrea flagellat corpus suum, fundit sanguinem suum, adjicit permultum ad priores vigilias, ita ut somno pene omni renunciassae videretur. Non cessant autem hostes, cum ingenti multitudine apparent, primo quasi blande ad-
lantur, hortantur ne seipsam interficiat tanta vitae asperitate. Ju-
venis es, inquit, fac quod aliae faciunt foeminae: nubas viro, et augeas humanum genus. Proponunt exempla Sarae, Rebeccae, Liae, Rachelis, ne facile credamus haereticis, quando ipsi nobis scripturas divinas ad suam confirmandam impietatem proferunt. Faciunt enim hoc etiam daemones. Quid, ajunt ipsi virgini, haec sibi vult vita singularis, in qua tamen perseverare non poteris? At quicquid illi blaterarent, sancta virgo nihil penitus respondens, orabat: cum autem perseverantiae desperationem ei vellent injicere, hoc respondit procacibus illis: Ego non meis, sed Domini nostri Jesu Christi, viribus nitor: nec ullum aliud ab ea verbum extorquere potuerunt: solebatque ea familiaribus suis inculcare, ne tentati in disputatione cum daemonibus ingrederentur. Cum sint enim versuti, inquit, et longa fallendi exercitatione instructissimi, facile sibi victoriam promittunt, si possint cum homine miscere sermones. Itaque haud secus casta anima se ab illis debet mox avertere, et ad Christum sponsum suum confugere, quam solet ab adultero pudica matrona.

§ 25. Ubi autem sensit daemon hac viâ nihil se proficere, aliam aggressus est. Repraesentabat ei formas virorum et mulierum, turpissime inter sese concumbentium, et nefandos sermones jactantium, ipsamque ad turpia petulantissime invitantium. Cogebaturque haec et oculis et auribus clausis videre et audire. Accedebat ad cumulum miseriae piissimi sponsi absentia, ut ipsi videbatur, nec visibiliter, nec invisibiliter opem ferentis aut consolantis. At illa nihilo minus sine intermissione et carnem affligebat, et precibus tota incumbibat. Atque in hoc praeclarum de

se omnibus divinae gratiae sensibili suavitate et consolatione destitutis, exemplum praebuit, ne solita sua exercitia propterea remittant, sed augeant potius. Dicebat autem sancta virgo sibi ipsi: «Tunc vilissima ullis te consolationibus dignam putas? Itane jam tuorum oblita est peccatorum? An non satis est tibi, si possis vel damnationem aeternam evadere, etiamsi has tenebras et molestias ad supremum usque vitae diem perferre oporteat? An vero Christo propter ejus consolationes servire voluisti, et non eo potius, ut aeternum illo fruaris? Nihil igitur de solitis remittas studiis, quin addas potius aliquid.» Illis sanctae humilitatis telis illum superbum Goliath prosternebat Christi virgo, suumque animum confirmabat. Durante autem hac tentatione, plus solito haerebat in ecclesia. Nam illic infestabatur quidem, sed non perinde, atque in cellula sua: quam quoties esset ingressa, miram illic vidit daemonum multitudinem, turpissimos sermones et actus ipsi ingerentium, ita ut si licuisset, prae illorum horrore, libenter cum S. Hieronymo concava vallium, aspera montium, rupium praerupta petiisset, ut tam abominandas daemonum species et actus flagitiosos non cerneret. Non cessabat autem clamare ad Dominum, donec nonnihil sedaretur illa tempestas. Jam multos dies isthaec duraverat infestatio, et ecce quodam die illustrata divinitus, coepit hilariter seipsam offerre Domino paratam ad execrandas illas vexationes perferendas, quandiu ipsi visum esset. Tum vero daemon quidam procax et improbus ait ad eam: «Nunquam ab hac tui infestatione cessabimus, donec consentias nobis.» Mox illa secure ei respondit: «Mihi non solum has, sed etiam alias molestias pro nomine Salvatoris perpeti, jucundum et delectabile est, quatenus quidem ejus visum erit majestati.» His dictis, totus ille daemonum coetus instar fumi pufefactus evanuit, et ingens lux coelitus illapsa est cubiculo, et in ea luce Christus crucifixus ei apparuit, dicens: «Filia mea Catharina, vides quae ego tua causâ perpessus sim: non igitur dubites tu quoque propter me aliquid perpeti.»

§ 26. Deinde sub alia specie magis propinquans, blande ei gratulabatur de triumpho jam obtento. At illa: «Ubi, inquit, fuisti mi Domine, cum esset cor meum tot spurcitiis divexatum?» Et ille, «In corde tuo,» inquit. Rursus virgo: «Et qui fieri potuit, bone Jesu, ut tu in illo meo esses corde quod tot obrutum erat impurissimis cogitationibus?» Respondit Dominus: «Cogitationes illae quid in tuo efficiebant animo? gaudiumne, an moerorem?» — «Immo vero, inquit illa, non nisi summum dolorem.» — «Hoc igitur, Christus ait, ego mea praesentiâ efficiebam: qua si tu destituta fuisses, illis spurcitiis delectata esses: jam vero cum eas profligare velles, nec posses *, inde moeror

* Ne diabolica deterreamur, quam nitimur, licet interdum frustra, repellere, impudicarum cogitationum infestatione, ad piorum solamen argumenta.

oriebatur: sed me auctore et effectore qui eram intus in corde tuo, et tuebar illud, interim extrinsecus te sinens oppugnari, quantum videbatur expedire tibi. Sed quando illustrata radio lucis meae, teipsam sponte obtulisti ad tolerandas eas infestationes, mox eas abscedere jussi: neque enim poenis, sed voluntate poenas fortiter perferentis ego delector. Tu autem filia mea, quando non tua, sed mea virtute certasti viriliter, majorem a me gratiam consequeris, et deinceps crebrius atque familiarius meipsum tibi exhibebo.» His dictis, visio disparuit, relicta in animo virginis suavitate incredibili, maxime quod eam Christus vocasset filiam suam. Unde etiam confessarium suum rogavit, ut sic ipsam appellaret, quo posset redire saepius in eorum verborum dulcissimam memoriam.

§ 27. Posthac autem coepit Christus cum ea tam familiariter conversari, tamque frequenter apparere, ut prope fidem vincere videatur: sed illis qui gustarunt quam suavis et humanus sit Dominus Jesus, facile id persuaderi potest. Manebat etiam diutius solito cum illa, et interdum beatissimam Matrem suam secum adducebat, itemque diversos alios sanctos: sed ut plurimum solus ad eam veniebat, loquens cum ea amicissime, idque adeo, ut non raro cum illa pariter diceret Psalmos, ambulans cum ea sursum deorsum in cellula. Haec fortassis quibusdam videbuntur incredibilia, sed meminerint, quam familiariter idem ipse Dominus olim in terris ultra triginta annos etiam cum impiis peccatoribus vixerit: meminerint quae ex ejus persona dicantur in Proverbiis Salomonis: *Deliciae meae, esse cum filiis hominum*: quamquam negari non potest, eximium et revera singulare fuisse quod hac in parte praestitum est huic a Deo singulariter dilectae et electae virgini. Et quia diximus eam cum Domino Psalmos legisse, scire debet lector, eam Latine nescivisse: sed cum aliquando a socia quadam sibi curasset describi alphabetum, et aliquot illi addiscendo hebdomadas impendisset, nec tamen posset apprehendere, ad Dominum confugit, ab illoque obnixe precabatur, ut si ipsi gratum esset, ipse eam doceret, quo posset preces Horarias dicere. Audivit autem illam celeriter Dominus, ita ut ab oratione surgens, legeret expeditissime. Stupebat ad eam rem Pater Raimundus, maxime cum non posset syllabatim quicquam pronunciare, immo vix nosset literas. Deinde sibi comparavit libros, et ex iis lectitabat preces, quas Canonicas vocant. Solebat autem vulgari idiomate crebro repetere illum versum, Deus in adjutorium meum intende, Domine ad adjuvandum me festina. Porro autem crescente in ea divina contemplatione, paulatim preces vocales remisit, ita ut tandem ob frequentissimos mentis excessus, vix unam posset dicere orationem Dominicam, quin ecstasim pateretur.

§ 28. Ut posset autem sponso coelesti, immutabili quodammodo

et inviolabili fidelitate semper manere subjecta, valde aspirabat ad perfectum fidei gradum, dicens cum Apostolis: Domine, adauge mihi fidem, eamque adeo in me perfice, ut nulla possit vi adversantium concuti vel prosterni. Cumque saepe illi id oranti, saepe etiam responderet Dominus: Desponsabo te mihi in fide: tandem in Bacchanalibus, aliis ventri festa celebrantibus, ipsa se inclusit in suam cellulam, non respiciens in vanitates et insanias falsas, sed ardentissime petens a Domino eam quam diximus fidei perfectionem. Et quia verissime dixit Propheta: *Delectare in Domino, et dabit tibi petitiones cordis tui* (Ps. 36): Christus ei apparuit cum Ss. Matre sua et aliquot sanctis, et eam mirabili modo sibi despondit, hortatusque est eam, ut deinceps ageret viriliter et incunctanter ea quae ex divina providentia ipsi facienda incumberent. Post eam desponsationem coepit eam Dominus sensim trahere ad hominum convictum et consuetudinem. Volebat enim ejus operâ uti ad multorum hominum promovendam salutem. Itaque cum ei appareret, et multa ei dixisset familiariter, ait ad eam: Hora prandii est, eas ad mensam, et inde ad me revertaris. Sed hoc erat sanctae virgini nimis intolerabile, a Christo rejici ad homines. Flebat igitur coram Domino: sed ille: « Sine, inquit, dulcissima filia: sic enim decet te implere omnem justitiam, ut non tibi dumtaxat, sed etiam aliis per meam gratiam fructuosa efficiaris. » Simul admonebat eam zeli animarum, quem etiam in tenera aetate habuisset. Illa vero libenter se permittente ipsius Divinae voluntati, sed nihilo minus suam imbecillitatem, tum etiam sexus conditionem opponente, quem non deceret versari inter homines, praesertim diversi sexus: Dominus ei abunde satisfacit, inter caetera dicens, usqueadeo increvisse superbiam, eorum praesertim, qui se literatos et sapientes putarent, quod Divina justitia id amplius ferre non posset, quin eos pudefaceret, idque per foeminas, ipsius virtute et sapientiâ instructas. His auditis, sancta virgo inclinato capite, Domino se offerens paratam ad omnem ejus implendam voluntatem, celeriter egressa est, ut cum aliis ad mensam accederet. Et erat quidem corpore cum illis, sed animo tota erat apud Christum, extra quem caetera omnia taedio erant illi: breveque tempus, quo cogeбatur esse apud homines, nimis illi prolixum videbatur: dabatque operam, ut quam posset celerrime ad cellulam reverteretur, fruitura suavissima praesentiâ Salvatoris. Ab hoc autem tempore extitit in ea desiderium ingens sacrae communionis, ut posset non solum spiritu, sed etiam corpore conjungi Christo, quem certo noverat in Eucharistia revera corporaliter praesentem adesse. Atque hoc desiderium, quoad vixit, semper in ea augebatur, ita ut, quam posset creberrime, sacra Eucharistiâ perfrui conaretur.

§ 29. Dominus autem in dies eam emittebat et incitabat ad conversandum modeste cum hominibus, quorum saluti per illam

consulere decreverat. Ne igitur domus suae hominibus otiosa videretur, solebat nonnumquam redire ad familiae ministeria exequenda, unde multa notatu digna consecuta sunt. Studebat enim virgo sancta ita se comparare apud homines, ut posset omnibus de se virtutis exempla praebere. Occupabat se servilibus actionibus, exercebat hilariter ancillae officia, verrendo aedes, lavando coquinae utensilia, et id genus abjecta servitia usurpando, maxime cum ancilla male valeret: quo tempore duplicabat sibi ejusmodi officia, serviens ancillae aegrotanti, et ejus loco reliquae familiae. Interim nihil de perpetuo precandi studio et poenitentia incomparabili remittebat, nihil ab aeterni sponsi castis amplexibus recedebat. Versa enim propemodum ei in naturam videbatur incredibilis quaedam habilitas et promptitudo mentem suam cum Christo conjungendi etiam quovis loco et tempore, nec ab hac felicissima conjunctione ullo actu externo impediabatur, semper et ubique sursum tendens ad coelestia. Unde fiebat, ut prope innumeris vicibus extra sese raperetur: sub quibus raptibus manus et pedes contraherentur, tamque fortiter adhaerescerent locis, quibus se applicassent, ut frangi potuerint citius, quam inde amoveri: oculi prorsus clauderentur, collumque obrigescebat. Lapa mater ejus, harum rerum rudis et ignara, saepius tentavit collum ita rigidum et nonnihil inflexum, ad suum statum reducere: sed socia virginis inclamante, cessavit. Ubi autem sancta virgo sibi restituta fuit, tantos sensit colli dolores, acsi crebris fuisset ictibus contusum: dixitque, si mater paulo plus conatus adhibuisset ad illud reducendum, penitus fracturam fuisse.

§ 30. Accidit, illam quandoque sedere ad multas prunas, et veru cum carnibus assandis versare. Interim cogitabat illa de sponso Christo, cujus amore intus ardebat, et ecstasim passa, nihil amplius se movit. Vidit hoc Lysa, uxor fratris ejus, et intelligens quid pateretur, coepit ipsa versare veru, ac deinde omnia alia ejus officia exequi. Duravit autem ea ecstasis valde diu, donec jam omnes ivissent cubitum. Lysa autem constituit vigilare ut videret ejus finem. Egressaque post longam moram, ut exploraret, num sibi esset reddita, vidit toto corpore eam in prunas corruisse. Exclamavit ergo ejulans: Heu Catharina plane est combusta: accurrensque velociter, et ab igne, eam extrahens, invenit neque corpus neque vestes ulla ex parte laesas ab igne, immo nec odorem ignis extare in illis, nec cineres ullos iis adhaesisse, cum tamen etiam aliquot horis in illo igne jacuisse crederetur.

§ 31. Orabat quodam tempore sancta virgo Senis in templo Dominicanorum. Decidit autem cereus ardens in velum ipsius orantis, nec desiit ardere, donec cera omnis assumpta est, velo prorsus nullum ignis vestigium retinente. Solebat vero tartareus daemon, nimis acerbe ferens lucra animarum, quae per eam in

diversis regionibus crebro fiebant, saepe eam multis aspectantibus, Deoque permittente, toto corpore jactare in ignem. Cunctis autem ejulantibus, illa subridens, prorsus illaesa exhibat ab igne, dicens: «Nolite timere: mala tascha hoc fecit:» sic enim appellabat diabolum. Tascha autem illis in locis significat sacculum, ut ait Raimundus. Sed his extra ordinem obiter insertis, ad historiae seriem revertamur.

§ 32. Pergebat interim sacra virgo quotidie perfectius et sponso Christo intus sese venire, et foris operam dare animabus ad illum reducendis et adducendis: nec in altero aut deflectere aut diminuire quicquam de altero: quod est sane summae perfectionis, et plus quam perfectae charitatis in vita mortali. Caetera autem ejus externa opera illa excedebant, quae ex amore erga proximorum corpora et animas exercebat. Cum enim non ignoraret, se sponso Christo tanto gratiorem effici, quanto benignior et officiosior esset in proximos, patrem suum adiit, ab eoque petiit, ut ejus pace et bona veniâ liceret ipsi de facultatibus ejus pro sua conscientia egènis praestare eleemosynam. Annuit pater, idque eo propensius, quod cerneret ejus vitae mirabilem sanctitatem: simul etiam prohibuit familiae, ne quis eam impediret, etiamsi omnia vellet pauperibus elargiri. Dabat igitur, vel potius dispergebat larga manu res paternas: non tamen temere, nec quibuscumque, sed quos noverat indigere. Erant haud procul ab ejus aedibus familiae quaedam valde inopes, nec tamen prae verecundia ausae petere eleemosynam. Id ubi sancta virgo rescivit, summo diluculo per seipsam ad earum aedes apportabat clam frumentum, vinum, oleum, et caetera, quae habere poterat. Invenit autem, Domino id efficiente, ostia aperta, sed rebus intra aedes illatis, ea claudens fugiebat.

§ 33. Quodam tempore ita toto corpore intumuit, ut nec pedibus consistere, nec e lectulo surgere posset: audivit autem non longe degere viduam pauperculam, cum prolibus suis multa penuriâ laborantem. Rogavit igitur Dominum, ut tantas ipsi vires suppeditare dignaretur, quo posset illi miserae opitulari. Moxque summo mane surgens, implevit sacculum tritico, grande vas vitreum vino, aliudque vasculum oleo, esculenta quoque, quae invenire potuit, cum iis omnibus deportavit in cellulam suam. Etsi autem singula haec per se potuit inferre in cubiculum suum, tamen ut omnia simul ferret sola ad viduam, id ipsi impossibile videbatur. Attentat tamen, et alia dextrâ, alia sinistrâ, alia aliis corporis locis tollens, facit periculum, num possit portare omnia. Ecce autem Christi virtute nihil sensit ponderis, cum tamen non minus centum libris aut circiter ferret. It igitur alacriter, licet toto corpore inflata et valde onusta: sed ubi appropinquavit aedibus viduae, sensit pondus intolerabile. Advertens autem ludum esse Sponsi sui, ipsam probantis, cum omni

fiducia clamavit ad eum, pondusque levans non sine labore, deposuit intra domum viduae, ostio mirabiliter patefacto. Sed excitata vidua sono ac strepitu, quem virgo sancta cavere non poterat, tum etiam ob virium nimiam debilitatem non valente ea se de loco movere, vidua eam ex habitu cognovit. Tandem precibus a Domino impetravit vires, quibus domum reverteretur: ubi mox recidit in morbum, quo fuerat propter illam viduam paullisper relevata.

§ 34. Orante illa quandoque in ecclesia Dominicanorum Senensium, quidam mendicis ab ea petiit opem. Illa, cum nihil haberet apud se, rogavit ut expectaret, donec esset reversa domum. At illo dicente, se tam diu expectare non posse, sancta virgo ejus non ferens afflictionem, anxie cogitare coepit, quidnam ei dare posset. Mox succurrit ei habere se apud se crucem parvam argenteam. Eam igitur pauperi hilariter dedit, isque eâ accepta lactus abscessit. Nocte proxima Christus virgini oranti apparuit, eamque crucem ostendit, multis gemmis egregie ornatam, promisitque ei, se in die judicii eam coram tota angelorum et hominum frequentia ostensurum. Alio tempore sacra virgine ex eodem templo domum redire volenti, Christus occurrit in forma juvenis pauperis ac peregrini, triginta plus minus annorum, petivitque ab ea vestem. Illa rediens ad sacellum, unde descenderat, tunicam non manicatam, quam sub extrema veste propter frigus habebat, sibi caute detraxit, pauperique tribuit, nesciens esse Christum. At ille etiam lineum vestimentum petiit. Tum illa jubet eum se sequi ad aedes suas, ubi ei subuculam et subligaculum dedit. Verum non destitit ille plura mendicare, ut probaret ejus animum. « Quid, inquit, faciam hac tunicâ, quae manicis caret? Quaeso, etiam manicas mihi largiaris. » Illa perlustrat domum, et ecce videt a pertica suspensam novam ancillae tunicam: ab eaque manicas auferens, dat pauperi. Rursus ille etiam socium in domo hospitali se habere dicit, valde indigentem vestibus. Tum vero sancta virgo nihil prorsus sibi superesse videns, quod daret, praeter tunicam, qua erat induta, quam non sinebat virgineus pudor et honestas ut sibi detraheret, dixit pauperi: « Revera charissime, si possem ullo pacto, libenter aliquid praestarem socio tuo ». Ille vero subridens: « Video, inquit, promptum animum tuum: sed jam bene vale. » Etsi autem sancta virgo, illo recedente, ex quibusdam signis coniecit Dominum Jesum esse, tamen quia tanta gratiâ se indignissimam putabat*, ad consueta se recepit exercitia sua. Sed nocte sequenti Dominus ei oranti manifeste se visendum praeiuvat in illius pauperis effigie, in manu ferens tunicam, quam ipsi virgo dederat, margaritis jam et coruscantibus gemmis conspicuam, atque se illi

* Longe secus ac mulierculae quaedam religiosae, superbiâ ex exterioris pictatis operibus clatae et illisae, facile sibi et simplicioribus imperitisque confessariis persuadentes objectum se ac instrumentum fieri prodigiorum, dignasque se esse quae Coelitus et Domini apparitionibus et collocationibus fruantur!!

daturum vestem invisibilem, quae ab ea arceret omne noxium utriusque hominis frigus. Quod certe etiam reipsa praestitit, adeo ut ex eo tempore iisdem hyeme, quibus aestate, contenta fuerit vestibus, immo nec hyemis intemperiem unquam senserit. Simul autem etiam Dominus, et cum crucem argenteam, et cum hanc tunicam illi ostenderet, talia ei promissa fecit, unde certo illi constare posset, ipsam in coelis excellenti gloriâ sine fine perfruituram.

§ 35. In aedibus paternis vas erat vinarium, unde familiae potus dabatur. Sed ejus vasis vinum casu nonnihil corruptum erat. At virgo sancta non vilia, sed optima potius, quantum licebat, pro Dei honore pauperibus praebere solita, ad aliud vas se contulit, unde necdum quisquam biberat: in quo tantum erat vini, unde possent homines viginti ad quindecim dies bibendo naturae satisfacere. Ex eo vase quotidie dabat pauperibus et quidem abunde et diebus non paucis, antequam inde familia hauriret. Tandem cellarii custos ex eo vase etiam familiae hausit: perrexit etiam virgo et quidem largius, quod putaret a nemine jam animadverti, inde porrigere egenis. Ita non quindecim dies, sed integer mensis transiit, et nihil videbatur de vino ablatum. Stupebant omnes, et gratulabantur tam diu sufficere vas illud, tum etiam vini esse gustum haud vulgarem: sed nesciebant miraculo id fieri. At sancta virgo, sciens Christum illud facere, jam palam omnibus, quos invenire poterat, pauperibus inde largissima manu distribuebat. Transiit etiam mensis secundus, ventum est ad tertium, apparabantur nova vasa vindemiis, musto omnia implentur, sed adhuc torcularia habent vinum. Mittitur pro illo vase evacuando, ut possit vino novo impleri: sed renunciatur illi, qui praeerat torcularibus, pridie inde haustam esse lagènâ magnam, plenam puri vini, nec videri solito minus relictum in vase. Illo vero urgente ut vas evacuaretur, vas apertum est, et nec vestigium vini in eo apparuit, sed repertum est siccissimum, cum pridie multum adhuc vini continuisset. Inde ergo stupentes collegerunt, magno Dei miraculo ex vase tam sicco hactenus multo tempore vinum haustum fuisse. Ejus miraculi tot fuere testes, quot domus ejus habitatores, plus minus viginti.

§ 36. Hactenus de benignitate ejus in pauperes: nunc de summa in morbos et aegros humanitate dicendum est. Senis fuit mulier inops et aegrotâ, Tecca nomine. Ea, cogente penuriâ, domum hospitem petiit, sed valde tenuem, ut vix suppetere ipsi necessaria. Ad cumulum miseriae accessit lepra, quae totum ejus corpus occupavit, jamque vitabatur ab omnibus propter contagionem, cogitabantque eam a se extra urbem dimittere. Id ubi sancta virgo persensit mirabili fervore properavit ad eam, et non modo res necessarias, sed etiam suum ministerium usque ad obitum illi obtulit. Itaque quotidie mane et vesperi illam visitabat, parabat necessaria, Christumque in ea contemplans, accurate et

reverenter ei inserviebat. Ex ipsis autem sacrae virginis beneficiis illa mulier superbiae et ingritudinis pestem contraxit, et quod sancta virgo pro solo Christi amore faciebat, illa coepit pro debito exigere, addere etiam convicia et contumelias, irasci et irridere, si non statim omnia fecisset ad ipsius votum, vel si aliquanto tardius venisset. Sed iis nihil irritata sancta virgo, studebat iracundam blandis verbis et sedulis officiis delinire, haud aliter atque propriam parentem eam tractans, ita ut etiam improba mulier admiraretur. Duravit autem isthuc diu, nec quicquam solitae humanitatis propterea omisit sponsa Christi. Multi mirabantur, sed Lapa mater ejus valde moleste ferebat, timens ne leprâ inficeretur. Illam quoque virgo placabat, et pergebat in officio charitatis. Ecce autem, ut ex hoste gloriosius triumpharet, permittente Deo, et diabolo efficiente, manus sanctae virginis lepra invasit. Quod illa nihil morata, malebat toto corpore leprosa effici, quam coeptum charitatis ministerium deserere. Non diu post excessit e vivis mulier leprosa, virgine illi in extremis astante, et eam efficacissime confirmante. Ejus corpus horridum sancta virgo diligentissime abluit, induit, et suis manibus sepelevit. Post ejus sepulturam ita omnis lepra a virginis manibus evanuit, ut etiam elegantiores, quam antea viderentur.

§ 37. In eadem urbe fuit quaedam soror de Poenitentia S. Dominici, Palmerina nomine. Haec incredibili odio et invidiâ stimulata, nec nomen sanctae virginis audire sustinuit. Obtrectabat ei privatim et publice, nec obtrectationibus et maledictis poterat satiari, denique modis omnibus se eam acerbissime odire declarabat. Cernens id sancta virgo, humilitate et mansuetudine ejus animum placare nitebatur, sed frustra. Confugit igitur ad Dominum, et pro illa misera singulares ei preces obtulit, petens misericordiam. Audivit Dominus preces ejus, sed prius exercuit judicium, percussitque illam Palmerinam in corpore: at nihilo illa melior facta, immo exacerbata magis, infensiolem se virgini ostendit. Rursus ergo studuit humilitatis et mansuetudinis officiis eam emollire. Serviebat illi modis omnibus, quibus poterat, blandisque verbis et obsequiis eam consolabatur. Sed saxo durior, nihil movebatur tanta humanitate et benevolentia, immo vero ex suis acerbis eam jussit furibunda expelli. At justus judex tantum charitatis odium cernens, ita eam percussit, ut repente viribus omnibus destituta, ad inferos properare videretur. Quod ubi cognovit sancta virgo, mox in suum se cubiculum recepit, eoque clauso, crebro et instantissime rogabat Dominum, ne sui occasione illa anima periret. Ostendit autem illi Dominus miseriam et periculum infelicis illius Palmerinae, atque justitiam suam ferre non posse, quin tam pertinax odium puniretur.

§ 38. Tum virgo mente et corpore se humi prostravit, dixitque ad Dominum, se nullo pacto de eo loco surrecturam, donec

Palmerinae misereretur. Jam tres dies et noctes illa misera jacuerat in agone, et supremum trahebat spiritum, nec tamen mori potuit. Nam toto hoc spatio perseverabat sancta virgo in precibus, et tandem lacrymis vicit et expugnavit invictum et insuperabilem, ita ut aspiraret illi adamantino pectori gratiam suam, qua agnosceret culpam suam, eamque se admisisisse dolet. Id postquam Domino revelante sancta virgo didicit, mox abiit ad illam: quae ut eam ad se venientem vidit, quibus poterat signis, gaudium et erga illam reverentiam ostendit, cum prius eam videre non posset aequanimiter: sicque perceptis sacramentis, cum magna cordis contritione migravit a corpore. Cujus animam vidit sancta virgo in tanto decore et pulchritudine, ut nullis possit verbis exprimi, cum tamen nondum esset in gloria visionis Dei: atque Dominus ad virginem: « Quis non omnem merito perferat laborem, ut possit lucrari tantae pulchritudinis creaturam? Si ego tanto animarum amore captus fui, ut pro illis redimendis homo fieri et sanguinem libens fundere voluerim: quanto magis vos debetis summopere in eam curam incumbere, ne pereant tam speciosae creaturae? »

§ 39. Orante autem sancta virgine, ut dignaretur ipsi Dominus hanc praestare gratiam, ut posset videre deinceps elegantiam animarum omnium, cum ipsa conversantium et ad ipsam venientium, ut tanto magis accenderetur ad curandam animarum salutem, Dominus eam exaudivit, atque ex eo tempore, quoties aliqui ad eam venissent, magis ad eorum animas quam corpora intenta erat, ita ut saepe non adverteret corpora: nec quisquam fere postea ad eam accessit, cujus animae statum non pervideret: dicebatque patri Raimundo: « O pater mi, si vidisses animae pulchritudinem, non dubito, quin pro illius salute libens centies mortem oppeteres. » Saepe postea usuvenit, ut in diversis regionibus homines prorsus ignoti, qui viderentur esse probi et bonis moribus, ad illam venirent, vellentque cum ea loqui de Deo: sed illa crimina eorum ceruens, loqui eis non posset, immo vix faciem ad illos convertere. Quod si instarent, cum quodam altiori vocis sono diceret eis: Prius oportebat nos corrigere crimina nostra, et ita accedere ad loquendum de Deo: atque his dictis, citissime ab illis sese expediret. Postea compertum fuit, illos foedis sceleribus contaminatos fuisse, idque sine poenitentia. Contigit, ut quandoque ejusdam magni viri concubina ei loqueretur, et tam factis quam habitu corporis quandam prae se ferret probitatem: sed sancta virgo suum ab ea vultum semper avertibat. Admirabatur id Raimundus pater, diligenterque perquisivit ex aliis, quaenam esset, didicitque concubinam esse. Id ubi sanctae virgini indicavit, illa dixit: « Si tu sensisses, pater, foctorem, quem ego sensi cum ea mihi loqueretur, plane vomuisses. » Sed ad narrationis ordinem se nostra referat oratio.

§ 10. Alia quaedam soror S. Dominici, quam Andream vocabant, cancri morbo laborabat in pectore, illud valde devastante. Tantus autem ex eo vulnere exhalabat foetor, ut nemo nisi obstructis naribus, posset ad eam propius accedere. Inde fiebat, ut vix ullam posset obtinere, quae ei vellet ministrare. Audiens hoc virgo Christi, intelligensque eam sibi derelictam, mox eam adiit, et jucunda facie suum ei servitium, donec curaretur, obtulit. Valde hoc miserae illi gratum fuit, maxime cum se cerneret omnium pene ope destitutam. Servivit igitur juvencula seni viduae: et licet incretaceret foetor abominabilis, nihil omisit eorum quae essent aegrotae impendenda. Astabat ei assidue nihil obstructis naribus, vulnus detegebat, abstergebat, abluebat, panniculis obligabat, nullum interim horrorem, nullum taedium praese ferens, sed hilari animo et jucunda facie omnia efficiens, etiam ipsa aegrotâ stupecente ad tantam juvenulae constantiam et charitatem. Quodam die, sancta virgine vulnus detegente, foetor intolerabilis stomachum ejus prope evertit, ita ut ad vomitum propenderet. At sancta virgo sibiipsi irata, sic alloquebatur corpus suum: Itane abominaris tu sororem tuam, Christi sanguine redemptam, cum possis in eundem, vel etiam deteriorem morbum incidere? Vivit Dominus, non feres istud impune: simulque faciem in pectus aegrotae inclinans, os et nares horrendo illi vulneri applicuit, sicque permansit diu, donec sentiret spiritum jam sibi carnem calcitrantem subdidisse, et illam nauseam extinxisse. Videns autem hoc aegra foemina, exclamavit: «Cessa, cessa, charissima filia, noli teipsam tam immani putore corrumpere.»

§ 11. Victus ergo daemon hujus insidiae auctor, abscessit: nec cessavit tamen tentare vias omnes: et quia virginem sacram vincere non poterat, ad aegram se vertit, in ejusque pectore primo taedium erga sanctae virginis ministeria, deinde vero etiam odium excitavit. Inmisit vero in animum ejus nefarias suspiciones, ut putaret castissimam virginem, quoties ipsi non adesset, obscenis actibus alicubi occupari. At sancta virgo nihil absterrita, in illa infirma anu Christum sponsum suum cogitans, solita hilaritate ei servire perrexit, irridens diabolum, cujus machinis videbat isthuc effici in animo infirmo laborantis vetulae. Ille vero sanctis ejus operibus magis provocatus, eo perduxit aegrotam, ut jam palam de turpitudine infamaret virginem innocentissimam. Pervenit hic rumor ad sorores, et quaedam ex senioribus adeunt aegrotam, sciscitantur ex ea, num vera sint quae dixerit. Illa fallaciter asseverat vera esse. Provocatae et nimium credulae sorores, exprobrant sanctae virgini tantum scelus. Illa vero patienter respondit: Verae dominae et sorores meae, ego gratiâ Jesu Christi virgo sum: idque saepe repetens, nihil contra illam calumniatricem protulit. Quamvis autem non posset non dolere tam turpi infamiâ, nihil tamen de pristinis officiis intermisit,

serviens illi miserae accuratissime. Postea autem rem totam cum multis lacrymis retulit ad Christum sponsum suum, qui ei apparuit, habens in dextra manu coronam auream miri decoris, in sinistra spineam, dixitque ei, ut eligeret, utram mallet. At illa, quae jampridem omnem voluntatem suam in Dei voluntatem transfuderat: Ego, inquit, Domine, cupio in hac vita semper tuae passioni conformari, et poenas amplecti pro refrigerio: simulque e sinistra Salvatoris spineam coronam ferventer arripiens, illam vi multa impressit in caput suum, illud undique spinis compungens, ita ut post eam visionem capitis dolores sentiret. Tum vero Dominus jussit eam permanere in ministerio illius aegrotae, promisitque se maligni daemonis calumnias in ipsius caput retorsurum, plenamque ei de illo victoriam praebiturum. Fuit ea non parva sanctae virginis consolatio.

§ 42. At mater ejus Lapa, ubi percepit sinistros illos de sua filia rumores, licet de ejus puritate esset certissima, tamen valde commota in illam Andream, multum asperere dixit ad filiam: An non saepius prohibui, ne illi vetulae servires? En qualem tibi refundit mercedem. Fiebat hoc quoque artificio satanae, ut sanctum illud ministerium impediret. At sancta virgo, flexis coram matre genibus, eam optimis rationibus flexit et lenivit. Deinde se contulit ad aegram, tantaque ei alacritate servivit, ut illa plane jam superata, in seipsam descenderet, videretque facinus suum, valdeque animo compungeretur. Interim visionem quamdam vidit admirandam. Cum aliquando ejus cubiculum virgo sancta intraret, circa lectum suum vidit diffundi lucem inaestimabilis amoenitatis et dulcedinis, ita ut omnium miseriarum suarum penitus oblivisceretur. Nesciens autem ejus lucis causam, vidit vultum sanctae virginis quamdam angelicam majestatem prae se ferentem, ipsamque eo lumine tamquam tegmine quodam undique circumdatam. Inde crevit in animo ejus dolor, quod tam excellentem virginem spurco ore contaminasset. Paulo post discessit ea lux, et aegra multum ejulans, veniam petiit a sancta virgine. At illa eam amplexans, blandissime consolabatur, culpam omnem conferens in tartareum daemonem. Porro sicut ante scelerate detraxerat sacrae virgini illa infirma anus, ita postea mirifice eam etiam cum multis lacrymis praedicavit, et praeclara ejus sanctitati testimonia dixit, referens etiam visionem, quam diximus, et inaestimabilem suavitatem atque spiritalem consolationem, quam tunc sensisset.

§ 43. Quoniam autem propter singularem vivendi rationem multi ex ea scandali materiam sibiipsis sumpturi erant, Dominus quodam tempore oranti apparens, praedixit mira quae in illa et per illam effecturus esset, simul etiam multos iis esse contradicuros: sed animavit eam, jussitque ne formidaret, se enim illi adfuturum. Crevit autem deinde in ea gratia Spiritus

Sancti admirabiliter, ita ut ipsa quoque stuperet. Languibat amore Christi sponsi sui, nec is languor capiebat remedium, nisi ex lacrymis mentis et corporis. Incitabatur ad crebro percipiendam sacrosanctam Eucharistiam: sed hoc quoque ut majoris amoris, ita etiam amplioris languoris fomentum fuit. Tanto autem sacrae communionis ardebat desiderio, ut nisi ea frueretur, corpus prope deliceret, dureque pateretur. Ex ipsa vero sacrosancta Eucharistia tanta coelestium consolationum copia in ejus mentem dimanabat, ut alimento stomachus ejus non modo non indigeret, sed neque sine corporis tormento illud posset percipere: quod si vinum sibi facere vellet cibum ingerendo stomacho recusanti, patiebatur dirissime, nec tamen sequebatur concoctio, sed rursus per eos violenter cibus omnis rejiciebatur. Multa propter hoc prope incredibile Dei donum passa est sancta virgo, ab ipsis etiam domesticis, ut initio non nisi tentatio et impostura diaboli putaretur.

§ 11. Erat per id tempus ejus confessarius, frater Thomas Dominicanus: isque suspicatus eam illudi ab angelo satanae, transfigurante se in angelum lucis, cogebat eam quotidie cibum capere. Dicente autem sancta virgine, se re ipsa experiri melius se valere, cum cibo omni abstineret: porro eo sumpto, se languere et debilitari, ille perseverabat in sententia. Itaque ut se veram sanctae obedientiae filiam declararet, totis viribus conata est facere quod ille jubebat: sed intantum corpus omnino defecit, ut parum abesset a morte. Tum illi ad se accersito ait: «Nonne pater jejunio mihi interdiceres, si me illo confici et enecari videres?» Illo respondente, se plane interdicturum, subintulit virgo: «Cum ergo jam toties expertus sis, me sumendo cibo in praesens mortis discrimen adduci, cur non etiam prohibes, ne cibum accipiam?» His ille victus, cerneusque certa mortis indicia in virgine, respondit: «Fac, sicut Christi spiritus te docebit: video enim illum in te grandia operari.» Nemo neque dicendo, neque scribendo possit consequi, quantum perpessa sit etiam a familiaribus propter ejusmodi rara Dei dona: quae cum illi capere non possent, carpere malebant et lacerare, quam admirari et venerari. Murmurabant, obtrectabant, mordebant: ipsum etiam Thomam confessarium eo adigebant invitum, ut eam reprehenderet. Hinc incredibiles in animo religiosae virginis angustiae nascebantur. Non enim illa aut praecepta s^{ci} confessarii negligere, aut proximis praebere offendiculum ausa erat. Solum ei solatium supererat in orationis refugio. Flebatque coram Domino, et rogabat, ut suam voluntatem dignaretur tum aliis, tum imprimis Thomae confessario indicare. Et saepe audiebat eam Dominus, et effecit, ut confessarius sententiam mutaret. Ubi autem ad omnium notitiam pervenit, eam nullo cibo corporeo, nullo nisi aquae frigidae potu uti, omnes pene in eam commoti sunt, et religiosi et seculares, jactabanturque multa in illam temere

impellente livido satanâ. Et tamen illa ex sacrosancta Eucharistiâ et Divini spiritus gratiâ vires accepit incredibiles, ita ut pater Raimundus palam testetur, saepe illam prope ad extrema deductam, cum non nisi mors ejus expectarêtur, oblata occasione aliqua promovendi Divini honoris aut salutis animarum, ita repente sine ullo subsidio corporeo recuperasse non modo vitam et vires, sed etiam pro ejus conditione vires robustas, ut surgeret, ambularet, operaretur sine difficultate, etiam prae caeteris omnibus ipsam comitantibus, nullam sentiens lassitudinem. Non erat id autem naturae, sed gratiae, cujus efficaciâ non solum anima, sed etiam corpus vegetabatur, ita ut prorsus nulla ei jam inesset cibi corporei appetentia: quam quidem ab ea excludebat non solum sumpta Eucharistia, sed etiam coram conspecta, immo etiam sacerdotis aspectus, quem scivisset illo die Eucharistiam contrectasse.

§ 45. Porro sancta virgo, interrogata ab aliis, cur non instar aliorum cibo vesceretur, mirabili humilitate, Dei eximiam gratiam quasi ultionem peccatorum suorum interpretari solebat, ita respondens: « Deus propter peccata mea raro quodam morbo me percussit, ita ut quamvis libentissime velim edere, non possim tamen. Quaeso, precamini illum pro me, ut det veniam peccatis meis quae sunt causa malorum omnium quae patior. » Ecce unde suppetebat non vulgaris sese efferendi materia, inde sancta virgo occasionem cepit de se vilius sentiendi. Verumenimvero ut omnem infirmis scandali ansam, quantum quidem in ipsa esset, tolleretur, statuit quotidie semel cum aliis ad mensam accedere, et modis omnibus periculum facere, num posset cibum corpori ingerere: sed revera ipse sumendi cibi conatus, nedum sumptio ipsa, tantum ejus corpori tormentum et molestiam afferebat, ut etiam crudelissimus quisque non posset non ei ex animo condolere, si coram esset intuitus. Nam quicquid ingerebat corpori, aut per os rejici necesse erat, aut atrocissime eam discruciabat, et pene totius corporis inflationes efficiebat. Et quamvis nihil eorum quae dentibus terebat, praeter succum solum in stomachum dilaberetur: nam crassam omnem substantiam expuebat et caveri vix poterat, quin aliquid succi deglutiret, tum etiam ob refrigerandas fauces et guttur libenter aquam sorbillabat: at tamen quicquid hoc pacto sumpsisset, cogeatur quotidie violenter ex inio stomacho exhaurire; quae res ei summos pariebat cruciatus. Atque hac vivendi ratione usa est usque ad mortem, propter eos qui ejus jejuniis offendeantur. Cum autem reverendus pater Raimundus cerneret quandoque ejusmodi carnificinam, quam sancta virgo subibat, ne infirmis esset scandalo, miseratus ejus vicem, hortabatur ne ita se crudeliter affligeret, sineret murmurare, quicumque vellent: illa subridens, laeta respondit: « Praestat ne pater, me hoc momentaneo tempore luere poenas

peccatorum meorum, quam dare poenas sempiternas? Murmuratores isti valde mihi utiles sunt: quia illorum causâ ego pendo creatori meo supplicia temporaria, cum debeam aeterna. An vero par est, divinae me justitiae subducere? Minime sane. Magni beneficii loco ego pono, cum justitia exercetur in me in hac vita.» Ad haec nihil habebat pater Rainundus quod responderet: sed lector, nisi plane in truncum mutatus sit, facile animadverterit, ad quam sublimem perfectionis gradum haec virgo Christi pervenerit. Et solebat illa itura ad mensam, dicere sociabus suis: Eamus ad sumenda justa supplicia de hac miserrima peccatrice. Ita nimirum illa ex omnibus tum daemonum infestationibus, tum hominum persecutionibus aliquid ad sua lucra et spirituales profectus adjiciebat: estque haec ejus valde memorabilis sententia, « Si quis recte sciret uti gratiâ Dei, ex omnibus quae ipsi eveniunt, posset aliquid capere emolumenti. »

§ 16. Porro quemadmodum omnipotens Deus singulari quadam ratione sustentabat corpus virginis, ita mentem ejus stupendis revelationum consolationibus recreabat. Inde vero; puta ex abundantia internorum charismatum, supernaturalis ille corporis vigor proficiscebatur. Itaque ab eo tempore, quo bibit de Christi latere, ut paullo ante per duleissimam visionem Catharinae acciderat, pene continue mens ejus fixa permanebat in divina contemplatione, et pro majori temporis parte, sensitiva portio sua actione destituebatur, manusque et brachia obrigescebant: aures nullos, quantumvis magnos, sonos percipiebant, et ita de aliis sensibus. Atque haec jam non modo in secretis locis, ut prius consueverat, sed palam etiam patiebatur, nec poterat ullis ipsa verbis exprimere quae intus sentiebat. Contigit interim, ut quadam die singulariter obsecraret Dominum, ut auferret ab ipsa cor proprium et omnem propriam voluntatem. Visebatur autem illi sic oranti in visione, venire Christum, et latus ejus sinistrum aperire, ablatoque corde recedere. Et revera non potuit illa aliud sentire, quam se corde destitutam. Cum id autem diceret suo confessario, ille deridebat eam. Duravit hoc aliquot dies, et ecce e sacello ecclesiae Dominicanorum Senensium illâ quadam die exire volente, cum multa luce apparuit ei Dominus, ferens in manu cor quoddam rubicundum et illustre: propiusque accedens illud in sinistrum virginis latus imposuit, dicens: « En filia mea charissima, habes pro corde tuo cor meum: » clausitque latus ejus, sed ne putaretur inane phantasma, illo in loco cicatrix permansit, quam sociae ejus se vidisse saepe testatae sunt. Secuta sunt autem hanc visionem multa admiranda, praesertim cum sacrosanctam acciperet Eucharistiam. Videbat tum frequenter in manibus sacerdotis infantem, interdum puerum grandiusculum, quandoque fornacem ardentem: saepe etiam inaestimabilis suavitatis odores sentiebat. Quoties autem illud summum sacramentum

vel vidisset, vel sumpsisset, novum idemque ineffabile gaudium in ejus animo existebat, ita ut non raro in ejus pectore cor exiliret, idque cum tanto sono, ut sociae circumstantes clarissime audirent: nec erat sonus ille usitatus, sed valde singularis et praeter naturae morem. Solebat autem sancta virgo dicere Thomae confessori suo: «Tantum gaudium obtinet mentem meam, ut valde admirer posse durare animam in corpore:» addebatque: «Tantum ardorem sentio in anima mea, ut ignis materialis mihi frigere potius, quam urere videatur. Ex hoc autem ardore existit quaedam in anima mea renovatio puritatis et humilitatis, ita ut videar mihi rediisse ad aetatem quatuor vel quinque annorum: tantus quoque inde in me accenditur amor fraternus, ut non solum libenter, sed etiam hilariter pro quocumque proximo velim mortem oppetere.» Et haec quidem sancta virgo non nisi confessori suo clam dicebat: caeteros, quantum poterat celabat.

§ 47. Apparuit etiam illi Dominus Jesus cum virginea Matre sua et B. Maria Magdalena, et pro ejus consolatione voluit eam ipsam beatissimam Magdalenam esse illi matrem. Fuit hoc sanctae virgini gratissimum, et cum multa humilitate se illi commendabat, atque deinceps semper eam matrem dicebat suam: et cum in aliis multis, tum in mirabili et prope continua rerum divinarum contemplatione valde illam imitabatur: et quemadmodum fertur beata Magdalena septies die quolibet etiam cum corpore sublata in aëra, ita etiam haec sancta virgo saepe vi spiritus etiam corpore sursum rapiebatur, quemadmodum multi suis oculis conspexere. Ipse quoque Raimundus pater scribit se vidisse illam quandoque in ecstasi, audivisseque sub murmurantem quippiam, propiusque accessisse, et has latinas voces dicentem percepisse: «Audiui arcana Dei:» quas quidem et in raptu et postquam ad se rediit, saepissime repetebat, nihil aliud addens. Sciscitanti autem Raimundo, quid ista sibi vellent, ait se in praesens nec aliter posse dicere: immo vero si ea quae vidisset humanis verbis vellet exprimere, se non aliter fere in conscientia sua afflictum iri, quam si Deum blasphemaret: tantumque esse distantiam inter ea quae intellectus in Deum absorptus illustratusque et corroboratus caperet, et illa quae verbis possint explicari, ut quasi pugnancia videantur. Nimum prolixi erimus, si omnia commemorare velimus mira et stupenda, quae huic sanctissimae virgini praestitit Deus, praesertim ad sacram communionem accedenti: et certe homines animales, spiritum non habentes, ea deriderent potius quam admirarentur. Inter alia autem adeo ejus mentem sua gratiâ confirmavit Deus, ut quicquid illi accideret, illa prorsus inmota permaneret: quod experimento didicisse se scribit Raimundus, et omnes qui cum illa versabantur. Praestitit autem hoc illi Deus anno salutis

millesimo trecentesimo septuagesimo (*Jul. die xvii*): quo die mire fervebat desiderio sacrae communionis. Saepe autem ea illi negabatur fratrum et sororum, qui tum illi congregationi praecerant, indiscretionem: sed ea die promisit ei Christus sine dubio ipsam communicaturam, cum tamen ita illa langueret, ut impossibile videretur vel passum unum conficere eam posse, et ejus confessarius illo die decrevisset a sacro faciendo abstinere. Verum omnipotens Deus et vires dedit virgini, quibus cum omnium admiratione in templum usque se conferret: et animum confessarii inflammavit de improvviso desiderio sacrificandi. Cum autem sacram Eucharistiam ex ejus manibus perciperet, facie erat rubicunda et micante, tantaque cum devotione eam percipit, ut maximum stuporem et devotionem ipsi confessario adferret: ipsa vero adeo fuit in Deum absorpta, ut toto illo die, etiam postquam ad se rediit, nullum potuerit verbum eloqui. Dixit autem postea F. Thomae confessario, cum ex ejus manibus sumpsisset sacrosanctam Eucharistiam, tale aliquid se vidisse, quod mentem ejus adeo ad se pertraxerit, ut alia omnia, quae hic habeantur, velut abominanda stercora ipsi visa sint, non solum opes et voluptates corporis, sed etiam consolationes spirituales: tuncque ipsi oranti praestitit id Deus, quod diximus, puta mentem inter omnia immotam, quod est revera munus excellens et eximium.

§ 18. Eodem anno, die xviii Augusti, post sacram communionem, mirabiliter fuit tracta in Deum, ut aegre posset redire ad cellulam suam, ubi diu in ligneo illo strato suo jacebat immobilis. Postea autem corpus ejus sublevatum est in aëra, mansitque absque ullo fulcimento, aspicientibus tribus sociabus ejus: deinde rediit ad illud durum stratum, loquebaturque tacite verba vitae, dulcia super mel et favum, quae socias omnes ad lacrymas commoverunt. Post rogavit Dominum pro multis, speciatim pro F. Thoma confessario suo, qui per id tempus erat in templo, nulla sensibili devotione affectus. Subito autem, illa orante, mutatus est mirabiliter, sensitque devotionem hactenus ipsi incompertam. Valde igitur ipso admirante, unde tanta praeter spem esset gratia, casu venit ad eum una ex sociabus sanctae virginis, dixitque ei, multum pro ipso orasse Catharinam illa hora. Intellexit itaque inde mansisse tantum animi fervorem. Rogaverat autem pro illo et quibusdam aliis sancta virgo, ut Dominus promitteret ipsi, se illis daturum vitam aeternam. Promisitque id ei Deus, impresso in dexteram manum ejus cum ingenti dolore invisibili vulnere, in argumentum veritatis, ut ipsa non dubitaret, se stigmata Salvatoris habere in illa manu. Rem autem certam esse, testabatur dolor, qui eam jugiter illic cruciabat. Et hoc quidem tempore F. Thomae primi confessarii ejus contigit: testatur autem pater Raimundus, se longo post tempore sacram ei communionem praeuisse Pisis in ecclesia vel sacello S. Christinae,

cumque more suo diu mansisset in ecstasi, ipsum cum aliis expectasse, donec ad se rediret: subitoque ipsis cernentibus corpusculum ejus, quod jacebat prostratum, se erexisse paulisper in genua, sicque brachia extendisse facie rutilante, diuque ita permansisse, sed plane rigidum et oculis clausis: tandem autem, perinde acsi laetali fuisset confectum vulnere, repente decidisse, et paulo post ipsam sibi fuisse restitutam. Deinde autem secreta indicasse eam ipsi fide dignissimo Patri Raimundo, Dominum Jesum Christum sub illo raptu modo admirabili ipsius corpori quinque vulnera impressisse. Tantum autem dolorem in illis vulnerum, praesertim cordis, locis ipsam sensisse, ut se non dubitaret brevi morituram, nisi dolor ille leuaretur. Quibus verbis valde se afflictum scribit Raimundus, hortatumque esse omnes sanctae virginis domesticos, ut Dominum pro differenda ejus morte precarentur, Dominumque preces illas exaudisse, et mirabiliter ipsam corroborasse. Erat enim ejus vita et sanctissima conversatio multis adhuc utilis, immo et necessaria, licet ipsa de se tenuiter et viliter sentiret.

§ 49. Quodam die festo Conversionis sancti Pauli, quem virgo sancta singulariter amabat, tam sublimiter raptus est spiritus ejus in Deum, ut tres integros dies et noctes permanserit inmota, nihil utens sensibus corporeis. Tandem reddita sibi, videbatur quasi dormire continue, nec tamen dormire penitus: adeo spiritus aegre redibat ab illis coelestibus visionibus ad hanc vitam temporariam. Cum autem ea sic haberet, venerunt duo patres Dominicani ad ipsam, sciscitabanturque, num vellet cum ipsis ire ad invisendum quemdam insignem virum, in eremo degentem. Illa quasi dormitans, respondit se velle. Sed simulatque id protulit, tanta ei injecta religio est, tamque acerbus conscientiae scrupulus, quod non esset ex animo locuta, sed quasi jocosum dixisset mendacium, ut prae dolore animi redierit ad se, et tres dies atque noctes sine intermissione luxerit tenuissimam culpam illam, in quam permisit Deus illam cadere, ne magnitudo revelationum extolleret eam. Nam revera sub hac triduana ecstasi talia viderat spiritu, quae nullis posset verbis explicare.

§ 50. Alio tempore, pridie S. Dominici, multa ei revelata fuere divinitus de illo eximiae sanctitatis patre, et aliis sanctis filiis ejus: et quod mirum est, plerumque eae visiones tam erant illi praesentes, ut simul et illis intendere, et aliis eas posset referre. Interim venit in templum, ubi ipsa erat, F. Bartholomaeus, socius confessarii ejus: cumque assedissent pariter, coepit ei narrare sancta virgo, quae tunc ei divinitus ostendebantur. Sub ipsa autem narratione casu transeunte ejus germano fratre, paulisper avertit oculos, ut videret quis esset: celerrimeque se referens ad coelestes visiones, mox coepit flere acerbissime, et nihil ultra locuta est. Etsi autem humano judicio vix ullum ibi possit

sentiri peccatum, cum vix momento uno se avertisset, tamen ad cautelam piarum mentium, ut ipsa fatebatur, durissime propter hoc reprehensa fuit, tum a beatissima Matre Domini, tum ab Apostolo Paulo. Et certe alia sunt Dei, alia hominum judicia: possuntque homines dissoluti hinc colligere, qualem ipsi ab æquissimo iudice sint objurgationem in supremo mundi die expectaturi, si tantilla labeculâ adeo fuit castigata, ut sancta virgo testata sit, se nulle in tota hominum frequentia, qui tunc erant, ignominiose pudefieri in hoc mundo, quam denuo pati illam verecundiam, quam sensisset ex Apostoli reprehensione. Fuit autem inter alia multa de beatissimo Patre Dominico tunc ei revelatum, quod omnes actiones suas ab infantia usque ob obitum ad normam praeceptorum Dei direxerit, nec umquam ullum Dei praeceptum transgressus sit, corporisque et mentis virgineam integritatem et baptismi gratiam perpetuo conservarit, omnemque conatum suum eo intenderit, ut animas tum de errorum, tum de vitiorum laqueis liberaret.

§ 51. Per id tempus ex multa gratiarum affluentia ita cor virginis divino est amore inflammatum, ut plane decumberet, nec posset surgere e lectulo. Omnis autem hic languor ab amore proficiscebatur. Petebat illa tunc ardentissime a Domino, qui ei saepissime apparebat, ut dignaretur ipsam tollere ex hac vita: sed cum sentiret nolle id Dominum, rogavit eum, ut donec eam vellet esse in corpore, dignaretur ipsam facere participem dolorum, quos ipse in hac vita tulisset. Id vero praestitit ei Deus, eamque egregie afflixit, ut solet charissimos filios suos. Porro cum incremento afflictionum cordis et corporis, multis modis etiam auctus est amor Christi, cujus tanta demum vis fuit, ut cor virginis a summo usque deorsum crepuerit, ruptisque vitalibus venis sola vi divini amoris, spiritum reddiderit. Hujus autem rei complures fuere testes, qui praesentes interfuere, et ipsa quoque testata fuit, animam fuisse a corpore separatam, vidisseque ipsam essentiam et secreta Dei, quae nullis possint verbis enarrari, vidisse gloriam sanctorum et poenas peccatorum, tam apud inferos, quam in locis purgatoriis, prorsus inexplicabiles: quarum minima tanta sit, ut si eam viderent homines, decies potius mortem essent oppellituri, quam illam vellent perpeti vel uno die. Duravit autem haec animae a corpore separatio ad horas quatuor, tandemque voluit Dominus, ut rediret ad corpus, et indicaret hominibus quae vidisset, ac pro illorumque salute laboraret: sicque reddita est vita non absque summo dolore, quod ab illa luce et immensa gloria ad has tenebras et vitam miseram redire oportèret: cui ubi se sensit restitutam, tribus diebus et noctibus flevit continenter. Et ne putet lector res vanas hic referri, noverit eo tempore, quo sancta virgo expiravit, quatuor ei adfuisse fratres Dominicanos: defunctam autem pene omnes vicinas

vidisse, et utriusque sexus notos permultos. Ex fratribus autem quatuor unus Joannes dicebatur, qui cum vidisset eam spiritum reddidisse, incredibili dolore percitus in tantos prorupit ejulatus, ut rupta arteriâ multum sanguinem vomeret, idque crebro, ut ejus vita desperaretur. Tum vero F. Thomas, sanctae virginis confessarius, cum ingenti fide dixit illi fratri Joanni: «Scio hanc virginem magni esse meriti apud Dominum. Admove igitur sacras manus ejus huic horrendo vulneri tuo, et haud dubie curaberis.» Fecit ille sic coram omnibus qui illic aderant, et repente perfecte sanatus est.

§ 52. Jacobus, hujus sanctae virginis pater, posteaquam vidit eam toto pectore incumbere in cultum Dei, semper eam et reverenter et amanter tractavit, nec permisit quemquam e familia ei impedimento esse in iis quae vellet facere. Itaque inter illum et filiam in dies augescebat charitas: illa assidue pro patris salute precabatur, isque filiae recte factis et virtutibus gratulabatur. Appropinquabat autem tempus, quo decreverat Deus illum evocare ex hac vita. Coepit igitur ex morbo decumbere, moxque filia pro salute patris Christum deprecari: sed ut audivit adesse ejus vitae praefixum terminum, valde rogavit Dominum, ut sine poenis Purgatorii illum ad se reciperet. Sed hac in re divina justitia diu difficilem se praebuit, quod non esset Jacobus sine maculis, quas excoqui ad purum oporteret. At tandem vicit sancta virgo, sed ita vicit, ut poenas parentis ipsa in se reciperet. Obit ergo vir pius, et ut certo constaret eum recta migrasse in coelum, eodem puncto temporis, quo ille abiit e corpore, virginem sanctam iliaci dolores invaserunt, iisque laboravit sine intermissione usque ad supremum vitae suae diem. Verum illa non hos dumtaxat, sed etiam quoscumque alios cruciatus et molestias non modo patienter, sed etiam hilariter ferebat, sciens se iis perferendis ad perfectiorem Dei visionem praeparari.

§ 53. Anno Christi mcccclxx Senis erat civis quidam, Andreas Naddini, dives opum, sed omnis virtutis inops, cunctis prope flagitiis coopertus, tesserarum ludo totus deditus, in Deum et sanctos ejus perpetim blasphemus et detestabilis. Is anno aetatis suae quadragesimo, gravi correptus morbo, tendebat ad extrema. Venerunt autem ad eum multi homines pii et utriusque sexus coenobitae, atque ante omnes ejus paroclius: hortabanturque eum, ut sua peccata confiteretur. Sed ille miser, qui nec sacras aedes invisere, nec sacris initiatos unquam honorare consuisset, admonitiones omnes respuit, seipsum plane desperans. Audivit hoc F. Thomas sanctae virginis confessarius, effecitque ut ea Dominum pro homine pereunte deprecaretur, et quidem ferventissime atque instantissime. Sed Dominus illi respondit: «Illius blasphemi hominis flagitia ad coelos usque pertingunt: qui praeter alia scelera, etiam tabulam, in qua erat picta imago mea et Matris

meae atque aliorum sanctorum, jactavit in ignem, dignus proinde, qui aeternis gehennae flammis exuratur.» Verum sancta virgo, salutis animarum sitientissima, dolens vicem perditī hominis, non cessavit a lacrymis et precibus, donec flexus Dominus Jesus, decumbenti Andreae appareret, hortareturque eum, ut sua peccata confiteretur, liberaliter ei, si id faceret, veniam pollicens. Et ecce ille saxo durior, repente mollescit, magna voce postulat acciri confessarium, dicit Christum Jesum se videre, qui ipsum de facienda confessione admoneat. Lactantur omnes, curritur ad sacerdotem: ille venit, Andreas cum magno cordis dolore integre confitetur peccata sua: condit testamentum, et feliciter migrat a vita. Ex talibus fructibus licet citra ullam ambiguitatem bonam arborem cognoscere, licet perspicue intelligere, in summa apud Deum gratia hanc sanctam virginem fuisse.

§ 54. Alio tempore apud eandem urbem duo insignite flagitiosi latrones capti, et atrocissimis suppliciis addicti sunt propter facinorum immanitatem. Jam ducebantur ad mortem, et curribus impositi, ignitis fusciniis discerpebantur. Nemo illos ulla ratione permovere potuit, ut facerent suorum peccatorum confessionem, immo vero blasphemias voces in Deum et Sanctos ejus palam jactabant. Eo autem tempore erat sancta virgo apud Alexiam sociam et discipulam suam, cujus aedes praeteribant miserissimi illi. Ubi autem id sensit Alexia, celeriter indicat sanctae virgini: illa se totam confert ad deprecandam clementiam Salvatoris pro salute desperatorum, cum vidisset per fenestram ingentem daemonum turbam, illos misere exagitantium. Impetrat a Domino, ut possit spiritu illis se adjungere, et cum eis ad portam usque proficisci. Ut autem eam viderunt daemones apud illos, palam clamitabant: «Si non cessaveris, te daemonicam efficiemus.» Illa contemnens minas procaces, perstitit in precibus. Ubi ad portam urbis ventum est, ecce clementissimus Salvator apparet illis obstinatis, totus vulneribus confectus et sanguine madidus, invitat ad poenitentiam, promittit veniam. Illi mox mutati, cum multa instantia petunt sacerdotem, peccata sua valde dolenter confitentur: facta confessione, blasphemiae mutantur in laudes Dei, dignos se etiam majoribus tormentis fatentur, stupent omnes repentinam conversionem, carnifices quoque mitescunt, nec audent nova imprimere stigmata, dum vident tantam animorum devotionem. Denique illi ad mortem haud secus atque ad epulas festinant, spe bona freti, se per supplicia momentanea citius venturos ad gaudia sempiterna. Habes lector, quod mireris multo etiam amplius, quam si horum extincta corpora ad vitam essent revocata.

§ 55. In eadem urbe fuit Franciscus quidam de Ptolomaeis, cujus primogenitus filius Jacobus valde scelerate vivebat, et jam duos suis manibus trucidarat, timebantque eum omnes propter

ejus crudelitatem et immanitatem. Erat vero illi soror Ginoccia, corpore quidem virgo, sed mundo huic prorsus dedita, et in corporis cultu ultra modum curiosa et vana. Horum mater divino timore compuncta, timens illorum damnationem, adiit sanctam virginem Catharinam, orans, ut cum duabus filiabus suis, praesertim vero cum Ginoccia, loqueretur de iis quae ad salutem animae faciunt. Illa libentissime annuit, tantumque precibus apud Deum et admonitionibus apud Ginocciam effecit, ut habitum acceperit sororum de Poenitentia S. Dominici, et omnem reliquum vitae tempus in precationibus et meditationibus sanctis occuparit, tamque duram et asperam duxerit vitam, ut pater Raimundus, quod esset nimia, eam reprehendere debuerit. Secuta autem eam est Francisca soror ejus in omnibus, et erat gratissimum spectaculum, illas duas sorores, paulo ante mundi vanitatibus deditissimas, jam videre mira constantiâ non mundum dumtaxat, sed etiam sua corpora habere despectui, et summo bono ardentem inhiare. At postquam isthuc rescivit Jacobus earum frater, furibundus venit ad urbem, modis omnibus Ginocciam a sancto proposito revocaturus. Aderat autem illi frater ejus, adhuc puer: qui ut audivit cum multa in itinere minitantem, dixit ei: «Revera frater, si Senas veneris, tu quoque convertèris, et confiteberis peccata tua.» Ille vero horrendum in modum jactabat maledicta, seque multas potius caedes perpetraturum dictitabat, quam ulli unquam confessurum. Interim veniunt ad urbem, atroces intentat minas, ni soror abjiciat religiosum habitum. Altera luce a matre ejus accersitur F. Thomas, sanctae virginis confessarius, isque secum adducit F. Bartholomaeum. Thomas cum Jacobo loquitur, sed nihil efficit. Vidit autem haec omnia in spiritu sancta virgo Catharina, et pro Jacobi salute Dominum rogabat. Loquitur autem Jacobo etiam Bartholomaeus, et hominis adamantinum pectus expugnat, adeo ut totum sui pectoris virus per confessionem evomuerit. Stupet ejus mater ad tam insperatam filii mutationem, sorores gratulantur, tota familia laudat Deum. F. Thomas et Bartholomaeus eunt, ut haec nuncient sanctae virgini: sed illa jam referebat omnia sociae suae. Videt hinc lector. quam apud Deum efficax fuerit sanctae virginis deprecatio. Porro Ginoccia in Dei servitio usque ad obitum perseveravit, et diuturnum morbum ferens hilariter, cum ineffabili gaudio migravit ad Dominum. Francisca quoque soror ejus brevi eam secuta, inter dolores corporis semper ridens, cum jucundo risu exiit e corpore.

§ 56. Alius quidam Senis fuit, Nannes vocabulo, mundo addictissimus. Is privatas cum multis exercebat simultates, multasque illis insidias struebat, ita ut sibi diligenter ab eo caverent, darentque operam, ut per sequestros pacem cum eo componerent. At ille homo fraudulentus, cum solus paci obsisteret, tamen se

nihil magis atque pacem velle simulabat, ut posset suae illi ulciscendi libidini indulgere. Tandem vero a quodam sancto viro instituti Augustiniani persuasus, ivit ut loqueretur Catharinae virgini, cujus alioqui colloquium semper magnopere devitarat. Ubi autem ad ejus aedes venit, in patrem Raimundum incidit, a quo aegre potuit ad breve spatium retineri. Interim sancta virgo domum redit, Nannes dolet, Raimundus laetatur, virgo sancta cum comiter salutat, simulque assidens, de causa sui adventus percunctatur. Ille omnia quae Raimundo dixerat, repetit: negat se ullius monitis obtemperaturum. Virgo sacra ostendit ei summum animae periculum: pungit, ungit: sed ille nec asperis, nec blandis movetur. Id illa sentiens, intra seipsam tacita Christum orat pro ferro homine, et orando patitur mentis excessum. Advertit hoc Raimundus, et cum illo miscet colloquia, sperans divinitus adfuturam opem. Et ecce Nannes primo ait, se nolle ita rustice et incivilter omnia ipsis negare, permittit eis unius litis compositionem, surgensque vult recedere: mox exclamat: «O Domine Deus, quae me vis trahit et detinet? Nec recedere possum, nec quicquam negare. O quis me premit, quis me retinet?» Haec dicens, prorumpit in lacrymas, se victum fatetur, flexis genibus offert se sanctae virgini paratum ad omnia, non obscure advertens jam, se diaboli vinculis ferreis fuisse impeditum hactenus. Virgo autem sancta ad se rediens, gratias agit Deo, dicitque ei: «Locuta sum tibi frater, et contempsisti me: locuta sum Domino, et ille non despexit preces meas. Age igitur poenitentiam, ne repentina aliqua afflictio te premat.» Ille vero peccata sua omnia confitetur patri Raimundo cum multa cordis contritione. Non diu post a Praeside capitur, et in angustam custodiam conjicitur, famaue spargebatur, capite plexum iri. Sed virgine sancta pro illo rogante Christum, brevi liberatus est, sed non sine magna suarum facultatum jactura. Unde sancta virgo laetabatur, dicens evidens signum esse, Deum poenas aeternas ei condonasse, quem temporariis malis castigaret.

§ 57. Hoc loco testatur Pater Raimundus, si scribere voluisset hominum malorum conversiones omnes, bonorum profectus, infirmorum confirmationes, afflictorum consolationes, spiritualium periculorum praemonitiones, quas Dominus per sanctissimam virginem mirabiliter operatus est, permultos eosque grandes ipsi libros fuisse conficiendos. «Quis enim, inquit, narrare sufficiat, quot sceleratos homines ab ipsis inferorum faucibus extraxerit, quot obstinatos ad sui cognitionem adduxerit, quot mundo huic deditos ad ejus contemptum induxerit, quot variis divexatos tentationibus e satanae laqueis eduxerit, quot coelitus vocatus per virtutum iter deduxerit? Si cuncta corporis mei membra verterentur in linguas, non sufficerent ad explicandum fructum animarum, quem attulit virgo Christi. Vidi ego nonnumquam vel

mille et eo amplius utriusque sexus homines ad eam videndam et audiendam confluere, soloque ejus aspectu ita ob sua malefacta animo compungi, ut lugentes properarent ad confessarios, quorum unus ego eram, et cum ingenti contritione sua peccata confiterentur, et id crebro ita contigit. Quam ob causam Gregorius, ejus nominis XI Romanus Pontifex, mihi et duobus sociis meis eam dedit absolvendi omnes ad eam venientes et confiteri volentes facultatem, quam habent Episcopi. Et certe multi venerunt ad nos, immanibus implicati facinoribus qui vel numquam fuerant confessi, vel numquam poenitentiae sacramentum rite susceperant. Itaque non raro usque ad vespertinas preces jejuni permansimus nec tamen audire potuimus omnes confiteri volentes: sed virgo sancta sine intermissione orabat, et ita victrix, capta praedâ, exultabat mirum in modum in Domino.» Ita Raimundus Pater etsi, non plane iisdem verbis, tamen eadem sententia. Puto autem hinc luce meridiana clarius perspicui, quo spiritu haec virgo sanctissima plena fuerit quae tot animas ad Christum adduxit: sed ad alia pergamus, quanquam Raimundus palam testatur, plurimas sanctae virginis res gestas se in scripta non retulisse.

§ 58. Lapa ejus genitrix, simplex quidem mulier fuit, sed quae parum rebus invisibilibus afficeretur: unde fiebat, ut nimium abhorreret ab emigratione e corpore. Nam post obitum mariti coepit adversa laborare valetudine, et virgini Catharinae, pro ejus incolumitate oranti, Dominus respondit, expedire ei, ut e vita decedat. Retulit hoc ad matrem Catharina: sed illa amore vitae praesentis horrens et refugiens mori, rogabat filiam, ut a Christo vivendi spatia longiora impetraret. Dolet sancta virgo, sed tamen rogabat Christum, ne sinat mori matrem, nisi ipsius voluntati magis conformem. Audit Christus precantem virginem, et licet increscere sinat morbum, non tamen patitur illo extingui Lapam. Sed ecce dum invictum Deum propèmodum vincit sancta virgo precum suarum instantiâ, matrem flectere non potest. Itaque Christus jussit eam dicere matri, jam quidem nolle ipsam mori, sed futurum quandoque, ut mortem summopere exoptet, nec tamen possit voto potiri suo. Et ita sane evenit. Nam usque ad ultimam senectutem tot adversa ei acciderunt ex iis rebus quas amabat, ut dicere post soleret: Itane transversim posuit Deus animam meam in corpore, ut inde exire non possit? et tandem etiam sine confessione mortua est, eamque morientem tres foeminae viderunt. Sed virgo sanctissima cum lacrymis oculos ad coelum levans, dixit Domino, se ab eo loco numquam discessuram, donec ei matrem restitueret vivam. Haec ejus verba eadem foeminae audierunt, nec ausae fuere corpus exanimè mandare sepulturae, donec viderent quem exitum essent habiturae preces sanctae virginis. Orabat igitur ferventissime cum multis lacrymis, et subito reviviscit Lapa, et mansit in hac vita usque

ad annum aetatis suae octogesimumnonum, sed ob multos adversos casus vehementer afflicta, sicut ei filia praedixerat.

§ 59. Anno salutis mcccclxxiv plus minus, pestis inguinaria vastavit Senas. Eo tempore debebat illic pater Raimundus, et sedulum exhibebat ministerium, non sine praesenti vitae discrimine, ea peste laborantibus, ne sine confessione decederent. Solebat autem crebro divertere pro utriusque hominis aliqua captanda requie ad domum sanctae Mariae de Misericordia, cui tum praeerat vir vitae venerabilis et integerrimae, Matthaeus nomine. Accidit autem, ut illum quoque ea saeva pestis corriperet, et jam medicus insignis ejus vitam prope desperaret. Perlatum est hoc ad sanctam virginem, quam ille Matthaeus ob ejus sanctitatem impense amabat, et festina ad illum accessit, et priusquam ad eum propinquaret, eminus clamavit: « Surge, domine Matthaeus, surge: non est jam tempus in lecto molliter cubandi. » Vix illa verba compleverat, et momento temporis pestis et apostema dolorque omnis ita evanuerunt, ut iis numquam Matthaeus laborasse videretur, ridensque e lecto se subrigeret, et paulo post cum Patre Raimundo non aegrotorum, sed fortium hominum solidos cibos ederet. Ejus praeclari miraculi permulti testes fuere.

§ 60. In vicinia ejus domus S. Mariae de Misericordia, quaedam Deo devota foemina morabatur. Ea, cognitis sanctae virginis virtutibus, in ejus se familiaritatem insinuavit, eamque venerationi habuit. Accidit autem, ut quodam die esset in solario domus suae, et ruente solario, ipsa pariter caderet, non carnibus dumtaxat, sed etiam ossibus graviter conquassatis, ita ut propediem omnibus moritura videretur. Audivit id sacra virgo, et eam accedens, ad patientiam hortabatur. Cum autem videret ejus dolores prope intolerabiles, virgineis manibus coepit attrectare leniter loca male affecta, et mox dolor omnis abscëssit ab eo loco quem primo tetigit. Rogante autem aegra foeminâ, ut pergeret etiam reliqua loca contrectare, fecit libenter, et ecce repente sanitas integra redit: sed illa, ne sanctae virginis modestiam et humilitatem offenderet, quam sciret humanas laudes abominari, siluit donec ea recederet. Tum vero omnibus palam dixit: « Catharina Lapae filia me suo contactu sanavit. » Grates et laudes a cunctis aguntur Deo qui sanctae virgini eam gratiam contulisset.

§ 61. Sub ea peste, ejus paulo supra meminimus, Senis quidam fuit anachoreta, re et nomine sanctus. Percussus est autem etiam ille peste, et sancta virgo cum e sua cellula, in qua extra urbem degebat, curavit transferendum ad domum Misericordiae, superius memoratam: eumque cum sociabus invisens, de rebus necessariis illi providit, propiusque accedens, clam ei dixit in aurem: « Noli timere: quantumcumque se vis morbi intenderit, non morieris hac vice. » Aliis autem nihil hujus indicare voluit, sed rogantibus, ut pro eo Dominum precaretur, quia valde

eum amabant propter vitae sanctitatem, ita se exhibuit, ut etiam ipsa de vita ejus dubitare videretur. Crescebat quasi continue morbus, et jam nihil nisi mors expectabatur. Rursus autem accedit ad aures ejus sancta virgo, dicitque submissa voce: « Ne timeas: non morieris. » Luctabatur ille cum morte, et tamen plus credebat verbis sanctae virginis, quam illius mortiferis aculeis. Interim parantur funeri necessaria, sed ille jam praeteriit terminum, intra quem ut plurimum occumbere solebant eo morbo pressi. Sic aliquot dies transiere, et moriturus expectabatur. Tandem in ejus aurem ita dixit sancta virgo: « Ego tibi praecipio in nomine Domini nostri Jesu Christi, ne migres a vita. » Evestigio autem sanctus in lecto se subrigit, cibumque petit: brevique temporis spatio adeo curatus est, ut postea multis annis supervixerit. Is postea narravit aliis quae ei sancta virgo clam dixisset, affirmavitque palam, nulla se virtute naturali, sed sola divina potentiâ liberatum. Vixit is apud Senas annos plus minus triginta et sex solitarie instar Anachoretarum, et multum eum venerabantur, quicumque noverant ejus virtutes.

§ 62. Pater Raimundus per id tempus, quo illa pestis grassabatur Senis, fidissimam navavit operam cunctis, quibus adesse poterat, nec ullos sibi vitandos putabat, licet morbus ille et aërem et corpora aliorum sua contagione inficeret. Animabat vero etiam illum sancta virgo: sed quia solus prope erat in tam magna urbe, vix ullum aut cibi aut somni capiendi dabatur ei spatium: tot ad eum peste laborantium nuncii confluebant. Sed dum solus fere, ut dixi, in tam sancto opere esset occupatus, ipse quoque sensit se apostemate pestifero affectum: accedebat etiam febris et dolor capitis, ut solet in eo morbo. Tum vero, ut potuit, cum socio ivit ad aedes sanctae virginis: quam cum non invenisset, in quodam se reposuit lectulo, donec illa veniret. Venit illa, admovet manus suas Raimundi capiti, flexisque genibus orat Dominum, et inter orandum videt Raimundus, ut saepe alias, eam mentis excessum pati. Cum ergo sic ad dimidiam fere horam permansisset, sentit Raimundus ex corporis sui extremis partibus tanquam violenter quippiam extrahi, sensimque se melius habere, adeo ut ante, quam sacra virgo sibi esset restituta, plane curatum se experiretur, interim tamen debilitate quadam remanente. Jussit autem sacra virgo ei cibum parari, eoque sumpto, voluit ut paulisper quiesceret. Quievit ille, surrexit paulo post ita incolumis, acsi nihil mali passus esset, rediitque ad pristinos labores. Multos etiam alios diversis vexatos morbis, in diversis locis sancta virgo suis orationibus sanavit: sed id genus multa se brevitatis studio omisisse dicit Raimundus.

§ 63. Postquam autem illa pestis extincta fuit, praeter alios multos, quaedam Deo dicatae virgines apud Pisas mirum in modum cupiebant sanctae virginis et conspectu et alloquio frui.

Nam ejus doctrina, sicuti revera erat, ita etiam dicebatur admirabilis. Et quia non licebat illis proficisci ad eam, per literas et nuncios invitabant eam, ut veniret Pisas. Virgo sancta, licet semper vitasset discursus, tamen tam crebris pulsata precibus, ad Christum confugit, ab eo petens sibi indicari, quid hac in re faciendum esset, maxime cum ex domesticis ejus alii hortarentur, ut iter susceperet, alii ab eo suscipiendo plane deterrerent. Post multos autem dies more solito apparuit ei Christus: jussit, ut sine mora iret Pisas. Indicavit illa hoc Raimundo confessario, et cum ejus bona venia ivit Pisas. Secutus est autem eam Pater Raimundus cum aliquot fratribus Dominicanis, ut eorum, quos illa ad Dominum converteret, confessiones reciperet. Multi enim ejus sermonibus ignitis corde compungebantur: quos illa statim jubebat ire ad faciendam confessionem, ne diabolus a bono proposito illos revocaret. Ubi autem Pisas ventum est, hospitio usa est sancta virgo apud Gerardum quemdam, ejus urbis civem. Is vero postea adduxit ad eam juvenem quemdam, annorum plus minus viginti, quem quotidianae febres, per menses octodecim misere vexatum, ex robustissimo plane imbecillum reddiderant: oravitque, ut sancta virgo pro illo Dominum deprecaretur. Illa ex animo miserans juvenem, sciscitabatur, quando postremo esset confessus peccata sua. Illo respondente, se multis annis non esse confessum, sacra virgo dixit: « Ea igitur causa est hujus divini flagelli, quod tanto temporis intervallo nolueris sancta confessione expurgare animam tuam: sed vade celeriter ad confessarium, et evome hanc putredinem peccatorum tuorum, quae et animam et corpus infecit. » Confessus est juvenis F. Thomae, et ubi ad sanctam virginem rediit, illa manum humeris ejus imponens, ait: « Vade, fili, in pace Christi, nolo enim, ut has febres deinceps patiaris. » Dixit illa, et vim verborum ejus declaravit repentina salus juvenis. Hujus rei, praeter alios, ipse pater Raimundus testis oculatus fuit.

§ 64. Senis Gemella, soror de poenitentia sancti Dominici, anginam, quam vulgo squinantiam vocant, pericolosissime patiebatur. Ivit ergo ad sanctam virginem, dixit se non posse non mori, nisi ipsa precibus suis opituletur. Illa ut vidit morbi atrocitatem, et quod prae gutturis suffocatione vix spiritum traheret, cum multa fiducia apposuit manum suam gutturi, signumque crucis illi imprimens, confestim morbum profligavit. Ita quae moerens et tremens advenerat, jucunda domum abiit.

§ 65. Ea tempestate, qua Gregorius undecimus Romanus Pontifex Avinione Romam se recepit, sancta virgo cum suis sodalibus illum antecessit, Genuamque venit, illic haesura, donec Pontifex eo veniret. Aderat tunc illi pater Raimundus, et duo piissimi adolescentes, patria Senenses, ambo amanuenses ejus, quorum alter Nerius Landocci, alter Stephanus Corradi de

Maconibus dicebatur. Ex iis Nerus postea solitariam et prope anachoreticam duxit vitam: Stephanus, jubente sub mortem sancta virgine, cum nihil minus cogitaret, ut ipse de se scribit, quam de monastico suscipiendo habitu, Carthusianus factus est celebris et valde religiosus. Cum autem esset sancta virgo Genuae, Nerus horribili correptus est aegritudine, et prae nimio dolore viscerum, miserabiles edebat voces et ejulatus, reptabatque manibus et pedibus de lectulo in lectulum, tanquam aliquod levamentum perpetuis illis cruciatibus reperturus. Indicantur haec sanctae virgini: illa jubet acciri medicos. Veniunt duo medici, fiunt omnia quae illi praescribunt: sed miser ille non modo nihilo melius, sed pejus etiam habere coepit, ita ut medici ejus vitae spem omnem abjicerent. Quod cum Stephanus audivisset, ad virginem sanctam se confert, ejus pedibus lacrymabundus advolvitur: orat, ne sinat socium suum in peregrino solo miserabiliter ex hac vita migrare. At illa, « Cur sic, inquit, doles fili, si Deo visum est fratrem tuum ad suum regnum evocare? » Stephanus perseverat in precibus suis, dicit se nihil ambigere, quin, si velit, possit Nerio salutem obtinere. Tum illa, non ferens hominis summam afflictionem, « Ubi eras, inquit, me ad sacram communionem abire conspexeris, reduc mihi isthuc in memoriam, et ego offeram Deo preces: tu vero rogabis Dominum, ut illas admittat. » Abit Stephanus bene contentus, et altera luce virgini ad Missam eunti inculcat preces suas. Percepit ea sacram Eucharistiam, et more solito extra se rapta est: ubi autem ad se rediit, Stephanum illic expectantem subridens ita alloquitur: « Dominus nobis restituit Nerium. » Stephanus celeriter abit ad Nerium, eumque in Domino consolatur. Deinde paulatim remittitur morbi acerbitas, et Nerus totus revalescit. Ecce autem Stephanus qui ei ministraverat aegrotanti, ex multis corporis et animi molestiis, quas ejus causâ pertulerat, febres acres cum vomitu et intolerabili capitis dolore patitur: et quia omnibus praecipue charus erat, omnes sanctae virginis socii ei decumbenti assistunt. Sed virgo sacra non ferens ejus afflictionem, ad decumbentem accedens, « Praecipio, inquit, tibi in virtute sanctae obedientiae, ut has febres deinceps minime patiaris. » Abscessit febris, et Stephanus totus surrexit incolumis. Hoc ita fere recitat pater Raimundus, et ipse quoque Stephanus in Epistola ad F. Thomam Dominicanum, quam scripsit, cum esset Prior Carthusiae Ticinensis. Permulta alia fecit Christus miracula per sanctam virginem in depellendis morbis, sed quae etiam Raimundus fatetur se non annotasse. Nam et sororem quamdam de Poenitentia sancti Dominici, ex pedibus et febre laborantem, celerrime, sanavit, et ab infanthulo quodam horrendos corporis tumores depulit.

§ 66. Apud Senas Michaël Monaldi vir grandaevus, uxore consentiente, Dei servitio se mancipare statuit: duasque filias

suas tradidit monasterio virginum, et ipse cum conjuge foris habitans, propter Christum curam gerebat rerum temporalium ejus monasterii. Nam seipsum quoque et sua illi monasterio donarat. Postea vero altera filia, Laurentia nomine, annorum circiter octo, a daemone arrepta est, adeoque molesta fuit illi monasterio, ut pater ejus coactus, sit eam e coenobio educere. Multis autem modis dabant operam parentes ejus, ut innocens puella a nequissimo spiritu posset liberari, sed nihil proficiebant, Christo eam curationis gratiam servante Catharinae virgini: ad quam cum esset tandem a parentibus adducta, illa tectum ascendit, clamque fugit, ita ut nulla posset ratione inveniri. Sed parentes puellae tanta ejus humilitate magis ad bene sperandum permoti, F. Thomam confessorium ejus rogarunt, ut praecepto compelleret ipsam ad juvandam filiam daemoniacam. At ille sciens se nullam habere potestatem in gratiam miracula faciendi, pia quadam fraude circumvenit sanctam virginem. Accessit enim ad aedes ejus, secum ducens puellam miseram, dixitque sociae ejus, ut ille revertenti (nam tunc domo aberat) verbis suis praeciperet, ut puellam ea nocte apud se retineret. Paulo post redit sancta virgo, vidit puellam in cubiculo suo, sentit innox plenam esse daemone, suspicatur eam esse quam fugiebat, discit ex socia quid jussisset F. Thomas. Tum vero sentiens se effugere non posse, ad solitum praecum refugium se confert, puellamque flexis genibus secum orare compellit. Ita tota nocte pervigil cum daemone pugnans, ante lucem coëgit, licet invitum, illum abscedere, nihil laesa puellâ. Indicatur hoc F. Thomae, et ille cum parentibus puellae venit ad virginem: qui ut viderunt filiam suam prorsus incolumem, cum lacrymis Deo et sanctae virgini gratias egerunt. Cum autem velent eam secum abducere, non est passa Catharina, sed eam apud se retinuit illis gratulantibus. Optimis interim et verbis et exemplis puellam instruens, quodam die exiit cum Alexia, cujus erat illa domus, ad aedes suas, puella Laurentiâ cum famula in Alexiae domo relicta. Jam vero nocte ingruente dicit sancta virgo Alexiae: «Eamus celeriter ad aedes tuas.» Illa respondente, non decere foeminas tali horâ per urbem ingredi, virgo sancta ait: «Lupus tartareus rursus invasit oviculam nostram.» Eunt igitur et inveniunt puellam prorsus in vultu mutata et prope furibundam. Duxit autem eam virgo sancta ad locum orationis, ibique non magno temporis spatio ita flagellavit daemonem, ut ex puella exiens, deinceps numquam in eam reverti ausus fuerit. Reducta est autem puella ad monasterium, et multis annis in Christi servitio illaesa perseveravit.

§ 67. Ut vero etiam aliquid de propheticis revelationibus dicamus, noverit lector prophetiae spiritu ita perfecte et continue sacram hanc virginem praeditam fuisse, ut nihil eam Dominus celare videretur de iis quae vel ad ipsam, vel ad domesticos ejus

vel ad eam pro animae salute refugientes attinerent; nec poterant, qui cum ea versabantur familiariter, quicquam vel boni vel mali, quod alicujus esset momenti, ipsa absente agere, quin illa divinitus id sciret: immo etiam secretas cordium cogitationes saepe ita luculenter indicabat eis, ac si ipsa eas in suo corde versaret. Fatetur ingenue de seipso suspiciendus ille Pater Raimundus, cum sancta virgo saepius in eo reprehenderet quaedam, quae ille tacitus secum cogitabat, ipseque se excusare vellet, illam dixisse: «Cur mihi negas pater, quod ego evidentius cerno, quam tuipse, qui id cogitas?»

§ 68. Fuit vero Senis miles strenuus et nobilis, Nicolaus de Saracenis. Is post longam militiam domum reversus, curabat rem familiarem, longosque sibi vitae dies pollicens, indulgebat conviviis. Hortabatur autem eum conjux et quidam cognati, ut sua confiteretur peccata, et ob admissa in multis bellis flagitia ageret poenitentiam. At ille pias admonitiones irridebat, ut solent homines mundo penitus affixi. Clarebat per id tempus sancta virgo Catharina apud Senas multis virtutibus, praesertim vero peccatorum etiam obstinatorum conversione mirabili: nec quisquam, quantumvis durus et ferreus, illi loquebatur, ut quotidiana docebat experientia, qui non vel totus resipisceret, quod ut plurimum contingebat; vel saltem a multis sese vitiis, quibus antea fuisset deditus, cohiberet. Quod cum non ignorarent illi, qui hunc Nicolaum ad confessionem invitabant, precabantur illum, ut vel semel sanctae virgini Catharinae loqueretur. Respondebat vero cum multa aspernatione: «Quid mihi cum illa muliercula negotii est? quid vel in centum annis illa mihi conferre possit?» At uxor ejus adiit sanctam virginem, rogavitque, ut pro eo Dominum deprecaretur. Deinde in somnis sancta virgo Nicolao apparet, monet, ni damnari velit, ut obtemperet conjugis suae consiliis. Evigilans ille, dicit uxori, se vidisse Catharinam, velleque se ei loqui. Laetatur pia conjux, agit cum virgine de opportuna ad colloquendum hora: Nicolaus loquitur cum ea, et toto corde conversus, peccata sua confitetur F. Thomae, sanctae virginis confessario. Postea redit ad sanctam virginem in templo orantem, dicit se peccata omnia confessum: illa ei congratulatur, sed monet, ut videat, num dixerit omnia confessario. Illo crebro affirmante, se nihil, quorum fuisset memor, subticuisse, sancta virgo traxit eum seorsum, et quoddam immane facinus, quod in Apulia occultissime perpetrarat, ei in memoriam reduxit. Tum vero ille obstupuit, sequelae oblitos asserens, confessarium petiit, eique explicavit etiam illud peccatum. Coepit autem palam edicere, quod virgo sancta id ei indicasset, eamque mirifice praedicavit, atque deinceps haud aliter, atque discipulus magistro, illi obedivit, eodemque anno feliciter ex hac luce migravit.

§ 69. F. Thomas, sanctae virginis confessarius, cum socio

fratre Georgio Naddi, eques quandoque profectus est ad monasterium virginum, cui tum praeerat Pater Raimundus. In itinere autem quieverunt parumper, sed parum caute propter vicinos latrones, qui erant in taberna quadam: qui cum hos fratres conspexissent, decem ex illis a mensa surrexerunt, et illorum iter antevertentes, in loco quodam obscuro eorum adventum sustinuerunt, eosque venientes ex equis deturbarunt, et pene vestibus omnibus nudatos, ad loca valde nemorosa et opaca duxerunt, ut illic jugulatos clam humo obruerent. Rogabant fratres, ut sibi parcerent, sed illi nihil respondebant. Cernens igitur F. Thomas praesentissimum mortis discrimen ex signis minime obscuris, mente sic est locutus: «O dulcissima filia Catharina, virgo Deo devota, succurre nobis in hoc tam crudeli periculo.» Vix ea verba mente protulerat, et ecce latro ipsi propinquior in hanc prorumpit vocem: «Cur necem molimur his bonis viris, qui numquam nos laeserunt? Immane isthuc flagitium est. Sinamus eos abire: non enim prodent nos.» Mox omnes assentiunt, vestes, equos et ablata omnia restituunt, dempta parva pecuniâ, eosque illaesos a se dimittunt. Eodem aut in fere temporis puncto, quo F. Thomas sanctam virginem mente appellavit, illa dixit sociae suae: «Pater meus vocat me, et scio eum esse in magnis angustiis:» moxque se contulit ad rogandum Deum, nec prius cessavit, donec omnia essent illis restituta. Aberat autem a loco illo, ubi haec accidere F. Thomae, ad vigintiquatuor italica milliaria. Cogitet hinc lector, quam facile et scire res nostras et nobis opitulari possint sancti, jam Deo in coelis perfectissime conjuncti, si tantum potuit sancta virgo etiamnum degens in corpore mortali.

§ 30. Anno salutis mcccclxxv, ditiones omnes Romanae Ecclesiae, Pontifici Gregorio XI rebellarunt. Per id tempus sancta virgo Pisis erat in domo quadam hospitali. Superveniente autem rumore de civitatis Perusinae rebellionem, pater Raimundus multo animi dolore incitatus, quod nullus esset in hominibus Dei timor, nullus horrendi anathematis metus, nulla erga Romanam Ecclesiam, Ecclesiarum omnium matrem et magistram, reverentia: moestus ivit ad sacram virginem, et lacrymabundus ei narravit, quid audivisset de Perusinis. Illa videns multas ejus lacrymas, dixit: «Noli, pater, ante tempus flere: multa adhuc lacrymarum materia superest. Quod enim nunc cernis, lac et mel est, eorum comparatione quae sequentur.» — «Et possunt ne, inquit Raimundus, pejora his accidere, quando videmus Christianos tam nulla erga matrem Ecclesiam esse devotione et reverentia? Quid superesse potest, nisi ut ipsius quoque Christi fidem negent?» Respondit sancta virgo: «Quod modo fit, laici faciunt: paulo post deteriora videbimus in Clero, cum Pontifex coeperit in eorum pravos mores animadvertere. Excitabunt enim immane schisma, et totam scindent Ecclesiam. Praepara igitur te, pater, ad

patientiam. Tu enim isthuc visurus es. » Hujus schismatis initia fuere sub Urbano VI successore Gregorii XI et duravit illud in annos plurimos.

§ 71. Apud Senas juvenis quidam nobilis, Franciscus de Malavolti nomine, cum esset in juvenili aetate orbatu parentibus, ex immodica libertate in multa ruit vitia detestanda. Vidit id quidam ejus sodalis, qui jam sacram virginem sequebatur, et dolens ejus vicem, aliquoties eum adduxit ad audiendas sanctae virginis exhortationes: quae quidem permultum ei contulerunt, licet nondum perfecte vitiis et depravatis moribus suis valefaceret. Cernens autem sancta virgo ad horam illum compungi, sed postea rursus redire ad ingenium, et in pristina vitia recidere, quodam die in fervore spiritus dixit ei: «Tu quidem crebro venis ad me, sed mox instar avis revolas ad vitia tua. Ego vero quandoque talem restim injiciam collo tuo, quod deinceps avolare non poteris.» Hoc sanctae virginis dictum Franciscus et quotquot illie aderant, notandum putarunt. Sed ante quam id fieret, sancta virgo diem suum obierat, et Franciscus jam etiam liberius repetebat facinora sua. Ut autem constaret non frustra haec eam dixisse Francisco, postquam illa obiit, mortua est Francisci uxor et socrus, et quidam alii, qui ejus salutem retardabant, et ille perfecte reductus ad cor, seculo valefaciens, institutum fratrum montis Oliveti cum multa devotione complexus est.

§ 72. Dominus Bartholomaeus Ravennas, Prior Carthusiae juxta portum Pisarum, vir totius religionis et exactae prudentiae, mirum in modum amabat sanctam Christi virginem propter ejus eximiam sanctitatem et doctrinam mirabilem. Is igitur saepe rogavit, ut ad insulam in qua Carthusia illa sita est, accederet, ut possent fratres sanctis sermonibus ejus in Domino confirmari. Fecit illa, ut erat rogata, et cum Raimundo Patre aliisque sexus promiscui fere viginti illuc profecta est. Nocte autem illa, qua eo pervenit, Prior ille sanctam virginem et socias ejus hospitio recepit milliari uno Italico a Carthusia, reliquos secum duxit ad monasterium. Altera autem luce fratres omnes adduxit ad eam, rogans obnixè, ut aliquid diceret, unde possent meliores evadere. Aliquandiu illa recusavit modestiae causâ, dicens se potius debere audire verba servorum Dei: sed victa Prioris et fratrum multa instantiâ, coepit dicere de multivariis tentationibus hominum in solitudine degentium, et quibus rationibus sint superandae. Dixit autem omnia tam apposite, talique ordine, ut omnibus esset stupori. Absoluto sermone, Prior, qui fratrum suorum res omnes habebat bene perspectas ex confessione, dixit Patri Raimundo: «Si sancta virgo horum omnium audivisset confessiones, non potuisset ad uniuscujusque salutem dixisse accomodatius et convenientius, quam modo dixit. Unde mihi certo constat, plenam esse spiritu prophetiae, et Sanctum Spiritum loqui per os ejus.»

§ 73. Alexia, juvenis vidua Senensis, ferventer amabat sanctam virginem, ut propèmodum absque illa nollet vivere. Atque ea causâ habitum sororum de Poenitentiâ sancti Dominici libens accepit, et relicta propria domo, non longe ab aedibus Catharinae aliam conduxit, ut posset majori ejus familiaritate gaudere: et erat crebro sane cum illa virgo sancta, et multis diebus apud illam non raro morabatur: interdum etiam septimanas atque menses integros in ejus conductitiis aedibus exigebat. Accidit autem anno quodam, ut magna esset tritici apud Senenses inopia; vendebatur autem vile et male olens triticum, et ejus partem quamdam etiam Alexia emit, ne pane omnino careret. Antequam autem illud putidum triticum absumeretur, novum idque purum prostabat in foro. Itaque volebat Alexia abjicere quod reliquum erat corrupti tritici, et emere recens: prius tamen mentem suam sanctae virgini aperuit. Illa vero respondit: «Itane tu abjicere vis, quod Dominus voluit esse hominum alimentum? Quod si tibi non libet illo vesci, da pauperibus, qui non habent quod edant.» Alexia rursus dicente, non posse se tranquilla conscientia vel pauperibus tam putentem offerre panem: virgo sancta ait: «Para aquam, et affer illam corruptam farinam: ego ipsa panes inde conficiam in usus pauperum.» Alexia facit, ut erat jussa, et sancta virgo ex modica farina celerrime tam multos efficit panes, ut et Alexia et ejus famula stuperent. Nam si multo etiam plus farinae fuisset, non potuissent tot inde panes fieri: nec in his ullus sentiebatur putor: immo qui illis vesebantur, dicebant se nunquam tam grati saporis panes gustasse. His aliud accedebat magis admirandum. Namque et pauperibus et aliis multis largissime panes illi distribuebantur, et nihilo minus semper in cista panaria multi supererant, ita ut multis hebdomadibus consumi non possent a tam multis. Porro aliquot homines pii utriusque sexus, insigni miraculo permoti, ex illis panibus quosdam pro reliquiis asservarunt annis permultis. Postea autem sancta virgo secreta dixit Patri Raimundo, rem totam scire volenti, zelo quodam se permotam, tum ne donum Dei despiceretur, tum ne pauperes negligenterentur, cum fervore accessisse ad illam farinam, mox vero beatissimam Mariam Virginem ipsi apparuisse cum multis sanctis et angelis, suisque sacratissimis manibus cum ipsa panes composuisse, atque inde sic auctos fuisse.

§ 74. Urbanus Sextus Romanus Pontifex jussit quandoque, ut sancta virgo Romam veniret (a). Multi autem utriusque sexus,

(a) Apud alios plerosque Catharinae historicos, quod hic noster praetermisit, legere est quam bene Senensis Virgo de pace inter Pontificem et Florentiae civitatem sit merita, ac de Urbe Roma, de Italia, nec non de Ecclesia universa ob restitutam, ejus suasu, Avenione Romae Pontificalem Sedem. (Vide notam in Surii Vol. III. p. 442). Mirandum sane et pene incredibile quanto Christianae Reipublicae profuerit, quid illis in perardis miserrimis rerum adjunctis apud Principes et Summos Pontifices potuerit legationibus functa, precibus, laboribus, itineribus, scriptis zelo, eloquentia inops sanctimonialis spiritu tantum vivens in corpusculo macie consumpto, jejuniis et flagellis attrito, diris assidue morbis afflictato!

quos ipsa in Christo genuerat, e Tuscia sequebantur eam euntem ad Urbem, sed ipsa prope invita. Erant igitur apud illam viri sedecim et octo foeminae, ad quem numerum saepe magna fiebat accessio, et tamen illa ex meris eleemosynis quotidie emendicatis victitans, omnes hilariter in suum hospitium admittebat, nihil dubitans, quin Christus et posset et vellet illis victum suppeditare. Accidit interim, ut quodam die vix tantum panis superesset quod vel quatuor hominibus sufficeret, et hora tardior non sinebat emendicare panes necessarios. Jussit autem sancta virgo apponi singulis exiguas panis ejus particulas, donec Dominus provideret: ac deinde se ad preces solitas recipit. Mirares. Sumunt tam multi avide exiguas illas panis particulas, et semper superest quod edant, nec id possunt absumere. Non immerito stupent omnes, panem non solum non minui, sed augeri etiam. Sedecim viris abunde suffecerat, et reliquiae foeminis cunctis adeo fuere satis, ut etiam largae eleemosynae inde praestitae sint egenis. Ejusdemmodi miraculum fecit per sanctam virginem Christus eodem anno etiam in Quadragesima. Scribit etiam Pater Raimundus, post obitum sanctae virginis, ejus meritis quodam die paucissimos panes qui quinque hominibus non suffecissent, adeo fuisse multiplicatos, ut amplius quinquaginta suffecerint, et reliquiae in panariam deportatae sint. Addit etiam, crebro eam, cum adhuc viveret, ejusmodi miracula fecisse.

§ 75. Apud Pisas sancta virgo ob nimium mentis excessum ita corpore debilitata fuit, ut moritura putaretur. Cum autem nihil alimentorum vellet admittere, immo nec ferre ea posset etiam sana, Gerardus hospes ejus misit ad quemdam amicum, orans ut parum vini cujusdam ad ipsum mitteret. Volebat enim extrinsecus illo vino tempora et pulsus arteriarum sanctae virginis delinire. Sed jam vasculum ejus vini ad tres menses vacuum fuerat, nec aliquid mitti posse videbatur. Voluit autem vir ille, ut Gerardi nuncius suis oculis vasculum inspiceret. Vidit ille, satisque comperit diu vacuum fuisse. Et tamen, ne qua posset superesse ambiguitas, epistomium e vasculo extrahit herus domus illius: sed ecce dum id facit, praeter omnem expectationem vinum valde praeclarum inde promanans, humum madefacit abunde. Stupet ille incredibiliter, clausoque epistomio, perquirat e tota familia, num quispiam vinum in illo vasculo fuisse conscius sit. Jurant omnes, intra menses tres nihil in illo vini fuisse. Mox per omnem civitatem res propalatur, nec alio quam miraculi loco habetur. Postea virgine sancta eunte ad patriarcham quemdam, nuncium Pontificis, omnes confluunt e tota urbe ad videndam illam. Hoc vero ipsa tulit molestissime, nec cessavit piis querimoniis pulsare aures Salvatoris, donec cum vino in facces repente mutato, fama quoque illa abolita est. Erat autem certe insigne miraculum, vas vacuum optimo vino magna sui

parte subito impleri divinitus, multos cives ex sola devotione inde bibere, nec tamen quicquam illi decedere: rursus autem ad preces virginis, hominum laudes et favores abominantis, in faeces mutari.

§ 76. Jam longe supra diximus, sacram virginem crebro sacram sumpsisse Eucharistiam, et quaedam alia eo pertinentia. Solebat vero etiam hujus rei causâ suos pati obtrectatores: sed reverendus Pater Raimundus, sciens ejus fervens desiderium, pro viribus dabat operam, ut illa tanto bono, quoties vellet, frueretur. Quando autem mens ejus ejusmodi inflammabatur ardore, dicere consueverat Patri Raimundo: «Pater, ego esurio: propter Deum porrige mihi cibum animae meae.» Hac etiam ex causa Gregorius undecimus Romanus Pontifex pro ejus consolatione Pontificio diplomate permisit ei, ut posset apud se habere aliquem quotidie qui eam absolveret, et sacrosanctam Eucharistiam ei ministraret: immo etiam, ut liceret ei altare portatile habere, sicque posset ubique Missam audire, et illud eximium sacramentum accipere.

§ 77. Narrat autem Pater Raimundus, quodam tempore ivisse illam cum ipso et aliis ad invisendos quosdam Dei servos: deinde Senas revertisse horâ tertiarum prope exacta, dixisseque eam ipsi: «O si scires pater, quantum ego nunc esurio!» facile autem se intellexisse quid vellet, sed excusasse se a sacrificando tum temporis importunitate, tum sui ex itinere defatigatione. Ea vero iterum dicente, se vehementer esurire, accessisse ipsum ad sacrificandum illa praesente: cumque illi sub linem esset praebiturus Eucharistiam, faciem illius instar angelicae splenduisse: tum vero se mente ita dixisse: Veni, Domine, ad sponsam tuam: moxque sacram hostiam, priusquam eam contingeret, ad ipsum ultro accessisse, spatio latitudinis digitorum trium et eo amplius.

§ 78. Alio quodam tempore sancta virgo magno tenebatur sacrae communionis desiderio, sed nimis afflicta iliâc aliisque doloribus, misit ad Patrem Raimundum sociam suam quae rogaret eum, ut differret nonnihil Missae celebrationem. Ille libens annuit, sed morbis se non remittentibus, iterum misit sociam quae diceret se non posse prae doloribus sacram communionem percipere. Interim nihilo minus, Raimundo nesciente, ipsa venit ad templum, ubi ille sacrificium offerebat, et se in extrema fere parte reponens, preces ferventes ad Christum fudit, ut sicut ipse sacrae communionis desiderio eam affecisset, ita etiam per se ipsum illud perficere dignaretur. Pergit Raimundus longo ab ipsa intervallo offerre sacrificium: ubi autem ventum est ad frangendam sacram hostiam, quaedam pars magnitudine fere unius fabae, diligenter advertente Raimundo, exiit, ultra calicem in corporale, sed eam ille nulla ratione, cum diu multumque quaesivisset, postea invenire potuit. Quam ob rem valde anxius

et perplexus, tandem ad sanctam virginem pervenit, et ab illa didicit, eam particulam ex ipsius Christi sacrosanctis manibus sese percipisse.

§ 39. Cum esset sancta virgo Avinione, Romanus Pontifex Gregorius XI jussit eam manere in quadam eleganti domo, attribuitque ei ornatissimum sacellum. Soror autem Pontificis, domina valde religiosa, postquam cum sancta virgine locuta fuit, multa eam benevolentia coepit complecti. Inter caetera autem dixit clam patri Raimundo, se peroptare adesse, Catharinam sacram Eucharistiam sumente. Ille vero promisit ei, se die Dominico id ipsi indicaturum. Eo autem die sancta virgo hora tertiarii sacellum ingressa est, et more suo extra se raptâ, expectabat sacram communionem. Misit itaque pater Raimundus Stephanum qui postea factus est Carthusianus, et haec commemorat in quadam epistola sua, ut indicaret sorori Pontificis, Catharinam jam sacram communionem sumpturam. Illa tunc Missam audiebat, sed ut vidit Stephanum, agnoscens eum esse e familia sanctae virginis, venit ad eum celeriter, et ait: Quid quaeris, fili? Respondit Stephanus, se missum, ut diceret Catharinam communicaturam. Festinavit illa, et cum multis utriusque sexus comitibus venit ad sacellum; venit cum ea pariter conjux nepotis Pontificis, juvencula indomita et mundi vanitatibus dedita. Et soror quidem Pontificis valde religiose se gessit: haec autem misera, fortassis existimans simulate agere sanctam virginem, peracto sacrificio finxit se ejus pedibus prae devotione faciem suam velle supponere, et interim pedem alterum crebro acerrime acu compunxit. At sancta virgo in Deum absorpta, nihil penitus sensit, nec se quicquam commovit. At postquam omnes abcesserant, et illa ad se rediit, magnos sensit dolores pedis, ita ut aegre posset ingredi. Sociae autem ejus inspicientes ea loca quae dolere ajebat, viderunt emortuum sanguinem: atque inde deprehensa est perditae illius mulieris malignitas et incredulitas.

§ 40. Scribit porro Raimundus pater, permultos utriusque sexus fide dignos homines ipsi retulisse, sancta virgine percipiente sacram communionem, perspicue se vidisse sacram hostiam, e sacerdotis manibus in os ejus involare: et ipse Raimundus testatur semper se strepitum quemdam sensisse, cum ei sacram Eucharistiam porrigeret, ab ipsa sacra hostia excitatum.

§ 41. Fuit vero divinitus sanctae virgini revelatum, ipsam parem in coelesti gloria futuram sorori Agneti de monte Politiano *. Ejus ergo Agnetis reliquias sacra virgo summo opere cupiebat invisere. Ne sit autem lector prorsus ignarus, quatenam haec Agnes fuerit, noverit fuisse Deo dicatam virginem in monasterio Montis Politiani, cujus monasterii aliquot annis rector fuit pater Raimundus, et hujus Agnetis historiam ex relatione

* De ea vide in MARTYROL. ILLUSTR. huj. mensis die xv.

quatuor discipularum ejus et scriptis quibusdam contextuit. Tanta autem gratiae benedictione eam Dominus praevenit, ut ipsa nascente, mira quaedam lumina visa sint eo in loco, ubi mater ejus parturiebat, sed post ejus partum evanuerint. Procedente autem aetate semper aucta majoribus virtutum incrementis, duo virginum coenobia condidit, in quorum altero ipsa condita est, in quo et vivens et defuncta multis et magnis claruit miraculis. Post obitum autem virgineum corpus ejus multis annis permansit incorruptum, et cum loci ejus incolae vellent illud balsamo condire, ut diutius duraret integrum, ex ejus extremis manibus et pedibus liquor pretiosissimus distillavit, isque per sorores in vas vitreum collectus, asservatus est, balsami colorem prae se ferens. Voluit ea re ostendere Deus, non indigere corpusculum illud balsamo quod ex seipso supra naturae vim balsamum funderet. Ea autem horâ, qua Christo spiritum reddidit quae fuit interpestiae noctis, utriusque sexus infantes, apud parentes suos cubantes, clamitabant: Soror Agnes jam migrat a corpore, et est sancta in coelis: atque postero mane ingens multitudo virginularum solo Deo instigante confluit, nullam admittens quae virgo non esset, et cum candelis ardentibus, quadam instituta processione, ad ejus monasterium accessit, virgineam oblationem virgini exhibens. Propter haec autem et alia multa signa et miracula, etsi nondum esset Raimundi aetate in sanctos relata, at tamen annis singulis ejus memoria a populo regionis illius honorificentissime celebrabatur. Ad hujus igitur praeclarae virginis virginale corpusculum visendum atque venerandum, virgo Catharina cum bona venia confessoriorum suorum profecta est: cumque eo venisset, mox ad Agnetis virginis corpusculum religiose se contulit, cunctis fere ejus coenobii sororibus et sociabus suis praesentibus: moxque ad pedes ejus flexit genua, illos exoculari volens, et ecce sacrum illud corpusculum alterum pedem, cunctis videntibus, elevavit, eique osculandum obtulit. Id vero cernens Catharina, coepit caput inclinare profundius, sicque pes Agnetis sensim se retraxit in locum suum.

§ 82. Alio tempore rursus ad illud monasterium veniens virgo Catharina, non jam ad pedes, sed ad caput Agnetis virginis accessit, diuque genas suas admovit pannis sericis et aureis, quibus ejus virginis genae tectae erant: deinde ad socias se vertens, ait: Cur non estis gratae Deo pro munere illius! Tum illae sursum erectis oculis, vident candidissimum manna instar pluviae delabi, corpusque Agnetis et virginem Catharinam omnesque adstantes sua copiâ operire, ita ut una ex eis manus illis granis impleverit. Fuerat autem Agneti virgini hoc usitatum, dum adhuc viveret, praecipue in preces incumbenti, ut manna super eam plueret: voluit itaque consodalem suam Catharinam etiam hoc miraculo cohonestare.

§ 83. Jam supra diximus, virginem Catharinam praedixisse futurum schisma in Ecclesia Dei, cujus initia fuere sub Urbano VI et in multis duravit annos. Cum igitur cerneret oculis suis jam evenire quod ante praedixerat, horrendaque mala ejus schismatis occasione in Dei Ecclesia, cujus zelo ardebat, existere, Christique Vicarium Romanum Pontificem undique infestari: nocte ac die plorans et lugens, sine intermissione rogabat Dominum, ut pacem redderet Ecclesiae suae. Et partim quidem exaudita est, Deo ex hostibus insignes aliquot victorias Pontifici largiente; sed cito ejus dolores recruderunt, maligno daemone inter Pontificem et Romanum populum discordias excitante: quae eousque excrevere, ut populus Pontifici etiam necem intentaret. Cernens itaque id sancta virgo, rursus dat se precibus, rogans Christum, ne tantum sinat patrari scelus. Vidit autem in spiritu, totam Urbem plenam daemonibus, plebem ad illud immane paricidium incitantibus, et ipsi quoque virgini crudelem mortem minitanti-
bus. Virgine autem in precibus ad multos dies perseverante cum incredibili mentis fervore, tandem obtinuit a Domino quod voluit: sed ita tamen, ut in se reciperet poenas, quas divina justitia a Romano populo erat repetitura quae etiam mortem ei attulerunt. Paulatim autem Romanae plebis in Pontificem furor et rebellio se nonnihil remisit, et tandem penitus sopita est: sed in sacram virginem, Deo permittente, tartareorum daemonum furor omnis conversus est, ejusque exhaustum corpusculum tot morbis illi maligni atrocissime excruciarunt, ut credi non possit nisi ab iis qui coram intuiti sint. Nam cutis ita adhaerebat ossibus, ut non tam vivi corporis, quam cadaveris in terra consumpti speciem ejus caro prae se ferre videretur, et interim nihilo minus ambulabat, laborabat, in continuas incumbibat preces, solito etiam ferventiores et proluxiores. Qui autem tunc illi aderant, perspicue cernebant vestigia verberum, quibus caedebatur a daemonibus, nec tamen poterant adferre remedium. At virgo sanctissima animi invicto robore et virili constantia ad poenas omnes sese promptissimam offerebat, omnia perferens hilariter quae illi procaces et damnati spiritus ei possent inferre, eorum et minas, et maledicta, et verbera contemnens. Etsi autem dolores illi quotidiana caperent incrementa, et ipsa tum propter illum tormenta, tum alias suas aegritudines, antea consuevisset ad horam tertiarum differre Missae auscultationem: at nunc tota Quadragesimâ mane longissimo itinere se conferebat ad S. Petri ecclesiam, atque inde sub precibus Vespertinis revertebatur domum, ubi non nisi in lectulo potuit inveniri: in quo sane quisquis eam esset intuitus, facile jurasset non posse eam inde se movere. Et tamen sequenti die surgebat, et ibat prope ad S. Petrum, quo itinere etiam sanus posset fatigari.

§ 84. Interea vero quotidie in ea augescebat sanctum illud

desiderium, quo cupiebat dissolvi et esse cum Christo; ejus desiderii fomentum erat perfectior divinae lucis in ejus animum diffusio. Porro biennio ante obitum suum librum dictavit modo sane admirabili, quem ex ore ejus partim se scripsisse testatur Stephanus Prior Carthusiae Ticinensis, idque tum, cum mens ejus ecstasim pateretur. Extat ille liber et est typis excusus (a). Appropinquante tandem hujus vitae termino, vocavit ad se omnes utriusque sexus, quos in Christo generat, atque id temporis secum habebat, egregiumque ad illos sermonem habuit, inter caetera hortando, ut totum amorem suum transferrent in Deum, et caverent, ne proximos judicarent. Multa praeterea alia adjunxit, cumprimis salutaria, licet immanissime membris omnibus daemonum crudelitate torqueretur, ita ut etiam facile adverterent omnes, cruciatus illos nulla ratione potuisse ab illa tam aequanimiter tolerari, nisi magna Dei gratia ejus animum confirmasset. Fatebatur etiam, se vitam suam pro Catholicae Ecclesiae salute profunderet. Deinde ab omnibus veniam petiit: et cum salutiferis Ecclesiae sacramentis se curasset communicari, et plenariam peccatorum omnium condonationem auctoritate Gregorii XI et Urbani VI Romanorum Pontificum sibi impendi, mortis angoribus coepit corripì, et cum teterrimis daemonibus in singulare certamen ingredi, ut posset etiam ex factis et dictis ejus id animadverti. Quandoque enim tacebat, nonnumquam respondebat, interdum ridebat, tanquam irridens, ipsi objecta: et cum semel parumper conticuisset, quasi auscultans quae dicebantur, laeto vultu respondit: « Vanam gloriam numquam, sed veram utique gloriam et laudem omnipotentis Dei. »

§ 55. Atque hoc loco praeclarum ei reddit testimonium Raimundus pater, dicens se ejus confessiones et generales et speciales saepissime audivisse, et omnes actiones ejus accurate considerasse: secureque proinde testari posse, facta ejus omnia ex speciali Dei mandato vel instinctu esse profecta, et non modo nihil de hominum laudibus, sed ne de ipsis quidem hominibus eam cogitasse, quovis modo, nisi cum pro illorum salute Dominum precaretur, vel eam salutem suo labore promoveret: additque, credi ab homine non posse qui mores ejus non habeat exploratos, quam fuerit ab humanis affectionibus aliena, ut posset

(a) Liber autem est *Dialogus* sive *Tractatus* sex, Domino et Catharinae animâ interloquentibus. *Della Discrezione — Dell'Orazione — Della div. Provvidenza — Della Obbedienza*. Nil suavius si eloquium consideres, nil sublimius si doctrinam. Sed haec feruntur divinitus in ecstasi prolata. Attamen cum his confer Catharinae Epistolas (364 numerantur), eadem senties adionatis suavitate redolentes, pari sententiarum sublimitate conspicuas. Tanta scriptis ejus inest doctrina et elegantissimi sermonis ingenitas, ut scientiam illi dicas proculdubio coelitus infusam, et non terrestrem creaturam sed Angelum, dulcisem italicorum, imo electissimam Senensium, linguâ, de virtutibus, de moribus, de Philosophia, de Aesthetica, de Mystica, de Scholastica Theologia tibi videaris docentem et disserentem audire. Si quem Catharina dicta non movent, non delectant, ad sancta non afficiunt desideria, is profecto vel habere ingenie est, vel in profundum lapsus reprobi sensus. In Serie Epistolarum admirandae Virginis, optimis adnotationumculis adjectis, collatis inter se et egregio dispositis argumentis, aureum librum concinnavit Alphonsus M. Pagnone e Barnabitarum Congregat. Flores eloquentiae et virtutis inscriptum: (Fiori di Elog. ENZA E DI VIRTU' raccolte dalle Lettere di S. Caterina da Siena; Torino, 1872, Tipogr. degli Artigianelli).

jure dicere cum Apostolo: *Nostra conversatio in coelis est* (*Philipp. III*). Tandem post longum agonem, superatis tartareis daemonibus, ad se reversa, confessionem illam generalem dixit quae solet publice fieri, iterum sibi absolutionem et peccatorum condonationem impendi rogans, ut optimo sane ad omnem posteritatem exemplo, in seipsa declararet, quod, teste Possidio in ejus vita, S. Augustinus dicere consueverat, post perceptum baptismum, etiam laudatos Christianos et sacerdotes absque digna et competenti poenitentia exire de corpore non debere: tametsi virgo sanctissima omnem aetatem ea puritate et severitate exegit, ut merito dici de illa possit, tanta poenitentiâ eam opus non habuisse. Postquam autem absolutio rursus ei impensa est, repente coepit viribus destitui, nec tamen cessabat a sacris admonitionibus, donec adesset supremum vitae punctum: quo adventante, ait: Domine, in manus tuas commendo spiritum meum: sicque felicissime, ut diu optarat, ad Christum profecta est, anno salutis MCCCCLXXX die XXIX Aprilis, aetatis suae anno plus minus 33. Eadem horâ, qua obiit, Raimundo patri qui tum Genuae erat, spiritus sanctae virginis quaedam locutus est, sicut ipse gravissime asseverat.

§ 86. Sacrum autem corpus ejus clam ad fratrum Dominicanorum ecclesiam deportatum est, sed res latere non potuit etiam nullo indicante. Nam fere totius Romanae urbis populus accurrit, et pedes ac manus ejus reverenter osculatus est, ejusque se precibus commendavit: sed cum nimius esset hominum concursus, sacrum corpus intra cancellos ferreos collocatum est: moxque edita sunt divinitus multa insignia et valde praeclara miracula, in signum evidens ejus eximiae sanctitatis. Per triduum autem propter miraculorum frequentiam non potuit sanctum illud corpusculum tradi sepulturae. Postquam vero humatum est, aucta sunt miracula, Christo sponsam suam mirabiliter clarificante.

§ 87. Porro anno Christi MCCCCLXI anno Pontificatus sui tertio Pius II Romanus Pontifex sanctorum catalogo virginem sanctissimam ascripsit, cum praeter alios multos id etiam peteret Fridericus Romanorum Imperator, ejus nominis tertius, et Paschalis Venetiarum Dux: nec ea in re usus est levitate aliqua Pontifex doctissimus, uti ipse in suis litteris testatur, sed debitis habitis processibus, et accurata prius facta inquisitione in vitam et mores sanctae virginis, itemque in ejus miracula, tam in vita, quam post obitum declarata (a).

(a) Excelsae ac beatissimae Civis suae capite se ditatos gaudent Senenses. Reliquum corporis (exiguâ demptis ossiculis olim Parisios delatis), honorifice admodum asservatur in perinsigni templo Fratrum Praedicatorum S. Mariae supra Minervam, Romae, ubi ritu 2. class. colitur ut Patrona.

MARTYRIUM

SS. MARIANI LECT. ET JACOBI DIAC.

AB OCULATO TESTE PRAECLARE CONSCRIPTUM.

QUAEDAM HIC AD VERBUM IN SUO MARTYROLOGIO DESCRIPSIT USCARDUS.*

Anno 259 — Nat. Afri.

§ 1. Quoties aliquid beatissimi Dei martyres, festinantes ad promissa regni coelorum, charissimis suis verecundius mandant, memores sunt humilitatis quae semper in fide sola facere solet majores: et quanto modestius petierunt, tanto efficacius impetraverunt, et nobis hoc praedicandae gloriae suae munus testes Dei nobilissimi reliquerunt: Marianum dico, unum ex dilectissimis fratribus nostris, et Jacobum, quo scitis praeter communem sacramenti religionem vitaeque societatem, domesticis affectibus inhaesisse: qui contra saevientes seculi pressuras et gentiles impetus habituri tam sublime certamen, praelium suum quod instinctu Spiritus Sancti inierunt, in notitiam fraternitatis per nos venire jusserunt: non quod in terris vellent coronae suae gloriam praedicari, sed ut praecedentibus experimentis, multitudo plebis et Dei populus ad exemplum fidei posset armari. Quis enim dubitet quae nobis in pace vitae communitas fuerit, quando nos individua dilectione viventes unâ, tempus persecutionis invenerit?

§ 2. Nam peregrinabamur in Numidiam simul, ut semper antea, socio parique comitatu viam ingressi quae nos ad exoptatum fidei et religionis obsequium, illos jam ducebat ad coelum. Et venerunt in locum qui appellatur Muguas, cui est Cirthensis Coloniae suburbana vicinitas: in qua tunc maxime civitate, gentilium caeco furore, ex officiis militaribus persecutionis impetus, quasi fluctus seculi tumescebant, et avidis faucibus ad tentandam fidem iustorum, rabies diaboli infestantis inhiabat. Unde Marianus et Jacobus beatissimi martyres, certissima et exoptata divinae in se dignationis signa tenuerunt qui in ea regione, in qua persecutionis tempestas turbulentius fureret, horâ jam maturante sua, Christo gubernante, ad ipsum coronae locum direxerunt vestigia. Namque omnes dilectos Christo, cruenti et caecati Praesidis furor per militares manus requirebat. Nec in hos solos crudelitatis exercebatur insania qui in superioribus persecutionibus

* Haec Acta in *Sincris* Ruinartii leguntur, diversâ aliquantulum (quoad verba tantum) lectione.

inconcussi Deo viverent: sed in illos quoque manum diabolus insatiabilem porrigebat, quos jamdudum in exilia submotos, etsi non sanguine, mente jam martyres, ferox Praesidis amen-
tia coronavit.

§ 3. In his ab exilio perducebantur ad Praesidem Agapius et Secundinus Episcopi, praedicandi ambo speciali dilectione, alter etiam carnalis continentiae sanctitate: Perducebantur, inquam, non a poena, sicut Gentilibus videbatur, ad poenam, sed a gloria potius ad gloriam, a certamine ad certamen aliud: ut qui captivos a seculi pompis in obtinendo Christi nomine subegissent, etiam mortis aculeos consummatae fidei virtute calcarent. Neque enim fas erat, ut tardius quaerent in terrena colluctatione victoriam, quos jam Dominus secum habere properabat. Et contigit, ut fratres Agapius et Secundinus, ex illustri sacerdotio martyres gloriosi, in eo transitu, quo ad beatum passionis suae praelium, Praesidis quidem temporanea potestate, sed Christi electione pergebant, nostrum interim dignarentur hospitium. Quibus tantus inerat spiritus vivificationis et gratiae, ut tam sanctis et praeclaris Dei testibus jam parum esset quod ipsi martyrio pretiosum sanguinem destinassent, nisi etiam alios martyres fidei suae inspiratione fecissent. Horum tanta charitas fuit et tanta dilectio, ut licet taciti possent jam devotae et obsignatae virtutis exemplis fidem fraternitatis extruere, tamen ad stabilitatem perseverantiae latius consulentes, pectoribus nostris rorem tractatus salutaris infunderent. Neque enim tacere poterant qui Dei sermonem videbant. Nec mirum, si paucis illis diebus tam large nostrum omnium mentes eorum tractatus salubris animavit, in quibus jam Christus, micante gratia, de proxima passione fulgebat. Denique ita proficiscentes illi, Marianum et Jacobum exemplo et magisterio suo depositos reliquerunt, ut recentissima gloriae suae vestigia dimitterent secuturis illorum viam. Dum enim biduum fluxerat, ecce Marianum et Jacobum charissimos nostros sua palma quaerebat, nec, ut aliis in locis, unus hoc aut alius stationarius miles (a) agebat subcenturio. Nam violenta manus et improba multitudo sic ad villam, quae nos habebat quasi ad famosam sedem fidei, convolarat. O exoptanda nobis incursio. O felix et digna exultatione trepidatio. Sic quidem ad nos ventum est propter hoc tantum, ut Dei dignationem, Mariani et Jacobi justus sanguis expleret.

§ 4. Vix hoc in loco possumus, fratres dilectissimi, gaudia cumculata frenare: qui alios ante biduum ad ipsum passionis exitum a nostris amplexibus miseramus, alios adhuc nobiscum futuros martyres habebamus. Quos cum jam matura dignatione fortis Deus quaereret, etiam nos aliqua fraternae gloriae pars

(a) Stationarii milites dicebantur apparitores et officiales Praesidum, qui certis dispositi per provincias locis denuntiabant magistratibus quid ageretur.

perstrinxit, quia pertrahebamur a Muguis in Cirthensem Coloniā (a). Sequebantur autem charissimi nobis, et ad palmam passionis electi, quos et nostri amor ducebat, et Christi matura dignatio. Ita miro modo et immutato pergendi ordine, sequebantur illi qui fuerant antecessuri. Denique illis non fuit longa dilatio. Namque dum nos exultantius adhortantur, se quoque Christianos esse liberiori gaudio prodiderunt. Mox interrogati, cum in fortissima nominis Christi confessione perstarent, deducuntur in carcerem. Tunc attentantur numerosis durisque cruciatibus per stationarium militem, justorum piorumque carnificem, adhibitis in auxilium crudelitatis ejus centurionum et Cirthensium magistratibus, hoc est, diaboli sacerdotibus, tanquam membrorum laceratione frangeretur fides, cui cura corporis vilis est. Et Jacobus quidem, sicut erat in virtute fidei semper austerior qui et infestationes jam semel variae persecutionis evicerat, affectavit se non Christianum tantum, sed Diaconum confiteri: Marianum autem fecit tormentis obnoxium quod se Lectorem tantum, sicuti erat, fatebatur. Quoniam illa tormenta, quam nova, quam diaboli venenato sensu et dejiendi artibus exquisita supplicia? Pependit Marianus ad vulnera, et quae martyri etiam in ipsis lacerationibus affuit gratia, sic tortus est, ut illum exaltaret et poena. Nexus autem qui pendentem gerebat, non manus, sed summos apices pollicum vinxerat, scilicet ut digitorum tenuis exilitas plus in ferendis membris caeteris laboraret. Addita etiam pedibus injusta pondera, ut discordantibus poenis utrinque distracta, et viscerum convulsione resoluta, de nervis suis totius corporis compago pendere. Nihil egisti juxta templum Dei, juxta Christi cohaerem nequitia gentilis. Suspendideris licet membra, concusseris latera, divulseris viscera: Marianus noster in Deum fidens, quantum corpore patiebatur, tantum mente crescebat.

§ 5. Victa denique feritate torquentium, rursus in carcere de triumpho suo multum laetatus includitur, ibique cum Jacobo et reliquis fratribus gaudium victoriae Dominicae frequenti oratione celebravit. Quid nunc gentiles creditis Christianos sentire carceris poenas, et seculares horrere tenebras, quos manet gaudium lucis aeternae? Spiritus cum fida spe venientis gratiae coelos mente complexus, suis jam non interest poenis. Secretam licet suppliciis quaeratis et abditam sedem, gravesque antri caligantis horrores, domumque tenebrarum, fidentibus in Deum nullus squalidus locus, nullum tempus triste sentitur. Fovet illos Deo Patri dicatos fraternitas Christi diebus ac noctibus. Etenim Marianus post illam vexationem corporis altius in soporis tranquilla resolutus, quid divina dignatio ad fiduciam spei salutaris ostenderit, expergefactus sic ipse nobis narravit: « Ostensum est, inquit, mihi, fratres, tribunalis excelsi et candidi nimium sublime

(a) CIRTA urbs episcopalis Numidiae; *Constantina* postea dicta est.

fastigium, in quo ad vicem unus praesidebat. Illic erat catasta, non humili pulpito, nec uno tantum ascensus gradu, sed multis ordinata gradibus, et longe sublimis ascensus. Et admovebantur confessorum singulae classes, quas ille iudex ad gladium duci jubebat. Tum auditur mihi vox clara et immensa, dicentis: Marianum applica. Et ascendebam in illam catastam: et ecce eximproviso mihi sedens ad dexteram ejus judicis Cyprianus apparuit, et porrexit manum, et me levavit in altiorem catastae locum, et arridens dixit: Veni, sede mecum. Et factum est, ut audirentur aliae classes, me quoque assidente: et surrexit ille iudex, et nos ducebamus eum ad praetorium suum. Iter autem nobis erat per locum pratis amoenum, et viridantium nemorum laeta fronde vestitum, opacum cupressis surgentibus in excelsum, et pinnis pulsantibus coelum, ut putares eum locum per omnem circuitus ambitum lucis virentibus coronatum. Sinus autem in medio pellicudi fontis uberantibus venis et puris liquoribus redundabat. Et ecce subito ab oculis nostris ille iudex recessit. Tunc Cyprianus phialam quae super marginem fontis jacebat, arripuit, et cum illam de fonte implesset, hausit, et iterum implens mihi porrexit et libenter bibi. Et cum Deo gratias agerem, excitatus, inquit, mea voce, surrexi. »

§ 6. Tunc Jacobo quoque in recordationem rediit quod sibi hanc significasset coronam divinae dignationis ostensio. Nam superioribus diebus, cum ejusdem carrucae vehiculo Marianus et Jacobus, et cum his ego, viam communiter caperemus, ad medium fere diem inter illa itineris confragosa mirabili et alto sopore correptus, postquam a nobis interpellatus et excitatus est, evigilavit: « Perturbatus sum, inquit, non sine gaudio meo, fratres, sed et vos mecum gaudere debetis. Vidi, inquit, juvenem inenarrabili et satis ampla magnitudine, cujus vestitus distinctus erat intantum candida luce, ut oculi in eum constanter videre non possent: cujus pedes terram non calcabant, et vultus oris super nubes erat. Is cum transcurreret, unam tibi Mariane, et unam mihi zonas purpureas in sinus nostros jaculatus est, et ait: Sequimini me cito. O quietem, vigiliis omnibus fortiolem. O quietem, in qua feliciter dormit, quisquis in fide vigilat quae terrena tantum membra sopierat: quoniam videre Deum, nisi spiritus non valebit. » Quantum exultantes, quamque sublimes animos martyrum esse credendum est, quibus in sui nominis confessione passuris, et audire Christum ante contigit, et videre offerentem se suis quocumque tempore? Non fuit impedimentum vehiculi promoventis inquieta jactatio, nec dies medius qui sub calore tunc fulgebat solis. Nulla noctis expectata secreta sunt: novo genere gratiae martyri suo Dominus novum opus visionis elegit: nec in unum aut in alium fuit ista dignatio.

§ 7. Namque Aemilianus, quamvis equestris ordinis haberetur,

ad quinquagesimum prope aetatis annum carnis continentiam pervenerat, continuatis in carcere gemina superpositione jejuniis, et orationibus saepe repetitis, per quas devota mens pasta, in alium diem et sacramento Dei parabatur: in somnum media die reclinatus, quiete discussa, talia nobis suae visionis patefecit arcana: « Perducto me, inquit, de carcere, homo gentilis, hoc est, frater meus carnalis occurrit. Is res nostras admodum curiosus insultabunda voce perquirat, sciscitans quatenus nos poenalibus tenebris in illis et inedia carceris haberemus. Cui respondi: Milites Christi et in tenebris clarissimam lucem, et in jejunio cibum saturabilem, Dei habere sermonem. Et cum haec audiret: Scitote, inquit, quod vos, quicumque in carcere habemini, si obuixe perstabitis, maneat poena capitalis. At ego qui verebar ne compositum luderet fraude mendacium, confirmare votum meum volui: Vere, inquam, patiemur omnes? At ille rursus affirmans, dixit: Gladius vobis et sanguis in proximo est. Sed velim scire, an omnibus vobis qui vitam contemnitis indiscrete, aequalia munerum coelestium praemia rependantur. Cui respondi: Non sum idoneus tam magnae rei proferre sententiam. Attolle, inquam, ad coelum oculos: jam videbis innumerabilem turbam micantium siderum. Numquid stellae omnes pari luminis honore praeferunt? Et tamen omnibus lumen est. Ad haec ille iterum quid interrogaret invenit. Ergo si qua discretio est, inquit, qui vestrum sunt in promerenda Dei voluntate potiores? Nimirum, inquam, prae caeteris duo, quorum nec tibi dicenda, et Deo nota sunt nomina. Illo acrius incumbente, atque perscrutante molestius: Hi sunt, inquam, qui quo difficilius et tardius vincunt, gloriosius coronantur. Et propter hoc scriptum est: *Facilius est camelum per foramen acus transire etc. (Matth. xix).* »

§ 8. Post has ostensiones in carcere diebus pauculis commorati, perducuntur in publicum, ut eos Cirthenensium magistratus, eulogio confessionis suae honoratos, transmitteret cum parte damnationis ad Praesidem. Et ecce unus e circumstantibus nostris omnium in se gentilium convertit oculos quod jam per gratiam proximae confessionis Christus in ore ejus et facie relucebat. Cumque ex eo turbulentis et ferventibus animis quaereretur, an ejusdem et ipse esset religionis et nominis, rapuit tam dulcem promptissima confessione comitatum. Sic eulogiis suis beati martyres, plures Dei testes, dum ipsi ad martyrium parantur, acquirunt: et jam transmissi ad Praesidem, negotiosum ac difficile iter cum voluntate properaverunt. Tunc eos Praesidi admotos, iterum Lambesitanus carcer accepit. Haec enim sola apud Gentiles hospitium justorum. Interim per dies plurimos effusione sanguinis trans mittebatur ad Dominum numerosa fraternitas, nec pervenire ad Jacobum et Marianum Clericorumque victimam rabies insipientis Praesidis poterat, laicorum tam multis occupata vulneribus.

Nam ita inter se nostrae religionis gradus artifex saevitia diviserat, ut laicos a clericis separatos, tentationibus seculi et terroribus suis putaret esse cessuros.

§ 9. Ergo charissimi nostri et fidelissimi milites Christi, caeterique de Clero contristari aliquantulum coeperunt quod laicis certaminis sui laude perfunctis, servaretur sibi tam lenta et tam sera victoria. Tunc Agapius qui jamdùdum martyrio suo consummatae fidei sacramenta perfecerat, qui et ipse, cum pro puellis duabus Tertulla et Antonia, quas sibi charissimas ad vicem pignorum diligebat, repetitis frequenter precibus oraret, ut secum et illae Dei dignatione martyres fierent, retulerat meritorum suorum tali revelatione fiduciam: Quid assidue petis quod una oratione meruisti? Is ergo Agapius agenti Jacobo in carcere per tempus quietis apparuit. Nam ipsa, inquit, nocte Agapium nostrum videbam inter omnes alios laetiozem, quos una nobiscum Cirthensis carcer incluserat, solemne quoddam et laetitiae plenum celebrare convivium. Quo cum ego et Marianus quasi ad Agapen spiritu dilectionis et charitatis raperemur, adcurrit obvius nobis puer quem constabat esse alterum ex geminis, ante triduum cum matre passis, coronâ rosea collo circumdatus, et in manu dextra palmam viridissimam praeferens. Et, Quo properatis, inquit? Gaudete et exultate: cras enim nobiscum et ipsi coenabitis. O Dei magna in suos et praeclara dignatio. O vere paterna pietas in Christo Jesu Domino nostro qui dilectis suis et indulget tam larga beneficia, et clementiae suae munera praestaturus ante declarat. Dies a visione primus illuxerat, et jam promissis Dei sententia Praesidis serviebat: quae Marianum et Jacobum et caeteros clericos tandem patriarchis cum gloria redditos, e pressuris seculi sententia animadversionis emisit. Et perducti sunt ad coronae locum qui riparum collibus hinc et inde sublimis, media fluminis convalle subsederat, sed et spectaculo erat celsa utrinque altitudo aggeris. Alveus ipse medio sinu fluorem beati sanguinis hauriebat. Nec deerat utriusque sacramenti genus, cum et baptizarentur suo sanguine, et lavarentur in flumine.

§ 10. Mira tunc ibi cernere posses et exquisita compendia saevienti. Nam cum manum carnificis gladiumque ipsum, tot cervicibus debitum, numerosos justorum populus urgeret, artificis feritas dispositas agminum series in ordinem dirigebat, scilicet ut sacrilegi percussoris ictus, velut impetu quodam furoris pia colla percurreret. Deinde, ut ne expectabile fieret cruentum illud et barbarum ministerium, hanc sibi expeditionem sceleris invenit. Nam si uno in loco percussurus ipse consisteret, immensam struem corporum cumulus acervaret, et ipsum denique spatium tanta strage completus alveus denegaret. Tunc oculis sub ictu ferri de more velatis, nullae tamen aciem liberae mentis clausere tenebrae, sed largus atque inaestimabilis splendor

immensae lucis affuit. Nam plerique cum proximis atque assistentibus sibi fratribus, quamvis in visum carnalis aciei pars non pateret, videre se tamen et mira quaedam loquebantur quod sibi apparerent equi desuper, niveo colore candentes, quibus inveharentur juvenes candidati. Nec defuere ex eodem martyrum numero collegarum quidam qui revelationem attestarentur auribus et ex auditu equorum fremitus ac sonos recognoscerent. Ibi et Marianus, prophetico spiritu jam repletus, fidenter ac fortiter praedicabat proximam justis sanguinis ultionem, variasque seculo plagas, vel de coeli jam culmine minabatur lucem, captivitatem, famem, terraeque motus, cynomyiae venena cruciantia. Qua praedicatione non tantum Gentilibus insultabat fides martyris, sed etiam fratribus vigorem aemulandae virtutis et quasi classicum praecinebat, ut inter tantas seculi plagas justis Dei tam bonae atque piaae mortis raperetur occasio. His peractis, Machabaeico gaudio Mariani mater exultans, et passione perfecta jam secura de filio, non illi tantum cooperat, sed et sibi quae tale pignus ediderat, gratulari. Complectebatur in filii corpore suorum viscerum gloriam, et in ipsa cervicis vulnera frequens osculum pietas religiosa figebat. O te merito Mariani, o te beatam et filio tuo matrem et nomine. Quis in ea tanti vocabuli felicitatem credat errasse, quam sic uteri sui foetus ornavit? Inaestimabilis vero Dei omnipotentis et Christi ejus in suos misericordia qui fidentes in suum nomen, non solum gratiae dignatione confortat, sed et sanguinis redemptione vivificat. Nam quis digna aestimatione possit ejus beneficia metiri qui in hoc paterna indulgentiâ semper operatur, ut in nos et hocipsum quo Dei nostri sanguine rependi credimus, conferatur: Cui est gloria et imperium in secula seculorum, Amen.

S. MAXIMI MARTYRIS

HISTORIA BREVIS, SED FIDE DIGNA

TAMETSI AUCTOR IGNORATUR

HABETUR AUTEM IN ANTIQUIS MSS. CODICIBUS.

Circa 250.

Decius Imperator, volens profligare legem Christianorum, promulgavit decreta per universum orbem, ut Christiani omnes relicto Deo vivo et vero, daemoniis sacrificarent: qui vero id facere nollent, suppliciis afficerentur. Quo in tempore vir sanctus Maximus se palam Christianum declaravit. Erat vero plebejus,

negotii sui curam gerens. Comprehensus igitur est et oblatus Optimo proconsuli apud Asiam. Dixit autem ei Proconsul: «Quis vocaris?» At ille: «Maximus vocor, inquit.» Proconsul dixit: «Cujus conditionis es?» Maximus respondit: «Ingenuus quidem natus, servus vero Christi: mei autem negotii curam gero.» Proconsul dixit: «Christianus es?» Maximus respondit: «Etsi peccator, tamen Christianus sum.» Proconsul dixit: «Cognovisti decreta invictissimorum principum quae nunc huc allata sunt?» Maximus respondit: «Quaenam illa?» Proconsul dixit: «Ut Christiani omnes, relicta superstitione, cognoscant vestrum principem, cui omnia subjacent, et deos ejus adorent.» Maximus respondit: «Iniquam hujus principis cognovi sententiam, ed ideo me palam ostendi.» Proconsul dixit: «Sacrifica ergo diis.» Maximus respondit: «Ego non sacrifico, nisi soli Deo, cui me ab ineunte aetate sacrificasse gratulor.» Proconsul dixit: «Sacrifica, ne te variis faciam tormentis affici.» Maximus respondit: «Hoc est quod semper optavi, ut carens hac temporali et misera vitâ, perveniam ad sempiternam.» Tunc Proconsul jussit eum fustibus caedi: cumque caederetur, ait Proconsul: «Sacrifica, Maxime, ut ab his liber sis tormentis.» Maximus respondit: «Haec non sunt tormenta quae pro nomine Domini nostri Jesu Christi inferuntur: a quo si recessero, vera et sempiterna me tormenta manebunt.» Tunc Proconsul jussit eum in eculeo suspendi atque torqueri, et dicebat ei: «Jam cerne stultitiam tuam, et sacrifica, ut vitam lucreris.» Maximus respondit: «Lucrabor plane vitam, si non sacrificavero. Nam si sacrificavero, perdo eam. Mihi vero nec fustes, nec ungulae, nec ignes tui ullum adferunt dolorem, quia in me manet Christi gratia.» Tunc Proconsul tulit in eum sententiam, ita dicens: «Eum qui sacris legibus animum noluit accommodare, ut magnae Dianae sacrificaret, in terrorem reliquorum Christianorum, obrui lapidibus praecipio.» Et raptus est confestim athleta Christi a ministris diaboli, gratias agens Deo qui ipsum dignum judicasset certando superare diabolum: perductusque extra muros, lapidibus caesus, tradidit animam Christo, cui est honor et gloria, in secula seculorum, Amen.

DE S. EUTROPIO EPISC. MART.

EX MARTYROLOG. ADONIS.

Saec. probab. III. — Patriâ incerta.

Eodem die apud Santonas, natalis sancti Eutropii martyris qui a beato Clemente* Episcopo directus in Gallias: ab eodem etiam Pontificalis ordinis gratiâ consecratus, impleto hujus officii ordine, peracta in incredulis praedicatione, insurgentibus paganis,

* Legendum putamus: a S. Pp. Fabiano.

quos auctor invidiae credere non permisit illiso capite victor occubuit. Denique post multa annorum spatia, cum Palladius ejusdem urbis Episcopus, et cum eo alii viri Dei, corpus ejus, debiti honoris gratiâ, in basilicam novam transferrent, reserato sarcophago, contemplati sunt cicatricem capitis, qua in parte defixum fuerat securis acumen. Cumque sequenti nocte stravissent sacerdotes membra quieti, apparuit eis per visum, dicens: «Cicatricem quam contemplati estis in capite, scitote me per eam martyrium consummasse (a).»

ITEM

DE S. EUTROPIO EPISC. MART.

EX LIBRO S. GREG. TURON. DE GLORIA CONFESSORUM C. 56.

Eutropius quoque Sanctonicae urbis Episcopus a Romano Pontifice directus in Gallias, impleto hujus officii ordine, peractaque incredulis praedicatione, insurgentibus paganis quos auctor invidiae credere non permisit, illiso capite victor occubuit. Sed quia eo tempore instante persecutione, neque a Christianis debito honore veneratus neque digno loco sepultus est, valde datus oblivioni Martyr hic fuit. Qui hac ratione traditur revelatus. Post multa annorum spatia in ejus honorem basilica aedificata est; expletoque opere Palladius qui tunc cathedram Sacerdotalem tenebat, convocatis Abbatibus, sacros cineres in loco quem prae-paraverat transferri studuit. Quod cum factum fuisset, duo ex Abbatibus, reserato opertorio, S. Corpus aspiciunt, contemplan-turque cicatricem capitis, qua in parte defixum fuerat securis acumen. Sed ne praesens visio duceretur in irritum, etiam spir-italis haec doctrina communivit. Scilicet cum sequenti nocte stravissent sacerdotes membra quieti, apparuit per visum his duobus, dicens: «Cicatricem quam contemplati estis in capite, scitote me per eam martyrium consummasse.» Et ex hoc, quod martyr esset, innotuit populis, quia non aderat historia passionis.

(a) S. Eutropii Caput, aliaeque ejus corporis Reliquiae religioissime in Cathedrali Santonensi (Saintes) asservantur; e Brachiis autem unum, Bliteris (Beziers).

ERRATA-CORRIGE.

Erratum — Pag. 636 *prope finem* — invaderat *Lege:* invaserat.
" " 644 *circa med.* — aetherodoxi " heterodoxi.
Alia nonnulla, in quibusdam notis ipsemet discretus Lector poterit castigare.

INDEX ALPHABETICUS SANCTORUM

QUORUM HISTORIAM

IN SURIO HABES PRO MENSE APRILI

	Dies M.	Pag.
ACEPSIMA cum Sociis MM.	22	432
ACHILLEUS Diac. Mart. cum FELICE et FORTUNATO	23	518
ADALBERTUS Ep. Mart.	23	544
AEDESIUS et AMPHIANUS fratres MM.	2	54
AFRICANUS, POMPEJUS et Socii MM.	10	243
AGAPES, CHIONIA et IRENE Virgines MM.	3	428
AGATHODORUS M. (<i>in hist. SS. MM. Carpi, Papyli etc.</i>)	13	313
AGATHOPODES et THEODULA MM.	4	132
AITALA cum Sociis MM.	22	432
* ALEXANDER SAULIUS Episc.	23	563
ALEXANDER Mart.	24	573
ALFERIUS <i>alias</i> ADALFERIUS Abb.	12	295
AMPHIANUS cum AEDESIO M.	2	54
ANSELMUS Cantuar. Ep. et Eccl. Doct.	21	369
ANTHIA sive EVANTHIA M. cum ELEUTHERIO	18	338
ANTHIMUS Episc.	27	626
ANTHIOCUS Eremita	»	472
ANTIPA Ep. Mart.	11	259
APODEMIUS et XVIII MM. Caesaraugust.	16	331
APOLLONIUS Sen. Mart.	18	346
AZADES Mart. in Perside	21	368
BADEMUS Abbas Mart.	8	238
BASILEUS Ep. Mart.	26	606
CAECILIANUS cum Sociis MM.	16	331
Caesaraugustani MM. XVIII	16	328
CALLIOPIUS Mart.	7	233
CARPUS Ep. Mart. cum PAPYLO etc.	13	309
CATHARINA Senensis Virgo	30	694
CHIONIA cum AGAPE et IRENE Virgg. MM.	3	428
DADA cum Sociis MM.	13	325
DIDYMUS Mart. cum THEODORA	4	164
ELEUTHERIUS et EVANTHIA MM.	18	338
ELPHEGUS Ep. Mart.	19	352
EPIPODIUS Mart.	22	428

	Dies M.	Pag.
EUTROPIUS Ep. Mart.	30	758
EVENTIUS e XVIII Caesaraug. MM.	16	331
EZECHIEL Propheta	10	241
FELIX e XVIII MM. Caesaraug.	16	331
FELIX, FORTUNATUS et ACHILLEUS MM.	23	518
FRANCISCUS A PAULA Conf.	2	66
FRONTO e XVIII Caesaraug. MM.	16	331
GEORGIUS Miles Mart.	23	503
GLYCEMIUS Mart. (<i>in hist. S. Georgii</i>)		509
GUILLELMUS seu WILHELMUS Abb.	6	218
HERMENEGILDUS DUX Mart.	13	323
HUGO Cluniac. Abb.	29	659
HUGO Gratianopolit. Episc.	1	24
IRENE cum AGAPE et CHIONIA Virgg. MM.	3	128
ISAAC Conf.	11	278
ISIDORUS Hispal. Ep. et Eccl. Doct.	4	162
JACOBUS cum MARIANO MM.	30	751
JULIUS e XVIII Caesaraug. MM.	16	331
JUSTINUS Philosophus Mart.	13	304
* LEO MAGNUS Pp. et Eccl. Doct.	11	262
LUPERCUS e Caesaraug. MM.	16	331
MACARIUS Patr. Antioch.	10	245
MARCUS Apost. et Evang.	25	585
MARIA AEGYPTIACA Poenit.	2	75
MARIANUS et JACOBUS MM.	30	751
MARTIALIS e MM. Caesaraug.	16	331
MARTIUS Abb.	13	320
MAXIMUS, QUINCTILIANUS et DADA MM.	13	325
MAXIMUS Mart.	30	757
MELLITUS Abbas postea Episc.	24	575
MILLES Episc. Mart.	22	446
NICETAS Abbas	3	93
NICETIUS Lugdun. Episc.	2	57
OPTATUS e MM. Caesaraugust.	16	331
PAPYLUS Diac. cum Sociis MM.	13	309
PATERNUS Agrigent. Episc.	16	333
* PAULUS A CRUCE Conf.	28	635
PERPETUUS Turon. Episc.	8	237
PETRUS Mart. ex Ord. Praedic.	29	679
PERBUTA cum THERME MM.	5	169
PLATO Conf.	4	140
POMPEJUS cum AFRICANO et Sociis MM.	10	213
PRIMITIVUS et PUBLIUS e MM. Caesaraugust.	16	331
PUSICES Mart. in Perside	21	367
QUINCTILIANUS M. cum Sociis	13	325
QUINTILIANUS e Caesaraugust. MM.	16	331
RICHARDUS Episc. Cicestr.	3	119
RICHARIUS Presb. Abbas	26	617
ROBERTUS Abbas Casae Dei 24 ex	17	579
ROBERTUS Abbas Cluniac.	29	668

	<i>Dies M.</i>	<i>Pag.</i>
SABA Gothus Mart.	12	291
SIMEON Ep. M. cum USTHAZANE et Sociis	21	364
SUCCESSUS e Caesaraug. MM.	16	331
TARBULA Virgo Mart. in Perside	21	368
TERENTIUS, AFRICANUS et Socii MM.	10	243
THEODORA Virgo et M. cum DIDYMO ejus fratre	4	164
THEODORA Virgo Mart.	28	655
THEODORUS Siceota Archimandr. Episc.	22	447
THEODOSIA Virgo Mart.	2	66
THEODULUS et AGATHOPODES MM.	4	132
THERMES et PHERBUTA MM.	5	169
* <i>Translationis Corp. S. MARCI</i> Evang. Venetias	25	598
* TURIBIUS Episc. Lim.	27	632
ULPIANUS Mart.	3	57
URBANUS e MM. Caesaraug.	16	331
URSMARUS Episc.	19	347
USTHAZANES Mart. cum Sociis	21	364
VALERICUS Abbas	1	42
VINCENTIUS FERRERIUS Conf.	5	172
VITALIS et VALERIA MM.	28	647
WERNHERUS puer Mart.	19	391
WILHELMUS sive GUILLELMUS Abbas	6	218
* ZENO Episc. Veron.	12	281
ZOSIMAS Anachor.	4	77

In exordio Voluminis praeterea Sermones S. Petri Damiani e vii adjectio Suri praebere optimum duximus. — IN DEDICATIONE ECCL. — DE QUIBUSDAM MIRACULIS.

Ut abunde autem, juxta Praefat. gener. Operis et Monitum in calce Martii, promissa persolvimus, ut Indice patet per signa *; ita seq. Majum aliquib. majoris momenti historiis Surium nostrum locupletabimus: — SS. PII PP. V, GREGORII PP. VII, JOANNIS NEFOMUC. PASCHALIS BAYLON, et ex Ruinartii Actis Sinceris MARTYRIO illustri S. THEODOTI ANCYRANI et SEPTEM SS. VIRGINUM.

MARTYROLOGIUM ROMANUM

ILLUSTRATUM

MENSE APRILI

KAL.

DIE I.

S. THEODORA MARTYR

Anno Chr. 117. — Patriâ Romana.

MARTYROL. — Romæ, passio Sanctæ THEODORÆ, sororis illustrissimi martyris Hermëtis, quæ sub Hadriano Imperatore ab Aureliano iudice affecta martyrio, sepulta est juxta fratrem suum viâ Salariâ non longe ab Urbe.

Ab sanctissima hac Romana matrona auspicantur Aprilem mensem præcipua veterum et recentiorum Martyrologia; Virgo alicubi dicitur, Viduam probabilius plerique credunt. In Actis S. Balbinæ (*die xxxi Mart.*) a Bollando editis, hæc leguntur de hodierna lectissima femina: et cum S. Hermes, jussu Aureliani comitis, in carcere clam decollatus fuisset, B. Theodora unâ cum S. Balbinâ virgine rapuit corpus ejus, et sepe-lierunt in prædio ipsius S. Hermëtis. Quod audiens Aurelianus tyrannus, jussit ambas comprehendi et in vincula mitti, atque indignatus, post multa genera tormentorum, dedit adversus Balbinam sententiam mortis, dicens: Interficiatur Balbina eloquens, ne seducat populum Romanum..., et producatur Theodora nobilis, si forte consentiat nobis et vivat. Interfectâ itaque Balbinâ, producta est Theodora de custodia et exhibita; cui dixit impius tyrannus:

Ubi sunt thesauri fratris tui Hermëtis Praefecti? ostende eos et sacrificia, ne forte post varia tormenta interficiaris sicut Balbina. Respondit S. Theodora, et dixit: «Thesaurus quos habuimus ego et frater meus, pauperibus et peregrinis pro Christi amore dispendimus; ego vero nihil jam residuum habens præter corpus quod cernis, etiam illud pro nomine ejus libentissime impendo. Verumtamen dico tibi, Aureliane, quod si corpus meum membratim discerpi jubeas, numquam sacrificabo idolis tuis.» Indignatus igitur Aurelianus, jussit et illam, flagellis caesam, gladio interfici sub die Kalendarum Aprilis; cujus corpus a christianis juxta fratrem suum Hermien... gloriosum martyrem viâ Salariâ non longe ab urbe Roma sepultum est. Vide etiam Acta sincerissima S. Alexandri Pp. M. iii Maji.

S. VENANTIUS EPISC. M.

Aetate ac patriâ incertâ.

MARTYROL. — Eodem die, S. VENANTII Episcopi, et martyris.

Corpus ejus asservari Romæ in oratorio sui nominis apud baptisterium Constantini cum aliorum SS. MM. Reliquiis, annotat Baronius. Cum hæc autem corpora omnia translata fuerint e Dalmatia et Istria a Joanne Pp. IV circa DCXLI, par est credere S. Venantium alicujus illarum pro-

vinciarum Antistitem fuisse. Haec fusius in monumentis Sanctorum Lateranensis Ecclesiae.

SS. VICTOR ET STEPHANUS MM.

MARTYROL. — In Aegypto, SS. MM. VICTORIS et STEPHANI.

Incerta quidem horum Athletarum passionis genus ac tempus; sed antiquos esse patet cum in Hieronymianis apographis legantur. Licet convenient nomina cum Victore et Corona (xiv *Maji*), diversi tamen, ait Baronius, censendi sunt, cum illi in Syria, hodierni vero in Aegypto triumphale egerint natalitium.

SS. MM. QUINCTIANUS ET IRENAEUS

MARTYROL. In Armenia, sanctorum Martyrum QUINCTIANI et IRENAEI.

Eodem circa tempus et martyrii adjuncta silentio, sed pari multorum veterum Codicum consensu celebrantur. His Bollandiani patres PARTHENUM, VICTOREM et SECUNDUM sociatos alicubi reppererunt.

S. MACARIUS CONF.

Floruit circa 814.

MARTYROL. — Constantinopoli, S. MACARII Confessoris qui sub Leone Imperatore pro assertione sanctarum Imaginum in exilio vitam finivit.

« Beatus iste noster Macarius (*ita excusa Graecorum Menaea*), Constantinopoli natus, et puer admodum orbatus parentibus, a patruo suo est educatus. Trāditus autem litterarum disciplinis, cum esset naturā dexterimus ad omnia, et magnā uteretur diligentia, brevi totius Scripturae percurrit stadium, et hinc quidem quam vilia essent ac cito perirent terrena omnia manifesto cognovit; inde quam firma esset honorum in coelis fruentium aeternitas. Quapropter egresus ab urbe, divertit ad monasterium

quod Pelecēten vocant, et monachis ibidem degentibus permixtus, dimisso Christophori nomine quo prius appellabatur, Macarius vocari jussus est. In omnibus autem monasterii usibus serviens, multāque in humilitate, omnigenas excolens virtutes, tandem omnium praeses effectus est, et Thaumaturgi cognomento meruit venerabilis haberi. Etenim incurabiles prorsus infirmitates per eum sanare dignatus est Dominus, et ad ejus orationes pluviam e coelo opportunam demittere.

Cum igitur magna illius fama circumferretur, ingens ad eum confluit multitudo, tam eorum qui spirituales maculas apud ipsum expurgare, quam qui corporalem percipere medelam cupiebant; nec dēerant qui spiritu simul et corpore confirmati domum reverterentur. Tandem sanctissimus Tarasius Constantinopolit. Patriarcha de illo cum audisset, ad se accersiit, per Paulum Patricium, olim in desperatissimo morbo ab eo curatum, recens vero virtutem illius expertum in conjuge similiter a medicis extra spem positā, et ab Macario sanitati restitūtā. Adductum igitur ad se Patriarcha sacerdotem ordinavit... Hac auctus dignitate cum in suum reversus esset monasterium, humilitatem multo etiam quam antea studiosius exercuit.

Interim scandalorum sator diabolus tyrannum Imperatorem in thronum extulit Byzantinum, qui venerandas imagines igne et aquā abolendas trāderet. Leo Armenus hic fuit, qui Patriarcham Nicephorum in exilium expulit, Episcopos vero et Archimandritas relegationibus, carceribus verberibusque gravissimis afflixit. Tunc etiam admirandus Macarius varie cruciatus fuit atque in custodia detentus usque ad immanis illius tyranni necem (*anno dcccxx*). Cujus imperium suscipiens Michaël Balbus, et ipse eandem cum decessore impietatem prōfitens, postquam Sanctum

eduxit e carcere, multum per se aliosque blanditus, minatus plura, profecit nihil; quare ipsum in Aphusiam relegans insulam arcte praecepit custodiri. Macarius vero omnia generose sustinens, Deo gratias retulit, et in exilio, tempore non modico plura exantlans certamina, editisque ibidem signis illustratus, ad Dominum migravit (*anno probabil. dcccxxx*).»

MARTYROL. — Gratianopoli, S. HUGONIS Episcopi, qui multis annis in solitudine vitam exegit, et miraculorum gloriâ clarus migravit ad Dominum (*V. Surium, hac die, p. 24*).

MARTYROL. — Apud Ambianum, S. VALERICI Abbâtis, cujus sepulcrum crebris miraculis illustratur (*In Surio, p. 42*). •

QUARTO NONAS

APR. DIE II.

MARTYROL. — S. FRANCISCI DE PAULA, Ordinis Minimorum institutoris, quem virtutibus et miraculis clarum Leo Decimus Sanctorum numero adscripsit (*Vide Surium, p. 66*).

MARTYROL. — Caesaræae in Palaestina, natalis S. AMPHIANI martyris, qui in persecutione Galerii Maximiani, cum Urbanum Praesidem idôlis immolantem arguisset, saeve dilaniatus, ac pedibus lino in oleum intincto eoque incenso obvolûtis, acerbissime cruciatus, demum in mare demersus, transiens per ignem et aquam eductus est in refrigerium. (*Vide Surium, supra, p. 54*).

MARTYROL. — Ibidem passio Sanctae THEODOSIAE Virginis Tyriae, quae, in eadem persecutione, cum sanctos Confessores ante tribunal stantes publice salutasset, atque rogasset ut cum ad Dominum pervenissent, sui recordarentur, a militibus tenta, et ad Urbanum Praesidem ducta, ejus jussu lateribus et mammis ad interiora usque dilaniatis, in mare tandem projicitur. (*In Surio, p. 66*).

MARTYROL. Lugdûni, S. NICETH, ejusdem urbis Episcopi, vitâ et miraculis clari. (*Item in Surio, p. 57*).

S. ABUNDIUS COMENS. EPISC.

Medio flor. saec. V. — Ex Oriente.

MARTYROL. — Apud Comum, S. ABUNDII Episc. et Conf.

Quo tempore S. Leo Magnus Apostolicum regebat sapientissime clavum, et Amantius (a) Comensi Ecclesiae sanctissime praesidebat, B. Abundius sive Abundantius, Thessalonicensis, divinâ providentiâ huc venit. Graeco et Latino lepore affabilis ac sanctitate vitae illustris, S. Amantii factus est familiaris; quos mutuus affectus alterni foederis tanto amore connexit, ut foret ambiguum uter horum alterum magis diligeret. Amantio tandem cum vitae extremum immineret, accersivit is Abundium presbyterum, pastoralis curae adiutorem fidissimum, eumque testibus praesentibus ordinavit Pontificem, sui regiminis successorem. Mox Cleri et populi favore susceptus, ingenti plausu est Comensi (b) cathedrae impositus.

Fervebant tunc falsa Eutychis et Nestorii dogmata, magnae in Orientis Ecclesia tempestatis causa; cui sedandae et Principum erant comparanda subsidia, et Episcoporum coetus congregandi, atque ad Orthodoxam affirmandam Fidem, utriusque et Occidentalis et Orientalis Ecclesiae vires uno adhibendae consensu. Inter praecipuos gravis illius negotii effectores, Abundius fuit utpote eloquentiâ, zelo, doctrinaque in primis praestans, ac a magno Leone Pontifice ad Theodosium Augustum Legatus est missus.

Quantâ eruditionis et industriae laude munus gesserit, Cyrrensis Theodreti epistola gravissimum exhibet testimonium. In Occidentem reversus

(a) Colitur S. Amantius Comens. Episc. viii huj.

(b) De Como urbe egimus in MARTYROL. ILLUSTR. m. jan. p. 60*.

Abundius, ab eodem S. Leone P. M. ad Eusebium Mediolanensem Antistitem (a) cum apostolicis mandatis pariter est directus, ibique provinciali coacto Concilio Constantinopolit. adstruendo anni ccccxlviij, cui triennio post Chalcedonense successit Aecumenicum, anathema rursus dicitur in eos qui impia de Incarnatione Dominica sentirent; extatque cum caeterorum ejus consessus Patrum subscriptio Abundii pro se et pro Aimone absente Curiensi in Rhaetia Episcopo.

His officiis et legationibus egregie perfunctus Comum Abundius reverus, totis Ecclesiae agro excolendo incumbens viribus, idolatricam brevi superstitionem pènitius in plebe sua restinxit.

Quod ultimo, per ingens quod narraturi inferius sumus prodigium, est consecutus. Provectam satis senectam cum denique attigisset, in Paschatis festo, sacris absolutis de more Pontificalibus, adstanti populo supremum sibi adesse diem nuntiavit, ac paullo post beatum placidissime Domino tradidit spiritum. Patronus a Comensibus summa religione colitur. Nunc vero memorabile, de quo supra innuimus, prodigium referamus.

Erat vir quidam illustris et ditissimus, Comensis regionis Règulus, cujus unicum filium contigit obiisse; unde familia, funereo moerore confecta ingentem gemitum miserrimis quaestibus emittebat. Post diutinum ploratum, exanime corpusculum Abundio obtulerunt, quos inter genitor luctu deformis, regio exutus cultu cum omni domo sua ad sancti viri pedes provolvebatur; ac, Miserere, clamabat, miserere senis prolem superstitem non habentis, haerede jam destituto..... Si in vitam redierit, fides patebit populo, infidelibus argumentum erit credendi.... Tunc vir Dei solita movetur pietate: « et hi, inquit, non funeris officium

(a) S. Eusebium Mediolanensem. vide XII. Aug.

petunt, neque me querelarum socium; majora excellentioraque profecto expectant. En dextera Domini facit virtutem..... Non mortuus hic, Deus, apud te, sed tamquam dormiens vivat et narret opera Domini..... Non tantum quaero mortui vitam, quam populi fidem et salutem; unius resurrectionis, multorum erit perfectio. » Confestim coelestes fores patuerunt, et oratio Abundii ad conspectum Dei perlata ab Angelis est; pueri anima e suis latebris exivit et exanime corpus revivificavit; exequiae extincti pueri in obsequia versae sunt erga sanctum Antistitem, dum accipientes e resurrectione mortuum suum hilares plaudunt et obstupescunt miraculo; ingentem moerorem indicibile subsequitur gaudium.. Si qui idololatriae cultores Comi supererant, Christicolae pròtinus evasère. Exultat sancti pastoris grex universus, exultat de totius ovilis salute pastor egregius, et Deo agit gratias in nomine Jesu Christi. (*Ex ejus Off. Propr. et ex Vita erudite quidem at confuso stylo a Bonino Mombrizio conscripta, atque mendosa identidem lectione apud Surium, quam duce Bollando, castigavimus*).

S. URBANUS EPISCOPUS

Floruit Saec. V. — Nat. Gallus.

MARTYROL. — Apud Lingonas, S. URBANI Episc.

Sextus hic Lingonensis (gall. *Lan-gres*) Antistes fuit. Editus in lucem est in vico ad Castrum Grancejacense (*Grancy-le-Château*) cui vocabulum Columerius (*Colmier-le-bas*) parentibus nobilissimis. Ad omnem pietatem eruditus, et, adhuc adolescentulus, Dei servitio mancipatus, adeo cum annis crevit sanctitate, ut omnium civium suorum desiderio ac plausu ad patriae Dioecesis Episcopalem sedem evehi meruerit; in qua, juxta egregiam de eo conceptam expectationem, omni claruit absoluti

Praesulis laude, ejus Ecclesiae habitus merito inclytus restitutor. Divinis insuper micare coepit portentis, in morbos, in daemones, in elementa coelitus pollens auctoritate; proptereaque etiamnum adversus aëris injurias invocatur Urbanus, atque cum uva passim depingitur, quod minaces vitibus segetibusque turbines persaepe dissipaverit. Diuturno usus Episcopatu, dierum plenus, die quam praecognoverat 2^a Apr. brevi lenique afflictatus incommodo, inter cleri populiue lacrymas, Christo eum manifeste vocante, ad aeterna gaudia evolavit. Ejusmodi quae patraverat vivens miracula, mortui sepulcrum gloria cumularunt Divione (*Dijon*) quo ejus corpus in Ecclesiam S. Joannis Baptistae fuerat deportatum. (*Ex Propr. Divion*).

MARTYROL. — In Palaestina, depositio S. MARIAE AEGYPTIACAE, quae Peccatrix appellatur. (*Vide Surium, p. 76*).

TERTIO NONAS

APRILIS DIE III

S. PANCRACTIUS Ep. M.

Saeculo I — Patriâ Antiochenus.

MARTYROL. — Tauromenii in Sicilia, S. PANCRACTI Episcopi, qui Christi Evangelium, quod, a sancto Petro Apostolo illuc missus, praedicaverat, martyrii sanguine consignavit.

Antiochiae confiniis oriundus, sacrum baptismum Pancratius, simul cum patre et matre suscepit Jerosolymis. Post eorum vero obitum, cum omnem contingentem sibi haereditatem reliquisset, in Ponti confinia profectus, et in quamdam speluncam ingressus exercebatur solitarius, uni Deo intentus. Princeps vero Apostolorum Petrus per urbes circumquaque transiens ac docens, virum hunc forte deprehendit; quo secum suscepto venit Antiochiam, deinde in Ciliciam; tunc Marcianum Syracusarum

et Pancratium Tauromenii (a) ordinavit Episcopos. Cum autem Pancrati-
us ingressus esset navim, nauceros graecos Christo lucrificet, et cum in regionem cui mittebatur pervenisset, ob crebra miracula quibus ipse fidem confirmabat, primitias gentium ibi excitavit, et simulacra Phalcons et Lyssonis ac reliquorum daemonum evanuerunt. Praefectus autem loci, nomine Bonifacius, prodigiis commotus, Christo credidit, et maxima cum festinatione ecclesiam suis sumptibus construxit. Pancrati-
us interea per gratiam Christi omnem languorem ac morbum sanabat, singulisque diebus magnam Deo incolarum multitudinem baptismo lustrabat. Soli vero montani in sua perfidia obstinati persistebant; qui hostiliter quadam die sancto viro obviam sunt facti, eumque dolo circumventum occiderunt, beatam ejus animam ad Deum, ut ipse diu concupierat, transmittentes, atque ad coelestem omnium laborum suorum retributionem. (*Ex Graecorum Menaeis et Menologio*).

SS. EVAGRIUS ET BENIGNUS
MARTYRES

Aetate ignotâ.

MARTYROL. — Tomis in Scythia, natalis SS. MM. EVAGRII et BENIGNI.

Pluribus in antiquioribus Catalogis leguntur; plerique circa martyrii locum Romanis cum Tabulis conveniunt; quando autem et quomodo passi fuerint, nullo ex testimoniis quorum magnam vidimus copiam, vel e conjectura arguere datum. Christus, Arestus, Sinnidia, Rufus, Patricius et Zosimus a quibusdam adjunguntur victoriae participes.

MARTYROL. — Thessalonicae passio sanctarum Virginum AGAPIS et CHIONIAE sub Diocletiano Imperatore: quae cum Christum negare nollent,

(a) Vide ad calcem historiae S. Nicônis in nostro MARTYROL. ILLUSTR. XXIII martii. p. 257.*

primum in carcere maceratae, postea in ignem missae, sed a flammis intactae, ibi oratione ad Dominum fusa, animas reddiderunt. (*In Surio p. 128*).

S. VULPIANUS MART.

Circa 304.

MARTYROL. — Tyri, S. VULPIANI Martyris, qui in persecutione Maximiani Galerii cum aspidē et cane insutus cūleo, in mare demersus fuit.

Quem Vulpianum Baronius, Ulpianum nominat Eusebius Pamphilus in libro de Martyribus Palaestinis; in Phoenicia tamen constat et quidem Tyri passum esse. Juvenilibus florebat annis fortissimus Christi Confessor, et crudeles plagas, Eusebius ait, et acerbissima flagrorum vulnera constanter pertulerat, donec crudo bovis corio inclusus teterrime duobus cum dictis bestiis est, in mare demergendus. Hoc supplicii genus rabiem singularem denotat in Iudice ab adolescentis perseverantia excitatam; hac enim morte atrocissimā nulli nisi parricidae plectebantur.

MARTYROL. — In monasterio Meditii in Oriente, S. NICETAE Abbatis, qui, ob cultum sanctarum Imaginum, sub Leone Armeno multa passus est. (*Vide Surium, supra, p. 93*).

MARTYROL. — In Anglia, S. RICHARDI Episcopi Cicestrensis, sanctitate et miraculorum gloriā conspiciui. (*In Surio, p. 419*).

S. BURGUNDOFORA

ABBATISSA VIRGO

Saeculo VII.

MARTYROL. — Ibidem (*in Anglia*), S. BURGUNDOFORAE Abbatissae et Virginis.

Fara solet appellari, ac utpote Burgundiae oriunda *Burgundoforae* confecto nomine vocitata. Perperam Baronius eam Angliae pro Gallia assi-

gnavit, falsōque ejus *Acta* Bedae tribuuntur, quae a Jonā Luxoviensi Monacho sunt conscripta (*vide Surium de S. Eustasio XXIX Mart.*); unā porro duplicata personā, alteram Baronius vocabulo *Pharam* quinto Idus Decembris collocavit. Fara igitur quae et Burgundofora Pipiminii (a) orta, acceptā Luxovii (*Luxeuil*) benedictione a S. Columbano, emissoque virginitatis voto annos agens 14, nuptiis constanter rejectis ad quas nobilissimus pater ejus Cognericus eam compellebat, triennio propterea languescens quod castitatis voto adimplendo eam conarentur praepedire, domo tandem aufugit, ad suburbana Meldensis civitatis (*Mearux*) convolat, et in quodam oratorio se abdit; at ab Cognericis famulis eam perquirentibus domum vi reducitur, ubi sex menses in castris angustā custodiā inclusa duriter admodum, fame, siti, contumeliis, verberibus affligitur. Sed Deus, in cujus manibus corda sunt hominum, per S. Abbatem Eustasium ita Cognericis animum impio conatu deterruit, et ad criminis sui crudelitatisque poenitentiam adduxit, ut is nedum puellae, solutis omnino sponsalibus, nuncupandi solemniter castitatis voti facultatem concesserit, sed et propriae expiandae culpae monasterium suis sumptibus Evoriacense (*de Brige* postea *Faremoutier*) excitaverit.

Sacrae Virginitatis ergo a Meldensi Episcopo recepto velamine, Burgundofora duobus cum puellis sanctimonialibus alumnis locum petiit quem vocant *Champeaux*, religiosae initura vitae professionem. Monasterium interim novum absolvitur, illucque Meldensis Episcopus munifici fundatoris filiam ducit, et Abbatissam constituit; qua amoenum perfectionis viridarium verbo et exemplis colente, tantus inde liliorum castitatis et

(a) Hujus castris situm indicat *Vita S. Eustasii* (*in Surii Vol. III, p. 551, § 4*) quae brevem hanc (*in §§ 5 et 10*) narrationem amplificat et illustrant

omnimodae virtutis florum odor Christi bonus manavit, ut brevi inclita nobilitate et sanctitate virgines undique eo confluerent, et Burgundoforae coenobium longe lateque celebraretur. Imminentem denique sentiens extremam hujus vitae horam, innumeris Deo partis immaculati Agni Sponsis, inter suavissima cum Jesu et ejus Matre colloquia, dum se devotissime Crucis signo muniret purissimam efflavit animam vii Dec. anni dclv. Ob plura patrata lucis praesertim oculis captis restituendae miracula, pro oculorum effugandis morbis passim invocatur. Ejus Reliquiae, impiorum furentium, a quibus Gallicarum ecclesiarum sacra pignora, superiori labente saeculo, cuncta propemodum sunt pessumdata, injuriâ mirabiliter exemptae, in Parocli ali hactenus Aede *Faremoutier* religiose asservantur.

S. BENEDICTUS A S. PHILAD. CONF.

COGNOM. NIGER

N. anno 1526 — Ob. 1589

Patriâ Siculus.

MARTYROL. — Panormi, S. BENEDICTI a S. Philadelpho Confessoris, ob corporis nigrêdinem cognomento *Nigri*, Ordinis Minorum, qui signis et virtutibus clarus, pridie Nonas Aprilis in Domino quievit, et a Pio Septimo Pontifice Maximo in Sanctorum numero relatus.

Aethiopibus, et captivis apud homines, sed Christianâ apud Deum libertate feliciter praeditis parentibus, in vico Messanensis Dioecesis quem a S. Philadelphio dicunt, genitus est, ac corporis atrata quidem specie unde *Nigri* (ital. *il Moro*) cognomentum tulit, sed eo, divinâ gratiâ, animi candore, ut quanto ex conditione obscurus appareret, tanto magis factus sit virtutum nobilitate et magnitudine conspicuus. Libertate donatus est ab hero suo, diuturni et egregii

famulatus optimos parentes ejus ita remunerante. Quaecumque religionem et pietatem sâperent, deliciae fuerunt Benedicti; poenitentiae et paupertatis spiritum praetulit singularem. Eremitarum Franciscalium in Sicilia tunc institutae familiae vulgo *de Dominica*, annum agens unum supra vigesimum se adjunxit, in eâque ad quadragesimum usque perseveravit; donec suppresso a Pio Pp. IV ejusmodi Ordine, Minorum Observantiae quos vocant, Panormi (*Palermo*) regulam est amplexatus. Vitae asperitates ab Assisiensi Patriarcha praescriptas longe superavit, ac assiduitate et severitate prodigii loco sunt habitae vigiliae ejus, ac jejunia humanas vires prorsus excedentia. Virtutibus autem adeo praeluxit, ut si qui *falsi* juxta Apostolum *fratres* adessent, eorum penitus arceret invidiam, durâ sibi, leni erga conservos, affabili, hilari, humili usus sanctitate, conversatione omnibus probatissimus; propterea licet in infimo laicali, ut ajunt, gradu constitutus, cum de instauranda in Coenobio suo S. Mariae de Jesu aliquantulum remissa observantia ageretur, fratrum suffragiis regimini sit praepositus. Annos denique natus sexaginta tres, extremo correptus morbo, Sacramentis reffectus, praenuntiato dormitionis die, beato fine quievit. Triennio ab obitu et humatione elapso, recognitis Benedicti exuviis, integrae suaeque olentes sunt repertae. Non Panormi tantum et per Siciliam, sed in Americas usque cultus ejus est propagatus et viget; novis autem identidem veteribus additis clarus miraculis, a Pio Pp. VII solemniter est Canonizatione albo Sanctorum inscriptus.

PRIDIE NONAS.

APRILIS DIE IV.

MARTYROL. — Hispali in Hispania, S. ISIDORI Episcopi, sanctitate et doctrinâ conspicui, qui zelo Catholicae fidei et observantia Ecclesiasticae di-

sciplinae Hispanias illustravit. (*Vide Surium*, p. 162).

MARTYROL. — Thessalonicae, SS. Martyrum AGATHÒPODIS Diaconi et THEODULI Lectoris, qui, sub Maximiano Imperatore et Faustino Praeside, ob Christianae fidei confessionem, alligato ad collum saxo, in mare demersi sunt. (*In Surio*, pag. 132).

MARTYROL. — Mediolani, depositio S. AMBROSII Episc. et Conf., cujus studio inter caetera doctrinae et miraculorum insignia, tempore Arianae perfidiae, tota fere Italia ad Catholicam fidem conversa est. (*De eo agendum VII Decembris*).

MARTYROL. — Constantinopoli, S. PLATONIS Monachi, qui pluribus annis adversus haereticos, sanctarum Imaginum effractores, invicto animo decertavit. (*Vide Surium hac die*, p. 140).

S. ZOSIMUS ANACHOR.

Saeculo V.

MARTYROL. — In Palaestina, S. ZÒSIMI Anachoretæ, qui funus S. Mariae Aegyptiacae curavit.

Magnus hic Palaestinus Eremita, Zòsimas passim dictus, virtutum laude illustris, occursu illustrior sane factus est in Aegyptiam Poenitentem: utriusque namque reliquum vitae communi est historiâ litteris traditum. Vide ergo de S. Maria Aegyptiaca in Surio nostro ad diem huj. II, p. 76.

NONIS.

APR. DIE V.

MARTYROL. -- Venetiae in Britannia minori, S. VINCENTII Conf., cognomento Ferrerii, Ordinis Praedicatorum, qui potens opere et sermone, multa millia infidelium convertit ad Christum. (*Vide Surium*, p. 172).

MARTYROL. — Thessalonicae, S. IRENES Virginis, quae cum sacros libros contra Diocletiani edictum oc-

cultasset, post tolerantiam carceris, sagittâ percussa est, et igne cremata jussu Dulcetii Praesidis, sub quo et sorores ejus simul Agape et Chionia passae antea fuerant. (*Vide Surium in Actis SS. Agapis etc. VV. MM., die III huj.*, p. 128).

SS. V PUELLAE MM.

Aetate incertâ. -- Nat. Graecae.

MARTYROL. — In Lesbo insula, passio quinque SS. Martyrum.

Sanctorum equidem scripsit Baronius; at ambigue SS. compendiariâ figurâ lectionem elogii liturgici exhibere visum est; ita nec ea corrupta, nec titulo contradicens in sexu athletarum exprimendo. Nam ad vocabulum *Juvenum* a quibusdam male adhibitum in versione ex Graeco, Baronius incertus haerens, pro adolescentibus maribus censuit interpretandum. Evincitur vero ex Menaeis, ajunt Bollandiani, de invictis Puellis hic agi, Virginibus Lesbiiis (a), in perantiquis Graecorum tabulis celebratis.

S. ZENO MARTYR.

Incerta aetas. — Probabil. Graecus.

MARTYROL. Eodem die, S. ZENONIS Martyris, qui, detracta pelle, pice illitus in ignem conjectus est.

Ex Menaeorum recta interpretatione, postremis allati textus Martyrologii verbis dempto *est*, adde;... et hastâ in medio rogo vulneratus, martyrio consummatus est.

Alia de hoc Sancto frustra perquireret.

SS. MARTYRES AFRI

Anno 459.

MARTYROL. — In Africa, passio SS. Martyrum qui in persecutione

(a) LESBOS insula est Aegaei maris, nunc *Mitylene* (ital. *Metellino*) ex praecipuae urbis suae vocabulo.

Genserici Regis Ariani, in die Paschae in ecclesia caesi sunt; quorum Lector, dum in pulpito Alleluja cantaret, sagittâ in gutture transfixus est.

„... Paschalis solemnitatis agebatur, et dum in quodam loco, qui Regia vocitatur, ob diei Paschalis honorem, nostri sibi metum clausam ecclesiam reserarent, comperiunt Ariani. Statim quidam presbyter eorum, Andiot nomine, congregatam armatorum manum ad expugnandam turbam innocentium accendit. Intrôeunt evaginati spathis, arma corripunt, alii quoque tecta conscendunt, et per fenestras ecclesiae sagittas spargunt. Et tunc forte audiente et canente populo Dei, Lector unus pulpito sistens, Allelujaticum (a) melos canebat. Quo tempore sagittâ in gutture jaculatus, cadente de manibus codice, mortuus post cecidit ipse. Nam et alii quamplurimi sagittis et jaculis in medio crepidinis altaris probantur occisi. Qui autem gladiis tunc interempti non sunt, postea poenis attriti, regio jussu, pene omnes necati sunt, praesertim maturioris aetatis. » Ita Victor Vitensis seu Uticensis in Africa Episcopus, saepius in horum temporum hist. Ecclesiast. cum laude commemorandus, quod gloriosa certamina pro fide orthodoxa in persecutione Wandalica, sub Gensérico et

Hunnerico regibus Arianis suscepta, scripto posteris transmiserit, auctor coevus (*Libro I*). Duo subjicimus Distica Brautii Sarsin. Episc. in suo Martyrol. poetico, notatu digna ob opportunam etsi inelegantem Diacopen seu Tmesim qua secatur, aliquibus interpositis *Alleluja*:

In templo renovans populus Paschalia festa.

In coelos cactus perpetuare volat.

In templi coeptum Levites, *Alle*, sagittâ

Cogitur in coeli reddere, *Lujâ*, choro.

OCTAVO IDUS.

APR. DIE VI.

S. XYSTI PP. MART.

*Sedit annos 10 — Occubuit an. 127.
Patriâ Romanus.*

MARTYROL. — Romae, natalis beati Xysti Papae et Martyris, qui temporibus Hadriani Imperatoris regens Ecclesiam, demum sub Antonino Pio, ut sibi Christum crucifaceret libenter mortem sustinuit temporalem.

Xystus vel Sixtus hujus nominis I, e regione Urbis septima quae via Lata dicta est, ad Summum Ecclesiae Pontificatum totius Cleri suffragiis evectus est anno Chr. cxxvii. Is constituit ut sacra vasa nonnisi ab Ecclesiae ministris contrectarentur; ne aliâ quam lineâ materiâ linteolum, quod *Corporale* dicitur, conficeretur; ut sacrum trisagium*, voce *Sanctus* ter repetitâ, in Missa decantaretur;

(a) Usum canendi hanc vocem *Alleluja* in Ecclesia, ex Aggae Proph. provenire, qui primus omnium cantavit *Hallelujah* cum novam templi structuram vidit, testatur S. Epiphanius; cum aliqui multi Psalmi hoc titulo inscripti jam haberentur. Id non e Graeca ut falso quidam autumant, sed a Jerosolymitana utpote haebraicae originis mutuata esse Romanam Ecclesiam operâ S. Hieronymi sub Damaso Pp. scribit S. Gregorius. De anni tempore quo Christiana templa liturgico ritu hac voce resonarent, diversae fuerunt locorum consuetudines. *Laudate Dominum* vel *Laus Deo* significat; hac de re pluribus agit S. Hieronymus ad Marcellam Epist. 137. Cum autem ut laetitiae sonus accipiatur, mirandum fortasse quod uti pluribus fertur testimoniis Ecclesiae, Romanâ non exceptâ, in sacris etiam Defunctorum officiis cani consueverit. Sed non adhuc tunc temporis vox haec ad laetitiae signum exclu-

sive accipiebatur; luctus causâ reticere coepit in Ecclesia Latina sub finem saec. vi. Decreto postea S. Gregorii Magni provisum ut *Alleluja* per annum diceretur, seculo tantum spatio a Septuages. ad Sabbatum S.; in vecta namque praxis fuerat a Concilio Toletano IV ut taceretur *Alleluja* quibuscumque jejuniis diebus. Hac emphaticâ et symbolicâ voce Palaestini utriusque sexus coenobitae se invicem excitabant ad preces communes. Fuit etiam nautarum et rusticorum in suis exercendis artibus carmen musicum. Hac denique sacrâ voce, S. Germano Antisiodunensi (*d' Auxerre*) Episc. impellente, ad bellicam clamitionem cum usi ter fuerint pili Brêtones, impetu in Saxonum Pictorumque barbaras copia facto, mirabiliter, anno cccxcii, triumpharunt. (Ex notis Em. Baronii, hac die, et ex Martigny *Dictionnaire des Antiquités Chrétiennes*).

ne ullus Episcopus Romam accitus ad suam Parochiam (*Dioecesim*) rediens susciperetur, nisi Litteris Apostolicis, quas Formatas et Canonicas vocabant, munitus. Comis summo-pere vir et benignus, in egēnos prodigus, erga omnes misericors, singulari vitae sanctimoniā, frequentibus etiam insignis miraculis, martyrio et ipse ut decessores Pontifices est coronatus. Sepultus est in Vaticano, mansitque in Antiquae Basilicae altari suo nomini dicato in transversa crucis parte prope absidem, usque ad annum MCCCXII quo est ad Alatrinae urbem devectus: Cujus translationis notitia paucis est hic ex Bollando tradenda.

Cum, praedicto duodecimi saeculi anno, variae Italiae regiones dirā pestilentia vexarentur, nec parum inde damni pateretur Aliffa Samnii oppidum, malo huic remedium quaerens ejus urbis Comes, Romano Pontifici supplicavit ut Sancti alicujus corpus sibi concederet, cujus patrocinio posset ea regio ab incumbente lue repurgari. Preces eas coelum prius quam Pontifex audit; accidit enim ut tunc ingēns trabs Vaticanae Basilicae ex alto lapsa altare confringeret S. Sixti, et appareret recondita capsula sancti Pp. Mart. corpus continens. Ea res Pontificem movit ut Aliffanis hunc potissimum indulgeret Patronum; Reliquias Comes reverenter accipiens, et bene ornatae mulae impōnens, Aliffam misit. Pars itineris paullo plus quam tertia confecta erat, quando mula cohiberi non potuit, quominus, a via plana et spatiosa deflectens, per asperam semitam eniteretur in montem Alātrum versus; et neque verberibus neque blanditiis moveri valuit ut in pristinam rediret viam. Ad majorem autem Aletrinae urbis portam cum pervenisset jumentum sacro pondere onustum, re mox per civitatem vulgatā, Petrus Episcopus cum Clero magnāque populi frequentia ad venerabile

Corpus suscipiendum egressus, quum de ecclesia quae tanto ditanda esset thesauro diversae proferrentur sententiae, consultius duxit divino iudicio rem committere, et quo mula ultro se conferret, isthic pretiosum pignus deponere. Dimissa mula collem ascendit, seque ad Cathedrale templum contulit, ante cujus januam sistens, visa est sequentes admonere heic se esse exonerandam. Aliffanis autem jacturam suam dolentibus datus est digitus, quem eorum urbi non minus quam reliquum sancti corporis Aletrinae, fuisse salutarem sensit, extinctā mox grassante epidemia. Lapsis deinde quatuor et amplius saeculis, cum in oblivionem venisset locus in quo sacrae Reliquiae essent reconditae, Cardinali S. Sixti jubente, Episcopus Alatrinus, indictis populo jejuniis et precibus, iis conquirendis incumbit, et vetusto altari dejecto, in plumbea capsella, debita inscriptione ornatā, invenit, unde thureus diffusus odor locum implevit. Recogniti tunc coram tribus Episcopis et Campaniae Gubernatore sancti Corporis elevatio, et in novam capsam et novum altare translatio, nobilissima sunt pompa celebratae, die XII, anni MDLXIV.

SS. TIMOTHEUS ET DIOGENES

MARTYRES MACEDONI

Incertā aetate.

MARTYROL. — In Macēdonia, SS. Martyrum TIMOTHEI et DIOGENES.

Maurolycus Philippis passos esse scribit. Acta vel penitus desunt, vel latent.

SS. CXX MARTYRES

IN PERSIDE SUB SAPORE

Circa 342.

MARTYROL. — In Perside, Sanctorum centumviginti Martyrum.

Triginta huic numero addendi videntur ex verbis Menologii quod Ba-

silii Imp. inscribitur jussu editum; in eo haec de hodiernis MM. leguntur: «... Sapor impius Persarum Rex imperium Romanorum vexavit tempore Constantii, Deo hoc permittente ob excitatam insipientis Arii haeresim quam suadente Eusebio Arianorum antesignano et ipse Imperator amplexus erat. Rex ergo Sapor multa subvertens oppida et regiones, plures e Christianis captivos abduxit; quorum quidem aliqui jugulati fuerunt, alii in itinere perierunt. Centum vero et quinquaginta... in Persidem fuerunt adducti, catenis constricti et in carcerem conjecti, et assiduus aerumnis per plurimos dies contriti. Tempus autem vacuum a vanis negotiis nactus Sapor, mandavit ingentem lignorum struem accendi, et educi e carcere sanctos viros, eosque jussit Christum abnegare et ignem adorare. Quod cum constanter recusassent, ipsos in ignem conjici praecepit; et ita martyrium feliciter consummarunt.

S.^{TA} PLATONIS

ET SOCII MARTYRES DUO.

MARTYROL. — Ascalone, passio SS. PLATONIS et aliorum duorum Martyrum.

Ascalon, dirutus Judaeae pagus in Satrapia Philisthinorum, memoratorum athletarum patria probabilius quam passionis extitit locus. Cujus status pia foemina Platonis fuerit, virgo scilicet, vidua aut conjugata, non satis compertum.

S. MARCELLINUS MARTYR
TRIBUNUS ET NOTARIUS

Anno 413.

MARTYROL. — Carthagine, S. MARCELLINI Martyris, qui ob Catholicae fidei defensionem, ab haereticis occisus est.

In aula Honorii Imperatoris, Romae, Tribuni et Notarii, imo ut Baronio

in Notis placet Notariorum Tribuni Marcellinus fungebatur nobilissimo officio ad quod utpote Principibus a secretis, egregii negotiorum et in litteris peritiā, ac integerrimae vitae viri deligebantur. Ejus autem tempore Donatistarum (a) furor Africam totam pervaserat, nec praedicari, ait S. Augustinus in libro contra Julianum Pelag. C. 1, a Catholicis veritatem contra suum patiebantur errorem, violentis aggressionibus.... rapinis, ignibus, caedibus multa vastantes, cuncta terrentes. Compulsi id Catholicos ut missis ad Honorium Imperatorem quatuor Episcopis, Collocationem (italis *Conferenza*) fieri cum Donatistis peterent, ut per ipsam Donatistarum reprimeretur audacia. Ad hunc cogendam delectus ab Imperatore Marcellinus est, ac Judex in Africam missus est. Qua in legatione, a coaevo scriptore Orosio, vir in primis prudens et industrius, omniumque studiorum bonorum appetentissimus, meruit appellari. Causae igitur juridicus cognitor, post trium dierum prolixam gestorum utriusque partis disquisitionem, sententiam scripsit, et confutatos a Catholicis Donatistas, omnium documentorum manifestatione pronuntiavit. Pax inde et unitas, eod. Orosio teste, per universam Africam Ecclesiae Christi redita est: inde, S. Augustino et S. Possidio testantibus, multa millia Donatistarum ad gremium Catholicae Ecclesiae transierunt, et multi eorum qui Catholicam antea aspernabantur fidem, persecutiones usque ad membrorum amputationem, et ad internecionem usque invicti pertulere. In Marcellinum propterea ferebant irā Donatistae, eumque perdere moliebantur; nacta denique occasione qua Heraclianus tyrannide Africana dejectus fuerat, Marcellinum huic favisse apud Marinum Praesi-

(a) De eorum auctoribus et haeresi verba fecimus in MARTYROL. ILLUSTR. mensis Februarii, p. 127*.

dem calumniantur, qui horum auro corruptus, innocentem capite damnavit; dicunt nonnulli haereticos ipsos arrepta subdole a Marino facultate Marcellinum interfecisse. Itaque in odium fidei, pro qua strenue dimicaverat est interemptus, martyrque gloriosus occubuit. Quenam ejus patria fuerit non liquet.

S. COELESTINUS PAPA I

Sedit ab anno 422 ad 432.

Patriâ Romanus.

MARTYROL. — Romae, S. COELESTINI Pp. qui Nestorium Constantinopolitanum Episcopum damnavit, Pelagiumque fugavit; cujus etiam auctoritate, sancta universalis Synodus Ephesyna adversus eundem Nestorium celebrata est (a).

Conspicua ab ipso Pontificatus exordio Coelestini memoria est. Ab Augustino namque tunc summa doctrinae et sanctitatis laude florente

(a) PELAGIUS, hic et NESTORIUS atque CAELESTIUS, triplicis a diabolo excitae cohortis (quibus cum paulo post ad Ecclesiam Dei saeculo v graviter perturbandam inito impietatis foedere Eutychiana se adjunxit) scelestissimi duces se se offerunt levi raptim penicillo adumbrandi. Pelagius Britannus, ex eo Monachorum genere qui sui juris ad instar philosophorum vivebant, Romae fuit, SS. Anastasio et Innocentio I sedentibus, atque inde discessit circa annum ccccix. In Siciliam cum Coelestio, hinc in Africam, mox in Palaestina transmisit. Post annum ccccxx, altum de illo silentium. Negavit originale peccatum transfundi in posteros Adae, et a gratia praeveniri liberum voluntatis arbitrium, affirmans eandem gratiam dari secundum merita nostra. Pelagiana haeresis, a tribus Africanis, ab Alexandrino, Romano, Constantinopolit., Antiocheno Conciliis damnata, a coaevi praesertim S. Augustini invicto scribendi et dicendi robore est discussa et proculcata. *Caelestiana* etiam est dicta a Pelagii collega CAELESTIO quem alii Scotum faciunt, alii Campanum. Ingenio hic et audaciâ Pelagio praestans, proselytis non paucis Romae adscitis, in Africam se contulerat, presbyteratu ab Chartaginiensi Episc. Aurelio expositulans insigniri. Aurelius autem a Paulino Diacono admonitus Caelestium synodice circa fidem de Adae peccato, de Gratia et de necessitate baptismi interrogatum et male sentientem, excommunicatum dimisit. Ephesum tunc celerrime se contulit, ibique Sacerdotium fraudulenter est consecutus; at cognitâ ocyus

Hipponensi in Africa Episcopo, per epistolam (quae ordine est 261) his verbis salutatur: « Domino beatissimo, et debita charitate venerando, sancto Papae Coelestino Augustinus, in Domino, salutem. Primum, gratulationem reddo meritis tuis quod te in illa Sede Dominus noster sine ulla sicut audivimus, plebis suae discissione constituit. Deinde insinuo Sanctitati tuae quae sint circa nos, ut non solum orando pro nobis, verum etiam consulendo et opitulando subvenias. » Romana jam in Ecclesia Presbyterum et almae Urbis civem, S. Bonifacio I ex hac vita ad aeternum premium, xxv Oct. evocato, mira totius Cleri plebisque universae consensione subrogatum suprema exceptit Cathedra; ac statim, quibus claruit, sollicitudinis, prudentiae ac fortitudinis praebuit exemplum, Coelestii enim ac Pelagianorum, fidei tutandae causâ, mox conatus viresque ut abrumperet,

fraude est depulsus, et Constantinopolim petiit, cujus tamen Episcopus sententiam in eum a Synodo Carthaginiensi latam confirmavit. Romam igitur remeavit ad Pontificem appellans contra anathemismum quo bis fuerat dejectus. Quid sapienter cum vaferimo et pertinaci haeresiarcha egerit Coelestinus supra dictum est. Hinc patet cur eum Pontifex *damnatum*, iudicii examine indignum dixerit.

Coniuncti necessitudine quadam Pelagiani erroris fuerunt Nestori assaelae. Hi dogmatizabant Christum *purum* hominem ex Virgine natum, suisque meritis et liberi arbitrii viribus ad gratiam pervenisse ut Filius Dei diceretur. Hausit hoc venenum a Theodoro Mopsuestano Nestorius Syrus, cui, anno ccccxxviii, egregii Pastoris dotibus praeditum callida ostentatione se praebenti, Constantinopolit. Sedes concredita fuerat. At lupus rapax sub ovinis pellibus gregem Christi mox mactandum et perdendum suscepit. Duas in Christo ausus est praedicare personas, seu Deum Hominemque, non *Ipostatice* (substantialiter), sed moraliter tantum unione conjunctos; quare contendebat, Virginem hominem peperisse non Deum, ac proinde Mariam non Θεοτόκον (*Deiparam*), sed simpliciter *Christiparam* esse vocandam. Damnatus a PP. Ephesinis et in exilium pulsus a Theodosio Imp., qui ejus libros comburendos mandavit, post multos errores perit circa annum ccccxi, ei viventi erosa vermibus lingua. (*Ex* Laur. Berti *paucis mutatis adjectisque*, Eccles. Hist. Breviario, ad saec. v, C. II).

sciens damnatis non exâmen judicii, sed solum poenitentiae remedium esse praestandum, eum quasi non discusso negotio fraudolenter audientiam postulanti, cum omnibus ejus sectatoribus, Italiae finibus Honorii Imp. decreto extrudendum curavit, unâque Julianum quemdam indignum Episcopum. Eadem solertiâ Britannias Pelagianae haeresis lue, nefarii Agricolae operâ eas insulas sensim pervadente, missis illuc Sacerdotii Gallici luminaribus Germano Antisiodorensi et Lupo Tricassino Episcopis vicariis suis, feliciter liberavit; deturbatisque haereticis; ordinato Scotis Antistite S. Palladio, dein Hibernis S. Patritio, dum Romanae alumnâ studuit Ecclesiam servare Catholicam, fecit etiam, ut Prosper ait in Chronico ad an. ccccxxix barbaram Christianam. Cum autem Nestorius (v. N. a) novum moliretur dogma, impietate adversus Christi divinitatem famosum, Coelestinus omni officii sui auctoritate obstitit, acriterque pugnavit. S. Cyrillo igitur Alexandrino Episcopo (V. xxviii Jan.) suas vices delegavit, ut nisi blasphemus Patriarcha decem dierum intervallo resipisceret, anathematis et depositionis sententiam in illum ferret. Nestorio pertinacissime resistente, Aecumenica, petente Theodosio Imp. ac Coelestino curante, Ephesina Synodus, anno ccccxxxi, est congregata, praesidentibus Romanae Sedis Legatis, quibus, notatu dignum, suo commonitorio praecepit ut de Episcoporum sententiis judicarent, certamen non subirent. In ea Synodo igitur Nestorius cum haeresi sua, et Pelagianorum ea pars quae cognatum errori suo dogma propugnabant, solemniter sunt damnationis sententiâ perculsi.

Multis praeterea Coelestinus salubriter decretis ecclesiasticâ corroboravit disciplinam. Providit in his ne ullius, in morte, ultima respueretur poenitentia; ne ex laicis vel cri-

minosis Clericis ad Episcopatum aliqui promoverentur; ne Metropolitani in aliena provincia aliquid praesumeret; ne cui Sacerdotum liceret Canones ignorare; ne in creandis Episcopis extranei emeritis in sua Ecclesia praepoherentur; ac epistolam quamdam hisce de rebus sic concludebat: « Docendus est populus non sequendus: nosque, si nesciunt, eos quid liceat, quidve non liceat commonere, non his consensum praebere debemus. Quisquis vero conatus fuerit tentare prohibita, sentiet censuram Apostolicae Sedis minime defuturam. » Egregia pariter circa rem liturgicam decrevit; instituit ut Introitus Missae versiculo unius ex 150 Psalmis Antiphonae intermisso cum *Gloria* constaret, quod hactenus viget. Basilicam Juliam juxta forum Trajani dedicavit, in suoque coemeterio quem vocant (scilicet locum sibi delectum sepulturae in coemeterio Priscillae ut communiter tradunt) Ephesinum Concilium depingi jussit. Episcopos ad diversa loca ordinavit quadraginta sex. Pontifex fuit post S. Petrum quadragessimus tertius. Obdormivit in Domino sexta Aprilis die, cum annos circiter novem Ecclesiae praefuisset, sepultusque est viâ salariâ. Asservabatur ejus corpus Romae in Aede S. Praxedis cum Reliquiis SS. Pontificum Pontiani et Siricii, at fertur inde surreptum, Mantuamque delatum. Ejus tamen exuviarum, si vera accepimus, nonnihil est in Basilica S. Pauli extra muros (*Ex variis apud Bollandianos, et ex ejus Propr. Officio pro Rom. Clero*).

S. CELSUS EPISCOPUS

Obiit, 50 annos natus, 1129.

MARTYROL. — In Hibernia, S. CELSI Episc. qui beatum Malachiam in Episcopatu praecessit.

Quod sanctum Malachiam praecessisse scribitur, intelligendum est in Armachana (*Armagh*) Sede; hic e-

nim (*vide III Nov.*), a S. Celso fuerat ordinatus Episcopus Regionarius et in ea a Celso ipso decedente per testamentum successor destinatus. Armachana autem Cathedra ex S. Patritii Hiberniae Apostoli oritur institutione; ejus Archiepiscopus est apostolica auctoritate Primas totius insulae constitutus.

S. Celsi *Acta* nulla extant; Hibernica ipsa Ecclesia officium de eo persolvit per integrum de Communi. Quaedam tamen ipsi admodum honorifica hic illic traduntur. Cum magna belli tempestas per Hiberniam universam esset exorta Principum simultatibus populorumque factionibus; ad eam sedandam Celsus e Sede sua annum et amplius absens, urbes et castella circumcursans, discordes animos, nullâ territus difficultate, reconciliare aggressus, Principes, Pröceres, Clerum, populos ad concordiam cohortabatur, pacisque conditiones Pastoralis auctoritate praescribens, id est consecutus ut amicitiae foedera inter adversarios inirentur. Quo absoluto negotio, cum ad suam Metropolim redisset, post assiduos praedicandi verbi Dei labores, post multa aedificata templa, multos consecratos Episcopos et diversorum graduum Clericos, post copiosas erogatas elemosynas, et plurima piis largitionibus ad subsidia pauperum instituta, post vitam in diuturno Praesulatu sanctissime transactam, Sacramentis refectus, in Momoniae loco qui *Ard-Patric* dicebatur beatum Deo reddidit spiritum.

MARTYROL. — In Dania, S. GUGLIELMI Abbatis, vitâ et miraculis clari. (*Vide in Surio, p. 218*).

SEPTIMO IDUS.

APRILIS DIE VII.

SS. EPIPHANIUS EPISC., DONATUS RUFINUS ET XIII SOCH MM.

MARTYROL. — In Africa, natalis SS. MM. EPIPHANII EPISC., DONATI, RUFINI et aliorum tredecim.

Aetatem non statuimus quae nullo ex monumentis horum memoriam recolentibus colligi potest. Alicubi undecim tantum incogniti nominis afferuntur, praedictis cum addantur Sixtus et Modestus vel Modesta. Caetera circa eosdem desiderantur. Vero tamen non absimile, Rufinum Diaconum cum seqq. cc esse connumerandum.

SS. CC MARTYRES PONTICI

Circa 310.

MARTYROL. — Synopsē in Ponto, sanctorum ducentorum MM.

Quo tempore ad Pontum Euxinum exerceri coepit saeva Maximini in Christianos persecutio, fuit Diaconus Ecclesiae Chr. Rufinus, qui cum multos veram et sanctam Fidem doceret, in vincula coniectus est et in carcerem detrusus. Quaedam autem matrona Christiana nomine Aquilina, cum ipsius curam gereret, eique provideret, in carcerem et ipsa est perducta. Hi ambo ad Praesidem adducti, variis affecti sunt cruciatibus. Cum vero plura patrarent prodigia, ducentos milites ad fidem Christi amplectendam incitarunt. Quapropter irâ excandescens Praeses jussit cunctos gladio occidi.... qui ad finem usque gratias Deo egerunt. (*Ex Menologio jussu Basilii Imper. concinnato*).

MARTYROL. — In Cilicia, S. CALLIOPHII Martyris, qui sub Maximiano Praefecto, post alia tormenta, verso in terram capite cruci affixus, nobili coronâ martyrii decoratus est. (*In Surio, p. 233*).

S. CYRIACUS CUM X SOCC. MM.

MARTYROL. — Nicomediae, S. CYRIACI et aliorum decem Martyrum.

Consensu gaudent commemorationis pluribus in Tabulis. Nihil autem ullibi de aetate, et genere martyrii.

S. PELEUSIUS PRESB. M.

MARTYROL. — Alexandriae, S. PELEUSII Presbyteri et Mart.

Plèraque Martyrologia celebrant, sed variâ nominis scriptione. Pelusium legimus, Pilusum, Pilosum, Peleusoppum, Pleusium, nec non Eleusium. Nullam Alexandrina Ecclesia notitiam suppeditavit.

S. HEGESIPPUS
ECCLESIASTICUS SCRIPTOR

Med. floruit Saec. II.

MARTYROL. — Romae, S. HEGESIPPI, qui vicinus Apostolorum temporibus Romam venit ad Anicetum Pontificem, ibique mansit usque ad Eleutherium, et Ecclesiasticorum Actuum a Passione Domini usque ad suam aetatem sermone simplici texuit historiam; ut quorum vitam sectabatur, dicendi quoque exprimeret caractèrè.

Allata nostrae liturgicae agiographiae verba ex elogio sunt tradita quo Hegesippum laudat in libro *De Scriptoribus Ecclesiast.* S. Doctor Hieronymus, multa dicens in sua historia congregasse *ad utilitatem legentium pertinentia*, Virum sanctissimum vocant auctores, virum Dei et sapientissimum. Nonnulla is ex Syriaco Evangelio et ex Haebraica lingua profert in medium, satis per se aperte significans se ex Hebraeis ad Christianam fidem transisse. Nomen quidem Graeciâ oriundum denotat; Hegesippus idem est ac latine *equorum moderator*.

S. SATURNINUS VERON. EPISC.

Incertâ aetate — Nat. Italus.

MARTYROL. — Veronae, S. SATURNINI Episcopi et Conf.

Fatetur dolens Panvinus in libro IV, C. 7, *Antiquitatum Veronensium* res de ejus Ecclesiae Episcoporum suc-

cessionem, nimia jam vetustate, majorumque fatali ignaviâ, tenebris involutas esse. Etsi non bene aetas comperta sit, quotusque extiterit illius Ecclesiae Antistes, illustris hujus ex xxxvi qui Sancti decorati titulo in Veronensi Cathedra claruere, memoria viget hoc elogio quod legitur in antiquis monumentis SS. Episcop. Veron.: Saturninus, Veronae Episcopus, ob admirabilem humanarum et divinarum rerum doctrinam, et ob varias illustresque virtutes, quibus populo Veronensi profuit, magno in honore apud omnes est habitus. Cum autem pie et prudenter in episcopali munere se gessisset, migravit ad Dominum vii Idus Aprilis. Ejus corpus sepultum est in basilica S. Stephani, paullo extra urbis portam, in loco qui dicebatur ad Fonticulos, viâ Tridentina, quae aliquando Cathedralis fuisse traditur, et in qua condita fuerunt corpora SS. Episcoporum Lucidii, Dimidriani, Servuli, Vindemialis, Saturnini et Lupi.

S. APHRAATES ANACHOR.

Floruit labente IV Saec.

MARTYROL. — In Syria, S. APHRAATIS Anachorète, qui Valentis tempore Catholicam fidem virtute miraculorum adversus Arianos defendit.

Apud Persas natus hic et educatus; contribulium suorum impietatem detestans, Edessam venit, et in domuncula extra muros urbis se inclusit. Inde Antiochiam venit, et in quodam apud urbem coenobio diversatus, spiritum suum impense coepit omnium virtutum et pietatis genere excolere. Nullum unquam contubernalem admisit, nihil unquam voluit dono excipere, non panem, non obsonium, non vestem. Contigit ut Anthemius Consul, cum Imperatoris Legatus ad Persas rediret, tunicam illic contextam ei adferret, sed noluit Sanctus accipere, rationibus illi plene satisfaciens. Cum autem impius Valens Ec-

clesiam perturbaret, et cogeret omnes Arianos haeresim amplecti, ad ejus alloquium admissus, sapientissimis verbis in stuporem adduxit; quando eunuchus quidam ex Imperatoris famulis Sancto mortem comminatus est. Sed audaciae poenas non multo post dedit, nam cum in balnei solium insilisset animam ibi misere amisit. Quo facto territus Imperator, Sanctum exilio mulctare non est ausus. Equum ejusdem gravi morbo correptum sanavit: mulieris etiam maleficium sacro oleo solvit, et mariti amorem reconciliavit. Locustas etiam agros infestantes a quodam rogatus abegit aqua a se benedicta qua jussit agrorum fines aspergi. Haec et alia cum beatissimus Aphraates mirabilia peregrisset, vita excessit, animam Deo tradens, fidei, virtutis, laborum remuneratori. (*Ex Vita excerptum quam Theodoretus Cyrrensis conscripsit*).

SEXTO IDUS

APRILIS DIE VIII

S. AEDESIUS MART.

Circa 304.

MARTYROL. — Alexandriae, S. AEDESII Martyris, fratris beati Appiani qui sub Maximiano Galerio Imperatore cum impium Judicem, quod Deo dicatas Virgines leonibus traderet, palam argueret, a militibus tentus, saevissimisque affectus suppliciis, in mare demersus est pro Christo Domino.

Hujus historiam Surius ex Aloisio Lipmano IV Nonas Apr. collocat cum S. Appiano seu Amphiano, ejus non uterino sed ex patre tantum germano juxta Eusebium, ex una autem matre juxta alios. (Vide ergo Surium nostrum hac die, p. 54).

SS. MARTYRES

JANUARIUS, MAXIMA, MACARIA
ET CONCESSA.

MARTYROL. — In Africa, SS. MM. JANUARI, MAXIMAE et MACARIAE. — Carthagine, S. CONCESSAE Martyris.

Vetustissimum S. Hieronymi Martyrologium, hunc diem sic auspica-
tur: « In Africa. *Timorii*, Januarii, *Macarii*, *Concexi*, Maximae, Concessae. Diverso typico caractere nomina distincta notamus quae cum Romanis Tabulis non conveniunt. Bedae in-
nexus Baronius Timorium et Con-
xum excludit, diversae forsitan classi adscribendos. Macariam foeminam Maximae sociavit, Concessam seorsim memorat, Africae urbem in qua est passa diligenter exprimens. Virginem fuisse ajunt. De tempore varii varie opinantur. Consuetudinem audacia Tamajus-Salazar, sprete veterum Martyrologiorum auctoritate quae Carthaginem Africae indicant, Chronicon suspectum Flavii Lucii Dextri secutus, Concessam Carthagini Hispanicae attribuit, et *Vitam* suo Marte excogitatam de ea exhibet legendam.

SS. EPISCOPI MARTYRES
HERODION, ASYNCRITUS
ET PHLEGON*Ex LXX, ut creduntur,
Christi discipulis.*

MARTYROL. — Eodem die commemoratio sanctorum HERODIONIS, ASYNCRITI et PHLEGONTIS, de quibus scribit beatus Paulus Apostolus in epistola ad Romanos. (*Cap. XVI*).

De singulis juvat ex Menaeis et Menologio Basiliano testimonia proferre.... Ministrabat Herodion omnibus Apostolis: quem ipsi postea primo Presbyterum, mox Episcopum Novarum-Patrarum (a) crearunt. Cum multos ex Paganis ad Christum doctrina sua convertisset, per invidiam

(a) Concisam de unaquaque trium horum SS. Antistitem Sede geographicam notitiam damus. *Patrae* (Novarum adjectivum fere supervacaneum), *Patras*, jam Aroli urbs est in Achaja propria sive Peloponneso septentrionali. — *Hyrkania*, regio est et ejus princeps civitas, ad mare Caspium, ultra Assyriam et Mediam. — *Maraathon* denique, Atticae urbs Episcopalis, Corinthi Metropolitanae subjecta.

Judaeorum multa sustinuit. Impetu enim in illum facto unâ cum idolatris, primum crudeliter illum diverberarunt, et os ejus lapidibus contuderunt, deinde in eculeo ab eisdem a capite suspensus, postremo, ferro trajectus occubuit. De Asyncrito, cui ad encomium Magni cognomentum datum est, haec praeconia leguntur: « Mortem praedicans impassibilis Dei, mortificatos ad vitam adducebat Asyncritus, Apostolorum gloriatio et Hircaniae munimentum. Inveniebat te, Asyncrite, Hircania fluvium, scaturigine aquarum spiritualium plenum; et venerandâ aqutione tuâ irrigata, protulit Christo Domino amoenissimos fructus. » Et post pauca, circa S. Phlegontem Marathonensem Episcopum: « Sacratè Phlegon, Gentilium errores divinis tuis sermonibus gloriose combussisti, et corda misere extincta calore spiritus manifeste accendisti. Urbis Marathonis incolae te Praesidem maximum et Doctorem optimum, imo illuminatorem et paedagogum nacti, o gloriose Phlegon incessanter venerantur. » Ita in Oda vetus officium Graecorum hujus diei constituenti. Ambo, ut Herodioni contigit, eodem die ab Judaeis et Paganis saevissime excruciat, martyrii coronam adepti sunt. *Asyncritum* latine interpretari poteris *Incomparabilem*.

S. DIONYSIUS CORINTH. EPISC.

Obiit circa 180.

MARTYROL. — Apud Corinthum beati DIONYSII Episc., qui eruditione et gratiâ quam habuit in verbo Dei, non solum suae civitatis et provinciae populos, sed et aliarum provinciarum et urbium Episcopos epistolis erudit; Romanosque Pontifices adeo coluit, ut eorum epistolas publice legere in Ecclesia diebus Dominicis consueverit. Claruit autem temporibus Marci Antonini Veri, et Lucii Aurelii Commodi.

Martyrol. illustr.

Inter magis conspicuos secundi saeculi Antistites celebratur. Ejus laudum summa in Apostolatu quem longe lateque voce vel scriptis gessit continetur, ut satis innuitur Martyrologii encomio. Aurearum illius epistolarum fragmenta recitant Bollandiani ex Eusebii Hist. Eccl. L. iv. Martyrio coronatum colunt Graeci; apud Latinos nulla martyrii mentio quod licet multa proculdubio pro Fide sit perpessus, hostibus Christianorum tunc Orbis sceptrâ tenentibus, in pace tamen dicitur Dionysius hic obdormisse. Hujus creditur venerabile corpus esse quod ab Oriente Romam advectum Innocentius Pp. III anno mcccv Parisiensibus Ordinis S. Benedicti Coenobitis tradidit.

MARTYROL. — TURONIS, S. PERPETUI Episc., admirandae sanctitatis viri. (*In Surio, p. 237*).

S. REDEMPTUS EPISC.

Floruit Saec. VI — Nat. Italus.

MARTYROL. — Ferentini in Hernicis, S. REDEMPTI Episcopi, cujus meminit S. Gregorius Papa.

Qui de Italis Sanctis egerunt fere omnes, Redemptum commemorarunt; de ejus tamen gestis silent, quae scriptis probabiliter minime sunt tradita. Perperam Bucelinus in Benedictino Menologio, ejus Ordinis recensendis Caelitibus concinnato, hunc beatum inscripsit, cum Monachus haud unquam fuerit, sed tantum S. Gregorio Magno adhuc in Monasterio agente sit familiariter usus; qui igitur in Libro Dialogor. III, C. 38 visionem a S. Episcopo habitam narrat, de Longobardorum irruptione praemonentem quae in Latio et Campania anno potissimum contigit DLXXIV.

« Redemptum (ajebat Petro Diacono interloquente Gregorius), Ferentinae (a) civitatis Episcopum, vitae

(a) Ferentinum exigua urbs et pervetusta Latii in finibus Hernicorum, amoenissimo gaudens in

venerabilis virum, qui ante hos fere annos septem (a) ex hoc mundo migravit, tua dilectio cognitum habuit. Hic, sicut mihi adhuc in monasterio prope posito valde familiariter iungebatur.... mihi ipse narrabat, quia quadam die dum parochias suas ex more circuitet, pervenit ad ecclesiam B. Eutychii martyris. Advesperascente autem die, stratum fieri sibi juxta sepulcrum Martyris voluit, atque ibi quievit; cum nocte media, ut asse- rebat, nec perfecte vigilare poterat nec dormiebat, sed depressus somno gravabatur quodam pondere vigilans animus; atque ante eum beatus martyr Eutychius astitit dicens: Redempte, vigilas? Cui respondit: Vigilo. Qui ait: *Finis venit universae carnis, finis venit.... finis venit.... etc.* Post quam trinam vocem, visio Martyris..., quae mentis ejus oculis apparebat, evanuit. Tunc vir Dei surrexit, seque in orationis lamentum dedit. Mox etenim illa terribilia in coelum signa secuta sunt ut hastae atque acies igneae ab Aquilonis parte viderentur. Mox effera Longobardorum gens de vagina suae habitationis educta, in nostram cervicem grassata est, atque humanum genus, quod in hac terra prae nimia multitudine quasi spissae segetis more surrexerat, succisum aruit. Nam depopulatae urbes, eversa castra, concrematae ecclesiae, destructa sunt monasteria, desolata ab hominibus praedia, atque omni cultore destituta... occupaverunt bestiae loca quae prius multitudo hominum tenebat.. »

S. AMANTIUS COM. EPISC.

Obiit circa 446 — Patriâ incertâ.

MARTYROL. — Apud Comum, S. AMANTII Episcopi et Conf.

S. Provino (qui Comi colitur VIII Martii) successit illa in tot sanctorum

excelso colle situ, a SS. Apostolor. Principibus Petro et Paulo fidem edocta, episcopali statim cathedrâ creditur fuisse decorata.

Antistitum numero inclyta Sede, habuitque succedentem S. Abundium (*vide II huj. supra, p. 287**) cui singulari connexus fuerat dilectione. Nihil de natali ejus terra fide dignum com- pertum; certiora ex Ughellio et al- liunde haurimus. Italiam petens Amantius, Comum pervenit Leone Magno Pontifice, ac Provini Praesulis virtutibus captus, iisdem pietatis la- boribus ac egregius magister, sedulus fidei discipulatu incumbere sic sa- tegit ut dignus haberetur qui dece- denti illi sacro ejusdem Ecclesiae Pastori sufficeretur. Romae fuit se- dente praedicto S. Leone I; a quo SS. Petri et Pauli Apost. aliquot Re- liquiis donatus, reversus Comum, il- las honorifice collocavit in templo eisdem SS. Apostolis dicato, quo deinde pro Cathedrali usus est, cum S. Carpophori ecclesia nimis ab civi- tatis muris dissita videretur. Hoc A- postolorum templum, restaurationis probabiliter gratiâ et opportunitate in honorem S. Abundii ab Urbano II Pp., anno mxcv est dedicatum. Extre- mo occupatus morbo, accersivit A- bundium velut Elias Elisaeum eodem informatum spiritu, et ordinavit co- ram testibus Episcopum. Sepulturae traditus est in aede sua Cathedrali SS. Apostolorum; ubi requievit us- que ad annum mdxc, quo Patribus, societatis Jesu donatum est venerabile corpus, in eorum ecclesia SS. A- mantii et Felicis collocandum; quae translatio, ut in Actis describitur, so- lemni admodum est apparatu peracta.

QUINTO IDUS

APRILIS DIE IX

S. PROCHORUS

E PRIMIS VII DIAC. MARTYR.

Saec. I — Nat. Palaestinus.

MARTYROL. — Antiochiae, S. PRÔ- CHORI, qui fuit unus de septem pri-

(a) Cum constet Dialogorum Libros Gregorium Pp. scripsisse circa annum dxciii, patet ex his S. scriptoris verbis, S. Episcopum nostrum anno circiter dLxxvi hac vitâ migrasse.

mis Diaconis (a); et fide ac miraculis clarus, martyrio coronatus est.

Nepos fuit S. Protomart. Stephani, et comes Joannis Evangelistae, cum ad praedicandum in Asiam perrexit; cum quo multo tempore manens, factus est Episcopus (b) Nicomediae Bithyniae; unde post multorum conversionem ab eodem Apostolo missus est Antiochiam Evangelii praeco, ubi fidei zelo et constantia ac miraculis praeclarissimus, martyrio est coronatus. Falso a quibusdam Prochoro tribuitur fabulosus libellus de vita, miraculis et assumptione S. Jo. Evangelistae.

SS. DEMETRIUS, CONCESSUS,
HILARIUS ET SOCII MM. ROMANI

*Nec non XII in Pannonia
Virgines Martyres.*

MARTYROL.--Romae, natalis SS. Martyrum DEMETRII, CONCESSI, HILarii et Sociorum.

Horum quidem non obscura memoria multis veteribus Agiographicis tabulis consignata, sed nulla extat, praeter nominum, notitia. Comuni elogio memoraverat Galesinius: Romae, beatorum Martyrum Demetrii, Concessi et Hilari, qui profligato per varias certaminum vices fidei adversario, demum pro pietatis victoria coronantur. Demetrius a pluribus in Diaconatus Ordine creditur fuisse constitutus. Socii numerantur a Bollandianis: Maro, Sirmio, Fortunatus, Donatus, septemque sacrae Virgines; quas tamen Baronius seorsim colloca-
t seq. elogio:

«Sirmii, passio sanctarum septem Virginum et Martyrum, quae dato simul pretio sanguinis, vitam mercatae sunt aeternam.

Gravia monumenta, Bedae Marty-

(a) De Diaconorum institutionis causa, deque eorum officio, vide pro S. Nicenore in MARTYROL. ILLUSTR. mensis jan. p. 28*.

(b) Non uno testimonio Prochorus dicitur Episcopus, vel ab Evangelista Joanne, ut hic ait Petrus de Natalibus, vel ut habet Surius ex Lipo-

rologio praeceunte, Baronium de his a praecedentibus Christi confessoribus sejungendis monuerunt. *Sirmium* autem Pannoniae inferioris urbs olim praeclarissima, et plurimorum Martyrum insignis palaestra, quae praeter harum septem coronas, aliarum quinque fortissimarum Virginum hodierno triumpho gloriatur, potuit occasionem praebere confusionis qua *Sirmius* quidam inter Demetrii etc. Sociis Romanis inscriberetur. Hoc genus difficultates non semel in hujusmodi veterum Catalogorum recensionibus occurrere probe norunt lectores nostri. Septem ergo illae cum Quinque inferius memoratis ex Bollandi in cuius excultissimi agri pinguissima messe legentes versamur, Duodecim castitatis lilia sanguine purpurata efficiuntur; quare cum Franc. M. Florentino in Notis ad Martyrol. Hieronym., virginei cruoris festum appellari jure merito posse dicemus hunc diem, quando, inquit, pro gemino SS. Virginum et Martyrum choro antiquitus Sirmiensis exultabat Ecclesia.

S. EUPSYCHIIUS MARTYR

Circa 362.

MARTYROL. — Caesaræae in Cappadocia, S. EUPSYCHII Martyris, qui ob eversum Fortunae fanum, sub Juliano Apostata martyrium consummavit.

Hic erat e regione Cappadociae oriundus; vitam suam et mentem inculpatam servarat, et legitimo ritu uxorem duxerat. Qui divini honoris ardore incensus, assumptis cum compluribus Christianis, fanum Fortunae dictum, in quo Apostata Julianus (*vide Martyrol. Illustr. Febr. p. 127**) solebat quotidie in Caesarensi urbe sacrificare, a fundamentis evertit. Ubi

mano in Actis SS. Petri et Pauli xxix jun., ab Apostolorum Principe consecratus. Sed nos, silentibus hac de re Romanis Tabulis, ab hoc titulo Episcopi superius appingendo, censuimus abstinendum.

factum hoc innotuit, jussit Imperator omnes Christianos propriis bonis et possessionibus spoliari ac poenis diversis affligi; ipsum autem Eupychinum velut hujus facinoris auctorem, primum in carcerem conjici, deinde multiplicibus tormentis cruciari, demum cum Christum negare jussus, respuisset, capite plecti praecepit. (*E graecis, latine redditis, authenticis monumentis*).

SS. MARTYRES MASSYLITANI

Aetate incertâ.

MARTYROL. — In Africa, SS. Martyrum Massylitanorum, in quorum die natali S. Augustinus tractatum habuit.

Videntur esse (*notat eximius Ruinart*) *Hermes, Hadrianus, Victorius, Secundilla, Massylus, Januarius, Felix, Gothaeus, Eununculus* et alii circiter viginti quatuor. Sunt probabiliter quos Kalendarium Carthaginense, xi Kal. Aug. sanctos exhibet Martyres *Maxulitanos*. Maxula seu Massila et Massyla in Africa proconsulari erat; Massylam gentem Livius in Numidia collocat. Tractatus S. Augustini de Natali horum MM. est Sermo de diversis quadragesimus secundus, cujus exordium: « Fortitudinem sanctorum Martyrum sic in eorum passione miremur, ut gratiam Domini praedicemus. Neque enim et illi in seipsis laudari voluerunt, sed in illo cui dicitur: *In Domino laudabitur anima mea.* » Nullam tamen in sermone Augustinus specialem istorum mentionem facit, quod martyrii hujus historia apud Afros esset notissima. Eos quoque Aurelius Prudentius in Peri-Stephano celebrat, hymno 4, str. 12.

S. ACATIUS EPISC.

Floruit V saeculo.

MARTYROL. — Amidae in Mesopotamia, S. ACATHI Episcopi, qui pro

redimendis captivis etiam Ecclesiae vasa conflavit et vendidit.

Socrates (ex quo Cassiodorus et Nicephorus), *Hist. Eccles.*, lib. 7, cap. 21, haec tradit: « Acacius Amidae (a) Episcopus, ob facinus quoddam praeclarum, per id tempus (anno ccccxii) ab ipso gestum, vehementer ab omnibus celebratus fuit. Cum Romani milites illos Persas, quos in depopulanda Azazena captivos ceperant, nullo modo Regi Persarum reddere in animum inducerent; captivi qui erant numero circiter septem millia (quae res animum Regis Persarum non parum divexavit) fame propemodum absunti sunt. Acacius igitur hanc militum miseriam minime neglexit; sed convocatos suos Clericos sic alloquitur: — Deus noster neque lancibus neque poculis eget, nam nec comedit neque bibit... Quare cum ecclesia multa aurea et argentea ex propensa fidelium in eam benignitate possideat, consentaneum est hisce rebus milites captivos et e custodia liberare et fame prope eunctos reficere ac sustentare. — Ubi haec aliaque id genus oratione percurreret, monumenta ecclesiae conflanda curavit, vendi, pretiaque partim militibus pro captivis redimendis dedit, partim ad eorum famem sublevandam impendit. Postremo, viatico illis suppeditato, ad suum ipsorum Regem remisit. Haec res ab eximio illo viro Acacio gesta, Regi Persarum (*Vararanes vocabatur*) maximam fecit mirationem, quod Romani his rebus utrisque et bello et beneficiis hostes vincere laborabant. Fertur propterea tunc Regem Persarum magno desiderio Acacii videnti flagrasse, quo hominis aspectu frueretur; tum Theodosius Imperatorem Acacio praecepisse ut Regis desiderio satisfaceret. »

(a) *Amida* urbs Episcop. et primaria erat totius Mesopotamiae, nunc *Diar-Bekir*.

S. HUGO RHOTOM. EPISC.

Natus circa 680 — Obiit 730.

E Burgundia.

MARTYROL. — Rhotomagi, S. HUGONIS Episc. et Conf.

Drogonis Burgundiae Ducis ex Adaltrude filius ab avia sua ad nutriendum susceptus, prudentiae et providae industriae plena haec foemina, animum pueri fertur quotidianis admonitionibus roborasse, ut sese, cum omnibus quae possideret, Dei servitio manciparet. Unde factum est ut sacrarum litterarum studio imbutus, coevos suos sapientiâ et religione anteiret; ac juxta sanctam suggestionem praeclare nutricis ac aviae suae Anfledis, coepit terrena cuncta despiciere, et ad coelestia viriliter anhelare. Plurima hinc patrimonialia ecclesiis contradere, monasteriis praesertim Fontanellensi et Gemmeticensi, quibus postea Abbas praefuit; monasticam enim adulta vix aetate professionem susceperat. Ad Metropolitanam Rhotomag. (*Rouen*) sedem anno dccxxii evectus, Parisiacae et Bajocassiniae (*Paris* et *Bajeux*) Ecclesiarum; ac utriusque Gemmeticensis videlicet (*Jumièges*) ac Fontanellis Abbatiae administratio est ipsi concredita. Quae cumulata beneficia ecclesiastica eo prorsus ab ambitione et avaritia exceptit experto animo, ne, ut inclescere usus coeperat, laicorum manibus traderentur; ipse interim ea non modo pervigili sollicitudine tutatus est, sed mirum in modum locupletavit et auxit, atque apud eas Ecclesias Hugonis memoria in benedictione fuit. Expletis tandem laudabilis cursus sui annis, Episcopatus octo, aetatis unum et quinquaginta, beatissime migravit ad Dominum. Corpus ejus Gemmetico in coenobio ubi vitâ discessit in Ecclesia S. Mariae Virginis honorifice est conditum.

S. MARCELLUS EPISC.

Ob ineunte saec. VI. - Nat. Francus.

MARTYROL. — In civitate Diensi, S. MARCELLI Ep. miraculis clari.

Beatus Marcellus Avenione (a) ortus, parentibus secundum carnem nobilis, clariores parentes suos reddidit dum se ab ineunte aetate per religiosissimam vitam, Christi servitio mancipaverit, et contemnendo saeculares fastus, opes, conjugium, spiritualium multorum filiorum factus est pater et coelestibus divitiis locupletissimus. S. Petronii Diensis (b) urbis Episcopi, cujus germanus erat natu minor, studiis sacris eruditus, divinis assidue vacabat eloquiis, et de illo vitae fonte tantum bibit ut salutari locutionis imbre indeficienter sitientes postea animos satiare. Dei vero dispositione contigit, ut dum memoratus S. Petronius imbuit fratrem, nutriret sibi successorem. Dum ergo Marcellus in primaeva aetate pio fulgeret studio, et juveniles annos maturâ prudentiâ decurreret, Leviticae consecrationis, germano suo ordinante, adeptus est ministerium; ac sacerdotale sedule et sancte implens officium, ita conversatione et reverentiâ praeclarus effulsit, ut cum paullo post S. Petronius obdormisset in Domino, illico in eximii ejus fratris electionem pleraque fidelium vota verterentur. Sed quomodo solebat evenire in electione proprii Pontificis, ut dum unus peteretur, pars populi in alium tenderet, ita varietas animorum hinc Marcellum, inde alium efflagitare coepit Antistitem. Quod a Deo permissum videtur ut quantum in secreto fulgebat Marcellus dum impugnabatur ab aemulis, tanto in publico non latèret ejus victoria; quoniam ad hoc eligebatur

(a) De urbe Avenione vide Surium mense martio, p. 442.

(b) *Dia, Divia, Deja* (gall. *Digne*) in Gallia meridionali.

alius quia iste erat divino munere praeferendus; ut illo se ingerente, isto fugiente, illius ambitio calcaretur, et istum nobilior fuga suscipiendum declararet. Narrant vero, et probabilius nonnulli, plebis partem de alio eligendo Praesule iniisse consilium, postquam Marcellus dignitatis declinandae caussâ, clam aufererat, et in monte se abdiderat. Duodecim dies latuit; cum popularis ipsi favens pars, amne transmissio qui inter urbem et montem fluit, S. Marcellum gaudens abstraxit, ut ad SS. Apostolorum ecclesiam secum deduceret. Adversa interim pars insulam fluminis occupabat, e quibus sacrilega ejusdam manus lapidem in virum Dei conjecit, quod mitissime Marcellus pertulit. Sed hæc caussa fuit ut magis magisque in electum Praesulem sanctum bonorum animi deferrentur. Adfuit et prodigium; nam columba coelitus missa in ejus caput repente circumvolitans insedit; quare plaudente populi frequentia Episcopus quasi unanimiter est salutatus.

Dum vero sui esset in regenda Diensi Ecclesia factus forma gregis ex animo, pastorum Caput Dominum Redemptorem fideliter in lenitate et doctrina incitatus. Ariana perfidia quae Francorum regnum sensim pervadere coeperat, S. Episcopum ei viriliter resistantem in carcerem trussit, deinde in exilium pepulit, ubi aerumnis fractus, annis ferme quadraginta Episcopatus transactis, in Dioecesi Foro-Julensi (gall. *Frejus*) ad oppidum Bariolense (*Barjeuil*) hanc vitam in aeternaliter beatam commutavit. Illustre admodum prodigiis ejus corpus illic honorifice conditum fuit. Ad Marcelli sepulcrum, teste Gregorio Turonensi, ardebat perenniter lampas, cujus oleo inuncti solebant infirmi subitam sanitatem recuperare. Circa annum MDII, hæretici Bariolo potiti, ecclesiam diruerunt, et S. Episcopi ossa confracta combus-

sere, cineresque vento disperdendo impiissime projecerunt. Tria una strophe S. Episcopi miracula celebrat Hymnus historicus antiqui Diensis Breviarii:

Mortis a casu revocat puellum;
Aurium clausum rëserat meatum;
Vinculum linguae rëtulit revinctae,
Ore soluto.

S. MARIA CLEOPHAE

MARTYROL. — In Judaea, S. MARIAE CLÈOPHAE, sororis Ss. Dei Genitricis Mariae.

Uxor haec fuit Cleophae, S. Josephi fratris, quo conjugio ortus S. Jacobus *Frater Domini* dictus. At frater quidem erat secundum naturam Cleophas S. Joseph B. M. V. Sponsi; Jesu autem, ex vulgari tantum dicendi apud Hebraeos usu propter affinitatem hujus Cleophae natus Jacobus *Domini frater* poterat appellari; tum quia Jesus filius Joseph putabatur. Quod igitur Joseph et Clèophas fratres essent, sic et Maria Cleophae conjux et Maria Virgo Josephi sponsa sorores, licet prior non ab Anna et Joachimo esset genita, appellabantur. (*Vide Suarez in 3 P. S. Thomae Disput. 5, sect. 3, et in Suerii nostri Vol. III, p. 463*).

Unam extitisse ex tribus piissimis omonymis faeminis, quae cum B. V. Maria Crucifixo Domino in Calvario astitere, quaeque emerunt aromata *ut venientes* ad sepulcrum, *ungerent Jesum*, testantur Evangelistae. Ex his evangelicis matronis binae, Cleophae scilicet et Salome, cultum nec in Palaestina, nec apud Graecos habuere; sed invecta liturgica veneratio in plures Ecclesiae Latinae regiones ad quas aut ambae aut earum altera venisse dicuntur cum Sara earum ancilla, ad beatam usque dormitionem mansisse, et claruisse miraculis. Verulanae urbis in Latio apud Italos traditio haec est, atque agri Arelatensis in Gallia Narbonensi. Earum

Reliquiarum translationes prodigiis illustratae, a Nicolao Pp. V impetrarunt ut in Martyrologio Romano inscriberentur. S. Maria Salome est xxii Oct.

MARTYROL. — Romae, Translatio corporis S. Monicae, matris beati Augustini Episcopi, quod ex Ostiis Tiberinis, Martino V Summo Pontifici in urbem delatum, in ecclesia ejusdem B. Augustini honorifice reconditum fuit.

Nihil ex instituto nostro huc addendum, cum de eadem S. Monica acturi simus in Surii, vol. v, iv Non. Maji.

S. WALDETRUDES MATRONA
ET SANCTIMONIAL. FUNDATRIX

Ob. labente VII saeculo — Ex Belgio.

MARTYROL. — Montibus in Hannonia beatae WALDETRUDIS, vitae sanctimoniâ et miraculis clarae.

S. Aldegundis Virg. soror (*vide Surium, mense Jan. p. 837*); S. Virg. Gûdilae neptis (*vide Sur. vol. Febr., p. 561*); B. Vincentii, post conjugalem statum monachi, uxor; Sanctar. Virginum Adeltrudis et Madeibertae mater, copiosi illustrium Sponsarum Christi agminis dux beatissima, digna plane exitit sanctitatis praeconio quo a tot coelitibus cognatis, consanguineis, et secundum carnem et secundum spiritum filiabus honoratur. Plura de ejus vitae laudibus in historia S. Aldegundis (loco supra citato) continentur. Circa sanguinis nobilitatem monitos voluit Bollandus, regali eam quidem esse oriundam prosapiâ; sed falli (non excepto Benedictino Menologio) quotquot Walbertum et Bertiliam ejus parentes Hannoniae Comites dixerunt. Cum autem B. Vincentius monasticum institutum suscepisset, Waldestrudes quae hujus apud virum consilii auctor fuerat, sacrum velamen impetravit, et extructo Castrilocensi Coe-

nobio, in eodem se Christianae perfectionis portu se a mundi fluctibus recepit. Magno deinceps animo calumnias toleravit et opprobria, quibus ob hoc saeculi contemptum est dive-xata. Ad ejus exemplum ingens et prope incredibilis perillustrium feminarum cohors monasticam institutionem sub ejus disciplina amplexatae sunt, et sanctitate cluere. Illustris vivens miraculis, quod post obitum sideribus esset recepta multis innotuit prodigiorum argumentis. A saeculo x apud suos cultam, aequipollenti quam vocant canonizatione, Sanctarum albo Waldestrudem Ecclesia accensuit, ac multo post revisionem a Baronio peractam in Martyrologio inscripsit.

QUARTO IDUS

APRILIS DIE X

MARTYROL. — EZECHIELIS Propetae, qui a Judice populi Israël, quod enim de cultu idolorum argueret, apud Babyloniam interfectus, in sepulcro Sem et Arphaxad Abrahae progenitorum sepultus est, ad quod orationis causâ multi conflûere consueverunt. (*Surius, p. 241*).

MARTYROL. — Romae, natalis plurimorum SS. MM., quos S. ALEXANDER Pp. cum detineretur in carcere, baptizavit. Hos autem omnes Aurelianus Praefectus, navi vetustae impositos, in altum mare deduci, et illic ligatis ad colla lapidibus mergi praecepit. (*Vide in Actis S. Alexandri Pp. M. in Surio ad diem III Maji*).

S. APOLLONIUS PRESB.
CUM V SOCIIS MARTYRIBUS
Circa 293 -- Aegyptii.

MARTYROL. — Alexandriae, SS. Martyrum APOLLONII Presbyteri et aliorum quinque, qui in persecutione Maximiani in mare demersi sunt.

Re accurate discussâ, Bollandiani PP., institutam circa hos Martyres et Apollonium cum Philemone viii Mar-

tii memoratum, quaestionem concludunt, alios dicendo plane diversos hodiernos Alexandrinos credi posse ac illos Antinoi passos. Quare Baronii Nota hallucinationis videtur sùspecta, ubi scribit de hodiernis tractare Rufinum *de Vitis Patrum*, C. 19; cum ibi de priori Apollonio manifeste agatur Diei viii Martii.

MARTYROL. — In Africa, SS. Martyrum TERENTII, AFRICANI, POMPEII et Sociorum, qui sub Decio Imperatore et Fortuniano Praefecto virgis caesi, equuleis torti, aliisque suppliciis cruciati, demum capitis obtruncatione martyrium compleverunt. (*V. in Surio, p. 243*).

MARTYROL. — Eodem die, S. MACARII Episcopi Antiocheni, virtutibus et miraculis clari. (*Vide Surium hac die, p. 245*).

MARTYROL. — Vallisolèti in Hispania, S. MICHAELIS DE SANCTIS Confessoris, Ordinis Discalceatorum Ss. Trinitatis Redemptionis Captivorum, vitae innocentia, admirabili poenitentia et charitate in Deum eximii, quem Pius IX Pontifex Maximus inter Sanctos retulit, assignato ejusdem festivitati tertio Nonas Julii. (*Vide ergo ad eam diem in nostro MARTYROL. ILLUSTR. sive Append. Vol. VI die V Jul.*)

TERTIO IDUS

APRILIS DIE XI

MARTYROL. -- Romae, S. LEONIS Papae et Conf., qui virtutum excellens meritis, dictus est Magnus. Ejus temporibus celebrata fuit sancta Synodus Chalcedonensis, in qua ipse per legatos Eutychen damnavit; cujus etiam Synodi decreta auctoritate sua confirmavit; cumque multa sanxisset et luculenter scripsisset de S. Dei Ecclesia et universo grege Dominico Pastor bonus optime meritus, in pace quievit. (*Vide historiam, ex beato Petro Canisio Soc. J., Suriano Operi a nobis additam, supra, p. 262*).

MARTYROL. -- Pergami in Asia, S. ANTIPAE testis fidelis, cujus meminit S. Joannes in Apocalypsi. Is sub Domitiano Imperatore in bovem aeneum candentem coniectus martyrium consummavit. (*Vide in Surio, p. 259*).

S. DOMNIO SIVE DOMNUS

EP. M. CUM SOCIIS

Saec. I exeunte -- Nat. Syrus.

MARTYROL. -- Salònae in Dalmatia, SS. MM. DOMNIONIS Episc. cum militibus octo.

Baronianam ex Usuardo acceptam lectionem cogimur hic improbare; Domnionem namque Mart. sine Episcopi titulo, aut Domnium Episcopum Mart. absque octo sociis militibus, inscribere debuisset. Quae dicendis patebunt. Etsi, primo, ut advertit Thomas Salonensis Archidiaconus, qui xiii saeculo floruit, suae et Spalatensis Ecclesiarum historiographus, in vocabulis Domnionis et Domnii dubitari queat utrum horum censendum sit nomen Salonarum Episcopi, cum vetera Martyrologia magnam ingerant, varietate circa Socios, tempus et locum, lectionis confusionem; ipse tamen praefatus Thomas ex Actis antiquis *Domnium* dicit Dalmatiae Archipraesulem et Martyrem, *Domnionem* vero Martyrem tantum et ipsum Dalmatam, sed duobus saeculis posteriorem utpote Maximini Imperatoris cubicularium. Quoad autem octo milites, certaminis et coronae socios, qui traduntur fuisse, Paulinianus, Julius, Asterius, Anastasius, Maurus, Septimius, Antiochianus et Cajanus, cum Domnione Cubiculario manifeste sunt adnumerandi; quadraginta quinque vero dicuntur ex populo qui Domnium Episc. ad martyrii gloriam, mense circiter praecesserunt. Qua in distinctione adstipulatur auctoritas Ecclesiarum Illyrici et Dalmatiae quae S. *Domnum* Episc. Mart. vel Aprili vertente, vel vii qua coronatus est die Maji celebrant (in

Spälato-Macarensi, 1. class. cum Oct. utpote Patr.^o princ.); de sancto autem *Domnionē* Mart. tant., cum militibus octo, Aprili Mense. His hand otiose praemissis, S. Salonensis Ep. historiam brevem et fide dignissimam exhibemus ex laudato Archid. Thoma, et ex Adamo Parisiensi, qui (*Saec. XI*) de S. Antistite soluta et metrica ratione *Vitam* et prolixos hymnos ejus officii propr. adhuc vigentis ex inculta veteri Legenda concinnavit.

Cum S. Titus (*vide VI Febr. in nostro MARTYROL. ILLUSTR.*) Illyrico secessisset ubi apostolicis insudarat laboribus, ad Cretensem suam Ecclesiam, se restituens, a S. Petro Apostolorum Principe, illuc Titum subrogaturus, Dominus ejus sectator destinatur. Patriâ hic erat Antiochenus, praedivitis et nobilibus sed ethnicis ortus parentibus, qui tamen, cum hoc nato suo, Petri praedicatione ad fidem conversi baptismo ab eodem Apostolo fuerant regenerati. Salônâ (*a*) igitur venit Dominus Episcopali potestate insignitus, ubi evangelicum agrum assidue et ardentem verbo et exemplis excolens, copiosa fidelium segete Ecclesiam Christi locupletavit. Tunc quidam Pirgus, Philosophum se jactitans, plura in fidem Ss. Trinitatis et Dominicae Incarnationis effutens, disputatione cum Domno congreditur; quod occasionem Domno praebuit luculentius latiusque Christiani dogmatis, dum impium confutaret, praedicandi; unde, obstinato quidem in reprobo sensu Pirgone, cum crebris Deus prodigiis Domni verba adstrueret, credentium est numerus mirifice auctus. Tempora propterea S. Episcopus coepit aedificare, Levitarum cohortem sacram instruere, Presbyteros ordinare. Sed tantus sanctae religionis profectus iram gentilium sacerdotum in Dominum efferatissimam concitarunt; ae-

grorum sanationes, imperium in daemones, ipsum pueri defuncti ad vitam e vestigio revocati prodigium magicis ascribunt artibus; Maurelius igitur Praeses S. Episcopum sibi sisti jubet, idola ut veneretur imperat; carcerem neganti, supplicia, mortem minatur. At Dominus altâ et liberâ voce de Christo coram judice verba facit; quapropter flagellis dirissime caeditur, vinculisque constringitur. Hinc Christianorum qui aderat caetus in Praesidem fremere et clamitare quod innocentem hominem et adeo beneficium ludibrio habuerit, et torqueri inique crudeliterque mandaverit; hos ergo omnes, quinque et quadraginta numerabantur, excandescens Praeses capite imminui jussit; qui a fidelibus ad radices propinqui montis reverenter humati sunt; Dominus interim carceri erat mancipatus; productusque tandem, ac denno, oblatis magni pretii muneribus, tentatus a Maurelio, paganorum sacerdotibus sententiam mortis instanter minaciterque exposcentibus, extra urbis muros gladio percutitur. Eodem in loco Christiani ejus corpus noctu condiderunt. Cessante postea per Domitiani occisionem persecutione (anno xcvi), S. Episcopi sui celeberrimi exuvias intra urbem in ecclesia S. Mariae quam ipse aedificaverat collocarunt. Eversâ deinde a barbaris Salônâ, dispersi cives Spälatum commigrantes Reliquias inclyti patris sui et Martyris secum in recens extractam S. Mariae Aedem transtulere.

S. PHILIPPUS EPISC.

Floruit circa 160.

MARTYROL. — Gortynae in Creta, S. Philippi Episcopi, vitâ et doctrinâ clarissimi, qui temporibus Marci Antonini Veri et Lucii Aurelii Commodi Ecclesiam sibi creditam regens, a fu-

(*a*) *Salonae* et *Salona*, urbs Dalmatiae olim magnificentiâ frequentiaque illustris, ob situm romanis opportunissimum, ad Orientalem Adriatici maris oram in Spalatino freto, Gothis diu subdita;

eam septimo saeculo Sclavoniorum rabies funditus delevit. Episcopalem ejus Cathedralam Spälati proximum oppidum exceperit.

rore Gentilium, et haereticorum insidiis eandem tutatus est.

Pervigilem fortissimumque Ovilis Christi Pastorem celebrant Gortynensem Philippum Eusebium historicus, SS. Hieronymus et Irenaeus, nec non coaevus Dionysius Corinthiorum Episc. (*vide ad diem VIII huj.*) Ecclesiasticis scriptoribus magna cum laude annumeratur ob librum quem S. Doct. Hieronymus praeclarum dicit, ab eo scriptum contra Marcionem (a); quem librum prorsus deperditum dolemus.

S. EUSTORGIUS PRESB.

Aetate incertâ.

MARTYROL. — Nicomediae, S. EUSTORGI Presbyteri.

Usuardi exemplaria omnia hanc exhibent dictionem: aliorum plura *Martyris* addunt laudem. Nicomediae non omnes assignant. Patria caeterum, aetas, gesta, et a quibus martyr traditur genus locusque certaminis silentio praetereuntur.

MARTYROL. — Spoleti, S. ISAAC Monachi et Confessoris, cujus virtutes sanctus Gregorius Papa commemorat. (*In Surio, p. 278*).

S. BARSANUPHIUS

ANACHORETA

Floruit circa 540 — Nat. Aegyptius.

MARTYROL. — Apud Gazam Palaestinae, S. BARSANUPHII Anachoretæ, sub Justiniano Imperatore.

Evagrius et Nicephorus testibus, quos allegat in Notis Baronius, Justiniano I

(a) *Marcion* Ponticus patrati stupri infamiâ faedum nomen quasi novae doctrinae gloriâ valeret eluere, Cerdoni (*vide* MARTYROL. ILLUSTR. Jan. p. 32*), circa cxxxviii, discipulum se dedit et socium; sed impietati illius aliquid suo Marte excogitavit addendum singulare. Duplex Cerdonis praepotens principium trifariam divisit, inter opposita, bonum videlicet et malum, justum stultissimae interserens. Parum de caetero ultra magistri vestigia est progressus. Romanae et ipse Ecclesiae communionem, ut Cerdon et Valentinus, quâ egere noverant ut Orthodoxorum animos captarent, fraudolenter adepturus, ad Urbem venit;

remanente multi vixere viri plane divini, quos inter Barsanuphius extitit in monasterio apud Gazam in Palaestina, Aegypto oriundus, plurimorum longe lateque miraculorum gloriâ celeberrimus, quique in carne vitam carnis expertem vivebat. In quadam aedícula dicitur conclusus aetatem egisse a nemine multos annos visus. Cum Eustochius Jerosolymorum Episcopus, ejus conspiciendi cupiditate, aedículam perfodere tentasset, parum abfuit quin ignis, ex ea erumpens, omnes qui cum eo venerant combureret. Saracenis Palaestinam vastantibus, Sancti viri corpus ad Brundisiam Italiae oram delatum est. S. Barsanuphii imago in Sacratio templi S. Sophiae, Constantinopoli, inter magnos Patres, Antonium, Ephraem et alios, erat depicta.

PRIDIE IDUS.

APR. DIE XII.

MARTYROL. — Veronae, passio S. ZENONIS Episcopi, qui inter procellas persecutionis eam Ecclesiam mirâ constantiâ gubernavit, et Gallieni tempore martyrio coronatus est. (*V. additam a nobis Suriano Operi historiam, notis illustratam, supra, p. 281*).

MARTYROL. — In Cappadocia, S. SABAE Gothi, qui sub Valente Imperatore, cum Athanaricus Gothorum Rex Christianos insequeretur, post dira tormenta in flumen projectus est: quo etiam tempore (ut S. Augustinus scribit) quamplurimi ex Gothis Orthodoxis martyrii coronâ sunt insigniti. (*Surius, p. 291*).

sed SS. Pontifices Hyginum, Pium I et Anicetum non latuit Marcionis hypocrisis; ac celeberrimum illud est S. Polycarpi in Marcionem occurrentis, et interroganti petulanter cognoscis nos? utique, respondentis, *cognosco primogenitum Satanæ*. Irenaeus in primis et Justinus M. in Marcionis errores scripto doctissime depugnaverunt. Poenitentia visus est ductus Marcion cum senio se confici sentiret, et a S. Eleutherio Pp. criminis veniam imploravit; sed cum conditio esset data, ut quos tam exitiali haeresi ad perditionem erudierat Ecclesiae restitueret, morte praeventus est.

S. VICTOR MARTYR

Probabiliter circa 300.

MARTYROL. — Bràchari, in Lusitania, S. VICTORIS M., qui adhuc catechumenus, cum idòlum adorare nolisset, et Christum Jesum magnà constantiâ confessus fuisset, post multa tormenta capite abscisso, meruit proprio sanguine baptizari.

Strenuus Christianae militiae tiro socios gloriosae pugnae sortitus perhibetur fratrem *Cucufatem*, et sororem *Susannam*, nec non *Silvestrum* et *Torquatium*. Sub Nerone passos autumat *Viridarium Portugalliae*; at Ambrosio Morales, Didaco Rasario et Joanni Vasaeo Ibericis Chronistis, sub Imperat. Diocletiano et Maximiano, ac Praeside Daciano id contigisse asserentibus fidem libentius habendam censemus. S. Victoris M. festum magna cum solemnitate in Metropolitana Bracharensi (a) agitur, atque de eo fit in aliis etiàm quibusdam Hispanis et Lusitanis Dioecesisibus. Inscriptus S. Martyr reperitur in Brevariario et Missali Mozarabico S. Isidori hispanicae liturgiae instauratoris.

S. VISSIA VIRGO ET MARTYR

Aetate ignotà — Nat. Itala.

MARTYROL. — Firmi in Piceno, S. VISSIAE Virg. et Mart.

Hujus Acta cum aliis plerisque Sanctorum Firmanae civitatis, bellorum causâ dicuntur periisse. Adscribi fere omnes, proinde et S. Vissia, videntur biennio imperantis Decii, medio in saeculo, quando aut unâ in eodem, aut diversis in fidei praeliis, septuaginta, ut ait Ughellius, gloriosi milites Christi nobilem ibidem suscepere palmam martyrii. Hos inter rēcole sanctas Virg. MM. Vissiam

et Sophiam (de qua xxx huj.) quarum in Aede maxima quiescunt corpora veneranda.

S. JULIUS I PP. CONF.

Sedit a 337 ad 352 - Patriâ Romanus.

MARTYROL. — Romae viâ Aureliâ, natalis S. JULII Papae, qui adversus Arianos pro fide Catholica plurimum laboravit, ac multis praeclare gestis sanctitate celebris, quievit in pace.

Illustriora et pondere et numero sunt S. Julii hujus nominis I Summi Pontificis gesta quam pareant ex Anastasio Bibliothecario. Quare ad uberiora confugimus at sincera documenta (inter quae Lect. Histor. Off. pro Rom. Clero) unde suppedientur quae ad pleniorē notitiā sunt hic scripto authentice consignanda. Non enim tantum in Basilicis et Coemeteriis aedificandis, sacrisque picturis exornandis Julii studium eluxit, sed dum haec laudabiliter perficeret, in asserendam Orthodoxam fidem multiplici nisu incubuit, quam tunc labefactabat per Orientem, favente Constantio Imp., Arianæ haeresis impietas ac perfidia. Multi interea sanctissimi Antistites e suis sedibus exulare cogebantur; quos sanctus Pontifex, praesertim S. Athanasium acrius exagitatum, vel litteris recreabat, vel Romae humanissime excipiebat, et constantissime contra adversarios defendere satagebat. Quae Tyri et Antiochiae Ariani tumultuarie, ad Nicaenam abolendam fidem, congregaverant conciliabula condemnavit, et binas in Urbe Synodos convocavit, in quibus exulum Episcoporum querelas excipit et innocentiam declaravit. Constantem Augustum Occidentalis imperii Principem movit ut fratrem Orientalem Imperatorem precibus et minis ab insectando S. Athanasio deterreret, imo

(a) Bràchara Augusta (*Braga*) antiquae Hispaniae occidentalis urbs, nunc Lusitaniae regni, uni

est Ulyssiponi amplitudine et florentibus commerciis secunda.

ipsum ab exilio revocaret. Dolosam fidei formulam (Sirmiensem dictam) ab Eusebianis Arianorum fautoribus propositam rejecit, et Oecumenicum Sardicense Concilium indixit, anno cccxlvii celebratum, in quo, Legatorum suorum operâ, utiliter multa ad fidem et disciplinam spectantia constituit. Ursacii et Valentis furentium Arianorum, resipiscentiae significationes non respuit, eosque, profuturus benignitate ad aliorum conversionem ratus, a canonicis absolvit poenis. Cavit Julius, ad tutandam in Clericos reverentiam, ne Sacerdos alibi quam apud Judicem ecclesiasticum causam diceret, atque ut omnia circa rem ecclesiasticam publica Acta per primicerium Notariorum conficerentur. Cum Dei Ecclesiam annis quindecim sanctissime et prudentissime rexisset, obdormivit in Domino. E coemeterio Calepodii, viâ Aureliâ, tertio ab Urbe milliaro ubi sepultus fuerat, translatus ejus corpus est saeculo xii ad ecclesiam S. Mariae Transtiberim quam ipse amplificaverat. Pontifex fuit post S. Petrum 35us.

S. CONSTANTINUS Episc.

Floruit saeculo V in Gallia.

MARTYROL. -- Apud Vapingum oppidum, S. CONSTANTINI Episcopi et Conf.

Cum quodam Constantio Vapingenſi pariter Episcopo plurimi confundunt. Celebris eum memoriae dicit Baronius ad ann. ccccxli, n. 15, ubi agit de Arausicano (vulgo *d' Orange*) cui ut Vapingensis (*Gap*, in Gallia Narbonensi) Episc. Concilio subscripsit. In Synodicis S. Leonis circa id Concilium Litteris, Constantinus inter 43 Episcopos utpote ex senioribus quartus salutatur. Subscripsit item egregiae epistolae qua gallicus Episcopatus S. Leonis Magno reverentissime gratulatur de dogmaticis ejus circa Verbi Dei Incarnationis mysterium Litteris, in qua se

et eadem sentire, et pro iis sanguinem se paratos fundere profitentur. Brevia quae huc illuc de Constantino reperiuntur, iis non differunt quibus communiter praeclarissimi Ecclesiae Dei Pastores celebrantur.

S. DAMIANUS Episc.

Floruit saec. VII — Nat. Italus.

MARTYROL. — Papiæ, S. DAMIANI Episcopi.

Nobili genere Papiæ ortus, Damianus eximius Theologus, quem aliquanto junior Paulus Diaconus virum Domini appellat sanctitate praecipuum, ac liberalibus artibus satis instructum, ob virtutis et doctrinae praestantiam a Ticinensibus in Praesulem, circa dclxxx, expetitus est. Multos hic legationum labores dexterritate et eloquentiâ feliciter obivit, discordias Imperatorem inter et Longobardos composuit, ac bellorum sedavit furores. Pauperibus subveniendi studio, commodum instruxit domicilium quo inopes et peregrinos hospitio ciboque reficeret. Leprosum quadam die in Urbis porta osculo de repente sanavit; unde Brautii distichon in Martyrol. poetico:

Præsul ut os posuit Damianus ad ora leprosi,
Lurida lepra statim, non reditura, fugit.

Cum annos triginta Ecclesiae suae praeſuisſet, beatissime ad Domini amplexum evolavit anno dccx. Cujus corpus in Ecclesia S. Damiani Mart. quam ipse omonymus Episcopus erexerat, tumulo honorifico est conditum, posteaque in subterraneo maximae basilicae sacello ad venerationem asservatum. (*Ex opusculo Joannis de Gasparis de SS. Episcopis Ticinens., sed pluribus demtis anachronismo, ut monent Bollandiani, laborantibus*).

IDIBUS

APRILIS DIE XIII.

MARTYROL. — Hispali in Hispania, S. HERMENEGILDI filii Leoyigildi, Re-

gis Visigothorum Ariani, qui ob Catholicae fidei confessionem in carcerem coniectus, cum in sollemnitate Paschali communionem ab Episcopo Ariano accipere noluit, jussu perfidi patris securi percussus regnum coeleste pro terreno Rex et Martyr intravit. (*In Surio. p. 323*).

MARTYROL. — Pergami in Asia, natalis SS. Martyrum CARPI Episcopi Thyatirensis, PAPYLI Diaconi et AGATHONICAE sororis ejus optimae feminae, Agathodori quoque eorum famuli, aliorumque multorum, qui post varios cruciatus, pro beatis confessionibus martyrio coronati sunt in persecutione Marci Antonini Veri et Lucii Aurelii Commodi. (*In Surio. p. 309*).

— In qua etiam persecutione, Romanae passus est vir mirabilis JUSTINUS philosophus, qui cum secundum librum pro religionis nostrae defensionae praefatis Imperatoribus porrexisset, eamque ibidem disputando strenue propugnasset, Crescentis Cyrenici, cujus vitam et mores nefarios redarguerat, insidiis accusatus quod christianus esset, remunerationem linguae fidelis, martyrii munus accepit. (*Vide in Surio. p. 304*).

MARTYROL. — Eodem die, passio SS. MAXIMI, QUINCTILIANI et DADAE, in persecutione Diocletiani. (*Surius. p. 325*).

S. URSUS RAVENN. EPISC.

Obiit anno 396 — Nat. Italus.

MARTYROL. — Ravennae, S. URSI Episcopi et Conf.

Notitiam de hoc S. Antistite ex Ravennatibus historiographis exhibet atque ex MS. Codice illius Ecclesiae, Octavius Cajetanus in tomo I, de SS. Siculis, quibus jure, utpote ejus insulae oriundum S. Urum adscribit. In Sicilia igitur, nobili et opulentissima familia natus est. Incompertum quâ causâ et quota aetate Raven-

nam se contulerit; ulla neque ejus illustrem Episcopatum praecedentia gesta traduntur. Memoratur in Actis S. Bassiani, ejus probabiliter affinis, quem ad se e Sicilia confugientem (*vide MARTYROL. ILLUSTR. Jan., p. 63*) peramanter complexus, litteris erudit, ac postmodum ad sacerdotium promovit, ac sapienti sanctaque disciplina dignum effecit qui Laudensi Ecclesiae praediceretur. Ubi ad Ravennatem Cathedram ob egregias piissimi excelsique animi dotes electus est, magnum ac venerabile Archiepiscopi Ursi nomen factum. Opibus domesticis copiosissimis e patria insula ipsi delatis, aedificia urbis suae sacra et profana quae tuguria potius quam domus et ecclesiae viderentur instaurandas suscepit; sed et opus eximiae artis ac amplitudinis Ravennae (a) est aggressus; maximum videlicet quod adhuc extat templum, perinsigne Religionis monumentum, situm in regione Hercularia, a colosso Herculis dicta qui juxta B. Agnetis ecclesiam prae foro spectabatur. *Agios Anastasios* id est a sancta (Domini) Resurrectione nunciatum auctor voluit et in Paschatis festo anni CCCLXXXIV dedicavit, sed inditum a conditore *Ursianae Aedis* vocabulum. Ecclesiam porro suam patrimonio locupletissimo ad divini cultus decorem et pauperum subsidia ditavit. Cum viginti annos beatum pastorali sollicitudine illum Christi gregem reddidisset, post mitem brevemque aegritudinem ad coelestem gloriam translatus est Idibus Aprilis. Extinctus Ursus, omnium Ordinum lacrymis deploratus, omnium vocibus sanctus conclamatus, sua in magnifica Aede situs est sub marmore porphyretico, unde superiorem in aram postea est Superum honoribus particeps collocatus. Ejus effigies, venusti quidem corporis, musivo opere depicta in testudine S.

(a) De Ravennate Ecclesia egimus in MARTYROL. ILLUSTR. Jan. p. 40*.

Apollinaris in Classe, nec non in choro Metropolitani (ejusdemque Ursiani) templi conspicitur.

DECIMO OCT. KAL. MAJI

APR. DIE XIV.

MARTYROL. - Romae, viâ Appiâ (a), natalis SS. MM. TIBURTII, VALERIANI et MAXIMI sub Alexandro Imperatore et Almachio Praefecto; quorum primi beatae Caeciliae exhortatione, ad Christum conversi, et a S. Urbano Papa baptizati, ob fidei confessionem fustibus caesi, gladio percussi sunt; Maximus vero, Praefecti cubicularius, horum permotus constantiâ, et angelica visione firmatus, in Christum credens, tamdiu plumbatis verberatus est, donec spiritum exalaret. (*Horum historiam Actis S. Caeciliae connexam leges in Surio ad diem XXII Novembris*).

S. PROCULUS EPISC. MART.

ET S. DOMNINA CUM SOCIIS VIRG. MM.

In Italia.

MARTYROL. — Interamnae, S. PROCULI Episcopi et Martyris.

Item, S. DOMINAE Virg. et Martyris cum Sociis Virginibus coronatae.

Ab assignanda his hodiernis Sanctis aetate abstinere suademur a Bollandianorum hujusce loci criticò Commentario. Si enim oscitanter, ut ait Ughellius, scriptores hunc Pròculum cum altero (*Vide Surii, Vol. II, p. 351 et seq.*) confundere; si Ferrarius, eodem teste Ughellio, densiores tenebras huic loco offudit; si Baronius in Notis duos Pròculos scribit dari oportere ut duos SS. Valentinus Interamnenses (*ital. di Terni*); si denique ipsimet veritatis indagandae erudi-

tione et acumine, peritissimi Bollandi continuatores, litem plane sub judice relinquunt, cum *Acta* insuper de his Martyribus distincta desint, nil hic valemus vel saltem probabile lectoribus proponere. Hoc unum ad Interamnensis Ecclesiae laudem satuto conjiciendum ceusemus, hunc S. Pròculum (an Episcopus fuerit, atque si Episc. an quoque Martyr non certo constat) et S. Domnam cum Sociis, Christi sponsis generosissimis, ex Quingentis esse, quorum corpora illic in aede S. Valentini asservari scribit Jacobillus ex Soc. J. in indice Reliquiarum Umbriae. Notam nostram videre non negligas in calce Actorum ejusd. S. Valentini Interamn. (*In Surii, Volum. II, p. 352*).

S. THOMAS MARTYR

Saec. V — Aegyptia.

MARTYROL. — Alexandriae, S. THOMASIS Martyris.

Alexandriae nata, a parentibus ad omnem alta honestatem, viro postmodum in conjugium tradita, magna cum virtutum laude vixit, prudenter se in omnibus gerens. Degebat autem eadem in domo pater mariti. Is autem quadam die, cum Thomaidis vir abesset, incestuose nurum aggreditur, et impium animi conceptum scelestè consummare conatur. Obstitit mox honestissima foemina, multis verbis improbum senem a scelere dehortata, et deprecata ne pudorem sibi vellet extorquere; sed frustra. Igne namque senex carnalis daemonis instigatus, indignatusque repulsâ, arrepto gladio nurum suam, sanctam filii sui uxorem, percussit, mediamque secuit.

(a) APPIA VIA quâ frequentissime in Romanis Martyribus recensendis versari contingit, cunctis extra Urbem amplitudine, magnificentia frequentiaque excelebat, *Regina Viarum* propterea nuncupata. Ipsi hinc inde nobiliorum, magistratum, divitum adstabant palatia, sepulcra, honoraria vivorum ac mortuorum monumenta; magnam quoque celebritatem adepta Christianorum primis temporibus ob Catacumbas, ac Coemeteria Calli-

sti et Praetextati. A porta Capoea (ad Urbis australem plagam ubi nunc ecclesia extat S. Balbinae) oppida percurrrens Albanum, Aricia, Tarracina, Fundi, Mola, Minturnum, ad Capuam usque pertingebat, unde ad orientem vergens Brundisium usque producta est. Inditum nomen ab Appio Claudio Caeco qui eam delineavit, lapideisque stravit molibus, miro juxta variam naturâ et irregularem formam artificio adhaerentibus.

Profusâ ergo animâ, lauream martyrii pro tuenda pudicitia reportavit. Tum senex socer extemplo caecitate percussus, a quibusdam illi domui accedentibus ut filium ejus quaerent, circa parietes oberrans invenitur, qui Thomaidem quoque in terra jacentem crudelissimeque disceptam conspiciunt. Interrogatus quid illud spectaculi sibi velit, rem fatetur, seseque tanti facinoris reum inclamans rogat ut ad Praetorem ducatur criminis paenâ mulctandus.

Haec cum Daniel Scetëos Abbas intellexisset, Thomaidem in eremi sui ecclesiam deportari curavit, honorificeque habuit ut quae pro pudicitia sanguinem profudisset. Fuit autem ibidem in Scete (*vide Vol. I Surii, p. 69*) qui spiritu fornicario ad libidinem vehementer incitabatur; is cum ad beatæ Martyris reliquias accessisset, seseque oleo ex lucerna ad tumulum appensa inunxisset, habitâ per nocturnam quietem sanctæ Martyris visione, se penitus deinceps ab omnî libidinis affectu expeditum sensit. Ex eo igitur tempore Fratres hujus monasterii, in hoc carnis conflictu singulare praesidium per B. Thomaidem acceperunt. (*E graecis Menaeis*).

S. ARDALIO MARTYR

Circa 304 — Probabilit. Nicomed.

MARTYROL. — Eodem die. S. ARDALIONIS Mimi, qui cum sacris Christianorum in theatro illuderet, derепente mutatus, ea non solum verbis, sed et testimonio sui sanguinis comprobavit.

Hic sub imperio Maximiani mimicam (*ab imitando*) artem exercebat; quâ ut et aliis scenicis lusibus excellebat. In hoc ergo studio cum operam suam collocaret, semet effecit ipse Martyrem, fortiter pro Christo dimicans. Quadam enim vice, cum in scena coram tyranno denudatus suspensum ageret equuleo Christianum, ipsique a spectatoribus plauderetur,

quod egregie constantiam in supplicio per ludibrium in scena exprimeret; voce magna indicto silentio, conversus ad populum: Nolite, ait, arbitrari me jam ludicra agere, sed in Christianae religionis vera professione haec accipite; ego etenim Christianus, sum. Tunc Princeps facie immutatus, primum quidem ipsum est adhortatus, ut ab eo quod dixerat mentem averteret, nec se in turpem mortem conjiceret; deinde cum Ardalion in Christi fide ad mortem usque se velle persistere affirmaret, ingentem ignem curavit Princeps accendi; in cujus medium novus confessor conjectus, in vivo rogi incendio extinctus, martyrium exultans consummavit. (*Ex Menaeis et Menologio hinc inde commodata phrasi*).

Observat Baronius in Notis, consuevisse Gentiles in derisum Christianorum, personas in theatrum deducere, quae illorum Acta repraesentarent; sed pietate suâ Deum qui irrisores irridet, non semel jocos in rem seriam, fabulas in historias, et Mimos convertisse in Martyres. Exemplo sunt praeter hodiernum Ardalionem Nicomediae probabiliter ubi tunc Diocletianus et Maximianus degebant, Gelasius vel Gelasinus Heliopoli in Phoenicia, xxvii Febr. anni cxcvii, conversus cum baptismati Christianorum illuderet; ac Genesius qui Romae cum mysteriis fidei nostrae scenice irrideret, repente se Christianum confessus, martyrii, die xxv Aug., palmam obtinuit.

MARTYROL. — Lugduni, S. LAMBERTI Episcopi et Conf. (Idem est ac LAMBERTUS de quo in Actis S. Ausherti, in Surii Volum. II, p. 237).

S. FRONTO ABBAS

Floruit Saec. II — Aegyptius.

MARTYROL. — Alexandriae, S. FRONTONIS Abbatis, cujus vita sanctitate et miraculis claruit.

Praeclarum elucet in hujus S. Abbat's vita exemplum quo docemur quam vere qui quaerit primum regnum Dei et justitiam ejus, reliqua illi adjiciantur, atque spem in Dei Providentia non fore confusam. Haec apud Nitriam (V. *Surii Vol. I, p. 405*), Lauram (v. *MARTYROL. ILLUSTR. Jan. p. 36**) regente S. Frontone evenisse narrat auctor coaevus in *Vitis Patrum* :

Frontonius, Dei servus, solitudinis desiderio captus, convocatis ad se Fratribus, erant enim cum eo in monastico proposito viri circiter septuaginta, en, ait, quid nobis et mundo damnabili, cujus operibus renunciare omnino condécet ut coelestem consequamur vitam? Quapropter pergamus ad eremum, nihil nobiscum ferentes, et superiorem investigemus ex virtutibus disciplinam. His universi consensere; deferentesque secum parva olerum semina et sarculos quibus terram defoderent, venerunt in eremum. Tunc rursus Frontonius: « Dominus in Evangelio, *nolite, ait, cogitare quid manducetis aut quid bibatis, aut quo operiamini; haec enim omnia gentes inquirunt. Quaerite primum Regnum Dei et justitiam ejus, et haec omnia adjicientur vobis. (Matth. VI).* Teneamus ergo promissum, et inveniemus in nobis opus Domini. » Omnes igitur in eremo in opere Domini jugiter laborantes, in agone spiritali proficiebant; adjuvabat enim Deus servos suos.

At longo post tempore coepit invidus eos tentare adversarius, quod male saeculum deseruissent, quia Anachoretarum vita durissima esset et homini intolerabilis. Murmuraverunt ergo in cordibus suis, dicentes: Quid voluit Pater noster Frontonius, ut habitemus in eremo? Numquid illi qui in urbibus et in castellis sunt, Deum videre non poterunt, et soli videbunt qui in solitudinibus habitant? Nonne homines apud Deum boni actus commendant? Quisnam pote-

rit cibo vivere Angelorum? Ecce morimur fame, et acerrima nos frangunt jejunia. Noscens Frontonius divinitus hujusmodi murmur, eos praeveniens ait: « Quousque irritatis Deum murmurantes in cordibus vestris, et dicentes... Conveniamus ad Abbatem, rogantes ab eo ut habitemus in civitate, quia illic qui nos viderit opportune nobis diriget escas.... Illud autem scitote quia non interficiet Dominus justum fame. Recordamini quid antea locutus sim cum Evangelio: *Nolite cogitare* etc.... Novit Dominus cibum dare timentibus se. Si Dominus volatilia pascit, et corvos non deserit, quomodo nos derelinquere poterit, ipsum jugiter in mente habentes, eumque assidue orantes? Certe si fame defecerimus in eremo, Domino improperebimus dicentes: Credidimus Evangelio tuo.... fecimus cuncta quae praecepisti, speravimus in te, et tu nos despexisti. Sed quia ibi nos probasti, hic magis ut probes veritatem, redde quod promisisti. Nolite ergo murmurare sicut Israël in deserto, ne sicut populo accidit illi, ab immissis serpentibus pereatis. Quod si expectaveritis Dominum.... dabit bona timentibus se. » Quibus dictis, siluerunt omnes paullulum.... erant tamen in moerore positi.

Perrexerat interea Angelus a Domino missus ad quemdam divitem nocte, qui dixerat illi: « Tu epularis splendide et servi mei in eremo indigent pane. Surge ergo diluculo et mitte eis escas ex omnibus quae tibi dedi; quia procuratorem te posui gregis mei... ita placuit mihi ex eleemosynâ tua reficere pauperes meos qui in deserto spiritualiter vivunt, et se mihi crediderunt; idcirco sine mora facias quod modo sum locutus ad te; quod nisi feceris, dissipasti foedus pacificum Domini Dei tui qui te coelo lactante jugiter pavit. » Ille terrore percitus expergiscitur, consurgensque primo mane, amicis, necessariis, servis convocatis somnium

narrat; ac mittere, inquit, quaero, sed ubi illi Dei servi sint ignoro. Nec aliquis valuit indicare, quia in abdito monte degebant. Altera autem nocte duriori comminatione, additisque plagis dives ille urgetur ut servus Dei dirigat escas. Iterumque consurgens, ab eisdem familiaribus inquit quo pacto illos Dei servos queat invenire. Sed cum nemo posset locum indicare, expedire visum est ut cameli septuaginta (sic Deo providente juxta eremitarum quem diximus numerum) omnibus, quae deceat monachos vesci, ciborum generibus onerati, mitantur catervatim per viam nullo ducente; suasumque diviti domesticisque suis est, si ex Deo hoc factum esset, camelos ad Eremitas rectè perrecturos, domumque sua sponte reversuros fore.

Postera die Abbas Frontonius hymnis matutinalibus expletis ad limen consistit monasterii, primusque vidit camelos ad se venientes, qui cum illic pervenissent, satis indicarunt se illic sarcinà esse levandos; tunc vir Dei fratribus convocatis, ubi sunt, inquit, murmurationes vestrae? Ecce Dominus escas ab alto misit abundanter, et cui voluit viro diviti imperans, onustos ad nos camelos mitti curavit, et Dei manus, nullos hominum ducente, direxit. Tunc omnes laeti gratias Deo reddiderunt. Cameli autem oneribus depositis, ad sua sponte remearunt. Ex illo autem anno usque ad obitum Frontonii, dives ille cui tandem innotuerat de horum Eremitarum loco, quotannis cibum mittebat. Aliisque divitibus Dominus imperabat ut Frontonis sociis necessaria suppeditarent. (*Ex MS. et Roscoido in Vitis Patrum, apud Bollandianos, contractà narratione, et mutato aliquant. stylo, salvà sententià.*)

S. ABUNDIUS CONF.

Floruit saec VI.

MARTYROL. — Romae, S. ABUNDII Mansionarii Ecclesiae S. Petri.

Magnae hic humilitatis atque gravitatis vir ita Deo fideliter serviens fuit, ut idem B. Petrus Apost. cujus ecclesiae erat custos, signis ostenderet quam de illo haberet aestimationem. Nam cum quaedam puella paralytica, manibus réperet, et dissolutis renibus corpus per terram traheret, diuque ab eodem S. Petro sanitatem efflagitasset, nocte quadam ei per visionem astitit, et dixit: Vade ad Abundium Mansionarium et roga illum, atque ipse tibi salutem restituet. Cumque illa quis esset Abundius ignoraret, coepit huc illucque per ecclesiam se trahere, ut quis esset Abundius investigaret. Cui repente ipse factus est obviam, eique dixit puella: Rogo te Pater, indica mihi quis est Abundius Mansionarius. Cui ille respondit: Ego sum. At illa inquit: Pastor noster Petrus Apostolus ad te me misit, ut ab infirmitate ista liberare me debeas. Cui ille respondit: Si ab ipso missa es, surge; manumque ejus tenui, et eam in statum suum protinus erexit. Sicque ex illa hora omnes in ejus corpore nervi ac membra solidata sunt, ut solutionis illius signa ulterius nulla remanerent. (*Ex Libro Tertio Dialogorum S. Gregorii Papae, Cap. XXV.*) Acontius communiter legitur, sed Abundius habetur ex Graeca versione Dialogor. S. Greg.

DECIMO SEPT. KAL. MAJI.

APR. XV.

SS. BASILISSA ET ANASTASIA
MARTYRES*Anno 66 — Romanae.*

MARTYROL. — Romae, SS. BASILISSAE ET ANASTASIAE nobilium feminarum, quae cum essent Apostolorum discipulae, et constantes in fidei

confessione persisterent, sub Nerone Imperatore linguâ pedibusque praecisis, percussae gladio martyrii coronam adeptae sunt.

Sanctae hae mulieres ex urbe Roma nobiles et divites, Sanctorum Apostolorum Petri et Pauli discipulae, cum post horum mortem nocte venerandas eorum reliquias sustulissent reverenter sepeliendas, detectae fuerunt et utpote Christianae ad impium et dementem Neronem perductae; qui illico catenis vinctas in carcerem detrudi mandavit. Postmodum vero e ductae, cum ne quidem Imperatoris hortamento iis persuaderi potuisset ut Christum abnegarent, sed publice profiterentur se in ejus fide et confessione constanter perseveraturas, suspensae verberantur, lampadibus aduruntur, ubera illis et linguae abscinduntur, ac demum gladio capitibus earum ablatis, coronas certaminis acceperunt. (*Sic varia Acta Graeca apud Bolland.*).

MARTYROL. — Eodem die, SS. Martyrum MARONIS, EUTYCHETIS et VICTORINI, qui primo cum beata Flavia Domitilla apud insulam Pontiam in Christi confessione exules, postmodum sub Principe Nerva liberati, cum plurimos ad fidem convertissent, in persecutione Trajani a Valeriano Judice variis poenis jussi sunt interfici. (*Vide Surium in historia sanctorum Nerei et Achillei xii Maji*).

MARTYROL. — In Perside, SS. MM. MAXIMI et OLYMPIADIS, qui sub Decio Imperatore fustibus et plumbatis caesi sunt, et ad ultimum capita eorum fustibus tunsâ, donec amitterent spiritum. (*Quaere in Actis S. Laurentii x Aug.*)

S. EUTYCHIUS MART.

Aetate incertâ.

MARTYROL. — Ferentini in Hericis, S. EUTYCHII Martyris.

Sanctus Martyr hic est qui ad suum

sepulcrum vigilanti S. Redempto Ferentinati Episcopo apparuit, mala praenuntians illi regioni per irruptionem Longobardorum impendentia. Haec tantummodo de B. Eutychio noscuntur, ut ex S. Gregorio Papa habes supra pro S. Redempto, di viii huj.

S. CRESCENS MART.

Incertâ aetate.

MARTYROL. — Myrae in Licia, S. CRESCENTIS, qui per ignem martyrium consummavit.

Elogium proponimus decerptum ex MS. Menologio Basilii, in quo memoratur hujus mensis die xiii; quod latinitate donatum, hujusmodi est:

Crescens, Christi Martyr, ex civitate Myra (a) pietate simul et senectute reverendus, cum multos idolorum cultores cerneret, in medio ipsorum exurgens, adhortabatur eos ut veterem errorem detestarentur atque ad Christum accederent, et sic propriae saluti consularent. Quo cognito, Praeses illum comprehendi et coram se adduci praecepit; et percontatus est ab eo genus, patriam et nomen; cui nihil aliud respondit nisi, Christianus sum. Praeses vero dixit: Saltem externo habitu sacrificia diis; corde vero et animo adora Deum tuum. Sanctus vero id minime licere affirmabat; sed magnâ voce Christum confessus est, idola rejiciens et contemnens. Idcirco primum quidem in ligno suspensus, diu multumque percussus est, et facibus latera aduslus. Deinde vero e ligno descendere coactus, denuo idolis sacrificare jussus est. Quod cum noluisset facere, in ingentem ignis fornacem projectus, suum Deo reddidit spiritum.

In hymno Officii Ecclesiastici in-

(a) *Lycia* Asiae regio est ultra Rhodum insulam ad Mediterraneum, a quo haud procul distat metropolis *Myra*, notissima quod S. Nicolâum (vi dec.) habuerit illustrem Episcopum.

vocat tamquam gratiam consecutus solvendi morbos, daemonesque fugandi; multis signis et prodigiis clarificatus a Domino qui se glorificantes glorificat; quin immortalia dona dicitur affluenter largiri fidelibus ad sacras ejus Reliquias accedentibus.

SS. MARTYRES THEODORUS PRESB.
ET PAUSILIPPUS

Circa 121 — Thraci.

MARTYROL. — Item SS. Martyrum THEODORI et PAUSILIPPI, qui sub Hadriano Imperatore passi sunt.

Sacerdotem dicunt Theodorum Menaeae; *Pausilypium* vero (idest ex graeco latine quasi exemptum, liberatum molestiâ et dolore) scribunt, vocabulo, ut infra videre est, ad martyrii exitum allusivo. In Thracia Europaea coronati probabiliter sunt. Sinceram sed de altero ex his martyribus tantum, notitiam ut praecedentium suppeditat Basiliense Menologium, his verbis: Pausilyppus martyr fuit sub imperio impii et iniqui Hadriani. Delatus autem quod Christum coleret, et in ipsius nomine palam doceret, deprehensus, vinculis astrictus, ad Imperatorem adductus est, et interrogatus num Christum Deum profiteretur. Qui liberâ animi fiduciâ ipsum praedicans verum Deum et Creatorem universi, missus fuit ad Praefectum provinciae Europae, et crudeliter virgis caesus est verberibus tercentis. Hoc autem tormento cessante, denuo jussus est Christum negare et idôlis sacrificare. Quod cum nollet facere, vinculis aliquibus solutus, ad locum supplicii adductus est ut ibi caput ei absunderetur. Vinculis autem reliquis in itinere disruptis, fugam arripuit, et sic ne gladio periret liberatus est. Cum vero in locum quemdam incolumis pervenisset, assiduas effundens preces, âlacri animo Martyr, spiritum Deo reddidit, coronam adeptus immarcescibilem ac vitam immortalem.

SEXTODEC. KAL. MAJI.

APR. XVI.

SS. CALLISTUS ET CHARISIUS
CUM VII SOCIIS MARTYRIBUS

Circa 258 — Graeci.

MARTYROL. — Corinthi, natalis SS. MM. CALLISTI et CHARISII, cum aliis septem, qui omnes in mare demersi sunt.

De Corinthiorum Martyrum inclyto antesignano Codrato cum Sociis egit Surius x Martii (vol. III, p. 110), ex Metaphraste (ubi advertit proculdubio discretus Lector annum passionis, typographico erratu impressum 558 pro 258); Acta illa, paucis exceptis rerum adjunctis, conveniunt cum historia Nicephori Grêgora, qui hodiernos item et alios unâ celebrat ad exemplum Codrati Martyrium eodem in loco, eodemque anno, fortiter subeuntes. Pauca igitur eo auctore sed sufficientia hauriamus.

Postquam pura et sincera olim pietatis semina a Paulo Apostolo Corinthus suscepisset, ac lâtica Codrati ad satietatem bibisset, ramos protulerat Catholicae Christi Ecclesiae gloriosos, quos neque infidelitatis hyems, neque furentissima ventorum, scilicet persecutionum, vis ratione ulla opprimere et evertere potuerunt. Turbo a Decio excitatus, ejus morte aliquantisper sopitus, Valeriano imperante rursus coeperat debacchari; tum Venustus nomine sed horrido ingenio Dux, mandatis ab Imperatore sanguinariis contra pios acceptis, Corinthum appellit, ac cum multis Christianis, non paucos etiam Codrati discipulos comprehendit, et eos quidem in alto ligno suspensos crudeliter laniavit, lampadibus combussit, nudis corporibus supra ferreos tribulos extendit, dum superiora membrorum virgis caedebantur. — Nec tamen ipse dolorem Martyr (o animam nobilem, et generosissimam tolerantiam, ad quam omnis natura sive terrena sive coelestis obstupuit!) vel

minimo prodebat gestu; gaudebat potius dum carnem suam suo sanguine undique madefactam intueretur, tamquam praetextatus aliquis sponsus vestem indutus auro gemisque intertextam. — Verumtamen sacra corpora aliis adhuc tormentis exerceri debebant, nec dissolvi antequam carnificem istum immanemque tyrannum satiassent, ac furem animi illius belluini explevisent. At cum nihil saevus Iudex efficeret, sed omnia tentans, in omnibus vinceretur, tandem ipsos in mare jubet projici cum sanctis mulieribus, quae tum certamen idem pro pietate consummabant, ex virilibus Codrati monitis tamquam irrigationibus masculo concepto robore; quarum nomina, quod memoria digna, hic addere juvat:

Erant igitur **CHARIESSA** et **NUMECHIA**, gratia et mente sobria repletae; **BASILISSA** et **NICE**, quae regie contra impietatem decertarunt, et victoriae coronis redimitae sunt; **CALE** et **GALENE** quae aquas vitae hujus salsas bene transierunt, et in portum appulerunt nulli expositum perturbationi; **THEODORA** denique, *donum* illud Corintho una cum caeteris a Deo concessum. Tunc enimvero, tunc etiam mare Martyrum illa corpora reveritum fertur absorbere noluisse, sed triginta stadiorum spatio, terrae ad instar, ipsis ministrasse. **Chariessa** quoque fluctibus inambulans, canticum hoc Domino, succinentibus reliquis, voce alta cecinisse dicitur: Unum milliare percucurri, Domine, et exercitum persecutus es, et non negavi te, Domine; salva spiritum meum; verba, quibus similia Moysis et Aarónis soror (**Maria** prophetissa in submersione Aegyptiorum, Exodi xv) protulit. Itaque lapidibus ad cervices alligatis, Martyres vi in profundum detruduntur, ut cum vinculis et fluctibus colluctando deficientes vivere desinerent, Deoque victimae perfectae sisterentur.

Quae supra hoc signo — clausimus, de quodam hujus martyrum catervae socio **Leónide** singulariter a **Nicephoro** narrantur; supplicia tamen fere cunctis sub **Venustio Praeside** probabiliter communia. **Callistus** et **Charisius**, quos tacet **Nicephorus**, neque a **Menaeis**, neque a **Menologio** memorantur, sed a nonnullis, non exiguae auctoritatis **Catalogis**, ab **Adone**, **Usuardo**, **Rabano**, **Wandelberto**, **Notkero**, **Petro de Natalibus**. Sociorum autem nomina, maximeque feminarum varie admodum produntur; ac praeter **Leonidem**, **Christiana**, **Galla**, **Lota**, **Tertia**, **Gallena**, quinque ex superius recensitis addendae vel substituendae. Solemni Paschatis die horum perfecta victoria est, atque cum Christo ad gloriam resurrectio.

MARTYROL. — **Caesaraugustae** in Hispania, natalis SS. decem et octo Martyrum, **OPTATI**, **LUPERCI**, **SUCCESSI**, **MARTIALIS**, **URBANI**, **JULIAE**, **QUINCTILIANI**, **PUBLII**, **FRONTONIS**, **FELICIS**, **CAECILIANI**, **EVENTII**, **PRIMITIVI**, **APODEMII**, et aliorum quatuor qui **SATURNINI** vocati esse referuntur. Hi omnes sub **Daciano** Hispaniarum Praeside simul poenis affecti, atque interempti sunt; quorum illustre martyrium **Prudentius** versibus exornavit. (*Surius*, p. 328).

S. ENCRATIS VIRGO M.

Circa 304 — Hispana.

MARTYROL. — **Ibidem**, **S. ENCRATIS** Virg. et **Mart.**, quae laniato corpore, mamilla abscissa et jecore evulso, adhuc superstes, in carcere inclusa est, donec ulceratum corpus putresceret.

Octódecim nuper memoratis socianda videtur **Encratis** seu **Engratia**, eodemque in hymno (*vide in Surio*, p. 330) ab **Aurelio Prudentio** celebratur illa strophe: *Hinc et Encrate recubant tuarum etc.* et seqq. Multis controversiis implicantur quae

de hac S. Virg. et M. passim sunt tradita. Vitam, quae apud Tamajum legitur, cuique in pluribus vetera quaedam Breviaria et Ribadeneira consentiunt, ut figmentum respuunt Bollandiani. Ejus Reliquiae, mille et amplius annos incognitae, cum ecclesia, quae olim *sanctarum Massarum* (propter veneranda Sanctorum ossa congesta) nunc S. Encratiae nuncupatur, esset reaedificanda, altius effossâ terrâ, cum cineribus S. Luperci Mart. ejus avunculi (cujusque nomen suo erat tumulo inscriptum) sunt feliciter inventae, ac cum innumerabilibus aliis in Basilicae crypta perquam honorifice conditae sunt.

SS. CAJUS ET CREMENTIUS

CONFESSORES

Saeculo IV ineunte — Hispani.

MARTYROL. — In eadem civitate, SS. CAJUS et CREMENTIUS, qui secundo confessi, et in fide Christi perseverantes, martyrii calicem gustaverunt.

Quamvis tamquam ejusdem agonis participes cum superioribus Caesar-augustanis athletis eodem in metrico elogio recolantur a Prudentio (*v. Sur. supra, p. 332*) ubi legitur: *Additis Cajo (nec enim silendi) Teque Crementis etc.*; illorum tamen non sunt agmini adnumerandi. Et quidem non sine effusione sanguinis forsitan pro fide certarunt, sed non esse tunc violentâ morte consumptos indicat Prudentius versibus allegatis. Quod autem dicantur *secundo* confessi, videntur bis, aliquantulo temporis interposito, in quaestionem adducti, constanter utrâque vice Christianos se esse professi. Non *biberunt* itaque juxta Galesinium, sed ut Baronius rectissime scribit, *gustarunt* calicem martyrii, ac ex laudato Prudentio patet; quippe in carcere ad tempus reservati, post abdicatum a Dioletiano et Maximiano imperium e-

ducti, perlatis utique aerumnis, non carnificis manu, confecti, in pace tandem quieverunt. Propterea Confessores maluimus eos quam Martyres appellare.

S. LAMBERTUS MART.

Incertae aetatis — Hispanus.

MARTYROL. — Item, ibidem (*Caesaraugustae*) S. LAMBERTI MART.

Erat Caesaraugustae (*Saragozza*) Lambertus agricola, veri Dei cultor sub cujusdam infidelis dominio; qui crebris habitis cum hero suo discepcionibus de sanctitate Christianae religionis et de inani ac impio deorum cultu, quadam die cum agro colendo operam daret, a Domino suo praemonetur, quod nisi ad deos adorandos animum inducat, gladio sibi incunctanter pereundum sciat. Cumque Lambertus, fidelis coelesti Domino servus, terrestri domini minas sperneret, et in Christi confessione persisteret, stricto ille mucrone caput ejus abscidit. Tunc revulsam cervicem ajunt ipsammet truncatum corpus sustulisse et manibus suis gestasse, firmo pergens gressu (*a*) usque ad locum urbis in quo trucidatorum innumerabilium sancta ossa quiescebant. Inusitato sic, nobili, ac admirabili exequiarum genere locum petiit sepulcri quod invictum decebat Martyrem.

Adrianus Pp. VI anno MDXXII, Caesaraugustâ Romam tendens, partem maxillae S. Lamberti abstulit, quam sanguine manasse ferunt, licet decem ferme et amplius saecula ab ejus martyrio essent dilapsa. Cruor in cristallinam ampullam receptus, Romae asservatur et colitur.

(*a*) Tam frequentis, ut de decollatis Martyribus proditur, proprii desecti capitis deportationis fides valde ambigua videtur, cum sola plerumque vulgi traditione oriatur, et, ut remur, quod, ad martyrii genus indicandum, hujusmodi sancti passim sculpi pingique solerent caput manibus gestantes.

S. TURIBIUS ASTUR. EPISC.

Flor. med. V saec. — Hispanus.

MARTYROL. — Palentiae, S. TURIBII Episcopi Asturicensis, qui ope S. Leonis Papae haeresim Priscilliani ex Hispania penitus profligavit, clarusque miraculis in pace quievit.

Gallaeciae (a) regionis indigena Turibius fuit. Quae ejus ad sacra Loca peregrinationem praecesserunt nos latent; cum illuc se devotionis gratia contulisset, ab Jerosolymitano Antistite sacrorum custos creatur. In Hispaniam revertens, Romam divergit ut Summum Pontificem et Apostolorum limina veneraretur. Ad patrias appulsus oras, quippe qui brevi spectatae vitae, pietatis doctrinaeque testimonii inclaruerat, Asturicen. (b) Episcopus est factus, agente praesertim in tanti viri electione Asturicensium principe, cujus ipse inter alios aegrotos regiam puellam morti proximam extemplo sanaverat. Episcopatum vero quem Turibius reluctantans acceperat, ejus Ecclesiae Archidiaconus Rogatus vehementer ambarat; invidia hic igitur motus nefanda adulterii calumniâ virum sanctum accusare non erubuit. Tum ut temporis ferebat mos, *Judicium Dei* ad innocentiam comprobendam adhibetur (*vide in* MARTYROL. ILLUSTR., Febr. p. 126*); ac venerandus Antistes non renuit in sacro linteo, quod

(a) Gallaecia (Tra-los-montes, ital. Gallizia) metropolim habuit antiquitus Bracharam Augustam (Braga, unde *Brugantia*); apud romanos Vicario Hispanico suberat, Gallicae autem Praefecturae; ad Portugalliae regnum nunc pertinet.

(b) Asturica urbs (*Astorga*) Hispaniae pervetusta in regno Legionensi, nomen ab Asturibus acceptum, toti fecit regioni circumjacenti

(c) *Priscillianus* Caesaraugustae civis, opibus, sanguine, facundiâ clarus, magicis deditus studiis, Marci Aegyptii erroribus imbutus, eos brevi lateque per Hispanias propagavit. Conflatum ex cunctis quibuscumque superiorum eterodoxorum blasphemii monstrum invecta ab eo haeresis fuit (*vide supra in* Epist. S. Leonis Magni ad S. Turibium); tantae vero impietati circa fidem, singularis morum foeditas accedebat; dixisse sufficiat,

illaesum servatum est, ardentes prunas ad altare suis manibus adferre. Juridico tamen ab hominibus usitato experimento cum haud contenta esset ultio divina, calumniator pessimus, aliam viro Dei subinferens injuriam, subita morte captus, altius Turibii sanctitatem invitus horribilis poenae exemplo praedicavit.

Catholicae veritatis tuendae accensus zelo, cum Hispanias videret Priscillianistarum (c) pestifera infici labe, regiones circumcursitare coepit, ut animarum pastores serpentis contagii admoneret, de remediis consuleret; atque ad implorandum Apostolicae Sedis subsidium, Diaconum suum ad Leonem Papam misit qui deferret commonitorii sui ad Episcopos seriem, ac errorum libellum. Tunc sanctissimus Pontifex et Doctor egregius (Leo I cognomento Magnus) gravissimâ epistolâ Turibio respondit, quam non omnino praetermittendam ducimus, cum et laudes sancto Episcopo tributas, et Priscillianistarum haeresis notitiam praebeat: « Leo Episcopus Turibio Asturicensi Episcopo salutem. Quam laudabiliter pro Catholicae fidei veritate movearis, et quam sollicite Dominico gregi devotionem officii pastoralis impendas, tradita nobis per Diaconum tuum fraternitatis tuae scripta demonstrant; quibus notitiae nostrae insinuare curasti, qualis in regionibus vestris, de antiquae pestilentiae reliquiis, errorum morbus excesserit. Nam et epi-

quod dum communes in secretioribus suis noctu recessibus funderent preces, promiscui sexus, nefandum! fornicariis se dabant congressionibus; stupra et adulteria, hujusmodi hercle religionem decentes caeremonias, divinis laudibus sacrilego ausu commiscentes. A nullo denique vel nequissimo abhorrebant mendacio, illum Manichaeorum secuti Canonem: *Jura, perjura, secretum prudere noli*. Perversitatis doctrinae, et morum publicae turpitudinis, in Synodo Burdigalensi, et a Praetorii Praefecto Evodio convictus, ab imperante et Trêveris degente Maximo capitis damnatur anno CCLXXXV; quo tamen extincto deflagrare pene ad finem usque VI saeculi, praesertim in septemtrionali Hispania non desit Priscillianistarum secta omnium impiissima.

stolae sermo, et commonitorii series et eloquii tui textus eloquitur, Priscillianistarum foetidissimam, apud vos recalnisce sentinam. Nihil est enim sordium in quorumcumque sensibus impiorum quod in hoc dogma non confluerit, quoniam de omnium terrenarum opinionum luto multiplicem sibi faecem commiscuerunt, ut soli totum biberent quiddid alii ex parte gustassent. Denique universae haereses quae ante Priscilliani tempus exortae sunt diligentius retractentur, nullus pene invenietur error de quo non traxerit impietas ista contagium; quae non contenta eorum recipere falsitates qui ab Evangelio Christi sub Christi nomine deviarunt, tenebris se etiam paganitatis immersit, ut per magicarum artium profana secreta, et mathematicorum vana mendacia, religionis fidem, morumque rationem in potestate daemonum et effectum syderum collocaret. Quod si et credi liceat et doceri, nec virtutibus praemium, nec vitis poena debebitur; omniaque non solum humanarum legum sed etiam divinarum constitutionum decreta solventur; quia neque de bonis neque de malis actibus ullum poterit esse iudicium, si in utramque partem fatalis necessitas motus mentis impellit, et quiddid ab hominibus agitur non est hominum sed astrorum. Ad hanc insaniam pertinet prodigiosa illa totius humani corporis per duodecim coeli signa distinctio, ut diversis partibus diversae praesideant potestates; et creatura, quam Deus ad imaginem suam fecit, in tanta sit obligatione siderum, in quanta est connexione membrorum... Quia ergo dilectio tua, fidei quantum potuit diligentiam, damnatas olim opiniones sedecim capitulis comprehendit; nos quoque strictim omnia retractemus, ne aliquid harum blasphemiarum aut tolerabile videatur aut dubium.... Habeatur ergo inter vos Episcopale Concilium... ut secundum ea quae ad tua consulta

respondimus, plenissimo disquiratur examine.... » Adversus grassantem haeresim igitur hac epistolâ accepta Turibius duas congregavit Synodos, Toleti unam, alteram in Gallaecia in quibus perniciosissima lues est profligata, deceptique aliquot Praesules, catholico dogmati subscribentes, Turibio se contra Priscilliani sectatores adhaerere professi sunt. Quo evenit ut, per aliquam temporis intercapedinem, flagitiosa haereticorum perfidia delitesceret. Palentinam vero civitatem pervicaciter Turibii praedicationi obstantem, per inopinatum et horrendum subito illabentis fluvii impetum, urbe pene totâ submersa, Deus mirum in modum extirpavit ac flagellavit; quapropter resipiscentes, docilem exinde S. Episcopi doctrinae aurem praebuerunt. Multis denique pro Christi fide exantlatis laboribus, prodigiis clarus quievit in Domino, egregiis etiam post obitum signis effulgens.

S. FRUCTUOSUS EPISC.

Floruit saec. VII.

MARTYROL.—Brâchari in Lusitania, S. FRUCTUOSI Episcopi.

Regio Gothorum Hispanicorum sanguine oriundus, patrem militari gloria et dignitate suprema spectatissimum habuit. Puer adhuc, dum ejus pater, eum secum habens, aliquando inter montium convallia Vergidensis territorii (*La tierra del Verço* inter Gallaeciae et Legionis montes) gregum suorum requireret rationes et cum pastoribus suis discuteret, Fructuosus apta Monasteriis fundandis loca designabat. Parentibus ut adleverat defunctis, valedicendi saeculo et monasticen amplectendi propositum assecutus, Asturibus haud procul, SS. Justi et Pastoris coenobium condidit, cujus, a S. Tonantio Abbate disciplinis S. Benedicti eruditus, ex Dumensi monasterio Abbas creatus fuit, magnis emicans virtutibus. Invisa

tunc inferis Fructuosi studia, diabolus evertere conatus est; marito enim sororis ejus concitato effecit ut hic quas cognatus possessiones coenobio tradiderat, suo ibi jure vendicaret, Monachorum quiete graviter turbatâ. Affinem frustra S. Abbas cum flectere tentasset, suae caussae aequitatem precibus Domino commendavit. Corruptus subitâ infirmitate iniquus invasor, morte abreptus est.

Tantus erat eorum qui famâ ejus sanctitatis exciti ad eum invisendum conflueris coeperant numerus, ut honoris plaususque impatiens Fructuosus per ardua montium fugiens in caverna se quadam abdiderit, donec coelo duce et cornicularum quasi viam monstrantium volatu eum Monachi desideratissimum patrem repèrent, abstraherent, reducerent. Coactus paullo post, ob nimiam discipulorum frequentiam, aliud haud procul a priore Monasterium struere, tertium etiam in insula Gaditana (a), ac deinceps quartum in opposito litore exaedificavit. Sed et non multo post plurima passim virorum feminarumque ascetèria condidit. Sed magis magisque admirationi et venerationi univèrsis effectus ob insignem vitae sanctimoniam et crebra quae per eum patrabat Deus miracula, humillime de se sentiens Fructuosus, et, nesciri cupiens, celebritatis pertaesus, paucis cum discipulis iter ad sacra Palaestinae Loca paravit; jamque navem eo mittentem conscenderat, cum Regis, ad ejus aures, per proditorem cujusdam ex discipulis, secretum viri Dei consilium pervenerat, nuncii et milites adstiterunt, qui eum reverenter quidem at expeditissime comprehenderent et in regales aedes perducerent arcte diligenterque custodiendum; Rex enim regnique pròceres ejus formidabant fugam, aegre nimis ferentes tanta

Hispaniarum luce destitui. Per aliquod temporis in haec claustra absque ulla molestia, multis immo cum obsequii et honoris significationibus delentus, curante ipso Rege, Dumiensis Episcopus ordinatur; cumque ex officii sui munere ad Toletanum Concilium anni dclvi se contulisset, invitus, et precibus lacrymisque resistens, in Metropolitana Bracharensi (sive Bragensi, vide supra not. a pro S. Turibio) collocatus est, Gallaeciae Primatu decoratus. Mirum quanta sollicitudine Pontificios labores susciperet, omnibus omnia factus: instando opportune, importune, juxta Apostoli ad Timotheum monita, increpans, obsecrans in omni patientia et doctrina, cunctis se ipsum praebens exemplum bonorum operum; tantâ autem sobrietate utens, modestiâ et charitate, ut nihil de pristina habitus victusque paupertate et sobrietate monasticâ remittens, pinguem episcopalem censum egenorum levandis necessitatibus totum impenderet, ac in restaurandis, aedificandis, redditibusque munendis sacris aedibus et religiosorum coenobiis; Clericorum, viduarum, orphanorum, aegrotantium misericors et munificus pater. Innumeros fertur indefessus pastor, verbi Dei praedicatione et industri zelo, ex inferi faucibus praeripuisse. Statutam sibi tandem noscens adesse migrationis diem, eam convocatis Monachis et Presbyteris laetus praenunciavit; qua deferri in templum voluit, ibidemque sacris refectus, oculisque in coelum sublati, nullo doloris indicio, in pace Christi requievit, anno dclxv. Venerabile corpus S. Episcopi quum post quingentorum annorum lapsum, destitutum honore Compostellanus Antistes, Bracharam invisens civitatem, reperisset, cum aliis sanctorum Reliquiis pariter neglectis, abstulit, ac in suam S. Jacobi urbem translatus, in

(a) Parva in Oceano Hispanico insula (Cadice); Gaditanum autem sinum, allatum vulgare insulae nomen retinentem distingue a Gaditano freto,

quod communius a Gibraltario monte nuncupatur, quodque ital. dicimus *Stretto di Gibilterra*.

majoris Ecclesiae crypta primum, deinde in altare ejus nomini extructum ac dicatum collocavit. Tutelaris plurimum Ecclesiarum Portugalliae adoptatus S. Fructuosus, insigni illic populi veneratione colitur.

MARTYROL. — Eodem die, S. PATERNI Episcopi Abricensis. (*Vide in Surio, p. 333*).

S. DROGO CONF.

Anno decessit 1186.

MARTYROL. — In Belgis apud Valencenas, S. DROGONIS Confessoris.

Patrè orbatus dum materno in utero gestaretur, et demortuae in puerperio genitricis dissecto alveo in lucem extractus, Drogo, cum primo, decimum vix annum agens, caussam orbitatis suae esset edoctus, matris mortem quasi suum crimen acerbissime deffens, cogitare ultra aetâtulam suam coepit qua posset ratione veniam a Domino impetrare. Inita autem adolescentiâ, jugi oratione et lectione animum nutriens, ac jejuniis, vigiliis, omnimodaque asperitate corpûsculum mâcerans, omnibus in subsidia pauperum distributis, peregrinationem e natali solo (*Epinoy in Flandria*) in longinqua est aggressus. Diversis Germaniae et Galliae peragratis plagis, ad villam Seburgum in Hannoniae finibus venit, ibique, etsi nobili et divite stirpe ortus, cujusdam piissimae Matronae gregem pascendum suscepit, pauperrimus abjectusque pro Christo factus, perque annos sex in dictae foeminae et aliorum ejus pagi famulatu permansit. Simplex, obediens, sèdulus et fidelissimus humilium suorum munerum executor, charissimus cunctis evasit, multisque est auctus donariis; quae, pauculis sibi ad vilissimum cibum et vestitum retentis, indigentibus erogabat. Virilem cum attigisset aetatem, loco abscessit ut illustriora sacrarum peregrinationum adiret limina, ac Ro-

mam novies ferunt se contulisse; ad domum identidem praedictae matronae remeans, benigne admodum a Saburgensibus non ut servus sed civis exceptus est. Itinerum tandem quae proluxa peregerat, durissimaeque vitae laboribus fractus, intestinorum ruptis cellulis, morbo est perquam acri et immedicabili correptus atque cruciatus. Manere igitur coactus dum aliorum peregrinari concupierat, tugurium sibi juxta ecclesiam construi curavit, in quam, nunquam egresurus se recepit, ubi jejuniis et orationibus vacans, vehementium corporis dolorum patientissimus, beatissimo fine vitam clausit. Pluribus Drogonem, vulgo *Druon*, viventem et post obitum Deus miraculis illustravit; calculosis praesertim et herniâ laborantibus, suppliciter invocatus, mirum in modum coelesti patrocinio subvenit et medetur.

B. JOACHIM ORD. SERV.

Anno ob. 1305 — Nat. Italus.

MARTYROL. — Senis in Tuscia, beati JOACHIM Ordinis Servorum B. Mariae Virg.

Nobili *Pelacanam* familiâ, Senis, Tusciae in Italia perinsigni civitate, natus, eum, inter egregias pietatis et virtutum notas, praetulit singularem a primis annis erga B. Dei Genitricem amorem et cultum, ut ejus Servorum Ordini tunc temporis florentissimo illustrando vocatus videretur. Aduit postmodum reapse quiescenti adolescentulo quadam nocte Virgo beatissima, eum blande sic alloquens: «Veni ad me, dulcissime fili, inspexi enim cor erga me tuum; quapropter inter meos sectatores te jam adscripsi.» Quibus intellexit Joachim se coelorum Reginam adhortari ut meritissimum Servorum Mariae Ordinem amplexaretur. Eâ igitur visione S. Philippo Benitio illorum religiosorum Moderatori supremo enarratâ, inter Mariae Servos est annumeratus. Tot

tantisque in Senarum urbe et Aretii, eximiae sanctitatis, charitatis et prudentiae ac animarum lucrandarum sollicitudinis inclaruit exemplis, ut universam per Etruriam Joachim inter Dei viros et Ecclesiae ministros nec non cives patriam magis honestantes excellens celebraretur; *Pacificus* nuncupatus quod in componendis dissidiis, odiis restringendis, maxima cum reipublicae et religionis utilitate assidue incumberet et feliciter. Joachimum proinde tanti fecerat Aretinus Episcopus, ut eum suum sibi Vicarium et coadjutorem adscisceret. Ingentia insuper miracula sanationum praesertim quae saepe ejus contactu et per Crucis, manu ipsius, immissum signaculum impetrabantur, admirandum et venerabile fecere Joachini nomen. Coelicā fulgens luce non semel apparuit, ac in altum raptus, et candentium linguarum specie labentes in caput flammam excipiens; angelum quondam, spectante publica in ecclesia populo, cum, ex morbo de quo infra dicendum, in terram pene exanimis corruisset, ministrum habuit vices suas ad altare gerentem. Aretii quadam die aegrotum in Nosocomio reperit epilepticum atque prae cruciatuum vehementiā ejulantem. Quem ad omnia pro Christi amore et peccatis suis expiandis patienter perfrenda cohortabatur; cui miserrimus: facile quidem, Pater mi, integra utenti valetudine, aliis de patientia suadere... Haec audiens Joachim, esto, frater, respondit; Deum rogo ut in me hujusmodi quo cruciaris morbum immittat, dummodo ad salutem hoc tibi prosit animae et corporis. Vix haec protulerat verba Dei servus, dispārens ab illo comitalis, quam vocant, aegritudo, Joachimum ut ex im-

mensa charitate optaverat, invasit, eaque ad extremum vitae est afflictatus. Neque hoc contentus molestissimo incommodo, patiendi graviora percūpidus ut Passionis Dominicae magis magisque fieret particeps, alios et alios superaddi cruciatus corporis a Deo efflagitabat. Quare novum morbi genus et teterrimum, quo carnes ejus exortis vermibus absumebantur, ortum in ipso est, neque ullatenus liberari petiit, qui orando; ab aliis toties morbos quoscumque depulerat, totque instantis mortis faucibus mirabiliter eripuerat. Senis obiit annos natus triginta, Feria sexta Parasceves occurrente, anno salutis mcccv, B. M. Virg. atque Angelorum apparitione recreatus. Ad ejus sepulcrum orantes non tantum, sed et in dissitis locis Joachimi opem implo-rantes, validam et celerem quibus-cumque in gravissimis calamitatibus sunt experti. Venerabile corpus reconditum est sub ara principe ecclesiae Servorum. Officio et Missā rite B. Joachinum Senensem coli concessit S. Rit. Congr., anno ab ejus morte tercentesimo quarto. (*Ex Vita a Magistro Ord. Serv. Paulo Attavanti conscripta, et ex Silvano Razzio de Sanctis Etruriae*).

QUINTODEC. KAL. MAJI. APR. XVII.

S. ANICETUS Pp. M.

Pont. 12us — Sedit annos 11.

Obiit anno 161 — Nat. Syrus.

MARTYROL. — Romae, S. ANICETI Papae et Mart., qui in persecutione Marci Aurelii Antonini et Lucii Veri, martyrii palmam accepit.

Anicetus Syriā oriundus post Pium I ad Pontificatus apicem est evectus (a).

(a) Hic successionis Pontificum, saeculis I et II graviter a veteribus turbatae, statuendus videtur ordo: tertius post Petrum, scilicet decedentibus Lino et Clemente, summus Romanus Praesul ab anno LXXVII ad LXXXIII Cletus; hinc Anacletus usque ad xcv — Evaristus ad cix — Alexander ad cxvii — Sixtus ad cxxvii — Hyginus ad Pium anno

cxxxxii; deinde vertente CL Anicetus — CLXII Soter — CLXXI Eleutherus — CLXXXV Victor; Zephyrinus tandem cxcviii. Bollandianam propterea ac Baronianam Chronologiam quae S. Aniceti obitum (S. Pio I postposito) designat anno CLII, jure meritoque rejiciendam censemus, argumentis victi quibus recentiores saniores critices eruditū vitia-

Inter ejus Acta decrevisse notatur ne Clerici comam nutrent. Utrum *Martyris* huic titulus ex multis obvenerit periculis, aerumnis, laboribus, quae pro Ecclesia Christi perpessus est; an gladio occubuerit, ambigitur. Insigne Aniceti Pontificatus monumentum est charitas ac prudentia quae se gessit cum S. Polycarpo Smyrnensi Episcopo (*vide in Vol. I Suri*, p. 712) qui Romam advenerat quaestionem de Paschatis celebratione habiturus (a). S. Irenaeum audire est congressionem S. Episcopi cum sancto Pontifice describentem in Epist. ad S. Victorem Pp. (*Eusebii L. 5, C. 24*): « Cum beatissimus Polycarpus Aniceti temporibus Romam venisset, atque inter illos de quibusdam rebus esset controversia, statim mutuo pacis osculo se complexi sunt de hoc capite (*nempe super die Paschae*).... Neque enim Anicetus Polycarpo persuadere unquam poterat ut observare desineret, quippe qui cum Joanne Domini discipulo et cum reliquis Apostolis quibuscum familiariter vixerat, eum morem perpetuo observasset. Neque item Polycarpus Aniceto persuadere conatus est ut observaret; cum Anicetus eorum qui ante se fuerant Presbyterorum morem sibi retinendum esse diceret. Quae cum ita se haberent, communicarunt sibi invicem, et Anicetus consecrandi in ecclesia munus Polycarpo honoris causâ concessit, tandemque cum pace a se invicem discesserunt, tam iis qui observabant (*orientalem vel Romanam consuetudinem*) quam ii qui minime observabant, pacem communionemque Ecclesiae totius retinentibus.» Ejus sacra

tam i praesertim et ii saeculi computationem Pontificalem satis probabiliter restituerunt. Ab his parum distat in suo *Ecclesiast. Historiae Breviario* laudandus Jo. Laurentius Berti. De hac re luculenter diligentissimus Ignatius Mozzoni in *Tabulis Chronologico-Criticis*, saec. I, n. 96, et saec. II, nn. 1 et 39.

(a) Romanâ consuetudine Paschalis solemnitas Dominico (ut ab Oecumenico Nicaensi I Concilio anni cccxxv pro Univ. Eccl. decretum est) post quartadecimam lunam veris aequinoctium im-

ossa ex coemeterio Callisti, ubi considerat Eleutherius Aniceti Diaconus, exhumata saeculo xvi sunt cum aliis fere quadraginta sanctorum Martyrum corporibus, jussu Clementis VIII, ut decentius in sacrario Palatii Apostolici asservarentur, pluribus reverenter expetentibus distribuenda.

S. MAPPALICUS
CUM SOCIIS MARTYRIBUS
Circa med. saec. III.

MARTYROL. — In Africa, natalis beati MAPPALICI Martyris, qui (ut scribit S. Cyprianus in epistola ad Martyres et Confessores) cum aliis pluribus martyrio coronatus est.

S. Mappalicum utpote triumphantium plurimorum Christi militum ducem laudibus extollit S. Cyprianus illa in pereleganti epistola (6. L. 2), cujus insigne fragmentum proponit Rom. Breviarium 2º loco in Communi Martyrum Temp. Pasch.: « Documentum (*celebrata ut ibi legitur Athletarum Fidei victoria*) praesens praebuilt. Vox plena Spiritu S. de martyris ore prorupit, cum Mappalicus beatissimus inter cruciatus suos Proconsuli diceret: Videbis cras agonem. Et quod ille cum virtutis ac fidei testimonio dixit, Dominus implevit. Agon coelestis exhibitus, et Dei Servus in agonis promissi certamine coronatus est.» Sociorum 29 nomina recitant ex variorum Tabulis Bollandiani. In persecutione septima a Decio excitata, sed probabiliter Treboniano Gallo et Volusiano imperantibus, coronati sunt.

mediate sequentem, die, celebrabatur; Orientales vero pleraeque Ecclesiae Pascha peragebant eandem, in quamvis incideret hebdomadae diem, quartadecimâ martii lunâ. Deletus omnino mos postmodum est ne Christiani hac in celebratione cum Judaeis quotannis convenirent. Hinc *Quartadecimani* haeretici dicti sunt hanc consuetudinem judaizando pervicaciter retinentes. Allatum superius Mozzoni vide in Tabulis saec. II, Adnotat. 40 et 68.

SS. FORTUNATUS ET MARCIANUS

MARTYRES

MARTYROL. — Ibidem, SS. MM. FORTUNATI et MARCIANI.

Incertâ aetate et patriâ, a pluribus memorantur, aliquibus additis Sociis, vario recensitis nomine. Baronius Afris aggregat; Antiochiae passos autumant nonnulli.

SS. MARTYRES

PETRUS DIAC. ET HERMOGENES

MARTYROL. — Antiochiae, sanctorum Martyrum PETRI Diaconi, et HERMOGENIS ejus ministri.

Quamvis Acta non suppetant, haud obscura horum memoria est. Quibusdam in catalogis cum nuper recensitis Fortunato et Marciano junguntur, nam et illi ut diximus Antiochenses ab aliquibus creduntur. De natali loco et certaminis anno nihil.

SS. MONACHI

ELIAS, PAULUS ET ISIDORUS

Circa 856 — Nat. Hispani.

MARTYROL. — Cordubae, SS. MM. ELIAE Presbyteri, PAULI et ISIDORI Monachorum.

Mahumetano Abderamo II, Sacerdotum Principe in Hispania tyrannidem adversus Christianos ferocissimam exercente, Cordubae mactati sunt. Ex his postremi duo florenti adhuc, Elias jam provecta aetate, Sacerdos sanctitate praeclarus. Mendose profecto, Menologium Benedict. annum his assignat octingentesimum nonagesimum quartum, cum Abderami persecutio circa saeculi medium saevierit. De Abderamo et de Corduba urbe vide MARTYROL. ILLUSTR. Jan., p. 44 et 45.

S. PANTAGATUS EPISC.

Floruit saec. VI — In Gallia.

MARTYROL. — Viennae, S. PANTAGATHI Episcopi.

Vere *Omnibonus* quod *Pantagathi* profertur vocabulo, Consularibus, stirpe et saeculari officio, fascibus illustis, Viennae gallicae vicesimus secundus Episcopus creatur, cui dignitatis fastigio par extitit, doctrinae, prudentiae, sollicitudinis et sanctitatis laude. Quinque circiter annos Ecclesiam hanc, suo beatam regimine, administravit. Tertio Aurelianensi Concilio anni dxxxviii, inter praeclara gallicae Ecclesiae sidera, Ss. videlicet Antistitum quos simul illic adesse contigit, interfuit, imo prae-fuisse legimus. Piis onustus operibus, signorum gloriâ non expers, sancto fine quievit, aetatem agens quae metrico epitaphio traditur:

Bis senum vitae complevit tramite lustrum.

In oratorio B. Georgii juxta basilicam Apostolorum Viennae ejus corpus collocatum honorifice fuerat et singulari veneratione cultum; furiosa haereticorum irruptio, anno mdlxii, ejus reliquias temeravit cumque aliis sanctorum cineribus immiscuit, quorum adhuc pars religiose asservatur. (*Ex Antiquitat. Viennens. apud Bolland.*)

S. INNOCENTIUS EPISC.

Vitâ functus circa 353 — Italus.

MARTYROL. — Terdonae, S. INNOCENTII Episc. et Conf.

Coelestis Ecclesiae Derthonensis Patronus Innocentius Ep. ejus inclytum lumen vivens fuit, et post Marcianum alter veluti auctor et parens. Romanâ nobilitate illustri Quinctiorum domo, Derthonae (vide pro S. Marciano Ep. M. vi Mart.) ortus est anno probabiliter cccxxiii. Vir optimus pater ejus Quinctius, nullam passus ab ethnicis imperantibus molestiam, verae addi-

ctus fidei, summâque in Christianos pietate, eos in sua suburbana (Floriaca dicebatur) villa confugientes, persecutione grassante, exceperat perhumaniter, sacros libros ab impiis eos combusturis acquisitos apud se reconditos asservaverat, divina mysteria, quae nullibi jam celebrari poterant, in suis aedibus clam et tuto peragi curaverat, martyrum corpora e supplicii loco surrepta suis ipse sepelierat manibus; sed eo ad aeternam remunerationem evocato, Innocentius, annos natus duo circiter supra viginti, a Leone Praeside comprehenditur, et nisi paternos prodat thesauros, diisque thus adhibeat, in equuleo extendi, acriter caedi, demumque interfici iubetur. Invictus autem adolescens Praesidis imperata minasque contempsit, fortiter Christum confessus, quare suppliciis subigitur, et membra dilaniatus in carcerem detruditur. Nocte vero quadam apparuit ipsi in carcere beatus ejus pater, in somnis dicens: «Surge, fili, et hinc exi, ac Romam contende; ibi in propriis tuis salvus eris, nondum enim de nobis sensit Diocletianus. Et hoc scias quia hoc anno uterque tyrannus (*Dioclet. et Maximianus*) imperio decidet (*contigit anno CCCV*), et pax reddetur Ecclesiae.» Verum nuncium probavit eventus, anno enim praedicto cessavit in Occidente persecutio. Expectatus itaque beatus adolescens, custodibus somno oppressis, januis mire patentibus, vinculis divinitus solutus, susceptis vulneribus integer, carcere se subducit et Romam pergit, ubi a S. Melchiade (seu probabilius a S. Marcello tunc summo Pontifice) honeste excipitur; per S. Melchiadem paullo post Diaconus dein Presbyter ordinatur, ac tandem a succedente S. Silvestro, Constantino Magno regnante, consecratur Episcopus, et ad Derthonensem regendum Christianorum non exiguum gregem mittitur.

In patriam ergo Pastor reversus, vindicatis, indulgente pio Imperatore

domesticis opibus, eas instaurandis Dei templis paganica rabie pene dirutis, et fidelium inopiae sublevandae impendit. Comminutis Jovis et Martissimulacris, fana Christiano ritu consecravit. Qui ex Judaeis in caecitate persistenter, eiecit; Sinagogâ eversa, ubi sita erat, Ecclesiam, Baptisterium et Episcopium excitavit; Innocentiae sorori castissimae, quam ad Urbem properans tutoribus caute servandam commiserat, monasterium virginum condidit in colle divae Euphemiae, atque in vertice castri basilicam SS. Xysti Pp. M. et M. Levitae Laurentii. Multis sane urbis incremento civiumque utilitati consuluit; at quis ea satis assequi sermone poterit quibus ad spiritualem Ecclesiae illius prosperitatem, Innocentius, zelo, praedicatione, exemplis, industriâ, charitate, assidue et feliciter insudavit? At quis insuper miracula enumerare quibus Innocentii sanctimoniam testatus est Deus, ejusque ad animarum salutem laboribus opitulatus est? Sancto huic Praesuli adeo bene de illa perantiqua et insigni Ecclesia merito sepulcrum primi ejus Episcopi et gloriosi Martyris Marciani, post ducentorum annorum lapsum, tot immanium perturbationum causâ pene obliteratum, revelavit Dominus anno cccl., et pretiosi corporis Inventionem faustissimam Derthonenses celebrando, laudes concinunt Innocentio cujus meritis est tribuenda. (Vide item pro S. Marciano, vi Mart. Not. b, p. 196*).

Optime jam suâ constitutâ Ecclesiâ, Romam orationis gratiâ perrexit, ejusque peregrinationem prodigiis pariter Deus illustravit, quorum hoc saltem ducimus non praetermittendum. Româ Derthonam remeabat S. Antistes, et nobilis quaedam vidua Placentina piis operibus dedita, diutino gravique morbo afflicta, famam edocta quae de Innocentio erat tunc itinerante, ejus exoptabat visitatione recreari qua se sanitatem recepturam confidebat. Servum suum interea mo-

nuerat Dominus ut ad eam diverteret. At ubi Placentiam ingressus est, invenit eam nuperrime obiisse. Adiit tamen eam festinanter, et in fere-
trum inclinatus: « Filia, inquit, cur insalutata recessisti, quare absque com-
meatu profecta es? » Tunc aperuit defuncta oculos, et proutinus exiliens ad ejus se pedes provolvit dicens: « Gratias ago Deo meo quia merui videre te, Serve Dei. » Adstantium multitudinem admirati sunt et prae gaudio fleverunt benedicentes Domino et Innocentium collaudantes.

Vita functus Innocentius est septuagenario major, xv Kal. Majas, sepultusque est in veteri S. Mariae Basilica ab ipso magnificentissime aedificata. *Vitam* S. Antistitis scripsit Celsus ejus Diaconus, quae Gentilium furore periit. Fragmenta quaedam alius scriptor collegerat, atque ex his Mombrilius notitiam concinnavit fide dignam, cujus, mutato stylo, compendium dedimus.

S. STEPHANUS ABBAS

Floruit saec. XII — Nat. Anglus.

MARTYROL. — Cistertii in Gallia, S. STEPHANI Abbatis, qui primus eremum Cisterciensem incoluit et sanctum Bernardum cum sociis ad se venientem laetus excepit.

Generis cognomine Hardingus, nobilis sanguine, nobilior operibus, sanctitate, miraculis, Stephanus, inter splendidissima amplissimi Ordinis S. Benedicti sidera merito efferendus, e primis enituit qui longe celeberrimam reformationem Monasticae vitae in Occidente, summo cum Regularis disciplinae et religiosorum perfectionis bono instituerunt et promoverunt. Monasticum vitae genus ab adolescentia, ad Shirburniense coenobium sumpto cucullo, professus est. Ex Anglia studiorum caussa primum Scotiam inde in Galliam Parisios transfretavit. Ibi profanis libatis litteris, sacras penitus hausit disciplinas. Ser-

mone comis, facie jucundus, animo semper in Domino laetus. Romam deinde profiscitur, ad sacra visitanda limina Apostolorum et Martyrum; inde in Gallias repedit; cum ecce in pervium offendit Lingonense territorium, et in eo Molismense coenobium SS. Roberti et Alberici (*v. XXIX Apr.*) moderatorum famâ celebratum, quod ad hosce monachos accedendi causa fuit. Sed cum ibi aliquandiu esset versatus, primaevam cernens regulae S. Benedicti austeritatem pene evanuisse, sensit Stephanus se novis coenobiis, novo Ordini futuro destinatum, et Roberto ac Alberico tertium se esse addendum triplici illi funiculo texendo quo arctioribus sanctionibusque vinculis religiosorum ingentem multitudinem Dei servitio manciparent. Cum verbum ergo innovandae Congregationis a SS. viris proferri coepisset, ipse Stephanus primus ferventissimo studio adlaboravit ut locis ad restituendum Institutum in Cistercio (*Cîteaux*), soliculâ regione in Divionensi (*Dijon*) territorio, eligeretur. Cum illud autem opus arduum supra modum videretur, paucique initio essent qui revocatam ad arctiores sacrae Regulae limites vitam componere se paratos exhiberent, multique e contra Ordinis sanctissimi eversorem eum auderent appellare, et infestum rerum novarum studiosum, Stephanus taedio desperatae quasi posteritatis nimium affectus, cum Deiparae Virginis devotissimus esset, ab eadem sibi apparente, jucundissimo meruit promisso recreari, fore nimirum ut maximis paullo post incrementis Congregatio illa mirifice aucta, in plurimas orbis partes se effunderet, multiplicesque fructus coelo transmitteret. Cujus quidem voti sui executorem felicissimum Bernardum postmodum habuit, quem cum triginta sociis ad eremum suam venientem hilariter suscepit, in sancto proposito confirmavit, religiosissime instituit, quemque non multis post an-

nis condito Clarevallensi Coenobio, adolescentem adhuc, mirantibus cunctis, Abbatem praefecit, sic se jam praevidisse quantam Ecclesiae operam navaturus Bernardus (*vide* xx *Aug.*) esset, demonstrans. Annis interim mcxiii et duobus sequentibus monasteria reformationis praeter Clarevallense, sunt aedificata, Firmitatis (*de la Ferté* ut gallice ajunt) apud Catalaunum sive Cabillonem (*Châlons*), Pontiniacense apud Auxerre, Morimondanum apud Lingonas (*Langres*); et progressu temporis alia plurima, Cistercii propagines felicissimae, orta sunt in Gallia et in Germania.

In 2° generali omnium totius Ordinis Abbatum et Seniorum conventu (quod *Capitulum* communiter vocant, cujusmodi institutionis religiosorum Congregationibus saluberrimae auctor habendus Stephanus noster est), anno mcxix, perinsignem Codicem edidit Constitutionum, quem *Charitam Charitatis* nuncupatam voluit, et Calisto II Pont. Max. exhibuit confirmandum. Eo nomine statuta haec congruenter sunt appellata, quod omnimodae charitatis per totum contexta sunt legibus et monitis ad vitanda schismata et mutuas offensiones, charitatemque, totius Legis plenitudinem, suaviter prudenterque redoleant. Paupertatis et humilitatis cultum Reformationis praesidia constituit, ne denuo terrenarum rerum abundantia et vanitas saeculi speciem in monasteria sensim inveherent; necessaria tantum ad victum et vestitum et viliora admittebantur, ac vel sacrarum aedium ornatus et altarium supellex, mundissima quidem at minime sericis aureisque pretiosa. Mendicitatem possessionibus praetulit; jejunia et rigida frugalitas victus dispensanda compecebant.

Qua quadam die, nuntiatum ei esset a cellario nihil domi haberi unde vel una die Fratrum necessitas sustentari posset, asinos duos sterni jussit, fecitque secum ascendere Con-

versum unum, eique imperavit ut in quodam vico panem ostiatim mendicaret, quod ipse similiter in alio facturum erat; postquam autem sic fecissent, ad unum quem designaverat locum convenire. Sed ecce Stephanus videt Conversi sacculum suo plenior, et subridendo ait: Ubi mendicasti, ut video, uberius quam ego collegisti? Respondit Conversus: Presbyter ille quem vos optime nostis manticam meam implevit. Quod audiens S. Abbas ingemuit, et « Vae nobis, inquit, quid accepisti! Nesciebas illum Presbyterum simoniace esse ordinatum, et quae habet lepram esse ac rapinam? Vivit Dominus quia de his nihil gustabimus; absit ut de peccato illius comedamus.» Convocatisque pastoribus ovium, totum Conversi sacculum in sinus eorum evacuavit. Alias, cum domus Cistercii magnâ fuisset paupertate adstricta, venerabilis Abbas Stephanus monachum quemdam vocavit, et loquens ei in Domini spiritu, « Vides, ait, quia magnâ coarctati sumus inopiâ... Vade ergo ad nundinas Vercelliaci quae proxime instant, et compares ibi quadrigas tres et earum singulis ternos equos robustos, illasque quadrigas pannis et alimentis oneratas huc adducas..... » Cumque ille ad haec comparanda pecuniam postularet, venerandus Abbas de divina providentia magnifice praesumens, en, ait, tres denarios, quot in tota hac domo reperire datum est; hos tolle, quod deest Domini miseratio suppedabit!!! Profectus Frater ille, in sanctitate Abbatis fiduciâ plenus, in locupletissimum virum incidit qui ipsi abundanter ad omnium emptionem erogavit.

Cum officium Abbatis beatus Stephanus diu et strenue administrasset, senio confectus, onus deposuit; et extremo paulo post morbo decumbit. Ac jam in agone constitutus, cum fratres audisset inter se colloquentes de beata securitate qua mi-

grare ad Deum poterat, qui tantum fructum in Ecclesia et animarum salute fecisset, quasi increpantis voce, « Quid est, inquit, quod loquimini? In veritate dico vobis quia sic trepidus ad Deum vado ac si numquam egerim boni; nam si boni aliquid in me fuit, vel si fructus aliquis per parvitatem meam provenire potuit, operante gratiâ Dei fuit; contremisco igitur ne forte minus digne minusque humiliter gratiam apud me detinuerim. » Hoc ergo perfectae humilitatis scuto munitus hominem exiit, et ad Paradisi portas coronandus ascendit. Sacrae exuviae apud sanctum praedecessorem Albericum reverentissime sunt conditae. Utriusque sepulcrum glorificarunt miracula. (*Ita ACTA ex variis, apud Bolland. et Menolog. Benedict.*)

MARTYROL. — In Monasterio Casae Dei, Claromontanae Dioecesis, S. ROBERTI Conf., ejusdem monasterii conditoris et primi Abbatis. (*In Surio, p. 379*).

QUARDODEC. KAL. MAJI.

APR. XVIII.

MARTYROL. — Romae, beati APOLLONII Senatoris, qui, sub Commodo Principe et Perennio Praefecto, a servo pròditus quod Christianus esset, jussus ut rationem fidei suae redderet, insigne volumen composuit, quod in Senatu legit, et nihilominus sententiâ Senatus, pro Christo, capite truncatus est. (*Surius, p. 346*).

MARTYROL. — Messanae, natalis SS. Martyrum ELEUTHERII Episc. Illyrici, et ANTHIAE matris ejus; qui cum esset vitae sanctimoniâ et miraculorum virtute illustris, sub Hadriano Principe lectum ferreum ignitum, craticulam, et sartaginem, oleo, pice ac resinâ ferventem, superans, leonibus quoque projectus, sed ab illis nil laesus, novissime una cum matre jugulatur. (*In Surio, p. 338*).

Ibidem S. CORËBI Praefecti, qui per

S. Eleutherium conversus ad fidem, gladio percussus est. (*Surius, p. 342 et seq.*).

S. CALOCERUS BRIX. M.

Anno probabil. 134 — Nat. Italus.

MARTYROL. — Brixiae, S. CALOCERI Mart. qui a SS. Faustino et Jovita conversus ad Christum, sub eodem Hadriano gloriosum confessionis certamen complevit.

Invicti Martyris historia iteratâ mentione patet qua laudatur in Actis SS. Faustini et Jovitae (*Surii, vol. II, p. 385*) et S. Secundi Ast. (*in Append., vol. III, seu Martyrol. Illustr. mens. Mart. ad diem XXIX, p. 274**). Inde beatissimi Caloceri, Ducis militum, subitam conversionem novimus operâ Presbyterorum fratrum Brixienium; inde quot quibusque tormentis, quantâque constantiâ superatis, subjectus fuerit; quam feliciter in Astensis castri tenebricosa custodia luce Evangelii Secundum perfuderit; qua denique fortitudine sententiam ab efferatissimo Saprício prolatam exceperit. Albigaunum igitur (ital. *Albenga*, parvum Occiduae, ad Mediterraneum, Liguriae oppidum) perductus, divinamque fidem praedicare non desistens, cervicem ensi gaudens submisit. Corpus noctu sublatum, in vicino monte sepultum est; sacello et Monasterio Virginum locus est honestatus. Illustrem Christi militem plures a priscis temporibus colunt Ligurum, Subalpinorum et Insubrum Ecclesiae; Albigaunensis autem ut singularem Patronum.

S. PERFECTUS PRESB. M.

Anno 850 — Hispanus.

MARTYROL. — Cordubae, S. PERFECTI Presbyteri et Martyris, a Mauris, quod in Mahumetis sectam inveheretur, preempti.

Persecutionis Arabicae in regia

Cordubensi urbe, medio IX saeculo ab Habderanno II excitatae Protomartyr Perfectus Presbyter fuit; ibi natus et in collegio S. Aciscli (*col. xvii Nov.*) liberalibus et sacris disciplinis eruditus, et propter Arabicum, quem optime callebat, sermonem, apud Mahumetanos notissimus et plurimi habitus. Contigit quadam die, ut civitatem ob rei familiaris negotia discurrens, in quosdam Gentilium occurreret qui de fide Catholica multis eum sciscitationibus impulsarent; quibus caute et circumspecte, et nimis forsitan timide, eorum veritus iram, respondit. At urgere infideles ut libere panderet quid de magno illorum Propheta Mahumete (*v. Sur. vol. I, p. 368*) sentirent Catholici; et amicabile foedus proponere, quo nullâ se sciret, quidquid in eorum religionem protulerit, molestiâ vexatum iri. Hac fraudolenta sponsione fretus Perfectus, Arabicâ linguâ eloquenter, argumentis usus Evangelicae et Catholicae doctrinae, impietatem ac turpitudinem denuntiat eorum sectae, et nil aliud quam satanae ministrum, seductorem, magicis praestigiis et sacrilegis maleficiis occupatum, crudelem corporum animarumque homicidam, venenum mortis pro dogmatibus veritatis et vitae propinantem, Mahumetem, prophetam quem vocant, esse faciendum. His auditis frendentes barbari et conceptum odium dissimulantes, abire eum illaesus propter recens datum iuramentum permisere. Sed aliquanto post, dolo eum circumvenientes, apprehensum iudici sistunt tamquam infensissimum religionis hostem, deque Mahumete impia propagantem. Inopinato casu perterritus Perfectus, perplexe admodum et infirmitate animi nutans, praecedentium dictorum fidem facit; quare verbis tantum

objurgatum iudex eum in vincula et carcerem conjicit. Illic orationibus Perfectus vacans, et reorum poenam pro Christo humiliter libenterque suscipiens, qui pavidus fuerat miles, strenue in posterum dimicandi propositum inquit, quodque suppliciorum et mortis formidine non satis aperte confessus fuerat, S. Spiritus virtute, divinâque opitulante gratiâ, fortiter se pollicetur prolaturum. Exactis proinde non paucis in custodia mensibus, illuxit sancto Confessori gloriosior dies, qua ex antro productus, et magna voce Christum praedicans, in Mahumetanum errorem acerrime invehens, gladio trucidatur, ingenti inspectante multitudine, eo in loco ad australem urbis partem quam tradit *Morales Campum veritatis* appellari. Corpus S. Martyris, piis religiosorum officiis, dignoque Praesulis et Sacerdotum obsequio in basilica S. Aciscli humatum est.

S. GALDINUS CARDIN. EPISC.

Vitâ functus anno 1176 — Italus.

MARTYROL. — Mediolani, S. GALDINI Cardinalis et ejusdem urbis Episc., qui concione adversus haereticos expletâ, spiritum Deo reddidit.

Ex nobili Valvassorum stirpe dicta *de Sala* progenitus Galdinus, Collegii Metropolitanae Mediolanensis Ecclesiae Cancellarii primum, dein Archidiaconi munere cum diu functus esset, anno MCLXVI, magno datus est natali suae civitati dono Archiepiscopus ab Alexandro III, qui eum jam de Ecclesia optime difficillimis illis temporibus meritum, Cardinalem creaverat. Sedem tamen suam adire distulit donec anno sequenti per Lateranense Concilium Fridericus Aenobarbus (a) Imperator, et Paschalis III

(a) *Fridericus I* hujus nominis Germanorum Imperator, cognomento *Aenobarbus* a rufa barba (quasi, ut tradit, in Hist. Brev. Laurentius Berti, ceu Eneus Domitius a barba *aeni* sive *aheni* co-

loris) vulgo *Barbarossa*, princeps apud Teutones ex insignioribus, Italis et Catholicis jure meritoque execrandus, ingenii dotes singulares animo faedavit superbiâ insolentissimo, dominatus et

in Petri Cathedram intrusus, dignitate exuti sunt atque anathemate percussi. Tunc schismaticis expulsis, Insubria pene universa Catholicos reduxit Episcopos et Apostolicae Sedi devota adhaesit; tunc tyranno liberata Mediolanensis civitas exules quinquennio filios laetabunda recepit. Galdinus Romae adhuc degens, his faustis acceptis nunciis, iter in hanc Metropolim maturavit, gravibus illius quam citius ecclesiasticarum et civilium rerum resarciendis jacturis, iis exceptus gratulationis et reverentiae significationibus quae tantae sanctimoniae Praesulem et Patriae Patrem debebant.

De Religionis negotiis in primis sollicitus, Clerum salegit dispersum sub Sanctae Sedis vexillo congregare; Pontificii Legati potestate auctus, interdicto quasdam Ecclesias submisit, Episcopos schismate infectos deposuit et intrusos ejecit, ubique integritati Catholicae providit. Ad abstergendum autem squalorem miserrime jacentis in ruinis inclytae urbis, vindicato Ecclesiastico patrimonio quod saeviente Aenobarbo in praedam rapinamque datum fuerat, Templum Majus, collatitio etiam juvante aere, ad pristinum decus restituit. Moerore tactus squaloris Mediolanensium qui propriis laribus tamdiu extorres, inedia et aerumnis fracti, in eversis domibus vix hospitium nanciscebantur, victuque ac suppellectili orbat

auri, invitâ etiam aequitate, avidissimo, in adversarios tyrannico et efferato, nullâ denique, si cupido et livor impelleret, impietate alieno. Historiâ haec patent Schismatis quod fovit duodeviginti per annos; haec de eo praedicant caedes et rapinae quibus diu per Italiam grassatus est. Reconciliationis simulato desiderio, pacis conditionibus ter Summo Pontifici propositis et impetratis, ter conventis perjurus recessit, nova gravioraque Ecclesiae damna illaturus. Anathemate dejectus, faederatorum Insubrum (*Lega Lombardia*) virtute prostratus, auxiliis destitutus, in Palaestinam se contulit, scelera sua quodammodo, ut Crucesignatus pro Locis Sanctis redimendis, expiaturus. Illic aestuans Fridericus, annis cujus se in undas merserat frigore extinctus est anno MCCC. et Antiochiae sepultus.

alterum ferme exilium in patria petiti cogebantur, vigil et providus necessaria pro viribus suppeditabat, iis praesertim quibus egestas peccandi fieri posset occasio. Praecipue vero pastorem ipsius animum tangebant cura infirmorum. Aderat in hac metropoli Nosocomium appellatum *de Brolio* apud S. Stephanum; in hunc ergo christianae charitatis locum oculos conjecit Galdinus, et cum quorundam dissidiorum causâ minus aptum esset ad levandas civium egenorum calamitates, S. Praesul rebus inter discordes prudenter compositis, augendum curavit, opportune disposuit, et saluberrimis constitutionibus muniit. Nec solum de iis sollicitus erat qui inopiâ de plebe premebantur, sed et de Nobilioribus qui rerum luctuosissimis adjunctis opulenti statu dejecti stipem rogare erubescabant. Enim vero vir Dei vocem petitori praeveniens, omnibus, latenter si oporteret, tribuebat. Supererant aere alieno gravati et carceribus detenti, qui arcto nimis pane et pèrbrevi aquâ vitam agebant miserrimam; his quoque subvenire studuit tenerrimus pater, assignato in perpetuum Censu quo alerentur; locus ad id cum Sacello quod S. Leonardo ipse Archipraesul dicaverat, S. *Galdini* postmodum ad *Carceres Malaestallae* nomen accepit.

Moderaute Ecclesiam Ambrosianam vigilantissimo hoc S. Antistite, Catharorum (a) haeresis e Galliis pro-

(a) *Catharorum*, e graeco *καθάρως purus*, nomen omnibus commune fuit qui se caeteros prohibita Christianos antecellere jactarent; ii fuerunt qui in Anglia Puritani. Novatianis et Manichaeis vigentibus haec jam affinis secta extiterat; Albigenensium progenitores, novissimi Cathari ex Gallia potissimum et Belgio prodire. Mediolani pullularunt, eorum errores disseminante, saec. XII, quodam Bonaccursio qui dein resipuit. Plura circa historiam Vet. Testamenti corruptissime tradebant; blasphemias in Christi Divinitatem ex Arianis mutuaverant; aliaque stultissima effutiebant deliramenta, scilicet, ex. gr., characterem Bestiae esse signum Crucis; Silvestrum (S. Pont.) fuisse Antichristum; defuisse ab illa aetate Ecclesiam, etc.

fecta, occasione diuturni schismatis et ingruentium bellorum, sese copiis militaribus immiscens, hanc etiam Metropolim teterrimâ lue consperse- rat. Silentio et tenebris primum con- tacta latuit; postmodum serpens pri- vatis in auribus; tandem aperta fronte erupit in publicum. Huic malo jam radices figenti in simplicium rudium- que animis, se se opposuit Catholicae Fidei propugnator acerrimus Galdi- nus; iisque omnibus armis accinctus, quibus christianae militiae pugilem instructum depingit Paulus Aposto- lus, hostem intrepide adortus est, tantoque ardore pugnavit ut extir- pato prorsus malefico germine, vi- neam Domini, sibi commissam, in- tactam florentemque moriendo reli- querit. Quinimmo vitam in ipso cum Ecclesiae hostibus conflictu deposuit. Cum namque decennium in suo Pon- tificatu explesset, eodem quo conse- crationem acceperat die, Dominica nempe II post Pascha, zelo Dei ac- census, licet corpore valde jam de- bilitatus, Sanctae Theclae ecclesiam petiit, divina peracturus officia, et intra Missarum Solemnia suggestum ascendens, contra praememoratos Cä- tharos eorumque errores praeclaris- simam habuit Orationem... facto di- cendi fine, quippe qui cursum suum consummaverat, animi deliquio cor- reptus, in eodem loco, absoluta cum esset Missa, placidissime expiravit. Signis coelestibus ac miraculis Deus Galdini obitum ac exuvias adeo il- lustravit ut paullo post Beatorum fa- stis adscriptus sit. Corpus primo in eadem, ex qua ejus spiritus ad supe- ros evolaverat, S. Theclae ecclesia re- conditum, anno MCCCCLXI in Cathe- dralem translatum est, ac postea a S. Carolo Borromeo recognitum et in altari Confessionis sub Ara principe ab ipso extructa locavit; Caput vero argenteo semisimulacro includit, eo animo ut in gravioribus ejus Metro- polis calamitatibus per vias circumla- tum aut in altari expositum ab im-

minentem flagello Cives subduceret, Deique iram placaret. (*Ex Jos. Aut. Saxio in Serie Archiepisc. Mediolan.*)

MARTYROL. — Etruriae in monte Senario, B. AMIDAEI Conf., ex Septem Fundatoribus Ordinis Servorum bea- tae Mariae Virg., flagrantissima in Deum charitate praeclari. (*Vide in Surii Vol. II, p. 283.*)

TERTIO DEC. KAL. MAJI.

APR. XIX.

S. TIMON MART.

E PRIMIS VII DIACONIS

Saec. I.

MARTYROL. — Natalis S. TIMONIS Diaconi de septem primis, qui primo apud Bereaeam Doctor resedit, ac de- inde verbum Domini disseminans, venit Corinthum, ibique a Judaeis et Graecis (ut traditur) flammis inje- ctus, sed nihil laesus, demum cruci affixus martyrium suum implevit.

Innuit Baronius in Notis Timonem, qui Doctor Bereae (a) resedit, illius Ecclesiae Episcopum fuisse, quod ex conjecturâ tantum credimus dictum. Erroris autem manifeste arguendus Dorôtheus qui non Bereensem sed Bostrensem Antistitem facit. Nec au- diendus Petrus de Natalibus, alium hunc putans a Timone ex septem Diaconibus in Actorum C. VI memo- rat. Apud Mombritium, de S. Bar- naba legitur: Cum S. Barnabas per- venisset in Cyprum, invenit ibi Ti- monem et Aristionem famulos Do- mini; Timon autem urebatur ma- gnis febribus, cui cum manus impos- suisset B. Barnabas, et sacrum Evan- gelium S. Matthaei legisset, per in- vocationem Domini Salvatoris statim febris fugata est, et adeo curatus est ut continuo cum gaudio eum seque- retur. — Deinde in Actis graecis S. Auxibii (xix Febr.): Cum autem Bar- nabas fuisset martyrii coronâ Con- stantiae redimitus, Marcum quoque

(a) Urbs Syriae Bereae est juxta Cedrenum ho- dieurna Aleppo.

scelerati Judaei ad necem perquirebant. At ille fugerat, his Ledras usque insequentibus; inventoque spelaeo, in illud ingressus triduum ibi delituit; quo elapso inde recessit, factoque per montes itinere Limnem attigit. Erant autem cum ipso Timon et Rhodon, qui in pagum abeuntes, ibi B. Auxibium, qui Româ recens advenerat, repperunt. — S. Timon tandem videtur per Asiam et Graeciam disseminans verbum Domini venisse Corinthum, ibique eam certaminis pro Christo, de qua Martyrol. supra, palmam consecutus.

S. HERMOGENES M.

CUM QUINQUE SOCIIS CORONATIS

Aetate incertâ.

MARTYROL. — Melitinae in Armenia, SS. MM. HERMOGENIS, CAJI, EXPEDITI, ARISTONICI, RUFI et GALATAE, una die coronatorum.

Optimo consensu in Fastis latinis recoluntur. A Bollando ex variis Codicibus adduntur gloriosi commilitones: Mitina, Arminia, Hilarius, Fortunatus, Donatus, Mavilinus. De genere et tempore martyrii ubique silentium.

S. VINCENTIUS M. HISP.

Anno probabil. 303.

MARTYROL. — Caucoliberi, in Hispania Tarraconensi, passio sancti VINCENTII Martyris.

Acta extitisse aliqua conjiciunt Bollandiani; sed se ea frustra requisisse fatentur. Tacere hic autem magis expedit quam Acta referre suspecta, ex quodam MS. per Tamajum Salazar excusa, quem sublestae ut plurimum fidei, honestae critices Agiologi deprehendunt.

Caucoliberi nomen, ait Baronius, compositum est ex duobus vocibus quasi *Cauco-Celtiberi*. Caucenses populos in Celtiberia fuisse docemur a Plinio, Celtiberum autem urbs caput

Tariaso fuit nunc *Tarraco* (*Tarragona*); *Caucoliberum* hodiernam credimus esse *Colibre*.

SS. SOCRATES ET DIONYSIUS MM.

MARTYROL. — Eodem die SS. MM. SOCRATIS et DIONYSII qui lanceis confossi sunt.

Theodori et Philippae socii, de quibus agendum cum Romanis Tabulis xx Sept., ad eam diem et locum Lectores mittimus.

S. PAPHNUTIUS M.

MARTYROL. — Jerosolymis S. PAPHNUTII Martyris.

Paphnutius hodie Episc. Martyr, nulla facta Jerosolymorum mentione celebratur in graecis Menaeis; et alter crastina die Paphnutius recolitur item per Menaea, Jerosolymita quidem solitarius, non Martyr. Suspiciari liceat binos ejusdem nominis Sanctos, qualitate et titulo confusis, simul esse conflatos. De aliis duobus a Martyrol. Rom. recensitis Paphnutiis, xi et xxiv Sept., non est cur hic inquiramus, nihil enim ad difficultatem diluendam conferunt. De primo igitur, caeteris missis referendum ducimus ex magnis Menaeis ut laudatur in poetico Officii Graecorum vetusto Canone: *Sacram stolam tuo sanguine purpurasti — Sacris dogmatibus illuminasti populum electum, o Hierarcha, et calicem Domini bibisti, per gladium fortissime decertans — Neque gladios, neque feras, neque ignem, nec mortem* (indicatur) *tolerasse; qui per suam tolerantiam everterit castra impietatis, et adversariis potestatibus formidabilis, verum se Trinitatis cultorem ostenderit — illas delens, illuminans autem fidelium agmina.*

Hinc colligimus Episcopum Paphnutium (de sede nihil) extitisse; adversus dogmatis Ss. Trinitatis hostes (probab. ergo Arianos) strenue decer-

tasse, et in odium Catholicae Fidei quam libere praedicaverat, caesum fuisse. De ejus Reliquiis Constantinopolim delatis (item Menaea), *exultare dicitur Ecclesia, quae velut pretiosum thesaurum sacram reliquiarum Martyris thecam possidet — gloriantur Fideles quod adversus daemones objiciant murum inexpugnabilem, dum inungunt se divino oleo quod ex lipsanis ejus scaturit — Reliquiarum tuarum theca, o Christi Hieromartyr, tamquam fluvius exundat fluentis curationum.* Hac demum invocatione concluditur: *Sed precibus tuis tempestatem Ecclesiae effervescentem, et subvertere nitentem vias Dei nostri rectas inspirationibus haereseon, o Martyr gloriose, et pacem nobis omnibus posce.*

MARTYROL. — Cantuariæ in Anglia, S. ELPHEGI Episc. et Mart. (*In Surio, p. 352*).

S. GEORGIUS Episc.

Floruit IX saec.

MARTYROL. — Antiochiaë Pisidiaë, S. GEORGI Episcopi, qui ob cultum sanctarum Imaginum exul occubuit.

« Quo tempore haeresis Iconomachorum grassabatur, sanctus hic qui a puero fuerat Deo initiatus, propter excellentem virtutem suam, Antiochiaë Pisidiaë creatus fuerat Episcopus. Postea vero cum impulsu diaboli haeresis (*praedicta*) esset excitata et omnes undique Episcopi litteris imperialibus fuissent repente Constantinopolim evocati, Georgius quoque comparuit: sed cum non posset adduci ut consentiret haereticis et abnegaret venerationem sacrarum imaginum, multis aerumnis conflictatus, in exilium ejecit, in quo moriens, ad Dominum migravit. » (*Ex Graecorum Menaeis*).

S. LEO Pp. IX

Pont. 150us — Obiit 1054.

Gallo-Germanus.

MARTYROL. — Romae, S. LEONIS Pp. Noni, virtutum et miraculorum laude insignis.

Magnum saeculi XI lumen et Ecclesiae decus effulsit Leo, ante Pontificatum Bruno, Tullensis sub Trevirensi Metropoli in Belgica prima Episcopus, ex nobilissima Dalsburgensi Alsatiæ prosapia. Ex *Vita* a Wiberto ejus Archidiacono conscripta, nonnullis castigatis, summatim colligimus. Officia praetermittimus quae proximius adolescens *Bruno Bonus*, ut cognomento inter plures ejusdem nominis vocitabatur, in aula et militariis copiis obivit Conradi Imperatoris patruelis sui, ut a Tullensi Episcopatu exordiamur. Defuncto Hermannō hujus urbis Antistite, Clerus populusque concordī voto Brunonem jam per omnes Leviticos gradus post aulica et castrensia munia provectum ac pietate sapientiaque clarum, ejus in Sedem suffecere; in totēnim tantisque externarum rerum difficultatibus quibus Tullenses versabantur, Praesule indigebant Brunone prudentiā celebrato et ejusmodi in negotiis versatissimo, apud Imperatorem affinitate et aestimatione praevalido. Renuentis Conradi, qui tanti Sacerdotis innitebatur consilio, assensu nonnisi multis cum precibus impetrato, in Belgicam pergit a Trevirensi Metropolitā consecrandus, dein ad Sedem suam incredibili omnium plausu exceptus et gaudio. Quidquid Praesulem, pastorem, apostolum, patrem decet sēdulus et alacer ac admirando prorsus modo exequi aggreditur; quibus in describendis non immoramur, impellente brevitate ut ad alia quae multa manent properemus. Hoc, uno ut dicamus verbo, constat, Tullensem (*Toul*) Ecclesiam pulcherrime eo rectore floruisse, uberrimos-

que ex ejus laboribus germinasse fructus. Inerat namque ei cum zelo et doctrina, mirabilis quaedam et honesta morum elegantia et comis gratia, cum venusto et splendido corporis decore, ut quidquid ageret cunctorum probaret animis; quidquid diceret, omnium corda delectarentur. Illud etiam non tacendum, profusissima eum fuisse erga pauperes liberalitate, nullumque diem praeteriisse quin per se eorundem numero non modico et pedes ablueret et ad mensam suis manibus ministraret; quare in egenorum opulentia sanctus Praesul multoties visus est indigere. Neque tamen invidiorum hominum et malignantium fuit jâculis omnino exemptus. Nam ex potentioribus nonnulli cum sapientiae eum luce praefulgere aegre ferrent, atque consiliis apud Imperatorem praecellere, Odonem vicinum Comitem in venerabilem Episcopum concitarunt. Videres hic Brunonem miranda patientiâ hostilia spicula aequanimiter perferentem, inimicis nobili charitatis affectu indulgentem, dum bonorum rapinis, praediorum devastationibus, aedium incendiis, calumniarum morsibus identidem impeteretur. His tandem Dei auxilio liberatus malis, lethali morbo corripitur, quo per annum integrum omnipenitus sospitatis spe deicitur; at cum divino admonitu se ad S. Blasii aram deferri jussisset, ibi ab apparente S. Episcopo Martyre extemplo ita sanatus est, ut inde pedibus propriis âlacer domum redierit.

Accidit interea Damasus II ad Petri Sedem mense Julio sublimatum, Augusto vertente ejusdem anni *MXLVIII* e vivis excedere. Visum est igitur in Wormatiensi frequentissimo Præcerum et Episcoporum conventu, cui intererat Imp. Henricus III, nullum aeque ac Brunonem Tullensem et la-

benti ecclesiasticae disciplinae validius fore praesidium, et efficacius corruptis moribus remedium. Quare hunc Summum Pontificem salutarunt. Quam ut a se averteret dignitatem omnia movit; sed eo constantiori, quo firmius ipse resisteret, electorum voluntati cedere humilitas est coacta, hoc ad ultimum usus experimento, conditione scilicet, ut nulla et irrita electio sua haberetur, nisi rata sponte et publice a Romano Clero et populo fieret. Romam ergo pergit: ad Urbis portas equo desilit et nûdipes ac vili amictu ingreditur, despici cupiens et a dignitate repelli; sed eum fama praecesserat, ac Roma humilem peregrinum in Apostolicae Cathedrae fastigium laetabunda collocavit. Leonis IX assumpto nomine, Bruno Magni Leonis I virtutum gloriâ aemulus ac operum praestantiâ, difficultatibus asperum, laboriosissimumque cum expertus esset regimini universae Ecclesiae tempus. Omne tunc, ait S. Bruno Astensis (ab Episcopatu Signiensis etiam dictus), erat sal infatuatum, neque erat in quo condiretur; Sacerdotalis ordo viris faedatus, avaritiâ, simoniâ, concubinato infectis; bellorum tumultus, Principum discordiae, barbaricae Normannorum per Italiam incursiones, Berengarii (*V. Surii n. Vol. II, p. 735*) haeresi, Cerularii (*a*) schismate fidei unitas perturbata. Omnibus occurrit indefessus Leo, zelum Dei pro viribus, alter Elias, zelatus, potens consilio, animo fervens; mirum sane quot brevi in Pontificatu, operum celeritate et multitudine, expleverit tempora. Novem, quibus ipse plerumque praesedit, licet in diversis et dissitis Italiae, Germaniae et Galliarum locis, Concilia celebravit; itineribus, summo incommodo pene continuo relectis, id per se ad Christianae Reipublicae bo-

(*a*) Michaël cognomento *Cerularius*, intrusus Constantinopolit. Patriarcha, Photianum schisma restaurare conatus, acerrimo Latine Ecclesiam odio persecutus, eam contristavit ab anno *MXLIII*

ad *MLVIII* quo Dignitate depositus et exul perit. Hic Leonis Legatos ad excommunicationis sententiam in eum dicendam missos procaci impudentiâ excommunicavit!!

num praestitit quod per Legatos tam cito tamque feliciter adsequi nequidquam tentasset. Quibus in peregrinationibus, dum iis incumberet quae ad regnorum pacem, ad haereses restinguendas, schismata conterenda conducerent, apostolicis fungebatur laboribus, et multiplici subsidiorum genere, intervenientibus frequenter miraculis, infirmorum et miserorum necessitatibus praesto ubique aderat Pontifex sanctissimus. Multas praeterea ad Principes et Episcopos litteras scripsit, ac Tractatum dogmaticum contra Berengarium; extat in Tomo Concil. saec. xi.

Non defuere quidem pessimi et pervercaces qui ejus obsistere zelo niterentur; sed et affuit non semel manifeste in eorum poenam ultio divina, ut Sutrimo et Spirensi Episcopis accidit, Leonis vigilantiae illudere volentibus, qui subita paralysi et miserrima morte sunt percussi. Concertatio etiam non modica Leoni fuit contra pervasores rerum Rom. Ecclesiae, maximeque Ravennatem Archiepiscopum Pontificiis monitis rebellem, praeceptis contumacem, cui nonnulli favebant aulici Imperatoris, quorum caput erat Nizo Frisingiae Antistes, super quem primo virtus Domini, sanctum suum Vicarium vindicantis, enituit. Nam cum pro responsis imperialibus in Italiam venisset et Ravennae subsisteret, detrectatoria in B. Pontificem proferre ausus est, inter quae, ducto sub gutture digito, ad haec scelestus prorupit: « Hoc guttur gladio abscindatur, nisi de Apostolica suprema Sede ut is deiciatur effecero. Vix infanda protulerat, dolor eum gutturus vehemens invasit, et impoenitens die tertio extinctus est. Diem autem extremum miserabiliter clausit Unfridus Ravennat. Archiepisc. in quem cum ob eam causam depositione Synodus Vercellensis et anathemate Pontifex animadvertissent, ad sancti pedes veniam coactus implorare, dum absolutionem

benignus Pontifex impertiretur, sub sannatorie subriserat; quo viso sanctus vir ad circumstantes conversus, Heu, dixit, mortuus est miser hic; illico, languore impius Praesul corripitur, et paucis post diebus ad tremendum iudicium evocatur.

Quinto Pontificatus Leonis anno, regnum Neapolitanum occuparunt hostiliter Normanni, et in Romanae Ecclesiae urbibus et agris rapinas exercebant. Tum parvâ Leo militum manu adversus praedones processit; at clade suorum accepta ipsemet est captus, et Beneventum, reverenter tamen, custodiendus perductus. Decem mensium spatium ibi detentus, sancte se in patientia, vigiliis, jejuniis diurnâ nocturnâque psalmodia se exercuit, adhibito ad carnem cilicio, humi strato vilissimo panno recubans, orationem inter et sacrarum Scripturarum lectionem tempus dividens. His piis insistens actibus, dum sub cujusdam diei vesperam per solitaria et lata palatii deambulare, vidit in angulo jacentem leprosum, scissis vestibus et ulceribus tabidum; tunc misericors Pontifex eum in humeros sustulit ac in strato suo collocavit, ut interim quiesceret donec die postera illucescente, ejus corporis posset curam suscipere; ipseque consuetae se orationi dedit. Quâ absoluta accessit ut secus miserum sopori indulgeret. At leprosus disparuerat; domus cuncta circumit et diligenter perlustrat, et nullibi reperit; omnia tentat ostia, omnia obserata; nullum custodes abeuntem videre, quin neque pridie introeuntem. Christus proculdubio, ad solatium captivitatis servi sui, in leprosi persona, ut B. Martino Ambianensis nudus vestiens et S. Gregorio Magno peregrinus pascendus, misericordiam ejus remuneraturus se Leoni praebuerat tanto charitatis officio recreando.

Vix decem, ut diximus, exactis Beneventi mensibus languoris ingravescente molestiâ, Romam petiit resti-

tui; quod mansuefacti ex virtutum ejus admiratione, libenter Normanni concessere; Die autem ab ejus reditu sextodecimo, Episcopis adstantibus et Abbatibus et fidelium turbâ, sacramentis rite munus, beato fine quievit, annos natus duo supra quinquaginta, nondum sex actis in Pontificatu. Prodigis celebratum per aliquod temporis sepulcrum ejus fuit, in templo S. Petri in Vaticano ad altare S. Martialis. S. Leonis cranio ditata est Lucellensis ecclesia in Alsatia, ac uno brachiorum S. Crux de Wulfenheim.

MARTYROL. — In coenobio Lauhiensi, S. URSMARI Episcopi. (*Vide Surium, p. 347*).

S. CRESCENTIUS CONF.

Obiit circa finem IV saec. — Italus.

MARTYROL. — Florentiae, S. CRESCENTII Conf., discipuli B. Zenobii Episc.

Praeclaris exornatum gratiae donis adolescentulum Crescentium, sua in civitate Florentina honestis catholicisque parentibus natum, S. Zenobius Episcopus inter familiares Clericos adscivit, pietate et sacris litteris erudiendum. Eximii magistri dignus per omnia discipulus, ad eam brevi pervenit sanctimoniae laudem, ut gressu et lumine laesi, paralytici et variis afflicti morbis et daemone vexati ad eum deferrentur; quos Crucis signo benedictos, brevem post orationem incolumes dimittebat. Plura de S. Crescentio invenire est in ejusdem S. Zenobii Ep. historia apud Surium, Die xxv Maji.

DUODEC. KAL. MAJI.

APR. XX.

MARTYROL. — Romae, SS. MM. SULPICH et SERVILIANI, qui praedicatione et miraculis beatae Domitillae Virginis ad Christi fidem conversi, cum nollent idolis immolare, in persecutione Trajani, a praefecto Urbis

Aniano, capite caesi sunt. (*In Actis SS. Nerei, Achillei etc. in Surio ad diem xii Maji*).

SS. IX MARTYRES NICOMED.

Anno 303.

MARTYROL. — Eodem die SS. MM. VICTORIS, ZOTICI, ZENONIS, ACINDINI, CAESAREI, SEVERIANI, CHRYSOPHORI, THEONAE et ANTONINI qui sub Diocletiano varie tentati, martyrium compleverunt.

Hi omnes (Diocletiano et Galerio Augustis Nicomediae degentibus unde feralibus collatis inter se impiisque consiliis, decimae persecutioni initium fecere), martyrii agonem sustinuerunt quando et multarum palmarum Athleta Christi Georgius (v. xxiii *huj.*) torquebatur, et inter supplicia, admiranda plane edebat prodigia. Victor enim, Acindynus, Zoticus, Zeno et Severianus cum viderent S. Georgium in rotam actum et tamen nihil laesum, unâ simul omnes voce se christianos esse professi sunt, et mox capitibus plexi. Christophorus (Chrysophorus) autem et Theonas et Antoninus erant satellites hastas ferentes coram Imperatore; qui quodam die dum juxta Imperatorem starent, et ab hoc viderent Megalo-Martyrem (*Martyrem magnum*) Georgium quaestionibus crudeliter tractari; qui tamen coram illis mortuum paganum, invocato Christo Deo, in vitam subito revocarat; abjectis statim militaribus cingulis, et in conspectu Imperatoris totiusque theatri armis depositis, Christum verum Deum esse profitebantur. Comprehensi ergo et in vincula ducti conclusique fuerunt; et post aliquot dies ad tyrannum producti et in equuleo suspensi, crudeliterque caesi, admotis etiam ad latera taedis ardentibus ustulati, ac demum projecti, martyrii coronam reportarunt. (*Ex magnis Menaëis, excerptis quae parentesi includuntur*).

S. THEOTIMUS EPISC.

Flor. labente IV saeculo.

MARTYROL. — Tomis in Scythia, S. THEOTIMI episcopi, quem, ob insignem ejus sanctitatem atque miracula, etiam infideles barbari venerati sunt.

Tomitanam totiusque Scythiae Ecclesiam gubernabat (temporibus Archadii Imp.) Theotimus Scythia, vir in philosophia enutritus, quem ob virtutem admiratione et laude prosequentes barbari Hunni, accolae Istri, Deum Romanorum appellabant, nam sane divina in eo signa experti fuerant. Fertur enim, quod aliquando iter per hanc barbarorum terram facientes, eadem viâ obviam facti sunt iis qui ad praedationem adequitabant. Lamentantibus igitur ejus sociis perinde ac si jamjam perituri essent, ille descendens ab equo orabat; quo facto, barbari, neque ipsi Episcopo neque comitibus ejus nocuerunt.... cum autem crebris incursionibus Scythas infestarent Hunni, quamvis naturâ feri, eos tamen ad mansuetudinem convertit Theotimus, tum conviviis tum muneribus liberaliter excipiens. Qua quidem ex re vir quidam barbarus opulentum eum suspicans, dolo capere statuerat. Parato igitur ad hoc laqueo ad scutum alligato sicut in hostes consueverat, illi dum colloquitur, sublatâ dextrâ funem immissurus erat... At manus in ipso cornu elevata in aëre remansit; nec antea barbarus invisibilibus hisce vinculis liberatus est, quam Theotimus pro eo Dominum exorasset... Interfuit Synodo Constantinopolitano anni cccxciv, in qua cum ageretur de abolendis operibus Origènis, fuit ea de re Theotimi sententia contra S. Epiphanium, illius haud esse tollenda scripta quae esse sinceræ fidei probarentur; cujus sententiæ fuerunt S. Hieronymus Epist. 75 ad Tranquillinum, ac S. Augustinus E-

pist. 9. Caeterum vir fuit Theotimus, ob pietatem et rectam vivendi rationem, multorum sermonibus celebratus. In senectute bona beatissime obdormivit in Domino. (*Partim quasi ad verbum ex Sozomeno L. 7, C. 25; partim ex Baronii Notis in hoc diem*).

S. MARCELLINUS EPISC.

Flor. post med. saec. IV — Nat. Afer.

MARTYROL. — Ebreduni in Galliis, S. MARCELLINI primi ejusdem urbis Episcopi, qui Dei monitu cum SS. Sociis Vincentio et Domnino ex Africa veniens, maximam partem Alpium maritimarum verbo et signis admirandis quibus usque hodie refulget, ad fidem Christi convertit.

Non infimis ut fertur oriundus parentibus, cum in adolescentia sacris insisteret disciplinis, Dei nutu ex patriis Africae oris in proximam Galliam transmittere decrevit, id sibi laboris sentiens injungi, ut plagam hanc daemonis cultui adhuc deditam, sancta sollicitudine per evangelicam praedicationem ad viam virtutis et lucem veritatis vocaret. Omnibus ergo insciis, cum duobus sodalibus Vincentio et Domnino ab Africa solvit, et Romam primum (Liberio probabili Pontifice), deinde ad Castellum Nicentinum (ital. *Nizza Marittima*) se confert. Inde tres apostolici viri immensas Alpium rupes percurrentes, novam asperrima per loca et durissimo labore plantare et colere aggrediuntur vineam Domini, et alios gratiâ signorum, alios admiratione patientiae et charitatis, alios ancipiti verbi Dei gladio ab idolorum servitute abscindunt, et sanctam Christi sobolem infatigabiles operarii excitant. Nec diu latuerunt vigilantissimum S. Vercellensium Pastorem Eusebium, cujus regimini tota pene suberat ora occidentalis Ligustici maris; qui B. Camiliano (juxta Mombrinium Aemiliano) Valentinae (ad

Rhòdanum) urbis Antistiti mandat ut hominem Dei Marcellinum pontificali decoret potestate, et Ebreduni (*Embrun*) Praesulem constituat. Vincentius interea ac Dominus a Marcellino ad Dinienses (quorum oppidum *Digne*) mittuntur, ubi plurimos praedicatione, exemplo et miraculis Christo adjunxerunt, tandemque in osculo Domini dormire, quorum exuviae miris sunt signis illustratae.

Agnus inter lupos, Marcellinus Ebreduni, mansuetudinem et simplicitatem paganorum opposuit perfidiae et versutiae, et Domino prodigiorum gratiam impertiente, eos sic devicit ut mirum in modum in dies ex Christi hostibus illic fidelium familia succresceret. Duo saltem ex multis miraculorum ejus et conversionum exemplis proferre operae pretium est. Convivium quadam die solemnius paraverat S. Episcopus, et eo studio quemdam etiam ex primoribus pervicacissimum paganum invitare non dubitaverat, quo, si Deus dedisset, eum lucrificeret. Eum igitur medias inter epulas blande alloqui coepit, et his sereno vultu admonere: «Licet, inquit, fili, nos Christiani mandatum acceperimus, ne mensam cum Gentilibus communem habeamus; tamen, ut vides, non fastidio tecum convivii esse participem, at mirum est quod cum tota Domino adjuvante salvata sit civitas, ipse mente lupina in magno ovium grege, dura cervice audeas permanere.» Ad hanc ille vocem velut confusus haec respondit: Multa sunt quidem quae te audio mire operari; sed si me praesente tale aliquid feceris, adhuc minime credam maximo deo nostro Apollini aequari te posse. Quod cum ille balbutiens prompisset, casu pueri cui pincernae officium erat, calix dum plenum gentili illi offert, manibus labitur in terram et comminuitur. Cujus fragmenta dum pallidus studet colligere minister, Paganus Episcopo ait: hic tuae si possunt, Marcelline,

appareant artes. Si fractum in pristinum restituere vitrum vales, credere me spondeo verbis et operibus tuis. Ad haec beatus Praesul: «Licet, inquit, non tua hoc mereatur, Paganus, perfidia, tamen non defuturam Christi virtutem confido.» Et ecce super collecta fragmenta, levatis ad coelum oculis, orat cunctis audientibus Marcellinus... mox poculi particulae ita sunt resolidatae, ut per reliquum convivii et deinceps calix ille usui quotidiano deserviret. Victus eo signo Paganus, «Fateor, exclamat, quia nec tale faceret divus noster Apollo. Et ecce cognosco nullam in his nostris diis esse salutem... et precor te veri Dei Sacerdos sancte, ut me in tuorum gregem accipias.» Sic eum mirifice ad fidem vocatum, rite Christiana dogmata edoctum, baptismo regeneravit. Postremum autem quod vivens edidit signum, fuit cum ad celebrandam pergeret dedicationem novae ecclesiae quam ad commodiorem crescentis fidelium multitudinis usum, sexto decimo a civitate milliario aedificaverat. Eo, magnâ comitante turbâ properabat, cum ad fluvium Consanctium (*Durance* apud *Giry-Guérin*) enormitate pluviae ac nivium tumescentem, consistere devota plebs cogebatur. Tunc beatus Pastor ad populum conversus, haec consolatoria depromsit verba: «Aequo animo estote, filii, quoniam Dominus noster hodie fidei vestrae patefaciet vias, et cum vos ad desiderata perduxerat loca, Paganis non modicam afferet confusionem.... » et elevatâ dextrâ Crucis signum super aquas, prolata ad Deum prece, efformat... ecce tumidi fluctus supervenientes, decurrere desinunt, donec omnis multitudo cum Episcopo, sicco vestigio, alteram ripam attigerit! Portentum spectaverant nonnulli ex paucis qui supererant illa in regione idololatrae; qui caeteros illico facti certiores reddidere. Quare et illorum pusilla pars reliqua Pontificem et fi-

deles paucis post diebus remeantes, cum devotione et laudibus excipiens, voluit baptismatis lavacro e paganica superstitione in Christi Ecclesiam admitti. Admirandus porro Episcopus Marcellinus, meritorum dierumque plenus ad Dominum migravit, et in sua Cathedrali Aede honorifice est tumulatus, diuque perrexit e sepulchro potentiam signorum ostendere, quorum nonnulla a S. Gregorio Turonensi celebrantur.

S. MARCIANUS PRESB.

Flor. saec. V — Nat. Francus.

MARTYROL. — Antisiodòri, S. MARCIANI Presbyteri.

S. Mamertino coenobii S. Germani Antisiodorensis Abbati plerisque in codicibus, Marcianus, saepius Marianus sociatur. Hic a partibus Bituricensium Antisiodòrum (*Auxerre*) adveniens ob religionis amorem regente praedictum monasterium venerabili Mamertino, ascetarum sodalio postulavit cooptari; ubi arbor frugifera, ait Suassajus, soli foecunditatem compensans, sanctitatis eximiae flores et fructus uberrimos emisit; ac demum vitae praesentis cursu consummato, aulae coelestis adyta penetravit, Beatisque annumeratus est.

S. THEODORUS EREMITA

Cognom. Trichinas — Nat. Graecus. Incertâ aetate.

MARTYROL. — Eodem die S. THEODORI Conf., ab aspera cilicii veste qua tegebatur, cognomento Trichinas, qui multis virtutibus, praesertim adversus daemones, claruit: ex cujus corpore unguentum scaturiens, aegrotis sanitatem impertit.

Graecia oriundus, sed Constantinopoli altus, divitum nobiliumque parentum filius fuit; quos tamen vix adultus deseruit pariter ac opes ac saeculi gloriam et voluptates, at-

que in solitudinem secessit. Ibi usque adeo rigidae se subiecit vitae rationi ut propemodum cadaver videretur. Tota etenim nocte ac die in frigore et glacie assiduas Deo preces offerre consueverat, unica veste indutus et omnino rudissima ex pilis contexta; idcirco *Trichinas* id est *Pilosus* appellatus est. Miram supra daemones potestatem exercuit; et plurima patravit prodigia, ac congruas sive corporis sive spiritus singulis qui ad ipsum accedebant praestitit medelas. Adde quod antiqua monumenta testantur, scilicet ex sacro ejus corpore unguentum scaturisse salutare. (Haec sunt quae ex Menaeis et Menologiis variis de S. Trichinate haurire potuimus).

S. AGNES DE M. POLIT. V.

Anno nata 1268 — Ob. 1317 — Itala.

MARTYROL. — In Monte Politiano, S. AGNETIS Virginis Ordinis S. Dominici, miraculis clarae.

In humili pago apud Montem-Politianum (urbem ital. *Montepulciano* in Tuscia) locupletibus licet obscuris, sed piis parentibus orta est Agnes. Infantula, lusibus neglectis, in remota se abdere consuevit ut orationi vacaret, cujus prius suavitatem sensit quam verba didicerit. Nonum agens annum multis precibus impetravit, ut in coenobio Virginum cui nomen *a Sacco*, in praedicta urbe totam se Christo dicaret. Ex patrio illo Monasterio ad aliud in oppido Proceno agri Urbevethani (ital. *Orvieto*) extruendum missa, eidem propter eximiam sanctitatem et senilem prudentiam, etsi quintum decimum nondum explevisset annum, Summi Pontificis jussu praefecta est. Ibi annos quindecim pauculo pane et aquâ vitam transegit, cui copiosae dapes et epulae jucundissimae erant in coelestium meditatione frequentes ecstases et arcana divinitus revelata. Ex quamplurimis amoris significationibus qui-

bus adorabilis eam animarum Sponsus est prosecutus, haec maxima non sunt silentio praetereunda: Nocturna in Vigilia festivitatis B. M. V. Assumptae, infantem Jesum in Deiparae ulnis, lactentis specie videre meruit et amplexu suscipere; allatum ei fuit aliquando, suspiriis expetitur, ab Angelo, Christi Corporis Ss. Sacramentum; coelesti mannâ tamquam nive tunicam ei non semel fuisse connectam, certissima ferunt testimonia, immo et templi majus altare et totum pavementum candidis similiter mannae granis, figuram crucis referentibus conspersum visum esse cum Episcopus ad Agnetem solemniter Virginem sacramentum accederet. Interdum quoque locus quem orando flexis genibus tetigerat, enatis subito floribus pulcherrime ornatus et redolens factus est.

Agnetis famâ late diffusa, Politiani cives eam sibi restitui enixe postulare non destiterunt, donec in patriam redux, inque visu a beatis viris Augustino, Francisco et praecipue Dominico ad se illam attrahente mirifice recreata, sibi et suis Dei nutu monasterium sacramque aedem condere statuit ad honorem B. Mariae Virg. sub regula Ordinis Praedicatorum; quo feliciter absoluto, invita omnium consensu ad eum moderandum eligitur, ubi in dies virtutibus et signis et prophetico spiritu inclauit; quibus et illud accedit, tanta in Deum fide excelluisse, ut oleum, panem et nummos multiplicare potuerit. Tandem horâ indictâ qua ad coelestis Sponsi nuptias properaret, peracerbis morbis pie constanterque toleratis in Sororum amplexibus sanctissime obiit xii Kal. majas anno salutis millesimo tercentesimo decimo septimo, aetatis octavo circiter supra quadragesimum. Prima Agnes fuit sanctimonialis 2ⁱ Ordinis S. Dominici; post dormitionem miraculis claruit, beatæ Catharinae Senensis veneratione et laudibus celebrata. (V. Su-

rium *supra*, pag. 746). Sacrae illius exuviae corruptionis expertes et mirifico rore assidue perfusae etiamnum conspiciuntur. A Benedicto XIII anno mcccxxvi Sanctorum albo est solemniter adscripta. (*Ex Bulla Canonizat. et ejus Off. Lect. propr.*) Duo praeclara prodigia quibus beatæ Catharinae Senensis, ad suum visendum corpus accedentis, obsequium excepit, vide *supra* in Surio, p. 747.

UNDEC. KAL. MAJI.

APR. XXI.

MARTYROL. — Cantuariæ in Anglia, S. ANSELMI Episcopi, sanctitate et doctrinâ conspicui. (*Surius*, p. 369).

MARTYROL. — In Perside, natalis S. SIMEONIS Episcopi Seleucia et Ctesiphontis; qui jubente Sapore Persarum Rege comprehensus, ferroque onustus, iniquis tribunalibus exhibitus, cum solem ipsum adorare nollet, et de Jesu Christo voce libera et constantissima testaretur; primum carcerali ergastulo cum aliis centum (ex quibus alii Episcopi alii erant Presbyteri, alii diversorum ordinum Clerici) longo tempore maceratus est; deinde cum USTHAZANES regis nutritius, qui ante jam lapsus a fide, sed per eum ad poenitentiam fuerat revocatus, martyrium constanter subiisset; postmodum qui erat annuus Dominicæ Passionis dies, omnibus ante Simeonis oculos, qui unumquemque eorum strenue exhortabatur, gladio jugulatis, novissime et ipse decollatus est. Passi sunt etiam cum eo clarissimi viri ABDECHALAS et ANANIAS ejus Presbyteri; PUSICIUS quoque Praefectus regis artificum, eo quod Ananiam titubantem corroborasset, collo circa tendinem perforato, et linguâ exinde extracta, crudeli morte occubuit; post quem et filia ejus quæ erat sacra virgo, necata est. (V. *hist. in Surio* p. 364).

SS. MARTYRES AFRI
ARATOR PRESB. ET SOCIJ IV

Incertae aetatis.

MARTYROL. — Alexandriae, SS. Martyrum ARATORIS Presbyteri, FORTUNATI, FELICIS, SILVII et VITALIS, qui in carcere quieverunt.

Unica de his et nullius momenti notitia piaae Lectorum curiositati satisfieri datur, discordes scilicet catalogos esse in nominibus scripto tradendis. Alicubi *Oratoris* non Aratoris, *Fortunatae* vel *Fortunii* non Fortunati natalis ponitur; alibi Felicis, Silvii, mutatur in *Felicis filii*, vel *filiu Vitalis*.

SS. APOLLO, ISACIUS ET CROTAS

NICOMED. MARTYRES

Anno 303.

MARTYROL. — Item sanctorum APOLLINIS, ISACII et CROTATIS, qui sub Diocletiano passi sunt.

Alexandrae Imperatricis, Diocletiani, uxoris ministri cum essent, praeclearo ejus conversionis exemplo (*vide apud Surium in Actis S. Georgii Mart.* ad die xxiii), ad fidem protinus et ipsi venere. Illa autem ut Victor et Zoticus etc. pridie memorati martyres, martyrium invicti Georgii spectans, imperii gloriam despiciens, vitam parata profundere, coram Imperatore intrepida, Christianam et se esse professam est; quare in carcerem conjecta, una erat cum Georgio capite plectenda, sed in vinculis orans animam efflavit. Apollo igitur, Isacius et Crotas (vel Codratus) ubi viderunt Dominam suam regio calcato fastu et vitae prodigam, Christi amplexatam esse fidem, ob eamque martyrium subisse, Diocletianum clara voce impium, crudelissimum, immanem appellantes quod eximiam thori sui consortem iniqua sententia ad mortem damnasset, quae veram fortissimi Georgii religionem ut cognoverat libere testata esset pro-

fiteri, Christianos se conclamarunt. Ira excandescens Imperator, in carcerem eos interim custodiendos mandavit; postero autem mane facto Codratum (seu Crotatem) decollari jubet; Apollinem vero et Isacium in custodia retineri donec fame pereant. (*Ex Menaeis et Menologio apud Bollandum*).

S. ANASTASIUS EPISC.

Anno obiit 598.

MARTYROL. — Antiochiae, S. ANASTASII Sinaitae, Episcopi.

Tres esse distincte computandos hujus nominis coaevos viros pietate conspicuos advertit Pagius ad annum Baronianum 599, communiter ab antiquis Scriptoribus simul confusos. Anastasius siquidem extitit Presbyter ac Monachus, in Monte Sina; Anastasius Antiochenus Patriarcha, ac Anastasius Junior, hujus immediate successor, *Martyr* dictus, utpote a Judaeis anno dcx peremptus. At prioris quidem nobile de rebus dogmaticis opus, Sermones varios in solitudine conscriptos, quorum aliquot latine edidit Statius, et Libri Pastoralis S. Gregorii Pp. graecam versionem nonnulli 2º ex Anastasiis tribuere, errantem Nicephorum secuti; errasse item nos monet Baronius Nicephorum ubi Anastasium Sinaitam a Judaeis dicit necatum. Alterum ab altero Anastasium hic optime secernunt Bollandiani meritiissimi Patres; quare, in hodierno Martyrologii encomio, vel Anastasii Antiocheni Episcopi, absque cognomento *Sinaitae* legendum esset, aut Anastasii Sinaitae Presbyteri, dempto Episcopi titulo. Difficultatem putaverat composuisse Baronius in Notis, Martyrologii seriem explicantibus, haec subdens: «Sinaita hic dictus, quod antequam Antiochenae praesideret Ecclesiae, in Sina monte exercuit monasticam disciplinam.» *Sinaitae* autem cognomentum libeat expungere, et sequentia inclyti Car-

dinalis Anastasio Patriarchae conveniunt: «Claruit temporibus Justiniani Imperatoris et Justinii Junioris (et Mauritii, a mediante ad exeuntem saec. VI) a quo ob fidem Catholicam in exilium pulsus est; restitutus est autem tempore Mauritii Imperatoris, cum Rom. Ecclesiae praeesset S. Gregorius Magnus, qui ad eundem plures scripsit epistolas.»

DECIMO KAL. MAJI

APR. XXII.

S. SOTER PP. M.

Pont. 13us — *Coronatus anno 171. Italus.*

MARTYROL. — Romae Viâ Appiâ, natalis S. SOTERIS Papae et Mart.

Fundis (V. Martyrol. Illustr. Jan. p. 55^a) natus patre Concordio Soter, Romanae Ecclesiae Presbyter, Aniceto in Supremo Pontificatu successit anno juxta tuto sectandam chronologiam CLXII. Illustre sollicitudinis ejus et vigilantiae pastoralis testimonium exhibet Epistola S. Dionysii Corinthiorum Ep. ad Romanos, relata ab Eusebio, *Hist. Eccl.* L. 4, C. 23, «Haec vobis consuetudo est, jam inde ab ipso religionis exordio, ut fratres omnes vario beneficiorum genere afficiatis, et ecclesiis quamplurimis quae in singulis urbibus constitutae sunt necessaria vitae subsidia transmittatis. Et hac ratione tunc egentium inopiam sublevatis, tum fratribus qui in metallis opera faciunt necessaria suppeditatis; per haec quae ab initio transmittere consuevistis munera, morem institutumque Romanorum a majoribus vestris acceptum Romani retinentes. Atque hunc morem beatus Episcopus vester Soter non servavit solum, verum etiam adauxit, tum munera sanctis destinata copiose subministrans, tunc fratres pègre advenientes, tamquam liberos suos, pater amantissimus beatis sermonibus consolando.» Praeterea, ne pessimus et scandalorum origo abusus inoleret ex Montanistarum tunc enata

secta, quo foeminae sacrorum munerum officia sibi arrogabant, vetuit ne vel ipsae Sanctimoniales Virgines lineas pallas et sacra vasa altaris attingerent, neque thuris adolendi ministerium exercerent. Cum sedisset in Pontificatu annos circiter 9 (novem nota, non tres ut pluribus in monumentis legitur) Romae in pace quievit, et sepultus est juxta corpus B. Petri; at non immerito laude Martyrii et titulo decoratur, ut pro aliis quibuscumque praeae aetatis Ecclesiae sanctis viris factum est quos etsi non ferrum aut ferae consumpserint Martyres dicuntur, quod multa a furente gentiliū plebe, et iniquis magistratibus, eorum effraenato etiam in intervallo persecutionum animo haud mitescente, perpessos esse constat; eos modica a vocabulo *Martyris* distinctione, *Confessores* S. Cyprianus appellabat, itemque S. Hieronymus. Vide Martyrol. Illustr. mensis Jan. p. 7^a.

S. CAJUS PP. M.

MARTYROL. — Ibidem, S. CAJI Papae, qui sub Diocletiano Principe martyrio coronatus est.

Ad sanctam Petri Sedem evectus est anno Chr. cclxxxiii, Papa 29us, seditque usque ad obitum suum x Kal. Majas, ccxcv. Quaedam de S. Pontifice habes in Actis S. Sebastiani M. Surii vol. I, p. 462, et plura in historia S. Susannae Virg. Mart. xi Aug.

SS. APELLES ET LUCIUS

Saec. I.

MARTYROL. — Smyrnae, SS. APPELLIS et LUCII, ex primis Christi discipulis.

Agunt de his Graeci in Menologio, adduntque, Apellem constitutum Smyrnae Episcopum, Lucium Laodiciae. In evangelio praedicando dicuntur multum desudasse, et multis

ad cognitionem veri Dei traductis et baptisate ablūtis, post varios aerumnarum conflictus, ad Dominum cum sanctitatis fama migrasse. Jungitur his a Menologio CLEMENS Sardicensis Antistes pariterque ex 72 Christi discipulis, qui a Rom. Martyrologio nullibi memoratur.

MARTYROL. — Eodem die, sanctorum plurimorum Martyrum, qui sequenti anno post obitum Simeonis, annuo item die quo Passionis Dominicae memoria celebrabatur, per totam Persidis regionem pro Christi nomine sub Rege Sapore, gladio caedi jussi sunt. In quo fidei certamine passus est AZADES eunuchus Regi carissimus; MILLES Episcopus, sanctitate et miraculorum gloria insignis; ACEPSIMAS Episcopus cum Presbytero suo JACOBO, item ATTHALA et JOSEPHO Presbyteris, AZADANE et ABDESU Diaconis, et compluribus aliis Clericis: MARÉAS quoque et BICOR Episcopi, cum aliis viginti Episcopis, et Clericis fere ducentis quinquaginta, Monachis etiam et sacris Virginibus plurimis, inter quas et S. Simeonis Ep. soror nomine TARBULA cum pedissequa sua, quae stipitibus alligatae, serraque scissae, crudelissime necatae sunt. (*V. Surium, supra, pp. 368 et 432*).

MARTYROL. — Item in Persia, SS. PARMENI, HELIMENAE et CHRYSOTELI Presbyterorum, LUCAE et MUCHI Diaconorum, quorum triumphus martyrii in passione sanctorum Abdon et Sennen habetur. (*V. ergo in horum Actis in Surio, inscriptis de SS. MM. Polychronio, Parmenio etc., vol. VII, ad diem x Aug. in quibus simul dein agitur de S. Laurentio*).

S. LEONIDES MART.

ORIGÈNIS PATER

Circa 203 — Nat. Aegyptius.

MARTYROL. — Alexandriae, natalis S. LEONIDIS Mart., qui sub Severo passus est.

Hallucinatus graviter Surius est quum hujus S. Leonidis notitiam, Indice suo, in Actis dixit contineri SS. Thyrsi et Sociorum, quos ipse Decembri mense (nos jure Januarii die xxviii pp. 776-787) collocavit. Ille namque sub Diocletiano in Thebaide, hodiernus autem Leonides, ut ad errorem et dubium adimendum notat Baronius, Alexandriae sub Severo, integro praecedens saeculo, martyrii palmam esse adeptus. De eo Eusebius, ex quo Nicephorus, Callistus et Ruinartius in *Actis MM. sinceris*, plura Martyrologiorum apocrypha iisdem fere verbis. S. Hieronymum lege *de Script. Ecclesiast. C. 14*: « Origenes qui et Adamantius, decimo Severi Pertinacis anno, adversus Christianos persecutione commota, a Leonide Patre, Christi martyrio coronato, cum sex fratribus et matre vidua, pauper relinquitur annos natus decem et septem. » Denique ut caeteros mittamus, Galesinius: « Hic Origènis pater, patientissima cruciatuum tolerantia insignis, demum pro Christi gloria capite mulcatur. »

MARTYROL. — Lugduni, S. EPIPODII, qui in persecutione Antonini Veri cum Alexandro collega tentus, post dira tormenta martyrium, capitulis abscissione, complevit. (*Surius, p. 428*).

S. LEO SENON. EPISC.

Obiit circa 540.

MARTYROL. — Apud Sènonas, S. LEONIS Ep. et Conf.

« Vir misericordiae, ait in *Martyrol. Gallico-Suassajus*, S. Paulo (qui in Sènonum, Sens, Ecclesia, ix Jul. colitur) suffectus, serie decimus septimus ea in Cathedra sedit; sermo neque et opere potens, postquam diversis Galliae Conciliis (praesertim duobus Aurelianensibus) interfuisset Childeberto Regi, sibi in sacris rebus potestatem aliquam usurpanti,

prudenter et fortiter obstitisset; S. Aspasium Melodunensibus (*Melun*), qui Episcopum proprium appetebant, Chorepiscopum praefecisset, per cuius subsidiariam operam, quae reliqua erant ibi impietatis semina penitus evulsit;... demum aetate in omni sanctitate confecta,... transiit ad Dominum. Mortuum miraculorum gloria, qua in vita emicuerat, comitata est. Sepulturae enim traditus in Ecclesia SS. Gervasii et Protasii (*in civitatis Senonum suburbio*), ad ejus invocationem multae morborum curationes caelitus ibi sunt peractae; ob quarum gratiam, ea Ecclesia ipsius nomine demum fuit appellata. »

MARTYROL. — Anastasiopoli, sancti THEODORI Episcopi, miraculis clari. (*V. in Surio, p. 447*).

NONO KAL. MAJI.

APR. XXIII.

MARTYROL. — Natalis S. GEORGI Martyris, cujus illustre martyrium inter coronas Martyrum Ecclesia Dei veneratur. (*Surius, pagina 513*).

MARTYROL. — Valentiae in Gallia, passio SS. MM. FELICIS Presbyteri, FORTUNATI et ACHILLEI Diaconorum, qui a beato Irenaeo Lugdunensi Episcopo ad praedicandum verbum Dei missi, cum maximam partem illius civitatis ad fidem Christi convertissent, a Cornelio duce in carcerem trusi sunt; deinde diutissime verberati, cruribusque confractis, circa rotarum vertiginem stricti, fumum quoque in equulei suspensione perpessi, ad extremum gladio consummati sunt. (*In Surio, p. 538*).

MARTYROL. — In Prussia, natalis S. ADALBERTI Pragensis Episcopi et Martyris, qui Polonis et Hungaris Evangelium praedicavit. (*Surius, pagina 544*).

S. MAROLUS EPISC.

Flor. saec. V — Nat. Syrus.

MARTYROL. — Mediolani, S. MAROLI Episc. et Conf.

Ad perinsignem Mediolanensium regendam Ecclesiam delectus est anno ccccviii. Primam lucem in Syria viderat, teste Ennodio (*v. in Surio nostro, vol. I, p. 546*), qui in ejusdem laudem Epigramma composuit, his carminibus conceptum:

Märolus extremae potator Tygridis undae,
Qui jubar in mädidis viderat hospitiiis:
Quem labor in proprio Syriae solidaverat axe,
Onditur Vatem dotibus innumeris.

Missum fuisse ab Innocentio I, cui familiarissimus erat, ad hanc Metropolitim Episcopum legitur in libro inscripto *Successores S. Barnabae*; verum de hac missione silent antiqua monumenta. Eximia sanctimoniae laude claruisse concinit S. Ennodius in memorati Epigrammatis disticho:

Pervigil, intentus, jejunos, providus, ardens,
Quod morem tenuit, sat fuit officio.

Quot annos vitae exegerit in administranda Mediolanensi Ecclesia, varie numerant scriptores. Communior sententia et probabilior 15 eidem annos Sedis adscribit. Mors S. Praesulis anno assignatur ccccxiii. Sepultus et ipse fuit in Basilica Apostolorum, postea Nazariana. S. Maroli festum liturgicum agitur ipso quo decessit die Aprilis xxiii. (*Ex laudatissimo Opere Josephi Antonii Saxii Archiepiscopor. Mediolan. Series Historica-Chronologica*).

S. GERARDUS EPISC.

Obiit circa 944. — Nat. Germ.

MARTYROL. — Tulli in Gallia, S. GERARDI ejusdem civitatis Episcopi.

Patriä Agrippensis Gerardus, seu Coloniensis civis, nobilis genere, e Clericorum Collegio in quo a primo adolescentiae flore profanis et sacris litteris addiscendis operam navaverat,

et Tullensem Sedem invitus vehementerque repugnans evêhitur, Brunone agente Coloniensi Archiepiscopo. Inter eximias Pastoris et Apostolici viri dotes quibus suum illustravit Pontificatum, effulsit in Gerardo singulariter misericordia erga pauperes. Memoratu autem dignum est iter peregrinorum more susceptum ad Romana Apostolorum limina, Dei opem rogaturus pro multis orbis terrae partibus dira fame tum vexatis. Relicta domi non exigua substantiâ ad egenorum subsidia, viam pedes arripuit, duodecim electis sociis, Clericis et Monachis, qui cum eo divinam psalmôdiam iter agendo modularentur, ita ut, praecedente Crucis vexillo, Ecclesia quaedam peregrinans videretur. Ex magna interea pecuniae vi ad hoc secum delata, eleemosynarum largitione omnibus in quos occurreret egentibus benigne impertiebatur. Quo in itinere, Papiæ paullulum subsistens, coram S. Majolo Abbate et Adalberto postea Martyre, Pragensi Ep. de quo supra, aquam siti extinguendae petitam, inscius et nolens in vinum commutavit.

Reflexo Româ tramite ad propria remeans, quamplures rêperit suae plebis, inediâ e nativo solo expulsos. Hos tenerrimus pater, tercentorum fere hominum numero, suo alendos sumtu congregavit, suaeque accivit comites viae. Tullum deinde cum pervenisset, Patris qui in coelis est se providentiae committens, cuncta sua aperuit horrea, cunctis farinae mensuram cum carnis frusto quotidie per aliquod temporis donec urgeret in regione penuria distribuit. Cumque quadam die exhaustos penitus com meatu minister tristic nunciaret, vir sanctus eum consolatus, pauxillum jubet residuae farinae vel aliqua si forte posset colligere frumenti grana, distribueret, in misericordia nihil haesitans illius qui de paucis piscibus et panibus plura non semel mil-

lia hominum pavit. Paret cellarius; frumenti et farinae copia in ejus manibus et in horreis excrescit, et omnibus suppetit: quid plura? Quotidie per mensem usque ad novam messem ex divina abundantia ad erogandum nil deficit. Ita Deus splendidissime suum fidelem Gerardum glorificavit. Sed invidus humani generis inimicus Episcopi nostri rerum gestarum gloriam suis suffundere tenebris et animi pacem deturbare gestiens, quosdam ex potentioribus provinciae in eum concitavit. Qui varie coeperunt et plebem sibi subjectam vexare et opprimere, atque de patrimonio Ecclesiae aliquid huc illucque usurpare, sacra Episcopi jura violare. Adversus eos igitur mitissimus Praesul blanda et paterna admonitione frequenter uti; cum vero nihil se proficere adverteret, et quomitius cum iis ageret, eo peiores fieri, tunc episcopali potestate et fortitudine opus tandem esse ratus, illos legali jure tremendi anathematis coarctat vinculo. Quare in Praesulem insurgentes, minas absenti congeninare, eum si opportunitas conferat, interimendum suis satellitibus mandare. His tamen nil quominus suo officio fungeretur territus optimus Pastor, suas Parochias circumire pergit; et ecce quadam nocte, valida armatorum manu domum ubi quiescit obsident, ecclesiam per tectum injectis ignibus comburunt, plurimos S. Episcopi familiares occidunt; ipse vero jam desiderio martyr, reperitur, capitur, abstrahitur, et nisi eos anathemate solvat, gladio cervici impendente mortem minitantur. Tunc vir Dei, non veritus quidem hujus saeculi aerumnis eximi ut Christo citius frueretur, sed eorum misertus insaniae, et animabus timens tanto facinore aeternum perituris, absolutionem censurâ imperitur, ea conditione ut usurpata restituant, et delictorum condignam agant poenitentiam. Eos tamen nihilo-

minus in pristina perdurantes nequitia aliquanto post denuo excommunicationis poenâ multavit, neque ulli deinceps vel injuriae in Pontificem, vel ipsis veniae locus fuit. Nam non multo post, senio confectus Gerardus beatissime ad Dominum migravit, ejusque impiissimi adversarii, omnium provinciae illius ecclesiasticae Antistitum et Papae Romani decreto canonico sunt anathemate, et varie Dei judicio perculsi. Obiit autem S. Episcopus, annis in praesulatu exactis uno supra triginta, et tumultus in choro ecclesiae ab eo aedificatae. Mirificis etiam post mortem clarus signis, summis est cultus honoribus, et rite inter sanctos relatus a S. Leone IX qui ante Pontificatum, Gerardo in Tullensi Sede immediate successerat.

OCTAVO KAL. MAJI.

APR. XXIV.

S. FIDELIS A SIGMAR. M.

*Nat. anno 1577 — Occisus 1622
Sevus.*

MARTYROL. — Sevisii in Rhaetia, S. FIDELIS a Sigmaringa Ordinis Minorum Capuccinorum, qui illuc ad praedicandum Catholicam Fidem missus, ab Haereticis interemptus martyrium consummavit, et a Benedicto Decimoquarto Pontifice Maximo inter sanctos Martyres relatus est.

Prolis officii lectionibus celebrata, paucis per nos non quoad vitae cursum recolenda est inclyti Martyris memoria, sed in nobili apostolicis laboribus parto agone ac triumpho est parumper immorandum. Cum grassanti per conterminam Italiae Rhaetiam Haereticorum dogmatis contagioni, salutaria per Orthodoxam praedicationem remedia admovebat, satagerent Romani Pontifices Paulus V et Gregorius XV, visum est ex Capuccinorum praesertim familia delectos viros Praeside Fideli in hujusmodi opus designare, qui animas diabolica deceptas fraude ad Eccle-

siae gremium revocarent, eas vero quae adhuc pestifera labe essent intactae, in sancta religione servare niterentur. Quis assequi dicendo poterit quo animi ardore, quantâ constantiâ, quot quantaque perpessus impositum sibi munus sit executus. Nunc stantes in fide confirmare, nunc nutantibus opportune succurrere; hic lapsos ad poenitentiam excitare, illic in impietate pervicaces coarguere et impugnare non modo in Catholicorum ecclesiis sed ipsis quoque Haereticorum aedibus; per vias atque fora, per urbanas domos et rusticana tuguria, per aspera et invia montium in fame, et frigore, et nuditate, in periculis et vitae discrimine; mirae abnegationis et doctrinae testimonium ab ipsis stupentibus Haereticis assecutus. Qui tamen, formidabilem adversarium de medio tollere moliebatur; quare in oppido Luceyn commoranti viro Dei mittunt ex vicino Seviensi pago nonnullos pietatem simulantes, rogatum ut apud ipsos, ad concionandum, se conferat, populo illi admodum profuturus. Insidias suspicatur quidem Fidelis, at nulla recupiens officio deesse, et martyrium si Dominus concesserit anhelans, constituta die ad praefatum pagum divertit, Missam celebrat, suggestum conscendit, in quo mortis imminentis praesagium scripto appositum legit: *Hodie praedicabis, et non amplius;* non ideo tamen formidine fractus, zeli laxatis habênis, libera voce de veritate Catholica disserit, dissentientes confutat, in errores invehit. Tunc in templum irruunt haereticorum satellites, clamoribus concionem perturbant, in Fidelem fustes et jacula dirigunt, ac ex his quidam, ignito globulo exploso, irritum tamen ictu, eum perimere conatur. Fidelis ergo e Cathedra descendit, et ante majorem aram in genua provolutus se in holocaustum Deo lubens offert pro illius gentis conversione et pro persecutorum salute; inde per ostiolum

in latere patens egreditur; sed vix aliquantulis passibus processerat, impiorum manibus, furentium belluarum more, confoditur, contunditur, discerpitur.

Invicta Fidelis in perferenda morte serenitas et fortitudo sicarios ipsos in admirationem traxit, et alicujus mentem salubriter illustravit. Catholici Fidelem Martyris loco habere non dubitarunt, ejusque opem apud Deum implorare. Itaque septimo post mense ejus exuvias Curiam (*Coira*) triumphali pompâ detulerunt. Nec distulit Altissimus editis prodigiis ostendere quam accepta sibi essent Martyri suo reddita obsequia. Benedictus Pp. XIII Fidelem Beatis adscripsit; novis postmodum fulgentem signis, anno MDCCXLIV Benedictus XIV ejus Canonizationem solemniter celebravit. (*Ex dicti Summi Pontificis Litteris Decretalibus*).

S. SABA MILES MARTYR

Circa 273.

MARTYROL. — Romae, S. SABAE ductoris militum, qui accusatus quod Christianos in carcere detentos visitaret, coram Judice libere confessus est; a quo facibus adustus, et in lebetem picis ferventis injectus, cum evasisset illaesus, eo miraculo septuaginta viros ad Christum convertit; qui omnes in confessione fidei constanter permanentes, gladio caesi sunt; postremo ipse, demersus in flumen, martyrium consummavit.

Gothus cognomento hic Saba nuncupatur, quod Scythia oriundus; Scythas enim Europaeos (quibus fidei lumen contulit S. Apostolus Andreas) *Gotthi* vernacula ipsorum lingua dicebantur. Aureliano imperante Christum strenue confessus, e duce militum sub impiorum vexillis, cohortis invictissimae, fortitudinis suae exemplo, ad coelum dux illustrior factus, glorioso ut supra describitur martyrio

coronatus, hac die, in Latinis et Graecis Fastis celebratur.

MARTYROL. — Lugduni in Gallia, natalis S. ALEXANDRI Martyris, qui in persecutione Antonini Veri, post carceris custodiam primo ita laniatus est crudelitate verberantium, ut crate soluta costarum, patefactis visceribus, interiora corporis panderentur; deinde crucis affixus patibulo, beatum spiritum exanimatus emisit. Passi sunt cum eo et alii numero triginta-quatuor, quorum memoria aliis diebus agitur. (*In Surio, cum S. Epipodio M., p. 428*).

S. MARTYRES NICOMED.

EUSEBIUS, NEON, LEONTIUS,
LONGINUS ET SOCH QUATUOR

Anno 303.

MARTYROL. — Eodem die, SS. MM. EUSEBII, NEONIS, LEONTII, LONGINI et aliorum quatuor, qui in persecutione Diocletiani post diros cruciatus gladio percussi sunt.

Acrem ajunt Bollandistae contentionem de hisce Martyribus cum Hispanis agiographis institui (quibus circa passionis locum favet in multis Tabulis silentium), eos patriae suae Ecclesiae adscribentibus. At litem liquido dirimunt eruditissimi Patres documentorum exploratores, et Menaeorum, Menologii Graecorum, aliorumque non levis fidei testium auctoritate Eusebium et Socios memoratos Christo adjunctos asserunt, ut de multis jam hesternis die vidimus, exemplo motos Magni Georgii, et spectaculo mirabilium quae in ejus martyrio sunt visa. Nicomediae igitur passi jure creduntur, et anno superius notato.

MARTYROL. — In Anglia, depositio S. MELLITI Episcopi, qui a S. Gregorio in Angliam missus, Orientales Saxones et Regem ipsorum ad fidem convertit. (*V. Surium, p. 575*).

S. GREGORIUS EPISC.

Floruit Saec. IV.

MARTYROL. — Illiberi in Hispania, S. GREGORII Episc. et Conf.

Claruit Gregorius Illiberitanae vel rectius Liberiensis (a) Ecclesiae Antistes tempore Arianæ persecutionis sub Constantio; firmissimam tenens Nicaenam fidem, Osio Cordubensi, ex imbecillitate mentis gravi senio parta, praevaricanti obstitit vehementer, qua de re gratulatorias accepit litteras ab invicto Vercellensi Eusebio. Ad extremam usque senectam diversos mediocri sermone texuit Tractatus et ingentem scripsit de Fide librum; quos Gregorii commentarios carie obsitos, ait Baronius, oblivione obrutos, mendisque labefactatos (librarium negligentiam et imperitiam male ex Gothico charactere in nostrum translatis) purgavit ediditque Achilles Statius. Apud civitatem suam, diuturnam et sanctissimam vitam conspicuus, in pace quievit. Ab Ecclesia Granatensi ritu duplici colitur.

S. HONORIUS EPISC.

Obiit anno 585.

MARTYROL. — Brixiae, S. HONORII Episcopi.

Fabulis et anachronismis consitas plures antiquas de hoc S. Episcopo Legendas rejiciendas monet Bernardinus Faynus, Martyrol. Brixienensis accuratus auctor. Nil aliud circa eum constare certo videtur, nisi Honorium vi saeculo vigesimum secundum sedisse Brixianum Pastorem, eumque per sacras aedes singulis Hebdomadae diebus stationes sacras ea in urbe instituisse. Ejus ad coelum transitus magna populi devotione et frequentia celebratus est. Ossa ejus in Ecclesia S. Faustini *ad sanguinem*,

(a) *Illiberis* vel *Eliberi*, urbs olim Episcopalis fuit Hispaniae Baeticae in colle Granatensi civitati proximo, *Elvire* dicto.

postea S. Aphrae, collocata, aliquando ad S. Faustinum Majorem in proprium altare translata fuerunt. Anno demum MDCXLVI honorificentius in proprio sacello, excepto Capite et brachii parte, ad publicam venerationem, recondita sunt.

S. EGBERTUS PRESB.

Flor. VIII saec.

MARTYROL. — In Hibernia, S. EGBERTI Presbyteri et Monachi, admirandae humilitatis et continentiae viri.

Omni, ut inquit ven. Beda, honorificentiam nominandus Egbertus, ac vir plane apostolicus, saeviente in Hibernia peste, apud Scotos adolescens se recepit, ibique dum Monachorum magisterio in litteris et sacris disciplinis uteretur, religiosae vitae institutis se addixit. Dum ingens opus aggredi moliretur universi Christo lucrandi Septentrionis, superno prohibitus est oraculo quominus per se exequeretur, et jussus ad S. Columbae (b) instaurandum in recta disciplina monasterium se conferre; atque cum ad primum hujus rei nuncium, Egbertus dubitaret, altera vice S. Boisilo Abbati coelestis vox de ipso intimaverat, et ipsi dicendum mandaverat: *Vade, inquires, et dic illi quia, velit nolit, debet ad monasterium Columbæ venire, quia aratra eorum non recte incidunt.* Cumque adhuc haesitaret, et jam solvere in Germaniam pararet, nolens retentus est, navi mersa cui res suas imposuerat; in Scotiam dein profectus, Monachos ejus insulae in gravem prolapsos schismatis errorem ad Ecclesiae sinum revocavit. Institit nihilominus flagrantissimus proximorum amore sanctus vir Dei pristino proposito, a

(b) Colitur S. Columbus, vulgo apud suos Columba, ix jun. Fuerat hic primus Doctor fidei Christianae transmontanis Pictis, primusque fundator monasterii in insula Hy. Composito a cella et Columba vocabulo, *Columkelli* Monachi dicti sunt.

quo animum avertere numquam potuit, et misso Apostolico duodecim discipulorum collegio, in quibus S. Willibrordus Presbyter, postea Trajectensis Episc. (col. vii Nov.) prae-fulgebat, religionis meritissimus in Germanicis populis habitus, licet absens, est. Ipse autem copiosissimâ meritorum messe, de laboribus ad Dei gloriam et animarum salute exantlatis, locuples in Domino felicissime obdormivit anno DCCXXIX, aetatis suae nonagesimo. (*Ex Menol. Benedict.*).

SS. BONA ET DODA VIRGINES

Floruerunt saec. VII.

MARTYROL. — Rhemis, SS. Virgini-
num BONAE et DODAE.

Regio utraque nata est genere; utraque autem regii fastus contemptu praeclara. Bona, sive Bova ut plerique legunt, Sigebertum Austrasiae regem patrem habuit, avum Dagobertum, fratrem germanum S. Baldericum Abbatem, quocum ipsa Caenobium sacris Deo Virginibus condidit, cui Abbatisa praeiuit, mirae sanctitatis exemplo celeberrima. Eam sequuta est neptis sanctissima Doda, quae cuidam ex regni proceribus desponsata, amitae suasionem sponso clam derelicto Christo adhaerere prae-elegit. Quam cum, ascenso equo, sponsus persequi conaretur vi reducendam, sellâ dejectus, fractis cervicibus misere interiit. Successit Bonae defunctae in regimine Doda, atque ambae demum a morte miraculis coruscarunt. (*Ex Menol. Benedict.*).

SEPTIMO KAL. MAJI.

APR. XXV.

MARTYROL. — Alexandriae, natalis beati MARCI Evangelistae. Hic discipulus et interpres Petri, rogatus Romae a fratribus, scripsit Evangelium, quo assumpto perrexit in Aegyptum, primusque Alexandriae Christum annuntians, constituit Ecclesiam; ac postea pro fide Christi tentus, funi-

bus vinctus, et per saxa raptatus, graviter afflictus est; deinde reclusus in carcere, primo Angelica visitatione confortatus, et demum ipso Domino sibi apparente, ad coelestia regna vocatus est octavo Neronis anno. (*V. Surium, p. 585*).

SS. EVODIUS, HERMOGENES

ET CALISTUS MARTYRES

Aetas incerta — Siculi.

MARTYROL. — Syracusis, SS. MM. EVODII, HERMOGENIS et CALLISTI.

Varie a variis recensitos reperimus. In Graecis Menaeis et in Martyrol. Siculo Octavii Cajetani, non Calistus sed Calista vel Callistes eorum soror dicitur, illi autem germani fratres. Qui tempore praedicationis evangelicae per sacrum lavacrum regenerati; nomine postmodum Christianae fidei ad Praesidem delati sunt, et cum de generoso et invicto eorum animo constaret, ad gladium damnati, recisis cervicibus cursum absolverunt, triumphali viâ ad Dominum migrantes.

S. STEPHANUS EP. M.

Flor. saec. V.

MARTYROL. — Antiochiae, S. STEPHANI Episcopi et Martyris, qui ab haereticis Synodum Chalcedonensem impugnantibus multa passus, in Orontem fluvium praecipitatus est, tempore Zenonis Imperatoris.

Senior hic dicitur ex Patriarchis huius nominis sibi immediate in Antiochena Sede succedentibus. Anno CCCCLXXVIII in locum dejecti ob Eutychianam heresim Petri Fullonis, a Concilio ea in urbe congregato creatus est. Sed annum pastoralis regiminis vix expleverat, cum haereticorum rabie acutis calamis crudeliter confossus, ad ultimum, in flumen est coniectus.

SS. PHILO ET AGATHOPUS

DIACONI

Saec. probab. II — Syri.

MARTYROL. — Ibidem SS. PHILÔNIS et AGATHÔPIDI Diaconorum.

Videntur esse, ait Baronius, qui ex Syria comitati sunt S. Ignatium Episcopum Antiochenum, ejusque Reliquias Antiochiam Româ retulerunt. Fuit Philo Tarsensis Ecclesiae Diaconus, Agathopus qui et Agathôpodis Antiochenae. Meminit eorundem frequenter et cum laude S. Episcopus scribens ad Tarsenses, ad Philippenses et ad Antiochenos; ad Philadelphios autem his utitur verbis: «De Philone vero Diacono, viro religioso a Cilicia, qui nunc mihi in verbo Dei ministrat, una cum Gajo et Agathopo viro electo qui a Syria me sequitur, testificor vobis quia renuntiaverunt saeculo, et martyrium perpetrare assumpserunt. Et ego gratias ago Deo pro vobis, rogans ut eos in Domino suscipiatis, ut et vos suscipiat Jesus Christus.» Martyrio et ipsos sublato fuisse haud improbabile est; at quia nullibi, nisi in insulso et mendosissimo Martyrologio Hispan. Tamaji Salazar eo decoratos explicite titulo reperimus, nec nos apponere ausi sumus.

S. ANIANUS EPISC.

Sedit a 61 ad 84.

MARTYROL. — Alexandriae, S. ANIANI Episcopi, qui beati Marci discipulus, ejusque in Episcopatu successor, clarus virtutibus quievit in Domino.

Galesinius et Petrus de Natalibus non probantur, qui gratuita assertione Anianum dicunt nobili genere ortum. Audiendus est, Bollandianis referentibus, Eutychius Aegyptius Patriarcha Alexandrinus saeculi decimi, qui suae Ecclesiae *Origines* scribens, de S. Aniano, quem Hananiam, ut apud alios

legimus, appellat, haec habet: «Marcus Evangelista in urbe versatus est Alexandria, ut inde propagaretur fides in Christo Domino nostro. Dum autem per urbem incedit, diffringitur calcei ejus corrigia; quam ut reficeret, ad sutorem se contulit nomine Ananiam; qui subulâ ad perforandum calceum sumptâ, digitum suum perforavit, adeo ut multum efflueret sanguinis, nec sine dolore ingenti. Submurmuranti igitur in Marcum hic dixit ei: Si credideris in Jesum Chr. Filium Dei, digitus tuus sanabitur. Prehenso igitur digito ejus, dixit: In nomine Jesu Christi sanus sit digitus tuus; eodem momento in sanitatem restitutus est, sanguine amplius non effluente. Et credidit tunc Ananias in Christum, unde baptizavit eum Marcus et constituit eum Patriarcham Alexandriae.» Beati ergo Marci discipulus in illius locum Episcopus factus, duobus supra viginti annis Ecclesiae sibi commissae praefuit, quo munere divine perfunctus, sanctorum gloriâ clarus, Domitiano imperante quievit in Domino, sepultusque est juxta B. Marcum. Cujus corpus processu temporis Venetias translatus, in monasterio S. Clementis reconditum servatur.

S. ERMINUS EPISC.

Obiit anno 737 — Nat. Francus.

MARTYROL. — Laubiis, natalis S. ERMINI Episc. et Conf.

Non infimis parentibus Erminus, cum sacras litteras plene didicisset, propter incomparabilem vitam et religionem, ad Presbyterii honorem e- vectus est. Cum coepisset fama illius ex sancta conversatione longe lateque diffundi, vir Dei Ursmarus Episcopus et Abbas monasterii Laubien- sis (in Belgio), eum sibi accivit familiarissimum et summopere dilectum; Erminus autem mores perfectos et egregiam omnino pietatem, velut ap- pte prudentissima ab eo hauriebat. Ut

contigerit illi in Episcopatu et regimine Abbatiali succedere, legitur in postremo § historiae S. Ursuari in Surio supra ad diem xix huj. p. 351. Futurorum hic et abditarum rerum cognitione claruit; in senectute bonae dierum plenus perrexit ad Dominum.

SEXTO KAL. MAJI.

APR. XXVI.

S. CLETUS Pp. MART.

Sedit a 77 ad 83 — Romanus.

MARTYROL. — Romae, natalis beati CLETI Pp., qui secundus post Apostolum Petrum rexit Ecclesiam et in persecutione Domitiani martyrio coronatus est.

Tertium post Petrum dicendum esse Pontificem patet, cum post Apostolorum Principem, juxta castigatam a recentioribus chronologiam, Linus annum unum (a), Clemens novem rexerint Ecclesiam (*vide Not. a pro S. Aniceto supra, p. 326**), Cardinalis Baronius cum in Annalibus suis ad LXIX (rectius si ad LXVII), de Sede et Martyrio S. Petri late egisset, de successione acturus Lini, Cleti et Clementis (lege Clementis et Cleti post Linum), N. 45 profitetur dictos Episcopos coadjutores S. Petri extitisse. Hinc collige Cletum fuisse jam Pontificem quodammodo designatum, novaque non egisse electione ut Clementi succederet cum hic (ut plurimorum fert opinio) labente LXXVI Pontificatu se abdicavit. Cum nihil Cletus praetermisisset quod ad Ecclesiam Dei augendam pertineret, martyrii coronam donatus in coelum evolavit.

S. MARCELLINUS Pp. M.

*Pont. post Petrum 29us — Romanus.**Sedit ab anno 293 ad 303 inclus.*

MARTYROL. — Ibidem, S. MARCELLINI Pp. et Martyris, qui sub Maximiano pro fide Christi una cum CLAU-

DIO, CYRINO et ANTONINO capite truncatus est; quo tempore magna fuit persecutio, ita ut intra mensem, decem et septem millia Christianorum martyrio coronarentur.

De hoc S. Pontifice acturos controversia potissimum occupat utrum nec ne ad idola in immani Diocletiana persecutione pertractus, instante mortis formidine thus adhibuerit ut legimus in Libro Pontificali Anastasii, et in Rom. Breviario; proptereaque, facti dolore vehementissimo ductus, paucis post diebus coacto Sinuessae in Campania Concilio, cinere conspersus et cilicio indutus, humillimis verbis et profusis lacrymis peccati poenam expoposcerit. Diligentes historiae scrutatores, non temerarii Romanae traditionis iudices, rem, quidquid de ea libeat opinari, nostrum est litteris consignare. Ac primum, libro ut diximus Pontificali et Rom. Breviario testantibus, Marcellini lapsus asseritur; venerandus autem Annalium Ecclesiasticorum parens pro Sinuessano Concilio stat et ejusdem Actis, proinde Marcellini lapsum negare non audet. Sed facto fidem detrectant plerique et optimae notae Scriptores, qui S. Pontificis lapsum ajunt impie a Donatistis (auctore Petiliano haeretico Episcopo) esse confictum, et omnino commentitium ac inter fabulas rejiciendum Sinuessae Concilium. In electissimam hujusmodi Auctorum catervam facillime Lector occurret; nobis hic, brevitatis ergo, sufficiat Benedictum XIV (*De Serv. Dei Beatific. etc.*, Libro IV, Parte II, C. XIII, NN. 7 et 8) allegare, ut eruditionis fontem, unde haurire sit quae ad hanc controversiam pertinent. Quo in egregii Operis loco doctissimus Pontifex de Rom. Breviarii parte historica fuse disserit, ut si cui huic liturgico libro contradicere ubi humanae tantum fidei locus est, quomodo

(a) Annum unum ut veri nominis Summus Pontifex; nam anni undecim quot numerat Catalo-

gus Liberianus, supputandi sunt a LVI, quo Linus, ut supra retulimus, Episcopus a S. Petro consecratus est.

in Marcellini facto et similibus, contigerit, sciat se nullatenus, Catholici adhibita Scriptoris modestiâ, irreverentiae in Ecclesiam culpâ irretiri. Quoad vero ansam ab Ecclesiae hostibus ex hac veridica vel falsa accusatione lapsus S. Marcellini arreptam dehonestandae Supremae Petri Cathedrae, quasi intemeratâ quâ eminet atque fulget Fidei firmitate atque luce aliquando defecerit, nihil prorsus infirmari patet neve labeculâ suffundi, dogmate asserta, divinitus Summo collata Pontifici auctoritas magisterii in doctrina morum et fidei; lapsus enim si extitit Marcellini, *peccatum in facto* fuit, non *error in doctrina*; erravit in *actu*, non falsum ex Cathedra docuit; peccato in humanis obnoxius quidem fuit, oves Pastor supremus verbo circa fidem non fefellerit.

Caterum Marcellinus Pontifex fortissimus, in veteribus monumentis, Fidei Confessor appellatur, ejusque Martyrium quod nonnulli indubium revocant antiqui comprobant codices, sepultusque est cum Sociis supra memoratis, viâ Salaria in cubiculo, Diaconibus hymnos concinentibus, a S. Marcello Presbytero qui ipsi in Pontificatu successit. De ejus Reliquiis nonnihil insigne possidet Basilica S. Mariae Majoris de Urbe.

MARTYROL. — Amaseae in Ponto, S. BASILEI Episc. et Mart. qui sub Licinio Imperatore illustre martyrium consummavit; cujus corpus in mare projectum, et ab Elpidiphoro Angeli monitu repertum, honorifice tumulatum fuit. (*In Surio*, p. 606).

S. PETRUS LUSIT. EP. M.

Incertae aetatis.

MARTYROL. — Brâchari in Lusitania, S. PETRI Mart., primi ejusdem civitatis Episcopi.

Bracharensis (alias Brâcharae Augustae; Braga Archiepiscopalis urbs et

admodum insignis) Ecclesia ex antiquioribus et facile prima ponitur Lusitani regni (*Portugalliae*) quam ferunt creasse constituto Episcopo Petro (?) suo discipulo, S. Apostolum Jacobbûm. Tot vero sunt hujus sancti Acta commentis adpersa, et multis ex sibi adversantibus rerum adjunctis adeo suspecta, utpote de Chronico pseudo Dextri provenientia, ut nihil de eo satis fide dignum a Bollandianis proponatur, praeter cujusdam Petri Mart. Reliquias anno MDLII. Ipsam Eborensis Breviarii Ulissipone impressi lectionem antiquitus habitam rejicimus; si quae castigatio post Urbani VIII correctionem recitetur, ignoramus.

S. CLARENTIUS EP. CONF.

Saec. probab. VII — Ex Gallia.

MARTYROL. — Viennae, S. CLARENTII Episc. et Conf.

Trigesimus primus fertur, Dagoberti Regis tempore, Viennae Allôbrogum Antistes, vir eruditus, qui sancte officio pastoralis (quam diu, latet) perfunctus, in Domino dormiens, miraculis refulsit. Plura desiderantur.

S. LUCIDIUS EPISC.

Incertae aetatis — Italia.

MARTYROL. — Veronae, S. LUCIDII Episcopi.

Vir eximia sanctitate Lucidius, in rerum divinarum contemplatione in primis deditus, omnium humanarum rerum curam Presbyteris suis contulit; lectioni et orationi praesertim incubuit ut populum posset in lege Dei erudire. Conditum ejus corpus est in basilica S. Stephani, ut constat ex Tabula vetusta Sacrarîi ejusdem ecclesiae.

MARTYROL. — In Monasterio Centula, S. RICHARDI Presbyteri et Conf. (*Vide Surium*, p. 617).

S. EXUPERANTIA V.

Aetatis incertae — In Gallia.

MARTYROL. — Trecis, S. EXUPERANTIAE Virginis,

Hujus S. Virginis Acta, temporum injuriâ perierunt. Ejus antiquae celebritatis praeclarum argumentum est memoria qua cultam in multis Monasteriorum et Gallicis ac Germanicis Tabulis ritualibus reperimus. Asservabantur ejus Reliquiae in Ecclesia suburbana Tricassinae civitatis, Coenobii Cellensis a S. Frodoberto ejus fundatore nuncupati.

QUINTO KAL. MAJI

APR. XXVII.

MARTYROL. — Nicomediae, natalis S. ANTHIMI Episc. et Mart., qui in persecutione Diocletiani ob confessionem Christi, martyrii gloriam capitis obtruncatione suscepit. Secuta est quoque illum universa pene gregis sui multitudo, quorum alios Judex gladio obtruncari, alios ignibus conflagrari, alios naviculis impositos pelago immergi fecit. (*Surius, p. 626*).

SS. MARTYRES

CASTOR ET STEPHANUS.

MARTYROL. — Tarsi in Cilicia, SS. CASTORIS et STEPHANI MM.

Usuardus, annotat Baronius, de Castore tantum; Maurolycus de utroque; cui adstipulantur vetera Martyrologia. Alia penitus desunt.

S. ANASTASIUS I Pp.

Sedit a 398 ad 402 — Romanus Pont. post Petrum 39us.

MARTYROL. — Romae, depositio beati ANASTASII Papae, viri ditissimae paupertatis et Apostolicae sollicitudinis; quem (ut ait S. Hieronymus) diu Roma habere non meruit, ne Orbis caput sub tali Episcopo

truncaretur; nam haud multo post ejus obitum Roma a Gothis capta atque direpta fuit.

Hujus incomparabilis Pontificis laudes recitat pluribus in locis S. Doctor Hieronymus, quoties styli sui acerrimis aculeis pungendi Donatistas, et turbantes tunc Ecclesiae pacem Origenistas sese offert occasio; in hos enim Anastasius vigilantiam prudentissimam, eximiam doctrinam, alacrem adhibuit sollicitudinem quae eum urgebat omnium Ecclesiarum. Vide in Surio Vitam S. Marcellae, vol. I, p. 858 et seq. Verba autem, quibus constat supradictum liturgicum S. Papae elogium, ex ejusdem Hieronymi octava ad Demetriadem epistola sunt deprompta. Idem epistolâ ad Pammachium et Marcellam scriptâ, cum indicasset operâ Theophili Alexandrini Origenistas esse damnatos, de S. Anastasii in id studio loquitur: « Orate Dominum ut quod in Graeco placet, in Latino non displiceat, et quod totus Oriens miratur et praedicat, laeto sinu Roma suscipiat: praedicationem quoque Cathedrae Marci Evangelistae, Cathedra Petri Apostoli sua praedicatione confirmet. Quamquam, celebri sermone vulgatum sit, beatum quoque Papam Anastasium eodem fervore quia eodem spiritu est, latitantes in foveis suis haereticos persecutum; ejusque litterae doceant, damnatum in Occidente quod in Oriente damnatum est... » Propter Manichaeos se clam Romae in Clerum intrudere tentantes, cavit ne transmarini ad Clericatum reciperentur nisi quinque Orthodoxorum Episcoporum muniti chi-rographo. Epistolas scripsit paternae et fraternae charitatis plenas. Sancivit ut ad recitationem Evangeliorum Sacerdotes, si sederent, assurgerent et curvi starent. Fecit in Urbe Basilicam Crescentianam in secunda regione Caelii Montis (a). Quatuor non-

(a) S. Crescentianae M. (*col. v Maji*) basilica in via Mamertina titulus olim fuit e 28 urbanis S.

Rom. Eccl. Cardinalium. Sed desiit cum nonnullis aliis, aliis substitutis in Rom. Synodo anni dc.

dum exactis Pontificatus annis, quievit in pace, sepultusque est ad Ursum Pileatum Portuensis viae. Ejus corporis non modicae partes habentur in Urbis ecclesiis S. Praxedis et S. Martini in Montibus et S. Silvestri; nec non cum reliquiis S. Innocentii Pp. ejus successoris, in Saxonia, saeculo ix illuc Sergio II Ludolpho Duci concedente delatis.

S. TERTULLIANUS EPISC.

Incertae aetatis.

MARTYROL. — Bononiae, S. TERTULLIANI Ep. et Conf.

Quando illustrem Felsineam Ecclesiam rexit incertum dictu est, variis varia opinantibus. Octavum illius civilatis Antistitem, circa v saeculi finem, dicit Sigonius et ex eo Ferrarius, sed levibus innixi conjecturis. Nulla satis certa aut alicujus momenti de eo prodidit vetustas.

S. THEOPHILUS EPISC.

Medio V saeculo — Italus.

MARTYROL. — Brixiae, S. THEOPHILI Episc.

Multis est memoria hujus S. Episcopi consignata documentis; at nulla pene de ejus gestis narrantur. Brixianus fuit et patriae suae Episcopus xiii. Cum in coelum migrasset, circa an. ccccxlvi, ejus sanctitatis mansit in terra veneratio et fama. Corpus S. Theophili, ait Faynus in suo Brix. Martyrol., conditum est in Sacrario SS. Reliquiarum ecclesiae S. Joannis.

S. JOANNES ABBAS

Obiit circa 832.

MARTYROL. — Constantinopoli, S. JOANNIS Abbatis, qui pro cultu sacrarum Imaginum sub Leone Isaurico plurimum decertavit.

(a) *Decapolis* non semel in Evangelio memoratur. Palaestinae regio erat interfluente Jordane;

Reformandum, ajunt Bollandiani, esset hoc elogium, ac dicendum:... qui sub Leone Armeno et Theophilo Imperatoribus pro cultu sacrarum Imaginum varia certamina et exilia perpassus est. — Et recte quidem. Baronius enim ut illa uteretur elogi formâ, a Menologio deceptus est, quod *de impio Imperatore Leone* mentionem facit absque ullo ejus cognomento; cumque de Leone Isaurico duxerit interpretandum, S. Abbatem nostrum saeculo assignavit viii, historiâ illius in Annalibus relatâ ex eodem Menologio ad annum dccxxxiv, qui octodecimus Isaurici fuit, Iconoclasticae persecutionis nonus. Menaeis autem (quorum sententiam contracto stylo supponimus) tutius innixi Bollandistae, de Leone Armeno hic agi animadverterunt, cum in eisdem Actis de successore Theophilo, sub quo certamen invictus Abbas consummavit, verba fiant; emendata hoc pacto, ut supra a nobis proposita, Chronologiâ, atque S. Abbatis historiâ plenius veriusque exhibitâ.

Catharorum Coenobii Archimandrita Joannes, Rhenopoli, quae una ex Decapoleos (a) urbibus fuit, catholicis piisque parentibus natus, sub Monachorum disciplina adolescentiâ transacta, dignus fuit quem ejus magister ad secundam Nicaenam Synodum anni dclxxxvii proficiscens, socium eligeret. Eo autem Dalmatarum Archimandritâ creato, Joannes in ejus suffectus est locum, et Monasterium annos decem laudabiliter rexit. Insurgente vero, quam Armenus Leo iconoclasta moverat, persecutione, fratres allocutus, ad vigilantiam et fortitudinem adhortatus, haec inter alia, suas, vaticinatus aerumnas, dixit: « Vigilate ne capiamini a daemone et cultum sacris imaginibus negetis; me enim non amplius inter vivos videbitis. » Haec ille cum

atque a decem insignibus civitatibus eam exorantibus nomen duxit. Earum praecipua Scythopolis fuit (*Bethsan*, postea *Baïsan*).

praedixisset, quidam ferocissimi Leonis satellites venère, qui universum Religiosorum gregem dissiparunt, omniaque diripuerunt; ipsum autem sanctum Pastorem catenis vinctum Constantinopolim traduxerunt. Ubi vir Dei ad Imperatorem venit, impium eum et apostatam appellavit, multa impavidus ingerens. Quibus ille inflammatus, oculos ejus et faciem nervis bubulis cecidit atrociter; Joannes vero laetabatur quod talia pro Christo pateretur. Mox in carcerem injectus, tribus post mensibus in castrum relegatur ferro constrictus. Deinde omnino nudatus, Constantinopolim ductus, spectante Imperatore ad ludibrium per urbis vias pertrahitur. Illum postea Joanni pseudopatriarchae iconomacho tradunt omni molestia afficiendum, a quo, fame, siti, verberibus prope enectus ad Imperatorem reducitur, qui illum in tenebrosam Castri in Bithynia custodiam injectit. Quae omnia fortissimus Abbas gaudens toleravit. Armeno dein interfecto, Michaël cognom. Balbus sceptro potitus, exules Orthodoxos revocavit. Imperante tandem Theophilo relegatur in insulam Aphusiam; ubi expleto biennio, oblatum ei visum coeleste est, quod suam e vita migrationem denuntiavit quae triduo post sanctissime contigit.

B. PETRUS ARMENGOL

Obiit anno 1304 — Hispanus.

MARTYROL. — Tarracone, b. PETRI Armengaudii, Ordinis Beatae Mariae de Mercede Redemptionis Captivorum, qui pro fidelibus redimendis in Africa multa passus, tandem in conventu S. Mariae Pratorum beato fine quievit.

Licet Beatorum tantum Ordini adscriptus, et ejus cultus, ab Innocentio Pp. XI anno MDCLXXXVI, ab immemorabili quem vocant, aequipollenti Beatificatione sit confirmatus; peculiaribus tamen attentis rerum

adjunctis, quod Martyr jure dicendus sit Armengol (nam ita nomen exaratum in Rom. Decr.), ea usus charitate qua majorem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro iis quos evangelica dilectio vocat amicos, mentione in Rom. Martyrol. ex privilegio paucis citra canonizatis concessio, honestatur. Cum enim pro redimendis captivis se in pignus dedisset; quoniam statuta die pacta merces non adfuit, mahumeticae superstitionis contemtor habitus, et in ligno suspensus est; quamquam sane, ope beatissimae Virginis e suspendio, ubi nonnullis diebus permanserat, liberatus; collum tamen prae supplicio obtortum, faciemque squallore marcidam quoad vixit habuit; gravi tandem morbo correptus, et sacra synaxi munitus, e vita discessit die xxvii Aprilis, anni mccciv. (*Ex Bened. XIV; v. Ind. gen. nominum Sanctorum, Operis de Serv. Dei Beatific. etc., T. V*).

MARTYROL. — Limae in Regno Peruano, S. TURIBII Archiepiscopi, de cujus natali agitur decimo Kal. Apr. (*Actis authenticis ornavimus Surium hac die, p. 632*).

B. ZITA VIRGO

Obiit anno 1278, aetatis sexagesimo.

MARTYROL. — Lucae in Italia, beatae ZITAE Virginis, virtutum et miraculorum famâ conspicuae, cujus festum Leo X Pont. Max. hac die celebrandum constituit.

Dominus omnipotens qui infirma et contemtibilia eligit mundi ut magna et fortia confundat, puellam infimis ortam natalibus, et in abjecta ancillari conditione, ita haeroicis virtutibus cumulavit, illustravit signis, coelestibus extulit donis, ut de vivente et defuncta, omnimodâ praecellentium amicorum Dei praerogativa ditata, exclamare sit: *Similem illam fecit in gloria Sanctorum.* Zelo

salutis animarum, effusa charitate, constantissima mansuetudine, castitate angelica, prudens opere et sermone, jugi et aspera sui afflictatione illustris extitit: scrutatione cordium, spiritu prophetiae, multiplicatione ciborum, aquae in vinum conversione, sanatione morborum, incorruptione denique in sepulcro, et beneficiis ab ejus sepulcro ejusque invocatione manantibus; sanctitate in terris, gloriâ in coelis admirabilem in primis habes Zitam.

In rusticano Montis Sacraei tugurio orta Lucanae Dioecesis in Tuscia, rei familiaris urgente inopiâ, a parentibus, duodennis, Lucam deducitur, obsequiisque traditur nobilissimae Fatinellorum domus. Toto reliquo vitae suae cursu, idest quinquaginta fere per annos iisdem sine querela nec ad oculos serviens sed coram Deo est dominis famulata; nomenque Fatinellorum Zitae gratiâ apud posteros celebratum. Non omnino tamen fuit dominorum objurgationibus expers, irrisiones a dominorum amicis est passa, a conservis foeminis convicia, ac ab adolescente famulo est procaciter ad libidinem provocata. Cum ergo objurgarent eam domini, humilis ancilla se ad eorum pedes, licet nullius conscia erroris, provolvebat, et, ut vobis placet, mitissime respondere consuevit. Convicia autem invidentium domesticarum placido excipiebat vultu, et vel sereno silentio vel lenibus vincebat verbis. Impudicum vero conservum, parvula et tenuis corpore, sed animo Dei timore armato et pro tuenda pudicitia fortissimo, audaciae nisa resistere, cum tandem aliter repulsare nequiret, unguibus in faciem ita dilaceravit, ut confusus ille ac dolens discederet, foedae temeritatis indicia praesefrens, talia deinceps in eam minime commissurus.

Sed et saepe interposuit Christus pro Sponsa sua prodigium. Aliquando Juvenulae Fatinellorum familiae cum

amicis Zitae cupientes irridere, frivolis occasionibus excogitatis, ad remota loca densissimis irruentibus imbribus miserunt, ut tota cum reversa esset aquis perfusa, risui pateret ejus pietas, simplicitas atque obedientia. Quae quidem properavit, implens fideliter mandata, et tamen omnino immunis rediit a pluvia. Quamdâ fabis plenam arcam misericors ancilla in Domino confidens evacuaverat, ut pauperculae foeminae puerulis stipatae subveniret. Herus autem fabarum recordatus has vendere constituerat, et jam mensurari jusserat. Exorat ergo coelestem Patrem Zita ut quod in eleemosynam impensum fuit, ne herus hac causâ domum clamoribus impleat, in arcam sua benignitate restituat, quod et mirabiliter factum est. Cum pauperi peregrino sitiienti aquam puteo hausisset, vinum propinavit eximium; cumque pelliceam chlamydem hiberno tempore, ad ecclesiam summo mane se conferens, ab hero commodatam egeno in frigore et nuditate cooperiendo et ipsa commodasset, disparuerat egenus cum chlamyde, magna afficiens Zitam, propter consequentem heri sui iram, angustia: Zita igitur domum reversa rem hero humiliter veraciterque aperuit; qui quamvis ancillae fidelissimae sanctitatem perspectam haberet et misericordiae opera non improbaret, tamen per plures horas, de chlamyde acriter conqueri non cessavit; donec venusta specie mendicus affuit, chlamydem restituens et Fatinelli animum demulcens, gratias referens tanti beneficii ab ejus ancilla collati. Eum alloqui coeperat Fatinellius, cum pauper evanuit; Angelo Domini aut Christo ipsi Zita indumentum praebuerat. Hoc misericordiae impulsu virgo obsonium, panem, vinum, ipsa pene necessaria quae sui juris essent pauperibus distribuebat, panis frustulis vilioribus, herbis et aquâ victitans. Sed charitatem in corpora, charitas supergressa est in animos; quare

stipem elargiendo terrenarum rerum spiritualia conferebat sanctis exhortationibus subsidia. Eoque in Zita animarum salutis studium processit, ut quoties aliquod perpetratum esse grave delictum audiret, vel aliquem capitali poenâ mulctandum religionis respuentem divina remedia, ad impetrandum sœntibus poenitentiae spiritum, et placando ergo eos Numini cilicia sibi ciliciis addebat, acerrimis flagellationibus se cruentabat, in sacris aedibus provoluta profusis lacrymis, se ipsam pro iis in sacrificium offerebat.

Senilem cum attigisset aetatem, laud jam ut ancilla sed filiae loco a Fatinellis habita, eam civitas universa, virtutum et signorum ejus testis, venerabatur. Viribus autem incipiens destitui, magis magisque in dies, siens ut cervus ad aquas, ad fontem vivum aeternae mansionis anhelabat Zita; cumque paucis diebus decubisset, spiritum placidissime anno salutis mclxxii, quinto Kal. Majas exhalavit. Praefulgidum sydus, totam Lucanam urbem illustrans, ejus transitum nunciavit. Solemnibus, in S. Frigidiani, exequiis tanta cujusvis sexus, aetatis, gradus multitudo convenit, ut per nonnullos dies perque noctes tradi non posset sepulturae venerabile corpus; et ex ejus vestibibus certatim populo brandea abripiente, pluries induta pluries seminuda remansit. Signis interea corruscat virgo beatissima, prodigia circa eam ob omnium oculos multiplicantur. Contra indiscretam tandem turbae pietatem vi adhibita, tumultatur. Tunc coepit de tumultu liquor manare omnimodis fugandis morbis efficax; corpus autem virgineum solitâ cadaverum dissolutione alienum in hodiernum usque diem perseverat. Personarum numerus quibus miraculo B. Zita (a) subvenit, ut in forma publica testatum

cum de ejus sanctitate processus institueretur, millenarium excedit. (Vide historiam ab Auctore coaevo fideliter latine conscriptam, apud Bollandum, italice ab eximio Silvano Razzi Camaldulensi in *Vite de' Santi e Beati Toscani*).

QUARTO KAL. MAJI

APR. XXVIII.

MARTYROL. — Sancti PAULI A CRUCE, Confessoris, Institutoris Congregationis a Cruce et Passione Domini nostri Jesu Christi nuncupatae, qui obdormivit in Domino quintodecimo Kalendarum Novembris (*Additio autem ad Martyrol. juxta Decr. 1868 erat hujusmodi*)... mirae innocentiae ac poenitentiae viri, qui in Christum Crucifixum singulari charitate flagrans, supernis donis ac miraculis clarus, perfecta et cumulata virtute eximius obdormivit in Domino. (*Vide additam per nos Surio historiam hac die p. 635*).

MARTYROL. — Ravennae, natalis S. VITALIS Martyris, patris SS. Gervasii et Protasii, qui cum beati Ursicini corpus sublatum honestate debita sepelisset, tentus a Paulino Consulari, post equales tormenta jussus est deponi in profundam foveam, et terrâ ac lapidibus obrui; talique martyrio migravit ad Christum.

....Mediolani, S. VALERIAE Martyris, conjugis S. Vitalis. (*In Surio, pag. 647*).

S. MARCUS EP. MART.

Circa 84 — Nat. Palaest.

MARTYROL. — Atinae, S. MARCI, qui a beato Petro Apostolo Episcopus ordinatus, Aequeicolis primus Evangelium praedicavit, et in persecutione Domitiani, sub Maximo Praeside, martyrii coronam accepit.

Galilaeum honesta ex stirpe natum Marcum Atinam (b) deduxerat Divi-

(a) ZITA sublandiens cognomentum probabiliter fuit quo ex praeclara morum modestia et excellentia appellitari coepit. E vocabulo Zita virgum-

culam significante, Italis inolevit *Zitella* quod inuptae etiam prolectae aetatis datur.

(b) ATINA vel ATINUM ad radices Apennini in

num providentis Dei consilium, quam ipse foret apostolicis laboribus, Episcopatu, martyrio illustraturus. Uti-
nae igitur inventus a S. Petro Apostolorum Principe, eodem quo Marcus excepto nobilis Palatiani officioso hospitio, cum Antiochiâ Romam petens in Campania constitisset, ad Christi fidem conversus, factus est ejus discipulus, Romamque eum comitatus est; ubi praedicationis evangelicae consors assumptus ac Presbyter ordinatus plantandae et excolendae tum primum in Urbe vineae Domini perquam utilis operarius fuit. Quibus permotus Petrus, eum Episcopum consecravit, illamque in civitatem paganica detentam servitute, hospitii quo utrumque comiter foverat, mercedem magno recepturam fœnore, misit, ut Marci gratiâ ex daemonis tyrannide in libertatem filiorum Dei vocaretur. In moeniorum Utinensium conspectu stationem in villa figens cui erat nomen Septa Jani, bifrontem ibi simulacrum aureum et argenteum signo Crucis dejecit atque comminuit. Mox Palatiani hospitis sui domum repetens, indeque praedicationis iniens officium, tum eundem nobilem virum Christo lucrificet, tum ex ejus familia promiscui sexus septuaginta; quo praeclaro exordio usus, magnam brevi civium regionisque illius incolarum partem ad Christum adductam feliciter baptizavit. Ut vero comperit habuit, sanctum Magistrum suum Principem Apostolorum Petrum glorioso martyrio coronatum, ecclesiam in ejus honorem, ablata prius, contritâque idolorum multitudine, aedem juxta Palatiani domum consecravit; quae etiamnum perstat insigne illius oppiduli monumentum.

Quae Marci gesta non diu Maximum, totius Campaniae pro Domitiano Praesidem, latuerunt: ingens propterea in novum gregem excita-

Campania, hinc Soram, inde Cassinum spectat. Ter excisae, bis tantum restitutae, exigua superest antiquae civitatis memoria.

tur persecutio, primoque in Pastorem saevit. Marcus igitur captus vinctusque Judici sistitur, cui cum se profunde inclinare Marcus neglexisset, contumeliis acerbissimis impetitur, eique os gravi pugno contunditur. Cum autem inanes et impuros deos constanter negaret venerationem se umquam praebiturum, vinculis constrictum, in tenebricosum faetidumque carcerem includunt, fame interimendum. Marcus vero ab Angelo visitatus, viribusque refectus septimo die vegetior repertus, atrocissimis ignium, flagrorum, ungularum tormentis afficitur; quae singula supplicia, fortiolem assidue a S. Episcopo eliciebant fidei confessionem. Sedens tandem pro tribunali Praeses, institutâque longa cum Marco de Jove aliisque Gentium numinibus disputatione, cum nihil proficeret, prolata sententiâ, extra urbem per saxa raptatum, duobus deinde transfixum tempora clavi, capite obtruncari jubet. Corpus feris devorandum in campo derelictum Clerus Atinensis sustulit in suburbio tumultandum, quod postea in S. Petri honorifice reconditum est; saeculo iv, xi et xv mire inventum et authenticis ex indiciis recognitum, miraculis coruscavit.

MARTYROL. — Alexandriae, passio S. THEODORAE Virginis, quae idôlis sacrificare contemnens, cum esset in lupanar tradita, repente quidam ex fratribus nomine DIDYMUS, miro Dei favore, commutatis vestibus, illam eripuit; qui postea in persecutione Diocletiani, sub Eustratio Praeside simul cum eadem percussus, simul coronatus est: (*Vide in Surio, p. 655*).

SS. APHRODISIUS ET AGAPIUS
CUM DUOBUS SOCC. MM.

Incerta aet. — Phoenixes.

MARTYROL. — Eodem die, SS. APHRODISII, CARALIPPI, AGABII et EUSEBII Martyrum.

Perperam, utpote nulli in Rom. Tabulis loco assignatos, Biterrenses in Narbonensi Gallia et Hispani sibi adjudicare nituntur; sed Bollandianis libentius adhaeremus, Tarsi in Phoenicia collocantes; auctoritas suadet apographorum quae allegant. Non trium tantum qui hic recensentur, sed centum septuaginta et amplius antesignanus triumphator fertur Aphrodisius. Acta desunt.

S. POLLIO MARTYR

Coron. anno 304.

MARTYROL. — In Pannonia, S. POLLIONIS Martyris sub Diocletiano Imperatore.

Pollio, seu Pullio, vel Apollio, Ecclesiae Cibalensis Lector erat. Cibalis autem urbs fuit episcopalis Pannoniae, nunc pene incognita; quidam putant hodiernam *Palynam* Hungariae ad amnem Boswetham; alii *Wolmam* seu *Siabon*. Magno hic pretio, et sinceritate ex Ruinartio, et eloquentiâ Martyris, Acta Praesidialia quasi verbotenus proferimus. Probus in Oriente Praeses temporibus Diocletiani et Maximiani, persecutionis a Clericis sumserat exordium, et Sirmio, ubi Montanum Presbyterum (xxvi Mart.) et Ireneum Episcopum (*pridie ejus diei*) necari jusserat, ad urbem Cibalitarum pervenit. Comprehensus tunc fuit Pullio primicerius Lectorum, fidei ardore notissimus; qui a ministris crudelitatis, illius offertur exanimi, dicentibus: Hic in tantam prorupit superbiam, ut non cesset deos et Principes blasphemare.

Quo adstante, Probus Praeses dixit: Quis diceris? respondit: Pullio. — Christianus es? — Christianus. — Quod officium geris? — Primicerius Lectorum. — Quorum Lectorum? — Qui eloquentiam divinam populis legere consueverunt. — Illi qui leves mulierculas, dum vetant ne nubant, pervertere et vanam castitatem suadere dicuntur? — Levitatem et ya-

nitatem nostram hodie poteris comprobare. — Quomodo? — Leves et vani illi sunt, qui relicto Creatore suo vestris superstitionibus acquiescunt. Caeterum devoti et constantes probantur in fide Regis aeterni qui mandata quae legerint, etiam tormentis prohibentibus implere contendunt. — Quae mandata legendo vel cujus regis? — Christi Regis pia et sancta mandata. — Quae? — Quae unum Deum in coelis dicant intonantem: quae non posse dici deum ex ligno et lapide, salutifera admonitione testantur; quae corrigunt noxas et emendant; quae innocentes in propositi sui perseverantia et observatione corroborant; quae virgines integritatis suae edocent obtinere fastigia; conjugem pudicam in creandis filiis continentiam custodire; quae dominos servis plus pietate quam furore persuadent, unius conditionis contemplatione, dominari; quae servos plus amore quam timore persolvere; quae docent regibus justa praecipientibus obedire; sublimioribus potestatibus, cum bona jusserint, obtemperare; quae praecipunt parentibus honorem, amicis vicem, inimicis veniam, effectum civibus, hospitibus humanitatem, pauperibus misericordiam, charitatem cunctis, malum nemini facere, accipere patienter illatas injurias, facere omnino nullas, suis bonis cedere, aliena ne oculorum quidem delectatione concupiscere; in perpetuum esse victurum qui pro fide momentaneam mortem quam vos potestis inferre contempserit. Haec si displicent, optime cognita, tuo judicio poteris derogare. — Probus Praeses dixit: et quid proderit si homo interfectus, hac luce careat, et bona corporis sui universa deperdat? Pollio respondit: Quia hac brevi melior est lux illa perpetua, et dulciora sunt quae permanent, quam quae pereunt bona; nec est prudentia caducis postponere sempiterna. — Probus Prae-

ses dixit: Quid ista? Fac quod iusserunt Imperatores. — Quid hoc est? — Ut sacrifices. — Fac quod tibi praeceptum est; ego hoc facturus non sum, quia scriptum est: *Sacrificans daemoniis et non Deo, eradicabitur*. Probus dixit: Gladio ferieris si non sacrificaveris. Pollio respondit: « Fac quod tibi praeceptum est. Me autem Episcoporum, Presbyterorum, et omnium Patrum, quorum doctrinis imbutus sum, sequi tota virtute vestigia oportet; unde et omnia quae inferre volueris, tota exultatione suscipio. » Probus praeses, datâ sententiâ, flammis iussit eum exuri. Moxque raptus a ministris diaboli, et ductus milliario longe a civitate, agonem suum implevit Martyr intrepidus, laudans, benedicens et glorificans Deum.

S. PATRITIUS EPISC. MARTYR
CUM SOCHS

Non sat. comp. aetas.

MARTYROL. — Prusae in Bithynia, SS. Martyrum PATRITHI Episc., ACATHII, MENANDRI et POLYAENI.

Sanctus urbis Prusae Episc. Patritius, comprehensus ab idolorum cultoribus, adductusque ad Praesidem Bithyniae, summa animi fiduciâ professus est Christum. Asserente autem Praeside deos esse colendos, Jovem nimirum, Apollinem, Bacchum ac reliquos, quorum providentiâ calidae aquae erumpunt in hominum beneficium; respondit sanctus vir, calidas aquas Christi virtute scatere, non autem idolorum quae ligna inanima sunt, lapidesque sensus expertes. Proiectus deinde in ipsa thermarum lavacra vehementer ebullientia, incolumis inde evasit, satellitibus omnibus ab igne concrematis. At multi-

(a) Illa Italiae meridionalis regio in qua Sulmo urbs, et veteris Corfinii vestigia sunt, a *Pelignis*, antiquis loci incolis nomen duxerat; at a septimo saeculo, occupantibus Longobardis, *Valvae* (ital. quasi *le Porte*), coepit nuncupari, sic propterea

plicibus primum subjectus cruciatibus, postea ense caput abscissus, martyrii coronam suscepit una cum Acacio, Menandro ac Polyaeno ipsius discipulis. (*Epitome ex Menol. Basilii Imper.*).

S. PRUDENTIUS EPISC.

Inc. aetatis.

MARTYROL. — Turiasone in Hispania, S. PRUDENTII Ep. et Conf.

Prudentium quondam Turiasonensi Ecclesiae praefuisse constat; quando autem quibusque gestis floruerit haud satis liquet. Rejicienda extant Acta sic imperite inventa, ut nedum dubia sed fabulosa a Bollandianis appellari meruerint. Quae autem ex antiquis MSS. edidit Bivarius, profusa inter verba nihil tradunt quod Prudentii Episcopatum peculiari aliqua laude celebrandum praebeant. Turiaso, vulgo *Taracona*, Aragoniae urbs est finibus contermina Castellae et Navarrae.

S. PAMPHILUS EPISC.

Floruit saec. VII — Italia.

MARTYROL. — Corfinii in Pelignis, S. PAMPHILI Valvensis Episcopi, charitate in pauperes et gratia miraculorum illustris; cujus corpus Sulmone conditum est.

Catholicis Sulmone natus parentibus, liberalium disciplinarum, et, in sortem Domini vocatus, sacrarum postea litterarum studiis egregie instructus, cum eruditione et virtutibus ac divini verbi, praesertim in Ariani viriliter expugnandis, praedicatione praefulgeret, Valvae, idest Sulmonis et Corfinii (a) renuntiatur Antistes. A quibusdam invidis ex ejus Clericis apud Sergium I Pontificem Max. accusatus quod praeter

dicta quod per paucas angustias aditus tamquam per ostia patet. Sulmo italis est *Sulmona*; septem distat millibus passuum vetus Corfinium, cujus tenet locum hodierna *Pellino*.

aliorum Episcoporum consuetudinem sacra dominicis diebus ad primum diluculum celebraret (idque facitabat vir Dei ut largius posset summo mane iis diebus pauperes mensâ reficere), missi a Papa sunt qui hac de re visuri ipsum convenirent. Quos ultro Pamphilus rogavit ut se Summo Pontifici sistendum curarent; Romamque confestim se contulit. At apud Legatos primum deinde apud Sergium ipsum et Urbem universam, si quid esset de Pamphilo inquirendum, in ejus sanctitatis admirationem, Deo per ejus manus mirabilia operante, versum est. Accidit namque post nonnulla in itinere patrata signa, ut Urbem ingressi, objectus fuerit forte frequens populi coetus ream adulterii foeminam ad tribunal pertrahentium, quae infantulum ex se natum gestans, Severi Presbyteri filium flagitiose dicebat. Occurrit interim Pamphilus, atque Severi Sacerdotis innocentiam divinitus edoctus, neonatum ipsum manibus exceptum, fide plenus, rem edicere jubet. Tum ille, triduum modo aetatis agens, vocem perspicuam elicit, seque a Clario Praefecto per nefas genitum pronunciat. Ad Sedem suam remeans, obvium virum a daemone correptum manu impositâ incolumem reddit. Calumniatores suos jam facti poenitentia ductos benignissime excepit, maximaque charitate est prosecutus. Ad multam aetatem consenuisse Pamphilus fertur, vitae austeritate, omnium pastoralium munerum laude excellens, prodigiisque vivens et defunctus admirabilis. Ejus anima in beatissimo transitu sub splendentissimae nubeculae specie, comitante Angelorum choro in coelum raptam publice se obtulit conspicendam. Sacrum ejus corpus, anno ab obitu circiter centesimo, integrum prorsus ac prope vivum, aliquas mire dedit sanguinis guttas, suavique odore locum replevit. Ad ejus sepulcrum, in liberandis energumenis et serpentum noxis arcendis

Martyrol. illustr.

divina virtus enitere consuevit. (*Ex Off. Lect. historicis*).

TERTIO. KAL. MAJI.

APR. XXIX.

MARTYROL. — Mediolani, S. PETRI Martyris, Ordinis Praedicatorum, ab haereticis ob fidem Catholicam interempti. (*Surius, p. 679*).

S. TYCHICUS CONF.

Saeculo I — Ex Asia.

MARTYROL. — Apud Paphum in Cypro, S. TYCHICI discipuli beati Pauli Apostoli, quem idem Apostolus in suis epistolis carissimum fratrem, ministrum fidelem et conservum suum in Domino appellat.

Illustria de praeclaro hoc suo discipulo quae Gentium Doctor reddit testimonia, sunt sub finem Epistolarum ad Titum et ad Ephesios, ac in postremo capite Epistolae ad Colossenses, quo potissimum desumpta superioris elogii verba. De eo mentionem quoque reperimus in Actibus Apost. Cap. xx. Diaconum nonnulli credunt Tychicum; Episcopum probabiliter Colophonii, Joniae urbis, alii autumant, Sosthenis condiscipuli successorem; alii Neapolis in Cypro, postquam Barnabas fuerat martyrio sublatus.

SS. AGAPIUS ET SECUNDINUS

EPISC. MART. CUM SOCHS

Circa 259 — Nat. Afri.

MARTYROL. — Cirthae in Numidia, natalis SS. MM. AGAPII ET SECUNDINI Episcoporum, qui post longum apud praefatam urbem exilium, in persecutione Valeriani, in qua tunc maxime Gentilium rabies ad tentandam justorum fidem inhiabat, ex illustri sacerdotio effecti sunt martyres gloriosi. Passi sunt in eorum collegio AEMILIANUS miles, TERTULLA ET ANTONIA sacrae Virgines, et quaedam mulier cum suis geminis.

Horum passionis historiam habes in Actis SS. Mariani et Jacobi (*cras in Surio, p. 751*).

SS. VII LATRONES

Labente I saec.

MARTYROL. — Eodem die, SS. Septem Latronum, qui a sancto Jäsone ad Christum conversi, martyrio vitam adepti sunt sempiternam.

S. Jason Christi discipulus (colitur XII Jul.) cum socio Sosipatro (xxv Jun.) Corcyrae, vulgo *Corfù*, apostolus, multos ibi ad fidem attraxerat, in quibus septem latronum principes; eorum nomina: SATURNINUS, INSISCHOLUS, FAUSTIANUS, JANUARIUS, MARSALIUS, EUPHASIUS et MAMMIUS. Hi Domitiano imperante, in ahenum pice, sulphure, oleo ac cerâ plenum conjecti, vitam laeti pro Christo profuderunt. (*Ex Graecis monumentis*).

S. PAULLINUS EPISC.

Ob. anno 546 — Nat. Italus.

MARTYROL. — Brixiae, S. PAULINI Episc. et Conf.

Paulum, non Paulinum dicendum esse, pluribus fretus fide dignis documentis, contendit Bernardinus Fagnus Ecclesiae Brixienensis Chronista pluries laudatus. Primus hujus nominis fuit inter illius Cathedrae Episcopos, seditque ordine 19us. Corpus sancti Pauli in S. Petri de Olivero aede collocatum, et temporum calamitatibus memoriâ hominum deperditum, medio xv saec. inventum, centesimo et amplius ab inventione anno extractum ad fidelium venerationem est; Caput (omnibus adhuc dentibus ornatum) sejunctim in pretiosa theca inclusum fuit.

MARTYROL. — In Coenobio Cluniacensi, S. HUGONIS Abbatis. (*In Surio, p. 659*).

MARTYROL. — In monasterio Molismensi, S. ROBERTI primi Abbatis Cistercii. (*Surius, p. 579*).

PRIDIE KAL. MAJI.

APR. XXX.

MARTYROL. — Romae, S. CATHARINAE Virg. Senensis Ordinis. S. Domi-

nici, vitâ et miraculis clarae, quam Pius Secundus sanctarum Virginum numero adscripsit. (*Vide in Surio, pag. 694*).

MARTYROL. — Jambesae in Numidia, natalis sanctorum Martyrum MARIANI Lectoris, et JACOBI Diaconi; quorum prior, cum jampridem infestationes Decianae persecutionis in confessione Christi vicisset, iterum cum clarissimo collega tentus est, et ambo mirabiliter post dira et exquisita supplicia divinis revelationibus secundo confortati, novissime cum multis aliis gladio consummati sunt. (*In Surio, p. 751*).

MARTYROL. — Apud Santonas, beati EUTROPII Episcopi et Martyris, quem sanctus Clemens Pontificalis Ordinis gratiâ consecratum direxit in Galliam, peractâque diu praedicatione, ob Christi testimonium colliso capite, victor occubuit. (*In Surio, p. 758*).

S. AMATOR PRESB.

CUM SOCIIS MM.

Circa 853 -- Hispani.

MARTYROL. — Cordubae, SS. Martyrum AMATORIS Presb., PETRI Monachi, et LUDOVICI.

Ex his sunt qui in immanissima, Cordubae praesertim saevienti, persecutione, sub Maurorum tyrannide, Christi fidem et confessionis constantiâ et sanguinis effusione asseruerunt, ac de iis S. Eulogius in suo Memoriale Sanctorum L. 3, Cap. 13: « Quidam Presbyter adolescens, nomine Amator, qui olim ex oppido Tuccitano cum genitore et fratribus suis Cordubam discendi gratiâ adventarat, et Petrus monachus ac Ludovicus contribulis noster ex civibus Cordubensibus orti, uno se foedere colligantes ad praedicandam evangelicam veritatem aptarunt, ideoque celeriter perempti sunt. Quorum corpora fluvialibus immersa gurgitibus, Deo fautore post aliquot dies litori exponuntur, et cum nullam penitus suae quie-

tis sanctus sacerdos notitiam dederit, manent tamen ceteri sancti venerabiliter in praecognitis locis repositi. Nam B. Petrus in Pinnae Mellariensis (α) coenobio tumulatur; Ludovicus in vico Italicensis provinciae nomine Palma, quae Singilione flumine praesidet, digniter requiescit.»

S. LAURENTIUS PRESB. MART.

CUM PUERIS MARTYRIBUS NOVAR.

Circa finem saec. IV.

MARTYROL. — Novariae, S. LAURENTII Presb., et puerorum Martyrum quos ille susceperat educandos.

Haec de S. Laurentio in Actis S. Gaudentii (*vide* Martyrol. Illustr. XXII Jan.) habentur...; Gaudentius... Novariae se recepit, ibique Laurentium Presbyterum, multo ante ab occiduis partibus pro Christi nomine advenisse reperit; qui fidei fervore vestitus, contra Gentilium malignam perfidiam quasi signifer et belligerator inter hostiles fremitus per medias acies dimicabat; quin etiam fide cinctus, propriis manibus hinc procul ab urbe sacrum construxerat fontem in quo jugiter baptismus in sanctae Trinitatis nomine celebratur. Deum itaque in Trinitate perfectum non desinebat gentilibus insinuare, et paullatim sociare Deo animas quas diabolus sua praedicatione auferebat; miroque modo factum est ut inermi viro haudquaquam plebs armata posset resistere. Tantas enim per illum Dominus dignabatur exercere virtutes, ut rebellium corda non minus miraculis quam verborum efficacia obtineret. Sed dum quodam die, juxta morem, innumerabilem turbam parvulorum baptismi gratia renatam Domino consecrasset, et inter nefanda idololatrica agmina intrepidus pergeret, ab impiis una cum multitudine parvulorum tunc baptizatorum, martyrio coronatus vitam finivit praesentem, sed,

(α) Monasterium S. Salvatoris, *Pena de la Miel* vulgo dictum, uno infra Cordubam milliaro.

aeternum in coelis cum Angelis adeptus, victor triumphat. Cujus venerabile corpus hactenus multis signis et miraculis sanitatum in ipsa urbe Novaria coruscat. » Quia in puteum a paganis dejectus fuit, S. *Laurentius ad puteum*, ecclesia eo loci aedificata, appellata est. Apud ruinas antiquae basilicae S. Laurentii, sacellum reliquum extabat saec. XVI. Sanctor. Martyrum Reliquias jampridem in Cathedrali templum repositas, in ejusdem altari principe rite et solemniter recondidit anno MDXCV Novar. Episc. Ven. Servus Dei Carolus a Basilica Petri (*Bascape*). Colitur hac die in Novar. Eccl. S. Laurentius Presbyt. Martyr, ejusque apostolus, ritu Dupl. 1, cl.

S. APHRODISIUS PRESB. M.

CUM SOCIIS XXX

Incerta aetate.

MARTYROL. — Alexandriae, SS. MM. APHRODISII Presbyteri et aliorum triginta.

Gloriosae cohortis Alexandrinae sacrum invictumque ducem varie scriptum praebent agiographicae tabulae; Aprodum nempe, Aprodisium, Afrodisium. Nomina singulorum Christi militum recitant Bollandiani; nulla tamen praeterea apud veteres repererunt quae de martyrii genere et tempore traderent.

MARTYROL. — Ephesi, S. MAXIMI Martyris, qui in persecutione Decii coronatus est. (*In Surio*, p. 757).

S. SOPHIA VIRGO M.

MARTYROL. — Firmi in Piceno, S. SOPHIAE Virg. et Mart.

Ad eam referuntur quae de S. Visia diximus in hac *Illustratione* ad diem hujus XII.

S. SEVERUS NEAP. EP.

Sub fin. IV saec.

MARTYROL. — Neapoli in Campania, S. SEVERI Episc., qui inter alia

admiranda, mortuum de sepulcro excitavit ad tempus, ut mendacem creditorem viduae et pupillorum falsitatis argueret.

Quadraginta circiter annos patriam Parthenopeam (a) rexit Severus Ecclesiam, tanta prudentiâ vir et morum gratiâ et sanctitate praeditus, ut si Christianis admirandus (Magni Ambrosii Mediolanensis, a quo accepit epistolam, amicissimus) ethnicis ipsis laudabilis et amabilis videretur. Illustre namque legimus de S. Episcopo testimonium in Epistola Symmachi Romani Praefecti ad Decium Campaniae Consularem. Plures aedificavit Basilicas, unam extra urbem apud collem qui vulgari hodierno dicitur *Capodimonte*; aliam item, extra moenia Divo Januario sacram in qua inclyti Ep. Mart. corpus ex Marciano translatum propriis condidit manibus; aliam in civitate mirifici operis in cujus abside depinxit ex musivo Salvatorem cum XII Apostolis sedentem, habentemque inferius quatuor majores Prophetas. In ea, quae *Severiana* postmodum dicta est, vel S. Georgii ob hujus S. Martyris Oratorium, ejus Reliquiae conditae sunt. Alia sancti Praesulis aedificia fuerunt Monasteria S. Martini (hoc ei nomine postea facto) et S. Potiti Mart.; quare, ut S. Eusebius Vercellis, Severus, sub idem tempus, Neapoli monasticae vitae auctor praedicatur. Praeter illustre quod in superiori elogio memoratur, plura vivens et post obitum edidit prodigia. Apparitione SS. Antistitum Januarii et Agrippini recreatus, extensis in coelum manibus, concusso interim per terraemotum cubiculo, ad coelum evolavit pridie Kal. Majas. Episcopus fuit Neapolitanae Ecclesiae duodecimus.

(a) PARTHENOPE vetustiori nomine interdum recte appellatur NEAPOLIS urbs; Parthenopen enim ex eorum Nympha Graeci conditores, amoenissimo ducti situ nuncupatam voluere. A vicinis potentioribus Cumanis eversa cum fuisset, nova proxime aedificia confestim orta sunt, et novae civitati inditum naturâ nomen NEAPOLIS.

S. DONATUS EPISC.

Floruit saec. IV.

MARTYROL. — Evôreae in Epiro, S. DONATI Episcopi, qui tempore Theodosii Imperatoris eximia sanctitate refulsit.

Acta S. Donati varia extant Graecis Latinisque MSS. consignata, sed pleraque corrupta. Veriora aestimant Bollandi continuatores perspicacissimi, quae ex Menaeis eruuntur: «Eodem die (XXX Apr.), S. Patris nostri Donati Episcopi Euroeae (*Euroeam legimus et Evoriam, quae, ex huj. S. Praesulis celebritate, Donatiana est appellata*). Floruit hic temporibus Theodosii Magni, Episc. Euroeae quae urbs in veteri Epiro est. In urbe porro locus erat Soria dictus, ibidemque fons quem qui gustabant, miseranda morte necabantur. Quod ubi sanctissimus Antistes Donatus intellexit, una cum Sacerdotum coetu ad fontem venit. Ad cujus adventum mox tōnitrū exauditum, subitoque exitiale monstrum quod in puteo latebat emersit, sanctoque viro occurrit. Cumque draco pedes jumentī quo Episcopus vehebatur implicare conaretur; Sanctus jumentī tergum loro caedens, ipsum opportune tetigit draconem, qui repente mortuus concidit. Tum qui miraculo spectatores aderat, collecta materiâ pestem illam flammis exusserunt, sed fontem interim nemo gustare audebat. Sanctus ergo precatus, aquam Crucis signo consecravit, primusque inde bibit; unde mox et caeteri certatim gratulabundi hauriebant, innoxiique potabant, et domum sunt reversi. Quibus

Prioris autem quod supererat urbis eisdem atque hanc clausere moeniis Romani, et unum ex utraque Municipium dixerunt. Fidem ab ipso Apostolorum Principe est edocta. Cum insignioribus Orbis Ecclesiis, Antistitem et civium suorum Sanctorum Albo adscriptorum numero, est computanda.

Theodosius Imperator (α) auditis, accitum eum ad Augustam deducit, amboque ad ejus provoluti pedes, Serve Dei, inquit, solare nos, et tuam in nos clementiam exhibe; unica nobis est filiola quam importunissimus daemon miseris modis torquet, cujus causâ non ingenti dolore excruciamur. Quod si illam curaveris, semisum ex omnibus ejus opibus praemii loco reportabis. Deductus inde vir sanctus ad puellam, foedum tartari monstrum extemplo depulit, filiamque salvam et incolumem praestitit. Imperatore dein promissa Episcopo offerente, nihil auri Sanctus admisit; sed cum pium ipsorum affectum cerneret, petivit locum agro suo confinem, in quo templum sibi liceret condere; quem Imperator statim ei publica auctoritate concessit.

Idem perbeatus Episcopus vetuit sepeliri quemdam, quoad creditori suo satisfecisset; excitatum autem in vitam cum creditore composuit, et rationibus utrimque collatis et decisis chirographo deletis, illum jussit ad quietem redire, et communem omnium diem resurrectionis expectare. Ingens tum siccitatis aestus torrebat sata. Rogatu igitur Imperatoris egressus urbe Sanctus, ad Deum preces fudit; tantaque vis aquarum de coelo defluxit, uti parum ab inundatione et cataclysmo differre videretur. Animadvertit simul Imperator illum unica tuniculâ, quamvis imber esset maximus, male tectum; cumque paullo post in regiam rediisset, nec in veste ejus ulla pluviae gutta cerneretur, omnibus admirationi et stupori fuit. Imperator vero ejus oratione admodum capiebatur, datoque illi, ad templi molitionem fabricaeque

ornamenta, auro, domum remisit. Reversus Donatus aedem condidit, sepulcrum suum struxit, ac postremo vitâ in senectam multam productâ ad Dominum abiit. » Quaedam, supervacuum non est Lectores admonere, huic Euroensi Donato propria propter exiguum quo disjungitur tempus, Donato Aretino Ep. Mart. (vii Aug.) male sunt attributa.

S. ERKONWALDUS Ep.

Floruit saec. VII — Nat. Anglus.

MARTYROL. — Londini in Anglia, S. ERCONVALDI Episcopi, qui multis miraculis claruit.

Nobilissima et probabiliter regia sed infideli genitus stirpe Erkonwaldus, adolescentulus S. Mellito Londinensi primo Episcopo (S. Augustini Angliae apostoli socio; vide Sur. xxiv hujus, p. 575) adhaesit, fide, moribus, doctrinâ instituendus. Erat ei autem soror Ethelburga, alias Edilburga (colitur apud Anglos xi Oct. et alia est ab Edilburga quae in Martyrol. memoratur vii Jul.), vestigiis fraternis inhaerens, Christianam a puerilibus amplexa religionem, totamque se cupiens Christo Sponso devovere. Ambo igitur ut voti compotes liberius fierent perfectionis evangelicae sectandae, patriâ se subdlexerunt, in proximo se recipientes Saxonum Orientalium regno. Erkonwaldus, ut primum ei licuit, de redditibus quae haereditario jure ipsi obvenerant, Cherleseyense coenobium (*Chersley* in comitatu *Surrey* secus Thâmesin fluvium) sibi pro religiosi viris aedificavit, domumque Berkingensem virgini germanae pro sanctimonialibus, quibus ipsam prae-

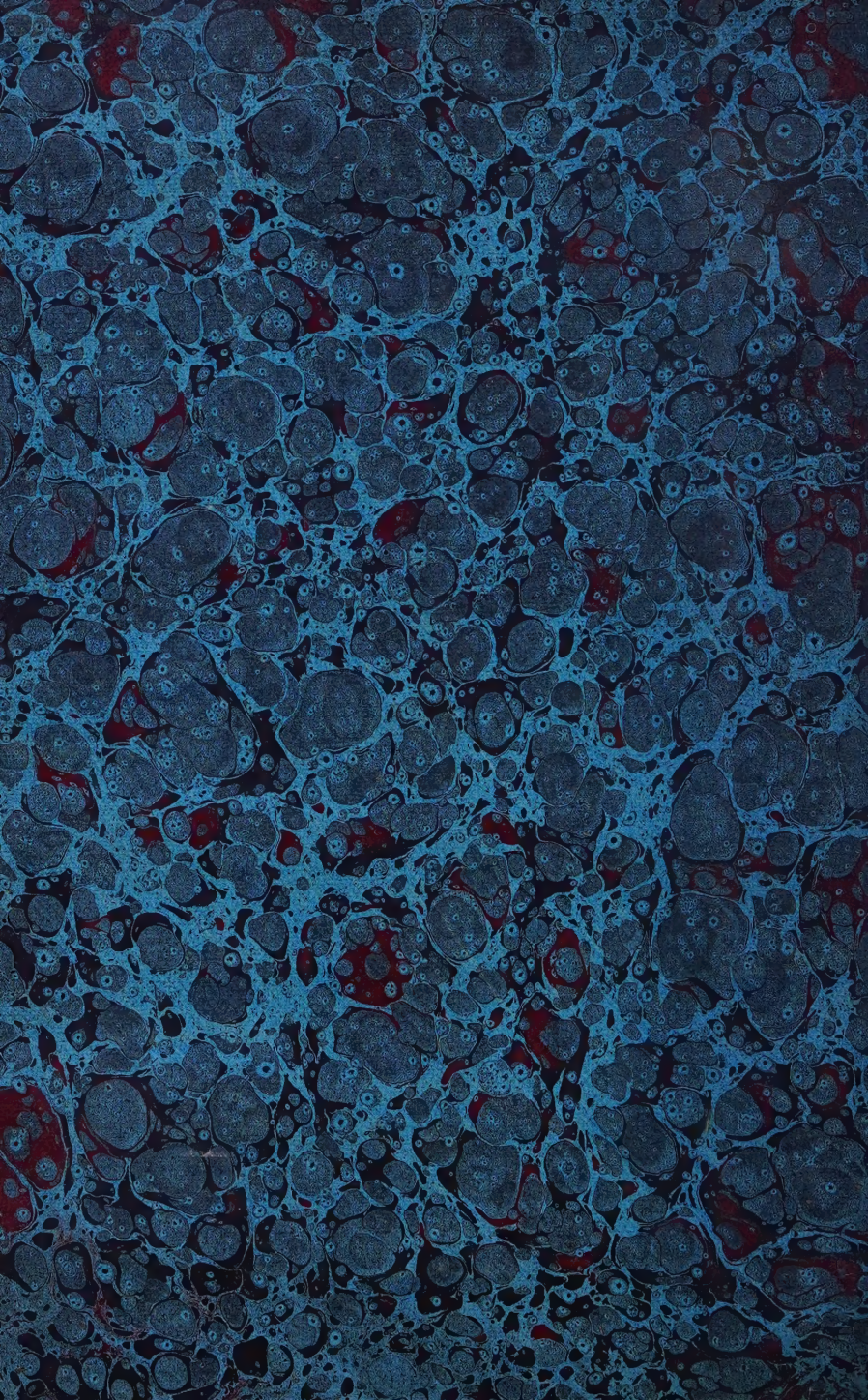
(α) THEODOSIUS I hic fuit, qui bellicis rebus prospere gestis virilem vix adeptus aetatem clarus, animi nobilitate et virtutibus, cum in omnibus quae optimi principis sunt, praecipue christiana pietate et sapientiâ, ut cognomento celebratur, *Magnus*. Eximii ac strenui Comitit Theodosii quem Valentinianus inique necaverat, filius, ad coercendos irruentes Scythas et Gothos a Gra-

tiano Imperatore, in Augustum assumptus, in Oriente imperavit ab anno cccclxxix ad cccxcv. Eo regnante, ut lacrymis tandem temperandum Ecclesiae fuit, sic ultima sunt Gentilitatis deleta vestigia. In Hispania ortus fuerat; Mediolani hydropis morbo oppressus pie obiit, annos natus circiter 60.

fecit. At cum diu Cherleseynse Monasterium, in quod ingentem discipulorum numerum sanctitatis ejus fama congregaverat, rexisset, Sebba rex qui in Christum crediderat, Erkonwaldum in Londinensem Cathedralam, S. Mellito defuncto successorem, collocandum curavit. De magnificentissima illius civitatis S. Pauli Basilica maxime fertur meritus S. Episcopus. Annos undecim sedisse ajunt, miraculisque praeclarum gravia et multa testantur documenta. Gloriosissimum pariter assiduis prodigiis ejus sepulcrum; et omnis generis sanationum gratiâ ex rebus manabat quae S. Episcopi usibus deservierant, ipseque manibus contrectaverat. Corpus, quod, anno MCXLVIII honorifice supra aram principem basilicae S. Pauli fuerat collocatum, Anglico ineunte schismate, cum augusta illa Londinensis Metropolitana manibus esset impiorum polluta paulo ante decimi sexti saeculi dimidium, inde abstractum est. (*Ex Joanne Capgravio*).

3 2400 00673 9738

4

2

DATE DUE

JAN 11 2015

